

A LIST
OF THE MOST POPULAR
FOREIGN EDITIONS
OF THE
GREEK AND LATIN CLASSICS
AT CONSIDERABLY REDUCED PRICES IN CONSEQUENCE
OF THE
ALTERATION OF DUTY
CONSTANTLY ON SALE BY
DULAU & CO.,
FOREIGN BOOKSELLERS,
37, SOHO SQUARE, LONDON.

~~~~~  
**A LIBERAL ALLOWANCE TO SCHOOLS.**  
~~~~~

TAUCHNITZ'S STEREOTYPE EDITIONS of the Greek and Latin Classics, &c., neatly Printed with corrected Text, 18mo. with a Wrapper.

	COM.	PAP.	P.	PAP.
AELIAN, Heraclides et Damascenus	1	0	1	6
AESCHINES	1	0	1	6
ÆSCHYLUS	1	0	1	6
AESOPUS	0	9	1	0
AMMIANUS MARCELLINUS	2	6	3	6
ANACREON	0	6	1	0
ANTHOLOGIA GRAECA, 3 vols.	3	6	5	6
ANTONINUS	0	9	1	0
APOLLODORUS	1	0	1	6
APOLLONIUS RHODIUS	0	9	1	0
APPIANUS, 4 vols.	4	0	5	6
ARISTOPHANES, 3 vols.	3	0	4	0
ARISTOTELIS Opera omnia, 16 vols..	17	6	26	6
Vol. 1. Physica	1	0	1	6
— 2. Metaphysica	1	6	2	6
— 3. de Coelo, de Generatione	1	0	1	6
— 4. Meteorologica	1	0	1	6
— 5. Historia animalium	1	6	2	6
— 6. de Animalium partibus, de ingressu, &c.	2	0	3	0
— 7. de Anima, &c.	1	0	1	6
— 8. 9. Organon, 2 vols.	3	0	4	0
— 10. Ethica	1	0	1	6
— 11. Politica	1	0	1	6
— 12. Rhetorica	1	0	1	6
— 13. de Poetica et Rhetorica ad Alexandrum	0	9	1	0
— 14. Problemata	1	6	2	6
— 15. Moralia	1	6	2	6
— 16. Mechanica	1	6	2	6

TAUCHNITZ'S STEREOTYPE EDITIONS.—Continued:

	COM. PAP.	F. PAP.
ARRIANUS	1 6	2 0
ATHENÆUS, 4 vols.	6 6	10 6
AUGUSTINI Confessiones	1 6	2 6
— de doctrina christiana	1 6	2 6
AURELIUS VICTOR	0 6	1 0
BABRII FABULÆ	1 0	1 6
CÆSAR	2 0	2 6
CALLIMACHUS, <i>see</i> ORPHICA.		
CATULLUS, Tibullus et Propertius	1 0	1 6
CICERONIS Opera omnia, 10 vols.	23 6	35 0
Vol. 1. Annales Ciceroniani, Rhetorica ad Herennium, de inventione	2 0	3 0
— 2. de Oratore, Brutus, Orator, Topica, Partitiones orat., de opt. genere oratorum	2 6	3 6
— 3. Orationes pro Quintio, pro S. Roscio Amerino, pro S. Roscio Comedo, in Cæcilium et Verrinæ	2 6	3 6
— 4. Orationes pro Fonteio, Cæcina, lege Manilia, in Catilinam, pro Murena, pro Flacco, Sulla, pro Archipoeta, pro Plancio, pro Sextio, &c.	2 6	3 6
— 5. Orationes pro Cælio, pro Milone, pro Marcello, pro rege Deiotaro, Orat. Philippicæ, &c.	2 6	3 6
— 6. Epistolæ ad Diversos et ad Quintum fratrem	2 6	3 6
— 7. — ad Atticum et Brutum	2 6	3 6
— 8. Academica, de Finibus, Tusculanæ disputationes	2 6	3 6
— 9. de Natura Deorum, de Divinatione, de Fato, de Legibus, de Officiis	2 6	3 6
— 10. Cato major, Lælius, Paradoxa, Fragmenta, &c.	2 6	3 6
CORNELIUS NEPOS	0 6	0 8
CURTIUS, Quintus Rufus	1 6	2 0
DEMOSTHENES, 5 vols.	4 6	7 0
DIO CASSIUS, 4 vols.	5 0	7 0
DIODORUS SICULUS, 6 vols.	7 0	10 6
DIOGENES LAERTIUS, 2 vols.	3 0	3 6
DIONYSIUS HALICARNASSENSIS, 6 vols.	6 6	10 6
ERASMI Colloquia familiaria, &c. 2 vols.	2 6	4 6
EURIPIDES, 4 vols.	3 0	5 0
EUTROPIUS	0 6	0 8
FLORUS	0 6	0 8
GELLIUS, Aulus	2 0	3 0
GNOMICI, <i>see</i> POETÆ.		
HERODIANUS	1 0	1 6
HERODOTUS, 3 vols.	3 0	4 0
HESIODUS	0 6	0 8
HOMERI ILIAS, 2 vols.	2 0	2 6
— Odyssea et Carmina minora, 2 vols.	2 0	2 6
HORATIUS	1 0	1 6
ISAEI Orationes	1 0	1 6
ISOCRATIS Orationes et Epistolæ, 2 vols.	2 6	3 6
JUSTINUS	1 0	1 6
JUVENAL, <i>see</i> PERSIUS.		
LIVIUS, 6 vols.	6 0	10 0
LUCANI PHARSALIA	1 6	2 0
LUCIANUS, 4 vols.	5 0	7 0
LUCRETIUS	2 0	3 0
LYSIAS	1 0	1 6
MARTIALIS Epigrammata	1 6	2 0

TAUCHNITZ'S STEREOTYPE EDITIONS.—Continued:

	COM. PAP.	F. PAP.
MURETI Epistolæ	2 0	3 0
— Orationes, 2 vols.	3 0	4 6
ORPHICA, Proclus, Musæus et Callimachus	1 0	1 6
OVIDII Opera, 3 vols.	3 0	4 0
PALINGENII Zodiacus vitæ	2 0	3 0
PAUSANIAS, 3 vols.	3 6	5 6
PERSIUS et JUVENAL	0 6	1 0
PHÆDRUS	0 6	0 8
PINDARI CARMINA	1 0	1 6
PLATONIS Opera, 8 vols.	9 6	14 0
PLAUTI Comædiæ, 4 vols.	4 0	5 6
PLINII Epistolæ et Panegyricus	1 6	2 0
— Historia Naturalis, 5 vols.	10 6	15 0
PLUTARCHI Moralia, 6 vols.	8 6	12 6
— Vitæ Parallelæ, 9 vols.	8 6	12 6
POETÆ GRÆCI GNOMICI	0 9	1 0
POLYBIUS, 4 vols.	6 0	9 6
POMPONII MELA	0 6	1 0
PROPERTIUS, <i>see</i> CATULLUS.		
PTOLOMÆUS, 3 vols.	7 0	10 6
QUINTILIANUS, 2 vols.	2 0	3 0
QUINTUS SMYRNÆUS, Tryphiodorus, Tzetzes et Coluthus	1 6	2 0
SALLUSTIUS	0 6	1 0
SENECÆ Opera Omnia, 5 vols.	7 0	9 0
— Tragediæ	2 0	3 0
SILIUS ITALICUS	2 0	3 0
SOPHOCLES Tragediæ, 2 vols.	2 0	2 6
STOBEUS, 3 vols.	5 6	8 0
STRABO, 3 vols.	4 6	6 6
SUETONIUS	1 0	1 6
TACITI Opera, 2 vols.	2 6	3 6
TERENTIUS	1 3	1 6
TESTAMENTUM NOVUM, Græce, ed. Hahn	2 0	3 0
THEOCRITUS, Bion et Moschus	0 9	1 0
THEOPHRASTUS, Epictetus	0 6	0 8
THOMAS A KEMPIS	1 6	2 0
THUCYDIDES, 2 vols.	2 6	3 6
VALERIUS MAXIMUS	1 6	2 0
VELLEJUS PATERCULUS	0 6	1 0
VIRGILII Opera	1 6	2 0
VITRUVIUS	1 6	2 0
XENOPHONTIS Opera, 6 vols.	4 0	6 0
— Cyropædia (Institutio)	1 0	1 6
— Memorabilia	0 6	1 0
— Anabasis (Expeditio)	1 0	1 6
— Historia Græca	1 0	1 6
— Economicus	0 6	1 0
— Opuscula politica	0 6	0 8

*** Messrs. Dulau & Co., beg to call attention to the great superiority of the fine Paper Editions in comparison with the price of the common Paper.*

LEIPSIC CLASSICS, Edited by Professors DINDORF, BEKKER, &c., with short critical Notes, neatly printed on fine Paper, 12mo., with a Wrapper.

ÆSCHINES. Cum brevi annot. crit. ed. Dindorf	.	.	.	1	6
ÆSCHYLUS. Ex recensione Dindorfii	.	.	.	3	0
ANACREON et aliorum Carmina ed. Mehlhorn	.	.	.	1	6
ARISTOPHANES. Annot. crit. ed. Dindorf, 2 vols.	.	.	.	6	0
CÆSARIS COMMENTARII. Annot. crit. J. C. Daehne	.	.	.	3	0
CORNELIUS NEPOS, Ed. Daehne	.	.	.	2	0
DEMOSTHENES. Ed. Dindorf, 3 vols.	.	.	.	9	0
DIONYSII ORBIS TERR. DESCRIPTIO. Ed. Passow	.	.	.	2	0
EURIPIDES. Cum Annot. Dindorfii, 2 vols.	.	.	.	7	6
EUTROPIUS. Cur. Baumgarten-Crusius	.	.	.	0	8
HERODOTI MUSÆ. Ed. Bekker	.	.	.	4	6
HESIODUS. Ed. Dindorf	.	.	.	1	0
HOMERI ILIAS. Ed. Dindorf	.	.	.	3	0
— ODYSSEA. Ed. Dindorf	.	.	.	3	0
— CARMINA MINORA. Ed. Francke	.	.	.	2	0
HORATIUS. Recens. et annot. instr. J. C. Jahn	.	.	.	2	0
ISOCRATIS ORATIONES. Ed. Dindorf	.	.	.	4	6
LIVIVS. Editionem curavit Bekker, brevem annot. crit. adjecit Raschig	.	.	.	10	6
3 vols.	.	.	.	5	0
LUCRETIUS. Ed. Forbiger	.	.	.	6	0
OVIDIVS. Curavit Baumgarten-Crusius, 3 vols.	.	.	.	1	0
PERSIVS. Ed. Weber	.	.	.	18	0
PLINII SEC. HISTORIA NATURALIS. Ed. Sillig, 5 vols.	.	.	.	22	0
PLUTARCHI VITÆ. Cur. Schæfer, 6 vols.	.	.	.	2	0
PROPERTIVS. Ed. Jacob	.	.	.	3	6
SALLUSTI CATILINA. Notis illustr. Dietsch	.	.	.	5	0
— JUGURTHA. Notis illustr. Dietsch	.	.	.	4	0
SOPHOCLES. Annot. critica Dindorfii	.	.	.	3	6
TACITI ANNALES. Ed. Kiessling	.	.	.	2	0
TERENTIUS. Ed. Reinhardt	.	.	.	1	6
THEOCRITUS, BION ET MOSCHUS. Ed. Meinecke	.	.	.	4	0
THUCYDIDES. Recognovit Bekker	.	.	.	3	0
VIRGILIUS. Recens. Jahn	.	.	.	1	6
XENOPHONTIS EXPEDITIO CYRI. Ed. Dindorf	.	.	.	2	0
— HISTORIA GRÆCA. Ed. Dindorf	.	.	.	2	0
— INSTITUTIO CYRI. Ed. Dindorf	.	.	.	1	6
— MEMORABILIA. Ed. Dindorf	.	.	.	2	0
— SCRIPTA MINORA. Ed. Dindorf	.	.	.		

BIBLIOTHECA GRÆCA:—Virorum doctorum opera recognita
et commentariis instructa, curantibus FR. JACOBS et V. CH. F. ROST.
8vo. sewed. Gotha, 1826—47.

ÆSCHINIS Orationes Selectæ. Ed. Bremius		2	0
ÆSCHYLI Tragœdiæ. Ed. Klausen.			
Vol. I. 1. Agamemnon	6 6	Vol. I. 2. Chœphoræ	5 0
ANACREONTIS, SAPPHUS et ERINNÆ fragmenta. Ed. Mœbius		2	0
DELECTUS Epigrammatum Græcorum. Ed. Jacobs		7	0
DEMOSTHENIS Orationes Selectæ. Ed. Sauppius.			
Vol. I. 1. Philippica I.—Olynthiacæ III.		2	0
EURIPIDIS Tragœdiæ. Ed. Pflugk. Vol. I. II.			
Vol. I. 1. Medea, ed. II.	2 0	Vol. II. 1. Helena	2 0
" 2. Hecuba, ed. II.	1 6	" 2. Alcestis	1 6
" 3. Andromache, ed. II.	2 0	" 3. Hercules furens	2 6
" 4. Heracliidæ	2 0	" 4. Phœnissæ. Ed. Klotz	3 6
Vol. III. 1. Orestes. (<i>In the Press.</i>)			
HESIODI Carmina. Ed. Goettling, edit. II.		7	0
HOMERI Ilias. Ed. Spitzner, in 4 Parts.		20	0
ISOCRATIS Orationes. Ed. Bremius		3	0
LYSIÆ Orationes selectæ. Ed. Bremius		4	0
LYSIÆ et ÆSCHINIS Orationes Selectæ. Ed. Bremius		7	0
PINDARI Carmina. Ed. Dissen. Editio altera auct. curavit Schneidewin.			
Vol. I.		7	6
Vol. 2. Commentarius. (<i>Shortly.</i>)			
PLATONIS Opera. Ed. Stallbaum. Vols. I to IX.			
Vol. I. 1. Apologia Socratis et		Vol. v. 1. Laches, Charmides,	
Crito, ed. III.	3 0	Alcibiades uterque.	4 6
" 2. Phædo, ed. II.	3 0	" 2. Cratylus	3 6
" 3. Symposium	3 6	" VI. 1. Euthydemus	2 6
" II. 1. Gorgias, ed. II.	3 6	" 2. Meno et Eutyphro,	
" 2. Protagoras, ed. II.	3 0	Theages, Erastæ et	
" III. 1. 2. de Republica, 2		Hipparchus	5 0
vols.	14 0	" VII. Timæus et Critias	6 0
" IV. 1. Phædrus	3 6	" VIII. 1. Theætetus	5 0
" 2. Menexenus, Lysis,		" 2. Sophista	3 6
Hippias uterque,		" IX. 1. Politicus	5 6
Jo.	4 6	" 2. Philebus	5 6
Vol. x. Leges. (<i>Preparing for Publication.</i>)			
SOPHOCLES Tragœdiæ. Ed. Wunder. 2 vols.			
Vol. I. 1. Philoctetes, ed. III.	3 6	Vol. II. 1. Electra, ed. II.	2 6
" 2. Œdipus Rex, ed. III.	2 0	" 2. Ajax, ed. II.	2 6
" 3. — Coloneus, ed. III.	3 6	" 3. Trachiniæ	3 6
" 4. Antigone, ed. III.	2 0		
THEOCRITI Idyllia. Ed. Wuestemann			6 6
THUCYDIDIS de bello Peloponnesiaco Libri VIII. Edid. E. F. Poppo,			
4 vols. in 8 parts, each part			3 6
Vol. I. Lib. 1, 2.—Vol. II. Lib. 3, 4.—Vol. III. Lib. 5, 6.—Vol. IV. Lib. 7, 8.			
XENOPHONTIS Opera.			
Vol. I. Cyropædia. Ed. Bornemann	5 6	Vol. IV. 1. Oeconomicus. Ed. Breitenbach	3 0
" II. Memorabilia. Ed. Kühner	5 6	" 2. Agesilaus, Ed. Breitenbach	2 0
" III. 1. Anabasis. Ed. Kühner. (<i>In the Press.</i>)		" 3. Hiero. Ed. Breitenbach	1 6
" 2. Historia Græca. (<i>In the Press.</i>)			

SUPERIOR EDITIONS

WITH

NOTES AND COMMENTARIES,

GRAMMARS AND DICTIONARIES, ETC.

ÆSCHYLUS, Tragicædiæ, ed. A. Wellauer, 3 vols. 8vo. Lips 1830	. 1 4 0
Vol. 1 & 2. Textus et Notæ . 0 12 0 Vol. 3. Lexicon, 2 Parts . 0 12 0	
----- ed. F. H. Bothe, 2 vols. 8vo. Lips. 1831	. 0 10 0
The Plays separately, 1s 6d each.	
----- Fragmenta. rec. Bothe, 8vo. 1844	. 0 2 0
ÆSCHYLI ORESTEIA (Agamemnon, Choephoren, Eumeniden), griechisch und deutsch von Joh. Franz, 8vo. Lips. 1845	. 0 9 0
ALEXANDRI Aphrodisiensis Commentarius in libros metaphysicos Aristotelis, recens. H. Bonitz. 8vo. Berol. 1847	. 0 14 0
ARISTOPHANIS Comædiæ, ed. F. H. Bothe. Ed. altera, 4 vols. 8vo. Lips. 1846	. 0 18 0
The Plays separately:—	
Acharnenses . . . 0 1 6 Pax . . . 0 1 6	
Aves . . . 0 2 0 Plutus . . . 0 1 6	
Ecclesiæzusæ . . . 0 1 6 Ranæ . . . 0 2 0	
Equites . . . 0 1 6 Thesmophoriazusæ . . . 0 1 6	
Lysistrata . . . 0 1 6 Vespæ . . . 0 1 6	
Nubes . . . 0 2 0	
----- Fragmenta, ed. Bothe, 8vo. Lips. 1844	. 0 3 6
ARISTOTELIS Opera omnia, Gr. et Lat. ex recens. I. Bekkeri, ed. Acad. Reg. Boruss, 4 vols. 4to. Berol. 1831—36	. 4 4 0
Vols. I & II. Textus Græcæ. 2 vols. 2 5 0	
Vol. III. Versio Latina . 1 5 0 Vol. IV. Scholia, ed. Brandis	1 10 0
Separately printed in small 8vo.	
Ethica . . . 2 6 Rhetorica et Poetica . 2 6 De Republica	0 2 6
de Anima . . . 2 6 Hermeneutica . . . 2 6 Gen. Animal.	0 2 6
Physica . . . 2 0 Meteorologica . . . 2 6 Histor. Anim.	0 3 6
----- Gr., ed. Weise, 1 vol. 4to. Lips. 1843	. 1 4 0
----- Meteorologica, ed. J. L. Ideler, 2 vols. 8vo. Lips. 1836	. 1 10 0
----- Organon, ed. T. Waitz, 2 vols. 8vo. Lips. 1846	. 1 4 0
AST (F.), Lexicon Platonicum, 3 vols. 8vo. boards. Lips. 1834—38	. 1 16 0
ATHENÆUS ex recens. G. Dindorfii, 3 vols. 8vo. Lips. 1827	. 1 1 0
BABRIUS, Fabulæ Æsopææ, ed. C. Lachmann et A. Meineke. 8vo. Berol. 1845	. 0 3 0
BIBLIOTHECA Scriptorum Classicorum et Græcorum et Latinorum. An alphabetical Catalogue of the Editions of the Greek and Latin Classics, their Translations, &c., that have been printed in Germany up to the end of 1846, by W. Engelmann, 8vo. Lips. 1847	. 0 8 6
BÆTTICHER, Lexicon Taciteum, 8vo. Berol. 1830	. 0 12 0

BUTTMANN (P. C.), Ausführliche griechische Sprachlehre, 2 vols. 8vo. Berlin, 1836	0 10 6
— Griechische Schulgrammatik, 11th Edition, 8vo. Berlin, 1843	0 2 6
CICERO, Opera omnia, ed. J. C. Orellius, 2nd Edition. (<i>In the Press.</i>) Ex. rec. J. V. Le Clerc, ed. J. A. Amar, 18 vols. 32mo. Parisiis	1 16 0
— cum. Var. Lect. Notis et Ind. ed. C. Schütz. 20 vols. 8vo.	4 4 0
— Ex. recens J. A. Ernesti, ed. C. F. A. Nobbe. 4to. boards, 1827	1 4 0
— Brutus, Recens. F. Ellendt, 8vo. Regiom. 1844	0 8 6
— ad M. Brutum orator. recens. F. Goeller, 8vo. Lips. 1838	0 9 0
— Epistolæ, ed. Schütz, 6 vols. 8vo. 1812	1 12 0
— de Natura Deorum, ed. G. H. Moser et F. Creuzer, 8vo. Lips. 1818	0 9 0
— Oratio pro Milone, ed. Orellius, 8vo. Lips. 1826	0 7 0
— pro Plancio, ad opt. cod. fid. emend. Wunder, 4to. Lips. 1830	0 14 0
— ed. Orellius, 8vo. Lips. 1825	0 7 0
— Orationes VII. ed A. Matthiæ, 8vo. Lips. 1837	0 3 6
— VI. ed A. Matthiæ, 8vo. Lips. 1830	0 5 0
— de Oratore, recens. F. Ellendt, 2 vols. 8vo. 1840	1 1 0
— Tusculanæ Disputationes, recens. G. H. Moser, 3 vols. 8vo. Hann. 1836	1 1 0
— ed. Kühner, Edit. III. 8vo. Jenæ, 1847	0 6 6
— Verrinæ, recens. C. G. Zumpt, 2 vols. 8vo. Berol. 1831	1 4 0
CORPUS Inscriptionum Græcarum, ed. A. Boeckhius. Vol. I, II et III, (fasc. 1) folio, Berol. 1828—46	6 6 0
— Poetarum latinorum, ed. W. E. Weber, imp. 8vo. Francf. 1833	1 10 0
DEMOSTHENES, Orationes ed. Baiter et Sauppe. Accesserunt C. H. Funkhænelii symbolæ criticæ, 6 vols. 12mo. Turici, 1843	0 13 6
— Oratio in Aristocratem, ed. E. G. Weber. 8vo. Jenæ, 1845	0 10 0
— Oratio de Corona, ex. rec. J. Bekkeri. Explicuit L. Dissenius, 8vo. Goetting. 1837	0 9 0
— Oratio adversus Leptinem, ed. Wolf et J. H. Bremius, 8vo. Turici, 1831	0 7 6
— Oratio in Midiam, cur. P. Buttmann, 8vo. Berol. 1841.	0 2 6
— Orationes Philippicæ, ed. F. Franke, 8vo. Lips. 1842	0 3 6
DU CANGE, Glossarium mediæ et infimæ latinitatis, 6 vols. 4to. Paris.	13 13 0
ELLENDT (F.), Lexicon Sophocleum, 2 vols. 8vo. Regiomont, 1835	1 18 0
EURIPIDES, recens. G. Hermann. Ed. Nov. I. to III. 8vo. Lips. 1837—41	1 11 6
Vol. I.—1. Hecuba . . . 0 4 6 Vol. II.—2. Andromache . . . 0 3 0	
2. Iphigenia in Aulide . . . 0 4 6 3. Cyclops . . . 0 2 0	
4. ——— Taurica . . . 0 5 6 4. Phœnissæ . . . 0 4 6	
— II.—1. Helena . . . 0 4 6 — III.—1. Orestes . . . 0 4 6	
— ——— Tragœdiæ, ed. F. H. Bothe, 2 vols. 8vo. Lips. 1825	0 18 0
The Plays separately:—Alcestis, Andromache, Cyclops, Hecuba, Heraclidae, Orestes and Rhesus, 1s each, all the others at 1s 6d each.	

EURIPIDES <i>Fragmenta</i> , rec. Bothe, 8vo. 1844	0	5	6
————— <i>Bacchae</i> , ed. Elmsley, 8vo. 1822	0	3	6
————— <i>Phœnissae cum comment.</i> ed. J. Geellius, <i>Scholïa antiqua</i> adjunc. C. B. Cobetius, 8vo. Leyden, 1847	0	13	6

FACCIOLATI ET FORCELLINI <i>Lexicon totius Latinitatis</i> , edid. G. Hertel et A. Voigtländer, 4 vols. folio. Schneeberg, 1839	3	0	0
————— 4 vols. large 4to. Padua 1834	5	5	0

This is the original Edition.

FRAGMENTA <i>Comicorum Graecorum</i> collegit Aug. Meineke, 5 Parts. 8vo. Berol. 1839—41	3	3	0
————— <i>Editio minor</i> , 2 Parts, 8vo. ib. 1847	1	1	0
FREUND (W.), <i>Wörterbuch der lateinischen Sprache</i> , nach historisch- genetischen Principien, mit steter Berücksichtigung der Grammatik, Synonymik und Alterthumskunde, 4 vols. roy. 8vo. Leipzig, 1846	3	0	0
————— <i>Gesammtwörterbuch der lateinischen Sprache</i> , zum Schul- und Privat-Gebrauch, 2 vols. 8vo. Breslau, 1844	0	15	0
FREYTAG, <i>Lexicon Arabico-Latinum</i> , 4 vols. 4to. Hallae, 1837	3	10	0
————— <i>ex opere suo majore in usum tironum</i> <i>exceptum</i> , 1 vol. 4to. Hallae, 1837	1	4	0

GEORGES (K. E.), <i>Handwörterbuch der lateinischen Sprache</i> , 9th edit. 4 vols. roy. 8vo. Leipzig, 1845	1	4	0
————— <i>Deutsch-lateinisch</i> , 2 vols.	0	13	6
————— <i>Lateinisch-deutsch</i> , 2 vols.	0	12	0
GESENIUS (G.), <i>Lexicon manuale hebraicum et chaldaicum in Veteris</i> <i>Testamenti libros</i> . <i>Editio II. emendatio ab auctore ipso adornata</i> atque ab A. Th. Hoffmanno recognita, royal 8vo. Lips. 1847	0	17	6
GRADUS <i>ad Parnassum latinum</i> , ed. Fr. T. Friedemann, <i>Edit. IV</i> , 2 vols. 8vo. Lips. 1845	0	10	6

HAND (F.), <i>Tursellinus, seu de particulis latinis commentarii</i> , 4 vols. 8vo. Lips. 1845	2	5	0
HERODOTI <i>MUSÆ</i> , <i>Graece et Latine</i> , ed. J. Schweighaeuser, 6 vols. in 12 parts, 8vo. Argent. 1816. com. pap. out of print, vellum paper, reduced to	5	10	0
————— <i>recogn. F. Creuzer et J. C. F. Baehr</i> , 4 vols. 8vo. Lips. 1830—34	2	5	0
————— <i>ed. Long</i> , 12mo. London, Dulau and Co.	0	6	6
HOMERUS, cur. Ernesti, <i>Edit. nova cur. Dindorfio</i> , 5 vols. 8vo. Lips. 1824	1	0	0
————— <i>recogn. F. H. Bothe</i> , 6 vols. 8vo. Lips. 1833—36	0	16	0
————— <i>Ilias</i> , 3 vols.	0	9	0
————— <i>ex recogn. J. Bekkeri</i> , 2 vols. 8vo. Berol. 1844	0	12	0
————— <i>Ilias</i>	0	6	0
————— <i>Ilias</i> , ed. Spitzner, <i>in usum scholarum</i> , 8vo. Gotha, 1836	0	4	0
————— <i>Odyssea</i> , ed. E. Löwe et Heinichen, 2 vols. 12mo. Lips. 1828	0	10	0
————— <i>Werke</i> , übersetzt von J. H. Voss, 2 vols. 12mo. Stuttg. 1844	0	6	0
HORATIUS, <i>Opera</i> , ed. J. C. Orellius, 2nd Edit. 2 vols. 8vo. Turici, 1844	1	7	0

The 3rd Edit. much improved and revised in the Press.

————— <i>Edit. minor</i> . 2 vols. 12mo. ib. 1844	0	9	0
————— <i>recens. F. G. Döring</i> , <i>Edit. nova</i> , cur. G. Regel, 2 vols. Lips. 1839	0	14	0

HORATIUS, Opera, recogn. et commentariis in usum scholarum instr.		
G. Dillenburger, Edit. II. 8vo. Bonnae, 1847		0 6 0
<i>This Edition is beautifully printed on fine paper and highly spoken of in German Reviews.</i>		
———— ad usum scholarum. Notae accesserunt, 16mo. Lugd. 1836		0 1 0
———— Epistolae Commentariis uberrimis instr. ed S. Obbarius, royal 8vo. Lips. 1847		1 6 0
JACOBITZ (K.) u. E. E. SEILER, Handwörterbuch der griechischen Sprache, 4 vols. royal 8vo. Leipzig, 1846		
		1 11 6
JUVENALIS SATIRÆ, ed. G. A. Ruperti, 2 vols. 8vo. Lips. 1820		0 15 0
———— cum Commentariis C. Fr. Heinrichii, 2 vols. 8vo. Bonn, 1840		0 17 0
———— ET PERSII SATIRÆ, ad fidem opt. Editionum. 8vo. Oxonii, 1845		0 2 0
<i>Very neatly printed.</i>		
KRAFT (Fr. K.), Deutsch-Lateinisches Lexicon aus den röm. Classikern zusammengetragen, 4th Edit. 2 vols. royal 8vo. Stuttgart, 1844		
		1 10 0
KRUEGER (Dr. G. T. A.), Grammatik der Lateinischen Sprache, new Edition, by A. Grotefend. 2 vols. 8vo. Hannover, 1842		
		0 10 0
———— (K. W.), Griechische Sprachlehre für Schulen, 2nd Edit. Vol. I, II, 1. 12mo. Berlin, 1847		0 10 0
KUEHNER (Dr. R.), Ausführliche Grammatik der Griechischen Sprache, wissenschaftlich geordnet, 2 vols. 8vo. Leipzig, 1835		
		0 14 0
———— Schulgrammatik der Griechischen Sprache, 2nd Edition, 8vo. 1843		0 5 0
———— der Lateinischen Sprache, 8vo. 1845		0 5 0
LEXICON HERODOTEUM, instr. J. Schweighäuser, 2 vols. 8vo. Argent. 1824		
		0 18 0
———— Graeco-Latin. manuale, 16mo. Lips. 1832		0 5 0
LIVIVS. Ex recens. Drakenborchii, ed. iv. emend. cur. J. T. Kreyssig, 5 vols. 8vo. 1823—27		
		0 18 0
———— cum notis Vallae, etc., cura C. A. Drakenborch, 15 vols. in 19 parts, 8vo. Stuttgart, 1827		4 0 0
———— ex rec. Drakenborch, edid. J. E. Kreyssig, 4to. Leipzig, 1828		0 14 0
———— edidit C. F. S. Alschevski, vols. I, II, III, 8vo. Berlin, 1841—46		1 15 0
LUCIANUS, Opera, Graece et Latine, ed. J. T. Lehmann, 9 vols. 8vo. Lips. 1822—31		
		1 8 0
MADVIG'S Lateinische Sprachlehre für Schulen, 2nd improved edition. 8vo. Braunschweig, 1847		
		0 4 0
———— Syntax der griechischen Sprache, 8vo. ib		0 3 6
MATTHIÆ, Lexicon Euripideum, Vol. I, 8vo. Lips. 1841		
		0 13 6
ORATORES ATTICI, ex rec. Jmm. Bekkeri, 5 vols. 8vo. Berol. 1824		
		1 0 0
OVIDIVS, Opera, ed. J. Ch. Jahn, 2 vols. 8vo. Lips. 1832		
		1 0 0
———— recogn. et augmentis distinxit J. A. Amar. 5 vols. 32mo. Paris		0 12 6
PAPE (W.), Handwörterbuch der Griechischen Sprache. 4 vols. royal 8vo. Braunschweig, 1846		
		2 0 0
———— Vol. 1 & 2, Griechisch-Deutsch, 2 vols.		1 4 0
———— Vol. 3, Wörterbuch der Griechischen Eigennamen		0 6 0
———— Vol. 4, Deutsch-Griechisch		0 12 0

PAUSANIAS, Descriptio Graeciae, recens. J. H. Ch. Schubart et Chr. Walz, 3 vols 8vo. Lips. 1839	1	10	0
— ed. Siebellis, 5 vols. 8vo Lips. 1839	1	8	0
PERSIUS, Satirae. Cum scholiis antiq. ed. O. Jahn, 8vo. Lips. 1843	0	10	6
PLATO, Opera omnia. Edid. J. G. Baiter, J. C. Orell et A. G. Winckelmann, 1 vol. 4to. Turici, 1842	2	2	0
— ditto, ed. in usum scholarum, 4 vols. 12mo. ib. 1844	1	10	0
— ed J. Bekker, 10 vols. 8vo. Berol. 1823	2	2	0
— Graece et Latine, ed. Fr. Astius, 11 vols. 8vo. Lips. 1832	2	2	0
PLINIUS Sec., Historia Naturalis, cur. C. H. Weise, 1 vol. 4to. boards. Lips. 1841	0	12	0
PLAUTUS, Comœdiae, ed. C. H. Weise, 2 vols. Ed. II. 8vo. Quedl. 1847	0	14	0
— Comœdiae III, ed. F. Lindemann, 8vo. Lips. 1844	0	3	6
PLUTARCHI VITÆ PARALLELÆ, ex rec. C. Sintenis, 4 vols. 8vo. Lips. 1839—47	1	16	0
POETÆ LATINI veteres ad fidem opt. editionum expressi, roy. 8vo. Florentinae, 1829	1	4	0
— Scenici Graeci. Ed. G. Dindorf, royal 8vo. Oxford	1	0	0
— Minores Graeci, ed. Gaisford, 5 vols. 8vo, 1823	1	15	0
— Lyrici Graeci, ed. T. Bergk, 8vo. Lips. 1843	0	16	0
POLLUX (Julius), Onomasticon, ex recensione I. Bekkeri, 8vo. Berol. 1846	0	10	6
POLYBIUS, ex recogn. I. Bekkeri, 2 vols. 8vo. ib. 1844	0	18	0
PROCLI, Comment. in Platonis Timaeum Gr. ed. C. E. Ch. Schneider, Vratislaviae, 1847	0	16	0
PROPERTIUS. Edid. Hertzberg, 4 vols. 8vo Hal. 1845	0	18	0
— Rec. et illustr. C. T. Kuinoel, 2 vols. 8vo.	0	15	0
QUICHERAT, Thesaurus poeticus linguae Latinae, royal 8vo. bds. Paris.	0	12	0
SALLUSTIUS, rec. c. Indice F. Kritzius, 2 vols. 8vo. Lips. 1835	0	12	0
— (Didot's Edit.) 18mo. Paris	0	1	0
SCHNEIDER (G. C. W.), Griechisch-Deutsches Wörterbuch zu Sophocles Tragœdien. 2 vols. 12mo. Weimar, 1830	0	14	0
SENECA, Opera, recens. et indicem add. C. R. Fickert, 3 vols. 8vo. Lips. 1845	2	0	0
SOPHOCLIS Tragœdiae, ed. G. Hermann, 7 vols. 12mo. Lips. 1830—41	1	5	0
Antigone . 5 6 Ajax . 3 0 Trachiniae . 0 2 6			
Œdipus Rex . 4 6 Electra . 3 0 Philoctetes . 0 3 6			
Œdipus Coloneus 0 5 0			
— ed. F. H. Bothe, 2 vols. Lips. 1827	0	12	0
<i>The Plays separately 1s 6d each.</i>			
— Fragmenta, ed. Bothe, 8vo. Lips. 1846	0	3	0
STRABONIS GEOGRAPHICA, recens. G. Kramer. Vols. I. & II. 8vo. Berlin, 1844—47	1	4	0
STURZ, Lexicon Xenophonteum, 4 vols. 8vo. Lips. 1804	1	15	0
SUIDAS, Lexicon Graece et Latine, ad fid. opt. libr. exactum post Th. Gaisford, recens. annot. crit. instrux. G. Bernhardt, 2 vols. in 14 parts. 4to. Hallae, 1834—45	5	0	0
TACITUS, Opera, cum Indice, instr. G. A. Ruperti, 4 vols. 8vo. Hannover, 1839	2	0	0
— ed. G. H. Walther, 4 vols. 8vo. Hallae, 1832	0	18	0
— ed. Jm. Bekker, 2 vols. 8vo. Lipsiae, 1831	0	16	0
— ed. Nic. Bachius, 2 vols. 8vo. Lipsiae, 1836	0	14	0

TACITUS, Opera, emend. et commentariis instr. L. Doederlein, 2 vols. 8vo. Hallae, 1841—47			0 15 0
_____ ed. Fr. Ritter, 2 vols. 8vo. Bonnæ, 1836			0 10 6
_____ rec. J. G. Orellius, Vol. I. royal 8vo. Turici, 1846			0 12 0
TERENTIUS. Comœdiæ, cur. G. Stallbaum, 6 vols. 8vo. Lipsiæ, 1831			0 16 0
Andria	0 3 6	Heautontimorum.	0 2 6
Eunuchus	0 3 6	Adelphi	0 2 0
_____		Phormio	0 5 0
_____ cum Scholiis, &c. ed. R. Klotz, 2 vols. 8vo. Lips. 1840			1 1 0
_____ cum Scholiis, &c. ed. F. G. Perlet, 8vo. Lipsiæ, 1827			0 8 0
_____ ex recens. R. Bentley, ed. E. Volbehr, 8vo. Kiliae, 1846			0 13 6
THUCYDIDES. Gr. adnot. perpet. adj. F. Goeller, 2 vols. 8vo. Lips. 1836			1 5 0
_____ Gr. Lat. Schol. Graeca et notas Dukeri atque alior. et suas, indices subjecit E. F. Poppo, 11 vols. 8vo. Lipsiæ, 1822—40.			
_____ reduced to			2 16 0
_____ Graece et Latine, cur. C. G. A. Koch, 8vo. Lipsiæ, 1845			0 8 0
ULRICHS (H. N.), Lexicon Latino-Graecum, 8vo. Athen, 1843			0 15 0
VALERII (Catonis) Carmina cum A. F. Naeki annotat. 8vo. Bonn. 1847			0 10 0
VATER (J. S.), Literatur der Grammatiken, Lexika und Wörtersamm- lungen aller Sprachen der Erde, 2nd Edit. by B. Jülg, 8vo Berl. 1847			0 10 6
VIRGILIUS, variet. lect. et perpetua annot. illustr. a C. G. Heyne, Edit. IV. cur. G. Ph. E. Wagner, 5 vols. 8vo. Lipsiæ, 1830—41			1 16 0
_____ Edit. splend., vellum paper, 5 vols. in nine parts, with 200 vignettes, 8vo.			4 10 0
_____ ed. A. Forbiger. Edit. II, auct. et emendata, 3 vols. 8vo. Lipsiæ, 1846			0 18 0
_____ breviter enarravit Ph. Wagner, 8vo. Lips. 1845			0 5 6
_____ Æneis, ed. G. G. Gossrau, 8vo. Quæd. 1486			0 12 0
WUNDER (E.), Emendationes in Sophoclis Trachinias, 8vo. Grimma, 1841			0 5 0
WYTTENBACH (D.), Lexicon Plutarchæum et vitas et opera moralia complectens, 2 vols. 8vo. Lipsiæ, 1843			0 17 6
XENOPHON, Opera, recens. J. F. Schneider, 6 vols. 8vo. 1829—40			1 11 6
_____ Vol. I. Cyropaedia, curav. F. A. Bornemann, 2 parts			0 15 0
_____ Vol. II. Cyri Expeditio, ed. F. A. Bornemann			0 8 0
_____ Vol. III. Historia Graeca			0 7 0
_____ Vol. IV. Memorabilia Socratis et Apologia, cura F. A. Bor- nemann			0 5 0
_____ Vol. V. Œconomicus, Convivium, Hiero, Agesilaus			0 4 0
_____ Vol. VI. Opuscula politica, equestris et venatica, ed. G. A. Sauppe			0 10 6
_____ Anabasis, ed. Long, 12mo. London, Dulau and Co.			0 5 0
ZUMPT, Lateinische Grammatik, 9th Edit. 8vo. Berlin, 1845			0 6 0

MISCELLANEOUS.

BIBLIA HEBRAICA, inpr. Van der Hooght, recens. Hahn, 8vo. Lips. 1832	0	13	0
————— ex recens. Aug. Hahnli, Edit. altera, 12mo. ib. 1834	0	8	0
————— GRÆCA, Vet. Test. ex Vers. LXX. cura Van Ess, roy 8vo. 1834	0	10	0
————— SACRA LATINA, vulgatae edit. Sixti V, et Clementi VIII. roy. 8vo. Francf.	0	10	6
BOPP, Glossarium Sanscritum, 4to. Berol. 1847	1	4	0
CODEX Ephraemi Syri rescriptus, ed. C. Tischendorf, 2 vols. royal 4to. boards, Lips. 1843—45	4	14	6
Vetus Testamentum	1	11	6
Novum Testamentum	3	3	0
CODEX FRIEDR. AUGUST. sive Fragm. Vet. Test. Ed. C. Tischendorf, royal 4to. boards. ib. 1846	5	5	0
CONCILII Tridentini Canones et Decreta, 12mo. ib. 1842	0	2	6
————— Catechismus, 12mo. ib. 1845	0	3	0
CONCORDANTIÆ libr. Vet. Test. Hebraicae atque Chaldaicae. Auct. Jul. Fuerstio, folio, Lips. 1842	3	12	0
————— Novi Testamenti Graeci, cura C. H. Bruder, 4to. ib. 1843	1	12	0
DANIEL (H. A.), Thesaurus Hymnologicus, 3 vols. 8vo. Hallae, 1841—46	1	1	0
————— Codex Liturgicus Ecclesiae Universae in Epit. red. Vol. I, part 1. 2. 8vo.	0	10	0
EICHSTADIUS (H. C. A.), Opuscula oratoria: Orationes, Memoriae et Elogia, roy. 8vo. Jenae, 1847	0	10	6
ESTIUS (Guil.), in omnes Pauli epistolas Commentarii, cur. Fr. Sausen, 7 vols. 8vo. Mogunt. 1845	2	2	0
EVANGELIUM Palatinum ineditum, sive Reliquiae textus evangeliorum latini ante Hieronymum versi ex Codice Palatino purpureo quarti vel quinti p. Chr. saeculi nunc primum eruit atque edidit Const. Tischendorf, 4to. Lips. 1847	3	3	0
JRENÆI (Sti.), Episcopi Lugdunensis et Martyris libri V. adversus haereses. Graece et Latine, ed. A. Stieren. In the Press, will be completed in 3 vols. 8vo. (about 150 sheets.)			
*** Subscribers Names received by Messrs. Dulau & Co.			
MALDONATUS (J.), Commentarii in IV Evangelistas, cur. Fr. Sausen, 5 vols. 8vo. Mogunt. 1844	1	11	6
MONUMENTA SACRA INEDITA, sive Reliquiae antiq. Textus Nov. Test. Gr. ex novem plus mille annorum Cod. per Europam dispersis, edid. Const. Tischendorf, 4to. Lips. 1846	3	3	0
ROSENMULLER (E. F. C.), Scholia in Vet. Test. 23 vols. 8vo. 1821—35	10	0	0
————— Fine paper, 12l. Vellum paper	14	0	0
————— Scholia in Vet. Test. in Comp. red. 6 vols.	3	13	6
————— (I. G.), Scholia in Novum Test. 5 vols. 8vo. 1815—32	2	10	0
SPINOZA (Ben. de), Opera omnia, ed. Bruder, 3 vols. 16mo. Lips. 1846	0	8	0
TESTAMENTUM Novum, Gr. et Lat. C. Lachmann, rec. P. Buttmann, lectionis auctoritates apposit. Vol. I. 8vo. Berolini, 1842.	0	14	0
————— Vol. II. in the Press.			
————— Graecum var. lect. Elzevir, ed. F. C. Tischendorf, 12mo. 1841	0	6	0
————— ed. C. Lachmann, 12mo.	0	3	6
————— ed. Theile, 18mo. 1845	0	2	6
————— ed. Tittmann et Hahn, 12mo. 1840	0	5	0
————— ad fid. cod. Vat. ed. de Muralto, 16mo. 1846	0	4	6
————— Vetus, graece juxta exemplar Vaticanum ex auct. Sixti V. P.M. editum, additis lect. varr. omnibus codicum celeberr. Alexandrini, Ephraemi Syri, Friderico-Augustani, curavit Const. Tischendorf, 8vo. (In the Press.)			

ἩΡΟΔΟΤΟΥ
ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΛΟΓΟΙ Θ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΛΟΓΟΙ Θ.

Schneiders

LONDON:

DULAU AND CO., 37, SOHO SQUARE.

1851.

PA 4002
A2
1851

PREFACE.

THE following edition of Herodotus is a reprint from the text of Schweighæuser, with one or two unimportant differences, to which the reader's attention is directed. From about Chap. 116, Book II., the punctuation has been occasionally altered, and I regret that I did not from the very beginning make more of those changes in pointing, which are essential to a right understanding of the Greek text. These changes consist not in inserting fresh points, but in striking out old ones.

It would have been easy to introduce a few improvements from the various readings accompanying Schweighæuser's edition, and from the more accurate collation of the Sancroft MS. by Prof. Gaisford. But instead of doing this, I have thought it better to prefix some short remarks on certain passages and readings, together with a collation of Gaisford and Schweighæuser. By examining this collation, which I hope is tolerably accurate, the student will see all the differences, except those of punctuation, between the two editions. Nearly all these differences are in the mode of writing particular words, and are absolutely unimportant; for no person can believe, after due examination of the various readings, that orthographical certainty is attainable, except perhaps in a few instances.*

Professor Gaisford has in general retained the bad punctuation of Schweighæuser: in a few cases he has

* See Gaisford's Preface to his Edition.

altered it for the better. By using abbreviated expressions he has condensed the various readings; and he has also frequently given with them the short references or remarks of previous editors, sometimes mentioning their names, but more frequently omitting them. In comparing the two editions, I have examined and used the condensed various readings of Gaisford, always, however, referring to the edition of Schweighæuser for the purpose of verifying them: I have seldom found an instance of inaccuracy in his digest.

The short notices of the MSS. are founded on those of Wesseling, Schweighæuser, and Gaisford: they are imperfect, because the authorities on which they are founded are incomplete.

There exists in the British Museum a paper MS. of the first 91 chapters of the first book, which I have collated: it is carelessly copied from a good original, but offers a few variations which are worth attention.

The list of editions and translations which is prefixed, though not complete, may be of some use to those who have not access to large libraries and books of reference. A Summary of Herodotus has already been published, as an accompaniment to the present edition.

G. LONG.

London University,
May 1, 1830.

This Second Edition has been carefully revised.

G. L.

London, 1838.

COLLATION

OF

THE EDITIONS OF

SCHWEIGHÆUSER AND GAISFORD.

HERODOTUS, BOOK I.

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
1	12	βασιλῆος	βασιλέος	78	2	αὐτέων	αὐτῶν
2	5	προσχόντας	προσχόντας	—	5	τοὺς ἐξηγη-	τῶν ἐξηγη-
-	5	βασιλῆος	βασιλέος			τέας	τέων
-	11	βασιλῆος	βασιλέος	79	13	ἔσαν	ἦσαν
4	7	μηδεμῖν	μηδεμίαν	82	12	τουτέων	τούτων
5	13	σμικρὰ	μικρὰ	86	29	τέ	τί
9	4	πειρώμενος	πειρώμενον	88	7	χρόνῳ	χρῇ
		λέγω λόγον	λόγον	89	8	αὐτέων	αὐτῶν
12	3	οὐδεμῖν	οὐδεμία	—	8	αὐτέων	αὐτῶν
14	13	βασιλῆα	βασιλέα	91	3	μοίρην	μοῖραν
24	7	πελάγει	πελάγει	93	14	συνοικῆσουσι	συνοικῆσωσι
26	11	αὐτέων	αὐτῶν	96	4	δ' ἦν	δε ἦν
27	5	Μιτυληναῖον	Μυτιληναῖον	102	10	ἔχον	εἶχον
—	16	ἁειράμενοι	ἁρώμενοι	105	14	τουτέων	τούτων
29	5	αὐτέων	αὐτῶν	107	6	αὐτέων	αὐτῶν
32	39	οὐδεμῖν	οὐδεμία	108	14	μηδαμᾶ	μηδαμῶς
—	43	αὐτέων	αὐτῶν	111	12	δεσπότεας	δεσπότης
33	1	λέγοντι Κροῦ-	λέγων τῷ	—	27	Ἀστυάγεος	Ἀστυάγεω
		σος Κροίσῳ		112	5	τ' εἶναι	τε εἶναι
—	3	ἁμαθέα	ἁμαθῆς	—	13	δεσποτεας	δεσπότης
45	20	κατῆστο	καθῆστο	114	6	αὐτέων	αὐτῶν
66	17	αὐτέων	αὐτῶν	—	7	αὐτέων	αὐτῶν
68	1	τουτέων	τούτων	—	13	διαλαβέειν	διαλαβεῖν
—	28	ἐπιπειρώατο	πειρώατο	115	6	ἁεικίη	ἁεικίη
69	16	τοῦτο	τούτῳ	119	17	τάλλα	τά ἄλλα
70	1	τουτέων	τούτων	—	23	αὐτέων	αὐτῶν
—	4	ἔσαν	ἦσαν	—	23	προσστάντες	προσστάντες
—	6	ἄγον	ἦγον	120	19	βασιλῆος	βασιλέος
73	3	μοίρην	μοῖραν	—	28	βασιλῆος	βασιλέος
—	6	βασιλῆα	βασιλέα	122	15	κεχωρήκεε	κεχώρηκε
—	25	τουτέων	τούτων	125	9	αὐτέων	αὐτῶν
74	15	ἔσαν	ἦσαν	—	12	τουτέων	τούτων
—	17	ἔσαν	ἦσαν	126	15	αὐτέων	αὐτῶν
75	7	μοίρην	μοῖραν	—	25	τάλλα	τά ἄλλα

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
127	7	αὐτέων	αὐτῶν	167	18	οὕτω	οὕτως
—	10	αὐτέων	αὐτῶν	168	6	ἐξελαθεῖς	ἐξελασθεῖς
129	1	προσστὰς	προστὰς	173	9	αὐτέων	αὐτῶν
131	8	καλέοντες	καλέοντας misprint	—	12	ἐξελαθεῖς	ἐξελασθεῖς
132	17	ὁ λόγος	λόγος	—	22	αὐτέων	αὐτῶν
133	6	αὐτέων	αὐτῶν	177	3	αὐτέων	αὐτῶν
135	7	αὐτέων	αὐτῶν	184	2	βασιλῆς	βασιλέες
136	10	μηδεμῖν	μηδεμίαν	186	20	ἁπαιρέσκον	ἁπαιρέεσκον
138	9	τουτέων	τούτων	—	25	ἐξάγαγε	ἐξήγαγε
141	4	αὐτέων	αὐτῶν	191	19	οὐκ ἂν	οὐδ' ἂν
142	9	αὐτέων	αὐτῶν	193	23	χρέονται	χρέονται
143	2	αὐτέων	αὐτῶν	—	25	αὐτέων	αὐτῶν
—	11	αὐτέων	αὐτῶν	194	12	φοινικῆϊου	φοινικῆϊους
—	13	αὐτέων	αὐτῶν	—	16	αὐτέων	αὐτῶν
145	5	αὐτέων	αὐτῶν	195	6	δ' ἕκαστος	δὲ ἕκαστος
—	12	τουτέων	τούτων	196	7	μῖν	μίαν
146	2	τουτέων	τούτων	—	15	δῆ	omitted
—	3	ἔτι	τι	200	2	αὐτέων	αὐτῶν
—	10	αὐτέων	αὐτῶν	—	6	αὐτέων	αὐτῶν
152	13	αὐτέων	αὐτῶν	207	22	τὸν Κύρον	Κύρον
—	15	μηδεμῖν	μηδεμίαν	209	14	ἄτρεκέως	ταῦτα ἄτρε-
155	9	θωνμάζω	θωμάζω	—	20	οὐδεμῖ	οὐδεμία
163	10	ἐαυτοῦ	ἐωντοῦ	210	5	Ἀμείβεται δὴ	Ἀμείβεται
164	9	μῖν	μίαν	—	—	ὦν	δὴ ὦν
165	4	αὐτέων	αὐτῶν	213	2	τουτέων	τούτων
167	3	αὐτέων	αὐτῶν				

HERODOTUS, BOOK II.

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
2	10	αὐτέων	αὐτῶν	13	20	οὐδεμῖ	οὐδεμία
—	10	μηδεμῖν	μηδεμίαν	14	3	ἐθελήσει	θέλοι
3	9	αὐτέων	αὐτῶν	15	13	μηδεμῖ	μηδεμία
—	9	τουτέων	τούτων	—	20	αὐτέων	αὐτῶν
—	9	εἵνεκε	εἵνεκεν	16	1	αὐτέων	αὐτῶν
—	13	αὐτέων	αὐτῶν	17	25	αὐτέων	αὐτῶν
—	14	αὐτέων	αὐτῶν	19	8	αὐτέων	αὐτῶν
—	15	αὐτέων	αὐτῶν	—	13	τουτέων	τούτων
4	7	εἵνεκε	εἵνεκεν	20	8	οὐκων	οὐκ ὦν
—	14	τουτέων	τούτων	—	14	τοιούτων	τοιούτω
5	11	τοσοῦτον	τοσοῦτο	26	3	αὐτοῦ	αὐτῷ
7	3	εὐνδρος	ἄνυδρος	28	11	τουτέων	τούτων
—	7	οὐδῶν	ὀδῶν	—	19	διὰ δῖνας	δῖνας
11	4	στενός	στεινός	—	20	οἷα	οἷα δὲ
13	2	βασιλῆος	βασιλέος	29	23	ἵξαι	ἥξει

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
30	11	καί	τε καί	121	5	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
32	17	τελευτᾷ τὰ τῆς	τελευταὶ τῆς	—	14	βασιλῆα	βασιλέα
—	22	ἄνδρος	καὶ ἄνδρὸς	— ⁵	12	βασιλῆος	βασιλέος
35	17	οὐδεμίη	οὐδεμία	—	15	ἐς	ὤς
—	19	οὐδεμίη	οὐδεμία	—	15	βασιλῆος	βασιλέος
38	3	μῖην	μίαν	—	18	βασιλῆος	βασιλέος
—	8	τουτέων	τούτων	122	1	βασιλῆα	βασιλέα
41	14	εἶνεκε	εἶνεκεν	124	1	βασιλῆος	βασιλέος
42	19	Ἀμμοῦν	Ἀμοῦν	—	18	ταύτης	ταύτη
43	17	τουτέων	τούτων	125	11	μῖην	μίαν
44	11	ἰδρυθῆναι	ἰδρυθῆναι	129	5	βασιλήων	βασιλέων
45	2	αὐτέων	αὐτῶν	—	6	βασιλῆες	βασιλέες
47	6	αὐτέων	αὐτῶν	134	11	τουτέων	τούτων
49	9	ποιεῦσιν	ποιεῦσαι	—	12	βασιλήων	βασιλέων
52	3	αὐτέων	αὐτῶν	135	4	Μιτυληναίου	Μυτιληναίου
60	7	ἐγχερίψαν- τες	ἐγχερίψαντες	—	26	Μιτυλήνην	Μυτιλήνην
67	6	ἐούσας ἱράς	omitted	141	6	βασιλήων	βασιλέων
78	1	αὐτέων	αὐτῶν	—	22	αὐτέων	αὐτῶν
80	3	αὐτέων	αὐτῶν	142	4	μῖην	μίαν
82	5	πλέω	πλέα mis- print	146	3	αὐτέων	αὐτῶν
86	9	αὐτέων	αὐτῶν	—	15	αὐτέων	αὐτῶν
92	4	αὐτέων	αὐτῶν	147	6	βασιλῆος	βασιλέος
93	14	αὐτέων	αὐτῶν	—	12	ἐκέχρηστο	ἐκέχρητο
—	19	ἐγχεριμπτό- μενοι	ἐγχεριπτόμε- νοι	—	14	αὐτέων	αὐτῶν
95	6	αὐτέων	αὐτῶν	148	19	αὐτέων	αὐτῶν
—	8	omitted	τάδε	—	22	βασιλήων	βασιλέων
100	2	βασιλήων	βασιλέων	150	10	βασιλῆος	βασιλέος
101	2	οὐδεμίην	οὐδεμίαν	151	1	βασιλήων	βασιλέων
—	9	οὐδένα ἄλ- λων	ἄλλων οὐδέ- να	—	6	αὐτέων	αὐτῶν
102	10	αὐτέων	αὐτῶν	—	8	βασιλῆες	βασιλέες
111	13	οὐδεμίην	οὐδεμίαν	—	12	ἐκέχρηστο	ἐκέχρητο
—	18	μῖην	μίαν	—	13	βασιλῆα	βασιλέα
117	2	δῆλον	δηλοῖ	154	17	βασιλῆος	βασιλέος
121 ¹	9	ὑπ' ἑνός	ὑπὸ ἑνός	155	15	τουτέων	τούτων
—	10	βασιλῆα	βασιλέα	158	22	βασιλῆος	βασιλέος
—	15	βασιλῆος	βασιλέος	160	17	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
—	18	βασιλῆος	βασιλέος	161	5	βασιλήων	βασιλέων
— ²	1	βασιλῆα	βασιλέα	—	15	ἄρχοι	ἄρχη
—	9	προτοῦ	πρὸ τοῦ	164	5	αὐτέων	αὐτῶν
— ²	2	βασιλῆα	βασιλέα	165	3	τουτέων	τούτων
				166	8	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
				169	17	χερός	χειρος
				171	3	αὐτέων	αὐτῶν
				172	9	ἐναπονιζέατο	ἐναπενιζεατο
				—	19	αὐτέων	αὐτῶν

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
175	7	τουτέων	τούτων	178	11	Μιτυληναίων	Μυτιληναιων
—	10	αυτέων	αυτῶν	—	12	τουτέων	τουτων
177	1	βασιλῆος	βασιλέος	181	11	οὐδεμὴν	οὐδεμία
178	4	αυτέων	αυτῶν	182	12	προσσχούσας	προσχούσας

HERODOTUS, BOOK III.

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
12	2	εἶδον	ἴδον	48	8	προσσχόντων	προσχόντων
—	18	εἶδον	ἴδον	50	14	οὐ	οὔτε
—	18	εἶδον	ἴδον	51	5	οὐδεμὴν	οὐδεμίαν
13	3	Μιτυληναῖην	Μυτιληναῖην	52	19	τοκῆας	τοκέας
—	6	εἶδον	ἴδον	58	5	μιλητοφιέες	μιληφιέες
14	17	Μιτυληναῖων	Μυτιληναίων	62	20	βασιλῆος	βασιλέος
—	29	εἶδε	ἴδε	68	22	οὐδεμὴν	οὐδεμίαν
15	7	βασιλῆων	βασιλέων	69	9	ἄφασον	ἄφασσον
17	10	αυτέων	αυτῶν	72	26	δεικνύσθω	διαδεικνύσθω
21	2	αυτέων	αυτῶν	73	12	τοῦδε ἄλλοθι	ἀλλ' ἰόντας
22	6	αυτέων	αυτῶν			ἰόντας ἢ	
—	9	αυτέων	αυτῶν	78	6	αυτέων	αυτῶν
—	10	τουτέων	τούτων	—	8	αυτέων	αυτῶν
—	11	τρίτα	τρίτον	79	2	αυτέων	αυτῶν
23	3	αυτέων	αυτῶν	—	4	αυτέων	αυτῶν
—	4	κρέα τε	κρέα	80	21	ἀναρμοστό-	ἀναρμοστό-
24	2	αυτέων	αυτῶν			ατον	τατος
—	9	οὐδεμὴν	οὐδεμίαν	83	13	κατῆστο	καθῆστο
25	4	οὐδεμὴν	οὐδεμίαν	85	15	μὴν	μίαν
—	8	omitted	ταύτη	—	18	ἐγχρίμπτων	ἐγχρίπτων
—	23	αυτέων	αυτῶν	—	19	τὴν	τὸν
26	1	αυτέων	αυτῶν	86	9	βασιλῆα	βασιλέα
—	11	αυτέων	αυτῶν	89	6	ἐθν. τὰ ἑκάς.	τὰ ἑκάς. ἐθν.
—	13	αυτέων	αυτῶν	89	8	αυτέων	αυτῶν
—	15	αυτέων	αυτῶν	96	6	κατεγχέει	καταχέει
32	3	μὲν γάρ	μὲν	99	12	αυτέων	αυτῶν
—	17	ἐοῦσα	omitted	100	6	αυτέων	αυτῶν
37	4	τῷγάματι	τῷ ὑγάλ- ματι	101	8	βασιλῆος	βασιλέος
—	11	τὰγάματα	τὰ ὑγάλ- ματα	102	9	αυτέων	αυτῶν
38	6	πουλύ	πολύ	—	12	αὐτοὶ εἶδος	τὸ εἶδος
—	9	πάντες οἱ	οἱ πάντες	111	10	οὐδεμὴν	οὐδεμίαν
39	6	αυτέων	αυτῶν	115	9	βαρβαρικὸν	βαρβάρων
40	17	τῷπὸ	τὸ ἀπὸ	—	4	αυτέων	αυτῶν
—	18	αὐταῖσι	ταῖσι	—	6	βασιλῆος	βασιλέος
45	20	αὐτοῖσι	αὐτοῖσι τοῖσι	—	23	αυτέων	αυτῶν
46	1	ἐξελαθεντες	ἐξελασθέντες	119	12	βασιλῆος	βασιλέος
				120	7	βασιλῆος	βασιλέος
				—	12	ἀνδρὸς	ἀνδρῶν

Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.
122	20	αὐτέων αὐτῶν	142	6	οὔρισε οὔρισε
123	5	τουτέων τούτων	—	14	μοίρην μοῖραν
124	2	αὐτόσε αὐτὸς ἀπιέναι	146	4	βασιλῆος βασιλέος
125	12	ἔσαν ἦσαν	147	7	κτενέειν κτείνειν
—	14	ἔσαν ἦσαν	148	8	αὐτέων ἀπο- αὐτὸν ἀπο- φέρεσθαι αὐ- φέρεσθαι τὸν αὐτῶν
126	12	οὐδόν ὀδόν	—	8	ἀπεθώμαζε ἀπεθώμαζε
130	20	τοῦ χρυσοῦ ἐς τοῦ χρυσοῦ σὺν θήκῃ τὴν θήκην	150	10	μῖν μίαν
135	12	πολλαπλή- παραπλήσια σια	152	8	ἔσαν ἦσαν
137	5	ἔσαν ἦσαν	153	4	μῖ μία
—	7	βασιλῆος βασιλέος	155	21	οὐδεμὶη οὐδεμία
—	8	κῶς καὶ κῶς	157	5	ἔσαν ἦσαν
—	8	βασιλῆϊ βασιλεῖ	—	6	αὐτέων αὐτῶν
—	20	βασιλῆϊ βασιλεῖ	—	12	ἔσαν ἦσαν
140	8	βασιλῆος βασιλέος	159	5	τουτέων τούτων
—	17	βασιλῆος βασιλέος	160	7	ἡεικείης ἡεικίης
—	20	οὐδεμίν οὐδεμίαν			

HERODOTUS, BOOK IV.

Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.
3	1	τουτέων τούτων	25	3	οὔρεα οὔρεα τε
4	4	ἐξελαθέντες ἐξελασθέντες	—	11	αὐτέων τουτ- αὐτῶν τούτων έων
6	5	αὐτέων αὐτῶν	27	1	τουτέων τούτων
—	6	βασιλῆος βασιλέος	—	3	τουτέων τούτων
7	13	μῖν μίαν	28	6	τάφρου τάφρης
8	1	αὐτέων αὐτῶν	—	13	θωνμάζεσθαι θωμάζεσθαι
9	20	αὐτέων αὐτῶν	31	2	τουτέων τούτων
—	23	τουτέων τούτων	—	4	αὐτέων αὐτῶν
—	7	αὐτέων αὐτῶν	33	2	αὐτέων αὐτῶν
—	13	αὐτέων αὐτῶν	—	8	τουτέων τούτων
—	15	βασιλῆας βασιλέας	—	28	ἐχούσας θυούσας
11	9	βασιλήων βασιλέων	37	1	Ἀσίην omitted
—	11	βασιλήων βασιλέων	—	2	τουτέων τούτων
13	4	τουτέων τούτων	42	1	θωνμάζω θωμάζω
—	5	τουτέων τούτων	—	7	βασιλῆος βασιλέος
14	8	τεθνηκώς τεθνεώς	43	9	βασιλῆος βασιλέος
17	9	τουτέων τούτων	—	15	τουτέων τούτων
21	4	βορέην βορῆν	—	20	βασιλῆα βασιλέα
—	6	τουτέων τούτων	45	3	ἥλιον ἥελιον
22	12	τουτέων τούτων	—	27	αὐτέων αὐτῶν
23	3	βυθύγεις βαθύγεις	49	8	ἐκδιδοῖ ἐσδιδοῖ
24	1	τουτέων τούτων	50	1	τουτέων τούτων
25	1	τουτέων τούτων			

Ch. Line. Schweigh. Gaisford.

50	5	οὐδεμίη	οὐδεμία
—	16	πολλαπλή=	πολλαπλάσιά
		σιά	
53	2	τούτέων	τούτων
—	23	τούτέων	τούτων
—	27	τούτέων	τούτων
58	5	οὕτω	οὕτως
61	5	ἐς	omitted
64	3	τούτέων	τούτων
—	4	βασιλῆϊ	βασιλέϊ
—	12	αὐτέων	αὐτῶν
66	4	τοῖσι	ὅσοις
68	14	μεν	μέν μεν
69	7	αὐτέων	αὐτῶν
—	10	τούτέων	τούτων
71	1	βασιλῆων	βασιλέων
—	21	μῖην	μίαν
72	6	τούτέων	τούτων
	8	αὐτέων	αὐτῶν
—	9	ξύλα δύο	δύο ξύλα
—	18	αὐτέων	αὐτῶν
75	5	οὐδεμίη	οὐδεμία
—	8	αὐτέων	αὐτῶν
76	3	Ἀναχάρσι	Ἀναχάρσις
—	4	Σκύλη	Σκύλης
—	6	πλέων δὲ	πλέων
77	3	βασιλῆος	βασιλέος
78	7	βυσιλῆος	βυσιλέος
79	6	τούτέων	τούτων
80	9	αὐτέων	αὐτῶν
81	17	βουλόμενον	omitted
—	18	μῖην	μίαν
87	10	τούτέων	τούτων
90	4	τεσσαρήκοντα	τεσσαράκοντα
		τα	
93	7	καὶ γενναιόων	ἀνδρείοτατοι
		τατοι	
94	3	αὐτέων	αὐτῶν
—	5	αὐτέων	αὐτῶν
—	7	αὐτέων	αὐτῶν
95	13	τούτέων	τούτων
97	6	Μιτυληναίων	Μυτιληναίων
98	9	αὐτέων	αὐτῶν
102	5	ἔσαν	ἦσαν
106	4	ἔχουσι	omitted
109	12	σισύρας	σισίρνυς
111	3	ἔσαν	ἦσαν
—	10	ἔσαν	ἦσαν

Ch. Line. Schweigh. Gaisford.

112	2	μῖην	μίαν
117	5	οὐδεμίη	οὐδεμία
118	2	βασιλῆας	βασιλέας
119	2	βασιλῆες	βασιλέες
—	18	πανσόμεθα	πεισόμεθα
120	2	μηδεμίην	μηδεμίαν
—	6	μῖην	μίαν
—	11	μῖη	μία
—	11	μοίρη	μοῖρα
122	7	μῖην	μίαν
123	11	αὐτέων	αὐτῶν
126	2	βασιλῆα	βασιλέα
128	1	βασιλῆες	βασιλέες
133	1	μῖη μοίρη	μία μοῖρα
136	5	μῖη	μία
137	6	αὐτέων	αὐτῶν
139	12	ἡμέων	ἡμέων
—	16	αὐτέων	αὐτῶν
145	6	τούτέων	τούτων
—	11	προσσχόντας	προσχόντας
147	15	προσσχόντι	προσχόντι
149	7	Ἐριννύων	Ἐριννύων
—	9	συνέβη	omitted
159	23	αὐτέων	αὐτῶν
159	24	ταῦτά	ταῦτα
161	12	μοίρην	μοῖραν
—	15	βασιλῆες	βασιλέες
164	17	βασιλῆος	βασιλέος
—	22	μοίρην	μοῖραν
172	2	τούτέων	τούτων
173	7	τούτέων	τούτων
174	1	τούτέων	τούτων
176	2	τούτέων	τούτων
183	18	σαύρους	σαύρας
184	5	αὐτέων	αὐτῶν
—	9	αὐτέων	αὐτῶν
187	9	αὐτέων	αὐτῶν
191	3	ἐπὶ δεξιὰ	ἐπιδεξιὰ
—	4	ἐπ' ἀριστερὰ	ἐπαριστερα
192	2	τούτέων	τούτων
197	2	τούτέων	τούτων
—	2	βασιλῆος	βασιλέος
199	5	τούτέων	τούτων
202	6	αὐτέων ἔσαν	αὐτῶν ἦσαν
—	7	ἐπέτραψε	ἐπέτρεψε
203	18	αὐτέων	αὐτῶν
204	3	βασιλῆα	βασιλέα

A LIST

OF

THE VARIOUS EDITIONS OF

HERODOTUS.

1. In *Latin*, translated by Laurentius Valla. Folio.
Venice, 1474.

This work, the FIRST of ALL the editions of Herodotus, was printed at Venice by James Rubeus, a native of France. It contains 261 leaves, 7 of which are occupied by an Epistle, in the form of a preface, from Benedictus Brognolus to Nicolas Donatus.

2. The same work, printed in the house of Peter de Maximis by Arnold Pannartz. Folio.
Rome, 1475.

3. In *Greek*, the FIRST EDITION. Printed by Aldus. Folio.
Venice, 1502.

This is said by Bergler and Renouard to be one of the best Greek works from the Aldine Press. The type and paper are beautiful; and in the opinion of Wesseling it is a most accurate edition.

4. In *Greek*, with a Latin preface and notes, by Joachim Camerarius. Printed by Hervagius. Folio. *Basle, 1541.*
5. The same work, ditto. Folio. *Basle, 1557.*

This useful edition is said to be a reprint of that of Aldus.

6. In *Latin*, from the translation of Laurentius Valla. To this are added the Life of Homer, translated into Latin by Heresbach; Extracts from Ctesias; and Henry Stephens's Defence of Herodotus. Printed by H. Stephens. Folio.
Paris, 1566.

Ditto. 12mo. *Frankfort, 1595.*

7. In *Greek*, with Extracts from Ctesias. Printed by H. Stephens. Folio. *Paris, 1570.*

A good and correct edition, often bound up with No. 6.

8. In *Greek* and *Latin*. Printed by H. Stephens. Folio.
Paris, 1592.

This edition, though less elegant, is preferable to the two preceding, as forming a more complete work in itself. The Latin version is also improved. Reprinted at Frankfort in 1595.

9. In *Greek*. The First Book (Clio) only. From the Printing Office of Joseph Barnes. 4to. *Oxford*, 1591.

10. In *Greek* and *Latin*. Edited by Godfrey Jungermann. Folio. *Frankfort*, 1608.

Jungermann divided the Books into chapters, corrected the text of the Life of Homer from a valuable MS., and enriched his work with the remarks of Sylburgius, a short Greek Glossary, and an Appendix from various writers concerning the overflowing of the Nile.

11. In *Greek* and *Latin*. Printed by Olive Paul Stephens. Folio. *Geneva*, 1618.

This is the best edition from the Press of the Stephens's. It contains the animadversions of Sylburgius, the remarks of Patus, and the corrections of Valla.

12. In *Greek* and *Latin*. Commonly called the edition of Thomas Gale, though it is in fact a reprint of Jungermann's with a dishonest suppression of Jungermann's name, for which the publisher and not Gale must be censured. Folio. *London*, 1679.

To the Life of Homer, the Extracts from Ctesias, and Stephens's Defence, are added a Chronology of the History, a Geographical Table, &c.

13. In *Greek* and *Latin*, with Corrections and Notes by James Gronovius. Folio. *Leyden*, 1715.

The text was collated with the Medicean MS.

14. In *Greek* and *Latin*, from the text of Gronovius, but without Notes. Printed by R. and A. Foulis. 9 vols. 12mo. *Glasgow*, 1761.

This is a correct reprint of a bad Edition.

15. In *Greek* and *Latin*, with the Notes of Gale and Gronovius. Edited by Peter Wesseling. Folio. *Amsterdam*, 1763.

The Latin is that of Valla. Hemsterhuis contributed a Dissertation on Herodotus. The work, which is very well printed, is rendered still more valuable by the judicious Notes of Valcknaer and Wesseling.

16. In *Greek* and *Latin*, with the Notes of various commentators. By Reiz. 1st part of Vol. i. 8vo. *Leipzig*, 1778.

The first volume was completed by Schæfer after the death of Reiz, and published in 1800.

17. In *Greek* and *Latin*, with the Fragments of Ctesias. 2 vols. 8vo. *Lemgo*, 1781.

The first volume, edited by Borheck, contains the first four Books from the text of Reiz, and the remainder from that of Wesseling. In the second are given the Latin version, and the comments of

Gatterer. The edition is esteemed a correct one, but it is printed on very indifferent paper. Another edition appeared in 3 vols. 8vo. from the same Press, in 1808.

18. In *Greek*, corrected from the best editions by Schæfer. Vols. 1, 2, 3. 8vo. *Leipzig*, 1800-3.

The last Book of the Text and the Notes are wanting.

19. In *Greek* and *Latin*, with select Notes from the editions of Wesseling and Reiz. 7 vols. 8vo. *Edinburgh*, 1806.

20. In *Greek*, from the text of Reiz and Schæfer, collated with that of Wesseling. 2 vols. 8vo. *Parker, Oxford*, 1808.

21. In *Greek* and *Latin*, from Wesseling's edition. The *Greek* collated with the text of Reiz and Schæfer. 3 vols. 8vo. *Bliss, Oxford*, 1809.

22. In *Greek* and *Latin*, with the Life of Homer and the Fragments of Ctesias. Edited by John Schweighæuser. 12 vols. 8vo. *Strasburg*, 1818.

Many various readings, founded on a collation of the text with the most ancient MSS., appear for the first time in this Edition; and to the Notes of Valcknaer, Wesseling, &c., are added those of the learned Editor.

23. The same work, with Portus's Ionic Lexicon. 6 vols. 8vo. *London*, 1824.

24. In *Greek*, from the text of Schweighæuser, with the Various Readings and Notes of Schweighæuser, Reiz, Schæfer, and Wesseling. 4 vols. 8vo. *Glasgow*, 1818.

25. In *Greek* and *French*, with critical Notes by M. Gail. 4 vols. 8vo. *Paris*, 1821.

26. In *Greek*, by Gaisford. 4 vols. 8vo. Two comprise the Text, and two contain select Notes of Wesseling, Valcknaer, &c. Reprinted at *Leipzig*. *Oxford*, 1824.

The edition of Schweighæuser is the basis of this edition. The few differences between the two texts may be seen in the collation, which precedes this list.

27. In *Greek*, by Matthiæ and Apetzius. 2 vols. 12mo. *Leipzig*, 1825.

28. In *Greek*, with critical Annotations by Augustus Matthiæ. 2 vols. 12mo. *London and Leipzig*, 1825-6.

29. In *Greek*, with Notes by C. A. Steger. 3 vols. 8vo. *Giessæ*, 1827-9.

30. In *Greek*, from the Text of Gaisford, with Notes, Maps, &c. By J. C. F. Baehr. 4 vols. 8vo. *Leipzig*, 1834.

TRANSLATIONS OF HERODOTUS.

- FRENCH.** By Saliat. 8vo. *Paris*, 1552.—Folio. *Paris*, 1556.
 ——— By Pierre Du Ryer. Maps, &c. 3 vols. 12mo. *Paris*, 1667.
 ——— By Peter Henry Larcher; with Notes historical and critical, an Essay on the Chronology of Herodotus, and a Geographical Table. 7 vols. 8vo. *Paris*, 1786.
 ——— The same work; with the Life of Homer, and Extracts from Ctesias. 9 vols. 8vo. *Paris*, 1802.
 ——— By Miot, 3 large vols. 8vo. with a map. *Paris*, 1828.
ITALIAN. By M. M. Boiardo. 8vo. *Venice*, 1539 & 1565.
 ——— With the Life of Homer. By G. C. Becelli. 4to. *Venice*, 1733.
 ——— By the Abbé Viviani. 2 vols. 4to. *Rome*, 1789.
SPANISH. By Gracian de Alderete? about 1660.
ENGLISH. By Isaac Littlebury. 2 vols. 8vo. *London*, 1709, 1723, 1737, &c.
 ——— By the Rev. Wm. Beloe, with Notes, 4 vols. 8vo. *London*, 1791, 1805, & 1812.
 ——— By Lempriere, with Notes. 8vo. unfinished. 1792.
 ——— By Isaac Taylor, 8vo. *London*, 1829.
 ——— By A Graduate of the University of Oxford. 2 vols. 8vo. with short Notes. *Oxford*, 1824.
 ——— By Laurent. 2 vols. 8vo. *Oxford*, 1827.
GERMAN. By J. F. Degen. 6 vols. 8vo. *Frankfort*, 1783—1791.
 ——— By Max. Jacobi. 3 vols. 8vo. *Düsseldorf*, 1799.
 ——— Fr. Lange. 2 vols. 8vo. *Berlin*, 1811.
 ——— A Second Edition. 2 vols. 8vo. *Breslau*, 1824.

The translation of Lange is pretty good. The best translation for general use is still that of Larcher. The translation of Beloe will often mislead the reader. (See *Journal of Education*, No. II. p. 322.)

INDEX OF THE MSS. REFERRED TO.

- M. Medici. MS., collated by J. Gronovius.
 P. MS. of Cardinal Passionei.
 F. MS. of Schellersheim, collated by Schweighæuser.
 K. MS. of Askew, now in the public Library of Cambridge.

San. Sancroft MS., once the property of Archbishop Sancroft; now in the Library of Emmanuel Coll. Cambridge. No. 105. in the catalogue of the Coll. MSS. This MS. is on paper.

V. Vienna MS.

a. Paris, 1633.

b. —, 1634.

c. —, 1635.

d. —, 2933.

e. —, 1405, contains only Book I. to the middle of Chap. 87

f. Fragment of a Paris MS. containing selections from Herodotus.

Eton. Eton MS. Fol. collated by Gale. No. 73. in the catalogue of Eton MSS.

R. MS. of Remigius.

A. B. C. are given in Gaisford's list as the titles of Paris MSS., from which Wesseling derived many various readings; and Gaisford occasionally quotes them with the large letter titles.

But these Paris MSS. of Wesseling are among the Paris MSS. of Schweighæuser, though it is not very easy to identify them, owing to some carelessness in the collators. Schweighæuser says in his Preface, that A. B. C. of Wesseling correspond to c. b. a. respectively in his catalogue. But according to his own quotations II. 10. 1. 9. II. 160. 1. 2. II. 165. 1. 5. III. 60. 1. 7. III. 91. 1. 14., &c. it appears that A. B. C. correspond in those instances respectively to c. a. b.

Some Bodley MSS. are referred to by Gaisf. III. 22. 23. and perhaps elsewhere; but nothing more is said about them, and they are not included in his list.*

Br. a Paper MS. in the Harleian Collection in the British Museum, numbered 6312. It contains the first 91 chapters of Book I.: Chap. 92 is omitted, and four more chapters follow, that are made up of fragments.

In the various readings accompanying Schweig.'s ed. two MSS. are quoted thus; "Brit. A. C." See IV. chap. 196. 197. 201. &c. But I find no notice of them any where, and Gaisf. has neglected to register them among his various readings, as well as in his catalogue. The latter omission applies also to R., Eton. &c. in G.'s catalogue.

* In the catalogue of the MSS. in the Bodleian library there are three different MSS. of Herodotus, as follows.

No. 114 of the Barrocci MSS. is a fragment containing i. 1. iii. 22, iv. 33, ii. 45, vii. 59, viii. 74, ix. 84, vi. 93, v. 102. No. 200 of the same collection is entitled, *Herodoti libri quinque priores, manu Andreæ Doni*. No. 152 of Bodley's MSS. is entitled, *Herodoti Historia, Græcè*.

(See *Catalogi Lib. MSS. Angliæ et Hiberniæ in unum collecti, cum Indice Alphabetico*. Oxon. 1697.)

REMARKS

ON

SOME OF THE VARIOUS READINGS OF THE MSS.

AND ON THE

TEXT OF SCHWEIGHÆUSER AND GAISFORD.

BOOK I.

Chap. Line.

2. 5. προσσχόντας: the general MS. form is προσχόντας, which G. has: but neither MSS. nor Grammarians can be any decisive authority in a question of this kind.
3. 4. οὔτε γὰρ: οὐδὲ γὰρ, Schæfer contrary to the MSS., but more according to general usage.
5. 6. Put a comma after νηός instead of (·).
6. 1. Ἀλυάττω Br.: on other occasions without the aspirate. See chap. 16.
7. 3. Μυρσίλον San. a. F. G. the penult. is short. See Athen. x. p. 430. Gaisf.
- 12 Put (·) after Ἡρακλέος instead of (·).
9. 4. πειρώμενος λέγω R. a. c. F.: San. &c. have πειρώμενον and omit λέγω, which G. follows. πειρόμενον Br. also omitting λέγω.
9. ἐς κοιτῶνα San. b. d. e. Br.
11. 18. Restore the comma after ἀπόλλυσθαι, for which S. and G. have put (·). Comp. I. 24. l. 12. where the comma after ταχίστην is sufficient: and I. 206.
16. Σαρδυάτης Br. twice with the ρ, but in chap. 18. without the ρ. It is not improbable that Σαρδυ-άτης is the right reading, and that it is a significant appellation. Comp. Ἀλυ-άττω, ch. 6.
18. 6. Read ἐσβαλὼν with San. and most MSS.
21. 6. μέλλοι M. San. F. Paris MSS.: read μέλλει, with the rest.
23. 4, 7. Put comma after παραστήναι and δεύτερον instead of (·)
24. 32. ἔτι: ὅτι Br. Comp. II. 121. ἐπαιτιᾶσθαι.
27. 16. ἀειράμενοι, Schweighæuser's correction: ἠρώμενοι M. San. V. Ven. F. b. d. e. Gaisf.: ἀρᾶσθαι R. a. c. and San. in the margin. Br. has ἀρωμένοι. Schæf. has ἀρᾶσθαι, and erases εὔχεσθαι.
32. 25. G. has (·) after ἐστί, which is bad: ἔχοντα M. Stob. V. R. (F. corrected) a. c.: ἔχοντι San. P. b. d. e. Ald. Br.: the accus. in cases of this kind is the correct usage.

Chap. Line.

33. 1. λέγων τῷ κροίσῳ perhaps a better reading, exhibited by all the MSS., except R. c. which have λέγοντι τῷ κροίσῳ: λέγοντι κροῖσος Geinoz. Schweig.: ἀμαθὴς San. Vall. Gaisf.: ἀμαθέα most of the other MSS. and Br.
35. 17. ἐν ἡμετέρου M. F. e. ἐν ἡμετέροις the other MSS. and Br.: F. also has ἡμετέροις written above. See ἐν ἡμετέρου, vii. 8.
37. 1. οὐκ ἀποχρεωμένων according to Valla's Latin translation.
— 8. τέοισι: κοίοισι Br.
38. 8. ἐμῆς γε e.: Schweig. in his note prefers ἐμῆς γε ζόης σε.
41. 3. ἀχάρι: the MSS. present this form, which is hardly admissible. Schweig. considers it a contracted form of an imaginary word ἀχάρυ. Ald. R. e. have ἄχα-
ρί τι τοι, from which ἀχάριτι, the reading of Wes-
seling, may be derived.
42. 5. ἄνισχον all the MSS. except Ald. P. R. San.: ἄν
ἔσχον d. with ἴσχον in the margin: ἄν ἔσχον Br.
43. 8. φῆμιν San.: see G.'s note.
45. 18. ἦειδε M. San. F. a. b. c.: εἶδε P. d. e. Br. ἦδε Steph.
margin: ἦειδε Schæf.: the forms ἦειδε, ἦείδει are
found Od. α. 154. χ. 331. ι. 206. θ. 514. II. χ. 280.
— 20. καθῆστο is the reading of all the MSS. and of Gaisf.
48. 2. ὄλλοι a. c.: ὄλλοι editions before Wesseling's.
50. 5. Put a comma after κατέκαιε instead of (·).
- 12. τρίτον ἡμιτάλαντον Schweig.'s correction: all the MSS.
are said to have τριά ἡμιτάλαντα. If ἄπεφθος χρυσὸς
be the pure gold, as we may fairly conclude, and
λευκὸς χρυσὸς gold less pure, or a compound metal,
some correction is necessary to make the pure gold
weigh heavier than the baser metal. Valla's Latin
trans. is *duo talenta cum dimidio*, which exactly ex-
presses τρίτον ἡμιτάλαντον. See S.'s note.
53. 3. 9. εἰ στρατεύεται: στρατεύοιτο P. Br. Comp. chap. 76.
l. 4. II. 52. l. 13. Xen. Anab. III. 1, 36. 2, 22.
Æsch. Pers. 777. Wellauer; Æd. Col. 1443.
56. 5. τοὺς ἄν: San. omits ἄν.
— 15. Μακεδόν Br.
57. 7. οἰκισάντων all the MSS. and Br.: οἰκισάντων Wesseling.
These two words are often confounded in the MSS.
58. 6. ἐμοί τε all the MSS.: ἐμοί γε Reiske, Schæf. which is
right.
59. 14. Put a comma after Ἰπποκράτεια instead of (·): this will
render unnecessary Reiske's conject. γενέσθαι δὲ οἱ,
&c. The common punctuation and the correction are
founded on a misunderstanding of the passage and
this usage of οὐκων. Comp. I. 11. l. 18.: Br. has
γενέσθαι δὲ, &c.
60. 20. εὐπρεπέστατον all the MSS. and Br.: Schweig. would
like εὐπρεπεστάτη.

Chap. Line.

61. 10. ὀργῆς δὲ ὡς εἶχε Schæf. ; but Schweigh. compares I. 114. l. 21.
- 18. οὐ πολλὰς, λόγῳ εἰπεῖν, Br.
62. 15. Ἀκαρνάν: Ἀκαρνᾶν b. d.: Ἀχαρνεύς Valckn. conject. adopted by Schæf.
63. 12. ἕκαστος most MSS. and Br.: read ἕκαστον with Schæf.:
^ε
 a. has ἕκαστον.
64. 8. πρὸς γε all the MSS.: πρὸς δέ Schæf.
68. 16. συμβαλλόμενος: συμβαλλόμενος M. F. b. c. Br.: συμβαλλόμενος a. d.
- 21. συμβαλλόμενος: M. F. a. c.: συμβαλλόμενος b. d. e. Br.: Schweigh. remarks that the present particip. is often found with the -ε in some MSS., but never in F. See III. 113. where there is an example in opposition.
- 28. ἐπιπειρώατο, the correction of Schweig., who also suggests πειρώατο, the reading of G.: the MSS. and Br. have ἐπειρώατο, except c., which has ἐπειρέατο: if the form ἐπειρώατο is admissible (as in 76. l. 15.), there is perhaps no occasion for any change here, though ὅκως in such cases almost always has the optative.
69. 16. τοῦτο P. F. a. c.: τούτῳ Gaisf.: τούτο Br.
71. 7. Σάρδανις Br. See I. 16. Σαρδανάττης.
- 12. οὐ σῦκα...τρῶγειν, οὐκ ἄλλο ἀγ. οὐδέν: instead of the latter οὐκ we require οὐδέ.
73. 17. ὀργὴν ἄκρος b. d. e. Br. Schæf.: ὀργὴν οὐκ ἄκρος the common reading.
75. 18. Erase the comma after ὅκως with Gaisf.
- 24. κῶς γὰρ ἄν, &c. Schæf. contrary to MSS.: κῶς καὶ Br.
76. 13. ἀπιστάμεναι F. b. d. e.: ἀπιστάναι a. c. S. Br. the common Herod. form.
- 15. ἐπειρώατο b. d. F.: ἐπειράατο Ald. e.: ἐπειρώντο S. a. c. Steph.
77. 11. Λακεδαιμονίους: Λακεδαιμονίοισι Schæf. contrary to the MSS. but more consistent with usage.
78. 5. ἐς τῶν ἐξηγητέων τελημοσέων Gaisf. Br.
- 14. ἦν: dele, unless it can be defended by similar examples: τῶν ἦν Br.
80. 3. Ὕλλος: ἔλος Br.: Ἐλλος Ald.
82. 33. ἐπάναγκες: See Arrian. Epictet. ii. 20. Demosth. against Apaturius. c. 4: ἐπάναγκον occurs in Mr. Grey's Papyrus, British Museum, l. 28.
- 37. οὐ γὰρ κομῶντες. See I. 129.
85. 3. εὐεστοῖ K. F. a.: εὐετοῖ M.: ἐυθηρία Ald. San. b. c. d. e. and F. in the margin.
86. 29. οὐδέν τε: οὐδέν τι G. without a remark; an unnecessary alteration if it be one: τι also in Reiz.: οὐδέν τι Br.
- 39. κελεύει probably nearly every MS.: κελεύειν Steph.,

Chap. Line.

which change is probably not necessary. See IV. 81. *κελεύειν...ἀπειλέε*, which is not however exactly the same.

88. 7. *ἐν τῷ παρεόντι χρόνῳ*: *χρόνῳ χρόνῳ* R. M.: *χρόνῳ* without *χρόνῳ* K. P. F. a. c.: *παρεόντι χρόνῳ* without *χρόνῳ* S. b. d. Ald. Gaisf. Br.
- 14. *μετὰ*: *μετὸν* K., which variation is at least worth notice. Compare I. 129. l. 7.
89. 11. *λεγόντων*: a similar form *ἐχόντων* occurs III. 155.
90. 11. *ἐπανηλόγησε*: *ἐπαλλλόγησε* Schæf.
- 15. *τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι*: *τούτων* Ald. b. Br.: *τούτω* S. P. K. d.: *τούτω* F. according to its usage: *τοῦτο* R. a. c.: the accus. is the preferable reading: the gen. *τούτων* requires *περί*.
- 24. *εἶναι*: *εἶη* c., which has also *ἀχαριστεῖν* for *ἀχαρίστοισι*: *ἐστὶ* d. Comp. I. 129. II. 64. III. 108.: *εἶναι* Br.
92. 8. *τῇσι* all the MSS.: Schweigh. says, one would prefer *τῆς*, and Reiske wants *τοῖσι*. Compare I. chap. 158. l. 1. where all the MSS. have *τούς*.
93. 14. *συνοικήσουσι*: *συνοικήσωσι* R. F. c. Gaisf. See III. 104.: *ὅκως ἂν...ἔσονται*. Thucyd. VII. 67.
94. 28. *καὶ καταβῆναι* all the MSS. except F.: the infin. *ἐξιέναι*. depends on *λαχόντας*.
98. 1. *τόν τινα* F. the other MSS. probably *ὅν τινα*. Comp. *τὴν τινα*, I. 90. l. 6.
- 19. *ἐν δὲ*, &c.: Schweigh. wants *δὴ*, which the MSS. do not give, and it would spoil the sentence. The whole is wrongly pointed. Put after *ὕψηλότερος* (·) instead of (.), and after *ἐπετηδεύθη* (·) instead of (.), the part from *τὸ μὲν* to *ἐπετηδεύθη* is parenthetical; and the words *κύκλων ἐόντων* are connected with the first part of the sentence beginning *μεμηχάνηται*.
- 22. *Ἀθηνέων*: *Ἀθηναίων* MSS.
- 25. *σανδαράκινοι*: the general reading of those MSS. in which this passage is not wanting, appears to be *στονδaráκινοι*.
107. 5. *ὑπερθέμενος* H. Steph. Schæf.: all the MSS. have *ὑποθέμενος*, but in the next chap. l. 5. only San. K Comp V. 56. *ὑπερτιθέμενος*.
108. 6. *ἐπίτεκα* Ald. R. a. c.: *ἐπιτόκα* San. M. V. K F. b. d See III. l. 4.
109. 2. *τὴν ἐπὶ θάνατον* San.
111. 12. *δεσποτέας*: *δεσπότας* M. K. S. F. a. d. Gaisf. who remarks that in chap. 129 last line, all the MSS. have *δεσπότας*. Analogy in Herodotus favours *δεσποτέας*.
- 24. *πρόκα*: explained by the Lexicographers as equivalent to *εὐθύς*, *παραχρῆμα*. Schweigh. remarks that in F. *πρόκατε* is always written as one word, and refers als

Chap. Line.

- to VI. 134. VIII. 65. 135. where τε follows πρόκα, though the clause begins with καί.
114. 5. τοῦ βουκόλου: τοῦ om. b. d. San. which has also βουκόλον.
115. 13. ὦδε. ὅδε F. a. c. This form is used chap. 111, last line, where San. has ὦδε.
116. 20. ἀρχόμενος δέ San., which is better.
- 21. κελεύων M. K. R. F. a. b. c.: κελεύειν d. San.: κελεύε Schæf. without any sufficient reason.
118. 2. ἐνείχεται appears to be the reading of all the MSS. ἐνείχε Steph.
119. 23. προστάντες MSS. Gaisf.: προσστάντες an unnecessary alteration of Schweigh.
123. 15. λαγόν San. a. c. F.: the other MSS. λαγών. Compare I. 22. where the form λεών occurs. ἀξιόχρεω III. 35.
125. 3. εὔρισκε Ald. b. San.—ἐποίεε δὲ τὰδε Gaisf.
127. 5. ἥξι: write ἥξει with a. d. San.
129. 1. προσστὰς Schweigh.: προστὰς MSS. Gaisf.
- 7. γράψαι: γράψας San., which is probably the better reading. Comp. I. 82. l. 37. and Thucyd. I. 25, οὔτε γάρ.
- 13. δέον: δεῖν San. a. b. d., which is admissible. See II. 64. I. 90. εἰ...εἶναι.
130. 8. κατεστράφησαν: κατεστράφησαν, all except M. K a. b. c.
131. 8. καλέοντες: καλέοντας Gaisf., a typog. error.
138. 9. πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι: πάλιν ἐξελαύνουσι Korai, Schæf
140. 4. πρὶν ἀν...ἐλκυσθῆναι R. K. M. F. a. c.: the other MSS. ἐλκυσθῆ, which is most consistent with the common usage.
144. 11. τῶν νόμων a., the most usual construction.
146. 7. ὄρχομενιοι the emend. of Palmer.: the MSS. are said to have ὄρχομενίοισι.
147. 4. ἀλλὰ γὰρ, &c.: the common punctuation destroys the sense; put a comma after Ἰώνων instead of (.). Comp. II. 120. ἀλλὰ γάρ. III. 31. Xen. Anab. VII. 4, 47.
149. 2. Λήρισσαι: some MSS. Λήρσαι, and also some coins as Gaisf. remarks, and then cites Wesseling as the defender of the double σ on the authority of a Schol. on Apoll. Rhod. I. 40.: the coin is worth more than the Scholiasts, to whom and the copyists we are indebted for many double letters, and particularly σς. See Rasche.
- 3. Τῆμνος: Τῆνος all the MSS.: Τῆμνος the emend. of Holsten. See Strab. 621. Casaub.: Mionnet. III. 26.
163. 8. τούτῳ δὴ: τούτῳ δὲ F. Gaisf. following the recommendation of Schweigh.

Chap. Line.

163. 12. *Μῆδον*: *Λυδόν* Wesseling's conject. approved by Larcher.
167. 14. *ἐκτήσαντο*: Schweigh. suggests *ἐκτισαν*, but all the MSS. have *ἐκτήσαντο*.
168. 6. *ἐξελαθεῖς*: *ἐξελασθεῖς* M. K. F. Gaisf.: who refers to 173. III. 46. 51. IV. 4. V. 145; but it is a useless labour to attempt to fix the orthography of a word like this, when the MSS. vary, and the analogy of the language admits both forms. The root of the word is *ἐλα*, and the insertion of a euphonic *σ* before the suffixes *-τος*, or *-θεις* is one of the most general phenomena. Compare *γνωτός*, *γνω-(σ)τος*: *ἐ-κέ-χρη-το*, *ἐ-κέ-χρη-(σ)το* both of which are admissible forms. See II. 147. 1. 12.
169. 11. *ταῦτα*: *ταὐτὰ* Reiske's conject.
170. 17. *οὕτω*: *οὔτοι* Schæf.: Schweigh. and Gaisf. after Reiske say that *οὕτω* is the dual, without pointing out other examples of this dual form.
171. 7. *μακρότατον* all the MSS. without *ἐπ*/: but Wesseling refers to *ἐπὶ μακρότατον* II. 34. IV. 192. to which Schweigh. adds IV. 16. Compare Thucyd. I. 1. Herod. II. 29.
173. 9. Put comma after *ἦρχε* instead of (·),
- 12. *ἐξελαθεῖς*: *ἐξελασθεῖς*. G. See I. 168.
- 20. *ἀνανεμέεται*: *ἀναμνέεται* the conject. of Stephan.
174. 7. *Βυβασίης* Voss. conject.: *Βυβλεσίης* MSS.
180. 2. *ἔστι δὲ*: *δὲ* om. S. b. Ald.
- 9. *τριωρόφων* Wesseling prefers to *τριωρόφων*, because most MSS. in this passage give *τριωρόφων* and *τετρωρόφων*, and we find *τριόβολος* and *τετρώβολος*: but *τριώβολος* occurs in Aristoph. continually, and the universal analogy of the language requires *τριωρόφων*.
181. 4. *ἐν τῷ ἦεν*: *ἐν τῷ μὲν*, Reiz.
186. 11. Put a comma after *χωρίον* instead of (·)
187. 3. *λεωφόρων*: *λαοφόρων* M. K. F. a. c. f.
188. 6. *μόννου*: *μόννος* an unmeaning reading of San. V. b. See G.'s note.
- 10. *ἐθέλῃσι* M. K. F. Gronov.: *ἐλαύνοι* c.: write *ἐλαύνῃ* with a. b. d. San. V. P.: *ἐλαύνῃσι* Wess.: Schweigh. remarks that the form *ἐλαύνῃσι* does not occur again in any extant MS. of Herodotus. The Homeric forms *ἔλθῃσι*, *δάμνῃσι*, &c., and the Theocritean *ἐθέλῃτι*, &c., deserve a more complete examination. The figment of supposing *ἔλθῃσι* formed from *ἔλθῃ* by the addition of *σι* (see Matth. 195. 7.) is not a right explanation. *ἔλθῃσι* is written with the *η* in the common eds. of Homer, but this mode of writing appears to have had its origin in the imaginary formation of the word. See *ἐθέλῃτιν*, P. Knight's Iliad, α. 408.

Chap. Line.

189. 11. τούτο ὑβρίσαντι F.: τούτω ὑβ. San. &c. Schweig. compares III. 118. 1. 2.
191. 19. οὐκ ἂν: οὐ μὰν San. b. Ald.: οὐδ' ἂν probably all the other MSS.: οὐδ' ἂν Gaisf.
193. 1. ὀλίγω: ὀλίγον San., but comp. IV. 31. ἐλάσσονι. IV. 50. ὀλίγω, where San. has ὀλίγον also.
- 23. ποιεῖντες: this particip. clause deserves notice: similar examples occur. San. has ποιεῖνται.
- 29. πεπαίνη τε Salmasius. See Wesseling's note. πεπαίνηται MSS.: πεπένηται San.
194. 12. φοινικῆίου, an unnecessary alteration: the MSS. and G. have φοινικῆίους. Compare III. 6. κεράμιον οἰνηρόν.
- 20. ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν F.: most MSS. ἀπεκήρυξαν: some ἀπινέκηρυξαν. For examples of this common form see II. 39. ἀπ' ὧν ἔδοντο. IV. 60. περὶ ὧν ἔβαλε. II. 47. 1. 3. κατ' ὧν ἐπλασε. II. 70. ἐν ὧν ἐπάκτωσαν. II. 96.
195. 4. περιβαλλόμενος... ἔχων M. K. F. a. c.: περιβαλλόμενοι... ἔχωσι the other MSS. except that b. d. have ἔχων, and San. εἶχον.
196. 15. ὥς γὰρ δὴ διεξέλθοι: ὥς γὰρ δὴ οἱ ἐξέλθοι MSS.: δὴ om. Gaisf.
- 25. ἂν ἀγέσθαι K. P. F. a. c.: ἀγάγεσθαι V.: ἀνάγεσθαι San. b. d.: ἀπάγεσθαι Wessel., which is probably the right reading.
199. 11. ὀδῶν K. F. a. c.: the other MSS. ὀδόν.
- 17. ἀπωσθήται all the MSS.: this is one of the examples which Matth. Gr. Gram. 516. 1. would alter to ἀπώσεται according to his doctrine. See III. 62. Var. Lect.
202. 8. εἶλας F.: εἶλας the ordin. reading.: ὕλας a. c.: ὕλας San. d.
- 24. πᾶσα M. K.
204. 10. στρατεύειν San., which Schweig. allows to be admissible, referring to I. 77. VI. 7.: in Thucyd. the forms στρατεύ-ω and -ομαι appear to be used indifferently. See I. 77. II. 66.
206. 8. Take away the (.) after εἶναι and put a comma. Compare IV. 118. οὔκων, &c.
207. 6. τὰ ἐόντα all the MSS.: the τὰ may have originated in the final syllab. of παθήματα, but though not necessary, it is no obstacle to the sense: ἀχάριτα M. K. San. a. c.: the rest ἀχάριστα, except F. which has ἄριστα: γέγονεν b. d. San.
- 23. χώρης: μάχης b. d. San. R. V. Vall.
209. 15. κήδυνται: κηδέαται F.: κηδέανται P. according to Wessel., but Schweig. suspects it may be κηδέαται, and thus we should be furnished with two examples of -εαται

Chap. Line.

- for *-ονται*. S. remarks that the same MS. F. has *ἀγέεται* II. 47. and *ἀπαγέατα*. II. 67.
209. 23. *καταστήσεις* a. c.
210. 5. *Ἀμείβεται οἱ δὲ ὄν* Gaisf. in concurrence with the general tenor of the MSS.
- 8. *ἀντὶ δὲ τοῦ ἀρχ.* Reiske, but Schweig. refers to VI. 32. VII. 170 for similar examples. See analogous omissions of the article between *αἷτιος* and the infin. II. 20. 26.
212. 7. *ἐπαναπλῶει· ἐπαναπνέειν* V. Ald. San. b. d.: *ἀναπλῶειν* Eustath. p. 1156. See Athen. xiv. (at the beginning), who has *ἐπαναπλέειν* with F. a. c.: *ἐπαναπλεῖν* f.: Reiz wrote *ἐπαναπλώειν*.
- 12. *εἰ δὲ μὴ ταῦτα σὺ ποιήσεις: ποιήσης* b. d.: *ποιήσης* San.: *εἰ δὲ ταῦτα οὐ* &c. M. P. K. Wess.: *εἰ..οὐ*, see Eurip. Med. l. 88. Herod. IV. 127. *εἴτε..οὐ*.
214. 15. *ἐναπῆπτε* M. K. f.: *ἐνάπῆπτε* F. as usual in compound verbs in this MS.: write *ἐναπῆκε* with a. b. c. d. San. V. R. Vall. editions before Gronovius.

BOOK II.

Chap. Line.

2. 27. *πρεσβυτέρους: πρώτους* V. San. Eton. b. d.
3. 13. Put a comma after *μόνον* instead of (·).
6. 1. *αὐτῆς δὲ*, &c. Schweig. following Schæf.: *αὐτῆς δὲ αὐτῆς* Al. &c. M. K. a. c.
7. 3. *ἔνυδρο*. all the MSS.: *ἐνυδρος* the correction of Larcher (who compares IV. 47.) followed by Schweigh.: Gaisf. has rightly retained the MS. reading: in IV. 47. two MSS. have *ἐνυδρος*, which is the same as *ἐνυδρος* Strabon. (p. 371. Casaub.) applies the word *ἐνυδρος* to districts abounding in springs, which is not a physical characteristic of a Delta.
- 4, 9. *Ἀθηνέων* K. P.: the other MSS. *Ἀθηναίων*: In I. 98. where *Ἀθηνέων* stands in the text, all the MSS. have *Ἀθηναίων*, and in most of the instances referred to by Valcknaer (see his note) nearly all the MSS. have *Ἀθηναίων*, which, in many of the examples he corrects, is equally admissible with *Ἀθηνέων*, and in some cases more consistent with Herod. usage.
9. 4. *οὔτοι συντιθέμενοι. ἑξακισχίλιοι*: the whole passage is spoiled by the punctuation. Place from *τὸ μὲν το* *τρισχιλίων* in a parenthesis, and a comma after *σημανέω* instead of (·). The numbers are corrupted here in the sum total, or the particulars, or both. See also Rennell, Geog. Herod. p. 18, 19. on the number of days.

Chap. Line.

10. 2. ἐδόκεε δέ: δέ is wanting in some MSS.
 — 6. ὥστε εἶναι, &c.: San. V. d. ὥς: Schweig. recommends ὥς γε εἶναι, and ὥσπερ τὰ τε above.
 — 9. πενταστόμου: ἐπταστόμου equally recommended by MS. authority, and equally admissible. See chap. 17.
 13. 6. ἦν μὴ.. ἀναβῆ: ἦν F. San.: the rest εἰ. See III. 15.
 — 10. ἦν.. ἐπιιδδοῖ: See Matth. Gr. 205. 525.
 14. 3. ἐθέλησει San. b. d.: G. has preferred θέλοι, the reading of several other MSS.
 15. 1. εἰ ὦν βουλοίμεθα Schweig. prefers: see the end of the sentence, ἀποδεικνύοιμεν ἄν.
 16. 7. εἰ μή τι γέ R. Ald. F. b. d.: μὴ τέ γε the other MSS.
 20. 8. οὐκων all the MSS., or οὐκ ὦν which G. has: Schweig. compares III. 137. l. 12. 138. l. 14.: οὐκω Schæf.
 22. 6. [τόπων] thus Gaisf.
 — 10. χωρίων: χωρέων F. Gaisf.
 28. 1. τὴν ἀρχὴν San. b.: Gaisf. refers to I. 86. 140. where ἀρχὴν alone occurs; but in IV. 25. he has τὴν ἀρχὴν, where San. V. om. τὴν, and IV. 28. ἀρχὴν only. Nothing definite can be determined about a usage of this kind. See Xen. Cyropæd. I. 2, 3. 6, 16.
 — 17. οὕτω μὲν... ἐμβάλλοντος: the reading of the text is that of Schweig., who struck out δὲ after οἶα (following M. K. F.), and inserted διὰ before δινάς. But in his notes he reads and points the passage thus: οὕτω μὲν ... , ἀπέβαινε (ὥς ἐμὲ κατανοεῖν)... * οἶα δὲ ἐμβάλλ. &c.
 30. 4. Ἀσμάχ: Ἀσχάμ M. P. K. Ἀχάμ F.
 — 11. Σύρων: San. a. b. d. Valla. Ἀσσυρίων F. c. &c. See II. 141. Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων.
 31. 3. τοσοῦτοι Reiske's conject.: τοσούτῳ V. San.: οὗτοι the other MSS.
 32. 17. ᾗ τελευτᾷ τὰ the conject. of Reiz: ἥ τελευτᾷ τῆς the general MS. reading, except that some MSS. have τελευταῖ: ᾗ τελευταῖ τῆς Wess. Gaisf., which is less consistent with Herod. usage.
 33. 8. καὶ... τάμωνων all the MSS.: τέμνει San.: καὶ om. Reiz and Borbeck; the commentators have not unfrequently omitted καὶ or δὲ in similar cases, and thereby corrupted many passages. The reading τέμνει is probably due to some corrector, as Gaisf. remarks.
 35. 2. πλείστα M. K. P. F.. πλέω Ald. V. San. R. a. c. Wess.
 — 14. τῇσι ὁδοῖσι: τοῖσι F. Schweig. remarks that this MS. always presents ὁδὸς in the masc.
 37. 24. ἀρχιέρως K. M. P. F. and perhaps a., which form occurs only once, and has been here perhaps wrongly preferred to ἀρχιεὺς.

Chap. Line.

40. 3. ταύτη Schweig. Gaisf.: ταύτη F.: read ταύτην with San. and the rest.
- 5. κεινήν Schweig.'s conject.: κείνην F. a.: ἐκείνην the rest.
42. 19. Ἀμμουῖν: Ἀμοῦν F. Gaisf. supported by numerous learned references of Wesseling, which prove nothing.
43. 16. This is wrongly pointed. Place from εἶπερ to αἰρέει in a parenthesis.
45. 10. ὅτων Valck.: ὅῳ F. (see Schweig.'s note): ὧν MSS. Reiz, Schæf. Larcher. Compare II. 47. There seems to be hardly sufficient reason for Valck.'s correction.
46. 11. αἰπόλοι: κόλοι the conject. of Schæf. See IV. 29.
47. 3. Strike out the comma after ἱματίοισι.
- 7. Read ἐκδίδονται...ἄγνεται with all the MSS. except F. (see I. 209.), whose reading seems to have been preferred by the Editors as a rare and curious specimen.
48. 4. χοίρων Ald. R. a. c.
49. 15. ἄν om. San. V. Ald. See IV. 64. 17.
50. 8. λέγω δὲ F. c., which is better.
54. 3. Θεβαίων probably all the MSS.: Θεβέων Wess.
55. 3. ἀναπταμένας Ald. San. V. R. a.: ἀναπτομένας M. P. K. F.: the latter is preferable, being only the abbreviated form of ἀναπετομένας.
57. 3. τὰ συνετά probably all MSS. except F., which omits τὰ: Wess. retains τὰ.
60. 7. ἐγχριψαντες: ἐγχριψαντες San. Suid. Gloss. Herod. all referred to by Wess.: Gaisf. refers to III. 85. of his edition, and Schweig. to IX. 98.
63. 15. ἀλεξιόμενους San. V. Schæf. Comp. I. 211. referred to by Wesseling: ἀλεξιόμενους is the true reading.
64. 16. γένεα: τέλεα San. d. Schæfer.
- 17. εἰ...εἶναι P. K. San. V. F. a. c. Schæf.: εἰ ὧν ἦν Wessel.: the infin. is the right reading. Comp. I. 129. l. 13. II. 172. l. 18.
66. 15. ταῦτα δὲ γινόμενα: τούτων δὲ γινομένων or γιγνομένων San. b. c. a. d.: Schweig. compares II. 139. αἱ νύκτες: we may also compare I. 134. l. 1. IV. 50. l. 17.
67. 1. ἀπαγέεται F.: see chap. 47.
- 6. εἰούσας ἰρὰς om. Wessel. Gaisf.: these two words are only found in c. which has also ἄρκτους in the place of ἱβίς.
68. 19. τροχίλος: τροχίλος San. G., who remarks that the penult. is short, referring to Aristoph. Acharn. 876.
69. 6. λιθωτὰ San. V. b. d.
71. 7. ἀκόντια: all the MSS. but Schæf. omits it, because it looks very like a Scholiast's explanation.
73. 10. ἐμπλάσσοντα: ἐμπλάσαντα Schæf. Matthiæ.
75. 5. ἀκανθέων: τῶν θεῶν M. F., but M. has ὁστέων in the

Chap. Line.

- margin: Schweig. thinks that τῶν ought to be placed before ἀκανθέων on the authority of these two MSS.
77. 18. ὀρνίθων M. K. P. F.
79. 3. ἐνεστι MSS.: ἐν ἔστι Wessel. conject.
- 5. ὠντὸς: write ὦντὸς with Schæf.
- 8. ἔλαβον τοῦνομα or τὸ οὔνομα all the MSS.: Schweig. om. τοῦνομα at the suggestion of Wesseling: Schæf. retains τὸ ὄνομα.
85. 2. οἰκίων: all the MSS. except F. have οἰκητῶν: F. has οἰκίῶν here and l. 3.: P. K. have οἰκίων l. 3.
- 4. dele ἡ with San. and some other MSS.
86. 17. διηθήσαντες: θεραπεύσαντες b. d.
- 21. λίτρω all except c. b. d. San.: P. has λίτρω and also νίτρω as a Scholium.
87. 6. ἐπιλαβόντες: ἀπολαβόντες is the usual word in this sense: ἐπιλαβόντες is doubtful.
91. 6. αὐτοῦ: αὐτὸ San. V. d: Gaisf. refers to I. 196. and II. 29. where the accus. is used. πέριξ occurs I. 179. with a gen. where there is no variation in the MSS.: IV. 152. there is a discrepancy in the MSS. πέριξ with a gen. seems a doubtful usage.
93. 5. ἀνακάπτουσι: ἀναλάμπουσι Ald. Rem.: ἀνακάπτουσι a. b. c. d.
- 15. τὰ ἐπαριστερὰ Gaisf. following Wesseling—I. 16. τὰ ἐπιδεξιὰ Gaisf.—I. 18. ἐπ' ἀριστερὰ Gaisf.
- 19. ἐγχριπτόμενοι Gaisf. See 60. l. 7.
- 23. πίμπλασθαι: πίπλασθαι M. Gaisf.—I. 25. πίμπλαται. πίπλαται M. Gaisf. It is not MS. authority that decides a question of this kind, though here it happens that all the MSS. but one favour the reading of the text. The verb πι(μ)-πλη-μι is formed from the root πλε with the reduplication πι, and the euphonic insertion of μ. like πι(μ)-πρη-μι: the insertion or omission of the euphonic μ may be determined by particular circumstances; for example, it would not be retained in such a word as ἐμπιπλάμενοι (I. 212) or ἐμπιπλάσι (IV. 72), which Gaisf. refers to as confirming his reading in this chapter.
94. 5. Ἑλλησι: ἔλεσι San.
- 7. ἀπιποῦσι: ἀπειτοῦσι Stephan. margin; ἀπητοῦσι K.: ἀπειποῦσι Ald. F. a.
95. 8. τάδε αὐτῷ F. See Schweig.'s note, which Gaisf. follows: put (·) after χρᾶται, and take away (·) after κοίτη.
- 9. Read ὑπ' αὐτὸ with San. V. F., and take away the comma after αὐτό: ὑπ' αὐτόν a. c.
- 12. τὴν ἀρχήν. San. See 28. l. 1.
96. 12. δύναιται San. a. b.

Chap. Line.

- 97 9. ἔστι δὲ οὐκ οὗτος San. V.: the other MSS. have οὐδὲ for οὐκ: there appears to be something wanting in the Greek text; the meaning is, "this is not the ordinary track, which leads past the apex of the Delta and Cercasorus."
99. 6. Dele καὶ with Ald. V. R. San.
101. 1. τῶν δὲ...οὐ γὰρ: the connexion between the beginning of this chapter and the end, τῶν δὲ ἄλλων &c., is somewhat obscured by the punctuation. Compare Thucyd. I. 72. ed. Bek.
102. 11. γλίσχομένοισι περὶ: all the MSS. have περὶ, which Schæf. omits, because γλίσχομαι is followed by a gen. without περὶ.
103. 3. καὶ προσώτατα P. F. Schæf. Borheck: οὐ προσώτατα the other MSS.: the reading in the text is undoubtedly right; perhaps however καὶ might be omitted.
105. 5. Σαρδωνικὸν San. F. a.: Larcher suggests Σαρδιηνδόν, the ethnic term belonging to Σάρδης (I. 80.), it being probable that the Hellenes first received this commodity by the caravans that brought it to Sardis. See Schweig.'s note.
111. 20. σὺν αὐτῇ τῇ πόλει all the MSS.: σὺν is generally omitted in such cases.
115. 19. ἐκκλέψας om. b. d. Ald. San.
116. 4. ἐς θ. See Schweig.'s Lexicon; the usage here is obscure.
- 5. κατὰ γὰρ all the MSS.: κατὰπερ Reiz: κατὰ τὰ ἐπ. Schæf.: κατὰ om. Matthiæ.
117. 2. δηλοῖ, the reading of all the MSS. and Gaisf.: δῆλοι Valck.'s conject. See his note and Schweighæuser's.
118. 12. ἀνωμοτεῖ F.
121. (2) 3. ἐπαιτιᾶται: ἀπαιτιᾶσθαι San. V.: ἐπαιτιᾶσαι b. d. Read ἐπαιτιᾶσθαι: the infin. is necessary. Comp. I. 24.
- (5) 15. ἐς: ὥς M. P. V. S. K. Wess. Gaisf. Matthiæ: it is rather doubtful if this usage of ὥς is Herodotean.
124. 18. ταύτης τε, an unnecessary alteration of Reiz, followed by Schweigh. in his text: ταύτη τε G. with F. a.
- 23. παντακῇ Schw. Gaisf.: write πανταχῇ with K. V. F. San.
125. 6. ἀνίοι: ἂν εἴη V. San., an admissible reading.
- 13. Put (·) after λέγεται instead of (.) : ἐξεποιήθη δ' ὦν is the continuation of the sentence.
126. 11. ὅλον San. V.
127. 9. διὰ οἰκοδομημένου: the MSS. have διοικοδομημένου, and the edits. before Schæf.
- 12. ὑποβάς all the MSS.: all the corrections proposed are unnecessary. See Schweig.'s note. Wessel., Reiske,

Chap. Line.

- propose to omit τῶντδ, by which omission they would destroy the meaning.
127. 13. οἰκοδομῆς all the MSS.: H. Stephan. first suggested οἰκοδόμηε: the origin of the error lies in the following word ἐστᾶσι.
129. 3. λεῶν. See I. 22.
130. 5. παρακέεται F. a. b. c., which is equally admissible.
131. 12. φαίνοντο V.: φαίνονται San.: write ἐφαίνοντο with the other MSS.
133. 20. The word γῆς is not found in the MSS.: it was added by Schweig. from Gregor. Corinth. de Dial. Ion. § 65.: γῆς om. Matth. See Valck.'s note.
133. 20. ἐνηβητήρια equivalent to εὐωχητήρια. See Gregor. Corinth.
134. 3. εὐσεβείας τετραγώνου, comp. I. 178. l. 8.
134. 12. ἤν λειπομένη Eton. P. K. Ald. F. b. d.
135. 4. Μυτιληναίου Gaisf., also Μυτιλήνην l. penult. Mionnet. III.
- 8. ὡς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν all the MSS.: Ῥοδῶπιος Valck.: Reiz: Ῥοδῶπι Schæf. comp. II. 8. IV. 81.
136. 13. μηδὲ αὐτῷ: write μήτε with San. V. Reiz, Schæf. Borheck, Matth.
- 24. πρόσχοιτο Gaisf. see I. 2.
137. 15. τασσομένων: γενομένων San. V.
- 16. Βουβάστι πόλι, &c. this usage of the dative with ἐκχώσθησαν is dubious: ἡ ἐν Βουβάστι πόλις San. V. R. Ald.: βουβάστι πόλις c.: the true reading is probably that which Schweig. suggests, ἡ βούβαστις πόλις.
139. 6. δοκέειν P. K. F. b. d. which reading is admissible.
- 9. ἀλλὰ γάρ, &c. the connexion of these words with the final clause ἀπαλλάσσεται should be observed.
147. 7. ἐς δώδεκα, &c. is said to be the reading of most MSS.: ἐς om. San. V.: Schweig. follows Schæf. in omitting ἐς, and refers to VII. 121. δασάμενος IV. 148. ἐξ μοίρας, &c. where ἐς is omitted in the text, but is retained in the latter example by San. V. the two MSS. that omit ἐς in this instance. See II. 4. l. 3.: δασαμένους...ἐς IV. 145. l. 22.
- 12. ἐκέχρητο: ἐκέχρητο Gaisf. See Schweig. Var. Lect. and I. 168. l. 6.
136. 9. Two MSS., V. San., retain the Homeric form ἐμπεφύασι. See II. θ. 84.
158. 17. ἐν: write ἐς. The typograph. error of Schweig.'s text has been repeated by Gaisf. and our former edition.
- 20. ἀπαρτί is found in no MS.; the only genuine authority, for it is in the S. Germ. Grammarian. See Wesseling's note.

Chap. Line.

160. 2. dele *ἄνδρες* with M. K. P. V. San. F. d.: Wessel. refers in support of *ἄνδρες* to its usage in I. 90. 141. which are hardly apposite examples.
161. 15. *ἄρχοι*: *ἄρχη* San. V. a. c. Ald. Schæf. Gaisf.: examples are not wanting of undoubted authority where a subjunct. and optat. are found in the same clause.
162. 24. *αὐτῷ* all the MSS. *ἔωντῷ* Wessel. Reiz, Schæf. Borheck.
165. 5. *γενόλατο*: See *ἐγενέατο*, 166.
- 6. *ἀνέονται*: *ἀνέωνται* P.: *ἀνίενται* Schol. P.
172. 18. *εἰ...εἶναι*: *ἦεν* in some few MSS. and eds.: *εἶναι* is the right reading. Comp. II. 64. l. 17.
173. 2. *πληθώρας* San. V.: *πληθούσης* the other MSS.: *ὄτου* om. f.
174. *2. *ἐὼν* K. P. F. a. b. d. f.: *ἦν* San. c. Schæf.
- 7. *καὶ ἀλίσκετο* Schweigh.: *καὶ ἡλίσκετο* Valck.: the MSS. have *καταλίσκετο* and *κατηλίσκετο*. See Schweig. Var. Lect.
175. 22. *ἐκγεγονότος* all the MSS.: *ἐγγεγονότος*, which Schweig. suggests, is probably the true reading. See *ἐγγενέσθαι* II. 124. *ἐγγινομένου* I. 190, &c.
175. 22. *καταχθόμενον* several MSS.: *καὶ ἀχθόμενον* San. Wess. Reiz, Schæf. Borheck, which is unnecessary, as the *τε* that follows *οἶα* has no reference to the following *καὶ*. See Schweig.'s note.
176. 6. *ἐόντος*: *ἐόντες* Schweig. suggests.
- 8. *μεγάρου* all the MSS.: *μεγάλου* Schæf. following Valla's Latin version, which has "*magno illi.*"
181. 1. *κυρ. δ' ἐς ἀλλ. φιλ.*: M. F. Matth.
- 11. *γυναίκεων* San.: *γυναικῶν* the other MSS.
- 13. *νόῳ* a. c. San. V. Ald.: *νόῳ* P. F. b. d.: *νηῷ* M. K. Gronov. Wess. Matth.
182. 12. *προσσχούσας* Schæf. Borh. Schweigh.: *προσχοῦσας* MSS. Gaisf. See I. 2.

BOOK III.

Chap. Line.

1. 5. *βουλῆς*: *συμβουλῆς* San. V. (perhaps also b. d.) Wess.
3. 10. *πρεσβύτερον*: *πρεσβύτατον* San. V. Valla.
4. 5. *Ἀμάσιν* San. F.: *Ἀμάσιδι* b.
5. 2. *ἦ*: *ἦ* all the MSS. with Wess.: *γῆ* the conject. of Gronov. followed by Reiz, Schæf. Borheck.
6. 5. *κείμενον*: *κεινὸν* San. V. Valla, Schæf.
12. 8. *ὡς μόγῃς* a few MSS. and the eds. before Gronov.: Schweig. compares III. 108. l. 9. IV. 52. l. 8; the latter example is not to the purpose.
13. 13. *ὁμοίως ἂ καὶ*: *ὁμοίως ὡς καὶ* San. V.: *ὁμοίως καὶ* Schæf. Comp. III. 14. IV. 155.

Chap. Line.

14. 12. *προσιδών* San. V. Schæf.
 — 17. read *ἤγοντο* with all the MSS. except F. a.
 — 21. *ἀγεόμενον* R. c. : *ἡγεόμενον* the other MSS. and Wess. Reiz, Borheck.
 — — *ἐπὶ θάνατον* all the MSS. : *τὴν ἐπὶ θάνατον* Borheck's unnecessary conjecture. Compare Xen. Anab. I. 6, 10. where all the good MSS. have *ἐπὶ θάνατον* ἄγοιτο.
 — 37. *πυνθάνομαι* Ald. R. F. c. d. Matth.
 15. 8. *ἦν* : *εἰ* M. F. Gronovius. Matth. See I. 53. II. 13.
 16. 12. *λέγοντες* all the MSS. except Ald. R. Stob. Serm. 122. p. 614. who have *λέγουσι*. Wessel. compares IV. 13. VII. 144. to which add a more apposite example I. 51. *λέγοντες*. Thucyd. VII. 42. *ὁρῶντες*. Xen. Anab. IV. 2. 12.
 — 15. *οὐκων. καὶ* : *καὶ* om. F. See I. 11.
 19. 4. *μέτησαν* Reiz : *μετῆσαν* Wess. : *μέτησαν* eds. before Wess. and F. at least.
 20. 12. *ἀξιούσι* om. San. V., and it can easily be dispensed with.
 22. 21. *ἀνέφερον* : *ἀνέφυρον* Wess. and the eds. before him : Wess. also inserted *τῷδε* before *ἀνέφυρον* from f. into which MS. it was introduced by the scribe : *τῷδε ἀνέφυρον* Matth.
 23. 2. *τῆς διαίτης* V. San. ; but the repetition of the article is not necessary. The usage of the best MSS. is rather against its repetition in such a case.
 23. 2. *ἐς* *εἴκοσι* Schæf. ; the MSS. have *ἐς* *εἴκοσι τε καὶ* or *ἐς* *εἴκοσι καὶ* or *εἴκοσι καὶ* without *εἰς* : *ἐς* *εἴκοσι* Schweig. Gaisf., by which we may guess Schweig. thought of inserting *τε*.
 23. 4. *τὲ* om. San. MS. Bodl. Gaisf.
 26. 15. *αὐτέοις* M. P. F. Paris MSS. : *αὐτοῖς* San. &c. The form *αὐτέοις* is somewhat doubtful in Herod. See Gaisf.'s Preface.
 28. 12. *φορέει* om. M. San. P. K. and perhaps a.
 29. 5. *ἐπαῖοντες* : *ἐσαῖοντες* San.
 — 10. *ἡ ὀρτὴ* Schæf.'s conject.
 31. 6. Schweig. G. have (.) after *Πέρσαι*, which is unintelligible.
 — 23. *εἰρημένην* V. San. Vall.
 34. 12. *οὐδ' ἄρα* : *εἰ δ' ἄρα* f., which also has *αὐτίκα δὲ εἶσθ' ἀφ' ἡλθές*.
 — 15. *τελέσαι* : *καλέσαι* R. F. a. c. om. f.
 35. 19. *ὅμοια* Ald. Wess. Reiz : all the MSS. (except F. a. which have *ὁμοίως*) appear to have *ὁμοίους* : it is difficult to say what objection there is to *ὁμοίους*.
 36. 29. *ἐπήγγελλον* Schweig. G. : *ἐπήγγελον* San. V. : *ἐπηγγελ-*

Chap. Line.

- λοντο Wess. and most MSS.: the MS. reading is preferable. Schweig.'s conject. of ἀπήγγελλον is better than ἐπήγγελλον. Schæf. has ἀπηγγέλλοντο.
37. 12. τοῖσι τοῦ Ἡφ. Ald. a. c. San. V. Reiz, Borheck, which is a better reading.
43. 4. μέλλοι V. San., which reading is no doubt admissible. The precise usage of ὅτι with the indic. or subjunct. is not ascertainable. See Xen. Anab. II. 1, 2, 3. and the various readings there.
45. 20. αὐτοῖσι τοῖσι appears to be the reading of the MSS. Wess. omitted τοῖσι on the authority of Suidas, νεώσοικοι. Gaisf. has retained it. Comp. VI. 32. αὐτ. τ. ἰρ.
47. 5. δεομένοισι: write δεόμενοι with San. Compare II. 173. δέων.
48. 8. προσσχόντων F.
49. 5. ἀλλήλοισι διάφοροι ἔοντες ἑαυτοῖσι, said to be the reading of most MSS.: Schæf. Schweig. Gaisf. om. ἀλλήλοισι.
50. 14. οὐ: οὔτε perhaps most MSS.: it does not appear what MSS. have οὐ: οὔ τι Reiz, Borheck: οὔτε Gaisf., which reading there is no occasion to change.
51. 14. δ' ἂν ᾗτε: some MSS. om. δ'. Reiz, Borh. have ἀπ. δ. ἀνήτε.
53. 7. ἀνακρίσιος F. Paris MSS.: ἀποκρίσιος San. V. Schæf.
- 28. οἱ om. San. V.
57. 8. ὁμοῖα: ὅμοιος San.: ὁμοία Wess.
58. 1. τοῦτον γὰρ τὸν San. V., a variation worthy of notice: in line 3 ἐπεὶ γὰρ San.
- 5. μιλτηλοιφέες Schweig.: μιλτηλοιηφέες San. μιλτ-ηληφέες, -ηλεφέες, -ηλιφέες various MSS. and possible forms.
59. 4. ἐξελοῦντες MSS.: ἐξελῶντες Wess. Reiz: Schweig. compares II. 30. ἐξελόντας, to which add I. 36. ἐξέλωμεν.
60. 7. ὀρώρυκται Ald. R. F. a. b. c. d.: ὠρυκται M. San. P. V.
62. 18. ἀναβλαστήει V. San.: all the rest perhaps have ἀναβλάστη. See I. 199, 17.
64. 3. Write ἀγγεῖλαι with V. San.. ἀγγεῖλαι is the appropriate word. See also 65. 7.
65. 15. ὑπαραιρημένου P. and also the conject. of Gronov.: παραιρημένου and ὑπεραιρημένου the readings of the other MSS.
66. 13. ἀνευτεῶτα: ἐνεστεῶτα, the conject. of Valck. followed by Reiz, Schæf. Borh., seems to be undoubtedly right. Compare ἐνεστεῶτος I. 120.
67. 9. ἐνιστάμενος V. San. Some MSS. ἀνιστάμενος, which is undoubtedly wrong.
68. 5. συμβαλλέομενος: write συμβαλλομενος with San. V. P

Chap. Line.

68. 17. εἰ μὴ...γινώσκεις: εἰ μὴ...οὐ γινώσκεις San. Wess. Wess., and G. after him, refers to VI. 87., where there is nothing. Compare the various readings, Xen. Anab. I. 7, 18. where four MSS. have εἰ μὴ,...οὐ.
69. 5. εἰ the conject. of Schæf. followed by Schweig., confirmed by San. Perhaps all the other MSS. have ἦν, and also Wess.
- 9. ἄφασσον all the MSS.: ἄφασσον Wess. and Gaisf. who follows Wess. in appealing to Suid. Ἀφάσσων, which, as Schweig. remarks, refers to ἀφάσσουσα l. 14.: ἄφασσόν is an impossible word.
- 23. ἦφασσε and ἦφασε, both MS. and admissible forms.
71. 21. ἦνπερ πέση San.: ἦν περιπέση V.
72. 6. πειρήσομεν Ald. San. V.: περήσομεν F. altered to πειρήσομεν by the same hand. Schweig. remarks that πειρήσομεν may perhaps be considered as an Ionic form of περήσομεν.
73. 12. συλλόγου ἀλλ' ἰόντας ἐπὶ τόν San. V. Gaisf.; it is difficult to approve entirely of either reading, but the one in Schweig.'s text is hardly admissible.
77. 1. ἐπιστάσι &c.: ἐπιστάντες δέ San. Schæf. which variation is worth noticing. Compare III. 16. IV. 139.
82. 20. συγκύψαντες the reading of Stobæus: συγκρύψαντες most MSS.: συγκρίψαντες San.: συγγράψαντες d. συγκύψαντες Reiz, Schæf. Borh.
83. 6. λαχόντα: λαχόντων F. &c. Wess.
- 10. ἐπ' ᾧ...ἄρξομαι: ἄρξεσθαι San. V. according to Wess note quoted by Schweig.: ἄρχεσθαι San. V. according to Gaisf.: either ἄρξομαι or ἄρχεσθαι is consistent with ordinary usage. Xen. Anab. VI. 6. 22. Herod. V. 82. Thucyd. I. 103. 113. 126.
85. 18. ἐγχρίπτων San. b. c. and also Suid. ἐγχρίπτων. As it is probable that the μ in ἐγχρίμπτων is only a euphonic insertion, the question about the genuine form of the word in this passage is unimportant.
88. 14. ἐπιπλέατο: the MSS. have both this form and ἐπιμπλέατο which is the more euphonic of the two, both being possible and common forms: ἐμπιπλέατο b. c. See II. 93.
90. 6. Ὑγενέων F. Paris MSS.: Αὐτενέων San. V. Vall.: Αἰγενέων Eton. but Αὐγενέων as quoted by Gaisf.
91. 14. πρὸς: read σίτου with Ald. V. a. c. for πρὸς: Schæf. conjectures πυροῦς to be the right reading.
92. 9. Βακτριανῶν...Αἰγλῶν: Βάκτρων...Αἰγδων San. V. Vall.
94. 1. Παρικάνιοι...οὗτος entirely omitted by F. The Παρικάριοι have been already included in a previous satrapy. See 92

Chap. Line.

94. 3. *Σάσπειρσι* the MSS. also offer *Σάρπειρσι* and other forms slightly differing. *Σάπειρσι* Larcher. See I. 104. 110. VII. 79, &c.
- 6. *Μαρσλ*: write *Μαρσοῖσι* with the MSS.: *Μαρσλ* is a conject. founded partly on Herod. VII. 79.: *Μάρδοισι* Gronov. Wess. Schæf.
98. 13. *ἦν* om. M. V. San. K. P. This word probably owes its origin to the final syllable of the preceding, and should be omitted.
99. 7. *διαφθείρειν* V. San. a. c. Ald.
- 13. *τοῦ*: *τούτου* San. V.
100. 5. *αὐτῇ* San.: *αὐτῇ τῇ* the other MSS. See II. 47. *αὐτοῖσι ἱματίοισι*, where several MSS. retain the article. There appears to be no reason for deciding so positively for omitting the article as Schweig. does. Compare *αὐταῖς ταῖς τριήρεσι*. Xen. Anab. I. 3, 17. See III. 45.
104. 4. *ὅπως ἂν...ἔσονται*: *ὅπως αὐτῶν θερμ.* &c. San. *ἔσονται* c., which form owes its origin to the *ἂν*. See I. 93.
- 14. *ἐπιῶν*: *ἀπιῶν* Schæf.: *ἀπιὸν* d.: *ἰὼν* c.—*ἐπὶ* San.: *ἔστι* F.: the rest *ἔτι*, which there is no reason for changing: *ἐπὶ* is preferred for its exquisiteness. See Schweig's note, and IV. 181.
105. 9. Omit *καὶ* with San. a.—*οὐκ*: *κον* Pavius' conject.: Schæfer omits *οὐκ*.
108. 9. *ἐπικυλίσκεται*: *ὥστε* appears necessary for the sense. But see III. 12. l. 8. to which Schweig. refers.
- 19. *καταγνάφων* San.: *καταγράφων* all the other MSS.
109. 15. *κατὰ τοῦτο*: *καὶ κ. τ.* San. Schæf.
111. 15. *καταπετεωμένας* F.: the less dubious form *καταπετομένας* which all the other MSS. offer (except San. V. which have *καταπταμένas*) is preferable.
113. 6. *ἀνατριβομενέων* San. F. See I. 68. l. 21. remark on F.
115. 11. *οὐ*: om. San. a. c.
116. 9. *αὐται*: *αὐτά* San. V. Reiz, Borh.
118. 8. & 9. Put a comma after *ἐσαγγεῖλαι* and *ἤθελε*, instead of the points in the book. Comp. I. 11. l. 18, *οὕκων*.
119. 6. *σὺν ἐκείνοισι* San. V.: *συγκειμένοισι* some MSS. and the eds. before Wess.
- 28. *ἔλεξε* San. V. a. F. (b. d. doubtful) Wess. Reiz, Borh.
120. 12. *ἀνδρὸς*: *ἀνδρῶν* all the MSS. with perhaps the exception of M. and a.
122. 6. *μαθῶν*: *μαθεῖν* San. "quo animum Polycratis exploraret." See the Latin of Schweig.'s ed.
124. 2. *αὐτόσε*: *αὐτὸς ἀπιέναι* San. V. Gaisf. on the half recommendation of Schweig., who remarks that *αὐτόσε* does not occur again in Herod.: *ἐστέλλετο αὐτόσε* is in accordance with the Herod. usage of *στελλομαι*

Chap. Line.

- with a prepos. and accus.: *στέλλομαι* followed by an infin. I cannot find.
127. 14. *ἀγάγοι: ἄν ἄγοι* the conject. of Schæfer.
129. 11. *οἶα δὴ παρακούσας* San. V. Schæfer.
130. 19. *φιάλῃ* M. K. P. F. Paris MSS.: *φιάλην* the rest. Comp. Aristoph. Birds 1145. and II. 136.
- 20. *τοῦ χρυσοῦ σὺν θήκῃ*, is perhaps the general MS. reading; but as nothing is said about the origin of this reading, it is impossible to know with certainty: *τοῦ χρυσοῦ τὴν θήκην* San.: *φιάλῃ χρυσῇ σὺν θήκῃ* d.: Gaisf.'s reading is that of Porson. Birds 1145.
134. 26. *σεῦ: σέ c.*, an admissible reading.
135. 16. *εὖ ἐκπειρώτο* Reiz, Schæf. Borh.: *εὖ ἐκπειρώτο* eds. from Ald. to Wess. inclusive—Schweig. remarks that the various readings are not quoted with reference to this passage, but that his F. has *μή εὐ* (thus). San. has *εὐεκπειρώτο: c.* has *εὖ*.
136. 8. *ἐκ ῥηστῶν* K. Wess.: *ἐκ Κρηστῶν* Ald. M. P. F. a, b.: *ἐκ Κρότωνος* San. V. Valla.
143. 4. *οὐδ' ἔτι* San.: *οὐ δὴ τι* the other MSS. Wess., which is a better reading, or else *οὐκετι* should be written.
150. 5. *παρεσκευάδατο* F. a.: *παρεσκευάζοντο* P. San. V. Schæf., which is a good reading: *παρεσκευάσαντο* Ald. Wess.
155. 6. *οὔτε. οὐδὲ* d., which is preferable.
- 36. *τὰ δεῖ* the emendation of Valcknaer: *τάδε* all the MSS. except perhaps a., which according to Larcher's testimony has *ταῦτα: τάδε* would be contrary to the common usage of this word in Herod., but it is not the only example. See *ᾧδε* IV. 7. 1. 1.
159. 13. *μυριάδων: μυριάδες* San.

BOOK IV.

Chap. Line.

1. 2. *αὐ τοῦ* Schweig.: *αὐτοῦ* the general MS. reading.
2. 9. *περιστίξαντες: περιστήσαντες* V. San. a. c. Steph.
3. 16. *οἶδε, ἐνόμιζον* Gaisf., which is a wrong punctuation. Compare G.'s own edition I. 163. l. 9.: IV. 123. l. 3. His punctuation in this instance is founded on a misunderstanding of this *οἶ δέ*.
10. 3 *τῷ ζωστῆρι* San.—*προδεξάντα* Schæf.: *προσδείξαντα* F. and some other MSS.
11. 10. *εἴη, μηδὲ: εἰ μὴ δὲ* San.: *πρὸς πολ. δεομ.* San. V. a. c. Wess. Reiz, Schæf.
- — *πρὸς πολλοῦ γινόμενα* P.: *πρὸ πολλοῦ δεόμενα* M. K. F. b. d. Gronov.: *πρὸς πολλοὺς δέον μένοντας* Borh. following Valck.'s conjecture.

Chap. Line.

11. 13. Put (·) or (,) after βασιλῆας instead of (.) . See I. 11. l. 18.
- 18. Schweig. suggests καταλαμβάνειν, which is a certain correction. See Valck.'s note, and I. ἐπιδοξ. γενέσθαι.
12. 11. ἐδωκον. ἐς δ, &c. which kind of punctuation G. generally, but not always, retains when ἐς δ occurs.
18. 6. ἄνω: all the MSS. have ἄνθρωποι or the common abbrev. ἄνοι: ἄνω Valck. Reiz, Borh.: ἄνθρωποι Wess. Schæf. —Schweig. defends ἄνω on the authority of Scymnus Chius. Minor Geog. Huds. II. 49. where this passage is imitated.
21. 6. λάξιν: τάξιν San. V. —Schweig. informs us that λάξιν is not an Ionic form of λῆξιν, but that λάξιν comes from the ancient verb λάχω or λαχέω. It is much more intelligible to say that the modern verb λα(γ)χανω contains the element λαχ, which with the necessary modifications of the final consonant may be traced in every word that contains that element.
22. 12. ἔχεται: ἐπεται San. and several other MSS.
23. 3. βαθύγεωσ: βαθυγέος San. F., which G. takes on the recommendation of Schweig. on account of its supposed more Ionic complexion. But IV. 31. G. keeps ἀνάπλεων though the same San. F. offer him ἀνάπλεον. This form in εωσ is undoubtedly Herodotean, if we follow the MSS.: we have the word λῆων several times: and the proper names Μενελέωσ, Χαριλέωσ only occur in this form, and not in that of Μενέλαος &c. also, which is found in the Athenian dramatists.
28. 7. τοὺς Σινδοὺς: all the MSS. have τοὺς Ἰνδοὺς. See Wesseling's note.
29. 2. τὸ κόλον: τὸ καθόλου San. and some other MSS.
33. 22. τοὺς πλησιοχώρους said to be the reading of all the MSS., and of the eds. up to Schæfer.
- 28. ἔχουσας M. P. K. F. and perhaps b. d. Wess. Gronov.: θύουσας San. Ald. a. c. Reiz, Schæf. Borh.
36. 3. λέγων all the MSS.: Schweig. wanted λέγοντα.
- 4. σιτεόμενος all the MSS. and Eustath. quoting this passage. Dionys. Perieg. l. 31.: σιτεόμενον Wess. Reiz, Schæf. Borh.
- 9. ποιούντων M. San. P. K. V. F. Paris MSS.: ποιεύσι the reading of some eds.
37. 1. Ἀσίην the conject. of Schweig., which is made almost certain by ἀπ' αὐτῆς in the following chapter.
43. 26. ἔτι M. P. K. F. and perhaps b. d.: ἔτι εἶναι V. Ald. a. c.: ἐστὶν εἶναι San.
- 28. ἐπιτελέσαντα τε the MSS.: ἐπ. γε Reiske, an alteration contrary to the Herodotean structure of a sentence. San. om. τέ. Comp. IV. 46. l. 14.

Chap. Line.

44. 15. παρεχομένη San. a. c. Wess. Schæf.: ὅμοια Wess. Reiz: παρεχομένη Reiz, Borh.: παρεχομένην the other MSS. If any change is necessary, παρεχόμενα, which Schweig. suggests, is the best; but παρεχομένη is quite as defensible as many analogous anomalies in Herod.
45. 11. ἡ δὴ Schweig.'s correction: ἡδὴ Wess. &c.: ἡ δὴ F.
47. 4. εὐνδρος: ἐνυδρος San. V. See II. 7.
48. 6. μὲν οἱ MSS. Wess.: μεγάλοι Koen. See his ed. of Gregor. Dial. Ion. § 59.: μόνου Valck. Reiz, Borh. There is no reason for any change: it is clear from the remainder of the chapter that Herod. does not mean to say that all the five were large rivers, nor is this proposed reading at all strengthened by τρεῖς ἄλλου μεγάλοι in the next chapter. With respect to the μὲν repeated, read Schweig.'s note and compare Anab. VII. 6. 33, 34. ὅτε μὲν, &c. Thucyd. VII. 44. l. 3. &c.
49. 3. ἄλλου οὐ μεγάλοι the correction of Mannert. Geogr. VII. p. 10.: ἐκ τοῦ Αἴμου.... Τίβισις om. Borh. on the recommendation of Gatterer. See Rennell's remark on the error of Herod. about the Τίβισις (Theiss.) Geogr. Herod. p. 59.
- 4. Αὔρας: Λύρας San. V.
- 7. Σκίος San. V.: Κίος Wess. and other eds. "Οσκιος Thucyd. II. 96. Æscus, Plin. III. 26. See Ptolem. III. chap. 10., where Οἷσκος a city of the Triballi is placed in Lat. 44°. It is useless to attempt to fix a precise orthography of a word like this. The permanent part of it may still be traced in the modern *Isker. R.*
50. 16. πολλαπλάσια G. See his reasons in his note III. 135. but he has διπλησίους IV. 68. παραπλήσια IV. 78.
52. 5. ἔτι d. Valla. "et adhuc dulcis": the rest ἔστι, according to the printed copies.
- 12. Ἐξαμπαῖος Valla, Stephan. ed. 2.: Ἀμαξάμπαιος, or Ἀμαξάμπαιος is the intended reading of those MSS. that are quoted. But see chap. 81. where all the MSS. have Ἐξαμπαῖος: no variation at least is quoted in chap. 81.
53. 23. ἐς τῶν τὸ ἔλος Wess.: ἐς τὸ ἔλος P. K. F. Steph. margin: ἐς τῶν τὸ τέλος the rest. See the notes of Wess. Valck.
- 25. ἐν δὲ αὐτῷ: ἐν δὲ τὸ San. V. Gaisf.
- 26. ὑπὸ τῷ all the MSS.: ἐπὶ Reiz: a necessary correction.
58. 3. ἐπιχλωτάτη K. Gronov. Borh.: Schweig. thinks that M., the MS. which Gronov. collated, has ἐπιχολωτάτη.
61. 5. ἐς om. F. and probably all the MSS.: ἐς Reiz: Schweig. intended to omit it in his text.

Chap. Line.

62. 6. ἀπεδον : ἐπίπεδον San. V. a. c. Steph. marg. See Schweig.'s Lex.
64. 13. ἐπέννυσθαι San. V. a. c. : ἐπιέννυσθαι Schæf.
- 17. ἦν ἄρα MSS. Wess. : ἦν ἄρα Schweig.'s conject. followed by Gaisf., which I have not admitted, because it is less intelligible than the MS. reading. See Schweig.'s. note. Compare ἔφυν. Antig. 79.
- 66 4. ποῖσι ἄν Schweig. : τοῖσι P. F. a. c. Steph. marg. : ὅσοι δὴ San. : ὅσοις δὴ Wess. without ἄν which Schweig. added. Comp. 66. l. 7., where ἄν om. M. P. K. F. Gronov. Wess. : ὅσοις ἄν Gaisf.
- 8. ἀραιοηκότες P. ἀναραιοηκότες Schweig. proposes.
68. 14. μὲν μὲν Schweig. Gaisf. : μὲν not in the MSS.
70. 4. ὁπέατι Voss. Hemsterbus. Reiz. See Wesseling's note. ὑπέατι San. and other MSS. Ald. Gronov. Wess. : ἐπεατίη F. : ὑπεατίη b.
72. 4. δὴ θεραπεύουσι : θεραπεύοντες K. : δὴ εἰς θεραπεύοντες Wess.
- 24. Schweig. and Gaisf. have (.) after ἵππου : the sentence is not completed at ἵππου, but extends to the verb ἀπελαύνουσι.
75. 10. λιβανωτοῦ San. V.
76. 2. μή τι γε San. F. : μήτοι γε Wess.—'Αναχάρσι....Σκύλυ San. V.
- 6. πλέων δέ : δέ om. Ald. c. V.
78. 4. Ἰστρινηὺς Reiz. See the notes of Wess. and Valck. Ἰστρινηὺς P. : Ἰστρινηὺς the other MSS.
- 5. αὐτὴ San.
79. 6. ὀλίγον τι. San. See the next chapter.
- 13. διεπρήστευσε Ald. V. a. c. : ἐπρήστευσε M. P. K. F. : διεπίστευσε San. : διεπερίσσευσε Reiz, Borh. : διεδρήστευσε Schneid. Lexic.
- 20. κατέισε Wess. See Valck.'s note. κάτισε San. M. K. P. F. a. c. : κάτεισε V. and perhaps b. d. : ἐκάτισε some eds.
81. 9. ποιέει San. Ald. Wess. Reiz, Borh. : ποιέειν Schæf., Schweig. retaining the better reading.
- 16. τοῦτον : τούτων b. : βουλομένον a conject. of Reiz, followed by Schæf. Borh. Schweig., but rightly omitted by Gaisf.
- 18. μὲν an alteration by Schweig. not necessary : μὲν all the MSS. Gaisf.
85. 5. ἐπὶ ἱρὸν F. : ἐπὶ τῷ ῥίῳ Pauw : ἐπὶ τῷ ἱκρίῳ Valck. Borh.
- 15. στεινότατον San. : στεινότατα V., which Schweig. supposes to indicate στεινότητα.
- 86 9. τῆς Ἰνδικῆς all the MSS. : τῆς Σινδικῆς Wess. Reiz, Schæf. Borh. See IV. 28.

Chap. Line.

93. 7. *καὶ γενναίωτατοι* supposed by Wess. to be the reading of San. adopted by Schæf. Schw. *..καὶ ἀνδρείωτατοι* San. &c. See Gaisf.'s note.
94. 8. *τοὺς ἀποπεμπομένους* M. K. P. F. b. d.
95. 2. *καὶ Πόντον* om. M. P. K. F. b. : *καὶ πόντον* San. See Hesych. *Ζάμολξις*.
97. 17. *με ἔωντοῦ* : *με ἐμεωντοῦ* V. San. Wess. : Schweig. defends *ἔωντοῦ* by referring to III. 52. *αὐτοῖσι*, which would hardly be sufficient, if other instances were wanting.
103. 4. *καταρξάμενοι* P. K. Wess. : *κατειξάμενοι* San. Vall. d. marg. : *καταρευξάμενοι*, a reading compounded of the two, is found in the other MSS., in some instances forming one word ; in others two, or three.
- 5. Read *ᾠθεύουσι* with San. V. P. K. a. c. Steph. marg.
106. 4. *ἔχουσι* not in the MSS., added by Reiz. See Schweig.'s note. The words *ἀνθρωπ. δ. μ. τ.* in the MSS. and old editions are put after *ἐπ. ἔχουσι* in the next chapter. Reiz first put them where they now stand, in their right place.
108. 1. *Βουδῖνοι* : *Γελωνοὶ* c., which possibly may be the right reading. See 102.
109. 12. *σιούρας* : *σιούρνας* M. P. K. Gronov. Wess. Gaisf. : *σιούρρας* San., which, Gaisf. says, indicates *σιούρνας*.
111. 9. *εἰκάσαντας* : this word is written with a final abbreviation in F., which Schweig. considers as the representation of *τες* ; but he has not introduced it into his text as G.'s note seems to say.
118. 10. *οὔκων*, &c. Schweig. and Gaisf. here have the right punctuation. See I. 11.
- 14. *ἢ οὐ καὶ* : *ἢ καὶ* San. : all the other MSS. have *οὐ* : the Paris MSS. are not quoted. Schweig. refers to V. 94. l. 14. VII. 16. l. 31.
119. 18. *πauσόμεθα* a bad conject. of Schweig. : *οἰσόμεθα* San. : *πεισόμεθα* the other MSS. G. : *οὐκ ὑπησόμεθα* an equally unnecessary conject. of Gaisf. in his notes.
123. 8. *ἢ δὲ ἐρῆμος...Σύργις*, omitted by Borh. on the supposition of not being genuine.
- 14. *Ἵργις* Schæf. See chapter 57.
125. 12. *τεταραγμένους* : *τεταγμένους* San. There is a similar blunder in the Vatican MS. Xen. Anab. I. 7. 20.
126. 4. *ἀξιόχρεος* San. F. : *ἀξιόχρεως* Wess.
127. 19. The words in the parenthesis are found in all the MSS., but are considered spurious by Reiz, Schæf. Borh.
132. 3. *εἰκάζων* a. c. V. San. P. K. M. F. Wess. : *εἰκάζοντος* Gronov. See *εἰκάζοντος* below. Compare I. 51.
135. 8. *αὐτὸς* : *ὡς αὐτὸς* conject. of Reiz, followed by Borh., which is an unnecessary insertion, as *μέλλοι* may

Chap. Line.

depend on *ἴνα*. But in the next line *b.* has μέλλει, which is probably the true reading: from οἱ δὲ ἄνθρωποι to Σκύθησι will then be parenthetical, and the clause beginning οὗτοι δὲ τὸ στρατ. correspond to οἱ μὲν ὄντοι.

137. 7, 8. ἔσται MSS. Wess. Schæf.: ἔσεσθαι Reiz, Borh., which is as certain as a conjecture can be. Schweig. retains ἔσται, and says that ἔσεσθαί is to be understood after οὐδαμῶν, which is not a satisfactory explanation.
139. 1. αἰρέοντο: αἰρέοντα which G. considers something too exquisite to come from a copyist, and therefore he must attribute it to Herodotus. But αἰρεόμενοι would be the necessary form. See III. 77.
140. 11. ἰππολόεμος San. V.—15. λελυμένης τῆς γεφύρης all the MSS.: common usage requires the dative with ἐντυχόντες; but the gen. λελυμ. &c. is to be explained by reference to the previous gen. νυκτός.
145. 9. πεισόμενοι: write πεισόμενον with F. c. and the old eds. Compare IV. 161. l. 4.
147. 10. μένειν: μενεῖν Wess. &c.: Schweig. attributes it to H. Stephan.
148. 13. ἕξ μοίρας F. d. and San. V. according to Schweig. but San. V. om. ἐς according to G.: εἰς ἕξ μ. Wess. See II. 147.
149. 9. συνέβη not in the MSS., a conject. of Reiske: the MSS. except San. have no point after ὑπέμεινε, and in this case the last clause will signify "that the same calamity subsisted among the descendants of the Minyæ in Thera." Gaisf. puts a period after ὑπέμεινε and omits συνέβη, which is unintelligible.
150. 7. Εὐθυμίδης Reiz, Borh. This correction depends on Pind. Pyth. IV. 455. See Schweig.'s note. Εὐθυμίδης M. San. P. K. Vall. F. Paris MSS. Ald. Εὐθυμήδης V.
152. 10. ἀκήρατον: ἀπείρατον San.
- 12. ἴσμεν Wess. and all the MSS. as far as they are known: ἴδμεν Reiz, Schweig., a form supposed to be more Herodotean. On points like these, MS. authorities are divided, and they cannot be decisive: the elementary form *ιδ* or *Fiδ* (the Latin and Sanskrit *vid*) may appear in certain positions with equal correctness in the form *is* or *Fis*. To decide which of the two forms Herodotus gave the preference to, is impossible.
- 17. περίξ δὲ αὐτοῦ: π. δ. αὐτὸ M. K. Schæf. See II. 91.
154. 4. 12. Ἀξῶς, Ἀξῶ: some MSS. have Ὁαξῶς, Ὁαξῶ, the old and correct form. The coin has ΕΑΞΙΩΝ: See Mionnet. Rasche. Lexic. Num.
- 13. ἐπὶ ξείνια all the MSS. except F. a. b. c, which have

Chap. Line.

ἐπὶ ξεινία. Ald. has ἐπὶ ξεινίη. See II. 107., where b. alone has ἐπὶ ξεινία. Though ἐπὶ ξένια is probably the more common form, yet ἐπὶ ξεινία is undoubtedly used too: the usage of one case or the other seems to depend on the kind of verb connected with these words. See Xen. Anab. VII. 6. 3. with the various readings, and comments.

155. 21. κατὰ ταῦτὰ ἐθέσπιζέ οἱ καὶ πρότ.: κατὰ ταῦτὰ...οἱ ᾧ καὶ πρότ. Gronov.: ᾧ οἱ καὶ a.: η οἱ καὶ F.: the ᾧ is not essentially necessary. Compare IV. 109. 1. 2. and IV. 171. 1. 6. for the common form.

156. 5. συγκτίζουσι...πρήξειν. See Schweig.'s note. There is no more any reason for making any change here than there is in instances not the same, but still analogous. Book II. chap. 141. 1. 12, 20. The explanation in G.'s note is satisfactory; "The oracle told them, if they founded this colony, they would fare better.

158. 3. ἄξουσιν: ἤξουσιν San. V.

159. 1. Βάττω: Βάττου P. K. F. The same variations occur again. See the reading IV. 162. 1. 3. From the Herod. forms of δεσπότης, Ἀστυάγης, it is clear that they originally belonged to the same form as τριήρης, and so far tend to show that the present first declension of uncontracted nouns originally belonged to the imparisyllabic form. Whether Βάττω as a genitive from Βάττος is well established, appears doubtful. See I. 111.

159. 24. κατὰ ταῦτὰ: κατὰ ταῦτα San. G.

160. 1. Ἀρκεσίλαος Ald. contrary to Herod. usage.

166. 12. ἐπανιστέαιτο P. Schæf. Borh.: ἐπανιστέατο M. San. K. F. Paris MSS. Gronov. Wess. Reiz. There can be little doubt about the propriety of writing ἐπανίστατο, as Schw. suggests.

167. 5. Βάδρην: Μάρδην San.: Μάδρην V. Mandrem. Vall. See 203. Βάρης.

169. 3. τούτου χώρῳ M. P. K. F. and perhaps b. d.: χώρῳ τούτῳ San. a. c. Ald.

171. 4. Κάβαλες: Βάκαλες K. F., a kind of blunder not uncommon.

172. 8. ἐπὶ γάλα San. V. Wess. and perhaps in the Paris MSS.

174. 2. Γαράβαντες F. See chap. 167. Γαράβαντες San. V. chap. 183. 1. 4.

179. 7, 12. βράχεσι — βραχέων: τράχεσι — τραχέων San. V. Valla.

181. 15, 19. χλιαρόν: λιαρόν F., a genuine form of the word: which of the two is the Herodotean, it is difficult to say. Compare χλαῖνα, λαῖνα (Lat. *lana*): γαῖα, αἶα, &c., in which examples also the initial guttural is lost.

Chap. Line.

183. 18. *σαύρους* : *σαύρας* San. V. Wess. Gaisf.
 184. 3, 5. *Ἀτάραντες* a conjectural emendation of Salmasius, followed by Reiz, Schæf. Borh. &c. See the notes of Wess. Valck. *Ἀτλαντες* MSS. and old eds.
 186. 5. *πατέεσθαι* San. V. a. c. Ald. : Gaisf. compares II. 68. l. 8. *ἄπτεσθαι* M. P. K. F. b. d.
 187. 8. *οἷσπη* M. K. P. and F., but corrected to *οἰσύπη* the reading of San. a. c.
 — 16. *τράγου γὰρ* the MSS. (except F., which omits *γὰρ*, and perhaps some others) Wess. : Schweig. remarks that *γὰρ* and similar connectives are often omitted by Herod. in such instances.
 189. 4. *αὐτῇσι* V. a. c. Ald. : *αὐτοῖσιν* San. : *αὐτῇ εἰσι* M. K. P. F., which also consistently have *οἱ ἐκ τ. αἰγ.* : *αὐτῇσι* is the better reading. See Valck. Wess. notes.
 191. 18. *ἀκατάψευστα* M. P. K. F. V. San. Brit. A. C. a. c. Ald. : *ἀκατάφυστα*, the reading of some MSS. : *κατάψευστα* Reiz, Schæf. Borh. See Schweig.'s note. Var. Lect.
 192. 15. *Λιβυκόν* : *Λιβυστικόν* V. P. F. : *Λιβυστῖνον* San.
 193. 1. *Ζάυηκες* : *Ζάβυκες* San. V. Valla. : Schweig. calls it a blunder of the copyist ; but the variation is important, as it is connected with the correct pronunciation of the *β*.
 194. 2. *Γύξαντες* : *Ζύγαντες* V. a. c. d. Valla, Ald. The reading *Ζύγαντες* seems confirmed by a comparison with the name Zeugitani of subsequent geographers. See Steph. Byzant. *Βύξαντες*, *Γύξαντες*, and *Ζυγαντίς*, under which last word he refers to Hecataeus.
 196. 10. *ἀπελόμενοι* : write *ἀνελόμενοι* with San. V. a. b. c. Ald.
 198. 4. *γεῶν* F. : *γαρῶν* d. : *γε ᾧν* a. c. : *γαιῶν* San. &c. and eds.
 200. 13. *ἀντορύσσοντες δ' ἐν* in some MSS., but *ἂν* is preferable to *ἐν*.
 201. 1. *χρόνων δὲ δὴ πολλῶν* : write *χρόνον...πολλὸν* with San. F. d. Brit. A. C. : *χρόνον...πολλῶν* b. Comp. II. 124. l. 13.
 201. 14. *κατὰ Βαρκαίων* F. a. b. c. Ald. : *κατὰ Βαρκαίους* San. M. K. P. Gronov. Wess. In this passage either case is admissible, the gen. however expresses more distinctly what is intended. Schweig. refers to *κατ' ἄνδρας τούτους* V. 19.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησσοῦ ἱστορίας ἀπόδεξις ἥδε· ὥς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θυμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

1. ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χῶρον τὸν καὶ νῦν οἰκεῖν, αὐτίκα χαντιλίησι μακρῇσι ἐπιθέσθαι. ἀπαγινέοντας δὲ φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἀργος· τὸ δὲ Ἀργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἀργος τοῦτο διατίθεσθαι τὸν φόρτον. πέμπτη δὲ ἦ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναῖκας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ τὸν τὸ καὶ Ἕλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στάσας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ὠνέεσθαι τῶν φορτίων, τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακελευσαμένους ὀρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρπασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα, οἴχεσθαι ἀποπλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. 2. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἰγυπτον ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὥς Ἕλληνες· καὶ

τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα, Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοῦνομα ἀπηγῆσθαι) φασι τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ βασιλεως τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἶησαν δ' αὖ οὗτοι Κρήτες.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρης ἀδικίης γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἴαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, διαπρηξαμένους καὶ τᾶλλα, τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι τοῦ βασιλεως τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ τὸν Κόλχον ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι, ὥς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὦν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.

3. Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐθέλησαί οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάντως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους διδόναι. οὕτω δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἕλλησι ἐδόξαι, πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην, καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προῖσχομένων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν· ὥς οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδύντες ἀπαιτεόντων, βουλοίατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι.

4. Μέχρι μὲν ὦν τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μέγας αἰτίους γενέσθαι. προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην, ἣ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθαισέων σπουδὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίην ὥρην ἔχειν ἀρπασθαισέων, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ αὖ ἥρπάζοντο. σφέας μὲν δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζομενέων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στόλον μέγαν συναγείραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριάμου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι

εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα βάρβαρα οἰκιεῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἤγηνται κεχωρίσθαι.

5. Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου ἅλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εἶναι τὴν ἀρχὴν τῆς ἔχθρης τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰούς οὐκ ὁμολογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ὥς ἐν τῷ Ἀργεῖ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηός· ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εἶναι, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω δὲ ἔβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὥς ἂν μὴ κατάδηλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὥς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἕλληνας, τοῦτον σημήνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστυα ἀνθρώπων ἐπεξιῶν. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπίνην ὦν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν τῶντῳ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

6. ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττει, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἀλυσ ποταμοῦ· ὅς ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγόνων, ἐξίει πρὸς βορῇν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνιον καλεόμενον πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ, φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο μὲν Ἰωνάς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ· φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ Κιμμερίων στράτευμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον, Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πολιῶν, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῆς.

7. Ἡ δὲ ἡγεμονία οὕτω περιῆλθε, εἶναι Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροίσου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Καν-

δαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἀγρων μὲν γὰρ ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλειδέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρας, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἀτυος· ἀπ' οὗ ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μήων καλούμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτραφέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος· ἄρξαντες μὲν ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἕτεα πέντε τε καὶ πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν, μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου. 8. Οὗτος δὴ ὦν ὁ Κανδαύλης ἠράσθη τῆς ἐωυτοῦ γυναικός· ἐρασθεῖς δὲ, ἐνόμιζέ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε δὲ ταῦτα νομίζων, ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα, τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ τὰ σπουδαιέστερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Κανδαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερεπαινέων. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, (χρὴν γὰρ Κανδαύλῃ γενέσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιαύδε· “Γύγῃ, οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους τῆς γυναικός· (ὧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποίειε ὅπως ἐκείνην θεήσαιο γυμνήν.” Ὁ δὲ μέγα ἀμβύσας, εἶπε· “Δέσποτα, τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγιέα, κελεύων με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ· ἐν τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τινὰ τὰ ἐωυτοῦ. ἐγὼ δὲ πείθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην· καὶ σεο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.” 9. Ὁ μὲν δὴ, λέγων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρβῶδέων μὴ τι οἱ ἐξ αὐτέων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· “Θάρσει Γύγῃ· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μή τι τοι ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι οὕτω, ὥστε μηδὲ μα-

θεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ. ἐγὼ γάρ σε ἐς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὕπισθε τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμέ ἐσελθόντα, παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἢ ἐμὴ ἐς κοῖτον. κείται δὲ ἀγχοῦ τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκαστον ἐκδύνουσα θήσει· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ τὴν εὐνὴν, κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένῃ, σοὶ μελέτω τὸ ἐνθεῦτεν ὅκως μὴ σε ὄψεται ἰόντα διὰ θυρέων.” 10.

‘Ὁ μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἡδύνατο διαφυγέειν, ἦν ἐτοιμος. ὁ δὲ Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε τὸν Γύγεα ἐς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα παρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα ἐθηεῖτο ὁ Γύγης. ὥς δὲ κατὰ νώτου ἐγένετο, ἰούσης τῆς γυναικὸς ἐς τὴν κοίτην, ὑπεκδὺς ἐχώρεε ἔξω. καὶ ἡ γυνὴ ἐπορᾷ μιν ἐξιόντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυνθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μαθέειν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοισι βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνὸν ἐς αἰσχύνην μεγάλην φέρει.

11. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα, ἡσυχίην εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκετέων τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἐόντας ἐωυτῇ, ἐτοίμους ποιησάμενη, ἐκάλεε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐτὴν τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐώθεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅκως ἡ βασιλεία καλέοι, φοιτᾷν. ὥς δὲ ὁ Γύγης ἀπῆκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τάδε· “Νῦν τοι δυοῖν ὁδοῖν παρεουσέων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὁκοτέρην βούλῃαι τραπέσθαι. ἢ γὰρ Κανδαύλεα ἀποκτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιληίην ἔχε τὴν Λυδῶν, ἢ αὐτὸν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ· ὥς ἂν μὴ, πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ σε δεῖ. ἀλλ' ἦτοι κείνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ ἀπόλλυσθαι, ἢ σέ, τὸν ἐμέ γυμνὴν θηησάμενον, καὶ ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.” Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἰκέτευε μὴ μιν ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκὼν δὴ ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθέως προκειμένην, ἢ τὸν δεσπότεα ἀπολλύναι, ἢ αὐτὸν ὑπ'

ἄλλων ἀπόλλυσθαι, αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων τάδε· “Ἐπεὶ με ἀναγκάζεις δεσπότευ τὸν ἑμὸν κτείνειν, οὐκ ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω τέφ καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσωμεν αὐτῷ.” Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη· “Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδέξατο γυμνήν· ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται.” 12. Ὡς δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ οἱ ἦν ἀπαλλαγή οὐδεμίη, ἀλλὰ ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολῶναι, ἢ Κανδαύλεα,) εἶπετο ἐς τὸν θάλαμον τῇ γυναικί. καί μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα, ἀναπαυομένου Κανδαύλεω, ὑπείσδύς τε καὶ ἀποκτείνας αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιλιήτην Γύγης· τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γενόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. 13. Ἔσχε δὲ τὴν βασιλιήτην, καὶ ἐκρατύνθη ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίου. ὥς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω πάθος, καὶ ἐν ὅπλοισι ἦσαν, συνέβησαν ἐς τὸν οἶον τοῦ Γύγεω στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἦν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον ἀνέλθῃ μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασιλεύειν· ἦν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν ἀρχήν. ἀνεῖλέ τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὥς Ἡρακλείδῃσι τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγεω. τούτου τοῦ ἔπεος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελεῖσθαι.

14. Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς Ἡρακλείδας ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα, ἀλλ’ ὅσα μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι· παρέξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον τε, καὶ τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρές οἱ ἀριθμὸν ἕξ χρύσειοι ἀνακέαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαντα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημοσίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος.

Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορδίῳ, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν βασιλῆιον θρόνον, ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ἔοντα ἀξιοθέτητον. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἔνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἄργυρος, τὸν ὁ Γύγης ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος ἐπωνυμίην. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος, ἐπεὶ τε ἤρξε, ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολοφῶνος τὸ ἄστυ εἶλε. ἀλλ' οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ' αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσεράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τοσαῦτα ἐπιμνησθέντες. 15. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγεω μετὰ Γύγην βασιλεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἶλε, ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρδίῳν, Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων ἐξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδις πλὴν τῆς ἀκροπόλιος εἶλον.

16. Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυνάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτεα δυνάδεκα. Σαδυνάττει δὲ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ. Οὗτος δὲ Κναζάρη τε τῷ Διϊόκῳ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε, καὶ Μήδοισι Κιμμέριους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε. Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἶλε, ἐς Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς ἤθελε ἀπήλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἄλλα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἐὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπηγητότατα τάδε.

17. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. ἐπελαύνων γὰρ ἐπολιόρκεε τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε· ὅκως μὲν εἴη ἐν τῇ γῇ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν. ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ αὐλοῦ γυναικῆιου τε καὶ ἀνδρηῆιου. ὥς δὲ ἐς τὴν Μιλησίην ἀπίκειτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἕα δὲ κατὰ χώραν ἐστάμεναι· ὁ δὲ τά τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅκως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλή-

σιοι ἐπεκράτεον, ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅκως ἔχοιεν ἐνθευτεν ὀρμεώμενοι τὴν γῆν σπείρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων. 18. Ταῦτα ποιέων ἐπολέ-

μεε ἔτεα ἔνδεκα· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μιλησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενητίῳ χώρῃ τῆς σφετέρῃς μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ. τὰ μὲν νυν ἔξ ἔτεα τῶν ἔνδεκα Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἔτι Λυδῶν ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τηνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον ἦν συνάψας) τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι ἔξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττεω ἐπολέμεε, ὃς παραδεξάμενος (ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπελάφρυνον, ὅτι μὴ Χίοι μῦνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀνταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλήσιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιήνεικαν. 19. Τῷ δὲ δυωδεκάτῳ ἔτεϊ λήτου ἐμπιπρα-

μένου ὑπὸ τῆς στρατιῆς, συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πρῆγμα· ὥς ἄφθῃ τάχιστα τὸ λήϊον ἀνέμῳ βιώμενον, ἄψατο νηοῦ Ἀθηναίης, ἐπίκλησιν Ἀσσησίης. ἀφθεῖς δὲ ὁ νηὸς κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγένετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις, ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρῃς δὲ οἱ γενομένης τῆς νόσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμβουλευσάντός τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νόσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπικομένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χώρῃ τῆς Μιλησίης ἐν Ἀσσησῷ. 20. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκούσας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοισι· Περίανδρον τὸν Κυψέλου, ἐόντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε Μιλήτου τυραννέοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γενόμενον, πέμψαντα ἄγγελον κατεπειν, ὅκως ἂν τι προειδῶς

πρὸς τὸ παρεὸν βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι. 21. Ἀλυάττης δὲ, ὥς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλθη, αὐτίκα ἔπεμπε κήρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοισι χρόνον ὅσον ἂν τὸν νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν· Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπεπυσμένος πάντα λόγον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσιν, μηχανᾶται τοιάδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστει σῖτος καὶ ἐωυτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν, προσεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνῃ, τότε πίνειν τε πάντας καὶ κώμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους. 22. Ταῦτα δὲ ἐποίεε τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅκως ἂν δὴ ὁ κήρυξ ὁ Σαρδιηνὸς, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἐόντας, ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὲ καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κήρυξ, καὶ εἶπας πρὸς Θρασύβουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγή. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδηΐην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλήτου τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὥς αὐτὸς κατεδόκεε. μετὰ δὲ, ἢ τε διαλλαγή σφι ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς νηοὺς τῇ Ἀθηναίῃ ᾠκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσσησῷ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάττη ὧδε ἔσχε.

23. Περίαςανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ Περίαςανδρος Κορίνθου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολογέουσι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶνμα μέγιστον παραστῆναι, Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφῖνος ἐξενειχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἐόντα κιθαρῳδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δευτερον, καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κο-

ρίνθω. 24. Τοῦτον τον Ἀρίονα λέγουσι, τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περίανδρῳ, ἐπιθυμῆσαι πλω-
σαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργασάμενον δὲ χρήματα
μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κόρινθον ἀπικέσθαι. ὁρμᾶσθαι
μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ
Κορινθίοισι, μισθώσασθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς
δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας,
ἔχειν τὰ χρήματα. τὸν δὲ συνέντα τοῦτο λίσσεσθαι, χρή-
ματα μὲν σφι προΐέντα, ψυχὴν δὲ παραιτεόμενον. οὐκ ὦν
δὴ πείθειν αὐτὸν τούτοισι, ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ
αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχῃ, ἢ ἐκπη-
δᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην· ἀπειληθέντα δὲ τὸν
Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι οὕτω δο-
κέοι, περιϋδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα ἐν τοῖσι
ἐδωλίοισι, αἰεῖσαι· αἰέσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑωυτὸν κατεργά-
σασθαι. καὶ τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδοιγὴν, εἰ μέλλοιεν ἀκού-
σεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχωρῆσαι ἐκ τῆς
πρύμνης ἐς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε πᾶσαν τὴν
σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλί-
οις, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὕρθιον· τελευτῶντος δὲ τοῦ νό-
μου, ῥίψαι μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἑωυτὸν, ὥς εἶχε, σὺν τῇ
σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν ἐς Κόρινθον· τὸν δὲ
δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξενεῖκαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀπο-
βάντα δὲ αὐτὸν χωρέειν ἐς Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ
ἀπικόμενον ἀπηγέεσθαι πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ
ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετι-
έντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν τῶν πορθμέων· ὥς δὲ ἄρα παρῆναι
αὐτοὺς, κληθέντας ἱστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος.
φαμένων δὲ ἐκείνων ὥς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ
πρήσσοντα λίποιν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρί-
ονα, ὥσπερ ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς ἐκπλαγέντας οὐκ
ἔχειν ἔτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κο-
ρινθιοὶ τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα
χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπέων ἄν-
θρωπος.

25. Ἀλυσάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἕτεα ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον, δεύτερος οὗτος τῆς οἰκίης ταύτης, ἐς Δελφοὺς κρητῆρά τε ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδήρεον κολλητὸν, θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων· Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μῦνος δὴ πάντων ἀνθρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

26. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυσάττω, ἐξεδέξατο τὴν βασιλείην ΚΡΟΙΣΟΣ ὁ Ἀλυσάττω, ἐτέων ἐὼν ἡλικίην πέντε καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρῶτοις ἐπεθήκατο Ἐφεσίοις. ἔνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκέμενοι ὑπ' αὐτοῦ, ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοσχοινίου ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξὺ τῆς τε παλαιῆς πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στάδιον. πρῶτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος· μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλλοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων· τῶν μὲν ἐδύνατο μέζοντας παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ φαῦλα ἐπιφέρων.

27. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφατο ἐς φόρον ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρέειν τοῖσι νησιώτησι. ἐόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πιττακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροῖσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην· “ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνωνέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νῶ στρατεύεσθαι.” Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκεῖνον ἀληθέα, εἰπεῖν· “Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσκειαν ἐπὶ νόον νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποις.” Τὸν δὲ ὑπολαβόντα φάναι· “ὦ βασιλεῦ, προθύμως μοι φαίνεαι εὐξασθαι νησιώτας ἵππενομένους λαβεῖν ἐν ἡπείρῳ, οἰκότα ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλλοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν ἀειράμενοι Λυδοὺς

ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκημένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις;” Κάρτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ, προσφύεως γὰρ δοῖναι λέγειν, πειθόμενον παύσασθαι τῆς ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἰωσι ξεινίην συνεθήκατο.

28. Χρόνου δὲ ἐπιγινόμενου, καὶ κατεστραμμένων σχεδὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλνυος ποταμοῦ οἰκημένων· πλήν γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’ ἐωυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἶδε, Λυδοί, Φρύγες, Μυσοί, Μαρριανδυνοί, Χάλυβες, Παφλαγόνες, Θρήικες, οἱ Θυνοί τε καὶ Βιθυνοί, Κᾶρες, Ἰῶνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι. - 29. Κατεστραμμένων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροῖσου Λυδοῖσι, ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἳ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτύγχανον ἐόντες, ὥς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους κελεύσασι ποιήσας, ἀπεδήμησε ἔτεα δέκα, κατὰ θεωρίας πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μή τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι κατεῖχοντο, δέκα ἔτεα χρήσεσθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφι Σόλων θῆται. 30. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκδημήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν, ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρὰ Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. ἀπικόμενος δὲ ἐξεινίζετο ἐν τοῖσι βασιλεῦσι ὑπὸ τοῦ Κροῖσου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαντος Κροῖσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἐόντα μεγάλα τε καὶ ὄλβια. θηησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψάμενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τάδε· “Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ’ ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῆκται πολλός, καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης, ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἵνεκεν ἐπελήλυθας· νῦν ὧν ἡμέρος ἐπείρεσθαι μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἤδη πάντων εἶδες ὀλβιώτατον;” Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπερώτα. Σόλων δὲ, οὐ-

δὲν ὑποθωπεύσας, ἀλλὰ τῷ ἐόντι χρησάμενος, λέγει· “ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον” Ἀποθωνμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεχθὲν, εἶρετο ἐπιστρεφέως· “Κοίη δὴ κρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;” Ὁ δὲ εἶπε· “Τέλλω, τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης, παῖδες ἦσαν καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ, καὶ σφι εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγενόμενα, καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἤκοντι, ὡς τὰ παρ’ ἡμῖν, τελευτῇ τοῦ βίου λαμπροτάτῃ ἐπεγένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιήσας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μιν Ἀθηναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπεσε, καὶ ἐτίμησαν μεγάλως.”

31. Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρέψατο ὁ Σόλων τὸν Κροῖσον, εἶπας πολλά τε καὶ ὀλβια, ἐπειρώτα τίνα δεύτερον μετ’ ἐκείνων ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα γῶν οἴσεσθαι. ὁ δὲ εἶπε· “Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. τούτοις γὰρ, ἐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων ὑπὴν, καὶ πρὸς τούτῳ, ῥώμῃ σώματος τοιήδε· ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέρω ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος. ἐούσης ὀρτῆς τῇ Ἥρῃ τοῖσι Ἀργείοισι, ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς τὸ ἱρόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ· ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνῖαι, ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἶλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δὲ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίους δὲ πέντε καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν. ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος, τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο. διέδεξέ τε ἐν τούτοις ὁ θεὸς, ὡς ἄμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷων τέκνων ἐκύρησε. ἡ δὲ μήτηρ περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ, στάσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος, εὐχετο, Κλέοβί τε καὶ Βίτῳ, τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦναι τὴν θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν

τε καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱρῷ οἱ νεηνῖαι, οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ σφρων εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν ἐς Δελφούς, ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.”

32. Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοισι. Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς εἶπε· “ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρη εὐδαιμονίη οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν, ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;” Ὁ δὲ εἶπε· “ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐὼν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπητῶν πρηγμάτων περὶ; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἐστι ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθέειν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζόης ἀνθρώπῳ προτίθημι. οὔτοι εὐντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα, παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ ἐθελήσει τοῦτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα αἱ ἐμβολίμοι γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων, χίλια πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα ἐουσέων πεντήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλιέων καὶ δισμυριέων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε, πᾶν ἐστι ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτέειν μὲν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρεό με, οὐκω σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι, εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπίσποιτο πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον. πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουτοι ἀνθρώπων, ἀνόλβιοι εἰσι· πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυχέος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβιου πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην μεγάλην προσπεσοῦσαν ἐνεῖ-

καὶ δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοισίδε προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυνατὸς ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἢ εὐτυχίῃ οἱ ἀπερύκει· ἄπηρος δὲ ἐστί, ἄνουσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὖπαις, εὐειδής. εἰ δὲ πρὸς τούτοισι ἔτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ, οὗτος ἐκείνος τὸν σὺ ζητεῖς, ὄλβιος κεκλησθαι ἄξιός ἐστι. πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν κω ὄλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα συλλαβεῖν ἄνθρωπον εὐντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χώρα οὐδεμίη καταρκέει πάντα ἐωυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἢ δὲ ἂν τὰ πλεῖστα ἔχῃ, ἀρίστη αὕτη. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλον δὲ ἐνδεές ἐστι. ὅς δ' ἂν αὐτέων πλεῖστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπειτα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ οὖνομα τοῦτο, ὧ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν κῆ ἀποβήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεὸς, προρρίζους ἀνέτρεψε." 33. Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὕτως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενὸς, ἀποπέμπεται· κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὅς τὰ παρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρήματος ὁρᾶν ἐκέλευε.

34. Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη Κροῖσον· ὥς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἐωυτὸν εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοντι ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθειάν ἐφαίνε τῶν μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροίσῳ δύο παῖδες· τῶν οὗτερος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ κωφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλίκων μακρῷ τὰ πάντα πρῶτος· οὖνομα δὲ οἱ ἦν "Ατυς. τοῦτον δὴ ὦν τὸν "Ατυν σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὥς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σιδηρῇ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἐωυτῷ λόγον ἔδωκε, καταρρώδηςας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ παιδὶ γυναῖκα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν, οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεώνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μή τι οἱ

κρεμάμενον τῷ παιδὶ ἐμπέσῃ. 35. Ἐχοντος δὲ οἱ ἐν χειρσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον, ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ οὐ καθαρὸς χειρας ἔων, Φρυγὴ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ βασιληίου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροΐσου οἰκία, κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίου ἐδέετο κυρῆσαι· Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παρὰ Πηλῆσιν ἡ κάθαρσις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἑλλήσι. ἐπεὶ τε δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε· “Ὁνθρῶπε, τίς τε ἔων, καὶ κόθεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;” Ὁ δὲ ἀμείβετο· “Ὁ βασιλεῦ, Γορδίῳ μὲν τοῦ Μίδεω εἰμι παῖς, οὐνομάζομαι δὲ Ἀδρηστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμεωντοῦ ἀέκων, πάρειμι ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐστερημένος πάντων.” Κροῖσος δὲ μιν ἀμείβετο τοῖσδε· “Ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἔων, καὶ ἐλήλυθας ἐς φίλους· ἔνθα ἀμνηχανήσεις χρήματος οὐδενὸς, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην ὥς κουφότατα φέρων, κερδανέεις πλεῖστον.” Ὁ μὲν δὴ δίαιταν εἶχε ἐν Κροΐσου.

36. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμπῳ συὸς χρῆμα γίνεται μέγα· ὀρμεώμενός δὲ οὗτος ἐκ τοῦ οὐρέος τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε. πολλάκι δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ’ αὐτὸν ἐξελθόντες, ποιέεσκον μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι, ἔλεγον τάδε· “Ὁ βασιλεῦ, ὑὸς χρῆμα μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὅς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦτον προθυμεόμενοι ἐλέειν, οὐ δύναμεθα. νῦν ὦν προσδεόμεθά σε, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας συμπέμψαι ἡμῖν, ὥς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.” Οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο. Κροῖσος δὲ, μνημονεύων τοῦ ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγέ σφι τάδε· “Παιδὸς μὲν πέρι τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ἡμῖν συμπέμψαιμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμπέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὥς προθυμο-

τάτοισι συνεξελέειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.”
 37. Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοισι τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπείσέρχεται ὁ τοῦ Κροῖσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν ἐδέ-
 οντο οἱ Μυσοί. οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροῖσου τόν γε παῖδά
 σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίης τάδε· “ὦ
 πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν κοτε καὶ γενναιότατα ἡμῖν
 ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἔς ἄγρας φοιτέοντας εὐδοκιμέειν·
 νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων ἀποκληΐσας ἔχεις, οὔτε τινα
 δειλίην μοι παριδὼν, οὔτε ἀθυμίην. νῦν τε τέοισί με χρὴ
 ὄμμασι ἔς τε ἀγορήν καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτέοντα φαίνεσθαι ;
 κοῖος μὲν τις τοῖσι πολήτησι δόξω εἶναι ; κοῖος δέ τις τῇ
 νεογάμῳ γυναικί ; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικέειν ;
 ἐμὲ ὦν σὺ ἢ μέθες ἰέναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον
 ὅκως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιέόμενα.” 38. Ἀμεί-
 βεται Κροῖσος τοῖσδε· “ὦ παῖ, οὔτε δειλίην οὔτε ἄλλο
 οὐδὲν ἄχαρι παριδὼν τοι, ποιέω ταῦτα· ἀλλὰ μοι ὄψις
 ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἔσε-
 σθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρέης ἀπολέεσθαι. πρὸς ὦν τὴν
 ὄψιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι τοῦτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τα
 παραλαμβανόμενα οὐκ ἀποπέμπω, φυλακὴν ἔχων εἴ κως
 δυναίμην ἐπὶ τῆς ἐμῆς σε ζόης διακλέψαι. εἰς γάρ μοι
 μοῦνος τυγχάνεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθα-
 ρμένον τὴν ἀκοήν, οὐκ εἶναί μοι λογίζομαι.” 39. Ἀμεί-
 βεται ὁ νεηνίης τοῖσδε· “Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοί,
 ἰδόντί γε ὄψιν τιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν· τὸ δὲ
 οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμέ τοι δίκαιόν
 ἐστι φράζειν. φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ αἰχμῆς σιδηρέης φά-
 ναι ἐμὲ τελευτήσειν· ὑὸς δὲ κοῖαι μὲν εἰσι χεῖρες, κοίῃ δὲ
 αἰχμῇ σιδηρῇ, ἣν σὺ φοβέαι ; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος
 τοι εἶπε τελευτήσειν με, ἢ ἄλλον τευ ὃ τι τούτῳ ἔοικε,
 χρῆν δὴ σε ποιέειν τὰ ποιέεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ
 τε ὦν οὐ πρὸς ἄνδρας ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέθες με.”
 40. Ἀμείβεται Κροῖσος· “ὦ παῖ, ἐστὶ τῇ με νικᾶς, γνώ-
 μην ἀποφαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὥς ὦν νενικημένος ὑπὸ
 σεο, μεταγινώσκω, μετήμῃ τε σε ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.”

41. Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύγα Ἀδρηττον, ἀπικομένῳ δέ οἱ λέγει τάδε· “Ἀδρηστε, ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τήν τοι οὐκ ὀνειδίζω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, παρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὦν (ὀφείλεις γὰρ, ἐμεῦ προποιήσαντος χρηστὰ ἐς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβεσθαι) φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρηρίζω γενέσθαι, ἐς ἄγρην ὀρμεομένον· μή τινες κατ’ ὁδὸν κλῶπες κακοῦργοι ἐπὶ δηλήσει φανέωσι ὑμῖν· πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ σέ τοι χρεῶν ἐστὶ ἰέναι ἔνθα ἀπολαμπρύνεαι τοῖσι ἔργοισι· πατρῷόν τε γάρ τοι ἐστὶ, καὶ προσέτι ῥώμη ὑπάρχει.” 42. Ἀμείβεται ὁ Ἀδρηστος· “ὦ βασιλεῦ, ἄλλως μὲν ἔγω γε ἂν οὐκ ἦῖα ἐς ἄεθλον τοιονδε· οὔτε γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἶκός ἐστι ἐς ὀμήλικας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα· πολλαχῇ τε ἀνίσχον ἐμεωτόν. νῦν δὲ, ἐπεὶ τε σὺ σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὀφείλω γὰρ σε ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποιέειν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα. παῖδά τε σὸν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.”

43. Τοιούτοισι ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦῖσαν μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νεηνήσι καὶ κυσί. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ ὄρος, ἐζήτεον το θηρίον· εὐρόντες δὲ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόντιζον. ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθεὶς τὸν φόνον, καλεόμενος δὲ Ἀδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σῦν, τοῦ μὲν ἀμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν φήμην. ἔθεε δέ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰς Σάρεις, τήν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδὸς μόρον ἐσήμηνέ οἱ. 44. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ παιδὸς συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἐδεινολογέετο, ὅτι μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς φόνον ἐκάθηρε. περιημεκτέων δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον, μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθὼς εἶη· ἐκάλεε δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομάζων θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον κα-

λέων, διότι δὴ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον. φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάνθανε βόσκων· τὸν δὲ Ἑταιρήϊον, ὡς φύλακα συμπέμψας αὐτὸν, εὐρήκοι πολεμιώτατον. 45. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυδοὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ φονεύς. στὰς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδον ἑωυτὸν Κροῖσῳ, προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάζαι μιν κελεύων τῷ νεκρῷ· λέγων τὴν τε προτέρην ἑωυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνη τὸν καθήραντα ἀπολωλεκῶς εἶη, οὐδὲ οἱ εἶη βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἀδρηστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὼν ἐν κακῷ οἰκῇ· τοσούτῳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· “Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρα σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεωυτοῦ καταδικάζεις θάνατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσας· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς μοι καὶ πάλαι προεσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.” Κροῖσος μὲν νυν ἔθαψε ὡς οἶκός ἦν τὸν ἑωυτοῦ παῖδα. Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδίῳ τοῦ Μίδεω, οὗτος δὴ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς ἦειδε βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει· μεγάλῳ κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος.

46. Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγεος τοῦ Κναζάρεω ἡγεμονίῃ καταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω, καὶ τὰ τῶν Περσέων πρήγματα αὐξανόμενα, πένθεος μὲν Κροῖσον ἀπέπανσε· ἐνέβησε δὲ ἐς φροντίδα, εἴ κως δύναιτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν ταύτην αὐτίκα ἀπεπειρᾶτο τῶν μαντήϊων τῶν τε ἐν Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ· διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ, τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἀβας τὰς Φωκέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρά τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλησίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαντήϊα, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος.

Λιβύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησομένους. διέπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντητίων ὃ τι φρονέοιεν ὥς, εἰ φρονέοντα τὴν ἀληθειήν εὖρεθείη, ἐπείρηταί σφρα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειροί ἐπὶ Πέρσας στρατεύεσθαι. 47. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέπεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων· ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ὀρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὃ τι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυδῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἄσσα δ' ἂν ἕκαστα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενους ἀναφέρειν παρ' ἐωυτόν. "Ὁ τι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν· ἐν δὲ Δελφοῖσι ὥς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ χρῆσόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον, ἡ Πυθίη ἐν ἐξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.

Ὅδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἄμ' ἀρνείοις κρέεσσι,
ἥ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπιέσται.

48. Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψάμενοι, οἵχοντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδεις. ὥς δὲ καὶ ὄλλοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμούς, ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγγραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσίετό μιν· ὁ δὲ, ὥς τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσεδέξατο, νομίσας μῦνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκεε τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιάδε, ἐπινοήσας τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψεε αὐτὸς ἐν λέβητι χαλκῷ, χάλκεον ἐπιθημα ἐπιθείς. 49. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντήϊου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὃ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε ποιη-

σαςι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα. οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.

50. Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο. κτήνεά τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρισχίλια ἔθυσσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, καὶ φιάλας χρυσέας, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κιθῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι. Λυδοῖσί τε πᾶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὃν τι ἔχοι ἕκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο, καταχεάμενος χρυσὸν ἄπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ μὲν τὰ μακρότερα ποιέων ἑξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιαῖα· ἀριθμὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν· καὶ τουτέων ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκαστον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ, σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουνσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα. οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς, κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοις ἵδρυτο· καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρτον ἡμιτάλαντον.

51. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέπεμπε ἐς Δελφούς· καὶ τάδε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρητῆρας δύο μεγάλῃσι μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον· τῶν ὁ μὲν χρύσειος ἐκέετο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι ἐς τὸν νηὸν, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσειος κεῖται ἐν τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμιτάλαντον καὶ ἔτι δυνώδεκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ τοῦ προνηίου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους. ἐπικίρνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. φασὶ δὲ μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι. καὶ πίθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἳ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ ἐστᾶσι· καὶ περιῶραν-

τήρια δύο ἀνέθηκε, χρύσεόν τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσέῳ ἐπιγέγραπται, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, φαμένων εἶναι ἀνάθημα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροῖσου. ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι· βουλόμενος χαρίσασθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὖνομα οὐκ ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστί· οὐ μέντοι τῶν γε περιφραντηρίων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολλὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοισι ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδῶλον χρύσειον τρίπηχυν, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροῖσου εἰκόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἐωντοῦ γυναικὸς τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζώνας. 52. Ταῦτα μὲν ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρῳ, πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶσαν χρυσήν, τὸ ξυστὸν τῇσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύσειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.

53. Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα ἐς τὰ ἱρὰ ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστήρια, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον; Ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· “Κροῖσος, ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε μαντήϊα εἶναι μοῦνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾶ, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο σύμμαχον;” Οἱ μὲν ταῦτα ἐπειρώτεον. τῶν δὲ μαντηῶν ἀμφοτέρων ἐς τῶντ' αἰ γινῶμαι συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι. τοὺς δὲ Ἑλλήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα φίλους προσθέσθαι. 54. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνεειχθέντα τὰ θεοπρόπια ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστη-

ρίοισι· πάγχυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασι-
λήτην, πέμψας αὐτὶς ἐς Πυθῶ, Δελφούς δωρέεται, πυθό-
μενος αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον
χρυσοῦ. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδοσαν Κροίσῳ καὶ Λυ-
δοῖσι προμαντήτην καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ ἐξεῖναι
τῷ βουλομένῳ αὐτέων γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν αἰὲ χρό-
νον. 55. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος,
ἐ χρηστηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
μαντήτου ἀληθητήν, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπειρώτα δὲ τὰδε
χρηστηριαζόμενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μουναρχίη.
ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τάδε·

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφίδα παρ' Ἑρμον
φεύγειν, μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

56. Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλόν τι
μάλιστα πάντων ἤσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἄν-
δρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ,
παύσεσθαι κοτὲ τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐφρόντιζε ἱστο-
ρέων, τοὺς ἂν Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἔοντας προσκτῆ-
σαιτο φίλους. ἱστορέων δὲ, εὗρισκε Λακεδαιμονίους καὶ
Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ Δωρικοῦ γένεος,
τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα ἔόντα
τὸ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγικόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος.
καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ κω ἐξεχώρησε· τὸ δὲ, πουλυπλάνητον
κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν
Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσταν
τε καὶ τὸν Οὐλυμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαιώτιν·
ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαιώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε
ἐν Πίνδῳ, Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς ἐς
τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως ἐς Πε-
λοπόννησον ἐλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

57. Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴεσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχω
ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεῶν ἔστι τεκμαιρόμενον λέγειν
τοῖσι νῦν ἔτι ἐοῦσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρή-
σωνα πόλιν οἰκεόντων, οἱ ὕμιοροί κοτὲ ἦσαν τοῖσι νῦν

Δωριεῦσι καλεόμενοι, οἵκεον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην· καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἳ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι· καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικὰ ἑόντα πολίσματα τὸ οὖνομα μετέβαλε· εἰ τούτοισι τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, ἐὸν Πελασγικόν, ἅμα τῇ μεταβολῇ τῇ ἐς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε. καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν σφέας περιοικεόντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακιηνοί· σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν φυλακῇ.

58. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλώσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ διαχρέεται, ὥς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μέντοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὸν ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ τεο τὴν ἀρχὴν ὀρμεώμενον, αὐξῆται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἐθνέων βαρβάρων συχῶν. ὥς δὴ ὦν ἐμοί τε δοκέει οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐὸν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγάλως αὐξηθῆναι.

59. Τούτων δὴ ὦν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενόν τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἰπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἰπποκράτει γὰρ, ἑόντι ἰδιώτῃ, καὶ θεωρέοντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρὰ, οἱ λέβητες ἐπεστεῶτες, καὶ κρεῶν τε ἑόντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος, ἄνευ πυρὸς ἔξεσαν, καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχὼν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἰπποκράτει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι ἐς τὰ οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἴ τις οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπείπασθαι. οὐκὼν ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος πείθεσθαι θέλει τὸν Ἰπποκράτη, γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὅς,

στασιαζόντων τῶν παράλων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προεστεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώτας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστὰς, μηχανᾶται τοιάδε. τρωματίσας ἐωντόν τε καὶ ἡμιόνους, ἤλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος, ὡς ἐκπεφευγὼς τοὺς ἐχθροὺς, οἳ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν· ἐδέετό τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς, ἔδωκέ οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἳ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δὲ· ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὕπισθε. συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισίστρατος ἦρχε Ἀθηναίων, οὔτε τιμὰς τὰς εἰσέσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλάξας· ἐπὶ τε τοῖσι κατεστεῶσι ἔνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων καλῶς τε καὶ εὖ.

60. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τῷτὸ φρονήσαντες οἳ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἳ τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισίστρατος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκω κάρτα ἐρρίζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἳ δὲ ἐξελάσαντες Πεισίστρατον, αὐτὶς ἐκ νῆς ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν. περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς, ἐπεκηρυκεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένον δὲ τὸν λόγον καὶ ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὡς ἐγὼ εὐρίσκω, μακρῷ· ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, ἐὼν καὶ δεξιώτερον, καὶ εὐηθίης ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοισι, τοῖσι πρώτοις λεγομένοις εἶναι Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιάδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανιεῖ ἦν γυνή, τῇ οὖνομα ἦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ τεσ-

σέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανοπλίῃ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα οἶόν τι ἔμελλε εὐπρεπέστατον φανέεσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἳ τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαύδε· “ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα, κατάγει ἐς τὴν ἐωυτῆς ἀκρόπολιν.” Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἔς τε τοὺς δήμους φάτις ἀπίκετο, ὥς Ἀθηναίῃ Πεισίστρατον κατάγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστεϊ πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρωπον, καὶ ἐδέκοντο τὸν Πεισίστρατον.

61. Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνιέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γενέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγητό οἱ οὐ κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή· μετὰ δὲ, εἴτε ἱστορεῦσῃ, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἐωυτῆς μητρί· ἡ δὲ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε, ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δὲ, ὥς εἶχε, καταλλάσσετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ ποιούμενα ἐπ’ ἐωυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἑρέτριαν, ἐβουλεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππίειω δὲ γνώμην νικήσαντος ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἡγειρον δωτίνας ἐκ τῶν πολίων, αἳ τινὲς σφι προηδέατό κού τι. πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι ὑπερεβάλλοντο τῇ δόσεϊ τῶν χρημάτων. μετὰ δὲ, οὐ πολλῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφνυ, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο ἐς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπυγμένος ἐθέλοντῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμὴν πλείστην παρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἄνδρας.

62. Ἐξ Ἑρετρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἑνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπίσω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἴσχουσι Μαραθῶνα. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευομένοισι, οἳ τε ἐκ τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δήμων προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστότερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἡγείρε, καὶ μεταῦτις ὥς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε πανστρατιῇ ἦϊσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πεισίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦϊσαν ἐπὶ τὸ ἄστυ, ἐς τῶντὸ συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος Ἀθηναίης ἱρὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὄπλα. ἐνθαῦτα θείῃ πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος ὁ Ἀκαρνὰν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσιὼν χρᾶ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

θύνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

63. Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρᾶ τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλλαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ φὰς δέκεσθαι τὸ χρηστὲν, ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν πρὸς κύβους, οἱ δὲ πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεσόντες, τοὺς Ἀθηναίους τρέπουσι. φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐνθαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως μῖτε ἀλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν. ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπε· οἱ δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσέειν τε κελεύοντες, καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἐωυτοῦ. 64. Πειθομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὲ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχὼν Ἀθήνας, ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα ἐπικούρουσί τε πολλοῖσι, καὶ χρημάτων συνόδοις, τῶν μὲν αὐτόθεν, τῶν δὲ ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ

συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παραμεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα φυγόντων παῖδας λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον· (καὶ γὰρ ταύτην ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε Λυγδάμει) πρὸς γε ἔτι τούτοισι, τὴν νῆσον Δῆλον καθήρας ἐκ τῶν λογίων· καθήρας δὲ ὧδε. ἐπ' ὅσον ἔποψις τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας τοὺς νεκροὺς, μετεφόρεε ἐς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου. καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων· Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ Ἀλκμαιωνίδειω ἔφενγον ἐκ τῆς οἰκῆτης.

65. Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφενγότας, καὶ ἐόντας ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεητέων. ἐπὶ γὰρ Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς ἄλλους πολέμους εὐτυχεόντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς Τεγεήτας μόνους προσέπαιον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τούτων, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων, κατὰ τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξείνοισι ἀπρόσμικτοι. μετέβαλον δὲ ὧδε ἐς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρτιητέων δοκίμου ἀνδρὸς, ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὸ μέγαρον, εὐθὺς ἡ Πυθίη λέγει τάδε·

“Ἦκεις, ὦ Λυκόοργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηδὺν,
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόοργε.

Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοισι λέγουσι καὶ φράσαι αὐτῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι. ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτροπεύσαντα Λεωβώτῳ, ἀδελφιδέῳ μὲν ἑωυτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα. ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμιμα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτά μὴ παραβαίνειν. μετὰ δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας, καὶ τριηκάδας, καὶ συσσίτια, πρὸς τε τούτοισι τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκούργος.

66. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομήθησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἰσάμενοι, σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἓν τε χώρα ἁγαθῇ, καὶ πλήθει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα, καὶ εὐθνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν, ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι, ἐχρηστηριάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ. ἡ δὲ Πυθίη σφι χρᾶ τάδε·

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,
οἳ σ' ἀποκωλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγαίρω
δώσω τοι Τεγέην πρῶσι κροτον ὀρχήσασθαι,
καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρκάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας φερόμενοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κιβδήλῳ πίσυντοι, ὥς δὴ ἔξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέδας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοῖς, καὶ σχοίνῳ διαμετρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ πέδαι αὗται, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρεμάμεναι.

67. Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχέως αἰεὶ κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεήτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδεώ τε καὶ Ἀρίστωνος βασιληΐην ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γενόμενοι. ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγεητέων, πέμψαντες θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον, τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τεγεητέων γενοίατο. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε, τὰ Ὁρέστεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὀστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγινέατο τὴν θήκην τοῦ Ὁρέστεω, ἔπεμπον αὐτὶς τὴν ἐς θεὸν ἐπειρησομένους τὸν χώρον ἐν τῷ κέοιτο ὁ Ὁρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι θεοπρόποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·

Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέῃ λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,

ἐνθ' ἄνεμοι πνείουσι δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.

ἐνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει φυσίζοος αἶα·

τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσση.

Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπεῖχον τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων, ἀνεῦρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξίοντες ἐκ τῶν ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλινύειν, ἄλλους ἄλλῃ. 68. Τοιούτων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμυξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας, ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθηεῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ ἐν θῶνυματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιούμενον. μαθὼν δέ μιν ὁ χαλκεὺς ἀποθωυμάζοντα, εἶπε πανσάμενος τοῦ ἔργου· “Ἡ κου ἂν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγὼ, κάρτα ἂν ἐθῶνυμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θῶνυμα ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε θέλων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὁρύσσων ἐπέτυχον σορῷ ἐπταπήχεϊ· ὑπὸ δὲ ἀπιστίης μὴ μὲν γενέσθαι μηδαμᾶ μέζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτήν, καὶ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκεϊ ἴσον ἑόντα τῇ σορῷ. μετρήσας δὲ, συνέχωσα ὀπίσω.” Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τά περ ὁπώπее· ὁ δὲ, ἐννώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμβαλλεόμενος· τοῦ χαλκέος δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέμους εὔρισκε ἑόντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, ὥς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σιδήρος ἀνεύρηται. Συμβαλλεόμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντές οἱ αἰτίην, ἐδίωξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐς Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἐωντοῦ συμφορὴν

πρὸς τὸν χαλκέα, ἐμίσθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν ἀυλήν. χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας, οἶχετο φέρων ἐς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιπειρώατο ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

69. ΤΑΥΤΑ δὴ ὧν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, ἔπεμπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν. οἱ δὲ ἐλθόντες ἔλεγον· “Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε· ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἑλληνα φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προεστάναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὧν κατὰ τὸ χρηστήριον προσκαλέομαι, φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμμαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης.” Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτα δι’ ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ἀκηκόοτες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γενόμενον, ἥσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποιήσαντο ὄρκια ξεινίης πέρι καὶ ξυμμαχίης· καὶ γάρ τινες αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγонуῖαι. πέμψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδεις, χρυσὸν ὠνέοντο, ἐς ἄγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἴδρυνται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτίην. 70. Τουτέων τε ὧν εἵνεκεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων, αἵρέετο φίλους. καὶ τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγεῖλαντι· τοῦτο δὲ, ποιησάμενοι κρητῆρα χίλκεον, ζωδίων τε ἔξωθεν πλήσαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάθει τριηκοσίους ἀμφορέας χωρέοντα ἄγον, ἑὼρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροίσῳ. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίκετο ἐς Σάρδεις, δι’ αἰτίας διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ἀγόμενος ἐς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγίνετο κατὰ τὴν Σαμῖν, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελοίατο αὐτὸν, νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλώσαντες. αὐτοὶ

δὲ Σάμιοι λέγουσι, ὥς ἐπεὶ τε ὑπέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαιμονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροῖσον ἠλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναθεῖναι μιν ἐς τὸ Ἑραῖον· τάχα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς Σπάρτην, ὥς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

71. Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποιέετο στρατηγίην ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταιρήσειν Κῦρόν τε καὶ τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροῖσου στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμενος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης καὶ τὸ κάρτα οὔνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε Κροῖσῳ τάδε· (οὔνομά οἱ ἦν Σάνδανις) “ὦ βασιλεῦ, ἐπ’ ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι, ἀλλ’ ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχειήν· πρὸς δὲ, οὐκ οἶνῳ διαχρέονται, ἀλλὰ ὑδροποτεύουσι· οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεται, τοῖσί γε μὴ ἐστὶ μηδέν· τοῦτο δὲ, ἣν νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀποβαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, περιέξονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιέουσι Πέρσῃσι στρατεύεσθαι ἐπὶ Λυδοῦς.” Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γὰρ, πρὶν Λυδοὺς καταστρέψασθαι, ἦν οὔτε ἀβρόν, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν.

72. Οἱ δὲ Καππαδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἄρξαι, Μήδων κατήκοοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὔρος ἦν τῆς τε Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυσ ποταμός· ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὐρεος διὰ Κιλικῶν· μετὰ δὲ, Ματιηνοὺς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύγας· παραμειβόμενος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς βορέην ἄνεμον, ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει, ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυσ ποταμὸς ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς

Ἀσίης τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι δὲ αὐχὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος ὁδοῦ, εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναισιμούνται.

73. Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶνδε εἵνεκα· καὶ γῆς ἱμέρω, προσκτήσασθαι πρὸς τὴν ἑωυτοῦ μοῖρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ πίσυνος ἔων, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κῦρον. Ἀστυάγεα γάρ, τὸν Κναζάρω, ἐόντα Κροίσου μὲν γαμβρὸν, Μῆδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύσειω καταστρεψάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ ᾧδε. Σκυθέων τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα, ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Μῆδων Κναζάρης, ὁ Φραόρτεω, τοῦ Δηϊόκεω· ὃς τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὥς ἐόντας ἰκέτας· ὥς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς, παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθέειν, καὶ τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ φοιτεόντων τῶν Σκυθέων ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι φερόντων, καὶ κοτε συνήνεικε ἐλεῖν σφεας μηδέν· ροστήσαντας δὲ αὐτοὺς κεινῇσι χερσὶ, ὁ Κναζάρης (ἦν γάρ, ὥς διέδεξε, ὀργὴν ἄκρος) τρηχέως κάρτα περιέσπε ἀεικείῃ. οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κναζάρω παθόντες, ὥς τε ἀνάξια σφέων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι διδασκομένων παίδων ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κναζάρει δοῦναι φέροντες, ὥς ἄγρην δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεω ἐς Σάρδεις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κναζάρης καὶ οἱ παρεόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τουτέων ἐπάσαντο· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττεω ἰκέται ἐγένοντο.

74. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάττης ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κναζάρει) πόλεμος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μῆδοις ἐγεγόνεε ἐπ' ἕτεα πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μῆδους· ἐν δὲ, καὶ νυκτομυχίην τινὰ ἐποίησαντο.

διαφέρουσι δέ σφι ἐπὶ ἴσης τὸν πόλεμον, τῷ ἔκτῳ ἔτεϊ συμβολῆς γενομένης, συνήνευκε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστέωσης, τὴν ἡμέρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγόρευσε ἔσεσθαι, οὗρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι εἰρήνην ἐωυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτοὺς ἔσαν οἷδε, Σπέννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βαβυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπείσαντες γενέσθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάττεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυάγει τῷ Κναζάρειω παιδί. ἄνευ γὰρ ἀναγκαιῆς ἰσχυρῆς συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνηα τά περ τε Ἑλληνες καὶ πρὸς τούτοις, ἐπεὰν τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωται ἐς τὴν ὁμοχροῦήν, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

75. Τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος, ἐόντα ἐωυτοῦ μητροπάτορα, καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμφόμενος τῷ Κύρῳ, ἔς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησμοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἐωυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι, ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοίρην. Ὡς δὲ ἀπίκετο ἐπὶ τὸν Ἀλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὥς μὲν ἐγὼ λέγω, κατὰ τὰς ἐούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατόν· ὥς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μιλήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς, (οὐ γὰρ δὴ εἶναί κω τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας,) λέγεται παρεόντα τὸν Θαλὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ποιῆσαι αὐτῷ τὸν ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκ δεξιῆς ῥεῖν· ποιῆσαι δὲ ὧδε. ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου ἀρξάμενον, διώρυχα βαθὴν ὀρύσσειν, ἄγοντα μηνοειδέα, ὅπως ἂν τὸ στρατόπεδον

ἰδρυμένον κατὰ νώτου λάβοι, ταύτη κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων ρέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμβόμενος τὸ στρατόπεδον ἐς τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι· ὥς τε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τάχιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον ἀποξηρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσίεμαι· κῶς γὰρ ὀπίσω πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; 76. Κροῖσος δὲ, ἐπεὶ τε διαβὰς σὺν τῷ στρατῷ ἀπῖκετο τῆς Καππαδοκίης ἐς τὴν Πτερίην καλεομένην· ἡ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ μάλιστά κη κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο, φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἶλε μὲν τῶν Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἡνδραποδίσατο· εἶλε δὲ τὰς περιοικίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰτίους, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάντας, ἡντιούτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμῆσαι τὸν στρατὸν, πέμψας κήρυκας ἐς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο σφέας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπείθοντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπῖκετο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειρώατο κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφότερα οὕτως ἡγωνίσατο.

77. Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στράτευμα· ἦν γάρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κῦρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειράτο ἐπιὼν ὁ Κῦρος, ἀπήλαυνε ἐς τὰς Σάρδεις, ἐν νόφῃ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρκιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ πρὸς Λακεδαιμονίους,) μεταπεμψάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποίητο συμμαχίη· ἐτυράννευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος·) ἐπαγγείλας δὲ καὶ

Λακεδαιμονίους παρεῖναι ἐς χρόνον ῥητόν· ἀλίσας τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας στρατιήν, ἐνένωτο, τὸν χειμῶνα παρείς, ἅμα τῷ ἦρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα φρονέων, ὡς ἀπίκητο ἐς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κατὰ τὰς συμμαχίας, προερέοντας ἐς πέμπτον μῆνα συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις. τὸν δὲ παρεόντα καὶ μαχεσάμενον στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπείς, διεσκέδασε· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μή κοτε ἄρα ἀγωνισάμενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις. 78. Ταῦτα ἐπιλεγομένων Κροίσῳ τὸ προάστειον πᾶν ὀφίῳν ἐνεπλήσθη. φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς νομὰς νέμεσθαι, φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ ἔπεμπε θεοπρόπους ἐς τοὺς ἐξηγητάς Τελμησσέων. ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαθοῦσι πρὸς Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἤλω ὁ Κροῖσος. Τελμησσέες μὲν τοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδόκιμον εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τοῦτον καταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ πολέμιόν τε καὶ ἐπήλυδα. Τελμησσέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἤδη ἡλωκότι, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον.

79. Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Περίῃ, μαθὼν ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὔρισκε πρῆγμά οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύναίτο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλισθῆναι τῶν Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίησε κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν ἐς τὴν Λυδίην, αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖσος ἐς ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὡς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει, ὅμως τοὺς Λυδοὺς ἐξῆγε ἐς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρειό-

τερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου. ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. 80. Ἐς τὸ πεδῖον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεός ἐστι τοῦ Σαρδιηνοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ ποταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος συρρήγνῳσι ἐς τὸν μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὗρεος ἱεροῦ Μητρὸς Δινδυμήνης ῥέων ἐκδιδοῖ ἐς θάλασσαν κατὰ Φωκαίην πόλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς ἐς μάχην τασσομένους, καταρρώδησας τὴν ἵππον, ἐποίησε, Ἀρπάγου ὑποθεμένου ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἑωυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεια, ἀνδρας ἐπ' αὐτὰς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατιῆς προΐεναι πρὸς τὴν Κροῖσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἔπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὡς δὲ οἱ πάντες διετετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία τῆς ἵππου, τῶνδε εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ιδέην αὐτῆς ὁρέων, οὔτε τὴν ὁδμὴν ὀσφραινόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τούτου εἵνεκεν ἐσεσόφιστο, ἵνα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ᾗ τὸ ἱππικόν, τῷ δὴ τι καὶ ἐπεῖχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήεσαν ἐς τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὀσφραντο τάχιστα τῶν καμήλων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτὰς, ὀπίσω ἀνέστρεφον, διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυδοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ᾗσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γινόμενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, πεζοὶ τοῖσι Πέρσησι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατειληθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος, ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

81. Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκεε πολιορκίη. Κροῖσος δὲ δοκέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίην,

ἔπεμπε ἐκ τοῦ τείχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτον μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις· τούτους δὲ ἐξέπεμπε τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθεῖν, ὥς πολιορκεομένου Κροίσου.

82. Ἐς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἔπεμπε συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιάτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον συνεπεπτώκεε ἕρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργείους, περὶ χώρου καλεομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, ἐούσας τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαιμόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀργείων, ἥ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρίη νῆσος, καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ σφετέρῃ ἀποταμνομένῃ, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους συνελθόντες, ὥς τε τριηκοσίους ἐκατέρων μαχέσασθαι· ὁκότεροι δ' ἂν περιγένωνται, τουτέων εἶναι τὸν χῶρον· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἐκάτερον ἐς τὴν ἑωυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ παρεόντων τῶν στρατοπέδων, ὀρώντες οἱ ἕτεροι ἐσσουμενους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιεν. Συνθέμενοι ὦν ταῦτα ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἐκατέρων ὑπολειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφειν, καὶ γινομένων ἰσοπαλέων, ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων τρεῖς· Ἀργείων μὲν, Ἀλκὴνωρ τε καὶ Χρόμιος· Λακεδαιμονίων δὲ, Ὀθρυνάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὥς νενικηκότες, ἔθρον ἐς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυνάδης, σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἑωυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει εἶχε ἑωυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρήσαν πυνθανόμενοι ἀμφοτέρω. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἐκάτεροι ἔφασαν νικᾶν· λέγοντες, οἱ μὲν, ὥς ἑωυτῶν πλεῦνες περιγεγόνασι· οἱ δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτερον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νεκρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἔριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο· πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι. Ἀργεῖοι

μέν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατακειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες, ἐποιήσαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρέψειν κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκας σφι χρυσοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαιμόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κομῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέγουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰσχυνόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχιτέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέσσι καταχρήσασθαι ἐωυτόν. 83. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι ἐνεστεώτων πρηγμάτων, ἦκε ὁ Σαρδιηνὸς κήρυξ, δεόμενος Κροίσῳ βοηθέειν πολιορκεομένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμέατο βοηθέειν. καὶ σφι ἤδη παρεσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἡλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθεῖς. οὕτω δὲ οὗτοι μὲν, συμφορὴν ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαντο.

84. Σάρδιες δὲ ἡλώσαν ὧδε. ἐπειδὴ τεσσереσκαίδεκάτῃ ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ τῇ ἐωυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πειρησαμένης τῆς στρυτιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν ἄλλων πεπανμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαίνων, τῷ οὐνομα ἦν Ὑροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινὸν κατὰ τοῦτο μὴ ἀλῶκοτέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτῃ ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότερον βασιλεὺς Σαρδίων, μούνη οὐ περιήνεκε τὸνλέοντα, τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς περιενειχθέντος τοῦλέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες ἀνάλωτοι. ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενείκας, τῇ ἦν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατηλόγησε τούτου, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἔστι δὲ πρὸς τοῦ Τρώλου τετραμμένον τῆς πόλιος. Ὁ ὢν δὲ Ὑροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος κατα-

βάντα ἐπὶ κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελό-
μενον, ἐφρέσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός
τε ἀναβεβήκεε, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον.
προσβάντων δὲ συχνῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν
καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

85. Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς
τοῦ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικῆς, ἄφω-
νος δέ. ἐν τῇ ᾧ παρελθούσῃ εὖεστοι ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς
αὐτὸν ἐπεποιήκεε, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ καὶ ἐς
Δελφούς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμφεε χρησομένους. ἡ δὲ Πυθίη
οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἱὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
παιδὸς φθειγγομένου. τούδε σοι πολὺ λῳϊὸν ἀμφὶς
ἔμμεναι. αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβῳ.

Ἀλικομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥϊε γὰρ τῶν τις Περσέων
ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
ὀρέων ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημελήκεε,
οὐδέ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανέειν· ὁ δὲ παῖς οὗτος
ὁ ἄφρωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσῃν, ὑπὸ δέους τε καὶ
κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, εἶπε δέ· “Ὁνθρωπε, μὴ κτεῖνε
Κροῖσον.” Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγγετο· μετὰ
δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζῆς. 86. Οἱ
δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις ἔσχον, καὶ αὐτὸν Κροῖσον
ἐζώγρησαν, ἄρξαντα ἔτεα τεσσαρεσκαίδεκα, καὶ τεσσαρεσ-
καίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ τὸ χρηστήριόν τε
καταπαύσαντα τὴν ἐωντοῦ μεγάλην ἀρχήν. λαβόντες δὲ
αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κῦρον. ὁ δὲ, συνήσας
πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν
πέδῃσι δεδεμένον, καὶ δις ἐπτὰ Λυδῶν παρ' αὐτὸν παῖδας·
ἐν νόῳ ἔχων εἴτε δὴ ἀκροθίνια ταῦτα καταγιεῖν θεῶν
ὄτεφδῇ, εἴτε καὶ εὐχὴν ἐπιτελέσαι θέλων· εἴτε καί, πυθό-
μενος τὸν Κροῖσον εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβί-
βασε ἐπὶ τὴν πυρὴν, βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμό-
νων ῥύσεται τοῦ μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ

ποιέειν ταῦτα· τῷ δὲ Κροίσῳ, ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ περ ἐν κακῷ ἐόντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὡς οἱ εἶη σὺν θεῷ εἰρημένον, τὸ “Μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὕλβιον.” ὡς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνενεικάμενόν τε καὶ ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κελεῦσαι τοὺς ἑρμηνέας ἐπείρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικαλέοιτο. καὶ τοὺς προσελθόντας ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ τέως μὲν σιγῇ ἔχειν ἐρωτεώμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἡναγκάζεται, εἰπεῖν· “Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.” Ὡς δὲ σφι ἄσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπαρέοντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ, ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησάμενος πάντα τὸν ἐωντοῦ ὕλβον ἀποφλαυρίσειε· οἷα δὲ εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῇ περ ἐκεῖνος εἶπε, οὐδέν τε μᾶλλον ἐς ἐωντὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι δοκέοντας ὀλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπηγέεσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἡδὴ ἀμμένης, καίεσθαι τὰ περιέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἑρμηνέων τὰ εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐννώσαντα ὅτι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἐωντοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη· πρὸς τε τούτοις, δείσαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς οὐδὲν εἶη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλές ἔχον, κελεύει σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καιόμενον πῦρ, καὶ καταβιβάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσον· καὶ τοὺς πειρωμένους οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι. 87. Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ὦρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσασθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλεόμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι, καὶ ῥύσασθαι μιν ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύοντα ἐπικαλέεσθαι τὸν θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμίας συνδραμέειν ἐξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρράγῃναι.

καὶ ὕσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν. οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεοφιλὴς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τάδε· “Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστήναι;” Ὁ δὲ εἶπε· “ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπραξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεῦεσθαι. οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι· ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσί κου φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.”

88. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισέ τε ἐγγὺς ἐωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίῃ εἶχε, ἀπεθώμαζέ τε ὁρέων καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ περὶ ἐκείνον ἔόντες πάντες. ὁ δὲ, συννοίῃ ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν Λυδῶν ἄστυ κεραϊζοντας, εἶπε· “ὦ βασιλεῦ, κότερα λέγειν πρὸς σὲ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγᾶν ἐν τῷ παρεόντι χρόνῳ;” Κῦρος δὲ μιν θαρσέοντα ἐκέλευε λέγειν ὃ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· “Οὗτος ὁ πολλὸς ὅμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργάζεται;” Ὁ δὲ εἶπε· “Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει, καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει.” Κροῖσος δὲ ἀμείβετο· “Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα. ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.” 89. Κύρω δὲ ἐπιμελὲς ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μεταστησάμενος δὲ τοὺς ἄλλους, εἶρετο Κροῖσον ὃ τι οἱ ἐνορῶν ἐν τοῖσι ποιευμένοισι. ὁ δὲ εἶπε· “Ἐπεὶ τε με θεοὶ δῶκαν δοῦλόν σοι, δικαίῳ, εἴ τι ἐνορέω πλεόν, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, φύσιν ἔόντες ὑβρίζουσι, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἦν ὦν σὺ τούτους περιϊδὴς διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρήματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξα γενέσθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλείστα κατάσχη, τοῦτον προσδέκεσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποίησον ὥδε, εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον

τῶν δορυφόρων ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρεόμενοι, ὥς σφεα ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. καὶ σύ τε σφι οὐκ ἀπεχθήσῃ βίῃ ἀπαιρεόμενος τὰ χρήματα· καὶ ἐκεῖνοι, συγγνόντες ποιέειν σε δίκαια, ἐκόντες ποιήσουσι.”

90. Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδετο, ὥς οἱ ἐδόκεε εὖ ὑποτίθεσθαι. αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλάμενος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτελέειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε· “Κροῖσε, ἀναρτημένου σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιέειν, αἰτέο δούσιν τήν τινα βούλειά τοι γενέσθαι παραντίκα.” Ὁ δὲ εἶπε· “ὦ δέσποτα, ἐάσας με χαριεῖ μάλιστα τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μάλιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ ἔξαπατᾷν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.” Κῦρος δὲ εἶρετο ὃ τι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρηστηρίων τὰς ὑποκρίσιας, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα· καὶ ὥς ἐπαρθεὶς τῷ μαντήϊ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας. λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτούμενος, ἐπειναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε· “Καὶ τούτου τεύξεαι παρ’ ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου παντὸς τοῦ ἂν ἐκάστοτε δέῃ.” Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν ἐς Δελφοὺς, ἐνετέλλετο, τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρωτᾷν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοισι μαντήϊοις ἐπάρας Κροῖσον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὥς καταπαύσοντα τὴν Κύρου δύναμιν, ἀπ’ ἧς οἱ ἀκροθίνια τοιαῦτα γενέσθαι· δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτᾷν, καὶ εἰ ἀχαρίστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι.

91. Ἀπικομένοις δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα, τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε. “Τὴν πεπρωμένην μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ. Κροῖσος δὲ πέμπτου γονέος ἁμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δοουφόρος Ἡρακλειδέων, δόλῳ γυναικῆϊ ἐπισπόμενος, ἐφόνευσε τὸν δεσπότεα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν

οἱ προσήκουσαν. προθυμεομένον δὲ Λοξίῳ, ὅκως ἂν κατὰ τοὺς παῖδας τοῦς Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίῳ πάθος, καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο παραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐται, ἡνύσατο, καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν Σαρδίῳ ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος, ὥς ὕστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις ἀλὺς τῆς πεπρωμένης. δεύτερα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ δὲ τὸ μαντήϊον τὸ γενόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμφεται. προηγόρευε γάρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν, εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπειρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑωυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου λέγει ἀρχήν. οὐ συλλαβὼν δὲ τὸ ῥηθὲν, οὐδ' ἐπανειρόμενος, ἑωυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. ᾧ καὶ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμίονον· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ ἐνοῖν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγεγόνεε, μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέρου. ἡ μὲν γὰρ ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγεος θυγάτηρ τοῦ Μήδων βασιλέως· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι· καὶ ἔνερθε ἑὼν τοῖσι ἅπασιν, δεσποίνῃ τῇ ἑωυτοῦ συνοίκεε." Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίῃ ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· οἱ δὲ ἀνήγεικαν ἐς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροίσῳ. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑωυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα, καὶ οὐ τοῦ θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροῖσου τε ἀρχήν, καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφήν, ἔσχε οὕτω.

92. Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλλάδι πολλὰ, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μόννα. ἐν μὲν γὰρ Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἷ τε βόες αἱ χρύσεαι, καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Προνηΐης τῆς ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημάτων. τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα Κροίσῳ, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφούς καὶ ἐς τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε,

οἰκίῳ τε ἑόντα, καὶ τῶν πατρῶν χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὃς οἱ, πρὶν ἢ βασιλεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκει, συσπεύδων Πανταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων ἦν Ἀλυάττεω μὲν παῖς, Κροίσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττη· Πανταλέων δὲ, ἐξ Ἰάδου. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἀνθρώπον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε· τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρὸς τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

93. Θύματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τμώλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττεω τοῦ Κροίσου πατρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων, τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μιν οἱ ἀγοραῖοι ἀνθρωποι, καὶ οἱ χειρώνακτες, καὶ αἱ ἐνεργαζόμεναι παιδίσκαι. οὖροι δὲ, πέντε ἑόντες, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφι γοάμματα ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκῶν ἔργον ἑὸν μέγιστον. Τοῦ γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερὰς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι τοῦτο ποιέουσαι. ἐκδιδόασιν δὲ αὐταὶ ἑωυτάς. ἡ μὲν δὴ περίοδος τοῦ σήματος εἰσὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέθρα· τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰίναον εἶναι· καλέεται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι.

94. Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ Ἕλληνες· χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι. πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι

ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἑλλησι κατεστεώσας, ἐωντῶν ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνίην ἀποικίσαι· ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄτυος τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδητήν ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυδοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας· μετὰ δὲ, ὥς οὐ παύεσθαι, ἄκεα διζήσθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων, καὶ τῶν ἀστράγαλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν ἀλλέων πασέων παιγνιέων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν. τούτων γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκῆϊοῦνται Λυδοί. ποιεῖν δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἑτέραν τῶν ἡμερέων παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν δὲ ἑτέραν σιτέεσθαι, πανομένους τῶν παιγνιέων. τοιούτῳ τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἔτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε δὲ οὐκ ἀνιέναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιάζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας διελόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ, τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων ἐωντὸν τὸν βασιλέα προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένη, τὸν ἐωντοῦ παῖδα, τῷ οὖνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν τοὺς ἑτέρους ἐξιέναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρνην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθεμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς ὃ, ἔθνεα πολλὰ παραμειψάμενους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνιδρύσασθαι πόλιας, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέος τοῦ παιδὸς, ὃς σφεας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην ποιευμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωντο.

95. ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατέειλε· καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίης. Ὡς

ὦν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κύρον, ἀλλὰ τὸν ἔοντα λέγειν λόγον, κατὰ ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας ἄλλας λόγων ὁδοὺς φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς ἁνω Ἀσίας ἐπ' ἕτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἠρξάντο ἀπίστασθαι· καὶ κως οὗτοι περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι, ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύνην, ἠλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα ἔθνεα ἐποίεε τῷτὸ τοῖσι Μήδοισι. 96. Ἐόντων δὲ αὐτονόμων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρον, ὧδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας περιῆλθον. Ἄνῃρ ἐν τοῖσι Μήδοισι ἐγένετο σοφὸς, τῷ οὖνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊόκης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίεε τοιάδε. Κατοικημένων τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἐωυτοῦ ἐὼν καὶ πρότερον δούκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιοσύνην ἐπιθέμενος ἤσκεε· καὶ ταῦτα μέντοι, ἐούσης ἀνομίας πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικήν, ἐποίεε, ἐπιστάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄδικον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρόπους, δικαστὴν μιν ἐωυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μνεώμενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα, ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτῶν, οὕτω ὥστε πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμησι ὡς Δηϊόκης εἶη ἀνὴρ μοῦνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτοντες ἀδίκοισι γνώμησι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι· τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο. 97. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δίκας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐὸν, γνοὺς ὁ Δηϊόκης ἐς ἐωυτὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἠθελε ἔνθα περ πρότερον προκατίζειν ἐδίκαζε, οὐτ' ἔφη δικᾶν ἔτι. οὐ γάρ οἱ λυσιτελέειν, τῶν ἐωυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν. ἐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνομίας ἔτι πολλῷ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν, συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τῷτὸ, καὶ ἐδίδοσαν σφίσι λόγον, λέγοντες περὶ

τῶν κατηκόντων. ὥς δ' ἐγὼ δοκέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκεω φίλοι· “Οὐ γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρεόντι χρεώμενοι, δυνατοὶ εἶμεν οἰκέειν τὴν χώραν· φέρε, στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βασιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἡγομένης ἀνάστατοι ἐσόμεθα.” Ταῦτά κη λέγοντες πείθουσι ἐωυτοὺς βασιλεύεσθαι. 98. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τὸν τινα στήσονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντὸς ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος· ἐς δ' οὗτον καταινέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐτοὺς οἰκία τε ἐωυτῷ ἄξια τῆς βασιληΐης οἰκοδομῆσαι, καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροισι. ποιεῦσι δὴ ταῦτα οἱ Μῆδοι. οἰκοδομέουσί τε γὰρ αὐτῷ οἰκία μεγάλα τε καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας· καὶ δορυφόρους αὐτῷ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέξασθαι. Ὁ δὲ, ὥς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους ἡνάγκασε ἐν πόλισμα ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περιστέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσον ἐπιμέλεσθαι. πειθομένων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τεῖχεα μεγάλα τε καὶ καρτερὰ, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται, ἕτερον ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνεστεῶτα. μεμηχάνηται δὲ οὕτω τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἐτέρου κύκλος τοῖσι προμαχεῶσι μούνιοις ἐστὶ ὑψηλότερος (τὸ μὲν κου τι καὶ τὸ χωρίον συμμαχέει, κολωνὸς ἐὼν, ὥστε τοιοῦτο εἶναι· τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύθη), κύκλων ἐόντων τῶν συναπάντων ἐπτά· ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασιλῆϊα ἔνεστι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα κη τὸ μέγαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου, φοινίκεοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδαράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡνθισμένοι εἰσὶ φαρμάκοις. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσὶ, ὁ μὲν καταργυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχρυσωμένους ἔχων τοὺς προμαχεῶνας.

99. Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἐωυτῷ τε ἐτείχεε, καὶ περὶ τὰ ἐωυτοῦ οἰκία· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον περίξ ἐκέλευε

τὸ τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε ἐσιέναι παρα-
 βασιλέα μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρέεσθαι, ὁρᾶσθαι
 τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τούτοισι ἔτι, γελᾶν τε
 καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασιν εἶναι τοῦτό γε αἰσχρόν.
 Ταῦτα δὲ περὶ ἑωυτὸν ἐσέμνυνε τῶνδε εἵνεκεν, ὅκως ἂν
 μὴ ὀρῶντες οἱ ὁμήλικες, εὐντες σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ
 οἰκίης οὐ φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς ἀνδραγαθίην λειπόμενοι,
 λυπείατο καὶ ἐπιβουλεύοιεν, ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέει
 εἶναι μὴ ὀρῶσι. 100. Ἐπεὶ τε δὲ ταῦτα διεκόσμησε,
 καὶ ἐκράτυνε ἑωυτὸν τῇ τυραννίδι, ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσω
 χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας γράφοντες, εἴσω παρ' ἐκείνων
 ἐσεπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖνος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας,
 ἐκπέμπεσκε. ταῦτα μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίεε· τὰ δὲ δὴ
 ἄλλα ἐκεκοσμέατό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον
 ὅκως μεταπέμψαιτο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδικήματος ἐδι-
 καίειν· καὶ οἱ κατάσκοποί τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν
 τὴν χώραν τῆς ἡρχε.

101. Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε
 μῶνον, καὶ τούτου ἦρξε. ἔστι δὲ Μήδων τοσάδε γένεα,
 Βουσαί, Παρητακηνοί, Στρούχατες, Ἀριζαντοί, Βούδιοι,
 Μάγοι. γένεα μὲν δὴ Μήδων ἐστὶ τοσάδε. 102. Δηϊόκεω
 δὲ παῖς γίνεται Φραόρτης, ὅς, τελευτήσαντος Δηϊόκεω
 βασιλεύσαντος τρία καὶ πεντήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο τὴν
 ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχρᾶτο μῶνων ἄρχειν
 τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοῖς Πέρσας, πρῶ-
 τοισί τε τούτοις ἐπεθήκατο, καὶ πρώτους Μήδων ὑπηκόους
 ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα ἔθνεα, καὶ ἀμφοτέρα
 ἰσχυρά, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην, ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν
 ἔθνος· ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσ-
 συρίων τούτους οἱ Νῖνον ἔχον, καὶ ἦρχον πρότερον πάντων,
 τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι μὲν συμμάχων, ἄτε ἀπεστεώ-
 των, ἄλλως μέντοι ἑωυτῶν εὖ ἦκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ
 στρατευσάμενος ὁ Φραόρτης, αὐτός τε διεφθάρη, ἄρξας ἐνὸ
 καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

103. Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαζάρης ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῖξ ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσί ἐστι μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρη ἐγένετό σφι μαχομένοισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυος ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πᾶσαν συστήσας ἔωυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἔωυτῷ ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νῖνον, τιμωρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν. καὶ οἱ, ὥς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικατημένῳ τὴν Νῖνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας· ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης, Πρωτοθύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοισι δὲ ἐπισπόμενοι φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο. 104. Ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικὴν, ἀλλὰ ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες· τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέντοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύπερθε ὁδὸν πολλῷ μακροτέρῃν ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμβαλόντες τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν ἐπέσχον. 105. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦϊσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχός σφεας Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισι τε καὶ λιτῇσι ἀποτρέπει τὸ προσωτέρῳ μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε ἀναχωρόντες ὀπίσω ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκάλῳ πόλει, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσινέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱρόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱρόν, ὥς ἐγὼ πυνθανόμενος εὐρίσκω, πάντων ἄρχαιότα-

τον ἱρὼν ὅσα ταύτης τῆς θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρὸν ἐνθεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι· καὶ τὸ ἐν Κυθήροισι Φοίνικές εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς Συρίας ἐόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἀσκάλῳ, καὶ τοῖσι τουτέων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέσκηψε ἡ θεὸς θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσί τε οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐωντοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς διακέαται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύθαι. 106. Ἐπὶ μὲν νυν ὀκτῶ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίης οἱ Σκύθαι, καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνάστατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ φόρων, ἔπρησσον παρ' ἐκάστων τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ φόρου, ἥρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κναξάρης τε καὶ Μῆδοι ξινίσαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νῖνον εἶλον, (ὡς δὲ εἶλον, ἐν ἐτέροισι λόγοισι δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ δὲ ταῦτα, Κναξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα ἔτεα σὺν τοῖσι Σκύθαι ἦρξαν, τελευταῖα.

107. Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κναξάρει παῖς, τὴν βασιληίην· καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὖνομα ἔθετο Μανδάνην. τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι τοσοῦτον, ὥστε πληῖσαι μὲν τὴν ἐωντοῦ πόλιν, ἐπικατακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερθέμενος δὲ τῶν Μάγων τοῖσι ὀνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ' αὐτέων αὐτὰ ἕκαστα μαθών. μετὰ δὲ, τὴν Μανδάνην ταύτην, ἐοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὡραίνην, Μήδων μὲν τῶν ἐωντοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικὼς τὴν ὄψιν· ὁ δὲ Πέρσης διδοῖ, τῷ οὖνομα ἦν Καμβύσης· τὸν εὔρισκε οἰκίης μὲν ἐόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ ἔνερθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. 108. Συνοικεούσης δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι

ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερθέμενος τοῖσι ὀνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περσέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα ἐοῦσαν. ἀπικομένην δὲ ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι· ἐκ γάρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν Μάγων ὀνειροπόλοι ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν φυλασσόμενος ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἀρπαγον, ἄνδρα οἰκίῃον, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ πάντων ἐπίτροπον τῶν ἐωυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιάδε· “Ἀρπαγε, πρῆγμα τὸ ἄν τοι προσθῆω, μηδαμᾶ παραχρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμενος, ἐξ ὑστέρης σοὶ ἐωυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μανδάνη ἔτεκε παῖδα· φέρων δὲ ἐς σεωυτοῦ, ἀπόκτεινον· μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτεω αὐτὸς βούλει.” Ὁ δὲ ἀμείβεται· “ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτέ κω παρείδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς σέ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν. ἀλλ’ εἴ τοι φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρὴ δὴ, τό γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως.” 109. Τοῦτοις ἀμειψάμενος ὁ Ἀρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἐωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· “Νῦν ὦν τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιεῖν;” Ὁ δὲ ἀμείβεται· “Οὐκ ἦ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ’ εἰ παραφρονήσῃ τε καὶ μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθήσομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω. πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ γέρων, καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τούτου τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆναι ἢ τυραννῆς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι’ ἐμεῦ, ἄλλο τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος; ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλέος εἵνεκα ἐμοῖ, δεῖ τοῦτον τελευτᾶν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινὰ Ἀστυάγεος αὐτοῦ φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.” 110. Ταῦτα εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον

ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἡπίστατο νομάς τε ἐπιτηδεωτάτας νέμοντα, καὶ οὐρεα θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μιτραδάτης, συνοίκεε δὲ τῇ ἐωντοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνῶ, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν, Σπακῶ. τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπώρεαί εἰσι τῶν οὐρέων ἔνθα τὰς νομάς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βουκόλος, πρὸς βορέῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων, καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδικὴ χώρα πρὸς Σασπείρων ὄρεινὴ ἐστὶ κάρτα, καὶ ὑψηλὴ τε καὶ ἰδησι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ πᾶσα ἄπεδος. ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ καλεόμενος ἀπύκετο, ἔλεγε ὁ Ἀρπαγος τάδε· “Κελεύει σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θεῖναι ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθαρεῖν. καὶ τάδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἦν μὴ ἀποκτείνῃς αὐτὸ, ἀλλὰ τεῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὀλέθρῳ τῷ κακίστῳ σε διαχρήσεσθαι· ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον διατάγμαι ἐγώ.”

111. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἦϊε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ ἀπικνέεται ἐς τὴν ἔπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνὴ, ἐπίτεξ' εὐδσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαίμονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφοτέρω ἀλλήλων πέρι· ὁ μὲν, τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρώδων· ἡ δὲ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἐωθὼς ὁ Ἀρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνὴ, εἶρετο προτέρη, ὃ τι μιν οὕτω προθύμως Ἀρπαγος μεταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε· “ὦ γύναι, εἰδὼν τε ἐς πόλιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μὴ τε ἰδεῖν ὄφελον, μὴ τέ κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότεας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλαγεὶς, ἥϊα ἔσω. ὥς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὁρέω παιδίον προκείμενον, ἀσπαῖρόν τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἀρπαγος δὲ ὥς εἶδὲ με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον, οἴχεσθαι φέροντα, καὶ θεῖναι ἔνθα θηριωδέστατον εἴη τῶν οὐρέων”

φας Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφεα ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν ἔφερον, δοκέων τῶν τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν γε ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὁρέων χρυσῷ τε καὶ εἵμασι κεκοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμφανέα ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυνθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος, ἐνέχειρισε τὸ βρέφος· ὥς ἄρα Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγεος θυγατρὸς, καὶ Καμβύσῃ τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὅδε ἐστί." 112. "Ἀμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ὥς εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐειδὲς ἔον, δακρύσασα, καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηζε μηδεμιῇ τέχνῃ ἐκθεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιέειν· ἐπιφοιτήσῃν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρπάγου ἐποψομένους· ἀπολέεσθαί τε κάκιστα, ἣν μὴ σφεα ποιήσῃ· ὥς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τάδε· "Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὧδε ποίησον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη ὀφθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ τεθνεὸς· τοῦτο μὲν φέρων πρόθεσ, τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγεος θυγατρὸς παῖδα ὥς ἐξ ἡμέων ἔοντα τρέφωμεν· καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσῃαι ἀδικέων τοὺς δεσπότεας, οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὃ τε γὰρ τεθνεὺς βασιληΐης ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει τὴν ψυχὴν." 113. Κάρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ παρεόντα εὖ λέγειν ἡ γυνὴ, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα. τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παοαδιδοῖ τῇ ἐωυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἐωυτοῦ, ἔοντα νεκρὸν, λαβὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἱγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμήσας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὥς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παιδίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἥϊε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν τινα προβόσκων φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ ἐς τοῦ Ἀρπάγου, ἀποδεικνύναι ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ παιδίου τὸν

νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἄρπαγος τῶν ἐωντοῦ δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδέ τε διὰ τούτων, καὶ ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο· τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὖνομα ἄλλο κουν τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

114. Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε γενόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὐται, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων ἡλίκων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἴλοντο ἐωντῶν βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπὶ κλησιν παῖδα. ὁ δὲ αὐτέων διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομέειν· τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ κουν τινὰ αὐτέων, ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν ἐδίδου γέρας· ὥς ἐκάστω ἔργον προστάσσω. εἰς δὴ τούτων τῶν παιδίων συμπαίζων, ἐὼν Ἀρτεμβάρεος παῖς, ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβέειν. πειθομένων δὲ τῶν παιδων, ὁ Κῦρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε μετείθη τάχιστα, ὥς γε δὴ ἀνάξια ἐωντοῦ παθὼν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν, πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἡντησε, λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γάρ κω ἦν τοῦτο τοῦνομα,) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὥς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγματα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· “ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σου δούλου, βουκόλου δὲ παιδός, ὥδε περιῦβρίσμεθα.” (δεικνὺς τοῦ παιδός τοὺς ὤμους.)

115. Ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρεος εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρῆσαν ἀμφοτέροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· “Σὺ δὴ, ἐὼν τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ' ἐμοὶ, ἀεικέιη τοιῇδε περισπεῖν;” Ὁ δὲ ἀμείβετο ὥδε· “ὦ δέσποτα, ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα

σὺν δίκη. οἱ γὰρ με ἐκ τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες σφέων αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γάρ σφι εἶναι ἐς τοῦτο ἐπιτηδεώτατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον· οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε, καὶ λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμὶ, ὧδέ τοι πάρειμι.” 116. Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγεα ἐσήει ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὃ τε χαρακτήρ τοῦ προσώπου προσφέρεισθαι ἐδόκεε ἐς ἑωυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις ἐλευθερωτέρη εἶναι· ὃ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίῃ τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοισι, ἐπὶ χρόνον ἄφθογγος ἦν. μόγις δὲ δὴ κοτε ἀνενειχθεὶς, εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βουκόλον μῦνον λαβὼν βασανίσῃ· “Ἀρτέμβαρες, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μηδὲν ἐπιμέμφεσθαι.” Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρεα πέμπει· τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες, κελεύσαντος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος μῦνος, μουνωθέντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθην λάβοι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς; ὁ δὲ ἐξ ἑωυτοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι παρ’ ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι ἔφη, ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι· ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροισι λαμβάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω δὴ ἔφαινε τὸν ἐόντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ’ ἀρχῆς διεξήκει, τῇ ἀληθείῃ χρεώμενος· καὶ κατέβαινε ἐς λιτὰς τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν. 117. Ἀστυάγης δὲ τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθειάν ἐκφήναντος λόγον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποιέετο· Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μεγάλως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. ὥς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἀρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυάγης· “Ἀρπαγε, τέφρῳ δὴ μόρῳ τὸν παῖδα κατεχρήσαο, τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῇ ἐμῇ;” Ὁ δὲ Ἀρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἐόντα, οὐ τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκηται· ἀλλὰ λέγει τάδε· “ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε παρέλαβον

τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅκως σοί τε ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σέ γινόμενος ἀναμάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην αὐθέντης. ποιέω δὴ ὧδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόνδε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φὰς σέ τε εἶναι τὸν κελεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναί μιν ἐς ἔρημον οὖρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευτήσῃ· ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δέ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευόμενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαψά μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρήγματος τούτου· καὶ τοιούτῳ μὶν ἔχρησατο ὁ παῖς.”

118. “Ἀρπαγος μὲν δὴ τὸν ἰθὺν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης δέ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχεε χόλον διὰ τὸ γεγονὸς, πρῶτα μὲν κατάπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ πρήγμα, πάλιν ἀπηγέετο τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δέ, ὥς οἱ ἐπαλιλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὥς “περίεστί τε ὁ παῖς, καὶ τὸ γεγονὸς ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πεποιημένῳ, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον μέγας, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεῦμην. ὥς ὦν τῆς τύχης εὖ μετεστεώσης, τοῦτο μὲν, τὸν σεωντοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα· τοῦτο δέ, (σῶστρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὕτη προσκέεται,) πάρισθί μοι ἐπὶ δεῖπνον.” 119. “Ἀρπαγος μὲν, ὥς ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλη ποιησάμενος ὅτι τε ἡ ἁμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγεγόνεε, καὶ ὅτι ἐπὶ τύχησι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον κέκλητο, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γάρ οἱ παῖς εἰς μῦνος, ἔτεα τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκπέμπει, ἰέναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος, καὶ ποιέειν ὅ τι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἔων φράζει τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δέ, ὥς οἱ ἀπύκετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέλεα διελὼν, τὰ μὲν ὥπτ-

ησε, τὰ δὲ ἔψησε τῶν κρεῶν. εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς ὥρης γινομένης τοῦ δεῖπνου, παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαιτυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ Ἀστυάγεϊ παρετιθέατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων κρεῶν. Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλὴν κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τᾶλλα πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκαλυμμένα. ὥς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἅλις ἔχειν τῆς βορῆς, Ἀστυάγης εἶρετό μιν, εἰ ἡσθεῖη τι τῇ θοίνῃ. φαμένου δὲ Ἀρπάγον καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερον, τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκαλυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἀρπαγον δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν τὸ βούλεται αὐτέων. πειθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος, καὶ ἀποκαλύπτων, ὁρᾷ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ, οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκοι ὅτεν θηρίου κρέα βεβρώκοι. ὁ δὲ καὶ γινώσκειν ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν τὸ ἂν βασιλεὺς ἔρδῃ. τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἦϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὥς ἐγὼ δοκέω, ἀλίσας θάψειν τὰ πάντα.

120. Ἀρπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρον δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν Μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκρινάν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταῦτα εἶπαν, λέγοντες ὥς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσδε· “Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καί μιν, ἐπ’ ἀγροῦ διαιτώμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ λόγῳ βασιλέες, ἐτελέωσε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυφόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα φαίνεται φέρειν;” Εἶπαν οἱ Μάγοι· “Εἰ μὲν περίεστί τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινὸς, θάρσει τε τούτου εἵνεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγα-

θόν· οὐ γὰρ ἔτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν λογίων ἡμῖν ἕνια κεχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων ἐχόμενα τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.” Ἀμείβεται Ἀστυάγης τοῖσδε· “Καὶ αὐτὸς, ὦ Μάγοι, ταύτῃ πλεῖστος γνώμην εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδὸς, ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι δεινὸν οὐδὲν ἔτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλεύσατέ μοι, εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι οἴκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.” Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ Μάγοι· “ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σήν. κείνως μὲν γὰρ ἀλλοτριοῦται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιϊούσα, ἔοντα Πέρσῃ· καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἔοντες ξεῖνοι· σέο δ’ ἐνεστεῶτος βασιλῆος, ἔοντος πολιήτεω, καὶ ἄρχομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχομεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς προοπτέον ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν ἂν σοι προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπνίου ἐς φλαῦρον· αὐτοὶ τε θαρσέομεν, καὶ σοὶ ἕτερα τοιαῦτα παρακελευόμεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γειναμένους.”

121. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε· “ὦ παῖ, σὲ γὰρ ἐγὼ δι’ ὅψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἠδίκηον, τῇ σεωυτοῦ δὲ μοίρῃ περίεις, νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρσας, πομποὺς δ’ ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ, πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτραδάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναικα αὐτοῦ.”

122. Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία, ἐδέξαντο οἱ γεινάμενοι καὶ δεξάμενοι, ὥς ἐπύθοντο, μεγάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε τελευτῆσαι· ἱστόρεόν τε ὅτεω τρόπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ σφι ἔλεγε, φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρτηκέναι πλεῖστον, κατ’ ὁδὸν δὲ πνθῆσθαι πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ πάθην. ἐπίστα-

σθαι μὲν γάρ, ὡς βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κεῖθεν ὁδοῦ τὸν πάντα λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ τῆς τοῦ βουκόλου γυναικός. ἡῖέ τε ταύτην αἰέων διὰ παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ τοκέες, παραλαβόντες τὸ οὖνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως δοκῇ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλλον φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν μὲν ἡ φάτις αὕτη κεχωρήκεε. 123. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ, καὶ ἐόντι τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστάτῳ, προσέκειτο ὁ Ἄρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι Ἀστυάγεα ἐπιθυμέων. ἀπ' ἐωυτοῦ γάρ, ἐόντος ἰδιώτῳ, οὐκ ἐνεώρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ ὀρέων ἐπιτρεφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάθας τὰς Κύρου τῇσι ἐωυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου τάδε οἱ κατέργαστο· ἐόντος τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ ἐς τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κῦρον προστῆσαμένους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιληΐης. κατειργασμένου δὲ οἱ τούτου, καὶ ἐόντος ἐτοίμου, οὕτω δὴ τῷ Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος δηλῶσαι τὴν ἐωυτοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε, ἅτε τῶν ὁδῶν φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέθηκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκεε. ἀπορράψας δὲ τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς, ἅτε θηρευτῇ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς Πέρσας· ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, διδόντα τὸν λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν, αὐτοχειρῇ μιν διελεῖν, καὶ μηδένα οἱ ταῦτα ποιεῖντι παροεῖναι. 124. Ταῦτα δὲ δὴ ὧν ἐπιτελέα ἐγίνετο· καὶ ὁ Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν ἀνέσχισε. εὐρὼν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεὸν, λαβὼν ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· “ὦ παῖ Καμβύσῳ, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέωσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπῖκεν· σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν σεωυτοῦ φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην τέθνη-

κας· τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περίεις. τά σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε αὐτοῦ πέρι ὡς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα τῷ βουκόλῳ. σὺ νῦν ἦν βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῇσπερ Ἀστυάγῃς ἄρχει χώρης, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. Πέρσας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ Μήδους· καὶ, ἦν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ στρατηγὸς ἀντία σεῦ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλει, ἦν τε τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο, Ἀστυάγεα καταιρέειν πειρήσονται. ὥς ὢν ἐτοίμου τοῦ γε ἐνθάδε ἐόντος, ποίεις ταῦτα, καὶ ποίεις κατὰ τάχος.”

125. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρόπῳ σοφωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. φροντίζων δὲ, εὐρίσκεται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίεε δὴ τάδε. γράψας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλίην τῶν Περσέων ἐποιήσατο· μετὰ δὲ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλεγόμενος, ἔφη Ἀστυαγέα μιν στρατηγὸν Περσέων ἀποδεικνύναι. “Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγορεύω ὑμῖν, παρῆναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.” Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχνὰ γένηα· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τάδε, ἐξ ὧν ὅλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι, Μαράφιοι, Μάσπιοι. τουτέων Πασαργάδαι εἰσὶ ἄριστοι· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ φρήτηρ, ἔνθεν οἱ βασιλεῖς οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι, Μάρδοι, Δροπικοὶ, Σαγάρτιοι. 126. Ὡς δὲ παρήσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν γάρ τις χώρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἢ εἴκοσι πάντῃ) τοῦτόν σφι τὸν χώρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἄεθλον, δευτέρᾳ σφι προεῖπε, ἐς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. ἐν δὲ τούτῳ τά τε αἰπόλια

καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκόλια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς τὸν τόπον, ἔθνε, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν στρατόν· πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδεωτάτοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα, εὐώχῃ. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου ἦσαν, εἶρετό σφας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ εἶχον, ἢ τὰ παρεόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν, πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παρεούσαν, πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος, παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· “Ἄνδρες Πέρσαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθεσθαι εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθιζῷ παραπλήσιοι ἀναρίθμητοι. νῦν ὦν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι. αὐτός τε γὰρ δοκέω θεῇ τύχῃ γεγονώς τάδε ἐς χεῖρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμέας ἡγῆμαι ἄνδρας Μῆδων εἶναι οὐ φανυτέρους, οὔτε τᾶλλα, οὔτε τὰ πολέμια. ὡς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ’ Ἀστυάγεος τὴν ταχίστην.”

127. Πέρσαι μὲν νῦν προστάτῃ ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιεύμενοι ὑπὸ Μῆδων ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἤξει παρ’ ἐκεῖνον ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μῆδους τε ὥπλισε πάντας, καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε θεοβλαβῆς ἔων, ἀπέδεξε Ἀρπαγον, λήθην ποιεύμενος τὰ μιν ἐόργεε. ὡς δ’ οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ μὲν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέσχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεῖστοι ἐθελοκάκεόν τε καὶ ἔφευγον. 128. Διαλυθέντος δὲ τοῦ Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ· “Ἄλλ’ οὐδ’ ὡς ὁ Κῦρός γε χαιρήσει.” Τοσαῦτα εἶπας,

πρῶτον μὲν τῶν Μάγων τοὺς ὀνειροπόλους, οἳ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν Κῦρον, τούτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δὲ, ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει, νέους τε καὶ πρεσβύτας ἄνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους, καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσησι, ἐσώθη· καὶ αὐτός τε Ἀστυάγης ἐζωγρήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων ἀπέβαλε.

129. Ἐόντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προστάς ὁ Ἀρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμει, καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ καὶ εἵρετό μιν, πρὸς τὸ ἔωυτοῦ δεῖπνον, τό μιν ἐκείνος σαρκὶ τοῦ παιδὸς ἐθοίνισε· “ὅ τι εἶη ἢ ἐκείνου δουλοσύνη ἀντὶ τῆς βασιληΐης.” ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο, εἰ ἔωυτοῦ ποιέεται τὸ Κῦρου ἔργον. Ἀρπαγος δὲ ἔφη, αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἔωυτοῦ δὴ δικαίως εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ “σκαϊότατόν τε καὶ ἀδικώτατον ἔοντα πάντων ἀνθρώπων· σκαϊότατον μὲν γε, εἰ παρεὼν αὐτῷ βασιλέα γενέσθαι, εἰ δὴ δι’ ἔωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρεόντα, ἅλ’ ὧ περιέθηκε τὸ κράτος· ἀδικώτατον δὲ, ὅτι τοῦ δεῖπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον πάντως περιθεῖναι ἄλλῳ τέῳ τὴν βασιληΐην, καὶ μὴ αὐτὸν ἔχειν, δικαιότερον εἶναι Μήδων τέῳ περιβαλεῖν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν, ἀναιτίους τούτου ἔοντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γεγενέσθαι· Πέρσας δὲ, δούλους ἔοντας τὸ πρὶν Μήδων, νῦν γεγενέσθαι δεσπότας.”

130. Ἀστυάγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ’ ἔτεα πέντε καὶ τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληΐης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ ὑπέκυψαν Πέρσησι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες τῆς ἄνω Ἀλνὸς ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ’ ἔτεα τριήκοντα καὶ ἑκατὸν δυὼν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἦρχον. Ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιήσασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ, ὀπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἦρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίης. Ἀστυάγεα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ’ ἔωυτῷ ἐς ὃ ἔτε-

λεύτησε. Οὕτω δὴ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίης κατεστρέψατο, ὡς εἴρηται μοι τὸ πρότερον. τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἥρξε.

131. ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρεωμένους, ἀγάλματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἰδρύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι· ὥς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς, κατὰπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοισι μὲν δὴ μούνουσι θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ Οὐρανίῃ θύειν, παρά τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀραβίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα· Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. 132. Θυσίῃ δὲ τοῖσι Πέρσησι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἦδε κατέστηκε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλλοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκ αὐλῷ, οὐ στέμμασι, οὐκ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέλει, ἐς χώρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος, καλέει τὸν θεὸν, ἐστεφανωμένος τὸν τιάραν μυρσίῃν μάλιστα. ἐωυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασι Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὰν δὲ διαμιστύλας κατὰ μέρεα τὸ ἱρήιον, ἐψήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας ποιήν ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον, ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὦν πάντα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐτοῦ, Μάγος ἀνὴρ παρεστεὼς ἐπαεῖδει θεογονίην, οἷον δὴ ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαοιδήν· ἄνευ γὰρ δὴ Μάγου οὐ σφί νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχὼν δὲ ὀλίγον χρόνον, ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χράται ὅ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει. 133. Ἡμέρην δὲ ἡπασέων μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο. ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι

προτίθεσθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βουὴν καὶ ἵππον καὶ κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται, ἔλους ὁπτοὺς ἐν καμίνοισι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτά τῶν προβάτων προτιθέαται. σίτοισι δὲ ὀλίγοισι χρέωνται, ἐπιφορήμασι δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ ἀλέσι· καὶ διὰ τοῦτο φασὶ Πέρσαι “τους Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύεσθαι, ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον· εἰ δέ τι παραφέροιο, ἐσθίωντας ἂν οὐ παύεσθαι.” οἶνω δὲ κάρτα προσκέαται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι, οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσσεται. μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπουδαιέστατα τῶν πρηγμάτων· τὸ δ’ ἂν ἄδη σφι βουλευομένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεὶ ὁ στέγαρχος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλευονται. καὶ ἦν μὲν ἄδη καὶ νήφουσι, χρέωνται αὐτέω· ἦν δὲ μὴ ἄδη, μετιείσι. τὰ δ’ ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθυσκόμενοι ἐπιδιαγινώσκουσι. 134. Ἐντυγχάνοντες δ’ ἀλλήλοισι ἐν τῇσι ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσι οἱ συντυγχάνοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, φιλέουσι τοῖσι στόμασι. ἦν δὲ ἢ οὐτερος ὑποδεέστερος ὀλίγῳ, τὰς παρειὰς φιλέονται· ἦν δὲ πολλῷ ἢ οὐτερος ἀγεννέστερος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ πάντων τοὺς ἄγχιστα ἐωυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γε ἐωυτούς· δευτέρα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐωυτῶν ἐκαστάτῳ οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἐωυτούς εἶναι ἀνθρώπων μακρῷ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς δὲ ἐκαστάτῳ οἰκέοντας ἀπὸ ἐωυτῶν κακίστους εἶναι. Ἐπὶ δὲ Μῆδων ἀρχόντων, καὶ ἦρχε τὰ ἔθνεα ἀλλήλων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἄγχιστα οἰκέοντων σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμούρων· οἱ δὲ, μάλιστα τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρσαι τιμῶσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ ἐπιτροπεύον. 135. Ξεινικά δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νομίσαντες τῆς ἐωυτῶν εἶναι

καλλίω, φορέουσι· καὶ ἐς τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας. καὶ εὐπαθείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, παισὶ μίσγονται. γαμέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.

136. Ἀνδραγαθὴ δ' αὕτη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι. παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μῶνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ ἀπικνέεται ἐς ὄψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυναιξὶ δίαιταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιέεται, ἵνα ἦν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσιν τῷ πατρὶ προσβάλῃ.

137. Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε, τὸ μὴ μῆς αἰτίας εἵνεκα μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μηδένα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν ἑωυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μιῇ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν· ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ ἀδικήματα ἑόντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ χρᾶται. Αποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑωυτοῦ πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλ' ὅκόσα ἤδη τοιαῦτα ἐγένετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητεόμενα ταῦτα ἀνευρεθῆναι ἥτοι ὑποβολιμαῖα ἑόντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ δὴ φασὶ οἶκός εἶναι τὸν γε ἀληθέως τοκέα ὑπὸ τοῦ ἑωυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν·

138. Ἄσσα δὲ σφι ποιέειν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἰσχιστον δὲ αὐτοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν χρέος· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκα, μάλιστα δὲ ἀναγκαίην φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ, ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοισι Πέρσησι· φασὶ δέ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτόντα τι, ταῦτα ἔχειν. ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τουτέων, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας· καὶ τὰς λευ-

καὶς περιστερὰς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες. Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορέωσι, ἀλλ' ἰέβονται ποταμοὺς μάλιστα.

139. Καὶ τότε ἄλλο σφι ὧδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὔ. τὰ οὐνοματά σφι, ἔοντα ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι πάντα ἐς τὸν γράμμα, τὸ Δωριέες μὲν Σὰν καλέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως.

140. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὥς κρυπτόμενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόντος· ὥς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσεω ὁ νέκυς, πρὶν ἢ ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλκυσθῆναι. Μάγους μὲν γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιέοντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ ποιεῦσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίδαται πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱρέων. οἱ μὲν γὰρ ἀγνεύουσι ἔμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι. οἱ δὲ δὴ Μάγοι αὐτοχειρίῃ πάντα, πλην κυνὸς καὶ ἀνθρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποιεῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκάς τε καὶ ὄφεις, καὶ τᾶλλα ἔρπετα καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ τούτῳ ἐχέτω ὥς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἄνειμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

141. ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰολέες, ὥς οἱ Λυδοὶ τάχιστα κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους ἐς Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐτέων τὰ προῖσχοντο, ἔλεξέ σφι λόγον· “ Ἄνδρα, φὰς, αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλέειν, δοκέοντά σφας ἐξελεύσεσθαι ἐς γῆν. ὥς δὲ ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν τε πληθὸς πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξειρύσαι. ἰδόντα δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθῦς· Παύεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέλετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι.” Κῦρος μὲν

τοῦτον τὸν λόγον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαί σφεας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπείθοντο· τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν ποηγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι τάδε. Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενειχθέντων ἐς τὰς πόλεις, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνελέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλην Μιλησίων· πρὸς μούρους γὰρ τούτους ὄρκιον Κῦρος ἐποιήσατο, ἐπ' οἷσί περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ πέμπειν ἀγγέλους ἐς Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι τιμωρέειν.

142. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιόν ἐστι, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τῶντὸ ποιεῖ τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχμώδεος. Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, Μυούς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοίκηνται, κατὰ ταῦτά διαλεγόμεναί σφι. αἶδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφῶν, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον λεχθείησι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφὶ δὲ ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τῶντὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐωυτῶν μῦνοι. οὗτοι χαρακτηῖρες γλώσσης τέσσερες γίνονται.

143. Τούτων δὴ ὦν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἔσαν ἐν σκέπῃ τοῦ φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων ἰνσιώτῃσι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν κω Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται. Ἀπ-εσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ' ἄλλο μὲν

οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἐόντος τοῦ παντός τότε Ἑλληνικοῦ γένους, πολλῶ δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων τὸ Ἴωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι, ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὖνομα, οὐ βουλόμενοι Ἴωνες κεκληθῆσθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολλοὶ αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δυνώδεκα πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἡγάλλοντο, καὶ ἱρὸν ἰδρύσαντο ἐπὶ σφέων αὐτέων, τῷ οὖνομα ἔθεντο Πανιώνιον· ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοισι Ἰώνων. οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ Σμυρναῖοι. 144. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χώρας Δωριέες, πρότερον δὲ Ἐξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης καλεομένης, φυλάσσονται ὦν μηδαμοὺς ἐσδέξασθαι τῶν προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱρὸν· ἀλλὰ καὶ σφέων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱρὸν ἀνομήσαντας ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλοι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶσι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱροῦ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ· ἀνὴρ ὦν Ἀλικαρνησσεὺς, τῷ οὖνομα ἦν Ἀγασικλέης, νικήσας, τὸν νόμον κατηλόγησε· φέρων δὲ πρὸς τὰ ἐωυτοῦ οἰκία προσεπασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ πέντε πόλεις, Δίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος, καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τὴν ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησσίον. τούτοισι μὲν νυν οὗτοι ταύτην τὴν ζῆμιν ἐπέθηκαν. 145. Δυνώδεκα δὲ μοι δοκεῖν πόλεις ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐθελῆσαι πλεῦνας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον, δυνώδεκα ἦν αὐτῶν μέρεα· κατάπερ νῦν Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δυνώδεκά ἐστι μέρεα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δὲ, Αἰγείρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραῖθις ποταμὸς ἀένναός ἐστι, ἀπ' ὅτου ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὖνομα ἔσχε. καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλίκη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσωθέντες,) καὶ Αἴγιον, καὶ Ῥύπες, καὶ Πατρέες, καὶ Φα-

ρέες, καὶ Ὡλεῖνος, ἐν τῷ Πείρος ποταμὸς μέγας ἐστί· καὶ Δύμη, καὶ Τριταιέες, οἱ μῦνοι τουτέων μεσόγαιοι οἰκέουσι. 146. Ταῦτα δυνώδεκα μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστί,

καὶ τότε γε Ἰώνων ἦν. τουτέων δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δυνώδεκα πόλιας ἐποίησαντο· ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὔτοι Ἴωνές εἰσι τῶν ἄλλων Ἰώνων, ἢ κάλλιόν τι γεγόνασι, μωρίῃ πολλὴ λέγειν· τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν· Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίχεται, καὶ Καδμεῖοι, καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκῆες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσσοί, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοί, καὶ Δωριέες Ἐπιδαύριοι, ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίχεται. οἱ δὲ αὐτέων ἀπὸ τοῦ πρυτανήϊου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομίζοντες γενναιότατοι εἶναι Ἰώνων, οὔτοι δὲ οὐ γυναῖκας ἡγάγοντο ἐς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καεῖρας ἔσχον, τῶν ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυναῖκες αὗται, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ὄρκους ἐπήλασαν, καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μή κοτε ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν ἐωυτῆς ἄνδρα· τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς πατέρας καὶ ἄνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα ποιήσαντες, αὐτῇσι συνοίκεον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν Μιλήτῳ. 147. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας· οἱ δὲ, Καύκωνας Πυλίους, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου· οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰώνων· ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηναίων γεγόνασι, καὶ Ἀπατούρια ἄγουσι ὀρτήν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολοφωνίων· οὔτοι γὰρ μῦνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατούρια· καὶ οὔτοι κατὰ φόνου τινὰ σκῆψιν. 148. Τὸ δὲ Πανιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον τετραμμένος, κοινῇ ἔξαραιρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσειδέωνι Ἐλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἠπείρου ἄκρῃ, πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμῳ, ἐς τὴν συλλεγόμενοι ἀπ

τῶν πολίων Ἰωνες, ἀγεσκον ὀρτὴν, τῇ ἔθειτο οὖνομα Παν-
ιώνια. πεπόνθασι δὲ οὔτι μῦναι αἱ Ἰώνων ὀρταὶ τοῦτο,
ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως πᾶσαι ἐς τὸντὸ γράμ-
μα τελευτῶσι, κατὰπερ τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται
μὲν αἱ Ἰάδες πόλιές εἰσι. 149. Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες,

Κύμη ἢ Φρικωνὶς καλεομένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος,
Τῆμνος, Κίλλα, Νότιον, Αἰγιρόεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι,
Μύρινα, Γρύνεια· αὗται ἑνδεκα Αἰολέων πόλιες αἱ ἀρ-
χαῖαι. μία γάρ σφεων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη.
ἦσαν γὰρ καὶ αὗται δυνώδεκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὔτοι δὲ οἱ
Αἰολέες χώραν μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων,
ὠρέων δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. 150. Σμύρνην δὲ ὦδε

ἀπέβαλον Αἰολέες. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσσω-
θέντας, καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ
δὲ, οἱ φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρ-
ναίους ὀρτὴν ἔξω τεύχεος ποιευμένους Διονύσῳ, τὰς πύλας
ἀποκληῖσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάν-
των Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀποδόντων
τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιησάντων δὲ
ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδειλόντό σφεας αἱ ἑνδεκα πόλιες,
καὶ ἐποιήσαντο σφέων αὐτέων πολιήτας. 151. Αὗται

μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλιες, ἔξω τῶν ἐν τῇ
Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδεται γὰρ αὗται. αἱ δὲ τὰς νήσους
ἔχουσαι, πέντε μὲν πόλιες τὴν Λέσβον νέμονται· τὴν
γὰρ ἕκτῃ ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκεομένην Ἀρίσβαν ἡνδραπό-
δισαν Μεθυμναῖοι, ἑόντας ὁμαίμους· ἐν Τενέδῳ δὲ μία
οἰκέεται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν Νήσοισι καλεομένησι
ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ Τενεδίοισι, κατὰπερ
Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι, ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ
λοιπῇσι πόλισι ἕαδε κοινῇ Ἰωσι ἔπεσθαι, τῇ ἂν οὔτοι ἐξη-
γέωνται.

152. Ὡς δὲ ἀπικέατο ἐς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα πρησ-
σόμενα,) εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα, τῷ
οὖνομα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, πορφύρεόν τε εἶμα περιβαλό-

μενος, ὥς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν Σπαρτιητέων, καὶ καταστὰς, ἔλεγε πολλά, τιμωρέειν ἑωυτοῖσι χρήζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἤκουον, ἀλλ' ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσσοντο· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπωσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρας, ὥς μὲν ἐμοὶ δοκέει, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμάτων καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν, ἔπεμπον ἐς Σάρδεις σφέων αὐτέων τὸν δοκιμώτατον, τῷ οὖνομα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων ῥῆσιν “ γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σιναμωρέειν, ὥς αὐτῶν οὐ περιοφόμενων.”

153. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ κήρυκος, λέγεται Κῦρον ἐπειρεσθαι τοὺς παρεόντας οἱ Ἑλλήνων “ τίνες εόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κόσιοι πλῆθος, ταῦτα ἑωυτῷ προαγορεύουσιν.” πυνθανόμενον δὲ μιν εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην· “ Οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χῶρος ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένος, ἐς τὸν συλλεγόμενοι, ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι. τοῖσι, ἣν ἐγὼ ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἔλλεσχα, ἀλλὰ τὰ οἰκήϊα.” Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἑλληνας ἀπέρριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι, ὧν ἡ τε καὶ πρήσει χρέωνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασιν χρῆσθαι, οὐδὲ σφί ἐστι τὸ παράπαν ἀγορή. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδεις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροῖσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτῷ ἀνδρὶ Λυδῷ κομίζειν, ἀπήλαυνε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε ἅμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἢ τε γὰρ Βαβυλῶν οἱ ἦν ἐμπόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰγύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπεῖχε τε στρατηλατέειν αὐτὸς, ἐπὶ δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν.

154. Ὡς δὲ ἀπήλασε ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ Πακτύης ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλασσαν, ἅτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπιθαλασσίους

ἀνθρώπους ἔπειθε σὺν ἑωυτῷ στρατεύεσθαι. ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις, ἐπολιόρκεε Τάβαλον, ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

155. Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε. “Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινομένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοὶ, ὥς οἵκασι, πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. φροντίζω μὴ ἄριστον ἢ ἑξανδραποδίσασθαι σφεας. ὁμοίως γάρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὥς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιο· ὥς δὲ καὶ ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἐόντα σὲ λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδωκα· καὶ ἔπειτα θωυμάζω εἰ μοι ἀπεστᾶσι;” Ὁ μὲν δὴ τά περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δείσας μὴ ἀναστάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· “ὦ βασιλεῦ, τὰ μὲν οἰκότα εἴρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ χρέω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἑξαναστήσης, ἀναμάρτητον εἶναι καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἐστεώτων. τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπρηξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρεόντα Πακτύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις, οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων, τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι, μήτε δεινοὶ τοι ἔωσι. ἅπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφεας κιθῶνας τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοθόρνους ὑποδέεσθαι· πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ καπηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας· καὶ ταχέως σφέας, ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὅψαι γεγονότας, ὥστε οὐδὲν δεινοὶ τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.” 156. Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρηθῆναι σφέας· ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιόχρεων πρόφασιν προτείνῃ, οὐκ ἀναπείσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρρώδεων δὲ μὴ καὶ ὕστερόν κοτε οἱ Λυδοὶ, ἦν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κῦρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπεὶς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πείθεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεα

ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὁ Κροῖσος ὑπετίθετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἐωυτόν.

157. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπήλαυνε ἐς ἡθεα τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχοῦ εἶναι στρατὸν ἐπ' ἐωυτόν ἰόντα, δείσας ὥχετο φεύγων ἐς Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρδις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ κοτε ἔχων, ὥς οὐκ εὔρε ἔτι ἐόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολὰς ἐπιτελέειν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶσαν δίαιταν τῆς ζόης μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ τοῦτο ἔπεμπε ἐς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κελεύων Πακτύην· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν συμβουλῆς πέρι ἐς θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐτόθι μαντήϊον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσ τε πάντες καὶ Αἰολέες ἐώθεσαν χρέεσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος ἐστὶ τῆς Μιλησίης ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος.

158. Πέμπαντες ὦν οἱ Κυμαῖοι ἐς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους, εἰρώτευν “περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιέοντες θεοῖσι μέλλοιεν χαριεῖσθαι.” ἐπειρωτῶσι δέ σφι ταῦτα χρηστήριον ἐγένετο “ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.” Ταῦτα δὲ ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι. ὀρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρακλείδεω, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος, ἔσχε μὴ ποιῆσαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθέως· ἐς δὲ, τὸ δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἦσαν ἄλλοι θεοπρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν.

159. Ἀπικομένων δὲ ἐς Βραγχίδας, ἐχρηστηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος, ἐπειρωτέων τάδε· “ὦ ἦναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης Πακτύης ὁ Λυδὸς, φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς Περσέων· οἱ δὲ μιν ἐξαίτεονται, προεῖναι Κυμαίους κελεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύναμιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι, πρὶν ἢν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ

ἀτρεκέως ὁκότερα ποιέωμεν.” Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ’ αὖτις τὸν αὐτὸν σφι χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίης ἐποίεε τάδε· περιῦν τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρειε τοὺς στρουθούς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νενοσσευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν τῷ νηῷ. ποιέοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται φωνὴν ἐκ τοῦ ἀδύτου γενέσθαι, φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστόδικον, λέγουσαν δὲ τάδε· “Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί τάδε τολμᾷς ποιέειν; τοὺς ἰκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ κεραΐζεις;” Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς ταῦτα εἰπεῖν· “ὦ νᾶξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἰκέτῃσι βοηθέεις· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἰκέτην ἐκδιδόναι;” Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοῖσδε· “Ναὶ κελεύω, ἵνα γε ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλησθε· ὥς μὴ τὸ λοιπὸν περὶ ἰκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον.” 160. Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βουλόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ’ ἐωυτοῖσι ἔχοντες πολιορκέεσθαι, ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι. οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρεος ἀγγελίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ ὅσῳ δῆ, οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ ἐτελεώθη. Κυμαῖοι γὰρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησόμενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον ἐς Λέσβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην ἐς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ ἱεροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξεδόθη· ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνείῳ μισθῷ· τοῦ δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χώρος τῆς Μυσίης, Λέσβου ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι εἶχον ἐν φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποίεετο θεῶν οὐδενὶ, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρας ταύτης γινόμενα. 161. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην ἐξέδοσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν, Πριη-

νέας ἐξηνδοαποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον πᾶν ἐπέδραμε, λήϊν ποιεύμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην δὲ ὠσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσφ τελευτᾷ.

162. Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἀρπαγος κατέβη διάδοχος τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν ὁ Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε, ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκατεργασάμενος. οὗτος ὡ νῆρ τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπῆκετο ἐς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλιας χώμασι· ὅκως γὰρ τειχίρεας ποιήσκει, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς τὰ τείχεα ἐπόρθεε. πρώτη δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

163. Οἱ δὲ Φωκαιέες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες. ἐναυτῖλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησσὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησσίων, τῷ οὖνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ Ταρτησσοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι καὶ ἑκατόν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαιέες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὡς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλιπόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς αὐτοῦ χώρας οἰκῆσαι ὅκου βούλονται· μετὰ δὲ, ὡς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φωκαιέας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὡς αὔξειτο, ἐδίδου σφί χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ τεύχεος οὐκ ὀλίγοι στάδιοί εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν λίθων μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων. 164. Τὸ μὲν δὴ τεῖχος τοῖσι Φωκαιεῦσι τρύπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἀρπαγος ὡς ἐπήλασε τὴν στρατιὴν, ἐπολιόρκεε αὐτοὺς, προῖσχόμενος ἔπεα “ὡς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται Φωκαιέες προμαχεῶνα ἓνα μῦνον τοῦ τεύχεος ἐρεῖψαι, καὶ οἴκημα ἐν κατιρῶσαι.” οἱ δὲ Φωκαιέες, περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν “θέλαιν βουλευσασθαι ἡμέρην μίην, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέεσθαι. ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκέλευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ

τείχεος.” Ὁ δ’ Ἀρπαγος ἔφη “ εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιεῖν, ὅμως δέ σφι παριέναι βουλεύσασθαι.” Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἀρπαγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιήν, οἱ Φωκαῖες ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκόντερους, ἐσθέμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἔπιπλα πάντα, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱρῶν, καὶ τὰ ἄλλα ἀναθήματα, χωρὶς ὃ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἔπλεον ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθείσαν ἀνδρῶν ἔσχον οἱ Πέρσαι. 165. Οἱ δὲ Φωκαῖες, ἐπεὶ τε σφι Χίοι τὰς νήσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνεομένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γίνωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀποκληῖσθῇ τούτου εἵνεκα, πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ θεοπροπίου ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὖνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθῶνιος δὲ τηνικαῦτα ἤδη τετελευτήκεε. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην, κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν φυλακὴν, ἣ ἐφρούρεε παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δὲ, ὥς τοῦτ’ ἐσφι ἐξέργαστο, ἐποίησαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτησι, καὶ μύδροι σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν “ μὴ πρὶν ἐς Φωκαίην ἥξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφῆναι.” Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον, ὑπὲρ ἡμίσεως τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθέων τῆς χώρας· ψευδόρκοι δὲ γενόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσέων ἔπλεον. 166. Ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἴκεον κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ’ ἕτεα πέντε, καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς περιοίκους ἅπαντας, στρατεύονται ὦν ἐπ’ αὐτοὺς κοινῇ λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ ἐκάτεροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαῖες πληρώσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἑόντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα,

ἀντίαζον ἐς τὸ Σαρδόνιον καλεόμενον πέλαγος. συμμισγόντων δὲ τῇ ναυμαχίῃ, Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαιεῦσι ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσεράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν· αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι, ἦσαν ἄχρηστοι· ἀπεστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσῃν οἰαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆές σφι ἄγειν· καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρνον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. 167. Τῶν δὲ διαφθαρεισέων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἳ τε Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶ πλείους, καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλλαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χώρον, ἐν τῷ οἱ Φωκαῖες καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγένετο διάστροφα καὶ ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑποζύγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφούς ἔπεμπον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευσε ποιέειν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἔτι ἐπιτελέουσιν· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστᾶσι. καὶ οὗτοι μὲν τῶν Φωκαίων τοιούτῳ μόρῳ διεχρήσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἐκτήσαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἣτις νῦν Ὑέλη καλεῖται. ἔκτισαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνιήτεω μαθόντες, ὥς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε κτίσαι ἥρων ἐόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης μὲν νῦν πέρι τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε. 168. Παραπλήσια δὲ τούτοισι καὶ Τηῖοι ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γὰρ σφεων εἶλε χώματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα, οἷχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηϊκίης, καὶ ἐνθαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἀβδῆρα· τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ Θρηϊκῶν ἐξελαθεῖς, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηϊῶν τῶν ἐν Ἀβδήροισι ὥς ἥρως ἔχει.

169. Οὗτοι μὲν νῦν Ἰώνων μῦνοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνεχόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες, πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγῳ, κατὰπερ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ, περὶ

τῆς ἐωυτοῦ ἕκαστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ ἀλόντες, ἔμενον κατὰ χώραν ἕκαστοι, καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπέτελεον. Μιλήσιοι δὲ, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχίην ἄγον. Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. ὥς δὲ τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους ἔχοντες Ἰωνες, καταρρώδησαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς ἔδοσαν Κύρῳ. 170. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλληγομένων οὐδὲν ἦσσαν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώμην Βίαντα ἀνδρα Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἰωσι χρησιμωτάτην· τῇ εἰ ἐπέιθοντο, παρεῖχε ἂν σφι εὐδαιμονέειν Ἑλλήνων μάλιστα· ὃς ἐκέλευε “κοινῷ στόλῳ Ἰωνας ἀερθέντας πλέειν ἐς Σαρδῶ, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν κτίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας σφέας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσιν, νήσων τε ἀπασέων μεγίστην νεμομένους, καὶ ἄρχοντας ἄλλων· μένουσι δέ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ ἔφη ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι ἐσομένην.” Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη, ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἰωσι γενομένη. χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἐόντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἰωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέφ· Τέων γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλιας οἰκομένας, μηδὲν ἦσσαν νομίζεσθαι κατάπερ εἰ δήμοι εἶεν. οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

171. Ἀρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἰωνίην, ἐποιέετο στρατηίην ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἰωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἐόντες Μίνω τε κατήκοοι, καὶ καλεόμενοι Λέλεγες, εἶχον τὰς νήσους, φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέοντες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅκως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας. ἅτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ εὐτυχέοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώτατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον μακρῷ μάλιστα. καὶ σφι

τριῶν ἐξευρήματα ἐγένετο, τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρες εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημήϊα ποιεέσθαι. καὶ ὅχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρέεσθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐχέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. Μετὰ δὲ, τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῶ Δωριεὺς τε καὶ Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπειρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγουσι γενέσθαι. οὐ μέντοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑωυτοὺς εἶναι αὐτόχθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ διαχρεωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοις Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι, ὥς κασιγνήτοις ἐοῦσι τοῖσι Καρσί. τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφεούς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι ὅσοι δὲ, ἔοντες ἄλλου ἔθνεος, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τούτοις δὲ οὐ μέτα.

172. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δοκέειν ἐμοὶ, εἰσί· αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι. προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοις δὲ χρέωνται κεχωρισμένοις πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν. τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ καὶ παισί. ἰδρυνθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπειτα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοις μῦνον χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι ἡβηδὸν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἡέρα, μέχρι οὐρῶν τῶν Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινικοὺς θεοὺς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποις τοιούτοις χρέωνται.

173. Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέντων δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλεΐης τῶν Εὐ-

ρώπης παίδων, Σαρπηδόνος τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στάσει Μίνως, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδὼν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἡνείκαντο οὖνομα, καὶ νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκητο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέωνται. ἐν δὲ τόδε ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μήτερον ἐωυτοὺς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ ἐτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἐωυτὸν μητρόθεν, καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενόμισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυναικα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἅτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

174. Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξάμενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου· οὕτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὕτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώραν οἰκέουσι. οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμονίων ἀποικοὶ Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμμένης ἐς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλέεται. ἀργμένης δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίας, εὐούσης τε πάσης τῆς Κνιδίης, πλην ὀλίγης, περιβόρου· (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορῆν ἄνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς νότον, ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον θάλασσα) τὸ ὦν δὴ ὀλίγο τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ πέντε στάδια, ὠρυsson οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧσφ Ἀρπαγὸς τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώραν ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη χώρα ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμός ἐστι τὸν ὠρυsson. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων

τῶν Κνιδίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκεσθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τά τε ἄλλα τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, θραυόμενης τῆς πέτρης· ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους ἐπερησμένους τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὥς αὐτοὶ Κνίδιες λέγουσι, χρᾶ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·

Ἴσθμὸν δὲ μὴ πυργούτε, μῆδ' ὀρύσσετε·

Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἰ κ' ἐβούλετο.

Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγματος ἐπαύσαντο· καὶ Ἀρπάγῳ, ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ, ἀμαχητὶ σφεας αὐτοὺς παρέδωσαν. 175. Ἦσαν δὲ Πηδασέες οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαιαν· τοῖσι ὅκως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσί τε καὶ τοῖσι περιοίκοις, ἡ ἱερεὶα τῆς Ἀθηναίης πώγωνα μέγαν ἴσχει. τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μούνοί τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγῳ, καὶ πρήγματα παρέσχον πλεῖστα, ὅρος τειχίσαντες, τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασέες μὲν νυν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν. 176. Λυκίοι δὲ, ὥς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε ὁ Ἀρπαγὸς τὸν στρατὸν, ὑπεξιώντες, καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἐσσωθέντες δὲ, καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες καὶ συνομόσαντες ὄρκους δεινοὺς, ὑπεξεληθόντες ἀπέθανον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων φαμένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδώκοντα ἰστιέων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδώκοντα ἰστίαι αὗται ἔτυχον τηρικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγέγοντο. τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἀρπαγὸς. παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καύνιοι τοὺς Λυκίους ἐμμήσαντο τὰ πλέω.

177. ΤΑ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίης Ἀρπαγὸς ἀνάστατα ἐποίηε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παριείς. τὰ μὲν νυν αὐτέων πλέω

παρήσομεν. τὰ δέ οἱ παρέσχε πίνον τε πλεῖστον, καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

178. Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίησατο, Ἀσσυρίοισι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ μὲν κου καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἔνθα σφι, Νίνου ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆϊα κατεστήκεε, ἣν ΒΑ-ΒΥΛΩΝ· ἐοῦσα τοιαύτη δὴ τις. πόλις κέεται ἐν πεδίῳ μεγάλῳ, μέγαθος ἐοῦσα μέτωπον ἕκαστον, εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίων, ἐούσης τετραγώνου· οὔτοι στάδιοι τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδώκοντα καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγαθος τοσοῦτόν ἐστι τοῦ ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόσμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τάφος μὲν πρῶτά μιν βαθέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλὴν ὕδατος περιθέει· μετὰ δὲ, τεῖχος πεντήκοντα μὲν πηχέων βασιληίων ἐὼν τὸ εὖρος, ὕψος δὲ, διηκοσίων πηχέων. ὁ δὲ βασιλῆϊος πῆχυς τοῦ μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. 179. Δεῖ δὴ με πρὸς τούτοις ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ γῆ ἀναισιμώθῃ, καὶ τὸ τεῖχος ὄντινα τρόπον ἔργαστο. ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθενον τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους ἱκανὰς, ὥπτησαν αὐτὰς ἐν καμίνοισι. μετὰ δὲ, τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δεύτερα δὲ, αὐτὸ τὸ τεῖχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλιπον τεθρίππῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι πέριξ τοῦ τείχεος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι· καὶ σταθμοὶ τε καὶ ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἐστὶ δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· *Is οὖνομα αὐτῇ. ἔνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ μέγας· *Is καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφρῆτην ποταμὸν τὸ ῥέεθρον. οὗτος ὦν ὁ *Is ποταμὸς, ἅμα τῷ ὕδατι θρόμβους

ἀσφάλτου ἀναδιδοῖ πολλούς· ἔνθεν ἡ ἄσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος ἐκομίσθη. 180. Τετείχιστο μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο φάρσεια τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέργει, τῷ οὖνομά ἐστι Εὐφρήτης. ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέγας, καὶ βαθύς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. τὸ ὦν δὴ τεῖχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶνας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμασιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν πλήρες οἰκιέων τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατατέτμηται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὴ ὦν ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυλίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τосαῦται ἀριθμόν. ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς αὐτὸν τὸν ποταμόν. 181. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θώρηξ ἐστί. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιθεῖ, οὐ πολλῷ τέῳ ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τείχεος, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ φάρσει ἐκατέρῳ τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ ἦεν τὰ βασιλῆϊα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ· ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱρὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἐὼν, δύο σταδίων πάντη, ἐὼν τετράγωνον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρις οὗ ὅκτῳ πύργων. ἀνάβασις δὲ ἐς αὐτοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα πεποιήται. μεσουῖντι δέ κου τῆς ἀναβάσιος, ἔστι καταγωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύργῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη κεεταὶ εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακέεται χρυσῆ. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔνι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη τῶν ἐπιχωρίων, τὴν ἂν ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὥς λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἐόντες ἱεεὲς τούτου τοῦ θεοῦ. 182. Φασὶ

δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβησι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίεος γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν ἐς ὁμιλίην φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυκίης ἢ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὰν γένηται· οὐ γὰρ ὦν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὰν δὲ γένηται, τότε ὦν συγκατακληῖται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ. 183. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς· ἐνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται χρυσέῃ, καὶ τὸ βᾶθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστὶ καὶ, ὥς ἔλεγον οἱ Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποιήται ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμὸς ἐστὶ χρυσεός. ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλος βωμὸς μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μούνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα ἕτεος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὰν τὴν ὁρτὴν ἄγωσι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν χρόνον ἐκεῖνον καὶ ἀνδρίας δυώδεκα πηχέων, χρυσεός, στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λαβεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱεὴ ἀπέκτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινέειν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλά.

184. Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κούραι καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλῆες, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἳ τὰ τείχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱερά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χόματα ἀνὰ τὸ πεδίον ἑόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πε-

δίον πᾶν πελαγίζειν. 185. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενο-
 μένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὖνομα ἦν Νίτωκρῖς, (αὕτη δὲ
 συνετωτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης,) τοῦτο μὲν,
 μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγήσομαι· τοῦτο δὲ, τὴν
 Μῆδων ὀρώσα ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν,
 ἄλλα τε ἀραιοημένα ἄσπεα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νι-
 νον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν
 τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, ῥέοντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ
 τῆς πόλιος μέσης ῥέει, τοῦτον, ἄνωθεν διώρυχας ὀρύξασα,
 οὕτω δὴ τι ἐποίησε σκολιὸν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ κω-
 μέων τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ
 οὖνομά ἐστι, ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα.
 καὶ νῦν οἱ ἂν κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βα-
 βυλῶνα, καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρεῖς τε
 ἐς τὴν αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ
 ἡμέρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον θύμια-
 τος, μέγαθος καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε δὲ πολλῷ
 Βαβυλῶνος ὥρυσσε ἔλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι παρατεί-
 νουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ αἰεὶ ὀρύσ-
 σουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα εἰκοσί τε
 καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον χοῦν ἐκ
 τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ πο-
 ταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὥρυκτο, λίθους ἀγαγο-
 μένη, κρηπῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε. Ἐποίηε δὲ ἀμ-
 φότερα ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιὸν, καὶ τὸ ὄρυγμα
 πᾶν ἔλος· ὥς ὃ τε ποταμὸς βραδύτερος εἴη, περὶ καμπὰς
 πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ πλόοι ἔωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βα-
 βυλῶνα· ἐκ τε τῶν πλόων ἐκδέκεται περίοδος τῆς λίμνης
 μακρὴ. κατὰ τοῦτο δὲ εἰργάζετο τῆς χώρας τῇ αἵ τε ἐσβο-
 λαὶ ἦσαν, καὶ τὰ σύντομα τῆς ἐκ Μῆδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ
 ἐπιμισγόμενοι οἱ Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα.
 186. Ταῦτα μὲν δὴ ἐκ βάθους περιεβάλετο· τοιήνδε δὲ ἐξ
 αὐτῶν παρενθήκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος ἐούσης δύο
 φαρσέων, τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν πρό-

τερον βασιλέων ὅκως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἐτέρου φάρσεος ἐς τοῦτερον διαβῆναι, χρῆν πλοίῳ διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ τε γὰρ ὥρυσσε τὸ ἔλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους περιμήκεας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοιμοί, καὶ τὸ χωρίον ὀρώρυκτο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον πᾶν ἐς τὸ ὥρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπлатο τοῦτο, ἐν τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ῥεέθρου, τοῦτο μὲν, τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς καταβάσις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων ἐς τὸν ποταμὸν φερούσας, ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῇσι, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ τείχεϊ· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσσην κού μάλιστα τὴν πόλιν, τοῖσι λίθοισι, τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμειε γέφυραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρω τε καὶ मोлиβδῳ. ἐπιτείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτήν, ὅκως μὲν ἡμέρη γένοιτο, ξύλα τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυλώνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον, τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπτοιεν παρ' ἀλλήλων. ὡς δὲ τό τε ὀρυχθὲν λίμνη πλήρης ἐγεγόνει ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα ῥεέθρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὀρυχθὲν, ἔλος γενόμενον, ἐς δέον ἐδόκειε γεγενῆσθαι, καὶ τοῖσι πολιήτησι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. 187. Ἡ δ' αὐτὴ αὕτη βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινὰ ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον ἐωυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν πυλέων. ἐνεκόλαψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέγοντα τάδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἙΜΕΥ ὙΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἩΝ ΣΠΑΝΙΣΗΙ ΧΡΗΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΟΣΑ ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗΙ. ὍΥ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ. Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρείον περιῆλθε ἡ βασιληΐη. Δαρεῖος δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκειε εἶναι τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μη-

δὲν χρέεσθαι· καὶ χρημάτων κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων, μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν ἔχρατο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγίνετο ὁ νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χρήματα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τάδε· ἘΙ ΜΗ ἈΠΛΗΣΤΟΣ ΤΕ ἘΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑἲΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟΥΚ ἌΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩΙΓΕΣ. Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

188. Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑωυτοῦ τοῦνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι· καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μούνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψημένον πολλὰ κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι, κομίζουσαι ἐν ἀγγείοισι ἀργυρέοισι, ἔπονται ὅπη ἂν ἐλαύνῃσι ἐκάστοτε. 189. Ἐπεὶ

τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγίνετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἱ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὁ δὲ παρὰ Ὡπιν πόλιν ῥέων ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ· τοῦτον δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειράτο ὁ Κῦρος, ἔοντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἵππων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς ἐς τὸν ποταμὸν, διαβαίνειν ἐπειράτο. ὁ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον οἰχώκεε φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηπείλησε, οὕτω δὴ μιν ἀσθενέα ποιήσῃν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναικάς μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι. μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρατεύουσιν, διαίρειε τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν παρ' ἐκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τοῦ Γύνδεω πάντα

τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε. οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦνετο μὲν τὸ ἔργον, ὅμως μέντοι τὴν θερείην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν ἐργαζόμενοι. 190. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦρος, ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλαβὼν, καὶ τὸ δεύτερον ἔαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμενοι, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, κατειλήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστάμενοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ' ὀρέοντες αὐτόν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προεσάξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορίῃσι ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνωτέρω τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων. 191. Εἴτε δὴ ὦν ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴ τε καὶ αὐτὸς ἔμαθε τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρατιὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πόλιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας ἐτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἴδωνται γεγόμενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας, καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπήλαυνε αὐτὸς σὺν τῷ ἀχρηΐῳ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην, τά περ ἢ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τε τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κῦρος ἕτερα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι ἐσαγαγὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον διαβατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γενομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχατο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ῥέεθρον τοῦ Εὐφρήτεω ποταμοῦ, ὑπονενοστηκότες ἀνδρὶ ὥς ἐς μέσον μηρὸν μάλιστά κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆεσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιῖδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν

κάκιστα. κατακληΐσαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἵμασιās ἀναβάντες τὰς παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον ἂν σφέας ὡς ἐν κύρτῃ. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκίτου σφι παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάθεος τῆς πόλιος, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέοντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ (τυχεῖν γάρ σφι ἐοῦσαν ὀρτήν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραίρητο.

192. Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφήν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς ἱαυαίρηται, πάρεξ τοῦ φόρου, γῆ πᾶσα ὅσης ἄρχει. δυνάμει δὲ ὡν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσερας μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὀκτὼ τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίῃ. οὕτω τριτημορίῃ ἡ Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίης· καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήν καλέουσι, ἐστὶ ἀπασιέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατίστη· ὅκον Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλέως ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὸν Περσικόν, χωρέει μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῖον χοῖνιξι τρισὶ Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίῃ, πάρεξ τῶν πολεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτακόσιοι· αἱ δὲ βαινόμεναι, ἑξακισχίλια καὶ μύρια. ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵππους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο, ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν ἄλλων ἐοῦσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετετάχατο σιτία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βαβυλωνίως ὑπῆρχε ἐόντα. 193. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ἕεται μὲν ὀλίγῳ, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο. ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήϊον, καὶ παρα-

γίνεται ὁ σίτος· οὐ, κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ, αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντες ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλλὰ χερσί τε καὶ κηλωνηίοισι ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυλωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέτμηται ἐς διώρυχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νηυσιπέρητος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφρήτεω, ἐς τὸν Τίγριν, παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἴκητο. ἔστι δὲ χωρέων αὕτη ἀпасέων μακρῷ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκὴν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην. τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὥδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ, ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδιδού· ἐπεὰν δὲ ἄριστα αὕτῃ ἐωυτῆς ἐνεῖκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθέων τὸ πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγαθος γίνονται, ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ πεδίον· οἱ πλεῦνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκέων τρόπον θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ φοινίκων τοὺς ἔρσενας Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροισι τῶν φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ ψὴν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ τοῦ φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσενες, κατάπερ δὴ οἱ ὀλυνθοί.

194. Τὸ δὲ ἀπάντων θῶνμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύτῃ, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσων. τὰ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἐόντα κυκλοτερέα, πάντα σκύτινα. ἐπεὰν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσσυρίων οἰκημένοισι, νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσωνται, περιτείνουσι τούτοισι διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν, ἐδάφεος τρόπον,

οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε πρῶρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιήσαντες. καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦτο, ἀπιάσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλήσαντες· μάλιστα δὲ βίκους φοινικηίου κατάγουσι οἴνου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεώτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. ποιέεται δὲ καὶ κάρτα μεγάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω· τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέζοσι πλεῦνες. ἐπεὰν ὦν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαθέωνται τὸν φόρτον, νομέας μὲν τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν· τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχεος τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐτοῖσί ἐστι τοιαῦτα. 195. Ἐσθῆτι δὲ τοιγῆδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηνεκέϊ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύνει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιωτίῃσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μίτρῃσι ἀναδέονται; μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἕκαστος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἐκάστῳ δὲ σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ρόδον, ἢ κρίνον, ἢ αἰετὸς, ἢ ἄλλο τι. ἄνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφί νόμος ἐστι ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφί ἄρτισις περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

196. Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὧδε κατεστέαται. ὁ μὲν σοφώτατος ὧδε, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέρην, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν Ἐνετοὺς πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κώμας ἐκάστας ἅπαξ τοῦ ἔτεος ἐκάστου ἐποιέετο τάδε. ὥς ἂν αἱ παρθένοι γινοίατο γάμῳ ὠραῖαι, ταύτας ὅκως συναγάγοιεν πάσας,

ἐς ἐν χωρίον ἐσάγεσκον ἀλέας· περίξ δὲ αὐτὰς ἴστατο ὄμιλος ἀνδρῶν. ἀνιστὰς δὲ κατὰ μίην ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν χρυσίον πρηθείη, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἢ μετ' ἐκείνην ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικήσει. ὅσοι μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι, ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστενούς· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἶδος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξέλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθένων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἢ εἰ τις αὐτέων ἔμπηρος ἦε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλάχιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικέειν αὐτῇ· ἐς ὃ τῷ τὸ ἐλάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκέετο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐμόρφοι τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδουσιν. ἐκδοῦναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα ὅτεω βούλοιοτο ἕκαστος οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητέω ἀπαγαγέσθαι τὴν παρθένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα, ἢ μὴν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἂν ἄγεσθαι· εἰ δὲ μὴ συμφεροῖατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἐξῆν δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέεσθαι. ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν· οὐ μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν. ἄλλο δέ τι ἐξευρήκασιν νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτὰς, μήδ' ἐς ἑτέραν πόλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ ἀλόντες ἐκακώθησαν καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανίζων, καταπορνεύει τὰ θήλεια τέκνα.

197. Δεύτερος δὲ σοφίῃ ὅδε ἄλλος σφι νόμος κατεστήκεε. τοὺς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἱητροῖσι. προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλεύουσι περὶ τῆς νοῦσου, εἰ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες συμβουλεύουσι, καὶ παραινέουσι ἅσσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα

οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν ἐπείρηται ἦντινα νοῦσον ἔχει.
 198. Ταφαὶ δέ σφι ἐν μέλιτι. θρῆνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι
 ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσάκις δ' ἂν μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἐωντοῦ ἀνὴρ
 Βαβυλώνιος, περὶ θυμὴμα καταγιζόμενον ἵζει· ἐτέρωθι
 δὲ ἡ γυνὴ τῶντὸ τοῦτο ποιεῖ. ὄρθρον δὲ γενομένου, λούν-
 ται καὶ ἀμφότεροι· ἄγγεος γὰρ οὐδενὸς ἄψονται πρὶν ἂν
 λούσωνται. ταῦτὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

199. Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυ-
 λωνίοισι ὅδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰσομένην ἐς
 ἱρὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ.
 πολλαὶ δὲ καὶ, οὐκ ἀξιέμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλλησι,
 οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσai, ἐπὶ ζευγέων ἐν καμάρησι
 ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι· θεραπῆν δὲ σφι ὀπισθεν
 ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὧδε. ἐν τεμένει
 Ἀφροδίτης κατέαται, στέφανον περὶ τῇσι κεφαλῇσι ἔχου-
 σαι θώμιγγος, πολλαὶ γυναῖκες· αἱ μὲν γὰρ προσέρχονται,
 αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον
 ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναικῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες
 ἐκλέγονται. ἐνθα ἐπεὰν ἴζηται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλ-
 λάσσεται ἐς τὰ οἰκία, ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν
 ἐς τὰ γούνατα, μιχθῇ ἔξω τοῦ ἱροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰ-
 πεῖν τοσόνδε· “Ἐπικαλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.” Μύ-
 λιττα δὲ καλέουσι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύ-
 ριον μέγαθός ἐστι ὅσον ὦν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσεται· οὐ γάρ
 οἱ θέμις ἐστὶ· γίνεται γὰρ ἱρὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ
 πρώτῳ ἐμβαλόντι ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. ἐπεὰν
 δὲ μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰ-
 κία· καὶ τῶπὸ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις ὥς μιν
 λάμψαι. ὅσαι μὲν νυν εἶδεός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ καὶ με-
 γάθεος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορφοι αὐτέων
 εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον
 ἐκπλήσαι· καὶ γὰρ τριέτεα καὶ τετραέτεα μετεξέτεραι χρό-
 νον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου ἐστὶ παραπλή-
 σιος τούτῳ νόμος. 200. Νόμοι μὲν δὴ τοῖσι Βαβυλω-
 νίοισι οὗτοι κατεστέασι. Εἰσὶ δὲ αὐτέων πατριαὶ τρεῖς,

αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς μῦνον· τοὺς ἐπεὶ τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον, ποιεῦσι τάδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες ὑπέροισι, σῶσι διὰ σινδό-
νος· καὶ ὃς μὲν ἂν βούληται αὐτέων, ἅτε μάζαν μαζά-
μενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄρτον τρόπον ὀπτήσας.

201. Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέργαστο, ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον, οἰκη-
μένον δὲ πρὸς ἡῷ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, πέρην τοῦ Ἀράξεω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ δὲ οἳ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.

202. Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι τοῦ Ἰστροῦ· νήσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβῳ μεγάθεα παρα-
πλησίας, συχνὰς φᾶσι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώπους, οἳ σιτέονται μὲν ῥίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παντοίας· καρ-
ποὺς δὲ ἀπὸ δεινδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς φορβὴν κατα-
τίθεσθαι ὠραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρηθῆσθαι δένδρεα, καρποὺς τοιούσδε τινὰς φεροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν ἐς τὸντὸ συνέλθωσι κατὰ εἵλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται, κύκλῳ περιῦζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· ὁσφραινομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὀδμῇ, κατάπερ Ἕλλη-
νας τῷ οἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλ-
λον μεθύσκεσθαι· ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς ἀοιδὴν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται δίαίτα εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματιηνῶν, ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερεύγεται τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλὴν ἐνὸς, ἐς ἑλεά τε καὶ τενάγεια ἐκδιδοῖ. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοικῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὠμοὺς σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ νομίζοντας χρᾶσθαι φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στομάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπίη θά-
λασσα, ἔστι ἐπ' ἐωυτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσ-
σῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἕλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἕξω

στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρῇ, μία τυγχάνει ἐοῦσα. 203. Ἡ δὲ Κασπίη, ἔστι ἐτέρη ἐπ' ἐωυτῆς· ἐοῦσα μῆκος μὲν πλόου, εἰρεσίῃ χρεωμένῳ, πεντεκαίδεκα ἡμερέων· εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὕτῃ ἐωυτῆς, ὅκτῳ ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παράτεινει, ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάθει ὑψηλότατον. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐωυτῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης ἀγρίης ζῶοντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσδε ἰδέης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἐωυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγκαταγερᾶσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατάπερ ἐνυφανθέντα ἀρχὴν. μίξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα, κατάπερ τοῖσι προβάτοισι. 204. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίης καλεομένης, ὁ Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἡῷ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα, πεδίον ἐκδέκεται, πλήθος ἄπειρον ἐς ἄποψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην μοῖρην μετέχουσι οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλὰ τε γὰρ μιν καὶ μεγάλα τὰ ἐπαείροντά καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶτον μὲν ἡ γένεσις, το δοκέειν πλεόν τι εἶναι ἀνθρώπου· δεύτερα δὲ, ἡ εὐτυχίῃ ἢ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη· ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

205. Ἦν δὲ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγετέων βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὖνομα. ταύτην πέμπων ὁ Κῦρος ἐμνάτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναικα ἦν ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις συνιῖσα οὐκ αὐτὴν μιν μνώμενον, ἀλλὰ τὴν Μασσαγετέων βασιλῆην, ἀπείπατο τὴν πρόσδοον. Κῦρος δὲ μετὰ τούτο, ὥς οἱ δόλῳ οὐ προεχώρεε, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξα, ἐποιέετο ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατηίην, γεφύρας τε ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διὰ βασιν τῷ στρατῷ, καὶ πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθμεύοντων τὸν ποταμὸν οἰκοδομέμενος. 206. Ἐχοντι

δέ οἱ τοῦτον τὸν πόνον, πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· “ὦ βασιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελεύμενα· πανσάμενος δέ, βασίλευε τῶν σεωντοῦ, καὶ ἡμέας ἀνεχευ ὀρέων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκὼν ἐθελήσεις ὑποθήκησι τῇσίδε χρέεσθαι, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ἢ δι’ ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως προθυμέαι Μασσαγετέων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον μὲν, τὸν ἔχεις ζευγνὺς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ, ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμερέων ὁδὸν, διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέρην. εἰ δ’ ἡμέας βούλει ἐσδέξασθαι μᾶλλον ἐς τὴν ὑμετέρην, σὺ τῷτο τοῦτο ποίειε.” Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνεκάλεσε Περσέων τοὺς πρῶτους· συναγείρας δὲ τούτους, ἐς μέσον σφι προετίθεε τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος ὁκότερα ποίει. τῶν δὲ κατὰ τῷτο αἱ γινώμαι συνεξέπιπτον, κελευόντων ἐσδέκεσθαι Τόμυρίν τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐς τὴν χώραν.

207. Παρεὼν δὲ καὶ μεμφόμενος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς, ἀπεδείκνυτο ἐναντίην τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· “ὦ βασιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὀρώ σφάλμα ἐὼν οἴκῳ τῷ σῷ, κατὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἑόντα ἀχάρिता, μαθήματα γεγόνεε. Εἰ μὲν ἀθάνατος δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δ’ ἔγνωκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶνδε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀνθρωπητίων ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ ἔῃ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν. ἤδη ὦν ἐγὼ γνώμην ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρήγματος τὰ ἔμπαλιν ἢ οὗτοι. εἰ γὰρ ἐθελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι· ἐσσωθεῖς μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δηλα γὰρ δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω φεύξονται, ἀλλ’ ἐπ’ ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ, οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο φεύγουσι· τῷτο γὰρ ἀντιθήσω ἐκείνῳ,

ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλᾶς ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγημένου, αἰσχροὺν καὶ οὐκ ἀνασχετὸν, τὸν Κῦρόν γε τὸν Καμβύσειω γυναικὶ εἴξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώρας. Νῦν ὦν μοι δοκείει, διαβάντας προελθεῖν ὅσον ἂν ἐκεῖνοι διεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦντας, πειραῖσθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθείες. τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδράσι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας, καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴνου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ φλαυρότατον, τοὺς λοιποὺς αὖτις ἐξαναχωρέειν ἐπὶ τὸν ποταμόν. ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, κεῖνοι ἰδόμενοι ἀγαθὰ πολλὰ, τρέφονταί τε πρὸς αὐτά, καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.”

208. Γινώμαι μὲν αὗται συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς τὴν προτέρην γνώμην, τὴν Κροῖσου δὲ ἐλόμενος, προηγόοευσεν Τομύρι ἐξαναχωρέειν, ὥς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ’ ἐκείνην. ἡ μὲν δὴ ἐξαναχώρεε, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα. Κῦρος δὲ, Κροῖσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθείς τῷ ἐωντοῦ παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιληΐην ἐδίδου, καὶ πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιέειν, ἦν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ· ταῦτα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας, αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμόν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ. 209. Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράζεα, νυκτὸς ἐπελθούσης, εἶδε ὄψιν, εὖδων ἐν τῶν Μασσαγετέων τῇ χώρῃ, τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὀρᾶν τῶν Ὑστάσπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος, ἐόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσβύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσὶ κου μάλιστα ἔτεα. καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε κω ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὦν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦ-

ρος, ἐδίδου λόγον ἑωντῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὥς δέ οἱ ἐδόκεε μεγάλη εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπολαβὼν μούνον, εἶπε· “Ὑστασπες, παῖς σὸς ἐπιβουλεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὥς δὲ ἀτρεκέως ταῦτα οἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδονται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα· ἤδη ὦν ἐν τῇ παροιχομένη νυκτὶ εὖδων, εἶδον τῶν σῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκὼν ἐστὶ μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὄψιος ταύτης οὐδεμίῃ, τὸ μὴ κείνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω ἐς Πέρσας, καὶ ποίεε ὅκως ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα ἐς ἔλεγχον.” 210. Κῦρος μὲν δοκέων Δαρεῖόν οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τάδε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε, ὥς αὐτὸς μὲν τελευτήσῃεν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληΐη αὐτοῦ περιχωρέοι ἐς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὴ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖσδε· “ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴῃ ἀνὴρ Πέρσης γεγωνὼς, ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὥς τάχιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάντων. εἰ δὲ τίς τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι σὺ βούλει.” Ὑστάσπης μὲν τούτοισι ἀμειψάμενος, καὶ διαβὰς τὸν Ἀράξεα, ἦϊε ἐς Πέρσας, φυλάξων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον.

211. Κῦρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδὸν, ἐποίηε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεα, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀχρητίου, ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορίς τοῦ στρατοῦ, τοὺς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευσεν ἀλεξομένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὥς ἐχειρώσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες δαίνυντο· πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου, εὖδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν σφῶν ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας ἐζώγρησαν, καὶ ἄλλους,

καὶ τὸν τῆς βασιλείης Τομύριος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετέων, τῷ οὐνομα ἦν Σπαργαπίσης. 212. Ἡ δὲ, πυθομένη τά τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμπουσα κήρυκα παρὰ Κῦρον, ἔλεγε τάδε· “Ἀπληστε αἵματος Κῦρε, μηδὲν ἐπαρθῆς τῷ γεγονότι τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμπιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιούτῳ φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ’ οὐ μάχῃ κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὦν μευ εὖ παραινέουσας ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδοὺς μοι τὸν παῖδα, ἅπιθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρας ἀζήμιος, Μασσαγετέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμνυμί τοι τὸν Μασσαγετέων δεσπότην, ἥ μὴν σὲ ἐγὼ, καὶ ἅπληστον ἐόντα, αἵματος κορέσω.” 213. Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὐδένα τουτέων ἀνενειχθέντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὥς μιν ὁ τε οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε· ὥς δὲ ἐλύθη τε τάχιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἐωυτόν. καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. 214. Τόμυρις δὲ, ὥς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν τὴν ἐωυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κῦρῳ. ταύτην τὴν μάχην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρίνω ἰσχυροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω τοῦτο γενόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς διαστάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ βέλεια ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσί τε καὶ τοῖσι ἐγχειριδίοισι συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλειν φεύγειν· τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιεγενέατο. ἢ τε δὴ πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλήσασα αἵματος ἀνθρωπηίου Τόμυρις, ἐδίζητο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ

τῷ νεκρῷ, ἐπέλεγε τάδε· “Σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶσάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλῳ· σὲ δ’ ἐγὼ, κατὰπερ ἠπείλησα, αἵματος κορέσω.” Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευτήν τοῦ βίου, πολλῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

215. Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίην τῇ Σκυθικῇ φορέουσι, καὶ δίαιταν ἔχουσι. ἱππόται δέ εἰσι καὶ ἄνιπποι· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ αἰχμοφόροι, σαγάρις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμᾶς, καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μασχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμέονται. ὥς δ’ αὐτῶς τῶν ἵππων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα, χαλκέους θώρηκας περιβάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ φάλαρα, χρυσῷ. σιδήρῳ δὲ οὐδ’ ἀργύρῳ χρέωνται οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλκὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος.

216. Νόμοισι δὲ χρέωνται τοιοῖσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπικοίνα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν, οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιέοντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς γὰρ ἐπιθυμήσει γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν φαρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγεται ἀδεῶς. Οὗρος δὲ ἡλικίᾳ σφί προκέεται ἄλλος μὲν οὐδεὶς· ἐπεὶ δὲ γέρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα ἅμα αὐτῷ· ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφί νενόμισται. τὸν δὲ νοῦσῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπτουσι, συμφορὴν ποιεύμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο ἐς τὸ τυθῆναι. Σπείρουσι δὲ οὐδέν, ἀλλ’ ἀπὸ κτηνέων ζώουσι καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθονοί σφί ἐκ τοῦ Ἀράξεω ποταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσὶ. Θεῶν δὲ μῦνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ οὗτος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΗ.

1. ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιληίην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπεω θυγατρὸς· τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοισι προεῖπε πᾶσι, τῶν ἦρχε, πένθος ποιέεσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης, Ἰωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρῷους ἐόντας ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἦρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων, τῶν ἐπεκράτεε.

2. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέν βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἐωυτοὺς πρώτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας ἠθέλησε εἰδέναι, οἳ τινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἐωυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἐωυτούς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυνθανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἳ γενοῖατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. Παιδιά δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέφειν ἐς τὰ ποιμνία τροφήν τινα τοιήνδε· ἐντειλάμενος μηδένα ἀντίον αὐτέων μηδεμίην φωνὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐωυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγινέειν σφι αἶγας. πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος, τᾶλλα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίεε τε καὶ ἐνετέλλετο ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλλαχθέντων τῶν ἀσήμων κνυζημάτων, ἥντινα φωνὴν ῥήξουσι πρώτην. τάπερ ὦν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ διέτης

χρόνος ἐγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοιτι, ἀνοίγοντι τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδία ἀμφότερα προσπίπτοντα βεκὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀκούσας, ἤσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὥς δὲ πολλάκι φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος, οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότῃ, ἤγαγε τὰ παιδία κελεύσαντος ἐς ὄψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βεκὸς τί καλέουσι. πυνθανόμενος δὲ, εὔρισκε Φρύγας καλέοντας τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιούτῳ σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους εἶναι ἐωυτῶν. 3. Ὡς δὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἱρέων τοῦ Ἡφαίστου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε μάταια πολλὰ, καὶ ὥς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ Ψαμμίτιχος ἐκταμὼν, τὴν δίαιταν οὕτως ἐποίησατο τῶν παίδων παρὰ ταύτῃσι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ τὴν τροφὴν τῶν παίδων τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱρεῦσι τοῦ Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπολιν αὐτέων τουτέων εἶνεκε ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοισι τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ Ἡλιονπολίται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι. Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέεσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτέων μῦθον νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτέων ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτέων, ὑπὸ τοῦ λόγου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

4. Ὅσα δὲ ἀνθρωπήϊα πρήγματα, ὧς δὲ ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δυνάδεκα μέρεα δασαμένους τῶν ὥρέων ἐς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσῶδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ δοκέειν, ὅσῳ Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὥρέων εἶνεκε· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυνάδεκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πᾶρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ σφί ὁ κύκλος τῶν ὥρέων ἐς τὸν αὐτὸν

περιῶν παραγίνεται. Δυνώδεκά τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι, καὶ Ἑλλήνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι. καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλέω ἔργῳ ἐδήλουν οὕτω γενόμενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρῶτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλεγον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ, πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν ὑπερέχον τῶν νῦν ἔνερθε λίμνης τῆς Μοίριος ἐόντων· ἐς τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἐπτα ἡμερέων ἐστὶ ἀνὰ τὸν ποταμόν.

5. Καὶ εὖ μοι ἐδόκεον λέγειν περὶ τῆς χώρας. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅς τις γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλλήνες ναυτίλλονται, ἔστι Αἰγυπτίοις ἐπικτητός τε γῆ, καὶ δῶρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατύπερθε ἔτι τῆς λίμνης ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλόου, τῆς πέρι ἐκεῖνοι οὐδὲν ἔτι τοιόνδε ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα μὲν προσπλέων, ἔτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεῖς καταπειρητηρίην, πηλὸν τε ἀνοίσεις, καὶ ἐν ἑνδεκα ὀργυιῇσι ἔσεαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον δηλοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς ἐοῦσαν.

6. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἐξήκοντα σχοῖνοι, κατὰ ἡμέες διαίρεομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει· ταύτης ὦν ἅπο οἱ ἐξήκοντα σχοῖνοί εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσι ἀνθρώπων, ὀργυιῇσι μεμετρήκασιν τὴν χώραν· ὅσοι δὲ ἦσσαν γεωπεῖναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι· οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοις. δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγῃς τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος, μέτρον ἐὼν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴησαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ παρὰ θάλασσαν.

7. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἑλιονπόλιος ἐς τὴν μεσόγαιαν, ἔστι εὐρέα Αἴγυπτος, ἐοῦσα πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐνδρος, καὶ ἰλὺς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς τὴν Ἑλιούπολιν ἀπὸ

θαλάσσης ἄνω ἰόντι, παραπλησίη τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῷ, τῇ ἀπὸ τῶν δυνώδεκα θεῶν τοῦ βωμοῦ φερούσῃ ἔς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρόν τι τὸ διάφορον εὗροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν οὐδῶν τουτέων, τὸ μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων· ἡ μὲν γὰρ ἔς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδεῖ πεντεκαίδεκα σταδίων, ὡς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων· ἡ δὲ ἔς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροῖ ἔς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον. 8. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἄνω ἰόντι, στεινὴ ἐστὶ Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος παρατέταται, φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ νότου, αἰεὶ ἄνω τεῖνον ἔς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θάλασσαν· ἐν τῷ αἰλιθοτομίαι ἔνεισι, αἱ ἔς τὰς πυραμίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λῆγον, ἀνακάμπτει ἔς τὰ εἴρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ ἐνωτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην δύο μηνῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ, λιβανωτοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι. τοῦτο μὲν νυν τὸ ὄρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου, ὄρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῷ αἰ πυραμίδες ἔνεισι, ψάμμῳ κατειλυμένον, τεταμμένον τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμβρίην φέροντα. Τὸ ὦν δὲ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι πολλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμερέων τεσσέρων ἀναπλόου στεινὴ ἐστὶ Αἴγυπτος ἐοῦσα. τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στεινότητάν ἐστι, διηκοσίων οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὔρεος ἔς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτὶς εὐρέα Αἴγυπτός ἐστι. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη οὕτω. 9. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἔς Θήβας, ἐστὶ ἀνάπλοος ἐννέα ἡμερέων· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοντα καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίνων ἐνὸς καὶ ὀγδώκοντα ἐόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον δεδήλωται ὅτι ἐξακοσίων τέ ἐστι σταδίων καὶ τρισχιλίων· ὅσον δὲ τι ἀπὸ θαλάσσης ἔς μεσόγαιαν μέχρη

Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλεφαντίνην καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτακόσιοι εἰσὶ.

10. Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἢ πολλή, κατὰπερ οἱ ἱεεὲς ἔλεγον, ἐδόκεε δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι ἐπίκρητος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνεται μοι εἶναί κοτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου πεδίων· ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μέγαλοισι συμβαλέειν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποταμῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἐόντος πενταστόμου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος πέρι ἄξιος συμβληθῆναι ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον ἐόντες μεγάθεα, οἳ τινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα εἰσὶ· τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων, καὶ οὐκ ἤκιστα Ἀχελώου· ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ ἐξίεις ἐς θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμίσεας ἤδη ἠπειρον πεποίηκε. 11. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης

χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέχων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς οὕτω δὴ τι καὶ στενὸς, ὥς ἔρχομαι φράσω. μῆκος μὲν πλόου, ἀρξάμενῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν εὐρέην θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμουῖνται τεσσεράκοντα, εἰρεσίῃ χρεωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ κόλπος, ἡμισυ ἡμέρης πλόου. ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἀμπωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλπον καὶ τὴν Αἰγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ τῆς βορητῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας· τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίης φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραίνοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας τῆς χώρας. εἰ ὦν δὴ ἐθελήσει ἐκτρέψαι τὸ ῥέεθρον ὁ Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει ῥέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντὸς γε δισμυρίων ἐτέων; ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαί γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι ἄν. κοῦ γε δὴ, ἐν τῷ προαναισιμωμένῳ χρόνῳ πρότερον ἢ ἐμὲ

γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθείη κόλπος καὶ πολλῶ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ οὕτως ἐργατικοῦ ; 12. Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέγουσι αὐτὰ πείθομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης γῆς, κογχύλιά τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ ἄλμην ἐπανθέουσαν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέεσθαι· καὶ ψάμμον μῦνον Αἰγύπτου ὅρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ προσοῦρῳ ἐούσῃ τὴν Αἴγυπτον προσεικέλην, οὔτε τῇ Διβύῃ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελάργαιόν τε καὶ κατερῶγγνυμένην, ὥστε ἐούσαν ἰλύν τε καὶ πρόχυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνειγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. τὴν δὲ Διβύην ἴδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν, καὶ ὑποψαμμοτέρην· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέραν τε καὶ ὑπόπετρον ἐούσαν.

13. Ἐλεγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς χώρας ταύτης οἱ ἱρέες, ὥς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος, ὅκως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτῶ πήχεας τὸ ἐλάχιστον, ἄρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἔνερθε Μέμφιος. καὶ Μοίρι οὐ κω ἦν ἔτεα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱρέων ταῦτα ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἦν μὴ ἐπ' ἑκκαίδεκα ἢ πεντεκαίδεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ ὑπερβαίνει ἐς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίων οἱ ἔνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοιριος οἰκέοντες τά τε ἄλλα χωρία καὶ τὸ καλεόμενον Δέλτα, ἦν οὕτω ἡ χώρα αὕτη κατὰ λόγον ἐπιδιδόι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοῖον ἀποδιδόι ἐς αὔξησιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτιοι, τό κοτε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθόμενοι γὰρ ὥς ἕεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἄρδεται, κατάπερ ἡ σφετέρη, ἔφασαν “Ἕλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς πεινήσειν.” τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὥς “εἰ μὴ ἐθελήσει σφι ἕειν ὁ θεὸς, ἀλλ' ἀνχμῶ διαχρᾶσθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφὶ ἐστε ὕδατος

οὐδεμίῃ ἄλλῃ ἀποστροφῇ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῦνον.”

14. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἑλληνας Αἰγυπτίοισι ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει, φράσω. εἴ σφι ἐθελήσει, ὡς καὶ πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἡ ἔνερθε Μέμφιος (αὕτη γάρ ἐστι ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροιχομένου χρόνου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτῃ οἰκέοντες Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μήτε γε ὕσεταιί σφι ἡ χώρα, μήτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαίνειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γέ οὔτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομίζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρβηγγύντες αὐλακας, ἔχουσι πόρους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ὄλλοι ἀνθρωποι περὶ λήϊον πονέουσι· ἀλλ' ἐπεὰν σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελθὼν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπῃ ὀπίσω, τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἐνωτοῦ ἄρουραν, ἐσβάλλει ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπεὰν δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὕσιν τὸ σπέρμα, ἄμητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδιήσας δὲ τῇσι ὕσιν τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται.

15. Εἰ ὦν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶσθαι τὰ περὶ Αἴγυπτον, οἳ φασὶ τὸ Δέλτα μῦνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλεομένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ παρὰ θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχηϊῶν τῶν Πηλουσιακῶν, τῇ δὴ τεσσεράκοντά εἰσι σχοῖνοι· τὸ δὲ ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτὴν μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος, ἐς τε Πηλοῦσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀραβίης εἶναι· ἀποδεικνύοιμεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώμενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εὐῶσαν πρότερον χώραν. ἤδη γάρ σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ ἐμοὶ δοκέει, ἔστι κατάρρυτόν τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ εἰπεῖν) ἀναπεφηνός. εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίῃ ὑπῆρχε, τί περιειργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων γεγονέναι; οὐ δὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδίων ἰέναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. Ἀλλ' οὔτε Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων καλεο-

μένω γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος ἐγένετο· προϊούσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑποκαταβαίνοντας. τὸ δ' ὦν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. 16. Εἰ ὦν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων γινώσκομεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου. εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἕλληνας τε καὶ αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογίζεσθαι· οἳ φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφεας δεῖ προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου το Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ ἐστι τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖλος γέ ἐστι, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρίζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὁξὺ περιβρῆγγυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ Ἀσίας τε καὶ Λιβύης γίνονται ἄν. 17. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἴγυπτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκομένην, κατάπερ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσσυρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρισμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λιβύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἐὼν ὀρθῶ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυπτίων οὐρούς. εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρυσόμεθα, νομιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξαμένην ἀπὸ Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαιρέεσθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν ἔχεσθαι· τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας. ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει, μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἐὼν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ μὲν πρὸς ἡῶ τρέπεται, τὸ καλέεται Πηλούσιον στόμα· ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κανωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰθεὰ τῶν ὁδῶν τῷ Νεῖλῳ ἐστὶ ἥδε· ἄνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὁξὺ τοῦ Δέλτα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ Δέλτα, ἐς θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖρην τοῦ

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἡκιστα οὐνομαστήν· τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχισθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματα κέεται τάδε, τῷ μὲν Σαῖτικὸν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδήσιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. 18. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινὰ ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἄμμωνος χρηστήριον γενόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεωντοῦ γνώμης ὕστερον περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρρέης τε πόλιος καὶ Ἄπιοις, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λιβύῃ, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱρὰ θρησκίῃ, βουλόμενοι θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἔπεμψαν ἐς Ἄμμωνα, φάμενοι “οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαί τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι.” ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, φὰς “Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὁ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἳ ἔνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.” οὕτω σφι ταῦτα ἐχρήσθη. 19. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὰν πληθύῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἐκατέρωθι ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον.

Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσιος πέρι, οὗ τε τὶ τῶν ἱρέων, οὔτε ἄλλον οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη· πρόθυμος δὲ ἔα τάδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὃ τι κατέρχεται μὲν ὁ Νεῖλος πληθύων, ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξάμενος, ἐπὶ ἐκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν τουτέων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ ῥέεθρον· ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελέει ἔων, μέχρι οὗ αὖτις τροπέων τῶν θερινέων. τουτέων ὧν πέρι οὐδενὸς οὐδὲν οἷός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἰστορέων αὐτοὺς ἥντινα δύνανται ἔχει ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν

πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν. ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγ-
μένα βουλόμενος εἰδέναι, ἰστόρεον· καὶ ὃ τι αὔρας ἀπο-
πνεούσας μῦνος ποταμῶν πάντων οὐ παρέχεται. 20. Ἄλ-
λὰ Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπίσημοι βουλόμενοι γενέσθαι
σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοῦς·
τῶν τὰς μὲν δύο τῶν ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ
ὅσον σημῆναι βουλόμενος μῦνον. τῶν ἡ ἑτέρη μὲν λέγει
τοὺς ἑτησίας ἀνέμους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν,
κωλύοντας ἐς θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ
ἑτησῖαι μὲν οὐκὼν ἔπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷντ' ἐργάζε-
ται. πρὸς δὲ, εἰ ἑτησῖαι αἴτιοι ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους
ποταμοὺς, ὅσοι τοῖσι ἑτησίησι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως πάσ-
χειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ· καὶ μᾶλλον ἔτι τοσοῦτῳ,
ὅσῳ ἐλάσσονες ἔοντες, ἀσθενέστερα τὰ ῥεύματα παρέχον-
ται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν
τῇ Λιβύῃ, οἳ οὐδὲν τοιοῦτον πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖ-
λος. 21. Ἡ δ' ἑτέρη, ἀνεπιστημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς
λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν, θωνμασιωτέρα· ἡ λέγει ἀπὸ
τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐτὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ'
Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν. 22. Ἡ δὲ τρίτη τῶν
ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικεστάτη ἐοῦσα, μάλιστα ἔψευσται. λέ-
γει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ οὐδὲν, φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ
τηκομένης χιόνος· ὅς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰ-
θιοπῶν, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ῥέοι ἂν ἀπὸ
χιόνος, ἀπὸ τῶν θερμοτάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρό-
τερα; τῶν τὰ πολλά ἐστὶ ἀνδρὶ γε λογίζεσθαι τοιούτων
πὲρι οἷῳ τε ἔοντι, ὥς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν.
πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται,
πνέοντες ἀπὸ τῶν χωρίων τουτέων θερμοί. δεύτερον δὲ,
ὅτι ἄνομβρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελέει ἐοῦσα·
ἐπὶ δὲ χιόνι πεσούσῃ, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε
ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία. τρίτα
δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες ἔοντες. ἰκτῖνοι
δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἔοντες οὐκ ἀπολείπουσι· γέρα-
νοι δὲ φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ Σκυθικῇ χώρῃ

γινόμενον· φοιτέωσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς τόπους τούτους εἰ τοίνυν ἐχίονιζε καὶ ὅσονων ταύτην τὴν χώραν, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἄρχεται ῥέων ὁ Νεῖλος, ἣν ἂν τούτῳ οὐδέν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. 23. Ὁ δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνενείκας, οὐκ ἔχει ἔλεγχον. οὐ γὰρ τινα ἔγω γε οἶδα ποταμὸν Ὠκεανὸν ἐόντα· Ὅμηρον δὲ, ἢ τινα τῶν πρότερον γενομένων ποιη-
τέων, δοκέω τοῦνομα εὐρόντα ἐς τὴν ποίησιν ἐσενείκασθαι.

24. Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας, αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, φράσω διότι μοι δοκέει πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρεος. τὴν χειμερινὴν ὥρην ἀπελαννόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ ἄνω. ὥς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλώσαι, πᾶν εἴρηται· τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτῳ ἢ χώρας οὗτος ὁ θεὸς, καὶ κατὰ ἣν τινα, ταύτην οἶκος διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ τὰ ἐγγχώρια ρεύματα μαραίνεισθαι τῶν ποταμῶν. 25. Ὡς δὲ ἐν πλέονι λόγῳ δηλώσαι, ὥδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λιβύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τάδε ποιέει· ἅτε διὰ παντὸς τοῦ χρόνου αἰθρίου τε ἐόντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία, καὶ ἀλεεινῆς τῆς χώρας εἰούσης, οὐκ ἐόντων ἀνέμων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιέει οἶόν περ καὶ τὸ θέρος ἔωθε ποιέειν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐωυτὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκύσας δὲ, ἀπωθέει ἐς τὰ ἄνω χωρία· ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκιδνάντες, τήκουσι· καὶ εἰσι οἰκότως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας πνέοντες, ὃ τε νότος, καὶ ὁ λιψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτειον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἐωυτόν. πρηϋνομένου δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος ἐς μέσον τὸν οὐρανὸν ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμμισγομένου πολ-
λοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρας καὶ κεχαραδρωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρεος, τῶν τε ὀμβρῶν ἐπι-
λειπόντων αὐτοὺς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐλκόμενοι, ἀσθενέες

εἰσί. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἄνομβρος, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῦνος ποταμῶν τοῦτον τὸν χρόνον οἰκότης αὐτὸς ἐωντοῦ ῥέει πολλῶ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρεος· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μῦνος πιέζεται. οὕτω τὸν ἡλίον νενόμικα τούτων αἴτιον εἶναι.

26. Αἴτιος δὲ ὡντὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἡέρα ξηρὸν τὸν ταύτῃ εἶναι, διακαίων τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στάσις ἤλλακτο τῶν ὥρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστᾶσι, ταύτῃ μὲν τοῦ νότου ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν ἔστηκε, ταύτῃ δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ ἡλῖος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἦιε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης, κατὰπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἰστρον τά περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον.

27. Τῆς αὖρης δὲ πέρι, ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδε ἔχω γνώμην, ὥς κάρτα ἀπὸ θερμῶν χωρέων οὐκ οἶκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὖρη δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος φιλέει πνέειν.

28. Ταῦτα μὲν νῦν ἔστω ὥς ἐστι τε καὶ ὥς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς· οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοὶ γε παίζειν ἐδόκεε, φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὧδε· “Εἶναι δύο οὖρεα ἐς ὃξὺ τὰς κορυφὰς ἀπιγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαΐδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι, τῷ μὲν, Κρῶφι, τῷ δὲ, Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰσάσας ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τουτέων ῥέειν· καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς βορέην ἄνεμον· τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ νότου. ὥς δὲ ἄβυσσοὶ εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι. πολλέων γὰρ

αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιέων πλεξάμενον κάλον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν." Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστὴς, εἰ ἄρα ταῦτα γέγονενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὥς ἐμὲ κατανοέειν, διὰ δίνας τινὰς ταύτῃ ἐούσας ἰσχυρὰς καὶ παλιρρόϊην, οἷα ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὕρεσι, μὴ δύνασθαι κατιεμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἰέναι.

29. "Ἄλλου δὲ οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλλο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἑλεφαντίνης πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη ἱστορέων. Ἐκ τῆς Ἑλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἄναντές ἐστι χωρίον· ταύτῃ ὦν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμφοτέρωθεν, κατάπερ βουῖν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορῥαγῇ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥύου. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἔστι ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος· σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατάπερ ὁ Μαϊάνδρος, ἔστι ὁ Νεῖλος. σχοῖνοι δὲ δυνάδεκα εἰσι οὗτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίζεαι ἐς πεδίον λεῖον, ἐν τῷ νῆσον περιρρέει ὁ Νεῖλος· Ταχομψὼ οὖνομα αὐτῇ ἐστί. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἑλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες ἤδη, καὶ τῆς νήσου το ἡμισυ· τὸ δὲ ἡμισυ, Αἰγύπτιοι. ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν περίξ νομάδες Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας, ἐς τοῦ Νείλου τὸ ῥέεθρον ἤξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδού. καὶ ἔπειτα ἀποβάς, παρὰ τοῖς ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιήσας ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκοπελοῖ τε γὰρ ἐν τῷ Νείλῳ ὀξέες ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαί εἰσι, δι' ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον ἐμβὰς, δυνάδεκα ἡμέρας πλεύσας· καὶ ἔπειτα ἴζεαι ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὖνομά ἐστι Μερὴν. λέγεται δὲ αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ δ' ἐν ταύτῃ, Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται, τούτους τε μεγάλως τιμῶσι· καὶ σφι μαντήϊον Διὸς κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπεὶ σφας ὁ θεὸς οὕτως κελεύῃ διὰ θεσπισμάτων· καὶ, τῇ ἂν κελεύῃ, ἐκεῖσε.

30. Ἐκ τῆς πόλιος πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλ-

λῶ ἤξεις ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἑλεφαντίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ Αὐτομόλοισι τούτοις οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ τοῦτο το ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ ἀριστερῆς χειρος παριστάμενοι βασιλεῖι. ἀπέστησαν δὲ αὐταὶ τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχίμων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίνην τοιήνδε. ἐπὶ Ψαμμιτίχου βασιλέος φυλακαὶ κατέστασαν ἓν τε Ἑλεφαντίνη πόλι πρὸς Αἰθιοπῶν, καὶ ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων, καὶ ἐν Μαρέῃ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ φυλακαὶ ἔχουσι, ὥς καὶ ἐπὶ Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἑλεφαντίνῃ Πέρσαι φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους τρία ἔτεα φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς φρουρῆς· οἱ δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῶ λόγῳ χρησάμενοι, πάντες ἀπὸ τοῦ Ψαμμιτίχου ἀποστάντες, ἦϊσαν ἐς Αἰθιοπίην. Ψαμμίτιχος δὲ πνυθόμενος, ἐδίωκε. ὥς δὲ κατέλαβε, ἐδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφεας θεοὺς πατρώους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας. τῶν δὲ τίνα λέγεται δεῖξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν “ἐνθα ἂν τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας.” Οὗτοι ἐπεὶ τε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, διδοῦσι σφέας αὐτοὺς τῷ Αἰθιοπῶν βασιλεῖι. ὁ δὲ σφεας τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν Αἰθιοπῶν· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν οἰκέειν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμερώτεροι γεγόνασι Αἰθίοπες, ἦθεα μαθόντες Αἰγύπτια.

31. Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ γινώσκεται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύματος. τοσοῦτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἑλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς Αὐτομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρης τε καὶ ἡλίου δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φράσαι· ἐρήμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος. 32. Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, φαμένων ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος

χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι ἐς λόγους Ἑτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ κως ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νείλου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἑτεάρχον φάναι “ἐλθεῖν κοτε παρ’ αὐτὸν Νασαμῶνας ἄνδρας.” τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἔστι μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῷ χώρην τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας, καὶ εἰρωτωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης, φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν δυναστῶν παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶσθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι πέντε ἐωυτῶν, ὀψομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων” (Τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆην θάλασσαν, ἀπ’ Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολόεντος ἄκρης, ἧ τελευταῖα τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες, καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλην ὅσον Ἕλληνες καὶ Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θηριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδεος, ψάμμος τέ ἐστι, ἄνυδρος δεινῶς, καὶ ἐρῆμος πάντων.) “Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλίκων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἰέναι τὰ πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας, ἐς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρῆμον διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον. διεξελθόντας δὲ χώρον πολλὸν ψαμμώδεα, καὶ ἐν πολλῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκῶτα· καὶ σφεας προσελθόντας, ἅπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος ἐπὶ τῶν δεινῶν καρποῦ. ἀποτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας δὲ ἄγειν σφέας· φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασαμώνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι’ ἐλέων μεγίστων, καὶ διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι ἐς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαντας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν· ὀέ-

ειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρης αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα· φαί-
νεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.” 33. Ὁ μὲν δὴ τοῦ

Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω·
πλὴν ὅτι “ ἀπονοσθῆσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας, ὡς
οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀνθρώ-
πους, γόητας εἶναι πάντας.” Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον
τὸν παραβρέοντα καὶ Ἐτέαρχος συνεβάλλετο εἶναι τὸν
Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. ῥέει γὰρ ἐκ Λι-
βύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην· καὶ (ὡς ἐγὼ
συμβίλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαι-
ρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μέτρων ὁρμᾶται. Ἰστρος
τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος,
ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω
Ἑρακληΐων στηλέων· ὁμουρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἳ ἔσχα-
τοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημέ-
νων. τελευτᾷ δὲ ὁ Ἰστρος, ἐς θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐ-
ξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστρίῃν οἱ Μιλη-
σίων οἰκέουσι ἄποικοι. 34. Ὁ μὲν δὴ Ἰστρος, ῥέει γὰρ

δι’ οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ
Νείλου πηγέων οὐδεὶς ἔχει λέγειν· ἀοίκητός τε γὰρ ἐστι
καὶ ἐρήμος ἡ Λιβύη, δι’ ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐ-
τοῦ, ἐπ’ ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρη-
ται. ἐκδιδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς
Κιλικίης μάλιστά κη ἀντίη κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Σινώ-
πην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερέων ἰθεῖα ὁδὸς
εὐζώνῳ ἀνδρί· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιδόντι ἐς θάλασ-
σαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς
Λιβύης διεξιόντα ἐξισουῖσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νείλου μὲν νυν
πέρι τοσαῦτα εἰρήσθω.

35. ἘΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηκυνέων τὸν λό-
γον, ὅτι πλεῖστα θωνμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ
ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τούτων
εἵνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα τῷ
οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἑτεροίῳ, καὶ τῷ ποταμῷ φύ-

σιν ἄλλοιην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοὶ, τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι ἐστήσαντο ἡθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους ἐόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἄνω τὴν κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχθεα οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ὤμων· οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρέη χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοισι, ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ μὲν αἰσχροῖα, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν χρεών· τὰ δὲ μὴ αἰσχροῖα, ἀναφανδόν. ἱρᾶται γυνὴ μὲν οὐδεμίῃ οὔτε ἔρσενος θεοῦ, οὔτε θηλέης· ἄνδρες δὲ, πάντων τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ οὐδεμίῃ ἀνάγκῃ, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατρᾶσι πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. 36. Οἱ ἱεῖες θεῶν τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται. τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κήδεϊ κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ τοὺς θανάτους ἀνιεῖσι τὰς τρίχας αὐξέσθαι, τὰς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δίαίτα ἀποκέκριται· Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἢ δίαίτά ἐστι. ἀπὸ πυρέων καὶ κριθέων ὧλλοι ζώουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζόην, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλλὰ ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζειᾶς μετεξέτεροι καλέουσι. φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πηλὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα ὧλλοι μὲν ἐῶσι ὥς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἓν ἐκάστη. τῶν ἰστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἔξωθεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γράφουσιν καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἑλλήνες μὲν, ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά καὶ

ποιεῦντες ταῦτα, αὐτοὶ μὲν φασὶ ἐπὶ δεξιὰ ποιέειν, "Ελληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. διφασίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱρά· τὰ δὲ, δημοτικὰ καλέεται.

37. Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἔοντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοισίδε χρέωνται. Ἐκ χαλκῶν ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λίνεα φορέουσι, αἰεὶ νεόπλυτα· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. τὰ τε αἰδοῖα περὶτάμνονται καθαριότητος εἵνεκε· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱρέες ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε φθεῖρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηται σφι θεραπεύουσι τοὺς θεούς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λινέην μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφι ἐσθῆτα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούνται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῷ, καὶ δις ἐκάστης νυκτός. ἄλλας τε θρησκίας ἐπιτελέουσι μυρίας, ὥς εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὔτε τι γὰρ τῶν οἰκῆϊων τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλλὰ καὶ σιτία σφί ἐστι ἱρὰ πεσσόμενα, καὶ κρεῶν βοέων καὶ χηνέων πληθὺς τι ἐκαστῷ γίνεται πολλὸν, ἡμέρης ἐκάστης· δίδοται δὲ σφι καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων δὲ οὐ σφι ἔξεστι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα σπεύρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔψοντες πατέονται. οἱ δὲ διῇ ἱρέες οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι ὅσπριον. ἱρᾶται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστι ἀρχιέρεως· ἐπεὰν δὲ τις ἀποθάνῃ, τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται. 38. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὧδε. τρίχα ἦν καὶ μίην ἴδεται ἐπεοῦσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δίζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημητῶν, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἐρέω. κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκνίας. ἦν δὲ του-

τέων πάντων ἢ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. ἀσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημίη ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρόπῳ τοιῷδε. 39. Θυσίη δέ σφι ἦδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασμένον κτήνος πρὸς τὸν βωμόν, ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν καίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱρήϊου ἐπισπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεὸν, σφάζουσι· σφάξαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν δὴ τοῦ κτήνεος δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ καταρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἢ ἀγορῇ, καὶ

Ἑλληνέσιν σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο· τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἑλληνες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν. καταρέονται δὲ, τὰδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι· “εἴ τι μέλλοι ἢ σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γενέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.” Κατὰ μὲν νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων, καὶ τὴν ἐπίσπεισιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμψύχου κεφαλῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς.

40. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρόν σφι κατέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγνεται εἶναι, καὶ μεγίστην οἱ ὀρτὴν ἀνάγουσι, ταύτῃ ἔρχομαι ἐρέων. ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὸν βούν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λείπουν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν· σκέλεα δὲ ἀποτάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην, καὶ τοὺς ὤμους τε καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ βοῦς πιμπλάσι ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλιτος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ σμύρνης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλήσαντες δὲ τούτων, καταγίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προνηστεύσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπτονται πάντες· ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτίθενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

41. Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βούς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς μύσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας οὐ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς Ἱσίου. τὸ γὰρ τῆς Ἱσίου ἄγαλμα ἐὼν γυναικῆιον, βούκερὼν ἐστι, κατὰπερ Ἑλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βούς τὰς θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων πάντων μάλιστα μακρῶ. τῶν εἵνεκα οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύπτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρὰ Ἑλληνα φιλήσειε ἂν τῷ στόματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἑλληνος χρήσεται, οὐδ' ὀβελοῖσι, οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαρῷ βοὺς διατετμημένον Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βούς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν θηλέας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπιάσι· τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα, σημητίου εἵνεκε. ἐπεὰν δὲ σαπῇ, καὶ προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται ἐς ἐκάστην πόλιν βάρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμένης νήσου. ἡ δ' ἔστι μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσὶ σχοῖνοι ἐννέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἱ βάρις παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν, οὐνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχισ· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱρὸν ἅγιον ἱδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι ἐς ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα, ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἓνα χῶρον πάντες. κατὰ ταῦτα δὲ τοῖσι βουσί καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομοθέτηται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα.

42. Ὅσοι μὲν δὴ Διὸς Θηβαίεος ἱδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσὶ, οὗτοι μὲν νυν πάντες οἷων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι. θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται, πλὴν Ἱσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέβονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἔκتهνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς θύουσι. Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἷων ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι

τεθῆναι· “Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ιδέσθαι τὸν Δία, καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι, κριὸν ἐκδείραντα, προέχεσθαι τε τὴν κεφαλὴν ἀποταμόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἐωντὸν ἐπιδέξει.” Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς τῷ γαλμα ποιεῦσι Αἰγύπτιοι· ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμμώνιοι, ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἀποικοι, καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοί, καὶ τὸ οὖνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδ’ ἐσθι τὴν ἐπωνυμίην ἐποιήσαντο· Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ’ εἰσὶ σφί ἱροὶ διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρτῇ τοῦ Διὸς, κριὸν ἓνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες, κατὰ τῶντ’ ἐνδύνουσι τῷ γαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱρὸν ἅπαντες τὸν κριὸν, καὶ ἔπειτα ἐν ἱρῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

43. Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη τῶν δυνώδεκα θεῶν. τοῦ ἑτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν Ἕλληνας οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι. καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ’ Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὖνομα τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνας μᾶλλον παρ’ Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ Ἀμφιτρύωνος γόνῳ τοῦνομα Ἡρακλέα, πολλὰ μοι καὶ ἄλλα τεκμήριά ἐστι τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονέες ἀμφοτέροι ἦσαν, Ἀμφιτρύων καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέκαθεν ἀπ’ Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσειδῶνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὐνόματά φασι εἰδέναι, οὐδέ σφί θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι ἀποδεδέχεται. καὶ μὴν εἴ γε παρ’ Ἑλλήνων ἔλαβον οὖνομά τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἦκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελλον μνήμην ἔξειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὥς ἔλπομαί τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει, ὥστε τουτέων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. Ἀλλὰ

τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἑρακλῆς· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἕτεά ἐστι ἑπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεὶ τε ἐκ τῶν ὀκτῶ θεῶν οἱ δυνώδεκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἑρακλέα ἓνα νομίζουσι. 44. Καὶ θέλων δὲ τούτων πέρι σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν οἶόν τε ἦν, ἔπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱρὸν Ἑρακλέος ἅγιον· καὶ ἴδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισί τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στῆλαι δύο, ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμποντος τὰς νύκτας μέγαθος. ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι ἱρεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι τὸ ἱρὸν ἴδρυνται. εὗρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλησι συμφερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκίζομένη καὶ τὸ ἱρὸν τοῦ θεοῦ ἴδρυνθῆναι· εἶναι δὲ ἕτεα ἀφ' οὗ Τύρον οἰκέουσι, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ καὶ ἄλλο ἱρὸν Ἑρακλέος, ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου εἶναι. ἀπικόμην δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὗρον ἱρὸν Ἑρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἱδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν· καὶ ταῦτα καὶ πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρύωνος Ἑρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἑρακλέα ἐόντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων ποιεῖν, οἱ διὰ Ἑράκλεια ἱδρυσάμενοι ἔκتهνται· καὶ τῷ μὲν, ὥς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην, θύουσι· τῷ δὲ ἐτέρῳ, ὥς ἡρωϊ ἐναγίζουσι. 45. Λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μυθὸς ἐστι, τὸν περὶ τοῦ Ἑρακλέος λέγουσι· ὥς “ αὐτὸν ἀπικόμενον ἐς Αἰγυπτον στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὥς θύσοντες τῷ Διὶ· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκὴν τραπόμενον, πάντας σφέας καταφονεῦσαι.” Ἐμοὶ μὲν νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσιος καὶ τῶν νόμων πάμπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὁσίη θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἴων, καὶ ἐρσένων βοῶν καὶ μόσ-

χων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ χηνέων· κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν ; ἔτι δὲ ἓνα ἑόντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ φασι, κῶς φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι ; Καὶ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἶη.

46. Τὰς δὲ δὴ αἶγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ θεῶν λογιζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς τούτους, προτέρους τῶν δυνώδεκα θεῶν φασι γενέσθαι. γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷ γάλμα, κατὰ περ' Ἑλληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. ὅτεν δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἡδιόν ἐστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἶγας οἱ Μενδήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἔρσενας τῶν θηλέων, καὶ τούτων οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἷς μάλιστα, ὅστις ἐπεὰν ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ τῷ Μενδησίῳ νομῶ τίθεται. καλέεται δὲ ὃ τε τράγος καὶ ὁ Πᾶν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσγετο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκητο.

47. Ὑν δὲ Αἰγύπτιοι μιαρὸν ἡγηνται θηρίον εἶναι, καὶ τοῦτο μὲν, ἣν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριῶν ὑὸς αὐτοῖσι ἱματίοις, ἀπ' ὧν ἔβαψε ἑωυτὸν, βὰς ἐπὶ τὸν ποταμόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, ἑόντες Αἰγύπτιοι ἐγγενέες, ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μῦνοι πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει, οὐδ' ἄγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδιδοῦσθαί τε οἱ συβῶται καὶ ἀγέσθαι ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὥς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μῦνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ, τοὺς ὥς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι δὲ τοὺς ὥς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρτῇσι ἀπεστυγῆκασιν, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐπρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίῃ δὲ ἡδε τῶν ὑῶν τῇ

Σελήνη ποιέεται· ἐπεὰν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' ὧν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν γινομένη· καὶ ἔπειτα καταγίζει πυρί. τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύσωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γενυσαίητο. οἱ δὲ πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείας βίου σταιτίνας πλάσαντες ὕς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. 48. Τῷ δὲ Διονύσῳ, τῆς ὀρτῆς τῇ δορπίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὀρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν,* κατὰ ταῦτά σχεδὸν πάντα Ἕλλησι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλλου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται αἰεΐδουσιν τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰδοῖον, καὶ κινέει μῦνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. 49. Ἦδη ὧν δοκέει μοι Μελάμπους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαῆς, ἀλλ' ἔμπειρος. Ἕλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὔνομα, καὶ τὴν θυσίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ πάντα συλλαβὼν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμενοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὧν φαλλὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ κατηγοησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ ποιεῦσιν Ἕλληνες. Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδα γενόμενον ἄνδρα σοφόν, μαντικὴν τε ἐωυτῷ συστήσαι, καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐσηγήσασθαι Ἕλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσέειν γε φήσω τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι Ἕλλησι· ὁμότροπα γὰρ ἂν ἦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ νεωστὶ ἐσαγμένα. οὐ μὴν οὐδὲ φήσω ὅκως Αἰγύπτιοι παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον. πυθέσθαι δέ

* Or χοίρων.

μοι δοκέει μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν καλεομένην χώραν.

50. Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ τῶν βαρβάρων ἦκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν· δοκέω δ' ὦν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆλθαι. ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἰρηται, καὶ Ἡρῆς, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέμιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ φασι θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δὲ μοι δοκέουσι ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦτον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Διβύων ἐπύθοντο. οὐδαμοὶ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὕνομα ἔκτηνται, εἰ μὴ Λίβυες· καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὦν Αἰγύπτιοι οὐδ' ἥρωσι οὐδέν. 51. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων νενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῖντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι, ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὦ' ἄλλοι. Ἀθηναίοισι γὰρ, ἡδὴ τηνικαῦτα ἐς Ἕλληνας τελέουσι, Πελασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἕλληνες ἥρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια μεμύηται, τὰ Σαμοθρήϊκες ἐπιτελέουσι, παραλαβόντες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὦν ἡρ οἶδε τὸ λέγω. τὴν γὰρ Σαμοθρήϊκην οἶκεον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι, τοί περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σαμοθρήϊκες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὀρθὰ ὦν ἔχειν τὰ αἰδοῖα τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἑρμέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποιήσαντο. οἱ δὲ Πελασγοὶ ἰρόν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρήϊκῃ μυστηρίοισι δεδήλωται. 52. Ἔθνον δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπενχόμενοι, ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα

ἀκούσας· ἐπωνυμίην δὲ οὐδ' οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐ-
 τῶν· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω. θεοὺς δὲ προσωνόμασάν
 σφεας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρί-
 γματα καὶ πάσας νομὰς εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ
 διεξελθόντος, ἐπύθοντο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐ-
 νόματα τῶν θεῶν τῶν ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ
 ἐπύθοντο. καὶ μετὰ χρόνον ἐχρηστηριάζοντο περὶ τῶν οὐ-
 νομάτων ἐν Δωδώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήϊον τοῦτο νενόμι-
 σται ἀρχαιότατον τῶν ἐν Ἑλλησι χρηστηρίων εἶναι, καὶ
 ἦν τὸν χρόνον τοῦτον μῦνον. ἐπεὶ ὧν ἐχρηστηριάζοντο
 ἐν τῇ Δωδώνῃ οἱ Πελασγοὶ “εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα
 τὰ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἦκοντα.” ἀνεῖλε τὸ μαντήϊον
 “χρᾶσθαι.” ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθουν, τοῖσι
 οὐνόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. 53. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκα-
 στος τῶν θεῶν, εἴ τε δ' αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τέ τινες
 τὰ εἶδεα, οὐκ ἠπιστέατο μέχρι οὗ πρώην τε καὶ χθὲς, ὥς
 εἰπεῖν λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρα-
 κοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ
 πλέοσι. οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλησι,
 καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμάς τε καὶ
 τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημήναντες. οἱ δὲ πρό-
 τερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι,
 ὕστερον, ἐμοί γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ τὰ μὲν
 πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρήϊαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς
 Ἡσιόδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

54. Χρηστηρίων δὲ πέρι, τοῦ τε ἐν Ἑλλησι, καὶ τοῦ ἐν
 Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱρέες
 τοῦ Θηβαίου Διὸς “δύο γυναῖκας ἱρήϊας ἐκ Θηβέων ἐξ-
 αχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυθέσθαι ἐς
 Λιβύην πρηθεῖσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἑλληνας· ταύτας δὲ
 τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰ μαντήϊα πρώτας
 ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.” Εἰρομένου δέ μεν, ὁκόθεν
 οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι, ἔφασαν πρὸς ταῦτα
 “ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφῶν γενέσθαι τῶν γυναικῶν

τουτέων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφεας οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.” 55. Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θήβησι ἱρέων ἤκουον·

τάδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προμάντιες· “ Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν Αἰγυπτιέων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰζομένην δέ μιν ἐπὶ φηγόν, αὐδάξασθαι φωνῇ ἀνθρωπηήν, ὥς χρεὼν εἶη μαντήϊον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι. καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφεας ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Δίβνας οἰχομένην πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεῦσαι τοὺς Δίβνας ποιέειν.” ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δωδωναίων δὲ αἱ ἱρήϊαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὖνομα ἦν Προμέχεια, τῇ δὲ μετὰ ταύτην, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάνδρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλλοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱρόν. 56. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐτέων γνώμην

τὴνδε. εἰ ἀληθὲς οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον τὰς ἱρὰς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνὴ αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλευμένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρηθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς· ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι, ἰδρύσασθαι ὑπὸ φηγῷ πεφυκυίῃ Διὸς ἱρόν· ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφιπολεύουσαν ἐν Θήβησι ἱρόν Διὸς, ἔνθα ἀπύκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐτοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. φάναι δὲ οἱ ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρήσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινίκων, ὑπ' ὧν καὶ αὕτη ἐπρήθη. 57. Πελειάδες δὲ μοι

δοκέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖκες, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνισι φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπηῇ φωνῇ αὐδάξασθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφι ἡὔδα ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεέ σφι φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τέφ τρόπῳ ἂν πελειάς γε ἀνθρωπηῇ φωνῇ φθέγγαιτο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πελειάδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαντητὴ ἡ τε

ἐν Θήβησι τῇσι Αἰγυπτίησι καὶ ἐν Δωδώνῃ, παραπλήσιαι ἀλλήλησι τυγχάνουσι ἐοῦσαι. "Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58. Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ παρὰ τούτων "Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ χρόνου ποιεῦμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν. 59. Πα-

νηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, πανηγύρις δὲ συχνάς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμότατα ἐς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα ἐς Βούσιριν πόλιν, τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγιστον Ἴσιος ἱρόν. Ἰδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἴσις δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθηναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δὲ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ Ἡλίῳ· πέμπτα δὲ, ἐς Βουτουῖν πόλιν τῇ Λητοῦ· ἕκτα δὲ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ.

60. Ἐς μὲν νυν Βούβαστιν πόλιν ἐπεὰν κομίζονται, ποιεῦσι τοιάδε. πλέουσί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναιξί, καὶ πολλόν τι πλῆθος ἐκατέρων ἐν ἐκάστῃ βάρι. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ πάντα τὸν πλόον· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναικες καὶ ἄνδρες αἰεῖδουσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. ἐπεὰν δὲ πλέοντες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχρίμψαντες τὴν βάριν τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιάδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωθάζουσι, βοῶσαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέονται· αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ πᾶσαν πόλιν παραποταμίνην ποιεῦσι. ἐπεὰν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνάγοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμουῦται πλέον ἐν τῇ ὀρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοίπῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὃ τι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν παιδίων, καὶ ἐς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιέεται.

61. Ἐν δὲ Βουσίρι πόλει ὥς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν

ὀρτῇν, εἴρηται πρότερόν μοι. τύπονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων. τὸν δὲ τύπονται, οὗ μοι ὁσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσοῦτῳ ἔτι πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπονται μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι.

62. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἔπεαν συλλεχθέωσι τῇσι θυσίῃσι, ἔν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολλὰ ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα ἐστὶ ἐμβάφια ἔμπλεα ἁλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύχιον· καὶ τῇ ὀρτῇ οὐνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἳ δ' ἂν μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὴν πανήγυριν ταύτην, φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μούνη καίεται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ εἵνεκα φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἢ νύξ αὕτη, ἔστι ἱρὸς περὶ αὐτοῦ λόγος λεγόμενος.

63. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βουτουῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι φοιτέοντες. ἐν δὲ Παπρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱρὰ, κατάπερ καὶ τῇ ἄλλῃ, ποιεῦσι. εὖτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερῆς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι μὲν τινες τῶν ἱρέων περὶ τῷγαλμα πεπονέαται· οἳ δὲ πολλοὶ αὐτέων, ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ ἱροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχλωὰς ἐπιτελέοντες, πλεῦνες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ τὰ ἕτερα ἁλῆες ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, ἐὸν ἐν νηφὶ μικρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσωμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προτεραίῃ ἐς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. οἳ μὲν δὴ ὀλίγοι οἳ περὶ τῷγαλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἅμαξαν, ἄγουσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηφὶ ἐνεὸν ἄγαλμα. οἳ δὲ οὐκ ἔωσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοις ἐστεῶτες, ἐσιέναι· οἳ δὲ εὐχωλιμαῖοι, τιμωρέοντες τῷ θεῷ, παίουσι αὐτοὺς ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχη ξύλοισι καρτερὴ γίνεται· κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὥς ἐγὼ δοκέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τρωμάτων· οὐ μέντοι οἳ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.

64. Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι φασὶ οἱ

ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἰρῷ τούτῳ τοῦ "Αρεος τὴν μητέρα· καὶ τὸν "Αρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἐξανδρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμίξαι· καὶ τοὺς προπόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὀπωπότας αὐτὸν πρότερον, οὐ περιορᾶν παρίεναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλλης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προπόλους τρηχέως περισπεῖν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ τούτου τῷ "Αρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὀρτῇ νενομικέναι φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναιξὶ ἐν ἱροῖσι, μηδὲ ἀλούτους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ ἐσιέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶτοι θρησκεύσαντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται ἐν ἱροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλουτοι ἐσέρχονται ἐς ἱρόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰπερ τὰ ἄλλα κτήνεα. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὀρᾶν καὶ ὀρνίθων γένεα ὀχενόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ὦν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον, οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιεείν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα ἐπιλέγοντες, ποιεῦσι ἐμοί γε οὐκ ἄρεστά. Αἰγύπτιοι δὲ θρησκεύουσι περισσῶς τά τε ἄλλα περὶ τὰ ἱρὰ, καὶ δὴ καὶ τάδε.

65. Ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ὅμιρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα θηριώδης ἐστί. τὰ δὲ ἐόντα σφὶ ἅπαντα ἱρὰ νενόμισται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι· τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνεῖται τὰ ἱρὰ, εἰ λέγοιμι, καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρήγματα, τὰ ἐγὼ φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι. τὰ δὲ καὶ εἴρηκα αὐτῶν ἐπιψάυσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον. Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ ἀποδεδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες καὶ θήλεαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐχὰς τάσδε σφὶ ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ ἂν ἦ τὸ θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἰστᾶσι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων διδοῖ. ἢ δ' ἂν

αὐτου τάμνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορὴν τοῖσι θηρίοις. τροφή μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεκται. Τὸ δ' ἂν τις τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἦν μὲν ἐκῶν, θάνατος ἢ ζημίη· ἦν δὲ ἀέκων, ἀποτίνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱεεὲς τάξωνται. ὅς δ' ἂν ἴβιν ἢ ἴρηκα ἀποκτείνῃ, ἦν τε ἐκῶν, ἦν τε ἀέκων, τεθνάναι ἀνάγκη. 66. Πολλῶν δὲ ἐόντων

ὁμοτρόφων τοῖσι ἀνθρώποις θηρίων, πολλῶ ἂν ἔτι πλέω ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελοῦρους τοιάδε. Ἐπεὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχουσι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτείναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὴ ἀπικνέονται παρὰ τοὺς ἔρσενας· φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς δὲ γενομένης, θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς αἰελοῦρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες φυλακὰς ἔχουσι τῶν αἰελοῦρων, ἀμελήσαντες σβεγνύναι τὸ καιόμενον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερθρώσκοντες τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινόμενα, πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει. ἐν ὁτέοις δ' ἂν οἰκίοις αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας μούνας· παρ' ὁτέοις δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν. 67. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβάστι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐωυτῶν ἑκαστοὶ πόλι θάπτονται ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὥς δὲ αὕτως τῇσι κυσὶ οἱ ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλὰς καὶ τοὺς ἴρηκας ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἴβις, εἰούσας ἱρὰς, ἐς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εἰούσας σπανίας, καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶ τέφ ἐόντας ἀλωπέκων μέζοντας, αὐτοῦ θάπτονται τῇ ἂν εὐρεθέωσι κείμενοι.

68. Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμεριωτάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετράπουν, χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστί· τίκτει μὲν γὰρ ὥα ἐν γῇ, καὶ

ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρίβει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίης καὶ τῆς δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν, τοῦτο ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡὰ, χηνέων οὐ πολλῷ μέζονα τίκτει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ ὠοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαίδεκα πήχεας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ὑὸς, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λόγον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ ἔφυσε· οὐδὲ τὴν κάτω κινέει γνάθον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῦνον θηρίων τὴν ἄνω γνάθον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἄρρηκτον ἐπὶ τοῦ νώτου. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρίῃ ὀξυδερκέστατον. ἅτε δὴ ὧν ἐν ὕδατι δίαιταν ποιεύμενον, τὸ στόμα ἔνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐτοῦ. ἐπεὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιέειν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας· ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἡδεται, καὶ οὐδὲν σίνεταί τὸν τροχίλον. 69. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱροὶ εἰσι οἱ κροκόδειλοι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἅτε πολεμίους περιέπουσι. οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκέοντες, καὶ κάρτα ἡγνῆται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ ἓνα ἐκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι χειροήθεα· ἀρτήματά τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς τὰ ὦτα ἐνθέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους πόδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ διδόντες καὶ ἱρήϊα, καὶ περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶοντας· ἀποθανόντας δὲ ταριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλεφαντίνην πόλιν οἰκέοντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεόμενοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἰῶνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδείλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἵμασιῇσι.

70. "Αγραι δέ σφεων πολλαὶ κατεστέασι, καὶ ποντοῖαι· ἢ δ' ὦν ἔμοί γε δοκέει ἀξιωτάτῃ ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἔπεὰν νῶτον υἱὸς δελεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετίει ἐς μέσον τὸν ποταμόν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων δέλφακα ζῶν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς φωνῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν φωνήν· ἐντυχὼν δὲ τῷ νώτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι. ἔπεὰν δὲ ἐξελκυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῷ κατ' ὦν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας, κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, σὺν πόνῳ. 71. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν τῷ Παπρημίτῃ ἱροὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι οὐκ ἱροί. φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήνδε· τετράπουν ἐστὶ, δίχην, ὅπλαι βοῶς, σιμόν, λοφιὴν ἔχον ἵππου, χαυλιόδοντας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ φωνήν· μέγαθος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὐτῷ δὴ τι παχὺ ἐστὶ, ὥστε αὐοῦ γενομένου, ζυστὰ ποιέεσθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ.

72. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγνῆται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάντων ἰχθύων τὸν καλεούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ τὴν ἔγχελυν. ἱροὺς δὲ τούτους τοῦ Νείλου φασὶ εἶναι· καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73. "Εστὶ δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὐνομα φοῖνιξ· ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτέων (ὥς Ἑλιουπολῖται λέγουσι) πεντακοσίων. φοιτᾷν δὲ τότε φασὶ, ἔπεὰν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. ἐστὶ δὲ, εἰ τῇ γραφῇ παρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγαθος. Τοῦτον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἔμοι μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες· ἐξ Ἀραβίης ὁρμεώμενον, ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ Ἑλίου κομίζειν τὸν πατέρα, ἐν σμύρνην ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν ἐν τοῦ Ἑλίου τῷ ἱρῷ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς σμύρνης ὡδὸν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν· μετὰ δὲ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἔπεὰν δὲ

ἀποπειρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ὦδν, τὸν πατέρα ἐς αὐτὸ ἐντιθέναι, σμύρνη δὲ ἄλλη ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι τοῦ ὦου ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκειμένου δὲ τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τὸν τὸ βάρος· ἐμπλάσαντα δὲ, κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱρόν. ταῦτα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιεῖν.

74. Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς δηλήμονες· οἱ μεγάθει ἐόντες μικροὶ, δύο κέρα φορέουσι, πεφυκότα ἐξ ἁκρῆς τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διὸς· τούτου γὰρ σφεας τοῦ θεοῦ φασὶ εἶναι ἱρούς.

75. Ἔστι δὲ χώρος τῆς Ἀραβίης, κατὰ Βουτοῦν πόλιν μάλιστά κη κείμενος· καὶ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον, πυνθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὀστέα ὀφίων καὶ ἀκάνθας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν ἀκανθέων καὶ μεγάλαι, καὶ ὑποδεέστεραι, καὶ ἐλάσσονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὔτοι. ἔστι δὲ ὁ χώρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἁκανθαι κατακεχύαται, τοιούσδε τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στεινῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δὲ ἐστι, ἅμα τῷ ἔαρι πτερωτοὺς ὄφεις ἐκ τῆς Ἀραβίης πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἱβίς τὰς ὀρνίθας ἀπαντώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παριέναι τοὺς ὄφεις, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἱβιν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τετιμῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μέγας πρὸς Αἰγυπτίων· ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα τιμῆν τὰς ὀρνίθας ταύτας.

76. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἱβίος τόδε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορέει γεράνου, πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς ὄφεις, ἦδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι ἀνθρώποισι· (διζαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἱβίες) ψιλὴ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν· λευκὴ πτεροῖσι, πλὴν κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἁκρῶν τῶν πτερύγων καὶ τοῦ πυγαίου ἁκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα, μέλαινά ἐστι δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφορὴς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ

δὲ ὄφιος ἢ μορφή, οἷη περ τῶν ὕδρων. πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερίδος πτεροῖσι μάλιστα κη ἐμφερέστατα. Τοσαῦτα μὲν θηρίων περὶ ἱρῶν εἰρήσθω.

77. Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, οἳ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην Αἴγυπτον οἰκέουσι, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέοντες μάλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακρῷ τῶν ἐγὼ ἐς διαπειραν ἀπικόμην. Τρόπῳ δὲ ζόης τοιῷδε διαχρέωνται. Συρμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἐκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιεῖν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νούσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Δίβνας ὑγιηρέστατοι πάντων ἀνθρώπων, τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. Ἄρτοφαγέουσι δὲ, ἐκ τῶν ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστis ὀνομάζουσι. οἶνῳ δ' ἐκ κριθέων πεποιημένῳ διαχρέωνται· οὐ γάρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς μὲν, πρὸς ἥλιον αὐήναντες, ὠμοὺς σιτέονται· τοὺς δὲ, ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρτυγας, καὶ τὰς νήσσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνιθίων, ὠμὰ σιτέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκόσοι σφί ἱροὶ ἀποδεδέχαται, τοὺς λοιποὺς ὀπτοὺς καὶ ἐφθοὺς σιτέονται.

78. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγαθος ὅσον τε πάντῃ πηχυαῖον, ἢ δίπηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποτέων, λέγει· “Ἐς τοῦτον ὀρέων, πίνε τε καὶ τέρπευ· ἔσσαι γὰρ ἀποθανῶν τοιοῦτος.” Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμπόσια ποιεῦσι.

79. Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπικτέωνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ καὶ ἄεισμα ἓν ἐστι, Λίνος, ὅσπερ ἓν τε Φοινίκη ἀοίδιμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνεα οὐνομα ἔχει,

συμφέρεται δὲ ὡτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλληνες Δίνον ὀνομάζοντες αἰίδουσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἀποθωυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἐόντων, ἐν δὲ δὴ καὶ τὸν Δίνον ὁκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰεὶ κοτε τοῦτον αἰίδοντες. ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Δίνος καλούμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος Αἰγύπτου παῖδα μουννογενέα γενέσθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνθρωπον, θρήνοισι τούτοις ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοιδὴν τε ταύτην πρώτην καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. 80. Συμφέρονται δὲ καὶ τόδε ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἴκουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτράπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρῆς ὑπανιστέαται. Τόδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν χεῖρα. 81. Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέλεα θυσανωτοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν τοι ἔς γε τὰ ἱρὰ ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταθάπτεται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι καλεομένοις καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοις, καὶ Πυθαγορείοις. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρινέοις εἴμασι θαφθῆναι. ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

82. Καὶ τάδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστι ἐξευρημένα· μεῖς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτεν ἐστί· καὶ τῇ ἕκαστος ἡμέρη γενόμενος, ὅτέοις ἐγκυρήσει, καὶ ὅκως τελευτήσῃ, καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσει γενόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλέω σφί ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις. γενομένου γὰρ τέρατος, φυλάσσουνσι γραφόμενοι τῷ ποβαῖνον· καὶ ἦν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, κατὰ τῷντο νομίζουσι ἀποβήσεσθαι. 83. Μαντικὴ δὲ αὐτοῖς ὧδε διακέεται. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκέεται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρακλέος μαντήϊον αὐτόθι ἐστί, καὶ

Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθηναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λητοῦς ἐν Βουτοῖ πόλι ἐστί, οὐ μέντοι αἶ γε μαντήϊαί σφι κατὰ τῷτὸ ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. 84. Ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται. μῆς νούσων ἕκαστος ἰητρός ἐστι, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἰητρῶν ἐστι πλέα. οἱ μὲν γάρ, ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστέασι· οἱ δὲ, κεφαλῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν ἀφανέων νούσων.

85. Θρῆνοι δὲ καὶ ταφαί σφεων, εἰσὶ αἶδε. τοῖσι ἂν ἀπογέννηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ, τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν ἐπλάσαστο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. κᾷπειτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνὰ τὴν πόλιν στρωφόμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζούς· σὺν δὲ σφι αἱ προσήκουσαι πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι καὶ οὔτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν ταρίχευσιν κομίζουσι. 86. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὔτοι ἐπεὰν σφι κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι τὸ οὔνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ὀνομάζειν. τὴν δὲ δευτέρην δεικνύασι ὑποδεεστέραν τε ταύτης καὶ εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. φράσαντες δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρὸν. οἱ μὲν δὴ ἐκποδῶν, μισθῷ ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἐν οἰκήμασι, ὧδε τὰ σπουδαιοτάτα ταριχεύουσι. πρῶτα μὲν σκολιῷ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ ἐγχείοντες φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὃξείῃ παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπάρην, ἐξ ὧν εἶλον τὴν κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτήν, καὶ διηθήσαντες οἶνῳ φοινικηίῳ, αὐτὶς διηθέουσι θυμῆμασι τετριμμένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκη-

ράτου τετριμμένης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλὴν λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συνῥάπτουσι ὀπίσω. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρω, κρύψαντες ἡμέρας ἑβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τουτέων οὐκ ἔξεστι ταριχεύειν. ἑπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἑβδομήκοντα, λούσαντες τὸν νεκρὸν, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίοντες τῷ κόμμι, τῷ δὲ ἅντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκοντες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμενοι δὲ, ἐσεργυνῶσι τὸν νεκρόν· καὶ κατακληΐσαντες οὕτω, θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ, ἰστάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι νεκρούς. 87. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πολυτελετήν φεύγοντας, σκευάζουσι ὧδε. ἑπεὰν τοὺς κλυστήρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινομένου, ἐν ᾧ ἐπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀναταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν ἔδρην ἐσηθήσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπίσω ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ τελευταίῃ ἐξιείσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσήκαν πρότερον· ἢ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα ἐκωτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκότα ἐξάγει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατήκει· καὶ δὴ λείπεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μόνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἑπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ᾧ ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν, οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες. 88. Ἡ δὲ τρίτη ταρίχευσις ἐστὶ ἡδε, ἢ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρμαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἑβδομήκοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ᾧ ἔδωκαν ἀποφέρεσθαι. 89. Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἑπεὰν τελευτήσωσι, οὐ παραντίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἂν ᾧσι εὐειδέες κάρτα καὶ λόγου πλεῦνος γυναῖκες· ἀλλ' ἑπεὰν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδιδούσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιέουσι οὕτω τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μή σφι οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναιξί. λαμφθῆναι γάρ τινά

φασι μισγόμενον νεκρῷ προσφάτω γυναικός· κατεῖπαι δὲ τὸν ὁμότεχνον. 90. Ὅς δ' ἂν ἡ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κροκοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνεται τεθνηῶς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστείλαντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱρήσι θήκησι. οὐδὲ ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόντων, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μιν οἱ ἱεεὲς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζοντες θάπτουσι.

91. Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι φεύγουσι χρᾶσθαι· τὸ δὲ σύμπαν εἰπεῖν, μήδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώπων νομαίοισι. οἱ μὲν νῦν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο φυλάσσουνσι. ἔστι δὲ Χέμμισ πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ Περσέος τοῦ Δανάης ἱρὸν τετράγωνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱροῦ λίθινά ἐστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο ἐστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τούτῳ ἡνός τε ἔνι, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περσέος. οὗτοι οἱ Χερμίται λέγουσι τὸν Περσέα πολλάκι μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφι, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ ἱροῦ. σανδάλιόν τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεσθαι, ἐὼν τὸ μέγαθος δίπηχυν· τὸ ἐπεὰν φανῇ, εὐθηνέειν ἅπασαν Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιεῦσι δὲ τάδε Ἑλληνικὰ τῷ Περσεΐ· ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες ἄεθλα, κτήνεα καὶ χλαίνας καὶ δέρματα. εἰρομένου δέ μεν ὃ τι σφι μούνοισι ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὃ τι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφασαν “τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἐωυτῶν πόλιος γεγονέναι· τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ἐόντας Χερμίτας, ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.” ἀπὸ δὲ τούτων γενεηλογέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. “ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἑλληνες λέγουσι, οἷσοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφασαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ

σφέας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δέ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ τῆς μητρός· ἀγῶνα δέ οἱ γυμνικὸν, αὐτοῦ κελεύσαντος, ἐπιτελέειν."

92. Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατύπερθε τῶν ἐλέων οἰκόντες Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημένοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέωνται τοῖσι καὶ ἄλλοι Αἰγύπτιοι· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναικὶ μιῇ ἕκαστος αὐτέων συνοικέει, κατάπερ "Ἕλληνες. Ἀτὰρ πρὸς εὐτελέην τῶν σιτίων τάδε σφί ἄλλα ἐξεύρηται. ἐπεὰν πλήρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, φύεται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέουσι λωτόν· ταῦτα ἐπεὰν δρέψωσι, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον· καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκωνι ἐὼν ἐμφερές, πτίσαντες, ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους ὀπτοὺς πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ῥίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἐδωδίμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέγαθος κατὰ μῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥόδοισι ἐμφερέα ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ῥίζης γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρωκτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὐα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν ἐπέτειον γινομένην, ἐπεὰν ἀνασπάσωσι ἐκ τῶν ἐλέων, τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες ἐς ἄλλο τι τράπουσι· τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν τρώγουσι, καὶ πωλέουσι. οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες, οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων μούνων· τοὺς ἐπεὰν λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὖους ἐόντας σιτέονται.

93. Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι τοιάδε ποιεῦσι. ἐπεὰν σφεας ἐσίῃ οἷστρος κυΐσκεσθαι, ἀγελῆδὸν ἐκπλώουσι ἐς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρσενες, ἀπορρᾶίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ ἐπόμεναι ἀνακάπτουσι,

καὶ ἐξ αὐτοῦ κυύσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρεις γένωνται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω ἐς ἡθεα τὰ ἐωυτῶν ἑκαστοί. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐτοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονίη. ἡγεύμεναι δὲ ἀγεληδὸν ποιεῦσι οἷόν περ ἐποίευν οἱ ἔρσενες· τῶν γὰρ ὠῶν ἀπορῥαίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι οὗτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ καταπινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἳ δ' ἂν αὐτέων ἁλῶσι ἐκπλώνοντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται τετριμμένοι τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν· οἳ δ' ἂν ὀπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφεται. πάσχουσι δὲ ταῦτα διὰ τόδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀριστερὰ καταπλώουσι ἐς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχριμπτόμενοι καὶ ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ ἀμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν ῥόον. Ἐπεὰν δὲ πληθύνεσθαι ἄρχηται ὁ Νεῖλος, τά τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν πρῶτα ἄρχεται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πίμπλαται πάντα. κόθεν δὲ οἰκὸς αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω κατανοέειν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπεὰν ἀπολίπη ὁ Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡς ἐς τὴν ἰλύν, ἅμα τῷ ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὶ δὲ περιελθόντος τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὠῶν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθῦς οὕτω ἔχει.

94. Ἀλείφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἔλαια οἰκέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ καλεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ ὧδε. παρὰ τὰ χεῖλα των τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπείρουσι τὰ σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλησι αὐτόματα ἄγρια φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ. τοῦτον ἐπεὰν συλλέξωνται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιπῶσι· οἱ δὲ καὶ φρύξαντες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορῥέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομίζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ

ἐλαίου τῷ λύχνῳ προσηνές· ὁδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται.

95. Πρὸς δὲ τοὺς κώνωπας ἀφθόγους ἔοντας τάδε σφί ἐστι μεμηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκόνοντας οἱ πύργοι ὠφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες κοιμούνται· οἱ γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἰοί τέ εἶσι ὑψοῦ πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τάδε ἀντὶ τῶν πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφίβληστρον ἔκτηται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθῦς ἀγρεύει, τὴν δὲ νύκτα τάδε αὐτῷ χρᾶται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ· περὶ ταύτην ἴστησι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδὺς, ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐνελιζάμενος εὖδῃ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

96. Τὰ δὲ δὴ πλοῖά σφι, τοῖσι φορτηγέουσι, ἔστι ἐκ τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἔστι ὁμοιοτάτη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστί. ἐκ ταύτης ὦν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπήχεα πλινθιδὺν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε. περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ διπήχεα ξύλα· ἐπεὰν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσωνται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν· νομεῦσι δὲ οὐδὲν χρέωνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσαν τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ τῆς τρόπιος διαβύνεται· ἰστῷ δὲ ἀκανθίνῳ χρέωνται, ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνὰ μὲν τὸν ποταμὸν οὐ δύνανται πλέειν, ἣν μὴ λαμπρὸς ἀνεμος ἐπέχῃ, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται ὧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατεῤῥαμμένη ῥίπει καλάμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μάλιστά κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην δεδεμένην κάλῳ ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπίει ἐπιφέρεσθαι, τὸν δὲ λίθον ἄλλῳ κάλῳ ὕπισθε. ἡ μὲν δὴ θύρη, τοῦ ῥόου ἐμπίπτοντος, χωρέει ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάριν· (τοῦτο γὰρ δὴ οὖνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις) ὁ δὲ λίθος ὕπισθεν ἐπελκόμενος, καὶ ἔων ἐν βυσσῷ, κατιθύνει τὸν πλόον. ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει πολλὰ, καὶ

ἄγει ἔνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων. 97. Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῦναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστά κη ἐμφερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μῦναι ὑπερέχουσι. πορθμεύονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσον τοῦ πεδίου. ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκράτιος ἀναπλώνοντι, παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ Κερκάσωρον πόλιν. ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξεις κατ' Ἀνθυλλάν τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην. 98. Τούτων δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, ἐοῦσα λογίμη πόλις, ἐς ὑποδήματα ἐξαίρετος δίδοται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσον ὑπὸ Πέρσῃσι ἐστι Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἑτέρα πόλις δοκέει μοι τὸ οὔνομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλέεται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πόλις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος· οὐ μέντοι γε Αἰγύπτιον τὸ οὔνομα.

99. ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμῇ, καὶ γνώμη, καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰγυπτίους ἔρχομαι λόγους ἐρέων κατὰ τὰ ἥκουον. προσέσται δὲ αὐτοῖσί τι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψιος. Τὸν ΜΗΝΑ τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου οἱ ἱεεὲς ἔλεγον, τοῦτο μὲν, ἀπογεφνῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἄνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηράναι, τὸν δὲ ποταμὸν ὀχετεῦσαι τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νεῖλου, ὃς ἀπεργμένος ῥέει, ἐν φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, φρασσόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβελήσει ῥήξας ὑπερβῆναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατακλυσθῆναί ἐστι. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γενομένῳ βασιλεῖ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο

μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις καλέεται· ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στεινῷ τῆς Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιορύξαι λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορέην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρῦσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιαπηγητότατον.

100. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱεεὶς ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῆων τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα. ἐν τοσαύτησι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὀκτωκαίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μίῃ δὲ γυνὴ ἐπιχωρή· οἱ δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν ἥ τις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις. τὴν ἔλεγον τιμωρέουσιν ἀδελφεῷ, τὸν Αἰγύπτιοι βασιλεύοντα σφέν ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτω ἐκείνῃ ἀπέδωκαν τὴν βασιληΐαν· τούτῳ τιμωρέουσιν, πολλοὺς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλω. ποιησαμένην γάρ μιν οἴκημα περίμκτες, ὑπόγαιον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόῳ δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων, τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ φόνου ᾗδεε, πολλοὺς ἐστιᾶν· δαινυμένοισι δὲ ἐπεῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶνος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν πέρι τοσαῦτα ἔλεγον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ρίψαι ἐς οἴκημα σποδοῦ πλέον, ὅκως ἀτιμώρητος γένηται.

101. Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔργων ἀπόδεξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἐνὸς τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορῇν ἄνεμον τετραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἡ περιόδου ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω· πυραμίδας τε ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάλθεος πέρι, ὁμοῦ αὐτῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέξασθαι· τῶν δὲ οὐδένα ἄλλων οὐδέν.

102. Παραμειψάμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενομένου βασιλέος, τῷ οὐνομα ἔην Σέσωστρις, τούτου μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱεεὶς πρῶτον μὲν πλοίοις μακροῖσι ὀρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς

παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέφεισθαι· ἐς ὃ πλείοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς θάλασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ὀπίσω ἀπίκετο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱρέων τὴν φάτιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου, πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὁτέοισι μὲν νῦν αὐτέων ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχομένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστη ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τό τε ἐωυτοῦ οὖνομα καὶ τῆς πάτρης, καὶ ὡς δυνάμι τῇ ἐωυτοῦ κατεστρέψατό σφεας. ὁτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπετέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτά καὶ τοῖσι ἀνδρηίοις τῶν ἐθνέων γενομένοις· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσενέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἶψαν ἀνάλκιδες.

103. Ταῦτα δὲ ποιέων, διεξήϊε τὴν ἡπειρον· ἐς ὃ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβὰς, τοὺς τε Σκύθας κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρήικας. ἐς τούτους δέ μοι δοκείει καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρατός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτεν δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦϊε καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φάσι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν, εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐωυτοῦ στρατῆς μόριον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώρας οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτέων τῇ πλάνῃ αὐτοῦ ἀχθεσθέντες περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν.

104. Φαίνονται μὲν γὰρ ἔοντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι· νοήσας δὲ πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. ὡς δέ μοι ἐν φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σεσώστριος στρατῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκασα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι. ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μῦνοι πάντων ἀνθρώπων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ

αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι· Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοις ἀστυγείτονες ἐόντες, ἀπὸ Κόλχων φασινεωστὶ μεμαθηκέναι. οὗτοι γάρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μῦνοι· καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις φαίνονται ποιεῦντες κατὰ τὰ αὐτά. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ τι φαίνεται ἐόν. ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων ὁκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μιμνῶνται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα.

105. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω περὶ τῶν Κόλχων, ὥς Αἰγυπτίοις προσφερέες εἰσί. λῖνον μῦνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζώη πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερέης ἐστι ἀλλήλοισι. λῖνον δὲ τὸ μὲν Κολχικὸν ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρδονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμενον καλέσεται Αἰγύπτιον.

106. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστας κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλεῦνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰσάσας, καὶ τὰ γράμματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα, καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι· ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολαμμένοι τούτου τοῦ ἀνδρὸς, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίου ἐς Φώκαιαν ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἐκατέρωθι δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγαθος πέμπτης σπιθαμῆς, τῇ μὲν δεξιῇ χερὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίην καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἔτερον ὤμον διὰ τῶν στηθῶν γράμματα ἱρὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγκεκολαμμένα, λέγοντα τάδε· ἘΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ ΧΩΡΗΝ ὩΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἘΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ, ἐτέρωθι δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν θεησαμένων, Μέμνονος εἰκόνα εἰκάζουσίν μιν εἶναι, πολὺ τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

107. Τοῦτον δὴ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρέοντα, καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνθρώπους τῶν ἐθνέων τῶν τὰς χώ-
 ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱεεῖς, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνα-
 κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελφεὸν
 ἑωυτοῦ τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦτον ἐπὶ
 ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς παῖδας, πε-
 ρινηῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλῃ· περινηήσαντα δὲ, ὑπο-
 πρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμβουλευέσθαι
 τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναιῖκα αὐτὸν ἅμα ἄγε-
 σθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευσαι, τῶν παίδων ἐόντων ἕξ, τοὺς
 δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα, γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον,
 αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαίνοντας ἐκσώζεσθαι. ταῦτα
 ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆ-
 ναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ
 πατρί.

108. Νοστήσας δὲ ὁ Σέσωστρις ἐς τὴν Αἴγυ-
 πτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελφεὸν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπη-
 γάγετο, τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τάδε
 ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέος
 κομισθέντας ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱερόν, ἐόντας μεγάλῃ πε-
 ριμήκεας, οὗτοι ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διώρυχας τὰς
 νῦν ἐούσας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὥρυσ-
 σον· ἐποίευν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν ἐούσαν ἱπ-
 πασίμην καὶ ἀμαξενομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, ἐούσα πεδιάς πᾶσα,
 ἀνιππος καὶ ἀναμάξευτος γέγονε· αἷτιαι δὲ τούτων αἱ
 διώρυχες γεγόνاسι, ἐούσαι πολλαί, καὶ παντοίους τρόπους
 ἔχουσai. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ βασι-
 λεύς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἔκτηντο τὰς
 πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅκως τε ἀπίοι ὁ ποταμός,
 σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροισι ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι,
 ἐκ φρεάτων χρεόμενοι. τούτων μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ
 Αἴγυπτος.

109. Κατανεῖμαι δὲ τὴν χώραν Αἰγυπτίοισι
 ἅπασι τοῦτον ἔλεγον τὸν βασιλέα, κλῆρον ἴσον ἐκάστῳ
 τετράγωνον διδόντα· καὶ ἀπὸ τούτου τὰς προσόδους ποιῆ-
 σασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφορὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν.
 εἰ δὲ τινος τοῦ κλήρου ὁ ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν ἂν

πρὸς αὐτὸν, ἐσήμαινε τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ ἀναμετρήσοντας ὅσῳ ἐλάσσων ὁ χῶρος γέγονε, ὅκως τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τελέοι. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα, ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γάρ, καὶ γνώμονα, καὶ τὰ δυνώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. 110. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦνος Αἰγύπτιος Αἰθιοπίης ἦρξε. Μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ Ἑφαιστείου ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα πηχέων, ἑνωτὸν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας ἐόντας τέσσερας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὴ ὁ ἱεὺς τοῦ Ἑφαιστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῷ Δαρεῖον τὸν Πέρσην οὐ περιεῖδε ἰσάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα, φὰς “οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰγυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψασθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκὼν δίκαιον εἶναι ἰσάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μή οὐκ ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.” Δαρεῖον μὲν νυν λέγουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

111. Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν βασιληῖν τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι μὲν οὐδεμῖν στρατῇν, συνενειχθῆναι δέ οἱ τυφλὸν γενέσθαι, διὰ τοιόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος μέγιστα δὴ τότε ἐπ’ ὀκτωκαίδεκα πήχεας, ὥς ὑπερέβαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματῆς ὁ ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτασθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας τὰς δίνας τοῦ ποταμοῦ μετὰ δὲ, αὐτίκα καμόντα αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτεϊ ἀπικέσθαι οἱ μαντήϊον ἐκ Βουτούς πόλιος, ὥς “ἐξίκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς ζημίας, καὶ ἀναβλέψει γυναικὸς οὐρῷ νιψάμενος τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἑνωτῆς ἀνδρα μῦνον πεφοίτηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἄπειρος·” καὶ τὸν πρώτης τῆς ἑνωτοῦ γυναῖκος πειραῖσθαι.

μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέβλεπε, ἐπεξῆς πασέων πειράσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ, συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς τῷ οὐρῷ νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μῖν πόλιν ἢ νῦν καλέεται Ἑρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσαντα ὑποπρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. τῆς δὲ νιψάμενος τῷ οὐρῷ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα. Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν, ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱρὸν ἄξιόθητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελοὺς δύο λιθίνους, ἐξ ἑνὸς ἑόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πηχέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων.

112. Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληῆην ἔλεγον ἄνδρα Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὖνομα Πρωτέα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι κάρτα καλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστηίου πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες Τύριοι· καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὁ συνάπας Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Πρωτέος ἱρὸν, τὸ καλέεται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλλομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱρὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρειω, καὶ τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διαιτήθη Ἑλένη παρὰ Πρωτείῃ, καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρὰ ἐστι, οὐδαμῶς ξείνης ἐπικαλέεται.

113. Ἔλεγον δὲ μοι οἱ ἱεεὶς ἱστοροέοντι τὰ περὶ Ἑλένην γενέσθαι ὧδε· Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλένην ἐκ Σπάρτης ἀποπλέειν ἐς τὴν ἑωυτοῦ. καί μιν, ὡς ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσαι ἄνεμοι ἐκβάλλουσι ἐς τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου ἐς τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ ἐς Ταριχείας. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστι, Ἡρακλέος ἱρὸν· ἐς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ὅτεφ ἀνθρώπων ἐπιβάληται στίγματα ἱρὰ ἑωυτὸν διδούς τῷ θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἄψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατελέει ἕως ὁμοίως μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς.

τοῦ ὦν δὴ Ἀλεξάνδρου ἀπιστέαται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ τὸ ἱρὸν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ, κατηγορεῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτὸν, πάντα λόγον ἐξηγεύμενοι ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὴν ἐς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγορεῖον δὲ ταῦτα πρὸς τε τοὺς ἱρέας καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου φύλακον, τῷ οὐνομα ἦν Θῶνις. 114. Ἀκούσας δὲ τούτων

ὁ Θῶνις πέμπει τὴν ταχίστην ἐς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην, λέγουσαν τάδε· “Ἡκεὶ ξεῖνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔργον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου γὰρ τοῦ ἐωυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε ταύτην ἄγων ἤκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπὸ ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦτον ἐῶμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων ἦλθε;” Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεὺς λέγοντα τάδε· “Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασμένος ξεῖνον τὸν ἐωυτοῦ, συλλαβόντες ἀπάγετε παρ’ ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ ὃ τι κοτὲ καὶ λέξει.” 115. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτόν τε τοῦτον ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἰκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεὺς, τίς εἶη, καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὐνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπηγήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεὺς εἰρώτα αὐτὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην, ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἰκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεὺς, λέγων ὅτι “Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ ἡγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἤδη ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτισάμην· ὅς, ὧ κακίστε ἀνδρῶν, ξεινίων τυχῶν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαο. παρὰ τοῦ σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ ἀνα-

πτερώσας αὐτήν, οἵχεαι ἔχων ἐκκλέψας. καὶ οὐδὲ ταυτὰ τοι μούνα ἤρκεσε, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραίσας ἤκεις. νῦν ὦν, ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἦγῃμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖκα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὐ τοι προήσω ἀπάγεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλληνι ξείνῳ φυλάξω, ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐτὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετορμίζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι.”

116. Ἑλένης μὲν ταύτην ἄπιξιν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ ἱεές γενέσθαι. δοκέει δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ’ οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιήν εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἑτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο, ἐς ὃ μετῆκε αὐτὸν, δηλώσας ὥς καὶ τοῦτον ἐπίσταιτο τὸν λόγον. δῆλον δὲ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλλη ἀνεπόδισε ἑωυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὥς ἀπηνείχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλη πλαζόμενος, καὶ ὥς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὕτω·

Ἐνθ’ ἔσαν οἱ πέπλοι παμποῖκιλοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος θεοειδὴς
ἦγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλὼς εὐρέα πόντον,
τὴν ὁδὸν ἦν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Επιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσείῃ, ἐν τοῖσιδε τοῖσι ἔπεσι·

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
ἐσθλὰ, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρεν, Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίῃ· τῇ πλεῖστα φέρει ζειδῶρος ἄρουρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

καὶ τάδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει·

Αἰγύπτῳ μ’ ἔτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τεληέσσας ἐκατόμβας.

Ἐν τούτοισι τοῖσι ἔπεσι δηλοῖ, ὅτι ἠπίστατο τὴν ἐς Αἴ-

γυπτον Ἀλεξάνδρον πλάνην· ὁμουργεῖ γὰρ ἡ Συρίη Αἰγύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίῃ οἰκεῦσι, 117. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα, καὶ τότε τὸ χωρίον οὐκ ἦκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δῆλον ὅτι οὐκ Ὀμήρου τὰ Κύπρια ἔπεά ἐστι, ἀλλ' ἄλλον τινός. ἐν μὲν γὰρ τοῖσι Κυπρίοισι εἴρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξανδρος ἀπῖκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαεῖ τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρος μὲν νυν καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα χαιρέτω.

118. Εἰρομένου δέ μιν τοὺς ἱρέας, εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐ· ἔφασαν πρὸς ταῦτα τάδε, ἱστορίῃσι φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γὰρ, μετὰ τὴν Ἑλένης ἄρπαγην, ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολλήν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβᾶσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδρυθεῖσαν τὴν στρατιὴν, πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους· σὺν δέ σφι ἰέναι καὶ αὐτὸν Μενέλεων· τοὺς δ' ἐπεὶ τε ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτέειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα τὰ οἱ οἶχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδικημάτων δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὁμνύντας καὶ ἀνωμοτὶ, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἃ Πρωτεὺς ὁ Αἰγύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι δοκούντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὲ ἐπολιόρκεον, ἐς ὃ ἐξεῖλον· ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω δὲ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες αὐτὸν Μενέλεω ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. 119. Ἀπικόμενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἰγυπτον, καὶ ἀναπλώσας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθειάν τῶν πρηγμάτων, καὶ ξεινίων ἤντησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθέα κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἐωντοῦ χρήματα πάντα. Τυχὼν μέντοι τούτων ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ

ἄδικος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὥρμημένον αὐτὸν ἴσχον ἄπλοιαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν, ἐπιτεχνᾶται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο παιδία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων ἔντομά σφρα ἐποίησε. μετὰ δὲ, ὡς ἐπάϊστος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθεὶς τε καὶ διωκόμενος, οἶχετο φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ ἐν-θεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύπτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι, τὰ δὲ παρ' ἐωυτοῖσι γενόμενα ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγειν.

120. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱρέες ἔλεγον· ἐγὼ δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προστίθεμαι, τάδε ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ, ἀποδοθῆναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλι κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅκως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικέῃ. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοισι χρόνοις ταῦτα ἐγίνωσκον· ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὁκότε συμμίσγοιεν τοῖσι Ἕλλησι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παίδων μάχης γινομένης ἀπέθνησκον, εἰ χρή τι τοῖσι ἐποποιῶσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμβαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπωμα, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι, μέλλοντά γε δὴ τῶν παρεόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληΐη ἐς Ἀλέξανδρον περιήϊε, ὥστε γέροντος Πριάμου ἐόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγματα εἶναι· ἀλλὰ Ἐκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκείνου μᾶλλον ἔων, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμβαινόντων, ἰδίῃ τε καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖσι ἄλλοις πᾶσι Τρωσί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθινήν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος

ὅκως πανωλεθρίῃ ἀπολόμενοι καταφανὲς τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. καὶ ταῦτα μὲν τῇ ἐμοὶ δοκέει εἶρηται.

121. Πρωτέος δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην Ῥαμψίνι-
τον ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ πρὸς
ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. ἀντίους δὲ τῶν
προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἔοντας τὸ μέγαθος
πέντε καὶ ἑείκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν πρὸς
βορέῳ ἐστεῶτα καλέουσι θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον, χει-
μῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέ-
ουσί τε, καὶ εὖ ποιέουσι· τὸν δὲ χειμῶνα καλεύμενον τὰ
ἐμπαλιν τούτων ἔρδουσι. (1). Πλούτων δὲ τούτῳ τῷ
βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν ὕστε-
ρον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέσθαι,
οὐδ' ἐγγὺς ἐλθεῖν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφαλήῃ τὰ
χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέεσθαι οἶκημα λίθινον· τοῦ
τῶν τοίχων ἓνα ἐς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίης ἔχειν. τὸν δὲ
ἐργαζόμενον ἐπιβουλεύοντα τάδε μηχανᾶσθαι· τῶν λί-
θων παρασκευάσασθαι ἓνα ἐξαιρετὸν εἶναι ἐκ τοῦ τοίχου
ῤῆιδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός. ὥς δὲ ἐπετε-
λέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυρίσαι τὰ χρή-
ματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιύοντος τὸν οἰκοδόμον περὶ
τελευτὴν τοῦ βίου ἔοντα ἀνακαλέεσθαι τοὺς παῖδας
(εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο) τούτοισι δὲ ἀπηγῆσθαι, ὥς ἐκεί-
νων προορέων ὅκως βίον ἄφθονον ἔχωσι τεχνάσαιτο
οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος. σαφέως δὲ αὐ-
τοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ
λίθου δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ λέγοντα ὥς ταῦτα διαφυ-
λάσσοντες ταμίαι τῶν βασιλῆος χρημάτων ἔσονται. καὶ
τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς
μακρὴν ἔργου ἔχεσθαι· ἐπελθόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα
νυκτὸς, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ τῷ οἰκοδομῇματι ἀνευρόντας,
ῤῆιδίως μεταχειρίσασθαι, καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξεν-
εῖκασθαι. (2). Ὡς δὲ τυχεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα

τὸ οἶκημα θυνάσασθαι ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεᾶ
τὰ ἀγγήϊα· οὐκ ἔχειν δὲ ὅν τινα ἐπαιτιᾶται, τῶν τε ση-
μάντρων ἐόντων σώων, καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὥς
δὲ αὐτῷ καὶ δις καὶ τρίς ἀνόϊξαντι αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι
τὰ χρήματα, (τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κεραΐζοντας,)
ποιῆσαι μιν τάδε· πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύ-
τας περὶ τὰ ἀγγήϊα, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν, στῆσαι.
τῶν δὲ φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων,
καὶ ἐνδύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγγος
προσηλθε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· ὥς δὲ γινῶναι αὐτὸν
ἐν οἷῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεόν, καὶ δηλοῦν
αὐτῷ τὰ παρεόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην ἐσδύντα
ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐτὸς ὀφθεῖς,
καὶ γνωρισθεῖς ὡς εἶη, προσαπολέσει καὶ ἐκείνον. τῷ δὲ
δόξαι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πεισθέντα ταῦτα· καὶ
καταρμόσαντα τὸν λίθον ἀπιέναι ἐπ' οἶκον φέροντα τὴν
κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. ⁽³⁾. Ὡς δὲ ἡμέρη ἐγένετο,
ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα ἐς τὸ οἶκημα ἐκπεπληῆχθαι ὀρέ-
οντα τὸ σῶμα τοῦ φωρὸς ἐν τῇ πάγῃ ἄνευ τῆς κεφαλῆς
εἶν· τὸ δὲ οἶκημα ἀσινὲς, καὶ οὔτε ἔσοδον οὔτε ἐκδυσιν
οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δὲ μιν τάδε ποιῆσαι· τοῦ
φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τείχεος κατακρεμάσαι· φυλά-
κους δὲ αὐτοῦ καταστήσαντα, ἐντείλασθαι σφι, τὸν ἄν
ἴδωνται ἀποκλαύσαντα ἢ κατοικτισύμενον, συλλαβόντας
ἄγειν πρὸς ἐωυτόν. ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυσ, τὴν
μητέρα δεινῶς φέρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιεόντα παῖ-
δα ποιουμένην, προστάσσειν αὐτῷ, ὅτεῳ τρόπῳ δύναται,
μηχανᾶσθαι ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας
κομιεῖ· εἰ δὲ τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτήν, ὥς
ἐλθοῦσα πρὸς τὸν βασιλῆα μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ
χρήματα. ⁽⁴⁾. Ὡς δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ
τοῦ περιεόντος παιδὸς, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ
ἔπειθε, ἐπιτεχνήσασθαι τοιάδε μιν. ὄνους κατασκευασά-
μενον, καὶ ἀσκούς πλήσαντα οἴνου ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν
ὄνων, καὶ ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὥς δὲ κατὰ τοὺς φυ-

λάσσοντας ἦν τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπισπάσαντα τῶν ἀσκῶν δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λύειν ἀπαμμένους. ὥς δὲ ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα βρωῶντα, ὥς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὁκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον τράπηται. τοὺς δὲ φυλάκους, ὥς ἰδεῖν πολὺν ῥέοντα τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν ἀγγήϊα ἔχοντας, καὶ τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν, ἐν κέρδεϊ ποιευμένους· τὸν δὲ διαλοιδορέεσθαι πᾶσι ὀργὴν προσποιούμενον. παρὰ μιν θευμένων δὲ αὐτὸν τῶν φυλάκων, χρόνῳ πρηϋνεσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑπῆσθαι τῆς ὀργῆς· τέλος δὲ ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ κατασκευάζειν. ὥς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι, καὶ τινα καὶ σκῶψαι μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέσθαι, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκῶν ἕνα· τοὺς δὲ αὐτοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέεσθαι, καὶ ἐκείνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν μείναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναί τε δὴ, καὶ καταμεῖναι. ὥς δὲ μιν παρὰ τὴν πόσιν φιλοφρόνως ἡσπάζοντο, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν. δαψιλῆϊ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς φυλάκους ὑπερμεθυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ ἐνθάπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσω ἦν τῆς νυκτὸς, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλῦσαι, καὶ τῶν φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηΐδας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελαύνειν ἐπ' οἶκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα. (3). Τὸν δὲ βασιλέα, ὥς αὐτῷ ἀπηγγέλθη τοῦ φωρὸς ὁ νέκυσ ἐκκεκλεμμένος, δεινὰ ποιεῖν· πάντως δὲ βουλόμενον εὑρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος, ποιῆσαί μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα τὴν ἐωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάντας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι, ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅτι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὃς δ' ἂν ἀπηγῆσθαι τὰ περὶ τὸν φῶρα γεγεννημένα, τοῦτον συλλαμβάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὥς δὲ τὴν παῖδα ποιεῖν τὰ ἐκ τῆς πα-

τὸς προσταχθέντα, τὸν φῶρα πυθόμενον τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπίῃ τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιέειν τάδε. νεκροῦ προσφάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὦμῳ τὴν χεῖρα, ἰέναι αὐτὸν ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ ἐς τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτώμενον τάπερ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπηγῆσασθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἶη ἐργασμένος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος ὑπὸ πάγης ἀλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν· σοφώτατον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας καταλύσειε τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκουσε, ἅπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ φῶρα ἐν τῷ σκότειϊ πρότεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβομένην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχεσθαι· τὸν δὲ φῶρα προέμενον αὐτῇ οἴχεσθαι διὰ θυρέων φεύγοντα. (6). Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα ἀνευεῖχθαι, ἐκπεπλήχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε καὶ τόλμῃ τ' ἀνθρώπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα ἐς πάσας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἄδειάν τε διδόντα, καὶ μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἑωυτοῦ. τὸν δὲ φῶρα πιστεύσαντα ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Ῥαμψίνιτον δὲ μεγάλως θωυμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύτην συνοικίσαι, ὡς πλείστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκείνους δὲ Αἰγυπτίων.

122. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔλεγον τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν καταβῆναι κάτω ἐς τὸν οἶον Ἕλληνες αἰδῶν νομίζουσι εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρι· καὶ τὰ μὲν νικᾶν αὐτὴν, τὰ δὲ ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μιν πάλιν ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου καταβάσιος, ὡς πάλιν ἀπῆκετο, ὅρτην δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφασαν· τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας αὐτούς· οὐ μέντοι, εἴ τε δι' ἄλλο τι, εἴ τε διὰ ταῦτα ὀρτάζουσι, ἔχω λέγειν. φᾶρος δὲ αὐτημερὸν ἐξυφάναντες οἱ ἱεεὶς κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρῃ τοὺς ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ φᾶρος ἐς ὁδὸν φέρουσιν ἐς ἱὸν Δήμητρος

αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπίσω. τὸν δὲ ἱρέα τοῦτον κατα-
 δεδεμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγε-
 σθαι ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Δήμητρος, ἀπέχον τῆς πόλιος ἑείκοσ.
 σταδίου· καὶ αὖτις ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς
 λύκους ἐς τὸν αὐτὸ χωρίον. 123. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ’
 Αἰγυπτίων λεγομένοισι χράσθω ὅτε τὰ τοιαῦτα πιθανά
 ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάντα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ
 λεγόμενα ὑπὲρ ἐκάστων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ
 τῶν κάτω Αἰγύπτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον.
 Πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ εἰπόντες,
 ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι. τοῦ σώματος δὲ κα-
 ταφθίνοντος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὶ
 δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
 πετεινὰ, αὖτις ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει·
 τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσι.
 τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρό-
 τερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑωυτῶν ἔοντι τῶν ἐγὰ
 εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω.

124. Μέχρι μὲν νυν Ῥαμψινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν
 Αἰγύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυ-
 πτον μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφω
 Χέοπα ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακλήϊσαντα γάρ
 μιν πάντα τὰ ἱρά, πρῶτα μὲν σφεας θυσιῶν ἀπέρξαι
 μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑωυτῷ κελεύειν πάντας Αἰγυπτίους.
 τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτομιῶν τῶν ἐν τῷ
 Ῥαβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τουτέων ἔλκειν λίθους μέχρι τοῦ Νεί-
 λου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποταμὸν πλοίοις τοὺς λίθους
 ἑτέροις ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλούμε-
 νον ὅρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα
 μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ
 ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λαῷ δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ
 κατὰ τὴν εἰλκὸν τοὺς λίθους, τὴν ἔδειμαν· ἔργον ἔον οὐ
 πολλῷ τέφῃ ἔλασσαν τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν· (τῆς
 γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ δέκα ὀργυιαί·
 ὕψος δὲ τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὕτη ἑωυτῆς ὀκτὼ ὀργυιαί·

λίθου τε ξεστοῦ καὶ ζῶν ἐγγεγλυμμένων) ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποιέετο θήκας ἐωντῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νείλου ἐσαγαγόν. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι ἐείκοσι ἔτεα ποιευμένη· τῆς ἐστὶ παντακῇ μέτωπον ἕκαστον ὀκτὼ πλέθρα, εὐρύσης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον· λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἁρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσω. 125. Ἐποιήθη δὲ ὧδε αὕτη ἡ πυραμίς· ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶτον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤειρον τοὺς ἐπιλοίπους λίθους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι· χαμάθεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἶροντες· ὅκως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἐτέρην μηχανὴν ἐτίθετο, ἐστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοίχου· ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον ἐπ' ἄλλης μηχανῆς. ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν, εὐῶσαν μίην τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖχον ἕκαστον, ὅκως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρᾳ κατάπερ λέγεται. Ἐξεποιήθη δ' ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δὲ, τὰ ἐπόμενα τούτων ἐξεποιέον· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. ✕ Σεσήμανται δὲ διὰ γραμμάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίνην καὶ κρόμνα καὶ σκόροδα ἀναισιμώθη τοῖσι ἐργαζομένοισι· καὶ ὥς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὁ ἐρμηνεύς μοι ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα ἔφη ἑξακόσια καὶ χίλια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. ✕ εἰ δ' ἔστι οὕτως ἔχοντα ταῦτα, κόσμα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἐστὶ ἔς τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι ἐργαζομένοισι; ὁκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα τὸν εἰρημένον· ἄλλον δὲ, ὥς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοὺς λίθους ἔταμνον καὶ ἄγον καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὀρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. 126. Ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χέοπα κακότητος, ὥστε χρημάτων δεόμε-

νον τὴν θυγατέρα τὴν ἑωυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι πρήσσεσθαι ἀργύριον ὁκόσον δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε ἔλεγον· τὴν δὲ τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημήϊον καταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκάστου δέεσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο. ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδομηθῆναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον, ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρον.

127. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέοπα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτεα· τελευτήσαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιληΐην τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα. καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρόπῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦτα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὕπεστι οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἦκει ἐς αὐτὴν ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέρην ρέουσα· διὰ οἰκοδομημένου δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι κεῖσθαι Χέοπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποβὰς τῆς ἐτέρης τῶντὸ μέγαθος, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδόμησε. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφον τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι μάλιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλεγον Χεφρῆνα ἑξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα. 128. Ταῦτα ἑξ τε καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου κατακληϊσθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσεος οὐ κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

129. Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῖνον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν τετρυνμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀνεῖναι πρὸς ἔργα τε καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῶν δικαιοτάτας κρίνειν. κατὰ

τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνέουσι μάλιστα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γάρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐωυτοῦ διδόντα ἄλλα ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔόντι δὲ ἡπίῳ τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολιήτας, καὶ ταῦτα ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἄρξαι τὴν θυγατέρα ἀποθανοῦσαν αὐτοῦ, τὴν μουνόν οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι τέκνον. τὸν δὲ ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιεπεπτῶκεε πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βούν ξυλίην κοίλην. καὶ ἔπειτα καταχρυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα.

130. Αὕτη ὣν ἡ βούς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν φανερή, ἐν Σαΐ μὲν πόλι ἐοῦσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι βασιληίοισι ἐν οἰκήματι ἡσκημένῳ· θυμῆματα δὲ παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην· νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. ἀγχοῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν παλακέων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν Σαΐ πόλι ἱρέες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί, ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς ἐείκοσι μάλιστα κη, γυμναὶ ἐργασμέναι· αἱ τινες μέντοι εἰσὶ οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ λεγόμενα.

131. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης καὶ τῶν κολοσσῶν τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐράσθη τῆς ἐωυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ ἀκούσῃ. μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπὸ ἄχεος· ὁ δὲ μιν ἔθαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι πεπονθυίας τάπερ αἱ ζῶαι ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι φλυηρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλήκασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων φαίνοντο ἐοῦσαι ἔτι καὶ ἐς ἐμέ.

132. Ἡ δὲ βούς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται φοινικέῳ εἵματι· τὸν αὐχένα δὲ

καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει κεχρυσωμένα παχεῖ κάρτα χρυσῷ· μεταξὺ δὲ τῶν κερέων ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεστι χρύσεος. ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέγαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζώῃ. ἐκφέρεται δὲ ἐκ τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα. ἐπεὰν τύπτωνται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι, τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς τὸ φῶς. φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυκερίνου ἀποθνήσκουσιν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν ἡλίον κατιδεῖν. 133. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος, δεύτερα τούτῳ τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ μαντήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς “μέλλοι ἐξ ἔτεα μῶνον βιοῦς, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσῃν.” τὸν δὲ, δεινὸν ποιησάμενον, πέμψαι ἐς τὸ μαντήϊον τῷ θεῷ ὀνειδισμα, ἀντιμεμφόμενον ὅτι “ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος, ἀποκλητῆσαντες τὰ ἱρά, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς ἐὼν μέλλοι ταχέως οὕτω τελευτήσῃν.” Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἐλθεῖν λέγοντα “τούτων εἵνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον. οὐ γὰρ ποιῆσαί μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἴγυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἔτεα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατόν· καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας μαθεῖν τοῦτο, κεῖνον δὲ οὔ.” Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν Μυκερίνον, ὡς κατακεκριμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐτὰ πίνειν τε καὶ εὐπαθέειν, οὔτε ἡμέρης οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἐς τε τὰ ἔλεα καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεώτατα. ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήϊον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δυνάδεκα ἔτεα ἀντὶ ἑξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι γοιεύμεναι.

134. Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, ἐείκοσι ποδῶν καταδέουσιν κῶλον ἕκαστον τριῶν πλέθρων, εὐρύς τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ

ἡμῖσιν Αἰθιοπικῶν· τὴν δὴ μετεξέτεροί φασι Ἑλλήνων Ῥοδῶπιος ἐταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἦτις ἦν ἢ Ῥοδῶπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι, ὥς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίωννται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ' οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τουτέων τῶν βασιλῆων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λιπομένων Ῥοδῶπις· γενεὴν μὲν ἀπὸ Θρηίκης, δούλη δὲ ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύνδουλος δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιοῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδμονος ἐγένετο, ὥς διέδεξε τῇδε οὐκ ἦκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπροπίου “ὅς βούλοιτο ποινὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελέσθαι” ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παιδὸς παῖς, ἄλλος Ἰάδμων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο. 135. Ῥοδῶπις δὲ ἐς

Αἴγυπτον ἀπῆκετο, Ξάνθεω τοῦ Σαμίου κομίσαντός μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην ἐλύθη χρημάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαράξου, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφoῦς τῆς μουσοποιοῦ. οὕτω δὴ ἢ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κάρτα ἐπαφρόδιτος γενομένη μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ιδέσθαι ἐστὶ ἔτι καὶ ἐς τόδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρήματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆιον ἐωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἐωυτῆς. τῆς ὦν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀβελοὺς βουνόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἢ δεκάτῃ οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἳ καὶ νῦν ἔτι συννεύεσθαι, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χῖοι ἀνέθεσαν, ἀντίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυκράτι

ἐπαφρόδιτοι γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ αὕτη, τῆς πέρι λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὴ τι κλεινὴ ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδῶπιος τὸ οὖνομα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὖνομα ἦν Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσσον δὲ τῆς ἐτέρης περιλεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπφῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδῶπιος μὲν νυν πέρι πέπαυμαι.

136. Μετὰ δὲ Μυκερίνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλεγον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχιν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆσαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἔοντα πολλῷ τε κάλλιστα καὶ πολλῷ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάντα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλλην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκεῖνα δὲ καὶ μακρῷ μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἔλεγον, ἀμιξίης ἐούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι, ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμβάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἔτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, τὸν διδόντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατέειν τῆς τοῦ λαμβάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον, τήνδε ἐπεῖναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος, μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ τάφῳ, μήτ' ἐν ἄλλῳ μηδενὶ, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἐωντοῦ ἀπογενόμενον θάψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασιλέα τοὺς πρότερον ἐωντοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύπτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι ἐκ πλίνθων ποιήσαντα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολλημένα τάδε λέγοντά ἐστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ ΑΥ' ΤΕΩΝ ΤΟΣΟΥΤΟΝ, ὍΣΟΝ Ὁ ΖΕΥΣ ΤΩΝ ἈΛΛΩΝ ΘΕΩΝ. ΚΟΝΤΩι ΓΑΡ ὙΠΟΤΥΠΤΟΝΤΕΣ ἘΣ ΛΙΜΝΗΝ, Ὁ ΤΙ ΠΡΟΣΣΧΟΙΤΟ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥ ΤΩι ΚΟΝΤΩι, ΤΟΥΤΟ ΣΥΛΛΕΓΟΝΤΕΣ, ΠΛΙΝΘΟΥΣ Εἴ-ΡΥΣΑΝ, ΚΑΙ ΜΕ ΤΡΟΠΩι ΤΟΙΟΥΤΩι ἘΞΕΠΟΙΗΣΑΝ. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέξασθαι.

137. Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύσιος πόλιος, τῷ οὐνομα Ἄνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθιοπίας τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα. τὸν μὲν δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα ἐς τὰ ἔλεα· τὸν δὲ Αἰθιοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτεα πεντήκοντα· ἐν τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὅκως τῶν τις Αἰγυπτίων ἀμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν· τὸν δὲ κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν ἐπιτάσσοντα χῶματα χοῦν πρὸς τῇ ἐωυτῶν πόλι, ὅθεν ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ὀρυζάντων ἐπὶ Σεσώστριος βασιλέος· δεύτερα δὲ ἐπὶ τοῦ Αἰθιοπος καὶ κάρτα ὑψηλαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσομένων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πολίων, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βουβάστι πόλι ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱρὸν ἐστὶ Βουβάστιος ἀξιαπηγητότατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδαπανώτερά ἐστι ἱρά· ἡδονῇ δὲ ιδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλλον. ἡ δὲ Βούβαστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἐστὶ Ἄρτεμις. 138. Τὸ δὲ ἱρὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσόδου, τὸ ἄλλο νησός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυχες ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρι τῆς ἐσόδου τοῦ ἱροῦ ἐκατέρη ἐσέχει· ἡ μὲν τῇ περιρρέουσα, ἡ δὲ τῇ, εὖρος εἴσασα ἐκατέρη ἑκατὸν ποδῶν, δένδρεσι κατάσκιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυιέων ἐστὶ τύποισι δὲ ἐξαπήχεσι ἐσκευάδαται ἀξίοισι λόγου. ἐὼν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλι τὸ ἱρὸν κατορᾶται πάντοθεν περιϊόντι· ἅτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὑψοῦ, τοῦ δ' ἱροῦ οὐ κεκινημένου, ὥς ἀρχῆθεν ἐποιήθη, ἔσοπτόν ἐστι. περιθέει δ' αὐτὸ αἵμασιγῇ ἐγγεγλυμμένη τύποισι. ἔστι δὲ ἔσωθεν ἄλσος δένδρεων μεγίστων πεφυτευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τῷγαλμα ἔνι. εὖρος δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱροῦ πάντη σταδίου ἐστὶ. κατὰ μὲν δὴ τὴν ἔσοδον, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου τρεῖς μάλιστά κη, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς ἡῶ· εὖρος

δὲ, ὡς τεσσέρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· φέρει δ' ἐς Ἑρμέω ἱρόν. τὸ μὲν δὴ ἱρόν τοῦτο οὕτω ἔχει. 139. Τέλος δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὥδε ἔλεγον γενέσθαι. ὅψιν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε ἰδόντα αὐτὸν οἴχεσθαι φεύγοντα· ἐδόκεε οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν τοὺς ἱρέας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας μέσους διαταμέειν· ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ δοκέοι ταύτην τοὺς θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας περὶ τὰ ἱρά, κακόν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων λάβοι· οὐκὼν ποιήσῃ ταῦτα· ἀλλὰ γάρ οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρόνον ὁκόσον κε-
 χρῆσθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου ἐκχωρήσῃ. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἐόντι αὐτῷ τὰ μαντήϊα, τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνείλε, ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύπτου βασιλεῦσαι ἕτεα πεντήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗτος ἐξήϊε, καὶ αὐτὸν ἡ ὅψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε, ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβὰκως. 140. Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὗτις τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον, ἔνθα πεντήκοντα ἕτεα νῆσον χώσας σποδῶ τε καὶ γῇ οἴκεε. ὅκως γάρ οἱ φοιτᾶν σῆτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκάστοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν, ἀλλὰ ἕτεα ἐπὶ πλέω ἢ ἐπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν οἱ πρότεροι γενόμενοι βασιλῆες Ἀμυρταίου· οὐνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἑλβώ· μέγαθος δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα σταδίων.

141. Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱρέα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ οὐνομα εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὡς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτούς, καὶ σφεας ἀπελέσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν προτέρων βασιλῆων δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ δυνώδεκα ἀρούρας. μετὰ δὲ, ἐπ' Αἰγυπτον ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκὼν

δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθέειν· τὸν δὲ ἱρέα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόντα ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθέειν. ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον, καὶ οἱ δόξαι ἐν τῇ ὄψι ἐπιστάντα τὸν θεὸν θαρσύνειν, ὥς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρατόν· αὐτὸς γάρ οἱ πέμψειν τιμωροὺς. τούτοισι δὴ μιν πίσυνον τοῖσι ἐνυπνίοισι, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς βουλομένους οἱ ἔπεσθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλουσίῳ· ταύτῃ γάρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἔπεσθαι δὲ οἱ τῶν μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ, καὶ χειρών ακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐνθαῦτα ἀπικομένους, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖσι ἐπιχυνθέντας νυκτὸς μῦς ἀρουραίους, κατὰ μὲν φαγέειν τοὺς φαρετρεῶνας αὐτέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχανα, ὥστε τῇ ὕστεραίῃ φευγόντων σφέων γυμνῶν ὅπλων πεσέειν πολλοὺς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἔστηκε ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ἙΣ ἙΜΕ ΤΙΣ ὍΡΕΩΝ ΕὔΣΕΒΗΣ ἙΣΤΩ.

142. ἙΣ ΜΕΝ τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτιοί τε καὶ οἱ ἱρέες ἔλεγον, ἀποδεικνύντες ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱρέα τοῦτον τὸν τελευταῖον βασιλεύσαντα, μῖν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιρέας καὶ βασιλέας ἐκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τοι τριηκόσαιο μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνάεσσι μύρια ἔτεα· γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν ἑκατὸν ἔτεα ἔστι· μῆς δὲ καὶ τεσσεράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκόσια καὶ χίλια ἔτεα. οὕτω ἐν μυρίοισι τε ἔτεσι καὶ χιλίοισι, καὶ πρὸς, τριηκοσίοισι τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδὲ πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. Ἐν τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἕξ ἡθέων τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι· ἐνθα τε νῦν καταδύεται, ἐν-

θεῦτεν δις ἐπαντεῖλαι· καὶ ἔνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδῦναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροιωθῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ σφι γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νοῦσους, οὔτε τὰ κατὰ τοὺς θανάτους.

143. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ ἐν Θήβησι γενεηλογήσαντί τε ἑωυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι τὴν πατριὴν ἐς ἑκκαιδέκατον θεὸν, ἐποίησαν οἱ ἱεεὲς τοῦ Διὸς οἷόν τι καὶ ἔμοι οὐ γενεηλογήσαντι ἔμεωυτόν. ἔσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἐὸν μέγα, ἐξηρίθμεον δεικνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσοῦτους ὅσους περ εἶπον· ἀρχιρεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἴσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ζόης εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμέοντες ὦν, καὶ δεικνύντες ὅτι ἱεεὲς ἔμοι, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον ἐόντα, ἐκ τοῦ ἄγχιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνης διεξιόντες διὰ πασέων, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς. Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι ἐς ἑκκαιδέκατον θεὸν, ἀντεγενεηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθμῇ, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι ἄνθρωπον. ἀντεγενεηλόγησαν δὲ ὧδε, φάμενοι ἕκαστον τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγονέναι· ἐς δὲ τοὺς πέντε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν κολοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γενόμενον, καὶ οὔτε ἐς θεὸν, οὔτε ἐς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δὲ ἐστὶ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς κᾶγαθός. 144. Ἦδη ὦν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπεδείκνυσάν σφεας πάντας ἐόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμένους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι· ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὡρον τὸν Ὀσίριος παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι· τοῦτον καταπαύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου, Ὀσιρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

145. Ἐν Ἕλλησι μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυπτίοις δὲ Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτῶ

τῶν πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ τῶν δευτέρων τῶν δυνώδεκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ τῶν τρίτων οἱ ἐκ τῶν δυνώδεκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεί μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωταί μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλέονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἐξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστά ἐστι ἐς ἐμέ· Ἡρακλεί δὲ τῷ Ἀλκμήνης, κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῇ λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν·) ἐλάσσω ἔτεά ἐστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. 146. Τούτων ὧν ἀμφοτέρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσί τις πείσεται λεγομένοισι μάλλον· ἐμοὶ δ' ὧν ἡ περὶ αὐτέων γνώμη ἀποδέδεται. εἰ μὲν γὰρ φανεροί τε ἐγένοντο καὶ κατεγύησαν καὶ οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατάπερ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφιτρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης, καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ τούτους ἄλλους, ἄνδρας γενομένους, ἔχειν τὰ ἐκείνων οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὡς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν ἐνεῖρράψατο Ζεὺς, καὶ ἦναι ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύπτου ἐοῦσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ· καὶ Πανὸς γε πέρι οὐκ ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπετο γενόμενος. δῆλά μοι ὧν γέγονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνόματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν. Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

147. ὍΣΑ ΔΕ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοισι, κατὰ ταύτην τὴν χώραν γενέσθαι, ταῦτ' ἡδὲ φράσω· προσέσται δέ τι αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὥψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι μετὰ τὸν ἱερά τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα γὰρ χρό-

νον οἰοί τε ἦσαν ἄνεν βασιλῆος διαιτᾶσθαι,) ἐστήσαντο
 δυώδεκα βασιλέας, δυώδεκα μοίρας δασάμενοι Αἴγυ-
 πτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησάμενοι ἐβασίλευον
 νόμοισι τοισίδε χρεώμενοι, μήτε καταίρειν ἀλλήλους,
 μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχειν τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου, εἶναι
 τε φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους τού-
 τους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περιστέλλοντες· ἐκέχρηστό σφι
 κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνισταμένοισι ἐς τὰς τυραννίδας “ τὸν
 χαλκῇ φιάλῃ σπείσαντα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου,
 τοῦτον ἀπάσης βασιλεύσειν Αἰγύπτου.” ἐς γὰρ δὴ τὰ
 πάντα ἱρὰ συνελέγοντο. 148. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα
 ἔδοξε λιπέσθαι κοινῇ· δόξαν δέ σφι, ἐποιήσαντο λαβύριν-
 θον, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδεί-
 λων καλεομένην πόλιν μάλιστά κη κείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη
 ἶδον λόγου μέζω. εἰ γάρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε
 καὶ ἔργων ἀπύοδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν
 καὶ δαπάνης φανείη ἔοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοι
 ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν Σάμῳ·
 ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζονες, καὶ πολ-
 λῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγάλων ἀν-
 ταξίη· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει.
 τοῦ γὰρ δυώδεκα μὲν εἰσι αὐλαὶ κατάστεγοι, ἀντίπυλοι
 ἀλλήλησι· ἔξ μὲν πρὸς βορέω, ἔξ δὲ πρὸς νότον τετραμ-
 μέναι συνεχές· τοῖχος δὲ ἔξωθεν ὁ αὐτός σφεας περιέρ-
 γει. οἰκήματα δ' ἔνεστι διπλᾶ, τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ
 μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων
 καὶ χιλίων ἑκάτερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων
 αὐτοὶ τε ὀρέομεν διεξιόντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγο-
 μεν· τὰ δὲ αὐτέων ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ
 γὰρ ἐπεστεῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς
 ἤθελον, φάμενθι θήκας αὐτόθι εἶναι τῶν τε ἀρχὴν τὸν
 λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλῆων, καὶ τῶν
 ἱρῶν κροκοδείλων· οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων
 ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω μέζονα ἀνθρω-
 πητίων ἔργων αὐτοὶ ὀρέομεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ τῶν

στεγέων, καὶ οἱ ἐλιγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἔοντες ποικιλώ-
 τατοι, θῶμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς τὰ οἰκή-
 ματα διεξιούσι, καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς παστάδας, ἐς
 στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων, καὶ ἐς αὐλὰς ἄλλας
 ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὁροφὴ δὲ πάντων τούτων, λιθίνη, κατὰ-
 περ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι τύπων ἐγγεγλυμμένων πλέοι
 αὐλὴ δὲ ἐκάστη περίστυλος, λίθου λευκοῦ ἄρμοσμένου τὰ
 μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχε-
 ται πυραμὶς τεσσαρακοντόργυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγ-
 γέγλυπται· ὁδὸς δ' ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

149. Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἔοντος τοιούτου θῶ-
 μα ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλεομένη λίμνη,
 παρ' ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμε-
 τρον τῆς περιόδου εἰς στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι
 σχοίνων ἐξήκοντα ἔόντων· ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ
 παρὰ θάλασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορῆν τε
 καὶ νότον· ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑωυτῆς, πεν-
 τηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτὴ, αὐτὴ
 ἐηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι δύο πυ-
 ραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πεντήκοντα ὀργυῖας ἑκα-
 τέρη, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον τοσοῦτο· καὶ
 ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεστι κολοσσὸς λίθινος κατήμενος ἐν
 θρόνῳ. οὗτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰς ἑκατὸν ὀργυῖων. αἱ
 δ' ἑκατὸν ὀργυῖαι δίκαιαι εἰσι στάδιον ἑξάπλεθρον· ἑξα-
 πέδου μὲν τῆς ὀργυῖης μετρεομένης, καὶ τετραπήχεος· τῶν
 ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἔόντων, τοῦ δὲ πήχεος, ἑξα-
 παλαίστου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ λίμνῃ αὐθιγενὲς μὲν
 οὐκ ἔστι· ἄνυδρος γὰρ δὴ δεινῶς ἐστὶ ταύτη· ἐκ τοῦ Νεί-
 λου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσῆκται, καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἔσω ῥέει
 ἐς τὴν λίμνην, ἔξ δὲ μῆνας ἔξω ἐς τὸν Νεῖλον αὐτῆς. καὶ
 ἐπεὰν μὲν ἐκρέῃ ἔξω, ἡ δὲ τότε τοὺς ἔξ μῆνας ἐς τὸ βασι-
 λῆιον καταβάλλει ἐπ' ἡμέρην ἐκάστην τάλαντον ἀργυρίου
 ἐκ τῶν ἰχθύων· ἐπεὰν δὲ ἐσίῃ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, εἴκοσι
 μνέας. 150. Ἐλεγον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὥς ἐς τὴν
 Σύρτιν τὴν ἐν Αἰβύῃ ἐκδιδοῖ ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τε-

τραμμένη τὸ πρὸς ἐσπέρην ἐς τὴν μεσόγαιον παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ Μέμφιος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὤρεον τὸν χοῦν οὐδαμοῦ ἐόντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰρόμην τοὺς ἄγχιστα οἰκέοντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ χοῦς ὁ ἐξορυχθεὶς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἵνα ἐξεφορήθῃ, καὶ εὐπετέως ἐπειθον· ἦδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίῳ πόλιν γενόμενον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρδαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα ἐόντα μεγάλα καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι ἐπενόησαν κλῶπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὴ ὧν τῶν σφετέρων οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλῶπες, ὑπὸ γῆν σταθμεώμενοι ἐς τὰ βασιλῆϊα οἰκία ὄρυσσον. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφορεόμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νῦξ, ἐς τὸν Τίγριν ποταμὸν παραβρέοντα τὴν Νίνον ἐξεφόρεον, ἐς ὃ κατεργάσαντο ὃ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὄρυγμα γενέσθαι, πλὴν οὐ νυκτὸς ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὄρυσσοντας γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους, ἐς τὸν Νεῖλον φορέειν· ὁ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἔμελλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

151. Τῶν δὲ δυνώδεκα βασιλῆων δικαιοσύνη χρεωμένων, ἀνὰ χρόνον ὥς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὁ ἀρχιεὺς ἐξένεικέ σφι φιάλας χουσεάς τῇσί περ ἐώθεσαν σπένδειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκα δυνώδεκα ἐοῦσι. ἐνθαῦτα ὥς οὐκ εἶχε φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστεὼς αὐτέων Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην ἐοῦσαν χαλκὴν ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἐφόρεόν τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῷ νόῳ χρεώμενος ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ ἐν φρενὶ λαβόντες τό τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὃ τι ἐκέχρηστό σφι, τὸν χαλκὴν σπείσαντα αὐτῶν φιάλῃ, τοῦτον βασιλῆα ἔσεσθαι μῦνον Αἰγύπτου, ἀναμνησθέντες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδikaίωσαν Ψαμμίτιχον, ὥς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμῆς προνοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξέ σφι διω-

ξαι ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν ἐλέων ὀρμεώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ. 152. Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον φεύγοντα τὸν Αἰθίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκῶν ἀπέκτεινε, τοῦτον φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθη ἐκ τῆς ὄψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων οὔτοι οἱ ἐκ νομοῦ Σαίτεώ εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύοντα, τὸ δεύ-
 ερον πρὸς τῶν ἔνδεκα βασιλέων καταλαμβάνει μιν διὰ τὴν κυνέην φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. Ἐπιστάμενος ὢν ὡς πε-
 ριυβρισμένος εἶη πρὸς αὐτῶν, ἐπενόεε τίσασθαι τοὺς διώ-
 ξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτούν πόλιν ἐς τὸ χρηστή-
 ριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοισι ἐστι μαντήϊον ἀ-
 ψευδέστατον, ἦλθε χρησμὸς, ὡς τίσις ἦξει ἀπὸ θαλάσσης
 χαλκῶν ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ με-
 γάλῃ ὑπεκέχυτο, χαλκῶους οἱ ἄνδρας ἦξειν ἐπικούρους.
 χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰω-
 νάς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας ἀπε-
 νειχθῆναι ἐς Αἴγυπτον· ἐκβάντας δὲ ἐς γῆν καὶ ὀπλι-
 σθέντας χαλκῷ ἀγγέλλει τῶν τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἔλεα
 ἀπικόμενος τῷ Ψαμμίτιχῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ
 ἄνδρας ὀπλισθέντας,) ὡς χάλκεοι ἄνδρες ἀπιγμένοι ἀπὸ
 θαλάσσης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστή-
 ριον ἐπιτελεύμενον, φίλα τε τοῖσι Ἰωσι καὶ Καρσὶ ποιέε-
 ται· καὶ σφεας μεγάλα ὑπισχνεύμενος πείθει μετ' ἐω-
 τοῦ γενέσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ' ἐωυτοῦ
 βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, κατα-
 ρέει τοὺς βασιλέας.

153. Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίησε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον ἄνεμον τετραμμένα· αὐλήν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται ἐπεὰν φανῇ ὁ Ἄπης, οἰκοδόμησε ἐναντίον τῶν προπυ-
 λαίων, πᾶσάν τε περίστυλον ἐοῦσαν, καὶ τύπων πλέην·
 ἀντὶ δὲ κίωνων ὑπεστᾶσι κολοσσοὶ δυωδεκαπῆχες τῇ αὐ-
 λῇ. ὁ δὲ Ἄπης κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσάν ἐστι Ἐπα-
 φος. 154. Τοῖσι δὲ Ἰωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασαμέ-

νοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντος, τοῖσι οὐνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. τούτους τε δὴ σφι τοὺς χώρους δίδωσι, καὶ τᾶλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέδωκε· καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεσθαι. ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν οἱ νῦν ἑρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους τοὺς χώρους οἴκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χῶροι πρὸς θαλάσσης, ὀλίγον ἔνερθε Βουβάστιος πόλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλευμένῳ στόματι τοῦ Νείλου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας ἐνθεῦτεν κατοίκησε ἐς Μέμφιν, φυλακὴν ἐωυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίων. Τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοισι, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμίτιχου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως· πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλόγλωσσοι κατοικήσθησαν. ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώρων, ἐν τούτοισι δὴ οἱ τε ὀλκοὶ τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

155. Τοῦ δὲ χρηστηρίου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνήσθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὥς ἀξίου ἐόντος ποιήσομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἔστι μὲν Λητοῦς ἱρὸν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ Σεβεννυτικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέοντι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου τὸ χρηστήριόν ἐστι Βουτῶ, ὥς καὶ πρότερον οὐνόμασται μοι. ἱρὸν δὲ ἐστι ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρηστήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προπύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. τὸ δὲ μοι τῶν φανερῶν θῶμα μέγιστον παρεχόμενον φράσω. ἔστι ἐν τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἐνὸς λίθου πεποιημένος ἐς τε ὕψος, καὶ ἐς μῆκος· καὶ τοῖχος ἕκαστος τούτοισι ἴσος· τεσσαράκοντα

πηχέων τουτέων ἕκαστόν ἐστι. τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς ἄλλος ἐπικέεται λίθος ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. 156. Οὕτω μὲν νυν ὁ νηὸς τῶν φανερῶν μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱρόν ἐστι θωυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμις καλυμμένη ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατέῃ κειμένη παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱρόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε πλέουσιν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ νῆσος ἀληθέως ἐστὶ πλωτή. ἐν δὲ ᾧν ταύτῃ νηὸς τε Ἀπόλλωνος μέγας ἔνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύονται. ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ φοίνικες συχνοὶ, καὶ ἄλλα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφορα πολλά. λόγον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι φασὶ εἶναι αὐτὴν πλωτήν. ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εἴσῃ πρότερον πλωτῇ Διὶ οὐρανῷ τῶν ὀκτὼ θεῶν τῶν πρώτων γενομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλι, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρηστήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακαταθήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλωτῇ λεγομένη νήσῳ· ὅτε δὲ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν ἐπῆλθε θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσιριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλλωνα γὰρ καὶ Ἀρτεμιν Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας· Διὶ γὰρ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σῴτειραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὀρος· Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἀρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενος ἄλλου Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίωνος ἤρπασε τὸ ἐγὼ φράσω, μῦθος δὲ ποιητέων τῶν προγενομένων· ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Διὸς μητρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

157. Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ πεντήκοντα ἔτεα, τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα Ἀζωτον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπολιόρκεε, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἀζωτος ἀπασέων πολιῶν ἐπὶ πλείστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. 158. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διώρυγι ἐπεχείρησε πρῶτος

τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δαρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ πλόος ἡμέραι τέσσερες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρεας δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν· ἦκται δὲ κατ' ὑπερθε ὀλίγον Βουβάστιος πόλις, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν· ἐσέχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὠρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατ' ὑπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον ὅρος, ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἔνεισι. τοῦ ὦν δὴ οὖρεος τούτου παρὰ τὴν ὑπωρέην ἦκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ, καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρεος πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορητῆς θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐς τὴν νοτίνην καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὖρεος τοῦ εὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰςὶ στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον· τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον. ἡ δὲ διώρυξ πολλῷ μακροτέρῃ, ὅσῳ σκολιωτέρῃ ἐστί, τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλῆος ὀρύσσοντες Αἰγυπτίῳ ἀπώλονται δυώδεκα μυριάδες. Νεκῶς μὲν νυν μεταξὺ ὀρύσσων ἐπαύσατο, μαντητίου ἐμποδίου γενομένου τοιοῦδε· “ τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.” βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ σφὶ ὁμογλώσσους.

159. Πανσάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ Νεκῶς ἐτράπετο πρὸς στρατηΐας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν ἐπὶ τῇ βορητῇ θαλάσσει ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσει, τῶν ἔτι οἱ ὀλκοὶ ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχράτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύροισι πεζῇ ὁ Νεκῶς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε· μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίης ἐοῦσαν μεγάλην εἶλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργασάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι πέμψας ἐς Βραγχίδας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάντα ἄρξας τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμῃ παραδὸς τὴν ἀρχήν.

160. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες δικαιότατα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων, καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' ἂν τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευρεῖν. ὥς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπυνθάνοντο τῶν Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατῆκει σφέας ποιεῖν περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἥκειν ἐπιμαθησόμενοι “εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων δικαιότερον ἐπεξευρεῖν.” οἱ δὲ βουλευσάμενοι ἐπειρώτων τοὺς Ἡλείους ἔσφι οἱ πολιῆται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως τῷ βουλομένῳ ἐξεῖνα ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἔφασαν “σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου ἡμαρτηκέναί· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξεῖνον. ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθέναι, καὶ τούτου εἵνεκα ἀπικοῖατο ἐς Αἴγυπτον, ξεῖνοισι ἀγωνιστῇσι ἐκέλευον τὸν ἀγῶνα τιθέναι, Ἡλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγωνίζεσθαι.” Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι ὑπεθήκαντο.

161. Ψάμμιος δὲ ἐξ ἔτεα μῶνον βασιλεύσαντος Αἰγύπτου, καὶ στρατευσαμένου ἐς Αἰθιοπίην, καὶ μεταντίκα τελευτήσαντος ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος· ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἑνωτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐδαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλῆων ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ εἴκοσι ἄρξας· ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλασε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἔδεε κακῶς γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν τῷ παρόντι· ἀποπέμψας γὰρ στράτευμα ὁ Ἀπρίης ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλῶστί προσέπταισε. Αἰγύπτιοι δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δοκέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ

προνοίης αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐτὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχοι. ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες, καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι ἀπέστησαν ἐκ τῆς ἰθείης. 162. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Ἀμασιν καταπαύσοντα λόγοισι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιέειν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὅπισθε στάς, περιέθηκέ οἱ κυνέην, καὶ περιτιθεὶς ἔφη “ἐπὶ βασιληίῃ περιτιθέναι.” καὶ τῷ οὐ κως ἀεκούσιον ἐγίνετο τὸ ποιούμενον, ὥς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεστεῶτες, παρεσκευάζετο ὥς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ἔπεμπε ἐπ' Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑωυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ οὐνομα ἦν Πατάρβημις, ἐντειλάμενος αὐτῷ ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ' ἑωυτόν. ὥς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλεε ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ' ἵππου κατήμενος) ἐπάρας ἀπεματάϊσε, καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην ἀπάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιούν τὸν Πατάρβημιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἰέναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὥς “ταῦτα πάλαι παρεσκευάζετο ποιέειν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς, καὶ ἄλλους ἄξιει.” τὸν δὲ Πατάρβημιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὀρέοντα σπουδῇ ἀπιέναι βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πρησόμενα. ὥς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως ἔχοντα, περιταμεῖν προστάξαι αὐτοῦ τά τε ὦτα καὶ τὴν ῥίνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἑωυτῶν οὕτω αἰσχυρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὴ χρόνον ἐπισχόντες ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἑτέρους, καὶ ἐδίδοσαν σφέας αὐτοὺς Ἀμάσι. 163. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ὥπλιζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους·

εἶχε δὲ περὶ ἑωυτὸν Κᾱράς τε καὶ Ἰῶνας, ἄνδρας ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆϊα ἐν Σάϊ πόλι, μεγάλα ἑόντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἷ τε περὶ τὸν Ἀπρίην ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀμασιν ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι ἐγένοντο ἀμφότεροι, καὶ πειρήσεσθαι ἔμελλον ἀλλήλων.

164. Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένεα· καὶ τούτων οἱ μὲν, ἱρέες, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἑρμηνέες· οἱ δὲ, κυβερνήται. γένεα μὲν Αἰγυπτίων τοσαυτὰ ἔστι, οὐνόματα δὲ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι αὐτέων καλέονται μὲν Καλασιρίες τε καὶ Ἑρμοτύβιες, ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἰγυπτὸς ἅπασα διαραίρηται.) 165. Ἑρμοτυβίων μὲν οἷδε εἰσὶ νομοί· Βουσιρίτης, Σαῖτης, Χερμίτης, Παπρημίτης, νῆσος ἢ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἡμισυ. ἐκ μὲν τουτέων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσί, γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοίατο, ἑκαίδεκα μυριάδες. καὶ τούτων βανανσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ' ἀνέονται ἐς τὸ μάχιμον. 166. Καλασιρίων δὲ οἷδε ἄλλοι νομοί εἰσι· Θηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανίτης, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαιθίτης, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μνεκφορίτης· οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκείει ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσί, γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν. οὐδὲ τούτοισι ἔξεστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίην, ἀλλὰ τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μούνα, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενος. 167. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρίναι, ὁρέων καὶ Θρήϊκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυδοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμωτέρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολιτῶν τοὺς τὰς τέχνας μανθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλλαγμένους τῶν χειρωναξίων γενναίους νομιζομένους εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. μεμαθήκασι δ' ὦν

τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα Λακεδαιμόνιοι ἤκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς χειροτέχνας. 168. Γέρεα δέ σφι ἦν τάδε ἐξαραιρημένα μούνοισι Αἰγυπτίων, πάρεξ τῶν ἱρέων, ἄρουναι ἐξαίρετοι δυνώδεκα ἐκάστῳ ἀτελέες. ἡ δὲ ἄρουρα ἑκατὸν πηχέων ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντη· ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασι ἦν ἐξαραιρημένα. τάδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἑκαρποῦντο, καὶ οὐδαμᾶ ὠντοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τούτοισι δ' ὦν τάδε πάρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδото ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη, ὁπτοῦ σίτου σταθμὸς πέντε μνέαι ἐκάστῳ, κρεῶν βοέων δύο μνέαι, οἴνου τέσσερες ἀρυστήρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορέουσι ἐδίδото.

169. Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὃ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπίκοντο ἐς Μώμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθει δὲ πολλῷ ἐλάσσονες ἐόντες, κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. Ἀπρίεω δὲ λέγεται εἶναι ἥδε ἡ διάνοια, μὴδ' ἂν θεὸν μιν μηδένα δύνασθαι παῦσαι τῆς βασιληΐης· οὕτω ἀσφαλέως ἐωντῷ ἰδρῦσθαι ἐδόκεε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη, καὶ ζωγρηθεὶς ἀπήχθη ἐς Σαῖν πόλιν, ἐς τὰ ἐωντοῦ οἰκία πρότερον ἐόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιληΐα. ἐνθαῦτα δὲ τέως μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιληΐοις, καὶ μιν Ἀμασις εὖ περιεῖπε· τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὥς οὐ ποιοῖ δίκαια τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἐωντῷ ἔχθιστον, οὕτω δὴ παραδιδοῖ τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοις. οἱ δὲ μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔθαψαν ἐν τῇσι πατρῷῃσι ταφῇσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτάτῳ τοῦ μεγάρου ἐσιόντι ἀριστερῆς χερὸς. ἔθαψαν δὲ Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βασιλέας ἔσω ἐν τῷ ἱρῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆμα ἐκαστέρῳ μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίεω καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱροῦ, παστὰς λιθίνη μεγάλη, καὶ ἡτκημένη στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοις, καὶ

τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διξὶ θυρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί. 170. Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὄσιον ποιεῦμαι ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ἐξαγορεύειν τοῦνομα, ἐν Σαΐϊ ἐν τῷ ἱφῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὀβελοὶ ἐστᾶσι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχομένη, λιθίνῃ κρηπιδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέγαθος, ὥς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ ἡ τροχοειδὴς καλεομένη. 171. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δείκῃλα τῶν παθῶν αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῦσι, τὰ καλέουσι μυστήρια Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων εἰδότε μοι ἐπὶ πλεόν ὥς ἕκαστα αὐτέων ἔχει εὖστομα κείσθω. καὶ τῆς Δήμητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφόρια καλέουσι, καὶ ταύτης εἰδότε μοι πέρι εὖστομα κείσθω, πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσίῃ ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγούσαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιώτιδας γυναικας. μετὰ δὲ, ἐξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δωριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πελοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες διέσωζον αὐτὴν μῦνοι.

172. Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταραιρεμένου, ἐβασίλευσε Ἀμασις, νομοῦ μὲν Σαΐτεω ἐὼν· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις, οὐνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατόνοντο τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιῇ μοίρῃ μεγάλῃ ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν εὐόντα, καὶ οἰκίης οὐκ ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοῦς ὁ Ἀμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνη προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτήρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτός τε ὁ Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονιζέατο. τοῦτον κατ' ὦν κόψας, ἄγαλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποιήσατο, καὶ ἵδρυσεν τῆς πόλις ὅκου ἦν ἐπιτηδεύτατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι φοιτέοντες πρὸς τῷγαλμα ἐσέβοντο μέγਾਲως. μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιεῦμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφρην ἑὰς “ἐκ τοῦ ποδανιπτήρος τῷγαλμα

γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμεῖν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἤδη ὦν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπρηγέναι· εἰ γὰρ πρότερον εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρεόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς· καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθέεσθαι ἑωυτοῦ ἐκέλευε. τοιούτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν.

173. Ἐχράτο δὲ καταστάσει πρηγμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ὅτου πληθώρης ἀγορῆς, προθύμως ἔπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἔπινέ τε καὶ κατέσκωπτε τοὺς συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνυήμων. ἀχθουσάμενοι δὲ τούτοισι οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτεον αὐτὸν, τοιάδε λέγοντες· “ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεωυτοῦ προέστηκας, ἐς τὸ ἄγαν φαῦλον προάγων σεωυτόν. σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῷ σεμνὸν θωκέοντα δι' ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτιοι τ' ἂν ἐπιστέατο ὥς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἄρχονται, καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἦκουες. νῦν δὲ ποιέεις οὐδαμῶς βασιλικά.” Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτούς· “Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐνταννύουσι· ἐπεὰν δὲ χρῆσονται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἶη, ἐκραγείη ἅν' ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὲ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπονδᾶσθαι αἰεὶ, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑωυτὸν ἀνιέναι, λάθοι ἂν ἦτοι μανεῖς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γενόμενος. τὰ ἐγὼ ἐπιστάμενος μέρος ἐκατέρῳ νέμω.” Ταῦτα μὲν τοὺς φίλους ἀμείψατο. 174. Λέγεται δὲ ὁ

Ἄμασις, καὶ ὅτε ἦν ἰδιώτης, ὡς φιλοπότης ἑὼν καὶ φιλοσκώμων, καὶ οὐδαμῶς κατεσπονδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλείποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεα, κλέπτεσκε ἂν περιϊών. οἱ δ' ἂν μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτερα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήϊον ὅκου ἐκάστοισι εἶη· πολλὰ μὲν δὲ καὶ ἀλίσκετο ὑπὸ τῶν μαντηϊῶν, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφεύγεσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ ἐβασίλευσε, ἐποίηε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν ἀπέλυσαν

μὴ φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ φοιτέων ἔθνε, ὥς οὐδενὸς εἶναι ἀξίοισι, ψεύδεά τε μαντήϊα κεκτημένοισι. ὅσοι δέ μιν κατέδησαν φῶρα εἶναι, τούτων δὲ ὡς ἀληθέως θεῶν ἑόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

175. Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαῖ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θωυμάσιά οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάθει, ὅσων τὸ μέγαθος λίθων ἐστὶ, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, κολοσσούς μεγάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκεας ἀνέθηκε, λίθους τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέγαθος ἐκόμισε. ἡγάγετο δὲ τουτέων τοὺς μὲν ἐκ τῶν κατὰ Μέμφιν ἐουσέων λιθοτομιέων, τοὺς δὲ ὑπερμεγάθεις ἐξ Ἑλεφαντίνης πόλιος, πλὸν καὶ εἴκοσι ἡμερέων ἀπεχούσης ἀπὸ Σαῖος. τὸ δὲ οὐκ ἦκιστα αὐτέων, ἀλλὰ μάλιστα θωυμάζω, ἔστι τόδε· οἶκημα μουνόλιθον ἐκόμισε ἐξ Ἑλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν ἐπ' ἕτα τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προσετέταχато ἄνδρες ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἕξωθεν ἔστι εἰς τε καὶ εἴκοσι πήχεες· εὖρος δὲ, τεσσερεσκαίδεκα· ὕψος δὲ, ὀκτώ· ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἕξωθεν τῆς στέγης τῆς μουνολίθου ἐστὶ. ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πηχέων καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δυνώδεκα πηχέων· τὸ δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστὶ. αὕτη τοῦ ἱροῦ κέεται παρὰ τὴν ἔσσοδον, ἔσω γάρ μιν ἐς τὸ ἱρόν φασι τῶνδ' εἶνεκα οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης τῆς στέγης, ἀναστενάξαι οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος πολλοῦ καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν ἐνθυμιστὸν ποιησάμενον οὐκ ἔαν ἔτι προσωτέρω ἐλκύσαι. ἤδη δὲ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ' αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλενόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ ἐσελκυσθῆναι. 176. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοις ἱροῖς ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτίον κείμενον κολοσσὸν τοῦ Ἡφαιστείου

ἐμπροσθε, τοῦ πόδες πέντε καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μήκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βάθρῳ ἐστᾶσι Αἰθιοπικοῦ ἐόντος λίθου δύο κολοσσοί, ἑείκοσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἐὼν ἐκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαῖ, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱρὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδομήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθεητότατον.

177. Ἐπ' Ἀμάσιος δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴγυπτος μάλιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι ἀνθρώποισι καὶ πόλιν ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας τότε δισμυρίας τὰς οἰκεομένας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύναι ἕτερος ἐκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦται· μὴ δὲ ποιεῖν ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην ζόην, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον Ἀθηναίοισι ἔθετο· τῷ ἐκείνοι ἐς αἰεὶ χρέωνται ἐόντι ἀμώμῳ νόμῳ. 178. Φιλέλλην δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασίς ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετεξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομένοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμοὺς καὶ τεμένεα θεοῖσι. τὸ μὲν νῦν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ οὐνομαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλεούμενον δὲ Ἑλλήνιον, αἶδε πόλις εἰσὶ αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν, Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δωριέων δὲ, Ῥόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησὸς, καὶ Φάσηλις· Αἰολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τουτέων μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπορίου αὐταὶ αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλλαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφί μετεὸν μεταποιεῦνται. χωρὶς δὲ, Αἰγινῆται ἐπ' ἐωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἡρῆς καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλλωνος. 179. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπόριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο στο-

μάτων τοῦ Νείλου ἀπικοίτο, χρῆν ὁμόσαι “ μὴ μὲν ἐκόντα ἐλθεῖν.” ἀπομόσαντα δὲ τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μή γε οἶά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀντίους πλέειν, τὰ φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βάρισι περὶ τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπικοίτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. 180. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάντων τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἑόντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἑὼν αὐτόθι, αὐτομάτως κατεκάη· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις ἐδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐνείκαντο. Ἀμασις μὲν γάρ σφι ἔδωκε χίλια στυπητήρης τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες εἴκοσι μνέας.

181. Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις φιλότητά τε καὶ συμμαχίην συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως φιλότητος Κυρηναίων εἵνεκα. γαμέει δ' ὦν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττω, οἱ δ' Ἀρκεσίλῳ θυγατέρα, οἱ δὲ, Κριτοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, τῇ οὖνομα ἦν Λαδίκη· τῇ ἐπεὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἶός τε ἐγένετο, τῇσι δὲ ἄλλησι γυναιξὶ ἐχρᾶτο. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην “ ὦ γύναι, κατὰ με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμίη μηχανὴ μὴ οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικῶν πασέων.” Ἡ δὲ Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρηϋτερος ὁ Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ' ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γάρ οἱ κακοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν ἐς Κυρήνην. μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις, καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτὴν ἐμίσγετο· καὶ κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα ἀπέπεμψε ἐς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον ἔξω τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος. ταύτην τὴν Λαδίκην, ὥς ἐπεκρά-

τήσε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύθετο αὐτῆς ἢ τις εἶη, ἀπέπεμψε ἀσινέα ἐς Κυρήνην. 182. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἄμασις ἐς τὴν Ἑλλάδα· τοῦτο μὲν, ἐς Κυρήνην ἄγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθηναίης, καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ, τῇ ἐν Δίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', ἐς Σάμον τῇ Ἥρῃ εἰκόνας ἑωυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ μεγάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρ' ἔμεν ὀπισθε τῶν θυρέων. ἐς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυτοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκεος· ἐς δὲ Δίνδον, ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἶνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δίνδῳ τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας ἰδρῦσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδρησκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἄμασις. Εἶλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β'

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

ΘΑΛΕΙΑ.

ἘΠΙ τοῦτον δὴ τὸν Ἀμασιν Καμβύσης ὁ Κύρου ἐστρατεύετο ἄγων καὶ ἄλλους τῶν ἥρχε, καὶ Ἑλλήνων Ἰωνάς τε καὶ Αἰολέας, δι' αἰτίην τοιήνδε. Πέμψας Καμβύσης ἐς Αἴγυπτον κήρυκα αἵτεε Ἀμασιν θυγατέρα· αἵτεε δὲ ἐκ βουλῆς ἀνδρὸς Αἰγυπτίου, ὃς μεμφόμενος Ἀμασιν ἐπρηξε ταῦτα, ὅτι μιν ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱητρῶν ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικός τε καὶ τέκνων, ἐκδοτον ἐποίησε ἐς Πέρσας, ὅτε Κῦρος πέμψας παρὰ Ἀμασιν αἵτεε ἱητρὸν ὀφθαλμῶν, ὃς εἶη ἄριστος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ. ταῦτα δὴ ἐπιμεμφόμενος ὁ Αἰγύπτιος ἐνήγε τῇ συμβουλίῃ κελεύων αἰτέειν τὸν Καμβύσεα Ἀμασιν θυγατέρα, ἵνα ἢ δοὺς ἀνιῶτο, ἢ μὴ δοὺς Καμβύσῃ ἀπέχθοιτο. ὁ δὲ Ἀμασις, τῇ δυνάμει τῶν Περσέων ἀχθόμενος, καὶ ἀρρώδεων, οὐκ εἶχε οὔτε δοῦναι οὔτε ἀρνήσασθαι· εὖ γὰρ ἠπίστατο, ὅτι οὐκ ὡς γυναικῆ μιν ἔμελλε Καμβύσης ἔξειν, ἀλλ' ὡς παλλακὴν. ταῦτα δὴ ἐκλογιζόμενος ἐποίησε τάδε. ἦν Ἀπρίεω τοῦ προτέρου βασιλέος θυγάτηρ κάρτα μεγάλη τε καὶ εὐειδής, μύνη τοῦ οἴκου λελειμμένη· οὐνομα δέ οἱ ἦν Νίτητις. ταύτην δὴ τὴν παῖδα ὁ Ἀμασις κοσμήσας ἐσθῆτί τε καὶ χρυσῷ, ἀποπέμπει ἐς Πέρσας ὡς ἐωντοῦ θυγατέρα. μετὰ δὲ χρόνον ὥς μιν ἠσπάζετο πατρόθεν οὐνομάζων, λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ παῖς· “ὦ βασιλεῦ, διαβεβλημένος ὑπὸ Ἀμάσιος οὐ μανθάνεις, ὃς ἐμέ σοι κόσμῳ ἀσκήσας ἀπέπεμψε, ὡς ἐωντοῦ θυγατέρα διδοὺς, εὐῶσαν τῇ ἀληθείῃ Ἀπρίεω· τὸν ἐκείνος ἐόντα ἐωντοῦ

δεσπότεα μετ' Αἰγυπτίων ἐπαναστὰς ἐφόνευσε." Τοῦτο δὴ τὸ ἔπος καὶ αὕτη ἡ αἰτίη ἐγγενομένη ἤγαγε Καμβύσεια τὸν Κύρου, μέγας θυμωθέντα, ἐπ' Αἴγυπτον. οὕτω μὲν νυν λέγουσι Πέρσαι. 2. Αἰγύπτιοι δὲ οἰκηιῶνται Καμβύσεια, φάμενοί μιν ἐκ ταύτης δὴ τῆς Ἀπρίεω θυγατρὸς γενέσθαι. Κῦρον γὰρ εἶναι τὸν πέμψαντα παρὰ Ἀμασιν ἐπὶ τὴν θυγατέρα, ἀλλ' οὐ Καμβύσεια. λέγοντες δὲ ταῦτα οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. οὐ μὴν οὐδὲ λέληθε αὐτοὺς, (εἰ γάρ τινες καὶ ἄλλοι, τὰ Περσέων νόμιμα ὀρθῶς ἐπιστέεται καὶ Αἰγύπτιοι) ὅτι πρῶτα μὲν νόθον οὐ σφί νόμος ἐστὶ βασιλεῦσαι, γνησίου παρεόντος· αὐτὶς δὲ, ὅτι Κασσανδάνης τῆς Φαρνάσπεω θυγατρὸς ἦν παῖς Καμβύσης, ἀνδρὸς Ἀχαιμενίδεω, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς Αἰγυπτίης. ἀλλὰ παρὰ τρέπουσι τὸν λόγον προσποιούμενοι τῇ Κύρου οἰκίῃ συγγενέες εἶναι. καὶ ταῦτα μὲν ὧδε ἔχει. 3. Λέγεται δὲ καὶ ὅδε ὁ λόγος, ἐμοὶ μὲν οὐ πιθανός· ὡς τῶν Περσίδων γυναικῶν ἐσελθούσά τις παρὰ τὰς Κύρου γυναῖκας, ὡς εἶδε τῇ Κασσανδάνῃ παρεστεῶτα τέκνα εὐειδέα τε καὶ μεγάλα, πολλῶ ἔχρατο τῷ ἐπαίνῳ ὑπερθωμάζουσα. ἡ δὲ Κασσανδάνη, ἐοῦσα τοῦ Κύρου γυνή, εἶπε τάδε· "Τοιῶνδε μέντοι ἐμὲ παίδων μητέρα ἐοῦσαν Κῦρος ἐν ἀτιμίῃ ἔχει, τὴν δ' ἀπ' Αἰγύπτου ἐπίκτητον ἐν τιμῇ τίθεται." Τὴν μὲν ἀχθομένην τῇ Νιτήτι εἰπεῖν ταῦτα· τῶν δὲ οἱ παίδων τὸν πρεσβύτερον εἰπεῖν Καμβύσεια· "Τοιγάρ τοι, ὦ μῆτερ, ἐπεὰν ἐγὼ γένωμαι ἀνὴρ, Αἰγύπτου τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσω· τὰ δὲ κάτω, ἄνω." Ταῦτα εἰπεῖν αὐτὸν ἔτεα ὡς δέκα κου γεγονότα, καὶ τὰς γυναῖκας ἐν θώματι γενέσθαι· τὸν δὲ διαμνημονεύοντα, οὕτω δὴ, ἐπεὶ τε ἀνδρώθη καὶ ἔσχε τὴν βασιλείην, ποιήσασθαι τὴν ἐπ' Αἴγυπτον στρατηίην.

4. Συνήνεικε δὲ καὶ ἄλλο τι τοιόνδε πρῆγμα γενέσθαι ἐς τὴν ἐπιστράτευσιν ταύτην. ἦν τῶν ἐπικούρων τῶν Ἀμάσιος ἀνὴρ γένος μὲν Ἀλικαρνησσεὺς, οὖνομα δὲ οἱ Φάνης, καὶ γνώμην ἱκανὸς, καὶ τὰ πολέμια ἄλκιμος. οὗτος ὁ Φάνης μεμφόμενός κού τι Ἀμάσι ἐκδιδρῆσκει πλοίῳ ἐξ

Αἰγύπτου, βουλόμενος Καμβύσῃ ἐλθεῖν ἐς λόγους. οἷα δὲ ἔόντα αὐτὸν ἐν τοῖσι ἐπικούροισι λόγου οὐ σμικροῦ, ἐπιστάμενόν τε τὰ περὶ Αἴγυπτον ἀτρεκέστατα, μεταδιώκει ὁ Ἄμασις σπουδὴν ποιεύμενος ἐλεῖν. μεταδιώκει δὲ, τῶν εὐνούχων τὸν πιστότατον ἀποστείλας τριήρεϊ κατ' αὐτόν· ὃς αἰρᾷ μιν ἐν Λυκίῃ, ἐλὼν δὲ οὐκ ἀνήγαγε ἐς Αἴγυπτον, σοφίῃ γάρ μιν περιῆλθε ὁ Φάνης· καταμεθύσας γὰρ τοὺς φυλάκους ἀπαλλάσσετο ἐς Πέρσας. ὠρμημένῳ δὲ στρατεύεσθαι Καμβύσῃ ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ ἀπορέοντι τὴν ἔλασιν, ὅπως τὴν ἄνυδρον διεκπερᾷ, ἐπελθὼν φράζει μὲν καὶ τᾶλλα τὰ Ἀμάσιος πρήγματα, ἐξηγέεται δὲ καὶ τὴν ἔλασιν ὧδε παραινέων· πέμψαντα παρὰ τὸν Ἀραβίων βασιλέα δέεσθαι τὴν διέξοδόν οἱ ἀσφαλέα παρασχεῖν.

5. Μοῦνη δὲ ταύτῃ εἰσὶ φανεραὶ ἐσβολαὶ ἐς Αἴγυπτον. ἀπὸ γὰρ Φοινίκης μέχρι οὖρων τῶν Καδύτιος πόλιος, ἡ ἐστὶ Σύρων τῶν Παλαιστινῶν καλεομένων· ἀπὸ δὲ Καδύτιος, εἰσόδου πόλιος (ὥς ἐμοὶ δοκεῖ) Σαρδίων οὐ πολλῶ ἐλάσσονος, ἀπὸ ταύτης τὰ ἐμπόρια τὰ ἐπὶ θαλάσσης μέχρι Ἰηνύσου πόλιός ἐστι τοῦ Ἀραβίου· ἀπὸ δὲ Ἰηνύσου, αὐτὴς Σύρων μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν δὴ τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ἐς θάλασσαν· ἀπὸ δὲ Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τῇ δὴ λόγος τὸν Τυφῶ κεκρύφθαι, ἀπὸ ταύτης ἤδη Αἴγυπτος. τὸ δὴ μεταξὺ Ἰηνύσου πόλιος, καὶ Κασίου τε οὖρεος καὶ τῆς Σερβωνίδος λίμνης, ἐὼν τοῦτο οὐκ ὀλίγον χωρίον, ἀλλ' ὅσον τε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδόν, ἄνυδρόν ἐστι δεινῶς.

6. Τὸ δὲ ὀλίγοι τῶν ἐς Αἴγυπτον ναυτιλλομένων ἐννε-
νώκασιν, τοῦτο ἔρχομαι φράσω. ἐς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἑλλάδος πάσης, καὶ πρὸς, ἐκ Φοινίκης, κέραμος ἐσάγεται πλήρης οἴνου δις τοῦ ἔτεος ἐκάστου· καὶ ἐν κεράμιον οἰνηρὸν ἀριθμῶ κείμενον οὐκ ἔστι (ὥς λόγῳ εἰπεῖν) ἰδέσθαι. κοῦ δῆτα, εἴποι τις ἂν, ταῦτα ἀναισιμοῦνται; ἐγὼ καὶ τοῦτο φράσω. δεῖ τὸν μὲν δήμαρχον ἕκαστον ἐκ τῆς ἐωντοῦ πόλιος συλλέξαντα πάντα τὸν κέραμον ἄγειν ἐς Μέμφιν· τοὺς δὲ ἐκ Μέμφιος ἐς ταῦτα δὴ τὰ ἄνδρα τῆς Συρίας κομίζειν πλήσαντας ὕδατος. οὕτω ὁ ἐπιφοι-

τέων κέραμος, καὶ ἐξαιρεόμενος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπὶ τὸν παλαιὸν κομίζεται ἐς Συρίην. 7. Οὕτω μὲν νυν Πέρσαι εἰσὶ οἱ τὴν ἐσβολὴν ταύτην παρασκευάσαντες ἐπ' Αἴγυπτον, κατὰ δὴ τὰ εἰρημένα σάξαντες ὕδατι, ἐπεὶ τε τάχιστα παρέλαβον Αἴγυπτον. Τότε δὲ οὐκ ἔοντος κω ὕδατος ἐτοίμου, Καμβύσης πυθόμενος τοῦ Ἀλικαρνησσηὸς ξείνου, πέμψας παρὰ τὸν Ἀράβιον ἀγγέλους, καὶ δεηθεὶς τῆς ἀσφαλείης ἔτυχε, πίστις δούς τε καὶ δεξάμενος παρ' αὐτοῦ.

8. Σέβονται δὲ Ἀράβιοι πίστις ἀνθρώπων ὁμοῖα τοῖσι μάλιστα. ποιεῦνται δὲ αὐτὰς τρόπῳ τοιῷδε· τῶν βουλομένων τὰ πιστὰ ποιέεσθαι, ἄλλος ἀνὴρ ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐν μέσῳ ἔστεως λίθῳ ὁξέϊ τὸ ἔσω τῶν χειρῶν παρὰ τοὺς δακτύλους τοὺς μεγάλους ἐπιτάμνει τῶν ποιευμένων τὰς πίστις· καὶ ἔπειτα λαβὼν ἐκ τοῦ ἱματίου ἑκατέρου κροκύδα ἀλείφει τῷ αἵματι ἐν μέσῳ κειμένους λίθους ἐπτά· τοῦτο δὲ ποιέων ἐπικαλεῖται τὸν τε Διόνυσον καὶ τὴν Οὐρανίην. ἐπιτελέσαντος δὲ τούτου ταῦτα, ὁ τὰς πίστις ποιησάμενος τοῖσι φίλοισι παρεγγυᾷ τὸν ξείνον, ἢ καὶ τὸν ἀστὸν, ἣν πρὸς ἀστὸν ποιέηται· οἱ δὲ φίλοι καὶ αὐτοὶ τὰς πίστις δικαιοῦσι σέβεσθαι. Διόνυσον δὲ θεὸν μῦνον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγεῦνται εἶναι· καὶ τῶν τριχῶν τὴν κουρὴν κείρεσθαι φασί, κατάπερ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κεκάρθαι· κείρονται δὲ περιτρόχαλα, περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους. οὐνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον, Ὀροτάλ· τὴν δὲ Οὐρανίην, Ἀλιλάτ. 9. Ἐπεὶ ὦν τὴν πίστιν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι παρὰ Καμβύσει αἰγιγμένοισι ἐποίησατο ὁ Ἀράβιος, ἐμχανᾶτο τοιάδε. ἀσκὸς καμήλων πλήσας ὕδατος ἐπέσαξε ἐπὶ τὰς ζωὰς τῶν καμήλων πάσας· τοῦτο δὲ ποιήσας ἤλασε ἐς τὴν ἀνυδρον, καὶ ὑπέμενε ἐνθαῦτα τὸν Καμβύσειω στρατόν. οὗτος μὲν ὁ πιθανώτερος τῶν λόγων εἴρηται· δεῖ δὲ καὶ τὸν ἡσσον πιθανόν, ἐπεὶ γε δὴ λέγεται, ῥηθῆναι. ποταμός ἐστι μέγας ἐν τῇ Ἀραβίῃ, τῷ οὐνομα Κόρυς· ἐκδιδοὶ δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θάλασσαν. ἀπὸ τούτου δὴ ὦν τοῦ ποταμοῦ λέγεται τὸν βασιλέα τῶν Ἀραβίων, ῥαψάμενον τῶν ὠμοβοῶν καὶ

τῶν ἄλλων δερμάτων ὀχετὸν μήκει ἐπικνεύμενον ἐς τὴν ἄνυδρον, ἀγαγεῖν διὰ δὴ τούτου τὸ ὕδωρ· ἐν δὲ τῇ ἀνύδρῳ μεγάλας δεξαμενὰς ὀρύξασθαι, ἵνα δεκόμεναι τὸ ὕδωρ σώζωσι· ὁδὸς δ' ἔστι δυνώδεκα ἡμερέων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐς ταύτην τὴν ἄνυδρον· ἄγειν δέ μιν διὰ ὀχετῶν τριῶν ἐς τριζὰ χωρία.

10. Ἐν δὲ τῷ Πηλουσίῳ καλεομένῳ στόματι τοῦ Νείλου ἐστρατοπεδεύετο Ψαμμήνιτος ὁ Ἀμάσιος παῖς, ὑπομένων Καμβύσέα. Ἀμασιν γὰρ οὐ κατέλαβε ζῶντα Καμβύσης ἐλάσας ἐπ' Αἴγυπτον· ἀλλὰ βασιλεύσας ὁ Ἀμασις τέσσερα καὶ τεσσεράκοντα ἔτεα ἀπέθανε· ἐν τοῖσι οὐδέν οἱ μέγα ἀνάρσιον πρῆγμα συνεενείχθη. ἀποθανὼν δὲ καὶ ταριχευθεὶς ἐτάφη ἐν τῇσι ταφῇσι τῇσι ἐν τῷ ἱρῷ, τὰς αὐτὸς οἰκοδομήσατο. Ἐπὶ Ψαμμηνίτου δὲ τοῦ Ἀμάσιος βασιλεύοντος Αἰγύπτον, φάσμα Αἰγυπτίοισι μέγιστον δὴ ἐγένετο· ὕσθησαν γὰρ Θῆβαι αἱ Αἰγύπτιαί, οὔτε πρότερον οὐδαμᾶ ὕσθεισαι, οὔτε ὕστερον τὸ μέχρι ἐμεῦ, ὥς λέγουσι αὐτοὶ Θηβαῖοι. οὐ γὰρ δὴ ὕεται τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου τὸ παράπαν· ἀλλὰ καὶ τότε ὕσθησαν αἱ Θῆβαι ψακάδι. 11. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἐπεὶ τε διεξελάσαντες τὴν ἄνυδρον, ἵζοντο πέλας τῶν Αἰγυπτίων, ὥς συμβαλέοντες, ἐνθαῦτα οἱ ἐπίκουροι οἱ τοῦ Αἰγυπτίου, εἶόντες ἄνδρες Ἑλληνέες τε καὶ Κᾶρες, μεμφόμενοι τῷ Φάνη, ὅτι στρατὸν ἤγαγε ἐπ' Αἴγυπτον ἀλλόθροον, μηχανῶνται πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε. ἦσαν τῷ Φάνη παῖδες ἐν Αἰγύπτῳ καταλελειμμένοι· τοὺς ἀγαγόντες ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἐς ὅψιν τοῦ πατρὸς, κρητῆρα ἐν μέσῳ ἔστησαν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων· μετὰ δὲ, ἀγινέοντες κατὰ ἓνα ἕκαστον τῶν παίδων ἔσφαζον ἐς τὸν κρητῆρα. διὰ πάντων δὲ διεξελθόντες τῶν παίδων, οἶνόν τε καὶ ὕδωρ ἐσεφόρεον ἐς αὐτόν· ἐμπιόντες δὲ τοῦ αἵματος πάντες οἱ ἐπίκουροι, οὕτω δὴ συνέβαλον. μάχης δὲ γενομένης καρτερῆς, καὶ πεσόντων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων πλήθει πολλῶν, ἐτράποντο οἱ Αἰγύπτιοι. 12. Θῶμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων. των

γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων· (χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἐκέετο τὰ ὀστέα, ὡς ἐχωρίσθη κατ' ἀρχάς· ἐτέρωθι δὲ, τῶν Αἰγυπτίων·) αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαί εἰσι ἀσθενέες οὕτω, ὥστε εἰ θέλεις ψήφῳ μούνη βαλέειν, διατετρανέεις· αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δὴ τι ἰσχυραὶ, μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαρρήξειας. αἰτιῶν δὲ τούτου τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμέ γ' εὐπετέως ἔπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων ἀρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλὰς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀστέον. τῷτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἰτιὸν ἐστὶ· Αἰγυπτίων γὰρ ἂν τις ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. τούτοισι μὲν δὴ τοῦτό ἐστι αἰτιὸν ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλὰς. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι ὅτι ἀσθενέας φορέουσι τὰς κεφαλὰς αἰτιὸν τόδε· σκιητροφέουσι ἐξ ἀρχῆς πῖλους τιάρας φορέοντες. ταῦτα μὲν νυν τοιαῦτα ἔοντα εἶδον· εἶδον δὲ καὶ ἄλλα ὁμοῖα τούτοισι ἐν Παπρήμι τῶν ἅμα Ἀχαιμένει τῷ Δαρείου διαφθαρέντων ὑπὸ Ἰνάρῳ τοῦ Λίβυος.

13. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης, ὡς ἐτράποντο, ἔφευγον οὐδενὶ κόσμῳ. κατειληθέντων δὲ ἐς Μέμφιν, ἔπεμπε ἀνὰ ποταμὸν Καμβύσης νέα Μιτυληναῖην, κήρυκα ἄγουσαν ἄνδρα Πέρσῃν, ἐς ὁμολογίην προκαλεόμενος Αἰγυπτίους. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε τὴν νέα εἶδον ἐσελθούσαν ἐς τὴν Μέμφιν, ἐκχυθέντες ἁλέες ἐκ τοῦ τεῖχεος τὴν τε νέα διέφθειραν, καὶ τοὺς ἄνδρας κρεουργηδὸν διασπάσαντες ἐφόρεον ἐς τὸ τεῖχος. καὶ Αἰγύπτιοι μὲν μετὰ τοῦτο πολιορκεύμενοι χρόνῳ παρέστησαν. Οἱ δὲ προσεχέες Λίβυες, δείσαντες τὰ περὶ τὴν Αἴγυπτον γεγονότα, παρέδωσαν σφέας αὐτοὺς ἀμαχητί, καὶ φόρον τε ἐτάξαντο, καὶ δῶρα ἔπεμπον. ὥς δὲ Κυρηναῖοι καὶ Βαρκαῖοι, δείσαντες ὁμοίως ἅ καὶ οἱ Λίβυες, ἕτερα τοιαῦτα ἐποίησαν. Καμβύσης δὲ τὰ μὲν παρὰ Λιβύων ἐλθόντα δῶρα φιλοφρόνως ἐδέξατο· τὰ δὲ παρὰ Κυρηναίων ἀπικόμενα μεμφθεὶς, ὡς ἐμοὶ δοκέει, ὅτι ἦν ὀλίγα· ἔπεμψαν γὰρ δὴ πεντηκοσίας μνέας ἀργυρίου οἱ Κυρηναῖοι· ταύτας δρασσόμενος αὐτο-

χειρίῃ δ' ἐσπείρε τῇ στρατιῇ. 14. Ἡμέρῃ δὲ δεκάτῃ, ἀπ' ἧς παρέλαβε τὸ τεῖχος τὸ ἐν Μέμφι Καμβύσης, κατίσας ἐς τὸ προάστειον ἐπὶ λύμῃ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτον, βασιλεύσαντα μῆνας ἕξ, τοῦτον κατίσας σὺν ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι, διεπειράτο αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ποιέων τοιάδε. στείλας αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐσθῆτι δουλητῇ ἐξέπεμπε ἐπ' ὕδωρ ἔχουσαν ὑδρήϊον· συνέπεμπε δὲ καὶ ἄλλας παρθένους ἀπολέξας, ἀνδρῶν τῶν πρώτων, ὁμοίως ἐσταλμένας τῇ τοῦ βασιλέως. ὥς δὲ βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ παρῆσαν αἱ παρθένοι κατὰ τοὺς πατέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πατέρες ἀνεβῶν τε καὶ ἀντέκλαιον ὀρέοντες τὰ τέκνα κεκακωμένα, ὁ δὲ Ψαμμήνιτος προῖδὼν καὶ μαθὼν ἔκυψε ἐς τὴν γῆν. παρεξελθουσέων δὲ τῶν ὑδροφόρων, δευτέρᾳ οἱ τὸν παῖδα ἔπεμπε μετ' ἄλλων Αἰγυπτίων δισχιλίῳ τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχόντων, τοὺς τε αὐχένας κάλῳ δεδεμένους, καὶ τὰ στόματα ἐγκεχαλινωμένους. ἄγοντο δὲ ποινὴν τίσοντες Μιτυληναίων τοῖσι ἐν Μέμφι ἀπολομένοισι σὺν τῇ νηϊ· ταῦτα γὰρ ἐδίκασαν οἱ βασιλῆῃσι δικασταί, ὑπὲρ ἀνδρὸς ἐκάστου δέκα Αἰγυπτίων τῶν πρώτων ἀνταπόλλυσθαι. ὁ δὲ ἰδὼν παρεξίοντας, καὶ μαθὼν τὸν παῖδα ἀγεόμενον ἐπὶ θάνατον, τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων τῶν περικατημένων αὐτὸν κλαιόντων καὶ ζεινὰ ποιούντων, τῷ τὸ ἐποίησε τὸ καὶ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. παρελθόντων δὲ καὶ τούτων, συνήνεικε ὥς τε τῶν συμποτέων οἱ ἄνδρα ἀπηλικέστερον, ἐκπεπτωκότα ἐκ τῶν ἐόντων ἔχοντά τε οὐδὲν, εἰ μὴ ὅσα πτωχὸς, καὶ προσαιτέοντα τὴν στρατιὴν, παριέναι Ψαμμήνιτόν τε τὸν Ἀμάσιος, καὶ τοὺς ἐν τῷ προαστείῳ κατημένους τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ὥς εἶδε, ἀνακλαύσας μέγα, καὶ καλέσας οὐνόματι τὸν ἐταῖρον, ἐπλήξατο τὴν κεφαλὴν. Ἦσαν δ' ἄρα αὐτοῦ φύλακοι, οἳ τὸ ποιούμενον πᾶν ἕξ ἐκείνου ἐπ' ἐκάστη ἐξόδῳ Καμβύσῃ ἐσήμαινον. θωνμάσας δὲ ὁ Καμβύσης τὰ ποιούμενα, πέμψας ἄγγελον εἰρώτα αὐτὸν λέγων τάδε· “ Δεσπότῃς σε Καμβύσης, Ψαμμήνιτε, εἰρωτᾶ, διότι δὴ τὴν μὲν θυγατέρα ὀρέων κεκακωμένην, καὶ τὸν παῖδα ἐπὶ

θάνατον στείχοντα, οὔτε ἀνέβωσας, οὔτε ἀπέκλυσας· τὸν δὲ πτωχὸν οὐδὲν σοι προσήκοντα, ὥς ἄλλων πυνθάνεται, ἐτίμησας;” Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ’ ἀμείβετο τοῖσδε· “ὦ παῖ Κύρου, τὰ μὲν οἰκίῃα ἦν μέζω κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν, τὸ δὲ τοῦ ἐταίρου πένθος ἄξιον ἦν δακρύν· ὃς ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν, ἐς πτωχήν ἀπίκται ἐπὶ γήραος οὐδῶ.” Καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ τούτου εὖ δοκέειν οἱ εἰρησθαι. ὥς δὲ λέγεται ὑπ’ Αἰγυπτίων, δακρύνειν μὲν Κροῖσον, ἐτετεύχεε γὰρ καὶ οὗτος ἐπισπόμενος Καμβύσῃ ἐπ’ Αἴγυπτον, δακρύνειν δὲ Περσέων τοὺς παρεόντας· αὐτῷ τε Καμβύσῃ ἐσελθεῖν οἰκτὸν τινα, καὶ αὐτίκα κελεύειν τὸν τέ οἱ παῖδα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων σώζειν, καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ προυστείου ἀναστήσαντας ἄγειν παρ’ ἐωντόν. 15. Τὸν μὲν δὴ παῖδα εὗρον οἱ μετιόντες οὐκέτι περιέοντα, ἀλλὰ πρῶτον κατακοπέντα· αὐτὸν δὲ Ψαμμήνιτον ἀναστήσαντες ἦγον παρὰ Καμβύσεια, ἔνθα τοῦ λοιποῦ διαιτᾶτο ἔχων οὐδὲν βίαιον. εἰ δὲ καὶ ἠπιστήθη μὴ πολυπρηγμονεῖν, ἀπέλαβε ἂν Αἴγυπτον ὥστε ἐπιτροπεύειν αὐτῆς. ἐπεὶ τιμᾶν ἐώθασι Πέρσαι τῶν βασιλῆων τοὺς παῖδας· τῶν, ἦν καὶ σφεων ἀποστέωσι, ὅμως τοῖσί γε παισὶ αὐτῶν ἀποδιδούσι τὴν ἀρχήν. πολλοῖσι μὲν νυν καὶ ἄλλοισί ἐστι σταθμῶσασθαι, ὅτι τοῦτο οὕτω νενομίκασι ποιέειν, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε· τῷ Λίβυος Ἰνάρω παιδὶ Θαννύρα, ὃς ἀπέλαβε τὴν οἱ ὁ πατὴρ εἶχε ἀρχήν· καὶ τῷ Ἀμυρταίου Πανσίρι· καὶ γὰρ οὗτος ἀπέλαβε τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχήν· καίτοι Ἰνάρω τε καὶ Ἀμυρταίου οὐδαμοί κω Πέρσας κακὰ πλέω ἐργάσαντο. νῦν δὲ μηχανώμενος κακὰ ὁ Ψαμμήνιτος ἔλαβε τὸν μισθόν· ἀπιστὰς γὰρ Αἰγυπτίους ἦλω. ἐπεὶ τε δὲ ἐπάϊστος ἐγένετο, ὑπὸ Καμβύσειω αἷμα ταύρου πιὼν ἀπέθανε παραχρῆμα. οὕτω δὴ οὗτος ἐτελεύτησε.

16. Καμβύσης δὲ ἐκ Μέμφιος ἀπῆκετο ἐς Σάϊν πόλιν βουλόμενος ποιῆσαι τὰ δὴ καὶ ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐσῆλθε ἐς τὰ τοῦ Ἀμάσιος οἰκία, αὐτίκα ἐκέλευε ἐκ τῆς ταφῆς

τὸν Ἀμάσιος νέκυν ἐκφέρειν ἔξω. ὥς δὲ ταῦτά οἱ ἐπιτελέα ἐγένετο, μαστιγοῦν ἐκέλευε, καὶ τὰς τρίχας ἀποτίλλειν, καὶ κεντοῦν τε καὶ τᾶλλα πάντα λυμαίνεσθαι. ἐπεὶ τε δὲ καὶ ταῦτα ἔκαμον ποιεῦντες, (ὁ γὰρ δὴ νεκρὸς, ἅτε τεταριχευμένος, ἀντεῖχέ τε καὶ οὐδὲν διεχέετο,) ἐκέλευσέ μιν ὁ Καμβύσης κατακαῦσαι, ἐντελλόμενος οὐκ ὅσια. Πέρσαι γὰρ θεὸν νομίζουσι εἶναι πῦρ· τὸ ὦν κατακαίειν γε τοὺς νεκροὺς οὐδαμῶς ἐν νόμῳ οὐδετέροισι ἐστὶ. Πέρσῃσι μὲν, δι' ὅπερ εἴρηται· θεῷ οὐ δίκαιον εἶναι λέγοντες νέμειν νεκρὸν ἀνθρώπου· Αἰγυπτίοισι δὲ νενόμισται πῦρ θηρίων εἶναι ἔμψυχον, πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν τὰ περ ἂν λάβῃ, πλησθὲν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς συναποθνήσκειν τῷ κατεσθιομένῳ. οὓκων θηρίοισι νόμος οὐδαμῶς σφί ἐστὶ τὸν νέκυν διδόναι· καὶ διὰ ταῦτα ταριχεύουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ εὐλέων καταβρωθῇ. οὕτω δὴ οὐδετέροισι νομιζόμενα ἐνετέλλετο ποιεῖν ὁ Καμβύσης. Ὡς μέντοι Αἰγύπτιοι λέγουσι, οὐκ Ἄμασις ἦν ὁ ταῦτα παθὼν, ἀλλὰ ἄλλος τῶν τις Αἰγυπτίων ἔχων τὴν αὐτὴν ἡλικίην Ἀμάσι, ᾧ λυμαίνόμενοι Πέρσαι ἐδόκεον Ἀμασιν λυμαίνεσθαι. λέγουσι γὰρ, ὥς πυθόμενος ἐκ μαντήϊου ὁ Ἀμασις τὰ περὶ ἑωυτὸν μέλλοι ἀποθανόντα γίνεσθαι, οὕτω δὴ ἀκεόμενος τὰ ἐπιφερόμενα, τὸν μὲν ἀνθρώπον τοῦτον, τὸν μαστιγωθέντα, ἀποθανόντα ἔθαψε ἐπὶ τῇσι θύρῃσι ἐντὸς τῆς ἑωυτοῦ θήκης, ἑωυτὸν δὲ ἐνετείλατο τῷ παιδί ἐν μυχῷ τῆς θήκης ὥς μάλιστα θεῖναι. αἱ μὲν νυν ἐκ τοῦ Ἀμάσιος ἐντολαὶ αὗται, αἱ ἐς τὴν ταφήν τε καὶ τὸν ἀνθρώπον ἔχουσαι, οὐ μοι δοκέουσι ἀρχὴν γενέσθαι, ἄλλως δ' αὐτὰ Αἰγύπτιοι σεμνοῦν.

17. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐβουλεύσατο τριφασίας στρατηίας, ἐπὶ τε Καρχηδονίους, καὶ ἐπὶ Ἀμμωνίους, καὶ ἐπὶ τοὺς Μακροβίους Αἰθίοπας, οἰκημένους δὲ Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσσῃ. βουλευομένῳ δὲ οἱ ἔδοξε, ἐπὶ μὲν Καρχηδονίους τὸν ναυτικὸν στρατὸν ἀποστέλλειν· ἐπὶ δὲ Ἀμμωνίους, τοῦ πεζοῦ ἀποκρίναντα· ἐπὶ δὲ τοὺς Αἰθίοπας, κατόπτας πρῶτον, ὀφιομένους τε τὴν ἐν τούτοις τεῖσι

Αἰθίοψι λεγομένην εἶναι ἡλίου τράπεζαν, εἰ ἔστι ἀληθές, και πρὸς ταύτῃ τὰ ἄλλα κατοφομένους· δῶρα δὲ τῷ λόγῳ φέροντας τῷ βασιλεῖ αὐτέων. 18. Ἡ δὲ τράπεζα τοῦ

ἡλίου τοιήδε τις λέγεται εἶναι· λειμών ἐστι ἐν τῷ προαστείῳ ἐπίπλεος κρεῶν ἐφθῶν πάντων τῶν τετραπόδων· ἐς τὸν τὰς μὲν νύκτας ἐπιτηδεύοντας τιθέναι τὰ κρέα τοὺς ἐν τέλει ἐκάστους ἔοντας τῶν ἀστῶν, τὰς δὲ ἡμέρας δαίνυσθαι προσιόντα τὸν βουλούμενον· φάναι δὲ τοὺς ἐπιχωρίους ταῦτα τὴν γῆν αὐτὴν ἀναδιδόναι ἐκάστοτε. ἡ μὲν δὴ τράπεζα τοῦ ἡλίου καλεομένη λέγεται εἶναι τοιήδε.

19. Καμβύσῃ δὲ ὡς ἔδοξε πέμπειν τοὺς κατασκόπους, αὐτίκα μετεπέμπετο ἐξ Ἑλεφαντίνης πόλιος τῶν Ἰχθυοφάγων ἀνδρῶν τοὺς ἐπισταμένους τὴν Αἰθιοπίδα γλῶσσαν· ἐν ᾧ δὲ τούτους μετήϊσαν, ἐν τούτῳ ἐκέλευε ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα πλέειν τὸν ναυτικὸν στρατόν. Φοίνικες δὲ οὐκ ἔφασαν ποιήσειν ταῦτα· ὀρκίοισί τε γὰρ μεγάλοισι ἐνδεδέσθαι, καὶ οὐκ ἂν ποιέειν ὅσια ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τῶν στρατευόμενοι. Φοινίκων δὲ οὐ βουλομένων, οἱ λοιποὶ οὐκ ἀξιόμαχοι ἐγίνοντο. Καρχηδόνιοι μὲν νυν οὕτω δουλοσύνην διέφυγον πρὸς Περσέων. Καμβύσῃς γὰρ βίην οὐκ ἐδικαίου προσφέρειν Φοίνιξι, ὅτι σφέας τε αὐτοὺς ἐδεδώκεσαν Πέρσῃσι, καὶ πᾶς ἐκ Φοινίκων ἡρτητο ὁ ναυτικὸς στρατός. δόντες δὲ καὶ Κύπριοι σφέας αὐτοὺς Πέρσῃσι ἐστρατεύοντο ἐπ' Αἴγυπτον. 20. Ἐπεὶ τε δὲ τῷ Καμ-

βύσῃ ἐκ τῆς Ἑλεφαντίνης ἀπίκοντο οἱ Ἰχθυοφάγοι, ἔπεμπε αὐτοὺς ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἐντειλάμενος τὰ λέγειν χρῆν, καὶ δῶρα φέροντας, πορφύρεόν τε εἶμα, καὶ χρύσειον σρεπτὸν περιαιχένιον, καὶ ψέλια, καὶ μύρου ἀλάβαστρον, καὶ φοινικῆίου οἴνου κάδον. Οἱ δὲ Αἰθίοπες οὗτοι, ἐς τοὺς ἀπέπεμπε ὁ Καμβύσῃς, λέγονται εἶναι μέγιστοι καὶ κάλλιστοι ἀνθρώπων πάντων· νόμοισι δὲ καὶ ἄλλοισι χρᾶσθαι αὐτοὺς φασι κεχωρισμένοισι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὴν βασιληίην τοιῶδε· τὸν ἂν τῶν ἀστῶν κρίνωσι μέγιστόν τε εἶναι, καὶ κατὰ τὸ μέγαθος ἔχειν τὴν ἰσχὺν, τούτον ἀξιούσι βασιλεύειν.

21. Ἐς τούτους δὴ ὦν τοὺς ἄνδρας ὡς ἀπίκοντο οἱ Ἰχθυοφάγοι, διδόντες τὰ δῶρα τῷ βασιλεῖ αὐτέων ἔλεγον τάδε· “Βασιλεὺς ὁ Περσέων Καμβύσης, βουλόμενος φίλος τοι καὶ ξεῖνος γενέσθαι, ἡμέας τε ἀπέπεμψε ἐς λόγους τοι ἐλθεῖν κελεύων, καὶ δῶρα ταῦτά τοι διδοῖ, τοῖσι καὶ αὐτὸς μάλιστα ἡδεται χρεώμενος.” Ὁ δὲ Αἰθίοψ, μαθὼν ὅτι κατόπται ἤκοιεν, λέγει πρὸς αὐτοὺς τοιαῦτα· “Οὐτε ὁ Περσέων βασιλεὺς δῶρα ὑμέας ἔπεμψε φέροντας προτιμῶν πολλοῦ ἐμοὶ ξεῖνος γενέσθαι· οὐτε ὑμεῖς λέγετε ἀληθέα, ἦκετε γὰρ κατόπται τῆς ἐμῆς ἀρχῆς. οὐτε ἐκεῖνός ἀνὴρ ἐστὶ δίκαιος· εἰ γὰρ ἦν δίκαιος, οὐτ’ ἂν ἐπεθύμησε χώρης ἄλλης ἢ τῆς ἑωυτοῦ, οὐτ’ ἂν ἐς δουλοσύνην ἀνθρώπους ἦγε ὑπ’ ὧν μηδὲν ἡδίκηται. νῦν δὲ αὐτῷ τόξον τόδε διδόντες τάδε ἔπεα λέγετε· Βασιλεὺς ὁ Αἰθιοπῶν συμβουλεύει τῷ Περσέων βασιλεῖ, ἐπεὰν οὕτω εὐπετέως ἔλκωσι τὰ τόξα Πέρσαι ἐόντα μεγάθει τοσαῦτα, τότε ἐπ’ Αἰθιοπᾶς τοὺς Μακροβίους πλήθει ὑπερβαλλόμενον στρατεύεσθαι. μέχρι δὲ τούτου θεοῖσι εἰδέναι χάριν οἱ οὐκ ἐπὶ νόον τρέπουσι Αἰθιοπῶν παισὶ γῆν ἄλλην προσκτάσθαι τῇ ἑωυτῶν.” 22. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἀνεῖς τὸ τόξον παρέδωκε τοῖσι ἦκουσι. λαβὼν δὲ τὸ εἶμα τὸ πορφύρεον εἰρώτα ὃ τι εἴη, καὶ ὅκως πεποιημένον. εἰπάντων δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων τὴν ἀληθειῆν περὶ τῆς πορφύρης καὶ τῆς βαφῆς, δολεροὺς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερά δὲ αὐτέων τὰ εἶματα. δεύτερα δὲ, τὸν χρυσοῦν εἰρώτα στρεπτὸν τὸν περιανχένιον, καὶ τὰ ψέλια. ἐξηγεομένων δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων τὸν κόσμον αὐτέων, γελάσας ὁ βασιλεὺς, καὶ νομίσας εἶναι σφεαπέδας, εἶπε ὡς παρ’ ἑωυτοῖσιν εἰσι ῥωμαλεώτεραι τουτέων πέδαι. τρίτα δὲ, εἰρώτα τὸ μύρον. εἰπάντων δὲ τῆς ποιήσιος πέρι καὶ ἀλεΐφιος, τὸν αὐτὸν λόγον τὸν καὶ περὶ τοῦ εἵματος εἶπε. ὡς δὲ ἐς τὸν οἶνον ἀπύκετο, καὶ ἐπύθετο αὐτοῦ τὴν ποίησιν, ὑπερησθεὶς τῷ πόματι ἐπέειρετο ὃ τι τε σιτέεται ὁ βασιλεὺς, καὶ χρόνον ὁκόσον μακρότατον ἀνὴρ Πέρσης ζῶει. οἱ δὲ σιτέεσθαι μὲν τὸν ἄρτον εἶπαν,

ἐξηγησάμενοι τῶν πυρῶν τὴν φύσιν, ὁγδώκοντα δ' ἔτεα ζόης πλήρωμα ἀνδρὶ μακρότατον προκέεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Αἰθίοψ ἔφη οὐδὲν θωυμάζειν εἰ σιτεόμενοι κόπρον ἔτεα ὀλίγα ζώουσι· οὐδὲ γὰρ ἂν τοσαῦτα δύνασθαι ζῶειν σφέας, εἰ μὴ τῷ πόματι ἀνέφερον, φράζων τοῖσι Ἰχθυοφάγοις τὸν οἶνον· τοῦτο γὰρ ἐνυτοὺς ὑπὸ Περσέων ἐσσοῦσθαι.

23. Ἀντειρομένων δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἰχθυοφάγων τῆς ζόης καὶ διαίτης πέρι, ἔτεα μὲν ἐς ἑείκοσι καὶ ἑκατὸν τοὺς πολλοὺς αὐτέων ἀπικνέεσθαι ὑπερβαλλέειν δὲ τινὰς καὶ ταῦτα· σίτησιν δὲ εἶναι κρέα τε ἐφθά, καὶ πόμα γάλα. θῶυμα δὲ ποιευμένων τῶν κατασκόπων περὶ τῶν ἐτέων, ἐπὶ κρίνην σφι ἠγήσασθαι, ἀπ' ἧς λουόμενοι λιπαρώτεροι ἐγίνοντο, κατὰπερ εἰ ἐλαίου εἴη, ὅζειν δὲ ἀπ' αὐτῆς ὥσεϊ ἴων. ἀσθενὲς δὲ τὸ ὕδωρ τῆς κρίνης ταύτης οὕτω δὴ τι ἔλεγον εἶναι οἱ κατὰσκοποι, ὥστε μηδὲν οἶόν τε εἶναι ἐπ' αὐτοῦ ἐπιπλέειν, μήτε ξύλον μήτε τῶν ὅσα ξύλου ἐστὶ ἐλαφρότερα· ἀλλὰ πάντα σφέα χωρέειν ἐς βυσσόν. τὸ δὲ ὕδωρ τοῦτο εἰ σφί ἐστι ἀληθέως οἶόν τι λέγεται, διὰ τοῦτο ἂν εἶεν τούτῳ τὰ πάντα χρεώμενοι μακρόβιοι. ἀπὸ τῆς κρίνης δὲ ἀπαλλασσομένων, ἀγαγεῖν σφέας ἐς δεσμωτήριον ἀνδρῶν, ἔνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῃσι χρυσέῃσι δεδέσθαι· ἔστι δὲ ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοψι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. θεησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον ἐθῆσαντο καὶ τὴν τοῦ Ἥλιου λεγομένην τράπεζαν.

24. Μετὰ δὲ ταύτην τελευταίας ἐθῆσαντο τὰς θήκας αὐτέων, αἱ λέγονται σκευάζεσθαι ἐξ ὕελου, τρόπῳ τοιῷδε. ἐπεὰν τὸν νεκρὸν ἰσχνήνωσι, εἴτε δὴ κατὰπερ Αἰγύπτιοι, εἴτε ἄλλως κως, γνψώσαντες ἅπαντα αὐτὸν γραφῇ κοσμέουσι ἐξομοιεύοντες τὸ εἶδος ἐς τὸ δυνατόν· ἔπειτα δὲ οἱ περιϊστᾷσι στήλην ἐξ ὕελου πεποιημένην κοίλην, ἣ δὲ σφι πολλὴ καὶ εὐεργὸς ὀρύσσεται. ἐν μέσῃ δὲ τῇ στήλῃ ἐνεὼν διαφαίνεται ὁ νέκυς, οὔτε ὁδμὴν οὐδεμίην ἄχαριν παρεχόμενος, οὔτε ἄλλο ἀεικὲς οὐδέν· καὶ ἔχει πάντα φανερά ὁμοίως αὐτῷ τῷ νέκυϊ. ἐνιαυτὸν μὲν δὴ ἔχουσι τὴν στήλην ἐν

τοῖσι οἰκίοισι οἱ μάλιστα προσήκοντες, πάντων τε ἀπαρχόμενοι, καὶ θυσίας οἱ προσάγοντες· μετὰ δὲ ταῦτα ἐκκομίσαντες ἰσθᾶσι περὶ τὴν πόλιν.

25. Θεησάμενοι δὲ τὰ πάντα οἱ κατάσκοποι ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω. ἀπαγγειλάντων δὲ ταῦτα τούτων, αὐτίκα ὁ Καμβύσης ὀργὴν ποιησάμενος ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας, οὔτε παρασκευὴν σίτου οὔδε μὴν παραγγείλας· οὔτε λόγον ἐωυτῷ δούς, ὅτι ἐς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς ἔμελλε στρατεύεσθαι. οἷα δὲ ἔμμανής τε ἐὼν καὶ οὐ φρενῆρης, ὥς ἤκουε τῶν Ἰχθυοφάγων, ἐστρατεύετο Ἑλλήνων μὲν τοὺς παρεόντας αὐτοῦ τάξας ὑπομένειν, τὸν δὲ πεζὸν πάντα ἅμα ἀγόμενος. Ἐπεὶ τε δὲ στρατενόμενος ἐγένετο ἐν Θήβησι, ἀπέκρινε τοῦ στρατοῦ ὡς πέντε μυριάδας· καὶ τούτοις μὲν ἐνετέλλετο Ἀμμωνίους ἐξανδραποδισμένους τὸ χρηστήριον τὸ τοῦ Διὸς ἐμπρῆσαι· αὐτὸς δὲ τὸν λοιπὸν ἄγων στρατὸν ἦϊε ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας. Πρὶν δὲ τῆς ὁδοῦ τὸ πέμπτον μέρος διεληλυθέναι τὴν στρατιὴν, αὐτίκα πάντα αὐτοὺς τὰ εἶχον σιτίων ἐχόμενα ἐπελελοίπεε· μετὰ δὲ τὰ σιτία, καὶ τὰ ὑποζύγια ἐπέλιπε κατεσθιόμενα. εἰ μὲν νυν μαθὼν ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐγνωσιμάχεε, καὶ ἀπῆγε ὀπίσω τὸν στρατὸν ἐπὶ τῇ ἀρχῇθεν γενομένῃ ἀμαρτάδι, ἣν ἂν σοφὸς ἀνὴρ. νῦν δὲ οὐδένα λόγον ποιούμενος ἦϊε αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω. οἱ δὲ στρατιῶται, ἕως μὲν τι εἶχον ἐκ τῆς γῆς λαμβάνειν, ποιηφαγέοντες διέζων· ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν ψάμμον ἀπίκοντο, δεινὸν ἔργον αὐτέων τινὲς ἐργάσαντο· ἐκ δεκάδος γὰρ ἕνα σφέων αὐτέων ἀποκληρώσαντες κατέφαγον. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης, δείσας τὴν ἀλληλοφαγίην, ἀπὸ τὸν ἐπ' Αἰθίοπας στόλον ὀπίσω ἐπορεύετο, καὶ ἀπικνέεται ἐς Θήβας πολλοὺς ἀπολέσας τοῦ στρατοῦ. ἐκ Θηβέων δὲ καταβὰς ἐς Μέμφιν, τοὺς Ἕλληνας ἀπῆκε ἀποπλέειν. ὁ μὲν ἐπ' Αἰθίοπας στόλος οὕτω ἔπρηξε. 26. Οἱ δ' αὐτέων ἐπ' Ἀμμωνίους ἀποσταλέντες στρατεύεσθαι, ἐπεὶ τε ὀρμηθέντες ἐκ τῶν Θηβέων ἐπορεύοντο ἔχοντες ἀγωγούς, ἀπικόμενοι μὲν φανεροί εἰσι ἐς Ὅασιν πόλιν, τὴν ἔχουσι

μὲν Σάμιοι, τῆς Αἰσχυριωνίης φυλῆς λεγόμενοι εἶναι ἀπέχουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Θηβέων διὰ ψάμμου· οὐνομάζεται δὲ ὁ χώρος οὗτος κατὰ Ἑλλήνων γλῶσσαν Μακάρων νῆσος. ἐς μὲν δὴ τοῦτον τὸν χώρον λέγεται ἀπικέσθαι τὸν στρατόν· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ, ὅτι μὴ αὐτοὶ Ἀμμώνιοι καὶ οἱ τούτων ἀκούσαντες, ἄλλοι οὐδένες οὐδὲν ἔχουσι εἰπεῖν περὶ αὐτέων· οὔτε γὰρ ἐς τοὺς Ἀμμωνίους ἀπίκοντο, οὔτε ὀπίσω ἐνόστησαν. λέγεται δὲ καὶ ταῦδε ὑπ' αὐτέων Ἀμμωνίων· ἐπειδὴ ἐκ τῆς Ὀάσιος ταύτης ἰέναι διὰ τῆς ψάμμου ἐπὶ σφέας, γενέσθαι τε αὐτοὺς μεταξύ κου μάλιστα αὐτέων τε καὶ τῆς Ὀάσιος, ἄριστον αἰρεομένοισι αὐτέοισι ἐπιπνεῦσαι νότον μέγαν τε καὶ ἐξαίσιον, φορέοντα δὲ θίνας τῆς ψάμμου καταχῶσαί σφεας, καὶ τρόπῳ τοιούτῳ ἀφανισθῆναι. Ἀμμώνιοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι περὶ τῆς στρατιῆς ταύτης.

27. Ἀπιγμένου δὲ Καμβύσεω ἐς Μέμφιν, ἐφάνη Αἰγυπτίοισι ὁ Ἄπις, τὸν Ἑλληνες Ἐπαφον καλέουσι. ἐπιφανέος δὲ τούτου γενομένου, αὐτίκα οἱ Αἰγύπτιοι εἴματά τε ἐφόρεον τὰ κάλλιστα, καὶ ἦσαν ἐν θαλίῃσι. ἰδὼν δὲ ταῦτα τοὺς Αἰγυπτίους ποιεῦντας ὁ Καμβύσης, πάγχυ σφέας καταδόξας ἐωντοῦ κακῶς πρήξαντος χαρμόσυνα ταῦτα ποιέειν, ἐκάλεε τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Μέμφιος· ἀπικομένους δὲ ἐς ὄψιν, εἶρετο “ὅ τι πρότερον μὲν, ἐόντος αὐτοῦ ἐν Μέμφι, ἐποίεον τοιοῦτον οὐδὲν Αἰγύπτιοι· τότε δὲ, ἐπεὶ αὐτὸς παρείη τῆς στρατιῆς πλήθός τι ἀποβαλὼν;” οἱ δὲ ἔφραζον, ὥς σφι θεὸς εἴη φανείς, διὰ χρόνου πολλοῦ ἐωθὼς ἐπιφαίνεσθαι· καὶ ὥς ἐπεὰν φανῇ, τότε πάντες οἱ Αἰγύπτιοι κεχαρηκότες ὀρτάζοιεν. ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης ἔφη ψεύδεσθαί σφεας· καὶ ὥς ψευδομένους θανάτῳ ἐζημίον. 28. Ἀποκτείνας δὲ τούτους, δεύτερα τοὺς ἱρέας ἐκάλεε ἐς ὄψιν. λεγόντων δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ τῶν ἱρέων, οὐ λήσειν ἔφη αὐτὸν, εἰ θεὸς τις χειροήθης ἀπιγμένος εἴη Αἰγυπτίοισι. τοσαῦτα δὲ εἶπας ἐπάγειν ἐκέλευε τὸν Ἄπιν τοὺς ἱρέας· οἱ μὲν δὴ μετῆϊσαν ἄζοντες. Ὁ δὲ Ἄπις οὗτος ὁ Ἐπαφος γίνεται μόσχος ἐκ βοῦς

ἥτις οὐκέτι οἷη τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βάλλεσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καὶ μιν ἐκ τούτου τίκτειν τὸν Ἄπιν. Ἐχει δὲ ὁ μύσχος οὗτος, ὁ Ἄπις καλεόμενος, σημήϊα τοιαῦτα· ἐὼν μέλας ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον φορέει· ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου, αἰετὸν εἰκασμένον· ἐν δὲ τῇ οὐρῇ, τὰς τρίχας διπλᾶς· ἐπὶ δὲ τῇ γλώσσῃ, κάνθαρον. 29. Ὡς δὲ ἤγαγον τὸν Ἄπιν οἱ ἱρέες, ὁ Καμβύσης, οἷα ἐὼν ὑπομαργότερος, σπασάμενος τὸ ἐγχειρίδιον, θέλων τυῖσαι τὴν γαστέρα τοῦ Ἄπιος παῖει τὸν μηρόν, γελάσας δὲ εἶπε πρὸς τοὺς ἱρέας· “ὦ κακαὶ κεφαλαὶ, τοιοῦτοι θεοὶ γίνονται ἔναιμοί τε καὶ σαρκώδεις, καὶ ἐπαῖοντες σιθηρίων; ἄξιος μὲν Αἰγυπτίων οὗτός γε ὁ θεός· ἀτὰρ τοὶ ὑμεῖς γε οὐ χαίροντες γέλῳτα ἐμὲ θήσεσθε.” Ταῦτα εἰπας ἐνετείλατο τοῖσι ταῦτα πρήσσουσι τοὺς μὲν ἱρέας ὑπομαστιγῶσαι, Αἰγυπτίων δὲ τῶν ἄλλων τὸν ἂν λάβῃσι ἰσχυρόντα κτείνειν· ὁρτὴ μὲν δὴ διελέλυτο Αἰγυπτίοισι· οἱ δὲ ἱρέες ἐδίκαιευντο· ὁ δὲ Ἄπις πεπληγμένος τὸν μηρόν ἔφθινε ἐν τῷ ἰρῷ κατακείμενος. καὶ τὸν μὲν τελευτήσαντα ἐκ τοῦ τρώματος ἔθαψαν οἱ ἱρέες λάθρῃ Καμβύσειω.

30. Καμβύσης δὲ, ὡς λέγουσι Αἰγύπτιοι, αὐτίκα διὰ τοῦτο τὸ ἀδίκημα ἐμάνη, ἐὼν οὐδὲ πρότερον φρενήρης. Καὶ πρῶτα μὲν τῶν κακῶν ἐξεργάσατο τὸν ἀδελφεὺν Σμέρδιν ἐόντα πατρὸς καὶ μητρὸς τῆς αὐτῆς· τὸν ἀπέπεμψε ἐς Πέρσας φθόνῳ ἐξ Αἰγύπτου, ὅτι τὸ τόξον μούνος Περσέων ὅσον τε ἐπὶ δύο δακτύλους εἵρυσσε, τὸ παρὰ τοῦ Αἰθίοπος ἡνεικαν οἱ Ἰχθυοφάγοι· τῶν δὲ ἄλλων Περσέων οὐδεὶς οἷός τε ἐγένετο. Ἀποικομένου ὦν ἐς Πέρσας τοῦ Σμέρδιος, ὅψιν εἶδε ὁ Καμβύσης ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε· ἔδοξέ οἱ ἄγγελον ἐλθόντα ἐκ Περσέων ἀγγέλλειν, ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασιλεῖ ἰζόμενος Σμέρδις τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ ψαύσειε. Πρὸς ὧν ταῦτα δείσας περὶ ἐωντοῦ μή μιν ἀποκτεῖνας ὁ ἀδελφεὸς ἄρχῃ, πέμπει Πρηξάσπεα ἐς Πέρσας, ὃς ἦν οἱ ἀνὴρ Περσέων πιστότατος, ἀποκτενέ-

οντά μιν. ὁ δὲ ἀναβὰς ἐς Σοῦσα ἀπέκτεινε Σμέρδιν· οἱ μὲν λέγουσι ἐπ' ἄγρην ἐξαγαγόντα· οἱ δὲ, ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν προσαγαγόντα καταποντῶσαι. 31. Πρῶτον μὲν δὴ λέγουσι Καμβύσῃ τῶν κακῶν ἄρξαι τοῦτο. δεύτερα δὲ ἐξεργάσατο τὴν ἀδελφεὴν ἐπισπομένην οἱ ἐς Αἴγυπτον, τῇ καὶ συνοίκεε καὶ ἦν οἱ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφείῃ. ἔγημε δὲ αὐτὴν ὧδε· οὐδαμῶς γὰρ ἐώθεσαν πρότερον τῇσι ἀδελφεῇσι συνοικέειν Πέρσαι, ἡράσθη μίῃς τῶν ἀδελφεῶν Καμβύσης, καὶ ἔπειτα βουλόμενος αὐτὴν γῆμαι, ὅτι οὐκ ἐωθότα ἐπενόεε ποιήσῃν, εἶρετο καλέσας τοὺς βασιλεῖς δικαστὰς, εἴ τίς ἐστι κελεύων νόμος τὸν βουλόμενον ἀδελφεῇ συνοικέειν. Οἱ δὲ βασιλεῖς δικασταὶ κεκριμένοι ἄνδρες γίνονται Περσέων ἐς οὗ ἀποθάνωσι, ἢ σφί παρευρεθῇ τι ἄδικον, μέχρι τούτου. οὗτοι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι δίκας δικάζουσι, καὶ ἐξηγηταὶ τῶν πατρίων θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέαται. Εἰρομένου ὦν τοῦ Καμβύσεω, ὑπεκρίνοντο αὐτῷ οὗτοι καὶ δίκαια καὶ ἀσφαλέα φάμενοι νόμον οὐδένα ἐξευρίσκειν, ὅς κελεύει ἀδελφεῇ συνοικέειν ἀδελφεόν, ἄλλον μὲν τοι ἐξευρηκέναι νόμον, τῷ βασιλεύοντι Περσέων ἐξεῖναι ποιεῖν τὸ ἂν βούληται. οὕτω οὐτε τὸν νόμον ἔλυσαν δεῖσαντες Καμβύσεα· ἵνα τε μὴ αὐτοὶ ἀπόλωνται τὸν νόμον περιστέλλοντες, παρεξῆυρον ἄλλον νόμον σύμμαχον τῷ θέλοντι γαμέειν ἀδελφεάς. Τότε μὲν δὴ ὁ Καμβύσης ἔγημε τὴν ἐρωμένην· μετὰ μὲν τοι οὐ πολλὸν χρόνον ἔσχε ἄλλην ἀδελφεήν. τουτέων δῆτα τὴν νεωτέραν ἐπισπομένην οἱ ἐπ' Αἴγυπτον κτείνει. 32. Ἀμφὶ δὲ τῷ θανάτῳ αὐτῆς διζὸς, ὥσπερ περὶ Σμέρδιος, λέγεται λόγος. Ἕλληνες μὲν γὰρ λέγουσι Καμβύσεα συμβαλέειν σκύμνον λέοντος σκύλακι κυνὸς, θεωρέειν δὲ καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην. νικωμένου δὲ τοῦ σκύλακος, ἀδελφεὸν αὐτοῦ ἄλλον σκύλακα ἀπορρήξαντα τὸν δεσμὸν παραγενέσθαι οἱ· δύο δὲ γενομένους οὕτω δὴ τοὺς σκύλακας ἐπικρατῆσαι τοῦ σκύμνου. καὶ τὸν μὲν Καμβύσεα ἡδεσθαι θεώμενον, τὴν δὲ παρημένην δακρύειν. Καμβύσεα δὲ μα-

θόντα τοῦτο ἐπείρεσθαι διότι δακρύοι· τὴν δὲ εἰπεῖν, ὡς ἰδοῦσα τὸν σκύλακα τῷ ἀδελφεῷ τιμωρήσαντα δακρύσειε μνησθεῖσά τε Σμέρδιος, καὶ μαθοῦσα ὡς κείνῳ οὐκ εἶη ὁ τιμωρήσων. Ἕλληνες μὲν δὴ διὰ τοῦτο τὸ ἔπος φασὶ αὐτὴν ἀπολέσθαι ὑπὸ Καμβύσειω. Αἰγύπτιοι δὲ ὡς τραπέζῃ περικατημένων λαβοῦσαν θρίδακα τὴν γυναῖκα περιτῖλαι, καὶ ἐπανείρεσθαι τὸν ἄνδρα, κότερον περιτετιλμένη ἢ θρίδαξ, ἢ δασεῖα ἐοῦσα, εἶη καλλίων. καὶ τὸν φεῖναι δασεῖαν. τὴν δ' εἰπεῖν. “Ταύτην μὲν τοί κοτε σὺ τὴν θρίδακα ἐμιμήσας τὸν Κύρου οἶκον ἀποψιλώσας.” Τὸν δὲ θυμωθέντα ἐμπεδηῆσαι αὐτῇ ἐχούσῃ ἐν γαστρὶ· καὶ μιν ἐκτρώσασαν ἀποθανεῖν.

33. Ταῦτα μὲν ἐς τοὺς οἰκητοὺς ὁ Καμβύσης ἐξεμάνη, εἴτε δὴ διὰ τὸν Ἀπιν, εἴτε καὶ ἄλλως, οἷα πολλὰ ἐώθεε ἀνθρώπους κακὰ καταλαμβάνειν· καὶ γάρ τινα καὶ ἐκ γενηῆς νοῦσον μεγάλην λέγεται ἔχειν ὁ Καμβύσης, τὴν ἱρὴν οὐνομάζουσί τινες· οὗ νῦν τοι ἀεικὲς οὐδὲν ἦν, τοῦ σώματος νοῦσον μεγάλην νοσέοντος, μηδὲ τὰς φρένας ὑγιαίνειν. 34. Τάδε δ' ἐς τοὺς ἄλλους Πέρσης ἐξεμάνη. λέγεται γὰρ εἰπεῖν αὐτὸν πρὸς Πρηξάσπεα τὸν ἐτίμα τε μάλιστα, καὶ οἱ τὰς ἀγγελίας ἐφόρεε οὗτος, τούτου τε ὁ παῖς οἶνοχόος ἦν τῷ Καμβύσῃ, τιμὴ δὲ καὶ αὕτη οὐ σμικρὴ· εἰπεῖν δὲ λέγεται τάδε. “Πρήξασπες, κοῖόν μέ τινα νομίζουσι Πέρσαι εἶναι ἄνδρα; τίνας τε λόγους περὶ ἐμέο ποιεῦνται;” Τὸν δὲ εἰπεῖν. “ὦ δέσποτα, τὰ μὲν ἄλλα πάντα μεγάλως ἐπαινεῖαι· τῇ δὲ φιλοινίῃ σέ φασι πλεονως προσκееσθαι.” Τὸν μὲν δὴ λέγειν ταῦτα περὶ Περσέων. τὸν δὲ θυμωθέντα τοιαῦδε ἀμείβεσθαι. “Νῦν ἄρα μέ φασι Πέρσαι οἶνῳ προσκείμενον παραφρονέειν, καὶ οὐκ εἶναι νοήμονα; οὐδ' ἄρα σφέων οἱ πρότεροι λόγοι ἦσαν ἀληθείες.” Πρότερον γὰρ δὴ ἄρα Περσέων οἱ συνεδρῶν ἐόντων καὶ Κροίσου, εἶρετο Καμβύσης κοῖός τις δοκεῖοι ἀνὴρ εἶναι πρὸς τὸν πατέρα τελέσαι Κύρον· οἱ δὲ ἀμείβοντο, ὡς εἶη ἀμείνων τοῦ πατρός· τά τε γὰρ ἐκείνου πάντα ἔχειν αὐτὸν, καὶ προσεκτῆσθαι Αἰγυπτὸν τε καὶ

τὴν θάλασσαν. Πέρσαι μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγον· Κροῖσος δὲ παρεὼν τε καὶ οὐκ ἄρεσκόμενος τῇ κρίσει εἶπε πρὸς τὸν Καμβύσεα τάδε· “Ἐμοὶ μὲν νυν, ὦ παῖ Κύρου, οὐ δοκέεις ὁμοῖος εἶναι τῷ πατέρι· οὐ γὰρ κω τοί ἐστι υἱὸς οἶόν σε ἐκείνος κατελίπετο.” ἦσθη τε ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης, καὶ ἐπαίνειε τὴν Κροῖσου κρίσιν. 35. Τούτων δὴ ὢν ἐπιμνησθέντα ὀργῇ λέγειν πρὸς τὸν Πηξάσπεα· “Σὺ νῦν μάθε αὐτὸς, εἰ λέγουσι Πέρσαι ἀληθέα, εἴτε αὐτοὶ λέγοντες ταῦτα παραφρονέουσι. εἰ μὲν γὰρ τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ τοῦδε ἐστεῶτος ἐν τοῖσι προθύροισι βαλὼν τύχοιμι μέσης τῆς καρδίας, Πέρσαι φανέονται λέγοντες οὐδέν· ἦν δὲ ἀμάρτω, φάναι Πέρσας τε λέγειν ἀληθέα, καὶ μὲ μὴ σωφρονέειν.” Ταῦτα δὲ εἰπὼντα καὶ διατείναντα τὸ τόξον βαλέειν τὸν παῖδα· πεσόντος δὲ τοῦ παιδὸς, ἀνασχίζειν αὐτὸν κελεύειν καὶ σκέψασθαι τὸ βλῆμα· ὥς δὲ ἐν τῇ καρδίῃ εὗρεθῆναι ἐνεόντα τὸν οἷστον, εἰπεῖν πρὸς τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς γελάσαντα καὶ περιχαρέα γενόμενον· “Πηξάσπεε, ὥς μὲν ἔγωγε οὐ μαίνομαι, Πέρσαι τε παραφρονέουσι, δηλὰ τοι γέγονε· νῦν δέ μοι εἰπὲ, τίνα εἶδες ἤδη πάντων ἀνθρώπων οὕτως ἐπίσκοπα τοξεύοντα;” Πηξάσπεα δὲ ὀρέοντα ἄνδρα οὐ φρενήρεα, καὶ περὶ ἐωυτῷ δειμαίνοντα εἰπεῖν· “Δέσποτα, οὐδ’ ἂν αὐτὸν ἔγωγε δοκέω τὸν θεὸν οὕτω ἂν καλῶς βαλέειν.” Τότε μὲν ταῦτα ἐξεργάσατο· ἐτέρωθι δὲ Περσέων ὁμοῖα τοῖσι πρώτοις δώδεκα ἐπ’ οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιοχρεῶ ἑλὼν ζώντας ἐπὶ κεφαλὴν κατώρυξε.

36. Ταῦτα δὲ μιν ποιεῦντα ἐδικαίωσε Κροῖσος ὁ Λυδὸς νουθετῆσαι τοισίδε τοῖσι ἔπεσι· “ὦ βασιλεῦ, μὴ πάντα ἡλικίῃ καὶ θυμῷ ἐπίτρεπε· ἀλλ’ ἴσχε καὶ καταλάμβανε σεωυτόν. ἀγαθόν τι πρόνοον εἶναι· σοφὸν δὲ ἢ προμηθίῃ. σὺ δὲ κτείνεις μὲν ἄνδρας σεωυτοῦ πολυήτας ἐπ’ οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιοχρεῶ ἑλὼν· κτείνεις δὲ παῖδας· ἦν δὲ πολλὰ τοιαῦτα ποιήης, ὅρα ὅπως μὴ σε ἀποστήσονται Πέρσαι. ἔμοι δὲ πατήρ σός Κῦρος ἐρετέλλετο πολλὰ κελεύων σὲ νουθετέειν, καὶ ὑποτίθεσθαι ὅ τι ἂν εὕρισκω ἀγαθόν.”

Ὁ μὲν δὴ εὖνοιαν φαίνων συνεβούλευέ οἱ ταῦτα. ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε· “ Σὺ καὶ ἐμοὶ τολμᾷς συμβουλευεῖν, ὅς χρηστῶς μὲν τὴν σεωντοῦ πατρίδα ἐπετρόπευσας, εὖ δὲ τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ συνεβούλευσας κελεύων αὐτὸν Ἀράξεα ποταμὸν διαβάντα ἰέναι ἐπὶ Μασσαγέτας, βουλομένων ἐκείνων διαβαίνειν ἐς τὴν ἡμετέραν; καὶ ἀπὸ μὲν σεωντὸν ὤλεσας τῆς σεωντοῦ πατρίδος κακῶς προστάς· ἀπὸ δὲ ὤλεσας Κῦρον πειθόμενόν σοι. ἀλλ' οὐ τι χαίρων ἐπεὶ τοι καὶ πάλαι ἐς σέ προφάσιός τευ ἐδεόμην ἐπιλαβέσθαι.” Ταῦτα δὲ εἶπας ἐλάμβανε τὸ τόξον ὡς κατατοξεύσων αὐτόν. Κροῖσος δὲ ἀναδραμὼν ἔθεε ἔξω· ὁ δὲ ἐπεὶ τε τοξεῦσαι οὐκ εἶχε, ἐντείλατο τοῖσι θεράπουσι λαβόντας μιν ἀποκτεῖναι. οἱ δὲ θεράποντες ἐπιστάμενοι τὸν τρόπον αὐτοῦ κατακρύπτουσι τὸν Κροῖσον ἐπὶ τῷδε τῷ λόγῳ, ὥστε εἰ μὲν μεταμελήσει τῷ Καμβύσῃ, καὶ ἐπιζητήσει τὸν Κροῖσον, οἱ δὲ ἐκφῆναντες αὐτὸν δῶρα λάμψονται ζωάγρια Κροῖσον· ἣν δὲ μὴ μεταμελήται μηδὲ ποθῇ μιν, τότε καταχρῆσθαι. Ἐπόθησέ τε δὴ ὁ Καμβύσης τὸν Κροῖσον οὐ πολλῷ μετέπειτα χρόνῳ ὕστερον· καὶ οἱ θεράποντες μαθόντες τοῦτο ἐπήγγελλον αὐτῷ ὡς περιείη. Καμβύσης δὲ “ Κροῖσῳ μὲν συνήδεσθαι ἔφη περιέοντι· ἐκείνους μέντοι τοὺς περιποιήσαντας οὐ καταπροΐξεσθαι, ἀλλ' ἀποκτενέειν.” καὶ ἐποίησε ταῦτα.

37. Ὁ μὲν δὴ τοιοῦτα πολλὰ ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς ζυμμάχους ἐξεμαίνετο μένων ἐν Μέμφι, καὶ θήκας τε παλαιὰς ἀνοίγων, καὶ σκεπτόμενος τοὺς νεκρούς. ἐς δὲ δὴ καὶ τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἦλθε, καὶ πολλὰ τῷγάλματι κατεγέλασε. ἔστι γὰρ τοῦ Ἡφαίστου τῷγαλμα τοῖσι Φοινικῆίοισι Παταϊκοῖσι ἐμφορέστατον, τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρῶρῃσι τῶν τριήρεων περιάγουσι. ὅς δὲ τούτους μὴ ὀπώπее, ἐγὼ δὲ οἱ σημανέω· πυγμαίου ἀνδρὸς μίμησις ἐστι. Ἐσῆλθε δὲ καὶ ἐς τῶν Καβείρων τὸν ἱρὸν, ἐς τὸ οὐ θεμιτόν ἐστι ἐσιέναι ἄλλον γε ἢ τὸν ἱερά· ταῦτα δὲ τῷγάλματα καὶ ἐνέπρησε πολλὰ κατασκώψας. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ὁμοῖα τοῦ Ἡφαίστου· τούτου δὲ σφέας παῖδας

λέγουσι εἶναι. 38. Πανταχῇ ὧν μοι δῆλόν ἐστι ὅτι ἐμάνη μεγάλως ὁ Καμβύσης· οὐ γὰρ ἂν ἱροῖσί τε καὶ νομαίοισι ἐπεχείρησε καταγελᾶν. εἰ γάρ τις προθείη πᾶσι ἀνθρώποισι ἐκλέξασθαι κελεύων νόμους τοὺς καλλίστους ἐκ τῶν πάντων νόμων, διασκεψάμενοι ἂν ἐλοίατο ἕκαστοι τοὺς ἑωυτῶν· οὕτω νομίζουσι πούλῳ τι καλλίστους τοὺς ἑωυτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι. οὐκὼν οἶκός ἐστι ἄλλον γε δὴ ἢ μαινόμενον ἄνδρα γέλωτα τὰ τοιαῦτα τίθεσθαι. Ὡς δὲ οὕτω νενομίκασι τὰ περὶ τοὺς νόμους πάντες οἱ ἀνθρωποι, πολλοῖσί τε καὶ ἄλλοισι τεκμηρίοισι πάρεστι σταθμώσασθαι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Δαρεῖος ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ἀρχῆς καλέσας Ἑλλήνων τοὺς παρεόντας εἶρετο “ἐπὶ κόσῳ ἂν χρήματι βουλοίατο τοὺς πατέρας ἀποθνήσκοντας κατασιτέεσθαι.” οἱ δὲ ἐπ’ οὐδενὶ ἔφασαν ἔρδειν ἂν τοῦτο. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα καλέσας Ἰνδῶν τοὺς καλεομένους Καλλατίας, οἳ τοὺς γονέας κατεσθίουσι, εἶρετο, παρεόντων τῶν Ἑλλήνων καὶ δι’ ἑρμηνέος μανθανόντων τὰ λεγόμενα, “ἐπὶ τίνι χρήματι δεξαίαιτ’ ἂν τελευτέοντας τοὺς πατέρας κατακαίειν πυρί.” οἱ δὲ ἀμβώσαντες μέγα εὐφημέειν μιν ἐκέλευον. Οὕτω μὲν νυν ταῦτα νενομίσται· καὶ ὀρθῶς μοι δοκεί Πίνδαρος ποιῆσαι, νόμον πάντων βασιλέα φήσας εἶναι.

39. Καμβύσει δὲ ἐπ’ Αἴγυπτον στρατευομένον, ἐποίησαντο καὶ Λακεδαιμόνιοι στρατηγὴν ἐπὶ Σάμον τε καὶ Πελοκράτεια τὸν Αἰάκεος ὃς ἔσχε Σάμον ἐπαναστάς· καὶ τὰ μὲν πρῶτα τριχῇ δασάμενος τὴν πόλιν τοῖσι ἀδελφεοῖσι Πανταγνώτῳ καὶ Συλοσῶντι ἔνειμε· μετὰ δὲ, τὸν μὲν αὐτέων ἀποκτείνας, τὸν δὲ νεώτερον Συλοσῶντα ἐξελάσας, ἔσχε πᾶσαν τὴν Σάμον· ἰσχὼν δὲ ξεινήτην Ἀμάσι τῷ Αἰγύπτου βασιλεῖ συνεθήκατο πέμπων τε δῶρα καὶ δεκόμενος ἄλλα παρ’ ἐκείνου. Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ αὐτίκα τοῦ Πολυκράτους τὰ πρήγματα αὐξέτο, καὶ ἦν βεβωμένα ἀνά τε τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. ὅκου γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι, πάντα οἱ ἐχώρει εὐτυχέως. ἕκτητο δὲ πεντηκοντέρους τε ἑκατὸν, καὶ χιλίους

τοξότας· ἔφερε δὲ καὶ ἦγε πάντας διακρίνων οὐδένα. τῷ γὰρ φίλῳ ἔφη χαριεῖσθαι μᾶλλον ἀποδιδούς τὰ ἔλαβε ἢ ἀρχὴν μηδὲ λαβών. συχνὰς μὲν δὴ τῶν νήσων αἰρήκεε, πολλὰ δὲ καὶ τῆς ἡπείρου ἄστεα· ἐν δὲ δὴ καὶ Λεσβίους πανστρατιῇ βοηθέοντας Μιλησίοισι ναυμαχίῃ κρατήσας εἶλε, οἳ τὴν τάφρον περὶ τὸ τεῖχος τὸ ἐν Σάμῳ πάσαν δεδεμένοι ὥρυξαν. 40. Καί κως τὸν Ἀμασιν εὐτυχέων μεγάλως ὁ Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε, ἀλλὰ οἱ τοῦτ' ἦν ἐπιμελές. πολλῷ δὲ ἔτι πλευνός οἱ εὐτυχίης γινομένης, γράψας ἐς βιβλίον τάδε ἐπέστειλε ἐς Σάμον· “Ἀμασις Πολυκράτει ὧδε λέγει. Ἦδὺ μὲν πυνθάνεσθαι ἄνδρα φίλον καὶ ξεῖνον εὖ πρήσσοντα· ἐμοὶ δὲ αἱ σαὶ μεγάλαι εὐτυχίαι οὐκ ἀρέσκουσι τὸ θεῖον ἐπισταμένῳ ὥς ἔστι φθονερόν. καί κως βούλομαι καὶ αὐτὸς καὶ τῶν ἄν κήδωμαι τὸ μὲν τι εὐτυχεῖν τῶν πρηγμάτων, τὸ δὲ προσπταίειν· καὶ οὕτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα ἐναλλαξ̄ πρήσσω ἢ εὐτυχεῖν τὰ πάντα. οὐδένα γάρ κω λόγῳ οἶδα ἀκούσας, ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρόρριζος εὐτυχέων τὰ πάντα. Σὺ ὦν νῦν ἐμοὶ πειθόμενος ποιήσον πρὸς τὰς εὐτυχίας τοιάδε· φροντίσας τὸ ἄν εὖρης ἐόν τοι πλείστου ἄξιον, καὶ ἐπ' ᾧ σὺ ἀπολομένῳ μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις, τοῦτο ἀπόβαλε οὕτω ὅκως μηκέτι ἤξει ἐς ἀνθρώπους. ἦν τε μὴ ἐναλλαξ̄ ἤδη τῷπὸ τούτου αἱ εὐτυχίαι τοι αὐταῖσι πάθαισι προσπίπτωσι, τρόπῳ τῷ ἐξ ἐμεῦ ὑποκειμένῳ ἀκέο.” 41. Ταῦτα ἐπιλεξάμενος ὁ Πολυκράτης καὶ νόμῳ λαβὼν ὥς οἱ εὖ ὑπετίθετο Ἀμασις, ἐδίζητο ἐπ' ᾧ ἄν μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀσηθείῃ ἀπολομένῳ τῶν κειμηλίων· διζήμενος δ' εὗρισκε τόδε. ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφόρῃ χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, ἔργον δὲ ἦν Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου· ἐπεὶ ὦν ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλέειν, ἐποίηε τοιάδε. πεντηκόντερον πληρώσας ἀνδρῶν ἐσέβη ἐς αὐτήν· μετὰ δὲ, ἀναγαγεῖν ἐκέλευε ἐς τὸ πέλαγος· ὥς δὲ ἀπὸ τῆς νήσου ἐκὰς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγίδα πάντων ὀρεόντων τῶν συμπλῶν ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος· τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλεε. ἀπικό-

μενος δὲ ἐς τὰ οἰκία συμφορῇ ἐχρήτο. 42. Πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπὸ τούτων τάδε οἱ συνήνεκε γενέσθαι. ἀνὴρ ἁλιεύς λαβὼν ἰχθὺν μέγαν τε καὶ καλὸν ἠξίου μιν Πολυκράτει δῶρον δοθῆναι· φέρων δὴ ἐπὶ τὰς θύρας Πολυκράτει ἔφη ἐθέλειν ἐλθεῖν ἐς ὄψιν· χωρήσαντος δὲ οἱ τούτου, ἔλεγε διδούς τὸν ἰχθὺν· “ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἐλὼν οὐκ ἐδικαίωσα φέρειν ἐς ἀγορὴν καί περ γε ἐὼν ἀποχειροβίωτος, ἀλλὰ μοι ἐδόκεε σεῦ τε εἶναι ἄξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς· σοὶ δὴ μιν φέρων δίδωμι.” Ὁ δὲ ἡσθεὶς τοῖσι ἔπεσι ἀμείβεται τοῖσδε· “Κάρτα τε εὖ ἐποίησας, καὶ χάρις διπλή τῶν τε λόγων καὶ τοῦ δώρου· καὶ σε ἐπὶ δεῖπνον καλέομεν.” Ὁ μὲν δὴ ἁλιεύς μέγα ποιεύμενος ταῦτα ἦϊε ἐς τὰ οἰκία· τὸν δὲ ἰχθὺν τάμνοντες οἱ θεράποντες εὐρίσκουσι ἐν τῇ νηδύϊ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκράτεος σφρηγίδα. ὥς δὲ εἰδόν τε καὶ ἔλαβον τάχιστα ἔφερον κεχαρηκότες παρὰ τὸν Πολυκράτεα, διδόντες δὲ οἱ τὴν σφρηγίδα ἔλεγον ὅτε· τρόπῳ εὐρέθη. Τὸν δὲ ὥς ἐσηλθε θεῖον εἶναι τὸ πρῆγμα, γράφει ἐς βιβλίον πάντα τὰ ποιήσαντά μιν οἷα καταλελαβήκεε· γράψας δὲ ἐς Αἴγυπτον ἐπέθηκε. 43. Ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ Ἀμασις τὸ βιβλίον τὸ παρὰ τοῦ Πολυκράτεος ἦκον ἔμαθε ὅτι ἐκκομίσαι τε ἀδύνατον εἶη ἀνθρώπῳ ἄνθρωπον ἐκ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πρήγματος, καὶ ὅτι οὐκ εὖ τελευτήσῃν μέλλει Πολυκράτης εὐτυχέων τὰ πάντα, ὅς καὶ τὰ ἀποβάλλει εὐρίσκει. πέμψας δὲ οἱ κήρυκα ἐς Σάμον διαλύεσθαι ἔφη τὴν ξεινίην. τοῦ δὲ εἵνεκα ταῦτα ἐποίησε, ἵνα μὴ συντυχίης δεινῆς τε καὶ μεγάλης Πολυκράτεα καταλαβούσης αὐτὸς ἀλγήσειε τὴν ψυχὴν ὥς περὶ ξείνου ἀνδρός.

44. Ἐπὶ τούτῳ δὴ ὦν τὸν Πολυκράτεα εὐτυχέοντα τὰ πάντα ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι, ἐπικαλεσαμένων τῶν μετὰ ταῦτα Κυδωνίων τὴν ἐν Κρήτῃ κτισάντων Σαμίων. Πολυκράτης δὲ πέμψας παρὰ Καμβύσεια τὸν Κύρου συλλέγοντα στρατὸν ἐπ’ Αἴγυπτον ἐδεῖθή ὅπως ἂν καὶ παρ’ ἐωυτὸν πέμψας ἐς Σάμον δέοιτο στρατοῦ. Καμβύσης δὲ ἀκούσας τούτων προθύμως ἔπεμψε ἐς Σάμον δεόμενος

Πολυκράτεος στρατὸν ναυτικὸν ἅμα πέμψαι ἑωυτῷ ἐπ' Αἴγυπτον. ὁ δὲ ἐπιλέξας τῶν ἀστῶν τοὺς ὑπώπτευε μά-
 λιστα ἐς ἐπανάστασιν ἀπέπεμπε τεσσαράκοντα τριήρεσι
 ἐντειλάμενος Καμβύσῃ ὀπίσω τούτους μὴ ἀποπέμπειν.
 45. Οἱ μὲν δὴ λέγουσι τοὺς ἀποπεμφθέντας Σαμίων ὑπὸ
 Πολυκράτεος οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν Καρπάθῳ πλέοντες δοῦναί σφι λόγον καὶ
 σφι ἀδεῖν τὸ προσωτέρω μηκέτι πλέειν· οἱ δὲ λέγουσι
 ἀπικομένους τε ἐς Αἴγυπτον καὶ φυλασσομένους ἐνθεῦτεν
 αὐτοὺς ἀποδρῆναι. καταπλέουσι δὲ ἐς τὴν Σάμον Πολυ-
 κράτης νηυσὶ ἀντιάσας ἐς μάχην κατέστη· νικήσαντες δὲ
 οἱ κατιόντες ἀπέβησαν ἐς τὴν νῆσον· πεζομαχήσαντες
 δὲ ἐν αὐτῇ ἐσώθησαν· καὶ οὕτω δὴ ἔπλεον ἐς Λακεδαι-
 μονα. Εἰσὶ δὲ οἱ λέγουσι τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου νικῆσαι
 Πολυκράτεα· λέγοντες, ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ὀρθῶς· οὐδὲν
 γὰρ ἔδεε σφέας Λακεδαιμονίους ἐπικαλέεσθαι, εἴπερ αὐ-
 τοὶ ἱκανοὶ ἦσαν Πολυκράτεα παραστήσασθαι. πρὸς δὲ τού-
 τοις, οὐδὲ λόγος αἰρέει, τῷ ἐπίκουροί τε μισθωτοὶ καὶ
 τοξόται οἰκήϊοι ἦσαν πλήθει πολλοί, τοῦτον ὑπὸ τῶν κα-
 τιόντων Σαμίων ἐόντων ὀλίγων ἐσσωθῆναι· τῶν δὲ ὑπ'
 ἑωυτῷ ἐόντων πολιητέων τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ὁ Πο-
 λυκράτης ἐς τοὺς νεωσοίκους συνειλήσας εἶχε ἐτοίμους,
 ἣν ἄρα προδιδῶσι οὗτοι πρὸς τοὺς κατιόντας, ὑποπρῆσαι
 αὐτοῖσι νεωσοίκοις. 46. Ἐπεὶ τε δὲ οἱ ἐξελαθέντες
 Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτεος ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην, κα-
 ταστάντες ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγον πολλὰ οἷα κάρτα
 δεόμενοι. οἱ δὲ σφι τῇ πρώτῃ καταστάσει ὑπεκρίναντο, τὰ
 μὲν πρῶτα λεχθέντα ἐπιλεληθέναι, τὰ δὲ ὕστερα οὐ συν-
 ιέναι. μετὰ δὲ ταῦτα, δεύτερα καταστάντες ἄλλο μὲν
 εἶπον οὐδὲν, θύλακον δὲ φέροντες ἔφασαν “ τὸν θύλακον
 ἀλφίτων δέεσθαι.” οἱ δὲ σφι ὑπεκρίναντο, τῷ θυλάκῳ πε-
 ριεργάσθαι· βοηθέειν δ' ὧν ἔδοξε αὐτοῖσι. 47. Καὶ
 ἔπειτα παρασκευασάμενοι ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι
 ἐπὶ Σάμον· ὥς μὲν Σάμιοι λέγουσι, εὐεργεσίας ἐκτίνοντες
 ὅτι σφι πρότεροι αὐτοὶ νηυσὶ ἐβοήθησαν ἐπὶ Μεσσηνίους·

ὥς δὲ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, οὐκ οὕτω τιμωρῆσαι δεομένοισι Σαμίοισι ἐστρατεύοντο, ὥς τίσασθαι βουλόμενοι τοῦ κρητῆρος τῆς ἀρπαγῆς τὸν ἦγον Κροίσῳ, καὶ τοῦ θώρηκος τὸν αὐτοῖσι Ἀμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ἔπεμψε δῶρον. καὶ γὰρ θώρηκα ἐλήϊσαντο τῷ προτέρῳ ἔτεϊ ἢ τὸν κρητῆρα οἱ Σάμιοι, ἔοντα μὲν λίνεον, καὶ ζώων ἐνυφασμένων συχωνων, κεκοσμημένον δὲ χρυσῷ καὶ εἰρίοισι ἀπὸ ξύλου. τῶν δὲ εἵνεκα θωυμάσαι ἄξιον, ἀρπεδόνη ἐκάστη τοῦ θώρηκος ποιεῖ· ἐοῦσα γὰρ λεπτὴ ἔχει ἀρπεδόνας ἐν ἐωυτῇ τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντα πάσας φανέρας. τοιοῦτος ἕτερός ἐστι καὶ τὸν ἐν Λίνδῳ ἀνέθηκε τῇ Ἀθηναίῃ Ἀμασις.

48. Συνεπελάβοντο δὲ τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ὥστε γενέσθαι καὶ Κορίνθιοι προθύμως. ὕβρισμα γὰρ καὶ ἐς τούτους εἶχε ἐκ τῶν Σαμίων γενόμενον γενεῇ πρότερον τοῦ στρατεύματος τούτου, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ κρητῆρος τῇ ἀρπαγῇ γεγονός. Κερκυραῖον γὰρ παῖδας τριηκοσίους ἀνδρῶν τῶν πρώτων Περίανδρος ὁ Κυψέλου ἐς Σάρδεις ἀπέπεμψε παρὰ Ἀλνιάττεα ἐπ' ἐκτομῇ. προσσχόντων δὲ ἐς τὴν Σάμον τῶν ἀγόντων τοὺς παῖδας Κορινθίων, πυθόμενοι οἱ Σάμιοι τὸν λόγον, ἐπ' οἷσι ἀγοίατο ἐς Σάρδεις, πρῶτα μὲν τοὺς παῖδας ἐδίδαξαν ἱροῦ ἅψασθαι Ἀρτέμιδος· μετὰ δὲ, οὐ περιορέοντες ἀπέλκειν τοὺς ἰκέτας ἐκ τοῦ ἱροῦ, σιτίων δὲ τοὺς παῖδας ἐργόντων Κορινθίων, ἐποίησαντο οἱ Σάμιοι ὀρθὴν τῇ καὶ νῦν ἔτι χρέωνται κατὰ ταῦτά. νυκτὸς γὰρ ἐπιγενομένης, ὅσον χρόνον ἰκέτευον οἱ παῖδες, ἵστασαν χοροὺς παρθένων τε καὶ ἡϊθέων· ἱστάντες δὲ τοὺς χοροὺς τρωκτὰ σησάμου τε καὶ μέλιτος ἐποίησαντο νόμον φέρεσθαι, ἵνα ἀρπάζοντες οἱ τῶν Κερκυραίων παῖδες ἔχοιεν τροφήν. ἐς τοῦτο δὲ τόδε ἐγένετο, ἐς ὃ οἱ Κορίνθιοι τῶν παίδων οἱ φύλακοι οἴχοντο ἀπολιπόντες· τοὺς δὲ παῖδας ἀπήγαγον ἐς Κέρκυραν οἱ Σάμιοι. 49. Εἰ μὲν νῦν Περίανδρου τελευτήσαντος τοῖσι Κορινθίοισι φίλα ἦν πρὸς τοὺς Κερκυραίους, οἱ δὲ νῦν ἂν συνελάβοντο τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ταύτης εἵνεκεν τῆς αἰτίας. νῦν δὲ αἰεὶ ἐπεὶ τε ἔκτισαν τὴν

νήσον εἰσὶ διάφοροι ἑόντες ἑωυτοῖσι. τούτων ὧν εἵνεκεν ἀπερμησικάκεον τοῖσι Σαμίοισι οἱ Κορίνθιοι. Ἀπέπεμπε δὲ ἐς Σάρδεις ἐπ' ἑκτομῇ Περίανδρος τῶν πρώτων Κερκυραίων ἐπιλέξας τοὺς παῖδας τιμωρεύμενος· πρότεροι γὰρ οἱ Κερκυραῖοι ἦρξαν ἐς αὐτὸν πρῆγμα ἀτάσθαλον ποιήσαντες. 50. Ἐπεὶ τε γὰρ τὴν ἑωυτοῦ γυναῖκα Μέλισσαν Περίανδρος ἀπέκτεινε, συμφορὴν τοιήνδε οἱ ἄλλην συνέβη πρὸς τῇ γεγονυίῃ γενέσθαι. ἦσαν οἱ ἐκ Μελίσσης δύο παῖδες, ἡλικίην ὃ μὲν ἑπτακαίδεκα, ὃ δὲ ὀκτωκαίδεκα ἔτεα γεγονώς. τούτους ὁ μητροπάτωρ Προκλῆς, ἐὼν Ἐπιδαύρου τύραννος, μεταπεμψάμενος παρ' ἑωυτὸν ἐφιλοφρονέετο, ὡς εἰκὸς ἦν, θυγατρὸς ἑόντας τῆς ἑωυτοῦ παῖδας. ἐπεὶ τε δὲ σφεας ἀπεπέμπετο, εἶπε προπέμπων αὐτούς·

“Ἄρα ἴστε, ὦ παῖδες, ὅς ὑμέων τὴν μητέρα ἀπέκτεινε;” Τοῦτο τὸ ἔπος ὁ μὲν πρεσβύτερος αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσατο· ὁ δὲ νεώτερος, τῷ οὐνομα ἦν Λυκόφρων, ἤλγησε ἀκούσας οὕτω, ὥστε ἀπικόμενος ἐς τὴν Κόρινθον ἄτε φονέα τῆς μητρὸς τὸν πατέρα οὔτε προσεῖπε, διαλεγομένῳ τε οὐ προσδιελέγετο, ἱστορέοντί τε λόγον οὐδένα ἐδίδου. τέλος δὲ μιν περὶ θυμῷ ἐχόμενος ὁ Περίανδρος ἐξελαύνει ἐκ τῶν οἰκίων. 51. Ἐξελάσας δὲ τοῦτον ἱστόρει τὸν πρεσβύτερον τά σφι ὁ μητροπάτωρ διελέχθη. ὁ δὲ οἱ ἀπηγέετο, ὡς σφεας φιλοφρόνως ἐδέξατο· ἐκείνου δὲ τοῦ ἔπεος, τό σφι ὁ Προκλῆς ἀποστέλλων εἶπε, ἄτε οὐ νόφ λαβῶν οὐκ ἐμέμνητο. Περίανδρος δὲ οὐδεμίαν μηχανὴν ἔφη εἶναι μὴ οὐ σφι ἐκείνον ὑποθέσθαι τι· ἐλιπάρεε τε ἱστορέων. ὁ δὲ ἀγαμνησθεὶς εἶπε καὶ τοῦτο. Περίανδρος δὲ νόφ λαβῶν καὶ τοῦτο, καὶ μαλακὸν ἐνδιδόναι βουλόμενος οὐδὲν, ἧ ὁ ἐξελασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ παῖς δίαιταν ἐποιέετο, ἐς τούτους πέμπων ἄγγελον ἀπηγόρευε μὴ μιν δέκεσθαι οἰκίοισι. ὁ δὲ, ὅκως ἀπελαυνόμενος ἔλθοι ἐς ἄλλην οἰκίην, ἀπελαύνετ' ἂν καὶ ἀπὸ ταύτης, ἀπειλέοντός τε τοῦ Περιάνδρου τοῖσι δεξαμένοισι, καὶ ἐξέργειν κελεύοντος. ἀπελαυνόμενος δ' ἂν ἦ' ἐπ' ἑτέραν τῶν ἐταίρων· οἱ δὲ ἄτε Περιάνδρου ἑόντα παῖδα καίπερ δειμαίνοντες ὁμῶς ἐδέ-

κοντο. 52. Τέλος δὲ ὁ Περίανδρος κήρυγμα ἐποιήσατο, ὅς ἂν ἡ οἰκίοισι ὑποδέξηται μιν ἢ προσδιαλεχθῇ, ἱρὴν ζημίην τοῦτον τῷ Ἀπόλλωνι ὀφείλειν, ὅσῃν δὴ εἶπας. πρὸς ὧν δὴ τοῦτο τὸ κήρυγμα οὔτε τίς οἱ διαλέγεσθαι, οὔτε οἰκίοισι δέκεσθαι ἤθελε· πρὸς δὲ, οὐδὲ αὐτὸς ἐκεῖνος ἐδικαίειν πειράσθαι ἀπειρημένον, ἀλλὰ διακαρτερέων ἐν τῇσι στοῇσι ἐκαλινδέετο. τετάρτῃ δ' ἡμέρῃ ἰδὼν μιν ὁ Περίανδρος ἀλousίησί τε καὶ ἀσιτίησι συμπεπτωκότα οἴκτειρε· ὑπεῖς δὲ τῆς ὀργῆς ἦϊε ἄσσον καὶ ἔλεγε· “ὦ παῖ, κότερα τούτων αἰρετώτερά ἐστι, ταῦτα τὰ νῦν ἔχων πρήσεις, ἢ τὴν τυραννίδα καὶ ἀγαθὰ τὰ νῦν ἐγὼ ἔχω, ταῦτα ἔοντα τῷ πατρὶ ἐπιτήδεον παραλαμβάνειν; ὅς ἐὼν ἐμός τε παῖς καὶ Κορίνθου τῆς εὐδαίμονος βασιλεὺς ἀλήτην βίον εἶλεν ἀντιστατέων τε καὶ ὀργῇ χρεώμενος ἐς τὸν σε ἡκιστα ἐχρῆν. εἰ γάρ τις συμφορὴ ἐν αὐτοῖσι ἐγεγόνεε ἐξ ἧς ὑποψίην ἐς ἐμὲ ἔχεις, ἐμοὶ τε αὕτη γέγονε καὶ ἐγὼ αὐτῆς τὸ πλεῦν μέτοχός εἰμι, ὅσῳ αὐτὸς σφε ἐξεργασάμην. σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτείρεσθαι, ἅμα τε ὁκοῖόν τι ἐς τοὺς τοκῆας καὶ ἐς τοὺς κρέσσοντας τεθυμῶσθαι, ἅπιθι ἐς τὰ οἰκία.” Περίανδρος μὲν τούτοισι αὐτὸν κατελάμβανε· ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀμείβεται τὸν πατέρα, ἔφη δὲ μιν ἱρὴν ζημίην ὀφείλειν τῷ θεῷ ἐωυτῷ ἐς λόγους ἀπικόμενον. Μαθὼν δὲ ὁ Περίανδρος ὡς ἄπορόν τι τὸ κακὸν εἶη τοῦ παιδὸς καὶ ἀνίκητον ἐξ ὀφθαλμῶν μιν ἀποπέμπεται στείλας πλοῖον ἐς Κέρκυραν· ἐπεκράτεε γὰρ καὶ ταύτης. ἀποστείλας δὲ τοῦτον ὁ Περίανδρος ἐστρατεύετο ἐπὶ τὸν πενθερὸν Προκλέα, ὡς τῶν παρεόντων οἱ πρηγμάτων ἔοντα αἰτιώτατον· καὶ εἶλε μὲν τὴν Ἐπίδauρον, εἶλε δὲ αὐτὸν Προκλέα, καὶ ἐζώγρησε. 53. Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος ὃ τε Περίανδρος παρηβήκεε, καὶ συνεγνώσκειτο ἐωυτῷ οὐκέτι εἶναι δυνατὸς τὰ πρήγματα ἐπορᾶν τε καὶ διέπειν, πέμψας ἐς τὴν Κέρκυραν ἀπεκάλεε τὸν Λυκόφρονα ἐπὶ τὴν τυραννίδα· ἐν γὰρ δὴ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων οὐκ ἐνεῶρα, ἀλλὰ οἱ κατεφαί-

νετο εἶναι νωθέστερος. ὁ δὲ Λυκόφρων οὐδὲ ἀνακρίσιος ἠξίωσε τὸν φέροντα τὴν ἀγγελίην. Περίανδρος δὲ, περιεχόμενος τοῦ νεηνίεω, δεύτερα ἀπέστειλε ἐπ' αὐτὸν τὴν ἀδελφεὴν, ἑωυτοῦ δὲ θυγατέρα, δοκέων μιν μάλιστα ταύτῃ ἂν πείθεσθαι. ἀπικομένης δὲ ταύτης, καὶ λεγούσης· “ὦ παῖ, βούλειαι τήν τε τυραννίδα ἐς ἄλλους πεσέειν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς διαφορηθέντα μᾶλλον, ἢ αὐτὸς σφε ἀπελθὼν ἔχειν; ἀπιθι ἐς τὰ οἰκία, παῦσαι σεωυτὸν ζημιῶν. φιλοτιμίῃ κτῆμα σκαιόν· μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ. πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ἐπιεικέστερα προτιθέασι· πολλοὶ δὲ ἤδη τὰ μητρῷα διζήμενοι τὰ πατρῷα ἀπέβαλον. τυραννὶς χρῆμα σφαλερόν· πολλοὶ δὲ αὐτῆς ἐρασταὶ εἰσι· ὁ δὲ γέρων τε ἤδη καὶ παρηβηκώς. μὴ ὥς τὰ σεωυτοῦ ἀγαθὰ ἄλλοισι.” Ἡ μὲν δὴ τὰ ἐπαγωγότατα, διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἔλεγε πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ὑποκρινάμενος ἔφη οὐδαμᾶ ἥξειν ἐς Κόρινθον, ἔστ' ἂν πυνθάνηται περιεόντα τὸν πατέρα. Ἀπαγγειλάσης δὲ ταύτης ταῦτα, τὸ τρίτον Περίανδρος κήρυκα πέμπει, βουλόμενος αὐτὸς μὲν ἐς Κέρκυραν ἵκειν· ἐκεῖνον δὲ ἐκέλευε ἐς Κόρινθον ἀπικόμενον διάδοχον γίνεσθαι τῆς τυραννίδος. Καταινέσαντος δ' ἐπὶ τούτοισι τοῦ παιδὸς, ὁ μὲν Περίανδρος ἐστέλλετο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ παῖς οἱ ἐς τὴν Κόρινθον. μαθόντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τούτων ἕκαστα, ἵνα μή σφι Περίανδρος ἐς τὴν χώραν ἀπίκηται, κτείνουσι τὸν νεηνίσκον. Ἀντὶ τούτων μὲν Περίανδρος Κερκυραίους ἐτιμωρέετο.

54. Λακεδαιμόνιοι δὲ στόλῳ μεγάλῳ ὥς ἀπίκοντο, ἐπολιόρκεον Σάμον. προσβαλόντες δὲ πρὸς τὸ τεῖχος τοῦ μὲν πρὸς θαλάσσης ἐστεῶτος πύργου κατὰ τὸ προάστειον τῆς πόλιος ὑπερέβησαν· μετὰ δὲ, αὐτοῦ βοηθήσαντος Πολυκράτεος χειρὶ πολλῇ, ἀπηλάσθησαν. κατὰ δὲ τὸν ἐπάνω πύργον, τὸν ἐπὶ τῆς ράχιος τοῦ οὗρεος ἐπεόντα, ἐπεξῆλθον οἱ τε ἐπικούροι καὶ αὐτῶν Σαμίων συχνοί· δεξάμενοι δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔφευγον ὀπίσω· οἱ δὲ ἐπισπόμενοι ἔκτεινον. 55. Εἰ μὲν ἴνυ οἱ παρεόντες Λακεδαιμονίων ὁμοῖοι ἐγίνιντο

ταύτην τὴν ἡμέρην Ἀρχίη τε καὶ Λυκώπη, αἰρέθη ἄν Σάμος. Ἀρχίης γὰρ καὶ Λυκώπης μῦνοι συνεσπεσόντες φεύγουσι ἐς τὸ τεῖχος τοῖσι Σαμίοις, καὶ ἀποκληῖσθέντες τῆς ὀπίσω ὁδοῦ, ἀπέθανον ἐν τῇ πόλει τῇ Σαμίῳν. τρίτῳ δὲ ἀπ' Ἀρχίῳ τούτου γεγονότι ἄλλῳ Ἀρχίῳ, τῷ Σαμίῳν τοῦ Ἀρχίῳ, αὐτὸς ἐν Πιτάνῃ συνεγενόμην· δήμου γὰρ τούτου ἦν· ὅς ξείνων πάντων μάλιστα ἐτίμα τε Σαμίους, καὶ οἱ τῷ πατρὶ ἔφη Σάμιον τοῦνομα τεθῆναι, ὅτι οἱ ὁ πατὴρ Ἀρχίης ἐν Σάμῳ ἀριστεύσας ἐτελεύτησε· τιμᾶν δὲ Σαμίους ἔφη διότι ταφῆναί οἱ τὸν πάππον δημοσίῃ ὑπὸ Σαμίῳν. 56. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι τεσσεράκοντα ἐγγεγόνεσαν ἡμέραι πολιορκέουσι Σάμον, ἐς τὸ πρόσω τε οὐδὲν προεκόπτετο τῶν πρηγμάτων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Πελοπόννησον. ὥς δὲ ὁ ματαιότερος λόγος ὥρμηται, λέγεται Πολυκράτεια ἐπιχώριον νόμισμα κόψαντα πολλὸν μολύβδου καταχρυσώσαντα δοῦναί σφι· τοὺς δὲ δεξαμένους οὕτω δὴ ἀπαλλάσσεσθαι. Ταύτην πρώτην στρατηίην ἐς τὴν Ἀσίην Λακεδαιμόνιοι Δωριέες ἐποιήσαντο.

57. Οἱ δ' ἐπὶ τὸν Πολυκράτεια στρατευσάμενοι Σαμίων, ἐπεὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοὺς ἀπολείπειν ἔμελλον, καὶ αὐτοὶ ἀπέπλεον ἐς Σίφνον· χρημάτων γὰρ ἐδέοντο· τὰ δὲ τῶν Σιφνίων πρήγματα ἤκμαζε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ νησιωτῶν μάλιστα ἐπλούτεον, ἅτε ἐόντων αὐτοῖσι ἐν τῇ νήσῳ χρυσεῶν καὶ ἀργυρέων μετάλλων, οὕτω ὥστε ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν γινομένων αὐτόθεν χρημάτων θησαυρὸς ἐν Δελφοῖσι ἀνακέεται, ὁμοῖα τοῖσι πλουσιωτάτοις· αὐτοὶ δὲ τὰ γινόμενα τῷ ἐνιαυτῷ ἐκάστῳ χρήματα διενέμοντο. Ὅτε ὦν ἐποιεῦντο τὸν θησαυρὸν, ἐχρέωντο τῷ χρηστηρίῳ, εἰ αὐτοῖσι τὰ παρεόντα ἀγαθὰ οἰά τέ ἐστι πολὺν χρόνον παραμένειν. ἡ δὲ Πυθίη ἔχρησέ σφι τάδε·

Ἄλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πρυτανήϊα λευκὰ γένηται, λεύκοφρύς τ' ἀγορή, τότε δὴ δεῖ φράδμονος ἀνδρὸς, φοάσασθαι ξύλινόν τε λόχον κήρυκά τ' ἐρυθρὸν.

Τοῖσι δὲ Σιφνίοισι ἦν τότε ἡ ἀγορὴ καὶ τὸ πρυτανεῖον Παρίῳ λίθῳ ἡσκημένα. 58. Τοῦτον τὸν χρησμὸν οὐκ οἶοί τε ἦσαν γινῶναι, οὔτε τότε ἰθὺς, οὔτε τῶν Σαμίων ἀπυγμένων. ἐπεὶ τε γὰρ τάχιστα πρὸς τὴν Σίφνον προσίσχον οἱ Σάμιοι, ἔπεμπον τῶν νεῶν μίαν πρέσβεας ἄγουσαν ἐς τὴν πόλιν. τὸ δὲ παλαιὸν ἅπασαι αἱ νῆες ἦσαν μιληταιφές· καὶ ἦν τοῦτο τὸ ἡ Πυθίη προηγόρευε τοῖσι Σιφνίοισι φυλάσασθαι τὸν ξύλινον λόχον κελεύουσα, καὶ κήρυκα ἐρυθρόν. Ἀπικόμενοι ὧν οἱ ἄγγελοι ἐδέοντο τῶν Σιφνίων δέκα τάλαντά σφι χρῆσαι· οὐ φασκόντων δὲ χρήσειν τῶν Σιφνίων αὐτοῖσι, οἱ Σάμιοι τοὺς χώρους αὐτῶν ἐπόρθεον. πυθόμενοι δ' ἰθὺς ἦκον οἱ Σίφνιοι βοηθέοντες, καὶ συμβαλόντες αὐτοῖσι ἐσώθησαν· καὶ αὐτῶν πολλοὶ ἀπεκληρίσθησαν τοῦ ἄστεος ὑπὸ τῶν Σαμίων. καὶ αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἑκατὸν τάλαντα ἔπρηξαν. 59. Παρὰ δὲ Ἑρμιονεων νῆσον ἀντὶ χρημάτων παρέλαβον Ὑδρέην τὴν ἐπὶ Πελοποννήσῳ, καὶ αὐτὴν Τροιζηνίοισι παρακατέθεντο· αὐτοὶ δὲ Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ ἔκτισαν, οὐκ ἐπὶ τούτῳ πλέοντες, ἀλλὰ Ζακυνθίους ἐξελοῦντες ἐκ τῆς νήσου. ἔμειναν δ' ἐν ταύτῃ, καὶ εὐδαιμόνησαν ἐπ' ἕτεα πέντε· ὥστε τὰ ἱρὰ τὰ ἐν Κυδωνίῃ ἑόντα νῦν οὗτοί εἰσι οἱ ποιήσαντες, καὶ τὸν τῆς Δικτύνης νηόν. ἔκτῳ δὲ ἔτεϊ Αἰγινῆται αὐτοὺς ναυμαχίῃ νικήσαντες ἡνδραποδίσαντο μετὰ Κρητῶν· καὶ τῶν νηῶν καπρίους ἐχουσέων τὰς πρώρας ἡκρωτηρίασαν, καὶ ἀνέθεσαν ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Ἀθηναίης ἐν Αἰγίνῃ. Ταῦτα δὲ ἐποίησαν ἔγκοτον ἔχοντες Σαμίοισι Αἰγινῆται. πρότεροι γὰρ Σάμιοι, ἐπ' Ἀρφικράτεος βασιλεύοντος ἐν Σάμῳ, στρατευσάμενοι ἐπ' Αἰγιναν μεγάλα κακὰ ἐποίησαν Αἰγινήτας, καὶ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνων. ἡ μὲν αἰτιή αὕτη.

60. Ἐμήκυνα δὲ περὶ Σαμίων μᾶλλον, ὅτι σφι τρία ἐστὶ μέγιστα ἀπάντων Ἑλλήνων ἐξεργασμένα. οὐρεὸς τε ὑψηλοῦ ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀργυῖαις, τούτου ὄρυγμα κάτωθεν ἀρξάμενον ἀμφίστομον. τὸ μὲν μῆκος τοῦ ὀρύγματος ἑπτὰ στάδιοί εἰσι· τὸ δὲ ὕψος καὶ εὖρος ὀκτῶ

ἐκάτερον πόδες. διὰ παντὸς δὲ αὐτοῦ ἄλλο ὄρυγμα εἰκοσίπηχυ βάθος ὀρώρεται, τρίπουν δὲ τὸ εὖρος, δι' οὗ τὸ ὕδωρ ὀχετευόμενον διὰ σωλήνων παραγίνεται ἐς τὴν πόλιν ἀγόμενον ἀπὸ μεγάλης πηγῆς. ἀρχιτέκτων δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου ἐγένετο Μεγαρεὺς Εὐπαλῖνος Ναυστρόφου. τοῦτο μὲν δὴ ἐν τῶν τριῶν ἐστί. Δεύτερον δὲ περὶ λιμένα χώμα ἐν θαλάσῃ, βάθος κατὰ εἴκοσι ὀργυιέων, μῆκος δὲ τοῦ χώματος, μέζον δύο σταδίων. Τρίτον δὲ σφί ἐξέργασται νηὸς μέγιστος πάντων νηῶν τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τοῦ ἀρχιτέκτων πρῶτος ἐγένετο Ῥοῖκος Φίλεω ἐπιχώριος. Τούτων εἵνεκεν μᾶλλον τι περὶ Σαμίων ἐμήκυνα.

61. KAMBYΨHι δὲ τῷ Κύρου χρονίζοντι περὶ Αἴγυπτον καὶ παραφρονήσαντι ἐπανιστέαται ἄνδρες Μάγοι, δύο ἀδελφεοί· τῶν τὸν ἕτερον καταλελοίπεε τῶν οἰκίων μελεδωνὸν ὁ Καμβύσης. οὗτος δὴ ὦν οἱ ἐπανεστή μαθὼν τε τὸν Σμέρδιος θάνατον ὡς κρύπτοιο γενόμενος, καὶ ὡς ὀλίγοι ἦσαν οἱ ἐπιστάμενοι αὐτὸν Περσέων, οἱ δὲ πολλοὶ περιεόντά μιν εἰδείσαν. πρὸς ταῦτα βουλεύσας τάδε ἐπεχείρησε τοῖσι βασιλεῖσι. Ἦν οἱ ἀδελφεὸς, τὸν εἰπά οἱ συνεπαναστῆναι, οἰκῶς μάλιστα τὸ εἶδος Σμέρδι τῷ Κύρου, τὸν ὁ Καμβύσης ἐόντα ἐωυτοῦ ἀδελφεὸν ἀπέκτεινε· ἦν τε δὴ ὁμοῖος εἶδος τῷ Σμέρδι, καὶ δὴ καὶ οὐνομα τούτῳ εἶχε Σμέρδιν. τοῦτον τὸν ἄνδρα ἀναγνώσας ὁ Μάγος Πατιζείθης, ὥς οἱ αὐτὸς πάντα διαπρήξει, εἶσε ἄγων ἐς τὸν βασιλεῖον θρόνον. ποιήσας δὲ τοῦτο κήρυκας τῇ τε ἄλλῃ διέπεμπε, καὶ δὴ καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον, προερέοντα τῷ στρατῷ, ὡς Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἀκουστέα εἴη τοῦ λοιποῦ, ἀλλ' οὐ Καμβύσεω. 62. Οἳ τε δὴ ὦν ἄλλοι κήρυκες προηγόρευον ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὁ ἐπ' Αἴγυπτον ταχθεὶς, εὔρισκε γὰρ Καμβύσεα καὶ τὸν στρατὸν ἐόντα τῆς Συρίης ἐν Ἀγβατάνοις, προηγόρευε στὰς ἐς μέσον τὰ ἐντεταλμένα ἐκ τοῦ Μάγου. Καμβύσης δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκ τοῦ κήρυκος, καὶ ἐλπίσας μιν λέγειν ἀληθέα, αὐτὸς τε προδεδόσθαι ἐκ Πρηξάσπεος, (πεμφ-

θέντα γὰρ αὐτὸν ὥς ἀποκτενέοντα Σμέρδιν οὐ ποιήσαι ταῦτα,) βλέψας ἐς τὸν Πρηξάσπεα εἶπε· Πρήξασπες, οὕτω μοι διεπρήξαι τό τοι προσέθηκα πρῆγμα;" Ὁ δὲ εἶπε· "ὦ δέσποτα, οὐκ ἔστι ταῦτα ἀληθέα ὅπως κοτέ σοι Σμέρδιδι ἀδελφεὺς ὁ σὸς ἐπανεστήκε, οὐδὲ ὅπως τι ἐξ ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς νεῖκός τοι ἔσται ἢ μέγα ἢ μικρόν· ἐγὼ γὰρ αὐτὸς, ποιήσας τὰ σύ με ἐκέλευες, ἔθαψά μιν χερσὶ τῇσι ἐμεωντοῦ. εἰ μὲν νῦν οἱ τεθνεώτες ἀνεστέασι, προσδέκεό τοι καὶ Ἀστυάγεα τὸν Μῆδον ἐπαναστήσεσθαι· εἰ δ' ἔστι ὥσπερ πρὸ τοῦ, οὐ μὴ τι τοι ἔκ γε ἐκείνου νεώτερον ἀναβλαστήσει. νῦν ὦν μοι δοκείει μεταδιώξαντας τὸν κήρυκα ἐξετάζειν εἰρωτεύοντας παρ' ὅτεν ἤκων προαγορεύει ἡμῖν Σμέρδιος βασιλῆος ἀκούειν." 63. Ταῦτα εἶπαντος Πρηξάσπεος, ἤρεσε γὰρ Καμβύση, αὐτίκα μεταδίωκτος γενόμενος ὁ κῆρυξ ἦκε. ἀπιγμένον δὲ μιν εἶρετο ὁ Πρηξάσπης τάδε· "ὦ ἄνθρωπε, φῆς γὰρ ἦκειν παρὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἄγγελος· νῦν ὦν εἶπας τὴν ἀληθειήν ἱπιθι χαίρων. κότερα αὐτός τοι Σμέρδις φαινόμενος ἐς ὄψιν ἐνετέλλετο ταῦτα, ἢ τῶν τις ἐκείνου ὑπηρετέων;" Ὁ δὲ εἶπε· "Ἐγὼ Σμέρδιν μὲν τὸν Κύρου, ἐξ ὅτου βασιλεὺς Καμβύσης ἤλασε ἐς Αἴγυπτον, οὐ κω ὅπως· ὁ δέ μοι Μάγος, τὸν Καμβύσης ἐπίτροπον τῶν οἰκίων ἀπέδεξε, οὗτος ταῦτα ἐνετείλατο φὰς Σμέρδιν τὸν Κύρου εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενον εἶπαι πρὸς ὑμέας." Ὁ μὲν δὴ σφι ἔλεγε οὐδὲν ἐπικατεψευσμένος. Καμβύσης δὲ εἶπε· "Πρήξασπες, σὺ μὲν, οἶα ἀνὴρ ἀγαθὸς ποιήσας τὸ κελευόμενον, αἰτίην ἐκπέφευγας· ἐμοὶ δὲ τίς ἂν εἴη Περσέων ὁ ἐπανεστὲως ἐπιβατεύων τοῦ Σμέρδιος οὐνόματος;" Ὁ δὲ εἶπε· "Ἐγὼ μοι δοκέω συνιέναι τὸ γεγονός τοῦτο, ὦ βασιλεῦ. οἱ Μάγοι εἰσὶ τοι οἱ ἐπανεστειώτες, τὸν τε ἔλιπες μελεδωνὸν τῶν οἰκίων Πατιζεΐθης, καὶ ὁ τούτου ἀδελφεὺς Σμέρδις." 64. Ἐνθαῦτα ἀκούσαντα Καμβύσεα τὸ Σμέρδιος οὐνομα ἔτυψε ἡ ἀληθητή τῶν τε λόγων καὶ τοῦ ἐνυπνίου, ὃς ἐδόκεε ἐν τῷ ὕπνῳ ἀπαγγεῖλαι τινὰ οἱ, ὥς Σμέρδις ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον

θρόνον ψαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. μαθὼν δὲ ὡς μάτην ἀπολωλεκὼς εἶη τὸν ἀδελφεὸν, ἀπέκλαιε Σμέρδιν. ἀποκλαύσας δὲ καὶ περιημεκτῆσας τῇ ἀπάσῃ συμφορῇ ἀναθρώσκει ἐπὶ τὸν ἵππον ἐν νόῳ ἔχων τὴν ταχίστην ἐς Σοῦσα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὸν Μάγον. καὶ οἱ ἀναθρώσκοντι ἐπὶ τὸν ἵππον τοῦ κουλεοῦ τοῦ ξίφεος ὁ μύκης ἀποπίπτει· γυμνωθὲν δὲ τὸ ξίφος παίει τὸν μηρόν. τρωματισθεὶς δὲ κατὰ τοῦτο τῇ αὐτὸς πρότερον τὸν τῶν Αἰγυπτίων θεὸν Ἄπιν ἔπληξε, ὥς οἱ καιρίῃ ἔδοξε τετύφθαι, εἶρετο ὁ Καμβύσης ἥ τι τῇ πόλι οὖνομα εἶη. οἱ δὲ εἶπαν ὅτι Ἀγβά-
 τανα. τῷ δὲ ἔτι πρότερον ἐκέχρηστο ἐκ Βουτούς πόλιος ἐν Ἀγβατάνοισι τελευτήσῃ τὸν βίον. ὁ μὲν δὴ ἐν τοῖσι Μηδικοῖσι Ἀγβατάνοισι ἐδόκεε τελευτήσῃ γηραιὸς, ἐν τοῖσί οἱ ἦν πάντα τὰ πρήγματα· τὸ δὲ χρηστήριον τοῖσι ἐν Συρίῃ Ἀγβατάνοισι ἔλεγε ἄρα. καὶ δὴ ὡς τότε ἐπειρεόμενος ἐπύθετο τῆς πόλιος τὸ οὖνομα, ὑπὸ τῆς συμφορῆς τῆς τε ἐκ τοῦ Μάγου ἐκπεπληγμένος καὶ τοῦ τρώματος ἐσωφρόνησε· συλλαβὼν δὲ τὸ θεοπρόπιον εἶπε· “Ἐν-
 θαῦτα Καμβύσεια τὸν Κύρου ἐστὶ πεπρωμένον τελευτᾶν.”

65. Τότε μὲν τοσαῦτα· ἡμέρησι δὲ ὕστερον ὡς εἴκοσι μεταπεμψάμενος Περσέων τῶν παρεόντων τοὺς λογιμωτάτους ἔλεγέ σφι τάδε· “ὦ Πέρσαι, καταλελάβηκέ με τὸ πάντων μάλιστα ἔκρυπτον πρηγμάτων τοῦτο ἐς ὑμέας ἐκφῆναι. ἐγὼ γὰρ ἔων ἐν Αἰγύπτῳ εἶδον ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ, τὴν μηδαμᾶ ὄφελον ἰδεῖν. ἐδόκεον δὲ μοι ἄγγελον ἐλθόντα ἐξ οἴκου ἀγγέλλειν, ὡς Σμέρδις ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλήϊον θρόνον ψαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. δεῖ-
 σας δὲ μὴ ἀπαιρεθῆναι τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦ ἀδελφεοῦ, ἐποίησα ταχύτερα ἢ σοφώτερα· ἐν τῇ γὰρ ἀνθρωπότηϊ φύσει οὐκ ἐνῆν ἄρα τὸ μέλλον γίνεσθαι ἀποτρέπειν· ἐγὼ δὲ ὁ μάταιος, Πρηξάσπεα ἀποπέμπω ἐς Σοῦσα ἀποκτενέοντα Σμέρδιν. ἐξεργασθέντος δὲ κακοῦ τοσούτου, ἀδεῶς διαιτώ-
 μην, οὐδαμᾶ ἐπιλεξάμενος μὴ κοτέ τίς μοι Σμέρδιος ὑπαραιρημένου ἄλλος ἐπανασταίῃ ἀνθρώπων. παντὸς δὲ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι ἀμαρτῶν, ἀδελφροκτόνος τε οὐδὲν

δέον γέγονα, καὶ τῆς βασιληΐης οὐδέν ἦσσαν ἐστέρημαι. Σμέρδης γὰρ δὴ ἦν ὁ Μάγος τόν μοι ὁ δαίμων προέφαινε ἐν τῇ ὄψει ἐπαναστήσεσθαι. Τὸ μὲν δὴ ἔργον ἐξέργασται μοι, καὶ Σμέρδιν τὸν Κύρου μηκέτι ὑμῖν ἔοντα λονίζεσθε· οἱ δὲ ὑμῖν Μάγοι κρατέουσι τῶν βασιληΐων, ὅι τε ἔλιπον ἐπίτροπον τῶν οἰκίων καὶ ὁ ἐκείνου ἀδελφεὸς Σμέρδης. τὸν μὲν νυν μάλιστα χρῆν, ἐμεῦ αἰσχροὶ πρὸς τῶν Μάγων πεπονθότος, τιμωρέειν ἐμοί, οὗτος μὲν ἀνοσίγαστος μόρῳ τετελεύτηκε ὑπὸ τῶν ἐωυτοῦ οἰκηϊοτάτων. Τούτου δὲ μηκέτι ἔοντος, δεύτερα τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὧ Πέρσαι, γίνεται μοι ἀναγκαιότατον ἐντέλλεσθαι τὰ θέλω μοι γενέσθαι τελευτῶν τὸν βίον. καὶ δὴ ὑμῖν τάδε ἐπισκήπτω θεοὺς τοὺς βασιληῖους ἐπικαλέων, καὶ πᾶσι ὑμῖν, καὶ μάλιστα Ἀχαιμενιδέων τοῖσι παρεούσι, μη περιῦδεῖν τὴν ἡγεμονίην αὐτὶς ἐς Μήδους περιελθοῦσαν ἄλλ', εἴτε δόλῳ ἔχουσι αὐτὴν κτησάμενοι, δόλῳ ἀπαρεθῆναι ὑπὸ ὑμέων· εἴτε καὶ σθένεϊ τεφ κατεργασάμενοι, σθένεϊ κατὰ τὸ καρτερόν ἀνασώσασθαι. καὶ ταῦτα μὲν ποιεῦσι ὑμῖν γῇ τε καρπὸν ἐκφέρει, καὶ γυναικῆς τε καὶ ποίμνια τίκτοιεν ἐοῦσι ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐλευθέροισι· μὴ ἀνασωσαμένοισι δὲ τὴν ἀρχὴν, μηδ' ἐπιχειρήσασι ἀνασώζειν τὰ ἐναντία τούτοισι ἀρέομαι ὑμῖν γενέσθαι· καὶ πρὸς ἔτι τούτοισι, τὸ τέλος Περσέων ἐκάστῳ ἐπιγενέσθαι οἷον ἐμοί ἐπιγέγονε." Ἀμα τε εἶπας ταῦτα ὁ Καμβύσης ἀπέκλαιε πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ πρῆξιν. 66. Πέρσαι δ' ὡς τὸν βασιλέα εἶδον ἀνακλαύσαντα, πάντες τὰ τε ἐσθῆτος ἐχόμενα εἶχον ταῦτα κατηρέικοντο, καὶ οἰμωγῇ ἀφθόνῳ διεχρέωντο. μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς ἐσφακέλισέ τε το ὀστέον, καὶ ὁ μηρὸς τάχιστα ἐσάπη, ἀπῆνευκε Καμβύσεια τὸν Κύρου βασιλεύσαντα μὲν τὰ πάντα ἑπτὰ ἔτεα καὶ μῆνας πέντε, ἅπαιδα δὲ τὸ παράπαν ἔοντα ἔρσηνος καὶ θήλεος γόνου. Περσέων δὲ τοῖσι παρεούσι ἀπιστίη πολλὴ ὑπεκέχυτο τοὺς Μάγους ἔχειν τὰ πρήγματα· ἄλλ' ἠπιστάετο ἐπὶ διαβολῇ εἰπεῖν Καμβύσεια τὰ εἶπε περὶ τοῦ Σμέρδους θανάτου, ἵνα οἱ ἐκπολεμωθῇ παν τὸ Περσικόν.

οὔτοι μὲν νυν ἠπιστέατο Σμέρδιν τὸν Κύρου βασιλέα ἀνεστεῶτα· δεινῶς γὰρ καὶ ὁ Πρηξάσπης ἕξαρνος ἦν μὴ μὲν ἀποκτεῖναι Σμέρδιν· οὐ γὰρ ἦν οἱ ἀσφαλές, Καμβύσῳ τετελευτηκότος, φάναι τὸν Κύρου υἱὸν ἀπολωλεκέναι αὐτοχειρίῃ.

67. Ὁ ΜΕΝ ΔΗ΄ Μάγος, τελευτήσαντος Καμβύσῳ, ἀδεῶς ἐβασίλευσε ἐπιβατεύων τοῦ ὁμωνύμου Σμέρδιος τοῦ Κύρου μῆνας ἑπτὰ τοὺς ἐπιλοίπους Καμβύσῃ ἐς τὰ ὀκτῶ ἔτεα τῆς πληρώσιος. ἐν τοῖσι ἀπεδέξατο ἐς τοὺς ὑπηκόους πάντας εὐεργεσίας μεγάλας, ὥστε ἀποθανόντος αὐτοῦ πόθον ἔχειν πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, πάρεξ αὐτῶν Περσέων. διαπέμψας γὰρ ὁ Μάγος ἐς πᾶν ἔθνος τῶν ἤρχε προεῖπε ἀτελεῖν εἶναι στρατηΐης καὶ φόρου ἐπ' ἔτεα τοῖα. προεῖπε μὲν δὲ ταῦτα αὐτίκα ἐνιστάμενος ἐς τὴν ἀρχήν. 68. Ὀγδόῳ δὲ μηνὶ ἐγένετο κατάδηλος τρόπῳ τοιῷδε. Ὀτάνης ἦν Φαρνάσπεω μὲν παῖς, γένει δὲ καὶ χρήμασι ὁμοῖος τῷ πρώτῳ Περσέων. οὗτος ὁ Ὀτάνης πρῶτος ὑπόπτευσεν τὸν Μάγον ὡς οὐκ εἶη ὁ Κύρου Σμέρδης, ἀλλ' ὅσπερ ἦν· τῇδε συμβαλλεόμενος, ὅτι τε οὐκ ἐξεφοῖτα ἐκ τῆς ἀκροπόλιος, καὶ ὅτι οὐκ ἐκάλεε ἐς ὄψιν ἐωυτῷ οὐδένα τῶν λογίμων Περσέων. ὑποπτεύσας δὲ μιν ἐποίησε τάδε. Ἔσχε αὐτοῦ ὁ Καμβύσης θυγατέρα τῇ ὀνόματι ἦν Φαιδίμη· τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην εἶχε τότε ὁ Μάγος, καὶ ταύτῃ τε συνοίκει, καὶ τῇσι ἄλλῃσι πάσῃσι τῇσι τοῦ Καμβύσῳ γυναιξί. πέμπων δὲ ὦν ὁ Ὀτάνης παρὰ ταύτην τὴν θυγατέρα ἐπυνθάνετο παρ' ὅτεφ ἀνθρώπων κοιμῶτο, εἴ τε μετὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου, εἴ τε μετὰ ἄλλου τευ. ἡ δὲ οἱ ἀντέπεμπε φαμένη οὐ γινώσκειν, οὔτε γὰρ τὸν Κύρου Σμέρδιν ιδέσθαι οὐδαμᾶ, οὔτε ὅστις εἶη ὁ συνοικέων αὐτῇ εἰδέναι. ἔπεμπε δεύτερα ὁ Ὀτάνης λέγων· “Εἰ μὴ αὐτὴ Σμέρδιν τὸν Κύρου γινώσκεις, σὺ δὲ παρὰ Ἀτόσσης πύθου ὅτεφ τούτῳ συνοικέει αὐτὴ τε ἐκείνη, καὶ σὺ· πάντως γὰρ δὴ κου τὸν γε ἐωυτῆς ἀδελφεὸν γινώσκει.” Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ θυγάτηρ· “Οὔτε Ἀτόσση δύναμαι ἐς λόγους ἐλθεῖν, οὔτε ἄλλην

οὐδεμίην ἰδέσθαι τῶν συγκατημένων γυναικῶν· ἐπεὶ τε γὰρ τάχιστα οὗτος ὠνθρωπος, ὅστις κοτέ ἐστι, παρέλαβε τὴν βασιληίην, διέσπειρε ἡμέας ἄλλην ἄλλη τάξας.”

69. Ἀκούοντι δὲ ταῦτα τῷ Ὀτάνῃ μᾶλλον κατεφαίνετο τὸ πρῆγμα. τρίτην δὲ ἀγγελίην ἐσπέμπει παρ’ αὐτὴν λέγουσαν ταῦτα· “ὦ θύγατερ, δεῖ σε γεγονυῖαν εὖ κίνδυνον ἀναλαβέσθαι τὸν ἂν ὁ πατὴρ ὑποδύνειν κελεύῃ. εἰ γὰρ δὴ μὴ ἐστὶ ὁ Κύρου Σμέρδης, ἀλλὰ τὸν καταδοκέω ἐγὼ, οὗ τοι μιν σοὶ τε συγκοιμώμενον, καὶ τὸ Περσέων κράτος ἔχοντα δεῖ χαίροντα ἀπαλλάσσειν, ἀλλὰ δοῦναι δίκην. νῦν ὦν ποιήσον τάδε· ἐπεὰν σοι συνεύδῃ, καὶ μάθῃς αὐτὸν κατυπνωμένον, ἄφασον αὐτοῦ τὰ ὦτα. καὶ ἦν μὲν φαίνεται ἔχων ὦτα, νόμιζε σεωυτὴν Σμέρδι τῷ Κύρου συνοικέειν· ἦν δὲ μὴ ἔχων, σὺ δὲ τῷ μάγῳ Σμέρδι.”

Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ Φαιδίμη φαμένη “κινδυνεύσειν μεγάλως, ἦν ποιῇ ταῦτα. ἦν γὰρ δὴ μὴ τυγχάνῃ τὰ ὦτα ἔχων, ἐπίλαμπτος δὲ ἀφάσσουσα ἔσται, εὖ εἰδέναι ὥς αἰστώσει μιν. ὅμως μέντοι ποιήσειν ταῦτα.” ἡ μὲν δὴ ὑπεδέξατο ταῦτα τῷ πατρὶ κατεργάσεσθαι. τοῦ δὲ Μάγου τούτου τοῦ Σμέρδιος Κῦρος ὁ Καμβύσεω ἄρχων τὰ ὦτα ἀπέτεμε ἐπ’ αἰτίῃ δὴ τινὶ οὐ σμικρῇ. Ἡ ὦν δὴ Φαιδίμη αὕτη, ἡ τοῦ Ὀτάνεω θυγάτηρ, πάντα ἐπιτελέουσα τὰ ὑπεδέξατο τῷ πατρὶ, ἐπεὶ τε αὐτῆς μέρος ἐγίνετο τῆς ἀπίξιος παρὰ τὸν Μάγον, ἐν περιτροπῇ γὰρ δὴ αἱ γυναῖκες φοιτέουσι τοῖσι Πέρσῃσι, ἐλθοῦσα παρ’ αὐτὸν ἠῦδε. ὑπνωμένου δὲ καρτερῶς τοῦ Μάγου, ἤφασσε τὰ ὦτα. μαθοῦσα δὲ οὐ χαλεπῶς ἀλλ’ εὐπετέως οὐκ ἔχοντα τὸν ἄνδρα ὦτα, ὥς ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε, πέμψασα ἐσήμηνε τῷ πατρὶ τὰ γενόμενα.

70. Ὁ δὲ Ὀτάνης παραλαβὼν Ἀσπαθίην καὶ Γωβρύην, Περσέων τε πρῶτους ἐόντας καὶ ἐωντῷ ἐπιτηδεωτάτους ἐς πίστιν, ἀπηγῆσατο πᾶν τὸ πρῆγμα· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἄρα ὑπόπτειον οὕτω τοῦτο ἔχειν. ἀνενείκαντος δὲ τοῦ Ὀτάνεω τοὺς λόγους ἐδέξαντο· καὶ ἔδοξέ σφι ἕκαστον ἄνδρα Περσέων προσεταιρίσασθαι τοῦτον

τῷ πιστεύει μάλιστα. Ὅτάνης μὲν νυν εἰσάγεται Ἰνταφέρνεα· Γωβρύης δὲ Μεγάβυζον· Ασπαθίνης δὲ Ὑδάρνεα. γεγονότων δὲ τούτων ἕξ, παραγίνεται ἐς τὰ Σοῦσα Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπεος ἐκ Περσέων ἡκων· τούτων γὰρ δὴ ἦν οἱ ὁ πατήρ ὕπαρχος. ἐπεὶ ὦν οὗτος ἀπύκετο, τοῖσι ἕξ τῶν Περσέων ἔδοξε καὶ Δαρεῖον προσεταιρίσασθαι.

71. Συνελθόντες δὲ οὗτοι ἐόντες ἐπτά ἐδίδοσαν σφισι πίστις καὶ λόγους. ἐπεὶ τε δὲ ἐς Δαρεῖον ἀπύκετο γνώμην ἀποφαίνεσθαι, ἔλεγέ σφι τάδε· “Ἐγὼ ταῦτα ἔδοκεον μὲν αὐτὸς μῦθος ἐπίστασθαι, ὅτι τε ὁ μάγος εἶη ὁ βασιλεύων, καὶ Σμέρδης ὁ Κύρου τετελεύτηκε· καὶ αὐτοῦ τούτου εἵνεκεν ἦκω σπουδῇ ὡς συστήσω ἐπὶ τῷ Μάγῳ θάνατον· ἐπεὶ τε δὲ συνήνεκε ὥστε καὶ ὑμέας εἰδέναι καὶ μὴ μῦθον ἐμὲ, ποιέειν αὐτίκα μοι δοκέει καὶ μὴ ὑπερβάλλεσθαι, οὐ γὰρ ἄμεινον.” Εἶπε πρὸς ταῦτα ο Ὅτάνης· “ὦ παῖ Ὑστάσπεος, εἰς τε πατρὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἐκφαίνειν ἕοικας σεωντὸν ἐόντα τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἦσσω. τὴν μέντοι ἐπιχείρησιν ταύτην μὴ οὕτω συντάχυνε ἀβούλως, ἀλλ’ ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον αὐτὴν λάμβανε· δεῖ γὰρ πλεῦνας γενομένους οὕτω ἐπιχειρέειν.” Λέγει πρὸς ταῦτα Δαρεῖος· “Ἄνδρες οἱ παρεόντες, τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἕξ Ὅτάνεω εἰ χρήσεσθε, ἐπίστασθε ὅτι ἀπολέεσθε κάκιστα. ἐξοίσει γὰρ τις πρὸς τὸν Μάγον ἰδίῃ περιβαλλόμενος ἐωυτῷ κέρδεα. μάλιστα μὲν νυν ὠφέλετε ἐπ’ ὑμέων αὐτῶν βαλόμενοι ποιέειν ταῦτα· ἐπεὶ τε δὲ ὑμῖν ἀναφέρειν ἐς πλεῦνας ἔδοκεε, καὶ ἐμοὶ ὑπερέθεσθε, ἢ ποιέωμεν σήμερον, ἢ ἴστε, ὑμῖν ὅτι ἦν ὑπερπέση ἡ νῦν ἡμέρη, ὡς οὐκ ἄλλος φθὰς ἐμεῦ κατήγορος ἔσται, ἀλλὰ σφέας αὐτὸς ἐγὼ κατερέω πρὸς τὸν Μάγον.”

72. Λέγει πρὸς ταῦτα Ὅτάνης, ἐπειδὴ ὦρα σπερχόμενον Δαρεῖον· Ἐπεὶ τε ἡμέας συνταχύνειν ἀναγκάζεις, καὶ ὑπερβάλλεσθαι οὐκ ἔα, ἴθι ἐξηγέο αὐτὸς ὅτεω τρόπῳ πάριμεν ἐς τὰ βασιλῆϊα, καὶ ἐπιχειρήσομεν αὐτοῖσι. φυλακὰς γὰρ δὴ διεστεώσας οἰδὰς κου καὶ αὐτὸς εἰ μὴ ἰδὼν ἀλλ’ ἀκούσας, ὥς τέω τρόπῳ περήσομεν;” Ἀμεί-

βεται Δαρείος τοῖσδε· “Ὁτάνη, ἥ πολλά ἐστι τὰ λόγῳ μὲν οὐκ οἶά τε δηλῶσαι, ἔργῳ δέ· ἄλλα δ' ἐστὶ τὰ λόγῳ μὲν οἶά τε, ἔργον δὲ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν λαμπρὸν γίνεται. ὑμεῖς δὲ ἴστε φυλακὰς τὰς κατεστεώσας ἐούσας οὐδὲν χαλεπὰς παρελθεῖν. τοῦτο μὲν γὰρ, ἡμέων ἐόντων τοίων οὐδεὶς ὅστις οὐ παρήσει, τὰ μὲν κού καταιδέμενος ἡμέας, τὰ δὲ κού καὶ δειμαίνων. τοῦτο δὲ, ἔχω αὐτὸς σκῆψιν εὐπρεπεστάτην τῇ πάριμεν, φὰς ἄρτι τε ἡκεῖν ἐκ Περσέων, καὶ βούλεσθαί τι ἔπος παρὰ τοῦ πατρὸς σημήναι τῷ βασιλεί. ἔνθα γάρ τι δεῖ ψεύδος λέγεσθαι λεγέσθω. τοῦ γὰρ αὐτοῦ γλιχόμεθα οἳ τε ψευδόμενοι καὶ οἱ τῇ ἀληθείᾳ διαχρεώμενοι. οἱ μὲν γε ψεύδονται τότε, ἐπεὰν τι μέλλωσι τοῖσι ψεύδεσι πείσαντες κερδήσεσθαι· οἱ δ' ἀληθίζονται, ἵνα τι τῇ ἀληθείᾳ ἐπισπάσωνται κέρδος, καὶ τι μᾶλλον σφισι ἐπιτράπηται. οὕτω οὐ ταῦτα ἀσκέοντες τῶν τοῦ περιεχόμεθα. εἰ δὲ μηδὲν κερδήσεσθαι μέλλοιεν, ὁμοίως ἂν ὃ τε ἀληθίζόμενος ψευδῆς εἴη, καὶ ὁ ψευδόμενος ἀληθής. ὅς ἂν μὲν νυν τῶν πυλουργῶν ἐκὼν παρή, αὐτῷ οἱ ἄμεινον ἐς χρόνον ἔσται· ὅς δ' ἂν ἀντιβαίνειν πειράται, δεικνύσθω ἐνθαῦτα ἐὼν πολέμιος· καὶ ἔπειτα ὡσάμενοι ἔσω ἔργον ἐχώμεθα.” 73. Λέγει Γωβρύης μετὰ ταῦτα· “Ἄνδρες φίλοι, ἡμῖν κοτε κάλλιον παρέξει ἀνασώσασθαι τὴν ἀρχήν, ἢ εἴ γε μὴ οἰοί τε ἐσόμεθα αὐτὴν ἀναλαβέειν ἀποθανέειν; ὅτε γε ἀρχόμεθα μὲν ἐόντες Πέρσαι ὑπὸ Μήδου ἀνδρὸς Μάγου, καὶ τούτου ὧτα οὐκ ἔχοντος. ὅσοι τε ὑμέων Καμβύση νοσέοντι παρεγόνοντο, πάντως κού μέμνησθε τὰ ἐπέσκηψε Πέρσῃσι τελευτῶν τὸν βίον μὴ πειρεωμένοισι ἀνακτᾶσθαι τὴν ἀρχήν· τὰ τότε οὐκ ἐνεδεκόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ διαβολῇ ἐδοκέομεν εἰπεῖν Καμβύσεια. Νῦν ὦν τίθεμαι ψῆφον πείθεσθαι Δαρείῳ, καὶ μὴ διαλύεσθαι ἐκ τοῦ συλλόγου τοῦδε ἄλλοθι ἰόντας ἢ ἐπὶ τὸν Μάγον ἰθέως.” Ταῦτα εἶπε Γωβρύης· καὶ πάντες ταῦτα αἶνεον.

74. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐβουλεύοντο, ἐγένετο κατὰ συντυχίην τάδε. Τοῖσι Μάγοισι ἔδοξε βουλευομένοισι

Πρηξάσπεα φίλον προσθέσθαι, ὅτι τε ἐπεπόνθειε πρὸς Καμβύσεω ἀνάρσια, ὅς οἱ τὸν παῖδα τοξεύσας ἀπολωλέκεε· καὶ διότι μῶνος ἠπίστατο τὸν Σμέρδιος τοῦ Κύρου θάνατον αὐτοχειρὴ μιν ἀπολέσας· πρὸς δ' ἔτι, ἔόντα ἐν αἶνῃ μεγίστῃ τὸν Πρηξάσπεα ἐν Πέρσῃσι. τούτων δὴ μιν εἵνεκεν καλέσαντες φίλον προσεκτέωντο πίστι τε λαβόντες καὶ ὀρκίοισι, ἥ μὲν ἔξειν παρ' ἐωυτῶ, μηδ' ἐξοίσειν μηδενὶ ἀνθρώπων τὴν ἀπὸ σφέων ἀπάτην ἐς Πέρσας γεγονυῖαν, ὑπισχνέμενοι τὰ πάντα οἱ μυρία δώσειν. ὑποδεχομένου δὲ τοῦ Πρηξάσπεω ποιήσιν ταῦτα, ὡς ἀνέπεισάν μιν οἱ Μάγοι, δεύτερα προσέφερον αὐτοῖς μὲν φάμενοι Πέρσας πάντας συγκαλέσειν ὑπὸ τὸ βασιλῆϊον τεῖχος, κείνον δ' ἐκέλευον ἀναβάντα ἐπὶ πύργον ἀγορεύσαι ὡς ὑπὸ τοῦ Κύρου Σμέρδιος ἄρχονται, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλον. ταῦτα δὲ οὕτω ἐνετέλλοντο ὡς πιστοτάτου δῆθεν ἔοντος αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι, καὶ πολλάκις ἀποδεξαμένου γνώμην ὡς περιεῖη ὁ Κύρου Σμέρδις, καὶ ἐξαρησαμένου τὸν φόνον αὐτοῦ. 75. Φαμένου δὲ καὶ ταῦτα ἐτοίμου εἶναι ποιέειν τοῦ Πρηξάσπεω, συγκαλέσαντες Πέρσας οἱ Μάγοι ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ πύργον, καὶ ἀγορεύειν ἐκέλευον. Ὁ δὲ, τῶν μέντοι ἐκείνοι προσεδέοντο αὐτοῦ, τούτων μὲν ἐκὼν ἐπελήθετο· ἀρξάμενος δὲ ἀπὸ Ἀχαιμένεος ἐγενεηλόγησε τὴν πατριὴν τὴν Κύρου· μετὰ δὲ, ὡς ἐς τοῦτον κατέβη τελευτῶν ἔλεγε ὅσα ἀγαθὰ Κύρος Πέρσας πεποιήκοι· διεξελθὼν δὲ ταῦτα ἐξέφαινε τὴν ἀληθειάν φάμενος πρότερον μὲν κρύπτειν· οὐ γάρ οἱ εἶναι ἀσφαλὲς λέγειν τὰ γενόμενα· ἐν δὲ τῷ παρεόντι ἀναγκαίην μιν καταλαμβάνειν φαίνειν. καὶ δὴ ἔλεγε τὸν μὲν Κύρου Σμέρδιν ὡς αὐτὸς ὑπὸ Καμβύσεω ἀναγκαζόμενος ἀποκτείνειε, τοὺς Μάγους δὲ βασιλεύειν. Πέρσῃσι δὲ πολλὰ ἐπαρησάμενος, εἰ μὴ ἀνακτησαίαιτο ὀπίσω τὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς Μάγους τισαίαιτο, ἀπῆκε ἐωυτὸν ἐπὶ κεφαλὴν φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ πύργου κάτω. Πρηξάσπης μὲν νυν ἐὼν τὸν πάντα χρόνον ἀνὴρ δόκιμος οὕτω ἐτελεύτησε.

76. Οἱ δὲ δὴ ἐπὶ τῶν Περσέων, ὥς ἐβουλευσάντο αὐτίκα ἐπιχειρεῖν τοῖσι Μάγοισι καὶ μὴ ὑπερβάλλεσθαι, ἦϊσαν εὐξάμενοι τοῖσι θεοῖσι τῶν περὶ Πρηξάσπεα πρηχθέντων εἰδότες οὐδέν. ἔν τε δὴ τῇ ὁδῷ μέσῃ στείχοντες ἐγίνοντο, καὶ τὰ περὶ Πρηξάσπεα γεγονότα ἐπυνθάνοντο. ἐνθαῦτα ἐκστάντες τῆς ὁδοῦ ἐδίδοσαν αὐτίς σφισι λόγους· οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Ὀτάνην πάγχυ κελεύοντες ὑπερβαλέσθαι, μὴδὲ οἰδεόντων τῶν πρηγμάτων ἐπιτίθεσθαι· οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Δαρεῖον αὐτίκα τε ἰέναι, καὶ τὰ δεδογμένα ποιεῖν μὴδὲ ὑπερβάλλεσθαι. ὠθιζομένων δ' αὐτῶν, ἐφάνη ἱρήκων ἐπὶ ζεύγεα δύο αἰγυπίων ζεύγεα διώκοντά τε καὶ τίλλοντα καὶ ἀμύσσοντα. ἰδόντες δὲ ταῦτα οἱ ἐπὶ τὴν τε Δαρείου πάντες αἶνεον γνώμην, καὶ ἔπειτα ἦϊσαν ἐπὶ τὰ βασιλῆϊα τεθαρσηκότες τοῖσι ὄρνεσι.

77. Ἐπιστάσι δὲ ἐπὶ τὰς πύλας ἐγίνετο οἷόν τι Δαρεῖω ἡ γνώμη ἔφερε· καταιδέομενοι γὰρ οἱ φύλακοι ἄνδρας τοὺς Περσέων πρώτους, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑποπτεύοντες ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι παρίεσαν θείῃ πομπῇ χρεωμένους· οὐδ' ἐπειρώτα οὐδεῖς. ἐπεὶ τε δὲ παρῆλθον ἐς τὴν αὐλὴν, ἐνέκυρσαν τοῖσι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρουσι εὐνούχοισι οἱ σφεας ἱστόρεον ὃ τι θέλοντες ἤκοιεν· καὶ ἅμα ἱστορέοντες τούτους τοῖσι πυλουροῖσι ἀπείλειον ὅτι σφέας παρῆκαν· ἴσχον τε βουλομένους τοὺς ἐπὶ ἐς τὸ πρόσω παριέναι. οἱ δὲ διακελευσάμενοι καὶ σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια τούτους μὲν τοὺς ἴσχοντας αὐτοῦ ταύτῃ συγκεντέουσι, αὐτοὶ δὲ ἦϊσαν δρόμῳ ἐς τὸν ἀνδρεῶνα.

78. Οἱ δὲ Μάγοι ἔτυχον ἀμφότεροι τῆνικαῦτα ἐόντες τε ἔσω, καὶ τὰ ἀπὸ Πρηξάσπεω γεγόμενα ἐν βουλῇ ἔχοντες. ἐπεὶ ὦν εἶδον τοὺς εὐνούχους τεθορυβημένους τε καὶ βοῶντας, ἀνά τε ἔδραμον πάλιν ἀμφότεροι, καὶ ὥς ἔμαθον τὸ ποιούμενον πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο. ὁ μὲν δὴ αὐτέων φθάνει τὰ τόξα κατελόμενος· ὁ δὲ πρὸς τὴν αἰχμὴν ἐτράπετο. ἐνθαῦτα δὲ συνέμισγον ἀλλήλοισι. τῷ μὲν δὴ τὰ τόξα ἀναλαβόντι αὐτέων, ἐόντων τε ἀγχοῦ τῶν πολεμίων καὶ προσκειμένων, ἦν χρηστὰ οὐδέν. ὁ δ' ἕτερος τῇ αἰχμῇ ἡμύνετο, καὶ

τοῦτο μὲν Ἀσπαθίνην παίει ἐς τὸν μηρὸν, τοῦτο δὲ Ἴνταφέρνεα ἐς τὸν ὀφθαλμόν· καὶ ἐστερήθη μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκ τοῦ τρώματος ὁ Ἴνταφέρνης, οὐ μέντοι ἀπέθανέ γε. τῶν μὲν δὴ Μάγων οὗτερος τρωματίζει τούτους· ὁ δὲ ἕτερος, ἐπεὶ τέ οἱ τὰ τόξα οὐδὲν χρηστὰ ἐγένετο, ἦν γὰρ δὴ θάλαμος ἐσέχων ἐς τὸν ἀνδρεῶνα ἐς τοῦτον καταφεύγει θέλων αὐτοῦ προσθεῖναι τὰς θύρας· καὶ οἱ συνεσπίπτουσι τῶν ἐπτὰ δύο Δαρειῶς τε καὶ Γωβρύης. συμπλακέντος δὲ Γωβρύεω τῷ Μάγῳ, ὁ Δαρειῶς ἐπεστεῶς ἠπόρει οἷα ἐν σκότει προμηθεόμενος μὴ πλήξῃ τὸν Γωβρύην. ὁρέων δέ μιν ἀργὸν ἐπεστεῶτα ὁ Γωβρύης εἶρετο ὅ τι οὐ χράται τῇ χειρί· ὁ δὲ εἶπε· “ Προμηθεόμενος σέο μὴ πλήξω.” Γωβρύης δὲ ἀμείβετο· “ Ὡθει καὶ δι’ ἀμφοτέρων τὸ ξίφος.” Δαρειῶς δὲ πειθόμενος ὥσέ τε τὸ ἐγχειρίδιον, καὶ ἔτυχέ κως τοῦ Μάγου.

79. Ἀποκτείναντες δὲ τοὺς Μάγους, καὶ ἀποταμόντες αὐτέων τὰς κεφαλὰς, τοὺς μὲν τρωματίας ἐωυτῶν αὐτοῦ λείπουσιν, καὶ ἀδυνασίης εἵνεκεν, καὶ φυλακῆς τῆς ἀκροπόλιος· οἱ δὲ πέντε αὐτέων ἔχοντες τῶν Μάγων τὰς κεφαλὰς ἔθεον ἔξω βοῇ τε καὶ πατάγῳ χρεώμενοι, καὶ Πέρσας τοὺς ἄλλους ἐπεκαλέοντο ἐξηγεόμενοί τε τὸ πρῆγμα, καὶ δεικνύοντες τὰς κεφαλὰς· καὶ ἅμα ἔκτεινον πάντα τινὰ τῶν Μάγων τὸν ἐν ποσὶ γινόμενον. Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες τό τε γεγονὸς ἐκ τῶν ἐπτὰ καὶ τῶν Μάγων τὴν ἀπάτην ἐδικαίουν καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιέειν· σπασάμενοι δὲ τὰ ἐγχειρίδια ἔκτεινον ὅκου τινὰ Μάγον εὐρισκόν· εἰ δὲ μὴ νύξ ἐπελθοῦσα ἔσχε, ἔλιπον ἂν οὐδένα Μάγον. Ταύτην τὴν ἡμέρην θεραπεύουσι Πέρσαι κοινῇ μάλιστα τῶν ἡμερέων· καὶ ἐν αὐτῇ ὀρτὴν μεγάλην ἀνάγουσι ἢ κέκληται ὑπὸ Περσέων Μαγοφόνια, ἐν τῇ Μάγον οὐδένα ἔξεστι φανῆναι ἐς τὸ φῶς, ἀλλὰ κατ’ οἴκους ἐωντοὺς οἱ Μάγοι ἔχουσι τὴν ἡμέρην ταύτην.

80. Ἐπεὶ τε δὲ κατέστη ὁ θόρυβος, καὶ ἐκτὸς πέντε ἡμερέων ἐγένετο, ἐβουλεύοντο οἱ ἐπαναστάντες τοῖσι Μάγοισι περὶ τῶν πρηγμάτων πάντων· καὶ ἐλέχθησαν

λόγοι ἄπιστοι μὲν ἐνίοισι Ἑλλήνων, ἐλέχθησαν δ' ὦν. Ὅτάνης μὲν ἐκέλευε ἐς μέσον Πέρσῃσι καταθεῖναι τὰ πρήγματα λέγων τάδε· “ Ἐμοὶ δοκέει ἓνα μὲν ἡμέων μούναρχον μηκέτι γενέσθαι· οὔτε γὰρ ἡδὺ, οὔτε ἀγαθόν εἶδετε μὲν γὰρ τὴν Καμβύσῃ ὕβριν ἐπ' ὅσον ἐπεξῆλθε μετεσχίκατε δὲ καὶ τῆς τοῦ μάγου ὕβριος. Κῶς δ' αἰεὶ χρῆμα κατηρημένον μουναρχίᾳ τῇ ἔξεστι ἀνευθύνει ποιεῖν τὰ βούλεται; καὶ γὰρ ἂν τὸν ἄριστον ἀνδρῶν πάντων στάντα ἐς ταύτην τὴν ἀρχὴν ἐκτὸς τῶν ἐωθότων νοσημάτων στήσειε. ἐγγίνεται μὲν γάρ οἱ ὕβρις ὑπὸ τῶν παρεόντων ἀγαθῶν, φθόνος δὲ ἀρχῆθεν ἐμφύεται ἀνθρώπῳ. δύο δ' ἔχων ταῦτα ἔχει πᾶσαν κακότητα· τὰ μὲν γὰρ ὕβρι κεκορημένος ἔρδει πολλὰ καὶ ἀτάσθαλα· τὰ δὲ φθόνῳ. καίτοι ἄνδρα γε τύραννον ἀφθονον ἔδει εἶναι ἔχοντά γε πάντα τὰ ἀγαθὰ· τὸ δ' ὑπεναντίον τούτου ἐστὶ τοὺς πολίτας πέφυκε. φθονεῖ γὰρ τοῖσι ἀρίστοισι περιουσί τε καὶ ζῶουσι, χαίρει δὲ τοῖσι κακίστοις τῷ ἄσπῳ, διαβολὰς δὲ ἄριστος ἐνδέκεσθαι. ἀναρμοστότατοι δὲ πάντων ἦν τε γὰρ αὐτὸν μετρίως θωνμάξης, ἄχθετα ὅτι οὐ κάρτα θεραπεύεται· ἦν τε θεραπεύῃ τις κάρτα· ἄχθετα ἅτε θωπί. τὰ δὲ διὰ μέγιστα ἔρχομαι ἐρέων· νόμια τε κινεῖ πάτρια, καὶ βιάται γυναῖκας, κτείνει τε ἀκρίτους. Πλήθος δὲ ἄρχον πρῶτα μὲν οὐνομα πάντων κάλλιστον ἔχει, ἰσονομίην. δεύτερα δὲ, τούτων τῶν ἐμούναρχος ποιεῖ οὐδέν. πάλῳ μὲν ἀρχὰς ἀρχει, ὑπεύθυνον δὲ ἀρχὴν ἔχει, βουλευματα δὲ πάντα ἐς τὸ κοινὸν ἀναφέρει. Τίθεμαι ὦν γνώμην μετέντας ἡμέας μουναρχίην τὸ πλῆθος ἀέξειν· ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἐνὶ τὰ πάντα.” Ὅτάνης μὲν δὴ ταύτην τὴν γνώμην ἐσέφερε. 81. Μεγάβυζος δὲ ὀλιγαρχίᾳ ἐκέλευε ἐπιτράπειν λέγων τάδε· “ Τὰ μὲν Ὅτάνης εἶπε τυραννίδα παύων, λελέχθω καὶ μοὶ ταῦτα· τὰ δ' ἐς τὸ πλῆθος ἄνωγε φέρειν τὸ κράτος, γνώμης τῆς ἀρίστης ἡμάρτηκε. ὁμίλου γὰρ ἀχρηστοῦ οὐδὲν ἐστὶ ἀξυνετώτερον, οὐδὲ ὕβριστότερον. καὶ τοι τυράννου ὕβριν φεύγοντας ἄνδρας ἐς δῆμον ἀκολάστου ὕβριν πε-

σέειν ἐστὶ οὐδαμῶς ἀνασχετόν. ὁ μὲν γὰρ εἴ τι ποιέει γινώσκων ποιέει· τῷ δὲ οὐ γινώσκειν ἔνι. κῶς γὰρ ἂν γινώσκοι, ὅς οὗτ' ἐδιδάχθη, οὔτε οἶδε καλὸν οὐδὲν οὐδ' οἰκίῃον; ὠθέει τε ἐμπεσὼν τὰ πρήγματα ἄνευ νόου χειμάρρῳ ποταμῷ ἵκελος; Δήμῳ μὲν νυν οἱ Πέρσῃσι κακὸν νοέουσι οὗτοι χράσθων. ἡμεῖς δὲ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἐπιλέξαντες ὁμιλίην τούτοισι περιθέωμεν το κράτος· ἐν γὰρ δὴ τούτοισι καὶ αὐτοὶ ἐνεσόμεθα. ἀριστων δὲ ἀνδρῶν οἶκός ἄριστα βουλευματα γίνεσθαι." Μεγάβυζος μὲν δὴ ταύτην γνώμην ἐσέφερε. 82. Τρίτος δὲ Δαρεῖος ἀπεδείκνυτο γνώμην λέγων· "Ἐμοὶ δὲ τὰ μὲν εἶπε Μεγάβυζος ἐς τὸ πλήθος ἔχοντα δοκέει ὀρθῶς λέξαι· τὰ δ' ἐς ὀλιγαρχίην οὐκ ὀρθῶς. Τριῶν γὰρ προκειμένων, καὶ πάντων τῶν λέγω ἀρίστων ἐόντων, δήμου τε ἀρίστου, καὶ ὀλιγαρχίης, καὶ μουνάρχου, πολλῷ τοῦτο προέχειν λέγω. ἀνδρὸς γὰρ ἑνὸς τοῦ ἀρίστου οὐδὲν ἄμεινον ἂν φανείη· γνώμῃ γὰρ τοιαύτῃ χρεώμενος ἐπιτροπέυοι ἂν ἁμωμήτως τοῦ πλήθους· σιγῶτό τε ἂν βουλευματα ἐπὶ δυσμενέας ἄνδρας οὕτω μάλιστα. ἐν δὲ ὀλιγαρχίῃ πολλοῖσι ἀρετὴν ἐπασκέουσι ἐς τὸ κοινὸν ἔχθρα ἴδια ἰσχυρὰ φιλέει ἐγγίνεσθαι. αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι γνώμῃσί τε νικᾶν ἐς ἔχθρα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέονται· ἐξ ὧν στάσιες ἐγγίνονται· ἐκ δὲ τῶν στασιῶν φόνος· ἐκ δὲ τοῦ φόνου ἀπέβη ἐς μουναρχίην· καὶ ἐν τούτῳ διέδεξε ὅσῳ ἐστὶ τοῦτο ἄριστον. Δήμου τε αὖ ἄρχοντος, ἀδύνατα μὴ οὐ κακότητα ἐγγίνεσθαι. κακότητος τοίνυν ἐγγινομένης ἐς τὰ κοινὰ, ἔχθρα μὲν οὐκ ἐγγίνεται τοῖσι κακοῖσι, φιλίαι δὲ ἰσχυραί· οἱ γὰρ κακοῦντες τὰ κοινὰ συγκύψαντες ποιεῦσι. τοῦτο δὲ τοιοῦτο γίνεται ἐς ὃ ἂν προστάς τις τοῦ δήμου τοὺς τοιούτους παύσῃ. ἐκ δὲ αὐτῶν θωυμάζεται οὗτος δὴ ὑπὸ τοῦ δήμου· θωυμαζόμενος δὲ ἀν' ὧν ἐφάνη μουνάρχος ἐών· καὶ ἐν τούτῳ δηλοῖ καὶ οὗτος ὡς ἡ μουναρχία κράτιστον. Ἐνὶ δὲ ἑπεὶ πάντα συλλαβόντα εἰπεῖν, κόθην ἡμῖν ἡ ἐλευθερίῃ ἐγένετο, καὶ τεῷ δόντος;

κότερα παρὰ δῆμον, ἢ ὀλιγαρχίης, ἢ μουνάρχου; Ἐχῶ τοίνυν γνώμην, ἡμέας ἐλευθερωθέντας διὰ ἓνα ἄνδρα τὸ τοιοῦτο περιστέλλειν· χωρὶς τε τούτου, πατρίους νόμους μὴ λύνειν ἔχοντας εὖ· οὐ γὰρ ἄμεινον.”

83. Γνωμαι μὲν δὴ τρεῖς αὗται προεκέατο· οἱ δὲ τέσσερες τῶν ἐπτὰ ἀνδρῶν προσέθεντο ταύτη. Ὡς δὲ ἐσώθη τῇ γνώμῃ ὁ Ὀτάνης Πέρσῃσι ἰσονομίην σπεύδων ποιῆσαι, ἔλεξε ἐς μέσον αὐτοῖσι τάδε· “ Ἄνδρες στασιῶται, δῆλα γὰρ δὴ ὅτι δεῖ ἓνα γέ τινα ἡμέων βασιλέα γενέσθαι, ἥτοι κλήρῳ γε λαχόντα, ἢ ἐπιτρεψάντων τῷ Περσέων πλήθει τὸν ἂν ἐκεῖνοι ἔλονται, ἢ ἄλλη τινὶ μηχανῇ. Ἐγὼ μὲν νυν ὑμῖν οὐκ ἐναγωνιεύμαι· οὔτε γὰρ ἄρχειν οὔτε ἄρχεσθαι ἐθέλω. ἐπὶ τούτῳ δὲ ὑπεξίσταμαι τῆς ἀρχῆς, ἐπ’ ᾧ τε ὑπ’ οὐδενὸς ὑμέων ἄρξομαι, οὔτε αὐτὸς ἐγὼ, οὔτε οἱ ἀπ’ ἐμεῦ αἰεὶ γινόμενοι.” Τούτου εἰπαντος ταῦτα, ὡς συνεχώρεον οἱ ἔξ ἐπὶ τούτοις, οὗτος μὲν δὴ σφί οὐκ ἐνηγωνίζετο, ἀλλ’ ἐκ τοῦ μέσου κατήστο. Καὶ νῦν αὕτη ἡ οἰκίη διατελέει μούνη ἐλευθέρῃ ἐοῦσα Περσέων, καὶ ἄρχεται τοσαῦτα ὅσα αὕτη θέλει, νόμους οὐκ ὑπερβαίνουσα τοὺς Περσέων. 84. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ἐπτὰ ἐβουλεύοντο ὡς βασιλέα δικαιοτάτα στήσονται· καὶ σφί ἔδοξε, Ὀτάνῃ μὲν καὶ τοῖσι ἀπὸ Ὀτάνεω αἰεὶ γινομένοις, ἣν ἐς ἄλλον τινὰ τῶν ἐπτὰ ἔλθῃ ἢ βασιληΐῃ, ἐξαίρετα δίδοσθαι ἐσθῆτά τε Μηδικὴν ἔτεος ἐκάστου, καὶ τὴν πᾶσαν δωρεὴν ἣ γίνεται ἐν Πέρσῃσι τιμιωτάτη. τοῦδε δὲ εἵνεκεν ἐβούλευσάν οἱ δίδοσθαι ταῦτα, ὅτι ἐβούλευσέ τε πρῶτος τὸ πρῆγμα, καὶ συνέστησε αὐτούς. ταῦτα μὲν δὴ Ὀτάνῃ ἐξαίρετα. Τάδε δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐβούλευσαν· παριέναι ἐς τὰ βασιλῆϊα πάντα τὸν βουλόμενον τῶν ἐπτὰ ἄνευ ἐσαγγελείας, ἣν μὴ τυγχάνῃ εὐδῶν μετὰ γυναικὸς βασιλεύς· γαμέειν δὲ μὴ ἐξεῖναι ἄλλοθεν τῷ βασιλεῖ ἢ ἐκ τῶν συνεπαναστάντων. περὶ δὲ τῆς βασιληΐης ἐβούλευσαν τοιόνδε· ὅτεν ἂν ὁ ἵππος ἡλίου ἐπανατέλλοντος πρῶτος φθέγξῃται ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτῶν ἐπιβεβηκότων τοῦτον ἔχειν τὴν βασιληΐην.

85. Δαρείω δὲ ἦν ἵπποκόμος ἀνὴρ σοφὸς τῷ οὐνομα ἦν Οἰβάρης. πρὸς τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐπεὶ τε διελύθησαν ἔλεξε Δαρείος τάδε· “Οἴβαρες, ἡμῖν δέδοκται περὶ τῆς βασιληΐης ποιεῖν κατὰ τάδε· ὅτεν ἂν ὁ ἵππος πρῶτος φθέγξεται ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι, αὐτῶν ἐπαναβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιληΐην. νῦν ὦν, εἴ τινα ἔχεις σοφίην, μηχανῶ ὥς ἂν ἡμεῖς σχῶμεν τοῦτο τὸ γέρας, καὶ μὴ ἄλλος τις.” Ἀμείβεται Οἰβάρης τοῖσδε· “Εἰ μὲν δὴ, ὧ δέσποτα, ἐν τούτῳ τοί ἐστι ἡ βασιλέα εἶναι ἢ μὴ, θάρσее τούτου εἵνεκεν καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν, ὥς βασιλεὺς οὐδεὶς ἄλλος πρὸ σεῦ ἔσται· τοιαῦτα ἔχω φάρμακα.” Λέγει Δαρείος· “Εἰ τοίνυν τι τοιοῦτον ἔχεις σόφισμα, ὦρῃ μηχανᾶσθαι καὶ μὴ ἀναβάλλεσθαι, ὥς τῆς ἐπιούσης ἡμέρης ὁ ἀγὼν ἡμῖν ἐστι.” Ἀκούσας ταῦτα ὁ Οἰβάρης ποιεῖ τοιόνδε· ὥς ἐγίνετο ἡ νύξ, τῶν θηλέων ἵππων μίην τὴν ὁ Δαρείου ἵππος ἔστεργε μάλιστα, ταύτην ἀγαγὼν ἐς τὸ προάστειον κατέδησε, καὶ ἐπήγαγε τὸν Δαρείου ἵππον· καὶ τὰ μὲν πολλὰ περιῆγε ἀγχοῦ τῇ ἵππῳ ἐγχρίμπτων τῇ θηλέῃ· τέλος δὲ ἐπῆκε ὀχεῦσαι τὴν ἵππον.

86. “Ἀμ’ ἡμέρῃ δὲ διαφωσκούσῃ οἱ ἔξ κατὰ συνεθήκαντο παρῆσαν ἐπὶ τῶν ἵππων. διεξελαυνόντων δὲ κατὰ τὸ προάστειον, ὥς κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἐγίνοντο ἵνα τῆς παροιχομένης νυκτὸς κατεδέδετο ἡ θήλεα ἵππος, ἐνθαῦτα ὁ Δαρείου ἵππος προσδραμὼν ἐχρεμέτισε· ἅμα δὲ τῷ ἵππῳ τοῦτο ποιήσαντι ἀστραπὴ ἐξ αἰθρίης καὶ βροντὴ ἐγένετο. ἐπιγενόμενα δὲ ταῦτα τῷ Δαρείῳ ἐτελέωσέ μιν ὥσπερ ἐκ συνθέτου τευ γεγόμενα· οἱ δὲ καταθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων προσεκύνηον τὸν Δαρείον ὥς βασιλῆα.

87. Οἱ μὲν δὴ φασὶ τὸν Οἰβάρεα ταῦτα μηχανήσασθαι. οἱ δὲ τοιάδε. (καὶ γὰρ ἐπ’ ἀμφοτέρω λέγεται ὑπὸ Περσέων) ὥς τῆς ἵππου ταύτης τῶν ἄρθρων ἐπιψάυσας τῇ χειρὶ ἔχοι αὐτὴν κρύψας ἐν τῇσι ἀναξυρίσι· ὥς δὲ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι ἀπίεσθαι μέλλειν τοὺς ἵππους, τὸν Οἰβάρεα τοῦτον ἐξείραντα τὴν χεῖρα πρὸς τοῦ Δαρείου ἵππου τοὺς

μυκτῆρας προσενεῖκαι· τὸν δὲ αἰσθόμενον φριμάξασθαι τε καὶ χρεμετίσαι.

88. ΔΑΡΕΓΟ΄Σ τε δὴ ὁ Ὑστάσπεος βασιλεὺς ἀπέδεδεκτο· καὶ οἱ ἦσαν ἐν τῇ Ἀσίῃ πάντες κατήκοοι πλὴν Ἀραβίων, Κύρου τε καταστρεψαμένου, καὶ ὕστερον αὐτὶς Καμβύσεω. Ἀράβιοι δὲ οὐδαμᾶ κατήκουσαν ἐπὶ δουλοσύνῃ Πέρσῃσι, ἀλλὰ ξεῖνοι ἐγένοντο παρέντες Καμβύσεα ἐπ’ Αἴγυπτον· ἀεκόντων γὰρ Ἀραβίων οὐκ ἂν ἐσβάλοιεν Πέρσαι ἐς Αἴγυπτον. Γάμους τε τοὺς πρώτους ἐγάμει Πέρσῃσι ὁ Δαρεῖος Κύρου μὲν δύο θυγατέρας, Ἀτοσσάν τε καὶ Ἀρτυστώνην· τὴν μὲν Ἀτοσσαν προσυνοικήσασαν Καμβύσῃ τε τῷ ἀδελφεῷ, καὶ αὐτὶς τῷ Μάγῳ· τὴν δὲ Ἀρτυστώνην, παρθένον. ἐτέρην δὲ Σμέρδιος τοῦ Κύρου θυγατέρα ἔγημε, τῇ οὖνομα ἦν Πάρμυς. ἔσχε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ὀτάνεω θυγατέρα ἣν τὸν Μάγον κατάδηλον ἐποίησε. δυνάμιός τε πάντα οἱ ἐπιπλέατο. Πρῶτον μὲν νυν τύποι ποιησάμενος λίθινον ἔστησε· ζῶον δὲ οἱ ἐνῆν ἀνὴρ ἱππεύς· ἐπέγραψε δὲ γράμματα λέγοντα τάδε· ΔΑΡΕΙΟΣ Ὁ ὙΣΤΑΣΠΕΟΣ ΣΥΝ ΤΕ ΤΟΥ ἹΠΠΟΥ ΤΗΙ ἈΡΕΤΗΙ (τὸ οὖνομα λέγων) ΚΑΙ ΟἶΒΑΡΕΟΣ ΤΟΥ ἹΠΠΟΚΟΜΟΥ ἘΚΤΗΣΑΤΟ ΤΗΝ ΠΕΡΣΕΩΝ ΒΑΣΙΛΗΙΗΝ. 89. Ποιήσας δὲ ταῦτα ἐν Πέρσῃσι, ἀρχὰς κατεστήσατο εἴκοσι, τὰς αὐτοὶ καλέουσι σατραπηΐας. καταστήσας δὲ τὰς ἀρχὰς, καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας ἐτάξατο φόρους οἱ προσιέναι κατὰ ἔθνεά τε, καὶ πρὸς τοῖς ἔθνεσι τοὺς πλησιοχώρους προστάσσω, καὶ ὑπερβαίνων τοὺς προσεχέας, ἄλλοισι ἄλλα ἔθνεα τὰ ἐκαστέρῳ νέμων. Ἀρχὰς δὲ καὶ φύρων πρόσδοτον τὴν ἐπέτεον κατὰτάδε διεῖλε. τοῖσι μὲν αὐτέων ἀργύριον ἀπαγινέουσι εἶρητο Βαβυλώνιον σταθμὸν τάλαντον ἀπαγινέειν· τοῖσι δὲ χρυσίον ἀπαγινέουσι, Εὐβοεικόν. τὸ δὲ Βαβυλώνιον τάλαντον δύναται Εὐβοΐδας ἐβδομήκοντα μνέας. Ἐπὶ γὰρ Κύρου ἄρχοντας, καὶ αὐτὶς Καμβύσεω ἦν κατεστηκὸς οὐδὲν φόρου πέρι, ἀλλὰ δῶρα ἀγίνεον. διὰ δὲ ταύτην τὴν

ἐπίταξιν τοῦ φόρου, καὶ παραπλήσια ταύτῃ ἄλλα, λέγουσι Πέρσαι, ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλος· Καμβύσης δὲ, δεσπότης· Κῦρος δὲ, πατήρ· ὁ μὲν, ὅτι ἐκαπήλευε πάντα τα πρήγματα· ὁ δὲ, ὅτι χαλεπός τε ἦν καὶ ὀλίγωρος· ὁ δὲ, ὅτι ἡπιός τε, καὶ ἀγαθὰ σφι πάντα ἐμηχανήσατο.

90. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰώνων, καὶ Μαγνήτων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ Αἰολέων, καὶ Καρῶν, καὶ Λυκίων, καὶ Μιλυέων, καὶ Παμφύλων, εἰς γὰρ ἦν οἱ τεταγμένος φόρος οὗτος, προσήϊε τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου. ὁ μὲν δὴ πρῶτος οὗτός οἱ νομὸς κατεστήκεε. Ἀπὸ δὲ Μυσῶν, καὶ Λυδῶν, καὶ Λασονίων, καὶ Καβαλίων, καὶ Ὑγεννέων, πεντακόσια τάλαντα. νομὸς δεύτερος οὗτος. Ἀπὸ δὲ Ἑλλησποντίων τῶν ἐπὶ δεξιὰ ἐσπλέοντι, καὶ Φρυγῶν, καὶ Θρηῆκων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ Παφλαγόνων, καὶ Μαριανδυνῶν, καὶ Συρίων, ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια ἦν τάλαντα φόρος. νομὸς τρίτος οὗτος. Ἀπὸ δὲ Κιλικίων ἵπποι τε λευκοὶ ἐξήκοντα καὶ τριηκόσιοι, ἐκάστης ἡμέρης εἰς γινόμενος, καὶ τάλαντα ἀργυρίου πεντακόσια· τούτων τεσσεράκοντα μὲν καὶ ἑκατὸν ἐς τὴν φρουρέουσιν ἵππον τὴν Κιλικίην χώραν ἀναισιμουτο, τὰ δὲ τριηκόσια καὶ ἐξήκοντα Δαρείῳ ἐφοίτα. νομὸς τέταρτος οὗτος.

91. Ἀπὸ δὲ Ποσειδηίου πόλιος τὴν Ἀμφίλοχος ὁ Ἀμφιάρεω οἴκισε ἐπ' οὐροισι τοῖσι Κιλικίων τε καὶ Σύρων, ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης μέχρι Αἰγύπτου πλην μοίρης τῆς Ἀραβίων, ταῦτα γὰρ ἦν ἀτελέα, πεντήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν. ἔστι δὲ ἐν τῷ νομῷ τούτῳ Φοινίκη τε πᾶσα, καὶ Συρία ἢ Παλαιστίνη καλεομένη, καὶ Κύπρος. νομὸς πέμπτος οὗτος. Ἀπ' Αἰγύπτου δὲ, καὶ Λιβύων τῶν προσεχέων Αἰγύπτῳ, καὶ Κυρήνης τε καὶ Βάρκης, (ἐς γὰρ τὸν Αἰγύπτιον νομὸν αὐταὶ ἐκεκοσμέατο,) ἐπτακόσια προσήϊε τάλαντα, παρέξ τοῦ ἐκ τῆς Μοίριος λίμνης γινομένου ἀργυρίου τὸ ἐγίνετο ἐκ τῶν ἰχθύων. τούτου τε δὴ χωρὶς τοῦ ἀργυρίου, καὶ τοῦ ἐπιμετρούμενου σίτου, προσήϊε ἐπτακόσια τάλαντα· πρὸς γὰρ, δύο καὶ δέκα μυριάσι Περσέων τε τοῖσι ἐν τῇ Λευκῇ τείχεϊ τῷ ἐν Μέμφι κατοικημένοισι καταμετρέ-

νυσι, καὶ τοῖσι τούτων ἐπικούροισι. νομὸς ἕκτος οὗτος. Σατταγύδαι δὲ, καὶ Γανδάριοι, καὶ Δαδίκαι τε καὶ Ἀπαρύται ἐς τῷτὸ τεταγμένοι ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν τάλαντα προσέφερον· νομὸς οὗτος ἑβδομος. ἀπὸ Σούσων δὲ καὶ τῆς ἄλλης Κισσίων χώρας τριηκόσια· νομὸς ὄγδοος οὗτος. 92. Ἀπὸ Βαβυλῶνος δὲ καὶ τῆς λοιπῆς Ἀσσυρίης χίλια οἱ προσήϊε τάλαντα ἀργυρίου, καὶ παῖδες ἑκτομῖαι πεντακόσιοι· νομὸς εἵνατος οὗτος. Ἀπὸ δὲ Ἀγβατάνων καὶ τῆς λοιπῆς Μηδικῆς, καὶ Παρικανίων, καὶ Ορθοκορυβαντίων, πεντήκοντά τε καὶ τετρακόσια τάλαντα· νομὸς δέκατος οὗτος. Κάσπιοι δὲ καὶ Πανσίκαι, Παντίμαθοί τε καὶ Δαρεῖται ἐς τῶντὸ συμφέροντες διηκοσια τάλαντα ἀπαγίνεον. νομὸς ἐνδέκατος οὗτος. Ἀπὸ Βακτριανῶν δὲ μέχρι Αἰγλῶν ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν. νομὸς δυνδέκατος οὗτος. 93. Ἀπὸ Πακτυϊκῆς δὲ, καὶ Ἀρμενίων, καὶ τῶν προσεχέων μέχρι τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου, τετρακόσια τάλαντα. νομὸς τρίτος καὶ δέκατος οὗτος. Ἀπὸ δὲ Σαγαρτίων, καὶ Σαραγγέων, καὶ Θαμαναίων, καὶ Οὔτιων, καὶ Μύκων, καὶ τῶν ἐν τῇσὶ νήσοισι οἰκεόντων τῶν ἐν τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ, ἐν τῇσὶ τοὺς ἀνασπάστους καλεομένους κατοικίζει βασιλεὺς, ἀπὸ τούτων πάντων ἑξακόσια τάλαντα ἐγίνετο φόρος. νομὸς τέταρτος καὶ δέκατος οὗτος. Σάκαι δὲ καὶ Κάσπιοι πεντήκοντα καὶ διηκόσια ἀγίνεον τάλαντα. νομὸς πέμπτος καὶ δέκατος οὗτος. Πάρθοι δὲ, καὶ Χοράσμιοι, καὶ Σόγδοι τε καὶ Ἀρειοί, τριηκόσια τάλαντα. νομὸς ἕκτος καὶ δέκατος οὗτος. 94. Παρικάνιοι δὲ, καὶ Αἰθίοπες οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας τετρακόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἑβδομος καὶ δέκατος οὗτος. Ματιηνοῖσι δὲ, καὶ Σάσπειρσι, καὶ Ἀλαροδίοισι διηκόσια ἐπετέτακτο τάλαντα. νομὸς ὄγδοος καὶ δέκατος οὗτος. Μόσχοισι δὲ, καὶ Τιβαρηνοῖσι, καὶ Μάκρῳσι, καὶ Μοσσυνοίοισι, καὶ Μαρσί, τριηκόσια τάλαντα προεῖρητο. νομὸς εἵνατος καὶ δέκατος οὗτος. Ἰνδῶν δὲ πλῆθός τε πολλῷ πλεῖστόν ἐστι πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀνθρώπων, καὶ φόρον ἀπαγίνεον πρὸς πάντας τοὺς

ἄλλους, ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα ψήγματος. νομὸς εἰκοστὸς οὗτος. 95. Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον τὸ Βαβυλώνιον πρὸς τὸ Εὐβοικὸν συμβαλλεόμενον τάλαντον, γίνεται τεσσεράκοντα καὶ πεντακόσια καὶ εἰνακισχίλια τάλαντα. τὸ δὲ χρυσίον τρισκαιδεκαστάσιον λογιζόμενον, τὸ ψῆγμα εὐρίσκεται ἐὼν Εὐβοικῶν ταλάντων ὀγδώκοντα καὶ ἑξακοσίων καὶ τετρακισχιλίων. τούτων ὧν πάντων συντιθεμένων τὸ πλῆθος, Εὐβοικὰ τάλαντα συνελέγετο ἐς τὸν ἐπέτειον φόρον Δαρείῳ μύρια καὶ τετρακισχίλια καὶ πεντακόσια καὶ ἐξήκοντα· τὸ δ' ἔτι τούτων ἔλασσον ἀπиеὶς οὐ λέγω. 96. Οὗτος Δαρείῳ προσήϊε φόρος ἀπὸ τε τῆς Ἀσίας, καὶ τῆς Λιβύης ὀλιγαχόθεν. προϊόντος μέντοι τοῦ χρόνου, καὶ ἀπὸ νήσων προσήϊε ἄλλος φόρος, καὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ μέχρι Θεσσαλίας οἰκημένων. Τοῦτον τὸν φόρον θησαυρίζει ὁ βασιλεὺς τρόπῳ τοιῷδε. ἐς πίθους κεραμίνους τήξας κατεγχείει· πλήσας δὲ τὸ ἄγος περιαιρέει τὸν κέραμον. ἐπεὰν δὲ δεηθῇ χρημάτων κατακόπτει τοσοῦτο ὅσου ἂν ἐκάστοτε δέηται.

97. Αὗται μὲν νυν ἀρχαί τε ἦσαν καὶ φόρων ἐπιτάξεις. ἡ Περσίς δὲ χώρα μούνη μοι οὐκ εἴρηται δασμοφόρος· ἀτελέα γὰρ Πέρσαι νέμονται χώραν. Οἷδε δὲ φόρον μὲν οὐδένα ἐτάχθησαν φέρειν, δῶρα δὲ ἀγίνεον. Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ τοὺς Καμβύσης ἐλαύνων ἐπὶ τοὺς Μακροβίους Αἰθίοπας κατεστρέψατο, οἱ περὶ τε Νύσῃν τὴν ἱρὴν κατοίκηνται, καὶ τῷ Διονύσῳ ἀνάγουσι τὰς ὀρτάς· οὗτοι οἱ Αἰθίοπες, καὶ οἱ πλησιόχωροι τούτοισι, σπέρματι μὲν χρέωνται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ οἱ Καλαντίαι Ἰνδοί· οἰκήματα δὲ ἔκتهνται κατάγαια· οὗτοι συναμφοτέροι διὰ τρίτου ἔτεος ἀγίνεον, ἀγινέουσι δὲ καὶ τὸ μέχρι ἑμεῦ, δύο χοίνικας ἀπύρου χρυσοῦ, καὶ διηκοσίας φάλαγγας ἑβένου, καὶ πέντε παῖδας Αἰθίοπας, καὶ ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἴκοσι. Κόλχοι δὲ ἐτάξαντο ἐς τὴν δωρεὴν, καὶ οἱ προσεχέες μέχρι τοῦ Καυκάσιος οὐρέος· ἐς τοῦτο γὰρ τὸ οὖρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἄρχεται, τὰ δὲ πρὸς βορρὴν ἄνεμον τοῦ Καυκάσιος Περσέων οὐδὲν ἔτι φροντί-

ζει· οὗτοι ὦν δῶρα τὰ ἐτάξαντο ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ διὰ πεν-
τετηρίδος ἀγίνεον, ἑκατὸν παῖδας, καὶ ἑκατὸν παρθένους.
Ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα ἀγίνεον λιβανωτοῦ ἀνὰ πᾶν
ἔτος. Ταῦτα μὲν οὗτοι δῶρα παρέξ τοῦ φόρου βασιλεῖ
ἐκόμιζον.

98. Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν πολλὸν οἱ Ἴνδοι, ἀπ' οὗ
τὸ ψῆγμα τῷ βασιλεῖ τὸ εἰρημένον κομίζουσι, τρόπῳ
τοιῷδε κτέωνται. "Εστί τῆς Ἰνδικῆς χώρας τὸ πρὸς ἥλιον
ἀνίσχοντα ψάμμος. τῶν γὰρ ἡμεῖς ἴδμεν, τῶν καὶ πέρι
ἀτρεκές τι λέγεται, πρῶτοι πρὸς ἡῷ καὶ ἡλίου ἀνατολὰς
οἰκέουσι ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἴνδοι· Ἰνδῶν γὰρ τὸ
πρὸς τὴν ἡῷ ἐρημίῃ ἐστὶ διὰ τὴν ψάμμον. "Εστί δὲ πολ-
λὰ ἔθνεα Ἰνδῶν, καὶ οὐκ ὁμόφωνα σφισι. καὶ οἱ μὲν αὐ-
τῶν νομάδες εἰσὶ· οἱ δὲ οὐ. οἱ δὲ ἐν τοῖσι ἔλεσι οἰκέουσι
τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἰχθύας σιτέονται ὠμούς τοὺς αἰρέουσι
ἐκ πλοίων καλαμίνων ὀρμεώμενοι. καλάμου δὲ ἐν γόνυ
πλοῖον ἕκαστον ποιεέται. οὗτοι μὲν δὴ τῶν Ἰνδῶν φορέ-
ουσι ἐσθῆτα φλοῖνην, ἣν, ἐπεὰν ἐκ τοῦ ποταμοῦ φλοῦν
ἀμήσωσι καὶ κόψωσι, τὸ ἐνθεῦτεν φορμοῦ τρόπον κατα-
πλέξαντες, ὡς θῶρηκα ἐνδυνέουσι. 99. "Αλλοι δὲ τῶν
Ἰνδῶν πρὸς ἡῷ οἰκέοντες τούτων νομάδες εἰσὶ κρεῶν
ἐδεσται ὠμῶν· καλέονται δὲ Παδαῖοι. νομαίοισι δὲ τοιοῖσ-
δε λέγονται χρᾶσθαι. ὃς ἂν κάμη τῶν ἀστῶν, ἣν τε γυνῇ,
ἣν τε ἀνῆρ, τὸν μὲν ἄνδρα ἄνδρες οἱ μάλιστα οἱ ὀμιλέον-
τες κτείνουσι, φάμενοι αὐτὸν τηκόμενον τῇ νούσῳ τὰ
κρέα σφίσι διαφθείρεσθαι. ὁ δὲ ἄπαρνός ἐστι μὴ μὲν νο-
σέειν· οἱ δὲ οὐ συγγινωσκόμενοι ἀποκτείναντες κατευω-
χέονται. ἣν δὲ γυνὴ κάμη, ὡσαύτως αἱ ἐπιχρεώμεναι μά-
λιστα γυναιῖκες ταῦτα τοῖσι ἀνδράσι ποιεῦσι. τὸν γὰρ δὴ
ἐς γῆρας ἀπικόμενον θύσαντες κατευωχέονται. ἐς δὲ
τούτου λόγον οὐ πολλοὶ τινες αὐτέων ἀπικνέονται· πρὸ
γὰρ τοῦ τὸν ἐς νοῦσον πίπτοντα πάντα κτείνουσι.
100. Ἐτέρων δὲ ἐστὶ Ἰνδῶν ὃδε ἄλλος τρόπος· οὔτε κτεί-
νουσι οὐδὲν ἔμψυχον, οὔτε τι σπείρουσι, οὔτε οἰκίας νομί-
ζουσι ἐκτῆσθαι· ποιηφαγέουσι δὲ, καὶ αὐτοῖσί ἐστι ὅσον

κέγχρος τὸ μέγαθος ἐν κάλυκι αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς γινόμενον, τὸ συλλέγοντες αὐτῇ κάλυκι ἔψουσί τε καὶ σιτέονται. ὃς δ' ἂν ἐς νοῦσον αὐτέων πέσῃ, ἐλθὼν ἐς τὴν ἔρημον κέεται· φροντίζει δὲ οὔδεις οὔτ' ἀποθανόντος, οὔτε κάμνοντος. 101. Μίξις δὲ τούτων τῶν Ἰνδῶν τῶν κατέλεξα πάντων ἐμφανὲς ἐστὶ, κατάπερ τῶν προβάτων· καὶ τὸ χρώμα φορέουσι ὁμοῖον πάντες καὶ παραπλήσιον Αἰθίοψι. ἡ γονὴ δὲ αὐτῶν τὴν ἀπίενται ἐς τὰς γυναῖκας, οὐ κατάπερ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐστὶ λευκὴ, ἀλλὰ μέλαινα κατάπερ τὸ χρώμα· τοιαύτην δὲ καὶ Αἰθίοπες ἀπίενται θορήν. οὔτοι μὲν τῶν Ἰνδῶν ἑκαστέρῳ τῶν Περσέων οἰκέουσι, καὶ πρὸς ἰότου ἀνέμου· καὶ Δαρείου βασιλῆος οὐδαμᾶ ὑπήκουσαν.

102. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν Κασπατύρῳ τε πόλι καὶ τῇ Πακτυϊκῇ χώρῃ εἰσὶ πρόσουροι, πρὸς ἄρκτου τε καὶ βορέω ἀνέμου κατοικημένοι τῶν ἄλλων Ἰνδῶν, οἱ Βακτρίοισι παραπλησίην ἔχουσι δίαιταν. οὔτοι καὶ μαχιμώτατοί εἰσι Ἰνδῶν, καὶ οἱ ἐπὶ τὸν χρυσὸν στελλόμενοι εἰσὶ οὔτοι. κατὰ γὰρ τοῦτό ἐστὶ ἐρημίη διὰ τὴν ψάμμον· ἐν δὴ ὧν τῇ ἐρημίῃ ταύτῃ καὶ τῇ ψάμμῳ γίνονται μύρμηκες μεγάθεα ἔχοντες κυνῶν μὲν ἐλάσσονα, ἀλωπέκεων δὲ μέζονα. εἰσὶ γὰρ αὐτέων καὶ παρὰ βασιλεῖ τῶν Περσέων ἐνθεῦτεν θηρευθέντες. οὔτοι ὧν οἱ μύρμηκες, ποιεύμενοι οἴκησιν ὑπὸ γῆν ἀναφορέουσι τὴν ψάμμον, κατάπερ οἱ ἐν τοῖσι Ἑλλησι μύρμηκες, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον· εἰσὶ δὲ καὶ αὐτοὶ εἶδος ὁμοιότατοι. ἡ δὲ ψάμμος ἡ ἀναφερομένη ἐστὶ χρυσίτις. Ἐπὶ δὴ ταύτην τὴν ψάμμον στέλλονται ἐς τὴν ἐρήμον οἱ Ἰνδοὶ, ζευζάμενος ἕκαστος καμήλους τρεῖς, σειρηφόρον μὲν ἐκατέρωθεν ἔρσενα παρέλκειν, θήλεαν δὲ ἐς μέσον· ἐπὶ ταύτην δὴ αὐτὸς ἀναβαίνει, ἐπιτηδεύσας ὅκως ἀπὸ τέκνων ὡς νεωτάτων ἀποσπάσας ζεύξῃ. αἱ γὰρ σφι κάμηλοι ἵππων οὐκ ἥσσονες ἐς ταχύτητά εἰσι· χωρὶς δὲ, ἄχθεα δυνατώτεραι πολλόν φέρειν. 103. Τὸ μὲν δὴ εἶδος ὁκοῖόν τι ἔχει ἡ κάμηλος, ἐπισταμένοισι τοῖσι Ἑλλησι οὐ συγγράφω· τὸ δὲ μὴ ἐπιστέαται αὐτῆς τουτο

φράσω. κάμηλος ἐν τοῖσι ὀπισθίοισι σκέλεσι ἔχει τέσσερας μηρούς, καὶ γούνατα τέσσερα· τὰ δὲ αἰδοῖα διὰ τῶν ὀπισθίων σκελέων πρὸς τὴν οὐρὴν τετραμμένα. 104. Οἱ δὲ δὴ Ἴνδοι τρόπῳ τοιούτῳ καὶ ζεύξει τοιαύτῃ χρεώμενοι ἐλαύνουσι ἐπὶ τὸν χρυσὸν, λελογισμένως ὅκως ἂν κανμάτων τῶν θερμοτάτων ἐόντων ἔσονται ἐν τῇ ἀρπαγῇ· ὑπὸ γὰρ τοῦ καύματος οἱ μύρμηκες ἀφανέες γίνονται ὑπὸ γῆν. θερμότητος δὲ ἐστὶ ὁ ἥλιος τούτοις τοῖσι ἀνθρώποις τὸ ἐωθινόν· οὐ κατάπερ τοῖσι ἄλλοις μεσαμβρίας· ἀλλ' ὑπερτείλας μέχρις οὗ ἀγορῆς διαλύσιος. τοῦτον δὲ τὸν χρόνον καίει πολλῶ μάλλον, ἢ τῇ μεσαμβρίῃ τὴν Ἑλλάδα, οὕτως ὥστ' ἐν ὕδατι λόγος αὐτοῦς ἐστὶ βρέχεσθαι τηνικαῦτα. μεσοῦσα δὲ ἡ ἡμέρη σχεδὸν παραπλησίως καίει τοὺς τε ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τοὺς Ἰνδοὺς. ἀποκλιναμένης δὲ τῆς μεσαμβρίας, γίνεται σφὶ ὁ ἥλιος κατάπερ τοῖσι ἄλλοις ὁ ἐωθινός· καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἐπιὼν ἐπὶ μάλλον ψύχει, ἐς δ' ἐπὶ δυσμῇσι ἐὼν καὶ τὸ κάρτα ψύχει. 105. Ἐπεὰν δὲ ἔλθωσι ἐς τὸν χώρον οἱ Ἴνδοι, ἔχοντες θυλάκια, ἐμπλήσαντες ταῦτα τῆς ψάμμου, τὴν ταχίστην ἐλαύνουσι ὀπίσω. αὐτίκα γὰρ οἱ μύρμηκες, ὁδμῇ (ὥς δὴ λέγεται ὑπὸ Περσέων) μαθόντες, διώκουσι· εἶναι δὲ ταχυτῆτα οὐδενὶ ἐτέρῳ ὁμοῖον, οὕτω ὥστε, εἰ μὴ προλαμβάνειν τῆς ὁδοῦ τοὺς Ἰνδοὺς ἐν ᾧ τοὺς μύρμηκας συλλέγεσθαι, οὐδένα ἂν σφειν ἀποσώζεσθαι. τοὺς μὲν νυν ἔρσενας τῶν καμήλων (εἶναι γὰρ ἥσσονας θεῖν τῶν θηλέων) καὶ παραλύεσθαι, ἐπελκομένους οὐκ ὁμοῦ ἀμφοτέρους· τὰς δὲ θηλέας ἀναμιμνησκομένας τῶν ἑλῖπον τέκνων ἐνδιδόναι μαλακὸν οὐδέν. Τὸν μὲν δὴ πλέω τοῦ χρυσοῦ οὕτω οἱ Ἴνδοι κτῶνται, ὥς Πέρσαι φασι. ἄλλος δὲ σπανιώτερός ἐστι ἐν τῇ χώρῃ ὀρυσόμενος.

106. Αἱ δ' ἐσχατιαί κως τῆς οἰκουμένης τὰ κάλλιστα ἔλαχον, κατάπερ ἡ Ἑλλὰς τὰς ὥρας πολλόν τι κάλλιστα κεκραμένας ἔλαχε. τοῦτο μὲν γὰρ, πρὸς τὴν ἑω ἐσχάτη τῶν οἰκεομένων ἡ Ἰνδική ἐστι, ὥσπερ ὀλίγον

πρότερον εἶρηκα. ἐν ταύτῃ, τοῦτο μὲν, τὰ ἔμψυχα τετράποδά τε καὶ τὰ πετηνὰ πολλῶ μέζω ἢ ἐν τοισι ἄλλοισι χωρίοισι ἐστι, πάρεξ τῶν ἵππων· τούτῳ δὲ ἐσσοῦνται ὑπὸ τῶν Μηδικῶν, Νισαίων δὲ καλευμένων ἵππων. τοῦτο δὲ, χρυσὸς ἄπλετος αὐτόθι ἐστί· ὁ μὲν ὀρυσσόμενος, ὁ δὲ καταφορεύμενος ὑπὸ ποταμῶν· ὁ δὲ, ὥσπερ ἐσήμηνα, ἀρπαζόμενος. τὰ δὲ δένδρεα τὰ ἄγρια αὐτόθι φέρει καρπὸν εἶρια καλλονῇ τε προφέροντα καὶ ἀρετῇ τῶν ἀπὸ τῶν οἴων· καὶ ἐσθῆτι οἱ Ἴνδοι ἀπὸ τούτων τῶν δενδρέων χρέωνται.

107. Πρὸς δ' αὖ μεσαμβρίας ἐσχάτῃ Ἀραβίῃ τῶν οἰκεομένων χωρέων ἐστί· ἐν δὲ ταύτῃ λιβανωτός τέ ἐστι μούνη χωρέων πασέων φυόμενος, καὶ σμύρνη, καὶ κασίη, καὶ κιννάμωμον, καὶ λήδανον. ταῦτα πάντα πλήν τῆς σμύρνης δυσπετέως κτέωνται οἱ Ἀράβιοι. Τὸν μὲν γε λιβανωτὸν συλλέγουσι τὴν στύρακα θυμιῶντες, τὴν ἐς Ἑλλήνας Φοίνικες ἐξάγουσι· ταύτην θυμιῶντες λαμβάνουσι. τὰ γὰρ δένδρεα ταῦτα τὰ λιβανωτοφόρα ὅφιος ὑπόπτεροι, μικροὶ τὰ μεγάθεα, ποικίλοι τὰ εἶδεα, φυλάσσουνσι πλήθει πολλοὶ περὶ δένδρον ἕκαστον, οὔτοι οἵπερ ἐπ' Αἴγυπτον ἐπιστρατεύονται. οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ ἀπελαύνονται ἀπὸ τῶν δενδρέων, ἢ τῆς στύρακος τῷ καπνῷ.

108. Λέγουσι δὲ καὶ τόδε Ἀράβιοι, ὥς πᾶσα ἂν γῆ ἐπίμπλατο τῶν ὀφίων τούτων, εἰ μὴ γίνεσθαι κατ' αὐτοὺς οἶόν τι κατὰ τὰς ἐχίδνας ἡπιστάμην γίνεσθαι. Καί κως τοῦ θείου ἢ προνοίῃ, ὥσπερ καὶ οἶκος, ἐστί ἐοῦσα σοφή. ὅσα μὲν γὰρ ψυχὴν τε δειλὰ καὶ ἐδώδιμα, ταῦτα μὲν πάντα πολύγονα πεποίηκεν, ἵνα μὴ ἐπιλίπη κατεσθιόμενα· ὅσα δὲ σχέτλια καὶ ἀνιερὰ, ὀλιγόγονα. τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ λαγὸς ὑπὸ παντὸς θηρεύεται θηρίου καὶ ὄρνιθος καὶ ἀνθρώπου, οὕτω δὴ τι πολύγονόν ἐστι, ἐπικυΐσκεται μόνον πάντων θηρίων· καὶ τὸ μὲν δασὺ τῶν τέκνων ἐν τῇ γαστρὶ· τὸ δὲ ψιλόν· τὸ δὲ ἄρτι ἐν τῇσι μήτρῃσι πλάσσεται· τὸ δὲ ἀναιρέεται. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι. ἡ δὲ δὴ λέαινα ἐὼν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἓν· τίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς

μήτρας. τὸ δὲ αἴτιον τούτου τόδε ἐστί· ἐπεὰν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἄρχηται διακινεόμενος, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξύτατους ἀμύσσει τὰς μήτρας· αὐξανόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐσκινέεται καταγνάφῳ· πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστί, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδὲ ἓν. 109. Ὡς δὲ καὶ αἱ

ἔχιδναί τε, καὶ οἱ ἐν Ἀραβίοισι ὑπόπτεροι ὄφιοι, εἰ ἐγίνοντο ὡς ἡ φύσις αὐτοῖσι ὑπάρχει, οὐκ ἂν ἦν βιώσιμα ἀνθρώποισι. νῦν δ', ἐπεὰν θορνύωνται κατὰ ζεύγεα καὶ ἐν αὐτῇ ἢ ὁ ἔρσην τῇ ἐκποιήσῃ, ἀπιευμένου αὐτοῦ τὴν γονὴν ἢ θήλεα ἄπτεται τῆς δειρῆς, καὶ ἐμφῦσα οὐκ ἀνίει πρὶν ἂν διαφάγῃ. ὁ μὲν δὴ ἔρσην ἀποθνήσκει τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ. ἡ δὲ θήλεα τίσιν τοιήνδε ἀποτίνει τῷ ἔρσενι· τῷ γονεῖ τιμωρέοντα ἔτι ἐν τῇ γαστρὶ ἐόντα τὰ τέκνα διεσθίει τὴν μήτραν. διαφαγόντα δὲ τὴν νηδὺν αὐτῆς οὕτω τὴν ἑκδυσιν ποιεέται. οἱ δὲ ἄλλοι ὄφιοι ἐόντες ἀνθρώπων οὐ δηλήμονες τίκτουσί τε ὦα, καὶ ἐκλέπουσι πολλόν τι χρῆμα τῶν τέκνων. αἱ μὲν δὴ νῦν ἔχιδναι καταπάσαν τὴν γῆν εἰσὶ· οἱ δὲ ὑπόπτεροι ἐόντες ἀθρόοι εἰσὶ ἐν τῇ Ἀραβίῃ, καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ· κατὰ τοῦτο δοκέουσι πολλοὶ εἶναι.

110. Τὸν μὲν δὴ λιβανωτὸν τοῦτον οὕτω κτῶνται Ἀράβιοι· τὴν δὲ κασίην ὧδε. ἐπεὰν καταδῆσωνται βύρσῃσι καὶ δέρμασι ἄλλοισι πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον πλὴν αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν, ἔρχονται ἐπὶ τὴν κασίην. ἡ δὲ ἐν λίμνῃ φύεται οὐ βαθέῃ· περὶ δὲ αὐτὴν καὶ ἐν αὐτῇ αὐλίζεται κύνες θηρία πτερωτὰ τῇσι νυκτερίσι προσείκελα μάλιστα, καὶ τέτριγε δεινὸν, καὶ ἐς ἀλκὴν ἄλκιμα. τὰ δὲ ἀπαμυνομένους ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν οὕτω δρέπειν τὴν κασίην.

111. Τὸ δὲ δὴ κιννάμωμον ἔτι τούτων θυμαστότερον συλλέγουσι. ὅκου μὲν γὰρ γίνεται, καὶ ἥτις μιν γῆ ἢ τρέφουσά ἐστι, οὐκ ἔχουσι εἰπεῖν· πλὴν ὅτι, λόγῳ οἰκότητι χρεώμενοι ἐν τοισίδε χωρίοισι φασὶ τινες αὐτὸ φύεσθαι, ἐν τοῖσι ὁ Διόνυσος ἐτράφη. ὄρνιθας δὲ λέγουσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφεα τὰ ἡμεῖς

ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες κιννάμωμον καλέομεν· φορέειν δὲ τὰς ὄρνιθας ἐς νεοσσιὰς προσπεπλασμένας ἐκ πηλοῦ πρὸς ἀποκρήμνοισι οὔρεσι, ἔνθα πρόσβασιν ἀνθρώπῳ οὐδεμίην εἶναι. πρὸς ᾧν δὴ ταῦτα τοὺς Ἀραβίους σοφίζεσθαι τάδε· βοῶν τε καὶ ὄνων τῶν ἀπογινομένων καὶ τῶν ἄλλων ὑποζυγίων τὰ μέλεα διαταμόντας ὡς μέγιστα κομίζειν ἐς ταῦτα τὰ χωρία, καὶ σφεα θέντας ἀγχοῦ τῶν νεοσσιῶν ἀπαλλάσσεσθαι ἐκὰς αὐτέων· τὰς δὲ ὄρνιθας καταπετεωμένας τὰ τῶν ὑποζυγίων μέλεα ἀναφορέειν ἐπὶ τὰς νεοσσιὰς· τὰς δὲ οὐ δυναμένας ἴσχειν καταρρήγνυσθαι ἐπὶ γῆν· τοὺς δὲ ἐπιόντας συλλέγειν οὕτω τὸ κιννάμωμον· συλλεγόμενον δὲ ἐκ τούτων ἀπικνέεσθαι ἐς τὰς ἄλλας χώρας.

112. Τὸ δὲ δὴ λήδανον, τὸ καλέουσι Ἀράβιοι λάδανον, ἔτι τούτου θωνμασιώτερον γίνεται· ἐν γὰρ δυσοδομοτάτῳ γινόμενον εὐωδέστατόν ἐστι. τῶν γὰρ αἰγῶν τῶν τράγων ἐν τοῖσι πώγωσι εὐρίσκεται ἐγγινόμενον οἶον γλοιὸς ἀπὸ τῆς ὕλης. χρήσιμον δ' ἐς πολλὰ τῶν μύρων ἐστὶ· θυμιῶσί τε μάλιστα τοῦτο Ἀράβιοι.

113. Τοσαῦτα μὲν θυωμάτων πέρι εἰρήσθω· ἀπόζει δὲ τῆς χώρας τῆς Ἀραβίης θεσπέσιον ὡς ἡδύ. Δύο δὲ γένεα οἷων σφί ἐστι θώυματος ἄξια, τὰ οὐδαμόθι ἐτέρωθί ἐστι. τὸ μὲν αὐτέων ἕτερον ἔχει τὰς οὐρὰς μακρὰς τριῶν πηχέων οὐκ ἐλάσσονας· τὰς εἴ τις ἐπεῖη σφί ἐπέλκειν, ἔλκεα ἂν ἔχοιεν ἀνατριβομενέων πρὸς τῇ γῇ τῶν οὐρέων. νῦν δ' ἅπας τις τῶν ποιμένων ἐπίσταται ξυλουργεῖν ἐς τοσοῦτο· ἀμαξίδας γὰρ ποιεῦντες ὑποδέουσι αὐτὰς τῇσι οὐρῇσι, ἐνὸς ἐκάστου κτήνεος τὴν οὐρὴν ἐπὶ ἀμαξίδα ἐκάστην καταδέοντες. τὸ δὲ ἕτερον γένος τῶν οἷων τὰς οὐρὰς πλατέας φορέουσι, καὶ ἐπὶ πῆχυν πλάτος.

114. Ἀποκλινομένης δὲ μεσαμβρίας παρήκει πρὸς δύνοντα ἥλιον ἡ Αἰθιοπία χώρα ἐσχάτη τῶν οἰκεομένων· αὕτη δὲ χρυσόν τε φέρει πολλόν, καὶ ἐλέφαντας ἀμφιλαφέας, καὶ δένδρεα πάντα ἄγρια, καὶ ἔβενον, καὶ ἄνδρας μεγίστους καὶ καλλίστους καὶ μικροβιωτάτους.

115. Αὗται μὲν νυν ἔν τε τῇ Ἀσίῃ ἐσχατιαὶ εἰσι καὶ ἐν τῇ Λιβύῃ. Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν πρὸς ἐσπέρην ἐσχατιέων ἔχω μὲν οὐκ ἀτρεκέως λέγειν· οὔτε γὰρ ἔγωγε ἐνδέκομαι Ἡριδανόν τινα καλέεσθαι πρὸς βαρβάρων ποταμὸν ἐκδιδόντα ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς βορῇν ἄνεμον, ἀπ' ὅτεν τὸ ἤλεκτρον φοιτᾷν λόγος ἐστὶ, οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ. τοῦτο μὲν γὰρ, ὁ Ἡριδανὸς αὐτὸ κατηγορεῖ τὸ οὖνομα ὡς ἐστὶ Ἑλληνικόν, καὶ οὐ τι βαρβαρικόν, ὑπὸ ποιητέῳ δὲ τινος ποιηθέν· τοῦτο δὲ, οὐδενὸς αὐτόπτεω γενομένου οὐ δύναμαι ἀκοῦσαι τοῦτο μελετῶν ὅπως θάλασσά ἐστι τὰ ἐπέκεινα τῆς Εὐρώπης. ἐξ ἐσχάτης δ' ὧν ὅ τε κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ, καὶ τὸ ἤλεκτρον.

116. Πρὸς δὲ ἄρκτου τῆς Εὐρώπης πολλῶ τὶ πλεῖστος χρυσὸς φαίνεται ἐὼν· ὅπως μὲν γινόμενος, οὐκ ἔχω οὐδὲ τοῦτο ἀτρεκέως εἶπαι· λέγεται δὲ ὑπ' ἐκ τῶν γρυπῶν ἀρπάζειν Ἀριμασποὺς ἄνδρας μονοφθάλμους. πείθομαι δὲ οὐδὲ τοῦτο, ὅπως μοννόφθαλμοι ἄνδρες φύονται φύσιν ἔχοντες τὴν ἄλλην ὁμοίην τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι. Αἱ δὴ ὧν ἐσχατιαὶ οἴκασι, περικληῖνους τὴν ἄλλην χώραν καὶ ἐντὸς ἀπέργουσαι, τὰ κάλλιστα δοκέοντα ἡμῖν εἶναι καὶ σπανιώτατα ἔχειν αὗται.

117. Ἔστι δὲ πεδῖον ἐν τῇ Ἀσίῃ περικεκλημένον οὐρεῖ πάντοθεν, διασφάγες δὲ τοῦ οὐρεὸς εἰσι πέντε. τοῦτο τὸ πεδῖον ἦν μὲν κοτε Χορασμίων, ἐν οὐροισι ἐὼν τῶν Χορασμίων τε αὐτέων καὶ Ὑρκανίων, καὶ Πάρθων, καὶ Σαραγγέων, καὶ Θαμαναίων· ἐπεὶ τε δὲ Πέρσαι ἔχουσι τὸ κράτος, ἐστὶ τοῦ βασιλῆος. ἐκ δὴ ὧν τοῦ περικληῖντος οὐρεὸς τούτου ῥέει ποταμὸς μέγας, οὖνομα δὲ οἱ ἐστὶ Ἀκῆς. οὗτος πρότερον μὲν ἄρδεσκε διαλελαμμένος πενταχοῦ τῶν εἰρημένων τούτων τὰς χώρας, διὰ διασφάγος ἀγόμενος ἐκάστης ἐκάστοισι. ἐπεὶ τε δὲ ὑπὸ τῷ Πέρσῃ εἰσὶ, πεπόνθασι τοιόνδε. Τὰς διασφάγας τῶν οὐρέων ἐνδείμας ὁ βασιλεὺς πύλας ἐπ' ἐκάστη διασφάγι ἔστησε· ἀποκεκλημένου δὲ τοῦ ὕδατος τῆς διεξόδου, τὸ πεδῖον τὸ

ἐντὸς τῶν οὐρέων πέλαγος γίνεται, ἐνδιδόντος μὲν τοῦ ποταμοῦ, ἔχοντος δὲ οὐδαμῇ ἐξήλυσιν. οὗτοι ὦν, οἳ περ ἔμπροσθεν ἐώθεσαν χρᾶσθαι τῷ ὕδατι, οὐκ ἔχοντες αὐτῷ χρᾶσθαι συμφορῇ μεγάλη διαχρέωνται. τὸν μὲν γὰρ χειμῶνα ὕει σφι ὁ θεὸς, ὥσπερ καὶ τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι· τοῦ δὲ θέρεος σπείροντες μελίνην καὶ σήσαμον χρηΐσκοντο τῷ ὕδατι. ἐπεὰν ὦν μηδέν σφι παραδίδωται τοῦ ὕδατος, ἐλθόντες ἐς τοὺς Πέρσας αὐτοὶ τε καὶ γυναῖκες, στάντες κατὰ τὰς θύρας τοῦ βασιλέως βοῶσι ὠρυόμενοι. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖσι δεομένοισι αὐτέων μάλιστα ἐντέλλεται ἀνοίγειν τὰς πύλας τὰς ἐς τοῦτο φερούσας· ἐπεὰν δὲ διάκορος ἢ γῇ σφέων γένηται πίνουσα τὸ ὕδωρ, αὗται μὲν αἱ πύλαι ἀποκληῖονται, ἄλλας δ' ἐντέλλεται ἀνοίγειν ἄλλοισι τοῖσι δεομένοισι μάλιστα τῶν λοιπῶν. ὥς δὲ ἐγὼ οἶδα ἀκούσας, χρήματα μεγάλα πρησσόμενος ἀνοίγει πάρεξ τοῦ φόρου. ταῦτα μὲν δὴ ἔχει οὕτω.

118. ΤΩΝ δὲ τῷ Μάγῳ ἐπαναστάντων ἑπτὰ ἀνδρῶν ἓνα αὐτῶν Ἰνταφέρνεα κατέλαβε ὑβρίσαντα τάδε ἀποθανεῖν αὐτίκα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. ἤθελε ἐς τὰ βασιλῆϊα ἐσελθὼν χρηματίσασθαι τῷ βασιλεῖ· καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ νόμος οὕτω εἶχε τοῖσι ἐπαναστᾶσι τῷ Μάγῳ, ἔσοδον εἶναι παρὰ βασιλέα ἄνευ ἀγγέλου, ἣν μὴ γυναικὶ τυγχάνη μισγόμενος ὁ βασιλεὺς. οὐκὼν δὴ Ἰνταφέρνης ἐδικαίειν οὐδένα οἱ ἐσαγγεῖλαι· ἀλλ', ὅτι ἦν τῶν ἑπτὰ, ἐσιέναι ἤθελε. ὁ δὲ πυλὸς καὶ ὁ ἀγγελιηφόρος οὐ περιώρεον φάμενοι τὸν βασιλέα γυναικὶ μίσγεσθαι. ὁ δὲ Ἰνταφέρνης δοκέων σφέας ψεύδεα λέγειν ποιεῖ τοιάδε· σπασάμενος τὸν ἀκινάκεια, ἀποτάμνει αὐτῶν τά τε ὦτα καὶ τὰς ῥίνας, καὶ ἀνείρας περὶ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου περὶ τοὺς αὐχένας σφέων ἔδησε, καὶ ἀπῆκε. 119. Οἱ δὲ τῷ βασιλεῖ δεικνύασι ἑωυτοὺς, καὶ τὴν αἰτίην εἶπον δι' ἣν πεπονθότες εἶησαν. Δαρεῖος δὲ ἀρρώδησας μὴ κοινῷ λόγῳ οἱ ἔξ πεποιηκότες ἔωσι ταῦτα, μεταπεμπόμενος ἓνα ἕκαστον ἀπεπειράτο γνώμης, εἰ συνέπαινοί εἰσι τῷ πεποιημένῳ. ἐπεὶ τε δὲ ἐξέμαθε ὥς οὐ σὺν ἐκεί-

νοισι εἶη ταῦτα πεποιηκώς, ἔλαβε αὐτόν τε τὸν Ἴνταφέρνεα, καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τοὺς οἰκητίους πάντας· ἐλπίδας πολλὰς ἔχων μετὰ τῶν συγγενέων μιν ἐπιβουλεύειν οἱ ἐπανάστασιν· συλλαβὼν δέ σφεας ἔδησε τὴν ἐπὶ θανάτῳ. Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἴνταφέρνεος φοιτέουσα ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ βασιλῆος κλαίεσκε ἂν καὶ ὀδυρέσκετο· ποιεύσα δὲ αἰεὶ τῷτο τοῦτο τὸν Δαρεῖον ἔπεισε οἰκτεῖραί μιν. πέμψας δὲ ἄγγελον ἔλεγε τάδε· “ὦ γύναι, βασιλεὺς τοι Δαρεῖος διδοῖ ἓνα τῶν δεδεμένων οἰκητῶν ῥύσασθαι, τὸν βούλει ἐκ πάντων.” Ἡ δὲ βουλευσαμένη ὑπεκρίνατο τάδε· “Εἰ μὲν δὴ μοι διδοῖ βασιλεὺς ἐνὸς τὴν ψυχὴν, αἰρέομαι ἐκ πάντων τὸν ἀδελφεόν.” Πυθόμενος δὲ Δαρεῖος ταῦτα, καὶ θουμάσας τὸν λόγον, πέμψας ἡγόρευε· “ὦ γύναι, εἰρωτᾷ σε βασιλεὺς, τίνα ἔχουσα γνώμην, τὸν ἄνδρα τε καὶ τὰ τέκνα ἐγκαταλιποῦσα, τὸν ἀδελφεὸν εἴλεν περιεῖναί τοι· ὃς καὶ ἄλλοτριώτατός τοι τῶν παίδων, καὶ ἥσσον κεχαρισμένος τοῦ ἀνδρός ἐστι.” Ἡ δ' ἀμείβετο τοῖσδε· “ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μὲν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατὴρ δὲ καὶ μητὴρ οὐκ ἔτι μεν ζώντων, ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρεωμένη ἔλεξα ταῦτα.” Εὖ τε δὴ ἔδοξε τῷ Δαρείῳ εἰπεῖν ἡ γυνὴ, καὶ οἱ ἀπῆκε τοῦτόν τε τὸν παραιτέτο, καὶ τῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἡσθεὶς αὐτῇ· τοὺς δὲ ἄλλους ἀπέκτεινε πάντας. τῶν μὲν δὴ ἑπτὰ εἰς αὐτίκα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀπολώλεε.

120. ΚΑΤΑ δὲ κου μάλιστα τὴν Καμβύσῃ νουῖον ἐγένετο τάδε. Ὑπὸ Κύρου κατασταθεὶς ἦν Σαρδίῳ ὑπαρχος Ὀροΐτης, ἀνὴρ Πέρσης. οὗτος ἐπεθύμησε πρήγματος οὐκ ὀσίον· οὔτε γάρ τι παθὼν, οὔτε ἀκούσας μάταιον ἔπος πρὸς Πολυκράτεος τοῦ Σαμίῳ, οὔτε ἰδὼν πρότερον, ἐπεθύμει λαβὼν αὐτὸν ἀπολέσαι· ὥς μὲν οἱ πλεῖνες λέγουσι, διὰ τοιήνδε τινὰ αἰτίην. ἐπὶ τῶν βασιλῆος θυρέων κατήμενον τὸν τε Ὀροΐτην καὶ ἄλλον Πέρσην, τῷ οὐνομα εἶναι Μιτροβάatea, νομοῦ ἄρχοντα τοῦ ἐν Δα-

σκυλείῳ, τούτους ἐκ λόγων ἐς νείκεα συμπεσέειν. κρινομένων δὲ περὶ ἀρετῆς, εἰπεῖν τὸν Μιτροβάτεα τῷ Ὀροίτῃ προφέροντα· “Σὺ γὰρ ἐν ἀνδρὸς* λόγῳ, ὃς βασιλεῖ νῆσον Σάμον πρὸς τῷ σῷ νομῷ προσκειμένην οὐ προσεκτήσαο, ὥδε δὴ τι ἐοῦσαν εὐπετέα χειρωθῆναι; τὴν τῶν τις ἐπιχωρίων πεντεκαίδεκα ὀπλίτησι ἐπαναστὰς ἔσχε, καὶ νῦν αὐτῆς τυραννεύει.” Οἱ μὲν δὴ μὴν φασὶ τοῦτο ἀκούσαντα, καὶ ἀλγήσαντα τῷ ὀνειδέϊ ἐπιθυμῆσαι οὐκ οὕτω τὸν εἰπαντα ταῦτα τίσασθαι, ὥς Πολυκράτεα πάντως ἀπολέσαι, δι’ ὃν τινα κακῶς ἤκουσε. 121. Οἱ

δὲ ἐλάσσονες λέγουσι πέμψαι Ὀροίτεα ἐς Σάμον κήρυκα ὅτεν δὴ χρήματος δεησόμενον· οὐ γὰρ ὧν δὴ τοῦτό γε λέγεται· καὶ τὸν Πολυκράτεα τυχεῖν κατακείμενον ἐν ἀνδρεῶνι, παρεῖναι δὲ οἱ καὶ Ἀνακρέοντα τὸν Τήϊον· καὶ κως, εἴτ’ ἐκ προνοίης αὐτὸν κατηλογέοντα τὰ Ὀροίτεω πρήγματα, εἴτε καὶ συντυχίῃ τις τοιαύτη ἐπεγένετο· τὸν τε γὰρ κήρυκα τὸν Ὀροίτεω παρελθόντα διαλέγεσθαι, καὶ τὸν Πολυκράτεα, τυχεῖν γὰρ ἐπεστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον, οὔτε τι μεταστραφῆναι, οὔτε ὑποκρίνασθαι. 122. Αἰτίαι μὲν δὴ αὗται διφάσιαι λέγονται τοῦ θανάτου τοῦ Πολυκράτεος γενέσθαι· πάρεστι δὲ πείθεσθαι ὀκοτέρῃ τις βούλεται αὐτέων. Ὁ δὲ ὧν Ὀροίτης, ἰζόμενος ἐν Μαγνησίῃ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου ποταμοῦ οἰκημένῃ, ἔπεμπε Μύρσον τὸν Γύγεω, ἄνδρα Λυδὸν, ἐς Σάμον ἀγγελίην φέροντα, μαθὼν τοῦ Πολυκράτεος τὸν νόον. Πολυκράτης γάρ ἐστι πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Ἑλλήνων, ὃς θαλασσοκρατέειν ἐπενοήθη, πάρεξ Μίνωός τε τοῦ Κνωσίου, καὶ εἰ δὴ τις ἄλλος πρότερος τούτου ἤρξε τῆς θαλάσσης· τῆς δὲ ἀνθρωπότης λεγομένης γενεῆς Πολυκράτης ἐστὶ πρῶτος ἐλπίδας πολλὰς ἔχων Ἰωνίης τε καὶ νήσων ἄρξειν. μαθὼν ὧν ταῦτά μιν διανοεύμενον ὁ Ὀροίτης, πέμψας ἀγγελίην ἔλεγε τάδε· “ὈΡΟΙΤΗΣ ΠΟΛΥΚΡΑΤΕΙ ὩΔΕ ΛΕΓΕΙ. Πυνθάνομαι ἐπιβουλεύειν σε πρήγμασι μεγάλοισι, καὶ χρήματά τοι οὐκ

* ἀνδρῶν in nearly all the MSS.

εἶναι κατὰ τὰ φρονήματα. σὺ νῦν ὧδε ποιήσας ὀρθώσεις μὲν σεωυτὸν, σώσεις δὲ καὶ ἐμέ. ἐμοὶ γὰρ βασιλεὺς Καμβύσης ἐπιβουλεύει θάνατον, καὶ μοι τοῦτο ἐξαγγέλλεται σαφηνέως. σὺ νῦν ἐμέ ἐκκομίσας αὐτὸν καὶ χρήματα, τὰ μὲν αὐτέων αὐτὸς ἔχε, τὰ δὲ ἐμέ ἔα ἔχειν. εἵνεκέν τε χρημάτων ἄρξεις ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. εἰ δέ μοι ἀπιστέεις τὰ περὶ τῶν χρημάτων, πέμψον ὅστις τοι πιστότατος τυγχάνει ἔων, τῷ ἐγὼ ἀποδέξω.” 123. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πολυκράτης ἤσθη τε καὶ ἐβούλετο· καὶ κως, ἰμείρετο γὰρ χρημάτων μεγάλως, ἀποπέμπει πρῶτα κατοψόμενον Μαιάνδριον Μαιανδρίου, ἄνδρα τῶν ἀστῶν, ὅς οἱ ἦν γραμματιστής· ὅς χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον τουτέων τὸν κόσμον τὸν ἐκ τοῦ ἀνδρεῶνος τοῦ Πολυκράτεος ἔοντα ἀξιοθέητον ἀνέθηκε πάντα ἐς τὸ Ἡραῖον. Ὁ δὲ Ὀροίτης μαθὼν τὸν κατάσκοπον ἔοντα προσδόκιμον ἐποίεε τοιαύδε. λάρνακας ὀκτὼ πληρώσας λίθων, πλὴν κάρτα βραχείος τοῦ περὶ αὐτὰ τὰ χεῖλεα, ἐπιπολῆς τῶν λίθων χρυσὸν ἐπέβαλε· καταδήσας δὲ τὰς λάρνακας εἶχε ἐτοίμας. ἐλθὼν δὲ ὁ Μαιάνδριος καὶ θεησάμενος ἀπήγγειλε τῷ Πολυκράτει. 124. Ὁ δὲ, πολλὰ μὲν τῶν μαντίων ἀπαγορευόντων, πολλὰ δὲ τῶν φίλων, ἐστέλλετο αὐτόσε· πρὸς δὲ, καὶ ἰδούσης τῆς θυγατρὸς ὄψιν ἐννυπίου τοιήνδε· ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἡέρι μετέωρον ἔοντα λουῖσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. ταύτην ἰδοῦσα τὴν ὄψιν παντοίῃ ἐγίνετο μὴ ἀποδημῆσαι τὸν Πολυκράτεια παρὰ τὸν Ὀροίτεια· καὶ δὴ καὶ ἰόντος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πεντηκόντερον ἐπεφημίζετο. ὁ δὲ οἱ ἠπείλησε, ἦν σῶς ἀπονοστήσει, πολλόν μιν χρόνον παρθενεύεσθαι. ἡ δὲ ἡρήσατο ἐπιτελέα ταῦτα γενέσθαι, βούλεσθαι γὰρ παρθενεύεσθαι πλέω χρόνον ἢ τοῦ πατρὸς ἐστερηῆσθαι. 125. Πολυκράτης δὲ πάσης συμβουλίας ἀλογήσας ἔπλεε παρὰ τὸν Ὀροίτεια, ἅμα ἀγόμενος ἄλλους τε πολλοὺς τῶν ἐταίρων, ἐν δὲ δὴ καὶ Δημοκῆδεα τὸν Καλλιφῶντος, Κροτωνιήτην, αἰδρα ἱητρόν τε ἔοντα, καὶ τὴν τέχνην ἀσκέοντά ἄριστα τῶν κατ’ ἐωυτόν. Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν Μαγνησίην ὁ

Πολυκράτης διεφθάρη κακῶς, οὔτε ἑωυτοῦ ἀξίως οὔτε τῶν ἑωυτοῦ φρονημάτων· ὅτι γὰρ μὴ οἱ Συρηκοσίων γενόμενοι τύραννοι, οὐδὲ εἰς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν τυράννων ἀξιός ἐστι Πολυκράτει μεγαλοπρεπεῖην συμβληθῆναι. ἀποκτείνας δέ μιν οὐκ ἀξίως ἀπηγήσιος Ὀροίτης ἀνεσταύρωσε. τῶν δέ οἱ ἐπομένων ὅσοι μὲν ἔσαν Σάμιοι ἀπῆκε κελεύων σφέας ἑωυτῷ χάριν εἰδέναι ἑόντας ἐλευθέρους· ὅσοι δὲ ἔσαν ξεῖνοί τε καὶ δοῦλοι τῶν ἐπομένων ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ποιούμενος εἶχε. Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμάμενος ἐπετέλεε πᾶσαν τὴν ὄψιν τῆς θυγατρὸς· ἐλοῦτο μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Διὸς ὅκως ὕιοι, ἐχρίετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀνιείς αὐτὸς ἐκ τοῦ σώματος ἱκμάδα. Πολυκράτεος μὲν δὴ αἱ πολλαὶ εὐτυχίαι ἐς τοῦτο ἐτελεύτησαν, τῇ οἱ Ἀμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς προεμαντεύσατο.

126. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Ὀροίτεα Πολυκράτεος τίσιες μετῆλθον. μετὰ γὰρ τὸν Καμβύσεω θάνατον, καὶ τῶν Μάγων τὴν βασιληίην, μένων ἐν τῇσι Σάρδισι Ὀροίτης ὠφέλει μὲν οὐδὲν Πέρσας ὑπὸ Μήδων ἀπαραιρημένους τὴν ἀρχήν· ὁ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ταραχῇ κατὰ μὲν ἔκτεινε Μιτροβάτεα τὸν ἐκ Δασκυλείου ὑπαρχον, ὃς οἱ ὠνείδισε τὰ ἐς Πολυκράτεα ἔχοντα, κατὰ δὲ τοῦ Μιτροβάτεω τὸν παῖδα Κρανάσπην, ἄνδρας ἐν Πέρσῃσι δοκίμους. ἄλλα τε ἐξύβρισε παντοῖα, καὶ τινα ἀγχαρήϊον Δαρείου ἐλθόντα παρ' αὐτὸν, ὥς οὐ πρὸς ἡδονὴν οἱ ἦν τὰ ἀγγελλόμενα, κτείνει μιν ὀπίσω κομιζόμενον, ἄνδρας οἱ ὑπείσας κατ' οὐδόν· ἀποκτείνας δέ μιν ἠφάνισε αὐτῷ ἵππῳ.

127. Δαρεῖος δὲ ὥς ἔσχε τὴν ἀρχήν, ἐπεθύμее τὸν Ὀροίτεα τίσασθαι, πάντων τε τῶν ἀδικημάτων εἵνεκεν καὶ μάλιστα Μιτροβάτεω καὶ τοῦ παιδός. ἐκ μὲν δὴ τῆς ἰθείης στρατὸν ἐπ' αὐτὸν οὐκ ἐδόκεε πέμπειν, ἅτε οἱ οἰδεόντων ἔτι τῶν πρηγμάτων, καὶ νεωστὶ ἔχων τὴν ἀρχήν, καὶ τὸν Ὀροίτεα μεγάλην τὴν ἰσχὺν πυνθανόμενος ἔχειν· τὸν χίλιοι μὲν Περσέων ἐδορυφόρεον, εἶχε δὲ νομὸν τὸν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον καὶ Ἰωνικόν. Πρὸς ταῦτα δὴ ὢν ὁ Δαρεῖος τάδε ἐμηχανήσατο. συγκαλέσας

Περσέων τοὺς δοκιμωτάτους ἔλεγέ σφι τάδε· “ὦ Πέρσαι, τίς ἂν μοι τοῦτο ὑμέων ὑποστὰς ἐπιτελέσειε σοφίῃ, καὶ μὴ βίῃ τε καὶ ὁμίλῳ; ἔνθα γὰρ σοφίης δέει, βίης ἔργον οὐδέν. ὑμέων δὴ ὧν τίς μοι Ὀροίτεα ἢ ζῶοντα ἀγάγοι, ἢ ἀποκτείνειε; ὃς ὠφέλησε μὲν κω Πέρσας οὐδέν, κακὰ δὲ μεγάλα ἔοργε· τοῦτο μὲν, δύο ἡμέων ἡίστωσε, Μιτροβάτεά τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ· τοῦτο δὲ, καὶ τοὺς ἀνακαλέοντας αὐτὸν καὶ πεμπομένους ὑπ’ ἐμεῦ κτείνει ὕβριν οὐκ ἀνάσχετον φαίνων. πρίν τι ὧν μέζον ἐξεργασασθαι μιν Πέρσας κακὸν καταλαμπτέος ἐστὶ ἡμῖν θανάτῳ.” 128. Δαρεῖος μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· τῷ δὲ ἄνδρες τριήκοντα ὑπέστησαν, αὐτὸς ἕκαστος ἐθέλων ποιεῖν ταῦτα. ἐρίζοντας δὲ Δαρεῖος κατελάμβανε κελεύων πάλλεσθαι· παλλομένων δὲ λαγχάνει ἐκ πάντων Βαγαῖος ὁ Ἀρτόντεω. λαχὼν δὲ ὁ Βαγαῖος ποιεῖ τοιάδε· βιβλία γραψάμενος πολλὰ, καὶ περὶ πολλῶν ἔχοντα πρηγμάτων, σφρηγῖδά σφι ἐπέβαλε τὴν Δαρεῖου· μετὰ δὲ, ἥϊε ἔχων ταῦτα ἐς τὰς Σάρδεις. ἀπικόμενος δὲ, καὶ Ὀροίτεω ἐς ὅψιν ἐλθὼν, τῶν βιβλίων ἐν ἑκάστον περιαιρεόμενος ἐδίδου τῷ γραμματιστῇ τῷ βασιλεῖ ἐπιλέγεσθαι· γραμματιστὰς δὲ βασιληῖους οἱ πάντες ὕπαρχοι ἔχουσι. ἀποπειρεόμενος δὲ τῶν δορυφόρων ἐδίδου τὰ βιβλία ὁ Βαγαῖος εἰ ἐνδεξαίματο ἀπόστασιν ἀπὸ Ὀροίτεω. ὁρέων δὲ σφεας τά τε βιβλία σεβομένους μεγάλως, καὶ τὰ λεγόμενα ἐκ τῶν βιβλίων ἔτι μεζόνως, διδοῖ ἄλλο ἐν τῷ ἐνῆν ἔπεα τάδε· “ὦ Πέρσαι, βασιλεὺς Δαρεῖος ἀπαγορεύει ὑμῖν μὴ δορυφορέειν Ὀροίτεα.” Οἱ δὲ ἀκούσαντες τούτων μετῴκον οἱ τὰς αἰχμὰς. ἰδὼν δὲ τοῦτό σφεας ὁ Βαγαῖος πειθομένους τῷ βιβλίῳ, ἐνθαῦτα δὴ θαρσήσας τὸ τελευταῖον τῶν βιβλίων διδοῖ τῷ γραμματιστῇ, ἐν τῷ ἐγγράπτῳ· “Βασιλεὺς Δαρεῖος Πέρσῃσι τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐντέλλεται κτείνειν Ὀροίτεα.” Οἱ δὲ δορυφόροι ὥς ἤκουσαν ταῦτα, σπασάμενοι τοὺς ἀκινάκας κτείνουσι παραντίκα μιν. Οὕτω δὴ Ὀροίτεα τὸν Πέρσῃν Πολυκράτεος τοῦ Σαμίου τίσιες μετῴκον.

129. Ἀπικομένων δὲ καὶ ἀνακομισθέντων τῶν Ὀροίτεω χρημάτων ἐς τὰ Σοῦσα, συνήνεικε χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον βασιλέα Δαρεῖον ἐν ἄγρῃ θηρῶν ἀποθρῶσκοντα ἀπὸ ἵππου στραφῆναι τὸν πόδα. καὶ κως ἰσχυροτέρως ἐστράφη· ὁ γάρ οἱ ἀστράγαλος ἐξεχώρησε ἐκ τῶν ἄρθρων. νομίζων δὲ καὶ πρότερον περὶ ἑωυτὸν ἔχειν Αἰγυπτίων τοὺς δοκέοντας εἶναι πρώτους τὴν ἰητρικὴν, τούτοισι ἐχρήτο. οἱ δὲ στρεβλοῦντες καὶ βιώμενοι τὸν πόδα κακὸν μέζον ἐργάζοντο. ἐπ' ἐπτὰ μὲν δὴ ἡμέρας καὶ ἐπτὰ νύκτας ὑπὸ τοῦ παρεόντος κακοῦ ὁ Δαρεῖος ἀγρυπνίῃσι εἵχετο· τῇ δὲ δὴ ὀγδόῃ ἡμέρῃ ἔχοντί οἱ φλαύρως παρακούσας τις πρότερον ἔτι ἐν Σάρδισι τοῦ Κροτωνιήτεω Δημοκίδεος τὴν τέχνην ἀγγέλλει τῷ Δαρείῳ· ὁ δὲ ἄγειν μιν τὴν ταχίστην παρ' ἑωυτὸν ἐκέλευσε. τὸν δὲ ὥς ἐξεῦρον ἐν τοῖσι Ὀροίτεω ἀνδραπόδοισι ὅκου δὴ ἀπημελημένον παρήγον ἐς μέσον πέδας τε ἔλκοντα καὶ ῥάκεσι ἐσθημένον. 130. Σταθέντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτα ὁ Δαρεῖος, τὴν τέχνην εἰ ἐπίστατο. ὁ δ' οὐκ ὑπεδέκετο ἀρρώδεων μὴ ἑωυτὸν ἐκφήνας τὸ παράπαν τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀπεστερημένος. κατεφάνη δὲ τῷ Δαρείῳ τεχνάζειν ἐπιστάμενος· καὶ τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν ἐκέλευσε μάστιγας τε καὶ κέντρα παραφέρειν ἐς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ὦν ἐκφαίνει φὰς ἀτρεκέως μὲν οὐκ ἐπίστασθαι, ὁμιλήσας δὲ ἰητρῷ φλαύρως ἔχειν τὴν τέχνην. μετὰ δὲ, ὥς οἱ ἐπέτρεψε, Ἑλληνικοῖσι ἰήμασι χρεώμενος καὶ ἥπια μετὰ τὰ ἰσχυρὰ προσάγων ὑπνου τέ μιν λαγχάνειν ἐποίησε, καὶ ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ ὑγία μιν ἔοντα ἀπέδεξε οὐδαμᾶ ἔτι ἐλπίζοντα ἀρτίπουν ἔσεσθαι. Δωρέεται δὴ μιν μετὰ ταῦτα ὁ Δαρεῖος πεδέων χρυσέων δύο ζεύγεσι. ὁ δὲ μιν ἐπείρετο, εἴ οἱ διπλήσιον τὸ κακὸν ἐπίτηδες νέμει, ὅτι μιν ὑγία ἐποίησε. ἡσθεὶς δὲ τῷ ἔπεϊ ὁ Δαρεῖος ἀποπέμπει μιν παρὰ τὰς ἑωυτοῦ γυναῖκας. παράγοντες δὲ οἱ εὐνοῦχοι ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖκας, ὥς βασιλεῖ οὗτος εἶη ὃς τὴν ψυχὴν ἀπέδωκε. ὑποτύπτουσα δὲ αὐτέων ἐκάστη φιάλῃ, τοῦ χρυσοῦ σὺν θήκῃ ἐδωρέετο Δημοκίδεα οὕτω δὴ τι

δασιλείῃ δωρεῇ, ὥς τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν φιαλέων στατῆρας ἐπόμενος ὁ οἰκέτης, τῷ οὖνομα ἦν Σκίτων, ἀνελέγετο, καὶ οἱ χρῆμα πολλόν τι χρυσοῦ συνελέχθη.

131. Ὁ δὲ Δημοκίδης οὗτος ὧδε ἐκ Κρότωνος ἀπιγμένος Πολυκράτει ὠμίλησε. πατρὶ συνείχετο ἐν Κρότωνι ὀργὴν χαλεπῶ· τοῦτον ἐπεὶ τε οὐκ ἐδύνατο φέρειν ἀπολιπὼν οἶχετο εἰς Αἴγιναν. καταστὰς δὲ εἰς ταύτην τῷ πρώτῳ ἔτεϊ ὑπερεβάλετο τοὺς πρώτους ἱητροὺς ἀσκευῆς περ ἐὼν, καὶ ἔχων οὐδὲν τῶν ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλῆια. καὶ μιν δευτέρῳ ἔτεϊ ταλάντου Αἰγινῆται δημοσίῃ μισθεῦνται· τρίτῳ δὲ ἔτεϊ Ἀθηναῖοι ἑκατὸν μνέων· τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ Πολυκράτης θυῶν ταλάντων. οὕτω μὲν ἀπύκετο εἰς τὴν Σάμον. Καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἤκιστα Κροτωνιῆται ἱητροὶ εὐδοκίμησαν· ἐγένετο γὰρ ὧν τοῦτο ὅτε πρώτοι μὲν Κροτωνιῆται ἱητροὶ ἐλέγοντο ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι· δεύτεροι δὲ Κυρηναῖοι, κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ χρόνον καὶ Ἀργεῖοι ἤκουον μουσικὴν εἶναι Ἑλλήνων πρώτοι. 132. Τότε δὲ ὁ Δημοκίδης ἐν τοῖσι Σούσοισι ἐξιησάμενος Δαρεῖον οἶκόν τε μέγιστον εἶχε, καὶ ὁμοτράπεζος βασιλεῖ ἐγεγόνεε· πλήν τε ἐνὸς τοῦ εἰς Ἑλλήνας ἀπιέναι, πάντα τὰ ἄλλα οἱ παρῆν. καὶ τοῦτο μὲν, τοὺς Αἰγυπτίους ἱητροὺς οἱ βασιλέα πρότερον ἰῶντο μέλλοντας ἀνασκολοπιεῖσθαι, διότι ὑπὸ Ἑλλήνος ἱητροῦ ἐσώθησαν, τούτους βασιλέα παραιτησάμενος ἐρρύσατο· τοῦτο δὲ, μάντιν Ἥλειον Πολυκράτει ἐπισπόμενον καὶ ἀπημελημένον ἐν τοῖσι ἀνδραπόδοις ἐρρύσατο. ἦν δὲ μέγιστον πρήγμα Δημοκίδης παρὰ βασιλεῖ.

133. Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα, τάδε ἄλλα συνήνεκε γενέσθαι. Ἀτόσση, τῇ Κύρου μὲν θυγατρὶ, Δαρείου δὲ γυναικὶ, ἐπὶ τοῦ μαστοῦ ἔφν φῦμα· μετὰ δὲ, ἐκραγὲν ἐνέμετο πρόσω. ὅσον μὲν δὴ χρόνον ἦν ἔλασσον, ἡ δὲ κρύπτουσα καὶ αἰσχυνομένη ἔφραζε οὐδενί· ἐπεὶ τε δὲ ἐν κακῷ ἦν, μετεπέμψατο τὸν Δημοκίδα, καὶ οἱ ἐπέδεξε. ὁ δὲ φὰς ὑγία ποιήσειν ἐξορκοῖ μιν, ἡ μὲν οἱ ἀντυπουργήσειν ἐκείνην τοῦτο τὸ ἂν αὐτῆς δεθῇ· δεή-

σεσθαι δὲ οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐς αἰσχύνην ἐστὶ φέροντα.
 134. Ὡς δὲ ἄρα μιν μετὰ ταῦτα ἰώμενος ὑγίεια ἀπέδεξε,
 ἐνθαῦτα δὴ διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δημοκίδεος ἡ Ἄτοσσα
 προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρείῳ λόγον τοιόνδε· “ὦ βα-
 σιλεῦ, ἔχων δύναμιν τοσαύτην κάτῃσαι, οὔτε τι ἔθνος
 προσκτώμενος οὔτε δύναμιν Πέρσῃσι. οἶκος δὲ ἐστὶ ἄνδρα
 καὶ νέον καὶ χρημάτων μεγάλων δεσπότην φαίνεσθαι τι
 ἀποδεικνύμενον, ἵνα καὶ Πέρσαι ἐκμάθωσι ὅτι ὑπ’ ἀνδρὸς
 ἄρχονται. ἐπ’ ἀμφοτέρω δέ τοι φέρει ταῦτα ποιέειν, καὶ
 ἵνα σφέων Πέρσαι ἐπιστέωνται ἄνδρα εἶναι τὸν προεστε-
 ῶτα, καὶ ἵνα τρίβωνται πολέμῳ, μηδὲ σχολὴν ἄγοντες
 ἐπιβουλεύωσί τοι. νῦν γὰρ ἂν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον,
 ἕως νέος εἰς ἡλικίην· αὐξανομένῳ γὰρ τῷ σώματι συν-
 αύξονται καὶ αἱ φρένες· γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι,
 καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται.” Ἡ μὲν δὴ
 ταῦτα ἐκ διδαχῆς ἔλεγε. ὁ δ’ ἀμείβεται τοῖσδε· “ὦ
 γύναι, πάντα ὅσα περ αὐτὸς ἐπινοέω ποιήσῃς εἴρηκας.
 ἐγὼ γὰρ βεβούλευμαι ζεύξας γέφυραν ἐκ τῆσδε τῆς
 ἡπείρου ἐς τὴν ἐτέρην ἡπειρον ἐπὶ Σκύθας στρατεύεσθαι·
 καὶ ταῦτα ὀλίγου χρόνου ἔσται τελεύμενα.” Λέγει
 Ἄτοσσα τάδε· “ὦρα νυν, ἐς Σκύθας μὲν τὴν πρώτην
 ἰέναι ἔασον· οὗτοι γὰρ, ἐπεὶ σὺ βούλῃ, ἔσονται τοι. σὺ
 δέ μοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύεσθαι· ἐπιθυμέω γὰρ
 λόγῳ πυνθανομένη Λακαίνας τέ μοι γενέσθαι θεραπαίνας
 καὶ Ἀργείας καὶ Ἀττικὰς καὶ Κορινθίας. ἔχεις δὲ ἄνδρα
 ἐπιτηδεώτατον ἀνδρῶν πάντων δέξαι τε ἕκαστα τῆς Ἑλ-
 λάδος καὶ κατηγήσασθαι, τοῦτον ὃς σευ τὸν πόδα ἐξήσα-
 το.” Ἀμείβεται Δαρεῖος· ὦ γύναι, ἐπεὶ τοίνυν τοι
 δοκέει τῆς Ἑλλάδος ἡμέας πρῶτα ἀποπειρᾶσθαι, κατασκό-
 πους μοι δοκέει Περσέων πρῶτον ἄμεινον εἶναι ὁμοῦ
 τούτῳ τῷ σὺ λέγεις πέμψαι ἐς αὐτούς· οἳ μαθόντες καὶ
 ἰδόντες ἕκαστα αὐτῶν ἐξαγγελέουσι ἡμῖν. καὶ ἔπειτα
 ἐξεπιστάμενος ἐπ’ αὐτοὺς τρέψομαι.” 135. Ταῦτα
 εἶπε· καὶ ἅμα ἔπος τε καὶ ἔργον ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ τά-
 χιστα ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, καλέσας Περσέων ἄνδρας δοκί-

μους πεντεκαίδεκα ἐνετέλλετό σφι ἐπομένους Δημοκῆδεϊ διεξελθεῖν τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἑλλάδος ὅπως τε μὴ διαδρῆσεται σφεας ὁ Δημοκῆδης, ἀλλὰ μιν πάντως ὀπίσω ἀπάξουσι. ἐντειλάμενος δὲ τούτοισι ταῦτα, δεύτερα καλέσας αὐτὸν Δημοκῆδεα ἐδέετο αὐτοῦ, ὅπως ἐξηγησάμενος πᾶσαν καὶ ἐπιδέξας τὴν Ἑλλάδα τοῖσι Πέρσῃσι ὀπίσω ἦξει. δῶρα δὲ μιν τῷ πατρὶ καὶ τοῖσι ἀδελφεοῖσι ἐκέλευε πάντα τὰ ἐκείνου ἔπιπλα λαβόντα ἄγειν, φᾶς ἄλλα οἱ πολλαπλήσια ἀντιδώσειν· πρὸς δὲ, ἐς τὰ δῶρα ὀλκάδα οἱ ἔφη συμβαλέεσθαι πλήσας ἀγαθῶν παντοίων, τὴν ἅμα οἱ πλεύσεσθαι. Δαρεῖος μὲν δὴ, δοκέειν ἐμοί, ἀπ' οὐδενὸς δολεροῦ νόου ἐπαγγέλλετό οἱ ταῦτα. Δημοκῆδης δὲ δείσας μὴ εὖ ἐκπειρῶτο Δαρεῖος, οὐ τι ἐπιδραμῶν πάντα τὰ διδόμενα ἐδέκετο· ἀλλὰ τὰ μὲν ἑωυτοῦ κατὰ χώραν ἔφη καταλείψειν, ἵνα ὀπίσω σφέα ἀπελθὼν ἔχοι τὴν μὲν τοι ὀλκάδα, τὴν οἱ Δαρεῖος ἐπαγγέλλετο ἐς τὴν δωρεὴν τοῖσι ἀδελφεοῖσι, δέκεσθαι ἔφη. ἐντειλάμενος δὲ καὶ τούτῳ ταῦτα ὁ Δαρεῖος ἀποστέλλει αὐτοὺς ἐπὶ θάλασσαν.

136. Καταβάντες δὲ οὕτω ἐς Φοινίκην καὶ Φοινίκης ἐς Σιδῶνα πόλιν αὐτίκα μὲν τριήρεας δύο ἐπλήρωσαν, ἅμα δὲ αὐτῇσι καὶ γαυλὸν μέγαν, παντοίων ἀγαθῶν. παρεσκευασμένοι δὲ πάντα ἔπλεον ἐς τὴν Ἑλλάδα· προσίσχοντες δὲ αὐτῆς τὰ παραθαλάσσια ἐθηεύντο καὶ ἀπεγράφοντο, ἐς ὃ τὰ πολλὰ αὐτῆς καὶ οὐνομαστότατα θεησάμενοι ἀπίκοντο τῆς Ἰταλῆς ἐς Τάραντα. Ἐνθαῦτα δὲ ἐκ ῥηστῶνης τῆς Δημοκῆδεος, Ἀριστοφιλίδης τῶν Ταραντίνων ὁ βασιλεὺς τοῦτο μὲν τὰ πηδάλια παρέλυσεν τῶν Μηδικέων νεῶν· τοῦτο δὲ, αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἔρξε ὡς κατασκόπους δῆθεν εὐντας. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἔπασχον, ὁ Δημοκῆδης ἐς τὴν Κρότωνα ἀπικνέεται. ἀπιγμένον δὲ ἤδη τούτου ἐς τὴν ἑωυτοῦ, ὁ Ἀριστοφιλίδης ἔλυσεν τοὺς Πέρσας, καὶ τὰ παρέλαβε τῶν νεῶν ἀπέδωκέ σφι.

137. Πλέοντες δὲ ἐνθεῦτεν οἱ Πέρσαι, καὶ διώκοντες Δημοκῆδεα ἀπικνέονται ἐς τὴν Κρότωνα· εὐρόντες δὲ μιν

ἀγοράζοντα ἄπτοντο αὐτοῦ. τῶν δὲ Κροτωνιητέων οἱ μὲν καταρρώδεοντες τὰ Περσικὰ πρήγματα προΐεναι ἐτοῖμοι ἔσαν· οἱ δὲ ἀντάπτοντό τε, καὶ τοῖσι σκυτάλοισι ἔπαιον τοὺς Πέρσας προΐσχομένους ἔπεα τάδε· “Ἄνδρες Κροτωνιῆται, ὁράτε τὰ ποιέετε· ἄνδρα βασιλῆος δρηπέτην γενόμενον ἐξαιρέεσθε. κῶς ταῦτα βασιλῆϊ Δαρείῳ ἐκχρήσει περιϋβρίσθαι; κῶς δὲ ὑμῖν τὰ ποιεύμενα ἔξει καλῶς, ἣν ἀπέλησθε ἡμέας; ἐπὶ τίνα δὲ τῆσδε προτέρην στρατευσόμεθα πόλιν; τίνα δὲ προτέρην ἀνδραποδίζεσθαι πειρησόμεθα;” Ταῦτα λέγοντες τοὺς Κροτωνιήτας οὐκ ὦν ἔπειθον· ἀλλ’ ἐξαιρεθέντες τε τὸν Δημοκῆδεα, καὶ τὸν γαυλὸν τὸν ἅμα ἄγοντο ἀπαιρεθέντες ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην, οὐδ’ ἔτι ἐζήτησαν τὸ προσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ἀπικόμενοι ἐκμαθεῖν ἐστερημένοι τοῦ ἡγεμόνος. Τοσόνδε μέντοι ἐνετείλατό σφι Δημοκῆδης ἀναγομένοισι, κελεύων εἰπεῖν Δαρείῳ σφέας, ὅτι ἄρμοσται τὴν Μίλωνος θυγατέρα Δημοκῆδης γυναῖκα. τοῦ γὰρ δὴ παλαιστέω Μίλωνος ἦν οὖνομα πολλὸν παρὰ βασιλῆϊ. κατὰ δὲ τοῦτό μοι δοκεῖ σπεῦσαι τὸν γάμον τοῦτον τελέσας χρήματα μεγάλα Δημοκῆδης, ἵνα φανῇ πρὸς Δαρείου ἔων καὶ ἐν τῇ ἔωντοῦ δόκιμος. 138. Ἀναχθέντες δὲ ἐκ τῆς Κρότωνος οἱ Πέρσαι ἐκπίπτουσι τῇσι νηυσὶ ἐς Ἰηπυγίην· καὶ σφεας δουλεύοντας ἐνθαῦτα Γίλλος ἀνὴρ Ταραντῖνος φυγὰς ῥυσάμενος ἀπήγαγε παρὰ βασιλέα Δαρεῖον. ὁ δὲ ἀντὶ τούτων ἐτοῖμος ἦν διδόναι τοῦτο ὅ τι βούλοιτο αὐτός. Γίλλος δὲ αἰρέεται κάτοδόν οἱ ἐς Τάραντα γενέσθαι προαπηγησάμενος τὴν συμφορὴν. ἵνα δὲ μὴ συνταράξῃ τὴν Ἑλλάδα, ἦν δι’ αὐτὸν στόλος μέγας πλὴρ ἐπὶ τὴν Ἰταλίην, Κνιδίους μούρους ἀποχρᾶν οἱ ἔφη τοὺς κατάγογτας γίνεσθαι· δοκέων ἀπὸ τούτων ἐόντων τοῖσι Ταραντίνιοισι φίλων μάλιστα δὴ τὴν κάτοδόν οἱ ἔσεσθαι. Δαρεῖος δὲ ὑποδεξάμενος ἐπετέλεε· πέμψας γὰρ ἄγγελον ἐς Κνίδον κατάγειν σφέας ἐκέλευε Γίλλον ἐς Τάραντα. πειθόμενοι δὲ Δαρείῳ Κνίδιοι Ταραντίνους οὐκ ὦν ἔπειθον, βίην δὲ ἀδύνατοι ἦσαν προσφέρειν. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐ-

πρήχθη· οὔτοι δὲ πρῶτοι ἐκ τῆς Ἀσίης ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπίκοντο Πέρσαι, καὶ οὔτοι διὰ τοιόνδε πρῆγμα κατάσκοποι ἐγένοντο.

139. ΜΕΤΑ' δὲ ταῦτα, Σάμον βασιλεὺς Δαρεῖος αἰρέει πολίων πασέων πρώτην Ἑλληνίδων καὶ βαρβάρων, διὰ τοιήνδε τινὰ αἰτίην. Καμβύσεω τοῦ Κύρου στρατευομένου ἐπ' Αἴγυπτον, ἄλλοι τε συχνοὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο Ἑλλήνων, οἱ μὲν ὡς οἶκός κατ' ἐμπορίην, οἱ δὲ στρατευόμενοι, οἱ δὲ τινες καὶ αὐτῆς τῆς χώρας θεηταῖ· τῶν ἦν καὶ Συλοσῶν ὁ Αἰάκεος, Πολυκράτεός τε ἐὼν ἀδελφεός, καὶ φεύγων ἐκ Σάμου. Τοῦτον τὸν Συλοσῶντα κατέλαβε εὐτυχίῃ τις τοιήδε. λαβὼν χλανίδα καὶ περιβαλόμενος πυρρὴν ἡγόραζε ἐν τῇ Μέμφι· ἰδὼν δὲ αὐτὸν Δαρεῖος, δορυφόρος τε ἐὼν Καμβύσεω καὶ λόγου οὐδενός κω μεγάλου, ἐπεθύμησε τῆς χλανίδος, καὶ αὐτὴν προσελθὼν ὠνέετο. ὁ δὲ Συλοσῶν ὀρέων τὸν Δαρεῖον μεγάλως ἐπιθυμέοντα τῆς χλανίδος θεῖῃ τύχῃ χρεώμενος λέγει· “Ἐγὼ ταύτην πωλέω μὲν οὐδενὸς χρήματος· δίδωμι δὲ ἄλλως, εἴ περ οὕτω δεῖ γενέσθαι πάντως τοι.” Αἰνέσας ταῦτα ὁ Δαρεῖος παραλαμβάνει τὸ εἶμα. 140. Ὁ μὲν δὴ Συλοσῶν ἠπίστατό οἱ τοῦτο ἀπολωλέναι δι' εὐηθίην ὥς δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος Καμβύσης τε ἀπέθανε, καὶ τῷ Μάγῳ ἐπανεστήσαν οἱ ἐπτὰ, καὶ ἐκ τῶν ἐπτὰ Δαρεῖος τὴν βασιληίην ἔσχε, πυνθάνεται ὁ Συλοσῶν, ὥς ἢ βασιληίῃ περιεληλύθαι ἐς τοῦτον τὸν ἄνδρα τῷ κοτὲ αὐτὸς ἔδωκε ἐν Αἰγύπτῳ δεηθέντι τὸ εἶμα. ἀναβὰς δὲ ἐς τὰ Σοῦσα ἵζετο ἐς τὰ πρόθυρα τῶν βασιλῆος οἰκίων, καὶ ἔφη Δαρείου εὐεργέτης εἶναι. ἀγγέλλει ταῦτα ἀκούσας ὁ πυλουργὸς τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ θωυμάσας λέγει πρὸς αὐτόν· “Καὶ τίς ἐστι Ἑλλήνων εὐεργέτης ᾧ ἐγὼ προαιδεῦμαι νεωστὶ μὲν τὴν ἀρχὴν ἔχων; ἀναβέβηκε δ' ἢ τις ἢ οὐδεὶς κω παρ' ἡμέας αὐτῶν. ἔχω δὲ χρέος εἰπεῖν οὐδὲν ἀνδρὸς Ἑλληνος. ὅμως δὲ αὐτὸν παράγετε ἔσω, ἵνα εἰδῶ τί θέλων λέγει ταῦτα.” Παρήγε ὁ πυλουργὸς τὸν Συλοσῶντα· στάντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτευν οἱ ἐρμηνέες τίς τε εἴη,

καὶ τί ποιήσας εὐεργέτης φησὶ εἶναι βασιλῆος. εἶπε ὦν ὁ Συλοσῶν πάντα τὰ περὶ τὴν χλανίδα γενόμενα, καὶ ὡς αὐτὸς εἶη κείνος ὁ δούς. ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Δαρεῖος· “ὦ γενναιότατε ἀνδρῶν, σὺ κείνος εἶ ὃς ἐμοὶ οὐδεμίην ἔχοντί κω δύναμιν ἔδωκας, εἰ καὶ σμικρά; ἀλλ’ ὦν ἴση γε ἡ χάρις ὁμοίως ὡς εἰ νῦν κοθέν τι μέγα λάβοιμι. ἀνθ’ ὦν τοι χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἄπλετον δίδωμι, ὡς μὴ κοτέ τοι μεταμελήσει Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος εὖ ποιήσαντι.” Λέγει πρὸς ταῦτα ὁ Συλοσῶν· “Ἐμοὶ μήτε χρυσὸν, ὦ βασιλεῦ, μήτε ἄργυρον δίδου, ἀλλ’ ἀνασώσάμενός μοι δὸς τὴν πατρίδα Σάμον, τὴν νῦν, ἀδελφεοῦ τοῦ ἐμοῦ Πολυκράτεος ἀποθανόντος ὑπὸ Ὀροίτεω, ἔχει δούλος ἡμέτερος· ταύτην μοι δὸς ἄνευ τε φόνου καὶ ἐξανδραποδίσιος.” 141. Ταῦτα ἀκούσας Δαρεῖος ἀπέστελλε στρατιήν τε καὶ στρατηγὸν Ὀτάνεα ἀνδρῶν τῶν ἐπτὰ γενόμενον, ἐντελάμενος, ὅσων ἐδεήθη ὁ Συλοσῶν, ταῦτά οἱ ποιέειν ἐπιτελέα. καταβὰς δὲ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ὁ Ὀτάνης ἔστελλε τὴν στρατιήν.

142. Τῆς δὲ Σάμου Μαιάνδριος ὁ Μαιανδρίου εἶχε τὸ κράτος, ἐπιτροπαίην παρὰ Πολυκράτεος λαβὼν τὴν ἀρχήν· τῷ δικαιοτάτῳ ἀνδρῶν βουλομένῳ γενέσθαι οὐκ ἐξεγένετο. Ἐπειδὴ γάρ οἱ ἐξαγγέλθη ὁ Πολυκράτεος θάνατος, ἐποίησε τοιάδε. πρῶτα μὲν, Διὸς Ἐλευθερίου βωμὸν ἰδρύσατο, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν οὗρισε τοῦτο τὸ νῦν ἐν τῷ προαστηίῳ ἐστί. μετὰ δὲ, ὡς οἱ ἐπεποίητο, ἐκκλησίην συναγείρας πάντων τῶν ἀστῶν ἔλεξε τάδε· “Ἐμοὶ, ὡς ἴστε καὶ ὑμεῖς, σκῆπτρον καὶ δύναμις πᾶσα ἡ Πολυκράτεος ἐπιτέτραπται, καὶ μοι παρέχει νῦν ὑμέων ἄρχειν· ἐγὼ δὲ τὰ τῷ πέλας ἐπιπλήσω αὐτὸς κατὰ δύναμιν οὐ ποιήσω· οὔτε γάρ μοι Πολυκράτης ἠρεσκε δεσπόζων ἀνδρῶν ὁμοίων ἐωυτῷ, οὔτε ἄλλος ὅστις τοιαῦτα ποιέει. Πολυκράτης μὲν νῦν ἐξέπλησε μοίρην τὴν ἐωυτοῦ· ἐγὼ δὲ ἐς μέσον τὴν ἀρχὴν τιθεὶς ἰσονομίην ὑμῖν προαγορεύω. Τοσάδε μέντοι δικαίῳ γέρεα ἐμεωυτῷ γενέσθαι, ἐκ μὲν γε τῶν Πολυκράτεος χρημάτων ἐξαίρετα ἐξ τάλαντά μοι γενέσθαι ἱρωσύνην

δὲ πρὸς τούτοισι αἰρεῦμαι αὐτῷ τ' ἐμοὶ καὶ τοῖσι ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινομένοισι τοῦ Διὸς τοῦ Ἑλευθερίου, τῷ αὐτὸς τε ἱρὸν ἰδρυσάμην, καὶ τὴν ἑλευθερίην ὑμῖν περιτίθημι."

Ο μὲν δὴ ταῦτα τοῖσι Σαμίοισι ἐπαγγέλλετο· τῶν δέ τις ἐξαναστὰς εἶπε· "Ἄλλ' οὐδ' ἄξιός εἰ σύ γε ἡμέων ἄρχειν γεγωνώς τε κακὸς καὶ ἐὼν ὄλεθρος· ἀλλὰ μᾶλλον ὅκως λόγον δώσεις τῶν μετεχείρισας χρημάτων." 143. Ταῦτα εἶπε ἐὼν ἐν τοῖσι ἀστοῖσι δόκιμος, τῷ οὖνομα ἦν Τελέσαρχος. Μαιάνδριος δὲ νόῳ λαβὼν ὡς εἰ μετήσει τὴν ἀρχὴν, ἄλλος τις ἀντ' αὐτοῦ τύραννος καταστήσεται, οὐδ' ἔτι ἐν νόῳ εἶχε μετιέναι αὐτήν. ἀλλ' ὡς ἀνεχώρησε ἐς τὴν ἀκρόπολιν, μεταπεμπόμενος ἓνα ἕκαστον, ὡς δὴ λόγον τῶν χρημάτων δώσων, συνέλαβέ σφεας καὶ κατέδησε. οἱ μὲν δὴ ἐδεδέατο· Μαιάνδριον δὲ μετὰ ταῦτα κατέλαβε νοῦσος. ἐλπίζων δέ μιν ἀποθανέεσθαι ὁ ἀδελφεὸς τῷ οὖνομα ἔην Λυκάρητος ἵνα εὐπετεστέρως κατὰσχῃ τὰ ἐν τῇ Σάμῳ πρήγματα κατακτείνει τοὺς δεσμώτας πάντας. οὐ γὰρ δὴ, ὡς οἴκασι, ἐβουλέατο εἶναι ἐλεύθεροι.

144. Ἐπειδὴ ὦν ἀπίκοντο ἐς τὴν Σάμον οἱ Πέρσαι κατάγοντες Συλοσῶντα, οὗ τε τίς σφι χεῖρας ἀνταίρεται, ὑπόσπονδοί τε ἔφασαν εἶναι ἐτοῖμοι οἱ τοῦ Μαιανδρίου στασιῶται καὶ αὐτὸς Μαιάνδριος ἐκχωρῆσαι ἐκ τῆς νήσου. καταινέσαντος δ' ἐπὶ τούτοις Ὀτάνεω καὶ σπείσαμένου, τῶν Περσέων οἱ πλείστου ἄξιοι θρόνους θέμενοι κατεναντίον τῆς ἀκροπόλιος ἐκατέατο. 145. Μαιανδρίῳ δὲ τῷ

τυράννῳ ἦν ἀδελφεὸς ὑπομαργότερος, τῷ οὖνομα ἦν Χαρίλεως· οὗτος ὃ τι δὴ ἐξαμαρτῶν ἐν γοργύρῃ ἐδέδετο· καὶ δὴ τότε ἐπακούσας τε τὰ πρησσόμενα, καὶ διακύψας διὰ τῆς γοργύρης, ὡς εἶδε τοὺς Πέρσας εἰρηναίως κατημένους, ἐβόα τε καὶ ἔφη λέγων Μαιανδρίῳ θέλειν ἐλθεῖν ἐς λόγους. ἐπακούσας δὲ ὁ Μαιάνδριος λύσαντας αὐτὸν ἐκέλευε ἄγειν παρ' ἐωυτόν. ὡς δὲ ἄχθη τάχιστα, λοιδορῶν τε καὶ κακίζων μιν ἀνέπειθε ἐπιθέσθαι τοῖσι Πέρσῃσι λέγων τοιάδε· "Ἐμὲ μὲν, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν, εὐντα σεωντοῦ ἀδελφεόν, καὶ ἀδικήσαντα οὐδὲν ἄξιον δεσμοῦ

δήσας γοργύρης ἡξίωσας· ὀρέων δὲ τοὺς Πέρσας ἐκβάλλον-
τάς τε σε καὶ ἄνοικον ποιεῦντας οὐ τολμᾶς τίσασθαι οὕτω
δή τι εὐόντας εὐπετέας χειρωθῆναι; 'ΑΛΛ', εἴ τι σύ σφεας
καταρρώδηκας, ἐμοὶ δὸς τοὺς ἐπικούρους, καὶ σφεας ἐγὼ
τιμωρήσομαι τῆς ἐνθάδε ἀπίξιος· αὐτὸν δὲ σε ἐκπέμψαι
ἐκ τῆς νήσου ἐτοῖμός εἰμι." 146. Ταῦτα ἔλεξε ὁ Χαρί-

λεως. Μαιάνδριος δὲ ὑπέλαβε τὸν λόγον, ὥς μὲν ἐγὼ
δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο ἀφροσύνης ἀπικόμενος ὥς δόξαι τὴν
ἑωυτοῦ δύναμιν περιέσεσθαι τῆς βασιλῆος, ἀλλὰ φθονή-
σας μᾶλλον Συλοσῶντι, εἰ ἀπονητὶ ἔμελλε ἀπολάμψεσ-
θαι ἀκέραιον τὴν πόλιν. ἐρεθίσας ὦν τοὺς Πέρσας ἔθελε
ὥς ἀσθενέστατα ποιῆσαι τὰ Σάμια πρήγματα, καὶ οὕτω
παραδιδόναι· εὖ ἐξεπιστάμενος ὥς παθόντες οἱ Πέρσαι κα-
κῶς προσεμπικρανέεσθαι ἔμελλον τοῖσι Σαμίοισι, εἰδὼς τε
ἑωυτῷ ἀσφαλέα ἐκδυσιν εἶναι ἐκ τῆς νήσου τότε, ἐπεὰν
αὐτὸς βούληται· ἐπεποίητο γάρ οἱ κρυπτὴ διώρυξ ἐκ τῆς
ἀκροπόλιος φέρουσα ἐπὶ θάλασσαν. Αὐτὸς μὲν δὴ ὁ
Μαιάνδριος ἐκπλέει ἐκ τῆς Σάμου· τοὺς δὲ ἐπικούρους
πάντας ὀπλίσας ὁ Χαρίλεως, καὶ ἀναπετάσας τὰς πύλας
ἐξῆκε ἐπὶ τοὺς Πέρσας οὔτε προσδεκομένους τοιοῦτο οὐδὲν,
δοκέοντάς τε δὴ πάντα συμβεβάναι. ἐμπεσόντες δὲ οἱ ἐπί-
κουροι τῶν Περσέων τοὺς διφροφορευμένους τε καὶ λόγου
πλείστου εὐόντας ἔκτεινον. καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα ἐποίουν, ἡ
δὲ ἄλλη στρατιὴ ἡ Περσικὴ ἐπεβοήθεε· πιεζεύμενοι δὲ
οἱ ἐπίκουροι ὀπίσω κατειλήθησαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν.

147. Ὅτάνης δὲ ὁ στρατηγὸς ἰδὼν πάθος μέγα Πέρσας
πεπονθότας, ἐντολὰς τε τὰς Δαρεῖός οἱ ἀποστέλλων ἐνε-
τέλλετο, μήτε κτείνειν μηδένα Σαμίων, μήτε ἀνδραποδί-
ζεσθαι, ἀπαθέα τε κακῶν ἀποδοῦναι τὴν νῆσον Συλοσῶντι,
τουτέων μὲν τῶν ἐντολέων μεμνημένος ἐπελανθάνετο· ὁ
δὲ παρήγγειλε τῇ στρατιῇ πάντα τὸν ἂν λάβωσι καὶ
ἄνδρα καὶ παῖδα ὁμοίως κτενέειν. ἐνθαῦτα τῆς στρατιῆς
οἱ μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἐπολίорκεον, οἱ δὲ ἔκτεινον πάντα
τὸν ἐμποδῶν γινόμενον ὁμοίως ἔν τε ἱρῷ καὶ ἔξω ἱεροῦ.

148. Μαιάνδριος δ' ἀποδρὰς ἐκ τῆς Σάμου ἐκπλέει ἐς

Λακεδαιμόνα· ἀπικόμενος δ' ἐς αὐτήν, καὶ ἀνενεικάμενος τὰ ἔχων ἐξεχώρησε, ἐποίηε τοιάδε. ὅκως ποτήρια ἀργυρέα τε καὶ χρύσεια προθεῖτο, οἱ μὲν θεράποντες αὐτοῦ ἐξέσμων αὐτά· ὁ δὲ ἂν τὸν χρόνον τοῦτον τῷ Κλεομένει τῷ Ἀναξανδρίδῳ ἐν λόγοισι ἐὼν βασιλεύοντι Σπάρτης προῆγέ μιν ἐς τὰ οἰκία. ὅκως δὲ ἴδοιτο Κλεομένης τὰ ποτήρια, ἀπεθύνμαζέ τε καὶ ἐξεπλήσσετο· ὁ δὲ ἂν ἐκέλευε αὐτέων ἀποφέρεσθαι αὐτὸν ὅσα βούλοιτο. τοῦτο καὶ δις καὶ τρίς εἶπαντος Μαιανδρίου, ὁ Κλεομένης δικαιοτάτος ἀνδρῶν γίνεται, ὃς λαβεῖν μὲν διδόμενα οὐκ ἐδικαίειν, μαθὼν δὲ ὥς ἄλλοισι διδοὺς τῶν ἀστῶν εὐρήσεται τιμωρίην, βὰς ἐπὶ τοὺς ἐφόρους ἄμεινον εἶναι ἔφη τῇ Σπάρτῃ τὸν ξεῖνον τὸν Σάμιον ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἵνα μὴ ἀναπέισῃ ἢ αὐτὸν, ἢ ἄλλον τινὰ Σπαρτιητέων κακὸν γενέσθαι. οἱ δ' ὑπακούσαντες ἐξεκήρυξαν Μαιάνδριον.

149. Τὴν δὲ Σάμον σαγηνεύσαντες οἱ Πέρσαι παρέδοσαν Συλοσῶντι ἐρῆμον ἐοῦσαν ἀνδρῶν. ὑστέρω μέντοι χρόνῳ καὶ συγκατοίκισε αὐτήν ὁ στρατηγὸς Ὀτάνης ἐκ τε ὕψιου ὀνείρου, καὶ νούσου ἢ μιν κατέλαβε νοσῆσαι τὰ αἰδοῖα.

150. ἘΠΙ ΔΕ Σάμον στρατεύματος ναυτικοῦ οἰχομένου, Βαβυλώνιοι ἀπέστησαν κάρτα εὖ παρεσκευασμένοι. ἐν ὅσῳ γὰρ ὁ τε Μάγος ἦρχε, καὶ οἱ ἐπτά ἐπανεστήσαν, ἐν τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ταραχῇ ἐς τὴν πολιορκίην παρεσκευάδατο· καὶ κως ταῦτα ποιεῦντες ἐλάνθανον. Ἐπεὶ τε δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἀπέστησαν, ἐποίησαν τοιόνδε· τὰς μητέρας ἐξελόντες γυναῖκα ἕκαστος μίην προσεξαίρέετο τὴν ἐβούλετο ἐκ τῶν ἐωυτοῦ οἰκίων· τὰς δὲ λοιπὰς ἀπάσας συναγαγόντες ἀπέπνιξαν· τὴν δὲ μίην ἕκαστος σιτοποιὸν ἐξαίρέετο. ἀπέπνιξαν δὲ αὐτάς, ἵνα μὴ σφῶν τὸν σῖτον ἀναισιμώσῃσι.

151. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Δαρεῖος, καὶ συλλέξας ἅπασαν τὴν ἐωυτοῦ δύναμιν ἐστρατεύετο ἐπ' αὐτούς. ἐπελάσας δὲ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐπολιόρκεε φροντίζοντας οὐδὲν τῆς πολιορκίης. ἀναβαίνοντες γὰρ ἐπὶ τοὺς προμαχεῶνας τοῦ τείχεος οἱ Βαβυλώνιοι κατωρχέοντο καὶ κατέσκωπτον Δα-

ρεῖον καὶ τὴν στρατιὴν αὐτοῦ. καὶ τις αὐτῶν εἶπε τοῦτο τὸ ἔπος· “Τί κάτησθε ἐνθαῦτα, ὦ Πέρσαι, ἀλλ’ οὐκ ἀπαλλάσσεσθε; τότε γὰρ αἰρήσετε ἡμέας, ἐπεὰν ἡμίονοι τέκωσι.” Τοῦτο εἶπε τῶν τις Βαβυλωνίων οὐδαμᾶ ἐλπίζων ἂν ἡμίονον τεκεῖν. 152. Ἑπτὰ δὲ μηνῶν καὶ ἐνιαυτοῦ διεληλυθότος ἤδη, ὁ Δαρεῖός τε ἥσχαλλε, καὶ ἡ στρατιὴ πᾶσα οὐ δυνατὴ ἐοῦσα ἐλεῖν τοὺς Βαβυλώνιους· καὶ τοι πάντα σοφίσματα καὶ πάσας μηχανὰς ἐπεποιήκει ἐς αὐτοὺς Δαρεῖος. ἀλλ’ οὐδ’ ὥς ἐδύνατο ἐλεῖν σφέας, ἄλλοισί τε σοφίσμασι πειρησάμενος, καὶ δὴ καὶ τῷ Κῦρος εἰλέ σφεας καὶ τούτῳ ἐπειρήθη. ἀλλὰ γὰρ δεινῶς ἔσαν ἐν φυλακῇσι οἱ Βαβυλώνιοι, οὐδέ σφεας οἷός τε ἦν ἐλεῖν.

153. Ἐνθαῦτα εἰκοστῷ μηνὶ Ζωπύρῳ τῷ Μεγαβύζου τούτου, ὃς τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν ἐγένετο τῶν τὸν Μάγον κατελόντων, τούτῳ Μεγαβύζου παιδὶ Ζωπύρῳ ἐγένετο τέρας τόδε· τῶν οἱ σιτοφόρων ἡμιόνων μίῃ ἔτεκε. ὥς δὲ οἱ ἐξαγγέλθη, καὶ ὑπὸ ἀπιστίας αὐτὸς ὁ Ζώπυρος εἶδε τὸ βρέφος, ἀπείπας τοῖσι δούλοις μηδενὶ φράζειν τὸ γεγονὸς ἐβουλεύετο. καὶ οἱ πρὸς τὰ τοῦ Βαβυλωνίου ῥήματα, ὃς κατ’ ἀρχὰς ἔφησε, ἐπεὰν περ ἡμίονοι τέκωσι, τότε τὸ τεῖχος ἀλώσεσθαι, πρὸς ταύτην τὴν φήμην Ζωπύρῳ ἐδόκεε ἀλώσιμος εἶναι ἢ Βαβυλῶν· σὺν γὰρ θεῷ ἐκείνόν τε εἰπεῖν, καὶ ἑωυτῷ τεκεῖν τὴν ἡμίονον. 154. Ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μόρσιμον εἶναι ἤδη τῇ Βαβυλῶνι ἀλίσκεσθαι, προσελθὼν Δαρεῖω ἀπεπυνθάνετο, εἰ περὶ πολλοῦ κάρτα ποιέεται τὴν Βαβυλῶνα ἐλεῖν. πυθόμενος δὲ ὥς πολλοῦ τιμῷτο, ἄλλο ἐβουλεύετο, ὅκως αὐτός τε ἔσται ὁ ἐλὼν αὐτήν, καὶ ἑωυτοῦ τὸ ἔργον ἔσται· κάρτα γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι αἱ ἀγαθοεργαίαι ἐς τὸ πρόσω μεγάθεος τιμῶνται. Ἄλλῳ μὲν νυν οὐκ ἐφράζετο ἔργῳ δυνατὸς εἶναί μιν ὑποχειρίην ποιῆσαι, εἰ δ’ ἑωυτὸν λωβησάμενος αὐτομολήσῃε ἐς αὐτούς. Ἐνθαῦτα ἐν ἐλαφρῷ ποιησάμενος ἑωυτὸν λωβᾶται λώβην ἀνήκεστον· ἀποταμὼν γὰρ ἑωυτοῦ τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα, καὶ τὴν κόμην κακῶς περικείρας, καὶ

μαστιγώσας ἦλθε παρὰ Δαρεῖον. 155. Δαρεῖος δὲ κάρτα βαρέως ἠνεικε ἰδὼν ἄνδρα δοκιμώτατον λελωβημένον, ἔκ τε τοῦ θρόνου ἀναπηδήσας ἀνέβωσέ τε καὶ εἶρετό μιν, ὅστις εἴη ὁ λωβησάμενος, καὶ ὃ τι ποιήσαντα. ὁ δὲ εἶπε· “Οὐκ ἔστι οὗτος ὦνῆρ ὅτι μὴ σὺ, τῷ ἔστι δύναμις τοσαύτη ἐμὲ δὴ ὧδε διαθεῖναι· οὔτε τις ἀλλοτρίων, ᾧ βασιλεῦ, τάδε ἔργασται, ἀλλ’ αὐτὸς ἐγὼ ἐμεωυτόν, δεινόν τι ποιεύμενος Ἀσσυρίους Πέρσῃσι καταγελᾶν.” Ὁ δ’ ἀμείβετο· “ὦ σχετλιώτατε ἀνδρῶν, ἔργῳ τῷ αἰσχίστῳ οὔνομα τὸ κάλλιστον ἔθου φὰς διὰ τοὺς πολιορκευμένους σεωυτόν ἀνηκέστως διαθεῖναι· τί δ’, ᾧ μάταιε, λελωβημένου σεῦ θᾶσσον οἱ πολέμιοι παραστήσονται; κῶς οὐκ ἐξέπλωσας τῶν φρενῶν σεωυτόν διαφθείρας;” Ὁ δὲ εἶπε· “Εἰ μὲν τοὶ ὑπερετίθεα τὰ ἔμελλον ποιήσῃν, οὐκ ἂν με περιεῖδες· νῦν δ’ ἐπ’ ἐμεωυτοῦ βαλόμενος ἔπρηξα. ἡδὴ ὦν, ἣν μὴ τῶν σῶν δεῖσῃ, αἰρέομεν Βαβυλῶνα. Ἐγὼ μὲν γάρ, ὥς ἔχω, αὐτομολήσω ἐς τὸ τεῖχος, καὶ φήσω πρὸς αὐτοὺς, ὥς ὑπὸ σεῦ τάδε πέπονθα· καὶ δοκέω πείσας σφέας ταῦτα ἔχειν οὕτω τεύξεσθαι στρατιῆς. σὺ δὲ, ἀπ’ ἧς ἂν ἡμέρης ἐγὼ ἐσέλθω ἐς τὸ τεῖχος, ἀπὸ ταύτης ἐς δεκάτην ἡμέρην, τῆς σεωυτοῦ στρατιῆς τῆς οὐδεμὴ ἔσται ὥρῃ ἀπολλυμένης, ταύτης χιλίους τάξον κατὰ τὰς Σεμιράμιος καλεομένας πύλας· μετὰ δὲ αὐτὶς ἀπὸ τῆς δεκάτης ἐς ἐβδόμην ἄλλους μοι τάξον δισχιλίους κατὰ τὰς Νινίων καλεομένας πύλας· ἀπὸ δὲ τῆς ἐβδόμης διαλείπειν εἴκοσι ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἄλλους κάτισον ἀγαγὼν κατὰ τὰς Χαλδαίων καλεομένας πύλας τετρακισχιλίους. ἐχόντων δὲ μήτε οἱ πρότεροι μηδὲν τῶν ἀμυνούντων, μήτε οὔτοι πλην ἐγχειριδίων· τοῦτο δὲ ἔᾶν ἔχειν. μετὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν ἡμέρην ἰθέως τὴν μὲν ἄλλην στρατιὴν κελεύειν περίξ προσβάλλειν πρὸς τὸ τεῖχος, Πέρσας δὲ μοι τάξον κατὰ τε τὰς Βηλίδας καλεομένας πύλας καὶ Κισσίας. ὥς γὰρ ἐγὼ δοκέω, ἐμέο μεγάλα ἔργα ἀποδεξαμένου, τά τε ἄλλα ἐπιτράψονται ἐμοὶ Βαβυλώνιοι, καὶ δὴ καὶ τῶν πυ-

λέων τὰς βαλανάγρας. τὸ δ' ἐνθεῦτεν ἐμοί τε καὶ Πέρσῃσι μελήσει τὰ δεῖ ποιεῖν.”

156. Ταῦτα ἐντειλάμενος ἦϊε ἐπὶ τὰς πύλας ἐπιστρέφόμενος ὥς δὴ ἀληθέως αὐτόμολος. ὁρέοντες δὲ ἀπὸ τῶν πύργων οἱ κατὰ τοῦτο τεταγμένοι κατέτρεχον κάτω, καὶ ὀλίγον τι παρακλίναντες τὴν ἐτέρην πύλην εἰρώτεον τίς τε εἴη, καὶ ὅτεν δεόμενος ἦκοι. ὁ δὲ σφι ἠγόρευε, ὥς εἶη τε Ζώπυρος, καὶ αὐτομολέοι ἐς ἐκείνους. ἦγον δὴ μιν οἱ πυλouroί, ταῦτα ὥς ἤκουσαν, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῶν Βαβυλωνίων. καταστὰς δὲ ἐπ' αὐτὰ κατοικτίζετο φὰς ὑπὸ Δαρείου πεπονθέναι τὰ ἐπεπόνθεε ὑπ' ἑωυτοῦ· παθεῖν δὲ ταῦτα διότι συμβουλεύσαι οἱ ἀπανιστάναι τὴν στρατιὴν, ἐπεὶ τε οὐδεὶς πόρος ἐφαίνετο τῆς ἀλώσιος. “Νῦν τε, ἔφη λέγων, ἐγὼ ὑμῖν, ὦ Βαβυλώνιοι, ἤκω μέγιστον ἀγαθὸν, Δαρείῳ δὲ καὶ τῇ στρατιῇ καὶ Πέρσῃσι μέγιστον κακόν. οὐ γὰρ δὴ ἐμέ γε ὧδε λωβησάμενος καταπροΐξεται· ἐπίσταμαι δ' αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων.” 157. Τοιαῦτα ἔλεγε. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ὁρέοντες ἄνδρα τῶν ἐν Πέρσῃσι δοκιμώτατον ῥινόσ τε καὶ ὤτων ἐστερημένον, μάστιξί τε καὶ αἵματι ἀναπεφυρμένον, πάγχυ ἐλπίσαντες λέγειν μιν ἀληθέα, καὶ σφι ἦκειν σύμμαχον, ἐπιτράπεσθαι ἐτοῖμοι ἔσαν τῶν ἐδέετο σφέων. ἐδέετο δὲ στρατιῆς. Ὁ δὲ, ἐπεὶ τε αὐτέων τοῦτο παρέλαβε, ἐποίηε τά περ τῷ Δαρείῳ συνεθήκατο. ἐξαγαγὼν γὰρ τῇ δεκάτῃ ἡμέρῃ τὴν στρατιὴν τῶν Βαβυλωνίων, καὶ κυκλωσάμενος τοὺς χιλίους, τοὺς πρώτους ἐνετείλατο Δαρείῳ τάξαι, τούτους κατεφόνευσε. μαθόντες δὲ μιν οἱ Βαβυλώνιοι τοῖσι ἔπεσι τὰ ἔργα παρεχόμενον ὁμοῖα, πάγχυ περιχαρές ὄντες πᾶν δὴ ἐτοῖμοι ἔσαν ὑπηρετεῖν. ὁ δὲ διαλιπὼν ἡμέρας τὰς συγκειμένους αὐτὶς ἐπιλεξάμενος τῶν Βαβυλωνίων ἐξήγαγε καὶ κατεφόνευσε τῶν Δαρείου στρατιωτῶν τοὺς δισχιλίους. ἰδόντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἔργον οἱ Βαβυλώνιοι πάντες Ζώπυρον εἶχον ἐν στόμασι αἰνέοντες. ὁ δὲ αὐτὶς διαλιπὼν τὰς συγκειμένας ἡμέρας

ἐξήγαγε ἐς τὸ προειρημένον, καὶ κυκλωσάμενος κατεφό-
νευσε τοὺς τετρακισχιλίους. ὥς δὲ καὶ τοῦτο κατέργαστο,
πάντα δὴ ἦν ἐν τοῖσι Βαβυλωνίοισι Ζώπυρος, καὶ στρατάρ-
χης τε οὗτός σφι καὶ τειχοφύλαξ ἀπεδέδεκτο. 158. Προσ-
βολὴν δὲ Δαρείου κατὰ τὰ συγκείμενα ποιευμένου πέριξ
τὸ τεῖχος, ἐνθαῦτα δὴ πάντα τὸν δόλον ὁ Ζώπυρος ἐξέ-
φαινε. οἱ μὲν γὰρ Βαβυλώνιοι ἀναβάντες ἐπὶ τὸ τεῖχος
ἡμύνοντο τὴν Δαρείου στρατιὴν προσβάλλουσαν· ὁ δὲ
Ζώπυρος τὰς τε Κισσίας καὶ Βηλίδας καλεομένας πύλας
ἀναπετάσας ἐσήκε τοὺς Πέρσας ἐς τὸ τεῖχος. τῶν δὲ
Βαβυλωνίων οἱ μὲν εἶδον τὸ ποιηθὲν, οὗτοι ἔφευγον ἐς
τοῦ Διὸς τοῦ Βήλου τὸ ἱρόν· οἱ δὲ οὐκ εἶδον, ἔμενον ἐν
τῇ ἑωυτοῦ τάξι ἕκαστος, ἐς ὃ δὴ καὶ οὗτοι ἔμαθον προδε-
δομένοι.

159. Βαβυλὼν μὲν νυν οὕτω τὸ δεύτερον αἰρέθη. Δα-
ρεῖος δὲ ἐπεὶ τε ἐκράτησε τῶν Βαβυλωνίων, τοῦτο μὲν
σφῶν τὸ τεῖχος περιεῖλε, καὶ τὰς πύλας πάσας ἀπέσ-
πασε· το γὰρ πρότερον ἔλων Κῦρος τὴν Βαβυλῶνα
ἐποίησε τουτέων οὐδέτερον· τοῦτο δὲ, ὁ Δαρεῖος τῶν ἀν-
δρῶν τοὺς κορυφαίους μάλιστα ἐς τρισχιλίους ἀνεσκο-
λόπισε, τοῖσι δὲ λοιποῖσι Βαβυλωνίοισι ἀπέδωκε τὴν
πόλιν οἰκέειν. ὥς δ' ἔξουσι γυναῖκας οἱ Βαβυλώνιοι, ἵνα
σφι γένεα ὑπογίνηται, τάδε Δαρεῖος προῖδὼν ἐποίησε·
τὰς γὰρ ἑωυτῶν, ὥς καὶ κατ' ἀρχὰς δεδήλωται, ἀπέπνιξαν
οἱ Βαβυλώνιοι τοῦ σίτου προορέωντες· ἐπέταξε τοῖσι
περιοίκοισι ἔθνεσι γυναῖκας ἐς Βαβυλῶνα κατιστάναι,
ὅσας δὴ ἐκάστοισι ἐπιτάσσω, ὥστε πέντε μυριάδων τὸ
κεφαλαίωμα τῶν γυναικῶν συνῆλθε· ἐκ τουτέων δὲ τῶν
γυναικῶν οἱ νῦν Βαβυλώνιοι γεγόνασι. 160. Ζω-
πύρου δὲ οὐδεὶς ἀγαθοεργίην Περσέων ὑπερεβύλετο παρὰ
Δαρείῳ κριτῇ οὔτε τῶν ὕστερον γενομένων οὔτε τῶν πρό-
τερον, ὅτι μὴ Κῦρος μῦνος· τούτῳ γὰρ οὐδεὶς Περσέων
ἠξίωσε κω ἑωυτὸν συμβαλέειν. Πολλάκις δὲ Δαρεῖον
λέγεται γνῶμην τήνδε ἀποδέξασθαι, ὥς βούλοιτο ἂν
Ζώπυρον εἶναι ἀπαθέα τῆς ἀεικείης μάλλον ἢ Βαβυ-

λῶνάς οἱ εἴκοσι πρὸς τῇ εὐσίῃ προσγενέσθαι. ἐτίμησε
δέ μιν μεγάλως· καὶ γὰρ δῶρά οἱ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐδίδου
ταῦτα τὰ Πέρσῃσί ἐστι τιμιώτατα, καὶ τὴν Βαβυλῶνά
οἱ ἔδωκε ἀτελέα νέμεσθαι μέχρι τῆς ἐκείνου ζόης· καὶ
ἄλλα πολλὰ ἐπέδωκε. Ζωπύρου δὲ τούτου γίνεται Με-
γαβύζος ὃς ἐν Αἰγύπτῳ ἀντία Ἀθηναίων καὶ τῶν συμ-
μάχων ἐστρατήγησε· Μεγαβύζου δὲ τούτου γίνεται
Ζώπυρος ὃς ἐς Ἀθήνας αὐτομόλησε ἐκ Περσέων.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Γ'.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ.

ΜΕΤΑ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ Σκύθας αὖ τοῦ Δαρείου ἔλασις. Ἀνθέουσης γὰρ τῆς Ἀσίης ἀνδράσι, καὶ χρημάτων μεγάλων συνιόντων, ἐπεθύμησε ὁ Δαρεῖος τίσασθαι Σκύθας, ὅτι ἐκεῖνοι πρότεροι ἐσβαλόντες ἐς τὴν Μηδικὴν καὶ νικήσαντες μάχῃ τοὺς ἀντιουμένους ὑπῆρξαν ἀδικίης. Τῆς γὰρ ἄνω Ἀσίης ἦρξαν, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, Σκύθαι ἔτεα δυῶν δέοντα τριήκοντα. Κιμμερίους γὰρ ἐπιδιώκοντες ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀσίην καταπαύσαντες τῆς ἀρχῆς Μήδους· οὗτοι γὰρ πρὶν ἢ Σκύθας ἀπικέσθαι ἦρχον τῆς Ἀσίης. Τοὺς δὲ Σκύθας ἀποδημήσαντας ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ διὰ χρόνου τοσούτου κατιόντας ἐς τὴν σφετέρην ἐξεδέξατο οὐκ ἐλάσσων πόνος τοῦ Μηδικοῦ· εὗρον γὰρ ἀντιουμένην σφί στρατιὴν οὐκ ὀλίγην. αἱ γὰρ τῶν Σκυθέων γυναῖκες, ὥς σφί οἱ ἄνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλόν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δούλους. 2. Τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι τοῦ γάλακτος εἵνεκεν τοῦ πίνουσι ποιεῦντες ὧδε· ἐπεὰν φυσητῆρας λάβωσι ὅστέϊνους αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους, τούτους ἐσθέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα φυσῶσι τοῖσι στόμασι· ἄλλοι δὲ, ἄλλων φυσεόντων, ἀμέλγουσι. φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκα τοῦτο ποιεῖν· τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσεωμένας τῆς ἵππου, καὶ τὸ οὐθαρ κατίεσθαι. ἐπεὰν δὲ ἀμέλξωσι τὸ γάλα, ἐσχέαντες ἐς ξύλινα ἀγγήϊα κοῖλα, καὶ περιστίξαντες κατὰ τὰ ἀγγήϊα τοὺς τυφλοὺς δονέουσι τὸ γάλα. καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστά-

μενον ἀπαρύσαντες ἡγεῦνται εἶναι τιμιώτερον· τὸ δ' ὑπιστάμενον ἦσσαν τοῦ ἑτέρου. τούτων μὲν εἵνεκα ἅπαντα τὸν ἂν λάβωσι οἱ Σκύθαι ἐκτυφλοῦσι· οὐ γὰρ ἀρόται εἰσὶ, ἀλλὰ νομάδες.

3. Ἐκ τούτων δὴ ὧν σφι τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν ἐπετράφη νεότης· οἱ ἐπεὶ τε ἔμαθον τὴν σφετέρην γένεσιν ἠντιοῦντο αὐτοῖσι κατιοῦσι ἐκ τῶν Μήδων. καὶ πρῶτα μὲν τὴν χώραν ἀπετάμοντο τάφρον ὀρυζάμενοι εὐρέαν κατατείνουσιν ἐκ τῶν Ταυρικῶν οὐρέων ἐς τὴν Μαιῶτιν λίμνην, ἥπερ ἐστὶ μεγίστη· μετὰ δὲ, πειρεωμένοισι ἐσβάλλειν τοῖσι Σκύθησι ἀντικατιζόμενοι ἐμάχοντο. γινομένης δὲ μάχης πολλάκις, καὶ οὐ δυναμένων οὐδὲν πλεον ἔχειν τῶν Σκυθῶν τῇ μάχῃ, εἰς αὐτῶν ἔλεξε τάδε· “Οἷα ποιεῦμεν, ἄνδρες Σκύθαι; δούλοισι τοῖσι ἡμετέροισι μαχόμενοι αὐτοὶ τε ἐλάσσονες κτεινόμενοι γινόμεθα, καὶ ἐκείνους κτείνοντες ἐλασσόνων τὸ λοιπὸν ἄρξομεν. νῦν ὧν μοι δοκεῖ αἰχμᾶς μὲν καὶ τόξα μετεῖναι, λαβόντα δὲ ἕκαστον τοῦ ἵππου τὴν μάστιγα ἰέναι ἄσσαν αὐτῶν. μέχρι μὲν γὰρ ὥρεον ἡμέας ὅπλα ἔχοντας, οἱ δὲ ἐνόμιζον ὁμοιοὶ τε καὶ ἐξ ὁμοίων ἡμῖν εἶναι· ἐπεὰν δὲ ἴδωνται μάστιγας ἀντὶ ὅπλων ἔχοντας, μαθόντες ὥς εἰσι ἡμέτεροι δούλοι καὶ συγγνόντες τοῦτο οὐκ ὑπομενέουσι.”

4. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Σκύθαι ἐποίεον ἐπιτελέα. οἱ δ' ἐκπλαγέντες τῷ γινομένῳ τῆς μάχης τε ἐπελάθοντο, καὶ ἔφευγον. Οὕτω οἱ Σκύθαι τῆς τε Ἀσίης ἤρξαν, καὶ ἐξελαθέντες αὐτὶς ὑπὸ Μήδων κατῆλθον τρόπῳ τοιούτῳ ἐς τὴν σφετέρην. τῶν δὲ εἵνεκα ὁ Δαρεῖος τίσασθαι βουλόμενος συνήγειρε ἐπ' αὐτοὺς στράτευμα.

5. Ὡς δὲ Σκύθαι λέγουσι, νεώτατον ἀπάντων ἐθνέων εἶναι τὸ σφέτερον· τοῦτο δὲ γενέσθαι ὥδε. ἄνδρα γενέσθαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, εὐόση ἐρήμῳ, τῷ οὐνομα εἶναι Ταργίταον· τοῦ δὲ Ταργιτάου τούτου τοὺς τοκέας λέγουσι εἶναι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, λέγουσι δ' ὧν, Δία τε καὶ Βορυσθέneos τοῦ ποταμοῦ θυγατέρα· γένεος μὲν τοιούτου δὴ τινος γενέσθαι τὸν Ταργίταον· τούτου δὲ γενέσθαι παῖδας τρεῖς, Λειπόζαιιν, καὶ Ἄρ-

πόζαιν, καὶ νεώτατον Κολάξαϊν. Ἐπὶ τούτων ἀρχόντων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερόμενα χρύσεια ποιήματα, ἄροτρον τε καὶ ζυγὸν καὶ σάγαριν καὶ φιάλην, πεσέειν ἐς τὴν Σκυθικὴν. καὶ τῶν ἰδόντα πρῶτον τὸν πρεσβύτατον ἄσσον ἰέναι βουλόμενον αὐτὰ λαβεῖν· τὸν δὲ χρυσὸν ἐπιόντος καίεσθαι· ἀπαλλαχθέντος δὲ τούτου, προσιέναι τὸν δεύτερον, καὶ τὸν αὖτις ταῦτα ποιέειν. τοὺς μὲν δὴ καιόμενον τὸν χρυσὸν ἀπώσασθαι. τρίτῳ δὲ τῷ νεωτάτῳ ἐπελθόντι κατασβῆναι, καὶ μιν ἐκεῖνον κομίσαι ἐς ἑωυτοῦ· καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀδελφεοὺς πρὸς ταῦτα συγγινόντας τὴν βασιληῖην πᾶσαν παραδοῦναι τῷ νεωτάτῳ. 6. Ἀπὸ μὲν δὴ Λειποξάϊος γεγονέναι τούτους τῶν Σκυθῶν οἱ Αὐχάται γένος καλέονται· ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου Ἀρποξάϊος οἱ Κατίαιοί τε καὶ Τράσπιες καλέονται· ἀπὸ δὲ τοῦ νεωτάτου αὐτέων τοὺς βασιλῆας οἱ καλέονται Παραλάται· σύμπασι δὲ εἶναι οὖνομα Σκολότους τοῦ βασιλῆος ἐπωνυμίην. Σκύθας δὲ Ἕλληνες οὐνόμασαν. 7. Γεγονέναι μὲν νῦν σφεας ὧδε λέγουσι οἱ Σκύθαι· ἔτεα δὲ σφι ἐπεὶ τε γεγόνاسι τὰ σύμπαντα λέγουσι εἶναι ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλῆος Ταργιτάου ἐς τὴν Δαρείου διάβασιν τὴν ἐπὶ σφέας χιλίων οὐ πλέω, ἀλλὰ τосαῦτα. Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν ἱρὸν φυλάσσουσι οἱ βασιλῆες ἐς τὰ μάλιστα, καὶ θυσίῃσι μεγάλῃσι ἱλασκόμενοι μετέρχονται ἀνὰ πᾶν ἔτος. ὃς δ' ἂν ἔχων τὸν χρυσὸν τὸν ἱρὸν ἐν τῇ ὀρτῇ ὑπαίθριος κατακοιμηθῇ, οὗτος λέγεται ὑπὸ Σκυθῶν οὐ διενιαντίζειν· δίδοσθαι δὲ οἱ διὰ τοῦτο ὅσα ἂν ἴππῳ ἐν ἡμέρῃ μὴ περιελάσῃ αὐτός. Τῆς δὲ χώρας ἐούσης μεγάλης, τριφασίας τὰς βασιληῖας τοῖσι παισὶ τοῖσι ἑωυτοῦ καταστήσασθαι Κολάξαϊν· καὶ τουτέων μίην μεγίστην ποιῆσαι ἐν τῇ τὸν χρυσὸν φυλάσσεσθαι. Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορῇν λέγουσι ἄνεμον τῶν ὑπεροίκων τῆς χώρας οὐκ οἶά τε εἶναι ἔτι προσωτέρω οὔτε ὀρᾶν, οὔτε διεξιέναι ὑπὸ πτερῶν κεχυμένων· πτερῶν γὰρ καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἥερα εἶναι πλέον, καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ἀποκληίοντα τὴν ὕψιν.

8. Σκύθαι μὲν ὧδε ὑπὲρ σφέων τε αὐτέων καὶ τῆς χώρας τῆς κατύπερθε λέγουσι· Ἑλλήνων δὲ οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες, ὧδε. Ἡρακλέα ἐλαύνοντα τὰς Γηρυόνην βουὺς ἀπικέσθαι ἐς γῆν ταύτην εὐόσαν ἐρήμην, ἣν τινα νῦν Σκύθαι νέμονται. Γηρυόνηα δὲ οἰκέειν ἔξω τοῦ Πόντου κατοικημένον τὴν οἱ Ἕλληνες λέγουσι Ἐρύθειαν νῆσον, τὴν πρὸς Γηδείοισι τοῖσι ἔξω Ἡρακλήϊων στηλέων ἐπὶ τῷ Ὠκεανῷ. τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν, ἔργῳ δὲ οὐκ ἀποδεικνύσι. ἐνθεύτεν τὸν Ἡρακλέα ἀπικέσθαι ἐς τὴν νῦν Σκυθίην χώραν καλομένην. καταλαβεῖν γὰρ αὐτὸν χειμῶνά τε καὶ κρυμόν· ἐπειρυσάμενον δὲ τὴν λεοντὴν κατυπνῶσαι· τὰς δὲ οἱ ἵππους τὰς ἀπὸ τοῦ ἄρματος νεμομένας ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀφανισθῆναι θείῃ τύχῃ.

9. Ὡς δ' ἐγερθῆναι τὸν Ἡρακλέα δίξασθαι· πάντα δὲ τὰ τῆς χώρας ἐπεξελθόντα τέλος ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ὑλαίην καλομένην γῆν. ἐνθαῦτα δὲ αὐτὸν εὐρεῖν ἐν ἄντρῳ μιξοπάρθενόν τινα Ἐχιδναν διφυέα, τῆς τὰ μὲν ἄνω ἀπὸ τῶν γλουτέων εἶναι γυναικός, τὰ δὲ ἔνερθεν ὄφις. ἰδόντα δὲ καὶ θωυμάσαντα ἐπείρεσθαί μιν εἰ κου ἴδοι ἵππους πλανωμένας· τὴν δὲ φάναι ἐωυτὴν ἔχειν, καὶ οὐκ ἀποδώσειν ἐκείνῳ πρὶν ἢ οἱ μιχθῆναι· τὸν δὲ Ἡρακλέα μιχθῆναι ἐπὶ τῷ μισθῷ τούτῳ. κείνην τε δὴ ὑπερβαλέσθαι τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἵππων, βουλομένην ὥς πλεῖστον χρόνον συνεῖναι τῷ Ἡρακλείῳ· καὶ τὸν κομισάμενον ἐθέλειν ἀπαλλάσσεσθαι. τέλος δὲ ἀποδιδοῦσαν αὐτὴν εἰπεῖν· “Ἴππους μὲν δὴ ταύτας ἀπικομένας ἐνθάδε ἔσωσά τοι ἐγώ· σῶστρά τε σὺ παρέσχες, ἐγὼ γὰρ ἐκ σεῦ τρεῖς παῖδας ἔχω. τούτους, ἐπεὶ γένωνται τρόφιες, ὅ τι χρὴ ποιέειν ἐξηγέο σύ· εἴτε αὐτοῦ κατοικίζω, χώρας γὰρ τῆσδε ἔχω τὸ κράτος αὐτῇ, εἴτε ἀποπέμπω παρὰ σέ.” Τὴν μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρωτᾶν· τὸν δὲ λέγουσι πρὸς ταῦτα εἰπεῖν· Ἐπεὶ ἀνδρωθέντας ἴδῃαι τοὺς παῖδας, τάδε ποιεῦσα οὐκ ἂν ἁμαρτάνοις. τὸν μὲν ἂν ὁρᾷς αὐτέων τόδε τὸ τόξον ὧδε διατεινόμενον, καὶ τῷ ζωστήρι τῷδε κατὰ τάδε ζων-

νύμενον, τοῦτον μὲν τῇσδε τῆς χώρας οἰκήτορα ποιεῖν· ὃς δ' ἂν τουτέων τῶν ἔργων τῶν ἐντέλλομαι λίπηται, ἔκπεμπε ἐκ τῆς χώρας. καὶ ταῦτα ποιεῖνσα αὐτὴ τε εὐφρανέαι, καὶ τὰ ἐντεταλμένα ποιήσεις." 10. Τὸν μὲν δὴ εἰρύσαντα τῶν τόξων τὸ ἕτερον, δύο γὰρ δὴ φορέειν τέως Ἑρακλέα, καὶ τὸν ζωστήρα προδέξαντα παραδοῦναι τὸ τόξον τε καὶ τὸν ζωστήρα ἔχοντα ἐπ' ἄκρης τῆς συμβολῆς φιάλην χρυσέην· διδόντα δὲ ἀπαλλάσσεσθαι. τὴν δ', ἐπεὶ οἱ γενομένους τοὺς παῖδας ἀνδρωθῆναι, τοῦτο μὲν σφὶ οὐνόματα θέσθαι· τῷ μὲν Ἀγάθυρσον αὐτέων· τῷ δ' ἐπομένῳ Γελωνόν· Σκύθην δὲ τῷ νεωτάτῳ· τοῦτο δὲ, τῆς ἐπιστολῆς μεμνημένην αὐτὴν ποιῆσαι τὰ ἐντεταλμένα. καὶ δὴ δύο μὲν οἱ τῶν παίδων, τὸν τε Ἀγάθυρσον καὶ τὸν Γελωνόν, οὐκ οἷους τε γενομένους ἐξικέσθαι πρὸς τὸν προκείμενον ἄεθλον οἷχεσθαι ἐκ τῆς χώρας ἐκβληθέντας ὑπὸ τῆς γειναμένης· τὸν δὲ νεώτατον αὐτέων Σκύθην ἐπιτελέσαντα καταμεῖναι ἐν τῇ χώρῃ. καὶ ἀπὸ μὲν Σκυθεῶ του Ἑρακλέος γενέσθαι τοὺς αἰεὶ βασιλῆας γινομένους Σκυθέων· ἀπὸ δὲ τῆς φιάλης ἔτι καὶ ἐς τόδε φιάλαις ἐκ τῶν ζωστήρων φορέειν Σκύθας· τὸ δὲ μῦνον μηχανήσασθαι τὴν μητέρα Σκύθην. ταῦτα δὲ Ἑλλήνων οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες λέγουσι.

11. "Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος ἔχων ὧδε, τῷ μάλιστα λεγομένῳ αὐτὸς πρόσκειμαι. Σκύθας τοὺς νομάδας οἰκόντας ἐν τῇ Ἀσίῃ πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσαγετέων οἷχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξεα ἐπὶ γῆν τὴν Κιμμερίην· τὴν γὰρ νῦν νέμονται Σκύθαι αὕτη λέγεται τὸ παλαιὸν εἶναι Κιμμερίων. τοὺς δὲ Κιμμερίους ἐπιόντων Σκυθέων βουλεύεσθαι, ὡς στρατοῦ ἐπιόντος μεγάλου· καὶ δὴ τὰς γνώμας σφέων κεχωρισμένας, ἐντόνους μὲν ἀμφοτέρας, ἀμείνω δὲ τὴν τῶν βασιλῆων· τὴν μὲν γὰρ δὴ του δήμου φέρειν γνώμην, ὡς ἀπαλλάσσεσθαι πρῆγμα εἴη μηδὲ πρὸς πολλοὺς δεομενον κινδυνεύειν· τὴν δὲ τῶν βασιλῆων, διαμάχεσθαι περὶ τῆς χώρας τοῖσι ἐπιούσι. οὐκων δὲ ἐθέλειν πείθεσθαι οὔτε τοῖσι βασιλεῦσι τὸν δῆμον, οὔτε τῷ δήμῳ

τοὺς βασιλῆας. τοὺς μὲν δὴ ἀπαλλάσσεσθαι βουλευέσθαι ἀμαχητὶ τὴν χώραν παραδόντας τοῖσι ἐπιοῦσι· τοῖσι δὲ βασιλεῦσι δόξαι ἐν τῇ ἐωυτῶν κέεσθαι ἀποθανόντας, μηδὲ συμφεύγειν τῷ δήμῳ, λογισαμένους ὅσα τε ἀγαθὰ πεπόνθασι, καὶ ὅσα φεύγοντας ἐκ τῆς πατρίδος κακὰ ἐπίδοξα καταλαμβάνει. ὥς δὲ δόξαι σφι ταῦτα, διαστάντας καὶ ἀριθμὸν ἴσους γενομένους μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους· καὶ τοὺς μὲν ἀποθανόντας πάντας ὑπ' ἐωυτῶν θάψαι τὸν δῆμον τῶν Κιμμερίων παρὰ ποταμὸν Τύρην· καὶ σφεων ἔτι δηλὸς ἐστὶ ὁ τάφος. θάψαντας δὲ οὕτω τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς χώρας ποιέεσθαι· Σκύθας δὲ ἐπελθόντας λαβεῖν ἐρήμην τὴν χώραν.

12. Καὶ νῦν ἔστι μὲν ἐν τῇ Σκυθικῇ Κιμμέρια τείχεα, ἔστι δὲ Πορθμήϊα Κιμμέρια· ἔστι δὲ καὶ χώρα οὖνομα Κιμμερίη· ἔστι δὲ Βόσπορος Κιμμέριος καλεόμενος. φαίνονται δὲ οἱ Κιμμέριοι φεύγοντες ἐς τὴν Ἀσίην τοὺς Σκύθας καὶ τὴν χερσόνησον κτίσαντες, ἐν τῇ νῦν Σινώπῃ πόλις Ἑλλάς οἰκισται. φανεροὶ δὲ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι διώξαντες αὐτοὺς, καὶ ἐσβαλόντες ἐς γῆν τὴν Μηδικὴν ἀμαρτύντες τῆς ὁδοῦ. οἱ μὲν γὰρ Κιμμέριοι αἰεὶ τὴν παρὰ θάλασσαν ἔφευγον· οἱ δὲ Σκύθαι ἐν δεξιῇ τὸν Καύκασον ἔχοντες ἐδίωκον ἐς ὃ ἐσέβαλον ἐς τὴν Μηδικὴν γῆν ἐς μεσόγαιαν τῆς ὁδοῦ τραφθέντες. οὗτος δὲ ἄλλος ξυνὸς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λεγόμενος λόγος εἴρηται.

13. Ἐφη δὲ Ἀριστεύς ὁ Καυστροβίου, ἀνὴρ Προκοννήσιος, ποιέων ἔπεα, ἀπικέσθαι ἐς Ἰσσηδόνas φοιβόλαμπτος γενόμενος· Ἰσσηδόνων δὲ ὑπεροικέειν Ἀριμασποὺς ἀνδρας μουνοφθάλμους· ὑπὲρ δὲ τουτέων τοὺς χρυσοφύλακας Γρύπας· τουτέων δὲ τοὺς Ὑπερβορέους κατήκοντας ἐπὶ θάλασσαν. τούτους ὦν πάντας πλὴν Ὑπερβορέων, ἀρξάντων Ἀριμασπῶν, αἰεὶ τοῖσι πλησιοχώροισι ἐπιτίθεσθαι· καὶ ὑπὸ μὲν Ἀριμασπῶν ἐξωθέεσθαι ἐκ τῆς χώρας Ἰσσηδόνas· ὑπὸ δὲ Ἰσσηδόνων Σκύθας· Κιμμερίους δὲ οἰκέοντας ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ ὑπὸ Σκυθέων πιεζομένους ἐκλείπειν τὴν χώραν. Οὕτω οὐδὲ οὗτος συμφέρεται περὶ τῆς

χώρης ταύτης Σκύθῃσι. 14. Καὶ ὅθεν μὲν ἦν Ἀριστέης ὁ ταῦτα ποιήσας, εἴρηται· τὸν δὲ περὶ αὐτοῦ ἤκουον λόγον ἐν Προκοννήσῳ καὶ Κυζίκῳ λέξω. Ἀριστέην γὰρ λέγουσι, ἐόντα τῶν ἀστῶν οὐδενὸς γένος ὑποδεέστερον, ἐσελθόντα ἐς κναφήϊον ἐν Προκοννήσῳ ἀποθανεῖν· καὶ τὸν κναφέα κατακληΐσαντα τὸ ἐργαστήριον οἴχεσθαι ἀγγελέοντα τοῖσι προσήκουσι τῷ νεκρῷ. ἐσκεδασμένου δὲ ἤδη τοῦ λόγου ἀνὰ τὴν πόλιν ὡς τεθνηκὼς εἶη ὁ Ἀριστέης, ἐς ἀμφισβασίας τοῖσι λέγουσι ἀπικνέεσθαι ἄνδρα Κυζικηνὸν ἦκοντα ἐξ Ἀρτάκης πόλιος φάντα συντυχεῖν τε οἱ ἰόντι ἐπὶ Κυζίκου, καὶ ἐς λόγους ἀπικέσθαι. καὶ τοῦτοι μὲν ἐντεταμένως ἀμφισβητέειν· τοὺς δὲ προσήκοντας τῷ νεκρῷ ἐπὶ τὸ κναφήϊον παρεῖναι ἔχοντας τὰ πρόσφορα ὡς ἀναιρησομένους. ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ οἰκήματος, οὔτε τεθνεῶτα οὔτε ζῶντα φαίνεσθαι Ἀριστέην. μετὰ δὲ, ἐβδόμῃ ἔτεϊ φανέντα αὐτὸν ἐς Προκόννησον ποιῆσαι τὰ ἔπεα ταῦτα τὰ νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Ἀριμάσπεα καλέεται· ποιήσαντα δὲ ἀφανισθῆναι τὸ δεύτερον. ταῦτα μὲν αἱ πόλεις αὗται λέγουσι. 15. Τάδε δὲ οἶδα Μεταποντῖνοισι τοῖσι ἐν Ἰταλίῃ συγκυρήσαντα μετὰ τὴν ἀφάνισιν τὴν δευτέρην Ἀριστέω ἔτεσι τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίοισι, ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος ἐν Προκοννήσῳ τε καὶ Μεταποντίῳ εὔρισκον. Μεταποντῖνοί φασι αὐτὸν Ἀριστέην φανέντα σφί ἐς τὴν χώραν κελεῦσαι βωμὸν Ἀπόλλωνι ἰδρύσασθαι, καὶ Ἀριστέω τοῦ Προκοννησίου ἐπωνυμίην ἔχοντα ἀνδριάντα παρ' αὐτὸν ἰστάναι. φάναι γὰρ σφὶ τὸν Ἀπόλλωνα Ἰταλιωτέων μούννοισι δὴ ἀπικέσθαι ἐς τὴν χώραν, καὶ αὐτὸς οἱ ἔπεσθαι ὁ νῦν ἐὼν Ἀριστέης· τότε δὲ, ὅτε εἶπετο τῷ θεῷ, εἶναι κόραξ. καὶ τὸν εἶπαντα ταῦτα ἀφανισθῆναι. σφέας δὲ Μεταποντῖνοι λέγουσι ἐς Δελφοὺς πέμψαντας τὸν θεὸν ἐπειρωτᾶν ὅ τι τὸ φάσμα τοῦ ἀνθρώπου εἶη. τὴν δὲ Πυθίην σφέας κελεύειν πείθεσθαι τῷ φάσματι· πειθόμενοι δὲ ἄμεινον συνοίσεσθαι. καὶ σφεας δεξαμένους ταῦτα ποιῆσαι ἐπιτελέα. Καὶ νῦν ἔστηκε ἀνδρίας ἐπωνυμίην ἔχων Ἀριστέω παρ' αὐτῷ τῷ ἀγάλματι τοῦ Ἀπόλ-

λωνος, περίξ δὲ αὐτὸν δάφναι ἐστᾶσι· τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν τῇ ἀγορῇ ἱδρύται. Ἀριστέω μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

16. Τῆς δὲ γῆς τῆς περὶ ὅδε ὁ λόγος ὥρμηται λέγεσθαι οὐδεὶς οἶδε ἀτρεκέως ὅ τι τὸ κατύπερθε ἐστὶ. οὐδενὸς γὰρ δὴ αὐτόπτεω εἰδέναι φαμένον δύναμαι πυθέσθαι· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Ἀριστέης τοῦ περ ὀλίγῳ πρότερον τούτων μνήμην ἐποιεῦμην, οὐδὲ οὗτος προσωτέρῳ Ἰσσηδόνων ἐν αὐτοῖσι τοῖσι ἔπεσι ποιέων ἔφησε ἀπικέσθαι· ἀλλὰ τὰ κατύπερθε ἔλεγε ἀκοῇ φᾶς Ἰσσηδόνας εἶναι τοὺς ταῦτα λέγοντας. Ἄλλ' ὅσον μὲν ἡμεῖς ἀτρεκέως ἐπὶ μακρότατον οἰοί τ' ἐγενόμεθα ἀκοῇ ἐξικέσθαι, πᾶν εἰρήσεται.

17. Ἀπὸ τοῦ Βορυσθενεΐτέων ἐμπορίου, τοῦτο γὰρ τῶν παραθαλασσίων μεσαίτατόν ἐστι πάσης τῆς Σκυθίης, ἀπὸ τούτου πρῶτοι Καλλιπίδαί νέμονται ἐόντες Ἕλληνες Σκύθαι· ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος οἱ Ἀλάζωνες καλέονται. οὗτοι δὲ καὶ οἱ Καλλιπίδαί τὰ μὲν ἄλλα κατὰ ταῦτα Σκύθησι ἐπασκέουσι, σῖτον δὲ καὶ σπείρουσι καὶ σιτέονται, καὶ κρόμνα καὶ σκόροδα καὶ φακοὺς καὶ κέγχρους. Ὑπὲρ δὲ Ἀλαζώνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες οἱ οὐκ ἐπὶ σιτήσῃ σπείρουσι τὸν σῖτον, ἀλλ' ἐπὶ πρίσῃ. τούτων δὲ κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί. Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορῇν ἄνεμον ἐρήμος ἀνθρώπων ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. ταῦτα μὲν παρὰ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ἐστὶ ἔθνεα πρὸς ἐσπέρης τοῦ Βορυσθένεος.

18. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένεα ἀπὸ θαλάσσης πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη. ἀπὸ δὲ ταύτης ἄνω οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί, τοὺς Ἕλληνες οἱ οἰκόντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ καλέονσι Βορυσθενείτας, σφέας δὲ αὐτοὺς Ὀλβιοπολίτας. οὗτοι ὦν οἱ γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἑῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ κατήκοντες ἐπὶ ποταμὸν τῷ οὐνομα κεῖται Παντικάπης· τὸ δὲ πρὸς βορῇν ἄνεμον, πλόον ἀνὰ τὸν Βορυσθένεα ἡμερέων ἑνδεκα. ἡ δὲ κατύπερθε τούτων ἐρήμός ἐστι ἐπὶ πολλόν. μετὰ δὲ τὴν ἐρήμον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι ἔθνος ἐὼν ἴδιον καὶ οὐδαμῶς Σκυθικόν. τὸ δὲ τούτων κατύπερθε ἐρήμος ἤδη ἀληθέως, καὶ ἔθνος ἀνθρώπων

οὐδὲν ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. 19. Τὸ δὲ πρὸς τὴν ἑω γεωργῶν τούτων Σκυθέων διαβάντι τὸν Παντικάπην ποταμὸν Νομάδες ἤδη Σκύθαι νέμονται, οὔτε τι σπείροντες οὐδὲν οὔτε ἀρουῦντες· ψιλὴ δὲ δεινδρέων πᾶσα αὕτη γῆ πλὴν τῆς Ὑλαίης. οἱ δὲ Νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἑω ἡμερέων τεσσέρων καὶ δέκα ὁδὸν νέμονται χώραν κατατείνουσιν ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον. 20. Πέρην δὲ τοῦ Γέρρου ταῦτα δὴ τὰ καλούμενα Βασιλήϊά ἐστι, καὶ Σκύθαι οἱ ἀριστοὶ τε καὶ πλεῖστοι, καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκύθας δούλους σφετέρους εἶναι. κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσαμβρίην ἐς τὴν Ταυρικὴν· τὸ δὲ πρὸς ἡῶ, ἐπὶ τε τάφρον τὴν δὴ οἱ ἐκ τῶν τυφλῶν γενόμενοι ὠρυξαν, καὶ ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος τὸ ἐμπόριον τὸ καλεῖται Κρημνοί· τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν. Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορῆν ἄνεμον τῶν βασιληῶν Σκυθέων οἰκέουσι Μελάγχλαινοι ἄλλο ἔθνος, καὶ οὐ Σκυθικόν. Μελαγχλαίων δὲ τὸ κατύπερθε λίμναι, καὶ ἐρήμός ἐστι ἀνθρώπων κατόσον ἡμεῖς ἴδμεν.

21. Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι οὐκέτι Σκυθικὴ, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων Σαυροματέων ἐστί· οἱ ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης νέμονται τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδὸν πᾶσαν ἐοῦσαν ψιλὴν καὶ ἀγρίων καὶ ἡμέρων δεινδρέων. ὑπεροικέουσι δὲ τουτέων δευτέρην λάξιν ἔχοντες Βουδῖνοι γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέην ὕλη παντοίη. 2. Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορῆν ἐστὶ πρώτη μὲν ἐρήμος ἐπ' ἡμερέων ἐπτὰ ὁδόν· μετὰ δὲ τὴν ἐρήμον ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον νέμονται Θυσσαγέται ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον· ζῶουσι δὲ ἀπὸ θήρης. Συνεχέες δὲ τούτοις ἐν τοῖσι αὐτοῖσι τόποισι κατοικημένοι εἰσὶ τοῖσι οὖνομα κεῖται Ἰῦρκαί, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζῶντες τρόπῳ τοιῷδε. λοχᾶ ἐπὶ δένδρεον ἀναβάς· (τὰ δὲ ἐστὶ πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν) ἵππος δὲ ἐκάστω δεδιδαγμένος ἐπὶ γαστέρα κείσθαι ταπεινότητος εἵνεκα ἐτοιμός ἐστι, καὶ κύων· ἐπεὰν δὲ ἀπίδῃ τὸ θηρίον ἀπὸ τοῦ δεινδρέου, τοξεύσας καὶ ἐπιβὰ

ἐπὶ τὸν ἵππον διώκει, καὶ ὁ κύων ἔχεται. Ὑπὲρ δὲ τουτέων τὸ πρὸς τὴν ἡῶ ἀποκλίνοντι οἰκέουσι Σκύθαι ἄλλοι, ἀπὸ τῶν βασιληῶν Σκυθέων ἀποστάντες, καὶ οὕτω ἀπικόμενοι ἐς τοῦτον τὸν χώρον. 23. Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθέων χώρας ἔστι ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα πεδιάς τε γῆ καὶ βαθύγεως· τὸ δ' ἀπὸ τούτου λιθώδης τ' ἐστὶ καὶ τρηχέη. διεξελθόντι δὲ καὶ τῆς τρηχέης χώρον πολλὸν οἰκέουσι ὑπῶρεαν οὐρέων ὑψηλῶν ἄνθρωποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γινόμενοι, καὶ ἔρσενες καὶ θήλεια ὁμοίως, καὶ σιμοὶ, καὶ γένεια ἔχοντες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην ἰέντες, ἐσθῆτι δὲ χρεώμενοι Σκυθικῇ, ζῶντες δὲ ἀπὸ δενδρέων· ποντικὸν μὲν οὖνομα τῷ δενδρέῳ ἀπὸ τοῦ ζῶσι, μέγαθος δὲ κατὰ σκέην μάλιστά κη· καρπὸν δὲ φορέει κυάμῳ ἴσον, πυρῆνα δὲ ἔχει. τοῦτο ἐπεὶ γένηται πέπον, σακκέουσι ἱματίοισι· ἀπορῥέει δ' ἀπ' αὐτοῦ παχὺ καὶ μέλαν· οὖνομα δὲ τῷ ἀπορῥέοντί ἐστι ἄσχυ. τοῦτο καὶ λείχουσι, καὶ γάλακτι συμμίσγοντες πίνουσι· καὶ ἀπὸ τῆς παχύτητος αὐτοῦ τῆς τρυγὸς παλάθας συντιθέουσι, καὶ ταύτας σιτέονται. πρόβατα γάρ σφι οὐ πολλά ἐστὶ· οὐ γάρ τι σπουδαῖαι νομαὶ αὐτόθι εἰσὶ. Ὑπὸ δενδρέῳ δὲ ἕκαστος κατοίκηται· τὸν μὲν χειμῶνα, ἐπεὶ τὸ δένδρεον περικαλύψῃ πύλῳ στεγνῷ λευκῷ· τὸ δὲ θέρος ἄνευ πύλου. Τούτους οὐδεὶς ἀδικεῖ ἀνθρώπων· ἱροὶ γὰρ λέγονται εἶναι· οὐδέ τι ἀρήϊον ὄπλον ἐκτέονται. καὶ τοῦτο μὲν, τοῖσι περιοικέουσι οὗτοί εἰσι οἱ τὰς διαφορὰς διαιρέοντες· τοῦτο δὲ, ὅς ἂν φεύγων καταφύγῃ ἐς τούτους ὑπ' οὐδενὸς ἀδικέεται. οὖνομα δὲ σφί ἐστι Ἀργιππαῖοι.

24. Μέχρι μὲν νυν τῶν φαλακρῶν τουτέων πολλὴ περιφάνεια τῆς χώρας ἐστὶ, καὶ τῶν ἔμπροσθεν ἔθνέων. καὶ γὰρ Σκυθέων τινὲς ἀπικνέονται ἐς αὐτοὺς τῶν οὐ χαλεπὸν ἐστὶ πνθῆσθαι, καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐκ Βορυσθένεός τε ἐμπορίου καὶ τῶν ἄλλων Ποντικῶν ἐμπορίων. Σκυθέων δὲ οἱ ἂν ἔλθωσι ἐς αὐτοὺς δι' ἑπτὰ ἑρμηνέων καὶ δι' ἑπτὰ γλωσσέων διαπρήσσονται. 25. Μέχρι μὲν δὴ τουτέων γι-

νώσκεται. τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατύπερθε οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· οὐρεα γὰρ ὑψηλὰ ἀποτάμνει ἄβατα, καὶ οὐδεὶς σφεα ὑπερβαίνει. οἱ δὲ φαλακροὶ οὗτοι λέγουσι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, οἰκέειν τὰ οὐρεα αἰγίποδας ἀνδρας· ὑπερβάντι δὲ τούτους, ἄλλους ἀνθρώπους οἱ τὴν ἐξάμηνον καθεύδουσι. τοῦτο δὲ οὐκ ἐνδέκομαι τὴν ἀρχήν. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἡῶ τῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπὸ Ἰσσηδόνων οἰκεόμενον· τὸ μὲν τοι κατύπερθε πρὸς βορῇν ἄνεμον οὐ γινώσκεται οὔτε τῶν φαλακρῶν, οὔτε τῶν Ἰσσηδόνων, εἰ μὴ ὅσα αὐτέων τουτέων λεγόντων. 26. Νόμοισι δὲ Ἰσσηδόνες τοιοισίδε λέγονται χρᾶσθαι. Ἐπεὰν ἀνδρὶ ἀποθάνῃ πατὴρ, οἱ προσήκοντες πάντες προσάγουσι πρόβατα· καὶ ἔπειτα ταῦτα θύσαντες, καὶ καταταμόντες τὰ κρέα κατατάμνουσι καὶ τὸν τοῦ δεκομένου τεθνεῶτα γονέα· ἀναμίξαντες δὲ πάντα τὰ κρέα δαῖτα προτιθέαται. τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ψιλώσαντες καὶ ἐκκαθήραντες κατυχρυσουσί· καὶ ἔπειτα ἅτε ἀγάλματι χρέωνται θυσίας μεγάλας ἐπετέους ἐπιτελέοντες. παῖς δὲ πατρὶ τοῦτο ποιέει κατάπερ οἱ Ἕλληνες τὰ γενέσια. ἄλλως δὲ δίκαιοι καὶ οὗτοι λέγονται εἶναι· ἰσοκρατές δὲ ὁμοίως αἱ γυναῖκες τοῖσι ἀνδράσι. γινώσκονται μὲν δὴ καὶ οὗτοι.

27. Τὸ δὲ ἀπὸ τουτέων τὸ κατύπερθε Ἰσσηδόνες εἰσὶ οἱ λέγοντες τοὺς μουνοφθάλμους ἀνθρώπους καὶ τοὺς χρυσοφύλακας Γρύπας εἶναι· παρὰ δὲ τουτέων Σκύθαι παραβόντες λέγουσι· παρὰ δὲ Σκυθέων ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νειομίκαμεν, καὶ οὐνομάζομεν αὐτοὺς Σκυθιστὶ Ἀριμασπούς· ἄριμα γὰρ ἐν καλέουσι Σκύθαι, σποῦ δὲ τὸν ὀφθαλμόν. 28. Δυσχεῖμερος δὲ αὕτη ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα χώρα οὕτω δὴ τί ἐστι, ἔνθα τοὺς μὲν ὀκτῶ τῶν μηνῶν ἀφόρητος οἶος γίνεται κρυμὸς, ἐν τοῖσι ὕδωρ ἐκχέας πηλὸν οὐ ποιήσεις· πῦρ δὲ ἀνακαίων ποιήσεις πηλόν. ἡ δὲ θάλασσα πηγνυται, καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος· καὶ ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου οἱ ἐντὸς τάφρου Σκύθαι κατοικημένοι στρατεύονται, καὶ τὰς ἀμάξας ἐπελαύνουσι πέρην ἐς τοὺς Σινδοὺς. οὕτω μὲν δὴ τοὺς ὀκτῶ μῆνας διατελλεί χριμὼν ἑὼν, τοὺς

δ' ἐπιλοίπους τέσσερας ψύχεα αὐτόθι ἐστί. Κεχώρισται δὲ οὗτος ὁ χειμῶν τοὺς τρόπους πᾶσι τοῖσι ἐν ἄλλοισι χωρίοισι γινομένοισι χειμῶσι· ἐν τῷ τὴν μὲν ὠραίην οὐκ ἔχει λόγου ἄξιον οὐδέν· τὸ δὲ θέρος ὕων οὐκ ἀνίει. βρονταί τε ἦμος τῇ ἄλλῃ γίνονται, τηνικαῦτα μὲν οὐ γίνονται· θέρεος δὲ ἀμφιλαφές· ἦν δὲ χειμῶνος βροντὴ γένηται, ὥς τέρας νενόμισται θωυμάζεσθαι. ὥς δὲ καὶ ἦν σεισμός γένηται ἦν τε θέρεος ἦν τε χειμῶνος ἐν τῇ Σκυθικῇ τέρας νενόμισται. ἵπποι δὲ ἀνεχόμενοι φέρουσι τὸν χειμῶνα τοῦτον, ἡμίονοι δὲ καὶ ὄνοι οὐκ ἀνέχονται τὴν ἀρχήν· τῇ δὲ ἄλλῃ ἵπποι μὲν ἐν κρυμῷ ἐστεῶτες ἀποσφακελίζουσι, ὄνοι δὲ καὶ ἡμίονοι ἀνέχονται. 29. Δοκέει δέ μοι καὶ τὸ γένος τῶν βοῶν τὸ κόλον διὰ ταῦτα οὐ φύνει κέρεα αὐτόθι. μαρτυρέει δέ μου τῇ γνώμῃ καὶ Ὀμήρου ἔπος ἐν Ὀδυσσείῃ ἔχον ὥδε·

Καὶ Λιβύην ὅθι τ' ἄρνες ἄφαρ κεραοὶ τελέθουσι.

ὀρθῶς εἰρημένον ἐν τοῖσι θερμοῖσι ταχὺ παραγίνεσθαι τὰ κέρεα. ἐν δὲ τοῖσι ἰσχυροῖσι ψύχεσι ἢ οὐ φύνει κέρεα τὰ κτήνεα ἀρχὴν, ἢ φύοντα φύνει μόγισ. ἐνθαῦτα μὲν νυν διὰ τὰ ψύχεα γίνεται ταῦτα. 30. Θωυμάζω δὲ (προσθήκας γὰρ δὴ μοι ὁ λόγος ἐξ ἀρχῆς ἐδίζητο,) ὅτι ἐν τῇ Ἑλεῖν πάσῃ χώρῃ οὐ δυνάεσθαι γίνεσθαι ἡμίονοι, οὔτε ψυχροῦ τοῦ χώρου ἐόντος, οὔτε ἄλλου φανεροῦ αἰτίου οὐδενός. φασὶ δὲ αὐτοὶ Ἑλεῖοι ἐκ κατάρης τευ οὐ γίνεσθαι σφι ἡμιόνους. ἀλλ' ἐπεὰν προσίῃ ἢ ὥρῃ κυΐσκεσθαι τὰς ἵππους, ἐξελαύνουσι ἐς τοὺς πλησιοχώρους αὐτάς· καὶ ἔπειτά σφι ἐν τῇ τῶν πέλας ἐπιείσι τοὺς ὄνους ἐς οὗ ἂν σχῶσι αἱ ἵπποι ἐν γαστρί· ἔπειτα δὲ ὀπίσω ἀπελαύνουσι. 31. Περὶ δὲ τῶν πτερῶν τῶν Σκύθαι λέγουσι ἀνάπλεων εἶναι τὸν ἥερα, καὶ τουτέων εἵνεκα οὐκ οἶά τε εἶναι οὔτε ἰδεῖν τὸ πρόσω τῆς ἡπείρου, οὔτε διεξιέναι, τήνδε ἔχω περὶ αὐτέων τὴν γνώμην. τὰ κατύπερθε ταύτης τῆς χώρας αἰεὶ νίφεται, ἐλάσσονι δὲ τοῦ θέρεος ἢ τοῦ χειμῶνος, ὥσπερ καὶ οἶκός. ἤδη ὦν ὅστις ἀγχόθεν χιόνα ἀδρὴν πίπ-

τουσαν εἶδε οἶδε το λέγω. ἔοικε γὰρ ἡ χιὼν πτεροῖσι· καὶ διὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον ἐόντα τοιοῦτον ἀοίκητα τὰ πρὸς βορῇν ἐστὶ τῆς ἡπείρου ταύτης. τὰ ὦν πτερὰ εἰκάζοντας τὴν χιόνα τοὺς Σκύθας τε καὶ τοὺς περιώικους δοκέω λέγειν. Ταῦτα μὲν νυν τὰ λέγεται μακρότατα εἴρηται.

32. Ὑπερβορέων δὲ περὶ ἀνθρώπων οὔτε τι Σκύθαι λέγουσι, οὔτε τινὲς ἄλλοι τῶν ταύτῃ οἰκημένων, εἰ μὴ ἄρα Ἰσσηδόνες. ὥς δ' ἐγὼ δοκέω, οὐδ' οὔτοι λέγουσι οὐδέν· ἔλεγον γὰρ ἂν καὶ Σκύθαι, ὥς περὶ τῶν μουνοφθάλμων λέγουσι. Ἄλλ' Ἡσιόδῳ μὲν ἐστὶ περὶ Ὑπερβορέων εἰρημένα, ἐστὶ δὲ καὶ Ὀμήρῳ ἐν Ἐπιγόνοισι, εἰ δὴ τῷ ἐόντι γε Ὀμηρος ταῦτα τὰ ἔπεα ἐποίησε. 33. Πολλῷ δέ τι πλεῖστα περὶ αὐτέων Δῆλιοι λέγουσι φάμενοι ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν καλάμῃ πυρῶν ἐξ Ὑπερβορέων φερόμενα ἀπικνέεσθαι ἐς Σκύθας· ἀπὸ δὲ Σκυθέων ἤδη δεκομένους αἰεὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐκάστους κομίζειν αὐτὰ τὸ πρὸς ἐσπέρης ἐκαστάτῳ ἐπὶ τὸν Ἀδρίην· ἐνθεῦτεν δὲ πρὸς μεσαμβρίην προπεμπόμενα πρώτους Δωδωναίους Ἑλλήνων δέκεσθαι· ἀπὸ δὲ τουτῶν καταβαίνειν ἐπὶ τὸν Μηλιέα κόλπον, καὶ διαπορεύεσθαι ἐς Εὐβοίαν· πόλιν τε ἐς πόλιν πέμπειν μέχρι Καρύστου· τὸ δ' ἀπὸ ταύτης ἐκλιπεῖν Ἀνδρον· Καρυστίους γὰρ εἶναι τοὺς κομίζοντας ἐς Τήνον· Τηνίους δὲ ἐς Δῆλον. ἀπικνέεσθαι μὲν νυν ταῦτα τὰ ἱρὰ οὕτω λέγουσι ἐς Δῆλον. πρῶτον δὲ τοὺς Ὑπερβορέους πέμψαι φερούσας τὰ ἱρὰ δύο κόρας, τὰς οὐνομάζουσι Δῆλιοι εἶναι Ὑπερόχην τε καὶ Λαοδίκην· ἅμα δὲ αὐτῇσι ἀσφαλῆς εἵνεκεν πέμψαι τοὺς Ὑπερβορέους τῶν ἀστῶν ἀνδρας πέντε πομποὺς, τούτους οἳ νῦν Περφερέες καλέονται τιμὰς μεγάλας ἐν Δῆλῳ ἔχοντες. ἐπεὶ δὲ τοῖσι Ὑπερβορέοισι τοὺς ἀποπεμφθέντας ὀπίσω οὐκ ἀπονοστέειν, δεινὰ ποιουμένους εἰ σφέας αἰεὶ καταλάμψεται ἀποστέλλοντας μὴ ἀποδέκεσθαι, οὕτω δὴ φέροντας ἐς τοὺς οὐρούς τὰ ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν πυρῶν καλάμῃ τοῖς πλησιοχώροις ἐπισκῆπτειν κελεύοντας προπέμπειν σφέα ἀπὸ ἐωυτῶν ἐς ἄλλο ἔθνος. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω προπεμπόμενα ἀπικνέεσθαι λέγουσι

ἐς Δῆλον. Οἶδα δὲ αὐτὸς τούτοισι ἱροῖσι τόδε ποιούμενον προσφερές, τὰς Θρηϊκίας καὶ τὰς Παιονίδας γυναῖκας, ἔπεαν θύωσι τῇ Ἀρτέμιδι τῇ Βασιλῆῃ, οὐκ ἄνευ πυρῶν καλάμης ἐχούσας τὰ ἱρά. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οἶδα ταύτας ποιεύσας.

34. Τῇσι δὲ παρθένοισι ταύτησι τῇσι ἐξ Ὑπερβορέων τελευτησάσῃσι ἐν Δήλῳ κείρονται καὶ αἱ κόραι καὶ οἱ παῖδες οἱ Δηλίων· αἱ μὲν πρὸ γάμου πλόκαμον ἀποταμνόμεναι, καὶ περὶ ἄτρακτον εἰλίξασαι ἐπὶ τὸ σῆμα τιθεῖσι (τὸ δὲ σῆμά ἐστι ἔσω ἐς τὸ Ἀρτεμίσιον ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός· ἐπιπέφυκε δὲ οἱ ἐλαίη) οἱ δὲ παῖδες τῶν Δηλίων περὶ χλόην τινὰ εἰλίζαντες τῶν τριχῶν προτιθεῖσι καὶ οὗτοι ἐπὶ τὸ σῆμα. αὗται μὲν δὴ ταύτην τὴν τιμὴν ἔχουσι πρὸς τῶν Δήλου οἰκητόρων.

35. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ τὴν Ἀργὴν τε καὶ τὴν Ὠπιν, εἰούσας παρθέτους ἐξ Ὑπερβορέων, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἀνθρώπους πορευομένας ἀπικέσθαι ἐς Δῆλον ἔτι πρότερον Ὑπερόχης τε καὶ Λαοδίκης. ταύτας μὲν νυν τῇ Εἰλειθυίῃ ἀποφερούσας ἀντὶ τοῦ ὠκυτόκου τὸν ἐτάξαντο φόρον ἀπικέσθαι· τὴν δὲ Ἀργὴν τε καὶ τὴν Ὠπιν ἅμα αὐτοῖσι τοῖσι θεοῖσι ἀπικέσθαι λέγουσι, καὶ σφι τιμὰς ἄλλας δεδόσθαι πρὸς σφέων· καὶ γὰρ ἀγείρειν σφι τὰς γυναῖκας ἐπονομαζούσας τὰ οὐνόματα ἐν τῷ ὕμνῳ τὸν σφι Ὠλὴν ἀνὴρ Λύκιος ἐποίησε· παρὰ δὲ σφέων μαθόντας νησιώτας τε καὶ Ἰωνας ὑμνέειν Ὠπὶν τε καὶ Ἀργὴν ὀνομάζοντάς τε καὶ ἀγείροντας· (οὗτος δὲ ὁ Ὠλὴν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παλαιοὺς ὕμνους ἐποίησε ἐκ Λυκίης ἐλθὼν τοὺς ἀειδομένους ἐν Δήλῳ) καὶ τῶν μηρίων καταγιζομένων ἐπὶ τῷ βωμῷ τὴν σπυδὸν, ταύτην ἐπὶ τὴν θήκην τῆς Ὠπιός τε καὶ Ἀργῆς ἀναισιμουῖσθαι ἐπιβαλλομένην. ἡ δὲ θήκη αὐτέων ἐστὶ ὑπισθε τοῦ Ἀρτεμισίου, πρὸς ἣν τετραμμένη, ἀγ. οτάτω τοῦ Κηΐων ἱστιητορίου.

36. Καὶ ταῦτα μὲν Ὑπερβορέων πέρι εἰρήσθω. τὸν γὰρ περὶ Ἀβάριος λόγον τοῦ λεγομένου εἶναι Ὑπερβορέω οὐ λέγω, λέγων ὥς τὸν οἷστὸς περιέφερε κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν οὐδὲν σιτεύμενον. Εἰ δὲ εἰσὶ τινες Ὑπερβόρειοι ἄν-

θρωποι, εἰσὶ καὶ ὑπερνότιοι ἄλλοι. γελῶ δὲ ὁρέων Γῆς περιόδους γράψαντας πολλοὺς ἤδη, καὶ οὐδένα νόον ἔχον-
τας ἐξηγησάμενον· οἱ Ὠκεανόν τε ῥέοντα γράφουσι πέριξ
τὴν γῆν ἐοῦσαν κυκλοτερέα ὡς ἀπὸ τόρνου, καὶ τὴν Ἀσίην
τῇ Εὐρώπῃ ποιούντων ἴσην. ἐν ὀλίγοις γὰρ ἐγὼ δηλώσω
μέγαθος τε ἐκάστης αὐτέων, καὶ οἷη τίς ἐστι ἐς γραφὴν
ἐκάστη.

37. [ΑΣΙΗΝ]* ΠΕΡΣΑΙ οἰκέουσι κατήκοντες ἐπὶ τὴν
νοτίην θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην. τουτέων δ'
ὑπεροικέουσι πρὸς βορέῳ ἀνέμου Μῆδοι· Μήδων δὲ Σάσ-
πειρες· Σασπείρων δὲ Κόλχοι κατήκοντες ἐπὶ τὴν βορηήν
θάλασσαν ἐς τὴν Φάσις ποταμὸς ἐκδιδοῖ. ταῦτα τέσσερα
ἔθνεα οἰκέει ἐκ θαλάσσης ἐς θάλασσαν. 38. Ἐνθεῦτεν
δὲ τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀκταὶ διφάσιαι ἀπ' αὐτῆς κατατείνουσι
ἐς θάλασσαν, τὰς ἐγὼ ἀπηγήσομαι. ἔνθεν μὲν ἡ ἀκτὴ ἡ
ἐτέρη τὰ πρὸς βορῆν ἀπὸ Φάσιος ἀρξαμένη παρατέταται
ἐς θάλασσαν παρά τε τὸν Πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον
μέχρι Σιγείου τοῦ Τρωϊκοῦ· τὰ δὲ πρὸς νότον, ἡ αὐτὴ
αὕτη ἀκτὴ ἀπὸ τοῦ Μυριανδρικοῦ κόλπου τοῦ πρὸς Φοινίκη
κειμένου τείνει τὰ ἐς θάλασσαν μέχρι Τριοπίου ἄκρης.
οἰκέει δ' ἐν τῇ ἀκτῇ ταύτῃ ἔθνεα ἀνθρώπων τριήκοντα.
αὕτη μὲν νυν ἡ ἐτέρη τῶν ἀκτέων. 39. Ἡ δὲ δὴ ἐτέρη
ἀπὸ Περσέων ἀρξαμένη παρατέταται ἐς τὴν Ἐρυθρὴν
θάλασσαν· ἡ τε Περσικὴ, καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης ἐκδεκομένη
Ἀσσυρίη, καὶ ἀπὸ Ἀσσυρίης ἡ Ἀραβίη. λήγει δὲ αὕτη
(οὐ λήγουσα εἰ μὴ νόμῳ) ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον, ἐς
τὸν Δαρεῖος ἐκ τοῦ Νείλου διώρυχα ἐσήγαγε. Μέχρι μὲν
νυν Φοινίκης ἀπὸ Περσέων χώρος πλατὺς καὶ πολλὸς ἐστι·
τὸ δ' ἀπὸ Φοινίκης παρήκει διὰ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἡ ἀκτὴ
αὕτη παρά τε Συρίην τὴν Παλαιστίνην, καὶ Αἴγυπτον ἐς
τὴν τελευτῇ· ἐν τῇ ἔθνεά ἐστι τρία μούνα. Ταῦτα μὲν
ἀπὸ Περσέων τὰ πρὸς ἐσπέρης τῆς Ἀσίας ἔχοντά ἐστι.
40. Τὰ δὲ κατύπερθε Περσέων, καὶ Μήδων, καὶ Σασπεί-

* 37. [Ἀσίην] a conjectural addition by Schweig.

ρων, καὶ Κόλχων, τὰ πρὸς ἡῷ τε καὶ ἡέλιον ἀνατέλλοντα, ἔνθεν μὲν ἡ Ἐρυθρὴ παρήκει θάλασσα· πρὸς βορέῳ δὲ ἡ Κασπίη τε θάλασσα, καὶ ὁ Ἀραξὴς ποταμὸς ῥέων πρὸς ἡέλιον ἀνίσχοντα· μέχρι δὲ τῆς Ἰνδικῆς οἰκέεται Ἀσίη· τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης ἐρήμος ἤδη τὸ πρὸς τὴν ἑῷ, οὐδ' ἔχει οὐδεὶς φράσαι οἶον δὴ τί ἐστι. Τοιαύτη μὲν καὶ τοσαύτη ἡ Ἀσίη ἐστί.

41. Ἡ δὲ Λιβύη ἐν τῇ ἀκτῇ τῇ ἐτέρῃ ἐστί· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου Λιβύη ἤδη ἐκδέκεται. κατὰ μὲν νυν Αἴγυπτον ἡ ἀκτὴ αὕτη στερινὴ ἐστί· ἀπὸ γὰρ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν δέκα μυριάδες εἰσὶ ὀργυιέων· αὐταὶ δ' ἂν εἰεν χίλιοι στάδιοι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στεينوῦ τούτου κάρτα πλατέα τυγχάνει εἶουσα ἡ ἀκτὴ ἣτις Λιβύη κέκληται. 42. Θωυμάζω ὦν τῶν διουρισάντων καὶ διελόντων Λιβύην τε καὶ Ἀσίην καὶ Εὐρώπην· οὐ γὰρ σμικρὰ τὰ διαφέροντα αὐτέων ἐστί. μήκει μὲν γὰρ παρ' ἀμφοτέρας παρήκει ἡ Εὐρώπη· εὐρεος δὲ πέρι οὐδὲ συμβαλέειν ἀξίη φαίνεται μοι εἶναι. Λιβύη μὲν γὰρ δηλοῖ ἐωυτὴν ἐοῦσα περίρρυτος πλὴν ὅσον αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀσίην οὐρίζει, Νεκῶ τοῦ Αἰγυπτίων βασιλῆος πρώτου τῶν ἡμεῖς ἴδμεν καταδέξαντος. ὅς ἐπεὶ τε τὴν διώρυχα ἐπαύσατο ὀρύσσων τὴν ἐκ τοῦ Νείλου διέχουσαν ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον, ἀπέπεμψε Φοίνικας ἄνδρας πλοίοισι ἐντειλάμενος ἐς τὸ ὀπίσω δι' Ἡρακληίων στηλέων διεκπλέειν ἕως ἐς τὴν βορρῆην θάλασσαν, καὶ οὕτω ἐς Αἴγυπτον ἀπικνέεσθαι. Ὁρμηθέντες ὦν οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἔπλεον τὴν νοτίην θάλασσαν. ὅκως δὲ γίνοιτο φθινόπωρον, προσίσχοντες ἂν σπείρεσκον τὴν γῆν ἵνα ἐκάστοτε τῆς Λιβύης πλέοντες γινοίατο, καὶ μένεσκον τὸν ἄμνητον· θερίσαντες δ' ἂν τὸν σίτον ἔπλεον· ὥστε δύο ἐτέων διεξεληθόντων τρίτῳ ἔτεϊ κάμψαντες Ἡρακληΐας στήλας ἀπῆκοντο ἐς Αἴγυπτον. καὶ ἔλεγον, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλῳ δὲ δή τε, ὡς περιπλώοντες τὴν Λιβύην τὸν ἡέλιον ἔσχον ἐς τὰ δεξιὰ. οὕτω μὲν αὕτη ἐγνώσθη τὸ πρῶτον. 43. Μετὰ δὲ, Καρχηδόνιοί εἰσι οἱ λέγοντες. ἐπὶ Σατάσπης γε ὁ

Τεάσπιος, ἀνὴρ Ἀχαιμενίδης, οὐ περιέπλωσε Λιβύην ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεμφθεῖς· ἀλλὰ δείσας τό τε μῆκος τοῦ πλόου καὶ τὴν ἐρημίην ἀπῆλθε ὀπίσω, οὐδ' ἐπετέλεσε τὸν ἐπέταξέ οἱ ἡ μήτηρ ἄεθλον. Θυγατέρα γὰρ Ζωπύρου τοῦ Μεγαβύζου ἐβίησατο παρθένον· ἔπειτα μέλλοντος αὐτοῦ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην ἀνασκολοπιεῖσθαι ὑπὸ Ξέρξῳ βασιλῆος, ἡ μήτηρ τοῦ Σατάσπεος, ἐοῦσα Δαρείου ἀδελφεῇ, παραιτήσατο φᾶσά οἱ αὐτὴ μέζω ζημίην ἐπιθήσειν ἢ περ ἐκεῖνον· Λιβύην γάρ οἱ ἀνάγκην ἔσεσθαι περιπλῶειν, ἐς ὃ ἂν ἀπίκηται περιπλέων αὐτὴν ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. συγχωρήσαντος δὲ Ξέρξῳ ἐπὶ τούτοισι, ὁ Σατάσπης ἀπικόμενος ἐς Αἴγυπτον, καὶ λαβὼν νέα τε καὶ ναύτας παρὰ τουτέων, ἔπλεε παρὰ Ἑρακληΐας στήλας. διεκπλώσας δὲ, καὶ κάμψας τὸ ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης τῷ οὔνομα Σολόεις ἐστὶ, ἔπλεε πρὸς μεσαμβρίην· περήσας δὲ θάλασσαν πολλὴν ἐν πολλοῖσι μήνεσι, ἐπεὶ τε τοῦ πλεῦνος αἰεὶ ἔδεε, ἀποστρέψας ὀπίσω ἀπέπλεε ἐς Αἴγυπτον. Ἐκ δὲ ταύτης ἀπικόμενος παρὰ βασιλῆα Ξέρξεα ἔλεγε φᾶς τὰ προσωτάτω ἀνθρώπους σμικροὺς παραπλέειν ἐσθῆτι φοινικῇ διαχρεωμένους, οἷ, ὅκως σφεῖς καταγοίατο τῇ νηϊ, φεύγεσκον πρὸς τὰ οὖρεα λείποντες τὰς πόλιας· αὐτοὶ δὲ ἀδικεῖν οὐδὲν ἐσιόντες, πρόβατα δὲ μούνα ἐξ αὐτέων λαμβάνειν. τοῦ δὲ μὴ περιπλῶσαι Λιβύην παντελῶς αἴτιον τόδε ἔλεγε· τὸ πλοῖον τὸ πρόσω οὐ δυνατόν ἐστι προβαίνειν, ἀλλ' ἐνίσχυσθαι. Ξέρξης δὲ οὐ οἱ συγγινώσκων λέγειν ἀληθέα, οὐκ ἐπιτελέσαντά τε τὸν προκείμενον ἄεθλον ἀνεσκολόπισε τὴν ἀρχαίην δίκην ἐπιτιμῶν. τούτου δὲ τοῦ Σατάσπεος εὐνοῦχος ἀπέδρη ἐς Σάμον, ἐπεὶ τε ἐπύθετο τάχιστα τὸν δεσπότεα τετελευτηκότα, ἔχων χρήματα μεγάλα τὰ Σάμιος ἀνὴρ κατέσχε· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὔνομα ἐκὼν ἐπιλήθομαι.

44. Τῆς δὲ Ἀσίης τὰ πολλὰ ὑπὸ Δαρείου ἐξευρέθη· ὃς βουλόμενος Ἰνδὸν ποταμὸν, ὃς κροκοδείλους δεύτερος οὗτος ποταμῶν πάντων παρέχεται, τοῦτον τὸν ποταμὸν εἰδέναι τῇ ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ, πέμπει πλοίοισι ἄλλους

τε τοῖσι ἐπίστευε τὴν ἀληθείην ἐρέειν, καὶ δὴ καὶ Σκύλακα ἄνδρα Καρνανδέα. οἱ δὲ ὀρμηθέντες ἐκ Κασπατύρου τε πόλιος καὶ τῆς Πακτυϊκῆς γῆς ἔπλεον κατὰ ποταμὸν πρὸς ἡῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐς θάλασσαν· διὰ θαλάσσης δὲ πρὸς ἐσπέρην πλέοντες τριηκοστῷ μηνὶ ἀπικνέονται ἐς τοῦτον τὸν χῶρον, ὅθεν ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς τοὺς Φοίνικας, τοὺς πρότερον εἶπα, ἀπέστειλε περιπλώειν Λιβύην. μετὰ δὲ τούτους περιπλώσαντας, Ἰνδοὺς τε κατεστρέψατο Δαρεῖος, καὶ τῇ θαλάσῃ ταύτῃ ἐχράτο. οὕτω καὶ τῆς Ἀσίας πλὴν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, τὰ ἄλλα ἀνεύρηται ὁμοῖα παρεχομένη τῇ Λιβύῃ. 45. Ἡ δὲ Εὐρώπῃ πρὸς οὐδαμῶν φανερὴ ἐστὶ γινωσκομένη, οὔτε τὰ πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα, οὔτε τὰ πρὸς βορῇν, εἰ περιῤῥύτος ἐστὶ· μήκει δὲ γινώσκεται παρ' ἀμφοτέρας παρήκουσα. Οὐδ' ἔχω συμβαλέσθαι ἐπ' ὅτεν μὴ εὐούση γῇ οὐνόματα τριφάσια κέεται ἐπωνυμίας ἔχοντα γυναικῶν, καὶ οὐρίσματα αὐτῇ Νεῖλός τε ὁ Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη, καὶ Φάσις ὁ Κόλχος· (οἱ δὲ Τάναϊν ποταμὸν τὸν Μαιήτην καὶ Πορθμήϊα τὰ Κιμμέρια λέγουσι) οὐδὲ τῶν διουρισάντων τὰ οὐνόματα πυθέσθαι, καὶ ὅθεν ἔθεντο τὰς ἐπωνυμίας. ἢ δὴ γὰρ Λιβύῃ μὲν ἐπὶ Λιβύης λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἔχειν τὸ οὐνομα γυναικὸς αὐτόχθονος· ἢ δὲ Ἀσίῃ ἐπὶ τῆς Προμηθέος γυναικὸς τὴν ἐπωνυμίην. καὶ τούτου μὲν μεταλαμβάνονται τοῦ οὐνόματος Λυδοὶ φάμενοι ἐπὶ Ἀσίῳ, τοῦ Κότυος, τοῦ Μάνεω, κεκληῖσθαι τὴν Ἀσίην, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς Προμηθέος Ἀσίας· ἀπ' ὅτεν καὶ τὴν ἐν Σάρδισι φυλὴν κεκληῖσθαι Ἀσιάδα. Ἡ δὲ δὴ Εὐρώπῃ οὔτε εἰ περιῤῥύτος ἐστὶ γινώσκεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων· οὔτε ὁκόθεν τὸ οὐνομα ἔλαβε τοῦτο, οὔτε ὅστις οἱ ἦν ὁ θέμενος φαίνεται· εἰ μὴ ἀπὸ τῆς Τυρίας φήσομεν Εὐρώπης λαβεῖν τὸ οὐνομα τὴν χώραν, πρότερον δὲ ἦν ἄρα ἀνώνυμος ὥσπερ αἱ ἕτεραι. ἀλλ' αὕτη γε ἐκ τῆς Ἀσίας τε φαίνεται εὐούσα, καὶ οὐκ ἀπικομένη ἐς τὴν γῆν ταύτην ἢ τις νῦν ὑπὸ Ἑλλήνων Εὐρώπῃ καλέεται, ἀλλ' ὅσον ἐκ Φοινίκης ἐς Κρήτην, ἐκ Κρήτης δὲ ἐς Λυκίην.

Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· τοῖσι γὰρ νομιζομένοισι αὐτέων χρῆσόμεθα.

46. Ὁ ΔΕ ΠΟΝΤΟΣ ὁ Εὐξείνιος, ἐπ' ὃν ἐστρατεύετο Δαρεῖος, χωρέων πασέων παρέχεται ἔξω τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεα ἀμαθέστατα. οὔτε γὰρ ἔθνος τῶν ἐντὸς τοῦ Πόντου οὐδὲν ἔχομεν προβαλέσθαι σοφίης πέρι, οὔτε ἄνδρα λόγιον οὔδαμεν γενόμενον, πάρεξ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεος, καὶ Ἀναχάρσιος. Τῷ δὲ Σκυθικῷ γένει ἐν μὲν τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπῆϊων πρηγμάτων σοφώτατα πάντων ἐξεύρηται τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· τὰ μέντοι ἄλλα οὐκ ἄγαμαι· τὸ δὲ μέγιστον οὕτω σφι ἀνεύρηται, ὥστε ἀποφυγέειν τε μηδένα ἐπελθόντα ἐπὶ σφέας, μὴ βουλομένους τε ἐξευρεθῆναι καταλαβεῖν μὴ οἷόν τε εἶναι. τοῖσι γὰρ μήτε ἄστεα μήτε τείχεα ἢ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἐόντες πάντες ἕωσι ἵπποτοξόται, ζῶοντες μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων, οἰκήματ' ἀπέχονται ἢ ἐπὶ ζευγέων, κῶς οὐκ ἂν εἶησαν οὗτοι ἄμαχοί τε καὶ ἄποροι προσμίσγειν ; 47. Ἐξεύρηται δὲ σφι ταῦτα, τῆς τε γῆς ἐούσης ἐπιτηδέης, καὶ τῶν ποταμῶν ἐόντων σφι συμμάχων. ἢ τε γὰρ γῆ ἐούσα πεδιάς αὕτη ποιῶδης τε καὶ εὐνδρός ἐστι· ποταμοὶ τε δι' αὐτῆς ῥέουσι οὐ πολλῷ τέφ' ἀριθμὸν ἐλάσσονες τῶν ἐν Αἰγύπτῳ διωρύχων. ὅσοι δὲ οὐνομαστοὶ τέ εἰσι αὐτέων, καὶ προσπλωτοὶ ἀπὸ θαλάσσης, τούτους οὐνομανέω. Ἰστρος μὲν πεντάστομος· μετὰ δὲ, Τύρης τε, καὶ Ὑπανίς, καὶ Βορυσθένης, καὶ Παντικιάης, καὶ Ὑπάκυρις, καὶ Γέρβρος, καὶ Τάναϊς. ῥέουσι δὲ οὗτοι κατὰ τάδε.

48. Ἰστρος μὲν, ἐὼν μέγιστος ποταμῶν πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἴσος αἰεὶ αὐτὸς ἐωυτῷ ῥέει καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος. πρῶτος δὲ τὸ ἀπ' ἐσπέρης τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ ῥέων κατὰ τοιόνδε μέγιστος γέγονε ποταμῶν καὶ ἄλλων εἰς αὐτὸν ἐκδιδόντων. εἰσὶ δὲ οἷδε οἱ μέγαν αὐτὸν ποιεῦντες· διὰ μὲν γε τῆς Σκυθικῆς χώρας πέντε μὲν οἱ ῥέοντες, τὸν τε Σκύθαι Πόρατα καλέουσι, Ἕλληνες δὲ Πυρετόν· καὶ ἄλλος Τιαραντός· καὶ Ἀραρός τε, καὶ Νάπαρις, καὶ Ὀρῆσσιος. ὁ μὲν πρῶτος λεχθεὶς τῶν ποταμῶν μέγας, καὶ

πρὸς ἡῷ ῥέων ἀνακοινοῦται τῷ Ἰστρῷ τὸ ὕδωρ· ὁ δὲ δεύ-
τερος λεχθεὶς Τιαραντὸς πρὸς ἐσπέρης τε μᾶλλον, καὶ
ἐλάσσω. ὁ δὲ δὴ Ἀραρός τε καὶ ὁ Νάπαρις καὶ ὁ Ὀρδησ-
σὸς διὰ μέσου τούτων ἰόντες ἐσβάλλουσι ἐς τὸν Ἰστρον.
οὗτοι μὲν αὐτιγενέες ποταμοὶ Σκυθικοὶ συμπληθύνουσι αὐ-
τόν.

49. Ἐκ δὲ Ἀγαθύρων Μάρις ποταμὸς ῥέων
συμμίσγεται τῷ Ἰστρῷ. ἐκ δὲ τοῦ Αἴμου τῶν κορυφῶν
τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι ῥέοντες πρὸς βορῇν ἄνεμον ἐσβάλ-
λουσι ἐς αὐτόν, Ἀτλας, καὶ Αὔρας, καὶ Τίβισις· διὰ δὲ
Θρηήκης καὶ Θρηήκων τῶν Κροβύζων ῥέοντες, Ἀθρυνς, καὶ
Νόης, καὶ Ἀρτάνης, ἐκδιδούσι ἐς τὸν Ἰστρον· ἐκ δὲ Παιό-
νων καὶ οὔρεος Ῥοδόπης Σκίος ποταμὸς μέσον σχίζων τὸν
Αἴμον ἐκδιδοῖ ἐς αὐτόν. ἐξ Ἰλλυριῶν δὲ ῥέων πρὸς βορῇν
ἄνεμον Ἀγγρος ποταμὸς ἐσβάλλει ἐς πεδῖον τὸ Τριβαλ-
λικόν, καὶ ἐς ποταμὸν Βρόγγον· ὁ δὲ Βρόγγος ἐς τὸν Ἰσ-
τρον· οὕτω ἀμφοτέρους ἔοντας μεγάλους ὁ Ἰστρος δέκεται.
ἐκ δὲ τῆς κατύπερθε χώρας Ὀμβρίκων Κάρπις ποταμὸς,
καὶ ἄλλος Ἀλπις ποταμὸς πρὸς βορῇν ῥέοντες ἄνεμον καὶ
οὗτοι ἐκδιδούσι ἐς αὐτόν. ῥέει γὰρ δὴ διὰ πάσης τῆς Εὐ-
ρώπης ὁ Ἰστρος ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν, οἱ ἔσχατοι πρὸς
ἡλίου δυσμέων μετὰ Κύνητας οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ·
οἷων δὲ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης ἐς τὰ πλάγια τῆς Σκυθίης
ἐσβάλλει.

50. Τουτέων ὧν τῶν καταλεχθέντων καὶ
ἄλλων πολλῶν συμβαλλομένων τὸ σφέτερον ὕδωρ γίνεται
ὁ Ἰστρος ποταμῶν μέγιστος. ἐπεὶ ὕδωρ γε ἐν πρὸς ἐν
συμβάλλειν, ὁ Νεῖλος πλήθει ἀποκρατέει· ἐς γὰρ δὴ τοῦ-
τον οὔτε ποταμὸς, οὔτε κρήνη οὐδεμίη ἐσδιδούσα ἐς πλη-
θὸς οἱ συμβάλλεται. ἴσος δὲ αἰεὶ ῥέει ἐν τε θέρεϊ καὶ
χειμῶνι ὁ Ἰστρος, κατὰ τοιόνδε τι ὥς ἐμοὶ δοκέει. τοῦ μὲν
χειμῶνος ἐστὶ ὅσος πέρ ἐστι, ὀλίγῳ τε μέζων τῆς ἐωυτοῦ
φύσιος γίνεται· ὕεται γὰρ ἡ γῆ αὕτη τοῦ χειμῶνος πάμ-
παν ὀλίγῳ, νιφετῷ δὲ πάντα χρέεται. τοῦ δὲ θέρεος ἡ
χιὼν ἡ ἐν τῷ χειμῶνι πεσοῦσα ἐοῦσα ἀμφιλαφῆς τηκο-
μένη πάντοθεν ἐσδιδοῖ ἐς τὸν Ἰστρον· αὕτη τε δὴ ἡ χιὼν
ἐσδιδούσα ἐς αὐτόν συμπληθύνει, καὶ ὄμβροι πολλοὶ τε καὶ

λάβροι σὺν αὐτῇ· ὕει γὰρ δὴ τὸ θέρος. ὅσῳ δὲ πλέον ἐπ' ἐωντὸν ὕδωρ ὁ ἥλιος ἐπέλκεται ἐν τῷ θέρεϊ ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, τοσούτῳ τὰ συμμिशγόμενα τῷ Ἰστρῷ πολλαπλήσιά ἐστι τοῦ θέρεος ἢ περ τοῦ χειμῶνος· ἀντιτιθέμενα δὲ ταῦτα ἀντισήκωσις γίνεται ὥστε ἴσον μιν αἰεὶ φαίνεσθαι ἔόντα.

51. Εἰς μὲν δὴ τῶν ποταμῶν τοῖσι Σκύθῃσί ἐστι ὁ Ἰστρος· μετὰ δὲ τοῦτον Τύρης, ὃς ἀπὸ βορρῶ μὲν ἀνέμου ὀρμάται, ἄρχεται δὲ ῥέων ἐκ λίμνης μεγάλης ἣ οὐρίζει τὴν τε Σκυθικὴν καὶ τὴν Νευρίδα γῆν. ἐπὶ δὲ τῷ στόματι αὐτοῦ κατοίκηνται Ἕλληνες οἱ Τυρίται καλέονται.

52. Τρίτος δὲ Ὑπανίς ποταμὸς ὀρμάται μὲν ἐκ τῆς Σκυθικῆς, ῥέει δὲ ἐκ λίμνης μεγάλης τὴν περίξ νέμονται ἵπποι ἄγριοι λευκοί. καλέεται δ' ἡ λίμνη αὕτη ὀρθῶς μήτηρ Ὑπάνιος. ἐκ ταύτης ὧν ἀνατέλλων ὁ Ὑπανίς ποταμὸς ῥέει ἐπὶ μὲν πέντε ἡμερέων πλὸν βραχὺς καὶ γλυκὺς ἔτι ἀπὸ δὲ τούτου πρὸς θαλάσσης τεσσέρων ἡμερέων πλὸν πικρὸς αἰνῶς. ἐκδιδοὶ γὰρ ἐς αὐτὸν κρήνη πικρὴ, οὕτω δὴ τι ἐοῦσα πικρὴ ἢ μεγάλῃ σμικρὴ ἐοῦσα κρινᾷ τὸν Ὑπανιν ἔόντα ποταμὸν ἐν ὀλίγοισι μέγαν. ἔστι δὲ ἡ κρήνη αὕτη ἐν οὖροισι χώρας τῆς τε ἀροτήρων Σκυθῶν καὶ Ἀλαζώνων· οὖνομα δὲ τῇ κρήνῃ, καὶ ὅθεν ῥέει τῷ χώρῳ, Σκυθιστὶ μὲν Ἐξαμπαῖος· κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν Ἰραὶ ὁδοί. συνάγουσι δὲ τὰ τέρματα ὃ τε Τύρης καὶ ὁ Ὑπανίς κατὰ Ἀλαζώνας· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἀποστρέψας ἐκάτερος ῥέει εὐρύνων τὸ μέσον.

53. Τέταρτος δὲ Βορυσθένης ποταμός, ὃς ἐστι μέγιστός τε μετὰ Ἰστρον τοιέων, καὶ πολυαρκέστατος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας οὐτι μῶνον τῶν Σκυθικῶν ποταμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, πλὴν Νείλου τοῦ Αἰγυπτίου· τούτῳ γὰρ οὐκ οἶά τέ ἐστι συμβαλέειν ἄλλον ποταμὸν· τῶν δὲ λοιπῶν Βορυσθένης ἐστὶ πολυαρκέστατος. ὃς νομάς τε καλλίστας καὶ εὐκομιδεστάτας κτήνεσι παρέχεται, ἰχθύας τε ἀρίστους διακριδὸν καὶ πλείστους· πίνεσθαί τε ἡδιστός ἐστι· ῥέει τε καθαρὸς παρὰ θολεροῖσι. σπόρος

τε παρ' αὐτὸν ἄριστος γίνεται· ποίη τε τῇ οὐ σπείρεται ἢ χώρῃ βαθυτάτῃ· ἅλεις τε ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ αὐτόματοι πηγίνονται ἄπλετοι· κήτεά τε μεγάλα ἀνάκανθα, τὰ ἀντακαίους καλέουσι, παρέχεται ἐς ταρίχενσιν· ἄλλα τε πολλὰ θωυμάσαι ἄξια. Μέχρι μὲν νυν Γέρρῳ χώρου, ἐς τὸν τεσσεράκοντα ἡμερέων πλόος ἐστὶ, γινώσκεται ῥέων ἀπὸ βορέω ἀνέμου· τὸ δὲ κατύπερθε δι' ὧν ῥέει ἀνθρώπων οὐδεὶς ἔχει φράσαι. φαίνεται δὲ ῥέων δι' ἐρήμου ἐς τῶν γεωργῶν Σκυθέων τὴν χώραν· οὗτοι γὰρ οἱ Σκύθαι παρ' αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἡμερέων πλόον νέμονται. μούνου δὲ τούτου τοῦ ποταμοῦ καὶ Νείλου οὐκ ἔχω φράσαι τὰς πηγάς· δοκέω δὲ, οὐδὲ οὐδεὶς Ἑλλήνων. Ἀγχοῦ τε δὴ θαλάσσης ὁ Βορυσθένης ῥέων γίνεται, καὶ οἱ συμμίσγεται ὁ Ὑπανὺς ἐς τὠντὸ ἔλος ἐκδιδοῦς. τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ποταμῶν τουτέων ἐὼν ἔμβολον τῆς χώρας Ἰππόλειώ ἄκρῃ καλέεται· ἐν δὲ αὐτῷ ἱρὸν Διήμητρος ἐνίδρυται· πέρην δὲ τοῦ ἱροῦ ἐπὶ τῷ Ὑπάνι Βορυσθενεΐται κατοίκηνται. ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τουτέων τῶν ποταμῶν.

54. Μετὰ δὲ τούτους πέμπτος ποταμὸς ἄλλος τῷ ὄνῳ Παντικιάπης. ῥέει δὲ καὶ οὗτος ἀπὸ βορέω τε καὶ ἐκ λίμνης, καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ Βορυσθέneos νέμονται οἱ γεωργοὶ Σκύθαι· ἐκδιδοῖ δὲ ἐς τὴν Ὑλαίην· παραμειψάμενος δὲ ταύτην τῷ Βορυσθενεΐ συμμίσγεται.

55. Ἐκτος δὲ Ὑπάκυρις ποταμὸς, ὃς ὁρμάται μὲν ἐκ λίμνης, διὰ μέσων δὲ τῶν νομάδων Σκυθέων ῥέων ἐκδιδοῖ κατὰ Καρκινίτιν πόλιν ἐς δεξιὴν ἀπέργων τὴν τε Ὑλαίην καὶ τὸν Ἀχιλλήϊον καλεόμενον Δρόμον.

56. Ἐβδομος δὲ Γέρρῳ ποταμὸς ἀπέσχισται μὲν ἀπὸ τοῦ Βορυσθέneos κατὰ τοῦτο τῆς χώρας ἐς ὃ γινώσκεται ὁ Βορυσθένης· ἀπέσχισται μὲν νυν ἐκ τούτου τοῦ χώρου, ὄνομα δὲ ἔχει τόπερ ὁ χώρος αὐτὸς Γέρρῳ. ῥέων δ' ἐς θάλασσαν οὐρίζει τὴν τε τῶν Νομάδων χώραν, καὶ τὴν τῶν βασιληῶν Σκυθέων· ἐκδιδοῖ δὲ ἐς τὸν Ὑπάκυριν.

57. Ὀγδοὸς δὲ διὰ Τάναϊς ποταμὸς, ὃς ῥέει τὰ ἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης ὀρμεώμενος, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς μέζω ἔτι λίμνην καλεομένην

Μαιήτιν, ἥ οὐρίζει Σκύθας τε τοὺς βασιληῖους καὶ Σαυρομάτας. ἐς δὲ Τάναϊν τοῦτον ἄλλος ποταμὸς ἐσβάλλει τῷ οὐνομά ἐστι Ὑργις. 58. Τοῖσι μὲν δὴ οὐνομαστοῖσι ποταμοῖσι οὕτω δὴ τι οἱ Σκύθαι ἐσκευάδαται. Τοῖσι δὲ κτήνεσι ἡ ποίη ἀναφυομένη ἐν τῇ Σκυθικῇ ἔστι ἐπιχολωτάτη πασέων ποιέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· ἀνοιγομένοισι δὲ τοῖσι κτήνεσι ἐστι σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω ἔχει.

59. Τὰ μὲν δὴ μέγιστα οὕτω σφί εὖπορά ἐστι. τὰ δὲ λοιπὰ νόμαια κατὰ τάδε σφί διακέεται. Θεοὺς μὲν μόνους τούσδε ἱλάσκονται· Ἰστίην μὲν μάλιστα· ἐπὶ δὲ Δία τε καὶ Γῆν, νομίζοντες τὴν Γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναιῖκα· μετὰ δὲ τούτους, Ἀπόλλωνά τε καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην, καὶ Ἡρακλέα, καὶ Ἄρεα. τούτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νενομίκασι· οἱ δὲ καλεόμενοι βασιλῆῖοι Σκύθαι καὶ τῷ Ποσειδέωνι θύουσι. οὐνομάζεται δὲ Σκυθιστὶ Ἰστίη μὲν Ταβιτί· Ζεὺς δὲ ὀρθότατα κατὰ γνώμην γε τὴν ἐμὴν καλέεται Παπαῖος· Γῆ δὲ Ἀπία· Ἀπόλλων δὲ Οἰτόσυρος· οὐρανίη δὲ Ἀφροδίτη Ἀρτίμπασα· Ποσειδέων δὲ Θαμμάσας. ἀγάλματα δὲ καὶ βωμοὺς καὶ νηοὺς οὐ νομίζουσ ποιεῖν, πλὴν Ἀρηῖ· τούτῳ δὲ νομίζουσι. 60. Θυσίῃ

δὲ ἡ αὐτὴ πᾶσι κατέστηκε περὶ πάντα τὰ ἱρὰ ὁμοίως ἐρδομένη ὧδε. τὸ μὲν ἱρήϊον αὐτὸ ἐμπεποδισμένον τοῦ ἐμπροσθίου πόδας ἔστηκε· ὁ δὲ θύων ὀπισθε τοῦ κτήνεος ἐστεῶς σπάσας τὴν ἀρχὴν τοῦ στρόφου καταβάλλει μιν· πίπτοντος δὲ τοῦ ἱρήϊου ἐπικαλέει τὸν θεὸν τῷ ἂν θύῃ· καὶ ἔπειτα βρόχῳ περὶ ὧν ἔβαλε τὸν αὐχένα, σκυταλίδα δὲ ἐμβαλὼν περιάγει, καὶ ἀποπνίγει, οὔτε πῦρ ἀνακαύσας, οὔτε καταρξάμενος, οὔτ' ἐπισπείσας· ἀποπνίξας δὲ καὶ ἀποδείρας τράπεται πρὸς ἔψησιν. 61. Τῆς δὲ γῆς τῆς

Σκυθικῆς αἰνῶς ἀξύλου εὐούσης, ὧδὲ σφί ἐς τὴν ἔψησιν τῶν κρεῶν ἐξεύρηται. ἐπεὰν ἀποδείρῳσι τὰ ἱρήϊα, γυμνοῦσι τὰ ὀστέα τῶν κρεῶν· ἔπειτα ἐσβάλλουσι, ἣν μὲν τύχῳσι ἔχοντες, ἐς λέβητας ἐπιχωρίους μάλιστα Λεσβίοισι κρητῆρσι πρησεικέλους, χωρὶς ἢ ὅτι πολλῶ μέζοντας· ἐς τούτους ἐσβάλλοντες ἔψουσι ὑποκαίοντες τὰ ὀστέα τῶν ἱρήϊων

ἦν δὲ μή σφι παρῇ λέβης, οἱ δὲ ἐς τὰς γαστέρας τῶν ἱρήϊων ἐσβάλλοντες τὰ κρέα πάντα, καὶ παραμίξαντες ὕδωρ ὑποκαίουσι τὰ ὀστέα. τὰ δὲ αἵθεται κάλλιστα· αἱ δὲ γαστέρες χωρέουσι εὐπετέως τὰ κρέα ἐψιλωμένα τῶν ὀστέων. καὶ οὕτω βοῦς τε ἑωυτὸν ἐξέψει, καὶ τᾶλλα ἱρήϊα ἑωυτὸ ἕκαστον. Ἐπεὰν δὲ ἐψηθῇ τὰ κρέα, ὁ θύσας τῶν κρεῶν καὶ τῶν σπλάγχνων ἀπαρξάμενος ῥίπτει ἐς τὸ ἔμπροσθεν. θύουσι δὲ καὶ τᾶλλα πρόβατα, καὶ ἵππους μάλιστα.

62. Τοῖσι μὲν δὴ ἄλλοισι τῶν θεῶν οὕτω θύουσι, καὶ ταῦτα τῶν κτηνέων. τῷ δὲ δὴ Ἄρῃ ὧδε. Κατὰ νομοῦς ἕκαστοισι τῶν ἀρχῆϊων ἐσίδρυταί σφι Ἄρης ἱρὸν τοιόνδε. φρυγάνων φάκελοι συννεvéαται ὅσον τ' ἐπὶ σταδίους τρεῖς μῆκος καὶ εὖρος, ὕψος δὲ ἔλασσον· ἄνω δὲ τούτου τετράγωνον ἄπεδον πεποιήται· καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστί ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἓν ἐπιβατὸν. ἕτεος δὲ ἕκαστον ἀμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκάτον ἐπινέουσι φρυγάνων· ὑπονοστήει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμώνων. Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ ὄγκου ἀκινάκης σιδήρεος ἱδρύται ἀρχαῖος ἕκαστοισι, καὶ τοῦτ' ἐστί τοῦ Ἄρης τὸ ἄγαλμα· τούτῳ δὲ τῷ ἀκινάκεϊ θυσίας ἐπετείουσι προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων. καὶ δὴ καὶ τοῖσδ' ἔτι πλέω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. Ὅσους δ' ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἓνα θύουσι τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ ᾧ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροῖφ. ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλῶν, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος· καὶ ἔπειτα ἀνενείκαντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος. ἄνω μὲν δὴ φορέουσι τοῦτο· κάτω δὲ παρὰ τὸ ἱρὸν ποιεῦσι τάδε. τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν τοὺς δεξιούς ὦμους πάντας ἀποτάμνοντες σὺν τῇσι χερσὶ ἐς τὸν ἡέρα ἰεῖσι· καὶ ἔπειτα καὶ τὰ ἄλλα ἀπέρξαντες ἱρήϊα ἀπαλλάσσονται· χεῖρ δὲ τῇ ἂν πέσῃ κέεται, καὶ χωρὶς ὁ νεκρός. 63. Θυσίαι μὲν νυν αὐταὶ σφι κατεστέασι. ὑσὶ δὲ οὗτοι οὐδὲν νομίζουσι, οὐδὲ τρέφειν τὸ παράπαν ἐν τῇ χώρῃ θέλουσι.

64. Τὰ δ' ἐς πόλεμον ἔχοντα ὧδέ σφι διακέεται. Ἐπεὰν

τὸν πρῶτον ἄνδρα καταβάλλῃ ἀνὴρ Σκύθης, τοῦ αἵματος ἐμπίνει. ὅσους δ' ἂν φονεύσῃ ἐν τῇ μάχῃ, τουτέων τὰς κεφαλὰς ἀποφέρει τῷ βασιλῇ· ἀπενείκας μὲν γὰρ κεφαλὴν τῆς λήϊης ματαλαμβάνει τὴν ἂν λάβωσι μὴ ἐνείκας δὲ οὐ. ἀποδείρει δὲ αὐτὴν τρόπῳ τοιῷδε. περιταμὼν κύκλῳ περὶ τὰ ὦτα, καὶ λαβόμενος τῆς κεφαλῆς ἐκσείει· μετὰ δὲ, σαρκίσας βοὸς πλευρῇ δέψει τῇσι χερσί· ὀργήσας δὲ αὐτὸ, ἅτε χειρόμακτρον ἔκτῃται· ἐκ δὲ τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου τὸν αὐτὸς ἐλαύνει, ἐκ τούτου ἐξάπτει, καὶ ἀγάλλεται. ὅς γὰρ ἂν πλεῖστα δέρματα χειρόμακτρα ἔχῃ, ἀνὴρ ἄριστος οὗτος κέκριται. πολλοὶ δὲ αὐτέων ἐκ τῶν ἀποδερμάτων καὶ χλαίνας ἐπείνυσθαι ποιεῦσι συρῖράπτοντες κατὰ περ βαίτας. πολλοὶ δὲ ἀνδρῶν ἐχθρῶν τὰς δεξιὰς χέρας νεκρῶν ἐόντων ἀποδείραντες αὐτοῖσι ὄνυξι καλύπτρας τῶν φαρετρέων ποιεῦνται. δέρμα δὲ ἀνθρώπου, καὶ παχὺ καὶ λαμπρὸν, ἦν ἄρα* σχεδὸν δερμάτων πάντων λαμπρότατον λευκότητι. πολλοὶ δὲ καὶ ὅλους ἄνδρας ἐκδείραντες, καὶ διατείναντες ἐπὶ ξύλων, ἐπ' ἵππων περιφέρουσι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω σφι νενόμισται. 65. Αὐτὰς δὲ τὰς κεφαλὰς οὐ τι πάντων ἀλλὰ τῶν ἐχθίστων ποιεῦσι τάδε. ἀποπρίσας ἕκαστος πᾶν τὸ ἔνερθε τῶν ὀφρύων ἐκκαθαίρει· καὶ ἦν μὲν ἡ πένης, ὃ δὲ ἔξωθεν ὠμοβοέην μούνην περιτείνας οὕτω χρᾶται· ἦν δὲ ἡ πλούσιος, τὴν μὲν ὠμοβοέην περιτείνει, ἔσωθεν δὲ περιχρυσώσας οὕτω χρᾶται ποτηρίῳ. ποιεῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν οἰκήϊων, ἦν σφι διάφοροι γένωνται, καὶ ἦν ἐπικρατήσῃ αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλεῖ. ξείνων δὲ οἱ ἐλθόντων τῶν ἂν λόγον ποιήνται, τὰς κεφαλὰς ταύτας παραφέρει, καὶ ἐπιλέγει, ὥς οἱ ἐόντες οἰκήϊοι πόλεμον προσεθήκαντο, καὶ σφῶν αὐτὸς ἐπεκράτησε, ταύτην ἀνδραγαθίην λέγοντες. 66. Ἀπαξ δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκάστου ὁ νομάρχης, ἕκαστος ἐν τῷ ἑωυτοῦ νομῷ, κρινῶ κρητῆρα οἴνου ἀπ' οὗ πίνουνσι τῶν Σκυθέων τοῖσι ἂν ἄνδρες πολέμιοι ἀραιορημένοι ἔωσι. τοῖσι δ' ἂν

* ἦν ἄρα, Schweighæuser's conjecture inserted in his text.

μὴ κατεργασμένον ἢ τοῦτο, οὐ γεύονται τοῦ οἴνου τούτου, ἀλλ' ἠτιμωμένοι ἀποκατέαται· ὄνειδος δέ σφί ἐστι μέγιστον τοῦτο. ὅσοι δὲ ἂν αὐτῶν καὶ κάρτα πολλοὺς ἄνδρας ἀναιρηκότες ἔωσι, οὗτοι δὲ σύνδυο κύλικας ἔχοντες πίνουσι ὁμοῦ.

67. Μάντιες δὲ Σκυθέων εἰσὶ πολλοὶ οἱ μαντεύονται ῥάβδοις ἰτεῖνῃσι πολλῇσι ὧδε. ἐπεὰν φακέλους ῥάβδων μεγάλους ἐνείκωνται, θέντες χαμαὶ διεξιέλίσσουσι αὐτούς· καὶ ἐπὶ μίαν ἐκάστην ῥάβδον τιθέντες θεσπίζουσι· ἅμα τε λέγοντες ταῦτα συνειλέουσι τὰς ῥάβδους ὀπίσω, καὶ αὖτις κατα μίαν συντιθεῖσι. αὕτη μὲν σφί ἡ μαντικὴ πατρωίη ἐστί. Οἱ δὲ Ἐνάρεες οἱ ἀνδρόγυνοι τὴν Ἀφροδίτην σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι. φιλύρης ὦν φλοιῷ μαντεύονται. ἐπεὰν τὴν φιλύρην τρίχα σχίσῃ, διαπλέκων ἐν τοῖσι δακτύλοις τοῖσι ἑωυτοῦ καὶ διαλύων χρᾶ. 68. Ἐπεὰν δὲ

βασιλεὺς ὁ Σκυθέων κάμῃ, μεταπέμπεται τῶν μαντίων ἄνδρας τρεῖς τοὺς εὐδοκιμέοντας μάλιστα, οἱ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ μαντεύονται· καὶ λέγουσι οὗτοι ὡς τὸ ἐπίπαν μάλιστα τάδε, ὡς τὰς βασιληΐας ἰστίας ἐπιόρκηκε ὃς καὶ ὃς, λέγοντες τῶν ἀστῶν τὸν ἂν δὴ λέγωσι. τὰς δὲ βασιληΐας ἰστίας νόμος Σκύθησι τὰ μάλιστά ἐστι ὁμνύναι τότε, ἐπεὰν τὸν μέγιστον ὄρκον ἐθέλωσι ὁμνύναι. αὐτίκα δὲ διαλελαμμένος ἄγεται οὗτος τὸν ἂν δὴ φῶσι ἐπιορκῆσαι· ἀπιγμένον δὲ ἐλέγχουσι οἱ μάντιες, ὡς ἐπιορκήσας φαίνεται ἐν τῇ μαντικῇ τὰς βασιληΐας ἰστίας, καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει ὁ βασιλεὺς· ὁ δὲ ἀρνέεται οὐ φάμενος ἐπιορκῆσαι, καὶ δεινολογέεται. ἀρνεομένου δὲ τούτου, ὁ βασιλεὺς μεταπέμπεται ἄλλους διπλησίους μάντιας. καὶ ἦν μὲν* καὶ οὗτοι ἐσορέωντες ἐς τὴν μαντικὴν καταδήσωσι ἐπιορκῆσαι, τοῦ δὲ ἰθέως τὴν κεφαλὴν ἀποτάμνουσι καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ διαλαγχάνουσι οἱ πρῶτοι τῶν μαντίων· ἦν δὲ οἱ ἐπελθόντες μάντιες ἀπολύσωσι, ἄλλοι πάρεισι μάντιες, καὶ μάλα ἄλλοι. ἦν ὦν οἱ πλεῖνες τὸν ἄνθρωπον ἀπολύσωσι, δέδοκται τοῖσι πρῶτοις τῶν μαντίων αὐτοῖσι ἀπόλλυσθαι.

* Schweighæuser inserts μίν after μὲν.

69. Ἀπολλῷσι δῆτα αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε· ἐπεὰν ἄμαξαν φρυγάνων πλήσωσι, καὶ ὑποζεύξωσι βοῦς, ἐμπεδήσαντες τοὺς μάντιας, καὶ χέρας ὀπίσω δῆσαντες, καὶ στομώσαντες κατειργνῷσι ἐς μέσα τὰ φρύγανα· ὑποπρήσαντες δὲ αὐτὰ ἀπιεῖσι φοβήσαντες τοὺς βοῦς. πολλοὶ μὲν δὴ συγκατακαίονται τοῖσι μάντισι βόες, πολλοὶ δὲ περικεκαυμένοι ἀποφεύγουσι, ἐπεὰν αὐτέων ὁ ῥυμὸς κατακαυθῇ. κατακαίουσι δὲ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας τοὺς μάντιας ψευδομάντιας καλέοντες. τοὺς δ' ἂν ἀποκτείνῃ βασιλεὺς, τουτέων οὐδὲ τοὺς παῖδας λείπει, ἀλλὰ πάντα τὰ ἔρσена κτείνει, τὰ δὲ θήλεα οὐκ ἀδικεῖ. 70. Ὅρκια δὲ ποιεῖνται Σκύθαι ὧδε πρὸς τοὺς ἂν ποιέωνται. ἐκ κύλικα μεγάλην κεραμίνην οἶνον ἐγχέαντες, αἷμα συμμίσγουσι τῶν τὰ ὄρκια ταμνομένων τύψαντες ὁπέατι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τοῦ σώματος· καὶ ἔπειτα ἀποβάψαντες ἐς τὴν κύλικα ἀκινάκεια, καὶ οἷστους, καὶ σάγαριν, καὶ ἀκόντιον. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, κατεύχοντα πολλὰ, καὶ ἔπειτα ἀποπίνουσι αὐτοὶ τε οἱ τὸ ὄρκιον ποιέμενοι, καὶ τῶν ἐπομένων οἱ πλείστου ἄξιοι.

71. Ταφαὶ δὲ τῶν βασιλῆων ἐν Γέρροισι εἰσὶ ἐς ὃς Βορυσθένης ἐστὶ προσπλωτός. ἐνθαῦτα, ἐπεὰν σφι ἀποθάνῃ ὁ βασιλεὺς, ὄρυγμα γῆς μέγα ὀρύσσουσι τετράγωνον. ἐτοῖμον δὲ τοῦτο ποιήσαντες ἀναλαμβάνουσι τὸν νεκρὸν κατακεκρωμένον μὲν τὸ σῶμα, τὴν δὲ νηδὺν ἀνασχισθεῖσαν, καὶ καθαρθεῖσαν, πλὴν κυτέρου κεκομμένου καὶ θυμῆματος καὶ σελίνου σπέρματος καὶ ἀνήσου, συνέρραμμένην ὀπίσω, καὶ κομίζουσι ἐν ἀμάξῃ ἐς ἄλλο ἔθνος οἱ δ' ἂν παραδέξωνται κομισθέντα τὸν νεκρὸν, ποιέουσι τὰ περ οἱ βασιλῆῖοι Σκύθαι· τοῦ ὧτος ἀποτάμνονται, τρίχαι περικείρονται, βραχίονας περιτάμνονται, μέτωπον καὶ ῥῖνα καταμύσσουνται, διὰ τῆς τε ἀριστερῆς χερὸς οἷστους διαβυνέονται. ἐνθεῦτεν δὲ κομίζουσι ἐν ἀμάξῃ τὸν νέκυν τοῦ βασιλέως ἐς ἄλλο ἔθνος τῶν ἄρχουσι· οἱ δὲ σφι ἔπονται ἐς τοὺς πρότερον ἦλθον. ἐπεὰν δὲ πάντας περιέλθωσι τὸν νέκυν κομίζοντες, ἐν Γέρροισι ἔσχατα κατοικημένοις

εἰσι τῶν ἐθνέων τῶν ἄρχουσι, καὶ ἐν τῇσι ταφῇσι. καὶ ἔπειτα, ἐπεὰν θέωσι τὸν νέκυν ἐν τῇσι θήκησι ἐπὶ στιβάδος, παραπήξαντες αἰχμὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ νεκροῦ ξύλα ὑπερτείνουσι, καὶ ἔπειτα ῥίψι καταστεγάζουσι. ἐὶ δὲ τῇ λοιπῇ εὐρυχωρίῃ τῆς θήκης τῶν παλλακέων τε μίησ ἀποπνίξαντες θάπτουσι, καὶ τὸν οἶνοχόον, καὶ μάγειρον καὶ ἵπποκόμον, καὶ διήκονον, καὶ ἀγγελιηφόρον, καὶ ἵππους, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπαρχὰς, καὶ φιάλας χρυσέας· ἀργύρῳ δὲ οὐδὲν οὐδὲ χαλκῷ χρέωνται· ταῦτα δὲ ποιήσαντες χοῦσι πάντες χῶμα μέγα ἀμιλλεώμενοι, καὶ προθυμεόμενοι ὥς μέγιστον ποιῆσαι. 72. Ἐνιαυτοῦ δὲ περιφερομένου αὐτῖς ποιεῦσι τοιόνδε. λαβόντες τῶν λοιπῶν θεραπόντων τοὺς ἐπιτηδεωτάτους· οἱ δὲ εἰσι Σκύθαι ἐγγενέες· οὗτοι γὰρ δὴ θεραπεύουσι τοὺς ἂν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς κελεύσῃ, ἀργυρώνητοι δὲ οὐκ εἰσὶ σφί θεράποντες· τουτέων ὦν τῶν διηκόνων ἐπεὰν ἀποπνίξωσι πεντήκοντα, καὶ ἵππους τοὺς καλλιστεύοντας πεντήκοντα, ἐξελόντες αὐτέων τὴν κοιλίην καὶ καθήραντες ἐμπιπλάσιν ἀχύρων, καὶ συρῥάπτουσι· ἀψίδος δὲ ἡμισυ ἐπὶ ξύλα δύο στήσαντες ὕπτιον, καὶ τὸ ἕτερον ἡμισυ τῆς ἀψίδος ἐπ' ἕτερα δύο, καταπήξαντες τρόπῳ τοιούτῳ πολλὰ ταῦτα ἔπειτα τῶν ἵππων κατὰ τὰ μήκεα ξύλα παχέα διελάσαντες μέχρι τῶν τραχήλων, ἀναβιβάζουσι αὐτοὺς ἐπὶ τὰς ἀψίδας· τῶν δὲ, αἱ μὲν πρότεραι ἀψίδες ὑπέχουσι τοὺς ὦμους τῶν ἵππων· αἱ δὲ ὀπίσθε παρὰ τοὺς μηροὺς τὰς γαστέρας ὑπολαμβάνουσι· σκέλεα δὲ ἀμφοτέρα κατακρέμαται μετέωρα· χαλινοὺς δὲ καὶ στόμια ἐμβαλόντες ἐς τοὺς ἵππους κατατείνουσι ἐς τὸ πρόσθεν αὐτέων, καὶ ἔπειτα ἐκ πασσάλων δέουσι. τῶν δὲ δὴ νεηνίσκων τῶν ἀποπεπνιγμένων τῶν πεντήκοντα ἓνα ἕκαστον ἀναβιβάζουσι ἐπὶ τὸν ἵππον ὧδε ἀναβιβάζοντες· ἐπεὰν νεκροῦ ἑκάστον παρὰ τὴν ἄκανθαν ξύλον ὀρθὸν διελάσῃ μέχρι τοῦ τραχήλου, κάτωθεν δὲ ὑπερέχει τοῦ ξύλου τούτου τὸ ἐς τὸν πηγνύουσι τοῦ ἑτέρου ξύλου τοῦ διὰ τοῦ ἵππου, ἐπιστήσαντες δὲ κύκλῳ τὸ σῆμα ἱππέας τοιούτους ἀπελαύνουσι.

73. Οὕτω μὲν τοὺς βασιλῆας θάπτουσι. τοὺς δὲ ἄλλους Σκύθας, ἐπεὰν ἀποθάνωσι, περιάγουσι οἱ ἀγχοτάτω προσήκοντες κατὰ τοὺς φίλους ἐν ἀμάξῃσι κειμένους· τῶν δὲ ἕκαστος ὑποδεκόμενος εὐωχέει τοὺς ἐπομένους, καὶ τῷ νεκρῷ πάντων παρατιθεῖ τῶν καὶ τοῖσι ἄλλοισι. ἡμέρας δὲ τεσσεράκοντα οὕτω οἱ ἰδιῶται περιάγονται, ἔπειτα θάπτονται. Θάψαντες δὲ οἱ Σκύθαι καθαίρονται τρόπῳ τοιῷδε. σμησάμενοι τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκπλυνάμενοι ποιεύσιν περὶ τὸ σῶμα τάδε· ἐπεὰν ξύλα στήσωσι τρία ἐς ἄλληλα κεκλιμένα, περὶ ταῦτα πῖλους εἰρινέους περιτείνουν· συμφράξαντες δὲ ὡς μάλιστα, λίθους ἐκ πυρὸς διαφανέας ἐσβάλλουσι ἐς σκάφην κειμένην ἐν μέσῳ τῶν ξύλων τε καὶ τῶν πέλων.

74. Ἔστι δὲ σφί καννάβις φυομένη ἐν τῇ χώρῃ, πλὴν παχύτητος καὶ μεγάλθους, τῷ λίνῳ ἐμφερεστάτῃ· ταύτῃ δὲ πολλῷ ὑπερφέρει ἢ καννάβις. αὕτη καὶ αὐτομάτῃ καὶ σπειρομένη φύεται· καὶ ἐξ αὐτῆς Θρήϊκες μὲν καὶ εἴματα ποιεύνται τοῖσι λινέοισι ὁμοιώτα· οὐδ' ἂν, ὅστις μὴ κάρτα τρίβων εἴη αὐτῆς, διαγνοίῃ λίνου ἢ καννάβιος ἐστὶ· ὅς δὲ μὴ εἶδέ κω τὴν καννάβιν, λίνεον δοκῇσιν εἶναι τὸ εἶμα.

75. Ταύτης ὦν οἱ Σκύθαι τῆς καννάβιος τὸ σπέρμα ἐπεὰν λάβωσι, ὑποδύνουσι ὑπὸ τοὺς πῖλους, καὶ ἔπειτα ἐπιβάλλουσι τὸ σπέρμα ἐπὶ τοὺς διαφανέας λίθους τῷ πυρί· τὸ δὲ θυμῇται ἐπιβαλλόμενον, καὶ ἀτμίδα παρέχεται τοσαύτην ὥστε Ἑλληνικὴ οὐδεμίῃ ἂν μιν πυρίῃ ἀποκρατήσῃ· οἱ δὲ Σκύθαι ἀγάμενοι τῇ πυρίῃ ὠρύονται. τοῦτό σφιν ἀντὶ λουτροῦ ἐστί· οὐ γὰρ δὴ λούνται ὕδατι τὸ παράπαν τὸ σῶμα. Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτέων ὕδωρ παραχέουσιν κατασώχουσι περὶ λίθον τρηχὺν τῆς κυπαρίσσου, καὶ κέδρου, καὶ λιβάνου ξύλου· καὶ ἔπειτα τὸ κατασωχόμενον τοῦτο παχὺ ἐὼν καταπλάσσονται πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον. καὶ ἅμα μὲν εὐωδία σφέας ἀπὸ τούτου ἴσχει, ἅμα δὲ ἀπαιρέουσιν τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ τὴν καταπλαστὴν γίνονται καθαρά καὶ λαμπραί.

76. Ξεινικοῖσι δὲ νομαίοισι καὶ οὗτοι αἰνῶς χρᾶσθαι φεύγουσι, μή τι γε ὦν ἀλλήλων, Ἑλληνικοῖσι δὲ καὶ

ἤκιστα, ὥς διέδεξαν Ἀναχάρσι τε, καὶ δεύτερα αὐτὶς Σκύλη. Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀνάχαρσις, ἐπεὶ τε γῆν πολλὴν θεωρήσας, καὶ ἀποδεξάμενος κατ' αὐτὴν σοφίην πολλὴν ἐκομίζετο ἐς ἡθεα τὰ Σκυθέων, πλέων δὲ δι' Ἑλλησπόντου προσίσχει ἐς Κύζικον, καὶ, εὔρε γὰρ τῇ Μητρὶ τῶν θεῶν ἀνάγοντας τοὺς Κυζικηνοὺς ὀρτὴν κάρτα μεγαλοπρεπέως, εὐξάτο τῇ Μητρὶ ὁ Ἀνάχαρσις, ἣν σῶς καὶ ὑγιὲς ἀπονοστήσῃ ἐς ἐωυτοῦ, θύσειν τε κατὰ ταῦτα κατὰ τὰ ὄρα τοὺς Κυζικηνοὺς ποιεῦντας, καὶ παννυχίδα στήσειν. ὥς δὲ ἀπὶ κετο ἐς τὴν Σκυθικὴν, καταδὺς ἐς τὴν καλεομένην Ὑλαίην· ἡ δ' ἔστι μὲν παρὰ τὸν Ἀχιλλήϊον Δρόμον, τυγχάνει δὲ πᾶσα ἐοῦσα δεινδρέων παντοίων πλέη· ἐς ταύτην δὴ καταδὺς ὁ Ἀνάχαρσις τὴν ὀρτὴν πᾶσαν ἐπετέλεε τῇ θεῷ, τύμπανόν τε ἔχων, καὶ ἐκδησάμενος ἀγάλματα. καὶ τῶν τις Σκυθέων καταφρασθεὶς αὐτὸν ταῦτα ποιεῦντα ἐσήμηνε τῷ βασιλεῖ Σαυλίῳ· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπικόμενος, ὥς εἶδε τὸν Ἀνάχαρσιν ποιεῦντα ταῦτα, τοξεύσας αὐτὸν ἀπέκτεινε. Καὶ νῦν, ἣν τις εἴρηται περὶ Ἀναχάρσιος, οὐ φασὶ μιν Σκύθαι γινώσκειν διὰ τοῦτο ὅτι ἐξεδήμησέ τε ἐς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ξεινικοῖσι ἔθεσι διεχρήσατο. Ὡς δ' ἐγὼ ἤκουσα Τίμνεω, τοῦ Ἀριαπίθεος ἐπιτρόπου, εἶναι αὐτὸν Ἰδανθύρσου τοῦ Σκυθέων βασιλέος πατρὸς, παῖδα δὲ εἶναι Γνούρου, τοῦ Λύκου, τοῦ Σπαργαπίθεος. εἰ ὦν ταύτης ἦν τῆς οἰκίης ὁ Ἀνάχαρσις, ἴστω ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ ἀποθανόν. Ἰδάνθυρσος γὰρ ἦν παῖς Σαυλίου· Σαύλιος δὲ ἦν ὁ ἀποκτείνας Ἀνάχαρσιν. 77. Καίτοι τινὰ ἤδη ἤκουσα λόγον ἄλλον ὑπὸ Πελοποννησίων λεγόμενον, ὥς ὑπὸ τοῦ Σκυθέων βασιλῆος Ἀνάχαρσις ἀποπεμφθεὶς τῆς Ἑλλάδος μαθητὴς γένοιτο· ὀπίσω τε ἀπονοστήσας φαίη πρὸς τὸν ἀποπέμψαντα Ἕλληνας πάντας ἀσχόλους εἶναι ἐς πᾶσαν σοφίην, πλὴν Λακεδαιμονίων· τούτοις δὲ εἶναι μούνοισι σωφρόνως δοῦναί τε καὶ δέξασθαι λόγον. ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ἄλλως πέπαισται ὑπ' αὐτῶν Ἑλλήνων. ὁ δ' ὦν ἀνὴρ, ὥσπερ πρότερον εἰρέθη, διεφθάρη. Οὗτος μὲν νυν

οὕτω δὴ τι ἔπραξε διὰ ξεινικά τε νόμαια καὶ Ἑλληνικὰς ὁμιλίας.

78. Πολλοῖσι δὲ κάρτα ἔτεσι ὕστερον Σκύλης, ὁ Ἀριαπείθεος, ἔπαθε παραπλήσια τούτῳ. Ἀριαπείθει γὰρ τῷ Σκυθέων βασιλεῖ γίνεται μετ' ἄλλων παίδων Σκύλης· ἐξ Ἰστρινῆς δὲ γυναικὸς οὗτος γίνεται, καὶ οὐδαμῶς ἐγχωρίης· τὸν ἢ μήτηρ αὕτη γλῶσσάν τε Ἑλλάδα καὶ γράμματα ἐδίδαξε. μετὰ δὲ χρόνῳ ὕστερον Ἀριαπείθης μὲν τελευτᾷ δόλῳ ὑπὸ Σπαργαπείθεος τοῦ Ἀγαθύρσων βασιλῆος· Σκύλης δὲ τὴν τε βασιληίην παρέλαβε, καὶ τὴν γυναικα τοῦ πατρὸς τῇ οὐνομα ἦν Ὀποίη. ἦν δὲ αὕτη ἢ Ὀποίη ἀστὴ ἐξ ἧς ἦν Ὀρικος Ἀριαπείθει παῖς. βασιλεύων δὲ Σκυθέων ὁ Σκύλης διαίτη μὲν οὐδαμῶς ἠρέσκετο Σκυθικῇ, ἀλλὰ πολλὸν πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ μᾶλλον τετραμμένος ἦν ἀπὸ παιδευσίος τῆς ἐπεπαίδευτο. ἐποίεε τε τοιοῦτο· εὖτε ἀγάγοι τὴν στρατιὴν τὴν Σκυθέων ἐς τὸ Βορυσθενείτων ἄστν, (οἱ δὲ Βορυσθενεῖται οὗτοι λέγουσι σφέας αὐτοὺς εἶναι Μιλησίους,) ἐς τούτους ὅκως ἔλθοι ὁ Σκύλης, τὴν μὲν στρατιὴν καταλείπεσκε ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτὸς δὲ ὅκως ἔλθοι ἐς τὸ τεῖχος, καὶ τὰς πύλας ἐγκληΐσειε, τὴν στολὴν ἀποθέμενος τὴν Σκυθικὴν λάβεσκε ἂν Ἑλληνίδα ἐσθῆτα. ἔχων δ' ἂν ταύτην ἡγόραζε, οὔτε δορυφόρων ἐπομένων, οὔτε ἄλλου οὐδενός· τὰς δὲ πύλας ἐφύλασσον μή τις μιν Σκυθέων ἴδοι ἔχοντα ταύτην τὴν στολὴν· καὶ τᾶλλα ἐχρᾶτο διαίτη Ἑλληνικῇ, καὶ θεοῖσι ἱρὰ ἐποίεε κατὰ νόμους τοὺς Ἑλλήνων. ὅτε δὲ διατρίψειε μῆνα ἢ πλεον τούτου, ἀπαλλάσσετο ἐνδὺς τὴν Σκυθικὴν στολὴν. ταῦτα ποίεεσκε πολλάκις· καὶ οἰκία τε ἐδείματο ἐν Βορυσθενεῖ, καὶ γυναικα ἔγημε ἐς αὐτὰ ἐπιχωρίην. 79. Ἐπεὶ τε δὲ ἔδεε οἱ κακῶς γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τοιῆσδε. ἐπεθύμησε Διονύσῳ Βακχεῖῳ τελεσθῆναι· μέλονται δὲ οἱ ἐς χεῖρας ἄγεσθαι τὴν τελετὴν ἐγένετο φῶσμα μέγιστον. ἦν οἱ ἐν Βορυσθενεῖτων τῇ πόλει οἰκίης μεγάλης καὶ πολυτελέος περιβολή, (τῆς καὶ ὀλίγῳ τι πρότερον

τουτέων μνήμην εἶχον,) τὴν περίξ λευκοῦ λίθου σφίγγες τε καὶ γρύπες ἔστασαν· ἐς ταύτην ὁ θεὸς ἐνέσκηψε βέλος· καὶ ἡ μὲν κατεκάη πάσα. Σκύλης δὲ οὐδὲν τούτου εἶνεκα ἦσσαν ἐπετέλεσε τὴν τελετήν. Σκύθαι δὲ τοῦ βακχεύειν περί Ἑλλησι ὀνειδίζουσι· οὐ γάρ φασι οἶκός εἶναι θεὸν ἐξευρίσκειν τοῦτον ὅστις μαίνεσθαι ἐνάγει ἀνθρώπους. Ἐπεὶ τε δὲ ἐτελέσθη τῷ Βακχείῳ ὁ Σκύλης, διεπρήστευσε τῶν τις Βορυσθενεΐτέων πρὸς τοὺς Σκύθας λέγων· “Ἡμῖν γὰρ καταγελάτε, ὦ Σκύθαι, ὅτι βακχεύομεν καὶ ἡμέας ὁ θεὸς λαμβάνει· νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λελάβηκε, καὶ βακχεύει, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαίνεται. εἰ δέ μοι ἀπιστέετε, ἔπεσθε, καὶ ὑμῖν ἐγὼ δείξω.” Εἶποντο τῶν Σκυθέων οἱ προεστεῶτες· καὶ αὐτοὺς ἀναγαγὼν ὁ Βορυσθενεΐτης λάθρῃ ἐπὶ πύργον κατεῖσε. ἐπεὶ τε δὲ παρήϊε σὺν τῷ θιάσῳ ὁ Σκύλης, καὶ εἰδὼν μιν βακχεύοντα οἱ Σκύθαι, κάρτα συμφορὴν μεγάλην ἐποιήσαντο· ἐξελθόντες δὲ ἐσήμαινον πάσῃ τῇ στρατιῇ τὰ ἴδοιεν. 80. Ὡς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξήλαυνε ὁ Σκύλης ἐς ἡθεα τὰ ἑωυτοῦ, οἱ Σκύθαι προστησάμενοι τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Ὁκταμασάδην, γεγονότα ἐκ τῆς Τήρεω θυγατρὸς, ἐπανιστέατο τῷ Σκύλῃ. ὁ δὲ μαθὼν τὸ γινόμενον ἐπ’ ἑωυτῷ, καὶ τὴν αἰτίην δι’ ἣν ἐποιέετο, καταφεύγει ἐς τὴν Θρηίκην. πυθόμενος δὲ ὁ Ὁκταμασάδης ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Θρηίκην· ἐπεὶ τε δὲ ἐπὶ τῷ Ἰστρῷ ἐγένετο, ἠντίασάν μιν οἱ Θρηήικες. μελλόντων δὲ αὐτέων συνάψειν, ἔπεμψε Σιτάλκης παρὰ τὸν Ὁκταμασάδην λέγων τοιάδε· “Τί δεῖ ἡμέας ἀλλήλων πειρηθῆναι; εἰς μὲν μεν τῆς ἀδελφεῆς παῖς, ἔχεις δέ μεν ἀδελφεόν. σύ τ’ ἐμοὶ ἀπόδος τοῦτον, καὶ ἐγὼ σοὶ τὸν σὸν Σκύλην παραδίδωμι· στρατιῇ δὲ μήτε σὺ κινδυνεύσης, μήτ’ ἐγώ.” Ταῦτά οἱ πέμψας ὁ Σιτάλκης ἐπεκηρυκεύετο· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Ὁκταμασάδῃ ἀδελφεὸς Σιτάλκεω πεφευγὼς τοῦτον. ὁ δὲ Ὁκταμασάδης καταινέει ταῦτα· ἐκδιδοὺς δὲ τὸν ἑωυτοῦ μήτρῳ Σιτάλκῃ ἔλαβε τὸν ἀδελφεὸν Σκύλην. καὶ Σιτάλκης μὲν παραλαβὼν τὸν ἀδελφεὸν ἀπήγετο· Σκύλεω δὲ Ὁκταμασάδης αὐτοῦ ταύτῃ ἀπέταμε τὴν κεφα-

λήν. Οὕτω μὲν περιστέλλουσι τὰ σφέτερα νόμαια Σκύθαι, τοῖσι δὲ παρακτωμένοισι ξεινικοὺς νόμους τοιαῦτα ἐπιτίμια διδοῦσι.

81. Πλήθος δὲ τὸ Σκυθέων οὐκ οἶός τε ἐγενόμην ἀτρεκέως πυθέσθαι, ἀλλὰ διαφόρους λόγους περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἤκουον· καὶ γὰρ κάρτα πολλοὺς εἶναί σφεας, καὶ ὀλίγους ὥς Σκύθας εἶναι. τοσόνδε μέντοι ἀπέφαινόν μοι ἐς ὄψιν. "Ἔστι μεταξὺ Βορυσθέneos τε ποταμοῦ καὶ Ὑπάνιος χώρος, οὖνομα δὲ εἴ ἐστι Ἐξαμπαῖος· τοῦ καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, φάμενος ἐν αὐτῷ κρήνην ὕδατος πικροῦ εἶναι, ἀπ' ἧς τὸ ὕδωρ ἀπορρέον τὸν Ὑπανιν ἄποτον ποιεῖν. ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ κέεται χαλκήϊον μεγάθει καὶ ἐξαπλήσιον τοῦ ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Πόντου. κρητῆρος τὸν Πausanίης ὁ Κλεομβρότου ἀνέθηκε. ὃς δὲ μὴ εἰδέ κω τοῦτον, ὥδε δηλώσω· ἑξακοσίους ἀμφορέας εὐπέτέως χωρεῖ τὸ ἐν Σκύθῃσι χαλκήϊον. πάχος δὲ τὸ Σκυθικὸν τοῦτο χαλκήϊον ἐστι δακτύλων ἑξ. τοῦτο ὦν ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι ἀπὸ ἀρδίων γενέσθαι· βουλόμενον γὰρ τὸν σφέτερον βασιλέα, τῷ οὖνομα εἶναι Ἀριαντὰν, τοῦτον βουλόμενον* εἰδέναι τὸ πλήθος τῶν Σκυθέων, κελεύειν μὲν πάντας Σκύθας ἄρδιν ἕκαστον μῆν ἀπὸ τοῦ οἴστοῦ κομίσαι· ὃς δ' ἂν μὴ κομίσῃ θάνατον ἀπείλεε. κομισθῆναί τε δὴ χρῆμα πολλὸν ἀρδίῳ, καὶ οἱ δόξαι ἐξ αὐτέων μνημόσυνον ποιήσαντι λιπέσθαι· ἐκ τουτέων δὴ μιν τὸ χαλκήϊον ποιῆσαι τοῦτο, καὶ ἀναθεῖναι ἐς τὸν Ἐξαμπαῖον τοῦτον. ταῦτα δὴ περὶ τοῦ πλήθους τοῦ Σκυθέων ἤκουον.

82. Θωνμάσια δὲ ἡ χώρα αὕτη οὐκ ἔχει, χωρὶς ἢ ὅτι ποταμούς τε πολλῷ μεγίστους, καὶ ἀριθμὸν πλείστους. ὃ δὲ ἀποθωνμάσαι ἄξιον καὶ πάρεξ τῶν ποταμῶν καὶ τοῦ μεγάθεος τοῦ πεδίου παρέχεται, εἰρήσεται ἵχνος Ἡρακλέος φαίνουσι ἐν πέτρῃ ἐνεὸν, τὸ οἶκε μὲν βήματι ἀνδρὸς, ἔστι δὲ τὸ μέγαθος δίπηχυ, παρὰ τὸν Τύρην ποταμόν. Τοῦτο μὲν νυν τοιοῦτο ἐστι. ἀναβήσομαι δὲ ἐς τὸν κατ' ἀρχὰς ἥϊα λέξων λόγον.

* βουλόμενον. the conjecture of Reiz.

83. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΖΟΜΕΝΟΥ Δαρείου ἐπὶ τοὺς Σκύθας, καὶ ἐπιπέμποντος ἀγγέλους ἐπιτάξοντας τοῖσι μὲν πεζὸν στρατὸν, τοῖσι δὲ νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ ζεύγνυσθαι τὸν Θρηϊκίον Βόσπορον· Ἀρτάβατος ὁ Ὑστάσπεος, ἀδελφεὸς ἐὼν Δαρείου, ἔχρηζε μηδαμῶς αὐτὸν στρατηγίην ἐπὶ Σκύθας ποιέεσθαι καταλέγων τῶν Σκυθῶν τὴν ἀπορίην. ἀλλ', οὐ γὰρ ἔπειθε συμβουλευόν οἱ χρηστὰ, ὁ μὲν ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, ἐπειδὴ οἱ τὰ πάντα παρεσκεύαστο, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν ἐκ Σούσων. 84. Ἐνθαῦτα τῶν Περσέων Οἰόβαζος ἐδεήθη Δαρείου, τριῶν ἐόντων οἱ παίδων καὶ πάντων στρατευομένων ἓνα αὐτῷ καταλείφθηναι. ὁ δὲ οἱ ἔφη ὥς φίλῳ ἐόντι καὶ μετρίῳ δεομένῳ πάντας τοὺς παῖδας καταλείψειν. ὁ μὲν δὴ Οἰόβαζος περιχαρὴς ἦν ἐλπίζων τοὺς υἱέας στρατηγίης ἀπολελύσθαι· ὁ δὲ ἐκέλευσε τοὺς ἐπεστεῳτας ἀποκτείνειν πάντας τοὺς Οἰοβάζου παῖδας. καὶ οὗτοι μὲν ἀποσφαγέντες αὐτοῦ ταύτῃ ἐλίποντο.

85. Δαρείος δὲ ἐπεὶ τε πορευόμενος ἐκ Σούσων ἀπίκητο τῆς Καλχηδονίης ἐπὶ τὸν Βόσπορον, ἵνα ἔξευκτο ἢ γέφυρα, ἐνθεῦτεν ἐσβὰς ἐς νέα ἐπλεε ἐπὶ τὰς Κυανέας καλευμένας τὰς πρότερον πλαγκτὰς Ἑλληνές φασι εἶναι. ἐζόμενος δὲ ἐπὶ τῷ ἱρῷ ἐθηεῖτο τὸν Πόντον ἐόντα ἀξιοθέητον. πελαγέων γὰρ ἀπάντων πέφυκε θωυμασιώτατος· τοῦ τὸ μὲν μῆκος στάδιοι εἰσι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι· τὸ δὲ εὖρος, τῇ εὐρύτατος αὐτὸς ἑωυτοῦ, στάδιοι τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. τούτου τοῦ πελάγεος τὸ στόμα ἐστὶ εὖρος τέσσερες στάδιοι· μῆκος δὲ τοῦ στόματος ὁ αὐχὴν τὸ δὴ Βόσπορος κέκληται, κατ' ὃ δὴ ἔξευκτο ἢ γέφυρα, ἐπὶ σταδίου εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐστι. τείνει δ' ἐς τὴν Προποντίδα ὁ Βόσπορος. Ἡ δὲ Προποντὶς εὐῶσα εὖρος μὲν σταδίων πεντακοσίων, μῆκος δὲ τετρακοσίων καὶ χιλίων καταδιδοῖ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἐόντα στεινότητι μὲν ἑπτὰ σταδίου, μῆκος δὲ τετρακοσίου. ἐκδιδοῖ δὲ ὁ Ἑλλήσποντος ἐς χάσμα πελάγεος τὸ δὴ Αἰγαῖον καλεῖται. 86. Μεμέτρηται δὲ ταῦτα ὧδε. νηὺς ἐπίπαν μάλιστά κη κατανύει ἐν μα-

κρημερίη ὀργυιάς ἐπτακισμυρίας, νυκτὸς δὲ ἑξακισμυρίας. ἤδη ὦν ἐς μὲν Φάσιν ἀπὸ τοῦ στόματος, (τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ Πόντου μακρότατον) ἡμερέων ἑννέα πλόος ἐστὶ, καὶ νυκτῶν ὀκτώ· αὗται ἑνδεκα μυριάδες καὶ ἑκατὸν ὀργυιέων γίνονται· ἐκ δὲ τῶν ὀργυιέων τουτέων στάδιοι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι εἰσι. ἐς δὲ Θεμισκύρην τὴν ἐπὶ Θερμῶδοντι ποταμῷ ἐκ τῆς Σινδικῆς (κατὰ τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ Πόντου εὐρύτατον) τριῶν τε ἡμερέων καὶ δύο νυκτῶν πλόος· αὗται δὲ τρεῖς μυριάδες καὶ τριήκοντα ὀργυιέων γίνονται, στάδιοι δὲ τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. Ὁ μὲν νυν Πόντος οὗτος καὶ Βόσπορος τε καὶ Ἑλλήσποντος οὕτω τέ μοι μεμετρέαται, καὶ κατὰ τὰ εἰρημέα πεφύκασι. Παρέχεται δὲ καὶ λίμνην ὁ Πόντος οὗτος ἐκδιδοῦσαν ἐς ἑωυτὸν οὐ πολλῷ τέφ' ἐλάσσω ἑωυτοῦ· ἡ Μαιῆτις τε καλέεται καὶ μήτηρ τοῦ Πόντου.

87. Ὁ δὲ Δαρεῖος, ὡς ἐθήησατο τὸν Πόντον, ἔπλεε ὀπίσω ἐπὶ τὴν γέφυραν τῆς ἀρχιτέκτων ἐγένετο Μανδροκλέης Σάμιος. θηησάμενος δὲ καὶ τὸν Βόσπορον στήλας ἔστησε δύο ἐπ' αὐτῷ λίθου λευκοῦ, ἐνταμὼν γράμματα, ἐς μὲν τὴν Ἀσσύρια, ἐς δὲ τὴν Ἑλληνικὰ, ἔθνεα πάντα ὅσα περ ἦγε· ἦγε δὲ πάντα τῶν ἦρχε. τουτέων μυριάδες ἐξηριθμήθησαν χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ ἐβδομήκοντα σὺν ἱππεῦσι· νέες δὲ ἑξακόσiai συνελέχθησαν. Τῇσι μὲν νυν στήλησι ταύτησι Βυζάντιοι κομίσαντες ἐς τὴν πόλιν ὕστερον τουτέων ἐχρήσαντο πρὸς τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθωσίης Ἀρτέμιδος, χωρὶς ἐνὸς λίθου· οὗτος δὲ κατελείφθη παρὰ τοῦ Διονύσου τὸν νηὸν ἐν Βυζαντίῳ γραμμάτων Ἀσσυρίων πλέος. Τοῦ δὲ Βοσπόρου ὁ χώρος τὸν ἔζευξε βασιλεὺς Δαρεῖος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν συμβαλλομένῳ, μέσον ἐστὶ Βυζαντίου τε καὶ τοῦ ἐπὶ στόματι ἱροῦ. 88. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα ἡσθεὶς τῇ σχεδίῃ τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς Μανδροκλέα τὸν Σάμιον ἐδωρήσατο πᾶσι δέκα. ἀπ' ὧν δὴ Μανδροκλέης ἀπαρχὴν, ζῶα γραψάμενος πᾶσαν τὴν ζευξίν τοῦ Βοσπόρου, καὶ βασιλέα τε Δαρεῖον ἐν προεδρίῃ κατήμενον, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διαβαίνοντα, ταῦτα γραψάμενος ἀνέθηκε ἐς τὸ Ἡραῖον ἐπιγράψας τάδε·

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε
 Μανδροκλέης Ἥρῃ μνημόσυνον σχεδῖης·
 αὐτῷ μὲν στέφανον περιθεῖς, Σαμίοισι δὲ κῦδος,
 Δαρείου βασιλέος ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

ταῦτα μὲν νυν τοῦ ζεύξαντος τὴν γέφυραν μνημόσυνα
 ἐγένετο.

89. Δαρεῖος δὲ δωρησάμενος Μανδροκλέα διέβαινε ἐς
 τὴν Εὐρώπην τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλέειν ἐς τὸν
 Πόντον μέχρι Ἰστρου ποταμοῦ· ἐπεὶ δὲ ἀπίκωνται ἐς
 τὸν Ἰστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν ζευγνύντας τὸν
 ποταμόν. τὸ γὰρ δὴ ναυτικὸν ἦγον Ἴωνές τε καὶ Αἰολέες
 καὶ Ἑλλησπόντιοι. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς τὰς Κνα-
 νέας διεκπλώσας ἐπλεε ἰθὺ τοῦ Ἰστρου· ἀναπλώσας δὲ
 ἀνὰ τὸν ποταμόν δυῶν ἡμερέων πλόον ἀπὸ θαλάσσης τοῦ
 ποταμοῦ τὸν ἀνχένα ἐκ τοῦ σχίζεται τὰ στόματα τοῦ
 Ἰστρου ἐξεύγνυε. Δαρεῖος δὲ, ὡς διέβη τὸν Βόσπορον
 κατὰ τὴν σχεδῖν, ἐπορεύετο διὰ τῆς Θρηίκης· ἀπικόμενος
 δὲ ἐπὶ Τέαρου ποταμοῦ τὰς πηγὰς ἐστρατοπεδεύσατο ἡμέ-
 ρας τρεῖς. 90. Ὁ δὲ Τέαρος λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων
 εἶναι ποταμῶν ἄριστος τά τε ἄλλα ἐς ἅκεσιν φέροντα, καὶ
 δὴ καὶ ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψώρην ἀκέσασθαι. εἰσὶ δὲ
 αὐτοῦ αἱ πηγαὶ δυῶν δέουσαι τεσσερήκοντα ἐκ πέτρης τῆς
 αὐτῆς ρέουσαι· καὶ αἱ μὲν αὐτέων εἰσὶ ψυχραί· αἱ δὲ
 θερμαί. ὁδὸς δ' ἐπ' αὐτάς ἐστι ἴση ἐξ Ἡραίου τε πόλιος
 τῆς παρὰ Περίνθῳ, καὶ ἐξ Ἀπολλωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ
 Πόντῳ, δυῶν ἡμερέων ἑκατέρῃ. ἐκδιδόι δὲ ὁ Τέαρος οὗτος
 ἐς τὸν Κοντάδεσδον ποταμόν. ὁ δὲ Κοντάδεσδος ἐς τὸν
 Ἀγριάνην· ὁ δὲ Ἀγριάνης ἐς τὸν Ἐβρον· ὁ δὲ ἐς θάλασ-
 σαν τὴν παρ' Αἴνῳ πόλι. 91. Ἐπὶ τοῦτον ὦν τὸν
 ποταμόν ἀπικόμενος ὁ Δαρεῖος, ὡς ἐστρατοπεδεύσατο,
 ἡσθεὶς τῷ ποταμῷ στήλην ἔστησε καὶ ἐνθαῦτα γράμματα
 ἐγγράψας λέγοντα τάδε· ΤΕΑΡΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΚΕΦΑ-
 ΛΑΙ ὙΔΩΡ ἈΡΙΣΤΟΝ ΤΕ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΣΤΟΝ ΠΑΡ-
 ΕΧΟΝΤΑΙ ΠΑΝΤΩΝ ΠΟΤΑΜΩΝ ΚΑΙ ἘΠ' Αὐτάς
 ΑΠΙΚΕΤΟ ἙΛΑΥΝΩΝ ἘΠΙ ΣΚΥΘΑΣ ΣΤΡΑΤΟΝ

ἌΝΗΡ ἈΡΙΣΤΟΣ ΤΕ ΚΑΙ ΚΑΛΙΣΤΟΣ ΠΑΝΤΩΝ
 ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΔΑΡΕΙΟΣ Ὁ ὙΣΤΑΣΠΕΟΣ ΠΕΡΣΕΩΝ
 ΤΕ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ἨΠΕΙΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. ταῦτα
 δὴ ἐνθαῦτα ἐγράφη. 92. Δαρεῖος δὲ ἐνθεῦτεν ἐρμηθεῖς
 ἀπῖκετο ἐς ἄλλον ποταμὸν τῷ οὐνομα Ἀρτισκός ἐστι, ὅς
 διὰ Ὀδρυσέων ῥέει. ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος
 ἐποίησε τοιόνδε. ἀποδέξας χωρίον τῇ στρατιῇ ἐκέλευε
 πάντα ἄνδρα λίθον ἕνα παρεξίοντα τιθέναι ἐς τὸ ἀποδεδεγ-
 μένον τοῦτο χωρίον. ὥς δὲ ταῦτα ἡ στρατιὴ ἐπετέλεσε,
 ἐνθαῦτα κολωνούς μεγάλους τῶν λίθων καταλιπὼν ἀπέ-
 λαυνε τὴν στρατιήν.

93. Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἰστρον πρώτους αἰρέει
 Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας. οἱ μὲν γὰρ δὴ τὸν Σαλμυδησ-
 σὸν ἔχοντες Θρήϊκες, καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσαμ-
 βρίας πόλιος οἰκημένοι, καλεύμενοι δὲ Σκυρμιάδαι καὶ
 Νιψαῖοι, ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδοσαν Δαρεΐῳ· οἱ δὲ
 Γέται πρὸς ἀγνωμοσύνην τραπόμενοι αὐτίκα ἐδουλώθη-
 σαν Θρηϊκῶν ἔοντες καὶ γενναϊότατοι καὶ δικαιοτάτοι.
 94. Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν
 ἑωυτοὺς νομίζουσι, ἰέναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλ-
 μοξιν δαίμονα. οἱ δὲ αὐτέων τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι
 Γεβελείζιν. Διὰ πεντετηρίδος δὲ τὸν πάλῳ λαχόντα αἰεὶ
 σφεων αὐτέων ἀποπέμπουσι ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάλμοξιν
 ἐντελλόμενοι τῶν ἂν ἐκάστοτε δέωνται. πέμπουσι δὲ ὧδε·
 οἱ μὲν αὐτέων ταχθέντες ἀκόντια τρία ἔχουσι· ἄλλοι δὲ
 διαλαβόντες τοῦ ἀποπεμπομένου παρὰ τὸν Ζάλμοξιν τὰς
 χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ἀνακινήσαντες αὐτὸν μετέωρον
 ῥιπτεῦσι ἐς τὰς λόγχας. ἦν μὲν δὴ ἀποθάνῃ ἀναπαρεῖς,
 τοῖσι δὲ ἴλεως ὁ θεὸς δοκέει εἶναι. ἦν δὲ μὴ ἀποθάνῃ,
 αἰτιῶνται αὐτὸν τὸν ἄγγελον φάμενοί μιν ἄνδρα κακὸν
 εἶναι. αἰτιησάμενοι δὲ τοῦτον ἄλλον ἀποπέμπουσι· ἐν-
 τέλλονται δὲ ἔτι ζῶντι. Οὗτοι οἱ αὐτοὶ Θρήϊκες καὶ πρὸς
 βροντὴν τε καὶ ἀστραπὴν τοξεύοντες ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν
 ἀπειλεῦσι τῷ θεῷ, οὐδένα ἄλλον θεὸν νομίζοντες εἶναι εἰ
 μὴ τὸν σφέτερον. 95. Ὡς δὲ ἐγὼ πυνθάτομαι τῶν τὸν

Ἑλλήσποντον οἰκεόντων Ἑλλήνων καὶ Πόντον, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐόντα ἄνθρωπον δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ· δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχῳ· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸν γενόμενον ἐλεύθερον χρήματα κτήσασθαι συχνά· κτησάμενον δὲ ἀπελθεῖν ἐς τὴν ἑωυτοῦ. ἅτε δὲ κακοβίων τε ἐόντων τῶν Θρηίκων καὶ ὑπαφρονεστέρων, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐπιστάμενον δίαίταν τε Ἰάδα καὶ ἦθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρήϊκας, οἷα Ἑλλησί τε ὁμιλήσαντα καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ, κατασκευάσασθαι ἀνδρεῶνα ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρώτους καὶ εὐωχέοντα ἀναδιδάσκειν ὥς οὔτε αὐτὸς, οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ, οὔτε οἱ ἐκ τουτέων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ' ἡξοῦσι ἐς χῶρον τοῦτον ἵνα αἰεὶ περιεόντες ἔξοῦσι τὰ πάντα ἀγαθὰ. ἐν ᾧ δὲ ἐποίεε τὰ καταλεχθέντα, καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐν τούτῳ κατάγαιον οἶκημα ἐποιέετο. ὥς δὲ οἱ παντελέως εἶχε τὸ οἶκημα, ἐκ μὲν τῶν Θρηίκων ἠφανίσθη· καταβὰς δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγαιον οἶκημα διαιτᾶτο ἐπ' ἕτεα τρία. οἱ δὲ μιν ἐπόθεόν τε καὶ ἐπένθεον ὥς τεθνεῶτα· τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ ἐφάνη τοῖσι Θρηίξι. καὶ οὕτω πιθανά σφι ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Ζάλμοξις. ταῦτά φασί μιν ποιῆσαι. 96. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτου καὶ τοῦ καταγαίου οἰκήματος οὔτε ἀπιστέω, οὔτε ὧν πιστεύω τι λῆν· δοκέω δὲ πολλοῖσι ἕτεσι πρότερον τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον γενέσθαι Πυθαγόρεω. Εἴ τε δὲ ἐγένετό τις Ζάλμοξις ἄνθρωπος, εἴτ' ἐστὶ δαίμων τις Γέτῃσι οὗτος ἐπιχώριος, χαιρέτω. Οὗτοι μὲν δὴ τρόπῳ τοιούτῳ χρεώμενοι, ὥς ἐχειρώθησαν ὑπὸ Περσέων, εἶποντο τῷ ἄλλῳ στρατῷ.

97. Δαρεῖος δὲ ὥς ἀπίκετο καὶ ὁ πεζὸς ἅμ' αὐτῷ στρατὸς ἐπὶ τὸν Ἰστρον, ἐνθαῦτα διαβάντων πάντων Δαρεῖος ἐκέλευσε τοὺς Ἰωνας τὴν σχεδίην λύσαντας ἔπεσθαι κατ' ἡπειρον ἑωυτῷ, καὶ τὸν ἐκ τῶν νεῶν στρατόν. Μελλόντων δὲ τῶν Ἰώνων λύειν καὶ ποιεῖν τὰ κελευόμενα, Κώης ὁ Ἐρξάνδρου στρατηγὸς ἐὼν Μιτυληναίων ἔλεξε Δαρεῖω τάδε, πυθόμενος πρότερον εἰ οἱ φίλον εἴη γνώμην ἀποδέκεσθαι παρὰ τοῦ βουλομένου ἀποδείκνυσθαι· “ὦ βασιλεῦ,

ἐπὶ γῆν γὰρ μέλλεις στρατεύεσθαι, τῆς οὔτε ἀρηρομένοι φανήσεται οὐδέν, οὔτε τόλῃς οἰκεομένη· σὺ νῦν γέφυραν ταύτην ἔα κατὰ χώραν ἵστάναι φυλάκους αὐτῆς λιπῶν τούτους οἱ περ μιν ἔξευξαν. καὶ ἦν τε κατὰ νόον πρήξωμεν εὐρόντες Σκύθας, ἔστι ἄποδος ἡμῖν· ἦν τε καὶ μὴ σφεας εὐρεῖν δυνεώμεθα, ἢ γε ἄποδος ἡμῖν ἀσφαλῆς. οὐ γὰρ ἔδεισά κω μὴ ἐσωσθέωμεν ὑπὸ Σκυθέων μάχῃ· ἀλλὰ μάλλον μὴ οὐ δυνάμενοί σφεας εὐρεῖν πάθωμέν τι ἀλῶμενοι. Καὶ τάδε λέγειν φαίη τις ἂν με ἐωυτοῦ εἵνεκεν ὥς καταμένω. ἐγὼ δὲ γνώμην μὲν, τὴν εὕρισκον ἀρίστην σοι, βασιλεῦ, ἐς μέσον φέρω· αὐτὸς μέντοι ἔψομαί τοι, καὶ οὐκ ἂν λειφθείην.” Κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ Δαρείου, καὶ μιν ἡμεῖψατο τοῖσδε· “Ξεῖνε Λέσβιε, σωθέντος ἐμεῖ ὀπίσω ἐς οἶκον τὸν ἐμὸν ἐπιφάνηθί μοι πάντως, ἵνα σε ἀντὶ χρηστῆς συμβουλῆς χρηστοῖσι ἔργοισι ἀμείψωμαι.”

98. Ταῦτα εἶπας, καὶ ἀπάψας ἄμματα ἐξήκοντα ἐν ἱμάντι, καλέσας ἐς λόγους τοὺς Ἰώνων τυράννους ἔλεγε τάδε· “Ἄνδρες Ἴωνες, ἡ μὲν πρότερον γνώμη ἀποδεχθεῖσα ἐς τὴν γέφυραν μετείσθω μοι. ἔχοντες δὲ τὸν ἱμάντα τόνδε ποιεέτε τάδε. ἐπεὰν με ἴδῃτε τάχιστα πορευόμενον ἐπὶ Σκύθας, ἀπὸ τούτου ἀρξάμενοι τοῦ χρόνου λύετε ἄμμα ἐν ἐκάστης ἡμέρης. ἦν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ παρέω, ἀλλὰ διεξέλθωσι ὑμῖν αἱ ἡμέραι τῶν ἀμμάτων, ἀποπλέετε ἐς τὴν ὑμετέρεν αὐτέων. μέχρι δὲ τούτου, ἐπεὶ τε οὕτω μετέδοξε, φυλάσσετε τὴν σχεδὴν πᾶσαν προθυμίην σωτηρίας τε καὶ φυλακῆς παρεχόμενοι. ταῦτα δὲ ποιέοντες, ἐμοὶ μεγάλως χαριεῖσθε.” Δαρεῖος μὲν ταῦτα εἶπας ἐς τὸ πρόσω ἐπείγετο.

99. ΤΗΣ ΔΕ Σκυθικῆς γῆς ἡ Θρηῖκη τὸ ἐς θάλασσαν πρόκειται· κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης, ἡ Σκυθική τε ἐκδέκεται, καὶ ὁ Ἰστρος ἐκδιδοῖ ἐς αὐτὴν πρὸς εὐροῖ ἀνεμον τὸ στόμα τετραμμένος. Τὸ δὲ ἀπὸ Ἰστρου ἔρχομα σημανέων τὸ πρὸς θάλασσαν αὐτῆς τῆς Σκυθικῆς χώρας ἐς μέτρησιν. Ἀπὸ Ἰστρου αὕτη ἡδὴ ἀρχαίη Σκυθική ἐστι πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἀνεμον κειμένη μέχρι πό-

λιος καλεομένης Καρκινίτιδος. τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης, τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν τὴν αὐτὴν φέρουσιν εὐοῦσαν ὀρεινὴν τε χώραν καὶ προκειμένην τὸ ἐς Πόντον νέμεται τὸ Ταυρικὸν ἔθνος μέχρι Χερσονήσου τῆς Τρηχέης καλεομένης· αὕτη δὲ ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον κατήκει. Ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρη τῶν οὖρων ἐς θάλασσαν φέροντα, τὴν τε πρὸς μεσαμβρίην, καὶ τὴν πρὸς τὴν ἡῶ, κατὰ περ τῆς Ἀττικῆς χώρας· καὶ παραπλήσια ταύτῃ καὶ οἱ Ταῦροι νέμονται τῆς Σκυθικῆς, ὥς εἰ τῆς Ἀττικῆς ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἀθηναῖοι νεμοίαιτο τὸν γουνὸν τὸν Σουνιακὸν μᾶλλον ἐς τὸν πόντον τὴν ἄκρην ἀνέχοντα, τὸν ὑπὸ Θορικοῦ μέχρι Ἀναφλύστου δήμου. λέγω δὲ ὥς εἶναι ταῦτα σμικρὰ μεγάλοισι συμβαλέειν. τοιοῦτον ἡ Ταυρικὴ ἐστι. ὅς δὲ τῆς Ἀττικῆς ταῦτα μὴ παραπέπλωκε, ἐγὼ δὲ ἄλλως δηλώσω· ὥς εἰ τῆς Ἰηπυγίης ἄλλο ἔθνος, καὶ μὴ Ἰήπυγες, ἀρξάμενοι ἐκ Βρεντεσίου λιμένος ἀποταμοίαιτο μέχρι Τάραντος καὶ νεμοίαιτο τὴν ἄκρην. δύο δὲ λέγων ταῦτα πολλὰ λέγω παρόμοια τοῖσι ἄλλοις εἶκε ἡ Ταυρικὴ. 100. Τὸ δ' ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς, ἥδη Σκύθαι τὸ κατύπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης τῆς ἡοίης νέμονται, τοῦ τε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἐσπέρης καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος μέχρι Τανάϊδος ποταμοῦ ὃς ἐκδίδοι ἐς μυχὸν τῆς λίμνης ταύτης. Ἦδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἰστρου, τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληῖται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρων· μετὰ δὲ Νευρῶν· ἔπειτα δὲ Ἀνδροφάγων· τελευταίων δὲ Μελαγχλαίων. 101. Ἔστι ὦν τῆς Σκυθικῆς, ὥς εὐούσης τετραγώνου, τῶν δύο μερέων κατηκόντων ἐς θάλασσαν πάντῃ ἴσον τό τε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον, καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν. ἀπὸ γὰρ Ἰστρου ἐπὶ Βορυσθένεα δέκα ἡμερέων ὁδός· ἀπὸ Βορυσθένεός τ' ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Μαιήτιν ἑτέρων δέκα· καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίους τοὺς κατύπερθε Σκυθέων οἰκημένους εἴκοσι ἡμερέων ὁδός. ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίῃ ἀνά διηκόσια στάδια συμβέβληται μοι. οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυ-

θικῆς τὰ ἐπικάρσια τετρακισχιλίων σταδίων· καὶ τὰ ὄρθια τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἐτέρων τοσούτων σταδίων. ἡ μὲν νυν γῆ αὕτη ἐστὶ μέγαθος τοσαύτη.

102. Οἱ Δ' Ε Σκύθαι δόντες σφίσι λόγον ὥς οὐκ οἱοί τε εἰσι τὸν Δαρείου στρατὸν ἰθυμαχίῃ διώσασθαι μῦνοι, ἔπεμπον ἐς τοὺς πλησιοχώρους ἀγγέλους· τῶν δὲ καὶ δὴ οἱ βασιλῆες συνελθόντες ἐβουλεύοντο, ὥς στρατοῦ ἐπελαύνοντος μεγάλου. ἔσαν δὲ οἱ συνελθόντες βασιλῆες Ταύρων, καὶ Ἀγαθύρσων, καὶ Νευρῶν, καὶ Ἀνδροφάγων, καὶ Μελαγχλαίων, καὶ Γελωνῶν, καὶ Βουδίνων, καὶ Σαυροματέων.

103. Τούτων Ταῦροι μὲν νόμοισι τοιοισίδε χρέωνται. θύουσι μὲν τῇ Παρθένῳ τοὺς τε ναυηγούς καὶ τοὺς ἂν λάβωσι Ἑλλήνων ἐπαναχθέντας, τρόπῳ τοιῷδε· καταρξάμενοι ῥοπάλῳ παίουνσι τὴν κεφαλὴν· οἱ μὲν δὴ λέγουσι ὥς τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ διωθέουσι κάτω, (ἐπὶ γὰρ κρημνοῦ ἵδρυται τὸ ἶδρον) τὴν δὲ κεφαλὴν ἀνασταυροῦσι· οἱ δὲ κατὰ μὲν τὴν κεφαλὴν ὁμολογέουσι, τὸ μέντοι σῶμα οὐκ ὠθέεσθαι ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ λέγουσι, ἀλλὰ γῇ κρύπτεσθαι. τὴν δὲ δαίμονα ταύτην τῇ θύουσι λέγουσι αὐτοὶ Ταῦροι Ἰφιγένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος εἶναι. Πολεμίους δὲ ἄνδρας τοὺς ἂν χειρώσωνται ποιεῦσι τάδε· ἀποταμὼν ἕκαστος κεφαλὴν ἀποφέρεται ἐς τὰ οἰκία· ἔπειτα ἐπὶ ξύλου μεγάλου ἀναπείρας ἰστᾶ ὑπὲρ τῆς οἰκῆς ὑπερέχουσιν πολλόν, μάλιστα δὲ ὑπὲρ τῆς καπνοδόκης. φασὶ δὲ τούτους φυλάκους τῆς οἰκῆς πάσης ὑπεραιωρέεσθαι. ζῶσι δὲ ἀπὸ ληΐης τε καὶ πολέμου.

104. Ἀγαθυρσοὶ δὲ ἀβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ, καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα. ἐπικοινωνοῦν δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μίξιν ποιεῦνται, ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ἔωσι, καὶ οἰκίῳι ἐόντες πάντες μήτε φθόνῳ μήτ' ἔχθει χρέωνται ἐς ἀλλήλους. τὰ δ' ἄλλα νομαία Θρήϊζι προσκεχωρήκασιν.

105. Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέωνται Σκυθικοῖσι. γενεῇ δὲ μῇ πρότερόν σφεας τῆς Δαρείου στρατηλασίης κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώραν πᾶσαν ὑπὸ ὀφίων. ὅφιας γάρ σφι πολλοὺς μὲν ἡ χώρα ἀνέφαινε, οἱ δὲ πλεῦνες ἄνωθέν σφι ἐκ τῶν ἐρή-

μων ἐπέπεσον, ἐς ὃ πιεζόμενοι οἴκησαν μετὰ Βουδῖνων τὴν ἐωυτῶν ἐκλιπόντες. κινδυνεύουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γόητες εἶναι· λέγονται γὰρ ὑπὸ Σκυθέων καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ κατοικημένων, ὡς ἕτεος ἐκάστου ἅπαξ τῶν Νευρῶν ἕκαστος λύκος γίνεται ἡμέρας ὀλίγας, καὶ αὐτῖς ὀπίσω ἐς ταῦτα κατίσταται. ἐμὲ μὲν νυν ταῦτα λέγοντες οὐ πείθουσι· λέγουσι δὲ οὐδὲν ἥσσειν, καὶ ὁμνύουσι δὲ λέγοντες.

106. Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀνθρώπων ἔχουσι ἡθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες, οὔτε νόμῳ οὐδενὶ χρεώμενοι. νομάδες δὲ εἰσὶ ἐσθῆτα δὲ φορέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην· γλώσσαν δὲ ἰδίην ἔχουσι· ἀνθρωποφαγέουσι δὲ μῦνοι τούτων.

107. Μελάγχλαινοι δὲ εἴματα μὲν μέλανα φορέουσι πάντες, ἐπ' ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι· νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέωνται.

108. Βουδῖνοι δὲ, ἔθνος ἐὼν μέγα καὶ πολλόν, γλαυκόν τε πᾶν ἰσχυρῶς ἐστὶ καὶ πυρρόν. πόλις δὲ ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ξυλίνη, οὖνομα δὲ τῇ πόλει ἐστὶ Γελωνός· τοῦ δὲ τείχεος μέγαθος κῶλον ἕκαστον τριήκοντα σταδίων ἐστὶ, ὑψηλὸν δὲ, καὶ πᾶν ξύλινον· καὶ οἰκίαι αὐτῶν ξύλιναι, καὶ τὰ ἱρά. ἐστὶ γὰρ δὴ αὐτόθι Ἑλληνικῶν θεῶν ἱρὰ Ἑλληνικῶς κατεσκευασμένα ἀγάλμασί τε καὶ βωμοῖσι καὶ νηοῖσι ξυλίνοισι. καὶ τῷ Διονύσῳ τριετηρίδας ἀνάγουσι, καὶ βακχεύουσι. Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνες· ἐκ τῶν δὲ ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἴκησαν ἐν τοῖσι Βουδῖνοισι· καὶ γλώσση τὰ μὲν Σκυθικῇ, τὰ δὲ Ἑλληνικῇ χρέωνται.

109. Βουδῖνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλώσση χρέωνται καὶ Γελωνοί· ἀλλ' οὐδὲ δίαιτα ἡ αὐτή. οἱ μὲν γὰρ Βουδῖνοι ἐόντες αὐτόχθονες νομάδες τέ εἰσι, καὶ φθειροτραγέουσι μῦνοι τῶν ταύτῃ Γελωνοὶ δὲ γῆς τε ἐργάται, καὶ σιτοφάγοι, καὶ κήπους ἐκτημένοι, οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοῖοι, οὐδὲ τὸ χρῶμα. ὑπὸ μέντοι Ἑλλήνων καλέονται καὶ οἱ Βουδῖνοι Γελωνοὶ οὐκ ὀρθῶς καλεόμενοι. Ἡ δὲ χώρα σφέων πᾶσά ἐστι δασέη ἰδρσι παντοίησι· ἐν δὲ τῇ ἰδρὶ τῇ πλείστη ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλή, καὶ ἔλος καὶ κάλαμος περὶ αὐτήν· ἐν δὲ ταύτῃ ἐνύδριες

ἀλίσκονται, καὶ κάστορες, καὶ ἄλλα θηρία τετραγωνο-
πρόσωπα τῶν τὰ δέρματα περὶ τὰς σισύρας παραρράπ-
τεται· καὶ οἱ ὄρχιες αὐτοῖσί εἰσι χρήσιμοι ἐς ὑστερέων
ἄκεσιν.

110. Σαυροματέων δὲ πέρι ὧδε λέγεται. "Οτε
"Ἕλληνες Ἀμαζόσι ἐμαχέσαντο, (τὰς δὲ Ἀμαζόνας καλέ-
ουσι οἱ Σκύθαι Οἰόρπατα· δύναται δὲ τὸ οὖνομα τοῦτα
κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν ἀνδροκτόνοι· Οἶορ γὰρ καλέουσι
τὸν ἄνδρα, τὸ δὲ Πατὰ κτείνειν) τότε λόγος τοὺς "Ελ-
ληνας νικήσαντας τῇ ἐπὶ Θερμώδοντι μάχῃ ἀποπλέειν
ἄγοιτας τρισὶ πλοίοισι τῶν Ἀμαζόνων ὅσας ἡδυνέατο
ζωγρῆσαι· τὰς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιθεμένας ἐκκόψαι τοὺς
ἄνδρας. πλοῖα δὲ οὐ γινώσκειν αὐτάς, οὐδὲ πηδαλίοισι
χρηῆσθαι, οὐδὲ ἰστίοισι, οὐδὲ εἰρεσίῃ· ἀλλ' ἐπεὶ ἐξέκοψαν
τοὺς ἄνδρας ἐφέροντο κατὰ κῦμα καὶ ἄνεμον· καὶ ἀπικνέ-
ονται τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Κρημνοῦς. οἱ δὲ
Κρημνοὶ εἰσὶ γῆς τῆς Σκυθέων τῶν ἐλευθέρων. ἐνθαῦτα
ἀποβᾶσαι ἀπὸ τῶν πλοίων αἱ Ἀμαζόνες ὠδοιπόρεον ἐς
τὴν οἰκεομένην. ἐντυχοῦσαι δὲ πρώτῳ ἵπποφορβίῳ τοῦτο
διήρπασαν· καὶ ἐπὶ τούτων ἵππαζόμεναι ἐλλήζοντο τὰ
τῶν Σκυθέων.

111. Οἱ δὲ Σκύθαι οὐκ εἶχον συμβα-
λέσθαι τὸ πρῆγμα. οὔτε γὰρ φωνὴν, οὔτε ἐσθῆτα, οὔτε τὸ
ἔθνος ἐγίνωσκον, ἀλλ' ἐν θώματι ἔσαν ὁκόθεν ἔλθοιεν.
ἐδόκεον δ' αὐτάς εἶναι ἄνδρας τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχοντας,
μάχην τε δὴ πρὸς αὐτάς ἐποιεῦντο· ἐκ δὲ τῆς μάχης τῶν
νεκρῶν ἐκράτησαν οἱ Σκύθαι, καὶ οὕτω ἔγνωσαν εἰσὺν
γυναῖκας. βουλευομένοισι ὧν αὐτοῖσι ἔδοξε κτείνειν μὲν
οὐδενὶ τρόπῳ ἔτι αὐτάς, ἐωυτῶν δὲ τοὺς νεωτάτους ἀπο-
πέμψαι ἐς αὐτάς πληθὺς εἰκάσαντας ὅσαι περ ἐκεῖναι
ἔσαν· τούτους δὲ στρατοπεδεύεσθαι πλησίον ἐκείνων, καὶ
ποιεῖν τά περ ἂν καὶ ἐκεῖναι ποιεῶσι· ἦν δὲ αὐτοὺς
διώκωσι, μάχεσθαι μὲν μὴ, ὑποφεύγειν δέ· ἐπεὰν δὲ
παύσωνται, ἐλθόντας αὐτοὺς πλησίον στρατοπεδεύεσθαι.
ταῦτα ἐβουλεύσαντο οἱ Σκύθαι βουλόμενοι ἐξ αὐτέων
παῖδας ἐγγενήσεσθαι.

112. Ἀποπεμφθέντες δὲ οἱ

νεηνίσκοι ἐποίουν τὰ ἐντεταλμένα. ἐπεὶ δὲ ἔμαθον αὐτοὺς αἱ Ἀμαζόνες ἐπ' οὐδεμιῇ δηλήσει ἀπιγμένους, ἔων χαίρειν· προσεχώρεον δὲ πλησιαιτέρω τὸ στρατόπεδον τῷ στρατοπέδῳ ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη. εἶχον δὲ οὐδὲν οὐδ' οἱ νεηνίσκοι, ὥσπερ οὐδὲ αἱ Ἀμαζόνες, εἰ μὴ τὰ ὄπλα, καὶ τοὺς ἵππους· ἀλλὰ ζόην ἔζωον τὴν αὐτὴν ἐκείνησι θηρεύοντές τε καὶ ληϊζόμενοι.

113. Ἐποίουν δὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐς τὴν μεσαμβρίην τοιόνδε· ἐγίνοντο σποράδες κατὰ μῖν τε καὶ δύο, πρόσω δὴ ἀπ' ἀλληλέων, ἐς εὐμαρίην ἀποσκιδνάμεναι. μαθόντες δὲ καὶ οἱ Σκύθαι ἐποίουν τῶντὸ τοῦτο· καὶ τις μουνωθισέων τινὲ αὐτέων ἐνεχρίμπετο, καὶ ἡ Ἀμαζὼν οὐκ ἀπωθέετο, ἀλλὰ περιεῖδε χρήσασθαι. καὶ φωνῆσαι μὲν οὐκ εἶχε, οὐ γὰρ συνίεσαν ἀλλήλων, τῇ δὲ χειρὶ ἔφραζε ἐς τὴν ὑστεραίην ἐλθεῖν ἐς τῶντὸ χωρίον καὶ ἕτερον ἄγειν, σημαίνουσα δύο γενέσθαι, καὶ αὐτὴ ἐτέρην ἄξειν. ὁ δὲ νεηνίσκος ἐπεὶ ἀπῆλθε, ἔλεξε ταῦτα πρὸς τοὺς λοιπούς. τῇ δὲ δευτεραίῃ ἦλθε ἐς τὸ χωρίον αὐτός τε οὗτος, καὶ ἕτερον ἦγε, καὶ τὴν Ἀμαζόνα εὗρε δευτέρην αὐτὴν ὑπομένουσαν. οἱ δὲ λοιποὶ νεηνίσκοι ὥς ἐπύθοντο ταῦτα, καὶ αὐτοὶ ἐκτιλῶσαντο τὰς λοιπὰς τῶν Ἀμαζόνων.

114. Μετὰ δὲ, συμμίζαντες τὰ στρατόπεδα οἶκεον ὁμοῦ γυναῖκα ἔχων ἕκαστος ταύτην τῇ τὸ πρῶτον συνεμίχθη. τὴν δὲ φωνὴν τὴν μὲν τῶν γυναικῶν οἱ ἄνδρες οὐκ ἔδυνάτο μαθεῖν, τὴν δὲ τῶν ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες συνέλαβον. Ἐπεὶ δὲ συνῆκαν ἀλλήλων, ἔλεξαν πρὸς τὰς Ἀμαζόνας τάδε οἱ ἄνδρες· “Ἡμῖν εἰσὶ μὲν τοκέες, εἰσὶ δὲ κτήσεις. νῦν ὦν μηκέτι πλεῦνα χρόνον ζόην τοιήνδε ἔχωμεν, ἀλλ' ἀπελθόντες ἐς τὸ πλῆθος διαιτώμεθα. γυναῖκας δὲ ἔξομεν ὑμέας, καὶ οὐδαμέας ἄλλας.” Αἱ δὲ πρὸς ταῦτα ἔλεξαν τάδε· “Ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα οἰκέειν μετὰ τῶν ὑμετέρων γυναικῶν· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ νόμαια ἡμῖν τε καὶ κείνησί ἐστι. ἡμεῖς μὲν τοξεύομέν τε καὶ ἀκοντίζομεν, καὶ ἵππαζόμεθα, ἔργα δὲ γυναικῆϊα οὐκ ἐμάθομεν· αἱ δὲ ὑμέτεραι γυναῖκες τούτων μὲν οὐδὲν τῶν ἡμεῖς κατελέξαμεν ποιεύσι, ἔργα δὲ γυναικῆϊα ἐργάζονται μένουσαι ἐν τῇσι ἀμάξῃσι,

οὐτ' ἐπὶ θήρην ἰοῦσαι, οὐτε ἄλλη οὐδαμῇ. οὐκ ἂν ὦν δυναίμεθα ἐκείνησι συμφέρεσθαι. Ἄλλ' εἰ βούλεσθε γυναικας ἔχειν ἡμέας, καὶ ἰσκέειν εἶναι δικαιοτάτοι, ἐλθόντες παρὰ τοὺς τοκέας ἀπολάχετε τῶν κτημάτων τὸ μέρος· καὶ ἔπειτα ἐλθόντες οἰκέωμεν ἐπὶ ἡμέων αὐτέων."

115. Ἐπείθοντο καὶ ἐποίησαν ταῦτα οἱ νεηνίσκοι. ἐπεὶ τε δὲ ἀπολαχόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον ἦλθον ὀπίσω παρὰ τὰς Ἀμαζόνας, ἔλεξαν αἱ γυναῖκες πρὸς αὐτοὺς τάδε· "Ἡμέας ἔχει φόβος τε καὶ δέος, ὅκως χρὴ οἰκέειν ἐν τῷδε τῷ χώρῳ· τοῦτο μὲν, ὑμέας ἀποστερησάσας πατέρων· τοῦτο δὲ, τὴν γῆν τὴν ὑμετέρεν δηλησαμένας πολλά. ἀλλ' ἐπεὶ τε ἀξιούτε ἡμέας γυναικας ἔχειν, τάδε ποιεέτε ἅμα ἡμῖν· φέρετε, ἔξαναστέωμεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, καὶ περήσαντες Τάναϊν ποταμὸν οἰκέωμεν."

116. Ἐπείθοντο καὶ ταῦτα οἱ νεηνίσκοι. διαβάντες δὲ τὸν Τάναϊν ὁδοιπόρεον πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τριῶν μὲν ἡμερέων ἀπὸ τοῦ Ταναΐδος ὁδόν, τριῶν δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος πρὸς βορῇν ἄνεμον. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τοῦτον τὸν χώρον, ἐν τῷ νῦν κατοικῆνται, οἰκησαν τοῦτον. καὶ διαίτη ἀπὸ τούτου χρέωνται τῇ παλαιῇ τῶν Σαυρομάτεων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ θήρην ἐπὶ ἵππων ἐκφοιτῶσαι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι, καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐς πόλεμον φοιτῶσαι, καὶ στολὴν τὴν αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσαι. 117. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου, ἐπεὶ οὐ χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. Τὰ περὶ γάμων δὲ ὧδέ σφι διακέεται· οὐ γαμέεται παρθένος οὐδεμίη, πρὶν ἂν τῶν πολεμίων ἄνδρα ἀποκτείνῃ. αἱ δὲ τινες αὐτέων καὶ τελευτῶσι γηραιαὶ πρὶν γήμασθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι.

118. Ἐπὶ τούτων ὦν τῶν καταλεχθέντων ἐθνέων τοὺς βασιλῆας ἀλισμένους ἀπικόμενοι τῶν Σκυθέων οἱ ἄγγελοι ἔλεγον ἐκδιδάσκοντες ὡς ὁ Πέρσης, ἐπειδὴ οἱ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ τῇ ἐτέρῃ πάντα κατέστραπται, γέφυραν ζεύξας ἐπὶ τῷ ἀνχένι τοῦ Βοσπόρου διαβέβηκε ἐς τήνδε τὴν ἡπειρον· διαβὰς δὲ, καὶ καταστρεψάμενος Θρήικας γεφυροῖ ποταμον

Ἰστρον βουλόμενος καὶ τάδε πάντα ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι.
 “Ὑμεῖς ὦν μηδενὶ τρόπῳ ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι περι-
 ἴδῃτε ἡμέας διαφθαρέντας· ἀλλὰ τῷντὸ νοήσαντες ἀντιά-
 ζώμεν τὸν ἐπιόντα. οὐκὼν ποιήσετε ταῦτα, ἡμεῖς μὲν
 πιεζόμενοι ἢ ἐκλείψομεν τὴν χώραν, ἢ μένοντες ὁμολογίῃ
 χρησόμεθα. τί γὰρ πάθωμεν μὴ βουλομένων ὑμέων τιμω-
 ρέειν; Ὑμῖν δὲ οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ ἔσται ἐλαφρότερον. ἥκει
 γὰρ ὁ Πέρσης οὐδὲν τι μᾶλλον ἐπ' ἡμέας ἢ οὐ καὶ ἐπὶ
 ὑμέας· οὐδέ οἱ καταχρήσει ἡμέας καταστρεψαμένῳ ὑμέων
 ἀπέχεσθαι. μέγα δὲ ὑμῖν λόγων τῶνδε μαρτύριον ἐρέο-
 μεν· εἰ γὰρ ἐπ' ἡμέας μούνοὺς ἐστρατηλάτῃς ὁ Πέρσης
 τίσασθαι τῆς πρόσθε δουλοσύνης βουλόμενος, χρῆν αὐτὸν
 πάντων τῶν ἄλλων ἀπεχόμενον οὕτω ἰέναι ἐπὶ τὴν ἡμε-
 τέρην· καὶ ἂν ἐδήλου πᾶσι, ὥς ἐπὶ Σκύθας ἐλαύνει, καὶ
 οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄλλους. νῦν δὲ ἐπεὶ τε τάχιστα διέβη τήνδε
 τὴν ἡπειρον, τοὺς αἰεὶ ἐμποδῶν γινομένους ἡμεροῦται
 πάντας· τοὺς τε δὴ ἄλλους ἔχει ὑπ' ἐωυτῷ Θρήϊκας, καὶ δὴ
 καὶ τοὺς ἡμῖν ἐόντας πλησιοχώρους Γέτας.” 119. Ταῦτα
 Σκυθῶν ἐπαγγελιομένων, ἐβουλευόντο οἱ βασιλῆες οἱ
 ἀπὸ τῶν ἐθνέων ἥκοντες. καὶ σφῶν ἐσχίσθησαν αἱ γνώ-
 μαι· ὁ μὲν γὰρ Γελωνὸς, καὶ ὁ Βουδίνος, καὶ ὁ Σαυρομά-
 τῃς κατὰ τῷντὸ γενόμενοι ὑπεδέκοντο Σκύθησι τιμωρήσειν·
 ὁ δὲ Ἀγάθυρσος, καὶ Νευρὸς, καὶ Ἀνδροφάγος, καὶ οἱ τῶν
 Μελαγχλαίνων καὶ Ταύρων τάδε Σκύθησι ὑπεκρίναντο·
 “Εἰ μὲν μὴ ὑμεῖς ἔατε οἱ πρότερον ἀδικήσαντες Πέρσας
 καὶ ἄρξαντες πολέμου, τούτων δεόμενοι τῶν νῦν δέεσθε
 λέγειν τε ἂν ἐφαίνεσθε ἡμῖν ὀρθὰ, καὶ ἡμεῖς ὑπακούσαν-
 τες τῷντὸ ἂν ὑμῖν ἐπρήσσομεν. νῦν δὲ ὑμεῖς τε ἐς τὴν
 ἐκείνων ἐσβαλόντες γῆν ἄνευ ἡμέων ἐπεκρατέετε Περ-
 σέων, ὅσον χρόνον ὑμῖν ὁ θεὸς παρεδίδου· καὶ ἐκεῖνοι,
 ἐπεὶ σφῆας ὧντὸς θεὸς ἐγείρει, τὴν ὁμοίην ὑμῖν ἀποδι-
 δοῦσι. ἡμεῖς δὲ οὔτε τι τότε ἡδικήσαμεν τοὺς ἄνδρας τού-
 τους οὐδὲν, οὔτε νῦν πρότεροι πειρησόμεθα ἀδικεῖν. Ἦν
 μέντοι ἐπὶ καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἄρξῃ τε ἀδικέων καὶ

ἡμεῖς οὐ παυσόμεθα*. μέχρι δὲ τοῦτο ἴδωμεν, μενέομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖσι. ἦκειν γὰρ δοκέομεν οὐκ ἐπ' ἡμέας Πέρσας, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀδικίης γενομένους."

120. Ταῦτα ὥς ἀπενειχθέντα ἐπύθοντο οἱ Σκύθαι, ἐβουλεύοντο ἰθυμαχίην μὲν μηδεμίην ποιέεσθαι ἐκ τοῦ ἐμφανέος, ὅτι δὴ σφι οὗτοί γε σύμμαχοι οὐ προσεγίνοντο· ὑπεξιόντες δὲ καὶ ὑπεξελαύνοντες τὰ φρέατα τὰ παρεξίοιεν αὐτοὶ καὶ τὰς κρήνας συγχοῦν, τὴν ποίην τε ἐκ τῆς γῆς ἐκτρίβειν διχοῦ σφέας διελόντες. καὶ πρὸς μὲν τὴν μίην τῶν μοιρέων, τῆς ἐβασίλευε Σκώπασις, προσχωρέειν Σαυρομάτας· τούτους μὲν δὴ ὑπάγειν, ἣν ἐπὶ τοῦτο τράπηται ὁ Πέρσης, ἰθὺ Ταναΐδος ποταμοῦ παρὰ τὴν Μαιῆτιν λίμνην ὑποφεύγοντας· ἀπελαύνοντός τε τοῦ Πέρσεω ἐπιόντας διώκειν. αὕτη μὲν σφι μίη ἦν μοίρη τῆς βασιληΐης τεταγμένη ταύτην τὴν ὁδὸν ἥπερ εἴρηται. τὰς δὲ δύο τῶν βασιληϊῶν, τὴν τε μεγάλην τῆς ἦρχε Ἰδάνθурсος, καὶ τὴν τρίτην τῆς ἐβασίλευε Τάξakis, συνελθούσας ἐς τὸν τὸ, καὶ Γελωνῶν τε καὶ Βουδίνων προσγινομένων, ἡμέρης καὶ τούτους ὁδῷ προέχοντας τῶν Περσέων ὑπεξάγειν, ὑπιόντας τε καὶ ποιεῦντας τὰ βεβουλευμένα. πρῶτα μὲν νυν ὑπάγειν σφέας ἰθὺ τῶν χωρέων τῶν ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην, ἵνα καὶ τούτους ἐκπολεμώσωσι· εἰ δὲ μὴ ἐκόντες γε ὑπέδυσαν τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Πέρσας, ἀλλ' ἄκοντας ἐκπολεμῶσαι. μετὰ δὲ τοῦτο, ὑποστρέφειν ἐς τὴν σφετέρην, καὶ ἐπιχειρέειν, ἣν δὴ βουλευομένοισι δοκέη.

121. Ταῦτα οἱ Σκύθαι βουλευσάμενοι ὑπηντίαζον τὴν Δαρείου στρατιὴν προδρόμους ἀποστείλαντες τῶν ἱππέων τοὺς ἀρίστους. τὰς δὲ ἀμάξας, ἐν τῇσί σφι δαιτᾶτο τὰ τέκνα τε καὶ αἱ γυναῖκες πᾶσαι, καὶ τὰ πρόβατα πάντα, πλὴν ὅσα σφι ἐς φορβὴν ἱκανὰ ἦν, τοσαῦτα ὑπολιπόμενοι, τὰ ἄλλα ἅμα τῇσι ἀμάξῃσι προέπεμψαν

* παυσόμεθα, Schweig. conject. πεισόμεθα, the common reading.

ἐντειλάμενοι αἰεὶ τὸ πρὸς βορέῳ ἐλαύνειν. ταῦτα μὲν δὴ προεκομίζετο.

122. Τῶν δὲ Σκυθέων οἱ πρόδρομοι ὥς εὗρον τοὺς Πέρσας ὅσον τε τριῶν ἡμερέων ὁδὸν ἀπέχοντας ἀπὸ τοῦ Ἰστρου, οὗτοι μὲν τούτους εὐρόντες ἡμέρης ὁδῷ προέχοντες ἐστρατοπεδεύοντο τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα λεαίνοντες. οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον ἐπιφανεῖσαν τῶν Σκυθέων τὴν ἵππον, ἐπήϊσαν κατὰ στίβον αἰεὶ ὑπαγόντων· καὶ ἔπειτα, πρὸς γὰρ τὴν μίην τῶν μοιρέων ἴθυσαν, οἱ Πέρσαι ἐδίωκον πρὸς ἡῷ τε καὶ τοῦ Τανάϊδος. διαβάντων δὲ τούτων τὸν Τάναϊν ποταμὸν, οἱ Πέρσαι ἐπιδιαβάντες ἐδίωκον, ἐς τὸ τῶν Σαυροματέων τὴν χώραν διεξελθόντες ἀπίκοντο ἐς τὴν τῶν Βουδίνων. 123. Ὅσον μὲν δὴ χρόνον οἱ Πέρσαι ἦσαν διὰ τῆς Σκυθικῆς καὶ τῆς Σαυρομάτιδος χώρας, οἱ δὲ εἶχον οὐδὲν σινέεσθαι, ἅτε τῆς χώρας ἐούσης χέρσου. ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν τῶν Βουδίνων χώραν ἐσέβαλον, ἐνθαῦτα δὴ ἐντυχόντες τῷ ξυλίνῳ τείχεϊ, ἐκλελοιπότες τῶν Βουδίνων καὶ κεκεινωμένου τοῦ τείχεος πάντων, ἐνέπρησαν αὐτό. τοῦτα δὲ ποιήσαντες εἶποντο αἰεὶ τὸ πρόσω κατὰ στίβον, ἐς δὲ διεξελθόντες ταύτην ἐς τὴν ἐρήμον ἀπίκοντο. ἡ δὲ ἐρήμος αὕτη ὑπὸ οὐδαμῶν νέμεται ἀνδρῶν, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Βουδίνων χώρας ἐούσα πλῆθος ἑπτὰ ἡμερέων ὁδοῦ. ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου Θυσσαγέται οἰκέουσι· ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτέων τέσσερες μεγάλοι ῥέοντες διὰ Μαιητέων ἐκδιδούσι ἐς τὴν λίμνην τὴν καλεομένην Μαιῆτιν· τοῖσι οὖν ὀνόματα κέεται τάδε, Λύκος, Ὁαρος, Τάναϊς, Σύργις. 124. Ἐπεὶ ὦν ὁ Δαρεῖος ἦλθε ἐς τὴν ἐρήμον, πανσάμενος τοῦ δρόμου ἰδρύσει τὴν στρατιὴν ἐπὶ ποταμῷ Ὁάρῳ. τοῦτο δὲ ποιήσας ὀκτὼ τείχεα ἐτείχεε μεγάλα ἴσον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, σταδίου ὡς ἐξήκοντα μάλιστά κη' τῶν ἔτι ἐς ἐμὲ τὰ ἐρείπια σῶα ἦν. Ἐν ᾧ δὲ οὗτος πρὸς ταῦτα ἐτράπετο, οἱ διωκόμενοι Σκύθαι περιελθόντες τὰ κατύπερθε ὑπέστρεφον ἐς τὴν Σκυθικὴν. ἀφανισθέντων δὲ τούτων τὸ παράπαν, ὥς οὐκέτι ἐφαντάζοντό σφι, οὕτω δὴ ὁ Δαρεῖος τείχεα μὲν ἐκεῖνα ἡμέτερα μετήκε· αὐτὸς δὲ ὑποστρέψας ἦιε πρὸς

ἐσπέρην, δοκέων τούτους τε πάντας τοὺς Σκύθας εἶναι, καὶ πρὸς ἐσπέρην σφέας φεύγειν.

125. Ἐλαύνων δὲ τὴν ταχίστην τὸν στρατὸν, ὥς ἐς τὴν Σκυθικὴν ἀπίκητο, ἐνέκυρσε ἀμφοτέρῃσι τῇσι μοίρῃσι τῶν Σκυθέων· ἐντυχὼν δὲ ἐδίωκε ὑπεκφέροντας ἡμέρης ὁδῷ. καὶ, οὐ γὰρ ἀνίεε ἐπιὼν ὁ Δαρεῖος, οἱ Σκύθαι κατὰ τὰ βεβουλευμένα ὑπέφευγον ἐς τῶν ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην, πρώτην δὲ ἐς τῶν Μελαγχλαίων τὴν γῆν. ὥς δὲ ἐσβαλόντες τούτους ἐτάραξαν οἱ τε Σκύθαι καὶ οἱ Πέρσαι, κατηγέοντο οἱ Σκύθαι ἐς τῶν Ἀνδροφάγων τοὺς χώρους. ταραχθέντων δὲ καὶ τούτων, ὑπῆγον ἐπὶ τὴν Νευρίδα. ταρασσομένων δὲ καὶ τούτων, ἦϊσαν ὑποφεύγοντες οἱ Σκύθαι ἐς τοὺς Ἀγαθύρσους. Ἀγάθурсοι δὲ ὀρέοντες καὶ τοὺς ὁμοῦρους φεύγοντας ὑπὸ Σκυθέων καὶ τεταραγμένους, πρὶν ἢ σφί ἐμβαλέειν τοὺς Σκύθας πέμψαντες κήρυκα ἀπηγόρευον Σκύθησι μὴ ἐπιβαίνειν τῶν σφετέρων οὕρων, προλέγοντες ὥς, εἰ πειρήσονται ἐσβαλόντες, σφίσι πρῶτα διαμαχήσονται. Ἀγάθурсοι μὲν προείπαντες ταῦτα ἐβοήθειον ἐπὶ τοὺς οὕρους ἐρύκειν ἐν νῶ ἔχοντες τοὺς ἐπιόντας. Μελάγχλαινοι δὲ καὶ Ἀνδροφάγοι καὶ Νευροὶ, ἐσβαλόντων τῶν Περσέων ἅμα Σκύθησι, οὔτε πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο, ἐπιλαθόμενοί τε τῆς ἀπειλῆς ἔφευγον αἰεὶ τὸ πρὸς βορέῳ ἐς τὴν ἔρημον τεταραγμένοι· οἱ δὲ Σκύθαι ἐς μὲν τοὺς Ἀγαθύρσους οὐκέτι ἀπείπαντας ἀπικνέοντο· οἱ δὲ ἐκ τῆς Νευρίδος χώρας ἐς τὴν σφετέρην κατηγέοντο τοῖσι Πέρσῃσι.

126. Ὡς δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγίνετο, καὶ οὐκ ἐπαύετο, πέμψας Δαρεῖος ἱππέα παρὰ τὸν Σκυθέων βασιλῆα Ἰδάνθурсον ἔλεγε τάδε· “Δαιμόνιε ἀνδρῶν, τί φεύγεις αἰεὶ ἔξόν τοι τῶνδε τὰ ἕτερα ποιεῖν; εἰ μὲν γὰρ ἀξιοχρεὸς δοκέεις εἶναι σεωντῷ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι ἀντιωθῆναι, σὺ δὲ στάς τε καὶ παυσάμενος πλάνης μάχεσθαι· εἰ δὲ συγγινώσκειαι εἶναι ἡσσω, σὺ δὲ καὶ οὕτω παυσάμενος τοῦ δρόμου δεσπότη τῷ σῶ δῶρα φέρων γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐλθέ ἐς λόγους.” 127. Πρὸς ταῦτα ὁ Σκυθέων βασιλεὺς

Ἰδάνθυρσος ἔλεγε τάδε· “Οὕτω τὸ ἐμὸν ἔχει, ὦ Πέρσα· ἐγὼ οὐδένα κω ἀνθρώπων δείσας ἔφυγον, οὔτε πρότερον οὔτε νῦν σε φεύγω· οὐδέ τι νεώτερόν εἰμι ποιήσας νῦν ἢ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐώθεα ποιεῖν. ὅ τι δὲ οὐκ αὐτίκα μάχομαί τοι, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημανέω. ἡμῖν οὔτε ἄστεα, οὔτε γῆ πεφυτευμένη ἐστὶ, τῶν πέρι δείσαντες μὴ ἀλφῇ ἢ καρῇ ταχύτερον συμμίσγοιμεν ἢ ἐς μάχην ὑμῖν. Εἰ δὲ δέοι πάντως ἐς τοῦτο κατὰ τάχος ἀπικνέεσθαι, τυγχάνουσι ἡμῖν ἐόντες τάφοι πατρῷοι, φέρετε, τούτους ἀνευρόντες συγχέειν πειρᾶσθε αὐτούς· καὶ γνώσεσθε τότε, εἴτε ὑμῖν μαχησόμεθα περὶ τῶν τάφων, εἴτε καὶ οὐ μαχησόμεθα. πρότερον δὲ, ἢν μὴ ἡμέας λόγος αἰρῇ, οὐ συμμίζομέν τοι. ἀμφὶ μὲν μάχῃ τοσαῦτα εἰρήσθω. Δεσπότης δὲ ἐμοὺς Δία τε ἐγὼ νομίζω τὸν ἐμὸν πρόγονον, καὶ Ἰστίην τὴν Σκυθέων βασιλείαν μούνοισι εἶναι. Σοὶ δὲ ἀντὶ μὲν δώρων γῆς τε καὶ ὕδατος δῶρα πέμψω τοιαῦτα οἷά σοι πρέπει ἔλθειν· ἀντὶ δὲ τοῦ ὅτι δεσπότης ἔφησας εἶναι ἐμὸς κλαίειν λέγω.” (Τοῦτό ἐστι ἢ ἀπὸ Σκυθέων ῥήσις.) Ὁ μὲν δὴ κήρυξ οἰχώκεε ἀγγελέων ταῦτα Δαρείῳ.

128. Οἱ δὲ Σκυθέων βασιλῆες ἀκούσαντες τῆς δουλοσύνης τὸ οὐνομα ὀργῆς ἐπλήσθησαν. τὴν μὲν δὴ μετὰ Σαυροματέων μοίρην ταχθεῖσαν, τῆς ἥρχε Σκώπασις, πέμπουσι Ἰωσι κελεύοντες ἐς λόγους ἀπικέσθαι τούτοις οἱ τὸν Ἰστρον ἐζευγμένον ἐφρούρεον· αὐτῶν δὲ τοῖσι ὑπολειπομένοις ἔδοξε πλανᾶν μὲν μηκέτι Πέρσας, σῖτα δὲ ἐκάστοτε ἀναιρεομένοις ἐπιτίθεσθαι. νωμῶντες ὦν σῖτα ἀναιρεομένους τοὺς Δαρείου ἐποίεον τὰ βεβουλευμένα. ἡ μὲν δὴ ἵππος τὴν ἵππον αἰεὶ τρέπεσκε ἢ τῶν Σκυθέων· οἱ δὲ τῶν Περσέων ἵππῳ φεύγοντες ἐσέπιπτον ἐς τὸν πεζόν. ὁ δὲ πεζὸς ἂν ἐπεκούρει· οἱ δὲ Σκύθαι ἐσαράξαντες τὴν ἵππον ὑπέστρεφον τὸν πεζὸν φοβεύμενοι. ἐποιεῦντο δὲ καὶ τὰς νύκτας παραπλησίως προσβολὰς οἱ Σκύθαι.

129. Τὸ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι τε ἢν σύμμαχον, καὶ τοῖσι Σκύθησι ἀντίξοον ἐπιτιθεμένοις τῷ Δαρείου στρατοπέδῳ, θῶμα μέγιστον ἐρέω· τῶν τε ὄνων ἢ φωνῇ, καὶ τῶν ἡμι-

όνων τὸ εἶδος. οὔτε γὰρ ὄνον οὔτε ἡμίονον γῇ ἢ Σκυθικῇ φέρει, ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται· οὐδὲ ἔστι ἐν τῇ Σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τὸ παράπαν οὔτε ὄνος, οὔτε ἡμίονος διὰ τὰ ψύχρα. ὑβρίζοντες ὦν οἱ ὄνοι ἐτάρασσον τὴν ἵππον τῶν Σκυθέων· πολλάκις δὲ ἐπελαυνόντων ἐπὶ τοὺς Πέρσας μεταξὺ ὅκως ἀκούσειαν οἱ ἵπποι τῶν ὄνων τῆς φωνῆς, ἐταράσσοντό τε ὑποστρεφόμενοι, καὶ ἐν θώματι ἔσκον ὀρθὰ ιστάντες τὰ ὦτα, ἅτε οὔτε ἀκούσαντες πρότερον φωνῆς τοιαύτης, οὔτε ἰδόντες τὸ εἶδος. ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ σμικρόν τι ἐφέροντο τοῦ πολέμου.

130. Οἱ δὲ Σκύθαι, ὅκως τοὺς Πέρσας ἴδοιεν τεθορυβημένους, ἵνα παραμένοιέν τε ἐπὶ πλέω χρόνον ἐν τῇ Σκυθικῇ καὶ παραμένοντες ἀνιψάτο τῶν πάντων ἐπιδευέες ἐόντες ἐποίευν τοιάδε. ὅκως τῶν προβάτων τῶν σφετέρων αὐτῶν καταλίποιν μετὰ τῶν νομέων, αὐτοὶ ἂν ὑπεξήλαυνον ἐς ἄλλον χώρον· οἱ δὲ ἂν Πέρσαι ἐπελθόντες ἐλάβεσκον τὰ πρόβατα, καὶ λαβόντες ἐπήροντο ἂν τῷ πεποιημένῳ.

131. Πολλάκις δὲ τοιούτου γινομένου τέλος Δαρεῖός τε ἐν ἀπορίῃσι εἶχετο, καὶ οἱ Σκυθέων βασιλῆες μαθόντες τοῦτο ἔπεμπον κήρυκα δῶρα Δαρείῳ φέροντα, ὄρνιθά τε, καὶ μῦν, καὶ βάτραχον, καὶ οἷστοὺς πέντε. Πέρσαι δὲ τὸν φέροντα τὰ δῶρα ἐπειρώτεον τὸν νόον τῶν διδομένων· ὁ δὲ οὐδὲν ἔφη οἱ ἐπεστάλθαι ἄλλο ἢ δόντα τὴν ταχίστην ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτοὺς δὲ τοὺς Πέρσας ἐκέλευε, εἰ σοφοί εἰσι, γνῶναι τὸ ἐθέλει τὰ δῶρα λέγειν. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Πέρσαι ἐβουλευόντο.

132. Δαρείου μὲν νυν ἡ γνώμη ἔην, Σκύθας ἐωυτῷ διδόναι σφέας τε αὐτοὺς καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· εἰκάζων τῇδε, ὥς μὺς μὲν ἐν γῇ γίνεται καρπὸν τὸν αὐτὸν ἀνθρώπῳ σιτεόμενος· βάτραχος δὲ ἐν ὕδατι· ὄρνις δὲ μάλιστα ἔοικε ἵππῳ· τοὺς δὲ οἷστοὺς ὥς τὴν ἐωυτῶν ἀλκὴν παραδιδούσι. αὕτη μὲν Δαρείῳ ἡ γνώμη ἀπεδέδεκτο. Συνεστήκεε δὲ ταύτῃ τῇ γνώμῃ ἡ Γοβρύεω, τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐπτά ἐνὸς τῶν τὸν Μάγον κατελόντων, εἰκάζοντος τὰ δῶρα λέγειν· “Ἦν μὴ ὄρνιθες γενόμενοι ἀναπτῆσθε ἐς τὸν οὐρανόν, ὦ Πέρσαι, ἢ

μῦες γενόμενοι κατὰ τῆς γῆς καταδύητε, ἢ βάτραχοι γενόμενοι ἐς τὰς λίμνας ἐσπηδήσητε, οὐκ ἀπονοστήσετε ὀπίσω ὑπὸ τῶνδε τῶν τοξευμάτων βαλλόμενοι." Πέρσαι μὲν δὴ οὕτω τὰ δῶρα εἵκαζον.

133. Ἡ δὲ Σκυθέων μίη μοίρη ἢ ταχθεῖσα πρότερον μὲν παρὰ τὴν Μαιῆτιν λίμνην φρουρέειν, τότε δὲ ἐπὶ τὸν Ἰστρον Ἰωσι ἐς λόγους ἐλθεῖν, ὡς ἀπίκετο ἐπὶ τὴν γέφυραν ἔλεγε τάδε· "Ἄνδρες Ἰωνες, ἐλευθερίην ὑμῖν ἤκομεν φέροντες, ἦν περ γε ἐθέλητε ἐσακούειν. πυνθανόμεθα γὰρ Δαρεῖον ἐντείλασθαι ὑμῖν ἐξήκοντα ἡμέρας μούνας φρουρήσαντας τὴν γέφυραν, αὐτοῦ μὴ παραγινομένου ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἀπαλλάσσεσθαι ἐς τὴν ὑμετέρεην. νῦν ὦν ὑμεῖς τάδε ποιεῦντες ἐκτὸς μὲν ἔσσεσθε πρὸς ἐκείνου αἰτίης, ἐκτὸς δὲ πρὸς ἡμέων· τὰς προκειμένας ἡμέρας παραμείναντες τὸ ἀπὸ τούτου ἀπαλλάσσεσθε." Οὗτοι μὲν νῦν ὑποδεξαμένων Ἰώνων ποιήσιν ταῦτα ὀπίσω τὴν ταχίστην ἐπείγοντο.

134. Πέρσησι δὲ, μετὰ τὰ δῶρα τὰ ἐλθόντα Δαρεῖω, ἀντετάχθησαν οἱ ὑπολειφθέντες Σκύθαι πεζῶ καὶ ἵπποισι ὡς συμβαλέοντες. τεταγμένοισι δὲ τοῖσι Σκύθησι λαγὸς ἐς τὸ μέσον διῆξε· τῶν δὲ ὡς ἕκαστοι ὥρεον τὸν λαγὸν ἐδίωκον. ταραχθέντων δὲ τῶν Σκυθέων, καὶ βοῇ χρεωμένων, εἶρετο ὁ Δαρεῖος τῶν ἀντιπολεμίων τὸν θόρυβον· πυθόμενος δὲ σφεας τὸν λαγὸν διώκοντας εἶπε ἄρα πρὸς τοὺς περ ἑώθεε καὶ τὰ ἄλλα λέγειν· "Οὗτοι ὦνδρες ἡμέων πολλὸν καταφρονέουσι· καὶ μοι νῦν φαίνεται Γοβρύης εἶπαι περὶ τῶν Σκυθικῶν δώρων ὀρθῶς. ὡς ὦν οὕτως ἤδη δοκεόντων καὶ αὐτῷ μοι ἔχειν, βουλῆς ἀγαθῆς δεῖ ὅπως ἀσφαλὲς ἢ κομιδὴ ἡμῖν ἔσται τὸ ὀπίσω." Πρὸς ταῦτα Γοβρύης εἶπε· "ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ σχεδὸν μὲν καὶ λόγῳ ἠπιστάμην τούτων τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀπορίην· ἐλθὼν δὲ μᾶλλον ἐξέμαθον ὁρέων αὐτοὺς ἐμπαίζοντας ἡμῖν. Νῦν ὦν μοι δοκεί, ἐπὶ τὰ τάχιστα νῦξ ἐπέλθῃ, ἐκκαύσαντας τὰ πυρὰ, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐώθαμεν ποιεῖν, τῶν στρατιωτέων τοὺς ἀσθενεστάτους ἐς τὰς τάλαιπωρίας ἐξαπατήσαντας,

καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδήσαντας ἀπαλλάσσεσθαι, πρὶν ἢ καὶ ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἰθῦσαι Σκύθας λύσοντας τὴν γέφυραν, ἢ καὶ τι Ἴωσι δόξαι τὸ ἡμέας οἶόν τε ἔσται ἐξεργάσασθαι." Γοβρύης μὲν ταῦτα συνεβούλευε. 135. Μετὰ δὲ, νύξ τε ἐγένετο καὶ Δαρεῖος ἐχράτο τῇ γνώμῃ ταύτῃ. τοὺς μὲν καματηροὺς τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν ἦν ἐλάχιστος ἀπολλυμένων λόγος, καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδήσας κατέλιπε αὐτοῦ ταύτῃ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. κατέλιπε δὲ τοὺς τε ὄνους καὶ τοὺς ἀσθενέας τῆς στρατιῆς τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα οἱ μὲν ὄνοι βοὴν παρέχωνται· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενεῖς μὲν εἵνεκεν κατελίποντο, προφάσιος δὲ τῆσδε δηλαδὴ, αὐτὸς μὲν σὺν τῷ καθαρῷ τοῦ στρατοῦ ἐπιθήσεσθαι μέλλοι τοῖσι Σκύθησι, οὗτοι δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦτον τὸν χρόνον ῥυοῖατο. ταῦτα τοῖσι ὑπολειπομένοισι ὑποθέμενος ὁ Δαρεῖος, καὶ πυρὰ ἐκκαύσας τὴν ταχίστην ἐπείγετο ἐπὶ τὸν Ἰστρον. οἱ δὲ ὄνοι ἐρημωθέντες τοῦ ὁμίλου οὕτω μὲν δὴ μᾶλλον πολλῷ ἴεσαν τῆς φωνῆς· ἀκούσαντες δὲ οἱ Σκύθαι τῶν ὄνων πάγχυ κατὰ χώραν ἠλπίζον τοὺς Πέρσας εἶναι. 136. Ἡμέρης δὲ γενομένης, γνόντες οἱ ὑπολειφθέντες ὡς προδεδομένοι εἶεν ὑπὸ Δαρείου, χεῖράς τε προετείνοντο τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἔλεγον τὰ κατήκοντα. οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν ταῦτα, τὴν ταχίστην συστραφέντες, αἱ τε δύο μοῖραι τῶν Σκυθῶν καὶ ἡ μίη, Σαυρομάται τε καὶ Βουδῖνοι καὶ Γελωνοὶ, ἐδίωκον τοὺς Πέρσας ἰθὺ τοῦ Ἰστρον. ἄτε δὲ τοῦ Περσικοῦ μὲν τοῦ πολλοῦ ἐόντος πεζοῦ στρατοῦ, καὶ τὰς ὁδοὺς οὐκ ἐπισταμένου, ὥστε οὐ τετμημένων τῶν ὁδῶν· τοῦ δὲ Σκυθικοῦ ἰππότεω, καὶ τὰ σύντομα τῆς ὁδοῦ ἐπισταμένου· ἁμαρτόντες ἀλλήλων ἔφθησαν πολλῷ οἱ Σκύθαι τοὺς Πέρσας ἐπὶ τὴν γέφυραν ἀπικόμενοι. Μαθόντες δὲ τοὺς Πέρσας οὐ κω ἀπιγμένους ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἴωνας ἐόντας ἐν τῇσι νηυσί· "Ἄνδρες Ἴωνες, αἱ τε ἡμέραι ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοίχηνται· καὶ οὐ ποιεέτέ γε δίκαια ἔτι παραμένοντες. ἀλλ', ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον τὴν ταχίστην ἄπιτε χαίροντες ἐλεύθεροι θεοῖσί τε καὶ Σκύθησι εἰδότες χάριν. τὸν δὲ πρότερον

έόντα ὑμέων δεσπότην ἡμεῖς παραστησόμεθα οὕτω, ὥστε ἐπὶ μηδαμοὺς ἔτι ἀνθρώπους αὐτὸν στρατεύσασθαι.”

137. Πρὸς ταῦτα οἱ Ἴωνες ἐβουλεύοντο. Μιλτιάδεω μὲν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγέοντος καὶ τυραννέοντος Χερσονησιτέων τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἦν γνώμη πείθεσθαι Σκύθησι, καὶ ἐλευθεροῦν Ἰωνίην· Ἰστιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίῃ ταύτῃ λέγοντος “ὥς νῦν μὲν διὰ Δαρείου ἕκαστος αὐτέων τυραννεύει πόλιος· τῆς Δαρείου δὲ δυνάμιος κατααιρεθείσης, οὔτε αὐτὸς Μιλησίων οἰός τε ἔσται ἄρχειν, οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδαμῶν· βουλήσεσθαι γὰρ ἕκαστην τῶν πολιῶν δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι.” Ἰστιαίου δὲ γνώμην ταύτην ἀποδεικνυμένου, αὐτίκα πάντες ἦσαν τετραμμένοι πρὸς ταύτην τὴν γνώμην πρότερον τὴν Μιλτιάδεω αἰρεόμενοι. 138. Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ διαφέροντές τε τὴν ψῆφον καὶ έόντες λόγου πρὸς βασιλῆος· Ἑλλησποντίων μὲν τύραννοι· Δάφνις τε Ἀβυδηνός, καὶ Ἴπποκλος Λαμψακηνός, καὶ Ἡρόφαντος Παριηνός, καὶ Μητρόδωρος Προκοννήσιος, καὶ Ἀρισταγόρης Κυζικηνός, καὶ Ἀρίστων Βυζάντιος· οὗτοι μὲν ἦσαν οἱ ἐξ Ἑλλησπόντου. ἀπ’ Ἰωνίης δὲ Στράττις τε Χίος, καὶ Αἰάκης Σάμιος, καὶ Λαοδάμας Φωκαεὺς, καὶ Ἰστιαῖος Μιλήσιος τοῦ ἦν γνώμη ἡ προκειμένη ἐναντίῃ τῇ Μιλτιάδεω. Αἰολέων δὲ παρῆν λόγιμος μόνος Ἀρισταγόρης Κυμαῖος.

139. Οὗτοι ὦν ἐπεὶ τε τὴν Ἰστιαίου αἰρέοντο γνώμην, ἔδοξέ σφι πρὸς ταύτῃ τάδε ἔργα τε καὶ ἔπεα προσθεῖναι· τῆς μὲν γεφύρης λύειν τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας έόντα, λύειν δὲ ὅσον τόξευμα ἐξικνέεται, ἵνα καὶ ποιέειν τι δοκέωσι ποιεῦντες μηδὲν, καὶ οἱ Σκύθαι μὴ πειρώατο βιώμενοι καὶ βουλόμενοι διαβῆναι τὸν Ἰστρον κατὰ τὴν γέφυραν· εἰπεῖν τε λύοντας τῆς γεφύρης τὸ ἐς τὴν Σκυθικὴν ἔχον ὥς πάντα ποιήσουσι τὰ Σκύθησί ἐστι ἐν ἡδονῇ. ταῦτα μὲν προσέθηκαν τῇ γνώμῃ. Μετὰ δὲ, ἐκ πάντων ὑπεκρίνατο Ἰστιαῖος τάδε λέγων· “Ἄνδρες Σκύθαι, χρηστὰ ἤκετε φέροντες καὶ ἐς καιρὸν ἐπείγεσθε· καὶ τά τε ἀπ’ ὑμέων ἡμῖν χρηστῶς ὁδοῦται, καὶ τὰ ἀπ’ ὑμέων ἐς ὑμέας ἐπιτη-

δέως ὑπηρετέεται. ὥς γὰρ ὁράτε, καὶ λύομεν τὸν πόρον, καὶ προθυμίην πᾶσαν ἔχομεν θέλοντες εἶναι ἐλεύθεροι. Ἐν ᾧ δὲ ἡμέες τάδε λύομεν, ὑμέας καιρὸς ἐστι δίξῃσθαι ἐκείνους· εὐρόντας δὲ ὑπὲρ τε ἡμέων καὶ ὑμέων αὐτέων τίσασθαι οὕτως ὥς κείνους πρέπει.” 140. Σκύθαι μὲν τὸ δεύτερον Ἰωσι πιστεύσαντες λέγειν ἀληθεῖα ὑπέστρεφον ἐπὶ ζήτησιν τῶν Περσέων, καὶ ἡμάρτανον πάσης τῆς ἐκείνων διεξόδου. αἴτιοι δὲ τούτου αὐτοὶ οἱ Σκύθαι ἐγένοντο τὰς νομὰς τῶν ἵππων τὰς ταύτῃ διαφθείραντες, καὶ τὰ ὕδατα συγχώσαντες. εἰ γὰρ ταῦτα μὴ ἐποίησαν, παρῆιχε ἂν σφι εἰ ἐβούλοντο εὐπετέως ἐξευρέειν τοὺς Πέρσας· νῦν δὲ τὰ σφι ἐδόκεε ἄριστα βεβουλεῦσθαι κατὰ ταῦτα ἐσφάλισαν. Σκύθαι μὲν νυν τῆς σφετέρης χώρας τῇ χιλὸς τε τοῖσι ἵπποισι καὶ ὕδατα ἦν, ταύτῃ διεξιόντες ἐδίξηντο τοὺς ἀντιπολεμίους δοκέοντες καὶ ἐκείνους διὰ τοιούτων τὴν ἀπόδρησιν ποιέεσθαι. οἱ δὲ δὴ Πέρσαι τὸν πρότερον ἐωυτῶν γενόμενον στίβον τοῦτον φυλάσσοντες ἦσαν· καὶ οὕτω μόγις εὗρον τὸν πόρον. Οἷα δὲ νυκτὸς τε ἀπικόμενοι, καὶ λελυμένης τῆς γεφύρης ἐντυχόντες ἐς πᾶσαν ἀρρώδιην ἀπίκατο μὴ σφεας οἱ Ἴωνες ἔωσι ἀπολελοιπότες. 141. Ἦν δὲ περὶ Δαρεῖον ἀνὴρ Αἰγύπτιος φωνέων μέγιστον ἀνθρώπων· τοῦτον δὴ τὸν ἄνδρα κατασπάντα ἐπὶ τοῦ χεῖλεος τοῦ Ἰστρου ἐκέλευε Δαρεῖος καλέειν Ἰστιαῖον Μιλήσιον. ὁ μὲν δὴ ἐποίησε ταῦτα· Ἰστιαῖος δὲ ἐπακούσας τῷ πρώτῳ κελεύσματι τὰς τε νέας ἀπάσας παρῆιχε διαπορθμεύειν τὴν στρατιὴν, καὶ τὴν γέφυραν ἔζευξε. 142. Πέρσαι μὲν ὦν οὕτω ἐκφεύγουσι· Σκύθαι δὲ διζήμενοι καὶ τὸ δεύτερον ἡμαρτον τῶν Περσέων. καὶ τοῦτο μὲν, ὥς ἔοντας Ἴωνας ἐλευθέρους κακίστους τε καὶ ἀνανδροτάτους κρίνουσι εἶναι ἀπάντων ἀνθρώπων· τοῦτο δὲ, ὥς δούλων Ἰώνων τὸν λόγον ποιούμενοί ἀνδράποδα φιλοδέσποτά φασι εἶναι, καὶ ἄδρηστα μάλιστα. ταῦτα μὲν δὴ Σκύθησι ἐς Ἴωνας ἀπερρίπτει.

143. Δαρεῖος δὲ διὰ τῆς Θρηίκης πορευόμενος ἀπίκετο ἐς Σηστὸν τῆς Χερσονήσου· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸς μὲν διέβη

τῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀσίην, λείπει δὲ στρατηγὸν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μεγάβαζον ἄνδρα Πέρσῃν, τῷ Δαρεϊὸς κοτε ἔδωκε γέρας τοιόνδε εἶπας ἐν Πέρσῃσι ἔπος. ὥρμημένου Δαρείου ροιὰς τρώγειν, ὡς ἄνοιξε τάχιστα τὴν πρώτην τῶν ροιέων, εἶρετο αὐτὸν ὁ ἀδελφεὸς Ἀρτάβανος ὃ τι βούλοιτ' ἂν οἱ τοσοῦτο πλῆθος γενέσθαι, ὅσοι ἐν τῇ ροιῇ κόκκοι. Δαρεῖος δὲ εἶπε Μεγαβάζους ἂν οἱ τοσοῦτους ἀριθμὸν γενέσθαι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν Ἑλλάδα ὑπήκοον. ἐν μὲν δὴ Πέρσῃσι ταῦτά μιν εἶπας ἐτίμα· τότε δὲ αὐτὸν ὑπέλιπε στρατηγὸν ἔχοντα τῆς στρατιῆς τῆς ἐωυτοῦ ὀκτὼ μυριάδας. 144. Οὗτος δὲ ὁ Μεγάβαζος εἶπας

τόδε τὸ ἔπος ἐλείπετο ἀθάνατον μνήμην πρὸς Ἑλλησποντίων. γενόμενος γὰρ ἐν Βυζαντίῳ ἐπύθετο ἑπτακαίδεκα ἔτεσι πρότερον Καλχηδονίους κτίσαντας τὴν χώραν Βυζαντίων· πυθόμενος δὲ ἔφη Καλχηδονίους τοῦτον τὸν χρόνον τυγχάνειν ἐόντας τυφλοὺς· οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλιόνοτος παρεόντος κτίζειν χώραν τὸν αἰσχίονα ἐλέσθαι, εἰ μὴ ἦσαν τυφλοί. οὗτος δὴ ὦν τότε ὁ Μεγάβαζος στρατηγὸς λειφθεὶς ἐν τῇ χώρῃ Ἑλλησποντίων τοὺς μὴ μηδίζοντας κατεστρέφετο. οὗτος μὲν νυν ταῦτα ἔπρησσε.

145. ΤΟ'Ν ΑΥΤΟ'Ν δὲ τοῦτον χρόνον ἐγίνετο ἐπὶ Λιβύην ἄλλος στρατιῆς μέγας στόλος διὰ πρόφασιν τὴν ἐγὼ ἀπηγήσομαι προδιηγησάμενος πρότερον τάδε. Τῶν ἐκ τῆς Ἀργεὺς ἐπιβατέων παίδων παῖδες ἐξελασθέντες ὑπὸ Πελασγῶν τῶν ἐκ Βραυρῶνος ληϊσαμένων τὰς Ἀθηναίων γυναῖκας, ὑπὸ τουτέων ἐξελασθέντες ἐκ Δήμνου οἴχοντο πλέοντες ἐς Λακεδαίμονα· ἰζόμενοι δὲ ἐν τῷ Τηϋγέτῳ πῦρ ἀνέκαιον. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἰδόντες ἄγγελον ἔπεμπον πευσόμενοι τίνες τε καὶ ὁκόθεν εἰσί. οἱ δὲ τῷ ἀγγέλῳ εἰρωτέοντι ἔλεγον ὡς “εἶσαν μὲν Μινύαι, παῖδες δὲ εἶεν τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεόντων ἡρώων· προσσχόντας δὲ τούτους ἐς Λῆμνον φυτεῦσαι σφεας.” Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀκηκούτες τὸν λόγον τῆς γενεῆς τῶν Μινυέων πέμψαντες τὸ δεύτερον εἰρώτεον τί θέλοντες ἤκοιέν τε ἐς τὴν χώραν, καὶ πῦρ αἴθοιεν. οἱ δὲ ἔφασαν ὑπὸ

Πελασγῶν ἐκβληθέντες ἤκειν ἐς τοὺς πατέρας· δικαιοτάτον γὰρ εἶναι οὕτω τοῦτο γίνεσθαι· δέεσθαί τε οἰκέειν ἅμα τούτοισι μοῖραν τε τιμῶν μετέχοντες, καὶ τῆς γῆς ἀπολαχόντες. Λακεδαιμονίοισι δὲ ἔαδε δέκεσθαι τοὺς Μινύας ἐπ' οἷσι θέλουσι αὐτοί· μάλιστα δὲ ἐνῆγέ σφεας ὥστε ποιέειν ταῦτα τῶν Τυνδαριδέων ἢ ναυτιλίῃ ἐν τῇ Ἀργοῖ. δεξάμενοι δὲ τοὺς Μινύας γῆς τε μετέδωκαν, καὶ ἐς φυλὰς διεδάσαντο. οἱ δὲ αὐτίκα μὲν γάμους ἔγνημαν, τὰς δὲ ἐκ Λήμνου ἤγοντο ἐξέδωκαν ἄλλοισι. 146. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διεξελθόντος, αὐτίκα οἱ Μινύαι ἐξύβρισαν τῆς τε βασιληΐης μεταίτεοντες, καὶ ἄλλα ποιεῦντες οὐκ ὅσια. τοῖσι ὦν Λακεδαιμονίοισι ἔδοξε αὐτοὺς ἀποκτείνειν· συλλαβόντες δὲ σφεας κατέβαλον ἐς ἐρκτήν. κτείνουσι δὲ τοὺς ἂν κτείνωσι Λακεδαιμόνιοι νυκτός· μετ' ἡμέρην δὲ οὐδένα. ἐπεὶ ὦν ἔμελλόν σφεας καταχρήσεσθαι, παραιτήσαντο αἱ γυναῖκες τῶν Μινυέων εἶναι ἀσταί τε καὶ τῶν πρώτων Σπαρτιητέων θυγατέρες ἐσελθεῖν τε ἐς τὴν ἐρκτήν, καὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν ἐκάστη τῷ ἐωυτῆς ἀνδρί. οἱ δὲ σφεας παρήκαν οὐδένα δόλον δοκέοντες ἐξ αὐτέων ἔσεσθαι. αἱ δὲ ἐπεὶ τε ἐσῆλθον ποιεῦσι τοιάδε· πᾶσαν τὴν εἶχον ἐσθῆτα παραδοῦσαι τοῖσι ἀνδράσι αὐταὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἔλαβον. οἱ δὲ Μινύαι ἐνδύντες τὴν γυναικῆτῃν ἐσθῆτα ἅτε γυναῖκες ἐξήϊσαν ἔξω. ἐκφυγόντες δὲ τρόπῳ τοιούτῳ ἵζοντο αὐτὶς ἐς τὸ Τηύγετον.

147. Τὸν δὲ αὐτὸν τοῦτον χρόνον Θήρας ὁ Αὐτεσίωνος, τοῦ Τισαμενοῦ, τοῦ Θερσάνδρου, τοῦ Πολυνείκεος, ἔστειλλε ἐς ἀποικίην ἐκ Λακεδαίμονος. ἦν δὲ ὁ Θήρας οὗτος, γένος ἐὼν Καδμεῖος, τῆς μητρὸς ἀδελφεὸς τοῖσι Ἀριστοδήμου παισὶ Εὐρυσθένει καὶ Προκλείῃ· ἐόντων δ' ἔτι τῶν παίδων τούτων νηπίων, ἐπιτροπαίην εἶχε ὁ Θήρας τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιληΐην. ἀνέξθεντων δὲ τῶν ἀδελφιδέων, καὶ παραλαβόντων τὴν ἀρχὴν, οὕτω δὴ ὁ Θήρας δεινὸν ποιούμενος ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἐπεὶ τε ἐγεύσατο ἀρχῆς, οὐκ ἔφη μένειν ἐν τῇ Λακεδαίμονι, ἀλλ' ἀποπλεύσεσθαι ἐς τοὺς συγγενέας. ἦσαν δὲ ἐν τῇ νῦν Θήρῃ καλεομένη νήσῳ,

πρότερον δὲ Καλλίστῃ τῇ αὐτῇ ταύτῃ, ἀπόγονοι Μεμβλίᾳρῳ τοῦ Ποικίλῳ ἀνδρὸς Φοῖνικος. Κάδμος γὰρ ὁ Ἀγήνορος Εὐρώπῃν διζήμενος προσέσχε ἐς τὴν νῦν Θήρην καλεομένην· προσσχόντι δὲ εἶτε δὴ οἱ ἡ χώρα ἦρεσε, εἶτε καὶ ἄλλως ἠθέλησε ποιῆσαι τοῦτο, καταλείπει γὰρ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἄλλους τε τῶν Φοινίκων, καὶ δὴ καὶ τῶν ἐωυτοῦ συγγενέων Μεμβλίᾳρον· οὗτοι ἐνέμοντο τὴν Καλλίστην καλεομένην ἐπὶ γενεᾶς πρὶν ἢ Θήραν ἔλθειν ἐκ Λακεδαίμονος ὀκτῶ ἀνδρῶν. 148. Ἐπὶ τούτους δὴ ὦν ὁ Θήρας λαὸν ἔχων ἀπὸ τῶν φυλέων ἔστελλε συνοικήσων τούτοισι, καὶ οὐδαμῶς ἐξελῶν αὐτοὺς, ἀλλὰ κάρτα οἰκηῖν-μενος. Ἐπεὶ τε δὲ καὶ οἱ Μινύαι ἐκδράντες ἐκ τῆς ἐρκτῆς ἴζοντο ἐς τὸ Τηϋῡγετον, τῶν Λακεδαιμονίων βουλευομένων σφέας ἀπολλύναι, παραιτέεται ὁ Θήρας ὅκως μήτε φόνος γένηται, αὐτὸς τε ὑπεδέκετό σφεας ἐξάξειν ἐκ τῆς χώρας. συγχωρησάντων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Λακεδαιμονίων, τρισὶ τριηκοντέροισι ἐς τοὺς Μεμβλίᾳρῳ ἀπογόνους ἔπλωσε, οὗτι πάντας ἄγων τοὺς Μινύας, ἀλλ' ὀλίγους τινάς. οἱ γὰρ πλεῦνες αὐτῶν ἐτράποντο ἐς τοὺς Παρωρεάτας καὶ Καύκωνας· τούτους δ' ἐξελάσαντες ἐκ τῆς χώρας σφέας αὐτοὺς ἐξ μοίρας διεῖλλον· καὶ ἔπειτα ἔκτισαν πόλις τάσδε ἐν αὐτοῖσι, Λέπρεον, Μάκιστον, Φριξᾶς, Πύργον, Ἐπιον, Νούδιον· τουτέων δὲ τὰς πλεῦνας ἐπ' ἐμέο Ἥλειοι ἐπόρθησαν. Τῇ δὲ νήσῳ ἐπὶ τοῦ οἰκιστέω Θήρα ἡ ἐπωνυμία ἐγένετο. 149. Ὁ δὲ παῖς οὐ γὰρ ἔφη οἱ συμπλεύεσθαι, τοιγαρῶν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν ὅϊν ἐν λύκοις· ἐπὶ τοῦ ἔπεος τούτου οὖνομα τῷ νεηνίσκῳ τούτῳ Ὀϊόλυκος ἐγένετο· καὶ κως τὸ οὖνομα τοῦτο ἐπεκράτησε. Ὀϊολύκου δὲ γίνεται Αἰγεὺς ἀπὸ τοῦ Αἰγεῖδαι καλεῦνται φυλὴ μεγάλη ἐν Σπάρτῃ. τοῖσι δὲ ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ ἀνδράσι, οὐ γὰρ ὑπέμειναν τὰ τέκνα, ἰδρύσαντο ἐκ θεοπροπίου Ἐρινύων τῶν Λαΐου τε καὶ Οἰδιπόδεω ἱρόν· καὶ μετὰ τοῦτο ὑπέμεινε. τῷντὸ τοῦτο [συνέβη*] καὶ ἐν Θήρῃ τοῖσι ἀπὸ των ἀνδρῶν τούτων γεγονόσι.

* [συνέβη] not in the MSS. a conjecture of Reiske.

150. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ λόγου Λακεδαιμόνιοι Θηραίοισι κατὰ ταῦτὰ λέγουσι· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου μῦνοι Θηραῖοι ὥδε γενέσθαι λέγουσι. Γρίνος ὁ Αἰσανίου, ἐὼν Θήρα τούτου ἀπόγονος, καὶ βασιλεύων Θήρης τῆς νήσου, ἀπῖκετο ἐς Δελφοὺς ἄγων ἀπὸ τῆς πόλιος ἐκατόμβην· εἶποντο δὲ οἱ καὶ ἄλλοι τῶν πολιτητέων, καὶ δὴ καὶ Βάττος ὁ Πολυμνήστου ἐὼν γένος Εὐφημίδης τῶν Μινυέων. Χρεωμένῳ δὲ τῷ Γρίνῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Θηραίων περὶ ἄλλων χρῆ ἡ Πυθίη “κτίζειν ἐν Λιβύῃ πόλιν.” ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων· “Ἐγὼ μὲν, ὦναξ, πρεσβύτερός τε ἤδη εἰμὶ, καὶ βαρὺς ἀείρεσθαι· σὺ δὲ τινα τῶνδε τῶν νεωτέρων κέλευε ταῦτα ποιεῖν.” ἅμα τε ἔλεγε ταῦτα, καὶ ἐδείκνυε ἐς τὸν Βάττον. τότε μὲν τοσαῦτα. μετὰ δὲ ἀπελθόντες ἀλογίην εἶχον τοῦ χρηστηρίου, οὔτε Λιβύην εἰδότες ὅκου γῆς εἴη, οὔτε τολμῶντες ἐς ἀφανὲς χρῆμα ἀποστέλλειν ἀποικίην.

151. Ἐπτα δὲ ἐτέων μετὰ ταῦτα οὐκ ὕε τὴν Θήρην, ἐν τοῖσι τὰ δένδρεα πάντα σφι τὰ ἐν τῇ νήσῳ πλὴν ἑνὸς ἐξανάνθη. χρεωμένοισι δὲ τοῖσι Θηραίοισι προέφερε ἡ Πυθίη τὴν ἐς Λιβύην ἀποικίην. ἐπεὶ τε δὲ κακοῦ οὐδὲν ἦν σφι μῆχος, πέμπουσι ἐς Κρήτην ἀγγέλους διζημένους εἰ τις Κρητῶν ἢ μετοίκων ἀπιγμένος εἴη ἐς Λιβύην. περιπλανώμενοι δὲ αὐτὴν οὗτοι ἀπῖκοντο καὶ ἐς Ἴτανον πόλιν· ἐν ταύτῃ δὲ συμμίσγουσι ἀνδρὶ πορφυρεῖ τῷ οὐνομα ἦν Κορώβιος ὃς ἔφη ὑπ’ ἀνέμων ἀπενειχθεὶς ἀπικέσθαι ἐς Λιβύην, καὶ Λιβύης ἐς Πλατέαν ἰῆσον. μισθῷ δὲ τοῦτον πείσαντες ἦγον ἐς Θήρην. ἐκ δὲ Θήρης ἔπλεον κατάσκοποι ἄνδρες τὰ πρῶτα οὐ πολλοί. κατηγησαμένου δὲ τοῦ Κορωβίου ἐς τὴν νῆσον ταύτην δὴ τὴν Πλατέαν, τὸν μὲν Κορώβιον λείπουσι σιτία καταλιπόντες ὅσων δὴ μηνῶν· αὐτοὶ δὲ ἔπλεον τὴν ταχίστην ἀπαγγελέοντες Θηραίοισι περὶ τῆς νήσου.

152. Ἀποδημεόντων δὲ τούτων πλέω χρόνον τοῦ συγκειμένου, τὸν Κορώβιον ἐπέλιπέ τὰ πάντα. μετὰ δὲ νηὺς Σαμίη, τῆς ναύκληρος ἦν Κωλαῖος, πλέουσα ἐπ’ Αἰγύπτου ἀπηρείχθη ἐς τὴν Πλατέαν ταύτην. πυθόμενοι δὲ οἱ Σάμιοι παρὰ τοῦ Κορωβίου τὸν πάντα λόγον

σιτία οἱ ἐνιαυτοῦ καταλείπουσι· αὐτοὶ δὲ ἀναχθέντες ἐκ τῆς νήσου, καὶ γλιχόμενοι Αἰγύπτου ἔπλεον ἀποφερόμενοι ἀπηλιώτῃ ἀνέμῳ· καὶ, οὐ γὰρ ἀνίει τὸ πνεῦμα, Ἡρακλέας στήλας διεκπερήσαντες ἀπίκοντο ἐς Ταρτησσὸν θείῃ πομπῇ χρεώμενοι. τὸ δὲ ἐμπόριον τοῦτο ἦν ἀκήρατον τοῦτον τὸν χρόνον· ὥστε ἀπονοστήσαντες οὗτοι ὀπίσω μέγιστα δὴ Ἑλλήνων πάντων τῶν ἡμεῖς ἀτρεκίην ἴδμεν ἐκ φορτίων ἐκέρδησαν, μετὰ γε Σώστρατον τὸν Λαοδάμαντος Αἰγινήτην· τούτῳ γὰρ οὐκ οἶά τέ ἐστι ἐρίσαι ἄλλον. οἱ δὲ Σάμιοι τὴν δεκάτην τῶν ἐπικερδίων ἐξελόντες, ἕξ τάλαντα, ἐποίησαντο χαλκῆϊον κρητῆρος Ἀργολικοῦ τρόπον· πέριξ δὲ αὐτοῦ γρυνπῶν κεφαλαὶ πρόκροσσοί εἰσι· καὶ ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἡραϊον ὑποστήσαντες αὐτῷ τρεῖς χαλκέους κολοσσούς ἐπταπήχεας τοῖσι γούνασι ἐρηρυσμένους. Κυρηναίοισι δὲ καὶ Θηραίοισι ἐς Σαμίους ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου πρῶτα φιλίαι μεγάλαι συνεκρήθησαν. 153. Οἱ δὲ Θηραῖοι, ἐπεὶ τε τὸν Κορώβιον λιπόντες ἐν τῇ νήσῳ ἀπίκοντο ἐς τὴν Θήρην, ἀπήγγελον ὥς σφι εἴη νῆσος ἐπὶ Λιβύῃ ἐκτισμένη. Θηραίοισι δὲ ἔαδε ἀδελφεόν τε ἀπ' ἀδελφεοῦ πέμπειν πάλῳ λαχόντα· καὶ ἀπὸ τῶν χώρων ἀπάντων ἐπτὰ ἐόντων ἄνδρας· εἶναι δὲ σφεων καὶ ἡγεμόνα καὶ βασιλέα Βάττον. οὕτω δὴ στέλλουσι δύο πεντηκοντέρους ἐς τὴν Πλατείαν.

154. Ταῦτα δὲ Θηραῖοι λέγουσι· τὰ δ' ἐπίλοιπα τούτου λόγου συμφέρονται ἤδη Θηραῖοι Κυρηναίοισι. Κυρηναῖοι γὰρ τὰ περὶ Βάττον οὐδαμῶς ὁμολογέουσι Θηραίοισι. λέγουσι γὰρ οὕτω· ἔστι τῆς Κρήτης Ἀξὸς πόλις ἐν τῇ ἐγένετο Ἐτέαρχος βασιλεὺς, ὃς ἐπὶ θυγατρὶ ἀμήτορι, τῇ οὖνομα ἦν Φρονίμη, ἐπὶ ταύτῃ ἔγημε ἄλλην γυναικα. ἡ δὲ ἐπεσελθοῦσα ἐδικαίει εἶναι καὶ τῷ ἔργῳ μητρυνῇ τῇ Φρονίμῃ παρέχουσά τε κακὰ, καὶ πᾶν ἐπ' αὐτῇ μηχανωμένη· καὶ τέλος μαχλοσύνην ἐπενείκασά οἱ πείθει τὸν ἄνδρα ταῦτα ἔχειν οὕτω. ὁ δὲ ἀναγνωσθεὶς ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἔργον οὐκ ὅτιον ἐμχανᾶτο ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. ἦν γὰρ δὴ Θεμίσων ἀνὴρ Θηραῖος ἔμπορος ἐν τῇ Ἀξῷ· τοῦτον

ὁ Ἐτεάρχος παραλαβὼν ἐπὶ ξείνια ἐξορκοῖ, ἥ μὲν οἱ διηκονήσκειν ὅ τι ἂν δεθῇ. ἐπεὶ τε δὲ ἐξορκωσέ, ἀγαγὼν οἱ παραδίδοι τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα, καὶ ταύτην ἐκέλευε καταποντῶσαι ἀπαγαγόντα. ὁ δὲ Θεμίσων περιημεκτήσας τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὄρκου, καὶ διαλυσάμενος τὴν ξεινίην ἐποίησε τοιάδε. παραλαβὼν τὴν παιῖδα ἀπέπλεε· ὥς δὲ ἐγένετο ἐν τῷ πελάγει, ἀποσιεύμενος τὴν ἐξορκωσιν τοῦ Ἐτεάρχου σχοινίοισι αὐτὴν διαδήσας κατήκε ἐς τὸ πέλαγος, ἀνασπάσας δὲ ἀπίκετο ἐς τὴν Θήρην. 155. Ἐνθεῦτεν δὲ τὴν Φρονίμην παραλαβὼν Πολύμνηστος ἑὼν τῶν Θηραίων ἀνὴρ δόκιμος ἐπαλλακεύετο· χρόνου δὲ περιϋόντος ἐξεγένετο οἱ πᾶσι ἰσχνόφωνος καὶ τραυλὸς τῷ οὖνομα ἐτέθη Βάττος, ὥς Θηραῖοί τε καὶ Κυρηναῖοι λέγουσι· ὥς μέντοι ἐγὼ δοκέω, ἄλλο τι· Βάττος δὲ μετουνομάσθη ἐπεὶ τε ἐς Λιβύην ἀπίκετο, ἀπὸ τε τοῦ χρηστηρίου τοῦ γενομένου ἐν Δελφοῖσι αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς τιμῆς τὴν ἔσχε τὴν ἐπωνυμίην ποιεύμενος. Λίβυες γὰρ βασιλέα Βάττον καλέουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκέω θεσπίζουσιν τὴν Πυθίην καλέσαι μιν Λιβυκῇ γλώσσῃ εἰδυῖαν ὥς βασιλεὺς ἔσται ἐν Λιβύῃ. ἐπεὶ τε γὰρ ἠνδρώθη οὗτος, ἦλθε ἐς Δελφούς περὶ τῆς φωνῆς· ἐπειρωτέοντι δὲ οἱ χρᾶ ἡ Πυθίη τάδε·

Βάττ', ἐπὶ φωνὴν ἦλθες· ἄναξ δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων
Ἐς Λιβύην πέμπει μηλοτρόφον οἰκιστῆρα.

ὥσπερ εἰ εἴποι Ἑλλάδι γλώσσῃ χρεωμένη· “ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ φωνὴν ἦλθες.” Ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε· ὦ ἄναξ, ἐγὼ μὲν ἦλθον παρὰ σέ χρησόμενος περὶ τῆς φωνῆς· σὺ δέ μοι ἄλλα ἀδύνατα χρᾶς κελεύων Λιβύην ἀποικίζειν· τέω δυνάμει; κοίη χειρί;” Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε ἄλλα οἱ χρᾶν. ὥς δὲ κατὰ ταῦτα ἐθέσπιζέ οἱ καὶ πρότερον, οἶχετο μεταξὺ ἀπολιπὼν ὁ Βάττος ἐς τὴν Θήρην. 156. Μετὰ δὲ, αὐτῷ τε τούτῳ καὶ τοῖσι ἄλλοις Θηραίοις συνεφέρετο παλιγκότως. ἀγνοεῖντες δὲ τὰς συμφορὰς οἱ Θηραῖοι ἔπεμπον ἐς Δελφούς περὶ τῶν παρεόντων κακῶν. ἡ δὲ Πυθίη σφί ἐχρησε “συγκτίζουσι Βάττῳ Κυρήνην τῇ·

Λιβύης ἄμεινον πρήξειν.” Ἀπέστελλον μετὰ ταῦτα τὸν Βάττον οἱ Θηραῖοι δύο πεντηκοντέροισι. πλώσαντες δὲ ἐς τὴν Λιβύην οὗτοι, οὐ γὰρ εἶχον ὃ τι ποιέωσι ἄλλο, ὀπίσω ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Θήρην. οἱ δὲ Θηραῖοι καταγομένους ἔβαλλον, καὶ οὐκ ἔων τῇ γῇ προσίσχαι, ἀλλ’ ὀπίσω πλώειν ἐκέλευον. οἱ δὲ ἀναγκαζόμενοι ὀπίσω ἀπέπλων· καὶ ἔκτισαν νῆσον ἐπὶ Λιβύῃ κειμένην, τῇ οὖνομα ὥς καὶ πρότερον εἰρέθη ἐστὶ Πλάτεια. λέγεται δὲ ἴση εἶναι ἡ νῆσος τῇ νῦν Κυρηναίων πόλι.

157. Ταύτην οἰκέοντες δύο ἔτεα, οὐδὲν γάρ σφι χρηστὸν συνεφέρετο, ἓνα αὐτῶν καταλιπόντες οἱ λοιποὶ πάντες ἀπέπλεον ἐς Δελφούς. ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τὸ χρηστήριον ἐχρέωντο φάμενοι οἰκέειν τε τὴν Λιβύην, καὶ οὐδὲν ἄμεινον πρήσσειν οἰκεῦντες. ἡ δὲ Πυθίη σφι πρὸς ταῦτα χρᾶτάδε·

Αἰ τὸ ἐμεῦ Λιβυην μηλοτρόφον οἶδας ἄμεινον,
μὴ ἐλθὼν ἐλθόντος· ἄγαν ἄγαμαι σοφίην σευ.

Ακούσαντες δὲ τούτων οἱ ἀμφὶ τὸν Βάττον ἀπέπλων ὀπίσω· οὐ γὰρ δὴ σφεας ἀπίει ὁ θεὸς τῆς ἀποικίης, πρὶν δὴ ἀπίκωνται ἐς αὐτὴν τὴν Λιβύην. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὴν νῆσον, καὶ ἀναλαβόντες τὸν ἔλιπον, ἔκτισαν αὐτῆς τῆς Λιβύης χώρον ἀντίον τῆς νήσου, τῷ οὖνομα ἦν Ἀζι-
ρις, τὸν νάπαι τε κάλλισται ἐπ’ ἀμφοτέρα συγκλητίουσι, καὶ ποταμὸς τὰ ἐπὶ θάτερα παραρρέει. 158. Τοῦτον οἶκεον τὸν χώρον ἕξ ἔτεα· ἐβδόμῳ δὲ σφεας ἔτεϊ παραιτησάμενοι οἱ Λίβυες, ὥς ἐς ἀμείνονα χώρον ἄξουσι, ἀνέγνωσαν ἐκλιπεῖν. ἦγον δὲ σφεας ἐνθεῦτεν οἱ Λίβυες ἀναστήσαντες πρὸς ἐσπέρην· καὶ τὸν κάλλιστον τῶν χώρων ἵνα διεξιόντες οἱ Ἕλληνες μὴ ἴδοιεν, συμμετρησάμενοι τὴν ὥρην τῆς ἡμέρης, νυκτὸς παρήγον· ἐστὶ δὲ τῷ χώρῳ τούτῳ οὖνομα Ἰρασα. ἀγαγόντες δὲ σφεας ἐπὶ κρήνην λεγομένην εἶναι Ἀπόλλωνος εἶπαν· “Ἄνδρες Ἕλληνες, ἐνθαῦτα ὑμῖν ἐπιτήδεον οἰκέειν· ἐνθαῦτα γὰρ ὁ οὐρανὸς τέτρηται.” 159. Ἐπὶ μὲν νυν Βάττεώ τε τοῦ

οἰκιστέω τῆς ζόης ἄρξαντος ἐπὶ τεσσεράκοντα ἔτεα, καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Ἀρκεσίλεω ἄρξαντος ἑκκαίδεκα ἔτεα, οἴκεον οἱ Κυρηναῖοι ἔοντες τοσοῦτοι ὅσοι ἀρχὴν ἐς τὴν ἀποικίην ἐστάλησαν. ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου Βάττεω τοῦ Εὐδαίμονος καλεομένου, Ἕλληνας πάντας ὥρμησε χρῆσασα ἢ Πυθίῃ πλέειν συνοικήσοντας Κυρηναίοισι Λιβύην· ἐπεκαλέοντο γὰρ οἱ Κυρηναῖοι ἐπὶ γῆς ἀναδασμῶ. ἔχρησε δὲ ὧδε ἔχοντα·

Ὅς δὲ κεν ἐς Λιβύην πολυήρατον ὕστερον ἔλθῃ
γᾶς ἀναδαιομένας, μετὰ οἷ ποκά φαμι μελήσειν.

Συλλεχθέντος δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐς τὴν Κυρήνην, περιταμνόμενοι γῆν πολλὴν οἱ περίοικοι Λίβνες καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τῷ οὐνομα ἦν Ἀδικράν, οἷα τῆς τε χώρας στερισκόμενοι, καὶ περιϋβριζόμενοι ὑπὸ τῶν Κυρηναίων, πέμψαντες ἐς Αἴγυπτον ἔδωκαν σφέας αὐτοὺς Ἀπρίῃ τῷ Αἰγύπτου βασιλεῖ. ὁ δὲ συλλέξας στρατὸν Αἰγυπτίων πολλὸν ἔπεμπε ἐπὶ τὴν Κυρήνην· οἱ δὲ Κυρηναῖοι ἐκστρατευσάμενοι ἐς Ἰρασα χῶρον, καὶ ἐπὶ κρήνην Θέστην, συνέβαλόν τε τοῖσι Αἰγυπτίοισι, καὶ ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ. ἅτε γὰρ οὐ πεπειρημένοι πρότερον οἱ Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων, καὶ παραχρεώμενοι διεφθάρησαν οὕτω, ὥστε ὀλίγοι τινὲς αὐτέων ἀπενόστησαν ἐς Αἴγυπτον. ἀντὶ τούτων Αἰγύπτιοι κατὰ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι Ἀπρίῃ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ.

160. Τούτου δὲ τοῦ Βάττεω γίνεται πάῖς Ἀρκεσίλεως, ὃς βασιλεύσας πρῶτα τοῖσι ἐωυτοῦ ἀδελφεοῖσι ἐστασίασε, ἐς ὃ μιν οὗτοι ἀπολιπόντες οἶχοντο ἐς ἄλλον χῶρον τῆς Λιβύης· καὶ ἐπ' ἐωυτῶν βαλλόμενοι ἔκτισαν πόλιν ταύτην ἣ τότε καὶ νῦν Βάρκη καλεῖται· κτίζοντες δ' ἅμα αὐτὴν ἀπιστᾶσι ἀπὸ τῶν Κυρηναίων τοὺς Λίβνας. Μετὰ δὲ, Ἀρκεσίλεως ἐς τοὺς ὑποδεξαμένους τε τῶν Λιβύων, καὶ ἀποστάντας τοὺς αὐτοὺς τούτους ἐστρατεύετο· οἱ δὲ Λίβνες δείσαντες αὐτὸν οἶχοντο φεύγοντες πρὸς τοὺς ἡοίους τῶν Λιβύων. ὁ δὲ Ἀρκεσίλεως εἶπετο φεύγουσι, ἐς οὗ ἐν Λεύκωνί τε τῆς Λιβύης ἐγένετο ἐπιδιώκων, καὶ ἔδοξε

τοῖσι Λίβυσι ἐπιθέσθαι οἱ. συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν τοὺς Κυρηναίους τοσοῦτο ὥστε ἐπτακισχιλίους ὀπλίτας Κυρηναίων ἐνθαῦτα πεσέειν. μετὰ δὲ τὸ τρῶμα τοῦτο, Ἀρκεσίλεων μὲν κάμνοντά τε καὶ φάρμακον πεπωκότα ὁ ἀδελφεὸς Λέαρχος ἀποπνίγει. Λέαρχον δὲ ἡ γυνὴ ἡ Ἀρκεσίλεω δόλφ κτείνει, τῇ οὖνομα ἦν Ἑρυνξώ. 161. Διεδέξατο δὲ τὴν βασιληίην τοῦ Ἀρκεσίλεω ὁ πάις Βάττος χωλὸς τε ἔων καὶ οὐκ ἀρτίπους. οἱ δὲ Κυρηναῖοι πρὸς τὴν καταλαβούσαν συμφορὴν ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς ἐπειρησομένους, ὅν τινα τρόπον καταστησάμενοι κάλλιστα ἂν οἰκείουν. ἡ δὲ Πυθίη ἐκέλευε ἐκ Μαντινέης τῆς Ἀρκάδων καταρτιστηρα ἀγαγέσθαι. αἶτεον ὧν οἱ Κυρηναῖοι, καὶ οἱ Μαντινέες ἔδοσαν ἄνδρα τῶν ἀστῶν δοκιμώτατον τῷ οὖνομα ἦν Δημόναξ. Οὗτος ὧν ὠνὴρ ἀπικόμενος ἐς τὴν Κυρήνην, καὶ μαθὼν ἕκαστα, τοῦτο μὲν, τριφύλους ἐποίησέ σφεας τῇδε διαθείς· Θηραίων μὲν γὰρ καὶ τῶν περιοίκων μίαν μοίρην ἐποίησε· ἄλλην δὲ Πελοποννησίων καὶ Κρητῶν· τρίτην δὲ νησιωτῶν πάντων· τοῦτο δὲ, τῷ βασιλεῖ Βάττῳ τεμένεα ἐξελὼν, καὶ ἱρwsύνας, τὰ ἄλλα πάντα τὰ πρότερον εἶχον οἱ βασιλῆες ἐς μέσον τῷ δήμῳ ἔθηκε.

162. Ἐπὶ μὲν δὴ τούτου τοῦ Βάττεω οὕτω διετέλεε ἔόντα· ἐπὶ δὲ τοῦ τούτου παιδὸς Ἀρκεσίλεω πολλὴ ταραχὴ περὶ τῶν τιμῶν ἐγένετο. Ἀρκεσίλεως γὰρ, ὁ Βάττου τε τοῦ χωλοῦ καὶ Φερετίμης, οὐκ ἔφη ἀνέξεσθαι κατὰ τὰ ὁ Μαντινεὺς Δημόναξ ἔταξε, ἀλλὰ ἀπαίτεε τὰ τῶν προγόνων γέρεα. ἐνθεῦτεν στασιάζων ἐσώθη, καὶ ἔφυγε ἐς Σάμον· ἡ δὲ μήτηρ οἱ ἐς Σαλαμίνα τῆς Κύπρου ἔφυγε. Τῆς δὲ Σαλαμίνος τοῦτον τὸν χρόνον ἐπεκράτεε Εὐέλθων, ὃς τὸ ἐν Δελφοῖσι θυμητήριον ἐὼν ἀξιοθέτητον ἀνέθηκε, τὸ ἐν τῷ Κορινθίων θησανρῷ κέεται. ἀπικομένη δὲ παρὰ τοῦτον ἡ Φερετίμη ἐδέετο στρατιῆς ἢ κατάζει σφέας ἐς τὴν Κυρήνην. ὁ δὲ γε Εὐέλθων πᾶν μᾶλλον ἢ στρατιήν οἱ ἐδίδου. ἡ δὲ λαμβάνουσα τὸ διδόμενον “καλὸν μὲν ἔφη καὶ τοῦτο εἶναι, κάλλιον δὲ ἐκείνο τὸ δοῦναί οἱ δεομένην στρατιήν.” τοῦτο γὰρ ἐπὶ παντὶ τῷ διδομένῳ ἔλεγε. Τε-

λευταῖόν οἱ ἐξέπεμψε δῶρον ὁ Εὐέλθων ἄτρακτον χρύσειον καὶ ἡλακάτην, προσῆν δὲ καὶ εἴριον. εἰπάσης δὲ αὐτὶς τῆς Φερετίμης τὸντοῦτο ἔπος, ὁ Εὐέλθων ἔφη “ τοιούτοισι γυναῖ-
 κας δωρέεσθαι, ἀλλ’ οὐ στρατιῇ.” 163. Ὁ δὲ Ἀρκε-
 σίλεως τοῦτον τὸν χρόνον ἐὼν ἐν Σάμῳ συνήγειρε πάν-
 τα ἄνδρα ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ. συλλεγομένου δὲ στρατοῦ
 πολλοῦ, ἐστάλη ἐς Δελφοὺς Ἀρκεσίλεως χρησόμενος τῷ
 χρηστηρίῳ περὶ κατόδου. ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τάδε· “ Ἐπὶ
 μὲν τέσσερας Βάττους, καὶ Ἀρκεσίλεως τέσσερας, ὅκτῳ
 ἀνδρῶν γενεὰς, διδοῖ ὑμῖν Λοξίης βασιλεύειν Κυρήνης·
 πλεόν μέντοι τούτου οὐδὲ πειρᾶσθαι παραινέει. Σὺ μέντοι
 ἡσυχος εἶναι κατελθὼν ἐς τὴν σεωυτοῦ. ἦν δὲ τὴν κάμινον
 εὖρης πλέην ἀμφορέων, μὴ ἐξοπτήσης τοὺς ἀμφορέας, ἀλλ’
 ἀπόπεμπε κατ’ οὖρον. εἰ δὲ ἐξοπτήσεις τὴν κάμινον, μὴ
 ἐσέλθης ἐς τὴν ἀμφίρρυτον· εἰ δὲ μὴ, ἀποθανέαι καὶ
 αὐτὸς, καὶ ταῦρος ὁ καλλιστεύων.” 164. Ταῦτα ἡ
 Πυθίη Ἀρκεσίλεω χρᾶ. ὁ δὲ παραλαβὼν τοὺς ἐκ τῆς
 Σάμου κατήλθε ἐς τὴν Κυρήνην· καὶ ἐπικρατήσας τῶν
 πρηγμάτων τοῦ μαντήϊου οὐκ ἐμέμνητο, ἀλλὰ δίκας τοὺς
 ἀντιστασιώτας αἵτεε τῆς ἐωυτοῦ φυγῆς. τῶν δὲ οἱ μὲν τὸ
 παράπαν ἐκ τῆς χώρας ἀπαλλάσσοντο, τοὺς δὲ τινες χει-
 ρωσάμενος ὁ Ἀρκεσίλεως ἐς Κύπρον ἀπέστειλε ἐπὶ δια-
 φθορῇ. τούτους μὲν νυν Κνίδιοι ἀπενειχθέντας πρὸς τὴν
 σφετέρην ἐρρύσαντο, καὶ ἐς Θήρην ἀπέστειλαν. ἐτέρους
 δὲ τινες τῶν Κυρηναίων ἐς πύργον μέγαν Ἀγλωμάχου
 καταφυγόντας ἰδιωτικὸν ὕλην περινήσας ὁ Ἀρκεσίλεως
 ἐνέπρησε. Μαθὼν δὲ ἐπ’ ἐξεργασμένοισι τὸ μαντήϊον
 ἐὼν τοῦτο, ὅτι μιν ἡ Πυθίη οὐκ ἔα εὐρόντα ἐν τῇ καμίνῳ
 τοὺς ἀμφορέας ἐξοπτῆσαι, ἔργετο ἐκὼν τῆς τῶν Κυρηναίων
 πόλιος δειμαίνων τε τὸν κεχρημένον θάνατον, καὶ δοκέων
 ἀμφίρρυτον τὴν Κυρήνην εἶναι. Εἶχε δὲ γυναῖκα συγ-
 γενέα ἐωυτοῦ, θυγατέρα δὲ τοῦ τῶν Βαρκαίων βασιλῆος
 τῷ οὐνομα ἦν Ἀλαζίρ· παρὰ τοῦτον ἀπικνέεται. καὶ μιν
 Βαρκαῖοι τε ἄνδρες, καὶ τῶν ἐκ Κυρήνης φυγάντων τινες,
 καταμαθόντες ἀγοράζοντα κτείνουσι· πρὸς δὲ καὶ τὸν πεν-

θερὸν αὐτοῦ Ἀλαζῖρα. Ἀρκεσίλεως μὲν νυν, εἴτε ἐκὼν εἴτε ἄκων ἁμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐξέπλησε μοίρην τὴν ἑωυτοῦ.

165. Ἡ δὲ μήτηρ Φερετίμη, τέως μὲν ὁ Ἀρκεσίλεως ἐν τῇ Βάρκῃ διαιτᾷτο ἐξεργασμένος ἑωυτῷ κακὸν, ἣ δὲ εἶχε αὐτῇ τοῦ παιδὸς τὰ γέρεα ἐν Κυρήνῃ, καὶ τᾶλλα νεμομένη, καὶ ἐν βουλῇ παρίζουσα· ἐπεὶ τε δὲ ἔμαθε ἐν τῇ Βάρκῃ ἀποθανόντα οἱ τὸν παῖδα, φεύγουσα οἰχώκεε ἐς Αἴγυπτον. ἦσαν γάρ οἱ ἐκ τοῦ Ἀρκεσίλεω εὐεργεσίαι ἐς Καμβύσεια τὸν Κύρου πεποιημένοι· οὗτος γὰρ ἦν ὁ Ἀρκεσίλεως ὃς Κυρήνην Καμβύσῃ ἔδωκε, καὶ φόρον ἐτάξατο. Ἀπικομένη δὲ ἐς Αἴγυπτον ἡ Φερετίμη Ἀρυνάνδῳ ἱκέτις ἔζετο τιμωρῆσαι ἑωυτῇ κελεύουσα, προῖσχομένη πρόφασιν ὥς διὰ τὸν μηδισμὸν ὁ παῖς οἱ τέθνηκε.

166. Ὁ δὲ Ἀρυνάνδης ἦν οὗτος τῆς Αἰγύπτου ὑπαρχος ὑπὸ Καμβύσειᾳ κατεστεῶς, ὃς ὑστέρω χρόνῳ τούτων παρισεύμενος Δαρεῖω διεφθάρη. πυθόμενος γὰρ καὶ ἰδὼν Δαρεῖον ἐπιθυμέοντα μνημόσυνον ἑωυτοῦ λιπέσθαι τοῦτο τὸ μὴ ἄλλῳ εἶη βασιλεῖ καταεργασμένον, ἐμιμέετο τοῦτον ἐς οὗ ἔλαβε τὸν μισθόν. Δαρεῖος μὲν γὰρ χρυσίον καθαρώτατον ἀπεψήσας ἐς τὸ δυνατώτατον νόμισμα ἐκόψατο· Ἀρυνάνδης δὲ ἄρχων Αἰγύπτου ἀργύριον τῷαυτὸ τοῦτο ἐποίηε· καὶ νῦν ἐστὶ ἀργύριον καθαρώτατον τὸ Ἀρυνανδικόν. μαθὼν δὲ Δαρεῖός μιν ταῦτα ποιεῦντα, αἰτίην οἱ ἄλλην ἐπενείκας ὥς οἱ ἐπανιστέαιτο, ἀπέκτεινε.

167. Τότε δὲ οὗτος ὁ Ἀρυνάνδης κατοικτεῖρας Φερετίμην διδοῖ αὐτῇ στρατὸν τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἅπαντα, καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικόν· στρατηγὸν δὲ τοῦ μὲν πεζοῦ Ἀμασιν ἀπέδεξε ἄνδρα Μαράφιον· τοῦ δὲ ναυτικοῦ Βάδρην ἑόντα Πασαργάδην γένος. πρὶν δὲ ἢ ἀποστεῖλαι τὴν στρατιήν, ὁ Ἀρυνάνδης πέμψας ἐς τὴν Βάρκην κήρυκα ἐπυνθάνετο τίς εἶη ὁ Ἀρκεσίλεων ἀποκτείνας. οἱ δὲ Βαρκαῖοι αὐτοὶ ὑποδεκέατο πάντες· πολλὰ τε γὰρ καὶ κακὰ πάσχειν ὑπ' αὐτοῦ. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀρυνάνδης οὕτω δὴ τὴν στρατιὴν ἀπέστειλε ἅμα τῇ Φερετίμῃ. Αὕτη μὲν νυν αἰτίη πρόσχημα τοῦ λόγου ἐγένετο

ἀπεπέμπετο δὲ ἡ στρατιή, ὥς ἐμοὶ δοκέειν, ἐπὶ Λιβύων καταστροφῇ. Λιβύων γὰρ δὴ ἔθνεα πολλὰ καὶ παντοῖά ἐστι· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὀλίγα βασιλέος ἦν ὑπήκοα, τὰ δὲ πλέω ἐφρόντιζε Δαρείου οὐδέν.

168. ΟΙΚΕΟΥΣΙ δὲ κατὰ τὰδε ΛΙΒΥΕΣ. Ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι πρῶτοι Ἀδυρμαχίδαι Λιβύων κατοῖκηνται, οἱ νόμοισι μὲν τὰ πλέω Αἰγυπτίοισι χρέωνται, ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἷην περ οἱ ἄλλοι Λίβυες. αἱ δὲ γυναικες αὐτῶν ψέλιον περὶ ἐκατέρῃ τῶν κνημέων φορέουσι χάλκεον· τὰς κεφαλὰς δὲ κομῶσαι τοὺς φθειρας ἐπεὰν λάβωσι τοὺς ἐωυτῆς ἐκάστη ἀντιδάκνει, καὶ οὕτω ῥίπτει. οὗτοι δὲ μούνοι Λιβύων τοῦτο ἐργάζονται· καὶ τῷ βασιλεῖ μούνοι τὰς παρθένους μελλούσας συνοικέειν ἐπιδεικνύουσι· ἢ δὲ ἂν τῷ βασιλεῖ ἀρεστὴ γένηται ὑπὸ τούτου διαπαρθενεύεται. παρήκουσι δὲ οὗτοι οἱ Ἀδυρμαχίδαι ἀπ' Αἰγύπτου μέχρι λιμένος τῷ ὄννομα Πλυνός ἐστι. 169. Τούτων δὲ ἔχονται Γιλιγάμμαι νεμόμενοι τὴν πρὸς ἐσπέρην χώραν μέχρι Ἀφροδισιάδος νήσου. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτου χώρῳ ἢ τε Πλατέα νῆσος ἐπικέεται τὴν ἔκτισαν Κυρηναῖοι, καὶ ἐν τῇ ἡπεύρῳ Μενελαῖος λιμὴν ἐστι, καὶ Ἀζιρις τὴν οἱ Κυρηναῖοι οἴκεον· καὶ τὸ σίλφιον ἄρχεται ἀπὸ τούτου. παρήκει δὲ ἀπὸ Πλατέης νήσου μέχρι τοῦ στόματος τῆς Σύρτιος τὸ σίλφιον. νόμοισι δὲ χρέωνται οὗτοι παραπλησίοισι τοῖσι ἐτέροισι. 170. Γιλιγαμμέων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρης Ἀσβύσται. οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρήνης οἰκέουσι, ἐπὶ θάλασσαν δὲ οὐ κατήκουσι Ἀσβύσται· τὸ γὰρ παρὰ θάλασσαν Κυρηναῖοι νέμονται. τεθριπποβάται δὲ οὐκ ἦκιστα, ἀλλὰ μάλιστα Λιβύων εἰσί. νόμους δὲ τοὺς πλεῦνας μιμέεσθαι ἐπιτηδεύουσι τοὺς Κυρηναίων. 171. Ἀσβυστέων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρης Ἀὐσχίσαι. οὗτοι ὑπὲρ Βάρκης οἰκέουσι κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατ' Εὐεσπερίδας. Αὐσχισέων δὲ κατὰ μέσον τῆς χώρας οἰκέουσι Κάβαλες, ὀλίγον ἔθνος, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατὰ Ταύχειρα πόλιν τῆς Βαρκαίης· νόμοισι δὲ τοῖσι αὐτοῖσι χρέωνται τοῖσι καὶ οἱ ὑπὲρ Κυρήνης. 172. Αὐ-

σχισέων δὲ τουτέων τὸ πρὸς ἐσπέρης ἔχονται Νασαμῶ-
 νες ἔθνος ἐὼν πολλόν, οἳ τὸ θέρος καταλείποντες ἐπὶ τῇ
 θαλάσῃ τὰ πρόβατα ἀναβαίνουνσι ἐς Αὐγίλα χῶρον
 ὀπωριεῦντες τοὺς φοίνικας· οἳ δὲ πολλοὶ καὶ ἀμφιλαφές
 πεφύκασι πάντες ἐόντες καρποφόροι. τοὺς δὲ ἀττελέβους
 ἐπεὰν θηρεύσωσι, αὐήναιτες πρὸς τὸν ἥλιον καταλέουσι,
 καὶ ἔπειτα ἐπὶ γάλα ἐπιπάσσοντες πίνουνσι. γυναῖκας δὲ
 νομίζοντες πολλὰς ἔχειν ἕκαστος ἐπὶκοινον αὐτέων τὴν
 μίξιν ποιεῦνται· τρόπον παραπλησίῳ τῷ καὶ Μασσαγεται,
 ἐπεὰν σκίπωνα προστήσωνται, μίσγονται. πρῶτον δὲ γα-
 μέοντος Νασαμῶνος ἀνδρὸς, νόμος ἐστὶ τὴν νύμφην νυκτὶ
 τῇ πρώτῃ διὰ πάντων διεξελθεῖν τῶν δαιτυμόνων μισγο-
 μένην· τῶν δὲ ὡς ἕκαστός οἱ μιχθῇ, διδοῖ δῶρον τὸ ἂν
 ἔχῃ φερόμενος ἐξ οἴκου. Ὀρκίοισι δὲ καὶ μαντικῇ χρέωνται
 τοιῇδε. ὁμνύουσι μὲν τοὺς παρὰ σφίσι ἄνδρας δικαιοτάτους
 καὶ ἀρίστους λεγομένους γενέσθαι τούτους τῶν τύμβων
 ἀπτόμενοι. Μαντεύονται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτέοντες
 τὰ σήματα, καὶ κατευξάμενοι ἐπικατακοιμούνται· τὸ δ' ἂν
 ἴδῃ ἐν τῇ ὕψει ἐνύπνιον, τούτῳ χράται. Πίστισι δὲ τοιη-
 σίδε χρέωνται. ἐκ τῆς χειρὸς διδοῖ πιεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς
 τοῦ ἐτέρου πίνει· ἣν δὲ μὴ ἔχῃσι ὑγρὸν μηδὲν, οἳ δὲ τῆς
 χαμάθεν σποδοῦ λαβόντες λείχουσι.

173. Νασαμῶσι δὲ προσόμουροί εἰσι Ψύλλοι. οὗτοι
 ἐξαπολώλασι τρόπον τοιῷδε. ὁ νότος σφί πνέων ἄνεμος τὰ
 ἔλυτρα τῶν ὑδάτων ἐξηύηνε· ἡ δὲ χώρα σφί πᾶσα ἐντὸς
 ἐούσα τῆς Σύρτιος ἦν ἀνδρὸς. οἳ δὲ βουλευσάμενοι κοινῶ
 λόγῳ ἐστρατεύοντο ἐπὶ τὸν νότον· (λέγω δὲ ταῦτα τὰ
 λέγουσι Λίβυες) καὶ ἐπεὶ τε ἐγίνοντο ἐν τῇ ψάμμῳ,
 πνεύσας ὁ νότος κατέχωσέ σφεας. ἐξαπολομένων δὲ του-
 τέων ἔχουσι τὴν χώραν οἱ Νασαμῶνες. 174. Τουτέων
 δὲ κατύπερθε πρὸς νότον ἄνεμον ἐν τῇ θηριώδεϊ οἰκέουσι
 Γαράμαντες, οἳ πάντα ἄνθρωπον φεύγουσι, καὶ παντὸς
 ὁμιλίην· καὶ οὔτε ὄπλον ἐκτέαται ἀρήϊον οὐδὲν, οὔτε
 ἀμύνεσθαι ἐπιστέαται. 175. Οὔτοι μὲν δὴ κατύπερθε
 οἰκέουσιν Νασαμώνων· τὸ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἔχονται

τὸ πρὸς ἑσπέρης Μάκαι, οἳ λόφους κείρονται, τὸ μὲν μέσον τῶν τριχῶν ἀνιέντες αὔξεσθαι, τὰ δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν κείροντες ἐν χροῖ· ἐς δὲ τὸν πόλεμον στρουθῶν καταγαίων δορὰς φορέουσι προβλήματα. διὰ δὲ αὐτῶν Κίνυψ ποταμὸς ῥέων ἐκ λόφου καλευμένου Χαρίτων ἐς θάλασσαν ἐκδιδοί. ὁ δὲ λόφος οὗτος ὁ Χαρίτων δασὺς ἴδησί ἐστι, ἐούσης τῆς ἄλλης τῆς προκαταλεχθείσης Λιβύης ψιλῆς. ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἐς αὐτὸν στάδιοι διηκόσιοι εἰσι. 176. Μακέων δὲ τουτέων ἐχόμενοι Γίνδανές εἰσι. τῶν αἱ γυναιῖκες περισφύρια δερμάτων πολλὰ ἐκάστη φορέει κατὰ τοιόνδε τι, ὡς λέγεται· κατ' ἄνδρα ἕκαστον μιχθέντα περισφύριον περιδέεται· ἢ δ' ἂν πλείστα ἔχῃ, αὕτη ἀρίστη δέδοκται εἶναι ὡς ὑπὸ πλείστων ἀνδρῶν φιληθεῖσα. 177. Ἀκτὴν δὲ προέχουσαν ἐς τὸν πόντον τούτων τῶν Γινδάνων νέμονται Λωτοφάγοι, οἳ τὸν καρπὸν μῦνον τοῦ λωτοῦ τρώγοντες ζῶουσι. ὁ δὲ τοῦ λωτοῦ καρπὸς ἐστι μέγαθος ὅσον τε τῆς σχίνου· γλυκύτητα δὲ τοῦ φοίνικος τῷ καρπῷ προσείκελος. ποιεῦνται δὲ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου οἱ Λωτοφάγοι καὶ οἶνον.

178. Λωτοφάγων δὲ τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάχλυες τῷ λωτῷ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι, ἀτὰρ ἥσσόν γε τῶν πρότερον λεχθέντων. κατήκουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν τῷ οὔνομα Τρίτων ἐστί. ἐκδιδοί δὲ οὗτος ἐς λίμνην μεγάλην Τριτωνίδα· ἐν δὲ αὐτῇ νῆσος ἐνι τῇ οὔνομα Φλά. ταύτην δὲ τὴν νῆσον Λακεδαιμονίοισι φασὶ λόγιον εἶναι κτίσαι. 179. Ἔστι δὲ καὶ ὁδε λόγος λεγόμενος· Ἰήσονα, ἐπεὶ τέ οἱ ἐξεργάσθη ὑπὸ τῷ Πηλίῳ ἢ Ἀργῷ, ἐσθέμενον ἐς αὐτὴν ἄλλην τε ἐκατόμβην, καὶ δὴ καὶ τρίποδα χάλκεον, περιπλῶειν Πελοπόννησον βουλόμενον ἐς Δελφούς ἀπικέσθαι· καί μιν, ὡς πλέοντα γενέσθαι κατὰ Μαλέην, ὑπολαβεῖν ἄνεμον βορῆν καὶ ἀποφέρειν πρὸς τὴν Λιβύην· πρὶν δὲ κατιδέσθαι γῆν, ἐν τοῖσι βράχεσι γενέσθαι λίμνης τῆς Τριτωνίδος. καὶ οἱ ἀπορέοντι τὴν ἐξαγωγὴν λόγος ἐστὶ φανῆναι Τρίτωνα, καὶ κελεύειν τὸν Ἰήσονα ἐωυτῷ δοῦναι τὸν τρίποδα φάμενόν σφι καὶ τὸν πόρον δέξειν, καὶ

ἀπήμονας ἀποστελέειν. πειθομένου δὲ τοῦ Ἰήσονος, οὕτω δὴ τὸν τε διέκπλοον τῶν βραχέων δεικνύναι τὸν Τρίτωνά σφι, καὶ τὸν τρίποδα θεῖναι ἐν τῷ ἔωυτοῦ ἱρῷ, ἐπιθεσπίσαντά τε τῷ τρίποδι, καὶ τοῖσι σὺν Ἰήσωνι σημήναντα τὸν πάντα λόγον, ὥς “ἐπεὰν τὸν τρίποδα κομίσηται τῶν ἐκγόνων τις τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ συμπλεόντων, τότε ἑκατὸν πόλιας οἰκῆσαι περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην Ἑλληνίδας πᾶσαν εἶναι ἀνάγκην.” ταῦτα ἀκούσαντας τοὺς ἐπιχωρίους τῶν Λιβύων κρύψαι τὸν τρίποδα. 180. Τούτων δὲ ἔχονται τῶν Μαχλύων Αὐσεῖς. οὗτοι δὲ καὶ οἱ Μάχλυες πέριξ τὴν Τριτωνίδα λίμνην οἰκέουσι· τὸ μέσον δέ σφι οὐρίζει ὁ Τρίτων. καὶ οἱ μὲν Μάχλυες τὰ ὀπίσω κομέουσι τῆς κεφαλῆς· οἱ δὲ Αὐσεῖς τὰ ἔμπροσθε. Ὅρτῃ δὲ ἐνιαυσίῃ Ἀθηναίης αἱ παρθένοι αὐτῶν δίχα διαστᾶσαι μάχονται πρὸς ἀλλήλας λίθοισί τε καὶ ξύλοισι, τῇ αὐθυγενεῖ θεῷ λέγουσαι τὰ πάτρια ἀποτελέειν, τὴν Ἀθηναίην καλέομεν. τὰς δὲ ἀποθνησκούσας τῶν παρθένων ἐκ τῶν τρωμάτων ψευδοπαρθένους καλέουσι. πρὶν δὲ ἀνεῖναι αὐτὰς μάχεσθαι, τάδε ποιεῦσι· κοινῇ παρθένον τὴν καλλιστεύουσαν ἐκάστοτε κοσμήσαντες κυνῇ τε Κορινθίῃ καὶ πανοπλίῃ Ἑλληνικῇ, καὶ ἐπ’ ἄρμα ἀναβιβάσαντες περιάγουσι τὴν λίμνην κύκλῳ. ὁτέοισι δὲ τὸ πάλαι ἐκόσμεον τὰς παρθένους, πρὶν ἢ σφι Ἑλλήνας παροικισθῆναι, οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δ’ ὦν Αἰγυπτίοισι ὅπλοισι κοσμέεσθαι αὐτάς. ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος φημὶ ἀπῆχθαι ἐς τοὺς Ἑλλήνας. Τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης· καὶ μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ δοῦναι ἔωυτὴν τῷ Διὶ· τὸν δὲ Δία ἔωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. ταῦτα μὲν λέγουσι. Μίξιν δὲ ἐπικοινων τῶν γυναικῶν ποιεόνται οὔτε συνοικέοντες κτηνηδόν τε μισγόμενοι. ἐπεὰν δὲ γυναικὶ τὸ παιδίον ἀδρὸν γένηται, συμφοιτέουσι ἐς τὸντὸ οἱ ἄνδρες τρίτου μηνός, καὶ τῷ ἂν οἴκῃ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτου παῖς νομίζεται.

181. Οὗτοι μὲν οἱ παραθαλάσσιοι τῶν Νομάδων Λι-

βύων εἰρέαται. Ὑπὲρ δὲ τούτων ἐς μεσόγαιαν ἡ θηριώδης ἐστὶ Λιβύη· ὑπὲρ δὲ τῆς θηριώδους ὀφρύη ψάμμης κατήκει παρατείνουσα ἀπὸ Θηβέων τῶν Αἰγυπτίων ἐπὶ Ἡρακληΐας στήλας. ἐν δὲ τῇ ὀφρύῃ ταύτῃ μάλιστα διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλός ἐστι τρύφεια κατὰ χόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖσι· καὶ ἐν κορυφῇσι ἐκάστου τοῦ κολωνοῦ ἀνακοντίζει ἐκ μέσου τοῦ ἄλός ὕδωρ ψυχρόν καὶ γλυκύ. περὶ δὲ αὐτὸ ἄνθρωποι οἰκέουσι ἔσχατοι πρὸς τῆς ἐρήμου, καὶ ὑπὲρ τῆς θηριώδους. Πρώτοι μὲν ἀπὸ Θηβέων διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ Ἀμμώνιοι ἔχοντες τὸ ἱὸν ἀπὸ τοῦ Θηβαίεος Διός· καὶ γὰρ τὸ ἐν Θήβῃσι, ὥς καὶ πρότερον εἴρηται μοι, κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς τῷγαλμά ἐστι. τυγχάνει δὲ καὶ ἄλλο σφι ὕδωρ κρηναῖον ἐὸν, τὸ τὸν μὲν ὄρθρον γίνεται χλιαρόν, ἀγορῆς δὲ πληθυνούσης ψυχρότερον· μεσαμβρίῃ τέ ἐστι καὶ τὸ κάρτα γίνεται ψυχρόν· τηνικαῦτα δὲ ἄρδουσι τοὺς κήπους· ἀποκλινομένης δὲ τῆς ἡμέρης ὑπίεται τοῦ ψυχροῦ, ἐς οὗ δύεται τε ὁ ἥλιος, καὶ τὸ ὕδωρ γίνεται χλιαρόν· ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἰὸν ἐς τὸ θερμόν ἐς μέσας νύκτας πελάζει· τηνικαῦτα δὲ ζέει ἀμβολάδην· παρέρχονται τε μέσαι νύκτες, καὶ ψύχεται μέχρι ἐς ἡῶ. ἐπὶ κλησιν δὲ αὕτη ἡ κρήνη καλέεται Ἡλίου. 182. Μετὰ δὲ Ἀμμωνίους, διὰ τῆς ὀφρύης τῆς ψάμμου, δι' ἀλλέων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ κολωνός τε ἄλός ἐστι ὁμοῖος τῷ Ἀμμωνίῳ, καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι· τῷ δὲ χώρῳ τούτῳ οὖνομα Αὐγίλα ἐστὶ. ἐς τοῦτον τὸν χῶρον οἱ Νασαμῶνες ὀπωριεῦντες τοὺς φοίνικας φοιτεύουσι. 183. Ἀπὸ δὲ Αὐγίλων διὰ δέκα ἡμερέων ἀλλέων ὁδοῦ ἕτερος ἄλός κολωνός, καὶ ὕδωρ, καὶ φοίνικες καρποφόροι πολλοὶ, κατάπερ καὶ ἐν τοῖσι ἐτέροισι· καὶ ἄνθρωποι οἰκέουσι ἐν αὐτῷ τοῖσι οὖνομα Γαράμαντες ἐστὶ, ἔθνος μέγα ἰσχυρὸς, οἱ ἐπὶ τὸν ἅλα γῆν ἐπιφορέοντες οὕτω σπεύρουσι. συντομώτατον δ' ἐστὶ ἐς τοὺς Λωτοφάγους ἐκ τῶν τριήκοντα ἡμερέων ἐς αὐτοὺς ὁδός ἐστι. ἐν τοῖσι καὶ οἱ ὀπισθονόμοι βόες γίνονται. ὀπισθονόμοι δὲ διὰ τὸδε εἰσὶ· τὰ κέρεια ἔχουσι κεκυφότα ἐς τὸ ἔμπροσθε. διὰ τοῦτο

ὀπίσω ἀναχωρέοντες νέμονται· ἐς γὰρ τὸ ἔμπροσθε οὐκ οἰοί τέ εἰσι προεμβαλλόντων ἐς τὴν γῆν τῶν κερέων. ἄλλο δὲ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων βοῶν ὅτι μὴ τοῦτο, καὶ τὸ δέρμα ἐς παχύτητά τε καὶ τρίψιν. Οἱ Γαράμαντες δὲ οὗτοι τοὺς Τρωγλοδύτας Αἰθίοπας θηρεύουσι τοῖσι τεθρίπποισι. οἱ γὰρ Τρωγλοδύται Αἰθίοπες πόδας τάχιστοι ἀνθρώπων πάντων εἰσὶ τῶν ἡμεῖς περὶ λόγους ἀποφερομένους ἀκούομεν. σιτέονται δὲ οἱ Τρωγλοδύται ὄφεις, καὶ σαύρους, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἑρπετῶν. γλῶσσαν δὲ οὐδεμιῇ ἄλλῃ πασομοίην νενομίκασι, ἀλλὰ τετρίγασι κατάπερ αἱ νυκτερίδες.

184. Ἀπὸ δὲ Γαράμαντων δι' ἁλλέων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλλος ἁλός τε κολωνός, καὶ ὕδωρ· καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι τοῖσι οὖνομά ἐστι Ἀτάραντες, οἱ ἀνώνυμοί εἰσι μῦνοι ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἁλέσι μὲν γὰρ σφί ἐστι Ἀτάραντες οὖνομα, ἐνὶ δὲ ἐκάστῳ αὐτέων οὖνομα οὐδὲν κέεται. οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρέωνται, καὶ πρὸς τούτοις πάντα τὰ αἰσχροῦ λαιδορέονται, ὅτι σφέας καίων ἐπιτρίβει, αὐτοὺς τε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὴν χώραν αὐτέων. Μετὰ δὲ δι' ἁλλέων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλλος κολωνός ἁλός, καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι. ἔχεται δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου οὗρος τῷ οὖνομά ἐστι Ἀτλας· ἔστι δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερές πάντη· ὑψηλὸν δὲ οὕτω δὴ τι λέγεται, ὥς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ οἶά τε εἶναι ἰδέσθαι· οὐδέποτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν νέφεα, οὔτε θέρεος οὔτε χειμῶνος. τοῦτο τὸν κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. ἐπὶ τούτου τοῦ οὗρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο· καλέονται γὰρ δὴ Ἀτλαντες. λέγονται δὲ οὔτε ἔμψυχον οὐδὲν σιτέεσθαι, οὔτε ἐνύπνια ὀρᾶν. 185. Μέχρι μὲν δὴ τῶν Ἀτλάντων τούτων ἔχω τὰ οὖνόματα τῶν ἐν τῇ ὀφρῦῃ κατοικημένων καταλέξαι· τὸ δ' ἀπὸ τούτων οὐκέτι. διήκει δ' ὦν ἡ ὀφρῦῃ μέχρι Ἡρακληίων στηλέων, καὶ τὸ ἔξω τουτέων· ἔστι δὲ ἁλός τε μέταλλον ἐν αὐτῇ διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, καὶ ῥωποι οἰκέοντες. τὰ δὲ οἰκία τούτοις πᾶσι ἐκ τῶν

ἀλίνων χόνδρων οἰκοδομέαται. ταῦτα γὰρ ἤδη τῆς Λιβύης ἄνομβρά ἐστι· οὐ γὰρ ἂν ἡδυνέατο μένειν οἱ τοῖχοι ἐόντες ἄλινοι, εἰ ὕε. ὁ δὲ ἄλς αὐτόθι καὶ λευκὸς καὶ πορφύρεος τὸ εἶδος ὀρύσσεται. Ὑπὲρ δὲ τῆς ὀφρύης ταύτης, τὸ πρὸς νότον καὶ μεσόγαιαν τῆς Λιβύης ἐρῆμος καὶ ἄνυδρος καὶ ἄθηρος καὶ ἄνομβρος καὶ ἄξυλός ἐστι ἡ χώρα· καὶ ἱκμάδος ἐστὶ ἐν αὐτῇ οὐδέν.

186. Οὕτω μὲν μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης ἀπ' Αἰγύπτου νομάδες εἰσὶ κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες, καὶ θηλέων τε βοῶν οὐ τι γεύομενοι, διότι περ οὐδὲ Αἰγύπτιοι, καὶ ὅς οὐ τρέφοντες. βοῶν μὲν νυν θηλέων οὐδ' αἱ Κυρηναίων γυναῖκες δικαιοῦσι πατέεσθαι διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἴσιν, ἀλλὰ καὶ νηστείας αὐτῇ καὶ ὀρτὰς ἐπιτελέουσι· αἱ δὲ τῶν Βαρκαίων γυναῖκες οὐδὲ ὕων πρὸς τῇσι βουσί γεύονται. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἔχει. 187. Τὸ δὲ πρὸς ἐσπέρης τῆς Τριτωνίδος λίμνης οὐκέτι νομάδες εἰσὶ Λίβυες, οὐδὲ νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρεώμενοι, οὐδὲ κατὰ τὰ παιδιά ποιεῦντες οἷόν τι καὶ οἱ νομάδες ἐώθασι ποιεῖν. οἱ γὰρ δὴ τῶν Λιβύων νομάδες, εἰ μὲν πάντες οὐκ ἔχω ἀτρεκέως τοῦτο εἶπαι, ποιεῦσι δὲ αὐτῶν συχνοὶ τοιάδε· τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπεὰν τετραέτεα γένηται, οἷσπη προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας· μετεξέτεροι δὲ αὐτέων τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοις· τοῦδε εἵνεκα, ὥς μή σφεας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταρρέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλῇται. καὶ διὰ τοῦτό σφεας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. εἰσὶ γὰρ ὥς ἀληθέως οἱ Λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· εἰ μὲν διὰ τοῦτο οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, ὑγιηρότατοι δ' ὦν εἰσὶ. ἦν δὲ καίουσι τὰ παιδιά σπασμὸς ἐπιγένηται, ἐξεύρηται σφι ἄκος· τράγου οὖρον σπείσαντες ῥύονται σφεα. λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Λίβυες. 188. Θυσίαι δὲ τοῖσι νομάσι εἰσὶ αἶδε. ἐπεὰν τοῦ ὥτος ἀπάρξωνται τοῦ κτήνεος, ριπτεύουσι ὑπὲρ τὸν δόμον· τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἀποστρέφουσι τὸν αὐχένα αὐτοῦ. θύουσι δὲ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ μούνοις· τούτοις μὲν νυν πάντες Λίβυες θύ-

ουσι. ἀτὰρ οἱ περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην νέμοντες τῇ Ἀθηναίῃ μάλιστα, μετὰ δὲ τῷ Τρίτῳ καὶ τῷ Ποσειδέωνι 189. Τὴν δὲ ἄρα ἐσθῆτα καὶ τὰς αἰγίδας τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀθηναίης ἐκ τῶν Λιβυσσέων ἐποίησαντο οἱ Ἕλληνες. πλὴν γὰρ ἢ ὅτι σκυτίνη ἢ ἐσθῆς τῶν Λιβυσσέων ἐστὶ, καὶ οἱ θύσανοι οἱ ἐκ τῶν αἰγίδων αὐτῇσι οὐκ ὄφίεις εἰσι ἀλλὰ ἱμάντινοι, τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ τὸντὸ ἐσταλται. καὶ δὴ καὶ τὸ οὖνομα κατηγορεῖ, ὅτι ἐκ Λιβύης ἤκει ἡ στολὴ τῶν Παλλαδίων· αἰγέας γὰρ περιβάλλονται ψιλὰς περὶ τὴν ἐσθῆτα θυσανωτὰς αἱ Λίβυσσαι κεχριμένους ἐρευθεδάνῳ· ἐκ δὲ τῶν αἰγέων τουτέων αἰγίδας οἱ Ἕλληνες μετωνόμασαν. Δοκέει δ' ἐμοί γε καὶ ἡ ὀλολυγὴ ἐν ἱροῖσι ἐνθαῦτα πρῶτον γενέσθαι· κάρτα γὰρ ταύτῃ χρέωνται αἱ Λίβυσσαι, καὶ χρέωνται καλῶς. Καὶ τέσσερας ἵππους συζευγνύναι παρὰ Λιβύων οἱ Ἕλληνες μεμαθήκασιν 190. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας οἱ νομάδες κατὰ-περ οἱ Ἕλληνες, πλὴν Νασαμώνων. οὗτοι δὲ κατημένους θάπτουσι, φυλάσσοντες, ἐπεὰν ἀπὴν τὴν ψυχὴν, ὅκως μιν κατίσουσι, μηδὲ ὑπτιος ἀποθανέεται. Οἰκήματα δὲ σύμπηκτα ἐξ ἀνθερίκων ἐνερμένων περὶ σχοίνους ἐστὶ, καὶ ταῦτα περιφορητά. νόμοισι μὲν τοιούτοις οὗτοι χρέωνται.

191. Τὸ δὲ πρὸς ἐσπέρης τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ Ἀνσέων ἔχονται ἄροτῆρες ἡδὴ Λίβυες, καὶ οἰκίας νομίζοντες ἐκτῆσθαι, τοῖσι οὖνομα κέεται Μάξυες· οἱ τὰ ἐπὶ δεξιὰ τῶν κεφαλέων κομόωσι, τὰ δ' ἐπ' ἀριστερὰ κείρουσι· τὸ δὲ σῶμα χρίονται μίλτῳ. φασὶ δὲ οὗτοι εἶναι τῶν ἐκ Τροίης ἀνδρῶν. Ἡ δὲ χώρα αὕτη τε καὶ ἡ λοιπὴ τῆς Λιβύης ἢ πρὸς ἐσπέρην πολλῷ θηριωδεστέρα τε καὶ δασυτέρα ἐστὶ τῆς τῶν νομάδων χώρας. ἢ μὲν γὰρ δὴ πρὸς τὴν ἡῶ τῆς Λιβύης, τὴν οἱ νομάδες νέμουσι, ἐστὶ ταπεινὴ τε καὶ ψαμμώδης μέχρι τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ· ἢ δὲ ἀπὸ τούτου τὸ πρὸς ἐσπέρης ἢ τῶν ἀροτήρων ὀρεινὴ τε κάρτα καὶ δασέα καὶ θηριώδης. καὶ γὰρ οἱ ὄφιοι οἱ ὑπερμεγάθεις, καὶ οἱ λέοντες κατὰ τούτους εἰσὶ, καὶ οἱ ἐλέφαντές τε καὶ ἄρκτοι, καὶ ἀσπίδες τε, καὶ ὄνοι οἱ τὰ κέρεια ἔχοντες· καὶ

οἱ κυνοκέφαλοι, καὶ οἱ ἀκέφαλοι οἱ ἐν τοῖσι στήθεσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, ὥς δὴ λέγονται γε ὑπὸ Λιβύων, καὶ οἱ ἄγριοι ἄνδρες, καὶ γυναῖκες ἄγριαι, καὶ ἄλλα πλήθει πολλὰ θηρία ἀκατάψευστα. 192. Κατὰ τοὺς Νομάδας δέ ἐστι τουτέων οὐδέν, ἀλλ' ἄλλα τοιάδε· πύγαργοι, καὶ ζορκάδες, καὶ βουβάλιες, καὶ ὄνοι οὐκ οἱ τὰ κέρα ἔχοντες, ἀλλὰ ἄλλοι ἄποτοι· οὐ γὰρ δὴ πίνουσι· καὶ ὄρνες τῶν τὰ κέρα τοῖσι φοίνιξι οἱ πήχες ποιεῦνται· μέγαθος δὲ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βουὴν ἐστί· καὶ βασσάρια, καὶ ὕαιναι, καὶ ὕστριχες, καὶ κριοὶ ἄγριοι, καὶ δίκτυες, καὶ θῶες, καὶ πάνθηρες, καὶ βόρνες, καὶ κροκόδειλοι ὅσον τε τριπήχες χερσαῖοι τῇσι σαύρησι ἐμφερέστατοι· καὶ στρουθοὶ κατάγαιοι, καὶ ὄφιοι σμικροὶ, κέρας ἔν ἑκαστος ἔχοντες. ταῦτά τε δὴ αὐτόθι ἐστὶ θηρία, καὶ ἄπερ τῇ ἄλλῃ πλὴν ἐλάφου τε καὶ ὕος ἀγρίου· ἔλαφος δὲ καὶ ὕς ἄγριος ἐν Λιβύῃ πάνπαν οὐκ ἔστι. μυῶν δὲ γένεα τριζὰ αὐτόθι ἐστί· οἱ μὲν δίποδες καλέονται· οἱ δὲ ζεγέριες· τὸ δὲ οὖνομα τοῦτό ἐστι μὲν Λιβυκὸν, δύναται δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν βουνοί· οἱ δὲ ἐχινέες. εἰσὶ δὲ καὶ γαλαῖ ἐν τῷ σιλφίῳ γινόμεναι τῇσι Ταρτησσίῃσι ὁμοιόταται. Τοσαῦτα μὲν νυν θηρία ἢ τῶν Νομάδων Λιβύων γῇ ἔχει, ὅσον ἡμεῖς ἱστορέοντες ἐπὶ μακρότατον οἰοί τε ἐγενόμεθα ἐξικέσθαι.

193. Μαξύων δὲ Λιβύων Ζαύηκες ἔχονται, τοῖσι αἱ γυναῖκες ἡνιοχεῦσι τὰ ἄρματα ἐς τὸν πόλεμον. 194. Τούτων δὲ Γύζαντες ἔχονται, ἐν τοῖσι μέλι μὲν πολλὸν μέλισσαι κατεργάζονται, πολλῷ δ' ἔτι πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἄνδρας ποιεῖν. μιλιτοῦνται δ' ὧν πάντες οὔτοι, καὶ πιθηκοφαγέουσι· οἱ δὲ σφι ἄφθονοι ὅσοι ἐν τοῖσι οὔρεσι γίνονται. 195. Κατὰ τούτους δὲ λέγουσι Καρχηδόνιοι κέεσθαι νῆσον τῇ οὖνομα εἶναι Κύραυνιν, μῆκος μὲν διηκοσίων σταδίων, πλάτος δὲ στερινήν, διαβατὸν ἐκ τῆς ἡπείρου, ἐλαιέων τε μεστήν καὶ ἀμπέλων· λίμνην δὲ ἐν αὐτῇ εἶναι, ἐκ τῆς αἰ παρθένοι τῶν ἐπιχωρίων πτεροῖσι ὀρνίθων κεχριμένοισι πίσση ἐκ τῆς ἰλῦος ψῆγμα ἀναφέρουσι χρυσοῦ. Ταῦτα εἰ μὲν ἐστὶ ἀληθές οὐκ οἶδα, τὰ

δὲ λέγεται γράφω. εἴη δ' ἂν πᾶν ὅκου καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἐκ λίμνης καὶ ὕδατος πίσσαν ἀναφερομένην αὐτὸς ἐγὼ ὤρεον. εἰσὶ μὲν καὶ πλεῦνες αἱ λίμναι αὐτόθι, ἡ δὲ ὦν μεγίστη αὐτέων ἐβδομήκοντα ποδῶν πάντη, βάθος δὲ διόργυιός ἐστι· ἐς ταύτην κοντὸν κατιεῖσι ἐπ' ἄκρῳ μυρσίνην προσδήσαντες, καὶ ἔπειτα ἀναφέρουσι τῇ μυρσίνῃ πίσσαν ὀδμήν μὲν ἔχουσιν ἀσφάλτου, τὰ δ' ἄλλα τῆς Πιερικῆς πίσσης ἀμείνω. ἐσχέουσι δὲ ἐς λάκκον ὀρωρυγμένον ἀγχοῦ τῆς λίμνης· ἐπεὰν δὲ ἀθροίσωσι συχνήν, οὕτω ἐς τοὺς ἀμφορέας ἐκ τοῦ λάκκου καταχέουσι. ὅ τι δ' ἂν ἐσπέσῃ ἐς τὴν λίμνην, ὑπὸ γῆν ἰὸν ἀναφαίνεται ἐν τῇ θαλάσῃ· ἡ δὲ ἀπέχει ὡς τέσσερα στάδια ἀπὸ τῆς λίμνης. οὕτω ὦν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς νήσου τῆς ἐπὶ Λιβύῃ κειμένης οἰκότα ἐστὶ ἀληθινή. 196. Λέγουσι δὲ καὶ τάδε Καρχηδόνιοι· εἶναι τῆς Λιβύης χῶρόν τε καὶ ἀνθρώπους ἔξω Ἑρακλητῶν στηλέων κατοικημένους, ἐς τοὺς ἐπεὰν ἀπικῶνται καὶ ἐξέλωνται τὰ φορτία, θέντες αὐτὰ ἐπεζῆς παρὰ τὴν κυματωγὴν, ἐσβάντες ἐς τὰ πλοῖα τύφειν καπνόν· τοὺς δ' ἐπιχωρίους ἰδομένους τὸν καπνὸν ἰέναι ἐπὶ τὴν θάλασσαν· καὶ ἔπειτα ἀντὶ τῶν φορτίων χρυσὸν τιθέναι, καὶ ἐξαναχωρέειν πρόσω ἀπὸ τῶν φορτίων. τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκβάντας σκέπτεσθαι· καὶ ἦν μὲν φαίνεται σφι ἄξιος ὁ χρυσὸς τῶν φορτίων, ἀπελόμενοι ἀπαλλάσσονται· ἦν δὲ μὴ ἄξιος, ἐσβάντες ὀπίσω ἐς τὰ πλοῖα κατέαται· οἱ δὲ προσελθόντες ἄλλον πρὸς ὦν ἔθηκαν χρυσόν, ἐς οὗ ἂν πείθωσι. ἀδικεῖν δὲ οὐδετέρους· οὔτε γὰρ αὐτοὺς τοῦ χρυσοῦ ἄπτεσθαι πρὶν ἂν σφι ἀπισωθῇ τῇ ἀξίῃ τῶν φορτίων, οὔτ' ἐκείνους τῶν φορτίων ἄπτεσθαι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὸ χρυσίον λάβωσι.

197. Οὗτοι μὲν εἰσι τοὺς ἡμεῖς ἔχομεν Λιβύων ὀνομάσαι· καὶ τουτέων οἱ πολλοὶ βασιλῆος τοῦ Μήδων οὔτε τι νῦν οὔτε τότε ἐφρόντιζον οὐδέν. Τόσον δὲ ἔτι ἔχω εἰπεῖν περὶ τῆς χώρας ταύτης, ὅτι τέσσερα ἔθνηα νέμεται αὐτὴν, καὶ οὐ πλέω τούτων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν· καὶ τὰ μὲν δύο, αὐτόχθονα τῶν ἐθνέων, τὰ δὲ δύο οὐ. Λίβνες μὲν καὶ

Αἰθίοπες αὐτόχθονες· οἱ μὲν τὰ πρὸς βορέῳ, οἱ δὲ τὰ πρὸς νότου τῆς Λιβύης οἰκέοντες· Φοίνικες δὲ καὶ Ἕλληνες ἐπήλυδες.

198. Δοκέει δέ μοι οὐδ' ἀρετὴν εἶναί τις ἢ Λιβύῃ σπουδαίῃ, ὥστε ἢ Ἀσίῃ ἢ Εὐρώπῃ παραβληθῆναι, πλὴν Κίνυπος μούνης· τὸ γὰρ δὴ αὐτὸ οὖνομα ἢ γῇ τῷ ποταμῷ ἔχει. αὕτη δὲ ὁμοίῃ τῇ ἀρίστῃ γεῶν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν, οὐδὲ οἶκε οὐδὲν τῇ ἄλλῃ Λιβύῃ. μελάργαιός τε γὰρ ἔστι, καὶ ἔπυδρος πίδαξι· καὶ οὔτε ἀνχμοῦ φροντίζουσα οὐδὲν, οὔτε ὄμβρον πλέω πιούσα δεδήληται· ὕεται γὰρ δὴ ταῦτα τῆς Λιβύης. τῶν δὲ ἐκφορίων τοῦ καρποῦ ταῦτά μέτρα τῇ Βαβυλωνίῃ γῇ κατίσταται. ἀγαθὴ δὲ γῇ καὶ τὴν Εὐεσπερίται νέμονται· ἐπ' ἑκατοστὰ γὰρ, ἐπεὰν αὕτῃ ἐωυτῆς ἄριστα ἐνείκη, ἐκφέρει· ἢ δὲ ἐν τῇ Κίνυπι ἐπὶ τριηκόσια.

199. Ἐχει δὲ καὶ ἡ Κυρηναίη χώρα, εἰούσα ὑψηλοτάτῃ ταύτης τῆς Λιβύης τὴν οἱ Νομάδες νέμονται, τρεῖς ὥρας ἐν ἐωυτῇ ἀξίας θώματος. πρῶτα μὲν γὰρ τὰ παραθαλάσσια τῶν καρπῶν ὀργᾶ ἀμᾶσθαι τε καὶ τρυγᾶσθαι· τουτέων δὲ δὴ συγκεκομισμένων, τῶν ὑπερθαλασσιδίων χώρων τὰ μέσα ὀργᾶ συγκομίζεσθαι, τὰ βουνούς καλέουσι· συγκεκόμισται τε οὗτος ὁ μέσος καρπὸς, καὶ ὁ ἐν τῇ κατυπερτάτῃ τῆς γῆς πεπαίνεται τε καὶ ὀργᾶ· ὥστε ἐκπέποται τε καὶ καταβέβρωται ὁ πρῶτος καρπὸς, καὶ ὁ τελευταῖος συμπαραγίνεται. οὕτω ἐπ' ὀκτὼ μῆνας Κυρηναίους ὁπώρα ἐπέχει. Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

200. Οἱ Δὲ Φερετίμης τιμωροὶ Πέρσαι, ἐπεὶ τε ἐκ τῆς Αἰγύπτου σταλέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρυάνδεω ἀπίκατο ἐς τὴν Βάρκην, ἐπολιόρκεον τὴν πόλιν ἐπαγγελλόμενοι ἐκδιδόναι τοὺς αἰτίους τοῦ φόνου τοῦ Ἀρκεσίλεω· τῶν δὲ πᾶν γὰρ ἦν τὸ πλῆθος μεταίτιον, οὐκ ἐδέκοντο τοὺς λόγους. ἐνθαῦτα δὲ ἐπολιόρκεον τὴν Βάρκην ἐπὶ μῆνας ἐννέα ὀρύσσοντές τε ὀρύγματα ὑπόγαια φέροντα ἐς τὸ τεῖχος, καὶ προσβολὰς καρτερὰς ποιεύμενοι. τὰ μὲν νυν ὀρύγματα ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνευρε ἐπιχάλκῳ ἀσπίδι ὥδε ἐπιφρασθεῖς· περιφέρων αὐτὴν ἐντὸς τοῦ τεύχεος προσίσχε

πρὸς τὸ δάπεδον τῆς πόλιος. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ἔσκε κωφὰ πρὸς ἃ προσίσχε, κατὰ δὲ τὰ ὀρυσσόμενα ἤχεσκε ὁ χαλκὸς τῆς ἀσπίδος. ἀντορύσσοντες δ' ἂν ταύτῃ οἱ Βαρκαῖοι ἔκτεινον τῶν Περσέων τοὺς γεωρυχέοντας. τοῦτο μὲν δὴ οὕτω ἐξευρέθη· τὰς δὲ προσβολὰς ἀπεκρούοντο οἱ Βαρκαῖοι.

201. Χρόνων δὲ δὴ πολλῶν τριβομένων, καὶ πιπτόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, καὶ οὐκ ἦσσαν τῶν Περσέων, "Αμασις ὁ στρατηγὸς τοῦ πεζοῦ μηχανᾶται τοιάδε. μαθὼν τοὺς Βαρκαίους ὥς κατὰ μὲν τὸ ἰσχυρὸν οὐκ αἵρετοὶ εἶεν, δόλῳ δὲ αἵρετοὶ, ποιέει τοιάδε. νυκτὸς τάφρην ὀρύξας εὐρέην ἐπέτεινε ξύλα ἀσθενέα ὑπὲρ αὐτῆς· κατύπερθε δὲ ἐπιπολῆς τῶν ξύλων χοῦν γῆς ἐπεφόρησε ποιέων τῇ ἄλλῃ γῇ ἰσόπεδον. ἅμα ἡμέρῃ δὲ ἐς λόγους προεκαλέετο τοὺς Βαρκαίους· οἱ δὲ ἀσπαστῶς ὑπήκουσαν, ἐς ὃ σφι ἔαδε ὁμολογίῃ χρήσασθαι. τὴν δὲ ὁμολογίην ἐποιεῦντο τοιήνδε τινὰ ἐπὶ τῆς κρυπτῆς τάφρου τάμνοντες ὅρκια· "ἐς τ' ἂν ἡ γῇ αὕτη οὕτω ἔχῃ, μένειν τὸ ὅρκιον κατὰ χώραν· καὶ Βαρκαίους τε ὑποτελέειν φάναι ἀξίην βασιλεῖ, καὶ Πέρσας μηδὲν ἄλλο νεοχμοῦν κατὰ Βαρκαίων." Μετὰ δὲ τὸ ὅρκιον Βαρκαῖοι μὲν πιστεύσαντες τούτοις αὐτοὶ τε ἐξήϊσαν ἐκ τοῦ ἄστεος, καὶ τῶν πολεμίων ἔων παριέναι ἐς τὸ τεῖχος τὸν βουλόμενον τὰς πύλας πάσας ἀνοίξαντες. οἱ δὲ Πέρσαι καταρρήξαντες τὴν κρυπτὴν γέφυραν ἔθεον ἔσω ἐς τὸ τεῖχος. κατέρρῃξαν δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν ἐποίησαν γέφυραν, ἵνα ἐμπεδορκέοιεν ταμόντες τοῖσι Βαρκαίοις χρόνον μένειν αἰεὶ τὸ ὅρκιον, ὅσον ἂν ἡ γῇ μένῃ κατὰ τὰ τότε εἶχε· καταρρήξαι δὲ οὐκέτι ἔμενε τὸ ὅρκιον κατὰ χώραν.

202. Τοὺς μὲν νυν αἰτιωτάτους τῶν Βαρκαίων ἡ Φερετίμη, ἐπεὶ τέ οἱ ἐκ τῶν Περσέων παρεδόθησαν, ἀνεσκολόπισε κύκλῳ τοῦ τείχεος· τῶν δὲ σφι γυναικῶν τοὺς μαζοὺς ἀποταμοῦσα περιέστιζε καὶ τούτοις τὸ τεῖχος. τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων λήϊην ἐκέλευσε θέσθαι τοὺς Πέρσας, πλὴν ὅσοι αὐτέων ἔσαν Βαττιάδαι τε καὶ τοῦ φόρου οὐ μεταίτιοι· τούτοις δὲ τὴν πόλιν ἐπέτραψε ἡ Φερετίμη.

203. Τοὺς ὧν δὴ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων οἱ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι ἀπήεσαν ὀπίσω· καὶ ἐπεὶ τε ἐπὶ τῇ Κυρηναίων πόλι ἐπέστησαν, οἱ Κυρηναῖοι λόγιόν τι ἀποσιεύμενοι διεξῆκαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἄστεος. διεξιούσης δὲ τῆς στρατιῆς, Βάρης μὲν ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγὸς ἐκέλευε αἰρέειν τὴν πόλιν, Ἄμασις δὲ ὁ τοῦ πεζοῦ οὐκ ἔα, “ἐπὶ Βάρκην γὰρ ἀποσταλῆναι μούνην Ἑλληνίδα πόλιν.” ἐς ὃ διεξελθοῦναι καὶ ἰζομένοισι ἐπὶ Διὸς Λυκαίου ὄχθον μετεμέλησέ σφι οὐ σχοῦσι τὴν Κυρήνην, καὶ ἐπειρῶντο τ δεύτερον παριέναι ἐς αὐτήν· οἱ δὲ Κυρηναῖοι οὐ περιώρεον. τοῖσι δὲ Πέρσησι οὐδενὸς μαχομένου φόβος ἐνέπεσε· ἀποδραμόντες τε ὅσον ἐξήκοντα στάδια ἵζοντο. ἰδρυθέντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ ταύτῃ ἦλθε παρὰ Ἀρυνδέω ἄγγελος ἀποκαλέων αὐτούς. οἱ δὲ Πέρσαι Κυρηναίων δεηθέντες ἐπόδιά σφι δοῦναι ἔτυχον· λαβόντες δὲ ταῦτα ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Αἴγυπτον· παραλαβόντες δὲ τὸ ἐνθεῦτεν αὐτοὺς Δίβυες τῆς τε ἐσθῆτος εἵνεκα καὶ τῆς σκευῆς τοὺς ὑπολειπομένους αὐτέων καὶ ἐπελκομένους ἐφόνευσαν, ἐς ὃ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπικέατο. 204. Οὗτος ὁ Περσέων στρατὸς τῆς Λιβύης ἐκαστάτῳ ἐς Εὐεσπερίδας ἦλθε. τοὺς δὲ ἡνδραποδίσαντο τῶν Βαρκαίων, τούτους δὲ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀνασπάστους ἐποίησαν παρὰ βασιλῆα· βασιλεὺς δέ σφι Δαρεῖος ἔδωκε τῆς Βακτρὴς χώρας κώμην ἐγκατοικῆσαι. οἱ δὲ τῇ κώμῃ ταύτῃ οὖνομα ἔθεντο Βάρκην, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν οἰκευμένη ἐν τῇ γῇ τῇ Βακτρῇ. 205. Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ Φερετίμη εὖ τὴν ζόην κατέπλεξε. ὥς γὰρ δὴ τάχιστα ἐκ τῆς Λιβύης τισαμένη τοὺς Βαρκαίους ἀπενόστησε ἐς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέθανε κακῶς· ζῶσα γὰρ εὐλέων ἐξέζεσε. ὥς ἄρα ἀνθρώποισι αἱ λίην ἰσχυραὶ τιμωρίαι πρὸς θεῶν ἐπίφθονοι γίνονται. ἡ μὲν δὲ Φερετίμης τῆς Βάττεω τοιαύτη τε καὶ τοσαύτη τιμωρίῃ ἐγένετο ἐς Βαρκαίους.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Δ΄.

STANDARD ELEMENTARY WORKS

FOR

STUDENTS OF THE GERMAN LANGUAGE.

PUBLISHED AND SOLD BY

Dulau & Co., Foreign Booksellers, 37, Soho Square.

	£.	s.	d.
Boileau's (D.) Nature and Genius of the German Language. Cloth boards. 12mo 1843	0	5	0
———— Key to the German. 18mo. cloth boards ———	0	3	6
Burckhardt's English and German and German and English Dictionary. New edition. 12mo. sewed.			
———— <i>Berlin</i> , 1839	0	8	0
Campe (J. H.) Robinson der Jüngere. 12mo. boards.			
———— <i>Braunschw.</i> 1844	0	3	0
Crabb's (G.) Elements of German and English Conversation. 12mo. 9th edition <i>London</i> , 1849	0	3	6
———— Extracts from the best German Authors, with Explanatory Notes at the bottom of each page, and a Dictionary at the end. 12mo. cloth boards. 8th edit. ——— 1848	0	5	0
Ermeler's (C. F.) Deutsches Lesebuch, with Explanatory Notes, by C. A. Feiling. 12mo. cloth bds. ——— 1851	0	5	0
Feiling's (C. A.) Complete Course of German Literature for Beginners. 12mo. cloth bds. Second edition. ——— 1846	0	6	0
Flügel's (J. G.) English and German and German and English Dictionary. New edition, adapted to the English Student, with great Additions and Improvements, by C. A. Feiling and Dr. A. Heimann. 2 vols. 8vo. cloth boards. Fourth edition ——— 1849	1	8	0
———— English and German and German and English Dictionary. Pocket edit. 12mo. roan	0	7	6
Genlis' (Countess de) Handbuch für Reisende, English and German. 18mo. half-bound ———	0	3	6
Handwörterbuch der Deutschen, Französ, und Englischen Sprache. 3 parts in one vol. 8vo. cloth boards. Fourth edition <i>Leipzig</i> , 1849	0	10	6
Heyse's (Dr. J. C. A.) Handwörterbuch der Deutschen Sprache. 2 vols. 8vo. <i>Magdeburg</i> , 1842-50	1	4	0
———— allgemeines erklärendes Fremdwörterbuch. 10th edition. royal 8vo <i>Hannover</i>	0	10	6
———— Schulgrammatik. 8vo ——— 1842	0	3	6
Kaltschmidt's English and German and German and English Dictionary. 2 parts in 1 vol. 8vo. <i>Leipzig</i> , 1849	0	9	6
Lloyd's English and German Dialogues. 12mo. <i>Hamburg</i> , 1850	0	2	6
Meidinger's Grammaire Allemande. 8vo. <i>Paris</i> , 1840	0	4	0

Elementary German Works, sold by Dulau & Co.

	£.	s.	d.
Meidinger's German Self-Teacher : developing, by Lists of all the Words of similar meaning in the German and English, the great affinity of the two Languages. 18mo. roan, lettered <i>London</i> , 1839	0	6	6
Mozin, Wörterbuch der Deutschen u. Französ. Sprache. 4 vols. 4to. <i>Stuttgart</i> , 1840-5	2	8	0
Nöhden's German Grammar. 12mo. roan. <i>London</i> , 1843	0	7	6
———— Exercises for writing German. 12mo. ———— 1842	0	6	6
———— Key to Ditto, by Schultz. 12mo. ———— ————	0	3	6
———— Pocket English and German and German and English Dictionary. 6th edition . ———— 1843	0	7	0
Ollendorff's (H. G.) New Method of learning German. 8vo. cloth boards. Part I. seventh edition ————	0	12	0
———— Part II.	0	12	0
———— Key to the Exercises contained in the above. 8vo. cloth boards . ————	0	7	0
———— Introductory Book to the Method. 12mo.	0	5	0
———— German Declensions defined. 12mo. cloth 1841	0	2	0
———— German Writing Simplified. 8vo, sewed	0	2	0
Reymann's Introduction to the Study of the German Language, consisting of an English, German, and French Vocabulary, Easy Phrases, &c. 16mo. cloth boards 1834	0	3	6
Rowbotham's (J.) Practical German Grammar. 12mo. roan 1849	0	7	0
———— Key to the above. 12mo. ———— 1843	0	2	6
———— Guide to German and English Conversation. 12mo. cloth boards . ———— 1849	0	3	6
———— Deutsches Lesebuch ; or Lessons in German Literature. 12mo. cloth boards. ————	0	8	0
Skene's History of Little Jack, adapted to the Hamiltonian System for learning German. 12mo. boards. ———— 1831	0	5	0
Thibaut's German and French Dictionary. 2 parts in 1 vol. 12mo. sewed <i>Leipzig</i> , 1841	0	7	0
Thieme's Pocket English and German and German and English Dictionary. 32mo. roan ————	0	3	6
Tiark's (J. G.) Practical Grammar of the German Language. 12mo. cloth boards <i>London</i> , 1849	0	6	0
———— Exercises for Writing German. 12mo. cloth boards	0	3	0
———— Key to the Exercises. 12mo. ———— ————	0	2	6
Weber's (F. A.) Kritisch-erklärendes Handwörterbuch der Deutschen Sprache. 8vo. <i>Leipzig</i> , 1849	0	7	0
———— English and German and German and English Dictionary. 12mo. 1844	0	5	0
Wendeborn's German Grammar. 12mo. roan, ———— <i>London</i> , 1849	0	6	0
Williams' English and German Dialogues. 6th edition. ———— <i>Hamburg</i> , 1846	0	3	6

PREFACE.

THE last five books of Schweighæuser's text have been carefully collated with Gaisford's edition, on the same plan as that followed in the first volume, and it is hoped that the collation is tolerably complete. No variation, however small, has been intentionally omitted, though from the very minute and altogether unimportant nature of the variations, some few have doubtless escaped the attention of the gentleman who undertook this wearisome task. The object in giving this collation is to show that no changes of any importance have been made by Gaisford in the text of Schweighæuser, to whom the credit of the last real revision of the text of Herodotus is entirely due. There is no doubt that a very careful examination of the readings would induce a new editor to adopt some which Schweighæuser has rejected.

This edition has been carefully revised, and some small errors have been corrected.

G. LONG.

London,
October, 1838.

COLLATION

OF

THE EDITIONS OF

SCHWEIGHÆUSER AND GAISFORD.

HERODOTUS, BOOK V.

Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.		
4	1	τουτέων	τούτων	51	17	βασιλῆα	βασιλέα
5	3	αυτέων	αυτῶν	52	23	αυτέων	αυτῶν
ι	3	βασιλῆες	βασιλέες	54	3	βασιλῆα	βασιλέα
-	-	αυτέων	αυτῶν	—	4	τουτέων	τούτων
8	2	αυτέων	αυτῶν	55	8	προτοῦ	πρὸ τοῦ
11	3	Μιτυληναίου	Μυτιληναίου	57	1	ἔσαν	ἦσαν
—	9	Μιτυλήνης	Μυτιλήνης	—	3	ἔσαν	ἦσαν
14	3	αυτέων	αυτῶν	—	6	μοίρην	μοῖραν
15	8	αυτέων	αυτῶν	58	2	ἔσαν	ἦσαν
17	3	ἔσαν	ἦσαν	59	7	ἂν εἶη	εἶη ἂν
—	7	τουτέων	τούτων	62	2	ἔσαν	ἦσαν
20	10	ἔσαν	ἦσαν	63	11	προσσχών	προσχών
21	2	αυτέων	αυτῶν	—	16	βασιλῆα	βασιλέα
—	6	τουτέων	τούτων	—	22	αυτέων	αυτῶν
25	11	βασιλῆος	βασιλέος	64	3	βασιλῆα	βασιλέα
27	3	αυτέων	αυτῶν	65	9	αυτέων	αυτῶν
28	6	τουτέων	τούτων	—	15	αυτέων	αυτῶν
29	2	αυτέων	αυτῶν	67	11	βασιλῆα	βασιλέα
—	4	αυτέων	αυτῶν	69	7	μοίρην	μοῖραν
30	30	οὐδεμία	οὐδεμία	70	10	αυτέων	αυτῶν
—	20	βασιλῆος	βασιλέος	72	13	ἔσαν αυτέων	ἦσαν αυτῶν
31	17	βασιλῆος	βασιλέος	73	13	αυτέων	αυτῶν
—	35	βασιλῆα	βασιλέα	75	9	βασιλῆας	βασιλέας
35	5	τουτέων	τούτων	—	10	τουτέων	τούτων
—	8	βασιλῆος	βασιλέος	77	8	αυτέων	αυτῶν
36	20	αυτέων	αυτῶν	—	13	τουτέων	τούτων
38	3	αυτέων	αυτῶν	—	16	αυτέων	αυτῶν
39	12	τουτέων	τούτων	—	17	ἔσαν	ἦσαν
41	8	αυτέων	αυτῶν	78	4	ἔσαν	ἦσαν
42	6	βασιλῆα	βασιλέα	79	3	αυτέων	αυτῶν
44	3	βασιλῆα	βασιλέα	—	6	αυτέων	αυτῶν
45	1	τουτέων	τούτων	—	7	τουτέων	τούτων
—	16	αυτέων	αυτῶν	8Γ	8	αυτέων	αυτῶν
—	17	αυτέων	αυτῶν	82	11	ἔσαν	ἦσαν
49	15	αυτέων	αυτῶν	83	8	αυτέων	αυτῶν
50	5	βασιλῆα	βασιλέα	—	16	ἔσαν	ἦσαν

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
84	6	αὐτέων	αὐτῶν	98	4	βασιλῆα	βασιλέος
85	6	αὐτέων	αὐτῶν	—	12	βασιλῆος	βασιλέος
86	2	νηὶ μίῃ	μῆϊ νηὶ	—	13	αὐτέων	αὐτῶν
—	3	μίην	μίαν	—	17	αὐτέων	αὐτῶν
87	4	αὐτέων	αὐτῶν	99	3	αὐτέων	αὐτῶν
—	5	αὐτέων	αὐτῶν	101	2	ἔσαν	ἦσαν
90	8	οὐδεμίη	οὐδεμία	—	5	μίην	μίαν
—	11	ἔσαν	ἦσαν	102	10	αὐτέων	αὐτῶν
91	6	τουτέων	τούτων	103	6	πρὸς τὸν βα- σιλῆα	τὸν πρὸς βα- σιλέα
—	18	βασιλῆα	βασιλέα	104	4	βασιλῆος	βασιλέος
—	20	αὐτέων	αὐτῶν	—	7	βασιλῆος	βασιλέος
92 ²	4	τουτέων	τούτων	106	25	οὐδεμίη	οὐδεμία
92 ³	6	αὐτέων	αὐτῶν	108	2	βασιλῆα	βασιλέα
—	13	αὐτέων	αὐτῶν	109	10	τουτέων	τούτων
92 ⁵	8	κλεινοῖο	κλειτοῖο	110	2	βασιλῆες	βασιλέες
93	9	αὐτέων	αὐτῶν	111	11	αὐτέων	αὐτῶν
94	3	τουτέων	τούτων	—	13	βασιλῆα	βασιλέα
—	5	Μιτυληναίων	Μυτιληναίων	112	4	τουτέων	τούτων
—	10	Μιτυληναῖοί τε	Μυτιληναῖοί τε	113	6	τουτέων	τούτων
95	6	Μιτυλήνην	Μυτιλήνην	—	7	ἔσαν	ἦσαν
—	7	Μιτυληναίους	Μυτιληναίους	118	9	βασιλῆος	βασιλέος
97	18	αὐτέων	αὐτῶν	119	6	αὐτέων	αὐτῶν
98	3	ἔμελλε οὐδε- μίη	οὐδεμία ἔμελ- λε	120	3	αὐτέων	αὐτῶν
				124	5	βασιλῆα	βασιλέα

HERODOTUS, BOOK VI.

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
2	3	βασιλῆα	βασιλέα	13	7	βασιλῆος	βασιλέος
—	7	αὐτέων	αὐτῶν	15	8	αὐτέων	αὐτῶν
3	3	βασιλῆος	βασιλέος	16	2	ἔσαν	ἦσαν
—	7	τουτέων	τούτων	22	11	τουτέων	τούτων
—	8	βασιλῆος	βασιλέος	23	3	αὐτέων	αὐτῶν
4	9	τουτέων	τούτων	24	4	βασιλῆα	βασιλέα
5	5	ἔσαν	ἦσαν	—	6	βασιλῆα	βασιλέα
—	11	Μιτυλήνην	Μυτιλήνην	—	7	βασιλῆα	βασιλέα
—	14	αὐτέων	αὐτῶν	27	4	τουτέων	τούτων
6	1	Μιτυληναῖοι	Μυτιληναῖοι	—	5	αὐτέων	αὐτῶν
—	6	ἔσαν	ἦσαν	—	13	αὐτέων	αὐτῶν
7	3	αὐτέων	αὐτῶν	29	6	βασιλῆος	βασιλέος
—	8	μηδεμίην	μηδεμίαν	30	2	βασιλῆα	βασιλέα
8	14	ἔσαν	ἦσαν	—	4	αὐτέων τε	αὐτῶν τε
9	2	ἔσαν	ἦσαν			τουτέων	τούτων
—	11	τουτέων	τούτων	—	9	βασιλῆα	βασιλέα
—	14	βασιλῆος	βασιλέος	32	7	βασιλῆα	βασιλέα
11	9	οὐδεμίην	οὐδεμίαν	33	15	προσσχόντες	προσχόντες

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
34	6	βασιλῆας	βασιλέας
36	3	τουτέων	τούτων
39	14	βασιλῆος	βασιλέος
40	4	τουτέων	τούτων
41	13	βασιλῆα	βασιλέα
42	2	τουτέων	τούτων
43	2	βασιλῆος	βασιλέος
—	5	βασιλῆος	βασιλέος
44	2	ἔσαν	ἦσαν
—	18	αὐτέων	αὐτῶν
46	12	τουτέων	τούτων
47	2	αὐτεων	αὐτῶν
52	11	βασιλῆα	βασιλέα
—	16	βασιλῆες	βασιλέες
53	4	βασιλῆας	βασιλέας
—	9	οὐδεμίη	οὐδεμία
—	12	αὐτέων	αὐτῶν
55	2	τουτέων	τούτων
—	4	αὐτέων	αὐτῶν
—	5	αὐτέων	αὐτῶν
56	6	βασιλῆας	βασιλέας
57	3	βασιλῆας	βασιλέας
—	—	τουτέων	τούτων
—	5	τουτέων	τούτων
—	13	βασιλῆων	βασιλέων
—	20	βασιλῆας	βασιλέας
—	23	βασιλῆων	βασιλέων
—	26	βασιλῆων	βασιλέων
58	9	βασιλῆων	βασιλεων
—	12	βασιλῆων	βασιλέων
—	14	τουτεων	τούτων
—	—	αὐτέων	αὐτῶν
—	18	βασιλῆων	βασιλέων
—	19	βασιλῆων	βασιλέων
59	2	βασιλῆος	βασιλέος
60	2	αὐτέων	αὐτῶν
63	13	τουτέων	τούτων
—	15	βασιλῆων	βασιλέων
65	4	βασιλῆα	βασιλέα
66	2	αὐτέων	αὐτῶν
70	9	βασιλῆα	βασιλέα
—	15	βασιλῆων	βασιλέων
73	5	βασιλῆων	βασιλέων
75	22	αὐτέων	αὐτῶν
78	8	αὐτέων	αὐτῶν
79	3	τουτέων	τούτων

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
79	5	αὐτέων	αὐτῶν
83	2	αὐτέων	αὐτῶν
84	14	αὐτέων	αὐτῶν
—	15	ἔκ τε τοῦ	ἔκ τε τούτων
85	10	βασιλῆα	βασιλέα
86	4	βασιλῆας	βασιλέας
86 ¹	4	τουτέων	τούτων
86 ²	9	τουτέων	τούτων
86 ⁴	5	οὐδεμίη	οὐδεμία
89	5	ἔσαν	ἦσαν
91	8	τουτέων	τούτων
—	13	ἔσαν	ἦσαν
92	13	ἔσαν	ἦσαν
—	17	τουτέων	τούτων
95	3	βασιλῆος	βασιλέος
96	6	αὐτέων	αὐτῶν
97	5	ἔσαν	ἦσαν
—	9	βασιλῆος	βασιλέος
—	12	αὐτέων	αὐτῶν
98	9	τουτέων	τούτων
—	11	αὐτέων	αὐτῶν
—	17	ἐρξείης	ἐρξίης
—	18	βασιλῆας	βασιλέας
100	9	αὐτέων	αὐτῶν
—	11	αὐτέων	αὐτῶν
—	13	τουτέων	τούτων
103	19	τουτέων	τούτων
104	5	βασιλῆα	βασιλέα
105	8	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
107	14	τουτέων	τούτων
108	4	αὐτέων	αὐτῶν
109	18	τουτέων	τούτων
112	4	αὐτέων	αὐτῶν
113	8	αὐτέων	αὐτῶν
120	7	αὐτέων	αὐτῶν
123	2	ἔσαν	ἦσαν
—	6	ἔσαν	ἦσαν
—	12	ἔσαν	ἦσαν
124	8	τουτέων	τούτων
125	1	ἔσαν	ἦσαν
126	13	ἔσαν	ἦσαν
128	1	τουτέων	τούτων
—	3	αὐτέων	αὐτῶν
—	4	αὐτέων	αὐτῶν
—	7	ἔσαν αὐτέων	ἦσαν αὐτῶν
—	11	τουτέων	τούτων

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
13	3	τουτέων	τουτων
135	6	τουτέων	τουτων
—	12	τουτέων	τούτων
137	11	οὐδεμίην	οὐδεμίαν

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
138	11	αὐτέων	αὐτῶν
—	17	τουτέων	τουτων
140	2	τουτέων	τούτων

HERODOTUS, BOOK VII.

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
1	2	βασιλῆα	βασιλέα
—	9	τουτέων	τούτων
2	3	βασιλῆα	βασιλέα
—	4	ἔσαν	ἦσαν
3	10	εἰκὸς	οἰκὸς
—	17	βασιλῆα	βασιλέα
6	7	βασιλῆα	βασιλέα
—	8	ἔσαν	ἦσαν
—	—	βασιλῆες	βασιλέες
—	20	βασιλῆος	βασιλέος
8 ³	1	τουτέων	τούτων
—	6	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
—	9	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
—	11	τουτέων	τούτων
9 ¹	2	αὐτέων	αὐτῶν
10 ⁷	4	βασιλῆα	βασιλέα
10 ⁸	17	βασιλῆα	βασιλέα
11	6	αὐτέων	αὐτῶν
12	4	τουτέων	τούτων
14	6	αὐτέων	αὐτῶν
15	10	συνεπαινέον	συνέπαινον ἔδον
16 ³	16	τουτέων	τούτων
18	20	τουτέων	τούτων
22	3	τὰ ἐς τὸν	ἐς τὸν
29	8	αὐτέων	αὐτῶν
36	12	[τριηρέων]	τριχοῦ
		τριχοῦ	
39	8	τουτέοισι	τούτοισι
—	10	βασιλῆα	βασιλέα
40	1	τουτέων	τούτων
—	4	ἔσαν	ἦσαν
—	13	τουτέων	τούτων
41	8	τουτέων	τούτων
—	10	τουτέων	τούτων
44	4	βασιλῆος	βασιλέος
46	9	τουτεων	τούτων
—	13	τουτέων	τούτων
—	14	ζωειν	ζοειν

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
49	2	ἔχοι	ἔχει
49 ²	6	οὐδεμίη	οὐδεμία
50	2	τουτέων	τούτων
50 ¹	9	ὅκως χρή	κῶς χρή
50 ²	3	βασιλῆες	βασιλέες
54	7	μεδεμίην	μηδεμίαν
—	14	τουτέων	τουτων
55	13	βασιλῆα	βασιλέα
56	9	τουτεων	τούτων
61	1	ἔσαν	ἦσαν
—	11	αὐτέων	αὐτῶν
62	9	ἔσαν	ἦσαν
—	12	τουτέων	τουτων
63	8	τουτέων	τουτων
65	3	ἔσαν	ἦσαν
66	1	ἔσαν	ἦσαν
—	6	τουτέων	τούτων
67	8	ἔσαν	ἦσαν
68	2	ἔσαν	ἦσαν
—	—	τουτέων	τούτων
69	2	ἔσαν	ἦσαν
73	5	ἔσαν	ἦσαν
—	7	τουτέων	τούτων
77	5	αὐτέων	αὐτῶν
—	7	τουτέων	τουτων
79	7	τουτέων	τουτων
80	4	τουτέων	τουτων
—	6	τουτέων	τουτων
81	4	ἔσαν	ἦσαν
—	6	ἔσαν	ἦσαν
—	6	ἔσαν	ἦσαν
82	2	τουτέων	τούτων
83	1	ἔσαν	ἦσαν
—	3	τουτέων	τούτων
—	9	ἔσαν	ἦσαν
84	3	αὐτέων	αὐτῶν
—	4	αὐτέων	αὐτῶν
85	8	τουτέων	τούτων

Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.
85 12	τουτέων	τούτων
88 2	ἔσαν	ἦσαν
89 16	αυτέων	αυτῶν
— 15	ἔσαν	ἦσαν
90 3	βασιλῆες	βασιλέες αὐ-
	αυτέων	τῶν
— 5	τουτέων	τούτων
95 8	βασιλῆος	βασιλέος
— 11	ἔσαν	ἦσαν
96 2	τουτέων	τούτων
— 4	αυτέων	αυτῶν
— 7	ἔσαν	ἦσαν
— 8	ἔσαν	ἦσαν
— 11	αυτέων ἔσαν	αυτῶν ἦσαν
98 2	ἔσαν	ἦσαν
101 13	αυτέων	αυτῶν
102 5	ἐστι	σύνεστι
— 16	τουτέων	τούτων
103 4	τουτέων	τούτων
— 7	βασιλῆα	βασιλέα
— 23	τουτέων	τούτων
104 14	τουτέων	τούτων
105 2	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
108 4	βασιλῆα	βασιλέα
109 8	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
115 8	τουτέων	τούτων
124 3	βασιλῆα	βασιλέα
127 8	τουτέων	τούτων
128 3	αυτέων	αυτῶν
133 4	αυτέων	αυτῶν
— 5	τουτέων	τούτων
— 6	τουτέων	τούτων
135 2	τουτέων	τούτων
— 13	βασιλῆος	βασιλέος
136 4	βασιλῆα	βασιλέα
— 5	αυτέων	αυτῶν
137 10	βασιλῆα	βασιλέα
— 16	βασιλῆος	βασιλέος
— 19	αυτέων	αυτῶν
138 5	αυτέων	αυτῶν
139 25	ἔσαν	ἦσαν
— 26	βασιλῆα	βασιλέα
140 2	ἔσαν	ἦσαν
144 7	τουτέων	τούτων
145 5	ἔσαν	ἦσαν
147 14	ἔσαν	ἦσαν

Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.
147 15	βασιλῆα	βασιλέα
149 13	βασιλῆας	βασιλέας
150 2	τουτέων	τούτων
— 10	στρατεύε-	ἐκστρατεύεσθαι
	σθαι	
151 2	τουτέων	τούτων
— 9	βασιλῆα	βασιλέα
— 10	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
152 9	αυτέων	αυτῶν
— 14	ἔσαν	ἦσαν
153 11	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
— 20	τουτέων	τούτων
154 14	οὐδεμίη	οὐδεμία
156 4	ἔσαν οἱ	ἦσαν ἅπαντα
	πάντα	
— 11	αυτέων	αυτῶν
158 11	πάντα	ἅπαντα
161 14	αυτέων	αυτῶν
164 1	τουτέων	τούτων
— 10	τουτέων	τούτων
165 4	ἐξελαθεῖς	ἐξελασθείς
— 8	αυτέων	αυτῶν
— 9	βασιλῆα	βασιλέα
167 1	αυτέων	αυτῶν
172 5	ἔσαν	ἦσαν
— 16	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
177 7	αυτέων	αυτῶν
179 3	ἔσαν	ἦσαν
185 11	τουτέων	τούτων
187 6	τουτέων	τούτων
— 15	τοσουτέων	τοσανυτέων
— 16	αυτέων	αυτῶν
188 11	αυτέων	αυτῶν
— 14	αυτέων	αυτῶν
189 6	Ἐρεχθῆος	Ἐρεχθέος
— 13	εἶπαι	εἶπεῖν
191 11	Πηλῆος	Πηλέος
193 3	ἰθείαν	ἰθεῖαν
— 6	Ἡρακλῆα	Ἡρακλέα
194 7	τουτέων	τούτων
— 13	βασιλῆα	βασιλέα
— 17	αυτέων	αυτῶν
196 11	αυτέων	αυτῶν
197 11	τουτέων	τούτων
198 2	τουτέων	τούτων
200 3	τουτέων	τούτων

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
200	5	μή	μια
202	1	ἔσαν	ἦσαν
203	12	αὐτέων	αὐτῶν
204	2	ἔσαν	ἦσαν
207	8	αὐτέων	αὐτῶν
209	6	τουτέων	τούτων
—	9	τουτέων	τούτων
211	16	αὐτέων	αὐτῶν
212	2	βασιλῆα	βασιλέα
—	8	ἔσαν	ἦσαν
213	1	βασιλῆος	βασιλέος
—	3	βασιλῆος	βασιλέος
—	13	ἦσσαν	ἔσσαν
—	14	τουτέων	τούτων
214	4	βασιλῆα	βασιλέα
215	7	ἔσαν	ἦσαν
219	3	ἔπειτεν	ἐπὶ δέ
—	11	αὐτέων	αὐτῶν
220	13	βασιλῆα	βασιλέα
—	16	Περσείδησι	Περσείδησι
—	17	Ἡρακλέος	Ἡρακλέους
222	4	τουτέων	τούτων
—	9	αὐτέων	αὐτῶν

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
223	15	αὐτέων	αὐτῶν
224	2	αὐτέων	αὐτῶν
—	11	βασιλῆος	βασιλέος
225	1	μαχεόμε- νοι. καὶ ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ Λεωνίδεω	μαχεόμε- νοι ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ τοῦ Λεωνί- δεω,
—	12	αὐτέων	αὐτῶν
226	7	αὐτέων	αὐτῶν
229	1	τουτέων	τούτων
—	4	ἔσαν	ἦσαν
—	7	τουτέων	τούτων
—	17	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
—	—	αὐτέων	αὐτῶν
233	6	τουτέων	τούτων
—	12	τουτέων	τούτων
—	15	αὐτέων	αὐτῶν
234	6	τουτέων	τούτων
—	14	τουτέων	τούτων
—	15	αὐτέων	αὐτῶν
239	7	συμμαχεῖται	συμμάχεται

HERODOTUS, BOOK VIII.

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
1	2	ἔσαν	ἦσαν
2	1	ἔσαν	ἦσαν
3	9	αὐτέων	αὐτῶν
5	3	τουτέων	τούτων
—	13	ἔσαν	ἦσαν
—	15	τουτέων	τούτων
6	5	ἔσαν	ἦσαν
7	6	αὐτέων	αὐτῶν
8	10	θωνμάζω	θωμάζω
9	8	αὐτεων	αὐτῶν
10	7	πολλαπλη- σίας	πολλαπλασίας
—	9	ἔσαν	ἦσαν
—	11	αὐτέων	αὐτῶν
—	15	βασιλῆος	βασιλέος
11	6	βασιλῆος	βασιλέος
13	1	αὐτέων	αὐτῶν
14	2	ἀτρέμα	ἀτρέμας

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
18	5	ἔσαν	ἦσαν
19	7	βασιλῆος	βασιλέος
20	5	τουτέων	τούτων
22	10	τουτέων	τούτων
—	17	βασιλῆα	βασιλέα
23	6	τουτέων	τούτων
24	1	τουτέων	τούτων
—	4	ἔσαν	ἦσαν
—	—	ἔσαν	ἦσαν
—	5	τουτέων	τούτων
—	13	βασιλῆος	βασιλέος
26	3	βασιλῆος	βασιλέος
—	11	βασιλῆος	βασιλέος
27	5	αὐτέων	αὐτῶν
—	6	βασιλῆος	βασιλέος
—	12	αὐτέων	αὐτῶν
28	4	αὐτέων	αὐτῶν
29	1	τουτέων	τούτων

Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.
29 9	αυτέων	αὐτῶν
32 7	αὐτέων	αὐτῶν
34 3	αὐτέων	αὐτῶν
— 7	αὐτέων	αὐτῶν
35 1	αὐτέων	αὐτῶν
36 7	αὐτέων	αὐτῶν
— 9	αὐτέων	αὐτῶν
37 2	ἔσαν	ἦσαν
— 9	θῶμα	θῶμα
— 13	θωμάσαι	θωμάσαι
— 14	ἔσαν	ἦσαν
38 2	τουτέων	τούτων
39 6	ἔσαν	ἦσαν
— 8	τουτέων	τούτων
40 3	αὐτέων	αὐτῶν
45 10	ἔσαν	ἦσαν
— 11	βασιλῆος	βασιλέος
— 12	Ἐρεχθῆος	Ἐρεχθέος
46 2	ἔσαν	ἦσαν
— 11	ῥᾶλλοι	ῥᾶλλοι
47 5	τουτέων	τούτων
— 6	ἔσαν	ἦσαν
49 10	οὐδεμίη	οὐδεμία
50 5	αὐτέων	αὐτῶν
55 1	τουτέων	τούτων
— 2	Ἐρεχθῆος	Ἐρεχθέος
— 8	βασιλῆος	βασιλέος
56 6	αὐτέων	αὐτῶν
57 1	Θεμιστο- κλῆα	Θεμιστοκλέα
60 ¹ 3	τουτέων	τούτων
— 9	αὐτέων	αὐτῶν
61 4	Θεμιστο- κλῆα	Θεμιστοκλέα
63 1	Θεμιστο- κλῆος	Θεμιστοκλέος
65 13	βασιλῆος	βασιλέος
— 22	αὐτέων	αὐτῶν
— 25	βασιλῆα	βασιλέα
66 8	αὐτέων	αὐτῶν
67 11	ῥᾶλλοι	ῥᾶλλοι
68 ¹ 1	βασιλῆα	βασιλέα
68 ² 11	αὐτέων	αὐτῶν
69 1	ἔσαν	ἦσαν
— 3	βασιλῆος	βασιλέος
72 2	ἔσαν	ἦσαν

Ch. Line.	Schweigh.	Gaisford.
72 5	ἔσαν	ἦσαν
73 2	τουτέων	τούτων
— 14	τουτέων	τούτων
74 6	αὐτέων	αὐτῶν
— 9	αὐτέων	αὐτῶν
75 5	Θεμιστο- κλῆος	Θεμιστοκλέος
— 6	τουτέων	τούτων
— 11	βασιλῆος	βασιλέος
79 7	Θεμιστο- κλῆα	Θεμιστοκλέα
82 1	τουτέων	τούτων
83 7	τουτέων	τούτων
85 5	αὐτέων	αὐτῶν
— 10	τουτέων	τούτων
— 14	βασιλῆος	βασιλέος
86 7	ἔσαν	ἦσαν
— 10	βασιλῆα	βασιλέα
87 4	βασιλῆι	βασιλεῖ
— 5	βασιλῆος	βασιλέος
— 7	ἔσαν	ἦσαν
— 12	βασιλῆος	βασιλέος
88 3	τουτέων	τούτων
90 3	βασιλῆα	βασιλέα
— 7	τουτέων	τούτων
92 10	Θεμιστο- κλῆα	Θεμιστοκλέα
— 13	Θεμιστο- κλῆα	Θεμιστοκλέα
95 3	τουτέων	τούτων
96 3	ἔσαν	ἦσαν
— 4	βασιλῆα	βασιλέα
— 10	τουτέων	τούτων
— 14	βασιλῆος	βασιλέος
97 12	τουτέων	τούτων
98 1	τουτέων	τούτων
99 5	ἔσαν	ἦσαν
100 4	βασιλῆα	βασιλέα
— 10	μεδεμίην	μηδεμίαν
— 13	τουτέων	τούτων
— 18	οὐδεμίη	οὐδεμία
101 3	τουτέων	τούτων
102 10	οὐδεμίη	οὐδεμία
105 1	τουτέων	τούτων
— 12	βασιλῆα	βασιλέα
106 8	τουτέων	τούτων

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
107	5	βασιλῆος	βασιλέος	125	5	Θεμιστο- κλῆα	Θεμιστοκλέο
—	8	ἔσαν	ἦσαν	126	4	βασιλῆα	βασιλέο
109	5	αὐτέων	αὐτῶν	—	13	ῥῆλλοι	ῥῆλλοι
—	—	ῥῆλλοι	ῥῆλλοι	127	2	βασιλῆος	βασιλέος
—	19	αὐτέων	αὐτῶν	129	5	ἔσαν	ἦσαν
110	4	ἔσαν	ἦσαν	—	8	αὐτέων	αὐτῶν
—	5	ἔσαν	ἦσαν	—	18	βασιλῆα	βασιλέα
111	10	ἔσαν	ἦσαν	130	2	βασιλῆα	βασιλέα
—	14	τουτέων	τούτων	131	13	βασιλῆες	βασιλέες
112	4	αὐτέων	αὐτῶν	132	3	τουτέων	τούτων
—	9	Θεμιστο- κλῆα	Θεμιστοκλέα	135	14	αὐτέων	αὐτῶν
113	3	βασιλῆα	βασιλέα	136	4	ἔσαν	ἦσαν
—	9	βασιλῆος	βασιλέος	—	7	βασιλῆος	βασιλέος
—	18	ἔσαν	ἦσαν	—	14	τουτέων	τούτων
114	10	βασιλῆα	βασιλέα	137	8	αὐτέων	αὐτῶν
115	6	τουτέων	τούτων	—	9	ἔσαν	ἦσαν
—	13	αὐτέων	αὐτῶν	—	11	βασιλῆος	βασιλέος
116	9	αὐτέων	αὐτῶν	138	6	τουτέων	τούτων
118	10	βασιλῆα	βασιλέα	140 ¹	3	βασιλῆος	βασιλέος
—	12	οὐδεμίη	οὐδεμία	140 ²	9	τουτέων	τούτων
—	—	τουτέων	τούτων	—	17	οὐδεμίη	οὐδεμία
—	15	βασιλῆος	βασιλέος	—	21	βασιλῆος	βασιλέος
—	20	βασιλῆος	βασιλέος	140 ²	8	βασιλῆος	βασιλέος
119	1	ἄλλως λέγε- ται ὁ λόγος	ἄλλος λέγεται λόγος	142	9	ἀρχὴν	ἀρχῆς
—	5	μιν	μίαν	142	11	τουτέων ἀ- παντῶντων	τούτων ἀπαν- των
—	6	βασιλῆα	βασιλέα	—	16	τουτέων	τούτων
121	2	αὐτέων	αὐτῶν	143	11	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
123	7	αὐτέων	αὐτῶν				
—	9	Θεμιστοκλῆα	Θεμιστοκλέα				

HERODOTUS, BOOK IX.

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.	Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
3	8	βασιλῆος	βασιλέος	16	8	ἔσαν	ἦσαν
4	8	τουτέων	τούτων	—	15	τουτέων	τούτων
8	9	οὐδεμίην	οὐδεμίαν	17	7	αὐτέων	αὐτῶν
9	11	τῇ Ἑλλάδι φέρων	φέρων τῇ Ἑλ- λάδι	—	13	αὐτέων	αὐτῶν
11	7	χίτηι τε	χίτη	—	21	αὐτέων	αὐτῶν
—	9	βασιλῆος	βασιλέος	18	11	αὐτέων	αὐτῶν
15	9	αὐτέων	αὐτῶν	—	17	βασιλῆα	βασιλέα
16	1	τάδε δὲ	τὰ δὲ	22	1	ἔσαν	ἦσαν
				23	5	ἔσαν	ἦσαν

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
26	15	αὐτέων	αὐτῶν
27	21	τουτέων	τούτων
28	8	τουτέων	τούτων
—	12	τουτέων	τούτων
—	13	ἔσαν	ἦσαν
—	16	τουτέων	τούτων
—	17	τουτέων	τούτων
—	18	τουτέων	τούτων
—	20	τουτέων	τούτων
—	21	τουτέων	τούτων
—	24	τουτέων	τούτων
—	25	τουτέων	τούτων
—	27	τουτέων	τούτων
—	30	τουτέων	τούτων
—	32	αὐτέων	αὐτῶν
29	2	ἔσαν	ἦσαν
—	5	ἔσαν	ἦσαν
—	7	τουτέων	τούτων
—	10	τουτέων	τούτων
30	3	ἔσαν	ἦσαν
31	24	αὐτέων	αὐτῶν
32	11	ἔσαν	ἦσαν
—	15	ἔσαν	ἦσαν
37	28	Πλαταιϊκῶν	Πλαταιϊκῶν
39	13	αὐτέων	αὐτῶν
41	2	τουτέων	τούτων
—	7	ἔσαν	ἦσαν
—	14	τουτέων	τούτων
42	3	βασιλῆος	βασιλέος
46	8	αὐτέων	αὐτῶν
—	9	τουτέων	τούτων
49	10	ἔσαν	ἦσαν
50	3	αὐτέων τε	αὐτῶν τε τού-
		τουτέων	των
—	5	τουτέων	τούτων
51	last	ἔσαν	ἦσαν
53	6	ἔσαν	ἦσαν
58	19	τουτέων	τούτων
61	3	βασιλῆος	βασιλέος
—	7	οὐδαμᾶ	οὐδαμὰ
62	11	ἔσαν	ἦσαν
—	12	ἔσαν	ἦσαν
66	2	βασιλῆος	βασιλέος
71	7	τουτέων	τούτων
—	9	ἔχε	εἶχε
72	4	αὐτέων	αὐτῶν

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
74	11	οὐδαμᾶ	οὐδαμὰ
75	5	τουτέων	τούτων
79	3	ἐξάρας	ἐξάρας
81	9	ἔσαν	ἦσαν
83	4	τουτέων	τούτων
—	6	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
84	4	αὐτέων	αὐτῶν
85	5	ἔσαν	ἦσαν
—	6	ἔσαν	ἦσαν
—	11	τουτέων	τούτων
86	3	αὐτέων	αὐτῶν
—	4	αὐτέων	αὐτῶν
—	5	ἔσαν	ἦσαν
—	10	αὐτέων	αὐτῶν
90	5	Θρασυκλῆ-	Θρασυκλέος
		ος	
—	18	αὐτέων	αὐτῶν
93	26	τουτέων	τούτων
94	12	τουτέων	τούτων
96	18	αὐτέων	αὐτῶν
97	4	Πασικλῆος	Πασικλέος
—	6	νῆας	νέας
98	5	τουτέων	τούτων
—	20	Θεμιστο-	Θεμιστοκλέος
		κλῆος	
99	2	προσσχόιν-	προσχόντες
		τες	
—	3	νῆας	νέας
101	12	αὐτέων	αὐτῶν
102	15	ἔσαν	ἦσαν
103	4	αὐτέων	αὐτῶν
—	5	αὐτέων	αὐτῶν
105	4	τουτέων	τούτων
106	4	νῆας	νέας
—	6	νῆας	νέας
—	9	ἔσαν	ἦσαν
—	12	οὐδεμίην	οὐδεμίαν
—	18	Πελοποννη-	Πελοποννησι-
		σίους	οισι
—	19	τουτέων	τούτων
107	7	βασιλῆος	βασιλέος
107	18	βασιλῆος	βασιλέος
—	19	τουτέων	τούτων
108	1	ἔρα	ἦρα
110	2	ἔχε	εἶχε
111	14	μῖην	μίαν

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
71	18	τουτέων	τούτων
113	1	τουτέων	τούτων
—	7	βασιλῆα	βασιλέα
114	5	τουτέων	τούτων
115	6	ἔχον	εἶχον
116	3	βασιλῆα	βασιλέα
—	6	ἔην	ἦν
117	9	βασιλῆος	βασιλέος

Ch.	Line.	Schweigh.	Gaisford.
116	15	βασιλῆος	βασιλέος
118	2	ἔσαν	ἦσαν
—	3	ἔχον	εἶχον
—	9	ἔχον	εἶχον
119	9	αὐτέων	αὐτῶν
120	19	[πρὸς] σανίδα	σανίδα
121	4	τουτέων	τούτων
122	8	μῆν	μίαν

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΕΜΠΤΗ.

ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ.

ΟΙ ΔΕ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν Περσέων καταλειφθέντες ὑπὸ Δαρείου, τῶν ὁ Μεγάβαζος ἦρχε, πρώτους μὲν Περινθίους Ἑλλησποιτίων οὐ βουλομένους ὑπηκούους εἶναι Δαρείου κατεστρέψαντο, περιεφθέντας πρότερον καὶ ὑπὸ Παιόνων τρηχέως. Οἱ γὰρ ὧν ἀπὸ Στρυμόνος Παίονες, χρήσαντος τοῦ θεοῦ στρατεύεσθαι ἐπὶ Περινθίους, καὶ ἦν μὲν ἀντικατιζόμενοι ἐπικαλέσωνται σφεας οἱ Περίνθιοι ὀνομαστὶ βώσαντες, τοὺς δὲ ἐπιχειρέειν ἦν δὲ μὴ ἐπιβώσωνται, μὴ ἐπιχειρέειν ἐποίευν οἱ Παίονες ταῦτα. ἀντικατιζομένων δὲ τῶν Περινθίων ἐν τῷ προαστήϊ, ἐνθαῦτα μουννομαχίῃ τριφασίῃ ἐκ προκλήσιός σφι ἐγένετο· καὶ γὰρ ἄνδρα ἀνδρὶ, καὶ ἵππον ἵππῳ συνέβαλον, καὶ κύνα κυνί. νικῶντων δὲ τὰ δύο τῶν Περινθίων, ὥς ἐπαιώνιζον κεχαρηκότες, συνέβάλοντο οἱ Παίονες τὸ χρηστήριον αὐτὸ τοῦτο εἶναι· καὶ εἶπὸν κὺν παρὰ σφίσι αὐτοῖσι· “Νῦν ἂν εἴη ὁ χρησμὸς ἐπιτελεόμενος ἡμῖν, νῦν ἡμέτερον τὸ ἔργον.” οὕτω τοῖσι Περινθίοισι παιωνίσασι ἐπιχειροῦσι οἱ Παίονες, καὶ πολλόν τε ἐκράτησαν, καὶ ἔλιπόν σφρων ὀλίγους.

2. Τὰ μὲν δὴ ἀπὸ Παιόνων πρότερον γενόμενα ὧδε ἐγένετο· τότε δὲ ἀνδρῶν ἀγαθῶν περὶ τῆς ἐλευθερίας γινόμενων τῶν Περινθίων, οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Μεγάβαζος ἐπεκράτησαν πλήθει. ὥς δὲ ἐχειρώθη ἡ Πέρινθος, ἤλαυνε τὸν στρατὸν ὁ Μεγάβαζος διὰ τῆς Θρηίκης πᾶσαν πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος τῶν ταύτῃ οἰκημένων ἡμερσύμενος βασιλεῖ·

ταῦτα γάρ οἱ ἐντέταλτο ἐκ Δαρείου Θρηϊκὴν καταστρέφεισθαι.

3. ΘΡΗΙΚΩΝ δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετὰ γε Ἰνδοὺς πάντων ἀνθρώπων. εἰ δὲ ὑπ' ἐνὸς ἄρχοιτο, ἢ φρονέοι κατὰ τὸντοῦτο, ἄμαχόν τ' ἂν εἴη καὶ πολλῶ κράτιστον πάντων ἐθνέων κατὰ γνώμην τὴν ἐμήν. ἀλλὰ γὰρ τοῦτο ἄπορόν σφι καὶ ἀμήχανον μή κοτε ἐγγένηται· εἰσὶ δὴ κατὰ τοῦτο ἀσθενέες. Οὐνόματα δὲ πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι· νόμοισι δὲ οὗτοι παραπλησίοισι πάντες χρέωνται κατὰ πάντα, πλὴν Γετέων, καὶ Τραυσῶν, καὶ τῶν κατύπερθε Κρηστωναίων οἰκεόντων. 4. Τουτέων δὲ τὰ μὲν Γέται οἱ ἀθανατίζοντες ποιεῦσι, εἴρηταί μοι. Τραυσοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταῦτα τοῖσι ἄλλοισι Θρηϊ ἐπιτελέουσιν, κατὰ δὲ τὸν γινόμενόν σφι καὶ ἀπογινόμενον ποιεῦσι τοιάδε. τὸν μὲν γενόμενον περιϊζόμενοι οἱ προσήκοντες ὀλοφύρονται ὅσα μιν δεῖ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀναπλῆσαι κακὰ, ἀνηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπήϊα πάντα πάθεα· τὸν δ' ἀπογενόμενον παίζοντές τε καὶ ἠδόμενοι γῇ κρύπτουσι ἐπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἐξαπαλαχθεῖς ἔστι ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ. 5. Οἱ δὲ κατύπερθε Κρηστωναίων ποιεῦσι τοιάδε. ἔχει γυναῖκας ἕκαστος πολλὰς· ἐπεὰν ὦν τις αὐτέων ἀποθάνῃ, κρίσις γίνεται μεγάλη τῶν γυναικῶν, καὶ φίλων σπουδαὶ ἰσχυραὶ περὶ τοῦδε, ἥ τις αὐτέων ἐφιλέετο μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. ἢ δ' ἂν κριθῇ καὶ τιμηθῇ, ἐγκωμιασθεῖσα ὑπὸ τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σφάζεται ἐς τὸν τάφον ὑπὸ τοῦ οἰκῆϊοτάτου ἐωυτῆς· σφαχθεῖσα δὲ συνθάπτεται τῷ ἀνδρί. αἱ δὲ ἄλλαι συμφορὴν μεγάλην ποιεῦνται· ὄνειδος γάρ σφι τοῦτο μέγιστον γίνεται. 6. Τῶν δὲ δὴ ἄλλων Θρηϊκῶν ἐστὶ ὅδε ὁ νόμος. πωλεῦσι τὰ τέκνα ἐπ' ἐξαγωγῇ. τὰς δὲ παρθένους οὐ φυλάσσουνσι, ἀλλ' ἐώσι οἷσι αὐταὶ βούλονται ἀνδράσι μίσγεσθαι. τὰς δὲ γυναῖκας ἰσχυρῶς φυλάσσουνσι· καὶ ὠνέονται τὰς γυναῖκας παρὰ τῶν γονέων χρημάτων μεγάλων. καὶ τὸ μὲν ἐστίχθαι εὐγενὲς κέκριται· τὸ δ' ἀστικτὸν ἀγεννές. ἄργον εἶναι κάλλιστον· γῆς δὲ ἐργάτην

ἀτιμότατον. τὸ ζῆν ἀπὸ πολέμου καὶ ληϊστύος κάλλιστον. οὗτοι μὲν σφρων οἱ ἐπιφανέστατοι νόμοι εἰσί. 7. Θεοὺς δὲ σέβονται μόνους τούσδε· Ἄρεα, καὶ Διόνυσον, καὶ Ἄρτεμιν. οἱ δὲ βασιλῆες αὐτέων πάρεξ τῶν ἄλλων πολιητέων σέβονται Ἑρμῆν μάλιστα θεῶν· καὶ ὁμνύουσι μόνον τοῦτον, καὶ λέγουσι γεγονέναι ἀπο Ἑρμέω ἐωυτούς. 8. Ταφαὶ δὲ τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων εἰσὶ αἶδε. τρεῖς μὲν ἡμέρας προτιθέασι τὸν νεκρόν· καὶ παντοῖα σφάζαντες ἱρήϊα εὐωχέονται, προκλαύσαντες πρῶτον· ἔπειτα δὲ θάπτουσι κατακαύσαντες, ἢ ἄλλως γῇ κρύψαντες. χῶμα δὲ χέαντες ἀγῶνα τιθεῖσι παντοῖον ἐν τῷ τὰ μέγιστα ἄεθλα τίθεται κατὰ λόγον μουννομαχίης. ταφαὶ μὲν δὴ Θρηϊκῶν εἰσὶ αὗται.

9. Τὸ δὲ πρὸς βορέω τῆς χώρας ἔτι ταύτης οὐδεὶς ἔχει φράσαι τὸ ἀτρεκές οἷτινές εἰσι ἀνθρώπων οἱ οἰκέοντες αὐτήν· ἀλλὰ τὰ πέρην ἤδη τοῦ Ἰστρου ἐρήμους χώρα φαίνεται εὐῶσα καὶ ἀπειρος. μόνους δὲ δύναμαι πυθέσθαι οἰκόντας πέρην τοῦ Ἰστρου ἀνθρώπους τοῖσι οὐνομα εἶναι Σιγύννας, ἐσθῆτι δὲ χρεωμένους Μηδικῇ. τοὺς δὲ ἵππους αὐτέων εἶναι λασίους ἅπαν τὸ σῶμα ἐπὶ πέντε δακτύλους τὸ βάθος τῶν τριχῶν· μικροὺς δὲ, καὶ σιμοὺς, καὶ ἀδυνάτους ἄνδρας φέρειν· ζευγνυμένους δὲ ὑπ' ἄρματα εἶναι ὀξυάτους· ἄρματηλατέειν δὲ πρὸς ταῦτα τοὺς ἐπιχωρίους. κατήκειν δὲ τουτέων τοὺς οὖρους ἀγχοῦ Ἑρετῶν τῶν ἐν τῷ Ἀδρίῃ. εἶναι δὲ Μήδων σφέας ἀποίκους λέγουσι. ὅκως δὲ οὗτοι Μήδων ἀποικοὶ γεγόνασι ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω ἐπιφράσασθαι· γένοιτο δ' ἂν πᾶν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ. Σιγύννας δ' ὧν καλέουσι Δίγυες οἱ ἄνω ὑπὲρ Μασσαλῆς οἰκέοντες τοὺς καπήλους· Κύπριοι δὲ τὰ δόρατα. 10. Ὡς δὲ Θρηϊκες λέγουσι, μέλισσαι κατέχουσαι τὰ πέρην τοῦ Ἰστρου εἰσί· καὶ ὑπὸ τουτέων οὐκ εἶναι διελθεῖν τὸ προσωτέρω. ἐμοὶ μὲν νυν ταῦτα λέγοντες δοκεῖνσι λέγειν οὐκ οἰκῶτα· τὰ γὰρ ζῶα ταῦτα φαίνεται εἶναι δύσριγα. ἀλλὰ μοι τὰ ὑπὸ τὴν ἄρκτον ἀοίκητα δοκέει εἶναι διὰ τὰ ψύχεα. Ταῦτα μὲν νυν τῆς χώρας ταύτης

πὲρι λέγεται. τὰ παραθαλάσσια ὃ ὦν αὐτῆς Μεγάβαζος Περσέων κατήκοα ἐποίησε.

11. ΔΑΡΕΙΟΣ δὲ, ὡς διαβὰς τάχιστα τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκητο ἐς Σάρδεις, ἐμνήσθη τῆς ἐξ Ἰστιαίου τε τοῦ Μιλησίου εὐεργεσίης, καὶ τῆς παραινέσιος τοῦ Μιτυληναίου Κώεω. μεταπεμφάμενος δὲ σφεας ἐς Σάρδεις ἐδίδου αὐτοῖσι αἵρεσιν. ὁ μὲν δὴ Ἰστιαῖος, ἅτε τυραννεύων τῆς Μιλήτου, τυραννίδος μὲν οὐδεμιῆς προσέχρηζε· αἰτέει δὲ Μύρκινον τὴν Ἡδωνίδα βουλόμενος ἐν αὐτῇ πόλιν κτίσαι. οὗτος μὲν δὴ ταύτην αἰρέεται. ὁ δὲ Κώης, οἷά τε οὐ τύραννος δημότης τε ἔων, αἰτέει Μιτυλήνης τυραννεῦσαι. τελεωθέντων δὲ ἀμφοτέροισι, οὗτοι μὲν κατὰ τὰ εἶλοντο ἐτράποντο. 12. Δαρεῖον δὲ συνήνεκε πρῆγμα τοιόνδε ἰδόμενον ἐπιθυμῆσαι ἐντείλασθαι Μεγαβάζω Παίονας ἐλόντα ἀνασπάστους ποιῆσαι ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίην. Ἦν Πίγρης καὶ Μαντύης ἄνδρες Παίονες, οἱ, ἐπεὶ τε Δαρεῖος διέβη ἐς τὴν Ἀσίην, αὐτοὶ ἐθέλοντες Παιόνων τυραννεύειν, ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις ἅμα ἀγόμενοι ἀδελφεὴν μεγάλην τε καὶ εὐειδέα. φυλάξαντες δὲ Δαρεῖον προκατιζόμενον ἐς τὸ προάστειον τὸ τῶν Λυδῶν ἐποίησαν τοιόνδε. Σκευάσαντες τὴν ἀδελφεὴν ὡς εἶχον ἄριστα ἐπ' ὕδωρ ἔπεμπον ἄγγος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχουσαν, καὶ ἐκ τοῦ βραχίονος ἵππον ἐπέλκουσαν, καὶ κλώθουσαν λῖνον. ὡς δὲ παρεξήϊε ἡ γυνή, ἐπιμελὲς τῷ Δαρείῳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ Περσικὰ ἦν οὔτε Λύδια τὰ ποιούμενα ἐκ τῆς γυναικὸς, οὔτε πρὸς τῶν ἐκ τῆς Ἀσίης οὐδαμῶν. ἐπιμελὲς δὲ ὡς οἱ ἐγένετο, τῶν δορυφόρων τινὰς πέμπει κελεύων φυλάξαι ὅ τι χρήσεται τῷ ἵππῳ ἢ γυνὴ. οἱ μὲν δὴ ὅπισθε εἶποντο. ἡ δὲ ἐπεὶ τε ἀπίκητο ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἦρσε τὸν ἵππον· ἄρσασα δὲ καὶ τὸ ἄγγος τοῦ ὕδατος ἐμπλησαμένη τὴν αὐτὴν ὁδὸν παρεξήϊε φέρουσα τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ ἐπέλκουσα ἐκ τοῦ βραχίονος τὸν ἵππον, καὶ στρέφουσα τὸν ἄτρακτον. 13. Θωμάζων δὲ ὁ Δαρεῖος τά τε ἤκουσε ἐκ τῶν κατασκόπων, καὶ τὰ αὐτὸς ὥρα, ἄγειν αὐτὴν ἐκέλευε ἐωυτῷ ἐς ὄψιν. ὡς δὲ ἄχθη

παρῆσαν καὶ οἱ ἀδελφεοὶ αὐτῆς οὐ κη πρόσω σκοπιὴν ἔχοντες τουτέων. εἰρωτέωντος δὲ τοῦ Δαρείου ὑποδαπὴ εἶη, ἔφασαν οἱ νεηνίσκοι εἶναι Παίονες, καὶ ἐκείνην εἶναι σφέων ἀδελφεήν. ὁ δ' ἀμείβετο· “τίνες δὲ οἱ Παίονες ἄνθρωποι εἰσι, καὶ κοῦ γῆς οἰκημένοι, καὶ τί κεῖνοι ἐθέλοντες ἔλθοιεν ἐς Σάρδεις.” οἱ δὲ οἱ ἔφραζον, ὡς “ἔλθοιεν μὲν ἐκείνῳ δώσοντες σφέας αὐτούς· εἶη δὲ ἡ Παιονίη ἐπὶ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ πεπολισμένη· ὁ δὲ Στρυμὼν οὐ πρόσω τοῦ Ἑλλησπόντου· εἶησαν δὲ Τευκρῶν τῶν ἐκ Τροίης ἄποικοι.” Οἱ μὲν δὴ αὐτὰ ἕκαστα ἔλεγον. ὁ δὲ εἰρώτα “εἰ καὶ πᾶσαι εἶησαν αὐτόθι αἱ γυναῖκες οὕτω ἐργάτιδες.” οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἔφασαν προθύμως οὕτω ἔχειν· αὐτοῦ γὰρ ὦν τούτου εἵνεκα καὶ ἐποιέετο.

14. Ἐνθαῦτα Δαρεῖος γράφει γράμματα πρὸς Μεγάβαζον τὸν ἔλιπε ἐν τῇ Θρηίκῃ στρατηγόν, ἐντελλόμενος ἔξαναστῆσαι ἐξ ἡθέων Παίονας, καὶ παρ' ἐωυτὸν ἀγαγεῖν καὶ αὐτοὺς καὶ τέκνα τε καὶ γυναῖκας αὐτέων. αὐτίκα δὲ ἱππεὺς ἔθεε φέρων τὴν ἀγγελίην ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον· περαιωθεὶς δὲ διδοῖ τὸ βιβλίον τῷ Μεγαβάζῳ. ὁ δὲ ἐπιλεξάμενος, καὶ λαβὼν ἡγεμόνας ἐκ τῆς Θρηίκης ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Παιονίην. 15. Πυθόμενοι δὲ οἱ Παίονες τοὺς Πέρσας ἐπὶ σφέας ἰέναι ἀλίσθέντες ἐξεστρατεύσαντο πρὸς θαλάσσης, δοκέοντες ταύτῃ ἐπιχειρήσειν τοὺς Πέρσας ἐμβάλλοντας. οἱ μὲν δὴ Παίονες ἦσαν ἐτοῖμοι τὸν Μεγαβάζου στρατὸν ἐπιόντα ἐρύκειν. οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοι συναλίσθαι τοὺς Παίονας, καὶ τὴν πρὸς θαλάσσης ἐσβολὴν φυλάσσοντας, ἔχοντες ἡγεμόνας τὴν ἄνω ὁδὸν τράπονται· λαθόντες δὲ τοὺς Παίονας ἐσπίπτουσι ἐς τὰς πόλιας αὐτέων ἐούσας ἀνδρῶν ἐρήμους· οἷα δὲ κεινῇσι ἐπιπесόντες εὐπετέως κατέσχον. οἱ δὲ Παίονες ὡς ἐπύθοντο ἐχομένας τὰς πόλιας, αὐτίκα διασκεδασθέντες κατ' ἐωυτοὺς ἕκαστοι ἐτράποντο, καὶ παρεδίδosan σφέας αὐτοὺς τοῖσι Πέρσῃσι. Οὕτω δὴ Παιόνων Σιροπαῖονές τε, καὶ Παιόπλαι, καὶ οἱ μέχρι τῆς Πρασιιάδος λίμνης, ἐξ ἡθέων ἔξαναστάντες ἦγοντο ἐς τὴν Ἀσίην. 16. Οἱ δὲ περὶ τὸ Πάγναιον

οὔρος, καὶ Δόβηρας, καὶ Ἀγριᾶνας, καὶ Ὀδομάντους, καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην τὴν Πρασιάδα, οὐκ ἐχειρώθησαν ἀρχὴν ὑπὸ Μεγαβάζου. ἐπειρήθη δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ λίμνῃ κατοικημένους ἐξαιρέειν ὧδε. ἱκρία ἐπὶ σταυρῶν ὑψηλῶν ἐζευγμένα ἐν μέσῃ ἔστηκε τῇ λίμνῃ ἔσοδον ἐκ τῆς ἡπείρου στενὴν ἔχοντα μιῇ γεφύρῃ. τοὺς δὲ σταυροὺς τοὺς ὑπεστεῶτας τοῖσι ἱκρίοισι τὸ μὲν κου ἀρχαῖον ἔστησαν κοινῇ πάντες οἱ πολιῆται· μετὰ δὲ νόμῳ χρεώμενοι ἰστᾶσι τοιῷδε. κομίζοντες ἐξ οὔρεος, τῷ οὐνομά ἐστι Ὀρβηλος, κατὰ γυναῖκα ἐκάστην ὁ γαμέων τρεῖς σταυροὺς ὑπίστησι· ἄγεται δὲ ἕκαστος συχνὰς γυναῖκας. οἰκεῦσι δὲ τοιοῦτον τρόπον, κρατέων ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἱκρίων καλέβης τε ἐν ἧ διαιτᾶται, καὶ θύρης καταπακτῆς διὰ τῶν ἱκρίων κάτω φερούσης ἐς τὴν λίμνην. τὰ δὲ νήπια παιδία δέουσι τοῦ ποδὸς σπάρτῳ μὴ κατακυλισθῇ δειμαίνοντες. τοῖσι δὲ ἵπποισι καὶ τοῖσι ὑποζυγίοισι παρέχουσι χόρτον ἰχθύς. τῶν δὲ πληθὺς ἐστὶ τοσούτων, ὥστε, ὅταν τὴν θύρην τὴν καταπακτὴν ἀνακλίνῃ, κατίει σχοίνῳ σπυρίδα κεινὴν ἐς τὴν λίμνην· καὶ οὐ πολλόν τινα χρόνον ἐπισχῶν ἀνασπᾷ πλήρεια ἰχθύων. τῶν δὲ ἰχθύων ἐστὶ γένεα δύο, τοὺς καλέουσι πάπρακας τε καὶ τίλωνας. Παιόνων μὲν δὴ οἱ χειρωθέντες ἦγοντο ἐς τὴν Ἀσίην.

17. Μεγάβαζος δὲ ὡς ἐχειρώσατο τοὺς Παίονας, πέμπει ἀγγέλους ἐς Μακεδονίην ἄνδρας ἑπτὰ Πέρσας οἱ μετ' αὐτὸν κείμενοι ἔσαν δοκιμώτατοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ. ἐπέμποντο δὲ οὗτοι παρ' Ἀμύντην αἰτήσοντες γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ βασιλεῖ. Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην. πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον ἐξ οὗ ὕστερον τουτέων τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἐκάστης ἐφοῖτα· μετὰ δὲ τὸ μέταλλον, Δύσωρον καλεόμενον οὔρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίᾳ. 18. Οἱ ὦν Πέρσαι οἱ πεμφθέντες οὗτοι παρὰ τὸν Ἀμύντην ὡς ἀπίκοντο αἵτεον ἐλθόντες ἐς ὕψιν τὴν Ἀμύντεω Δαρείῳ βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. ὁ δὲ ταῦτά τε ἐδίδου, καὶ σφεας ἐπὶ ξείνια καλέει· παρασκευα-

σάμενος δὲ δεῖπνον μεγαλοπρεπὲς ἐδέκετο τοὺς Πέρσας φιλοφρόνως. ὥς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, διαπίνοντες εἶπαν οἱ Πέρσαι τάδε· “Ξεῖνε Μακεδῶν, ἡμῖν νόμος ἐστί τοῖσι Πέρσησι, ἐπεὰν δεῖπνον προτιθώμεθα μέγα, τότε καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τὰς κουριδίας γυναῖκας ἐσάγεσθαι παρέδρους. σύ νυν, ἐπεὶ περ προθύμως μὲν ἐδέξαιο, μέγας δὲ ξεινίζεις, διδοῖς τε βασιλεῖ Δαρεῖω γῆν τε καὶ ὕδωρ, ἔπειο νόμῳ τῷ ἡμετέρῳ.” Εἶπε πρὸς ταῦτα Ἀμύντης· “ὦ Πέρσαι, νόμος μὲν ἡμῖν γέ ἐστι οὐκ οὗτος, ἀλλὰ κεχωρίσθαι ἄνδρας γυναικῶν· ἐπεὶ τε δὲ ὑμεῖς ἐόντες δεσπότηαι προσχρῆζετε τουτέων, παρέσται ὑμῖν καὶ ταῦτα.” Εἶπας τοσαῦτα ὁ Ἀμύντης μετεπέμπετο τὰς γυναῖκας. αἱ δ’ ἐπεὶ τε καλεόμεναι ἦλθον, ἐπεξῆς ἀντίαι ἵζοντο τοῖσι Πέρσησι. ἐνθαῦτα οἱ Πέρσαι ἰδόμενοι γυναῖκας εὐμόρφους ἔλεγον πρὸς Ἀμύντην φάμενοι· “τὸ ποιηθὲν τούτο οὐδὲν εἶναι σοφόν· κρέσσον γὰρ εἶναι ἀρχῆθεν μὴ ἐλθεῖν τὰς γυναῖκας, ἢ ἐλθούσας καὶ μὴ παριζομένας ἀντίας ἵζεσθαι ἀλγηδόνας σφι ὀφθαλμῶν.” ἀναγκαζόμενος δὲ ὁ Ἀμύντης ἐκέλευε παρίζειν· πειθομενέων δὲ τῶν γυναικῶν, αὐτίκα οἱ Πέρσαι μαστῶν τε ἅπτοντο οἷα πλεύνως οἰνωμένοι, καὶ κού τις καὶ φιλέειν ἐπειῶτο. 19. Ἀμύντης μὲν δὴ ταῦτα ὁρέων ἀτρέμας εἶχε καὶ περ δυσφορέων, οἷα ὑπερδαιμαίνων τοὺς Πέρσας. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Ἀμύντεω παρῶν τε καὶ ὁρέων ταῦτα, ἅτε νέος τε ἐὼν καὶ κακῶν ἀπαθὴς, οὐδαμῶς ἔτι κατέχειν οἷός τε ἦν· ὥστε δὲ βαρέως φέρων εἶπε πρὸς Ἀμύντεα τάδε· “Σὺ μὲν, ὦ πάτερ, εἴκε τῇ ἡλικίῃ, ἀπιὼν τε ἀναπαύεο, μηδὲ λιπάρεε τῇ πόσει. ἐγὼ δὲ προσμένωνν αὐτοῦ τῇδε πάντα τὰ ἐπιτήδεα παρέξω τοῖσι ξείνοισι.” Πρὸς ταῦτα συνιείς ὁ Ἀμύντης, ὅτι νεώτερα πρήγματα πρήξειν μέλλει Ἀλέξανδρος, λέγει· “ὦ παῖ, σχεδὸν γάρ σευ ἀνακαιομένου συνίημι τοὺς λόγους, ὅτι ἐθέλεις ἐμὲ ἐκπέμψας ποιεῖν τι νεώτερον· ἐγὼ ὦν σευ χρητίζω μηδὲν νεοχμῶσαι κατ’ ἀνδρας τούτους ἵνα μὴ ἐξεργάσῃ ἡμέας· ἀλλὰ ἀνέχευ ὁρέων τὰ ποιεύμενα. ἀμφὶ δὲ ἀπόδω τῇ ἐμῇ πείσομαί τοι.” 20. Ὡς δὲ ὁ

Ἀμύντης χρήσας τουτέων οἰχώκεε, λέγει ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Πέρσας· “Γυναικῶν τουτέων, ὧ ξεῖνοι, πολλή ἐστι ὑμῖν εὐπετεία, καὶ εἰ πάσῃσι βούλεσθε μίσγεσθαι, καὶ ὀκόσῃσι ὧν αὐτέων· τούτου μὲν πέρι αὐτοὶ ἀποσημαίνετε. νῦν δὲ, σχεδὸν γὰρ ἤδη τῆς κοίτης ὥρῃ προσέρχεται ὑμῖν, καὶ καλῶς ἔχοντας ὑμέας ὀρέω μέθης, γυναῖκας ταύτας, εἰ ὑμῖν φίλον ἐστὶ, ἄφετε λούσασθαι· λουσαμένας δὲ ὀπίσω προσδέκεσθε.” Εἶπας ταῦτα, συνέπαινοι γὰρ ἔσαν οἱ Πέρσαι, γυναῖκας μὲν ἐξελθούσας ἀπέπεμπε ἐς τὴν γυναικῆτην. αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἴσους τῇσι γυναιξὶ ἀριθμὸν ἀνδρας λειογενεῖους τῇ τῶν γυναικῶν ἐσθῆτι σκευάσας, καὶ ἐγχειρίδια δοὺς, παρῆγε ἔσω. παράγων δὲ τούτους ἔλεγε τοῖσι Πέρσῃσι τάδε· “ὦ Πέρσαι, οἶκατε πανδαισίῃ τελέῃ εἰστιῆσθαι. τά τε γὰρ ἄλλα ὅσα εἶχουμεν, καὶ πρὸς τὰ οἶά τε ἦν ἐξευρόντας παρέχειν, πάντα ὑμῖν πάρεστι. καὶ δὴ καὶ τόδε τὸ πάντων μέγιστον, τὰς τε ἐυνυτῶν μητέρας καὶ τὰς ἀδελφεὰς ἐπιδαψιλευόμεθα ὑμῖν, ὥς παντελέως μάθητε τιμεώμενοι πρὸς ἡμέων τῶν πέρ ἐστε ἄξιοι, πρὸς δὲ καὶ βασιλεῖ τῷ πέμπαντι ἀπαγγεῖλητε, ὥς ἀνὴρ Ἑλλήν Μακεδόνων ὑπαρχος εὖ ὑμέας ἐδέξατο καὶ τραπέζῃ καὶ κοίτῃ.” Ταῦτα εἶπας Ἀλέξανδρος παρίζει Πέρσῃ ἀνδρὶ ἀνδρα Μακεδόνα ὥς γυναῖκα τῷ λόγῳ. οἱ δὲ, ἐπεὶ τέ σφεων οἱ Πέρσαι ψαύειν ἐπειρώντο, διεργάζοντο αὐτούς. 21. Καὶ οὗτοι μὲν τούτῳ τῷ μόρῳ διεφθάρησαν, καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ θεραπῆτή αὐτέων· εἶπετο γὰρ δὴ σφι καὶ ὀχήματα, καὶ θεράποντες, καὶ ἡ πᾶσα πολλὴ παρασκευή· πάντα δὴ ταῦτα ἅμα πᾶσι κείνοισι ἠφάνιστο. Μετὰ δὲ χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον ζήτησις τῶν ἀνδρῶν τουτέων μεγάλῃ ἐκ τῶν Περσέων ἐγίνετο· καὶ σφεας Ἀλέξανδρος κατέλαβε σοφίῃ χρήματά τε δοὺς πολλὰ, καὶ τὴν ἐυνυτοῦ ἀδελφεὴν τῇ οὐνομᾷ ἦν Γυγαίῃ· τοὺς δὲ ταῦτα κατέλαβε ὁ Ἀλέξανδρος Βουβάρῃ ἀνδρὶ Πέρσῃ τῶν διζημένων τοὺς ἀπολομένους τῷ στρατηγῷ. ὁ μὲν νῦν τῶν Περσέων τουτέων θάνατος οὕτω καταλαμφθεὶς ἐσιγίθη. 22. Ἕλληνας δὲ εἶναι τούτους τοὺς ἀπὸ

Περδίκκεω γεγονότας, κατὰ περ αὐτοὶ λέγουσι, αὐτὸς τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι ὀπίσθε λόγοισι ἀποδέξω ὥς εἰσι "Ἕλληνες" πρὸς δὲ καὶ οἱ τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ διέποντες ἀγῶνα Ἑλλήνων οὕτω ἔγνωσαν εἶναι. Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀεθλεύειν ἐλομένου καταβάντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ ἀντιθευσόμενοι Ἑλλήνων ἐξεῖργόν μιν, φάμενοι οὐ βαρβάρων ἀγωνιστέων εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ Ἑλλήνων. Ἀλέξανδρος δὲ, ἐπειδὴ ἀπέδεξε ὥς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλληνα, καὶ ἀγωνιζόμενος στάδιον συνεξέπιπτε τῷ πρώτῳ. ταῦτα μὲν νυν οὕτω κη ἐγένετο.

23. ΜΕΓΑΒΑΖΟΣ δὲ ἄγων τοὺς Παίονας ἀπίκητο ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον· ἐνθευτεν δὲ διαπεραιωθεὶς ἀπίκητο ἐς Σάρδεις. ἅτε δὲ τειχέοντος ἡδὴ Ἰστιαίου τοῦ Μιλησίου τὴν παρὰ Δαρείου αἰτήσας ἔτυχε μισθὸν δωρεὴν φυλακῆς τῆς σχεδῆς, ἐόντος δὲ τοῦ χώρου τούτου παρὰ Στρυμόνα ποταμὸν τῷ οὐνομά ἐστι Μύρκινος, μαθὼν ὁ Μεγάβαζος τὸ ποιούμενον ἐκ τοῦ Ἰστιαίου, ὥς ἦλθε τάχιστα ἐς τὰς Σάρδεις ἄγων τοὺς Παίονας, ἔλεγε Δαρεῖω τάδε· "ὦ βασιλεῦ, κοῖόν τι χρῆμα ἐποίησας ἀνδρὶ Ἑλληνι δεινῷ τε καὶ σοφῷ δοὺς ἐγκτήσασθαι πόλιν ἐν Θρηίκῃ; ἵνα ἴδῃ τε ναυπηγήσιμός ἐστι ἄφθονος, καὶ πολλοὶ κωπέες, καὶ μέταλλα ἀργύρεα· ὁμιλὸς τε πολλὸς μὲν Ἕλληνα περιοικέει, πολλὸς δὲ βάρβαρος, οἳ προστάτew ἐπιλαβόμενοι ποιήσουσι τοῦτο τὸ ἂν κεῖνος ἐξηγέηται καὶ ἡμέρης καὶ νυκτός. Σὺ νυν τοῦτον τὸν ἄνδρα παῦσον ταῦτα ποιεῦντα, ἵνα μὴ οἰκῆίῃ πολέμῳ συνέχῃαι· τρόπῳ δὲ ἡπίῳ μεταπεμψάμενος παῦσον. ἐπεὰν δὲ αὐτὸν περιλάβῃς, ποιέειν ὅκως μηκέτι κεῖνος ἐς Ἑλλήνας ἀπίξεται." 24. Ταῦτα λέγων ὁ Μεγάβαζος εὐπετέως ἔπειθε Δαρεῖον ὥς εὖ προορέων τὸ μέλλον γίνεσθαι. μετὰ δὲ ἄγγελον πέμψας ὁ Δαρεῖος ἐς τὴν Μύρκινον ἔλεγε τάδε· "Ἰστιαῖε, βασιλεὺς Δαρεῖος τάδε λέγει· Ἐγὼ φροντίζων εὐρίσκω ἐμοί τε καὶ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι οὐδένα εἶναι σεῦ ἄνδρα εὐνοέστερον· τοῦτο δὲ οὐ λόγοισι, ἀλλ' ἔργοισι οἶδα μαθών. νῦν ὦν, ἐπινοέω γὰρ πρήγματα μενᾶλα κατεργάσασθαι, ἀπικνέο

μοι πάντως, ἵνα τοι αὐτὰ ὑπερθέωμαι." Τούτοισι τοισι ἔπεσι πιστεύσας ὁ Ἰστιαῖος, καὶ ἅμα μέγα ποιεύμενος βασιλῆος σύμβουλος γενέσθαι, ἀπύκετο ἐς τὰς Σάρδεις. ἀπικομένῳ δέ οἱ ἔλεγε Δαρεῖος τάδε· "Ἰστιαῖε, ἐγὼ σε μετεπεμψάμην τῶνδε εἵνεκεν. ἐπεὶ τε τάχιστα ἐνόστησα ἀπὸ Σκυθῶν, καὶ σύ μοι ἐγένεο ἐξ ὀφθαλμῶν, οὐδέν κω ἄλλο χρῆμα οὕτω ἐν βραχεῖ ἐπεζήτησα ὥς σέ ἰδέειν τε καὶ ἐς λόγους μοι ἀπικέσθαι, ἐγνωκὼς ὅτι κτημάτων πάντων ἐστὶ τιμιώτατον ἀνὴρ φίλος συνετός τε καὶ εὖνοος· τά τοι ἐγὼ καὶ ἀμφοτέρα συνειδὼς ἔχω μαρτυρέειν ἐς πρήγματα τὰ ἐμά. νῦν ὦν, εὖ γὰρ ἐποίησας ἀπικόμενος, τάδε τοι ἐγὼ προτείνομαι. Μίλητον μὲν ἔα, καὶ τὴν νεόκτιστον ἐν Θρηήκῃ πόλιν· σὺ δ' ἐμοὶ ἐπόμενος ἐς Σοῦσα ἔχε τά περ ἂν ἐγὼ ἔχω, ἐμός τε σύσσιτος ἐὼν καὶ σύμβουλος."

25. Ταῦτα Δαρεῖος εἶπας, καὶ καταστήσας Ἀρταφέρνηα ἀδελφεὸν ἐωυτοῦ ὁμοπάτριον ὑπαρχον εἶναι Σαρδίων, ἀπήλανε ἐς Σοῦσα ἅμα ἀγόμενος Ἰστιαῖον· Ὅτάνεα δὲ ἀποδέξας στρατηγὸν εἶναι τῶν παραθαλασσίων ἀνδρῶν, τοῦ τὸν πατέρα Σισάμνην βασιλεὺς Καμβύσης γενόμενον τῶν βασιληῶν δικαστέων, ὅτι ἐπὶ χρήμασι δίκην ἄδικον ἐδίκασε σφάζας ἀπέδειρε πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα· σπαδίξας δὲ αὐτοῦ τὸ δέρμα ἱμάντας ἐξ αὐτοῦ ἔταμε, καὶ ἐνέτεινε τὸν θρόνον ἐς τὸν ἴζων ἐδίκασε· ἐντανύσας δὲ ὁ Καμβύσης ἀπέδεξε δικαστὴν εἶναι ἀντὶ τοῦ Σισάμνεω, τὸν ἀποκτείνας ἀπέδειρε, τὸν παῖδα τοῦ Σισάμνεω, ἐντειλάμενός οἱ μεμνήσθαι ἐν τῷ κατίζων θρόνῳ δικάζει.

26. Οὗτος ὦν ὁ Ὅτάνης ὁ ἐγκατιζόμενος ἐς τοῦτον τὸν θρόνον, τότε διάδοχος γενόμενος Μεγαβάξω τῆς στρατηγίης, Βυζαντίους τε εἶλε καὶ Καλχηδονίους· εἶλε δὲ Ἀνταιδρον τὴν ἐν τῇ Τρωάδι γῇ· εἶλε δὲ Λαμπώνιον. λαβὼν δὲ παρὰ Λεσβίων νέας εἶλε Λημνόν τε καὶ Ἰμβρον ἀμφοτέρας ἔτι τότε ὑπὸ Πελασγῶν οἰκομένης.

27. (Οἱ μὲν δὴ Λήμνιοι καὶ ἐμαχέσαντο εὖ, καὶ ἀμυνόμενοι ἀνὰ χρόνον ἐκακώθησαν. τοῖσι δὲ περιεοῦσι αὐτέων οἱ Πέρσαι ὑπαρχον ἐπιστάσι Λυκάρητον τὸν Μαιανδρίου τοῦ βασι-

λεύσαντος Σάμου ἀδελφεόν. οὗτος ὁ Λυκάρητος ἄρχων ἐν Δήμῳ τελευτᾷ.) Αἰτίη δὲ τούτου ἦδ' ἄντας ἡνδραποδίζετο καὶ κατεστρέφετο, τοὺς μὲν λειποστρατίης ἐπὶ Σκύθας αἰτιώμενος, τοὺς δὲ σίνεσθαι τὸν Δαρείου στρατὸν ἀπὸ Σκυθῶν ὀπίσω ἀποκομιζόμενον. οὗτος μὲν νυν τοσαῦτα ἐξεργάσατο στρατηγήσας.

28. ΜΕΤΑ ΔΕ, οὐ πολλὸν χρόνον ἄνεσις κακῶν ἦν, καὶ ἤρχετο τὸ δεύτερον ἐκ Νάξου τε καὶ Μιλήτου Ἴωσι γίνεσθαι κακά. τοῦτο μὲν γὰρ ἡ Νάξος εὐδαιμονίῃ τῶν νήσων προέφερε· τοῦτο δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ Μίλητος αὐτῇ τε ἐωυτῆς μάλιστα δὴ τότε ἀκμάσασα καὶ δὴ καὶ Ἰωνίης ἦν πρόσχημα· κατύπερθε δὲ τουτέων ἐπὶ δύο γενεὰς ἀνδρῶν νοσήσασα ἐς τὰ μάλιστα στάσι μέχρι οὗ μιν Πάριοι κατήρτισαν. τούτους γὰρ κυταρτιστῆρας ἐκ πάντων Ἑλλήνων εἵλοντο οἱ Μιλήσιοι. 29. Κατήλαξαν δὲ σφεας ὧδε οἱ Πάριοι. ὥς ἀπίκοντο αὐτέων ἄνδρες οἱ ἄριστοι ἐς τὴν Μίλητον, ὥρεον γὰρ δὴ σφεας δεινῶς οἰκοφθορημένους, ἔφασαν αὐτέων βούλεσθαι διεξελθεῖν τὴν χώραν. ποιεῦντες δὲ ταῦτα καὶ διεξιόντες πᾶσαν τὴν Μιλησίην, ὅκως τινὰ ἴδοιεν ἐν ἀνεστηκυῇ τῇ χώρῃ ἀγρὸν εὖ ἐξεργασμένον, ἀπεγραφέατο τὸ οὔνομα τοῦ δεσπότεω τοῦ ἀγροῦ. διεξελάσαντες δὲ πᾶσαν τὴν χώραν καὶ σπανίους εὐρόντες τούτους, ὥς τάχιστα κατέβησαν ἐς τὸ ἄστυ, ἀλίην ποιησάμενοι ἀπέδεξαν τούτους μὲν τὴν πόλιν νέμειν, τῶν εὐρον τοὺς ἀγροὺς εὖ ἐξεργασμένους· δοκέειν γὰρ ἔφασαν καὶ τῶν δημοσίων οὕτω δὴ σφεας ἐπιμελήσεσθαι ὥσπερ τῶν σφετέρων. τοὺς δὲ ἄλλους Μιλησίους τοὺς πρὶν στασιάζοντας τούτων ἔταξαν πείθεσθαι. Πάριοι μὲν νυν οὕτω Μιλησίους κατήρτισαν. 30. Τότε δὲ ἐκ τουτέων τῶν πολίων ὧδε ἤρχετο κακὰ γίνεσθαι τῇ Ἰωνίῃ. Ἐκ Νάξου ἔφυγον ἄνδρες τῶν παχέων ὑπὸ τοῦ δήμου, φυγόντες δὲ ἀπίκοντο ἐς Μίλητον. τῆς δὲ Μιλήτου ἐτύγχανε ἐπίτροπος ἔων Ἀρισταγόρης ὁ Μολπαγόρεω, γαμβρός τε ἔων καὶ ἀνεψιὸς Ἰστιαίου τοῦ Λυσαγόρεω, τὸν ὁ Δαρεῖος ἐν Σούσοις κατεῖχε. ὁ γὰρ Ἰστιαῖος τύραννος ἦν

Μιλήτοϊ, καὶ ἐτύγχανε τοῦτον τὸν χρόνον ἔων ἐν Σού-
σοισι, ὅτε οἱ Νάξιοι ἦλθον ξεῖνοι πρὶν ἔόντες τῷ Ἰστιαίῳ.
ἀπικόμενοι δὲ οἱ Νάξιοι ἐς τὴν Μίλητον ἐδέοντο τοῦ Ἀρι-
σταγόρεω, εἴ πως αὐτοῖσι παράσχοι δύναμιν τινα, καὶ
κατέλθοιεν ἐς τὴν ἑωυτῶν. ὁ δὲ ἐπιλεξάμενος ὡς ἦν δι
ἑωυτοῦ κατέλθωσι ἐς τὴν πόλιν ἄρξει τῆς Νάξου, σκῆψιν
δὲ ποιεύμενος τὴν ξεινίην τὴν Ἰστιαίου τόνδε σφι λόγον
προσέφερε· “ Αὐτὸς μὲν ὑμῖν οὐ φερέγγυός εἰμι δύναμιν
τοσαύτην παρασχεῖν, ὥστε κατάγειν ἀεκόντων τῶν τὴν
πόλιν ἐχόντων Ναξίων· πυνθάνομαι γὰρ ὀκτακισχιλίην
ἀσπίδα Ναξίοισι εἶναι, καὶ πλοῖα μακρὰ πολλά. μηχανή-
σομαι δὲ πᾶσαν σπουδὴν ποιεύμενος· ἐπινοέω δὲ τῇδε.
Ἀρταφέρνης μοι τυγχάνει ἔων φίλος· ὁ δὲ Ὑστάσπεω μὲν
ἐστι πάϊς, Δαρείου δὲ τοῦ βασιλῆος ἀδελφεὸς, τῶν δ’
ἐπιθαλασσίων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἄρχει πάντων ἔχων στρα-
τιὴν τε πολλὴν καὶ πολλὰς νέας. τοῦτον ὦν δοκέω τὸν
ἄνδρα ποιήσειν τῶν ἂν χρηρίζωμεν.” Ταῦτα ἀκούσαντες
οἱ Νάξιοι προσέθεσαν τῷ Ἀρισταγόρῃ πρήσσειν ἢ δύναιτο
ἄριστα· καὶ ὑπίσχεσθαι δῶρα ἐκέλευον, καὶ δαπάνην τῇ
στρατιῇ ὡς αὐτοὶ διαλύσοντες· ἐλπίδας πολλὰς ἔχοντες,
ὅταν ἐπιφανέωσι ἐς τὴν Νάξον, πάντα ποιήσειν τοὺς Να-
ξίους τὰ ἂν αὐτοὶ κελεύωσι, ὡς δὲ καὶ τοὺς ἄλλους νη-
σιώτας. τῶν γὰρ νήσων τουτέων τῶν Κυκλάδων οὐδεμίη
κω ἦν ὑπὸ Δαρείῳ.

31. Ἀπικόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐς τὰς Σάρδεις λέγει
πρὸς τὸν Ἀρταφέρνεα, ὡς Νάξος εἴη νῆσος μεγάλῃ μὲν
οὐ μεγάλη, ἄλλως δὲ καλὴ τε καὶ ἀγαθὴ, καὶ ἀγχοῦ
Ἰωνίης· χρήματα δὲ ἔνι πολλὰ, καὶ ἀνδράποδα. “ Σὺ
ὦν ἐπὶ ταύτην τὴν χώραν στρατηλάτее κατάγων ἐς αὐτὴν
τοὺς φνυγάδας ἐξ αὐτῆς. καὶ τοῖ ταῦτα ποιήσαντι τοῦτο μὲν
ἐστι ἐτοῖμα παρ’ ἐμοὶ χρήματα μεγάλα πάρεξ τῶν ἀναι-
σιμωμάτων τῇ στρατιῇ· ταῦτα μὲν γὰρ δίκαια ἡμέας τοὺς
ἄγοντας παρέχειν· τοῦτο δὲ νήσους προσκτήσεται βασιλεῖ
αὐτὴν τε Νάξον, καὶ τὰς ἐκ ταύτης ἡρτημένας Πάρον τε
καὶ Ἀνδρον, καὶ ἄλλας τὰς Κυκλάδας καλευμένας. ἐν-

θεῦτεν δὲ ὀρμεώμενος εὐπετέως ἐπιθήσεται Εὐβοίῃ νήσῳ
 μεγάλη τε καὶ εὐδαίμονι οὐκ ἐλάσσονι Κύπρου, καὶ κάρτα
 εὐπετεῖ χειρωθῆναι. ἀποχρῶσι δὲ ἑκατὸν νέες ταύτας
 πάσας χειρώσασθαι.” Ὁ δὲ ἀμείβετο αὐτὸν τοῖσδε· “Σὺ
 ἐς οἶκον τὸν βασιλῆος ἐξηγητὴς γίνεαι πρηγμάτων ἀγα-
 θῶν, καὶ ταῦτα εὖ παραινέεις πάντα, πλὴν τῶν νεῶν τοῦ
 ἀριθμοῦ. ἀντὶ δὲ ἑκατὸν νεῶν διηκόσιαί τοι ἑτοῖμοι ἔσονται
 ἅμα τῷ ἔαρι. δεῖ δὲ τούτοισι καὶ αὐτὸν βασιλῆα συνέπαι-
 νον γίνεσθαι.” 32. Ὁ μὲν δὴ Ἀρισταγόρης ὡς ταῦτα
 ἤκουσε, περιχαρὴς ἔων ἀπήϊε ἐς Μίλητον. ὁ δὲ Ἀρταφέρ-
 νης, ὡς οἱ πέμψαντι ἐς Σόῦσα καὶ ὑπερθέντι τὰ ἐκ τοῦ
 Ἀρισταγόρεω λεγόμενα συνέπαινος καὶ αὐτὸς Δαρείος
 ἐγένετο, παρεσκευάσατο μὲν διηκοσίας τριήρεας, πολλὸν
 δὲ κάρτα ὄμιλον Περσέων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων·
 στρατηγὸν δὲ τουτέων ἀπέδεξε Μεγαβάτην ἄνδρα Πέρσῃν
 τῶν Ἀχαιμενιδέων, ἑωυτοῦ τε καὶ Δαρείου ἀνεψιόν· τοῦ
 Πausanίης ὁ Κλεομβρότεω Λακεδαιμόνιος, εἰ δὴ ἀληθὴς
 γε ἐστὶ ὁ λόγος, ὑστέρω χρόνῳ τουτέων ἡρμόσατο θυγα-
 τέρα ἔρωτα σχὼν τῆς Ἑλλάδος τύραννος γενέσθαι. ἀπο-
 δέξας δὲ Μεγαβάτην στρατηγὸν Ἀρταφέρνης ἀπέστειλε
 τὸν στρατὸν παρὰ τὸν Ἀρισταγόρεα.

33. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μεγαβάτης ἐκ τῆς Μιλήτου τὸν
 τε Ἀρισταγόρεα καὶ τὴν Ἰάδα στρατιὴν καὶ τοὺς Ναξίους
 ἔπλεε πρόφασιν ἐπ’ Ἑλλησπόντου. ἐπεὶ τε δὲ ἐγένετο ἐν
 Χίῳ, ἔσχε τὰς νέας ἐς Καύκασα ὡς ἐνθεῦτεν βορρῇ ἀνέμῳ
 ἐς τὴν Νάξον διαβάλοι· καὶ, οὐ γὰρ ἔδεε τούτῳ τῷ στόλῳ
 Ναξίους ἀπολέσθαι, πρῆγμα τοιόνδε συνηνείχθη γενέ-
 σθαι. περιϊόντος Μεγαβάτεω τὰς ἐπὶ τῶν νεῶν φυλακὰς,
 ἐπὶ νεὸς Μυνδίας ἔτυχε οὐδεὶς φυλάσσω· ὁ δὲ δεινὸν τι
 ποιησάμενος ἐκέλευσε τοὺς δορυφόρους ἐξευρόντας τὸν
 ἄρχοντα ταύτης τῆς νεὸς, τῷ οὖνομα ἦν Σκύλαξ, τοῦτον
 δῆσαι διὰ θαλαμίης διελόντας τῆς νεὸς κατὰ τοῦτο, ἔξω
 μὲν κεφαλὴν ποιεῦντας, ἔσω δὲ τὸ σῶμα. δεθέντος δὲ τοῦ
 Σκύλακος, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ἀρισταγόρῃ, ὅτι τὸν ξεινόν
 οἱ τὸν Μύνδιον Μεγαβάτης δῆσας λυμαίνοντο· ὁ δ’ ἐλθὼν

παραίτέτο τὸν Πέρσῃν· τυγχάνων δὲ οὐδενὸς τῶν ἐδέετο αὐτὸς ἐλθὼν ἔλυσε. πυθόμενος δὲ κάρτα δεινὸν ἐποίησατο ὁ Μεγαβάτης, καὶ ἐσπέρχετο τῷ Ἀρισταγόρῃ. ὁ δὲ εἶπε· “Σοὶ δὲ καὶ τούτοισι τοῖσι πρήγμασι τί ἐστι; οὐ σὲ ἀπέστειλε Ἀρταφέρνης ἐμέο πείθεσθαι, καὶ πλέειν τῇ ἂν ἐγὼ κελεύω; τί πολλὰ πρήσσεις;” Ταῦτα εἶπε Ἀρισταγόρης. ὁ δὲ θυμωθεὶς τούτοισι, ὡς νῦν ἐγένετο, ἔπεμπε ἐς Νάξον πλοῖφ ἄνδρας φράσσοντας τοῖσι Ναξίοισι πάντα τὰ παρεόντα σφι πρήγματα.

34. Οἱ γὰρ ὧν Νάξιοι οὐδὲν πάντως προσεδέκοντο ἐπὶ σφέας τὸν στόλον τοῦτον ὀρμήσεσθαι. ἐπεὶ μὲν τοι ἐπύθοντο, αὐτίκα μὲν ἐσενείκοντο τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ τεῖχος, παρεσκευάσαντο δὲ ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ σῖτα καὶ ποτὰ τὸ τεῖχος ἐσάξαντο. Καὶ οὗτοι μὲν παρεσκευάδατο ὡς παρεσομένου σφι πολέμου· οἱ δ' ἐπεὶ τε διέβαλον ἐκ τῆς Χίου τὰς νέας ἐς τὴν Νάξον, πρὸς πεφραγμένους προσεφέροντο, καὶ ἐπολιόρκεον μῆνας τέσσαρας. ὡς δὲ, τὰ τε ἔχοντες ἦλθον χρήματα οἱ Πέρσαι, ταῦτα καταδεδαπάνητό σφι, καὶ αὐτῷ τῷ Ἀρισταγόρῃ προσαναισίμωτο πολλὰ, τοῦ πλευνός τε ἐδέετο ἢ πολιορκίῃ, ἐνθαῦτα τείχεα τοῖσι φυγάσι τῶν Ναξίων οἰκοδομήσαντες ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν ἡπειρον κακῶς πρήσσοντες.

35. Ἀρισταγόρης δὲ οὐκ εἶχε τὴν ὑπόσχεσιν τῷ Ἀρταφέρνηϊ ἐκπληρῶσαι· ἅμα δὲ ἐπείξεν μιν ἡ δαπάνη τῆς στρατιῆς ἀπαιτεομένη, ἀρρώδεέ τε τοῦ στρατοῦ πρήξαντος κακῶς καὶ Μεγαβάτῃ διαβεβλημένος· ἐδόκεέ τε τὴν βασιληίην τῆς Μιλήτου ἀπαιρήσεσθαι. ἀρρώδεων δὲ τουτέων ἕκαστα ἐβουλεύετο ἀπόστασιν. συνέπιπτε γὰρ καὶ τὸν ἐστιγμένον τὴν κεφαλὴν ἀπῆχθαι ἐκ Σουσέων παρὰ Ἰστιάου σημαίνοντα ἀπίστασθαι Ἀρισταγόρῃ ἀπὸ βασιλῆος. Ὁ γὰρ Ἰστιάιος βουλόμενος τῷ Ἀρισταγόρῃ σημῆναι ἀποστῆναι, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἀσφαλῆως σημῆναι, ὥστε φυλασσομενέων τῶν ὀδῶν· ὁ δὲ τῶν δούλων τὸν πιστότατον ἀποξυρήσας τὴν κεφαλὴν ἔστιξε, καὶ ἀνέμεινε ἀναφῦναι τὰς τρίχας. ὡς δὲ ἀνέφυσαν τάχιστα, ἀπέπεμπε ἐς Μίλητον ἐντειλάμενος αὐτῷ ἄλλο μὲν οὐδέν, ἔπειν δὲ

ἀπίκηται ἐς Μίλητον, κελεύειν Ἀρισταγόρην ξυρήσαντά μιν τας τρίχας κατιδέσθαι ἐς τὴν κεφαλὴν. τὰ δὲ στίγματα ἐσήμαινε, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ἀπόστασιν. Ταῦτα δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐποίεε συμφορὴν ποιεύμενος μεγάλην τὴν ἐωυτοῦ κατοχὴν τὴν ἐν Σούσοισι· ἀποστάσιος ὦν γινομένης, πολλὰς εἶχε ἐλπίδας μετήσεσθαι ἐπὶ θάλασσαν· μὴ δὲ νεώτερόν τι ποιεύσης τῆς Μιλήτου, οὐδαμᾶ ἐς αὐτὴν ἤξειν ἔτι ἐλογίζετο. 36. Ἰστιαῖος μὲν νυν ταῦτα διανοεύμενος ἀπέπεμπε τὸν ἄγγελον· Ἀρισταγόρῃ δὲ συνέπιπτε τοῦ αὐτοῦ χρόνου πάντα ταῦτα συνελθόντα. ἐβουλευέτο ὦν μετὰ τῶν στασιωτέων ἐκφῆνας τὴν τε ἐωυτοῦ γνώμην καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰστιαίου ἀπιγμένα. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες γνώμην κατὰ τούτῳ ἐξεφέροντο κελεύοντες ἀπίστασθαι. Ἐκαταῖος δὲ ὁ λογοποιὸς πρῶτα μὲν οὐκ ἔα πόλεμον βασιλεῖ τῶν Περσέων ἀναιρέεσθαι, καταλέγων τὰ τε ἔθνεα πάντα τῶν ἦρχε Δαρεῖος, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. ἐπεὶ τε δὲ οὐκ ἔπειθε, δεύτερα συνεβούλευε “ποιεῖν ὅπως ναυκράτεες τῆς θαλάσσης ἔσονται. ἄλλως μὲν νυν οὐδαμῶς ἔφη λέγων ἐνορᾶν ἐσόμενον τοῦτο, ἐπίστασθαι γὰρ τὴν δύναμιν τὴν Μιλησίων εἶναι ἀσθενέα, εἰ δὲ τὰ χρήματα καταιρεθῇ τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Βραγχίδῃσι τὰ Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀνέθηκε, πολλὰς εἶχε ἐλπίδας ἐπικρατήσῃ τῆς θαλάσσης· καὶ οὕτω αὐτοὺς τε ἔξειν χρήμασι χρᾶσθαι, καὶ τοὺς πολεμίους οὐ συλήσειν αὐτά.” τὰ δὲ χρήματα ἦν ταῦτα μεγάλα, ὥς δεδήλωται μοι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν λόγων. Αὕτη μὲν δὴ οὐκ ἐνίκα ἡ γνώμη. ἐδόκεε δὲ ὅμως ἀπίστασθαι· ἕνα τε αὐτέων πλώσαντα ἐς Μυοῦντα ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἀπὸ τῆς Νάξου ἀπελθὼν ἐὼν ἐνθαῦτα συλλαμβάνειν πειρᾶσθαι τοὺς ἐπὶ τῶν νεῶν ἐπιπλέοντας στρατηγούς. 37. Ἀποπεμφθέντος δὲ Ἰητραγόρεω κατ’ αὐτὸ τοῦτο, καὶ συλλαβόντος δόλῳ Ὀλίατον Ἰβανώλιος Μυλασσέα, καὶ Ἰστιαῖον Τύμνεω Τερμερέα, καὶ Κῶν Ἐρξάνδρεω τῷ Δαρεῖος Μιτυλήνην ἐδωρήσατο, καὶ Ἀρισταγόρην Ἡρακλείδew Κυμαῖον, καὶ ἄλλους συχνοὺς· οὕτω δὴ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ὁ Ἀριστα-

γόρης ἀπεστήκεε πᾶν ἐπὶ Δαρείῳ μηχανώμενος. Καὶ πρῶτα μὲν λόγῳ μετεῖς τὴν τυραννίδα ἰσονομίην ἐποίησε τῇ Μιλήτῳ, ὡς ἂν ἐκόντες αὐτῷ οἱ Μιλήσιοι συναπισταί-
ατο. μετὰ δὲ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ τὸν αὐτὸ τοῦτο ἐποίησε τοὺς μὲν ἐξελαύνων τῶν τυράννων· τοὺς δ' ἔλαβε τυράν-
νους ἀπὸ τῶν νεῶν τῶν συμπλευσασέων ἐπὶ Νάξον, τού-
τους δὲ φίλα βουλόμενος ποιέεσθαι τῇσι πόλισι ἐξεδίδου ἄλλον ἐς ἄλλην πόλιν παραδιδούς ὅθεν εἴη ἕκαστος.
38. Κῶν μὲν νυν Μιτυληναῖοι, ἐπεὶ τε τάχιστα παρέ-
λαβον, ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. Κυμαῖοι δὲ τὸν σφέτε-
ρον αὐτέων ἀπῆκαν· ὡς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ πλεῦνες ἀπίεσαν.
τυράννων μὲν νυν κατάπαυσις ἐγένετο ἀνὰ τὰς πόλεις.
Ἀρισταγόρης δὲ ὁ Μιλήσιος ὡς τοὺς τυράννους κατέπαυ-
σε, στρατηγούς ἐν ἐκάστη τῶν πόλεων κελεύσας ἕκαστους
καταστήσαι, δεύτερα αὐτὸς ἐς Λακεδαιμόνα τριήρεϊ
ἀπόστολος ἐγένετο· ἔδεε γὰρ δὴ συμμαχίης τινός οἱ με-
γάλης ἐξευρεθῆναι.

39. ΤΗ Σ Δ Ε Σ Π Α Ρ Τ Η Σ Ἀναξανδρίδης μὲν ὁ
Λέοντος οὐκέτι περιεὼν ἐβασίλευε, ἀλλὰ ἐτετελευτήκεε·
Κλεομένης δὲ ὁ Ἀναξανδρίδεω εἶχε τὴν βασιληίην, οὐ
κατὰ ἀνδραγαθίην σχὼν, ἀλλὰ κατὰ γένος. Ἀναξανδρί-
δῃ γὰρ ἔχοντι γυναῖκα ἀδελφεῆς ἐωυτοῦ θυγατέρα, καὶ
ἐούσης ταύτης οἱ καταθυμίας, παῖδες οὐκ ἐγίνοντο. τοῦτου
δὲ τοιούτου ἔοντος, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπικαλεσάμενοι αὐτόν·
“Εἴ τοι σύ γε σεωυτοῦ μὴ προορᾷς, ἀλλ' ἡμῖν τοῦτό ἐστι
οὐ περιόπτεον γένος τὸ Εὐρυσθέneos γενέσθαι ἐξίτηλον.
σύ νυν τὴν μὲν ἔχεις γυναῖκα, ἐπεὶ τε τοι οὐ τίκτει, ἔξεο,
ἄλλην δὲ γῆμον· καὶ ποιέων ταῦτα Σπαρτιήτησι ἀδήσεις.”
Ὁ δ' ἀμείβετο φᾶς τουτέων οὐδέτερα ποιήσῃν· ἐκείνους
τε οὐ καλῶς συμβουλεύειν παραινέοντα τὴν ἔχει γυναῖ-
κα, ἐούσαν ἀναμάρτητον ἐωυτῷ, ταύτην ἀπέντα ἄλλην
ἐσαγαγέσθαι· οὐδέ σφι πείσεσθαι.” 40. Πρὸς ταῦτα οἱ
ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες βουλευσάμενοι προσέφερον Ἀναξ-
ανδρίδῃ τάδε· “Ἐπεὶ τοίνυν τοι περιεχόμενόν σε ὀρέο-
μεν τῆς ἔχεις γυναικὸς, σὺ δὲ ταῦτα ποίεε καὶ μὴ ἀντί-

βαινε τούτοισι, ἵνα μή τι ἄλλοῖον περὶ σεῦ οἱ Σπαρτιῆται
 βουλευσῶνται. γυναικὸς μὲν τῆς ἔχεις οὐ προσδεόμεθά
 σευ τῆς ἐξέσιος· σὺ δὲ ταύτῃ τε πάντα ὅσα νῦν παρέχεις
 πάρεχε, καὶ ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐσάγαγε γυναῖκα τεκνο-
 ποιόν.” Ταῦτά κη λεγόντων, συνεχώρησε ὁ Ἀναξανδρί-
 δης· μετὰ δὲ γυναῖκας ἔχων δύο διξὰς ἰστίας οἴκεε ποιέων
 οὐδαμῶς Σπαρτιητικά. 41. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελ-

θόντος, ἡ ἐσύστερον ἐπελθοῦσα γυνὴ τίκτει τὸν δὴ Κλεο-
 μένεα τοῦτον. καὶ αὕτῃ τε ἑφεδρον βασιλέα Σπαρτιήτησι
 ἀπέφαινε· καὶ ἡ προτέρη γυνή, τὸν πρότερον χρόνον ἄτο-
 κος ἐοῦσα, τότε κως ἐκύησε συντυχίῃ ταύτῃ χρησαμένη.
 ἔχουσαν δὲ αὐτὴν ἀληθεῖ λόγῳ οἱ τῆς ἐπελθούσης γυναι-
 κὸς οἰκῆιοι πυθόμενοι ὥχλεον, φάμενοι αὐτὴν κομπέειν
 ἄλλως βουλομένην ὑποβαλέσθαι. δεινὰ δὲ ποιούντων αὐ-
 τέων, τοῦ χρόνου συντάμνοντος, ὑπ’ ἀπιστίας οἱ ἔφοροι
 τίκτουςαν τὴν γυναῖκα περιϊζόμενοι ἐφύλαξαν. ἡ δὲ ὡς
 ἔτεκε Δωριέα, ἰθέως ἴσχει Λεωνίδην, καὶ μετὰ τοῦτον
 ἰθέως ἴσχει Κλεόμβροτον· οἱ δὲ καὶ διδύμους λέγουσι
 Κλεόμβροτόν τε καὶ Λεωνίδην γενέσθαι. ἡ δὲ Κλεομένεα
 τεκοῦσα καὶ τὸ δεύτερον ἐπελθοῦσα γυνή, ἐοῦσα θυγάτηρ
 Πρινητάδεω τοῦ Δημαρμένου, οὐκέτι ἔτικτε τὸ δεύτερον.

42. Ὁ μὲν δὴ Κλεομένης, ὡς λέγεται, ἦν τε οὐ φρενή-
 ρης, ἀκρομανῆς τε. ὁ δὲ Δωριεὺς ἦν τῶν ἡλικίων πάντων
 πρῶτος· εὖ τε ἐπίστατο κατ’ ἀνδραγαθίην αὐτὸς σχήσων
 τὴν βασιληίην. ὥστε ὦν οὕτω φρονέων, ἐπειδὴ ὁ τε Ἀναξ-
 ανδρίδης ἀπέθανε, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι χρεώμενοι τῷ
 νόμῳ ἐστήσαντο βασιλῆα τὸν πρεσβύτατον Κλεομένεα, ὁ
 Δωριεὺς δεινόν τε ποιεύμενος, καὶ οὐκ ἀξιών ὑπὸ Κλεο-
 μένεος βασιλεύεσθαι, αἰτήσας ληρὸν Σπαρτιήτας ἄγε ἐς
 ἀποικίην, οὔτε τῷ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίῳ χρησάμενος ἐς
 ἦντινα γῆν κτίσων ἦν, οὔτε ποιήσας οὐδὲν τῶν νομιζομέ-
 νων. οἶα δὲ βαρέως φέρων ἀπίει ἐς τὴν Λιβύην τὰ πλοῖα·
 κατηγέοντο δὲ οἱ ἄνδρες Θηραῖοι. ἀπικόμενος δ’ ἐς Κίνυπα
 οἶκισε χώρον κάλλιστον τῶν Λιβύων παρὰ ποταμόν· ἐξε-
 λαθεὶς δὲ ἐνθεῦτεν τρίτῳ ἔτει ὑπὸ Μακέων τε καὶ Λιβύων

καὶ Καρχηδονίων ἀπίκητο ἐς Πελοπόννησον. 43. Ἐν-
 θαῦτα δέ οἱ Ἀντιχάρης, ἀνὴρ Ἐλεώνιος, συνεβούλευσε ἐκ
 τῶν Λαίου χρησμῶν Ἡρακλήην τὴν ἐν Σικελίῃ κτίζειν,
 φὰς τὴν Ἐρυκος χώραν πᾶσαν εἶναι Ἡρακλῆϊδέων, αὐτοῦ
 Ἡρακλέος κτησαμένου. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐς Δελφούς
 οἶχετο χρῆσόμενος τῷ χρηστηρίῳ, εἰ αἰρέει ἐπ' ἣν στέλλε-
 ται χώραν· ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ αἰρήσειν. παραλαβὼν δὲ ὁ
 Δωριεὺς τὸν στόλον, τὸν καὶ ἐς Λιβύην ἤγε, ἐκομίζετο
 παρὰ τὴν Ἰταλίην. 44. Τὸν χρόνον δὲ τοῦτον, ὡς
 λέγουσι Συβαρίται, σφέας τε αὐτοὺς καὶ Τήλυν τὸν ἑυν-
 τῶν βασιλῆα ἐπὶ Κρότωνα μέλλειν στρατεύεσθαι· τοὺς δὲ
 Κροτωνιήτας περιδεέας γενομένους δεηθῆναι Δωριέος σφι
 τιμωρῆσαι, καὶ τυχεῖν δεηθέντας· συστρατεύεσθαι τε δὴ
 ἐπὶ Σύβαριν Δωριέα, καὶ συνελεῖν τὴν Σύβαριν. ταῦτα
 μὲν νυν Συβαρίται λέγουσι ποιῆσαι Δωριέα τε καὶ τοὺς
 μετ' αὐτοῦ. Κροτωνιῆται δὲ οὐδένα σφίσι φασὶ ξεῖνον
 προσεπιλαβέσθαι τοῦ πρὸς Συβαρίτας πολέμου, εἰ μὴ
 Καλλίην τῶν Ἰαμιδέων μάντιν Ἥλειον μῦνον, καὶ τοῦτον
 τρόπῳ τοιῷδε. παρὰ Τήλνους τοῦ Συβαριτέων τυράννου
 ἀποδράντα ἀπικέσθαι παρὰ σφέας, ἐπεὶ τε οἱ τὰ ἱρὰ οὐ
 προεχώρεε χρηστὰ θυομένῳ ἐπὶ Κρότωνα. ταῦτα δὲ ὦν*
 οὔτοι λέγουσι. 45. Μαρτύρια δὲ τουτέων ἑκάτεροι
 ἀποδεικνύουσι τάδε. Συβαρίται μὲν τέμενός τε καὶ ἰνὸν
 ἐόντα παρὰ τὸν ξηρὸν Κράστιν, τὸν ἰδρύσασθαι συνελόντα
 τὴν πόλιν Δωριέα λέγουσι Ἀθηναίῃ ἐπωνύμῳ Κραστήῃ·
 τοῦτο δὲ αὐτοῦ Δωριέος τὸν θάνατον μαρτύριοι μεγιστον
 ποιεῦνται, ὅτι παρὰ τὰ μεμαιντευμένα ποιέων διεφθάρη.
 εἰ γὰρ δὴ μὴ παρέπρηξε μηδὲν, ἐπ' ᾧ δὲ ἐστάλη ἐποίεε,
 εἶλε ἂν τὴν Ἐρυκίνην χώραν, καὶ ἑλὼν κατέσχε, οὐδ' ἂν
 αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὴ διεφθάρη. Οἱ δ' αὖ Κροτωνιῆται
 ἀποδεικνύσι Καλλίην μὲν τῷ Ἥλείῳ ἑξαίρετα ἐν γῇ τῇ
 Κροτωνιήτιδι πολλὰ δοθέντα, τὰ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι ἐνέμοντο
 οἱ Καλλίειω ἀπόγονοι· Δωριεῖ δὲ καὶ τοῖσι Δωριέος ἀπο-
 γόνοισι οὐδέν· καί τοι, εἰ συνεπελάβετό γε τοῦ Συβαρι-

* ὦν a conject. emendation: the MSS. have οὐκ.

τικοῦ πολέμου Δωριεὺς, δοθῆναι ἂν οἱ πολλαπλήσια ἢ Καλλίῃ. ταῦτα μὲν νυν ἑκάτεροι αὐτέων μαρτύρια ἀποφαίνονται· καὶ πάρεστι ὁκοτέροισί τις πείθεται αὐτέων τούτοις προσχωρεῖν. 46. Συνέπλεον δὲ Δωριεῖ καὶ ἄλλοι συγκτίσται Σπαρτιητέων, Θεσσαλὸς καὶ Παραιβάτης καὶ Κελέης καὶ Εὐρυλέων. οἱ ἐπεὶ τε ἀπίκοντο παντὶ στόλῳ ἐς τὴν Σικελίην, ἀπέθανον μάχῃ ἐσσωθέντες ὑπὸ τε Φοινίκων καὶ Ἑγεσταίων· μῦθος δέ γε Εὐρυλέων τῶν συγκτιστέων περιεγένετο τούτου τοῦ πάθεος. συλλαβὼν δὲ οὗτος τῆς στρατιῆς τοὺς περιγενομένους ἔσχε Μινῶν τὴν Σελινουσίων ἀποικίην, καὶ συνελευθέρου Σελινουσίου τοῦ μουνάρχου Πειθαγόρεω. μετὰ δὲ, ὥς τοῦτον κατεῖλε, αὐτὸς τυραννίδι ἐπεχείρησε Σελινοῦντος, καὶ ἐμουνάρχησε χρόνον ἐπ' ὀλίγον· οἱ γάρ μιν Σελινούσιοι ἐπαναστάντες ἀπέκτειναν καταφυγόντα ἐπὶ Διὸς ἀγοραίου βωμόν.

47. Συνέσπετο δὲ Δωριεῖ καὶ συναπέθανε Φίλιππος ὁ Βουτακίδεω, Κροτωνιήτης ἀνὴρ, ὃς ἄρμολάμενος Τήλυος τοῦ Συβαρίτεω θυγατέρα ἔφυγε ἐκ Κρότωνος· ψευσθεὶς δὲ τοῦ γάμου οἶχετο πλέων ἐς Κυρήνην· ἐκ ταύτης δὲ ὀρμεώμενος συνέσπετο οἰκῆτῃ τε τριήρεϊ καὶ οἰκῆτῃ ἀνδρῶν δαπάνῃ ἑὼν τε Ὀλυμπιονίκης καὶ κάλλιστος Ἑλλήνων τῶν κατ' ἐωυτόν. διὰ δὲ τὸ ἐωυτοῦ κάλλος ἐνείκατο παρὰ Ἑγεσταίων τὰ οὐδεὶς ἄλλος· ἐπὶ γὰρ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἡρώϊον ἰδρυσάμενοι θυσίησι αὐτὸν ἱλάσκονται. 48. Δωριεὺς μὲν νυν τρόπῳ τοιούτῳ ἐτελεύτησε· εἰ δὲ ἡνέσχετο βασιλευόμενος ὑπὸ Κλεομένεος καὶ κατέμενε ἐν Σπάρτῃ, ἐβασίλευε ἂν Λακεδαιμόνιος. οὐ γάρ τινα πολλὸν χρόνον ἤρξε ὁ Κλεομένης, ἀλλ' ἀπέθανε ἅπαις, θυγατέρα μούνην λιπὼν τῇ οὐνομα ἦν Γοργώ.

49. ΑΠΙΚΝΕΎΕΤΑΙ δ' ὦν ὁ Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος ἐς τὴν Σπάρτην, Κλεομένεος ἔχοντος τὴν ἀρχήν. τῷ δὲ ἐς λόγους ἦϊε, ὥς Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, ἔχων χάλκεον πῖνακα ἐν τῷ γῆς ἀπάσης περιόδῳ ἐνετέμνητο, καὶ θάλασσά τε πᾶσα, καὶ ποταμοὶ πάντες. ἀπικνεόμενος δὲ ἐς λόγους ὁ Ἀρισταγόρης ἔλεγε πρὸς αὐτὸν τάδε·

“Κλεόμενες, σπουδὴν μὲν τὴν ἐμὴν μὴ θωμάσης τῆς ἐνθαῦτα ἀπίξιος· τὰ γὰρ κατήκοντά ἐστι τοιαῦτα. Ἰώνων παῖδας δούλους εἶναι ἀντ’ ἐλευθέρων ὄνειδος καὶ ἄλγος μέγιστον μὲν αὐτοῖσι ἡμῖν, ἔτι δὲ τῶν λοιπῶν ὑμῖν ὅσῳ προεστέατε τῆς Ἑλλάδος. νῦν ὦν, πρὸς θεῶν τῶν Ἑλληνίων, ῥύσασθε Ἰωνας ἐκ δουλοσύνης ἀνδρας ὁμαίμονας. Εὐπετέως δὲ ὑμῖν ταῦτα οἶά τε χωρέειν ἐστί. οὔτε γὰρ οἱ βάρβαροι ἀλκιμοὶ εἰσὶ· ὑμεῖς τε τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐς τὰ μέγιστα ἀνήκετε ἀρετῆς πέρι. ἢ τε μάχη αὐτέων ἐστὶ τοιήδε, τόξα καὶ αἰχμὴ βραχέα· ἀναξυρίδας δὲ ἔχοντες ἔρχονται ἐς τὰς μάχας, καὶ κυρβασίας ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι· οὕτω εὐπετέες χειρωθῆναί εἰσι. Ἔστι δὲ καὶ ἀγαθὰ τοῖσι τὴν ἡπειρον ἐκείνην νεμομένοισι, ὅσα οὐδὲ τοῖσι συνάπασι ἄλλοισι· ἀπὸ χρυσοῦ ἀρξαμένοισι ἄργυρος, καὶ χαλκός, καὶ ἐσθῆς ποικίλη, καὶ ὑποζύγιά τε καὶ ἀνδράποδα· τὰ θυμῷ βουλόμενοι αὐτοὶ ἂν ἔχοιτε. Κατοίκηνται δὲ ἀλλήλων ἐχόμενοι, ὥς ἐγὼ φράσω. Ἰώνων μὲν τῶνδε οἷδε Λυδοὶ οἰκέοντές τε χώραν ἀγαθὴν, καὶ πολυαργυρώτατοι ἐόντες.” δεικνὺς δὲ ἔλεγε ταῦτα ἐς τῆς γῆς τὴν περίοδον τὴν ἐφέρετο ἐν τῷ πίνακι ἐντετμημένην. “Λυδῶν δὲ,” ἔφη λέγων ὁ Ἀρισταγόρης, “οἷδε ἔχονται Φρύγες οἱ πρὸς τὴν ἡῶ, πολυπροβατώτατοί τε ἐόντες ἀπάντων τῶν ἐγὼ οἶδα καὶ πολυκαρπώτατοι. Φρυγῶν δὲ ἔχονται Καππαδόκαι τοὺς ἡμεῖς Συρίους καλέομεν· τούτοις δὲ πρόσουροι Κίλικες κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν τήνδε ἐν ἧ ἤδε Κύπρος νῆσος κέεται, οἱ πεντακόσια τάλαντα βασιλεῖ τὸν ἐπέτειον φόρον ἐπιτελεῦσι. Κιλικῶν δὲ τῶνδε ἔχονται Ἀρμένιοι οἷδε, καὶ οὗτοι ἐόντες πολυπρόβατοι. Ἀρμενίων δὲ Ματιηνοὶ χώραν τήνδε ἔχοντες. ἔχεται δὲ τούτων γῆ ἡδε Κισσίη, ἐν τῇ δὴ παρὰ ποταμὸν τόνδε Χοάσπην κείμενά ἐστι τὰ Σοῦσα ταῦτα, ἐνθα βασιλεύς τε μέγας δίαιταν ποιέεται, καὶ τῶν χρημάτων οἱ θησαυροὶ ἐνθαῦτά εἰσι. Ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν πόλιν θαρσέοντες ἤδη τῷ Διὶ πλούτου πέρι ἐρίζετε. ἀλλὰ περὶ μὲν χώρας ἄρα οὐ πολλῆς, οὐδὲ οὕτω χρηστῆς, καὶ οὕρων σμικρῶν, χρεόν ἐστι

ὑμέας μάχας ἀναβάλλεσθαι πρὸς τε Μεσσηνίους ὄντας ἰσοπαλέας, καὶ Ἀρκάδας τε καὶ Ἀργείους· τοῖσι οὔτε χρυσοῦ ἐχόμενόν ἐστι οὐδὲν, οὔτε ἀργύρου, τῶν πέρι καὶ τινα ἐνάγει προθυμίῃ μαχόμενον ἀποθνήσκειν. παρέχον δὲ τῆς Ἀσίης πάσης ἄρχειν εὐπετέως ἄλλο τι αἰρήσεσθε;” Ἀρισταγόρης μὲν ταῦτα ἔλεξε. Κλεομένης δὲ ἀμείβετο τοῖσδε, “ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀναβάλλομαί τοι ἐς τρίτην ἡμέρην ἀποκρινέεσθαι.” 50. Τότε μὲν ἐς τοσοῦτον ἤλασαν. ἐπεὶ τε δὲ ἡ κυρίῃ ἡμέρῃ ἐγένετο τῆς ἀποκρίσιος, καὶ ἦλθον ἐς τὸ συγκείμενον, εἶρετο ὁ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόρην, ὁκοσέων ἡμερέων ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἰόνων ὁδὸς εἶη παρὰ βασιλῆα. ὁ δὲ Ἀρισταγόρης, τᾶλλα ἐὼν σοφὸς καὶ διαβάλλων ἐκείνον εὖ, ἐν τούτῳ ἐσφάλῃ· χρεὸν γάρ μιν μὴ λέγειν τὸ ἐὸν βουλόμενόν γε Σπαρτιότηας ἐξαγαγεῖν ἐς τὴν Ἀσίην, λέγει δ’ ὦν τριῶν μηνῶν φᾶς εἶναι τὴν ἄνοδον. Ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον τὸν ὁ Ἀρισταγόρης ὥρμητο λέγειν περὶ τῆς ὁδοῦ, εἶπε· “ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀπαλλάσσεο ἐκ Σπάρτης πρὸ δύντος ἡλίου· οὐδένα γὰρ λόγον εὐεπέα λέγεις Λακεδαιμονίοισι ἐθέλων σφέας ἀπὸ θαλάσσης τριῶν μηνῶν ὁδὸν ἀγαγεῖν.” ὁ μὲν δὴ Κλεομένης ταῦτα εἶπας ἦϊε ἐς τὰ οἰκία. 51. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης λαβὼν ἱκετηρίην ἦϊε ἐς τοῦ Κλεομένεος· ἐσελθὼν δὲ εἶσω, ἅτε ἱκετεύων, ἐπακοῦσαι ἐκέλευε τὸν Κλεομένεα ἀποπέμψαντα τὸ παιδίον· προσεστήκεε γὰρ δὴ τῷ Κλεομένει ἡ θυγάτηρ τῇ οὔνομα ἦν Γοργώ· τοῦτο δέ οἱ καὶ μῦνον τέκνον ἐτύγχανε εὖν ἐτέων ὀκτῷ ἢ ἐννέα ἡλικίην. Κλεομένης δὲ λέγειν μιν ἐκέλευε τὰ βούλεται, μηδὲ ἐπισχεῖν τοῦ παιδίου εἴνεκα. ἐνθαῦτα δὴ ὁ Ἀρισταγόρης ἄρχετο ἐκ δέκα ταλάντων ὑπισχνεόμενος, ἣν οἱ ἐπιτελέσῃ τῶν ἐδέετο. ἀνανεύοντος δὲ τοῦ Κλεομένεος, προέβαινε τοῖσι χρήμασι ὑπερβάλλων ὁ Ἀρισταγόρης, ἐς οὗ πεντήκοντά τε τάλαντα ὑποδέδεκτο, καὶ τὸ παιδίον ἠνδαξάτο, “Πάτερ, διαφθερέει σε ὁ ξείνος, ἦν μὴ ἀποστὰς ἴης.” ὃ τε δὴ Κλεομένης ἦσθεις τοῦ παιδίου τῇ παραινέσει ἦϊε ἐς ἕτερον οἶκημα, καὶ ὁ Ἀριστα-

γόρης ἀπαλλάσσετο τὸ παράπαν ἐκ τῆς Σπάρτης, οὐδέ οἱ ἐξεγένετο ἐπιπλέον ἔτι σημῆναι περὶ τῆς ἀνόδου τῆς παρὰ βασιλῆα.

52. Ἐχει γὰρ ἀμφὶ τῇ ὁδῷ ταύτῃ ὧδε. Σταθμοὶ τε πανταχῇ εἰσι βασιλῆϊοι, καὶ καταλύσεις κάλλιστα· διὰ οἰκεομένης τε ἡ ὁδοῦ ἅπαντα καὶ ἀσφαλέος. διὰ μὲν γε Λυδίας καὶ Φρυγίης σταθμοὶ τείνοντες εἴκοσὶ εἰσι, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἑννεήκοντα καὶ ἡμισυ. Ἐκδέκεται δ' ἐκ τῆς Φρυγίης ὁ Ἄλυσ ποταμός, ἐπ' ᾧ πύλαι τε ἔπεισι τὰς διεξελάσαι πᾶσα ἀνάγκη καὶ οὕτω διεκπερᾶν τὸν ποταμόν, καὶ φυλακτῆριον μέγα ἐπ' αὐτῷ. Διαβάντι δὲ ἐς τὴν Καππαδοκίην, καὶ ταύτῃ πορευομένῳ μέχρι οὖρων τῶν Κιλικίων, σταθμοὶ δυὼν δέοντες εἰσὶ τριήκοντα, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἑκατόν. ἐπὶ δὲ τοῖσι τούτων οὖροισι διξᾶς τε πύλας διεξελᾶς, καὶ διξὰ φυλακτῆρια παραμείψαι. Ταῦτα δὲ διεξελάσαντι, καὶ διὰ τῆς Κιλικίης ὁδὸν ποιευμένῳ, τρεῖς εἰσι σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ πεντεκαίδεκα καὶ ἡμισυ. οὗρος δὲ Κιλικίης καὶ τῆς Ἀρμενίης ἐστὶ ποταμὸς νηυσὶ περητὸς, τῷ οὖνομα Εὐφρήτης. Ἐν δὲ τῇ Ἀρμενίῃ σταθμοὶ μὲν εἰσι καταγωγέων πεντεκαίδεκα, παρασάγγαι δὲ ἑξ καὶ πεντήκοντα καὶ ἡμισυ· καὶ φυλακτῆριον ἐν αὐτοῖσι. ποταμοὶ δὲ νηυσὶ περητοὶ τέσσερες διὰ ταύτης ῥέουσιν, τοὺς πᾶσα ἀνάγκη διαπορθμεῦσαί ἐστι. πρῶτος μὲν Τίγρις· μετὰ δὲ δευτέρος τε καὶ τρίτος ὡυτὸς οὖνομαζόμενος, οὐκ ὡυτὸς ἐὼν ποταμὸς, οὐδὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥέων· ὁ μὲν γὰρ πρότερος αὐτέων καταλεχθεὶς ἐξ Ἀρμενίων ῥέει· ὁ δ' ὕστερον ἐκ Ματινῶν. ὁ δὲ τέταρτος τῶν ποταμῶν οὖνομα ἔχει Γύνδης τὸν Κῦρος διέλαβέ κοτε ἐς διώρυχας ἐξήκοντα καὶ τριηκοσίας. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς Ἀρμενίης ἐσβάλλοντι ἐς τὴν Ματινηνὴν γῆν σταθμοὶ εἰσι τέσσερες. ἐκ δὲ ταύτης ἐς τὴν Κισσίην χώραν μεταβαίοντι ἑνδεκα σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ δύο καὶ τεσσεράκοντα καὶ ἡμισύ ἐστι ἐπὶ ποταμόν Χοάσπην, εὐόντα καὶ τοῦτον νηυσὶ περητόν, ἐπ' ᾧ Σοῦσα πόλις πεπόλιστα. Οὗτοι οἱ πάντες σταθμοὶ εἰσι ἑνδεκα καὶ ἑκατόν. καταγω-

γαὶ μὲν νυν σταθμῶν τοσαῦταί εἰσι ἐκ Σαρδίῳν ἐς Σοῦσα ἀναβαίνοντι. 53. Εἰ δὲ ὀρθῶς μεμέτρηται ἡ ὁδὸς ἡ βασιλήϊη τοῖσι παρασάγγῃσι, καὶ ὁ παρασάγγης δύναται τριήκοντα στάδια, ὥσπερ οὗτος γε δύναται ταῦτα, ἐκ Σαρδίῳν στάδιά ἐστι ἐς τὰ βασιλήϊα τὰ Μεμνόνια καλεόμενα πεντακόσια καὶ τρισχίλια καὶ μύρια, παρασαγγέων ἐόντων πεντήκοντα καὶ τετρακοσίων. πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη διεξιούσι ἀναισιμουῦνται ἡμέραι ἀπαρτὶ ἐννενήκοντα. 54. Οὕτω τῷ Μιλησίῳ Ἀρισταγόρῃ εἶπαντι πρὸς Κλεομένεα τὸν Λακεδαιμόνιον εἶναι τριῶν μηνῶν τὴν ἄνοδον τὴν παρὰ βασιλῆα ὀρθῶς εἶρητο. εἰ δέ τις τὸ ἀτρεκέστερον τουτέων ἔτι δίζηται, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημανέω· τὴν γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδεις ὁδὸν δεῖ προσλογίσασθαι ταύτη. καὶ δὴ λέγω σταδίους εἶναι τοὺς πάντας ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἑλληνικῆς μέχρι Σούσων, τοῦτο γὰρ Μεμνόνιον ἄστνυ καλέεται, τεσσεράκοντα καὶ τετρακισχιλίους καὶ μυρίους· οἱ γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδεις εἰσὶ τεσσεράκοντα καὶ πεντακόσιοι στάδιοι· καὶ οὕτω τρισὶ ἡμέρῃσι μῆκύνεται ἡ τρίμηνος ὁδός.

55. Ἀπελαυνόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐκ τῆς Σπάρτης ἦϊε ἐς τὰς Ἀθήνας γενομένης τυράννων ὧδε ἐλευθέρας.

ΕΠΕΙ Ἰππαρχον τὸν Πεισιστράτου Ἰππίεω δὲ τοῦ τυράννου ἀδελφεὸν, ἰδόντα ὅψιν ἐνυπνίου τῷ ἐωντοῦ πάθει ἐναργεστάτην, κτείνουσι Ἀριστογείτων καὶ Ἀρμόδιος γένος ἐόντες τὰ ἀνέκαθεν Γεφυραῖοι, μετὰ ταῦτα ἐτυραννεύοντο Ἀθηναῖοι ἐπ' ἕτεα τέσσερα οὐδὲν ἥσσον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἢ προτοῦ. 56. Ἡ μὲν νυν ὅψις τοῦ Ἰππάρχου ἐνυπνίου ἦν ἡδε. ἐν τῇ προτέρῃ νυκτὶ τῶν Παναθηναίων ἐδόκεε ὁ Ἰππαρχος ἄνδρα οἱ ἐπιστάντα μέγαν καὶ εὐειδέα αἰνίσσεσθαι τάδε τὰ ἔπεα·

Τλῆθι λέων ἄτλητα παθὼν τετληότι θυμῷ·
οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει.

ταῦτα δὲ, ὥς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, φανερὸς ἦν ὑπερτι-

θέμενος ὄνειροπόλοισι· μετὰ δὲ ἀπειπάμενος τὴν ὕψιν ἔπεμπε τὴν πομπὴν ἐν τῇ δὴ τελευτᾷ.

57. Οἱ δὲ Γεφυραῖοι τῶν ἔσαν οἱ φονέες οἱ Ἰππάρχου, ὡς μὲν αὐτοὶ λέγουσι, ἐγεγόνεσαν ἐξ Ἑρετρίης τὴν ἀρχὴν· ὡς δὲ ἐγὼ ἀναπυνθανόμενος εὕρισκω, ἔσαν Φοίνικες τῶν σὺν Κάδμῳ ἀπικομένων Φοινίκων ἐς γῆν τὴν νῦν Βοιωτίην καλεομένην· οἴκεον δὲ τῆς χώρας ταύτης ἀπολαχόντες τὴν Ταυαγρικὴν μοῖρην. ἐνθεῦτεν δὲ Καδμείων πρότερον ἐξαναστάντων ὑπ' Ἀργείων, οἱ Γεφυραῖοι οὗτοι δεύτερα ὑπὸ Βοιωτῶν ἐξαναστάντες ἐτράποντο ἐπ' Ἀθηνέων. Ἀθηναῖοι δὲ σφεας ἐπὶ ῥητοῖσι ἐδέξαντο σφέων αὐτῶν εἶναι πολιήτας, πολλῶν τέων καὶ οὐκ ἀξιαπηγῆτων ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι.

58. Οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι, τῶν ἔσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ οἰκίσαντες ταύτην τὴν χώραν ἐσήγαγον διδασκάλια ἐς τοὺς Ἕλληνας, καὶ δὴ καὶ γράμματα οὐκ ἔόντα πρὶν Ἑλλησι, ὡς ἐμοὶ δοκέειν· πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἅπαντες χρέωνται Φοίνικες· μετὰ δὲ χρόνου προβαίνοντος ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμάτων. Περιοίκεον δὲ σφεας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον Ἑλλήνων Ἴωνες, οἱ παραλαβόντες διδαχῇ παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, μεταῤῥυθμίσαντές σφεων ὀλίγα ἐχρέωντο· χρεώμενοι δὲ ἐφάτισαν, ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινίκων ἐς τὴν Ἑλλάδα Φοινικήϊα κεκληῆσθαι. καὶ τὰς βύβλους διφθέρας καλέουσι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ οἱ Ἴωνες, ὅτι κοτὲ ἐν σπάνι βύβλων ἐχρέωντο διφθέρησι αἰγέησί τε καὶ οἰέησι· ἔτι δὲ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἐς τοιαύτας διφθέρας γράφουσι.

59. Ἰδὼν δὲ καὶ αὐτὸς Καδμήϊα γράμματα ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου ἐν Θήβησι τῇσι Βοιωτῶν, ἐπὶ τρίποσί τισι ἐγκεκολαμμένα, τὰ πολλὰ ὁμοῖα ἔόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι. ὁ μὲν δὴ εἰς τῶν τριπόδων ἐπίγραμμα ἔχει,

Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκε νέων ἀπὸ Τηλεβοάων.

ταῦτα ἡλικίην ἂν εἴη κατὰ Λαΐον τὸν Λαβδάκου τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου. 60. Ἄλλος δὲ τρίπους ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει,

Σκαῖος πυγμαχέων με ἐκηβόλῳ Ἀπόλλωνι
νικήσας ἀνέθηκε τεῖν περικαλλὲς ἄγαλμα.

Σκαῖος δ' ἂν εἴη ὁ Ἰπποκόωντος (εἰ δὴ οὗτός γ' ἐστὶ ὁ ἀναθεὶς καὶ μὴ ἄλλος τῶντ' οὖνομα ἔχων τῷ Ἰπποκόωντος) ἡλικίην κατὰ Οἰδίπουν τὸν Λαΐου. 61. Τρίτος δὲ τρίπους λέγει καὶ οὗτος ἐν ἑξαμέτρῳ

Λαοδάμας τρίποδ' αὐτὸν εὐσκόπῳ Ἀπόλλωνι
μουναρχέων ἀνέθηκε τεῖν περικαλλὲς ἄγαλμα.

Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ Λαοδάμαντος τοῦ Ἐτεοκλέος μουναρχέοντος ἐξανιστάται Καδμεῖοι ὑπ' Ἀργείων, καὶ τρέπονται ἐς τοὺς Ἑγχέλεας. οἱ δὲ Γεφυραῖοι ὑπολειφθέντες ὕστερον ὑπὸ Βοιωτῶν ἀναχωρέουσι ἐς Ἀθήνας· καὶ σφί ἰρά ἐστι ἐν Ἀθήνησι ἰδρυνμένα τῶν οὐδὲν μετὰ τοῖσι λοιποῖσι Ἀθηναίοισι, ἄλλα τε κεχωρισμένα τῶν ἄλλων ἱρῶν, καὶ δὴ καὶ Ἀχαιΐης Δῆμητρος ἱρόν τε καὶ ὄργια.

62. Ἡ μὲν δὴ ὄψις τοῦ Ἰππάρχου ἐνυπνίου, καὶ οἱ Γεφυραῖοι ὅθεν ἐγεγόνεσαν τῶν ἔσαν οἱ Ἰππάρχου φονέες, ἀπήγηταί μοι· δεῖ δὲ πρὸς τούτοις ἔτι ἀναλαβεῖν τὸν κατ' ἀρχὰς ἥϊα λέξων λόγον, ὥς τυράννων ἐλευθερώθησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἰππίῳ τυραννεύοντος καὶ ἐμπικραινομένου Ἀθηναίοισι διὰ τὸν Ἰππάρχου θάνατον, Ἀλκμαιωνίδαι γένος ἐόντες Ἀθηναῖοι καὶ φεύγοντες Πεισιστρατίδας, ἐπεὶ τε σφί ἅμα τοῖσι ἄλλοις Ἀθηναίων φυγάσι πειρωμένοις κατὰ τὸ ἰσχυρὸν οὐ προεχώρει κάταδος, ἀλλὰ προσέπταιον μεγάλως πειρώμενοι κατιέναι τε καὶ ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας Λειψύδριον τὸ ὑπὲρ Παιονίης τειχίσαντες· ἐνθαῦτα οἱ Ἀλκμαιωνίδαι πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχανώμενοι παρ' Ἀμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν ἐν Δελφοῖσι τὸν νῦν ἐόντα, τότε δὲ οὕκω, τοῦτον ἐξοικοδομῆσαι. οἷα δὲ χρημάτων εὖ ἦκοντες, καὶ

έόντες άνδρες δόκιμοι άνέκαθεν έτι, τόν τε νηόν έξεργάσαντο τοῦ παραδείγματος κάλλιον τά τε άλλα, καί συγκειμένου σφι πωρίνου λίθου ποιέειν τόν νηόν Παρίου τὰ έμπροσθεν αὐτοῦ έξεποίησαν. 63.

Ὡς ὦν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσι, οὗτοι οἱ άνδρες ἐν Δελφοῖσι κατήμενοι άνέπειθον τὴν Πυθίην χρήμασι, ὅκως ἔλθοιεν Σπαρτιγέων άνδρες, εἴ τε ἰδίῳ στόλῳ εἴ τε δημοσίῳ χρησόμενοι, προφέρειν σφι τὰς Ἀθήνας ἐλευθεροῦν. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς σφι αἰεὶ τῷτὸ πρόφαντον ἐγένετο, πέμπουσι Ἀγχιμόλιον τὸν Ἀστέρος έόντα τῶν ἄστων άνδρα δόκιμον σὺν στρατῷ ἐξελῶντα Πεισιστρατίδας ἐξ Ἀθηνέων, ὅμως καί ξεινίους σφι έόντας τὰ μάλιστα· τὰ γὰρ τοῦ θεοῦ πρεσβύτερα ἐποιεῦντο ἢ τὰ τῶν άνδρῶν. πέμπουσι δὲ τούτους κατὰ θάλασσαν πλοίοισι. ὁ μὲν δὴ προσσχὼν ἐς Φάληρον τὴν στρατιὴν ἀπέβησε· οἱ δὲ Πεισιστρατίδαι προπυνηθάνομενοι ταῦτα ἐπεκαλέονι ἢ ἐκ Θεσσαλίας ἐπικουρίην· ἐπεποίητο γὰρ σφι συμμαχίη πρὸς αὐτούς. Θεσσαλοὶ δὲ σφι δεομένοισι ἀπέπεμψαν κοινῇ γνώμῃ χρεώμενοι χιλίην τε ἵππον, καί τὸν βασιλῆα τὸν σφέτερον Κινέην, άνδρα Κονιαῖον· τοὺς ἐπεὶ τε ἔσχον συμμάχους οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐμηχανέατο τοιάδε. κείραντες τῶν Φαληρέων τὸ πεδῖον, καί ἱππάσιμον ποιήσαντες τοῦτον τὸν χῶρον, ἐπῆκαν τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἵππον· ἐμπεσοῦσα δὲ διέφθειρε ἄλλους τε πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων, καί δὴ καί τὸν Ἀγχιμόλιον· τοὺς δὲ περιγενομένους αὐτέων ἐς τὰς νέας κατέρξαν. Ὁ μὲν δὴ πρῶτος στόλος ἐκ Λακεδαίμονος οὕτω ἀπήλλαξε· καί Ἀγχιμολίου εἰσὶ ταφαὶ τῆς Ἀττικῆς Ἀλωπεκῆσι ἀγχοῦ τοῦ Ἡρακλήϊου τοῦ ἐν Κυνοσάργεϊ. 64. Μετὰ δὲ Λακεδαιμόνιοι μέζω στόλον στείλαντες ἀπέπεμψαν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, στρατηγὸν τῆς στρατῆς ἀποδέξαντες βασιλῆα Κλεομένεα τὸν Ἀναξανδρίδew, οὐκ-έτι κατὰ θάλασσαν στείλαντες, ἀλλὰ κατ' ἡπειρον. τοῖσι δὲ ἐσβαλοῦσι ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν ἢ τῶν Θεσσαλέων ἵππος πρώτη προσέμιξε, καί οὐ μετὰ πολὺν ἐτράπετο· καί σφρων ἔπεσον ὑπὲρ τεσσεράκοντα άνδρας, οἱ δὲ περιγενο-

μενοι ἀπαλλάσσοντο ὡς εἶχον ἰθὺς ἐπὶ Θεσσαλίας. Κλεομένης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὸ ἄστυ ἅμα Ἀθηναίων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροισι ἐπολιόρκεε τοὺς τυράννους ἀπεργμένους ἐν τῷ Πελασγικῷ τείχεϊ. 65. Καὶ οὐδέν τι πάντως ἂν ἐξεῖλον τοὺς Πεισιστράτιδας οἱ Λακεδαιμόνιοι, οὔτε γὰρ ἐπέδρην ἐπενόεον ποιήσασθαι, οἳ τε Πεισιστράτιδαι σίτοισι καὶ ποτοῖσι εὖ παρεσκευάδατο, πολιορκήσαντές τε ἂν ἡμέρας ὀλίγας ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Σπάρτην· νῦν δὲ συντυχίῃ τοῖσι μὲν κακὴ ἐπεγένετο, τοῖσι δὲ ἡ αὕτη αὕτη σύμμαχος· ὑπεκτιθέμενοι γὰρ ἔξω τῆς χώρας οἱ παῖδες τῶν Πεισιστρατιδῶν ἤλωσαν. τοῦτο δὲ ὡς ἐγένετο, πάντα αὐτέων τὰ πρήγματα συνετετάρακτο. παρέστησαν δὲ ἐπὶ μισθῷ τοῖσι τέκνοισι ἐπ' οἷσι ἐβούλοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐν πέντε ἡμέρῃσι ἐκχωρῆσαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Μετὰ δὲ ἐξεχώρησαν ἐς Σίγειον τὸ ἐπὶ τῷ Σκαμάνδρῳ, ἄρξαντες μὲν Ἀθηναίων ἐπ' ἕτα ἕξ τε καὶ τριήκοντα, ἐόντες δὲ καὶ οὗτοι ἀνέκαθεν Πύλιοι τε καὶ Νηλεῖδαι, ἐκ τῶν αὐτέων γεγονότες καὶ οἱ ἀμφὶ Κόδρον τε καὶ Μέλανθον, οἱ πρότερον ἐπήλυδες ἐόντες ἐγένοντο Ἀθηναίων βασιλῆες. ἐπὶ τούτου δὲ καὶ τῷ οὐνομα ἀπεμνημόνευσε Ἰπποκράτης τῷ παιδὶ θέσθαι, τὸν Πεισίστρατον, ἐπὶ τοῦ Νέστορος Πεισιστράτου ποιούμενος τὴν ἐπωνυμίην. Οὕτω μὲν Ἀθηναῖοι τυράννων ἀπαλλάχθησαν· ὅσα δὲ ἐλευθερωθέντες ἔρξαν ἢ ἔπαθον ἀξιοχρεα ἀπηγήσιος, πρὶν ἢ Ἰωνίην τε ἀποστήναι ἀπὸ Δαρείου, καὶ Ἀρισταγόρεα τὸν Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας χρῆσαι σφέων βοηθέειν, ταῦτα πρῶτα φράσω.

66. Ἀθῆναι εὐοῦσαι καὶ πρὶν μεγάλαι τότε ἀπαλλαχθεῖσαι τυράννων ἐγίνοντο μέζονες. ἐν δὲ αὐτῇσι δύο ἄνδρες ἐδυνάστευον, Κλεισθένης τε ἀνὴρ Ἀλκμαιωνίδης ὅσπερ δὴ λόγον ἔχει τὴν Πυθίην ἀναπεῖσαι, καὶ Ἰσαγόρης ὁ Τισάνδρου οἰκίης μὲν ἐὼν δοκίμου, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν οὐκ ἔχω φράσαι· θύουσι δὲ οἱ συγγενέες αὐτοῦ Διὶ Καρίῳ. οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐστασίασαν περὶ δυνάμιος. ἐσσούμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν δῆμον προσεταιρίζεται. μετὰ

δὲ τετραφύλους ἔοντας Ἀθηναίους δεκαφύλους ἐποίησε, τῶν Ἴωνος παίδων Γελέρντος καὶ Αἰγικόρεος καὶ Ἀργάδεω καὶ Ὀπλητος ἀπαλλάξας τὰς ἐπωνυμίας, ἐπιχωρίων δ' ἐτέρων ἡρώων ἐπωνυμίας ἐξευρὼν πάρεξ Αἴαντος· τοῦτον δὲ ἅτε ἀστυγείτονα καὶ σύμμαχον ξεῖνον ἔοντα προσέθετο.

67. Ταῦτα δὲ, δοκέειν ἐμοὶ, ἐμιμέετο ὁ Κλεισθένης οὗτος τὸν ἔωντοῦ μητροπάτορα Κλεισθένεα τὸν Σικυνῶνος τύραννον. Κλεισθένης γὰρ Ἀργείοισι πολεμήσας, τοῦτο μὲν, ῥαψῶδους ἔπαυσε ἐν Σικυνῶνι ἀγωνίζεσθαι τῶν Ὀμηρείων ἐπέων εἵνεκα, ὅτι Ἀργεῖοί τε καὶ Ἄργος τὰ πολλὰ πάντα ὑμνέεται· τοῦτο δὲ, ἡρῶον γὰρ ἦν καὶ ἔστι ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορῇ τῶν Σικυνωνίων Ἀδρήστου τοῦ Ταλαοῦ, τοῦτον ἐπεθύμησε ὁ Κλεισθένης ἔοντα Ἀργεῖον ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς χώρας. ἔλθων δὲ ἐς Δελφοὺς ἐχρηστηριάζετο εἰ ἐκβάλοι τὸν Ἀδρηστον· ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ φάσα, “Ἀδρηστον μὲν εἶναι Σικυνωνίων βασιλῆα, ἐκείνον δὲ λευστήρα.” ἐπεὶ δὲ ὁ θεὸς τοῦτό γε οὐ παρεδίδου, ἀπελθὼν ὀπίσω ἐφρόντιζε μηχανὴν τῇ αὐτὸς ὁ Ἀδρηστος ἀπαλλάσσεται. ὥς δὲ οἱ ἐξευρηθῆναι ἐδόκεε, πέμψας ἐς Θήβας τὰς Βοιωτίας ἔφη θέλειν ἐπαγαγέσθαι Μελάνιππον τὸν Ἀστακοῦ· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔδωσαν. ἐπαγαγόμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν Μελάνιππον τέμενός οἱ ἀπέδεξε ἐν αὐτῷ τῷ πρυτανείῳ, καὶ μιν ἰδρύσει ἐνθαῦτα ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ. ἐπηγάγετο δὲ τὸν Μελάνιππον ὁ Κλεισθένης, καὶ γὰρ τοῦτο δεῖ ἀπηγήσασθαι, ὥς ἔχθιστον ἔοντα Ἀδρήστῳ ὅς τόν τε ἀδελφεόν οἱ Μηκιστέα ἀπεκτόνεε, καὶ τὸν γαμβρὸν Τυδέα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ τὸ τέμενος ἀπέδεξε, θυσίας τε καὶ ὀρτὰς Ἀδρήστου ἀπελόμενος ἔδωκε τῷ Μελανίππῳ. Οἱ δὲ Σικυνῶνιοι ἐώθεσαν μεγαλωστὶ κάρτα τιμᾶν τὸν Ἀδρηστον. ἡ γὰρ χώρα ἦν αὕτη Πολύβου· ὁ δὲ Ἀδρηστος ἦν Πολύβου θυγατριδέος· ἅπαις δὲ Πόλυβος τελευτῶν διδοι Ἀδρήστῳ τὴν ἀρχήν. τὰ τε δὴ ἄλλα οἱ Σικυνῶνιοι ἐτίμων τὸν Ἀδρηστον, καὶ δὴ πρὸς τὰ πάθεα αὐτοῦ τραγικοῖσι χοροῖσι ἐγέραιρον, τὸν μὲν Διόνυσον οὐ τιμέωντες, τὸν δὲ Ἀδρηστον. Κλεισθένης δὲ χοροὺς μὲν τῷ Διονύσῳ ἀπέδωκε

τὴν δὲ ἄλλην θυσίην τῷ Μελανίππῳ. ταῦτα μὲν ἐς Ἀδρηστόν οἱ πεποίητο. 68. Φυλὰς δὲ τὰς Δωριέων, ἵνα δὴ μὴ αἱ αὐταὶ ἔωσι τοῖσι Σικωνίοισι καὶ τοῖσι Ἀργείοισι, μετέβαλε ἐς ἄλλα οὐνόματα. ἔνθα καὶ πλείστον κατεγέλασε τῶν Σικωνίων· ἐπὶ γὰρ ὕος τε καὶ ὄνου τὰς ἐπωνυμίας μετατιθεῖς αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἐπέθηκε πλὴν τῆς ἐωυτοῦ φυλῆς· ταύτῃ δὲ τὸ οὐνομα ἀπὸ τῆς ἐωυτοῦ ἀρχῆς ἔθετο. οὔτοι μὲν δὴ Ἀρχέλαοι ἐκαλέοντο· ἕτεροι δὲ Ὑᾶται· ἄλλοι δὲ Ὀνεᾶται· ἕτεροι δὲ Χοιρεᾶται. Τούτοις τοῖσι οὐνόμασι τῶν φυλέων ἐχρέωντο οἱ Σικωνιοὶ καὶ ἐπὶ Κλεισθέneos ἄρχοντος, καὶ ἐκείνου τεθνεώτος ἔτι ἐπ' ἕτεα ἐξήκοντα· μετέπειτα μέντοι λόγον σφίσι δόντες μετέβαλον ἐς τοὺς Ὑλλέας καὶ Παμφύλους καὶ Δυμανάτας· τετάρτους δὲ αὐτοῖσι προσέθεντο ἐπὶ τοῦ Ἀδρήστου παιδὸς Αἰγιαλέος τὴν ἐπωνυμίην ποιεύμενοι κεκληῆσθαι Αἰγιαλέας.

69. Ταῦτα μὲν νυν ὁ Σικωνίος Κλεισθένης ἐπεποιήκεε. ὁ δὲ δὴ Ἀθηναῖος Κλεισθένης ἐὼν τοῦ Σικωνίου τούτου θυγατριδέος, καὶ τὸ οὐνομα ἐπὶ τούτου ἔχων, δοκέειν ἐμοὶ καὶ οὗτος ὑπεριδὼν Ἴωνας, ἵνα μὴ σφίσι αἱ αὐταὶ ἔωσι φυλαὶ καὶ Ἴωσι, τὸν ὁμώνυμον Κλεισθέnea ἐμιμήσατο. ὥς γὰρ δὴ τὸν Ἀθηναίων δῆμον πρότερον ἀπωσμένον τότε πάντα πρὸς τὴν ἐωυτοῦ μοίρην προσεθήκατο, τὰς φυλὰς μετωνόμασε, καὶ ἐποίησε πλεῦνας ἐξ ἐλασσόνων· δέκα τε δὴ φυλάρχους ἀντὶ τεσσέρων ἐποίησε, δέκα δὲ καὶ τοὺς δῆμους κατένεμε ἐς τὰς φυλάς. ἦν τε τὸν δῆμον προσθέμενος πολλῶ κατύπερθε τῶν ἀντιστασιωτέων. 70. Ἐν τῷ μέρει δὲ ἐσσούμενος ὁ Ἰσαγόρης ἀντιτεχνᾷται τάδε. ἐπικαλέεται Κλεομέnea τὸν Λακεδαιμόνιον γενόμενον ἐωυτῷ ξεῖνον ἀπὸ τῆς Πεισιστρατιδέων πολιορκίης. τὸν δὲ Κλεομέnea εἶχε αἰτίῃ φοιτᾶν παρὰ τοῦ Ἰσαγόρεω τὴν γυναῖκα. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα πέμπων ὁ Κλεομένης ἐς τὰς Ἀθήνας κήρυκα ἐξέβαλλε Κλεισθέnea, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους πολλοὺς Ἀθηναίων “ τοὺς ἐναγέας ” ἐπιλέγων. ταῦτα δὲ πέμπων ἔλεγε ἐκ διδαχῆς τοῦ Ἰσαγόρεω. οἱ μὲν γὰρ Ἀλκμαιωνίδαι καὶ οἱ συστρασιῶται αὐτέων εἶχον αἰ-

τὴν τοῦ φόνου τούτου· αὐτὸς δὲ οὐ μετεῖχε, οὐδ' οἱ φίλοι αὐτοῦ. 71. Οἱ δ' ἐναγέες Ἀθηναίων ὥδε ὠνομάσθησαν. ἦν Κύλων τῶν Ἀθηναίων ἀνὴρ Ὀλυμπιονίκης· οὗτος ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμησε. προσποιησάμενος δὲ ἐταιρητὴν τῶν ἡλικιωτῶν καταλαβεῖν τὴν ἀκρόπολιν ἐπειρήθη· οὐ δυνάμενος δὲ ἐπικρατῆσαι ἰκέτης ἵζετο πρὸς τῷ γαλμα. τούτους ἀνιστέασι μὲν οἱ πρυτάνεις τῶν Ναυκράρων, οἵπερ ἔνεμον τότε τὰς Ἀθήνας, ὑπεγγύους πλὴν θανάτου· φοβεῦσαι δὲ αὐτοὺς αἰτίη ἔχει Ἀλκμαιωνίδας. ταῦτα πρὸ τῆς Πεισιστράτου ἡλικίης ἐγένετο.

72. Κλεομένης δὲ ὡς πέμπων ἐξέβαλε Κλεισθέnea καὶ τοὺς ἐναγέας, Κλεισθένης μὲν αὐτὸς ὑπεξέσχε. μετὰ δὲ οὐδὲν ἦσσαν παρῆν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Κλεομένης οὐ σὺν μεγάλῃ χειρί· ὑπικόμενος δὲ ἀγηλατείει ἐπτακόσια ἐπίστια Ἀθηναίων τὰ οἱ ὑπέθετο ὁ Ἰσαγόρης. ταῦτα δὲ ποιήσας δεύτερα τὴν βουλὴν καταλύειν ἐπειράτο· τριηκοσίοισι δὲ τοῖσι Ἰσαγόρεω στασιώτησι τὰς ἀρχὰς ἐνεχείριζε. ἀντισταθείσης δὲ τῆς βουλῆς καὶ οὐ βουλομένης πείθεσθαι, ὃ τε Κλεομένης καὶ ὁ Ἰσαγόρης καὶ οἱ στασιῶται αὐτοῦ καταλαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν. Ἀθηναίων δὲ οἱ λοιποὶ τὰ αὐτὰ φρονήσαντες ἐπολιόρκεον αὐτοὺς ἡμέρας δύο· τῇ δὲ τρίτῃ ὑπόσπονδοι ἐξέρχονται ἐκ τῆς χώρας, ὅσοι ἔσαν αὐτῶν Λακεδαιμόνιοι. Ἐπετελέετο δὲ τῷ Κλεομένει ἡ φήμη· ὥς γὰρ ἀνέβη ἐς τὴν ἀκρόπολιν μέλλων δὴ αὐτὴν κατασχέσειν ἢ ἐς τὸ ἄδυτον τῆς θεοῦ ὡς προσερέων· ἡ δὲ ἱρητὴ ἐξαναστᾶσα ἐκ τοῦ θρόνου πρὶν ἢ τὰς θύρας αὐτὸν ἀμειψαί εἶπε· “ὦ ξεῖνε Λακεδαιμόνιε, πάλιν χώρει, μηδ' ἔσιθι ἐς τὸ ἱρόν· οὐ γὰρ θεμιτὸν Δωριεῦσι παριέναι ἐνθαῦτα.” ὁ δὲ εἶπε· “ὦ γύναι, ἀλλ' οὐ Δωριεὺς εἰμι, ἀλλ' Ἀχαιοός.” Ὁ μὲν δὴ τῇ κληδόνι οὐδὲν χρεώμενος ἐπεχείρησέ τε, καὶ τότε πάλιν ἐξέπιπτε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Τοὺς δὲ ἄλλους Ἀθηναῖοι κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ· ἐν δὲ αὐτοῖσι καὶ Τιμησίθεον τὸν Δελφὸν τοῦ ἔργα χειρῶν τε καὶ λήματος ἔχοιμ' ἂν μέγιστα καταλέξαι. οὗτοι μὲν νυν δεδεμένοι ἐτελεύτησαν.

73. Ἀθηναῖοι δὲ μετὰ ταῦτα Κλεισθέnea καὶ τὰ ἑπτακόσια ἐπίστια τὰ διωχθέντα ὑπὸ Κλεομένεος μεταπεμψάμενοι πέμπουσι ἀγγέλους ἐς Σάρδεις συμμαχίην βουλόμενοι ποιήσασθαι πρὸς Πέρσας· ἠπιστέατο γάρ σφι Λακεδαιμονίους τε καὶ Κλεομένεα ἐκπεπολεμῶσθαι. ἀπικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων ἐς τὰς Σάρδεις, καὶ λεγόντων τὰ ἐντεταλμένα, Ἀρταφέρνης ὁ Ὑστάσπεος Σαρδίῳ ὑπαρχος ἐπειρώτα τίνες ἔοντες ἄνθρωποι, καὶ πῇ γῆς οἰκημένοι δεοῖατο Περσέων σύμμαχοι γενέσθαι. πυθόμενος δὲ πρὸς τῶν ἀγγέλων ἀπεκορύφου σφι τάδε· εἰ μὲν διδοῦσι βασιλεῖ Δαρεΐῳ Ἀθηναῖοι γῆν τε καὶ ὕδωρ, ὁ δὲ συμμαχίην σφι συνετίθετο· εἰ δὲ μὴ διδοῦσι, ἀπαλλάσσεσθαι αὐτοὺς ἐκέλευε. Οἱ δὲ ἀγγελοι ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλόμενοι διδόναι ἔφασαν βουλόμενοι τὴν συμμαχίην ποιήσασθαι. οὗτοι μὲν δὴ ἀπελθόντες ἐς τὴν ἐωντῶν αἰτίας μεγάλας ἔχον.

74. Κλεομένης δὲ ἐπιστάμενος περιϋβρίσθαι ἔπεισι καὶ ἔργοισι ὑπ' Ἀθηναίων συνέλεγε ἐκ πάσης Πελοποννήσοι στρατὸν οὐ φράζων ἐς τὸ συλλέγει· τίσασθαι τε ἐθέλων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, καὶ Ἰσαγόρεα βουλόμενος τύραννον καταστήσαι· συνεξῆλθε γάρ οἱ οὗτος ἐκ τῆς ἀκροπόλιος. Κλεομένης τε δὴ στόλῳ μεγάλῳ ἐσέβαλε ἐς τὴν Ἐλευσίνα, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἀπὸ συνθήματος Οἰνόην αἰρέουσι καὶ Ὑσιὰς, δῆμους τοὺς ἐσχάτους τῆς Ἀττικῆς· Χαλκιδέες τε ἐπὶ τὰ ἕτερα ἐσίνοντο ἐπιόντες χώρους τῆς Ἀττικῆς. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ περ ἀμφιβολίῃ ἐχόμενοι Βοιωτῶν μὲν καὶ Χαλκιδέων ἐς ὕστερον ἔμελλον μνήμην ποιήσεσθαι· Πελοποννησίοισι δὲ εὐοῦσι ἐν Ἐλευσίνι ἀντία ἔθεντο τὰ ὄπλα. 75. Μελλόντων δὲ συνάψειν τὰ στρατόπεδα ἐς μάχην, Κορίνθιοι μὲν πρῶτοι σφὶ αὐτοῖσι δόντες λόγον ὥς οὐ ποιοῖεν τὰ δίκαια, μετεβάλλοντό τε καὶ ἀπαλλάσσοντο· μετὰ δὲ Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος ἔων καὶ οὗτος βασιλεὺς Σπαρτιητέων, καὶ συνεξαγαγὼν τε τὴν στρατιὴν ἐκ Λακεδαιμόνος, καὶ οὐκ ἔων διάφορος ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ Κλεομένει. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς διχοστασίης ἐτέθη νόμος ἐν Σπάρτῃ, μὴ ἐξεῖναι ἔπεισθαι ἀμφοτέρους τοὺς

βασιλῆας ἐξιούσης τῆς στρατιῆς· τέως γὰρ ἀμφότεροι εἶποντο· παραλυσόμενον δὲ τουτέων τοῦ ἑτέρου, καταλείπεσθαι καὶ τῶν Τυνδαριδέων τὸν ἕτερον· πρὸ τοῦ γὰρ δὴ καὶ οὗτοι ἀμφότεροι ἐπὶ κλητοῖ σφι ἐόντες εἶποντο. Τότε δὴ ἐν τῇ Ἐλευσίνῃ ὁρέοντες οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων τοὺς τε βασιλῆας τῶν Λακεδαιμονίων οὐκ ὁμολογέοντας, καὶ Κορινθίους ἐκλιπόντας τὴν τάξιν, οἷχοντο καὶ αὐτοὶ ἀπαλλασσόμενοι· 76. τέταρτον δὴ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἀπικόμενοι Δωριεες, δῖς τε ἐπὶ πολέμῳ ἐσβαλόντες, καὶ

δῖς ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πλήθους τοῦ Ἀθηναίων. πρῶτον μὲν, ὅτε καὶ Μέγαρα κατοίκησαν, οὗτος ὁ στόλος ἐπὶ Κόδρου βασιλεύοντος Ἀθηναίων ὀρθῶς ἂν καλέοιτο· δεύτερον δὲ καὶ τρίτον, ὅτε ἐπὶ Πεισιστρατιδέων ἐξέλασιν ὁρμηθέντες ἐκ Σπάρτης ἀπίκοντο· τέταρτον δὲ τότε, ὅτε ἐς Ἐλευσίνα Κλεομένης ἄγων Πελοποννησίους ἐσέβαλε. οὕτω τέταρτον τότε Δωριεες ἐσέβαλον ἐς Ἀθήνας.

77. Διαλυθέντος ὦν τοῦ στόλου τούτου ἀκλεῶς, ἐνθαῦτα Ἀθηναῖοι τίννυσθαι βουλόμενοι πρῶτα στρατηίην ποιεῦνται ἐπὶ Χαλκιδέας· Βοιωτοὶ δὲ τοῖσι Χαλκιδεῦσι βοηθέουσι ἐπὶ τὸν Εὐριπον. Ἀθηναίοισι δὲ ἰδοῦσι τοὺς βοηθοὺς ἔδοξε πρότερον τοῖσι Βοιωτοῖσι ἢ τοῖσι Χαλκιδεῦσι ἐπιχειρεῖν. συμβάλλουσί τε δὴ τοῖσι Βοιωτοῖσι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πολλῷ ἐκράτησαν· κάρτα δὲ πολλοὺς φονεύσαντες ἐπτακοσίους αὐτέων ἐζώγρησαν. Τῆς δὲ αὐτῆς ταύτης ἡμέρης οἱ Ἀθηναῖοι διαβάντες ἐς τὴν Εὐβοίαν συμβάλλουσι καὶ τοῖσι Χαλκιδεῦσι· νικήσαντες δὲ καὶ τούτους τετρακισχιλίους κληρούχους ἐπὶ τῶν ἵπποβοτέων τῇ χώρῃ λείπουσι· οἱ δὲ ἵπποβόται ἐκαλέοντο οἱ παχέες τῶν Χαλκιδέων. ὅσους δὲ καὶ τουτέων ἐζώγρησαν, ἅμα τοῖσι Βοιωτῶν ἐζωγρημένοισι εἶχον ἐν φυλακῇ ἐς πέδας δῆσαντες· χρόνῳ δὲ ἔλυσάν σφεας διμνέως ἀποτιμησάμενοι. τὰς δὲ πέδας αὐτέων ἐν τῇσι ἐδεδέεατο ἀνεκρέμασαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν, αἶπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἔσαν περιεοῦσαι, κρεμάμεναι ἐκ τειχέων περιπεφλευσμένων πυρὶ ὑπὸ τοῦ Μήδου, ἀντίον δὲ τοῦ μεγάρου τοῦ πρὸς ἐσπέρην τετραμ-

μένον. καὶ τῶν λύτρων τὴν δεκάτην ἀνέθηκαν ποιησάμενοι
τέθριππον χάλκεον· τὸ δὲ ἀριστερῆς χειρὸς ἔστηκε πρῶτον
ἐσιόντι ἐς τὰ προπύλαια τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἐπιγέγραπται
δέ οἱ τάδε·

Ἔθνεα Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων δαμάσαντες
παῖδες Ἀθηναίων ἔργμασιν ἐν πολέμου,
δεσμῷ ἐν ἀχλυνόεντι σιδηρέῳ ἔσβησαν ὕβριν·
τῶν ἵππους δεκάτην Παλλάδι τάσδ' ἔθεσαν.

78. Ἀθηναῖοι μὲν νυν ἠΐξηντο. δηλοῖ δὲ οὐ κατ' ἐν μού-
νον, ἀλλὰ πανταχῇ, ἢ ἰσηγορίῃ ὥς ἔστι χρῆμα σπουδαῖον·
εἰ καὶ Ἀθηναῖοι τυραννεύοντες μὲν οὐδαμῶν τῶν σφέας
περιοικούντων ἔσαν τὰ πολέμια ἀμείνους, ἀπαλλαχθέντες
δὲ τυράννων μακρῷ πρῶτοι ἐγένοντο. δηλοῖ ὦν ταῦτα, ὅτι
κατεχόμενοι μὲν ἐθελοκάκεον ὥς δεσπότη ἐργαζόμενοι·
ἐλευθερωθέντων δὲ αὐτὸς ἕκαστος ἐωυτῷ προθυμέετο κα-
τεργάζεσθαι. οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔπραττον.

79. Θηβαῖοι δὲ μετὰ ταῦτα ἐς θεὸν ἔπεμπον βουλόμε-
νοι τίσασθαι Ἀθηναίους. ἢ δὲ Πυθίῃ “ἀπὸ σφῶν μὲν
αὐτέων οὐκ ἔφη αὐτοῖσι εἶναι τίσιν, ἐς πολύφημον δὲ ἐξε-
νείκαντας ἐκέλευε τῶν ἄγχιστα δέεσθαι.” ἀπελθόντων
ὦν θεοπρόπων, ἐξέφερον τὸ χρηστήριον ἀλίην ποιησάμενοι.
ὥς ἐπυνθάνοντο δὲ λεγόντων αὐτέων τῶν ἄγχιστα δέ-
εσθαι, εἶπαν οἱ Θηβαῖοι ἀκουσάντες τουτέων· “Οὐκ ὦν
ἄγχιστα ἡμέων οἰκέουσι Ταναγραῖοί τε καὶ Κορωναῖοι καὶ
Θεσπείες, καὶ οὗτοι γε ἅμα ἡμῖν αἰεὶ μαχόμενοι προθύμως
συνδιαφέρουσι τὸν πόλεμον; τί δεῖ τούτων γε δέεσθαι;
ἀλλὰ μᾶλλον μὴ οὐ τοῦτο ἢ τὸ χρηστήριον.” 80. Τοι-
αῦτα δὴ ἐπιλεγόμενων, εἶπε δὴ κοτε μαθὼν τις· “Ἐγὼ μοι
δοκέω συνιέναι τὸ ἐθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ μαντήϊον. Ἀσω-
ποῦ λέγονται γενέσθαι θυγατέρες Θήβῃ τε καὶ Αἰγίνα·
τουτέων ἀδελφεῶν ἐουσέων, δοκέω ἡμῖν Αἰγινητέων δέ-
εσθαι τὸν θεὸν χρῆσαι τιμωρητῆρων γενέσθαι.” καὶ οὐ
γάρ τις ταύτης ἀμείνων γνώμη ἐδόκεε φαίνεσθαι, αὐτίκα
πέμψαντες ἐδέοντο Αἰγινητέων, ἐπικαλεόμενοι κατὰ τὸ

χρηστήριόν σφι βοηθείην, ὡς ἐόντων ἀγχιστέων. οἱ δὲ σφι αἰτέουσι ἐπικουρίην τοὺς Αἰακίδας συμπέμπειν ἔφασαν.

81. Πειρησαμένων δὲ τῶν Θηβαίων κατὰ τὴν συμμαχίην τῶν Αἰακιδέων, καὶ τρηχέως περιεφθέντων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, αὐτὶς οἱ Θηβαῖοι πέμψαντες τοὺς μὲν Αἰακίδας σφι ἀπεδίδοσαν, τῶν δὲ ἀνδρῶν ἐδέοντο. Αἰγινῆται δὲ εὐδαιμονίῃ τε μεγάλη ἐπαρθέντες, καὶ ἔχθρης παλαιῆς ἀναμνησθέντες ἐχούσης ἐς Ἀθηναίους, τότε Θηβαίων δεηθέντων πόλεμον ἀκήρυκτον Ἀθηναίοισι ἐπέφερον. ἐπικειμένων γὰρ αὐτέων Βοιωτοῖσι, ἐπιπλώσαντες μακρῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν κατὰ μὲν ἔσυραν Φάληρον, κατὰ δὲ τῆς ἄλλης παραλίας πολλοὺς δῆμους· ποιεῦντες δὲ ταῦτα μεγάλως Ἀθηναίους ἐσινέοντο.

82. Ἡ δὲ ἔχθρη ἢ προοφειλομένη ἐς Ἀθηναίους ἐκ τῶν Αἰγινητέων ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς τοιῆσδε. Ἐπιδαυρίοισι ἢ γῇ καρπὸν οὐδένα ἀνεδίδου. περὶ ταύτης ὦν τῆς συμφορῆς οἱ Ἐπιδαῦριοι ἐχρέωντο ἐν Δελφοῖσι· ἢ δὲ Πυθίῃ σφέας ἐκέλενε Δαμίης τε καὶ Αὐξησίης ἀγάλματα ἰδρῦσασθαι, καὶ σφι ἰδρυσάμενοισι ἄμεινον συνοίσεσθαι. ἐπειρώτεον ὦν οἱ Ἐπιδαῦριοι κότερα χαλκοῦ ποίονται τὰ ἀγάλματα, ἢ λίθου· ἢ δὲ Πυθίῃ οὐδέτερα τούτων ἔα, ἀλλὰ ξύλου ἡμέρης ἐλαίης. Ἐδέοντο ὦν οἱ Ἐπιδαῦριοι Ἀθηναίων ἐλαίην σφι δοῦναι ταμέσθαι, ἱρωτάτας δὲ κείνας νομίζοντες εἶναι· λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐλαῖαι ἔσαν ἄλλοθι γῆς οὐδαμοῦ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, ἢ Ἀθήνησι. οἱ δὲ ἐπὶ τοῖσδε δώσειν ἔφασαν, ἐπ' ᾧ ἀπάξουσιν ἔτεος ἐκάστου τῇ Ἀθηναίῃ τῇ Πολιάδι ἱρά, καὶ τῷ Ἐρεχθέϊ. καταινέσαντες δ' ἐπὶ τούτοις οἱ Ἐπιδαῦριοι τῶν τε ἐδέοντο ἔτυχον, καὶ ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐλαιέων τουτέων ποιησάμενοι ἰδρύσαντο· καὶ ἢ τε γῇ σφι ἔφερε, καὶ Ἀθηναίοισι ἐπετέλεον τὰ συνέθεντο.

83. Τοῦτον δ' ἔτι τὸν χρόνον, καὶ πρὸ τοῦ, Αἰγινῆται Ἐπιδαυρίων ἤκουον, τά τε ἄλλα, καὶ δίκας διαβαίνοντες ἐς Ἐπίδαυρον ἐδίδοσάν τε καὶ ἐλάμβανον παρ' ἀλλήλων οἱ Αἰγινῆται. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε νῆας τε πηξάμενοι, καὶ ἀγνωμοσύνη χρησάμενοι ἀπέστησαν ἀπο

τῶν Ἐπιδαυρίων. ἅτε δὲ ἑόντες διάφοροι δηλέοντο αὐτοὺς, ὥστε δὴ θαλασσοκράτορες ἑόντες· καὶ δὴ καὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτα τῆς τε Δαμίης καὶ τῆς Αὐξησίης ὑπαιρέονται αὐτέων, καὶ σφεα ἐκόμισάν τε καὶ ἰδρύσαντο τῆς σφετέρης χώρας ἐς τὴν μεσόγαιαν, τῇ Οἷῃ μὲν ἔστι οὔνομα, στάδια δὲ μάλιστά κη ἀπὸ τῆς πόλιος ὡς εἴκοσι ἀπέχει. ἰδρυσάμενοι δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ θυσίησί τε σφεα καὶ χοροῖσι γυναικῆϊοισι κερτόμοισι ἰλάσκοντο, χορηγῶν ἀποδεικνυμένων ἑκατέρῃ τῶν δαιμόνων δέκα ἀνδρῶν· κακῶς δὲ ἡγόρευον οἱ χοροὶ ἄνδρα μὲν οὐδένα, τὰς δὲ ἐπιχωρίας γυναῖκας. ἔσαν δὲ καὶ τοῖσι Ἐπιδαυρίοισι αἱ τοιαῦται ἱεροργαίαι. εἰσὶ δὲ σφι καὶ ἄρρητοι ἱεροργαίαι. 84. Κλεφθέντων δὲ τῶνδε τῶν ἀγαλμάτων, οἱ Ἐπιδαυριοὶ τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰ συνέθεντο οὐκ ἐπετέλεον. πέμψαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐμήνιον τοῖσι Ἐπιδαυρίοισι· οἱ δὲ ἀπέφαινον λόγῳ ὥς οὐκ ἀδικοῖεν· ὅσον μὲν γὰρ χρόνον εἶχον τὰ ἀγάλματα ἐν τῇ χώρῃ, ἐπιτελέειν τὰ συνέθεντο· ἐπεὶ δὲ ἐστερηῆσθαι αὐτέων, οὐ δίκαιον εἶναι ἀποφέρειν ἔτι, ἀλλὰ τοὺς ἔχοντας αὐτὰ Αἰγινήτας πρήσσεσθαι ἐκέλευον. Πρὸς ταῦτα Ἀθηναῖοι ἐς Αἶγιναν πέμψαντες ἀπαίτεον τὰ ἀγάλματα· οὐ δὲ Αἰγινῆται ἔφασαν σφίσι τε καὶ Ἀθηναίοισι εἶναι οὐδὲν πρῆγμα. 85. Ἀθηναῖοι μὲν νυν λέγουσι, μετὰ τὴν ἀπαίτησιν ἀποσταλῆναι τριήρεϊ μιῇ τῶν ἀστῶν τούτους, οἱ ἀποπεμφθέντες ἀπὸ τοῦ κοινού, καὶ ἀπικόμενοι ἐς Αἶγιναν, τὰ ἀγάλματα ταῦτα ὡς σφετέρων ξύλων ἑόντα ἐπειρῶντο ἐκ τῶν βάθρων ἐξανασπᾶν, ἵνα σφέα ἀνακομίσωνται· οὐ δυναμένους δὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ αὐτέων κρατῆσαι, περιβαλόντας σχοινία ἔλκειν τὰ ἀγάλματα. καὶ σφι ἔλκουσι βροντήν τε καὶ ἄμα τῇ βροντῇ σεισμὸν ἐπιγενέσθαι· τοὺς δὲ τριηρίτας τοὺς ἔλκοντας ὑπὸ τουτέων ἀλλοφρονῆσαι· παθόντας δὲ τοῦτο κτείνειν ἀλλήλους ἅτε πολεμίους, ἐς ὃ ἐκ πάντων ἓνα λειφθέντα ἀνακομισθῆναι αὐτὸν ἐς Φάληρον. 86. Ἀθηναῖοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι. Αἰγινῆται δὲ οὐ νηὶ μιῇ ἀπικέσθαι Ἀθηναίους· μίην μὲν γὰρ, καὶ ὀλίγῳ πλεῦνας μίης, καὶ εἴ σφι ἔτυ-

χον ἐοῦσαι νέες, ἀπαμύνασθαι ἂν εὐπετέως· ἀλλὰ πολλῇσι νηυσὶ ἐπιπλέειν σφι ἐπὶ τὴν χώραν· αὐτοὶ δὲ σφι εἶξαι, καὶ οὐ διαναυμαχῆσαι. οὐκ ἔχουσι δὲ τοῦτο διασημῆναι ἀτρεκέως, οὔτε εἰ ἔσσονες συγγινωσκόμενοι εἶναι τῇ ναυμαχίῃ κατὰ τοῦτο εἶξαν, οὔτε εἰ βουλόμενοι ποιῆσαι οἶόν τι καὶ ἐποίησαν. Ἀθηναίους μὲν νυν, ἐπεὶ τέ σφι οὐδεὶς ἐς μάχην κατίστατο, ἀποβάντας ἀπὸ τῶν νεῶν τράπεσθαι πρὸς τὰ ἀγάλματα· οὐ δυναμένους δὲ ἀνασπᾶσαι ἐκ τῶν βάθρων αὐτὰ, οὔτω δὴ περιβαλλομένους σχοινία ἔλκειν, ἐς οὗ ἑλκόμενα τὰ ἀγάλματα ἀμφότερα τῶντὸ ποιῆσαι· ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, ἄλλω δὲ τεω· ἐς γούνατα γάρ σφι αὐτὰ πεσέειν, καὶ τὸν ἀπὸ τούτου χρόνον διατελέειν οὔτω ἔχοντα. Ἀθηναίους μὲν δὴ ταῦτα ποίεειν· σφέας δὲ Αἰγινῆται λέγουσι πυθομένους τοὺς Ἀθηναίους ὥς μέλλοιεν ἐπὶ σφέας στρατεύεσθαι ἐτοίμους Ἀργεῖους ποιεέσθαι. τοὺς τε δὴ Ἀθηναίους ἀποβεβάναι ἐς τὴν Αἰγιναίην, καὶ παρεῖναι βοηθέοντάς σφι τοὺς Ἀργεῖους· καὶ λαθεῖν τε ἐξ Ἐπιδαύρου διαβάντας ἐς τὴν νῆσον, καὶ οὐ προακηκούσι τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπιπεσέειν ὑποταγομένους τὸ ἀπὸ τῶν νεῶν· ἅμα τε ἐν τούτῳ τὴν βροντὴν τε γενέσθαι καὶ τὸν σεισμόν αὐτοῖσι. 87. Λέγεται μὲν νυν ὑπ' Ἀργείων τε καὶ Αἰγινητέων τάδε. ὁμολογέεται δὲ καὶ ὑπ' Ἀθηναίων ἓνα μῦνον τὸν ἀποσθθέντα αὐτέων ἐς τὴν Ἀττικὴν γενέσθαι· πλὴν Ἀργεῖοι μὲν λέγουσι αὐτέων τὸ Ἀττικὸν στρατόπεδον διαφθειράντων τὸν ἓνα τοῦτον περιγενέσθαι, Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ δαιμονίου· περιγειέσθαι μέντοι οὐδὲ τοῦτον τὸν ἓνα, ἀλλ' ἀπολέσθαι τρόπῳ τοιῷδε. κομισθεὶς γὰρ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπήγγειλε τὸ πάθος· πυθομένας δὲ τὰς γυναῖκας τῶν ἐπ' Αἰγιναν στρατευσαμένων ἀνδρῶν, δεινόν τι ποιησαμένας κεῖνον μῦνον ἐξ ἀπάντων σωθῆναι, πέριξ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον λαβούσας, καὶ κεντεύσας τῇσι περόνῃσι τῶν ἱματίων εἰρωτᾶν ἐκάστην αὐτέων ὅκη εἶη ὁ ἐωυτῆς ἀνὴρ, καὶ τοῦτον μὲν οὔτω διαφθαρῆναι. Ἀθηναίοισι δὲ ἔτι τοῦ πάθεος δεινότερόν τι δοῖναι εἶναι τὸ τῶν γυναικῶν ἔργον.

ἄλλο μὲν δὴ οὐκ ἔχειν ὅτεω ζημιώσωσι τὰς γυναῖκας, τὴν δὲ ἐσθῆτα μετέβαλλον αὐτέων ἐς τὴν Ἰάδα· ἐφόρεον γὰρ δὴ πρὸ τοῦ αἰ τῶν Ἀθηναίων γυναῖκες ἐσθῆτα Δωρίδα τῇ Κορινθίῃ παραπλησιωτάτην· μετέβαλλον ὦν ἐς τὸν λίνεον κιθῶνα, ἵνα δὴ περόνησι μὴ χρέωνται. ἔστι δὲ ἀληθεῖ λόγῳ χρεωμένοισι οὐκ Ἰὰς αὕτη ἢ ἐσθῆς τὸ παλαιόν, ἀλλὰ Κάειρα· ἐπεὶ ἢ γε Ἑλληνικὴ ἐσθῆς πᾶσα ἢ ἀρχαίη τῶν γυναικῶν ἢ αὕτη ἦν τὴν νῦν Δωρίδα καλέομεν.

88. Τοῖσι δὲ Ἀργείοισι καὶ τοῖσι Αἰγινήτησι καὶ πρὸς ταῦτα ἔτι τότε ποιῆσαι νόμον εἶναι παρά σφι ἐκατέροισι· τὰς περόνας ἡμιολίας ποιέεσθαι τοῦ τότε κατεστεῶτος μέτρου, καὶ ἐς τὸ ἱρὸν τῶν θεῶν τουτέων περόνας μάλιστα ἀνατιθέναι τὰς γυναῖκας· Ἀττικὸν δὲ μήτε τι ἄλλο προσφέρειν πρὸς τὸ ἱρὸν, μήτε κέραμον, ἀλλ' ἐκ χυτρίδων ἐπιχωριέων νόμον τὸ λοιπὸν αὐτόθι εἶναι πίνειν. Ἀργείων μὲν νυν καὶ Αἰγινητέων αἱ γυναῖκες ἔκ τε τόσου κατ' ἕριν τῶν Ἀθηναίων περόνας ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐφόρεον μέζοντας ἢ πρὸ τοῦ.

89. Τῆς δὲ ἔχθρης τῆς πρὸς Αἰγινήτας Ἀθηναίοισι γενομένης ἀρχὴ κατὰ τὰ εἴρηται ἐγένετο. Τότε δὴ Θηβαίων ἐπικαλεομένων, προθύμως τῶν περὶ τὰ ἀγάλματα γενομένων ἀναμνησκόμενοι οἱ Αἰγινῆται ἐβόηθηον τοῖσι Βοιωτοῖσι. Αἰγινῆταί τε δὴ ἐδῆεν τῆς Ἀττικῆς τὰ παραθαλάσσια· καὶ Ἀθηναίοισι ὀρμεωμένοισι ἐπ' Αἰγινήτας στρατεύεσθαι ἤλθε μαντήϊον ἐκ Δελφῶν “ἐπισχόντας ἀπὸ τοῦ Αἰγινητέων ἀδικίου τριήκοντα ἔτεα, τῷ ἐνὶ καὶ τριηκοστῷ Αἰακῷ τέμενος ἀποδέξαντας ἄρχεσθαι τοῦ πρὸς Αἰγινήτας πολέμου· καὶ σφι χωρήσειν τὰ βούλονται. ἦν δὲ αὐτίκα ἐπιστρατεύονται, πολλὰ μὲν σφεας ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ χρόνου πείσεσθαι, πολλὰ δὲ καὶ ποιήσειν· τέλος μέντοι καταστρέψεσθαι.” Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἄκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι, τῷ μὲν Αἰακῷ τέμενος ἀπέδεξαν τοῦτο τὸ νῦν ἐπὶ τῆς ἀγορῆς ἱδρύται· τριήκοντα δὲ ἔτεα οὐκ ἀνέσχοντο ἀκούσαντες ὅκως χρεῶν εἴη ἐπισχεῖν πεπονθότας πρὸς Αἰγινητέων ἀνάρσια.

90. Ἐς τιμωρίην δὲ

παρασκευαζομένοισι αὐτοῖσι ἐκ Λακεδαιμονίων πρῆγμα ἐγειρόμενον ἐμπόδιον ἐγένετο. πυθόμενοι γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ ἐκ τῶν Ἀλκμαιωνιδέων ἐς τὴν Πυθίην μεμηχανημένα, καὶ τὰ ἐκ τῆς Πυθίης ἐπὶ σφέας τε καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας, συμφορὴν ἐποיעῦντο διπλῆν, ὅτι τε ἄνδρας ξείνους σφι ἐόντας ἐξεληλάκεσαν ἐκ τῆς ἐκείνων, καὶ ὅτι ταῦτα ποιήσασι χάρις οὐδεμίῃ ἐφαίνετο πρὸς τῶν Ἀθηναίων. Ἔτι τε πρὸς τούτοις ἐνῆγόν σφας οἱ χρησμοὶ λέγοντες πολλά τε καὶ ἀνάρσια ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐξ Ἀθηναίων, τῶν πρότερον μὲν ἔσαν ἀδαέες, τότε δὲ Κλεομένεος κομίσαντος ἐς Σπάρτην ἐξέμαθον. ἐκτίησατο δὲ ὁ Κλεομένης ἐκ τῆς Ἀθηναίων ἀκροπόλιος τοὺς χρησμούς, τοὺς ἔκτηντο μὲν πρότερον οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐξελαυνόμενοι δὲ ἔλιπον ἐν τῷ ἱρῷ καταλειφθέντας δὲ ὁ Κλεομένης ἀνέλαβε.

91. Τότε δὲ ὡς ἀνέλαβον οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς χρησμούς, καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐώρεον αὐξομένους, καὶ οὐδαμῶς ἐτοίμους ἐόντας πείθεσθαι σφι, νόῳ λαβόντες ὡς ἐλεύθερον μὲν ἐὼν τὸ γένος τὸ Ἀττικὸν ἰσόρροπον τῷ ἐωυτῶν ἂν γίνοιτο, κατεχόμενον δὲ ὑπὸ τυραννίδος ἀσθενὲς καὶ πειθαρχέεσθαι ἐτοῖμον· μαθόντες δὲ τουτέων ἕκαστα μετεπέμποντο Ἰππίην τὸν Πεισιστράτου ἀπὸ Σιγείου τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἐς ὃ καταφεύγουσι οἱ Πεισιστρατίδαι. Ἐπεὶ τε δὲ σφι Ἰππίης καλούμενος ἦκε, μεταπεμψάμενοι καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἀγγέλους ἔλεγόν σφι Σπαρτιῆται τάδε· “Ἄνδρες σύμμαχοι, συγγινώσκομεν αὐτοῖσι ἡμῖν οὐ ποιήσασι ὀρθῶς. ἐπαρθέιντες γὰρ κιβδήλοισι μαντηίοις, ἄνδρας ξείνους ἐόντας ἡμῖν τὰ μάλιστα, καὶ ἀναδεκομένους ὑποχειρίας παρέξειν τὰς Ἀθήνας, τούτους ἐκ τῆς πατρίδος ἐξηλάσαμεν, καὶ ἔπειτα ποιήσαντες ταῦτα δήμῳ ἀχαρίστῳ παρεδώκαμεν τὴν πόλιν· ὅς ἐπεὶ τε δι’ ἡμέας ἐλευθερωθεὶς ἀνέκνυε, ἡμέας μὲν καὶ τὸν βασιλῆα ἡμέων περιϋβρίσας ἐξέβαλε, δόξαν δὲ φύσας αὐξάνεται· ὥστε ἐκμεμαθήκασι μάλιστα μὲν οἱ περίοικοι αὐτέων Βοιωτοὶ καὶ Χαλκιδέες, τάχα δὲ τις καὶ ἄλλος ἐκμαθήσεται ἀμαρτῶν. ἐπεὶ τε δὲ ἐκεῖνα ποιήσαντες

ἡμάρτομεν, νῦν πειρησόμεθά σφεας ἅμα ὑμῖν ἀκεόμενοι τίσασθαι. αὐτοῦ γὰρ τούτου εἵνεκεν τόνδε τε τὸν Ἴππῖην μετεπεμψάμεθα, καὶ ὑμέας ἀπὸ τῶν πολλίων, ἵνα κοινῶ τε λόγῳ καὶ κοινῶ στόλῳ ἐσαγαγόντες αὐτὸν ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποδῶμεν τὰ καὶ ἀπελόμεθα.”

92. (1) Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον· τῶν δὲ συμμάχων τὸ πλῆθος οὐκ ἐνεδέκετο τοὺς λόγους. οἱ μὲν νῦν ἄλλοι ἡσυχίην ἤγον, Κορίνθιος δὲ Σωσικλέης ἔλεξε τάδε· “Ἡ δὴ ὅτε οὐρανὸς ἐσται ἐνερθε τῆς γῆς, καὶ ἡ γῆ μετέωρος ὑπὲρ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἄνθρωποι νομὸν ἐν θαλάσῃ ἔξουσι, καὶ οἱ ἰχθύες τὸν πρότερον ἄνθρωποι, ὅτε γε ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἰσκρατίας καταλύοντες τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις κατὰγειν παρασκευάζεσθε· τοῦ οὔτε ἀδικώτερον οὐδέν ἐστι κατ’ ἀνθρώπους, οὔτε μαιφονώτερον. Εἰ γὰρ δὴ τοῦτό γε δοκέει ὑμῖν εἶναι χρηστὸν, ὥστε τυραννεύεσθαι τὰς πόλεις, αὐτοὶ πρῶτοι τύραννον καταστησάμενοι παρὰ σφίσι αὐτοῖσι, οὕτω καὶ τοῖσι ἄλλοισι δίζησθε κατιστάναι. νῦν δὲ αὐτοὶ ἄπειροι ἐόντες τυράννων, καὶ φυλάσσοντες δεινότατα τοῦτο ἐν τῇ Σπάρτῃ μὴ γενέσθαι, παραχρᾶσθε ἐς τοὺς συμμάχους. εἰ δὲ αὐτοὶ ἔμπειροι ἔατε, κατὰπερ ἡμεῖς, εἴχετε ἂν περὶ αὐτοῦ γνώμας ἀμείνονας συμβάλλεσθαι ἢ περ νῦν. 92. (2) Κορινθίοισι γὰρ ἦν πόλις κατάστασις τοιήδε. ἦν ὀλιγαρχία, καὶ οὗτοι Βακχιάδαι καλεόμενοι ἔνεμον τὴν πόλιν· ἐδίδοσαν δὲ καὶ ἤγοντο ἐξ ἀλλήλων. Ἀμφίονι δὲ ἐόντι τουτέων τῶν ἀνδρῶν γίνεται θυγάτηρ χολή· οὖνομα δὲ οἱ ἦν Λάβδα. ταύτην Βακχιάδων γὰρ οὐδεὶς ἠθέλε γῆμαι ἵσχει Ἡετίων ὁ Ἐχεκράτεος, δῆμον μὲν ἐκ Πέτρης ἐὼν, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν Λαπιθῆς τε καὶ Καινίδης· ἐκ δὲ οἱ ταύτης τῆς γυναικὸς, οὐδ’ ἐξ ἄλλης, παῖδες ἐγίνοντο. ἐστάλη ὦν ἐς Δελφούς περὶ γόνου. ἐσιόντα δὲ αὐτὸν ἰθέως ἡ Πυθίη προσαγορεύει τοισίδε τοῖσι ἔπεσι·

Ἡετίων, οὔτις σε τίει πολύτιμον ἐόντα.

Λάβδα κύει, τέξει δ’ ὀλοοίτροχον· ἐν δὲ πεσεῖται ἀνδράσι μονάρχοισι, δικαιώσει δὲ Κόρινθον.

ταῦτα χρησθέντα τῷ Ἡετίωνι ἐξαγγέλλεται κως τοῖσι Βακχιάδῃσι, τοῖσι τὸ μὲν πρότερον γενόμενον χρηστήριον ἐς Κόρινθον ἦν ἄσημον, φέρον τε ἐς τὴν αὐτὴν καὶ τὸ τοῦ Ἡετίωνος, καὶ λέγον ὧδε·

Αἰετὸς ἐν πέτρῃσι κύει· τέξει δὲλέοντα
καρτερὸν, ὠμῆσθην· πολλῶν δ' ὑπὸ γούνατα λύσει.
Ταῦτά νυν εὖ φράζεσθε Κορίνθιοι, οἱ περὶ καλὴν
Πειρήνην οἰκεῖτε καὶ ὀφρυνόεντα Κόρινθον.

92. (3) Τοῦτο μὲν δὴ τοῖσι Βακχιάδῃσι πρότερον γενόμενον ἦν ἀτέκμαρτον· τότε δὲ, τὸ Ἡετίωνι γενόμενον ὡς ἐπύθοντο, αὐτίκα καὶ τὸ πρότερον συνῆκαν ἐὼν συνωδὸν τῷ Ἡετίωνος. συνέντες δὲ καὶ τοῦτο εἶχον ἐν ἡσυχίᾳ ἐθέλοντες τὸν μέλλοντα Ἡετίωνι γενέσθαι γόνον διαφθεῖραι. ὡς δ' ἔτεκε ἡ γυνὴ τάχιστα, πέμπουσι σφέων αὐτέων δέκα ἐς τὸν δῆμον ἐν τῷ κατοίκητο Ἡετίων ἀποκτενέοντας τὸ παιδίον. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς τὴν Πέτρην, καὶ παρελθόντες ἐς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἡετίωνος αἶτεον τὸ παιδίον· ἡ δὲ Λάβδα εἰδυῖα τε οὐδὲν τῶν εἴνεκα ἐκεῖνοι ἀπικοίατο, καὶ δοκέουσά σφεας φιλοφροσύνης τοῦ πατρὸς εἴνεκα αἰτέειν, φέρουσα ἐνεχείρισε αὐτέων ἐνί. τοῖσι δὲ ἄρα ἐβεβούλευτο κατ' ὁδὸν τὸν πρῶτον αὐτέων λαβόντα τὸ παιδίον προσουδίσαι. ἐπεὶ τε ὧν ἔδωκε φέρουσα ἡ Λάβδα, τὸν λαβόντα τῶν ἀνδρῶν θείῃ τύχῃ προσεγέλασε τὸ παιδίον· καὶ τὸν φρασθέντα τοῦτο οἰκτός τις ἴσχει ἀποκτεῖναι· κατοικτεῖρας δὲ παραδιδού τῷ δευτέρῳ· ὁ δὲ τῷ τρίτῳ· οὕτω δὲ διεξῆλθε διὰ πάντων τῶν δέκα παραδιδόμενον, οὐδενὸς βουλομένου διεργάσασθαι. Ἀποδόντες ὧν ὀπίσω τῇ τεκούσῃ τὸ παιδίον, καὶ ἐξελθόντες ἔξω ἐστεῶτες ἐπὶ τῶν θυρέων ἀλλήλων ἄπτοντο καταιτιώμενοι, καὶ μάλιστα τοῦ πρώτου λαβόντος, ὅτι οὐκ ἐποίησε κατὰ τὰ δεδογμένα· ἐς δὲ δὴ σφί χρόνου ἐγγινομένου ἔδοξε αὐτῖς παρελθόντας πάντας τοῦ φόνου μετίσχειν. 92. (+) Ἔδει δὲ ἐκ τοῦ Ἡετίωνος γόνον Κορίνθῳ κακὰ ἀναβλαστῆναι. ἡ Λάβδα γὰρ πάντα ταῦτα ἤκουε ἐστεῶσα πρὸς αὐτῇσι τῇσι θύρῃσι· δείσασα

δὲ μή σφι μεταδόξῃ, καὶ τὸ δεύτερον λαβόντες τὸ παιδίον ἀποκτείνωσι, φέρουσα κατακρύπτει ἐς τὸ ἀφραστότατόν οἱ ἐφαίνετο εἶναι ἐς κυψέλην, ἐπισταμένη ὥς εἰ ὑποστρέψαντες ἐς ζήτησιν ἀπικοίατο πάντα ἐρευνήσκειν μέλλοιεν· τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ἐλθοῦσι δὲ καὶ διζημένοισι αὐτοῖσι ὥς οὐκ ἐφαίνετο, ἐδόκεε ἀπαλλάσσεσθαι, καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἀποπέμψαντας, ὥς πάντα ποιήσειαν τὰ ἐκεῖνοι ἐνετείλαντο. οἱ μὲν δὴ ἀπελθόντες ἔλεγον ταῦτα.

92. (5) Ἡετίωνι δὲ μετὰ ταῦτα ὁ παῖς αὐξάνετο· καὶ οἱ διαφυγόντι τοῦτον τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς κυψέλης ἐπυνυμίην Κύψελος οὖνομα ἐτέθη. Ἀνδρωθέντι δὲ καὶ μαντευομένῳ Κυψέλῳ ἐγένετο ἀμφιδέξιον χρηστήριον ἐν Δελφοῖσι, τῷ πίσυνος γενόμενος ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔσχε Κόρινθον. ὁ δὲ χρησμὸς ὅδε ἦν·

ἽΟλβιος οὗτος ἀνὴρ ὅς ἐμὸν δόμον ἐσκαταβαίνει,
Κύψελος Ἡετίδης, βασιλεὺς κλεινοῖο Κορίνθου·
αὐτὸς, καὶ παῖδες, παίδων γε μὲν οὐκέτι παῖδες.

Τὸ μὲν δὴ χρηστήριον τοῦτο ἦν. τυραννεύσας δὲ ὁ Κύψελος τοιοῦτος δὴ τις ἀνὴρ ἐγένετο· πολλοὺς μὲν Κορινθίων ἐδίωξε, πολλοὺς δὲ χρημάτων ἀπεστέρησε, πολλῷ δ' ἔτι πλείστους τῆς ψυχῆς.

92. (6) Ἀρξάντος δὲ τούτου ἐπὶ τριήκοντα ἔτεα, καὶ διαπλέξαντος τὸν βίον εὖ, διάδοχος οἱ τῆς τυραννίδος ὁ παῖς Περίανδρος γίνεται. Ὁ τοίνυν Περίανδρος κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ἡπιώτερος τοῦ πατρός. ἐπεὶ τε δὲ ὠμίλησε δι' ἀγγέλων Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτου τυράννῳ, πολλῷ ἔτι ἐγένετο Κυψέλου μισοφονώτερος. πέμψας γὰρ παρὰ Θρασύβουλον κήρυκα, ἐπυνθάνετο ὄντινα ἂν τρόπον ἀσφαλέστατον καταστησάμενος τῶν πρηγμάτων κάλλιστα τὴν πόλιν ἐπιτροπεύοι. Θρασύβουλος δὲ τὸν ἐλθόντα παρὰ τοῦ Περιάνδρου ἐξῆγε ἔξω τοῦ ἄστεος· ἐσβὰς δὲ ἐς ἄρουραν ἐσπαρμένην, ἅμα τε διεξῆιε τὸ λήϊον ἐπειρωτῶν τε καὶ ἀναποδίζων τὸν κήρυκα κατὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἄπιξιν, καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὅκως τινὰ ἴδοι τῶν ἀσταχύων ὑπερέχοντα· κολούων δὲ ἔρριπτε, ἐς ὃ τοῦ λήϊου

τὸ κάλλιστόν τε καὶ βαθύτατον διέφθειρε τρόπῳ τοιούτῳ· διεξελθὼν δὲ τὸ χωρίον, καὶ ὑποθέμενος ἔπος οὐδὲν, ἀποπέμπει τὸν κήρυκα. Νοστήσαντος δὲ τοῦ κήρυκος εἰς τὴν Κόρινθον, ἣν πρόθυμος πυνθάνεσθαι τὴν ὑποθήκην ὁ Περίανδρος. ὁ δὲ οὐδὲν οἱ ἔφη Θρασύβουλον ὑποθέσθαι· θωμάζειν τε αὐτοῦ, παρ' οἷόν μιν ἄνδρα ἀποπέμψειε, ὡς παραπλήγᾳ τε καὶ τῶν ἐωυτοῦ σινάμωρον· ἀπηγεόμενος τὰ περ πρὸς Θρασυβούλου ὁπώπее. 92. (1) Περίανδρος δὲ συνιείς τὸ ποιηθὲν, καὶ νόφ' ἰσχων ὡς οἱ ὑπετίθετο Θρασύβουλος τοὺς ὑπειρόχους τῶν ἀστῶν φονεύειν, ἐνθαῦτα δὴ πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε εἰς τοὺς πολίητας. ὅσα γὰρ Κύψελος ἀπέλιπε κτείνων τε καὶ διώκων, Περίανδρός σφεα ἀπετέλεσε. Μιῇ δὲ ἡμέρῃ ἀπέδυσσε πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας διὰ τὴν ἐωυτοῦ γυναῖκα Μέλισσαν. πέμψαντι γάρ οἱ εἰς Θεσπρωτοὺς ἐπ' Ἀχέροντα ποταμὸν ἀγγέλους ἐπὶ τὸ νεκυομαντήϊον παρακαταθήκης πέρι ξεινικῆς, οὔτε σημανέειν ἔφη ἢ Μέλισσα ἐπιφανείσα, οὔτε κατερέειν ἐν τῷ κέεται χώρῳ ἢ παρακαταθήκῃ· ῥιγοῦν τε γὰρ, καὶ εἶναι γυμνή· τῶν γάρ οἱ συγκατέθαψε εἰμάτων ὄφελος εἶναι οὐδὲν οὐ κατακαυθέντων. μαρτύριον δὲ οἱ εἶναι ὡς ἀληθέα ταῦτα λέγει, ὅτι ἐπὶ ψυχρὸν τὸν ἵπνον Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε. Ταῦτα δὲ ὡς ὀπίσω ἀπηγγέλη τῷ Περιάνδρῳ, πιστὸν γάρ οἱ ἦν τὸ συμβόλαιον, ὅς νεκρῷ εὐοση Μελίσσῃ ἐμίγη, ἰθέως δὴ μετὰ τὴν ἀγγελίην κήρυγμα ἐποιήσατο, εἰς τὸ Ἑραῖον ἐξιέναι πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας. αἱ μὲν δὴ ὡς εἰς ὀρτὴν ἥϊσαν κόσμῳ τῷ καλλίστῳ χρεώμεναι· ὁ δ' ὑποστήσας τοὺς δορυφόρους ἀπέδυσέ σφεας πάσας ὁμοίως τὰς τ' ἐλευθέρας καὶ τὰς ἀμφιπύλους· συμφορήσας δὲ εἰς ὄρυγμα Μελίσσῃ ἐπευχόμενος κατέκαιε. ταῦτα δὲ οἱ ποιήσαντι, καὶ τὸ δεύτερον πέμψαντι, ἔφρασε τὸ εἶδωλον τὸ Μελίσσης εἰς τὸν κατέθηκε χώρον τοῦ ξείνου τὴν παρακαταθήκην. Τοιοῦτο μὲν ἐστὶ ὑμῖν ἡ τυραννὶς, ᾧ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοιούτων ἔργων. ἡμέας δὲ τοὺς Κορινθίους τότε αὐτίκα θῶμα μέγα εἶχε, ὅτε ἡμέας εἶδομεν μεταπεμπομένους Ἰππίην· νῦν τε

δὴ καὶ μεζόνως θωμάζομεν λέγοντας ταῦτα· ἐπιμαρτυρόμεθά τε ἐπικαλούμενοι ὑμῖν θεοὺς τοὺς Ἑλληνίους, μὴ κατιστάναι τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις. οὐκῶν, ἣν μὴ παύσησθε, ἀλλὰ πειρήσεσθε παρὰ τὸ δίκαιον κατάγοντες Ἰππὶν, ἵστε ὑμῖν Κορινθίους γε οὐ συναινέοντας.”

93. Σωσικλέης μὲν ἀπὸ Κορίνθου πρεσβεύων ἔλεξε τάδε. Ἰππίης δὲ αὐτὸν ἀμείβετο τοὺς αὐτοὺς ἐπικαλέσας θεοὺς κείνῳ, ἧ μὲν Κορινθίους μάλιστα πάντων ἐπιποθήσειν Πεισιστρατίδας, ὅταν σφί ἤκωσι ἡμέραι αἱ κύριαι ἀνιᾶσθαι ὑπ’ Ἀθηναίων. Ἰππίης μὲν τούτοισι ἀμείψατο, οἶά τε τοὺς χρησμοὺς ἀτρεκέστατα ἀνδρῶν ἐξεπιστάμενος. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων τέως μὲν εἶχον ἐν ἡσυχίᾳ σφέας αὐτούς· ἐπεὶ τε δὲ Σωσικλέος ἤκουσαν εἶπαντος ἐλευθέρως, ἅπας τις αὐτέων φωνὴν ῥήξας αἰρέετο τοῦ Κορινθίου τὴν γνώμην, Λακεδαιμονιοῖσί τε ἐπεμαρτυρέοντο, μὴ ποιέειν μηδὲν νεώτερον περὶ πόλιν Ἑλλάδα. οὕτω μὲν ταῦτα ἐπαύσθη. 94. Ἰππὶν δὲ ἐνθεῦτεν ἀπελαννομένη ἐδίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδὼν Ἀνθεμῶντα, ἐδίδουσαν δὲ Θεσσαλοὶ Ἰωλκόν. ὁ δὲ τουτέων μὲν οὐδέτερα αἰρέετο, ἀνεχώρεε δὲ ὀπίσω ἐς Σίγειον τὸ εἶλε Πεισίστρατος αἰχμῇ παρὰ Μιτυληναίων· κρατήσας δὲ αὐτοῦ κατέστησε τύραννον εἶναι παῖδα τὸν ἑωυτοῦ νόθον Ἡγησίστρατον γεγονότα ἐξ Ἀργεῖης γυναικός, ὃς οὐκ ἀμαχητὶ εἶχε τὰ παρέλαβε παρὰ Πεισιστράτου. ἐπολέμεον γὰρ ἔκ τε Ἀχιλλεΐου πόλιος ὀρμεώμενοι καὶ Σιγείου χρόνον ἐπὶ συγχὸν Μιτυληναῖοί τε καὶ Ἀθηναῖοι· οἱ μὲν ἀπαιτέοντες τὴν χώραν· Ἀθηναῖοι δὲ οὔτε συγγινωσκόμενοι, ἀποδεικνύντες τε λόγῳ οὐδὲν μᾶλλον Αἰολεῦσι μετεὸν τῆς Ἰλιάδος χώρας, ἣ οὐ καὶ σφὶ καὶ τοῖσι ἄλλοις, ὅσοι Ἑλλήνων συνεπρήξαντο Μενέλεω τὰς Ἑλένης ἀρπαγὰς. 95. Πολεμεόντων δὲ σφεων, παντοῖα καὶ ἄλλα ἐγένετο ἐν τῇσι μάχῃσι· ἐν δὲ δὴ καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητῆς, συμβολῆς γενομένης, καὶ νικῶντων Ἀθηναίων, αὐτὸς μὲν φεύγων ἐκφεύγει, τὰ δὲ οἱ ὅπλα ἴσχουσι Ἀθηναῖοι, καὶ σφεα ἀνεκρέμασαν πρὸς τὸ Αθήναιον τὸ ἐν Σιγείῳ. ταῦτα

δὲ Ἀλκαῖος ἐν μέλει ποιήσας ἐπιτιθεῖ ἐς Μιτυλήνην, ἐξαγγελλόμενος τὸ ἔωυτοῦ πάθος Μελανίπῳ ἀνδρὶ ἐτάρῳ. Μιτυληναίους δὲ καὶ Ἀθηναίους κατήλλαξε Περίανδρος ὁ Κυψέλου· τούτῳ γὰρ διαιτητῇ ἐπετράποντο· κατήλλαξε δὲ ὥδε· νέμεσθαι ἑκατέρους τὴν ἔχουσι. Σίγειον μὲν νυν οὕτω ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοισι. 96. Ἱππίης δὲ ἐπεὶ τε ἀπῖκετο ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος ἐς τὴν Ἀσίην, πᾶν χρῆμα ἐκίνεε, διαβάλλων τε τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα, καὶ ποιέων ἅπαντα ὅκως αἱ Ἀθῆναι γενοίατο ὑπ' ἔωυτῷ τε καὶ Δαρείῳ. Ἱππίης τε δὴ ταῦτα ἔπραττε, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι ταῦτα πέμπούσι ἐς Σάρδεις ἀγγέλους, οὐκ ἐῶντες τοὺς Πέρσας πείθεσθαι Ἀθηναίων τοῖσι φυγάσι. ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ἐκέλευέ σφεας, εἰ βουλοῖατο σοοὶ εἶναι, καταδέκεσθαι ὀπίσω Ἱππίην. οὐκὼν δὴ ἐνεδέκοντο τοὺς λόγους ἀποφερομένους Ἀθηναῖοι· οὐκ ἐνδεκομένοισι δέ σφι δέδοκτο ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῖσι Πέρσῃσι πολεμίους εἶναι.

97. ΝΟΜΙΖΟΥΣΙ δὴ ταῦτα, καὶ διαβεβλημένοισι ἐς τοὺς Πέρσας, ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ ὁ Μιλήσιος Ἀρισταγόρης ὑπὸ Κλεομένεος τοῦ Λακεδαιμονίου ἐξελασθεὶς ἐκ τῆς Σπάρτης ἀπῖκετο ἐς Ἀθήνας· αὕτη γὰρ ἡ πόλις τῶν λοιπῶν ἐδυνάστευε μέγιστα. ἐπελθὼν δὲ ἐπὶ τὸν δῆμον ὁ Ἀρισταγόρης ταῦτα ἔλεγε τὰ καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ τοῦ πολέμου τοῦ Περσικοῦ, ὥς οὔτε ἀσπίδα οὔτε δόρυ νομίζουσι, εὐπετέες τε χειρωθῆναι εἶησαν. ταῦτά τε δὴ ἔλεγε, καὶ πρὸς τοῖσι τάδε, ὥς οἱ Μιλήσιοι τῶν Ἀθηναίων εἰσὶ ἄποικοι, καὶ οἶκός σφεας εἶη ῥύεσθαι δυναμένους μέγα· καὶ οὐδὲν ὃ τι οὐκ ὑπίσχετο οἷα κάρτα δεόμενος, ἐς ὃ ἀνέπεισέ σφεας. Πολλοὺς γὰρ οἶκε εἶναι εὐπετέστερον διαβάλλειν ἢ ἓνα, εἰ Κλεομένεα μὲν τὸν Λακεδαιμόνιον μῦνον οὐκ οἶός τε ἐγένετο διαβάλλειν, τρεῖς δὲ μυριάδας Ἀθηναίων ἐποίησε τοῦτο. Ἀθηναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθέντες ἐψηφίσαντο εἰκοσι νέας ἀποστεῖλαι βοηθούς· ἰωσι, στρατηγὸν ἀποδέξαντες αὐτέων εἶναι Μελάνθιον ἄνδρα τῶν ἀστῶν ἔοντα τὰ

πάντα δόκιμον. Αὔται δὲ αἱ νέες ἀρχὴ κακῶν ἐγένοντο
 "Ελληνσί τε καὶ βαρβάροισι. 98. Ἀρισταγόρης δὲ προ-
 πλώσας, καὶ ἀπικόμειος ἐς τὴν Μίλητον, ἐξευρὼν βού-
 λευμα ἀπ' οὗ Ἰῶσι μὲν ἔμελλε οὐδεμίῃ ὠφελίῃ ἔσεσθαι,
 (οὐ δ' ὦν οὐδὲ τούτου εἵνεκα ἐποίεε, ἀλλ' ὅκως βασιλῆα
 Δαρεῖον λυπήσειε) ἔπεμψε ἐς τὴν Φρυγίην ἄνδρα ἐπὶ
 τοὺς Παίονας τοὺς ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ αἰχμαλώτους
 γενομένους ὑπὸ Μεγαβάζου, οἰκόντας δὲ τῆς Φρυγίης
 χῶρόν τε καὶ κώμην ἐπ' ἐωυτῶν ὅς ἐπεὶ τε ἀπίκετο ἐς
 τοὺς Παίονας ἔλεγε τάδε· "Ἄνδρες Παίονες, ἔπεμψέ με
 Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος σωτηρίην ὑμῖν ὑποθη-
 σόμενον ἦν περ βούλησθε πείθεσθαι. νῦν γὰρ Ἰωνίη πᾶσα
 ἀπέστηκε ἀπὸ βασιλῆος, καὶ ὑμῖν παρέχει σῶζεσθαι ἐπὶ
 τὴν ὑμετέραν αὐτέων. μέχρι μὲν θαλάσσης αὐτοῖσι ὑμῖν,
 τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἡμῖν ἤδη μελήσει." Ταῦτα δὲ ἀκού-
 σαντες οἱ Παίονες κάρτα τε ἀσπαστὸν ἐποιήσαντο, καὶ
 ἀναλαβόντες παῖδάς τε καὶ γυναῖκας ἀπεδίδερσκον ἐπὶ
 θάλασσαν· οἱ δὲ τινες αὐτέων καὶ κατέμειναν ἀρῶνδῆ-
 σαντες αὐτοῦ. ἐπεὶ τε δὲ οἱ Παίονες ἀπικέατο ἐπὶ θάλασ-
 σαν, ἐνθεῦτεν ἐς Χίον διέβησαν. ἐόντων δὲ ἤδη ἐν Χίῳ,
 κατὰ πόδας ἐληλύθεε Περσέων ἵππος πολλὴ διώκουσα τοὺς
 Παίονας. ὥς δὲ οὐ κατέλαβον, ἐπηγγέλλοντο ἐς τὴν Χίον
 τοῖσι Παίοσι, ὅκως ἂν ὀπίσω ἀπέλθοιεν. οἱ δὲ Παίονες
 τοὺς λόγους οὐκ ἐνεδέκοντο· ἀλλ' ἐκ Χίου μὲν Χιοί σφεας
 ἐς Λέσβον ἤγαγον, Λέσβιοι δὲ ἐς Δορίσκον ἐκόμισαν· ἐν-
 θεῦτεν δὲ πεζῇ κομιζόμενοι ἀπικέατο ἐς Παιονίην.

99. Ἀρισταγόρης δὲ, ἐπεὶ δὴ οἱ τε Ἀθηναῖοι ἀπικέατο
 εἴκοσι νηυσὶ ἅμα ἀγόμενοι Ἐρετριέων πέντε τριήρεας, οἱ
 οὐ τὴν Ἀθηναίων χάριν ἐστρατεύοντο, ἀλλὰ τὴν αὐτέων
 Μιλησίων, ὀφειλόμενά σφι ἀποδιδόντες· οἱ γὰρ δὴ Μιλή-
 σιοι πρότερον τοῖσι Ἐρετριεῦσι τὸν πρὸς Χαλκιδέας πόλε-
 μον συνδιένεικαν, ὅτε περ καὶ Χαλκιδεῦσι ἀντία Ἐρε-
 τριέων καὶ Μιλησίων Σάμιοι ἐβοήθεον· οὗτοι ὦν ἐπεὶ τέ
 σφι ἀπικέατο, καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι παρῆσαν, ἐποιέετο
 στεατητήν ὁ Ἀρισταγόρης ἐς Σάρδεις. αὐτὸς μὲν δὴ οὐκ

ἐστρατεύετο, ἀλλ' ἔμενε ἐν Μιλήτῳ· στρατηγοὺς δὲ ἄλλους ἀπέδεξε Μιλησίων εἶναι, τὸν ἑωυτοῦ τε ἀδελφεὸν Χαροπῖνον, καὶ τῶν ἄλλων ἀστῶν Ἑρμόφαντον. 100. Ἀπικόμενοι δὲ τῷ στόλῳ τούτῳ Ἴωνες ἐς Ἑφεσον πλοῖα μὲν κατέλιπον ἐν Κορήσσω τῆς Ἑφεσίου· αὐτοὶ δὲ ἀνέβαινον χειρὶ πολλῇ ποιεύμενοι Ἑφεσίους ἡγεμόνας. πορευόμενοι δὲ παρὰ ποταμὸν Καῦστριον, ἐνθεῦτεν ἐπεὶ τε ὑπερβάντες τὸν Τμῶλον ἀπίκοντο αἰρέουσι Σάρδεις οὐδενός σφι ἀντιθέντος· αἰρέουσι δὲ χωρὶς τῆς ἀκροπόλιος τᾶλλα πάντα· τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐρρύετο αὐτὸς Ἀρταφέρνης ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγην. 101. Τὸ δὲ μὴ λεηλατῆσαι ἐλόντας σφέας τὴν πόλιν ἔσχε τόδε. ἔσαν ἐν τῇσι Σάρδισι οἰκίαι αἱ μὲν πλεῦνες καλάμιναι· ὅσαι δ' αὐτέων καὶ πλίνθιναι ἔσαν καλάμου εἶχον τὰς ὀροφάς. τουτέων δὴ μίην τῶν τις στρατιωτέων ὥς ἐνέπρησε, αὐτίκα ἀπ' οἰκίης ἐς οἰκίην ἰὸν τὸ πῦρ ἐπένεμετο τὸ ἅστυ ἅπαν· καιομένου δὲ τοῦ ἄστεος, οἱ Λυδοὶ τε καὶ ὅσοι Περσέων ἐνῆσαν ἐν τῇ πόλει ἀπολαμφθέντες πάντοθεν, ὥστε τὰ περιέσχατα νεμομένου τοῦ πυρὸς καὶ οὐκ ἔχοντος ἐξήλυσιν ἐκ τοῦ ἄστεος, συνέρρεον ἔς τε τὴν ἀγορὴν καὶ ἐπὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμόν, ὅς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τμῶλου διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει, καὶ ἔπειτα ἐς τὸν Ἑρμον ποταμὸν ἐκδίδοι, ὃ δὲ ἐς θάλασσαν. ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Πακτωλὸν καὶ ἐς τὴν ἀγορὴν ἀθροιζόμενοι οἳ τε Λυδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι ἠναγκάζοντο ἀμύνεσθαι. οἱ δὲ Ἴωνες ὀρέοντες τοὺς μὲν ἀμυνομένους τῶν πολεμίων, τοὺς δὲ σὺν πλήθει πολλῷ προσφερομένους, ἔξανεχώρησαν δέισαντες πρὸς τὸ οὖρος τὸν Τμῶλον καλεόμενον· ἐνθεῦτεν δὲ ὑπὸ νύκτα ἀπαλλάσσοντο ἐπὶ τὰς νέας. 102. Καὶ Σάρδεις μὲν ἐνεπρήσθησαν, ἐν δὲ αὐτῇσι καὶ ἱρὸν ἐπιχωρίας θεοῦ Κυβήβης· τὸ σκηπτόμενοι οἱ Πέρσαι ὕστερον ἀντενεπίμπρασαν τὰ ἐν Ἑλληνι ἰρά. Τότε δὲ οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἀλυσ ποταμοῦ νομοὺς ἔχοντες προπυνηθόμενοι ταῦτα συνηλίζοντο καὶ ἐβοήθεον τοῖσι Λυδοῖσι. καὶ κως ἐν μὲν Σάρδισι οὐκέτι εὐντίας τοὺς Ἴωνας εὐρίσκουσι· ἐπόμενοι

δὲ κατὰ στίβον αἰρέουσι αὐτοὺς ἐν Ἑφέσῳ. καὶ ἀντετάχθησαν μὲν οἱ Ἴωνες, συμβαλόντες δὲ πολλὸν ἐσώθησαν· καὶ πολλοὺς αὐτέων οἱ Πέρσαι φονεύουσι, ἄλλους τε οὐνομαστοὺς, ἐν δὲ δὴ καὶ Εὐαλκίδαε στρατηγέοντα Ἑρετριέων στεφανηφόρους τε ἀγῶνας ἀναραιρηκότα, καὶ ὑπὸ Σιμωνίδεω τοῦ Κηΐου πολλὰ αἰνεθέντα. οἱ δὲ αὐτέων ἀπέφυγον τὴν μάχην ἐσκεδάσθησαν ἀνὰ τὰς πόλεις.

103. Τότε μὲν δὴ οὕτω ἡγωνίσαντο. μετὰ δὲ Ἀθηναῖοι μὲν τὸ παράπαν ἀπολιπόντες τοὺς Ἴωνας, ἐπικαλεομένου σφέας πολλὰ δι' ἀγγέλων Ἀρισταγόρεω, οὐκ ἔφασαν τιμωρήσιν σφίσι. Ἴωνες δὲ τῆς Ἀθηναίων συμμαχίης στερηθέντες, (οὕτω γάρ σφι ὑπῆρχε πεποιημένα ἐς Δαρεῖον) οὐδὲν δὴ ἴσσον τὸν πρὸς τὸν βασιλῆα πόλεμον ἐσκευάζοντο. Πλώσαντες δὲ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον Βυζάντιόν τε καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀπάσας τὰς ταύτῃ ὑπ' ἐωντοῖσι ἐποιήσαντο. ἐκπλώσαντές τε ἔξω τὸν Ἑλλήσποντον Καρίης τὴν πολλὴν προσεκτήσαντο σφίσι σύμμαχον εἶναι, καὶ γὰρ τὴν Καῦνον πρότερον οὐ βουλομένην συμμαχεῖν, ὥς ἐνέπρησαν τὰς Σάρδεις, τότε σφι καὶ αὕτη προσεγένετο. 104. Κύπριοι δὲ ἐθέλονταί σφι πάντες προσεγένοντο, πλὴν Ἀμαθουσίων. ἀπέστησαν γὰρ καὶ οὗτοι ὧδε ἀπὸ Μήδων. Ἦν Ὀνήσιλος Γόργου μὲν τοῦ Σαλαμινίων βασιλῆος ἀδελφεὸς νεώτερος, Χέρσιος δὲ τοῦ Σιρώμου τοῦ Εὐέλθοντος παῖς. οὗτος ὦνῆρ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον τὸν Γόργον παρηγορέετο ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος· τότε δ', ὥς καὶ τοὺς Ἴωνας ἐπύθετο ἀπεστάναι, πάγχυ ἐπικείμενος ἐνῆγε. ὥς δὲ οὐκ ἔπειθε τὸν Γόργον, ἐνθαυτά μιν φυλάξας ἐξελθόντα τὸ ἄστυ τὸ Σαλαμινίων ὁ Ὀνήσιλος ἅμα τοῖσι ἐωντοῦ στασιώτῃσι ἀπεκλήϊσε τῶν πυλέων. Γόργος μὲν δὴ στερηθεὶς τῆς πόλεις ἔφευγε ἐς Μήδους· Ὀνήσιλος δὲ ἦρχε Σαλαμῖνος, καὶ ἀνέπειθε πάντας Κυπρίους συναπίστασθαι. τοὺς μὲν δὴ ἄλλους ἀνέπεισε. Ἀμαθουσίους δὲ οὐ βουλομένους οἱ πείθεσθαι ἐπολιόρκεε προσκατήμενος.

105. Ὀνήσιλος μὲν νυν ἐπολιόρκεε Ἀμαθούντα. βασι-

λεῖ δὲ Δαρεῖω ὥς ἐξαγγέλθη Σάρδεις ἀλούσας ἐμπεπρῆσθαι ὑπὸ τε Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων, τὸν δὲ ἡγεμόνα γενέσθαι τῆς συλλογῆς, ὥστε ταῦτα συνυφανθῆναι, τὸν Μιλήσιον Ἀρισταγόρην· πρῶτα μὲν λέγεται αὐτὸν, ὥς ἐπύθετο ταῦτα, Ἰώνων οὐδένα λόγον ποιησάμενον, εὖ εἰδότα ὥς οὗτοί γε οὐ καταπροΐζονται ἀποστάντες, εἶρεσθαι οἷτινες εἶεν οἱ Ἀθηναῖοι· μετὰ δὲ πυθόμενον αἰτῆσαι τὸ τόξον, λαβόντα δὲ καὶ ἐπιθέντα οἷστὸν ἄνω ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπεῖναι, καὶ μιν ἐς τὸν ἥερα βάλλοντα εἰπεῖν· “ὦ Ζεῦ, ἐκγενέσθαι μοι Ἀθηναίους τίσασθαι.” εἶπαντα δὲ ταῦτα προστάζει ἐνὶ τῶν θεραπόντων, δεῖπνου προκειμένου αὐτῷ, ἐς τρίς ἐκάστοτε εἰπεῖν· “Δέσποτα, μέμνεο τῶν Ἀθηναίων.” 106. Προστάζας δὲ ταῦτα εἶπε καλέσας ἐς ὄψιν Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον τὸν ὁ Δαρεῖος κατεῖχε χρόνον ἤδη πολλόν·

“Πυνθάνομαι, Ἰστιαῖε, ἐπίτροπον τὸν σὸν, τῷ σὺ Μίλητον ἐπέτρεψας, νεώτερα ἐς ἐμὲ πεποιηκέναι πρήγματα. ἄνδρας γάρ μοι ἐκ τῆς ἐτέρης ἡπείρου ἐπαγαγὼν, καὶ Ἴωνας σὺν αὐτοῖσι, τοὺς δώσοντας ἐμοὶ δίκην τῶν ἐποίησαν, τούτους ἀναγνώσας ἅμα ἐκείνοισι ἔπεσθαι Σαρδίων με ἀπεστέρηκε. νῦν ὦν κῶς τοι φαίνεται ταῦτα ἔχειν καλῶς; κῶς δ’ ἄνευ τῶν σῶν βουλευμάτων τοιοῦτόν τι ἐπρήχθη; ὅρα μὴ ἐξ ὑστέρης σεωνδὸν ἐν αἰτίῃ σχῆς.” Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ἰστιαῖος· “Βασιλεῦ, κοῖον ἐφθέγξαιο ἔπος; ἐμὲ βουλευῆσαι πρήγμα ἐκ τοῦ σοί τι ἢ μέγα ἢ σμικρὸν ἔμελλε λυπηρὸν ἀνασχῆσειν; τί δ’ ἂν ἐπιδιζήμενος ποιέοιμι ταῦτα; τεῦ δὲ ἐνδεῆς ἐών; ἢ ὧ πάρα μὲν πάντα ὅσα περ σοί, πάντων δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν ἀξιεῦμαι. Ἄλλ’ εἰ περ τι τοιοῦτον, ἔξω σὺ εἶρηκας, πρήσσει ὁ ἐμὸς ἐπίτροπος, ἴσθι αὐτὸν ἐπ’ ἐώντοῦ βαλλόμενον πεπρηχέναι. ἀρχὴν δὲ ἔγωγε οὐδὲ ἐνδέκομαι τὸν λόγον, ὅκως τι Μιλήσιοι καὶ ὁ ἐμὸς ἐπίτροπος νεώτερον πρήσσουσι περὶ πρήγματα τὰ σά. Εἰ δ’ ἄρα τι τοιοῦτο ποιεῦσι, καὶ σὺ τὸ ἐὸν ἀκήκουσ, ὧ βασιλεῦ, μαθεῖσθαι πρήγμα ἐργάσαιο ἐμὲ ἀπὸ θαλάσσης ἀνάσπαστον ποιήσας. Ἴωνες γὰρ οἵκασι, ἐμεῦ ἐξ ὀφθαλμῶν σφι γενο-

μένον, ποιῆσαι τῶν πάλαι ἴμερον εἶχον· ἐμέο δ' ἂν ἐόντος ἐν Ἰωνίῃ οὐδεμίῃ πόλις ὑπεκίνησε. Νῦν ὦν ὡς τάχος με ἄφες πορευθῆναι ἐς Ἰωνίην, ἵνα τοι κεῖνά τε πάντα καταρτίσω ἐς τὸν τόπον, καὶ τὸν Μιλήτου ἐπίτροπον τοῦτον τὸν ταῦτα μηχανησάμενον ἐγχειρίθεται παραδῶ. ταῦτα δὲ κατὰ νόον τὸν σὸν ποιήσας, θεοὺς ἐπόμενι τοὺς βασιλεῖς, μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσασθαι τὸν ἔχων κιθῶνα καταβήσομαι ἐς Ἰωνίην, πρὶν ἂν τοι Σαρδῶ νῆσον τὴν μεγίστην δασμοφόρον ποιήσω.” 107. Ἰστιαῖος μὲν δὴ λέγων ταῦτα διέβαλλε. Δαρεῖος δὲ ἐπείθετο, καὶ μιν ἀπίει ἐντειλάμενος, ἐπεὰν τὰ ὑπέσχετό οἱ ἐπιτελέα ποιήσῃ, παραγίνεσθαι οἱ ὀπίσω ἐς τὰ Σοῦσα.

108. Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀγγελίῃ τε περὶ τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα ἀνῆיע, καὶ Δαρεῖος τὰ περὶ τὸ τόξον ποιήσας Ἰστιαίῳ ἐς λόγους ἦλθε, καὶ Ἰστιαῖος μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου ἐκομίζετο ἐπὶ θάλασσαν· ἐν τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ ἐγένετο τάδε. Πολιορκέοντι τῷ Σαλαμινίῳ Ὀνησίλῳ Ἀμαθουσίοις ἐξαγγέλλεται νηυσὶ στρατιὴν πολλὴν ἄγοντα Περσικὴν Ἀρτύβιον ἄνδρα Πέρσῃ προσδόκιμον ἐς τὴν Κύπρον εἶναι. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ὀνήσιλος κήρυκας διέπεμπε ἐς τὴν Ἰωνίην ἐπικαλούμενός σφεας. Ἰῶνες δὲ οὐκ ἐς μακρὴν βουλευσάμενοι ἦκον πολλῷ στόλῳ. Ἰῶνες τε δὴ παρήσαν ἐς τὴν Κύπρον, καὶ οἱ Πέρσαι νηυσὶ διαβάντες ἐκ τῆς Κιλικίης ἦϊσαν ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα πεζῇ τῇσι δὲ νηυσὶ οἱ Φοίνικες περιέπλων τὴν ἄκρην, αἱ καλεῦνται Κληίδες τῆς Κύπρου. 109. Τούτου δὲ τοιούτου γινομένου, ἔλεξαν οἱ τύραννοι τῆς Κύπρου συγκαλέσαντες τῶν Ἰώνων τοὺς στρατηγοὺς· “Ἄνδρες Ἰῶνες, αἵρεσιν ὑμῖν δίδομεν ἡμεῖς οἱ Κύπριοι ὁκοτέροισι βούλεσθε προσφέρεσθαι, ἢ Πέρσῃσι, ἢ Φοίνιξι. εἰ μὲν γὰρ πεζῇ βούλεσθε ταχθέντες Περσέων διαπειρᾶσθαι, ὥρῃ ἂν εἴη ὑμῖν ἐκβάντας ἐκ τῶν νεῶν τάσσεσθαι πεζῇ, ἡμέας δὲ ἐς τὰς νέας ἐμβαίνειν τὰς ὑμετέρας Φοίνιξι ἀνταγωνιευμένους· εἰ δὲ Φοινίκων μᾶλλον βούλεσθε διαπειρᾶσθαι, ποιέειν χρεόν ἐστι ὑμέας ὁκότερα ἂν δὴ τουτέων ἔλῃσθε, ὅπως

τὸ κατ' ὑμέας ἔσται ἢ τε Ἰωνίη καὶ ἡ Κύπρος ἐλευθέρη." Εἶπαν οἱ Ἴωνες πρὸς ταῦτα· "Ἡμέας ἀπέπεμψε τὸ κοινὸν τῶν Ἰώνων φυλάξοντας τὴν θάλασσαν, ἀλλ' οὐκ ἵνα Κυπρίοισι τὰς νέας παραδόντες αὐτοὶ Πέρσῃσι πεζῇ προσφερώμεθα. ἡμεῖς μὲν νυν ἐπ' οὗ ἐτάχθημεν, ταύτη πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί· ὑμέας δὲ χρεὸν ἐστὶ ἀναμνησθέντας οἷα ἐπάσχετε δουλεύοντες πρὸς τῶν Μήδων γίνεσθαι ἄνδρας ἀγαθοὺς." Ἴωνες μὲν τούτοις ἀμείψαντο.

110. Μετὰ δὲ, ἡκόντων ἐς τὸ πεδίον τὸ Σαλαμινίων τῶν Περσέων, διέτασσαν οἱ βασιλῆες τῶν Κυπρίων, τοὺς μὲν ἄλλους Κυπρίους κατὰ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἀντιτάσσοντες· Σαλαμινίων δὲ καὶ Σολίων ἀπολέξαντες τὸ ἄριστον ἀντέτασσαν Πέρσῃσι. Ἀρτυβίῳ δὲ τῷ στρατηγῷ τῶν Περσέων ἐθελοντὴς ἀντετάσσετο Ὀνήσιλος.

111. Ἦλανε δὲ ἵππον ὁ Ἀρτύβιος δεδιδαγμένον πρὸς ὀπλίτην ἵστασθαι ὀρθόν. πυθόμενος ὦν ταῦτα ὁ Ὀνήσιλος, ἦν γάρ οἱ ὑπασπιστὴς γένος μὲν Κάρ, τὰ δὲ πολέμια κάρτα δόκιμος, καὶ ἄλλως λήματος πλέος, εἶπε πρὸς τοῦτον· "Πυνθάνομαι τὸν Ἀρτυβίου ἵππον ἱστάμενον ὀρθόν καὶ ποσὶ καὶ στόματι κατεργάζεσθαι πρὸς τὸν ἂν προσεनेχθῇ. σὺ ὦν βουλευσάμενος αὐτίκα εἰπὲ ὁκότερον βούλει φυλάξας πληῆξαι, εἴ τε τὸν ἵππον, εἴ τε αὐτὸν Ἀρτύβιον." Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ ὀπάων αὐτοῦ· "ὦ βασιλεῦ, ἐτοῖμος μὲν ἐγὼ εἰμι ποιέειν καὶ ἀμφότερα, καὶ τὸ ἕτερον αὐτέων, καὶ πάντως τὸ ἂν ἐπιτάσῃς σύ· ὥς μέντοι ἔμοιγε δοκέει εἶναι τοῖσι σοῖσι πρήγμασι προσφερέστερον φράσω. βασιλῆα μὲν καὶ στρατηγὸν χρεὸν εἶναί φημι βασιλεῖ τε καὶ στρατηγῷ προσφέρεσθαι· ἦν τε γὰρ κατέλῃς ἄνδρα στρατηγόν, μέγα τοι γίνεται· καὶ δεύτερα, ἦν σὲ ἐκεῖνος, τὸ μὴ γένοιτο, ὑπὸ ἀξιώχρῳ καὶ ἀποθανεῖν ἡμίσεα συμφορὴ· ἡμέας δὲ τοὺς ὑπηρέτας ἐτέροισί τε ὑπηρέτῃσι προσφέρεσθαι, καὶ πρὸς ἵππον, τοῦ σὺ τὰς μηχανὰς μηδὲν φοβηθῇς· ἐγὼ γὰρ δὴ τοι ὑποδέκομαι μὴ μιν ἄνδρὸς ἔτι γε μηδενὸς στήσεσθαι ἐναντίον." 112. Ταῦτα εἶπε, καὶ μεταυτίκα συνέμισγε τὰ στρατόπεδα πεζῇ καὶ νηυσί. Νηυσὶ μὲν νυν

Ἰῶνες ἄκροι γενόμενοι ταύτην τὴν ἡμέρην ὑπερεβάλλοντο τοὺς Φοίνικας· καὶ τουτέων Σάμιοι ἠρίστευσαν. Πεζῇ δὲ, ὥς συνῆλθε τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο. κατὰ δὲ τοὺς στρατηγούς ἀμφοτέρους τάδε ἐγίνετο. ὥς προσεφέρετο πρὸς τὸν Ὀνήσιλον ὁ Ἀρτύβιος ἐπὶ τοῦ ἵππου κατήμενος, ὁ Ὀνήσιλος, κατὰ τὰ συνεθήκατο τῷ ὑπασπιστῇ, παίει προσφερόμενον αὐτὸν τὸν Ἀρτύβιον· ἐπιβαλόντος δὲ τοῦ ἵππου τοὺς πόδας ἐπὶ τὴν Ὀνησίλου ἀσπίδα, ἐνθαῦτα ὁ Κὰρ δρεπάνῳ πλήξας ἀπαράσσει τοῦ ἵππου τοὺς πόδας. Ἀρτύβιος μὲν δὴ ὁ στρατηγὸς τῶν Περσέων ὁμοῦ τῷ ἵππῳ πίπτει αὐτοῦ ταύτη. 113. Μαχομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων, Στησήνωρ τύραννος ἐὼν Κουρίου προδιδῶν ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν περὶ ἑωυτὸν οὐ σμικρὴν· οἱ δὲ Κουριέες οὗτοι λέγονται εἶναι Ἀργείων ἄποικοι. προδόντων δὲ τῶν Κουριέων, αὐτίκα καὶ τὰ Σαλαμινίων πολεμιστήρια ἄρματα τῶντὸ τοῖσι Κουριεῦσι ἐποίησε. γινομένων δὲ τουτέων, κατυπέρτεροι ἔσαν οἱ Πέρσαι τῶν Κυπρίων. Τετραμμένοι δὲ τοῦ στρατοπέδου, ἄλλοι τε ἔπεσον πολλοί, καὶ δὴ καὶ Ὀνήσιλός τε ὁ Χέρσιος ὃς περ τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν ἔπρηξε, καὶ ὁ Σολίων βασιλεὺς Ἀριστόκυπρος ὁ Φιλοκύπρου, Φιλοκύπρου δὲ τούτου τὸν Σόλων ὁ Ἀθηναῖος ἀπικόμενος ἐς Κύπρον ἐν ἔπεσι αἶνεσε τυράννων μάλιστα. 114. Ὀνησίλου μὲν νυν Ἀμαθούσιοι, ὅτι σφέας ἐπολιόρκησε, ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἐκόμισαν ἐς Ἀμαθούντα· καὶ μιν ἀνεκρέμασαν ὑπὲρ τῶν πυλέων. κρεμαμένης δὲ τῆς κεφαλῆς, καὶ ἤδη εὐρύσης κοίλης, ἐσμὸς μελισσέων ἐσδὺς ἐς αὐτὴν κηρίων μιν ἐνέπλησε. τούτου δὲ γενομένου τοιούτου, ἐχρέωντο γὰρ περὶ αὐτῆς οἱ Ἀμαθούσιοι, ἐμαντεύθη σφι “τὴν μὲν κεφαλὴν κατελόντας θάψαι, Ὀνησίλῳ δὲ θύειν ὥς ἡρώϊ ἀνὰ πᾶν ἔτος. καὶ σφι ποιεῦσι ταῦτα ἄμεινον συνοίσεσθαι.” Ἀμαθούσιοι μὲν νυν ἐποίευν ταῦτα καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ. 115. Ἰῶνες δὲ οἱ ἐν Κύπρῳ ναυμαχῆσαντες, ἐπεὶ τε ἔμαθον τὰ πρήγματα τὰ Ὀνησίλου διεφθαρμένα, καὶ τὰς πόλεις τῶν Κυπρίων πολιорκευμένας τὰς ἄλλας, πλὴν Σαλαμῖνος, ταύτην δὲ

Γόργῳ τῷ προτέρῳ βασιλεῖ τοὺς Σαλαμίνιους παραδόντας· αὐτίκα μαθόντες οἱ Ἴωνες ταῦτα ἀπέπλων ἐς τὴν Ἰωνίην. τῶν δὲ ἐν Κύπρῳ πολιῶν ἀντέσχε χρόνον ἐπὶ πλεῖστον πολιορκευμένη Σόλοι, τὴν περίξ ὑπορύσσοντες τὸ τεῖχος πέμπτῳ μηνὶ εἶλον οἱ Πέρσαι.

116. Κύπριοι μὲν δὴ ἐνιαυτὸν ἐλεύθεροι γενόμενοι αὐτίς ἐκ νέης κατεδεδούλωντο. Δαυρίσης δὲ ἔχων Δαρείου θυγατέρα, καὶ Ὑμέης τε καὶ Ὀτάνης, καὶ ἄλλοι Πέρσαι στρατηγοὶ, ἔχοντες καὶ οὗτοι Δαρείου θυγατέρας, ἐπιδιώξαντες τοὺς ἐν Σάρδισι στρατευσαμένους Ἴωνων, καὶ ἐσάραξαντές σφεας ἐς τὰς νέας, τῇ μάχῃ ὥς ἐπεκράτησαν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπιδιελόμενοι τὰς πόλεις ἐπόρθεον. 117. Δαυρίσης μὲν τραπόμενος πρὸς τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ πόλεις εἶλε μὲν Δάρδανον, εἶλε δὲ Ἀβυδὸν τε καὶ Περκώτην, καὶ Λάμψακον καὶ Παισόν· ταύτας μὲν ἐπ' ἡμέρης ἐκάστης αἶρεε. ἀπὸ δὲ Παισοῦ ἐλαύνοντί οἱ ἐπὶ Πάριον πόλιν ἦλθε ἀγγελίη, τοὺς Κᾶρας τῶντ' Ἴωσι φρονήσαντας ἀπεστάναι ἀπὸ Περσέων. ἀποστρέψας ὦν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἤλαυνε τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Καρίην. 118. Καὶ κως ταῦτα τοῖσι Καρσὶ ἐξαγγέλθη πρότερον πρὶν ἢ τὸν Δαυρίσιν ἀπικέσθαι. πυθόμενοι δὲ οἱ Κᾶρες συνελέγοντο ἐπὶ Λευκὰς τε Στήλας καλεομένας καὶ ποταμὸν Μαρσύην, ὃς ῥέων ἐκ τῆς Ἰδριάδος χώρας ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ. συλλεχθέντων δὲ τῶν Καρῶν ἐνθαῦτα, ἐγίνοντο βουλαὶ ἄλλαι τε πολλαί, καὶ ἀρίστη γε δοκέουσα εἶναι ἐμοὶ Πιζοδάρου τοῦ Μανσώλου, ἀνδρὸς Κινδύεος, ὃς τοῦ Κιλικῶν βασιλῆος Συεννέσιος εἶχε θυγατέρα. τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἡ γνώμη ἔφερε, διαβάνας τὸν Μαίανδρον τοὺς Κᾶρας, καὶ κατὰ νώτου ἔχοντας τὸν ποταμὸν, οὕτω συμβάλλειν· ἵνα μὴ ἔχοντες ὀπίσω φεύγειν οἱ Κᾶρες, αὐτοῦ τε μένειν ἀναγκαζόμενοι, γενοίαιτο ἔτι ἀμείνονες τῆς φύσιος. αὕτη μὲν νυν οὐκ ἐνίκα ἡ γνώμη, ἀλλὰ τοῖσι Πέρσῃσι κατὰ νώτου γίνεσθαι τὸν Μαίανδρον μᾶλλον ἢ σφίσι· δηλαδὴ, ἣν φυγὴ τῶν Περσέων γένηται, καὶ ἐσσωθέωσι τῇ συμβολῇ, ὥς οὐκ ἀπονοστήσουσι ἐς τὸν ποταμὸν ἐσπίπτοντες.

119. Μετὰ δὲ, παρεόντων καὶ διαβάντων τὸν Μαίανδρον τῶν Περσέων, ἐνθαῦτα ἐπὶ τῷ Μαρσύνῃ ποταμῷ συνέβαλόν τε τοῖσι Πέρσῃσι οἱ Κᾶρες, καὶ μάχην ἐμαχέσαντο ἰσχυρὴν, καὶ ἐπὶ χρόνον πολλόν· τέλος δὲ ἐσώθησαν διὰ πλῆθος. Περσέων μὲν δὴ ἔπεσον ἄνδρες ἐς δισχιλίους, Καρῶν δὲ ἐς μυρίους. ἐνθεῦτεν δὲ οἱ διαφυγόντες αὐτέων κατειλήθησαν ἐς Λάβρανδα ἐς Διὸς Στρατίου ἱρὸν μέγα τε καὶ ἅγιον ἄλσος πλατανίστων. μῦνοι δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Κᾶρές εἰσι οἱ Διὶ Στρατίῳ θυσίας ἀνάγουσι. κατειληθέντες ὧν οὔτοι ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο περὶ σωτηρίας, ὁκότερα ἢ παραδόντες σφέας αὐτοὺς Πέρσῃσι, ἢ ἐκλιπόντες τὸ παράπαν τὴν Ἀσίην, ἅμεινον πρήξουσι. 120. Βουλευομένοισι δὲ σφι ταῦτα παραγίνονται βοηθέοντες Μιλήσιοι τε καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτέων. ἐνθαῦτα δὲ τὰ μὲν πρότερον οἱ Κᾶρες ἐβουλεύοντο μετῆκαν, οἱ δὲ αὖτις πολεμεῖν ἐξ ἀρχῆς ἀρτέοντο· καὶ ἐπιουσί τε τοῖσι Πέρσῃσι συμβάλλουσι, καὶ μαχεσάμενοι ἐπὶ πλεῦν ἢ πρότερον ἐσώθησαν· πεσόντων δὲ τῶν πάντων πολλῶν, Μιλήσιοι μάλιστα ἐπλήγησαν. 121. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ τρῶμα ἀνέλαβόν τε καὶ ἀνεμαχέσαντο οἱ Κᾶρες. πυθόμενοι γὰρ ὡς στρατεύεσθαι ὀρμέεται οἱ Πέρσαι ἐπὶ τὰς πόλεις σφέων, ἐλόχησαν τὴν ἐν Πηδάσῳ ὁδόν· ἐς τὴν ἐμπεσόντες οἱ Πέρσαι νυκτὸς διεφθάρησαν, καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτέων, Δαυρίσης καὶ Ἀμόργης καὶ Σισιμάκης· σὺν δέ σφι ἀπέθανε καὶ Μύρσος ὁ Γύγεω. τοῦ δὲ λόχου τούτου ἡγεμὼν ἦν Ἡρακλείδης Ἰβανώλιος, ἀνὴρ Μυλασσεύς. οὔτοι μὲν νυν τῶν Περσέων οὕτω διεφθάρησαν.

122. Ὑμέης δὲ, καὶ αὐτὸς ἐὼν τῶν ἐπιδιωζάντων τοὺς ἐς Σάρδεις στρατευσαμένους Ἰώνων, τραπόμενος ἐς τὴν Προποντίδα εἶλε Κῆιον τὴν Μυσίην. ταύτην δὲ ἐξελὼν, ὡς ἐπύθετο τὸν Ἑλλήσποντον ἐκλελοιπέναι Δαυρίσην, καὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ Καρίης, καταλιπὼν τὴν Προποντίδα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἤγε τὸν στρατόν· καὶ εἶλε μὲν Αἰολέας πάντας ὅσοι τὴν Ἰλιάδα νέμονται, εἶλε δὲ Γέργιθας τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν ἀρχαίων Τευκρῶν· αὐτὸς τε Ὑμέης

αἰρέων ταῦτα τὰ ἔθνεα νούσῳ τελευτᾷ ἐν τῇ Τρωάδι. 123. Οὗτος μὲν δὴ οὕτω ἐτελεύτησε· Ἀρταφέρνης δὲ ὁ Σαρδίων ὑπαρχος καὶ Ὀτάνης ὁ τρίτος στρατηγὸς ἐτάχθησαν ἐπὶ τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν προσεχέα Αἰολίδα στρατεύεσθαι. Ἰωνίης μὲν νυν Κλαζομενὰς αἰρέουσι· Αἰολέων δὲ Κύμην.

124. Ἀλικομενέων δὲ τῶν πολίων, ἣν γὰρ δὴ ὥς διέδεξε Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήσιος ψυχὴν οὐκ ἄκρος, ὃς ταραξας τὴν Ἰωνίην, καὶ ἐγκερασάμενος πρήγματα μεγάλα, δρησμὸν ἐβούλευε ὀρέων ταῦτα, πρὸς δὲ οἱ καὶ ἀδύνατα ἐφάνη βασιλῆα Δαρεῖον ὑπερβαλέσθαι· πρὸς ταῦτα δὴ ὦν συγκαλέσας τοὺς συστασιώτας ἐβουλεύετο λέγων ὥς “ἄμεινόν σφι εἴη κρησφύγετόν τι ὑπάρχον εἶναι, ἣν ἄρα ἐξωθέωνται ἐκ τῆς Μιλήτου· εἴτε δὴ ὦν ἐς Σαρδὼν ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἄγοι ἐς ἀποικίην, εἴτε ἐς Μύρκινον τὴν Ἡδωνῶν, τὴν Ἰστιαῖος ἐτείχεε παρὰ Δαρείου δωρεὴν λαβών.” ταῦτα ἐπειρώτα ὁ Ἀρισταγόρης. 125. Ἐκαταίου μὲν νυν τοῦ Ἡγησάνδρου, ἀνδρὸς λογοποιοῦ, τουτέων μὲν ἐς οὐδετέρην στέλλειν ἔφερε ἡ γνώμη, ἐν Λέρῳ δὲ τῇ νήσῳ τείχος οἰκοδομησάμενον ἡσυχίην ἄγειν, ἣν ἐκπέσῃ ἐκ τῆς Μιλήτου· ἔπειτα δὲ ἐκ ταύτης ὀρμεώμενον κατελεύσεσθαι ἐς τὴν Μίλητον. ταῦτα μὲν δὴ Ἐκαταῖος συνεβούλευε. 126. Αὐτῷ δὲ Ἀρισταγόρῃ ἡ πλείστη γνώμη ἦν ἐς τὴν Μύρκινον ἀπάγειν. τὴν μὲν δὴ Μίλητον ἐπιτρέπει Πυθαγόρῃ ἀνδρὶ τῶν ἀστῶν δοκίμῳ· αὐτὸς δὲ παραλαβὼν πάντα τὸν βουλόμενον ἔπλεε ἐς τὴν Θρηϊκὴν, καὶ ἔσχε τὴν χώραν ἐπ’ ἣν ἐστάλη. ἐκ δὲ ταύτης ὀρμεώμενος ἀπόλλυται ὑπὸ Θρηϊκῶν αὐτὸς τε ὁ Ἀρισταγόρης, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, πόλιν περικατήμενος, καὶ βουλομένων τῶν Θρηϊκῶν ὑποσπόνδων ἐξιέναι.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΚΤΗ.

ἙΡΑΤΩ.

ἈΡΙΣΤΑΓΟΡΗΣ μὲν νυν Ἰωνίην ἀποστήσας οὕτω τελευτᾷ. Ἰστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου παρῆν ἐς Σάρδεις. ἀπιγμένον δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν Σούσων εἶρετο Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος, κατὰ κοῖόν τι δοκέοι Ἰωνας ἀπεστάναι. ὁ δὲ οὔτε εἰδέναι ἔφη, ἐθώμαζέ τε τὸ γεγονὸς, ὥς οὐδὲν δῆθεν τῶν παρεόντων πρηγμάτων ἐπιστάμενος. ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ὁρέων αὐτὸν τεχνάζοντα, εἶπε, εἰδὼς τὴν ἀτρεκίην τῆς ἀποστάσιος· “Οὕτω τοι, Ἰστιαῖε, ἔχει κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα· τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψας μὲν σὺ, ὑπεδήσατο δὲ Ἀρισταγόρης.”

2. Ἀρταφέρνης μὲν ταῦτα ἐς τὴν ἀπόστασιν ἔχοντα εἶπε. Ἰστιαῖος δὲ δεῖσας ὥς συνιέντα Ἀρταφέρνηα ὑπὸ τὴν πρώτην ἐπελθοῦσαν νύκτα ἀπέδρη ἐπὶ θάλασσαν, βασιλῆα Δαρεῖον ἐξηπατηκώς· ὃς Σαρδὼ νῆσον τὴν μεγίστην ὑποδεξάμενος κατεργάσασθαι, ὑπέδυνε τῶν Ἰώνων τὴν ἡγεμονίην τοῦ πρὸς Δαρεῖον πολέμου. διαβὰς δὲ ἐς Χίον ἐδέθη ὑπὸ Χίων, καταγνωσθεὶς πρὸς αὐτέων νεώτερα πρήσσειν πρήγματα ἐς ἐωυτοὺς ἐκ Δαρείου. μαθόντες μέντοι οἱ Χῖοι τὸν πάντα λόγον, ὥς πολέμιος εἶη βασιλεῖ, ἔλυσαν αὐτόν.

3. Ἐνθαῦτα δὴ εἰρωτεύμενος ὑπὸ τῶν Ἰώνων ὁ Ἰστιαῖος, κατ’ ὅ τι προθύμως οὕτω ἐπέστειλε τῷ Ἀρισταγόρῃ ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος, καὶ κακὸν τοσοῦτον εἶη Ἰωνας ἐξεργασμένος, τὴν μὲν γενομένην αὐτοῖσι αἰτίην οὐ μάλα ἐξέφαινε, ὁ δὲ ἔλεγέ σφι, ὥς “βασιλεὺς Δαρεῖος ἐβουλεύσατο Φοίνικας μὲν ἐξαναστήσας ἐν τῇ Ἰωνίῃ κατοικίσαι

Ἴωνας δὲ ἐν τῇ Φοινίκῃ· καὶ τουτέων εἵνεκα ἐπιστείλειε. οὐδέν τι πάντως ταῦτα βασιλῆος βουλευσαμένου, ἐδειμάτου τοὺς Ἴωνας. 4. Μετὰ δὲ, ὁ Ἰστιαῖος δι' ἀγγέλου ποιεύμενος Ἑρμίππου, ἀνδρὸς Ἀταρνεΐτεω, τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐοῦσι Περσέων ἔπεμπε βυβλία, ὡς προλελεσχηνευμένων αὐτῷ ἀποστάσιος πέρι. ὁ δὲ Ἑρμιππος πρὸς τοὺς μὲν ἀπεπέμφθη οὐ διδοῖ, φέρων δὲ ἐνεχείρισε τὰ βυβλία Ἀρταφέρνηϊ. ὁ δὲ μαθὼν ἅπαν τὸ γινόμενον ἐκέλευε τὸν Ἑρμιππον τὰ μὲν παρὰ τοῦ Ἰστιαίου δοῦναι φέροντα τοῖσι περ ἔφερε, τὰ δὲ ἀμοιβαῖα τὰ παρὰ τῶν Περσέων ἀντιπεμπόμενα Ἰστιαίῳ, ἐωυτῷ δοῦναι. τουτέων δὲ γενομένων φανερώων, ἀπέκτεινε ἐνθαῦτα πολλοὺς Περσέων ὁ Ἀρταφέρνης. περὶ Σάρδιδος μὲν δὴ ἐγένετο ταραχή. 5. Ἰστιαῖον δὲ ταύτης ἀποσφαλέντα τῆς ἐλπίδος Χίοι κατήγον ἐς Μίλητον, αὐτοῦ Ἰστιαίου δεηθέντος. οἱ δὲ Μιλήσιοι ἄσμενοι ἀπαλλαχθέντες καὶ Ἀρισταγόρεω οὐδαμῶς πρόθυμοι ἔσαν ἄλλον τύραννον δέκεσθαι ἐς τὴν χώραν, οἷά τε ἐλευθερίας γευσάμενοι. καὶ δὴ, νυκτὸς γὰρ ἐοῦσης βίῃ ἐπειράτο κατιῶν ὁ Ἰστιαῖος ἐς τὴν Μίλητον, τιτρώσκεται τὸν μηρὸν ὑπὸ τευ τῶν Μιλησίων. Ὁ μὲν δὴ ὡς ἀπωστὸς τῆς ἐωυτοῦ γίνεται, ἀπικνέεται ὀπίσω ἐς τὴν Χίον· ἐνθεῦτεν δὲ, οὐ γὰρ ἔπειθε τοὺς Χίους ὥστε ἐωυτῷ δοῦναι νέας, διέβη ἐς Μιτυλήνην, καὶ ἔπεισε Λεσβίους δοῦναί οἱ νέας. οἱ δὲ πληρώσαντες ὀκτὼ τριήρεας ἔπλεον ἅμα Ἰστιαίῳ ἐς Βυζάντιον· ἐνθαῦτα δὲ ἰζόμενοι τὰς ἐκ τοῦ Πόντου ἐκπλωούσας τῶν νεῶν ἐλάμβανον, πλὴν ἢ ὅσοι αὐτέων Ἰστιαίῳ ἔφασαν ἐτοῖμοι εἶναι πείσεσθαι.

6. Ἰστιαῖος μὲν νυν καὶ Μιτυληναῖοι ἐποίευν ταῦτα. ἐπὶ δὲ Μίλητον αὐτὴν ναυτικὸς πολλὸς καὶ πεζὸς ἦν στρατὸς προσδόκιμος. συστραφέντες γὰρ οἱ στρατηγοὶ τῶν Περσέων, καὶ ἐν ποιήσαντες στρατόπεδον, ἤλαυνον ἐπὶ τὴν Μίλητον τὰ ἄλλα πολίσματα περὶ ἐλάσσονος ποιησάμενοι· τοῦ δὲ ναυτικοῦ Φοίνικες μὲν ἔσαν προθυμότατοι, συνεστρατεύοντο δὲ καὶ Κύπριοι νεωστὶ κατεστραμμένοι, αἱ Κίλικές τε καὶ Αἰγύπτιοι. 7. Οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τὴν

Μίλητον καὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην ἐστράτευον. Ἰῶνες δὲ πυνθανόμενοι ταῦτα ἔπεμπον προβούλους σφέων αὐτέων ἐς Πανιώνιον. ἀπικομένοισι δὲ τούτοισι ἐς τοῦτον τὸν χώρον, καὶ βουλευομένοισι, ἔδοξε πεζὸν μὲν στρατὸν μὴ συλλέγειν ἀντίξουν Πέρσῃσι, ἀλλὰ τὰ τείχεα ῥύεσθαι αὐτοὺς Μιλησίους· τὸ δὲ ναυτικὸν πληροῦν ὑπολειπομένους μηδεμίην τῶν νεῶν· πληρώσαντας δὲ συλλέγεσθαι τὴν ταχίστην ἐς Λάδην προναυμαχήσοντας Μιλήτου. ἡ δὲ Λάδη ἐστὶ νῆσος σμικρὴ ἐπὶ τῇ πόλει τῇ Μιλησίων κειμένη. 8. Μετὰ δὲ ταῦτα πεπληρωμένῃσι τῇσι νηυσὶ παρῆσαν οἱ Ἰῶνες· σὺν δὲ σφί καὶ Αἰολέων οἱ Λέσβον νέμονται. ἐτάσσοντο δὲ ὧδε. τὸ μὲν πρὸς τὴν ἑὼ εἶχον κέρας αὐτοὶ Μιλήσιοι νέας παρεχόμενοι ὀγδῶκοντα. εἶχοντο δὲ τουτέων Πριηνέες δυνώδεκα νηυσὶ, καὶ Μνουςιοὶ τρισὶ νηυσί· Μνουςίων δὲ Τήϊοι εἶχοντο ἑπτακαίδεκα νηυσί· Τηίων δὲ εἶχοντο Χῖοι ἑκατὸν νηυσί· πρὸς δὲ τούτοισι Ἐρυθραῖοί τε ἐτάσσοντο καὶ Φωκαέες· Ἐρυθραῖοι μὲν ὀκτὼ νέας παρεχόμενοι, Φωκαέες δὲ τρεῖς. Φωκαέων δὲ εἶχοντο Λέσβιοι νηυσὶ ἑβδομήκοντα. τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο ἔχοντες τὸ πρὸς ἐσπέρην κέρας Σάμιοι ἐξήκοντα νηυσί. Πασέων δὲ τουτέων ὁ σύμπας ἀριθμὸς ἐγένετο τρεῖς καὶ πεντήκοντα καὶ τριηκόσiai τριήρεις. αὗται μὲν Ἰώνων ἔσαν. 9. Τῶν δὲ βαρβάρων τὸ πλῆθος τῶν νεῶν ἔσαν ἑξακόσiai. ὥς δὲ καὶ αὗται ἀπίκατο πρὸς τὴν Μιλησίην, καὶ ὁ πεζὸς σφί ἅπας παρῆν, ἐνθαῦτα οἱ Περσέων στρατηγοὶ πυθόμενοι τὸ πλῆθος τῶν Ἰάδων νεῶν καταρρώδησαν μὴ οὐ δυνατοὶ γένωνται ὑπερβαλέσθαι, καὶ οὕτω οὕτε τὴν Μίλητον οἰοί τε ἔωσι ἐξελεῖν μὴ οὐκ ἔοντες ναυκράτορες, πρὸς τε Δαρείου κινδυνεύσωσι κακόν τι λαβεῖν. Ταῦτα ἐπιλεγόμενοι, συλλέξαντες τῶν Ἰώνων τοὺς τυράννους, οἱ ὑπ' Ἀρισταγόρῳ μὲν τοῦ Μιλησίου καταλυθέντες τῶν ἀρχέων ἔφευγον ἐς Μήδους, ἐτύγχανον δὲ τότε συστρατευόμενοι ἐπὶ τὴν Μίλητον, τουτέων τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρεόντας συγκαλέσαντες ἔλεγόν σφί τάδε· “Ἄνδρες Ἰῶνες, νῦν τις ὑμέων εὖ ποιήσας φανήτω τὸν

βασιλῆος οἶκον· τοὺς γὰρ ἐωυτοῦ ἕκαστος ὑμέων πολιήτας πειράσθω ἀποσχίζων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ συμμαχικοῦ. προῖσ-
χόμενοι δὲ ἐπαγγείλασθε τάδε, ὥς πείσονται τε ἄχαρι
οὐδὲν διὰ τὴν ἀπόστασιν, οὐδέ σφι οὔτε τὰ ἱρὰ οὔτε τὰ
ἴδια ἐμπεπρήσεται, οὐδὲ βιαιότερον ἔξουνσι οὐδὲν, ἢ πρό-
τερον εἶχον. εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ ποιήσουσι, οἱ δὲ πάντως
διὰ μάχης ἐλεύσονται, τάδε σφι λέγετε ἐπηρεάζοντες τά
περ σφέας κατέξει· ὥς ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ ἑξανδραπο-
διεῦνται, καὶ ὥς σφεων τοὺς παῖδας ἑκτομίας ποιήσομεν,
τὰς δὲ παρθένους ἀνασπάστους ἐς Βάκτρα, καὶ ὥς τὴν
χώρην ἄλλοισι παραδώσομεν.” 10. Οἱ μὲν δὴ ἔλεγον
ταῦτα· τῶν δὲ Ἰώνων οἱ τύραννοι διέπεμπον νυκτὸς ἕκα-
στος ἐς τοὺς ἐωυτοῦ ἐξαγγελλόμενος. οἱ δὲ Ἴωνες, ἐς τοὺς
καὶ ἀπίκοντο αὐταὶ αἱ ἀγγελίαι, ἀγνωμοσύνη τε διε-
χρέωντο, καὶ οὐ προσίεντο τὴν προδοσίην· ἐωυτοῖσί τε
ἕκαστοι ἐδόκεον μύνοισι ταῦτα τοὺς Πέρσας ἐξαγγέλλε-
σθαι. ταῦτα μὲν νυν ἰθέως ἀπικομένων ἐς τὴν Μίλητον
τῶν Περσέων ἐγένετο.

11. Μετὰ δὲ, τῶν Ἰώνων συλληχθέντων ἐς τὴν Δάδην,
ἐγίνοντο ἀγοραί· καὶ δὴ κου σφι καὶ ἄλλοι ἡγορόωντο, ἐν
δὲ δὴ καὶ ὁ Φωκαεὺς στρατηγὸς Διονύσιος λέγων τάδε·
“Ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πρήγματα, ἄνδρες
Ἴωνες, ἢ εἶναι ἐλευθέροισι ἢ δούλοισι, καὶ τούτοις ὥς
δρηπέτησι· νῦν ὦν ὑμέες, ἦν μὲν βούλησθε ταλαιπωρίας
ἐνδέκεσθαι, τὸ παραχρῆμα μὲν πόνος ὑμῖν ἔσται, οἷοί τε
δὲ ἔσεσθε ὑπερβαλλόμενοι τοὺς ἐναντίους εἶναι ἐλεύθεροι·
εἰ δὲ μαλακίῃ τε καὶ ἀταξίῃ διαχρήσεσθε, οὐδεμίην ὑμέων
ἔχω ἐλπίδα μὴ οὐ δώσειν ὑμέας δίκην τῷ βασιλεῖ τῆς
ἀποστάσιος. ἀλλ’ ἐμοί τε πείθεσθε, καὶ ἐμοὶ ὑμέας αὐτοὺς
ἐπιτρέψατε· καὶ ὑμῖν ἐγὼ, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, ὑποδέ-
κομαι ἢ οὐ συμμίσξιν τοὺς πολεμίους, ἢ συμμίσγοντας
πολλὸν ἐλασσώσεσθαι.” 12. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ
Ἴωνες ἐπιτρέπουσι σφέας αὐτοὺς τῷ Διονυσίῳ. ὁ δὲ ἀνά-
γων ἐκάστοτε ἐπὶ κέρας τὰς νέας, ὅκως τοῖσι ἐρέτησι
χρήσαιο διέκπλοον ποιεύμενος τῇσι νηυσὶ δι’ ἀλληλέων,

καὶ τοὺς ἐπιβάτας ὀπλίσειε, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρης τὰς νέας ἔχεσκε ἐπ' ἀγκυρέων· παρεῖχέ τε τοῖσι Ἴωσι πόνον δι' ἡμέρης. μέχρι μὲν νυν ἡμερέων ἑπτὰ ἐπείθοντό τε καὶ ἐποίευν τὸ κελευόμενον· τῇ δὲ ἐπὶ ταύτῃσι, οἱ Ἴωνες, οἷα ἀπαθέες ἔόντες πόνων τοιούτων, τετρυνόμενοι τε ταλαιπωρίῃσί τε καὶ ἡελίῳ, ἔλεξαν πρὸς ἑωυτοὺς τάδε· “Τίνα δαιμόνων παραβάντες τάδε ἀναπίμπλαμεν; οἵτινες παρφρονήσαντες, καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόου, ἀνδρὶ Φωκαεῖ ἀλαζόνι παρεχομένῳ νέας τρεῖς ἐπιτρέψαντες ἡμέας αὐτοὺς ἔχομεν. ὁ δὲ παραλαβὼν ἡμέας λυμαίνεται λύμῃσι ἀνηκέστοισι· καὶ δὴ πολλοὶ μὲν ἡμέων ἐς νούσους πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ ἐπίδοξοι τῷτὸ τοῦτο πείσεσθαι εἰσι. πρό τε τούτων τῶν κακῶν ἡμῖν γε κρέσσον καὶ ὅ τι ὦν ἄλλο παθέειν ἐστὶ, καὶ τὴν μέλλουσαν δουλητήν ὑπομεῖναι, ἣτις ἔσται, μᾶλλον ἢ τῇ παρεούσῃ συνέχεσθαι. φέρετε, τοῦ λοιποῦ μὴ πειθώμεθα αὐτοῦ.” Ταῦτα ἔλεξαν, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πείθεσθαι οὐδεὶς ἤθελε· ἀλλ', οἷα στρατιῇ, σκηνάς τε πηξάμενοι ἐν τῇ νήσῳ ἐσκιητροφέοντο, κατ' ἐσβαίνειν οὐκ ἐθέλεσκον ἐς τὰς νέας, οὐδ' ἀναπειράσθαι.

13. Μαθόντες δὲ ταῦτα τὰ γινόμενα ἐκ τῶν Ἴωνων οἱ στρατηγοὶ τῶν Σαμίων, ἐνθαῦτα δὴ παρ' Αἰιάκεος τοῦ Συλοσῶντος κείνους τοὺς πρότερον ἔπεμπε λόγους ὁ Αἰιάκης, κελευόντων τῶν Περσέων, δεόμενός σφεων ἐκλιπεῖν τὴν Ἴωνων συμμαχίην, οἱ Σάμιοι ὦν ὀρέωντες ἅμα μὲν εὐῶσαν ἀταξίην πολλὴν ἐκ τῶν Ἴωνων ἐδέκοντο τοὺς λόγους· ἅμα δὲ κατεφαίνετό σφι εἶναι ἀδύνατα τὰ βασιλῆος πρήγματα ὑπερβαλέσθαι· εὖ τε ἐπιστάμενοι ὥς, εἰ καὶ τὸ παρεὸν ναυτικὸν ὑπερβαλοῖατο τοῦ Δαρείου, ἄλλο σφι παρέσται πενταπλήσιον· προφάσιος ὦν ἐπιλαβόμενοι, ἐπεὶ τε τάχιστα εἶδον τοὺς Ἴωνας ἀρνευμένους εἶναι χρηστοὺς, ἐν κέρδει ἐποιεῦντο περιποιῆσαι τά τε ἱρὰ τὰ σφέτερα καὶ τὰ ἴδια. Ὁ δὲ Αἰιάκης, παρ' ὅτεν τοὺς λόγους ἐδέκοντο οἱ Σάμιοι, παῖς μὲν ἦν Συλοσῶντος τοῦ Αἰιάκεος· τύραννος δὲ ἑὼν Σάμου ὑπὸ τοῦ Μιλησίου Ἀρισταγόρεω ἀπεστέρητο τὴν ἀρχήν, κατὰπερ οἱ ἄλλοι τῆς Ἰωνίης τύραννοι.

14. Τότε ὦν ἐπεὶ ἐπέπλων οἱ Φοίνικες, οἳ Ἰῶνες ἀντ-
 ανῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας ἐπὶ κέρας. ὥς δὲ καὶ ἀγχοῦ
 ἐγίνοντο, καὶ συνέμισγον ἀλλήλοισι, τὸ ἐνθεῦτεν οὐκ ἔχω
 ἀτρεκέως συγγράψαι, οἵτινες τῶν Ἰώνων ἐγένοντο ἄνδρες
 κακοὶ ἢ ἀγαθοὶ ἐν τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ· ἀλλήλους γὰρ
 κατατιῶνται. Λέγονται δὲ Σάμιοι ἐνθαῦτα, κατὰ τὰ συγ-
 κείμενα πρὸς τὸν Αἰάκεα, ἀειράμενοι τὰ ἰστία ἀποπλῶσαι
 ἐκ τῆς τάξις ἐς τὴν Σάμον, πλὴν ἑνδεκα νεῶν. τουτέων
 δὲ οἱ τριήραρχοι παρέμενον καὶ ἐναυμάχεον ἀνηκουστή-
 σαντες τοῖσι στρατηγοῖσι· καὶ σφι τὸ κοινὸν τῶν Σαμίων
 ἔδωκε διὰ τοῦτο τὸ πρῆγμα ἐν στήλῃ ἀναγραφῆναι πατρό-
 θεν, ὥς ἀνδράσι ἀγαθοῖσι γενομένοισι· καὶ ἔστι αὕτη ἡ
 στήλη ἐν τῇ ἀγορῇ· Ἰδόμενοι δὲ καὶ Λέσβιοι τοὺς προσ-
 εχέας φεύγοντας τῷτὸ ἐποίουν τοῖσι Σαμίοισι· ὥς δὲ καὶ
 οἱ πλεῦνες τῶν Ἰώνων ἐποίουν τὰ αὐτὰ ταῦτα. 15. Τῶν
 δὲ παραμεινάντων ἐν τῇ ναυμαχίῃ περιέφθησαν τρηχύ-
 τατα Χῖοι, ὥς ἀποδεικνύμενοί τε ἔργα λαμπρὰ καὶ οὐκ
 ἐθελοκακέοντες. παρείχοντο μὲν γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον
 εἰρέθη, νέας ἑκατον, καὶ ἐπ' ἐκάστης αὐτέων ἄνδρας τεσ-
 σεράκοντα τῶν ἀστῶν λογάδας ἐπιβατεύοντας. ὀρέοντες
 δὲ τοὺς πολλοὺς τῶν συμμάχων προδιδόντας οὐκ ἐδικαίουν
 γενέσθαι τοῖσι κακοῖσι αὐτέων ὁμοῖοι· ἀλλὰ μετ' ὀλίγων
 συμμάχων μεμουνωμένοι, διεκπλῶντες ἐναυμάχεον ἐς ὃ
 τῶν πολεμίων ἐλόντες νέας συχνὰς ἀπέβαλον τῶν σφετέ-
 ρων νεῶν τὰς πλεῦνας. Χῖοι μὲν δὴ τῇσι λοιπῇσι τῶν
 νεῶν ἀποφεύγουσι ἐς τὴν ἐωντῶν. 16. Ὅσοισι δὲ τῶν
 Χίων ἀδύνατοι ἔσαν αἱ νέες ὑπὸ τρωμάτων, οὗτοι δὲ, ὥς
 ἐδιώκοντο, καταφυγγάνουσι πρὸς τὴν Μυκάλην. νέας μὲν
 δὴ αὐτοῦ ταύτῃ ἐποκείλαντες κατέλιπον, οἱ δὲ πεζῇ ἐκο-
 μίζοντο διὰ τῆς ἡπείρου. ἐπεὶ δὲ ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἐφεσίην
 κομιζόμενοι οἱ Χῖοι, νυκτός τε ἀπικέατο ἐς αὐτήν, καὶ ἐόν-
 των τῇσι γυναιξὶ αὐτόθι θεσμοφορίων· ἐνθαῦτα δὴ οἱ
 Ἐφέσιοι, οὔτε προακηκῶτες ὥς εἶχε περὶ τῶν Χίων, ἰδόντες
 τε στρατὸν ἐς τὴν χώραν ἐσβεβληκότα, πάγχυ σφέας κα-
 ταδόξαντες εἶναι κλῶπας, καὶ ἰέναι ἐπὶ τὰς γυναῖκας, ἔξε-

βοήθειον πανδημεὶ καὶ ἔκτεινον τοὺς Χίους. οὗτοι μὲν νυν τοιαύτησι περιέπιπτον τύχησι. 17. Διονύσιος δὲ ὁ

Φωκαεὺς, ἐπεὶ τε ἔμαθε τῶν Ἰώνων τὰ πρήγματα διεφθαρμένα, νέας ἔλων τρεῖς τῶν πολεμίων ἀπέπλεε ἐς μὲν Φώκαιαν οὐκέτι, εὖ εἰδὼς ὡς ἀνδραποδιεῖται σὺν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ, ὁ δὲ ἰθέως ὡς εἶχε ἔπλεε ἐς Φοινίκην. γαύλους δὲ ἐνθαῦτα καταδύσας, καὶ χρήματα λαβὼν πολλὰ, ἔπλεε ἐς Σικελίην· ὁρμεώμενος δὲ ἐνθεῦτεν ληϊστῆς κατεστήκεε Ἑλλήνων μὲν οὐδενός, Καρχηδονίων δὲ καὶ Τυρσηνῶν.

18. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπεὶ τε τῇ ναυμαχίῃ ἐνίκων τοὺς Ἰωνας, τὴν Μίλητον πολιορκέοντες ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ὑπορύσσοντες τὰ τείχεα καὶ παντοίας μηχανὰς προσφέροντες αἰρέουσι κατ' ἄκρης, ἔκτῳ ἔτει ἀπὸ τῆς ἀποστάσιος τῆς Ἀρισταγόρῳ καὶ ἡνδραποδίσαντο τὴν πόλιν, ὥστε συμπεσέειν τὸ πάθος τῷ χρηστηρίῳ τῷ ἐς Μίλητον γενομένῳ.

19. Χρεωμένοισι γὰρ Ἀργείοισι ἐν Δελφοῖσι περὶ σωτηρίας τῆς πόλιος τῆς σφετέρης ἐχρήσθη ἐπίκοινον χρηστήριον, τὸ μὲν ἐς αὐτοὺς τοὺς Ἀργεῖους φέρον, τὴν δὲ παρενθήκην ἔχρησε ἐς Μιλησίους. τὸ μὲν νυν ἐς τοὺς Ἀργεῖους ἔχον, ἐπεὰν κατὰ τοῦτο γένωμαι τοῦ λόγου, τότε μνησθήσομαι· τὰ δὲ τοῖσι Μιλησίοισι οὐ παρεοῦσι ἔχρησε ἔχει ὧδε·

Καὶ τότε δὴ, Μίλητε, κακῶν ἐπιμήχανε ἔργων,
πολλοῖσι δεῖπνόν τε καὶ ἀγλαὰ δῶρα γενήσῃ
σαὶ δ' ἄλοχοι πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομήταις·
νηοῦ δ' ἡμετέρου Διδύμοις ἄλλοισι μελήσει.

Τότε δὴ ταῦτα τοὺς Μιλησίους κατελάμβανε, ὅτε γε ἄνδρες μὲν οἱ πλεῦνες ἐκτείνοντο ὑπὸ τῶν Περσέων ἐόντων κομητέων, γυναῖκες δὲ καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο· ἱρὸν δὲ τὸ ἐν Διδύμοισι ὁ νηὸς τε καὶ τὸ χρηστήριον συληθέντα ἐνεπίμπρατο. τῶν δ' ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ χρημάτων πολλάκις μνήμην ἐτέρωθι τοῦ λόγου ἐποίησάμην.

20. Ἐνθεῦτεν οἱ ζωγρηθέντες τῶν Μιλησίων ἦγοντο ἐς Σοῦσα. βασιλεὺς δὲ σφεας Δαρεῖος κακὸν οὐδὲν

ἄλλο ποιήσας κατοίκησε ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ καλεομένη θαλάσσῃ, ἐν Ἀμπῇ πόλι παρ' ἣν Τίγρης ποταμὸς παραρρέων ἐς θάλασσαν ἐξίει. τῆς δὲ Μιλησίης χώρας αὐτοὶ μὲν οἱ Πέρσαι εἶχον τὰ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ πεδῖον, τὰ δὲ ὑπεράκρια ἔδοσαν Καρσὶ Πηδασεῦσι ἐκτῆσθαι. 21. Παθούσι δὲ ταῦτα Μιλησίοισι πρὸς Περσέων οὐκ ἀπέδοσαν τὴν ὁμοίην Συβαρίται, οἱ Λάον τε καὶ Σκίδρον οἴκεον τῆς πόλιος ἀπεστερημένοι. Συβάριος γὰρ ἀλούσης ὑπὸ Κροτωνιητέων, Μιλήσιοι πάντες ἡβηδὸν ἀπεκείραντο τὰς κεφαλὰς, καὶ πένθος μέγα προεθήκαντο· πόλιες γὰρ αὐταὶ μάλιστα δὴ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀλλήλησι ἐξεινώθησαν. Οὐδέν ὁμοίως καὶ Ἀθηναῖοι. Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ δῆλον ἐποίησαν ὑπεραχθεσθέντες τῇ Μιλήτου ἀλώσει, τῇ τε ἄλλῃ πολλαχῇ, καὶ δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυνίχῳ δρᾶμα Μιλήτου ἄλωσιν καὶ διδάξαντι ἐς δάκρυνά τε ἔπεσε τὸ θέητρον, καὶ ἐξημίωσάν μιν ὡς ἀναμνήσαντα οἰκίῃα κακὰ χιλήσι δραχμῇσι· καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδένα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι.

22. Μίλητος μὲν νυν Μιλησίων ἐρήμωτο. Σαμίων δὲ τοῖσί τι ἔχουσι τὸ μὲν ἐς τοὺς Μήδους ἐκ τῶν στρατηγῶν τῶν σφετέρων ποιηθὲν οὐδαμῶς ἤρεσκε. ἐδόκεε δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίην αὐτίκα βουλευομένοισι, πρὶν ἢ σφι ἐς τὴν χώραν ἀπικέσθαι τὸν τύραννον Αἰάκεα, ἐς ἀποικίην ἐκπλέειν μηδὲ μένοντας Μήδοισί τε καὶ Αἰάκεϊ δουλεύειν. Ζαγκλαῖοι γὰρ οἱ ἀπὸ Σικελίης τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον πέμποντες ἐς τὴν Ἰωνίην ἀγγέλους ἐπεκαλέοντο τοὺς Ἴωνας ἐς Καλὴν Ἀκτὴν, βουλόμενοι αὐτόθι πόλιν κτίσαι Ἰώνων. ἡ δὲ Καλὴ αὕτη Ἀκτὴ καλεομένη ἔστι μὲν Σικελῶν, πρὸς δὲ Τυρσηνίην τετραμμένη τῆς Σικελίης. τουτέων ὦν ἐπικαλεομένων, οἱ Σάμιοι μῦνοι Ἰώνων ἐστάλησαν, σὺν δὲ σφι Μιλησίων οἱ ἐκπεφευγότες. 23. Ἐν ᾧ τοιόνδε δὴ τι συνήνευκε γενέσθαι. Σάμιοι γὰρ κομιζόμενοι ἐς Σικελίην ἐγίνοντο ἐν Λοκροῖσι τοῖσι Ἐπιζεφυρίοισι, καὶ Ζαγκλαῖοι, αὐτοὶ τε καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτέων, τῷ οὐνομα ἦν Σκύθης, περιεκατέατο πόλιν τῶν Σικελῶν ἐξελεῖν βουλό-

μενοι. μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Ῥηγίου τύραννος Αναξίλειος, τότε ἔων διάφορος τοῖσι Ζαγκλαίοισι, συμμίκας τοῖσι Σαμίοισι, ἀναπείθει ὡς χρεὸν εἶη Καλὴν μὲν Ἀκτὴν ἐπ' ἣν ἔπλεον ἔαν χαίρειν, τὴν δὲ Ζάγκλην σχεῖν ἐοῦσαν ἐρήμον ἀνδρῶν. πειθομένων δὲ τῶν Σαμίων, καὶ σχόντων τὴν Ζάγκλην, ἐνθαῦτα οἱ Ζαγκλαῖοι ὡς ἐπύθοντο ἐχομένην τὴν πόλιν ἑωυτῶν, ἐβοήθειον αὐτῇ, καὶ ἐπεκαλέοντο Ἴπποκράτεα τὸν Γέλῃς τύραννον· ἦν γὰρ δὴ σφι οὗτος σύμμαχος. ἐπεὶ τε δὲ αὐτοῖσι καὶ ὁ Ἴπποκράτης σὺν τῇ στρατιῇ ἦκε βοηθέων, Σκύθην μὲν τὸν μούναρχον τῶν Ζαγκλαίων ἀποβαλόντα τὴν πόλιν ὁ Ἴπποκράτης πεδήσας, καὶ τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Πυθογένεα, ἐς Ἴνυκον πόλιν ἀπέπεμψε· τοὺς δὲ λοιποὺς Ζαγκλαίους κοινολογησάμενος τοῖσι Σαμίοισι καὶ ὄρκους δοὺς καὶ δεξάμενος προέδωκε. μισθὸς δὲ οἱ ἦν εἰρημένος ὃδε ὑπὸ τῶν Σαμίων, πάντων τῶν ἐπίπλων καὶ ἀνδραπόδων τὰ ἡμίσεια μεταλαβεῖν τῶν ἐν τῇ πόλει, τὰ δ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν πάντα Ἴπποκράτεα λαγχάνειν. τοὺς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν Ζαγκλαίων αὐτὸς ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ εἶχε δέσας· τοὺς δὲ κορυφαίους αὐτέων τριηκοσίους ἔδωκε τοῖσι Σαμίοισι κατασφάζαι· οὐ μὲν τοι οἱ γε Σάμιοι ἐποίησαν ταῦτα. 24. Σκύθης δὲ ὁ τῶν Ζαγκλαίων μούναρχος ἐκ τῆς Ἰνύκου ἐκδιδρῆσκει ἐς Ἰμέρην· ἐκ δὲ ταύτης παρῇν ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ ἀνέβη παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον. καὶ μιν ἐνόμισε Δαρεῖος πάντων ἀνδρῶν δικαίωτατον εἶναι, ὅσοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος παρ' ἑωυτὸν ἀνέβησαν. καὶ γὰρ παραιτησάμενος βασιλῆα ἐς Σικελίην ἀπῖκετο· καὶ αὐτὶς ἐκ τῆς Σικελίης ὀπίσω παρὰ βασιλῆα, ἐς ὃ γῆραϊ μέγα ὄλβιος ἔων ἐτελεύτησε ἐν Πέρσῃσι. Σάμιοι δὲ ἀπαλλαχθέντες Μήδων ἀπονητὶ πόλιν καλίστην Ζάγκλην περιεβεβλήατο. 25. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίην τὴν ὑπὲρ Μιλήτου γενομένην, Φοίνικες, κελυσάντων Περσέων, κατήγον ἐς Σάμον Αἰάκεα τὸν Συλωσῶντος, ὡς πολλοῦ τε ἄξιον γενόμενόν σφισι, καὶ μεγάλα κατεργασάμενον. καὶ Σαμίοισι μούνοισι τῶν ἀποστάντων ἀπὸ Δαρείου, διὰ τὴν ἔκλειψιν τῶν νεῶν τῶν ἐν τῇ ναυ-

μαχίῃ, οὔτε ἡ πόλις, οὔτε τὰ ἱρὰ ἐνεπρήσθη. Μιλήτου δὲ ἀλούσης, αὐτίκα Καρίην ἔσχον οἱ Πέρσαι· τὰς μὲν ἔθελοντὴν τῶν πολίων ὑποκυψάσας, τὰς δὲ ἀνάγκῃ προσηγάγοντο. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἐγένετο.

26. Ἰστιαίῳ δὲ τῷ Μιλησίῳ ἐόντι περὶ Βυζάντιον, καὶ συλλαμβάνοντι τὰς Ἰώνων ὀλκάδας ἐκπλούσας ἐκ τοῦ Πόντου, ἐξαγγέλλεται τὰ περὶ Μίλητον γενόμενα. τὰ μὲν δὴ περὶ Ἑλλησποντον ἔχοντα πρήγματα ἐπιτράπει Βισάλτῃ Ἀπολλοφάνεος παιδὶ Ἀβυδηνῷ· αὐτὸς δὲ ἔχων Λεσβίους ἐς Χίον ἔπλεε. καὶ Χίων φρουρῇ οὐ προσιεμένη μιν συνέβαλε ἐν Κοίλοισι καλεομένοισι τῆς Χίης χώρας. τούτων τε δὴ ἐφόνευσε συχνοὺς· καὶ τῶν λοιπῶν Χίων, οἷα δὴ κεκακωμένων ἐκ τῆς ναυμαχίης, ὁ Ἰστιαῖος ἔχων τοὺς Λεσβίους ἐπεκράτησε ἐκ Πολίχνης τῆς Χίων ὀρμεώμενος. 27. Φιλέει δὲ κως προσημαίνειν, εὐτ' ἂν μέλλῃ μεγάλα κακὰ ἢ πόλι ἢ ἔθνει ἔσεσθαι· καὶ γὰρ Χίοισι πρὸ τούτων σημήϊα μεγάλα ἐγένετο. τοῦτο μὲν σφι πέμψασι ἐς Δελφοὺς χορὸν νεηνιέων ἑκατὸν δύο μῦνοι τουτέων ἀπενόστησαν, τοὺς δὲ ὀκτώ τε καὶ ἑννεήκοντα αὐτέων λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπῆνεκε· τοῦτο δὲ ἐν τῇ πόλι τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, ὀλίγον πρὸ τῆς ναυμαχίης, παισὶ γράμματα διδασκομένοισι ἐνέπεσε ἡ στέγη, ὥστε ἀπ' ἑκατὸν καὶ εἴκοσι παίδων εἰς μῦνος ἀπέφυγε. ταῦτα μὲν σφι σημήϊα ὁ θεὸς προέδεξε· μετὰ δὲ ταῦτα ἡ ναυμαχίη ὑπολαβοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε· ἐπὶ δὲ τῇ ναυμαχίῃ ἐπεγένετο Ἰστιαῖος Λεσβίους ἄγων· κεκακωμένων δὲ τῶν Χίων καταστροφὴν εὐπετέως αὐτέων ἐποίησατο. 28. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐστρατεύετο ἐπὶ Θάσον ἄγων Ἰώνων καὶ Αἰολέων συχνοὺς. περικατημένῳ δὲ οἱ Θάσον ἦλθε ἀγγελίη, ὥς οἱ Φοίνικες ἀναπλῶνσι ἐκ τῆς Μιλήτου ἐπὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην. πυθόμενος δὲ ταῦτα Θάσον μὲν ἀπόρθητον λείπει, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Λέσβον ἡπείγετο ἄγων πᾶσαν τὴν στρατιήν. ἐκ Λέσβου δὲ, λιμαινούσης οἱ τῆς στρατιῆς, πέρην διαβαίνει ἐκ τοῦ Ἀταρνέος ὥς ἀμήσων τὸν σῖτον, τὸν τε ἐνθεῦτεν καὶ τὸν ἐκ Καΐκου πεδίου τὸν

τῶν Μυσῶν. Ἐν δὲ τούτοις τοῖσι χωρίοις ἐτύγγανε ἔων Ἀρπαγὸς ἀνὴρ Πέρσης στρατηγὸς στρατιῆς οὐκ ὀλίγης, ὃς οἱ ἀποβάντι συμβαλὼν αὐτόν τε Ἰστιαῖον ζωγρήη ἔλαβε, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὸν πλέω διέφθειρε.

29. Ἐζωγρήθη δὲ ὁ Ἰστιαῖος ὧδε. ὥς ἐμάχοντο οἱ Ἕλληνες τοῖσι Πέρσησι ἐν τῇ Μαλήνῃ τῆς Ἀταρνεΐτιδος χώρας, οἱ μὲν συνέστασαν χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἡ δὲ ἵππος ὕστερον ὀρμηθεῖσα ἐπιπίπτει τοῖσι Ἕλλησι. τότε δὴ ἔργον τῆς ἵππου τοῦτο ἐγένετο· καὶ τετραμμένων τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ἰστιαῖος ἐλπίζων οὐκ ἀπολέεσθαι ὑπὸ βασιλῆος διὰ τὴν παρεοῦσαν ἀμαρτάδα φιλοψυχὴν τοιήνδε τινὰ ἀναιρέεται· ὥς φεύγων τε κατελαμβάνετο ὑπὸ ἀνδρὸς Πέρσεω, καὶ ὥς καταιρεόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἔμελλε συγκεντηθῆσεσθαι, Περσίδα γλῶσσαν μετεῖς καταμηνύει ἑωυτὸν ὥς εἴη Ἰστιαῖος ὁ Μιλήσιος. 30. Εἰ μὲν νυν, ὥς ἐζωγρήθη, ἄχθη ἀγόμενος παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον, ὁ δὲ οὔτ' ἂν ἔπαθε κακὸν οὐδὲν, δοκέειν ἐμοί, ἀπῆκέ τ' ἂν αὐτῷ τὴν αἰτίην. νῦν δέ μιν, αὐτέων τε τουτέων εἵνεκα, καὶ ἵνα μὴ διαφυγὼν αὐτὸς μέγας παρὰ βασιλεῖ γένηται, Ἀρταφέρνης τε ὁ Σαρδίῳ ὑπαρχος, καὶ ὁ λαβὼν Ἀρπαγὸς, ὥς ἀπίκετο ἀγόμενος ἐς Σάρδεις, τὸ μὲν αὐτοῦ σῶμα αὐτοῦ ταύτῃ ἀνεσταύρωσαν, τὴν δὲ κεφαλὴν ταριχεύσαντες ἀνήνεικαν παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον ἐς Σοῦσα. Δαρεῖος δὲ πυθόμενος ταῦτα, καὶ ἐπαιτησάμενος τοὺς ταῦτα ποιήσαντας, ὅτι μιν οὐ ζῶντα ἀνήγαγον ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ, τὴν κεφαλὴν τὴν Ἰστιαίου λούσαντάς τε καὶ περιστείλαντας εὐ ἐνετείλατο θάψαι, ὥς ἀνδρὸς μεγάλως ἑωυτῷ τε καὶ Πέρσησι εὐεργέτεω. Τὰ μὲν περὶ Ἰστιαῖον οὕτω ἔσχε.

31. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Περσέων χειμερίσας περὶ Μίλητον, τῷ δευτέρῳ ἔτεϊ ὥς ἀνέπλωσε, αἰρέει εὐπετέως τὰς νήσους τὰς πρὸς τῇ ἡπείρῳ κειμένας, Χίον καὶ Λέσβον καὶ Τένεδον. ὅκως δὲ λάβοι τινὰ τῶν νήσων, ὥς ἐκάστην αἰρέοντες οἱ βάρβαροι ἐσαγήνεον τοὺς ἀνθρώπους. σαγηνεύουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον. ἀνὴρ ἀνδρὸς ἀψάμενος τῆς χειρὸς ἐκ θαλάσσης τῆς βορρῆης ἐπὶ τὴν νοτίην διήκουσι,

καὶ ἔπειτα διὰ πάσης τῆς νήσου διέρχονται ἐκθηρεύοντες τοὺς ἀνθρώπους. Αἶρεον δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ πόλιας τὰς Ἰάδας κατὰ τὰ αὐτά· πλὴν οὐκ ἔσαγήνεον τοὺς ἀνθρώπους, οὐ γὰρ οἶά τ' ἦν. 32. Ἐνθαῦτα Περσέων οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἐψεύσαντο τὰς ἀπειλὰς τὰς ἐπηπείλησαν τοῖσι Ἴωσι στρατοπεδευομένοισι ἐναντία σφίσι. ὥς γὰρ δὴ ἐπεκράτησαν τῶν πολίων, παῖδάς τε τοὺς εὐειδεστάτους ἐκλεγόμενοι ἐξέταμνον, καὶ ἐποίευν ἀντὶ εἶναι ἐνόρχιας εὐνούχους· καὶ παρθένους τὰς καλλιστευνούσας ἀνασπάσ- τους παρὰ βασιλῆα· ταῦτά τε δὴ ἐποίευν, καὶ τὰς πόλιας ἐνεπίμπρασαν αὐτοῖσι τοῖσι ἱροῖσι. Οὕτω δὲ τὸ τρίτον Ἴωνες κατεδουλώθησαν, πρῶτον μὲν ὑπὸ Λυδῶν, δις δὲ ἐπεξῆς τότε ὑπὸ Περσέων. 33. Ἀπὸ δὲ Ἰωνίης ἀπαλ- λασσόμενος ὁ ναυτικὸς στρατὸς τὰ ἐπ' ἀριστερὰ ἐσπλέοντι τοῦ Ἑλλησπόντου αἶρεε πάντα· τὰ γὰρ ἐπὶ δεξιὰ αὐτοῖσι τοῖσι Πέρσησι ὑποχείρια ἦν γεγονότα κατ' ἡπειρον. Εἰσὶ δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ αἶδε τοῦ Ἑλλησπόντου· Χερσόνησός τε ἐν τῇ πόλιες συχναὶ ἔνεισι, καὶ Πέρινθος, καὶ τὰ τείχέα τὰ ἐπὶ Θρηῆκης, καὶ Σηλυβρίη τε, καὶ Βυζάντιον. Βυ- ζάντιοι μὲν νυν καὶ οἱ πέρηθεν Χαλκηδόνιοι οὐδ' ὑπέ- μειναν ἐπιπλέοντας τοὺς Φοίνικας, ἀλλ' οἶχοντο ἀπολι- πόντες τὴν σφετέρην ἔσω ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον, καὶ ἐνθαῦτα πόλιν Μεσαμβρίην οἶκησαν. οἱ δὲ Φοίνικες κα- τακαύσαντες ταύτας τὰς χώρας τὰς καταλεχθείσας τρά- πονται ἐπὶ τε Προκόννησον, καὶ Ἀρτάκην· πυρὶ δὲ καὶ ταύτας νείμαντες ἔπλων αὐτὶς ἐς τὴν Χερσόνησον, ἐξαι- ρήσοντες τὰς ἐπιλοίπους τῶν πολίων ὅσας πρότερον προσ- σχόντες οὐ κατέσυραν. Ἐπὶ δὲ Κύζικον οὐδὲ ἔπλωσαν ἀρχήν· αὐτοὶ γὰρ Κυζικηνοὶ ἔτι πρότερον τοῦ Φοινίκων ἔσπλου ἐγεγόνεσαν ὑπὸ βασιλεῖ, Οἰβάρεϊ τῷ Μεγαβάζου ὁμολογήσαντες τῷ ἐν Δασκυλείῳ ὑπάρχω. τῆς δὲ Χερσο- νήσου, πλὴν Καρδίας πόλιος, τὰς ἄλλας πάσας ἐχειρώ- σαντο οἱ Φοίνικες.

34. Ἐτυράννευε δὲ αὐτέων μέχρι τότε Μιλτιάδης ὁ Κί- μωνος τοῦ Στησαγόρεω, κτησαμένου τὴν ἀρχὴν ταύτην

πρότερον Μιλτιάδεω τοῦ Κυψέλου τρόπῳ τοιῷδε. Εἶχον Δόλογχοι Θρήϊκες τὴν Χερσόνησον ταύτην. οὗτοι ὧν οἱ Δόλογχοι πιεσθέντες πολέμῳ ὑπὸ Ἀψινθίων ἐς Δελφούς ἔπεμψαν τοὺς βασιλῆας περὶ τοῦ πολέμου χρησομένους. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἀνεῖλε “οἰκιστὴν ἐπάγεσθαι ἐπὶ τὴν χώραν τοῦτον, ὃς ἂν σφεας ἀπιόντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ πρῶτος ἐπὶ ξείνια καλέσῃ.” Ἴόντες δὲ οἱ Δόλογχοι τὴν ἱρὴν ὁδὸν διὰ Φωκέων τε καὶ Βοιωτῶν ἦϊσαν· καὶ σφεας ὡς οὐδεὶς ἐκάλεε, ἐκτράπονται ἐπ’ Ἀθηνέων. 35. Ἐν δὲ τῇσι Ἀθηνησι τῆνικαῦτα εἶχε μὲν τὸ πᾶν κράτος Πεισίστρατος, ἀτὰρ ἐδυνάστευε καὶ Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου ἐὼν οἰκίης τεθριπποτρόφου, τὰ μὲν ἀνέκαθεν ἀπ’ Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς, τὰ δὲ νεώτερα Ἀθηναῖος, Φιλαίου τοῦ Αἴαντος παίδος γενομένου πρῶτον τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου. Οὗτος ὁ Μιλτιάδης κατήμενος ἐν τοῖσι προθύροισι τοῖσι ἐωντοῦ ὁρέων τοὺς Δολόγχους παριόντας ἐσθῆτα ἔχοντας οὐκ ἐγχωρίην καὶ αἰχμᾶς προσεβώσατο· καὶ σφι προσελθούσι ἐπηγγείλατο καταγωγὴν καὶ ξείνια. οἱ δὲ δεξάμενοι καὶ ξεινισθέντες ὑπ’ αὐτοῦ ἐξέφαινον πᾶν οἱ τὸ μαντήϊον· ἐκφήναντες δὲ ἐδέοντο αὐτοῦ τῷ θεῷ μιν πείθεσθαι. Μιλτιάδεα δὲ ἀκούσαντα παραντίκα ἔπεισε ὁ λόγος, οἷα ἀχθόμενόν τε τῇ Πεισιστράτου ἀρχῇ, καὶ βουλόμενον ἐκ ποδῶν εἶναι. αὐτίκα δὲ ἐστάλη ἐς Δελφούς ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον, εἰ ποιοίη τά περ αὐτοῦ οἱ Δόλογχοι προσεδέοντο. 36. Κελευούσης δὲ καὶ τῆς Πυθίης, οὕτω δὴ Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου, Ὀλύμπια ἀναιρηκῶς πρότερον τουτέων τεθρίπῳ, τότε παραλαβὼν Ἀθηναίων πάντα τὸν βουλόμενον μετέχειν τοῦ στόλου ἔπλεε ἅμα τοῖσι Δολόγχοις, καὶ ἔσχε τὴν χώραν· καὶ μιν οἱ ἐπαγαγόμενοι τύραννον κατεστήσαντο. Ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἀπετείχισε τὸν ἰσθμὸν τῆς Χερσονήσου ἐκ Καρδίας πόλιος ἐς Πακτύν, ἵνα μὴ ἔχοιεν σφεας οἱ Ἀψινθιοὶ δηλέεσθαι ἐσβάλλοντες ἐς τὴν χώραν. εἰσὶ δὲ οὗτοι στάδιοι ἕξ τε καὶ τριήκοντα τοῦ ἰσθμοῦ· ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου ἡ Χερσόνησος εἰσω πᾶσά ἐστι σταδίων εἴκοσι καὶ τετρακοσίων τὸ μῆκος. 37. Ἀποτείχισας

ὦν τὸν αὐχένα τῆς Χερσονήσου ὁ Μιλτιάδης, καὶ τοὺς Ἀψινθίους τρόπῳ τοιούτῳ ὠσάμενος, τῶν λοιπῶν πρώτοις ἐπολέμησε Λαμψακηνοῖσι· καὶ μιν οἱ Λαμψακηνοὶ λοχήσαντες αἰρέουσι ζωγρίῃ. ἦν δὲ ὁ Μιλτιάδης Κροίσῳ τῷ Λυδῷ ἐν γνώμῃ γεγονώς· πυθόμενος ὦν ὁ Κροῖσος ταῦτα πέμπων προηγόρευε τοῖσι Λαμψακηνοῖσι μετιέναι Μιλτιάδεα· εἰ δὲ μὴ, σφέας πίτυς τρόπον ἀπείλεε ἐκτρίψειν. πλανωμένων δὲ τῶν Λαμψακηνῶν ἐν τοῖσι λόγοις τὸ θέλει τὸ ἔπος εἶναι, τό σφι ἀπείλησεν ὁ Κροῖσος, πίτυς τρόπον ἐκτρίψειν, μόγισ κοτὲ μαθὼν τῶν τις πρεσβυτέρων εἶπε τὸ ἐόν, ὅτι πίτυς μούνη δεινδρέων πάντων ἐκκοπεῖσα βλαστὸν οὐδένα μετίει, ἀλλὰ πανώλεθρος ἐξάπολλυται. δείσαντες ὦν οἱ Λαμψακηνοὶ Κροῖσον λύσαντες μετῆκαν Μιλτιάδεα. 38. Οὗτος μὲν δὴ διὰ Κροῖσον ἐκφεύγει· μετὰ δὲ τελευτᾷ ἅπαις τὴν ἀρχὴν τε καὶ τὰ χρήματα παραδούς Στησαγόρῃ τῷ Κίμωνος ἀδελφεοῦ παιδί ὁμομητρίου. καὶ οἱ τελευτήσαντι Χερσονησῖται θύουσι ὡς νόμος οἰκιστῇ, καὶ ἀγῶνα ἵππικόν τε καὶ γυμνικὸν ἐπιστᾶσι, ἐν τῷ Λαμψακηνῶν οὐδενὶ ἐγγίνεται ἀγωνίζεσθαι. Πολέμου δὲ ἐόντος πρὸς Λαμψακηνοὺς, καὶ Στησαγόρεα κατέλαβε ἀποθανεῖν ἅπαιδα πληγέντα τὴν κεφαλὴν πελέκει ἐν τῷ πρυτανηίῳ πρὸς ἀνδρὸς αὐτομόλου μὲν τῷ λόγῳ, πολεμίου δὲ καὶ ὑποθερμοτέρου τῷ ἔργῳ.

39. Τελευτήσαντος δὲ καὶ Στησαγόρεω τρόπῳ τοιῷδε, ἐνθαῦτα Μιλτιάδεα τὸν Κίμωνος, Στησαγόρεω δὲ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφεὸν, καταλαμψόμενον τὰ πρήγματα ἐπὶ Χερσονήσου ἀποστέλλουσι τριήρεϊ οἱ Πεισιστρατίδαι, οἳ μιν καὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἐποίευν· εὖ ὡς οὐ συνειδότες δῆθεν τοῦ πατρὸς Κίμωνος αὐτοῦ τὸν θάνατον, τὸν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημανέω ὡς ἐγένετο. Μιλτιάδης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Χερσονήσον εἶχε κατ' οἴκους τὸν ἀδελφεὸν Στησαγόρεα δηλαδὴ ἐπιτιμέων. οἱ δὲ Χερσονησῖται πυνθανόμενοι ταῦτα συνελέχθησαν ἀπὸ πασέων τῶν πολίων οἱ δυναστεύοντες πάντοθεν· κοινῶ δὲ στόλῳ ἀπικόμενοι ὡς συλληνηθησόμενοι ἐδέθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Μιλτιάδης τε δὴ

ἴσχει τὴν Χερσόνησον πεντακοσίους βόσκων ἐπικούρους, καὶ γαμέει Ὀλόρου τοῦ Θρηίκων βασιλῆος θυγατέρα Ἥγησιπύλην. 40. Οὗτος δὲ ὁ Κίμωνος Μιλτιάδης νεωστὶ μὲν ἐληλύθει εἰς τὴν Χερσόνησον, κατελάμβανε δὲ μιν ἐλθόντα ἄλλα τῶν κατεχόντων πρηγμάτων χαλεπώτερα. τρίτῳ μὲν γὰρ ἔτει τουτέων Σκύθας ἐκφεύγει. Σκύθαι γὰρ οἱ νομάδες ἐρεθισθέντες ὑπὸ βασιλῆος Δαρείου συνεστράφησαν καὶ ἤλασαν μέχρι τῆς Χερσονήσου ταύτης. τούτους ἐπιόντας οὐκ ὑπομείνας ὁ Μιλτιάδης ἔφευγε ἀπὸ Χερσονήσου· εἰς ὃ οἱ τε Σκύθαι ἀπαλλάχθησαν, καὶ μιν οἱ Δόλογχοι κατήγαγον ὀπίσω. ταῦτα μὲν δὴ τρίτῳ ἔτει πρότερον ἐγεγόνεε τῶν τότε μιν κατεχόντων. 41. Τότε δὲ πυθνόμενος εἶναι τοὺς Φοίνικας ἐν Τενέδῳ, πληρώσας τριήρεας πέντε χρημάτων τῶν παρεόντων, ἀπέπλεε εἰς τὰς Ἀθήνας. καὶ ὥσπερ ὠρμήθη ἐκ Καρδίας πόλιος, ἔπλεε διὰ τοῦ Μέλανος κόλπου· παραμείβετό τε τὴν Χερσόνησον, καὶ οἱ Φοινικὲς οἱ περιπίπτουσι τῇσι νηυσί. αὐτὸς μὲν δὴ Μιλτιάδης σὺν τῇσι τέσσερσι τῶν νεῶν καταφεύγει εἰς Ἰμβρον, τὴν δὲ οἱ πέμπτην τῶν νεῶν κατεῖλον διώκοντες οἱ Φοίνικες. τῆς δὲ νεὸς ταύτης ἔτυχε τῶν Μιλτιάδew παίδων ὁ πρεσβύτατος ἄρχων Μητίοχος, οὐκ ἐκ τῆς Ὀλόρου τοῦ Θρηίκος ἐὼν θυγατρὸς, ἀλλ' ἐξ ἄλλης· καὶ τοῦτον ἅμα τῇ νηϊ εἶλον οἱ Φοίνικες. καὶ μιν πυθόμενοι ὡς εἶη Μιλτιάδew παῖς, ἀνήγαγον παρὰ βασιλῆα δοκέοντες χάριτα μεγάλην καταθήσασθαι, ὅτι δὴ Μιλτιάδης γνώμην ἀπεδέξατο ἐν τοῖσι Ἴωσι πείθεσθαι κελεύων τοῖσι Σκύθησι, ὅτε οἱ Σκύθαι προσεδέοντο λύσαντας τὴν σχεδὴν ἀποπλέειν εἰς τὴν ἐωντῶν. Δαρεῖος δὲ, ὡς οἱ Φοίνικες Μητίοχον τὸν Μιλτιάδew ἀνήγαγον, ἐποίησε κακὸν μὲν οὐδὲν Μητίοχον, ἀγαθὰ δὲ συχνά· καὶ γὰρ οἶκον καὶ κτῆσιν ἔδωκε, καὶ Περσίδα γυναῖκα ἐκ τῆς οἱ τέκνα ἐγένετο τὰ εἰς Πέρσας κεκοσμέαται. Μιλτιάδης δὲ ἐξ Ἰμβρου ἀπικνέεται εἰς τὰς Ἀθήνας.

42. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν Περσέων οὐδὲν ἐπὶ πλεόν ἐγένετο τουτέων εἰς νεῖκος φέρον Ἴωσι, ἀλλὰ τάδε

μὲν χρήσιμα κάρτα τοῖσι Ἴωσι ἐγένετο τούτου τοῦ ἔτους, Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος μεταπεμψάμενος ἀγγέλους ἐκ των πολίων συνθήκας σφίσι αὐτοῖσι τοὺς Ἴωνας ἠνάγκασε ποιέεσθαι, ἵνα δοσίδικοι εἶεν, καὶ μὴ ἀλλήλους φέροιέν τε καὶ ἄγοιεν. ταῦτά τε ἠνάγκασε ποιέειν, καὶ τὰς χώρας σφέων μετρήσας κατὰ παρασάγγας, τοὺς καλέουσι οἱ Πέρσαι τὰ τριήκοντα στάδια, κατὰ δὴ τούτους μετρήσας φόρους ἔταξε ἐκάστοισι, οἳ κατὰ χώραν διατελέουσι ἔχοντες ἐκ τούτου τοῦ χρόνου αἰεὶ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ, ὡς ἐτάχθησαν ἐξ Ἀρταφέρνηος· ἐτάχθησαν δὲ σχεδὸν κατὰ τὰ αὐτὰ τὰ καὶ πρότερον εἶχον. καὶ σφι ταῦτα μὲν εἰρηναῖα ἦν.

43. Ἄμα δὲ τῷ ἔαρι, τῶν ἄλλων καταλελυμένων στρατηγῶν ἐκ βασιλῆος, Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω κατέβαινε ἐπὶ θάλασσαν στρατὸν πολλὸν μὲν κάρτα πεζὸν ἅμα ἀγόμενος, πολλὸν δὲ ναυτικόν, ἡλικίην τε νέος ἐὼν καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλῆος Δαρείου θυγατέρα Ἀρταζώστρην. ἄγων δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Μαρδόνιος, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐν τῇ Κιλικίῃ, αὐτὸς μὲν ἐπιβὰς ἐπὶ νεὸς ἐκομίζετο ἅμα τῇσι ἄλλῃσι νηυσὶ, στρατιὴν δὲ τὴν πεζὴν ἄλλοι ἡγεμόνες ἦγον ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ παραπλέων τὴν Ἀσίην ἀπῖκετο ὁ Μαρδόνιος ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐνθαῦτα μέγιστον θῶμα ἐρέω τοῖσι μὴ ἀποδεκομένοισι Ἑλλήνων Περσέων τοῖσι ἐπτά Ὀτάνεα γνώμην ἀποδέξασθαι ὡς χρεὸν εἶη δημοκρατέεσθαι Πέρσας· τοὺς γὰρ τυράννους τῶν Ἰώνων καταπαύσας πάντας ὁ Μαρδόνιος δημοκρατίας κατίστα ἐς τὰς πόλεις. ταῦτα δὲ ποιήσας ἠπείγετο ἐς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ συνελέχθη μὲν χρήμα πολλὸν νεῶν, συνελέχθη δὲ καὶ πεζὸς πολλὸς στρατὸς, διαβάντες τῇσι νηυσὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπορεύοντο διὰ τῆς Εὐρώπης· ἐπορεύοντο δὲ ἐπὶ τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας.

44. Αὗται μὲν ὧν σφι πρόσχημα ἔσαν τοῦ στόλου. ἀτὰρ ἐν νόῳ ἔχοντες ὕσας ἂν πλείστας δύναιντο καταστρέφειν τῶν Ἑλληνίδων πολίων, τοῦτο μὲν δὴ τῇσι νηυσὶ Θασίους οὐδὲ χεῖρας ἀνταειραμένους κατεστρέψαντο· τοῦτο δὲ τῷ πεζῷ Μακεδόνας πρὸς τοῖσι ὑπάρχουσι δούλους προσεκτίσαντο· τὰ

γαρ ἐντὸς Μακεδόνων ἔθνεα πάντα σφι ἦν ἤδη ὑποχείρια γεγονότα. Ἐκ μὲν δὴ Θάσου διαβαλόντες πέρην ὑπὸ τὴν ἡπειρον ἐκομίζοντο μέχρι Ἀκάνθου· ἐκ δὲ Ἀκάνθου ὀρμεύμενοι τὸν Ἄθων περιέβαλλον. ἐπιπεσὼν δὲ σφι περιπλέουσι βορῆς ἄνεμος μέγας τε καὶ ἄπορος κάρτα τρηχέως περιέσπε πλήθει πολλὰς τῶν νεῶν ἐκβάλλων πρὸς τὸν Ἄθων. λέγεται γὰρ κατὰ τριηκοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διαφθαρείσας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων. ὥστε γὰρ θηριωδεστάτης εἰσῆς τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς περὶ τὸν Ἄθων, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων διεφθείροντο ἄρπαζόμενοι, οἱ δὲ πρὸς τὰς πέτρας ἀρασσόμενοι, οἱ δὲ αὐτέων νέειν οὐκ ἐπιστέατο καὶ κατὰ τοῦτο διεφθείροντο, οἱ δὲ ῥίγει. ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς οὕτω ἔπρησσε. 45. Μαρδονίῳ δὲ, καὶ τῷ πεζῷ στρατοπεδουμένῳ ἐν Μακεδονίῃ νυκτὸς Βρύγοι Θρήϊκες ἐπεχείρησαν· καὶ σφῶν πολλοὺς φονεύουσι οἱ Βρύγοι, Μαρδόνιον δὲ αὐτὸν τρωματίζουσι. οὐ μέντοι οὐδὲ αὐτοὶ δουλοσύνην διέφυγον πρὸς Περσέων· οὐ γὰρ δὴ πρότερον ἀπανέστη ἐκ τῶν χωρέων τουτέων Μαρδόνιος, πρὶν ἢ σφῶν ὑποχειρίους ἐποιήσατο. Τούτους μέντοι καταστρεψάμενος ἀπῆγε τὴν στρατιὴν ὀπίσω, ἅτε τῷ πεζῷ τε προσπταίσας πρὸς τοὺς Βρύγους, καὶ τῷ ναυτικῷ μεγάλως περὶ Ἄθων. Οὗτος μὲν νυν ὁ στόλος αἰσχυρῶς ἀγωνισάμενος ἀπαλλάχθη ἐς τὴν Ἀσίην.

46. Δευτέρῳ δὲ ἔτει τουτέων ὁ Δαρεῖος, πρῶτα μὲν Θασίους διαβληθέντας ὑπὸ τῶν ἀστυγειτόνων ὡς ἀποστασιν μηχανοίατο, πέμψας ἄγγελον ἐκέλευέ σφῶν τὸ τεῖχος περιαιρέειν, καὶ τὰς νέας ἐς Ἀβδῆρα κομίζειν. οἱ γὰρ δὴ Θάσιοι, οἷα ὑπὸ Ἰστιαίου τε τοῦ Μιλησίου πολιορκηθέντες, καὶ προσόδων ἐουσέων μεγάλων, ἐχρέοντο τοῖσι χρήμασι ναῦς τε ναυπηγεύμενοι μακρὰς καὶ τεῖχος ἰσχυρότερον περιβαλλόμενοι. ἡ δὲ πρόσδοδος σφι ἐγίνετο ἐκ τῆς ἡπείρου καὶ ἀπὸ τῶν μετάλλων. ἐκ μὲν γε τῶν ἐν Σκαπτῇ Ὑλῇ τῶν χρυσέων μετάλλων τὸ ἐπίπαν ὀγδῶκοντα τάλαντα προσήϊε· ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ Θάσῳ ἐλάσσω

μὲν τουτέων, συχνὰ δὲ οὕτω, ὥστε το ἐπίπαν Θασίοισι ἐοῦσι καρπῶν ἀτελέσι προσήϊε ἀπό τε τῆς ἡπείρου καὶ τῶν μετάλλων ἔτεος ἐκάστου διηκόσια τάλαντα· ὅτε δὲ τὸ πλεῖστον προσήλθε, τριηκόσια. 47. Εἶδον δὲ καὶ αὐτος

τὰ μέταλλα ταῦτα. καὶ μακρῷ ἦν αὐτέων θωμασιώτατα τὰ οἱ Φοίνικες ἀνεῦρον οἱ μετὰ Θάσου κτίσαντες τὴν νῆσον ταύτην, ἣτις νῦν ἐπὶ τοῦ Θάσου τούτου τοῦ Φοίνικος τὸ οὔνομα ἔσχε. τὰ δὲ μέταλλα τὰ Φοινικικὰ ταῦτα ἔστι τῆς Θάσου μεταξὺ Αἰνύρων τε χώρου καλεομένου καὶ Κοινύρων, ἀντίον δὲ Σαμοθρηΐκης, ὅρος μέγα ἀνεστραμμένον ἐν τῇ ζητήσῃ. τοῦτο μὲν νῦν ἔστι τοιοῦτο. Οἱ δὲ Θάσιοι τῷ βασιλεῖ κελεύσαντι καὶ τὸ τεῖχος τὸ σφέτερον κατεῖλον, καὶ τὰς νέας τὰς πάσας ἐκόμισαν ἐς Ἀβδηρα.

48. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπεπειράτο ὁ Δαρεῖος τῶν Ἑλλήνων ὃ τι ἐν νόῳ ἔχοιεν, κότερα πολεμέειν ἐωντῷ, ἢ παραδιδόναι σφέας αὐτούς. διέπεμπε ὦν κήρυκας ἄλλους ἄλλη τάξας ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κελεύων αἰτέειν βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. τούτους μὲν δὴ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἔπεμπε· ἄλλους δὲ κήρυκας διέπεμπε ἐς τὰς ἐωντοῦ δασμοφόρους πόλιας τὰς παραθαλασσίους, κελεύων νέας τε μακρὰς καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα ποιέεσθαι. 49. Οὗτοί τε δὴ παρεσκευάζοντο ταῦτα· καὶ τοῖσι ἤκουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυξι πολλοὶ μὲν ἡπειρωτέων ἐδίδosan τὰ προΐσχετο αἰτέων ὁ Πέρσης, πάντες δὲ οἱ νησιῶται ἐς τοὺς ἀπικοίατο αἰτήσαντες. Οἱ τε δὴ ἄλλοι νησιῶται διδοῦσι γῆν τε καὶ ὕδωρ

Δαρεῖω, καὶ δὴ καὶ Αἰγινῇται. ποιήσασι δὲ σφί ταῦτα ἰθέως Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔχοντας τοὺς Αἰγινήτας δεδωκέναι, ὥς ἅμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας στρατεύωνται· καὶ ἄσμενοι προφάσιος ἐπελάβοντο, φοιτέοντές τε ἐς τὴν Σπάρτην κατηγορεῖον τῶν Αἰγινητέων τὰ πεποιήκοιεν προδόντες τὴν Ἑλλάδα. 50. Πρὸς ταύτην δὲ

τὴν κατηγορίην Κλεομένης ὁ Ἀναξανδρίδew βασιλεὺς ἐὼν Σπαρτιητέων διέβη ἐς Αἶγιναν βουλόμενος συλλαβεῖν Αἰγινητέων τοὺς αἰτιωτάτους. ὥς δὲ ἐπειράτο συλλαμβάνων, ἄλλοι τε δὴ αὐτῷ ἐγίνοντο ἀντίξοοι τῶν Αἰγινητέων,

ἐν δὲ δὴ καὶ Κρῖος ὁ Πολυκρίτου μάλιστα· ὅς “οὐκ ἔφη αὐτὸν οὐδένα ἄξιν χαίροντα Αἰγινητέων· ἄνευ γάρ μιν Σπαρτιητέων τοῦ κοινοῦ ποιεῖν ταῦτα ὑπ’ Ἀθηναίων ἀναγνωσθέντα χρήμασι· ἅμα γὰρ ἂν μιν τῷ ἑτέρῳ βασιλείϊ ἐλθόντα συλλαμβάνειν.” ἔλεγε δὲ ταῦτα ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Δημαρίτου. Κλεομένης δὲ ἀπελαυνόμενος ἐκ τῆς Αἰγίνης εἶρετο τὸν Κρῖον ὃ τι οἱ εἴη τὸ οὔνομα· ὁ δὲ τὸ ἐὺν ἔφρασε οἱ. ὁ δὲ Κλεομένης πρὸς αὐτὸν ἔφη· “Ἦδη νῦν καταχάλκου, ᾧ Κριέ, τὰ κέρεια, ὡς συνοισόμενος μεγάλῳ κακῷ.” 51. Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ τοῦτον τὸν χρόνον ὑπομένων Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος διέβαλλε τὸν Κλεομένηα, ἐὼν βασιλεὺς καὶ οὗτος Σπαρτιητέων, οἰκίης δὲ τῆς ὑποδεεστέρης· κατ’ ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑποδεεστέρης, ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γεγονάσι, κατὰ πρεσβυγενεῖην δέ κως τετίμηται μᾶλλον ἢ Εὐρυσθέneos.

52. Λακεδαιμόνιοι γὰρ ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιητῇ λέγουσι αὐτὸν Ἀριστόδημον, τὸν Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὑλλου, βασιλεύοντα ἀγαγεῖν σφέας ἐς ταύτην τὴν χώραν τὴν νῦν ἐκτέαται, ἀλλ’ οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας· μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολλὸν Ἀριστοδήμῳ τεκεῖν τὴν γυναῖκα τῇ οὔνομα εἶναι Ἀργεῖην· θυγατέρα δὲ αὐτὴν λέγουσι εἶναι Αὐτεσίωνος, τοῦ Τισαμενοῦ, τοῦ Θερσάνδρου, τοῦ Πολυνείκεος· ταύτην δὲ τεκεῖν δίδυμα· ἐπιδόντα δὲ τὸν Ἀριστόδημον τὰ τέκνα νούσῳ τελευτᾶν. Λακεδαιμονίους δὲ τοὺς τότε ἑόντας βουλευσαί κατὰ νόμον βασιλῆα τῶν παίδων τὸν πρεσβύτερον ποιήσασθαι. οὐκ ὡν δὴ σφεας ἔχειν ὁκότερον ἔλονται, ὥστε καὶ ὁμοῖων καὶ ἴσων ἑόντων· οὐ δυναμένους δὲ γινῶναι, ἢ καὶ πρὸς τούτου, ἐπειρωτᾶν τὴν τεκούσαν. τὴν δὲ “οὐδὲ αὐτὴν φάναι διαγινώσκειν.” εἰδυῖαν μὲν καὶ τὸ κάρτα λέγει· ταῦτα, βουλομένην δὲ εἶ κως ἀμφοτέροι γενοῖατο βασιλῆες. Τοὺς ὧν δὴ Λακεδαιμονίους ἀπορέειν· ἀπορέοι αὖς δὲ πέμπειν ἐς Δελφοὺς ἐπειρησομένους ὃ τι χρήσονται, ᾧ πρήγματι. τὴν δὲ Πυθίην κελεύειν σφέας ἀμφοτέρα τα παιδιὰ ἡγήσασθαι βασιλῆας, τιμᾶν δὲ μᾶλλον τὸν γεραί-

τερον. τὴν μὲν δὴ Πυθίην ταῦτά σφι ἀνελεῖν τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι ἀπορέουσι οὐδὲν ἔσσαν ὅκως ἐξεύρωσι αὐτέων τὸν πρεσβύτερον ὑποθέσθαι ἄνδρα Μεσσήνιον, τῷ οὐνομα εἶναι Πανίτην, ὑποθέσθαι δὲ τοῦτον τὸν Πανίτην τάδε τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, φυλάξαι τὴν γειναμένην, ὁκότερον τῶν παίδων πρότερον λούει καὶ σιτίζει· καὶ ἦν μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ φαίνεται αἰεὶ ποιεῦσα, τοὺς δὲ πᾶν ἔξειν ὅσον τι καὶ δίζηνται καὶ θέλουσι ἐξευρεῖν· ἦν δὲ πλανᾶται καὶ ἐκείνη ἐναλλάξ ποιεῦσα, δῆλά σφι ἔσεσθαι ὥς οὐδὲ ἐκείνη πλέον οὐδὲν οἶδε· ἐπ' ἄλλην τέ σφεας τράπεσθαι ὁδόν. Ἐνθαῦτα δὴ τοὺς Σπαρτιήτας, κατὰ τὰς τοῦ Μεσσηνίου ὑποθήκας, φυλάξαντας τὴν μητέρα τῶν Ἀριστοδήμου παίδων, λαβεῖν κατὰ τὰ αὐτὰ τιμῶσαν τὸν πρότερον καὶ σίτοισι καὶ λουτροῖσι, οὐκ εἰδυῖαν τῶν εἵνεκεν ἐφυλάσσετο. λαβόντας δὲ τὸ παιδίον τὸ τιμώμενον πρὸς τῆς γειναμένης, ὥς ἔον πρότερον, τρέφειν ἐν τῷ δημοσίῳ· καὶ οἱ οὐνομα τεθῆναι Εὐρυσθέεια, τῷ δὲ νεωτέρῳ Προκλέα. τούτους ἀνδρωθέντας αὐτοὺς τε ἀδελφοὺς ἔοντας λέγουσι διαφόρους εἶναι τὸν πάντα χρόνον τῆς ζόης ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων γενομένους ὡσαύτως διατελέειν.

53. Ταῦτα μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι μῦθοι Ἑλλήνων. τάδε δὲ κατὰ ταῦτα λεγόμενα ὑπὸ Ἑλλήνων ἐγὼ γράφω· τούτους γὰρ δὴ τοὺς Δωριέων βασιλῆας μέχρι μὲν Περσέος τοῦ Δανάης, τοῦ θεοῦ ἀπεόντος, καταλεγομένους ὀρθῶς ὑπὸ Ἑλλήνων, καὶ ἀποδεικνυμένους ὥς εἰσι Ἕλληνες· ἥδη γὰρ τηνικαῦτα ἐς Ἕλληνας οὗτοι ἐτέλεον· ἔλεξα δὲ μέχρι Περσέος, τοῦδε εἵνεκα, ἀλλ' οὐκ ἀνέκαθεν ἔτι ἔλαβον, ὅτι οὐκ ἔπεστι ἐπωνυμίη Περσεῖ οὐδεμίη πατρὸς θνητοῦ, ὥσπερ Ἡρακλεῖ Ἀμφιτρύων. ἥδη ὦν ὀρθῶ λόγῳ χρεωμένῳ μέχρι τοῦ Περσέος ὀρθῶς εἶρηται μοι. ἀπὸ δὲ Δανάης, τῆς Ἀκρισίου, καταλέγοντι τοὺς ἄνω αἰεὶ πατέρας αὐτέων, φαινοίετο ἂν ἔόντες οἱ τῶν Δωριέων ἡγεμόνες Αἰγύπτιοι ἰθαγενεές. ταῦτα μὲν νυν, κατὰ τὰ Ἕλληνες λέγουσι, γεγενηλόγηται.

54. Ὡς δὲ ὁ Περσέων λόγος λέγεται, αὐτὸς ὁ

Περσεὺς ἐὼν Ἀσσύριος ἐγένετο Ἕλληνα, ἀλλ' οὐκ οἱ Περσεὸς πρόγονοι· τοὺς δὲ Ἀκρισίου γε πατέρας ὁμολογέοντας κατ' οἰκηϊότητα Περσεῖ οὐδέν, τούτους δὲ εἶναι, κατάπερ Ἕλληνες λέγουσι, Αἰγυπτίους. 55. Καὶ ταῦτα μέν

νυν περὶ τουτέων εἰρήσθω. ὃ τι δὲ ἐόντες Αἰγύπτιοι, καὶ ὃ τι ἀποδεξάμενοι ἔλαβον τὰς Δωριέων βασιληΐας, ἄλλοισι γὰρ περὶ αὐτέων εἴρηται, ἐάσομεν αὐτά. τὰ δὲ ἄλλοι οὐ κατελάβοντο, τουτέων μνήμην ποιήσομαι.

56. Γέρεα δὲ δὴ τάδε τοῖσι βασιλευσὶ Σπαρτιῇται δεδώκασι· ἱρωσύνας δύο, Διὸς τε Λακεδαίμονος, καὶ Διὸς Οὐρανίου· καὶ πόλεμόν γε ἐκφέρειν ἐπ' ἣν ἂν βούλωνται χώρην· τούτου δὲ μηδένα εἶναι Σπαρτιητέων διακωλυτήν· εἰ δὲ μὴ, αὐτὸν ἐν τῷ ἁγεῖ ἐνέχεσθαι. στρατευομένων δέ, πρώτους ἰέναι τοὺς βασιλῆας, ὑστάτους δὲ ἀπιέναι· ἑκατὸν δὲ ἄνδρας λογάδας ἐπὶ στρατιῆς φυλάσσειν αὐτούς. προβάτοισι δὲ χρᾶσθαι ἐν τῇσι ἐξοδίῃσι, ὀκύσοισι ἂν ὧν ἐθέλωσι· τῶν δὲ θυομένων ἀπάντων τὰ δέρματά τε καὶ τὰ νῶτα λαμβάνειν σφέας. ταῦτα μὲν τὰ ἐμπολέμια.

57. Τὰ δὲ ἄλλα τὰ εἰρηνυῖα κατὰ τάδε σφι δέδοται. ἦν θυσίην τις δημοτελῆ ποιέηται, πρώτους ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἵζειν τοὺς βασιλῆας· καὶ ἀπὸ τουτέων πρῶτον ἄρχεσθαι διπλήσια νέμοντας ἑκατέρῳ τὰ πάντα ἢ τοῖσι ἄλλοισι δαιτυμόνεσι· καὶ σπονδαρχίας εἶναι τουτέων, καὶ τῶν τυθέντων προβάτων τὰ δέρματα. νεομηνίας δὲ ἀνὰ πάσας, καὶ ἐβδόμας ἱσταμένου τοῦ μηνός, δίδοσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου ἱρήϊον τέλειον ἑκατέρῳ ἐς Ἀπόλλωνος, καὶ μέδιμνον ἀλφίτων, καὶ οἴνου τετάρτην Λακωνικὴν· καὶ ἐν τοῖσι ἀγῶσι πᾶσι προεδρίας ἐξαιρέτους· καὶ προξείνους ἀποδεικνύναι τούτοις προσκεῖσθαι τοὺς ἂν ἐθέλωσι τῶν ἀστῶν, καὶ Πυθίους αἰρέεσθαι δύο ἑκάτερον· οἱ δὲ Πύθιοι εἰσὶ θεοπρόποι ἐς Δελφούς, σιτεόμενοι μετὰ τῶν βασιλῆων τὰ δημόσια. μὴ ἐλθοῦσι δὲ τοῖσι βασιλευσὶ ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀποπέμπεσθαί σφι ἐς τὰ οἰκία ἀλφίτων τε δύο χοίνικας ἑκατέρῳ, καὶ οἴνου κοτύλην· παρεούσι δὲ διπλήσια πάντα δίδοσθαι· τῶντὸ δὲ τοῦτο καὶ πρὸς ἰδιωτέων κληθέντας ἐπὶ

δεῖπνον τιμᾶσθαι. τὰς δὲ μαντηΐας τὰς γινομένας τούτους φυλάσσειν· συνειδέναι δὲ καὶ τοὺς Πυθίους. δικάζειν δὲ μούνους τοὺς βασιλῆας τοσάδε μούνα· πατρούχου τε παρθένου πέρι, ἐς τὸν ἰκνέεται ἔχειν, ἣν μὴ περ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ· καὶ ὁδῶν δημοσιέων πέρι. καὶ ἣν τις θετὸν παῖδα ποιέεσθαι ἐθέλῃ, βασιλῆων ἐναντίον ποιέεσθαι. καὶ παρίζειν βουλευόουσι τοῖσι γέρουσι ἐοῦσι δυνῶν δέουσι τριήκοντα· ἣν δὲ μὴ ἔλθωσι, τοὺς μάλιστά σφι τῶν γερόντων προσήκοντας ἔχειν τὰ τῶν βασιλῆων γέρεα, δύο ψήφους τιθεμένους, τριτην δὲ τὴν ἐωυτῶν. 58. Ταῦτα μὲν ζῶσι τοῖσι βασιλευσὶ δέδοται ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιητέων· ἀποθανοῦσι δὲ τάδε. ἱππέες περιαγγέλλουσι τὸ γεγονὸς κατὰ πᾶσαν τὴν Λακωνικὴν· κατὰ δὲ τὴν πόλιν γυναῖκες περιϊοῦσαι λέβητα κροτέουσι. ἐπεὰν ὦν τοῦτο γένηται τοιοῦτο, ἀνάγκη ἐξ οἰκίης ἐκάστης ἐλευθέρους δύο καταμαίνεισθαι, ἄνδρα τε καὶ γυναῖκα· μὴ ποιήσασι δὲ τοῦτο ζημίαι μεγάλαι ἐπικέεται. νόμος δὲ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι κατὰ τῶν βασιλῆων τοὺς θανάτους ἐστὶ ὧντὸς καὶ τοῖσι βαρβάροισι τοῖσι ἐν τῇ Ἀσίῃ· τῶν γὰρ ὦν βαρβάρων οἱ πλεῖνες τῷ αὐτῷ νόμῳ χρέωνται κατὰ τοὺς θανάτους τῶν βασιλῆων. ἐπεὰν γὰρ ἀποθάνῃ βασιλεὺς Λακεδαιμονίων, ἐκ πάσης δεῖ Λακεδαίμονος χωρὶς Σπαρτιητέων ἀριθμῷ τῶν περιοίκων ἀναγκαστοὺς ἐς τὸ κῆδος ἰέναι. τουτέων ὦν καὶ τῶν εἰλωτέων καὶ αὐτέων Σπαρτιητέων ἐπεὰν συλλεχθέωσι ἐς τὸντὸ πολλὰι χιλιάδες, σύμμιγα τῇσι γυναιξὶ κόπτονται τε τὰ μέτωπα προθύμως, καὶ οἰμωγῇ διαχρέωνται ἀπλέτῳ, φάμενοι τὸν ὕστατον αἰεὶ ἀπογενόμενον τῶν βασιλῆων, τοῦτον δὴ γενέσθαι ἄριστον. ὅς δ' ἂν ἐν πολέμῳ τῶν βασιλῆων ἀποθάνῃ, τούτῳ δὲ εἰδῶλον σκευάσαντες ἐν κλίνῃ εὖ ἐστρωμένῃ ἐκφέρουσι. ἐπεὰν δὲ θάψωσι, ἀγορὴ δέκα ἡμερέων οὐκ ἴσταται σφι, οὐδ' ἀρχαιρεσίη συνίζει, ἀλλὰ πενθέουσι ταύτας τὰς ἡμέρας. 59. Συμφέρονται δὲ ἄλλο τόδε τοῖσι Πέρσῃσι. ἐπεὰν ἀποθανόντος τοῦ βασιλῆος ἄλλος ἐνίστηται βασιλεὺς, οὗτος ὁ ἐσιὼν ἐλευθεροῖ ὅστις τι Σπαρτιητέων τῷ

βασιλείῃ ἢ τῷ δημοσίῳ ὠφείλε· ἐν δ' αὖ Πέρσῃσι ὁ κατιστάμενος βασιλεὺς τὸν προσοφειλόμενον φόρον μετῖει πάσῃσι τῇσι πόλισι. 60. Συμφέρονται δὲ καὶ τάδε

Αἰγυπτίοισι Λακεδαιμόνιοι. οἱ κήρυκες αὐτέων καὶ αὐληταὶ καὶ μάγειροι ἐκδέκονται τὰς πατρῴας τέχνας· καὶ αὐλητῆς τε αὐλητέω γίνεται, καὶ μάγειρος μαγείρου, καὶ κήρυξ κήρυκος· οὐ κατὰ λαμπροφωνίην ἐπιθέμενοι ἄλλοι σφέας παρακληΐουσι, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια ἐπιτελέουσι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω γίνεται.

61. ΤΟΤΕ δὲ τὸν Κλεομένεα ἐόντα ἐν τῇ Αἰγίνῃ, καὶ κοινὰ τῇ Ἑλλάδι ἀγαθὰ προσεργαζόμενον, ὁ Δημάρητος διέβαλε οὐκ Αἰγινητέων οὕτω κηδόμενος, ὡς φθόνῳ καὶ ἄγῃ χρεώμενος. Κλεομένης δὲ νοστήσας ἀπ' Αἰγίνης ἐβούλευε τὸν Δημάρητον παῦσαι τῆς βασιληΐης, διὰ πρῆγμα τοιόνδε ἐπίβασιν ἐς αὐτὸν ποιεύμενος. Ἀρίστωνι βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ, καὶ γήμαντι γυναῖκας δύο, παῖδες οὐκ ἐγένοντο. καὶ οὐ γὰρ συνεγινώσκετο αὐτὸς τούτων εἶναι αἴτιος, γαμέει τρίτην γυναῖκα· ὥδε δὲ γαμέει. Ἦν οἱ φίλος τῶν Σπαρτιητέων ἀνὴρ τῷ προσεκέετο τῶν ἀστῶν μάλιστα ὁ Ἀρίστων. τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἐτύγχανε ἐοῦσα γυνὴ καλλίστη μακρῷ τῶν ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν· καὶ ταῦτα μέντοι καλλίστη ἐξ αἰσχίστης γενομένη. Ἐοῦσαν γάρ μιν τὸ εἶδος φλαύρην ἢ τροφὸς αὐτῆς οἷα ἀνθρώπων τε ὀλβίων θυγατέρα, καὶ δυσειδέα ἐοῦσαν, πρὸς δὲ καὶ ὀρέουσα τοὺς γονέας συμφορὴν τὸ εἶδος αὐτῆς ποιουμένους, ταῦτα ἕκαστα μαθοῦσα ἐπιφράζεται τοιάδε. ἐφόρεε αὐτὴν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην ἐς τὸ τῆς Ἑλένης ἱρόν· τὸ δ' ἔστι ἐν τῇ Θεράπῃ καλυμένη ὑπερθε τοῦ Φοιβηΐου ἱροῦ. ὅπως δὲ ἐνείκειε ἡ τροφὸς, πρὸς τε τῷ γαλμα ἴστα καὶ ἐλίσσετο τὴν θεὸν ἀπαλλάξαι τῆς δυσμορφίης τὸ παιδίον. καὶ δὴ κοτε ἀπιούσῃ ἐκ τοῦ ἱροῦ τῇ τροφῷ γυναῖκα λέγεται ἐπιφανῆναι· ἐπιφανεῖσαν δὲ ἐπείρεσθαι μιν ὃ τι φέρει ἐν τῇ ἀγκάλῃ, καὶ τὴν φράσαι, ὡς παιδίον φορέει. τὴν δὲ κελεῦσαί οἱ δεῖξαι· τὴν δὲ οὐ φάναι, ἀπειρῆσθαι γάρ οἱ ἐκ τῶν γειναμένων μηδεὶ ἐπιδεικνύναι· τὴν δὲ

πάντως ἐωυτῇ κελεύειν ἐπιδείξει. ὀρώσαν δὲ τὴν γυναῖκα περὶ πολλοῦ ποιευμένην ιδέσθαι, οὕτω δὴ τὴν τροφὸν δεῖξαι τὸ παιδίον· τὴν δὲ καταψῶσαν τοῦ παιδίου τὴν κεφαλὴν εἶπαι, ὥς καλλιστεύσει πασέων τῶν ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν. ἀπὸ μὲν δὴ ταύτης τῆς ἡμέρης μεταπεσέειν τὸ εἶδος. Γαμέει δὲ δὴ μιν ἐς γάμου ὥρην ἀπικομένην Ἄγητος ὁ Ἀλκείδew, οὗτος δὴ ὁ τοῦ Ἀρίστωνος φίλος.

62. Τὸν δὲ Ἀρίστωνα ἔκνιζε ἄρα τῆς γυναικὸς ταύτης ὁ ἔρως· μηχανᾶται δὴ τοιάδε. αὐτὸς τε τῷ ἐταίρῳ τοῦ ἦν ἡ γυνὴ αὕτη ὑποδέκεται δωτίνην δώσειν τῶν ἐωυτοῦ πάντων ἐν τῷ ἂν αὐτὸς ἐκεῖνος ἔλῃται, καὶ τὸν ἐταῖρον ἐωυτῷ ἐκέλευε ὡσαύτως τὴν ὁμοίην διδόναι. ὁ δὲ οὐδὲν φοβηθεὶς ἀμφὶ τῇ γυναικὶ ὀρέων ἐοῦσαν καὶ Ἀρίστωνι γυναῖκα καταινέει ταῦτα· ἐπὶ τούτοις δὲ ὅρκους ἐπήλασαν. μετὰ δὲ, αὐτὸς τε ὁ Ἀρίστων ἔδωκε τοῦτο, ὅ τι δὴ ἦν, τὸ εἶλετο τῶν κειμηλίων τῶν Ἀρίστωνος ὁ Ἄγητος· καὶ αὐτὸς τὴν ὁμοίην ζητέων φέρεσθαι παρ' ἐκείνου ἐνθαῦτα δὴ τοῦ ἐταῖρου τὴν γυναῖκα ἐπειράτο ἀπάγεσθαι. ὁ δὲ πλὴν τούτου μούνου τὰ ἄλλα ἔφη καταινέσαι· ἀναγκαζόμενος μὲν τοι τῷ τε ὅρκῳ, καὶ τῆς ἀπάτης τῇ παραγωγῇ ἀπίει ἀπάγεσθαι.

63. Οὕτω μὲν δὴ τὴν τρίτην ἐσηγάγετο γυναῖκα ὁ Ἀρίστων τὴν δευτέραν ἀποπεμπάμενος. ἐν δὲ οἱ χρόνῳ ἐλάσσονι, καὶ σὺ πληρώσασα τοὺς δέκα μῆνας ἡ γυνὴ αὕτη τίκει τοῦτον δὴ τὸν Δημάρητον· καὶ τις οἱ τῶν οἰκετέων ἐν θώκῳ κατημένῳ μετὰ τῶν ἐφόρων ἐξαγγέλλει ὥς οἱ παῖς γέγονε. ὁ δὲ ἐπιστάμενός τε τὸν χρόνον τῷ ἡγάγετο τὴν γυναῖκα, καὶ ἐπὶ δακτύλων συμβαλλεόμενος τοὺς μῆνας, εἶπε ἀπομόσας· “Οὐκ ἂν ἐμὸς εἴη.” Τοῦτο ἤκουσαν μὲν οἱ ἔφοροι· πρῆγμα μέντοι οὐδὲν ἐποιήσαντο τὸ παραυτίκα. ὁ δὲ παῖς αὗξετο, καὶ τῷ Ἀρίστωνι τὸ εἰρημένον μετέμελε· παῖδα γὰρ τὸν Δημάρητον ἐς τὰ μάλιστά οἱ ἐνόμιζε εἶναι. Δημάρητον δὲ αὐτῷ οὖνομα ἔθετο διὰ τόδε· πρότερον τουτέων, πανδημεὶ Σπαρτιῇται Ἀρίστωνι ὥς ἀνδρὶ εὐδοκιμέοντι διὰ πάντων δὴ τῶν βασιλῆων τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ γενομένων ἀρὴν ἐποίη-

σαντο παῖδα γενέσθαι· διὰ τοῦτο μὲν οἱ τὸ οὖνομα Δημάρ-
ρητος ἐτέθη. 64. Χρόνου δὲ προϊόντος Ἀρίστων μὲν

ἀπέθανε, Δημάρρητος δὲ ἔσχε τὴν βασιληίην. ἔδεε δὲ, ὡς
ἔοικε, ἀνάπυστα γενόμενα ταῦτα καταπαῦσαι Δημάρρητον
τῆς βασιληΐης, διὰ τὰ Κλεομένει διεβλήθη μέγας, πρό-
τερόν τε ὁ Δημάρρητος ἀπαγαγὼν τὴν στρατιὴν ἐξ Ἑλευ-
σίως, καὶ δὴ καὶ τότε ἐπ' Αἰγινήτων τοὺς μηδίσαντας
διαβάντος Κλεομένεος. 65. Ὀρμηθεὶς ὢν ἀποτίννυ-

σθαι ὁ Κλεομένης συντίθεται Λευτυχίδῃ τῷ Μενάρεος
τοῦ Ἁγίου ἐόντι οἰκίῃς τῆς αὐτῆς Δημαρήτῳ, ἐπ' ᾧ τε, ἦν
αὐτὸν καταστήσῃ βασιλῆα ἀντὶ Δημαρήτου, ἔψεται οἱ ἐπ'
Αἰγινήτας. ὁ δὲ Λευτυχίδης ἦν ἐχθρὸς τῷ Δημαρήτῳ
μάλιστα γεγονῶς διὰ πῆγμα τοιόνδε. ἀρμοσαμένου Λευ-
τυχίδεω Πέρκαλον τὴν Χίλωνος τοῦ Δημαρμένου θυγα-
τέρα, ὁ Δημάρρητος ἐπιβουλεύσας ἀποστρεῖ Λευτυχίδα
τοῦ γάμου, φθάσας αὐτὸς τὴν Πέρκαλον ἀρπάσας, καὶ
σχῶν γυναῖκα. κατὰ τοῦτο μὲν τῷ Λευτυχίδῃ ἡ ἐχθρὴ ἡ
ἐς τὸν Δημάρρητον ἐγεγόνεε· τότε δὲ ἐκ τῆς Κλεομένεος
προθυμίας ὁ Λευτυχίδης κατόμνυται Δημαρήτου, φās “αὐ-
τὸν οὐκ ἰκνεομένως βασιλεύειν Σπαρτιητέων, οὐκ ἐόντα
παῖδα Ἀρίστωνος.” μετὰ δὲ τὴν κατωμόσίην ἐδίωκε ἀνα-
σῶζων ἐκεῖνο τὸ ἔπος, τὸ εἶπε Ἀρίστων τότε, ὅτε οἱ ἐξήγ-
γειλε ὁ οἰκέτης παῖδα γεγονέναι, ὁ δὲ συμβαλλεόμενος
τοὺς μῆνας ἀπόμοσε, φās “οὐκ ἐωυτοῦ εἶναι.” τούτου δὴ
ἐπιβατεύων τοῦ ῥήματος ὁ Λευτυχίδης ἀπέφαινε τὸν Δη-
μάρρητον οὔτε ἐξ Ἀρίστωνος γεγονότα, οὔτε ἰκνευμένως
βασιλεύοντα Σπάρτης, τοὺς ἐφόρους μάρτυρας παρεχόμε-
νος κείνους, οἱ τότε ἔτυχον πάρεδροί τε ἐόντες καὶ ἀκού-
σαντες ταῦτα Ἀρίστωνος. 66. Τέλος δὲ, ἐόντων περὶ

αὐτέων νεικέων, ἔδοξε Σπαρτιήτῃσι ἐπείρεσθαι τὸ χρηστή-
ριον τὸ ἐν Δελφοῖσι “εἰ Ἀρίστωνος εἴη παῖς ὁ Δημάρ-
ρητος.” Ἀνωΐστου δὲ γενομένου ἐκ προνοίης τῆς Κλεομένεος
ἐς τὴν Πυθίην, ἐνθαῦτα προσποιέεται Κλεομένης Κόβωνα
τὸν Ἀριστοφάντου, ἄνδρα ἐν Δελφοῖσι δυναστεύοντα μέ-
γιστον. ὁ δὲ Κόβων Περίαλλαν τὴν πρόμαντιν ἀναπείθε-

τὰ Κλεομένης ἐβούλετο λέγεσθαι λέγειν. οὕτω δὴ ἡ Πυθίη, ἐπειρωτῶντων τῶν θεοπρόπων, ἔκρινε μὴ Ἀρίστωνος εἶναι Δημάρητον παῖδα. Ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ ἀνάπυστα ἐγένετο ταῦτα, καὶ Κόβων τε ἔφυγε ἐκ Δελφῶν, καὶ Περίαλλα ἡ πρόμαντις ἐπαύσθη τῆς τιμῆς.

67. Κατὰ μὲν δὴ Δημαρήτου τὴν κατάπαυσιν τῆς βασιληΐης οὕτω ἐγένετο. Ἐφευγε δὲ Δημάρητος ἐκ Σπάρτης ἐς Μήδους ἐκ τοιοῦδε ὀνειδέος. μετὰ τῆς βασιληΐης τὴν κατάπαυσιν ὁ Δημάρητος ἦρχε αἰρέθεις ἀρχήν. ἦσαν μὲν δὴ γυμνοπαιδαίαι· θεωμένου δὲ τοῦ Δημαρήτου, ὁ Δευτυχίδης γεγωνὺς ἦδη αὐτὸς βασιλεὺς ἀντ' ἐκείνου πέμψας τὸν θεράποντα ἐπὶ γέλωτί τε καὶ λάσθῃ εἰρώτα τὸν Δημάρητον “ὅκοῖόν τι εἶη τὸ ἄρχειν μετὰ τὸ βασιλεύειν.” ὁ δὲ ἀλγίστας τῷ ἐπειρωτήματι εἶπε φάς “αὐτὸς μὲν ἀμφοτέρων ἦδη πεπειρηῆσθαι, κεῖνον δὲ οὐ· τὴν μέντοι ἐπειρώτησιν ταύτην ἄρξειν Λακεδαιμονίοισι ἢ μυρίας κακότητος, ἢ μυρίας εὐδαιμονίης.” Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ κατακαλυψάμενος ἦϊε ἐκ τοῦ θεήτρου ἐς τὰ ἐωυτοῦ οἰκία· αὐτίκα δὲ παρασκευασάμενος ἔθνε τῷ Διὶ βοῦν· θύσας δὲ τὴν μητέρα ἐκάλεσε.

68. Ἀπικομένη δὲ τῇ μητρὶ ἐσθεὶς ἐς τὰς χεῖρας οἱ τῶν σπλάγχχνων κατικέτευε λέγων τοιάδε· “ὦ μήτερ, θεῶν σε τῶν τε ἄλλων καταπτόμενος ἱκετεύω, καὶ τοῦ Ἑρκείου Διὸς τοῦδε, φράσαι μοι τὴν ἀληθειήν, τίς μεν ἐστὶ πατήρ ὀρθῷ λόγῳ. Δευτυχίδης μὲν γὰρ ἔφη ἐν τοῖσι νεῖκεσι λέγων κυεύουσάν σε ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρός, οὕτω ἐλθεῖν παρὰ Ἀρίστωνα· οἱ δὲ καὶ τὸν ματαιότερον λόγον λέγοντες φασὶ σε ἐλθεῖν παρὰ τῶν οἰκετέων τὸν ὀνοφορβὸν, καὶ ἐμὲ εἶναι ἐκείνου παῖδα. Ἐγὼ ὦν σε μετέρχομαι τῶν θεῶν εἰπεῖν τῷληθές. οὔτε γάρ, εἰ περ πεποίηκάς τι τῶν λεγομένων, μούνη δὴ πεποίηκας, μετὰ πολλέων δέ· ὅτε λόγος πολλὸς ἐν Σπάρτῃ, ὥς Ἀρίστωνι σπέρμα παιδοποιὸν οὐκ ἐνῆν· τεκεῖν γὰρ ἂν οἱ καὶ τὰς προτέρας γυναῖκας.” Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔλεγε.

69. Ἡ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· “ὦ παῖ, ἐπεὶ τε με λιτῇσι μετέρχεαι εἰπεῖν τὴν ἀληθειήν, πᾶν εἰς σὲ κατειρήσεται τῷληθές. ὥς με ἡγάγετο

Ἀρίστων ἐς ἑωυτοῦ, νυκτὶ τρίτῃ ἀπὸ τῆς πρώτης ἦλθέ μοι φάσμα εἰδόμενον Ἀρίστωνι. συνεννηθὲν δὲ τοὺς στεφάνους οὓς εἶχε ἐμοὶ περιετίθει. καὶ τὸ μὲν οἰχώκεε, ἦκε δὲ μετὰ ταῦτα Ἀρίστων. ὥς δέ με εἶδε ἔχουσαν στεφάνους, εἰρώτα τίς εἴη ὃ μοι δοῦς· ἐγὼ δὲ ἐφάμην ἐκεῖνον. ὁ δὲ οὐκ ὑπεδέκετο· ἐγὼ δὲ κατωμνύμην φαμένη αὐτὸν οὐ καλῶς ποιεῖν ἀπαρνεύμενον· ὀλίγον γάρ τι πρότερον ἐλθόντα καὶ συνεννηθέντα δοῦναί μοι τοὺς στεφάνους. ὁρῶν δέ με κατομνυμένην ὁ Ἀρίστων ἔμαθε ὡς θεῖον εἶη τὸ πρῆγμα. καὶ τοῦτο μὲν, οἱ στέφανοι ἐφάνησαν ἐόντες ἐκ τοῦ ἡρώϊου τοῦ παρὰ τῇσι θύρῃσι τῇσι αὐλείῃσι ἰδρυμένου (τὸ καλέουσι Ἀστραβάκου) τοῦτο δὲ, οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν τοῦτον ἡρῶα ἀναίρεον εἶναι. Οὕτω δὴ, ὦ παῖ, ἔχεις πᾶν ὅσον τι καὶ βούλεαι πυθέσθαι. ἢ γὰρ ἐκ τοῦ ἡρώος τούτου γέγονας, καὶ τοὶ πατήρ ἐστι Ἀστράβακος ὁ ἡρῶς, ἢ Ἀρίστων· ἐν γάρ σε τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀναιρέομαι. Τῇ δέ σευ μάλιστα κατάπτονται οἱ ἐχθροὶ λέγοντες ὡς αὐτὸς ὁ Ἀρίστων, ὅτε αὐτῷ σὺ ἡγγέλθης γεγεννημένος, πολλῶν ἀκουόντων οὐ φήσεε σε ἑωυτοῦ εἶναι, τὸν χρόνον γὰρ τοὺς δέκα μῆνας οὐδέ κω ἐξήκειν, αἰδρητή τῶν τοιούτων κείνος τοῦτο ἀπερῆψε τὸ ἔπος. τίκτουσι γὰρ γυναῖκες καὶ ἐννεάμηνα καὶ ἐπτάμηνα, καὶ οὐ πᾶσαι δέκα μῆνας ἐκτελέσασαι· ἐγὼ δὲ σέ, ὦ παῖ, ἐπτάμηνον ἔτεκον. ἔγνω δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρίστων οὐ μετὰ πολλὸν χρόνον, ὡς ἀνοίῃ τὸ ἔπος ἐκβάλοι τοῦτο. λόγους δὲ ἄλλους περὶ γενέσιος τῆς σεωυτοῦ μὴ δέκεο· τὰ γὰρ ἀληθέστατα πάντα ἀκήκοας. ἐκ δὲ ὀνοφορβῶν αὐτῷ τε Λευτυχίδῃ καὶ τοῖσι ταῦτα λέγουσι τίκτοιεν αἱ γυναῖκες παῖδας.” Ἡ μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγε. 70. Ὁ δὲ πυθόμενός τε τὰ ἐβούλετο καὶ ἐπόδια λαβὼν ἐπορεύετο ἐς Ἥλιν, τῷ λόγῳ φας, ὡς ἐς Δελφούς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ πορεύεται. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑποτοπηθέντες Δημάρητον δρησμῷ ἐπιχειρέειν ἐδίωκον. καὶ κως ἔφθη ἐς Ζάκυνθον διαβὰς ὁ Δημάρητος ἐκ τῆς Ἡλίδος· ἐπιδιαβάντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοῦ τε ἄπτοντο, καὶ τοὺς θεράποντας αὐτὸν ἀπαιροῦντο. μετὰ δὲ,

οὐ γὰρ ἐξεδίδosan αὐτὸν οἱ Ζακύνθιοι, ἐνθεῦτεν διαβαίνει εἰς τὴν Ἀσίην παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε αὐτὸν μεγαλωστί, καὶ γῆν τε καὶ πόλιν ἔδωκε. Οὕτω ἀπῖκετο εἰς τὴν Ἀσίην Δημάρητος, καὶ τοιαύτη χρησάμενος τύχη· ἄλλα τε Λακεδαιμονίοισι συχνὰ ἔργοισι τε καὶ γνώμησι ἀπολαμπρυνθεῖς, ἐν δὲ δὴ καὶ Ὀλυμπιάδα σφι ἀνελόμενος τεθρίπῳ προσέβαλε, μῦνος τοῦτο πάντων δὴ τῶν γενομένων βασιλῶν ἐν Σπάρτῃ ποιήσας.

71. Λευτυχίδης δὲ ὁ Μενάρεος, Δημαρήτου καταπαυσθέντος, διεδέξατο τὴν βασιλῆην. καὶ οἱ γίνεται πᾶσι Ζευξίδημος τὸν δὴ Κυνίσκον μετεξέτεροι Σπαρτιητέων ἐκάλεον. οὗτος ὁ Ζευξίδημος οὐκ ἐβασίλευσε Σπάρτης· πρὸ Λευτυχίδεω γὰρ τελευτᾷ λιπὼν παῖδα Ἀρχίδημον. Λευτυχίδης δὲ στερηθεὶς Ζευξιδήμου γαμέει δευτέρην γυναῖκα Εὐρυδάμην εὐῶσαν Μενίου μὲν ἀδελφεὴν, Διακτορίδεω δὲ θυγατέρα· ἐκ τῆς οἱ ἔρσεν μὲν γίνεται οὐδὲν, θυγάτηρ δὲ Λαμπιτώ, τὴν Ἀρχίδημος ὁ Ζευξιδήμου γαμέει δόντος αὐτῷ Λευτυχίδεω. 72. Οὐ μὲν οὐδὲ Λευτυχίδης κατεγήρα ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ τίσιν τοιήνδε τινὰ Δημαρήτῳ ἐξέτισε. ἐστρατήγησε Λακεδαιμονίοισι εἰς Θεσσαλίην· παρεὼν δὲ οἱ ὑποχείρια πάντα ποιήσασθαι ἐδωροδόκησε ἀργύριον πολὺ. ἐπ' αὐτοφώρῳ δὲ ἀλούς αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐπικατῆμενος χειρίδι πλὴρ ἀργυρίου ἔφυγε ἐκ Σπάρτης ὑπὸ δικαστήριον ὑπαχθεῖς, καὶ τὰ οἰκία οἱ κατεσκάφη· ἔφυγε δὲ εἰς Τεγέην, καὶ ἐτελεύτησε ἐν ταύτῃ ταῦτα μὲν δὴ ἐγένετο χρόνῳ ὕστερον.

73. Τότε δὲ ὡς τῷ Κλεομένει εὐδῶθη τὸ εἰς τὸν Δημάρητον πρῆγμα, αὐτίκα παραλαβὼν Λευτυχίδεα ἦϊε ἐπὶ τοὺς Αἰγινήτας δεινὸν τινὰ σφι ἔγκοτον διὰ τὸν προπηλακισμόν ἔχων. οὕτω δὴ οὔτε οἱ Αἰγινήται, ἀμφοτέρων τῶν βασιλῶν ἠκόντων ἐπ' αὐτοὺς, ἐδικαίεν ἔτι ἀντιβαίνειν· ἐκεῖνοί τε ἐπιλεξάμενοι ἄνδρας δέκα Αἰγινήτεων τοὺς πλείστου ἀξίους καὶ πλούτῳ καὶ γένει ἦγον, καὶ ἄλλους, καὶ δὴ καὶ Κριῶν τε τὸν Πολυκρίτου, καὶ Κάσαμβον τὸν Ἀριστοκράτεος, οἵπερ εἶχον μέγιστον κράτος. ἀγαγόν-

τες δὲ σφεας ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν παραθήκην παρατίθενται ἐς τοὺς ἐχθίστους Αἰγινήτησι Ἀθηναίους. 74. Μετὰ δὲ ταῦτα Κλεομένεα ἐπάϊστον γενόμενον κακοτεχνήσαντα ἐς Δημάρητον δαῖμα ἔλαβε Σπαρτιητέων, καὶ ὑπεξέσχε ἐς Θεσσαλίην. ἐνθεῦτεν δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀρκαδίην νεώτερα ἔπρησσε πρήγματα συνιστὰς τοὺς Ἀρκάδας ἐπὶ τῇ Σπάρτῃ, ἄλλους τε ὅρκους προσάγων σφι, ἧ μὲν ἔψεσθαί σφεας αὐτῷ τῇ ἂν ἐξηγῇται· καὶ δὴ καὶ ἐς Νώνακριν πόλιν πρόθυμος ἦν τῶν Ἀρκάδων τοὺς προεστεῶτας ἀγινέων ἐξορκοῦν τὸ Στυγὸς ὕδωρ. ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλει λέγεται εἶναι ὑπὲρ Ἀρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ· καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι· ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης στάζει ἐς ἄγκος· τὸ δὲ ἄγκος αἵμασις τις περιθέει κύκλος. ἡ δὲ Νώνακρις, ἐν τῇ ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς Ἀρκαδίας πρὸς Φενεῶ. 75. Μαθόντες δὲ Λακεδαιμόνιοι Κλεομένεα ταῦτα πρήσσοντα κατῆγον αὐτὸν δείσαντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι ἐς Σπάρτην τοῖσι καὶ πρότερον ἦρχε. Κατελθόντα δὲ αὐτὸν αὐτίκα ὑπέλαβε μανίη νοῦσος ἐόντα καὶ πρότερον ὑπομαργότερον· ὅκως γάρ τεω ἐντύχοι Σπαρτιητέων, ἐνέχρανε ἐς τὸ πρόσωπον τὸ σκῆπτρον. ποιεῦντα δὲ αὐτὸν ταῦτα, καὶ παραφρονήσαντα, ἔδησαν οἱ προσήκοντες ἐν ξύλῳ. ὁ δὲ δεθεὶς τὸν φύλακον μουνωθέντα ἰδὼν τῶν ἄλλων αἵτεε μάχαιραν· οὐ βουλομένου δὲ τὰ πρῶτα τοῦ φυλάκου διδόναι, ἀπέειλε τὰ μιν αὐτὶς ποιήσσειε, ἐς ὃ δείσας τὰς ἀπειλὰς ὁ φύλακος, ἦν γὰρ τῶν τις εἰλωτέων, διδοῖ οἱ μάχαιραν. Κλεομένης δὲ παραλαβὼν τὸν σίδηρον ἄρχετο ἐκ τῶν κνημέων ἐωυτὸν λωβώμενος· ἐπιτάμνων γὰρ κατὰ μῆκος τὰς σάρκας προὔβαινε ἐκ τῶν κνημέων ἐς τοὺς μηρούς, ἐκ δὲ τῶν μηρῶν ἐς τε τὰ ἰσχία καὶ τὰς λαπάρας, ἐς ὃ ἐς τὴν γαστέρα ἀπίκετο, καὶ ταύτην καταχορδεύων ἀπέθανε τρόπῳ τοιούτῳ· ὥς μὲν οἱ πολλοὶ λέγουσι Ἑλλήνων, ὅτι τὴν Πυθίην ἀνέγνωσε τὰ περὶ Δημάρητον γεγόμενα λέγειν· ὥς δὲ Ἀθηναῖοι μῦθοι λέγουσι, διότι ἐς Ἐλευσίνα ἐσβαλὼν ἔκειρε τὸ τέμενος τῶν θεῶν· ὥς δὲ Ἀργεῖοι, ὅτι ἐξ ἰοῦ

αυτέων τοῦ Ἄργου Ἀργείων τοὺς καταφυγόντας ἐκ τῆς μάχης καταγινέων κατέκοπτε, καὶ αὐτὸ τὸ ἄλσος ἐν ἀλογίῃ ἔχων ἐνέπρησε.

76. Κλεομένει γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι ἐχρήσθη Ἄργος αἰρήσειν. ἐπεὶ τε δὲ Σπαρτιήτας ἄγων ἀπίκετε ἐπὶ ποταμὸν Ἐρασῖνον ὃς λέγεται ῥέειν ἐκ τῆς Στυμφηλίδος λίμνης· τὴν γὰρ δὴ λίμνην ταύτην ἐς χάσμα ἀφανὲς ἐκδιδοῦσαν ἀναφαίνεσθαι ἐν Ἀργεῖ, τὸ ἐνθεῦτεν δὲ τὸ ὕδωρ ἤδη τοῦτο ὑπ' Ἀργείων Ἐρασῖνον καλέεσθαι· ἀπικόμενος δ' ὦν ὁ Κλεομένης ἐπὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἐσφαγιάζετο αὐτῷ· καὶ οὐ γὰρ οὐδαμῶς ἐκαλλιέρεε διαβαίνειν μιν, ἄγασθαι μὲν ἔφη τοῦ Ἐρασίνου οὐ προδιδόντος τοὺς πολιήτας, Ἀργείους μέντοι οὐδ' ὥς χαιρήσειν. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαναχωρήσας τὴν στρατιὴν κατήγαγε ἐς Θυρέην· σφαγιασάμενος δὲ τῇ θαλάσῃ ταῦρον πλοίοισι σφεας ἤγαγε ἐς τε τὴν Τίρυνθιν ἡχώρην καὶ Ναυπλίν. 77. Ἀργεῖοι δ' ἐβοήθειον πυρηνόμενοι ταῦτα ἐπὶ θάλασσαν. ὥς δὲ ἀγχοῦ μὲν ἐγίνοντο τῆς Τίρυνθος, χώρῳ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κέεται ἡ Σήπεια οὖνομα, μεταίχμιον οὐ μέγα ἀπολιπόντες ἴζοντο ἀντίοι τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἀργεῖοι τὴν μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ μάχην οὐκ ἐφοβέοντο, ἀλλὰ μὴ δόλῳ αἰρεθέωσι. καὶ γὰρ δὴ σφι ἐς τοῦτο τὸ πρῆγμα εἶχε τὸ χρηστήριον, τὸ ἐπίκουνα ἔχρησε ἡ Πυθίη τούτοις τε καὶ Μιλησίοις, λέγον ὧδε·

Ἄλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρσενά νικήσας
ἐξελάσῃ, καὶ κῦδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρῃται,
πολλὰς Ἀργείων ἀμφιδρυφείας τότε θήσει·
ὥς ποτέ τις ἐρέει καὶ ἐπεσσομένων ἀνθρώπων,
δεινὸς ὄφτις τριέλικτος ἀπώλετο δουρὶ δαμασθεῖς.

Ταῦτα δὲ πάντα συνελθόντα τοῖσι Ἀργείοισι φόβον παρέειχε. καὶ δὴ σφι πρὸς ταῦτα ἔδοξε τῷ κήρυκι τῶν πολεμίων χρᾶσθαι. δόξαν δὲ σφι, ἐποίουν τοιόνδε· ὅπως ὁ Σπαρτιήτης κήρυξ προσημαῖνοι τι Λακεδαιμονίοισι, ἐποίουν καὶ οἱ Ἀργεῖοι τῶντὸ τοῦτο. 78. Μαθὼν δὲ ὁ

Κλεομένης ποιεῦντας τοὺς Ἀργείους ὁκοῖόν τι ὁ σφέτερος κήρυξ σημήνειε, παραγγέλλει σφι ὅταν σημήνη ὁ κήρυξ ποιέεσθαι ἄριστον, τότε ἀναλαμβάνοντας τὰ ὄπλα χωρέειν εἰς τοὺς Ἀργείους. ταῦτα καὶ ἐγένετο ἐπιτελέα ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων. ἄριστον γὰρ ποιευμένοισι τοῖσι Ἀργείοισι ἐκ τοῦ κηρύγματος ἐπεκέατο· καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν αὐτέων, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας εἰς τὸ ἄλσος τοῦ Ἄργου καταφυγόντας περιϋζόμενοι ἐφύλασσον. 79. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Κλεομένης ἐποίεε τοιόνδε. ἔχων αὐτομόλους ἄνδρας, καὶ πυνθανόμενος τουτέων, ἐξεκάλεε πέμπων κήρυκα ὀνομαστί λέγων τῶν Ἀργείων τοὺς ἐν τῷ ἱρῷ ἀπεργμένους· ἐξεκάλεε δὲ φὰς αὐτέων ἔχειν τὰ ἄποινα. ἄποινα δὲ ἐστι Πελοποννησίοισι δύο μνέαι τεταγμένοι κατ' ἄνδρα αἰχμάλωτον ἐκτίειν. κατὰ πεντήκοντα δὴ ὦν τῶν Ἀργείων ὥς ἐκάστους ἐκκαλεύμενος ὁ Κλεομένης ἔκτεινε. ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθее τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐν τῷ τεμένει· ἅτε γὰρ πυκνοῦ ἐόντος τοῦ ἄλσεος, οὐκ ὥρων οἱ ἐντὸς τοὺς ἐκτὸς ὅτι ἐπρησσον, πρὶν γε δὴ αὐτέων τις ἀναβὰς ἐπὶ δένδρος κατεῖδε τὸ ποιούμενον. οὐκων δὴ ἔτι καλεόμενοι ἐξήεσαν. 80. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Κλεομένης ἐκέλευε πάντα τινὰ τῶν εἰλωτέων περινέειν ὕλην τὸ ἄλσος· τῶν δὲ πειθομένων, ἐνέπρησε τὸ ἄλσος. καιομένου δὲ ἤδη, ἐπείρετο τῶν τίνα αὐτομόλων, τίνος εἶη θεῶν τὸ ἄλσος· ὁ δὲ ἔφη Ἀργου εἶναι. ὁ δὲ ὥς ἤκουσε, ἀναστενάξας μέγα εἶπε· “ὦ Ἀπολλὼν χρηστήριε, ἥ μεγάλως με ἠπάτηκας φάμερος Ἄργος αἰρήσειν· συμβάλλομαι δ' ἐξήκειν μοι τὸ χρηστήριον.” 81. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κλεομένης τὴν μὲν πλέω στρατιὴν ἀπῆκε ἀπιέναι εἰς Σπάρτην· χιλίους δὲ αὐτὸς λαβὼν τοὺς ἀριστεάς ἦϊε εἰς τὸ Ἡραῖον θύσων. βουλόμενον δὲ αὐτὸν θύειν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ὁ ἱρεὺς ἀπηγόρευε φὰς οὐκ ὅσιον εἶναι ξείνῳ αὐτόθι θύειν. ὁ δὲ Κλεομένης τὸν ἱερέα ἐκέλευε τοὺς εἰλωτας ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ἀπάγοντας μαστιγῶσαι, καὶ αὐτὸς ἔθυσε· ποιήσας δὲ ταῦτα ἀπῆϊε εἰς τὴν Σπάρτην. 82. Νοστήσαντα δὲ μιν ὑπῆγον οἱ ἐχθροὶ ὑπὸ τοὺς ἐφόρους φάμενοί μιν δωροδοκήσαντα οὐκ

ἐλέειν τὸ Ἄργος, παρεὼν εὐπετέως μιν ἐλεῖν. Ὁ δὲ σφι ἔλεξε, οὔτε εἰ ψευδόμενος, οὔτε εἰ ἀληθέα λέγων, ἔχω σαφηνέως εἶπαι· ἔλεξε δ' ὦν φάμενος “ ἐπεὶ τε δὴ τὸ τοῦ Ἄργου ἱρὸν εἶδε, δοκέειν οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρησμὸν τοῦ θεοῦ· πρὸς ὧν ταῦτα οὐ δικαιεὺν πειρᾶν τῆς πόλιος, πρίν γε δὴ ἱροῖσι χρήσται, καὶ μάθῃ, εἴτε οἱ ὁ θεὸς παραδίδῳι, εἴτε οἱ ἐμποδὼν ἔστηκε. καλλιερευμένῳ δὲ ἐν τῷ Ἡραίῳ ἐκ τοῦ ἀγάλματος τῶν στηθέων φλόγα πνρὸς ἐκλάμψαι· μαθεῖν δὲ αὐτὸς οὕτω τὴν ἀτρεκῆτην, ὅτι οὐκ αἰρέει τὸ Ἄργος· εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος ἐξέλαμψε, αἰρέειν ἂν κατ' ἄκρης τὴν πόλιν· ἐκ τῶν δὲ στηθέων λάμψαντος, πᾶν οἱ πεποιῆσθαι ὅσον ὁ θεὸς ἐβούλετο γενέσθαι.” Ταῦτα δὲ λέγων πιστά τε καὶ οἰκότα ἐδόκεε Σπαρτιήτησι λέγειν, καὶ ἀπέφυγε πολλὸν τοὺς διώκοντας. 83. Ἄργος δὲ ἀνδρῶν ἐχηρώθη οὕτω, ὥστε οἱ δοῦλοι αὐτέων ἔσχον πάντα τὰ πρήγματα, ἄρχοντες τε καὶ διέποντες ἔς ὃ ἐπήβησαν οἱ τῶν ἀπολομένων παῖδες. ἔπειτὰ σφεας οὗτοι ἀνακτώμενοι ὀπίσω ἐς ἑωυτοὺς τὸ Ἄργος ἐξέβαλον· ἐξωθεύμενοι δὲ οἱ δοῦλοι μάχῃ ἔσχον Τίρυνθα. Τέως μὲν δὴ σφι ἦν ἄρθμια ἐς ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἐς τοὺς δούλους ἦλθε ἀνὴρ μάντις Κλείανδρος, γένος ἐὼν Φιγαλεὺς ἀπ' Ἀρκαδίας· οὗτος τοὺς δούλους ἀνέγνωσε ἐπιθέσθαι τοῖσι δεσπότησι. ἐκ τούτου δὲ πόλεμός σφι ἦν ἐπὶ χρόνον συχνόν, ἐς ὃ δὴ μόγισ οἱ Ἀργεῖοι ἐπεκράτησαν.

84. Ἀργεῖοι μὲν νυν διὰ ταῦτα Κλεομένεά φασι μανέντα ἀπολέσθαι κακῶς. Αὐτοὶ δὲ Σπαρτιῆταί φασι ἐκ δαιμονίου μὲν οὐδενὸς μανῆναι Κλεομένεα, Σκύθῃσι δὲ οὐκ ἐπὶ τὴν πόλιν ἀκρητοπότην γενέσθαι, καὶ ἐκ τούτου μανῆναι. Σκύθας γὰρ τοὺς νομάδας, ἐπεὶ τε σφι Δαρεῖον ἐσβαλεῖν ἐς τὴν χώραν, μετὰ ταῦτα μεμονέναι μιν τίσασθαι· πέμψαντας δὲ ἐς Σπάρτην συμμαχίην τε ποιέεσθαι, καὶ συντίθεσθαι, ὥς χρεὸν εἴη αὐτοὺς μὲν τοὺς Σκύθας παρὰ Φάσιν ποταμὸν πειρᾶν ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσβαλεῖν, σφέας δὲ τοὺς Σπαρτιήτας κελεύειν ἐξ Ἐφέσου ὀρμεωμέ-

ρους ἀναβαίνειν, καὶ ἔπειτα ἐς τὸντὸ ἀπαντᾶν. Κλεο-
 μένεα δὲ λέγουσι, ἡκόντων τῶν Σκυθῶν ἐπὶ ταῦτα,
 ὁμιλέειν σφι μεζόνως· ὁμιλέοντα δὲ μᾶλλον τοῦ ἰκνευμέ-
 νου μαθεῖν τὴν ἀκρητοποσίην παρ' αὐτέων· ἐκ τούτου δὲ
 μανηναί μιν νομίζουσι Σπαρτιῆται. ἔκ τε τοῦ, ὥς αὐτοὶ
 λέγουσι, ἐπεὰν ζωρότερον βούλωνται πιέειν, ἐπισκύθι-
 σον λέγουσι. οὕτω δὴ Σπαρτιῆται τὰ περὶ Κλεομένεα
 λέγουσι. Ἐμοὶ δὲ δοκέει τίσιν ταύτην ὁ Κλεομένης Δη-
 μαρήτῳ ἐκτίσαι.

85. Τελευτήσαντος δὲ Κλεομένεος, ὥς ἐπύθοντο Αἰγι-
 νῆται, ἔπεμπον ἐς Σπάρτην ἀγγέλους καταβωσομένους
 Λευτυχίδεω περὶ τῶν ἐν Ἀθήνησι ὁμήρων ἐχομένων.
 Λακεδαιμόνιοι δὲ δικαστήριον συναγαγόντες ἔγνωσαν
 περιῦβρίσθαι Αἰγινήτας ὑπὸ Λευτυχίδεω· καὶ μιν κατέ-
 κριναν ἔκδοτον ἄγεσθαι ἐς Αἶγιναν ἀντὶ τῶν ἐν Ἀθήνησι
 ἐχομένων ἀνδρῶν. Μελλόντων δὲ ἄγειν τῶν Αἰγινητέων
 τὸν Λευτυχίδα, εἶπέ σφι Θεασίδης ὁ Λεωπρέπεος, ἐὼν
 ἐν Σπάρτῃ δόκιμος ἀνὴρ· “Τί βούλεσθε ποιέειν, ἄνδρες
 Αἰγινῆται, τὸν βασιλῆα τῶν Σπαρτιητέων ἔκδοτον γενό-
 μενον ὑπὸ τῶν πολιητέων ἄγειν; εἰ νῦν ὀργῇ χρεώμενοι
 ἔγνωσαν οὕτω Σπαρτιῆται, ὅκως ἐξ ὑστέρης μή τι ὑμῖν,
 ἢν ταῦτα πρήσσητε, πανώλεθρον κακὸν ἐς τὴν χώραν
 ἐσβάλωσι.” Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Αἰγινῆται ἔσχοντο
 τῆς ἀγωγῆς· ὁμολογίῃ δὲ ἐχρήσαντο τοιῇδε, ἐπισπόμενον
 Λευτυχίδα ἐς Ἀθήνας ἀποδοῦναι Αἰγινήτησι τοὺς ἄν-
 δρας. 86. Ὡς δὲ ἀπικόμενος Λευτυχίδης ἐς τὰς Ἀθή-
 νας ἀπαίτεε τὴν παρακαταθήκην, οἱ Ἀθηναῖοι προφάσις
 εἶλκον οὐ βουλόμενοι ἀποδοῦναι, φάντες δύο σφέας ἑόντας
 βασιλῆας παραθέσθαι, καὶ οὐ δικαιοῦν τῷ ἑτέρῳ ἄνευ τοῦ
 ἑτέρου ἀποδιδόναι. (1). Οὐ φαμένων δὲ ἀποδώσειν τῶν
 Ἀθηναίων, ἔλεξέ σφι Λευτυχίδης τάδε· “ὦ Ἀθηναῖοι,
 ποιέετε μὲν ὁκότερα βούλεσθε αὐτοί· καὶ γὰρ ἀποδιδόντες
 ποιέετε ὅσια· καὶ μὴ ἀποδιδόντες τὰ ἐναντία τουτέων.
 Οκοῖον μέντοι τι ἐν τῇ Σπάρτῃ συνηνείχθη γενέσθαι
 περὶ παρακαταθήκης, βοίλομαι ὑμῖν εἶπαι. Λέγομεν

ἡμεῖς οἱ Σπαρτιῆται γενέσθαι ἐν τῇ Λακεδαίμονι κατὰ τρίτην γενεὴν τὴν ἀπ' ἐμέο Γλαῦκον Ἐπικύδεος παῖδα. τοῦτον τὸν ἄνδρα φάμεν τὰ τε ἄλλα πάντα περιήκειν τὰ πρῶτα, καὶ δὴ καὶ ἀκούειν ἄριστα δικαιοσύνης πέρι πάντων ὅσοι τὴν Λακεδαίμονα τοῦτον τὸν χρόνον οἴκεον. συννευχθῆναι δέ οἱ ἐν χρόνῳ ἰκνευμένῳ τάδε λέγομεν. Ἄνδρα Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Σπάρτην βούλεσθαι οἱ ἐλθεῖν ἐς λόγους, προῖσχύμενον τοιάδε· Εἰμὶ μὲν Μιλήσιος, ἤκω δὲ τῆς σῆς, Γλαῦκε, βουλόμενος δικαιοσύνης ἀπολαῦσαι. ὥς γὰρ δὴ ἀνὰ πᾶσαν μὲν τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἐν δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην, τῆς σῆς δικαιοσύνης ἦν λόγος πολλὸς, ἐμεωντῷ λόγους ἐδίδουν, καὶ ὅτι ἐπικίνδυνός ἐστι αἰεὶ κοτε ἢ Ἰωνίη, ἢ δὲ Πελοπόννησος ἀσφαλὲως ἰδρυμένη· καὶ διότι χρήματα οὐδαμᾶ τοὺς αὐτοὺς ἐστι ὄραν ἔχοντας· ταῦτά τε ὦν ἐπιλεγομένῳ, καὶ βουλευομένῳ ἔδοξέ μοι τὰ ἡμίσεα πάσης τῆς οὐσίας ἐξαργυρώσαντα θέσθαι παρὰ σέ, εὖ ἐξεπισταμένῳ ὥς μοι κείμενα ἔσται παρὰ σοὶ σόα. σὺ δὴ μοι καὶ τὰ χρήματα δέξαι, καὶ τάδε τὰ σύμβολα σῶζε λαβών· ὅς δ' ἂν ἔχων ταῦτα ἀπαιτέρῃ, τούτῳ ἀποδοῦναι. 86 (²). Ὁ μὲν δὴ ἀπὸ Μιλήτου ἤκων ξεῖνος τοσαῦτα ἔλεξε· Γλαῦκος δὲ ἐδέξατο τὴν παρακαταθήκην ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ λόγῳ. Χρόνου δὲ πολλοῦ διελθόντος, ἦλθον ἐς τὴν Σπάρτην τούτου τοῦ παραθεμένου τὰ χρήματα οἱ παῖδες· ἐλθόντες δὲ ἐς λόγους τῷ Γλαῦκῳ, καὶ ἀποδεικνύντες τὰ σύμβολα, ἀπαίτεον τὰ χρήματα. ὁ δὲ διωθέετο ἀντυποκρινόμενος τοιάδε· Οὔτε μέμνημαι τὸ πρῆγμα, οὔτε με περιφέρει οὐδὲν εἰδέναι τουτέων τῶν ὑμεῖς λέγετε· βούλομαί τε ἀναμνησθεῖς ποιέειν πᾶν τὸ δίκαιον· καὶ γὰρ, εἰ ἔλαβον, ὀρθῶς ἀποδοῦναι· καὶ, εἰ γε ἄρχῃν μὴ ἔλαβον, νόμοισι τοῖσι Ἑλλήνων χρήσομαι ἐς ὑμέας. ταῦτα ὦν ὑμῖν ἀναβάλλομαι κυρώσειν ἐς τέταρτον μῆνα ἀπὸ τοῦδε. 86 (³). Οἱ μὲν δὴ Μιλήσιοι συμφορὴν ποιεύμενοι ἀπαλλάσσοιτο ὥς ἀπεστερημένοι τῶν χρημάτων. Γλαῦκος δὲ ἐπορεύετο ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ. ἐπειρωτῶντα δὲ αὐτὸν τὸ

χρηστήριον εἰ ὄρκῳ τὰ χρήματα λήσεται, ἢ Πυθίῃ μετέρχεται τοῖσδε τοῖσι ἔπεσι·

Γλαῦκ' Ἐπικυδεΐδῃ, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτω,
ὄρκῳ νικῆσαι, καὶ χρήματα λήσασθαι.

ἽΟμιν' ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὖορκον μένει ἄνδρα.

ἽΑλλ' Ὀρκου πάϊς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἐπὶ χεῖρες,
οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσόκε πᾶσαν
συμμάρψας ὀλέσει γενεὴν, καὶ οἶκον ἅπαντα.

ἽΑνδρὸς δ' εὖορκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν θεὸν παραιτέετο αὐτῷ ἴσχειν τῶν ῥηθέντων. ἢ δὲ Πυθίῃ ἔφη τὸ πειρηθῆναι τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ποιῆσαι ἴσον δύνασθαι. 86 (4). Γλαῦκος μὲν δὴ μεταπεμψάμενος τοὺς Μιλησίους ξείνους ἀποδιδόσφι τὰ χρήματα. Τοῦ δὲ εἵνεκα ὁ λόγος ὅδε, ὧ Ἀθηναῖοι, ὠρμήθη λέγεσθαι ἐς ὑμέας, εἰρήσεται. Γλαύκου νῦν οὔτε τι ἀπόγονόν ἐστι οὐδὲν, οὔτ' ἰστίῃ οὐδεμὴ νομιζομένη εἶναι Γλαύκου· ἐκτέτριπταί τε πρόρριζος ἐκ Σπάρτης. Οὕτω ἀγαθὸν μηδὲ διανοέεσθαι περὶ παρακαταθήκης ἄλλο γε, ἢ ἀπαιτεόντων ἀποδιδόναι." 86 (5). Δευτυχίδης μὲν εἶπας ταῦτα, ὥς οἱ οὐδὲ οὕτω ἐσήκουον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαλλάσσετο.

87. Οἱ δὲ Αἰγινῆται, πρὶν τῶν πρότερον ἀδικημάτων δοῦναι δίκας τῶν ἐς Ἀθηναίους ὕβρισαν Θηβαίοισι χαριζόμενοι, ἐποίησαν τοιόνδε. Μεμφόμενοι τοῖσι Ἀθηναίοισι, καὶ ἀξιοῦντες ἀδικέεσθαι, ὥς τιμωρησόμενοι τοὺς Ἀθηναίους παρεσκευάζοντο· καὶ ἦν γὰρ δὴ τοῖσι Ἀθηναίοισι πεντήρης ἐπὶ Σουνίῳ, λοχῆσαντες ὧν τὴν θεωρίδα νῆα εἶλον πλήρεα ἀνδρῶν τῶν πρώτων Ἀθηναίων· λαβόντες δὲ τοὺς ἄνδρας ἔδησαν. 88. Ἀθηναῖοι δὲ παθόντες ταῦτα πρὸς Αἰγινητέων οὐκέτι ἀνεβάλλοντο μὴ οὐ τὸ πᾶν μηχανήσασθαι ἐπ' Αἰγινήτησι. καὶ ἦν γὰρ Νικόδρομος Κνοίθου καλεόμενος ἐν τῇ Αἰγίνῃ ἀνὴρ δόκιμος, οὗτος μεμφόμενος μὲν τοῖσι Αἰγινητέσι προτέρην ἔωυτοῦ ἐξέλασιν ἐκ τῆς νήσου, μαθὼν δὲ τότε τοὺς Ἀθηναίους ἀναρτη-

μένους ἔρδειν Αἰγινήτας κακῶς, συντίθεται Ἀθηναίοισι προδοσίην Αἰγίνης, φράσας ἐν τῇ τε ἡμέρῃ ἐπιχειρήσει, καὶ ἐκείνους ἐς τὴν ἡκεῖν δεήσει βοηθέοντας. μετὰ ταῦτα καταλαμβάνει μὲν κατὰ τὰ συνεθήκατο ὁ Νικόδρομος Ἀθηναίοισι τὴν παλαιὴν καλεομένην πόλιν. 89. Ἀθηναῖοι δὲ οὐ παραγίνονται ἐς δέον. οὐ γὰρ ἔτυχον εἶναι νέες σφι ἀξιόμαχοι τῇσι Αἰγινητέων συμβαλέειν· ἐν ᾧ ὦν Κορινθίων ἐδέοντο χρῆσαί σφι νέας, ἐν τούτῳ διεφθάρη τὰ πρήγματα. οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἔσαν γὰρ σφι τοῦτον τὸν χρόνον φίλοι ἐς τὰ μάλιστα, Ἀθηναίοισι διδοῦσι δεομένοισι εἴκοσι νέας, διδοῦσι δὲ πενταδράχμους ἀποδόμενοι· δωτίνην γὰρ ἐν τῷ νόμῳ οὐκ ἐξῆν δοῦναι. ταύτας τε δὴ λαβόντες οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τὰς σφετέρας, πληρώσαντες ἐβδομήκοντα νέας τὰς ἁπάσας, ἔπλεον ἐπὶ τὴν Αἴγιναν· καὶ ὑστέρισαν ἡμέρῃ μιῇ τῆς συγκεκλιμένης. 90. Νικόδρομος δὲ, ὥς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὸν καιρὸν οὐ παρεγίνοντο, ἐς πλοῖον ἐσβὰς ἐκδιδρῆσκει ἐκ τῆς Αἰγίνης· σὺν δέ οἱ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Αἰγινητέων ἔσποντο, τοῖσι Ἀθηναῖοι Σούνιον οἰκῆσαι ἔδοσαν. ἐνθεῦτεν δὲ οὗτοι ὀρμεώμενοι ἔφερόν τε καὶ ἦγον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Αἰγινήτας. ταῦτα μὲν δὴ ὕστερον ἐγίνετο. 91. Αἰγινητέων δὲ οἱ παχέες, ἐπαναστάντος τοῦ δήμου σφι ἅμα Νικοδρόμῳ, ἐπεκράτησαν· καὶ ἔπειτά σφας χειρωσάμενοι ἐξῆγον ἀπολέοντες. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ἄγος σφι ἐγένετο, τὸ ἐκθύσασθαι οὐκ οἰοί τε ἐγίνοντο ἐπιμηχανώμενοι, ἀλλ' ἔφθησαν ἐκπεσόντες πρότερον ἐκ τῆς νήσου, ἢ σφι ἴλεων γενέσθαι τὴν θεόν· ἐπτακοσίους γὰρ δὴ τοῦ δήμου ζωγρήσαντες ἐξῆγον ὥς ἀπολέοντες. εἷς δὲ τις τούτων ἐκφυγὼν τὰ δεσμὰ καταφεύγει πρὸς πρόθυρα Διήμητρος θεσμοφόρου· ἐπιλαμβανόμενος δὲ τῶν ἐπισπαστήρων εἵχετο. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε μιν ἀποσπᾶσαι οὐκ οἰοί τε ἀπέλκοντες ἐγίνοντο, ἀποκόψαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας ἦγον οὕτω· χεῖρες δὲ κεῖναι ἐμπεφυκυῖαι ἔσαν τοῖσι ἐπισπαστήρσι. 92. Ταῦτα μὲν νυν σφέας αὐτοὺς οἱ Αἰγινῆται ἐργάσαντο. Ἀθηναίοισι δὲ ἤκουσι ἐνανυμάχσαν νηυσὶ ἐβδομήκοντα· ἐσσωθέντες

δὲ τῇ ναυμαχίῃ ἐπεκαλέοντο τούτους αὐτοὺς τοὺς καὶ πρό-
 τερον Ἀργείους. καὶ δὴ σφι οὗτοι μὲν οὐκέτι βοηθέουσι
 μεμφόμενοι ὅτι Αἰγινᾶται νέες, ἀνάγκη λαμφθεῖσαι ὑπο
 Κλεομένεος, ἔσχον τε ἐς τὴν Ἀργολίδα χώραν, καὶ συνα-
 πέβησαν Λακεδαιμονίοισι. συναπέβησαν δὲ καὶ ἀπὸ Σι-
 κυωνίων νεῶν ἄνδρες τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἐσβολῇ. καὶ σφι ὑπ'
 Ἀργείων ἐπεβλήθη ζημίη, χίλια τάλαντα ἐκτίσαι, πεν-
 τακόσια ἑκατέρους. Σικυνῶνιοι μὲν νυν συγγνόντες ἀδι-
 κῆσαι ὠμολόγησαν ἑκατὸν τάλαντα ἐκτίσαντες ἀζήμιοι
 εἶναι. Αἰγινῆται δὲ οὔτε συνεγινώσκοντο, ἔσαν τε αὐθα-
 δέστεροι. διὰ δὴ ὧν σφι ταῦτα δεομένοισι ἀπὸ μὲν τοῦ
 δημοσίου οὐδεὶς Ἀργείων ἔτι ἐβόήθῃ, ἐθελονταὶ δὲ ἐς
 χιλίους· ἦγε δὲ αὐτοὺς στρατηγὸς ἀνὴρ ᾧ οὖνομα Εὐρυ-
 βάτης πεντάεθλον ἐπασκήσας. τουτέων οἱ πλεῖνες οὐκ
 ἀπενόστησαν ὀπίσω, ἀλλ' ἐτελεύτησαν ὑπ' Ἀθηναίων ἐν
 Αἰγίνῃ· αὐτὸς δὲ ὁ στρατηγὸς Εὐρυβάτης, μονομαχίην
 ἐπασκέων, τρεῖς μὲν ἄνδρας τρόπῳ τοιούτῳ κτείνει, ὑπὸ
 δὲ τοῦ τετάρτου Σωφάνεος τοῦ Δεκελέος ἀποθνήσκει.
 93. Αἰγινῆται δὲ ἐοῦσι ἀτάκτοις Ἀθηναίοις συμβαλόν-
 τες τῇσι νηυσὶ ἐνίκησαν· καὶ σφῶν νέας τέσσερας αὐτοῖσι
 ἀνδράσι εἶλον.

94. Ἀθηναίοις μὲν δὴ πόλεμος συνῆπτο πρὸς Αἰγινή-
 τας. Ὁ δὲ Πέρσης τὸ ἑωυτοῦ ἐποίησε, ὥστε ἀναμνησ-
 κοντός τε αἰεὶ τοῦ θεράποντος μεμνησθᾶί μιν τῶν Ἀθη-
 ναίων, καὶ Πεισιστρατιδῶν προσκατημένων, καὶ διαβαλ-
 λόντων Ἀθηναίους· ἅμα δὲ βουλόμενος ὁ Δαρεῖος, ταύτης
 ἐχόμενος τῆς προφάσιος, καταστρέφεσθαι τῆς Ἑλλάδος
 τοὺς μὴ δόντας αὐτῷ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Μαρδόνιον μὲν
 δὴ φλαύρως πρήξαντα τῷ στόλῳ παραλῦει τῆς στρατηγίης·
 ἄλλους δὲ στρατηγούς ἀποδέξας ἀπέστειλε ἐπὶ τε Ἑρέ-
 τριαν καὶ Ἀθήνας, Δαίτην τε ἔοντα Μῆδον γένος, καὶ
 Ἀρταφέρνηα τὸν Ἀρταφέρνηος παῖδα ἀδελφιδέον ἑωυτοῦ·
 ἐντειλάμενος δὲ ἀπέπεμπε ἐξανδραποδίσαντας Ἀθήνας καὶ
 Ἑρέτριαν ἅγειν ἑωυτῷ ἐς ὕψιν τὰ ἀνδράποδα. 95. Ὡς
 δὲ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι οἱ ἀποδεχθέντες πορευόμενοι παρὰ

Βασιλῆος ἀπίκοντο τῆς Κιλικίης ἐς τὸ Ἀλλήϊον πεδίον, ἅμα ἀγόμενοι πεζὸν στρατὸν πολλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, ἐνθαῦτα στρατοπεδευόμενοισι ἐπῆλθε μὲν ὁ ναυτικὸς πᾶς στρατὸς ὁ ἐπιταχθεὶς ἐκάστοισι· παρεγένοντο δὲ καὶ αἱ ἵππαγωγοὶ νέες, τὰς τῷ προτέρῳ ἔτεϊ προεῖπε τοῖσι ἐνωτοῦ δασμοφόροισι Δαρεῖος ἐτοιμάζειν. Ἑσβαλόμενοι δὲ τοὺς ἵππους ἐς ταύτας, καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν ἐσβιβάσαντες ἐς τὰς νέας, ἔπλεον ἐξακοσίησι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. ἐνθεῦτεν δὲ οὐ παρὰ τὴν ἡπειρον ἔχον τὰς νέας ἰθὺ τοῦ τε Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Θρηϊκῆς· ἀλλ' ἐκ Σάμου ὀρμεώμενοι παρὰ τε Ἰκάριον καὶ διὰ νήσων τὸν πλόον ἐποיעύντο· ὥς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, δείσαντες μάλιστα τὸν περίπλοον τοῦ Ἀθω, ὅτι τῷ προτέρῳ ἔτεϊ ποιεύμενοι ταύτῃ τὴν κομιδὴν μεγάλως προσέπταισαν· πρὸς δὲ, καὶ ἡ Νάξος σφέας ἠνάγκαζε πρότερον οὐκ ἄλοῦσα. 96. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ Ἰκαοίου πελάγεος προσφερόμενοι προσέμιζαν τῇ Νάξῳ, (ἐπὶ ταύτην γὰρ δὴ πρώτην ἐπέιχον στρατεύεσθαι οἱ Πέρσαι μεμνημένοι τῶν πρότερον,) οἱ Νάξιοι πρὸς τὰ οὖρεα οἵχοντο φεύγοντες, οὐδὲ ὑπέμειναν. οἱ δὲ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι τοὺς κατέλαβον αὐτέων, ἐνέπρησαν καὶ τὰ ἱρὰ καὶ τὴν πόλιν· ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους ἀνάγοντο.

97. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποίευν, οἱ Δήλιοι ἐκλιπόντες καὶ αὐτοὶ τὴν Δῆλον οἵχοντο φεύγοντες ἐς Τήνον. τῆς δὲ στρατιῆς καταπλεούσης, ὁ Δᾶτις προπλώσας οὐκ ἔα τὰς νέας πρὸς τὴν νῆσον προσορμίζεσθαι, ἀλλὰ πέρην ἐν τῇ Ῥηνέῃ· αὐτὸς δὲ πυθόμενος ἵνα ἔσαν οἱ Δήλιοι, πέμπων κήρυκα ἡγόρευέ σφι τάδε· “Ἄνδρες ἱοὶ, τί φεύγοντες οἵχεσθε, οὐκ ἐπιτηδέα καταγνόντες κατ' ἐμεῦ; ἐγὼ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτό γε φρονέω, καὶ μοι ἐκ βασιλῆος ὥδε ἐπέσταλται· ἐν ἣ χώρῃ οἱ δύο θεοὶ ἐγένοντο, ταύτην μηδὲν σίνεσθαι, μήτε αὐτὴν τὴν χώραν, μήτε τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς. νῦν ὦν καὶ ἅπτε ἐπὶ τὰ ὑμέτερα αὐτέων, καὶ τὴν νῆσον νέμεσθε.” Ταῦτα μὲν ἐπεκηρυκεύσατο τοῖσι Δηλίοις· μετὰ δὲ, λιβανωτοῦ τριηκόσια τάλαντα κατανήσας

ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐθυμίησε. 98. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας ἔπλεε ἅμα τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ἑρέτριαν πρῶτα, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἰώνας καὶ Αἰολέας. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐνθεῦτεν ἔξαναχθέντα Δῆλος ἐκινήθη, ὡς ἔλεγον οἱ Δῆλιοι, καὶ πρῶτα καὶ ὕστατα μέχρι ἐμεῦ σεισθεῖσα. καὶ τοῦτο μὲν κου τέρας ἀνθρώποισι τῶν μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφηνε ὁ θεός. ἐπὶ γὰρ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος, καὶ Ξέρξεω τοῦ Δαρείου, καὶ Ἀρταξέρξεω τοῦ Ξέρξεω, τριῶν τουτέων ἐπεξῆς γενεῶν, ἐγένετο πλέω κακὰ τῇ Ἑλλάδι ἢ ἐπὶ εἴκοσιν ἄλλας γενεὰς τὰς πρὸ Δαρείου γενόμενας· τὰ μὲν ἀπὸ τῶν Περσέων αὐτῇ γεινόμενα, τὰ δὲ ἀπ' αὐτέων τῶν κορυφαίων περὶ τῆς ἀρχῆς πολεμεόντων. οὕτω οὐδὲν ἦν ἀεικὲς κινήθῃναι Δῆλον τὸ πρὶν εἶναι ἀκίνητον. καὶ ἐν χρησμῷ ἦν γεγραμμένον περὶ αὐτῆς ὧδε·

Κινήσω καὶ Δῆλον ἀκίνητόν περ εἶναι.

Δύναται δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν ταῦτα τὰ οὐνόματα· Δαρεῖος, ἐρξείης· Ξέρξης, ἀρήϊος· Ἀρταξέρξης, μέγας ἀρήϊος. τούτους μὲν δὴ τοὺς βασιλῆας ὧδε ἂν ὀρθῶς κατὰ γλῶσσαν τὴν σφετέρην Ἕλληνες καλέοιεν.

99. Οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς ἀπῆραν ἐκ τῆς Δήλου, προσίσχον πρὸς τὰς νήσους· ἐνθεῦτεν δὲ στρατιὴν τε παρελάβανον, καὶ ὁμήρους τῶν νησιωτέων παῖδας ἐλάβανον. ὡς δὲ περιπλέοντες τὰς νήσους προσέσχον καὶ ἐς Κάρυστον, οὐ γὰρ δὴ σφί οἱ Καρύστιοι οὔτε ὁμήρους ἐδίδοσαν, οὔτε ἔφασαν ἐπὶ πόλιν ἀστυγείτονας στρατεύεσθαι λέγοντες Ἑρέτριάν τε καὶ Ἀθήνας, ἐνθαῦτα τούτους ἐπολιόρκεόν τε καὶ τὴν γῆν σφέων ἔκειρον, ἐς ὃ καὶ οἱ Καρύστιοι παρέστησαν ἐς τῶν Περσέων τὴν γνώμην. 100. Ἑρετριέες δὲ πυνθανόμενοι τὴν στρατιὴν τὴν Περσικὴν ἐπὶ σφέας ἐπιπλέουσιν Ἀθηναίων ἐδεήθησαν σφίσι βοηθοὺς γενέσθαι. Ἀθηναῖοι δὲ οὐκ ἀπείπαντο τὴν ἐπικουρίην, ἀλλὰ τοὺς τετρακισχιλίους κληρουχέοντας τῶν ἱπποβοτέων Χαλκιδέων τὴν χώραν, τούτους σφί διδοῦσι τιμωρούς. τῶν δὲ Ἑρετριέων ἦν ἄρα οὐδὲν ὑγιὲς βούλευμα, οἱ μετεπέμ-

ποντο μὲν Ἀθηναίους, ἐφρόνεον δὲ διφασίας ἰδέας. οἱ μὲν γὰρ αὐτέων ἐβουλευόντο ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν ἐς τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίης· ἄλλοι δὲ αὐτέων ἴδια κέρδεα προσδεκόμενοι παρὰ τοῦ Πέρσεω οἷσεσθαι προδοσίην ἐσκευάζοντο. μαθὼν δὲ τουτέων ἑκάτερα ὡς εἶχε Λισχίνης ὁ Νόθωνος, ἐὼν τῶν Ἑρετριέων τὰ πρῶτα, φράζει τοῖσι ἤκουσι τῶν Ἀθηναίων πάντα τὰ παρεόντα σφι πρήγματα· προσεδέετό τε ἀπαλλάσσεσθαι σφεας ἐς τὴν σφετέρην, ἵνα μὴ προσαπόλωνται. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῦτα Αἰσχίῃ συμβουλευσάντι πείθονται· καὶ οὗτοι μὲν διαβάντες ἐς Ὠρωπὸν ἔσωζον σφέας αὐτούς.

101. Οἱ δὲ Πέρσαι πλείοντες κατέσχον τὰς νέας τῆς Ἑρετρικῆς χώρας κατὰ Ταμύνας καὶ Χοιρέας καὶ Αἰγίλια. κατασχόντες δὲ ταῦτα τὰ χωρία αὐτίκα ἵππους τε ἐξεβάλλοντο, καὶ παρεσκευάζοντο ὡς προσοισόμενοι τοῖσι ἐχθροῖσι. οἱ δὲ Ἑρετριέες ἐπεξελθεῖν μὲν καὶ μάχεσθαι οὐκ ἐποιεῦντο βουλὴν· εἴ πως δὲ διαφυλάττειεν τὰ τείχεα, τούτου σφι ἔμελε πέρι, ἐπεὶ τε ἐνίκα μὴ ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. προσβολῆς δὲ γινομένης καρτερῆς πρὸς τὸ τεῖχος, ἔπιπτον ἐπὶ ἑξ ἡμέρας πολλοὶ μὲν ἀμφοτέρων· τῇ δὲ ἐβδόμῃ Εὐφορβὸς τε ὁ Ἀλκιμάχου, καὶ Φίλαγχρος ὁ Κυνέου, ἄνδρες τῶν ἀστῶν δόκιμοι, προδιδούσι τοῖσι Πέρσησι. οἱ δὲ ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν, τοῦτο μὲν, τὰ ἱρὰ συλήσαντες ἐνέπρησαν, ἀποτινύμενοι τῶν ἐν Σάρδισι κατακαυθέντων ἱρῶν· τοῦτο δὲ, τοὺς ἀνθρώπους ἡνδραποδίσαντο κατὰ τὰς Δαρείου ἐντολάς.

102. Χειρωσάμενοι δὲ τὴν Ἑρέτριαν, καὶ ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας, ἔπλεον ἐς τὴν Ἀττικὴν, κατέργοντές τε πολλὸν, καὶ δοκέοντες ταῦτα τοὺς Ἀθηναίους ποιήσειν τὰ καὶ τοὺς Ἑρετριέας ἐποίησαν. καὶ ἦν γὰρ ὁ Μαραθῶν ἐπιτηδεώτατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεύσαι, καὶ ἀγχοτάτῳ τῆς Ἑρετρίας, ἐς τοῦτό σφι κατηγέετο Ἰππίης ὁ Πεισιστράτεω.

103. Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἐπύθοντο ταῦτα ἐβοήθεον καὶ αὐτοὶ ἐς τὸν Μαραθῶνα. ἦγον δὲ σφεας στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατος ἦν Μιλτιάδης, τοῦ τὸν πατέρα Κίμωνα τὸν Στησαγόρεω κατέλαβε φυγεῖν ἐ

Ἀθηνέων Πεισίστρατον τὸν Ἰπποκράτεος· καὶ αὐτῷ φεύγοντι Ὀλυμπιάδα ἀνελέσθαι τεθρίπῳ συνέβη· καὶ ταύτην μὲν τὴν νίκην ἀνελόμενόν μιν τῶντ' ἔξενεϊκασθαι τῷ ὁμομητρίῳ ἀδελφεῷ Μιλτιάδῃ. μετὰ δὲ, τῇ ὑστέρῃ Ὀλυμπιάδι τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι νικῶν παραδιδόι Πεισιστράτῳ ἀνακηρυχθῆναι· καὶ τὴν νίκην παρὲς τούτῳ κατήλθε ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ ὑπόσπονδος. καὶ μιν ἀνελόμενον τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι ἄλλην Ὀλυμπιάδα κατέλαβε ἀποθανεῖν ὑπὸ τῶν Πεισιστράτου παίδων, οὐκέτι περιέοντος αὐτοῦ Πεισιστράτου· κτείνουσι δὲ οὗτοί μιν κατὰ τὸ πρυτανήϊον νυκτὸς ὑπείσαντες ἄνδρας. τέθαιπται δὲ Κίμων πρὸ τοῦ ἄστεος πέρην τῆς Διὰ κοίλης καλεομένης ὁδοῦ· καταντίον δ' αὐτοῦ αἱ ἵπποι τεθάφεται αὗται αἱ τρεῖς Ὀλυμπιάδας ἀνελόμεναι. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἄλλαι ἵπποι ἤδη τῶντ' οὗτ' Εὐαγόρεω Λάκωνος· πλέω δὲ τουτέων οὐδαμαί. Ὁ μὲν δὲ πρεσβύτερος τῶν παίδων τῷ Κίμωνι Στησαγόρης ἦν τηνικαῦτα παρὰ τῷ πατρί Μιλτιάδῃ τρεφόμενος ἐν τῇ Χερσονήσῳ· ὁ δὲ νεώτερος παρ' αὐτῷ Κίμωνι ἐν Ἀθήνῃσι, τοῦνομα ἔχων ἀπὸ τοῦ οἰκιστέω τῆς Χερσονήσου Μιλτιάδεω, Μιλτιάδης. 104. Οὗτος δὲ ὧν τότε ὁ Μιλτιάδης, ἦκων ἐκ τῆς Χερσονήσου καὶ ἐκπεφευγὼς διπλόον θάνατον, ἐστρατήγεε Ἀθηναίων. ἅμα μὲν γὰρ οἱ Φοίνικες αὐτὸν οἱ ἐπιδιώξαντες μέχρι Ἰμβρου περὶ πολλοῦ ἐποιεῦντο λαβεῖν τε καὶ ἀναγαγεῖν παρὰ βασιλῆα· ἅμα δὲ ἐκφυγόντα τε τούτους, καὶ ἀπικόμενον ἐς τὴν ἑωυτοῦ, δοκεόντά τε εἶναι ἐν σωτηρίῃ, ἤδη τὸ ἐνθευτέν μιν οἱ ἐχθροὶ ὑποδεξάμενοι, καὶ ὑπὸ δικαστήριον αὐτὸν ἀγαγόντες, ἐδίωξαν τυραννίδος τῆς ἐν Χερσονήσῳ. ἀποφυγὼν δὲ καὶ τούτους στρατηγὸς οὕτω Ἀθηναίων ἀπεδέχθη αἵρεθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου.

105. Καὶ πρῶτα μὲν ἔοντες ἔτι ἐν τῷ ἄστει οἱ στρατηγοὶ ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα. τῷ δὲ, ὥς αὐτός τε ἔλεγε Φειδιππίδης καὶ Ἀθηναίοισι ἀπήγγελε, περὶ τὸ Παρθένιον οὔρος τὸ ὑπὲρ

Τεγέης ὁ Πᾶν περιπίπτει· βώσαντα δὲ τὸ οὖνομα τοῦ Φειδιππίδew τὸν Πᾶνα Ἀθηναίοισι κελεῦσαι ἀπαγγεῖλαι, διότι ἑωυτοῦ οὐδεμίην ἐπιμέλειαν ποιεῦνται ἔοντος εὖνου Ἀθηναίοισι, καὶ πολλὰ χῆ γενομένου ἡδὴ σφίσι χρησίμου, τὰ δ' ἔτι καὶ ἔσομένου. Καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφίσι εὖ ἡδὴ τῶν πρηγμάτων, πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα ἰδρύσαντο ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει Πανὸς ἱρὸν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης θυσίῃσι ἐπετείησι καὶ λαμπάδι ἱλάσκονται.

106. Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φειδιππίδης οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν Πᾶνα φανῆναι, δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἀστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγε· “ὦ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμῶν δέονται σφίσι βοηθῆσαι, καὶ μὴ περιῖδεῖν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἑλλήσι δουλοσύνην περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβάρων. καὶ γὰρ Ἐρετριά τε νῦν ἡνδραπόδισται, καὶ πόλις λογίμῃ ἢ Ἑλλὰς γέγονε ἀσθενεστέρα.” Ὁ μὲν δὴ σφί τὰ ἐντεταλμένα ἀπήγγελε. τοῖσι δὲ ἑαδε μὲν βοηθέειν Ἀθηναίοισι, ἀδύνατα δὲ σφί ἦν τὸ παραυτίκα ποιεῖν ταῦτα οὐ βουλομένοις λύειν τὸν νόμον. ἦν γὰρ ἵσταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτη· εἰνάτῃ δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔφασαν, μὴ οὐ πλήρους ἔοντος τοῦ κύκλου. οὗτοι μὲν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον.

107. Τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγέετο Ἰππίης ὁ Πεισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροιχομένης νυκτὸς ὄψιν ἰδὼν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Ἰππίης τῇ μητρὶ τῇ ἑωυτοῦ συνευνηθῆναι· συνεβάλετο ὦν ἐκ τοῦ ὀνείρου κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνασωσάμενος τὴν ἀρχὴν τελευτήσῃ ἐν τῇ ἑωυτοῦ γηραιός. ἐκ μὲν δὴ τῆς ὄψιος συνεβάλετο ταῦτα. Τότε δὲ κατηγεόμενος, τοῦτο μὲν, τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀπέβησε ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρέων, καλεομένην δὲ Αἰγίλειαν· τοῦτο δὲ, καταγομένης ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὥρμιζε οὗτος, ἐκβάντας τε ἐς γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε. καὶ οἱ ταῦτα διέποντι ἐπῆλθε παρεῖν τε καὶ βῆξαι μεζόνως ἢ ὡς ἐώθεε. οἷα δὲ οἱ πρεσβυτέρῳ ἔοντι τῶν ὀδόντων οἱ πλεῦνες ἐσείουτο·

τουτέων ὧν ἓνα τῶν ὀδόντων ἐκβάλλει ὑπὸ βίης βήξας ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν ψάμμον αὐτοῦ, ἐποιέετο πολλὴν σπουδὴν ἐξευρεῖν· ὥς δὲ οὐκ ἐφαίνεται οἱ ὁ ὀδὼν, ἀναστενάξας εἶπε πρὸς τοὺς παραστάτας· “Ἡ γῆ ἥδε οὐκ ἡμετέρη ἐστὶ, οὐδὲ μιν δυνησόμεθα ὑποχειρίην ποιήσασθαι· ὁκόσον δὲ τι μοι μέρος μετῆν ὁ ὀδὼν μετέχει.” Ἰππὶς μὲν δὴ ταύτῃ τὴν ὄψιν συνεβάλετο ἐξεληλυθέναι.

108. Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένει Ἡρακλέος ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. καὶ γὰρ καὶ ἐδεδώκεσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Ἀθηναίοισι οἱ Πλαταιέες, καὶ πότους ὑπὲρ αὐτέων οἱ Ἀθηναῖοι συχνοὺς ἤδη ἀναιρέατο· ἔδοσαν δὲ ὧδε. πιεζέμενοι ὑπὸ Θηβαίων οἱ Πλαταιέες ἐδίδοσαν πρῶτα παρατυχοῦσι Κλεομένει τε τῷ Ἀναξανδρίδῃ καὶ Λακεδαιμονίοισι σφέας αὐτούς. οἱ δὲ οὐ δεκόμενοι ἔλεγόν σφι τάδε· “Ἡμεῖς μὲν ἐκαστέρῳ τε οἰέομεν, καὶ ὑμῖν τοιήδε τις γένοιτ’ ἂν ἐπικουρίῃ ψυχρή· φθαίητε γὰρ ἂν πολλάκις ἐξανδραποδισθέντες ἢ τινα πυθέσθαι ἡμέων. συμβουλευόμεν δὲ ὑμῖν δοῦναι ὑμέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι, πλησιοχώροισί τε ἀνδράσι καὶ τιμωρέειν ἐοῦσι οὐ κακοῖσι.” Ταῦτα συνεβούλευον οἱ Λακεδαιμόνιοι, οὐ κατὰ εὐνοίην οὕτω τῶν Πλαταίων, ὥς βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἔχειν πότους συνεστεῶτας Βοιωτοῖσι. Λακεδαιμόνιοι μὲν νυν Πλαταιεῦσι ταῦτα συνεβούλευον· οἱ δὲ οὐκ ἠπίστησαν, ἀλλ’ Ἀθηναίων ἱρὰ ποιούντων τοῖσι δώδεκα θεοῖσι, ἰκέται ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐδίδοσαν σφέας αὐτούς. Θηβαῖοι δὲ πυθόμενοι ταῦτα ἐστρατεύοντο ἐπὶ τοὺς Πλαταιέας· Ἀθηναῖοι δὲ σφι ἐβόηθον. μελλόντων δὲ συνάπτειν μάχην, Κορίνθιοι οὐ περιεῖδον· παρατυχόντες δὲ, καὶ καταλλάξαντες ἐπιτρεψάντων ἀμφοτέρων, οὕρισαν τὴν χώραν ἐπὶ τοῖσδε· ἔαν Θηβαίους Βοιωτῶν τοὺς μὴ βουλομένους ἐς Βοιωτοὺς τελέειν. Κορίνθιοι μὲν δὴ ταῦτα γνόντες ἀπαλλάσσοντο. Ἀθηναίοισι δὲ ἀπιούσι ἐπεθήκαντο Βοιωτοί· ἐπιθέμενοι δὲ ἐσώθησαν τῇ μάχῃ. ὑπερβάντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς οἱ Κορίνθιοι ἔθηκαν Πλαταιεῦσι εἶναι οὐρούς, τούτους ὑπερβάντες τὸν Ἀσσωπὸν

αὐτὸν ἐποιήσαντο οὗρον Θηβαίοισι πρὸς Πλαταιέας εἶναι καὶ Ὑσιás. Ἐδοσαν μὲν δὴ οἱ Πλαταιέες σφέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ· ἦκον δὲ τότε ἐς Μαραθῶνα βοηθέοντες.

109. Τοῖσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι ἐγίνοντο δίχα αἱ γνώμαι· τῶν μὲν οὐκ ἐώντων συμβάλλειν· “ὀλίγους γὰρ εἶναι στρατιῇ τῇ Μήδων συμβαλέειν” τῶν δὲ, καὶ Μιλτιάδεω, κελευόντων. ὥς δὲ δίχα τε ἐγίνοντο, καὶ ἐνίκα ἡ χεῖρων τῶν γνωμένων, ἐνθαῦτα, ἦν γὰρ ἐνδέκατος ψηφιδόφορος ὁ τῷ κυάμφ λαχὼν Ἀθηναίων πολεμαρχεῖν· τὸ παλαιὸν γὰρ Ἀθηναῖοι ὁμόψηφον τὸν πολέμαρχον ἐποιεῦντο τοῖσι στρατηγοῖσι· ἦν δὲ τότε πολέμαρχος Καλλίμαχος Ἀφιδναῖος· πρὸς τοῦτον ἐλθὼν Μιλτιάδης ἔλεγε τάδε· “Ἐν σοὶ νῦν, Καλλίμαχε, ἔστι ἡ καταδουλώσαι Ἀθήνας, ἡ ἐλευθέρας ποιήσαντα μνημόσυνα λιπέσθαι ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον, οἷα οὐδὲ Ἀρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων λείπουσι. νῦν γὰρ δὴ, ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κίνδυνον ἵκουσι μέγιστον. καὶ, ἦν μὲν γε ὑποκύνψωσι τοῖσι Μήδοισι, δέδοκται τὰ πείσονται παραδεδομένοι Ἰππίῃ· ἦν δὲ περιγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἷη τέ ἐστι πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πολίων γενέσθαι. Κῶς ὦν δὴ ταῦτα οἷα τέ ἐστι γενεσθαι, καὶ κῶς ἐς σέ τι τουτέων ἀνήκει τῶν πρηγμάτων τὸ κῦρος ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσων. ἡμέων τῶν στρατηγῶν, ἐόντων δέκα, δίχα γίνονται αἱ γνώμαι· τῶν μὲν κελευόντων συμβαλέειν, τῶν δὲ οὐ συμβαλέειν. ἦν μὲν νυν μὴ συμβάλωμεν, ἔλπομαί τινα στάσιν μεγάλην ἐμπεσοῦσαν διασείσειν τὰ Ἀθηναίων φρονήματα, ὥστε μηδίσαι· ἦν δὲ συμβάλωμεν πρὶν τι καὶ σαθρόν Ἀθηναίων μετεξετέροισι ἐγγενέσθαι, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, οἷοί τε εἰμὲν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ. Ταῦτα ὦν πάντα ἐς σέ νῦν τείνει, καὶ ἐκ σέο ἄρτηται. ἦν γὰρ σὺ γνώμῃ τῇ ἐμῇ προσθῇ, ἔστι τοι πατρίς τε ἐλευθήρη, καὶ πόλις πρώτη τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἦν δὲ τὴν* τῶν ἀποσπενδόντων τὴν συμ-

* τὴν added by Schweig. from conjecture.

βολὴν ἔλῃ, ὑπάρξει τοι τῶν ἐγὼ κατέλεξα ἀγαθῶν τὰ ἐναντία.” 110. Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσκτᾶται τὸν Καλλίμαχον. προσγενομένης δὲ τοῦ πολεμάρχου τῆς γνώμης, ἐκεκύρωτο συμβάλλειν. Μετὰ δὲ, οἱ στρατηγοί, τῶν ἢ γνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ὡς ἐκάστου αὐτῶν ἐγένετο πρυτανήτῃ τῆς ἡμέρης, Μιλτιάδῃ παρεδίδοσαν· ὁ δὲ δεκόμενος οὐ τι κω συμβολὴν ἐποιέετο, πρὶν γε δὴ αὐτοῦ πρυτανήτῃ ἐγένετο.

111. Ὡς δὲ ἐς ἐκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες. τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρεος ἡγέετο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γὰρ νόμος τότε εἶχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. ἡγεομένου δὲ τούτου, ἐξεδέκοντο ὡς ἀριθμέοντο αἱ φυλαὶ ἐχόμεναι ἀλληλέων· τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας Πλαταιεες. Ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων καὶ πανηγύριος τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας, κατεύχεται ὁ κήρυξ ὁ Ἀθηναῖος “ ἅμα τε Ἀθηναίοισι, λέγων, γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι.” Τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι ἐγένετο τοιόνδε τι. τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγένετο ἐπὶ τάξις ὀλίγας, καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον· τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἑρρώτο πλήθει. 112. Ὡς δὲ σφι διετέτακτο, καὶ τὰ σφάγια ἐγένετο καλὰ, ἐνθαῦτα ὡς ἀπείθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ ἵεντο ἐς τοὺς βαρβάρους. ἦσαν δὲ στάδιοι οὐκ ἐλάσσονες τὸ μεταίχμιον αὐτέων ἢ ὀκτώ. οἱ δὲ Πέρσαι ὀρέωντες δρόμῳ ἐπιόντας παρεσκευάζοντο ὡς δεξόμενοι· μανίην τε τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπέφερον, καὶ πάγχυ ὀλεθρίην, ὀρέωντες αὐτοὺς ἐόντας ὀλίγους, καὶ τούτους δρόμῳ ἐπείγομένους, οὔτε ἵππου ὑπαρχούσης σφι, οὔτε τοξευμάτων. ταῦτα μὲν νυν οἱ βάρβαροι κατεΐκαζον. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπεὶ τε ἀθρόοι προσέμιξαν τοῖσι βαρβάροισι, ἐμάχοντο ἀξίως λόγου. πρῶτοι μὲν γὰρ Ἑλλήνων πάντων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, δρόμῳ ἐς πολέμιους ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ ἀνέσχοντο ἐσθῆτά

τε Μηδικὴν ὀρέωντες, καὶ τοὺς ἀνδρας ταύτην ἐσθημένους· τέως δὲ ἦν τοῖσι Ἑλλησι καὶ τὸ οὖνομα τὸ Μήδων φόβος ἀκοῦσαι. 113. Μαχομένων δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι χρόνος ἐγένετο πολλός. καὶ τὸ μὲν μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τῇ Πέρσαι τε αὐτοὶ καὶ Σάκαι ἐτετάχατο· κατὰ τοῦτο μὲν δὴ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, καὶ ῥήξαντες ἐδιώκον ἐς τὴν μεσογαίαν. τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἐνίκων Ἀθηναῖοί τε καὶ Πλαταιέες. νικῶντες δὲ τὸ μὲν τετραμμένον τῶν βαρβάρων φεύγειν ἔων· τοῖσι δὲ τὸ μέσον ῥήξασι αὐτέων συναγαγόντες τὰ κέρα ἀμφοτέρα ἐμάχοντο, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἶποντο κόπτοντες, ἐς ὃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι πῦρ τε αἶτεον καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν νέων.

114. Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος διαφθείρεται ἀνὴρ γενόμενος ἀγαθός· ἀπὸ δ' ἔθανε τῶν στρατηγῶν Σπησίλεως ὁ Θρασύλεω· τοῦτο δὲ, Κυναίγειρος ὁ Εὐφορίωνος ἐνθαῦτα ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νηὸς τὴν χειρα ἀποκοπεῖς πελέκεϊ πίπτει· τοῦτο δὲ, ἄλλοι Ἀθηναίων πολλοὶ τε καὶ ὀνομαστοί. 115. Ἑπτὰ μὲν δὴ τῶν νεῶν ἐπεκράτησαν τρύπῳ τοιούτῳ Ἀθηναῖοι. τῇσι δὲ λοιπῇσι οἱ βάρβαροι ἐξανακρουσάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες ἐκ τῆς νήσου ἐν τῇ ἔλιπον τὰ ἐξ Ἑρετρίας ἀνδράποδα, περιέπλων Σούνιον, βουλόμενοι φθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ἀπικόμενοι ἐς τὸ ἄστυ. αἰτίη δὲ ἔσχε ἐν Ἀθηναίοισι ἐξ Ἀλκμαιωνιδέων μηχανῆς αὐτοὺς ταῦτα ἐπινοηθῆναι· τούτους γὰρ συνθεμένους τοῖσι Πέρσῃσι ἀναδέξαι ἀσπίδα ἐοῦσι ἤδη ἐν τῇσι νηυσί. 116. Οὗτοι μὲν δὴ περιέπλων Σούνιον. Ἀθηναῖοι δὲ ὥς ποδῶν εἶχον τάχιστα ἐβοήθεον ἐς τὸ ἄστυ· καὶ ἐφθησάν τε ἀπικόμενοι πρὶν ἢ τοὺς βαρβάρους ἴκειν, καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο ἀπιγμένοι ἐξ Ἡρακλήϊου τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἐν ἄλλῳ Ἡρακλήϊ τῷ ἐν Κυνοσάργει. οἱ δὲ βάρβαροι τῇσι νηυσὶ ὑπεραιωρηθέντες Φαλήρου, τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίνειον τότε τῶν Ἀθηναίων, ὑπὲρ τούτου ἀνακωχεύσαντες τὰς νῆας ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην. 117. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐν

Μαραθῶνι μάχῃ ἀπέθανον τῶν βαρβάρων κατὰ ἐξακισχιλίου καὶ τετρακοσίους ἄνδρας· Ἀθηναίων δὲ ἑκατὸν ἐννεμήκοντα καὶ δύο. ἔπεσον μὲν ἀμφοτέρων τοσοῦτοι. Συνήνεικε δὲ αὐτόθι θῶμα γενέσθαι τοιόνδε· Ἀθηναῖον ἄνδρα Ἐπίζηλον τὸν Κουφαγόρεω ἐν τῇ συστάσει μαχόμενόν τε καὶ ἄνδρα γινόμενον ἀγαθὸν τῶν ὀμμάτων στερηθῆναι, οὔτε πληγέντα οὐδὲν τοῦ σώματος, οὔτε βληθέντα· καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζῆς διατελέειν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ἑόντα τυφλόν. λέγειν δὲ αὐτὸν περὶ τοῦ πάθεος ἤκουσα τοιόνδε τιὰ λόγον. ἄνδρα οἱ δοκέειν ὀπλίτην ἀντιστῆναι μέγαν, τοῦ τὸ γένειον τὴν ἀσπίδα πᾶσαν σκιάζειν· τὸ δὲ φάσμα τοῦτο ἑωυτὸν μὲν παρεξελθεῖν, τὸν δὲ ἑωυτοῦ παραστάτην ἀποκτείνει. ταῦτα μὲν δὴ Ἐπίζηλον ἐπυθόμην λέγειν.

118. Δᾶτις δὲ πορευόμενος ἅμα τῷ στρατῷ ἐς τὴν Ἀσίην, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐν Μυκόνῳ, εἶδε ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ. καὶ ἦτις μὲν ἦν ἡ ὄψις οὐ λέγεται· ὁ δὲ, ὥς ἡμέρη τάχιστα ἐπέλαμψε, ζήτησιν ἐποιέετο τῶν νεῶν. εὐρὼν δὲ ἐν Φοινίσσῃ νηὶ ἄγαλμα Ἀπόλλωνος κεχρυσωμένον ἐπυνθάνετο ὁκόθεν σεσυλημένον εἶη· πυθόμενος δὲ ἐξ οὗ ἦν ἱροῦ ἔπλεε τῇ ἑωυτοῦ νηὶ ἐς Δῆλον. καὶ ἀπίκατο γὰρ τηνικαῦτα οἱ Δῆλιοι ὀπίσω ἐς τὴν νῆσον, κατατίθεται τε ἐς τὸ ἱρὸν τὸ ἄγαλμα, καὶ ἐντέλλεται τοῖσι Δηλίοισι ἀπαγαγεῖν τὸ ἄγαλμα ἐς Δῆλιον τὸ Θηβαίων· τὸ δ' ἔστι ἐπὶ θαλάσῃ Χαλκίδος καταντίον. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ἐντελάμενος ἀπέπλεε. τὸν δὲ ἀνδριάντα τοῦτον Δῆλιοι οὐκ ἀπήγαγον, ἀλλὰ μιν δι' ἐτέων εἴκοσι Θηβαῖοι αὐτοὶ ἐκ θεοπροπίου ἐκομίσαντο ἐπὶ Δῆλιον.

119. Τοὺς δὲ τῶν Ἐρετριέων ἀνδραποδισμένους Δᾶτις τε καὶ Ἀρταφέρνης, ὥς προσέσχον ἐς τὴν Ἀσίην πλέοντες, ἀνήγαγον ἐς Σούσα. βασιλεὺς δὲ Δαρεῖος, πρὶν μὲν αἰχμαλώτους γενέσθαι τοὺς Ἐρετριέας, ἐνεῖχε σφί δεινὸν χόλον, οἷα ἀρξάντων ἀδικίης προτέρων τῶν Ἐρετριέων· ἐπεὶ τε δὲ εἶδε σφεας ἀπαχθέντας παρ' ἑωυτὸν, καὶ ὑποχειρίους ἑωυτῷ ἑόντας, ἐποίησε κακὸν ἄλλο οὐδὲν, ἀλλὰ σφεας τῆς Κισσίας χώρας

κατοίκισε ἐν σταθμῷ ἑωντοῦ τῷ οὐνομά ἐστι Ἀρδέρικκα, ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίους σταδίους ἀπέχοντι, τεσσεράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος τὸ παρέχεται τριφασίας ιδέας. καὶ γὰρ ἄσφαλτον καὶ ἄλας καὶ ἔλαιον ἀρύσσονται ἐξ αὐτοῦ τρόπῳ τοιῷδε. ἀντλέεται μὲν κηλονήϊ, ἀντὶ δὲ γανλοῦ ἡμισυ ἀσκού οἱ προσδέδεται· ἵποτύψας δὲ τούτῳ ἀντλέει καὶ ἔπειτα ἐγχεει ἐς δεξαμενὴν· ἐκ δὲ ταύτης ἐς ἄλλο διαχεόμενον τρέπεται τριφασίας ὁδοῦς. καὶ ἡ μὲν ἄσφαλτος καὶ οἱ ἄλας πήγνυνται παραυτίκα, τὸ δὲ ἔλαιον συνάγουσι ἐν ἀγγείοις, τὸ οἱ Πέρσαι καλέουσι ῥαδινάκην· ἔστι δὲ μέλαν, καὶ ὁδμὴν παρεχόμενον βαρέαν. Ἐνθαῦτα τοὺς Ἐρετριέας κατοίκισε βασιλεὺς Δαρεῖος· οἳ καὶ μέχρι ἐμέο εἶχον τὴν χώραν ταύτην φυλάσσοντες τὴν ἀρχαίην γλῶσσαν. τὰ μὲν δὴ περὶ Ἐρετριέας ἔσχε οὕτω.

120. Λακεδαιμονίων δὲ ἦκον ἐς τὰς Ἀθήνας δισχίλιοι μετὰ τὴν πανσέληνον, ἔχοντες σπουδὴν πολλὴν καταλαβεῖν οὕτω, ὥστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. ὕστεροι δὲ ἀπικόμενοι τῆς συμβολῆς ἰμείροντο ὁμῶς θεήσασθαι τοὺς Μήδους. ἐλθόντες δὲ ἐς τὸν Μαραθῶνα ἐθεήσαντο· μετὰ δὲ, αἰνέοντες Ἀθηναίους καὶ τὸ ἔργον αὐτέων ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω.

121. Θῶμα δέ μοι, καὶ οὐκ ἐνδέκομαι τὸν λόγον, Ἀλκμαιωνίδας ἂν κοτε ἀναδέξαι Πέρσησι ἐκ συνθήματος ἀσπίδα, βουλομένους ὑπὸ βαρβάροισί τε εἶναι Ἀθηναίους καὶ ὑπὸ Ἰππίῃ· οἵτινες μᾶλλον, ἢ ὁμοίως Καλλίῃ τῷ Φαινίππου, Ἰππονίκου δὲ πατρὶ, φαίνονται μισοτύραννοι ἔοντες. Καλλίης τε γὰρ μῦθος Ἀθηναίων ἀπάντων ἐτόλμα, ὅκως Πεισίστρατος ἐκπέσοι ἐκ τῶν Ἀθηνέων, τὰ χρήματα αὐτοῦ κηρυσσόμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὠνέεσθαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἔχιστα ἐς αὐτὸν πάντα ἐμχανάτο.

122. Καλλίῳ δὲ τούτου ἄξιον πολλαχοῦ μνήμην ἐστὶ πάντα τινὰ ἔχειν. τοῦτο μὲν γὰρ, τὰ προλελεγμένα, ὥς ἀνὴρ ἄκρος ἐλευθερῶν τὴν πατρίδα· τοῦτο δὲ, τὰ ἐν Ὀλυμπίῃ ἐποίησε, ἵπῳ νικήσας, τεθρίπῳ δὲ δεύτερος γενόμενος, Πύθια δὲ πρότερον ἀνελόμενος, ἐφανερῶθη ἐς τοὺς Ἕλληνας πάντας

μεγίστησι δαπάνησι· τοῦτο δὲ, κατὰ τὰς ἑωυτοῦ θυγατέρας, εἰσάσας τρεῖς, οἷός τις ἀνὴρ ἐγίνετο. ἐπειδὴ γὰρ ἐγένοντο γάμου ὥραιαι, ἔδωκέ σφι δωρεὴν μεγαλοπρεπεστάτην, ἐκείνησί τε ἐχαρίσατο· ἐκ γὰρ πάντων τῶν Ἀθηναίων, τὸν ἐκάστη ἐθέλοι ἄνδρα ἑωυτῇ ἐκλέξασθαι, ἔδωκε τούτῳ τῷ ἀνδρί. 123. Καὶ οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ὁμοίως,

ἢ οὐδὲν ἦσσαν τούτου, ἔσαν μισοτύραννοι. θῶμα ὦν μοι, καὶ οὐ προσίεμαι τὴν διαβολὴν, τούτους γε ἀναδέξαι ἀσπίδα, οἵτινες ἔφευγόν τε τὸν πάντα χρόνον τοὺς τυράννους, ἐκ μηχανῆς τε τῆς τούτων ἐξέλιπον οἱ Πεισιστρατίδαι τὴν τυραννίδα. καὶ οὕτω τὰς Ἀθήνας οὗτοι ἔσαν οἱ ἐλευθερώσαντες πολλῷ μᾶλλον ἢ περ Ἀρμόδιός τε καὶ Αἰστωγείτων, ὥς ἐγὼ κρίνω. οἱ μὲν γὰρ ἐξηγρίωσαν τοὺς ὑπολοίπους Πεισιστρατιδῶν Ἰππαρχον ἀποκτείναντες, οὐδὲ τι μᾶλλον ἔπαυσαν τοὺς λοιποὺς τυραννεύοντας· Ἀλκμαιωνίδαι δὲ ἐμφανέως ἐλευθέρωσαν, εἰ δὴ οὗτοί γε ἀληθέως ἔσαν οἱ τὴν Πυθίην ἀναπείσαντες προσημαίνειν Λακεδαιμονίοισι ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας, ὥς μοι πρότερον δεδήλωται. 124. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως τι ἐπιμεμφόμενοι

Ἀθηναίων τῷ δήμῳ προεδίδον τὴν πατρίδα; Οὐ μὲν ὦν ἦσάν σφιν ἄλλοι δοκιμώτεροι ἔν γε Ἀθηναίοισι ἄνδρες, οὐδ' οἱ μᾶλλον ἐτετιμέατο. οὕτω οὐδὲ λόγος αἰρέει ἀναδεχθῆναι ἕκ γε ἂν τούτων ἀσπίδα ἐπὶ τοιούτῳ λόγῳ. Ἀνεδέχθη μὲν γὰρ ἀσπίς· καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι ἄλλως εἰπεῖν· ἐγένετο γάρ· ὅς μὲν τοι ἦν ὁ ἀναδέξας, οὐκ ἔχω προσωτέρω εἰπεῖν τουτέων.

125. Οἱ δὲ Ἀλκμαιωνίδαι ἔσαν μὲν καὶ τὰ ἀνέκαθεν λαμπροὶ ἐν τῇσι Ἀθήνησι· ἀπὸ δὲ Ἀλκμαίωνος, καὶ αὐτὸς Μεγακλέος, ἐγένοντο καὶ κάρτα λαμπροί. τοῦτο μὲν γὰρ, Ἀλκμαίων ὁ Μεγακλέος τοῖσι ἐκ Σαρδίων Λυδοῖσι παρὰ Κροίσου ἀπικνεομένοισι ἐπὶ τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι συμπρήκτωρ τε ἐγίνετο καὶ συνελάμβανε προθύμως. καὶ μιν Κροῖσος πυθόμενος τῶν Λυδῶν, τῶν ἐς τὰ χρηστήρια φοιτούντων, ἑωυτὸν εὖ ποιέειν, μεταπέμπεται ἐς Σάρδεις· ἀπικόμενον δὲ δωρέεται χρυσῷ τὸν ἂν δύνηται τῷ ἑωυτοῦ

σώματι ἐξενείκασθαι ἐσάπαξ. ὁ δὲ Ἀλκμαίων πρὸς τὴν
 ὄρεϊν ἐοῦσαν τοιαύτην τοιάδε ἐπιτηδεύσας προσέφερε.
 ἐνδὺς κιθῶνα μέγαν, καὶ κόλπον πολὺν καταλιπόμενος
 τοῦ κιθῶνος, κοθόρνους τοὺς εὔρισκε εὐρυτάτους ἐόντας
 ὑποδησάμενος, ἥϊε ἐς τὸν θησαυρὸν ἐς τὸν οἱ κατηγέοντο.
 ἐσπεσὼν δὲ ἐς σωρὸν ψήγματος, πρῶτα μὲν παρέσαξε
 παρὰ τὰς κνήμας τοῦ χρυσοῦ ὅσον ἐχώρεον οἱ κόθορνοι·
 μετὰ δὲ, τὸν κόλπον πάντα πλησάμενος χρυσοῦ, καὶ ἐς
 τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς διαπάσας τοῦ ψήγματος, καὶ ἄλλο
 λαβὼν ἐς τὸ στόμα, ἐξῆϊε ἐκ τοῦ θησαυροῦ, ἔλκων μὲν
 μόγῃς τοὺς κοθόρνους, παντὶ δὲ τεφρὸν οἰκῶς μᾶλλον ἢ ἀν-
 θρώπῳ· τοῦ τό τε στόμα ἐβέβυστο, καὶ πάντα ἐξόγκωτο.
 ἰδόντα δὲ τὸν Κροῖσον γέλως ἐσῆλθε· καὶ οἱ πάντα τε
 ἐκεῖνα διδοῖ, καὶ πρὸς ἕτερα δωρέεται οὐκ ἐλάσσω ἐκείνων.
 Οὕτω μὲν ἐπλούτησε ἡ οἰκὴ αὕτη μεγάλως· καὶ ὁ Ἀλκ-
 μαίων οὗτος οὕτω τεθριπποτροφήσας Ὀλυμπιάδα ἀναιρέ-
 εται. 126. Μετὰ δὲ γε. εἰ δὲ δευτέρῃ ὕστερον Κλεισθέ-
 νης μιν ὁ Σικυῶνος τύραννος ἐξήειρε, ὥστε πολλῶ ὀνομα-
 στοτέρην γενέσθαι ἐν τοῖσι Ἑλλήσι ἢ πρότερον ἦν. Κλει-
 σθένει γὰρ τῷ Ἀριστωνύμῳ, τοῦ Μύρωνος, τοῦ Ἀνδρέω,
 γίνεται θυγάτηρ τῇ οὐνομα ἦν Ἀγαρίστη. ταύτην ἠθέ-
 λησε Ἑλλήνων πάντων ἐξευρὼν τὸν ἄριστον τούτῳ γυ-
 ναῖκα προσθεῖναι. Ὀλυμπίων ὦν ἐόντων, καὶ νικῶν ἐν
 αὐτοῖσι τεθρίππῳ ὁ Κλεισθένης, κήρυγμα ἐποιήσατο “ὅς-
 τις Ἑλλήνων ἐωντὸν ἀξιοῖ Κλεισθένεος γαμβρὸν γενέ-
 σθαι, ἢ κεν ἐς ἐξηκοστὴν ἡμέρην, ἢ καὶ πρότερον, ἐς
 Σικυῶνα, ὡς κυρώσοντος Κλεισθένεος τὸν γάμον ἐν ἐνι-
 αὐτῷ ἀπὸ τῆς ἐξηκοστῆς ἀρξαμένου ἡμέρης.” Ενθαῦτα
 Ἑλλήνων ὅσοι σφίσι τε αὐτοῖσι ἔσαν καὶ πάτρῃ ἐξωγ-
 κωμένοι, ἐφοίτεον μνηστῆρες· τοῖσι Κλεισθένης καὶ ἐρό-
 μον καὶ παλαίστην ποιησάμενος ἐπ’ αὐτῷ τούτῳ εἶχε.
 127. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰταλῆς ἦλθε Σμινδυρίδης ὁ Ἰπποκρά-
 τεος Συβαρίτης, ὃς ἐπὶ πλεῖστον δὴ χλιδῆς εἰς ἀνὴρ ἀπί-
 κετο· (ἢ δὲ Σύβαρις ἤκμαζε τοῦτον τὸν χρόνον μάλιστα·)
 καὶ Σιρίτης Δάμασος, Ἀμύριος τοῦ σοφοῦ λεγομένου πάις.

οὗτοι μὲν ἀπὸ Ἰταλίας ἦλθον. Ἐκ δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰονίου, Ἀμφίμνηστος Ἐπιστρόφου Ἐπιδάμνιος· οὗτος δὲ ἐκ τοῦ Ἰονίου κόλπου. Αἰτωλὸς δὲ ἦλθε, Τιτόρμου τοῦ ὑπερφύντος τε Ἑλλήνας ἰσχύϊ, καὶ φυγόντος ἀνθρώπους ἐς τὰς ἐσχατίας τῆς Αἰτωλίδος χώρας, τούτου τοῦ Τιτόρμου ἀδελφεὸς Μάλης. Ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου, Φεῖδωνος τοῦ Ἀργείων τυράννου πάϊς Λεωκίδης, Φεῖδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίοισι, καὶ ὑβρίσαντος μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἀπάντων, ὃς ἐξανάστησας τοὺς Ἥλείων ἀγωνοθέτας αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα ἔθηκε, τούτου τε δὴ πάϊς· καὶ Ἀμίας Λυκούργου, Ἀρκὰς ἐκ Τραπεζοῦντος· καὶ Ἀζὴν ἐκ Παίου πόλιος, Λαφάνης Εὐφορίωνος τοῦ δεξαμένου τε, ὡς λόγος ἐν Ἀρκαδίῃ λέγεται, τοὺς Διοσκόρους οἰκίοισι, καὶ ἀπὸ τούτου ξεινοδοκέοντος πάντας ἀνθρώπους· καὶ Ἥλειος Ὀνομαστὸς Ἀγαίου. οὗτοι μὲν δὴ ἐξ αὐτῆς Πελοποννήσου ἦλθον. Ἐκ δὲ Ἀθηνέων ἀπίκοντο Μεγακλῆς τε ὁ Ἀλκμαίωνος τούτου τοῦ παρὰ Κροῖσον ἀπικομένου, καὶ ἄλλος Ἴπποκλείδης Τισάνδρου πλούτῳ καὶ εἰδεῖ προφέρων Ἀθηναίων. ἀπὸ δὲ Ἐρετρίης ἀνθεύσης τοῦτον τὸν χρόνον Λυσανίης· οὗτος δὲ ἀπ' Εὐβοίης μῦνος. ἐκ δὲ Θεσσαλίας ἦλθε τῶν Σκοπαδέων Διακτορίδης Κρανώνιος· ἐκ δὲ Μολοσσῶν Ἀλκων. Τοσοῦτοι μὲν ἐγένοντο οἱ μνηστῆρες. 128. Ἀπικομένων δὲ τουτέων ἐς τὴν προειρημένην ἡμέρην, ὁ Κλεισθένης πρῶτα μὲν τὰς πάτρας τε αὐτέων ἀνεπύθετο, καὶ γένος ἐκάστου· μετὰ δὲ, κατέχων ἐνιαυτὸν διεπειράτο αὐτέων τῆς τε ἀνδραγαθίης καὶ τῆς ὀργῆς, καὶ παιδεύσιός τε καὶ τρόπου, καὶ ἐνὶ ἐκάστῳ ἰὼν ἐς συνουσίην καὶ συνάπασι, καὶ ἐς γυμνάσιά τε ἐξαγινέων ὅσοι ἔσαν αὐτέων νεώτεροι· καὶ, τό γε μέγιστον, ἐν τῇ συνεστίῃ διεπειράτο. ὅσον γὰρ κατεῖχε χρόνον αὐτοῦς, τοῦτον πάντα ἐποίεε, καὶ ἅμα ἐξεΐνιζε μεγαλοπρεπέως. Καὶ δὴ κου μάλιστα τῶν μνηστήρων ἡρέσκοντο οἱ ἀπ' Ἀθηνέων ἀπιγμένοι, καὶ τουτέων μᾶλλον Ἴπποκλείδης ὁ Τισάνδρου καὶ κατ' ἀνδραγαθίην ἐκρίνετο, καὶ ὅτι τὸ ἀνέκαθε τοῖσι ἐν Κορίνθῳ Κυψελίδῃσι ἦν προσήκων.

129. Ὡς δὲ ἡ κυρία ἐγένετο τῶν ἡμερέων, τῆς τε κατακλίσιος τοῦ γάμου, καὶ ἐκφάσιος αὐτοῦ Κλεισθένης τὸν κρίνοι ἐκ πάντων, θύσας βοῦς ἑκατὸν ὁ Κλεισθένης εὐώχῃ αὐτούς τε τοὺς μνηστῆρας καὶ τοὺς Σικυωνίους πάντας. ὥς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, οἱ μνηστῆρες ἔριν εἶχον ἀμφὶ τε μουσικῇ καὶ τῷ λεγομένῳ ἐς τὸ μέσον. προϊούσης δὲ τῆς πόσιος, κατέχων πολλὸν τοὺς ἄλλους ὁ Ἴπποκλείδης ἐκέλευε οἱ τὸν αὐλητὴν αὐλῆσαι ἐμμέλειαν· πειθόμενου δὲ τοῦ αὐλητέω, ὀρχήσατο. καὶ κως ἐωυτῷ μὲν ἀρεστῶς ὀρχέετο· ὁ δὲ Κλεισθένης ὁρέων ὅλον τὸ πρῆγμα ὑπόπτευε. μετὰ δὲ, ἐπισχὼν ὁ Ἴπποκλείδης χρόνον ἐκέλευε τινα τράπεζαν ἐσενεῖκαι. ἐσελθούσης δὲ τῆς τραπέζης, πρῶτα μὲν ἐπ' αὐτῆς ὀρχήσατο Λακωνικὰ σχημάτια· μετὰ δὲ, ἄλλα Ἀττικά· τὸ τρίτον δὲ, τὴν κεφαλὴν ἐρείσας ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῖσι σκέλεσι χειρονόμησε. Κλεισθένης δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα ὀρχεομένου ἀποστρυγέων γαμβρὸν ἄν οἱ ἔτι γενέσθαι Ἴπποκλείδεα διὰ τὴν τε ὀρχησιν καὶ τὴν ἀναιδείην κατεῖχε ἐωυτὸν οὐ βουλόμενος ἐκραγῆναι ἐς αὐτόν· ὥς δὲ εἶδε τοῖσι σκέλεσι χειρονόμησαντα, οὐκέτι κατέχειν δυνάμενος εἶπε· “ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπορχήσαό γε μὴν τὸν γάμον.” ὁ δὲ Ἴπποκλείδης ὑπολαβὼν εἶπε· “Οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδῃ.” Ἀπὸ τούτου μὲν τοῦτο οὖνομάζεται. 130. Κλεισθένης δὲ σιγὴν ποιησάμενος ἔλεξε ἐς μέσον τάδε· “Ἄνδρες, παιδὸς τῆς ἐμῆς μνηστῆρες, ἐγὼ καὶ πάντας ὑμέας ἐπαινέω, καὶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰ οἶόν τε εἴη, χαριζοίμην ἂν, μήτ' ἓνα ὑμέων ἐξαίρετον ἀποκρίνων, μήτε τοὺς λοιποὺς ἀποδοκιμάζων. ἀλλ' οὐ γὰρ οἶά τέ ἐστι μῆς πέρι παρθένου βουλευόντα πᾶσι κατὰ νόον ποιεῖν, τοῖσι μὲν ὑμέων ἀπελαυνομένοισι τοῦδε τοῦ γάμου τάλαντον ἀργυρίου ἐκάστῳ δωρεὴν δίδωμι τῆς ἀζιώσιος εἵνεκα τῆς ἐς ἐμεῦ γῆμαι, καὶ τῆς ἐξ οἴκου ἀποδημίας· τῷ δὲ Ἀλκμαίωνος Μεγακλεΐ ἐγγυῶ παῖδα τὴν ἐμὴν Ἀγαρίστην νόμοισι τοῖσι Ἀθηναίων.” φαμένον δὲ ἐγγυᾶσθαι Μεγακλέος, ἐκεκύρωτο ὁ γάμος Κλεισθένει. 131. Ἀμφὶ μὲν κρίσιος

τῶν μνηστήρων τοσαῦτα ἐγένετο, καὶ οὕτω Ἀλκμαιωνίδαι ἐβώσθησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Τουτέων δὲ συνοικησάντων, γίνεται Κλεισθένης τε ὁ τὰς φυλὰς καὶ τὴν δημοκρατίην Ἀθηναίοισι καταστήσας, ἔχων τὸ οὖνομα ἀπὸ τοῦ μητροπάτορος τοῦ Σικυνωνίου, οὗτός τε δὴ γίνεται Μεγακλέϊ, καὶ Ἱπποκράτης. ἐκ δὲ Ἱπποκράτεος, Μεγακλέης τε ἄλλος, καὶ Ἀγαρίστη ἄλλη ἀπὸ τῆς Κλεισθένεος Ἀγαρίστης ἔχουσα τὸ οὖνομα· ἡ συνοικήσασά τε Ξανθίππῳ τῷ Ἀρίφρονος, καὶ ἔγκυος ἐοῦσα, εἶδε ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ, ἐδόκεε δὲ λέοντα τεκεῖν· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίκτει Περικλέα Ξανθίππῳ.

132. META δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρῶμα γερόμενον, Μιλτιάδης, καὶ πρότερον εὐδοκιμέων παρὰ Ἀθηναίοισι, τότε μᾶλλον αὖξετο. αἰτήσας δὲ νέας ἐβδομήκοντα καὶ στρατιὴν τε καὶ χρήματα τοὺς Ἀθηναίους, οὐ φράσας σφι ἐπ' ἣν ἐπιστρατεύεται χώραν, ἀλλὰ φὰς αὐτοὺς καταπλουτιεῖν, ἣν οἱ ἔπωνται, ἐπὶ γὰρ χώραν τοιαύτην δὴ τινα ἄξειν ὅθεν χρυσὸν εὐπετέως ἀφθονον οἴσονται, λέγων τοιαῦτα αἶτεε τὰς νέας. Ἀθηναῖοι δὲ τούτοις ἐπαρθέντες παρέδωκαν.

133. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν ἔπλεε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὥς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρεϊ ἐς Μαραθῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. τοῦτο μὲν δὴ πρόσχημα λόγου ἦν· ἀτὰρ τινα καὶ ἔγκοτον εἶχε τοῖσι Παρίοισι διὰ Λυσαγόρεα τὸν Τισίεω, ἐόντα γένος Πάριον, διαβαλόντα μιν πρὸς Ὑδάρνεα τὸν Πέρσῃ. Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν ἔπλεε ὁ Μιλτιάδης τῇ στρατῇ ἐπολιόρκεε Παρίους κατειλημένους ἐντὸς τείχεος· καὶ ἐσπέμπων κήρυκα αἶτεε ἑκατὸν τάλαντα φὰς, ἣν μὴ οἱ δῶσι, οὐκ ἀπαναστήσῃ τὴν στρατιὴν πρὶν ἢ ἐξέλῃ σφέας. Οἱ δὲ Πάριοι ὅκως μὲν τι δώσουσι Μιλτιάδῃ ἀργυρίου οὐδὲν διενεοῦντο· οἱ δὲ ὅκως διαφυλάξουσιν τὴν πόλιν τοῦτο ἐμηχανῶντο, ἀλλὰ τε ἐπιφραζόμενοι, καὶ τῇ μάλιστα ἔσκε ἐκάστοτε ἐπίμαχον τοῦ τείχεος, τοῦτο ἅμα νυκτὶ ἐξήρκετο διπλήσιον τοῦ ἀρχαίου. 134. Ἐς μὲν δὴ τοσοῦτο τοῦ λόγου οἱ πάντες Ἕλληνες λέγουσι· τὸ

ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ Πάριοι γενέσθαι ὧδε λέγουσι. Μιλτιάδῃ ἀπορέοντι ἐλθεῖν ἐς λόγους αἰχμάλωτον γυναιῖκα, εὐσαν μὲν Παρίην γένος, οὖνομα δὲ οἱ εἶναι Τιμοῦν· εἶναι δὲ ὑποζάκορον τῶν χθονίων θεῶν. ταύτην ἐλθούσαν ἐς ὄψιν Μιλτιάδεω συμβουλευσαί οἱ, εἰ περὶ πολλοῦ ποιέεται Πάρον ἐλεῖν, τὰ ἂν αὐτῇ ὑποθῇται ταῦτα ποιέειν. μετὰ δὲ, τὴν μὲν ὑποθέσθαι· τὸν δὲ ἀπικόμενον ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν πρὸ τῆς πόλιος ἐόντα τὸ ἔρκος θεσμοφόρου Δήμητρος ὑπερθορέειν, οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοῖξαι· ὑπερθορόντα δὲ ἰέναι ἐπὶ τὸ μέγαρον, ὃ τι δὴ ποιήσοντα ἐντὸς, εἴ τε κινήσοντά τι τῶν ἀκινήτων, εἴ τε ὃ τι δὴ ποτε πρήξοντα· πρὸς τῇσι θύρῃσι τε γενέσθαι, καὶ πρόκα τε φρίκης αὐτὸν ὑπελθούσης, ὀπίσω τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἵεσθαι· καταθρώσκοντα δὲ τὴν αἵμασιὴν τὸν μηρὸν σπασθῆναι· οἱ δὲ αὐτὸν τὸ γόνυ προσπταῖσαι λέγουσι. 135.

Μιλτιάδης μὲν νυν φλαύρως ἔχων ἀπέπλεε ὀπίσω, οὔτε χρήματα Ἀθηναίοισι ἄγων, οὔτε Πάρον προσκτησάμενος, ἀλλὰ πολιορκήσας τε ἐξ καὶ εἴκοσι ἡμέρας, καὶ δηϊώσας τὴν νῆσον. Πάριοι δὲ πυθόμενοι ὥς ἡ ὑποζάκορος τῶν θεῶν Τιμὼ Μιλτιάδῃ κατηγήσατο, βουλόμενοί μιν ἀντὶ τουτέων τιμωρήσασθαι, θεοπρόπους πέμπουσι ἐς Δελφοὺς, ὥς σφεας ἡσυχίῃ τῆς πολιορκίης ἔσχε. ἔπεμπον δὲ ἐπειρησομένους εἰ καταχρήσονται τὴν ὑποζάκορον τῶν θεῶν, ὥς ἐξηγησαμένην τοῖσι ἐχθροῖσι τῆς πατρίδος ἄλωσιν, καὶ τὰ ἐς ἔρσενα γόνον ἄρρητα ἱρὰ ἐκφύνασαν Μιλτιάδῃ. ἡ δὲ Πυθίη οὐκ ἔα φάσα, “οὐ Τιμοῦν εἶναι τὴν αἰτίην τουτέων, ἀλλὰ δεῖν γὰρ Μιλτιάδεα τελευτᾶν μὴ εὖ, φανῆναί οἱ τῶν κακῶν κατηγεμόνα.” Παρίοισι μὲν δὴ ταῦτα ἡ Πυθίη ἔχρησε.

136. Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἳ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος· ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον Μιλτιάδεα ἐδῶκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκεν. Μιλτιάδης δὲ αὐτὸς μὲν παρεὼν οὐκ ἀπελογέετο· ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ. προκειμένου δὲ αὐτοῦ ἐν κλίῃ, ὑπεραπολογέοντο οἱ φίλοι, τῆς μάχης τε τῆς ἐν

Μαραθῶνι γενομένης πολλά ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Λήμνου αἵρεσιν, ὥς ἐλὼν Λήμνόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς παρέδωκε Ἀθηναίοισι. Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι, Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα, σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος, τελευτᾷ· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ πάϊς αὐτοῦ Κίμων.

137. ΔΗΜΝΟΝ δὲ Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος ὦδε ἔσχε. Πελασγοί, ἐπεὶ τε ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ Ἀθηναίων ἐξεβλήθησαν, εἴτε ὧν δὴ δικαίως, εἴτε ἀδίκως·—τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω φράσαι, πλὴν τὰ λεγόμενα· ὅτι Ἑκαταῖος μὲν ὁ Ἥγησάνδρου ἔφησε ἐν τοῖσι λόγοισι, λέγων “ἀδίκως. ἐπεὶ τε γὰρ ἰδεῖν τοὺς Ἀθηναίους τὴν χώραν, τὴν σφίσι ὑπὸ τὸν Ὑμησσὸν εὐοῦσαν ἔδοσαν οἰκῆσαι, μισθὸν τοῦ τείχεος τοῦ περὶ τὴν ἀκρόπολιν κοτε ἐληλαμένου· ταύτην ὥς ἰδεῖν τοὺς Ἀθηναίους ἐξεργασμένην εὖ, τὴν πρότερον εἶναι κακὴν τε καὶ τοῦ μηδεὸς ἀξίην, λαβεῖν φθόνον τε καὶ ἥμερον τῆς γῆς, καὶ οὕτω ἐξελαύνειν αὐτοὺς οὐδεμίην ἄλλην πρόφασιν προῖσχομένους τοὺς Ἀθηναίους.” Ὡς δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι, “δικαίως ἐξελάσαι. κατοικημένους γὰρ τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ τῷ Ὑμησσῷ, ἐνθεῦτεν ὀρμεωμένους ἀδικεῖν τάδε. φοιτᾶν γὰρ αἰεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας τε καὶ τοὺς παῖδας ἐπ’ ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον· οὐ γὰρ εἶναι τοῦτον τὸν χρόνον σφίσι κω οὐδὲ τοῖσι ἄλλοισι Ἑλλησι οἰκέτας. ὅπως δὲ ἔλθοιεν αὐταί, τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ ὕβριός τε καὶ ὀλιγωρίας βιάσθαι σφεας. καὶ ταῦτα μέντοι σφίσι οὐκ ἀποχρᾶν ποίειν, ἀλλὰ τέλος καὶ ἐπιβουλεύοντας ἐπιχειρήσειν φανῆναι ἐπ’ αὐτοφώρῳ. ἐωυτοὺς δὲ γενέσθαι τοσοῦτῳ ἐκείνων ἄνδρας ἀμείνονας, ὅσῳ παρεὸν αὐτοῖσι ἀποκτεῖναι τοὺς Πελασγοὺς, ἐπεὶ σφεας ἔλαβον ἐπιβουλεύοντας, οὐκ ἔθελῆσαι, ἀλλὰ σφί προειπεῖν ἐκ τῆς γῆς ἐξιέναι. τοὺς δὲ οὕτω δὴ ἐκχωρήσαντας ἄλλα τε σχεῖν χωρία καὶ δὴ καὶ Λήμνον.”

Εκεῖνα μὲν δὴ Ἑκαταῖος ἔλεξε, ταῦτα δὲ Ἀθηναῖοι λέ-

γούσι. 138. Οἱ δὲ Πελασγοὶ οὗτοι, Λῆμνον τότε νε-
 μόμενοι, καὶ βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι,
 εὖ τε ἐξεπιστάμενοι τὰς Ἀθηναίων ὀρτὰς, πεντηκοντέρους
 στησάμενοι ἐλόχησαν Ἀρτέμιδι ἐν Βραυρῶνι ἀγούσας
 ὀρτὴν τὰς τῶν Ἀθηναίων γυναῖκας. ἐνθεῦτεν δὲ ἀρπά-
 σαντες τουτέων πολλὰς οἶχοντο ἀποπλέοντες· καὶ σφεας
 ἐς Λῆμνον ἀγαγόντες παλλακὰς εἶχον. Ὡς δὲ τέκνων
 αὐταὶ αἱ γυναῖκες ὑπεπλήσθησαν, γλῶσσάν τε τὴν Ἀττι-
 κὴν καὶ τρόπους τῶν Ἀθηναίων ἐδίδασκον τοὺς παῖδας. οἱ
 δὲ οὔτε συμμίσγεσθαι τοῖσι ἐκ τῶν Πελασγίδων γυναικῶν
 παισὶ ἠθέλον, εἴ τε τύπτοιό τις αὐτέων ὑπ' ἐκείνων τινὸς,
 ἐβοήθειν τε πάντες, καὶ ἐτιμώρεον ἀλλήλοισι· καὶ δὴ καὶ
 ἄρχειν τε τῶν παίδων οἱ παῖδες ἐδικαίουν, καὶ πολλὸν
 ἐπεκράτεον. Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Πελασγοὶ ἐωυτοῖσι
 λόγους ἐδίδοσαν· καὶ σφίσι βουλευομένοισι δεινόν τι ἐσέ-
 δυνε, εἰ δὴ διαγινώσκοιεν σφίσι τε βοηθέειν οἱ παῖδες πρὸς
 τῶν κουριδιέων γυναικῶν τοὺς παῖδας, καὶ τουτέων αὐτίκα
 ἄρχειν πειρώατο, τί δὴ ἀνδρωθέντες δῆθεν ποιήσουσι. ἐν-
 θαῦτα ἔδοξέ σφι κτείνειν τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τῶν Ἀττι-
 κέων γυναικῶν. ποιεῦσι δὴ ταῦτα· προσαπολλύουσι δὲ
 σφεων καὶ τὰς μητέρας. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου, καὶ
 τοῦ προτέρου τούτων, τὸ ἐργάσαντο αἱ γυναῖκες τοὺς ἅμα
 Θόαντι ἄνδρας σφετέρους ἀποκτείνασαι, νενόμισται ἀνὰ
 τὴν Ἑλλάδα τὰ σχέτλια ἔργα πάντα Λήμνια καλέε-
 σθαι. 139. Ἀποκτεῖνασι δὲ τοῖσι Πελασγοῖσι τοὺς
 σφετέρους παῖδας τε καὶ γυναῖκας οὔτε γῇ καρπὸν ἔφερε,
 οὔτε γυναῖκες τε καὶ ποιῖναι ὁμοίως ἔτικτον καὶ πρὸ τοῦ.
 πιεζόμενοι δὲ λιμῶ τε καὶ ἀπαιδίῃ ἐς Δελφοὺς ἔπεμπον
 λύσιν τινὰ αἰτησόμενοι τῶν παρεόντων κακῶν. Ἡ δὲ
 Πυθίη σφέας ἐκέλευε Ἀθηναίοισι δίκας διδόναι ταύτας τὰς
 ἂν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι δικάσωσι. ἦλθόν τε δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας
 οἱ Πελασγοὶ, καὶ δίκας ἐπαγγέλλοντο βουλόμενοι διδόναι
 παντὸς τοῦ ἀδικήματος. Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανίῳ
 κλίνην στρώσαντες ὥς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπι-
 πλέην ἀγαθῶν πάντων παραθέντες, ἐκέλευον τοὺς Πελασ-

γούς τὴν χώραν σφίσι παραδίδόναι οὕτω ἔχουσιν. οἱ δὲ Πελασγοὶ ὑπολαβόντες εἶπαν· “Ἐπεὰν βορέῃ ἀνέμῳ αὐτήμερον νηὺς ἐξανύσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέραν, τότε παραδώσομεν.” τοῦτο εἶπαν ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται πολλὸν τῆς Λήμνου. 140. Τότε μὲν τοσαῦτα. ἔτεσι δὲ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τουτέων, ὥς ἡ Χερσόνησος ἢ ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐγένετο ὑπ’ Ἀθηναίοισι, Μιλτιάδης ὁ Κιμῶνος, ἐτησιέων ἀνέμων κατεστηκότων, νηὶ κατανύσας ἐξ Ἑλαιουῦντος τοῦ ἐν Χερσονήσῳ ἐς Λῆμνον, προηγόρευε ἐξιέναι ἐκ τῆς νήσου τοῖσι Πελασγοῖσι, ἀναμιμνήσκων σφέας τὸ χρηστήριον τὸ οὐδαμᾶ ἥλπισαν σφίσι οἱ Πελασγοὶ ἐπιτελέεσθαι. Ἡφαιστιέες μὲν νυν ἐπείθοντο· Μυριναῖοι δὲ οὐ συγγινωσκόμενοι εἶναι τὴν Χερσόνησον Ἀττικὴν ἐπολιορκέοντο, ἐς ὃ καὶ αὐτοὶ παρέστησαν. οὕτω δὲ τὴν Λῆμνον ἔσχον Ἀθηναῖοί τε καὶ Μιλτιάδης.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ ٤.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΒΔΟΜΗ.

ΠΟΛΥΜΝΙΑ.

ἘΠΕΙ ΔΕ ἡ ἀγγελίη ἀπίκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος, καὶ πρὶν μεγάλως κεχαραγμένον τοῖσι Ἀθηναίοισι διὰ τὴν ἐς Σάρδεις ἐσβολὴν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῶ τε δεινότερα ἐποίεε, καὶ μᾶλλον ὥρμητο στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ αὐτίκα μὲν ἐπηγγέλλετο πέμπων ἀγγέλους κατὰ πόλιν ἐτοιμάζειν στρατιήν, πολλῶ πλέω ἐπιτάσσεων ἐκάστοισι ἢ πρότερον παρῆχον, καὶ νέας τε, καὶ ἵππους, καὶ σῖτον, καὶ πλοῖα. τουτέων δὲ περιαγγελ-
λομένων, ἡ Ἀσίη ἐδονέετο ἐπὶ τρία ἔτεα, καταλεγομένων τε τῶν ἀρίστων, ὥς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσομένων, καὶ παρασκευαζομένων. Τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ Αἰγύπτιοι ὑπὸ Καμβύσῳ δουλωθέντες ἀπέστησαν ἀπὸ Περσέων. ἐν-
θαῦτα δὴ καὶ μᾶλλον ὥρμητο καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους στρα-
τεύεσθαι. Στελλομένου δὲ Δαρείου ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Ἀθήνας, τῶν παίδων αὐτοῦ στάσις ἐγένετο μεγάλη περὶ τῆς ἡγεμονίης· ὥς δεῖ μιν ἀποδέξαντα βασιλῆα, κατὰ τὸν Περσέων νόμον, οὕτω στρατεύεσθαι. Ἔσαν γὰρ Δαρεῖος καὶ πρότερον ἢ βασιλευῖσαι γεγονότες τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς προτέρης γυναικὸς, Γωβρύῳ θυγατρός· καὶ βασιλεύσαντι ἐξ Ἀτόσσης τῆς Κύρου ἕτεροι τέσσερες. τῶν μὲν δὴ προ-
τέρων ἐπρέσβευε Ἀρταβαζάνης· τῶν δὲ ἐπιγενομένων, Ξέρξης. ἐόντες δὲ μητρὸς οὐ τῆς αὐτῆς ἐστασίαζον· ὁ μὲν Ἀρταβαζάνης, κατότι πρεσβύτατός τε εἶη πατρὸς τοῦ γόνου, καὶ οἱ νομιζόμενα εἶη πρὸς πάντων ἀνθρώπων τὸν

πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν· Ξέρξης δὲ, ὡς Ατύσσης τε παῖς εἴη τῆς Κύρου θυγατρὸς, καὶ ὅτι Κῦρος εἴη ὁ κτησάμενος τοῖσι Πέρσῃσι τὴν ἐλευθερίην. 3. Δαρείου δὲ οὐκ ἀποδεικνυμένου κω γνώμην, ἐτύγχανε κατὰ τὸ αὐτὸ τούτοις καὶ Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος ἀναβεβηκὼς ἐς Σοῦσα, ἐστερημένος τε τῆς ἐν Σπάρτῃ βασιληΐης, καὶ φυγὴν ἐπιβαλὼν ἑωυτῷ ἐκ Λακεδαιμόνος. οὗτος ὦν ἡρ πυχόμενος τῶν Δαρείου παίδων τὴν διαφορὴν, ἐλθὼν, ὡς ἢ φάτις μιν ἔχει, Ξέρξῃ συνεβούλευε λέγειν πρὸς τοῖσι ἔλεγε ἔπεσι, ὡς “ αὐτὸς μὲν γένοιτο Δαρεῖω ἡδὴ βασιλεύοντι, καὶ ἔχοντι τὸ Περσέων κράτος· Ἀρταβαζάνης δὲ ἔτι ἰδιώτῃ ἐόντι Δαρεῖω. οὐκὼν οὐτ’ εἰκὸς εἴη, οὔτε δίκαιον, ἄλλον τινὰ τὸ γέρας ἔχειν πρὸ ἑωυτοῦ· ἐπεὶ γε καὶ ἐν Σπάρτῃ, ἔφη ὁ Δημάρητος ὑποτιθέμενος, οὕτω νομίζεσθαι, ἣν οἱ μὲν προγεγονότες ἔωσι πρὶν ἢ τὸν πατέρα σφέων βασιλεῦσαι, ὁ δὲ βασιλεύοντι ὀψίγονος ἐπιγένηται, τοῦ ἐπιγενομένου τὴν ἐκδεξιν τῆς βασιληΐης γίνεσθαι.” Χρησαμένου δὲ Ξέρξεω τῇ Δημαρήτου ὑποθήκῃ, γινὼς ὁ Δαρεῖος ὡς λέγοι δίκαια, βασιλῆά μιν ἀπέδεξε. δοκέει δέ μοι καὶ ἄνευ ταύτης τῆς ὑποθήκης βασιλεῦσαι ἂν Ξέρξης· ἢ γὰρ Ἀτύσσα εἶχε τὸ πᾶν κράτος. 4. Ἀποδέξας δὲ βασιλῆα Πέρσῃσι Δαρεῖος Ξέρξεα ὄρμητο στρατεύεσθαι. ἀλλὰ γὰρ μετὰ ταῦτά τε καὶ Αἰγύπτου ἀπόστασιν τῷ ὑστέρω ἔτεϊ παρασκευαζόμενον συνήνεκε αὐτὸν Δαρεῖον βασιλεύσαντα τὰ πάντα ἔξ τε καὶ τριήκοντα ἔτεα ἀποθανεῖν· οὐδέ οἱ ἐξεγένετο οὔτε τοὺς ἀπεστεῶτας Αἰγυπτίους οὔτε Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι. Αποθανόντος δὲ Δαρείου, ἡ βασιληΐη ἀνεχώρησε ἐς τὸν παῖδα τὸν ἐκείνου Ξέρξεα.

5. Ὁ τοίνυν Ξέρξης ἐπὶ μὲν τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶς πρόθυμος ἦν κατ’ ἀρχὰς στρατεύεσθαι, ἐπὶ δὲ Αἰγυπτον ἐποιέετο τὴν στρατιῆς ἄγερσιν. παρεὼν δὲ καὶ δυνάμενος παρ’ αὐτῷ μέγιστον Περσέων Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω, ὡς ἦν Ξέρξῃ μὲν ἀνεψιὸς, Δαρείου δὲ ἀδελφεῆς πάϊς, τοιούτου λόγου εἶχετο λέγων· “ Δέσποτα, οὐκ οἰκός ἐστι Αθη-

ναίους ἐργασαμένους πολλά ἤδη κακὰ Πέρσας μὴ οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν. ἀλλὰ τὸ μὲν νῦν ταῦτα πρήσσοις τά περ ἐν χερσὶ ἔχεις· ἡμερώσας δὲ Αἴγυπτον τὴν ἐξυβρίσασαν στρατηλάτее ἐπὶ ταῖς Ἀθήνας, ἵνα λόγος τέ σε ἔχη πρὸς ἀνθρώπων ἀγαθός, καὶ τις ὕστερον φυλάσσηται ἐπὶ γῇν τὴν σὴν στρατεύεσθαι.” Οὗτος μὲν οἱ ὁ λόγος ἦν τιμωρός· τοῦ δὲ λόγου παρενθήκην ποιεέσκετο τήνδε, ὥς “ἡ Εὐρώπη περικαλλὴς χώρα, καὶ δένδρεα παντοῖα φέρει τὰ ἡμερα, ἀρετὴν τε ἄκρη, βασιλεῖι τε μούνῳ θνητῶν ἀξίη ἐκτῆσθαι.”

6. Ταῦτα δὲ ἔλεγε οἷα νεωτέρων ἔργων ἐπιθυμητὴς ἐὼν, καὶ θέλων αὐτὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπαρχος εἶναι. χρόνῳ δὲ κατεργάσατό τε καὶ ἀνέπεισε Ξέρξεα, ὥστε ποιέειν ταῦτα· συνέλαβε γὰρ καὶ ἄλλα οἱ σύμμαχα γενόμενα ἐς τὸ πείθεσθαι Ξέρξεα. τοῦτο μὲν, ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας παρὰ τῶν Ἀλευαδέων ἀπιγμένοι ἀγγελοι ἐπεκαλέοντο βασιλῆα πᾶσαν προθυμίην παρεχόμενοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· οἱ δὲ Ἀλευάδαι οὗτοι ἔσαν Θεσσαλίας βασιλῆες. τοῦτο δὲ, Πεισιστρατιδῶν οἱ ἀναβεβηκότες ἐς Σοῦσα, τῶν τε αὐτέων λόγων ἐχόμενοι τῶν καὶ οἱ Ἀλευάδαι, καὶ δὴ τι πρὸς τούτοις ἐτι πλέον προσορέγοντό οἱ, ἔχοντες Ὀνομάκριτον, ἄνδρα Ἀθηναῖον, χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαίου. ἀναβεβήκεσαν γὰρ τὴν ἔχθρην προκαταλυσάμενοι· ἐξηλάσθη γὰρ ὑπὸ Ἱππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνέων, ἐπ’ αὐτοφώρῳ ἁλὸς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέος ἐμποιέων ἐς τὰ Μουσαίου χρησμὸν, ὥς αἱ ἐπὶ Δήμου ἐπικείμεναι νῆσοι ἀφανίζοιάντο κατὰ τῆς θαλάσσης. διὸ ἐξήλασέ μιν ὁ Ἱππάρχος πρότερον χρεώμενος τὰ μάλιστα. Τότε δὲ συναναβὰς, ὅπως ἀπίκειτο ἐς ὕψιν τὴν βασιλῆος, λεγόντων τῶν Πεισιστρατιδῶν περὶ αὐτοῦ σεμνοὺς λόγους, κατέλεγε τῶν χρησμῶν· εἰ μὲν τι ἐνέοι σφάλμα φέρον τῷ βαρβάρῳ, τῶν μὲν ἔλεγε οὐδέν· ὁ δὲ τὰ εὐτυχέστατα ἐκλεγόμενος ἔλεγε τὸν τε Ελλήσποντον ὥς ζευχθῆναι χρεὼν εἶη ὑπ’ ἀνδρὸς Πέρσῃ, τὴν τε ἔλασιν ἐξηγεόμενος. οὗτός τε δὴ χρησμφδέων προσεφέρετο, καὶ οἱ τε Πεισιστρατίδαι καὶ οἱ Ἀλευ-

ἄδαι γνώμας ἀποδεικνύμενοι. 7. Ὡς δὲ ἀνεγνώσθη Ξέρξης στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐνθαῦτα δευτέρῳ μὲν ἔτει μετὰ τὸν θάνατον τὸν Δαρείου, πρῶτα στρατηγὴν ποιέεται ἐπὶ τοὺς ἀπεστεῶτας. τούτους μὲν νυν καταστρεψάμενος, καὶ Αἴγυπτον πᾶσαν πολλὸν δουλοτέρην ποιήσας ἢ ἐπὶ Δαρείου ἦν, ἐπιτρέπει Ἀχαιμένει, ἀδελφεῷ μὲν ἑωυτοῦ, Δαρείου δὲ παιδί. Ἀχαιμένεα μὲν νυν ἐπιτροπεύοντα Αἰγύπτου χρόνῳ μετέπειτα ἐφόνευσε Ἰνάρως ὁ Ψαμμίτιχου ἀνὴρ Λίβυς.

8. Ξέρξης δὲ μετὰ Αἰγύπτου ἄλωσιν, ὥς ἔμελλε ἐς χεῖρας ἄξεσθαι τὸ στράτευμα τὸ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, σύλλογον ἐπὶ κλητὸν Περσέων τῶν ἀρίστων ἐποιέετο, ἵνα γνώμας τε πύθηται σφέων, καὶ αὐτὸς ἐν πᾶσι εἴπῃ τὰ θέλει. (1). Ὡς δὲ συνελέχθησαν, ἔλεξε Ξέρξης τάδε· “Ἄνδρες Πέρσαι, οὐτ’ αὐτὸς κατηγήσομαι νόμον τόνδε ἐν ὑμῖν τιθεῖς, παραδεξάμενός τε αὐτῷ χρήσομαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδαμᾶ κω ἡτρεμήσαμεν, ἐπεὶ τε παρελάβομεν τὴν ἡγεμονίην τήνδε παρὰ Μήδων, Κύρου κατελόντος Ἀστυάγεα· ἀλλὰ θεὸς τε οὕτω ἄγει, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πολλὰ ἐπέπουσι συμφέρεται ἐπὶ τὸ ἄμεινον. Τὰ μὲν νυν Κῦρός τε καὶ Καμβύσης πατήρ τε ἐμὸς Δαρείος κατεργάσαντο καὶ προσεκτήσαντο ἔθνεα, ἐπισταμένοισι εὖ οὐκ ἂν τις λέγοι. Ἐγὼ δὲ, ἐπεὶ τε παρέλαβον τὸν θρόνον, τοῦτο ἐφρόντιζον, ὅπως μὴ λείψομαι τῶν πρότερον γενομένων ἐν τιμῇ τῇδε, μηδὲ ἐλάσσω προσκτήσομαι δύναμιν Πέρσῃσι. φροντίζων δὲ εὕρισκω ἅμα μὲν κῦδος ἡμῖν τε προσγινόμενον, χώραν τε τῆς νῦν ἐκτῆμεθα οὐκ ἐλάσσονα οὐδὲ φλαυροτέρην, παμφορωτέρην τε· ἅμα δὲ τιμωρίην τε καὶ τίσιν γινομένην. διὸ ὑμέας νῦν ἐγὼ συνέλεξα, ἵνα τὸ νοέω πρήσσειν ὑπερθέωμαι ὑμῖν. (2). Μέλλω ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον ἐλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἵνα Ἀθηναίους τιμωρήσομαι, ὅσα δὴ πεποιήκασι Πέρσας τε καὶ πατέρα τὸν ἐμόν. Ὡρᾶτε μὲν νυν καὶ Δαρεῖον ἰθύοντα στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους. ἀλλ’ ὁ μὲν τετελεύτηκε, καὶ οὐκ ἔξε-

γένετό οἱ τιμωρήσασθαι· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τε ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων Περσέων οὐ πρότερον παύσομαι, πρὶν ἢ ἔλω τε καὶ πυρώσω τὰς Ἀθήνας· οἱ γε ἐμὲ καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν ὑπῆρξαν ἄδिका ποιεῦντες. πρῶτα μὲν, ἐς Σάρδεις ἐλθόντες ἅμα Ἀρισταγόρῃ τῷ Μιλησίῳ, δούλῳ δὲ ἡμετέρῳ, ἀπικόμενοι ἐνέπρησαν τὰ τε ἄλσεα καὶ τὰ ἱρά· δεύτερα δὲ, ἡμέας οἷα ἔρξαν ἐς τὴν σφετέρην ἀποβάντας, ὅτε Δαῖτις τε καὶ Ἀρταφέρνης ἐστρατήγεον, τὰ ἐπίστασθέ κου πάντες. (3). Τουτέων μέντοι εἵνεκα ἀνάρτημαι ἐπ' αὐτοὺς στρατεύεσθαι. ἀγαθὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι τοσάδε ἀνευρίσκω λογιζόμενος, εἰ τούτους τε καὶ τοὺς τούτοισι πλησιοχώρους καταστρεψόμεθα, οἳ Πέλοπος τοῦ Φρυγὸς νέμονται χώραν· γῆν τὴν Περσίδα ἀποδέξομεν τῷ Διὸς αἰθέρι ὁμουρέουσιν, οὐ γὰρ δὴ χώραν γε οὐδεμίην κατόψεται ὁ ἥλιος ὁμουρον εἶναι τῇ ἡμετέρῃ, ἀλλὰ σφεας πάσας ἐγὼ ἅμα ὑμῖν μίαν χώραν θήσω διὰ πάσης διεξελθὼν τῆς Εὐρώπης. πυνθάνομαι γὰρ ὧδε ἔχειν· οὔτε τινὰ πόλιν ἀνδρῶν οὐδεμίην, οὔτε ἔθνος οὐδὲν ἀνθρώπων ὑπολείπεσθαι, τὸ ἡμῖν οἶόν τε ἔσται ἐλθεῖν ἐς μάχην, τουτέων τῶν κατέλεξα ὑπεξαίρημένων. οὕτω οἱ τε ἡμῖν αἴτιοι ἔξουσι δούλιον ζυγόν, οἱ τε ἀναίτιοι. (4). Ὑμεῖς δ' ἂν μοι τάδε ποιέοντες χαρίζοισθε. ἐπεὶ ὑμῖν σημῆνω τὸν χρόνον ἐς τὸν ἥκειν δεῖ, προθύμως πάντα τινὰ ὑμέων χρήσει παρεῖναι· ὅς ἂν δὲ ἔχων ἦκη παρεσκευασμένον στρατὸν κάλλιστα, δώσω οἱ δῶρα τὰ τιμιώτατα νομίζεται εἶναι ἐν ἡμετέρου. ποιητέα μὲν ἴνυ ταῦτά ἐστι οὕτω. Ἴνα δὲ μὴ ἰδιοβουλεύειν ὑμῖν δοκέω, τίθημι τὸ πρῆγμα ἐς μέσον, γνώμην κελεύων ὑμέων τὸν βουλόμενον ἀποφαίνεσθαι." Ταῦτα εἶπας ἐπαύετο.

9. Μετ' αὐτὸν δὲ Μαρδόνιος ἔλεγε· “ὦ δέσποτα, οὐ μόνον εἰς τῶν γενομένων Περσέων ἄριστος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσομένων· ὅς τά τε ἄλλα λέγων ἐπῖκεο ἄριστα καὶ ἀληθέστατα, καὶ Ἴωνας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένους οὐκ ἑάσεις καταγελάσαι ἡμῖν ἐόντας ἀναξίους. καὶ γὰρ δεινὸν ἂν εἴη πρῆγμα, εἰ Σάκας μὲν καὶ Ἰνδοὺς καὶ Αἰθιοπίας τε καὶ Ἀσσυρίους, ἅλλα τε ἔθνεα πολλὰ καὶ

μεγάλα, ἀδικήσαντα Πέρσας οὐδὲν, ἀλλὰ δύναμιν προσκτᾶσθαι βουλόμενοι καταστρεψάμενοι δούλους ἔχομεν, Ἑλληνας δὲ ὑπάρξαντας ἀδικίης οὐ τιμωρησόμεθα. τί δείσαντες; κοίην πλήθεος συστροφὴν; κοίην δὲ χρημάτων δύναμιν; (¹). Τῶν ἐπιστάμεθα μὲν τὴν μάχην, ἐπιστάμεθα δὲ τὴν δύναμιν εἶναι ἀσθενέα· ἔχομεν δὲ αὐτέων παῖδας καταστρεψάμενοι τούτους οἳ ἐν τῇ ἡμετέρῃ κατοικημένοι Ἰωνές τε καὶ Αἰολεές καὶ Δωριεές καλέονται. Ἐπειρήθην δὲ καὶ αὐτὸς ἤδη ἐπελαύνων ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους ὑπὸ πατρὸς τοῦ σοῦ κελευσθεὶς· καί μοι μέχρι Μακεδονίης ἐλάσαντι, καὶ ὀλίγον ἀπολιπόντι ἐς αὐτὰς Ἀθήνας ἀπικέσθαι, οὐδεὶς ἀντιώθη ἐς μάχην. (²). Καί τοι γε ἐώθασι Ἕλληνες, ὥς πυνθάνομαι, ἀβουλότατα πολέμους ἵστασθαι ὑπὸ τε ἀγνωμοσύνης καὶ σκαιότητος. ἐπεὰν γὰρ ἀλλήλοισι πόλεμον προείπωσι, ἐξευρόντες τὸ κάλλιστον χωρίον καὶ λειότατον ἐς τοῦτο κατιόντες μάχονται· ὥστε σὺν κακῷ μεγάλῳ οἱ νικῶντες ἀπαλλάσσονται· περὶ δὲ τῶν ἐσσωμένων οὐδὲ λέγω ἀρχὴν, ἐξώλεες γὰρ δὴ γίνονται. τοὺς χρῆν ἐόντας ὁμογλώσσους κήρυξί τε διαχρεωμένους καὶ ἀγγέλοισι καταλαμβάνειν τὰς διαφοράς, καὶ παντὶ μᾶλλον ἢ μάχησι· εἰ δὲ πάντως ἔδεε πολεμέειν πρὸς ἀλλήλους, ἐξευρίσκειν χρῆν τῇ ἐκίτεροί εἰσι δυσχειρωτότατοι, καὶ ταύτῃ πειρᾶν. τρόπῳ τοίνυν οὐ χρηστῷ Ἕλληνες διαχρεώμενοι, ἐμέο ἐλάσαντος μέχρι Μακεδονίης γῆς, οὐκ ἦλθον ἐς τοῦτου λόγον ὥστε μάχεσθαι. (³). Σοὶ δὲ δὴ μέλλει τίς, ὧ βασιλεῦ, ἀντίσσεσθαι πόλεμον προσφέρων ἄγοντι καὶ πλήθος τὸ ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ νέας τὰς ἀπάσας; ὥς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο θράσεος ἀνήκει τὰ Ἑλλήνων πρήγματα. εἰ δὲ ἄρα ἐγὼ γε ψευσθείην γνώμη, καὶ ἐκεῖνοι ἐπαρθέντες ἀβουλίῃ ἔλθοιεν ἡμῖν ἐς μάχην, μάθοιεν ἂν ὥς εἶμεν ἀνθρώπων ἀριστοὶ τὰ πολεμήϊα. Ἔστω δ' ὦν μηδὲν ἀπείρητον· αὐτόματον γὰρ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ πείρης πάντα ἀνθρώποισι φιλέει γίνεσθαι." Μαρδόνιος μὲν τοσαῦτα ἐπιλεξίνας τὴν Ξέρῳ γνώμην ἐπέπαυτο.

10. Σιωπώντων δὲ τῶν ἄλλων Περσέων, καὶ οὐ τολμώντων γνώμην ἀποδείκνυσθαι ἀντίην τῇ προκειμένη, Ἀρτάβανος ὁ Ὑστάσπεος, πάτρως ἐὼν Ξέρξῃ, τῷ δὴ καὶ πίσυνος ἐὼν, ἔλεγε τάδε· ⁽¹⁾. “ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμέων ἀντιέων ἀλλήλησι, οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἰρεόμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένη χρῆσθαι· λεχθεισέων δὲ, ἔστι· ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον, αὐτὸν μὲν ἐπ’ ἐωυτοῦ οὐ διαγινώσκομεν, ἐπεὰν δὲ παρατρίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. Ἐγὼ δὲ καὶ πατρὶ τῷ σῷ, ἀδελφεῷ δὲ ἐμῷ, Δαρείῳ, ἡγόρευον μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ Σκύθας ἄνδρας οὐδαμόθι γῆς ἄστὺ νέμοντας· ὁ δὲ ἐλπίζων Σκύθας τοὺς νομάδας καταστρέψεσθαι ἐμοί τε οὐκ ἐπέιθετο, στρατευσάμενός τε πολλούς τε καὶ ἀγαθοὺς τῆς στρατιῆς ἀποβαλὼν ἀπῆλθε. σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, μέλλεις ἐπ’ ἄνδρας στρατεύεσθαι πολλὸν ἀμείνονας ἢ Σκύθας· οἱ κατὰ θάλασσαν τε ἄριστοι καὶ κατὰ γῆν λέγονται εἶναι. τὸ δὲ αὐτοῖσι ἔνεστι δεινόν, ἐμέ σοι δίκαιόν ἐστι φράζειν. ⁽²⁾. Ζεύξας φῆς τὸν Ἑλλήσποντον ἐλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἑλλάδα. καὶ δὴ καὶ συνήνεικε ἢ τοι κατὰ γῆν ἢ καὶ κατὰ θάλασσαν ἐσσωθῆναι, ἢ καὶ κατ’ ἀμφοτέρω· οἱ γὰρ ἄνδρες λέγονται εἶναι ἄλκιμοι, πάρεστι δὲ καὶ σταθμώσασθαι, εἰ στρατιήν γε τοσαύτην σὺν Δάτι καὶ Ἀρταφέρνηϊ ἐλθοῦσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν μῦνοι Αθηναῖοι διέφθειραν. οὐκ ὦν ἀμφοτέρῃ σφι ἐχώρησε· ἀλλ’, ἦν τῇσι νηυσὶ ἐμβάλωσι, καὶ νικήσαντες ναυμαχίῃ πλέωσι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἔπειτα λύσωσι τὴν γέφυραν, τοῦτο δὴ, βασιλεῦ, γίνεται δεινόν. ⁽³⁾. Ἐγὼ δὲ οὐδεμιῇ σοφίῃ οἰκῆϊν αὐτὸς ταῦτα συμβάλλομαι· ἀλλ’ οἷόν κοτε ἡμέας ὀλίγου ἐδέησε καταλαβεῖν πάθος, ὅτε πατήρ σός Ζεύξας Βόσπορον τὸν Θρηίκιον, γεφυρώσας δὲ ποταμὸν Ἰστρὸν, διέβη ἐπὶ Σκύθας, τότε παντοῖοι ἐγένοντο Σκύθαι δεόμενοι Ἰώνων λῦσαι τὸν πόρον, τοῖσι ἐπιτέτραπτο ἡ φυλακὴ τῶν γεφυρέων τοῦ Ἰστρῶν. καὶ τότε γε Ἰστιαιὸς ὁ Μιλήτου τύραννος εἰ ἐπέσπετο τῶν ἄλλων τυράννων τῇ γνώμῃ, μηδε ἡντιώθη, διέργαστο ἂν τὰ

Περσέων πρήγματα. καί τοι καὶ λόγῳ ἀκούσαι δεινὸν ἐπ' ἀνδρί γε ἐνὶ πάντα τὰ βασιλέος πρήγματα γεγενῆσθαι. ⁽⁴⁾ Σὺ ὦν μὴ βούλευ ἐς κίνδυνον μηδένα τοιοῦτον ἀπικέσθαι μηδεμιῆς ἀνάγκης ἐούσης· ἀλλ' ἐμοὶ πείθευ. νῦν μὲν τὸν σύλλογον τόνδε διάλυσον· αὐτίς τε, ὅταν τοι δοκέῃ, προσκεψάμενος ἐπὶ σεωντοῦ προαγόρευε τὰ τοι δοκέει εἶναι ἄριστα. τὸ γὰρ εὖ βουλευέσθαι κέρδος μέγιστον εὐρίσκω ἐόν. εἰ γὰρ καὶ ἐναντιωθῆναί τι θέλει, βεβούλευται μὲν οὐδὲν ἦσσον εὖ, ἔσσωται δὲ ὑπὸ τῆς τύχης τὸ βούλευμα· ὁ δὲ βουλευσάμενος αἰσχυρῶς, εἴ οἱ ἡ τύχη ἐπίσποιτο, εὖρημα εὖρηκε, ἦσσον δὲ οὐδέν οἱ κακῶς βεβούλευται. ⁽⁵⁾ Ὅρᾳς τὰ ὑπερέχοντα ζῶα ὡς κεραυνοῖ ὁ θεὸς, οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ οὐδέν μιν κνίζει; ὁρᾳς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ, καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτα, ἀποσκήπτει τὰ βέλεα; φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολοῦειν. οὕτω δὴ καὶ στρατὸς πολλὸς ὑπὸ ὀλίγου διαφθείρεται κατὰ τοιόνδε. ἐπεὶ σφι ὁ θεὸς φθονήσας φόβον ἐμβάλλῃ, ἢ βροντὴν, εἰ ὦν ἐφθάρησαν ἀναξίως ἐωυτῶν· οὐ γὰρ ἐᾷ φρονέειν μέγα ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἐωυτόν. ⁽⁶⁾ Ἐπειχθῆναι μὲν νυν πᾶν πρήγμα τίκτει σφάλματα, ἐκ τῶν ζημίαι μεγάλαι φιλέουσι γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ ἐπισχεῖν ἔνεστι ἀγαθὰ, εἰ μὴ παραυτίκα δοκέοντα εἶναι, ἀλλ' ἀνὰ χρόνον ἐξεύροι τις ἄν. Σοὶ μὲν δὴ ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, συμβουλεύω. ⁽⁷⁾ Σὺ δὲ, ὦ παῖ Γωβρύεω Μαρδόνιε, παῦσαι λέγων λόγους ματαίους περὶ Ἑλλήνων οὐκ ἐόντων ἀξίων φλαύρως ἀκούειν. Ἑλληνας γὰρ διαβάλλων ἐπαίρεις αὐτὸν βασιλῆα στρατεύεσθαι· αὐτοῦ δὲ τούτου εἵνεκα δοκέεις μοι πᾶσαν προθυμίην ἐκτείνειν. μή νυν οὕτω γένηται. διαβολὴ γάρ ἐστι δεινότατον· ἐν τῇ δύο μὲν εἰσι οἱ ἀδικέοντες, εἰς δὲ ὁ ἀδικεόμενος. ὁ μὲν γὰρ διαβάλλων ἀδικεῖ οὐ παρεόντος κατηγορέων· ὁ δὲ ἀδικεῖ ἀναπειθόμενος πρὶν ἢ ἀτρεκέως ἐκμάθῃ. ὁ δὲ δὴ ἀπεὼν τοῦ λόγου τάδε ἐν αὐτοῖσι ἀδικεῖται, διαβληθεὶς τε ὑπὸ τοῦ ἑτέρου, καὶ νομισθεὶς πρὸς τοῦ ἑτέρου κακὸς εἶναι. ⁽⁸⁾ ΑΛΛ', εἰ δὴ δεῖ γε πάν-

τως ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους στρατεύεσθαι, φέρε, βασιλεὺς μὲν αὐτὸς ἐν ἡθεσι τοῖσι Περσέων μενέτω· ἡμέων δὲ ἀμφοτέρων παραβαλλομένων τὰ τέκνα, στρατηλάτεις αὐτὸς σὺ, ἐπιλεξάμενός τε ἄνδρας τοὺς ἐθέλεις, καὶ λαβὼν στρατιὴν ὑκόσῃν τινὰ βούλει. καὶ ἦν μὲν τῇ σὺ λέγεις ἀναβαίνειν βασιλεῖ τὰ πρήγματα, κτεινέσθων οἱ ἐμοὶ παῖδες, πρὸς δὲ αὐτοῖσι καὶ ἐγώ· ἦν δὲ τῇ ἐγὼ προλέγω, οἱ σοὶ ταῦτα πασχόντων, σὺν δὲ σφι καὶ σὺ, ἦν ἀπονοστήσης. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὑποδύνειν οὐκ ἐθέλῃσεις, σὺ δὲ πάντως στράτευμα ἀνάξεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀκούσεσθαι τινὰ φημι τῶν αὐτοῦ τῇδε ὑπολειπομένων, Μαρδόνιον μέγα τι κακὸν ἐξεργασμένον Πέρσας ὑπὸ κυνῶν τε καὶ ὀρνίθων διαφορεύμενον, ἥ κου ἐν γῇ τῇ Ἀθηναίων, ἥ σέ γε ἐν τῇ Λακεδαιμονίων, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρότερον κατ' ὁδὸν, γνόντα ἐπ' οἷους ἄνδρας ἀναγινώσκεις στρατεύεσθαι βασιλῆα.”

11. Ἀρτάβανος μὲν ταῦτα ἔλεξε. Ξέρξης δὲ θυμωθείς ἀμείβεται τοῖσδε· Ἀρτάβανε, πατρὸς εἰς τοῦ ἐμοῦ ἀδελφεός· τοῦτό σε ῥύσεται μηδένα ἄξιον μισθὸν λαβεῖν ἐπέων ματαίων. καὶ τοι ταύτην τὴν ἀτιμίην προστίθῃμι ἐόντι κακῷ τε καὶ ἀθύμῳ, μήτε συστρατεύεσθαι ἐμοί γε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, αὐτοῦ τε μένειν ἅμα τῇσι γυναιξί. ἐγὼ δὲ καὶ ἄνευ σέο, ὅσα περ εἶπα, ἐπιτελέα ποιήσω. μὴ γὰρ εἶην ἐκ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος, τοῦ Ἀρσάμεος, τοῦ Ἀριαράμνεω, τοῦ Τεΐσπεος, τοῦ Κύρου, τοῦ Καμβύσεω, τοῦ Τεΐσπεος, τοῦ Ἀχαιμένεος γεγωνός, μὴ τιμωρησάμενος Ἀθηναίους εὖ ἐπιστάμενος, ὅτι εἰ ἡμεῖς ἡσυχίην ἄζομεν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ μάλα στρατεύσονται ἐπὶ τὴν ἡμετέρεην, εἰ χρὴ σταθμώσασθαι τοῖσι ὑπαργμένοισι ἐξ ἐκείνων· οἱ Σάρδεις τε ἐνέπρησαν, καὶ ἤλασαν ἐς τὴν Ἀσίην. οὐκὼν ἐξαναχωρέειν οὐδετέροισι δυνατῶς ἔχει, ἀλλὰ ποιέειν ἢ παθέειν προκέεται ἀγών, ἵνα ἢ τάδε πάντα ὑπὸ Ἑλλησι, ἢ ἐκεῖνα πάντα ὑπὸ Πέρσῃσι γένηται· τὸ γὰρ μέσον οὐδὲν τῆς ἔχθρης ἐστί. Καλὸν ὦν προπεπονθότας ἡμέας τιμωρέειν ἤδη γίνεται, ἵνα καὶ το δεινὸν τὸ πείσομαι τοῦτο μάθω ἐλάσας

ἐπ' ἄνδρας τούτους, τοὺς γε καὶ Πέλοψ ὁ Φρύξ, ἐὼν πατέρων τῶν ἐμῶν δούλος, κατεστρέψατο οὕτω, ὥς καὶ ἐς τόδε αὐτοὶ τε ὧ' ἄνθρωποι καὶ ἡ γῆ αὐτέων ἐπώνυμοι τοῦ καταστρεψαμένου καλέονται."

12. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτο ἐλέγετο. μετὰ δὲ εὐφρόνη τε ἐγένετο, καὶ Ξέρξεα ἔκνιζε ἡ Ἀρταβάνου γνώμη. νυκτὶ δὲ βουλὴν διδοὺς πάγχυ εὗρίσκει οἱ οὐ πρῆγμα εἶναι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· δεδογμένων δέ οἱ αὐτῆς τουτέων, κατύπνωσε. καὶ δὴ κού ἐν τῇ νυκτὶ εἶδε ὄψιν τοιήνδε, ὥς λέγεται ὑπὸ Περσέων. ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἄνδρα οἱ ἐπιστάντα μέγαν τε καὶ εὐειδέα εἰπεῖν· "Μετὰ δὴ βουλεύεαι, ὦ Πέρσα, στράτευμα μὴ ἄγειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα προείπας ἀλίζειν Πέρσας στρατόν; οὔτε ὦν μεταβουλευόμενος ποιεῖς εὖ, οὔτε ὁ συγγνωσόμενός τοι πάρα. Ἄλλ', ὥσπερ τῆς ἡμέρης ἐβουλεύσαιο ποιεῖν, ταύτην ἴθι τῶν ὁδῶν." Τὸν μὲν ταῦτα εἰπαντα ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἀποπτάσθαι.

13. Ἡμέρης δὲ ἐπιλαμψάσης, ὄνειρου μὲν τούτου λόγον οὐδένα ἐποιέετο, ὁ δὲ Περσέων συναλίσας τοὺς καὶ πρότερον συνέλεξε, ἔλεγέ σφι τάδε· "Ἄνδρες Πέρσαι, συγγνώμην μοι ἔχετε, ὅτι ἀγχίστροφα βουλεύομαι. φρενῶν τε γὰρ ἐς τὰ ἐμεωυτοῦ πρῶτα οὐ κω ἀνήκω, καὶ οἱ παρηγορεύμενοι κεῖνα ποιεῖν οὐδένα χρόνον μεν ἀπέχονται. ἀκούσαντι μέντοι μοι τῆς Ἀρταβάνου γνώμης παραντίκα μὲν ἡ νεότης ἐπέζεσε, ὥστε ἀεικέστερα ἀπορρίψαι ἔπεα ἐς ἄνδρα πρεσβύτερον ἢ χρεόν. νῦν μέντοι συγγνοὺς χρήσομαι τῇ ἐκείνου γνώμῃ. ὥς ὦν μεταδεδογμένον μοι μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἥσυχοί ἐστε." Πέρσαι μὲν, ὥς ἤκουσαν ταῦτα, κεχασηκότες ποουσέκύνεον.

14. Νυκτὸς δὲ γενομένης, αὐτῆς τῶντ' ὄνειρον τῷ Ξέρξῃ κατυπνωμένῳ ἔλεγε ἐπιστάν· "ὦ παῖ Δαρείου, καὶ δὴ φαίνεαι ἐν Πέρσῃσί τε ἀπειπάμενος τὴν στρατηλασίην, καὶ τὰ ἐμὰ ἔπεα ἐν οὐδενὶ ποιούμενος λόγῳ, ὥς παρ' οὐδενὸς ἀκούσας. εὖ νῦν τόδ' ἴσθι, ἦν περ μὴ αὐτίκα στρατηλατῆς, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἀνασχῆσιν· ὥς καὶ μέγας καὶ πολλὸς ἐγένεο ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, οὕτω καὶ

ταπεινός ὀπίσω κατὰ τάχος ἔσεαι.” 15. Ξέρξης μὲν περιδεὴς γενόμενος τῇ ὕψει ἀνὰ τε ἔδραμε ἐκ τῆς κοιτῆς, καὶ πέμπει ἄγγελον ἐπὶ Ἀρτάβατον καλέοιτα. ἀπικομείῳ δὲ οἱ ἔλεγε Ξέρξης τάδε· “Ἀρτάβαιε, ἐγὼ τὸ παραντίκα μὲν οὐκ ἐσωφρόνεον εἶπας ἐς σὲ μάταια ἔπεα χρηστῆς εἵνεκα συμβουλίας· μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον μετέγνων, ἔγνων δὲ ταυτὰ μοι ποιητέα ἔοντα τὰ σὺ ὑπεθήκαο. οὐκὼν δυνατὸς τοι εἰμὶ ταῦτα ποιεῖν βουλόμενος· τετραμμένῳ γὰρ δὴ καὶ μετεγνωκότι ἐπιφοιτῶν ὄνειρον φαντάζεται μοι οὐδαμῶς συνεπαιθέον ποιεῖν με ταῦτα· νῦν δὲ καὶ διαπειλῆσαν οἴχεται. Εἰ ὦν θεὸς ἐστὶ ὁ ἐπιπέμπων, καὶ οἱ πάντως ἐν ἡδονῇ ἐστὶ γενέσθαι στρατηλασίην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπιπτήσεται καὶ σοὶ τὸν τοῦτο ὄνειρον, ὁμοίως καὶ ἐμοὶ ἐντελλόμενον. εὐρίσκω δὲ ὧδε ἂν γινόμενα ταῦτα, εἰ λάβοις τὴν ἐμὴν σκευὴν πᾶσαν, καὶ ἐνδὺς μετὰ τοῦτο ἴζοιο ἐς τὸν ἐμὸν θρόνον, καὶ ἔπειτα ἐν κοίτῃ τῇ ἐμῇ κατυπνώσειας.” 16. Ξέρξης μὲν ταυτὰ οἱ ἔλεγε· Ἀρτάβατος δὲ οὐ τῷ πρώτῳ οἱ κελεύσματι πειθόμενος, οἷα οὐκ ἀξιεύμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον ἵζεσθαι, τέλος ὡς ἡναγκάζετο, εἶπας τάδε ἐποίησε τὸ κελευόμενον. (1). “Ἴσον ἐκεῖνο, ὦ βασιλεῦ, παρ’ ἐμοὶ κέκριται, φρονέειν τε εὖ, καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι· τὰ σὲ καὶ ἀμφοτέρα περιήκοντα ἀνθρώπων κακῶν ὁμιλίας σφάλλουσι· κατάπερ τὴν πάντων χρησιμωτάτην ἀνθρώποισι θάλασσαν πνεύματα, φασὶ, ἀνέμων ἐμπίπτοντα οὐ περιορᾶν φύσει τῇ ἐωυτῆς χρῆσθαι. Ἐμὲ δὲ ἀκούσαντα πρὸς σεῦ κακῶς οὐ τοσοῦτο ἔδακε λύπη, ὅσον, γνωμέων δύο προκειμενέων Πέρσῃσι, τῆς μὲν ὑβρίν ἀνξαναούσης, τῆς δὲ καταπανούσης, καὶ λεγούσης ὡς κακὸν εἶη διδάσκειν τὴν ψυχὴν πλέον τι δίξασθαι αἰεὶ ἔχειν τοῦ παρεόντος, τοιούτων προκειμενέων γνωμέων, ὅτι τὴν σφαλερωτέραν σεωυτῷ τε καὶ Πέρσῃσι ἀναίρεο. (2). Νῦν ὦν, ἐπειδὴ τέτραψαι ἐπὶ τὴν ἀμείνω, φῆς τοι μετιέντι τὸν ἐπ’ Ἑλληνας στόλον ἐπιφοιτᾶν ὄνειρον, θεοῦ τινος πομπῇ, οὐκ ἐώντά σε καταλύειν τὸν στόλον. ἀλλ’ οὐδὲ ταυτὰ ἐστὶ, ὧ

παῖ, θεῖα. ἐνύπνια γὰρ τὰ ἐς ἀνθρώπους πεπλανημένα τοιαῦτά ἐστι οἷά σε ἐγὼ διδάξω, ἔτεσι σεῦ πολλοῖσι πρεσβύτερος ἑών. πεπλανῆσθαι αὐται μάλιστα ἐώθασι αἱ ὕψιες τῶν ὀνειράτων, τὰ τις ἡμέρης φροντίζει· ἡμεῖς δὲ τὰς πρὸ τοῦ ἡμέρας ταύτην τὴν στρατηλασίην καὶ τὸ κάρτα εἶχομεν μετὰ χειρας. ⁽³⁾ Εἰ δὲ ἄρα μὴ ἔστι τοῦτο τοιοῦτο οἷον ἐγὼ διαιρέω, ἀλλὰ τι τοῦ θεοῦ μετέχον, σὺ πᾶν αὐτὸ συλλαβὼν εἴρηκας· φανήτω γὰρ δὴ καὶ ἐμοὶ ὡς καὶ σοὶ διακελευόμενον. φανῆναι δὲ οὐδὲν μᾶλλον μοι ὀφείλει ἔχοντι τὴν σὴν ἐσθῆτα, ἢ οὐ καὶ τὴν ἐμὴν· οὐδέ τι μᾶλλον ἐν κοίτῃ τῇ σῇ ἀναπαυομένῳ, ἢ οὐ καὶ ἐν τῇ ἐμῇ· εἰ περ γε καὶ ἄλλως ἐθέλει φανῆναι. οὐ γὰρ δὴ ἐς τοσοῦτό γε εὐηθείης ἀνήκει τοῦτο, ὃ τι δὴ κοτέ ἐστι, τὸ ἐπιφαινόμενόν τοι ἐν τῷ ὕπνῳ, ὥστε δόξει ἐμὲ ὁρῶν σὲ εἶναι τῇ σῇ ἐσθῆτι τεκμαιρόμενον. εἰ δὲ ἐμὲ μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιήσεται, οὐδὲ ἀξιῶσαι ἐπιφανῆναι, οὔτε ἦν τὴν ἐμὴν ἐσθῆτα ἔχω, οὔτε ἦν τὴν σὴν. εἰ δὲ καὶ ἐπιφοιτήσῃ, τοῦτο ἤδη μαθητέον ἐστί. εἰ γὰρ δὴ ἐπιφοιτήσῃ γε συνεχέως, φαίην ἂν καὶ αὐτὸς θεῖον εἶναι. Εἰ δέ τοι οὕτω δεδόκηται γίνεσθαι, καὶ οὐκ οἷά τε αὐτὸ παρατρέψαι, ἀλλ' ἤδη δεῖ ἐμὲ ἐν κοίτῃ τῇ σῇ κατυπνῶσαι, φέρε, τουτέων ἐξ ἐμεῦ ἐπιτελευμένων, φανήτω καὶ ἐμοί. μέχρι δὲ τούτου τῇ παρεούσῃ γνώμῃ χρήσομαι.” 17. Τοσαῦτα εἶπας Ἀρτάβανος, ἐλπίζων Ξέρξεα ἀποδέξειν λέγοντα οὐδὲν, ἐποίεε τὸ κελευόμενον. ἐνδὺς δὲ τὴν Ξέρξεω ἐσθῆτα, καὶ ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον, ὡς μετὰ ταῦτα κοῖτον ἐποιέετο, ἦλθέ οἱ κατυπνωμένῳ τῷ τὸ ὄνειρον τὸ καὶ παρὰ Ξέρξεα ἐφοίτα· ὑπερστὰν δὲ τοῦ Ἀρταβάνου εἶπε τάδε· “Ἄρα σὺ δὴ κεῖνος εἰς ὃ ἀποσπεύδων Ξέρξεα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ὡς δὴ κηδόμενος αὐτοῦ; ἀλλ' οὔτε ἐς τὸ μετέπειτα, οὔτε ἐς τὸ παραυτίκα νῦν καταπροΐξαι ἀποτρέπων τὸ χρεὸν γενέσθαι. Ξέρξεα δὲ τὰ δεῖ ἀνηκουστέοντα παθέειν, αὐτῷ ἐκείνῳ δεδήλωται.” 18. Ταῦτά τε δὴ ἐδόκεε Ἀρτάβανος τὸ ὄνειρον ἀπειλέειν, καὶ θερμοῖσι σιδηρίοισι ἐκκαίειν αὐτοῦ μέλλειν τοὺς ὀφθαλμούς. καὶ ὅς

ἀμβώσας μέγα ἀναθρώσκει· καὶ παριζόμενος Ξέρξῃ, ὡς τὴν ὄψιν οἱ τοῦ ἐνυπνίου διεξήλθε ἀπηγεόμενος, δευτέρᾳ οἱ λέγει τάδε· “Ἐγὼ μὲν, ὦ βασιλεῦ, οἷα ἄνθρωπος ἰδὼν ἤδη πολλά τε καὶ μεγάλα πεσόντα πρήγματα ὑπὸ ἡσσόνων οὐκ ἔων σε τὰ πάντα τῇ ἡλικίῃ εἴκειν· ἐπιστάμενος ὡς κακὸν εἶη τὸ πολλῶν ἐπιθυμείν, μεμνημένος μὲν τὸν ἐπὶ Μασσαγέτας Κύρου στόλον ὡς ἔπρηξε, μεμνημένος δὲ καὶ τὸν ἐπ’ Αἰθίοπας τὸν Καμβύσῃ, συστρατευόμενος δὲ καὶ Δαρείῳ ἐπὶ Σκύθας· ἐπιστάμενος ταῦτα γνώμην εἶχον ἀτρεμίζοντά σε μακαριστὸν εἶναι πρὸς πάντων ἀνθρώπων. Ἐπεὶ δὲ δαιμονίῃ τις γίνεται ὁρμῇ, καὶ Ἕλληνας, ὡς ἔοικε, φθορὴ τις καταλαμβάνει θεήλατος, ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς τράπομαι, καὶ τὴν γνώμην μετατίθεμαι. Σὺ δὲ σήμνηρον μὲν Πέρσῃσι τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ πεμπόμενα, χρῆσθαι δὲ κέλευε τοῖσι ἐκ σέο πρώτοισι προειρημένοισι ἐς τὴν παρασκευήν· ποίειε δὲ οὕτω, ὅκως, τοῦ θεοῦ παραδιδόντος, τῶν σῶν ἐνδεήσει μηδέν.” Τοντέων λεχθέντων, ἐνθαῦτα ἐπαρθέντες τῇ ὄψει, ὡς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, Ξέρξης τε ὑπερετίθετο ταῦτα Πέρσῃσι καὶ Ἀρτάβατος, ὅς πρότερον ἀποσπεύδων μῦνις ἐφαίνετο, τότε ἐπισπεύδων φανερός ἦν.

19. Ὁρμημένῳ δὲ Ξέρξῃ στρατηλατέειν μετὰ ταῦτα τρίτῃ ὄψις ἐν τῷ ὕπνῳ ἐγένετο, τὴν οἱ μάγοι ἔκριναν ἀκούσαντες φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν, δουλεύσειν τέ οἱ πάντας ἀνθρώπους. ἡ δὲ ὄψις ἦν ἡδε. ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἐστεφανωῆσθαι ἐλαίῃς θαλλῷ, ἀπὸ δὲ τῆς ἐλαίης τοὺς κλάδους γῆν πᾶσαν ἐπισχεῖν, μετὰ δὲ ἀφανισθῆναι περὶ τῇ κεφαλῇ κείμενον τὸν στέφανον. Κρινάντων δὲ ταύτῃ τῶν μάγων, Περσέων τε τῶν συλλεχθέντων αὐτίκα πᾶς ἀνὴρ ἐς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐωυτοῦ ἀπελάσας εἶχε προθυμίην πᾶσαν ἐπὶ τοῖσι εἰρημένοισι, θέλων αὐτὸς ἕκαστος τὰ προκείμενα δῶρα λαβεῖν· καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ οὕτω ἐπάγερσιν ποιέεται χῶρον πάντα ἐρευνῶν τῆς ἡπείρου. 20. Ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου ἀλώσιος ἐπὶ μὲν τέσσερα ἔτεα πλήρεια παρ-
αρτέετο στρατιήν τε καὶ τὰ πρόσφορα τῇ στρατιῇ· πέμπτω

δὲ ἔτεϊ ἀνομένῳ ἐστρατηλάτῃ χειρὶ μεγάλη πλῆθους. Στόλων γὰρ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν πολλῷ δὴ μέγιστος οὗτος ἐγένετο· ὥστε μήτε τὸν Δαρείου τὸν ἐπὶ Σκύθας παρὰ τοῦτον μηδὲν φαίνεσθαι, μήτε τὸν Σκυθικόν, ὅτε Σκύθαι Κιμμερίους διώκοντες ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἐμβαλόντες σχεδὸν πάντα τὰ ἄνω τῆς Ἀσίας καταστρεψάμενοι ἐνέμοντο, τῶν εἵνεκεν ὕστερον Δαρείος ἐτιμωρέετο· μήτε κατὰ τὰ λεγόμενα τὸν Ἀτρειδέων ἐς Ἴλιον· μήτε τὸν Μυσῶν τε καὶ Τευκρῶν, τὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν γενόμενον, οἱ διαβάντες ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον τοὺς τε Θρηῆκας κατεστρέψαντο πάντας, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰόνιον πόντον κατέβησαν, μέχρι τε Πηνειοῦ ποταμοῦ τοῦ πρὸς μεσαμβρίας ἔλασαν. 21. Αὗται αἱ πᾶσαι, καὶ οὐδ' εἰ ἕτεραι πρὸς ταύτησι γεινόμεναι στρατηλασίαι, μιῆς τῇσδε οὐκ ἄξιαί. τί γὰρ οὐκ ἤγαγε ἐκ τῆς Ἀσίας ἔθνος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης; κοῖον δὲ πινόμενόν μιν ὕδωρ οὐκ ἐπέλιπε, πλὴν τῶν μεγάλων ποταμῶν; οἱ μὲν γὰρ νέας παρείχοντο, οἱ δὲ ἐς πεζὸν ἐτετάχατο, τοῖσι δὲ ἵππος προσετέτακτο, τοῖσι δὲ ἵππαγωγὰ πλοῖα ἅμα στρατευομένοισι· τοῖσι δὲ ἐς τὰς γεφύρας μακρὰς νέας παρέχειν· τοῖσι δὲ σιτὰ τε καὶ νέας.

22. Καὶ τοῦτο μὲν, ὡς προσπταισάντων τῶν πρώτων περιπλεόντων περὶ τὸν Ἀθων, προετοιμάζετο ἐκ τριῶν ἐτέων κου μάλιστα τὰ* ἐς τὸν Ἀθων. ἐν γὰρ Ἐλαιουντι τῆς Χερσονήσου ὤρμεον τριήρεις· ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεώμενοι ὠρυσσον ὑπὸ μαστίγων παντοδαποὶ τῆς στρατιῆς· διάδοχοι δ' ἐφοίτων. ὠρυσσον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀθων κατοικημένοι. Βουβάρης δὲ ὁ Μεγαβάζου, καὶ Ἀρταχαιῆς ὁ Ἀρταίου, ἄνδρες Πέρσαι, ἐπεστάτεον τοῦ ἔργου. Ὁ γὰρ Ἀθως ἐστὶ ὄρος μέγα τε καὶ οὐνομαστὸν ἐς θάλασσαν κατῆκον οἰκημένον ὑπὸ ἀνθρώπων. τῇ δὲ τελευτᾷ ἐς τὴν ἡπειρον τὸ ὄρος, χερσονησοειδὲς τέ ἐστι καὶ ἰσθμὸς ὡς δώδεκα σταδίων· πεδίον δὲ τοῦτο καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀκανθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Το-

* τὰ added by Schweig. from conjecture.

ρώνης· ἐν δὲ τῷ ἰσθμῷ τούτῳ, ἐς τὸν τελευτᾷ ὁ Ἄθως, Σάνη πόλις Ἑλλάς οἴκηται. αἱ δὲ ἐντὸς Σάνης, ἔσω δὲ τοῦ Ἄθω οἰκημένοι, τὰς τότε ὁ Πέρσης νησιώτιδας ἀντὶ ἡπειρωτίδων ὥρμητο ποιεῖν, εἰςὶ αἶδε, Δῖον, Ὀλόφυξος, Ἀκρόθων, Θύσσοι, Κλεωναί. πόλις μὲν αὗται αἱ τὸν Ἄθων νέμονται. 23. Ὀρυσσον δὲ ὦδε, δασάμενοι τον χῶρον οἱ βάρβαροι κατὰ ἔθνεα, κατὰ Σάνην πόλιν σχοινοτανεὲς ποιησάμενοι. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο βαθεῖα ἡ διώρυξ, οἱ μὲν κατώτατα ἐστεῶτες ὥρυσσον· ἕτεροι δὲ παρεδίδοντο τὸν αἰεὶ ἐξορυσσόμενον χοῦν ἄλλοισι κατὑπερθε ἐστεῶσι ἐπὶ βάθρων· οἱ δ' αὖ ἐκδεκόμενοι ἐτέροισι, ἕως ἀπίκοντο ἐς τοὺς ἀνωτάτω· οὗτοι δὲ ἐξεφόρεόν τε καὶ ἐξέβαλλον. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι, πλὴν Φοινίκων, καταρβήγγυμενοι οἱ κρημνοὶ τοῦ ὀρύγματος πόνον διπλήσιον παρεῖχον· ἅτε γὰρ τοῦ τε ἄνω στόματος καὶ τοῦ κάτω κατὰ τὰ αὐτὰ μέτρα ποιευμένων, ἔμελλέ σφι τοιοῦτο ἀποβήσεσθαι. οἱ δὲ Φοίνικες σοφίην ἔν τε τοῖσι ἄλλοισι ἔργοισι ἀποδείκνυνται, καὶ δὴ καὶ ἐν ἐκείνῳ. ἀπολαχόντες γὰρ μόριον ὅσον αὐτοῖσι ἐπέβαλλε Ὀρυσσον, τὸ μὲν ἄνω στόμα τῆς διώρυχος ποιεῦντες διπλήσιον ἢ ὅσον ἔδει αὐτὴν τὴν διώρυχα γενέσθαι· προβαίνοντος δὲ τοῦ ἔργου συνῆγον αἰεὶ κάτω τε δὴ ἐγένετο, καὶ ἐξισοῦτο τοῖσι ἄλλοισι τὸ ἔργον. Ἐνθαῦτα δὲ λειμών ἐστι, ἵνα σφι ἀγορὴ τε ἐγένετο καὶ πρητήριον· σῖτος δὲ σφισι πολλὸς ἐφοῖτα ἐκ τῆς Ἀσίας ἀληλεσμένος. 24. Ὡς μὲν ἐμὲ συμβαλλεόμενον εὐρίσκειν, μεγαλοφροσύνης εἵνεκα αὐτὸ Ξέρξης ὀρύσσειν ἐκέλευε, ἐθέλων τε δύναμιν ἀποδείκνυσθαι, καὶ μνημόσυνα λιπέσθαι. παρεὼν γὰρ μηδένα πόνον λαβόντας τὸν ἰσθμὸν τὰς νέας διειρύσαι, ὀρύσσειν ἐκέλευε διώρυχα τῇ θαλάσῃ, εὖρος ὡς δύο τριήρεις πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. Τοῖσι δὲ αὐτοῖσι τούτοισι, τοῖσί περ καὶ τὸ ὀρυγμα, προσετέτακτο καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσαι. 25. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐποίηε. παρασκευάζετο δὲ καὶ ὄπλα ἐς τὰς γεφύρας βύβλινά τε καὶ λευκολίνου, ἐπιτάξας Φοινίξί τε καὶ Αἰγυπτίοισι· καὶ σιτία τῇ στρατιῇ κατα-

βάλλειν, ἵνα μὴ λιμήνῃς ἢ στρατιῇ, μηδὲ τὰ ὑποζύγια ἐλαυνόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· ἀναπυθόμενος δὲ τοὺς χώρους καταβάλλειν ἐκέλευε ἵνα ἐπιτηδεώτατον εἴη, ἄλλον ἄλλῃ ἀγινέοντας ὀλκάσι τε καὶ πορθμητοῖσι ἐκ τῆς Ἀσίης πανταχόθεν. τὸν δὲ ὦν πλεῖστον ἐς Λευκὴν Ἀκτὴν καλεομένην τῆς Θρηίκης ἀγίνεον, οἱ δὲ ἐς Τυρόδιζαν τὴν Περινθίῳ, οἱ δὲ ἐς Δορίσκον, οἱ δὲ ἐς Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, οἱ δὲ ἐς Μακεδονίην διατεταγμένοι.

26. Ἐν τῷ δὲ οὗτοι τὸν προκείμενον πόρον ἐργάζοντο, ἐν τούτῳ ὁ πεζὸς ἅπας συλλελεγμένος ἅμα Ξέρξῃ ἐπορεύετο ἐς Σάρδεις, ἐκ Κριτάλλων ὀρμηθεὶς τῶν ἐν Καππαδοκίῃ· ἐνθαῦτα γὰρ εἴρητο συλλέγεσθαι πάντα τὸν κατ' ἡπείρου μέλλοντα ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορεύεσθαι σιραιόν. Ὃς μὲν νυν τῶν ὑπάρχων στρατὸν κάλλιστα ἐσταλμένον ἀγαγὼν τὰ προκείμενα παρὰ βασιλέος ἔλαβε δῶρα, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐδὲ γὰρ ἀρχὴν ἐς κρίσιν τούτου πέρι ἐλθόντας οἶδα. Οἱ δὲ, ἐπεὶ τε διαβάντες τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὠμίλησαν τῇ Φρυγίῃ, δι' αὐτῆς πορευόμενοι παρεγένοντο ἐς Κελαινάς, ἵνα πηγαὶ ἀγαδιδοῦσι Μαίανδρου ποταμοῦ, καὶ ἐτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαίανδρου, τῷ οὐνομα τυγχάνει ἔον Καταρρόκτης, ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλλων ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκείδου· ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλι ἀνακρέματα, τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι. 27. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλι ὑποκατήμενος Πύθιος ὁ Ἄτυος, ἀνὴρ Λυκὸς, ἐξεΐνισε τὴν βασιλέος στρατιὴν πᾶσαν ξεινίοισι μεγίστοισι, καὶ αὐτὸν Ξέρξεα· χρήματά τε ἐπαγγέλλετο βουλούμενος ἐς τὸν πόλεμον παρέχειν. ἐπαγγελλομένου δὲ χρήματα Πυθίου, εἶρετο Ξέρξης Περσέων τοὺς παρεόντας, τίς τε ἐὼν ἀνδρῶν Πύθιος, καὶ κύσα χρήματα κεκτημένος, ἐπαγγέλλοιτο ταῦτα. οἱ δὲ εἶπαν· “ὦ βασιλεῦ, οὗτός ἐστι ὅς τοι τὸν πατέρα Δαρεῖον ἐδωρήσατο τῇ πλατανίστῳ τῇ χρυσῇ, καὶ τῇ ἀμπέλῳ· ὃς καὶ νῦν ἐστὶ πρῶτος ἀνθρώπων πλούτῳ, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, μετὰ σέ.” 28. Θωμάσας δὲ τῶν ἐπέων τὸ τελευ-

ταῖον Ξέρξης αὐτὸς δεύτερα εἶρετο Πύθιον ὁκόσα οἱ εἶη χρήματα. ὁ δὲ εἶπε· “Ὡ βασιλεῦ, οὔτε σε ἀποκρύψω, οὔτε σκήψομαι τὸ μὴ εἰδέναι τὴν ἐμεωντοῦ οὐσίην, ἀλλ’ ἐπιστάμενός τοι ἀτρεκέως καταλέξω. ἐπεὶ τε γὰρ τάχιστά σε ἐπυθόμην ἐπὶ θάλασσαν καταβαίνοντα τὴν Ἑλληνίδα, βουλόμενός τοι δοῦναι ἐς τὸν πόλεμον χρήματα ἐξέμαθον, καὶ εὖρον λογιζόμενος ἀγυρίου μὲν δύο χιλιάδας εἰούσας μοι ταλάντων, χρυσίου δὲ τετρακοσίας μυριάδας στατήρων Δαρεικῶν, ἐπιδεούσας ἑπτὰ χιλιαδέων. καὶ τούτοισί σε ἐγὼ δωρέομαι· αὐτῷ δ’ ἐμοὶ ἀπὸ ἀνδραπόδων τε καὶ γεωπεδίων ἀρκέων ἐστὶ βίος.” 29. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε· Ξέρξης δὲ ἡσθεὶς τοῖσι εἰρημένοισι εἶπε· “Ξεῖνε Λυδὲ, ἐγὼ ἐπεὶ τε ἐξῆλθον τὴν Περσίδα χώραν, οὐδενὶ ἀνδρὶ συνέμιξα ἐς τόδε, ὅστις ἠθέλησε ξείνια προθεῖναι στρατῷ τῷ ἐμῷ, οὐδὲ ὅστις ἐς ὕψιν τὴν ἐμὴν καταστάς αὐτεπάγγελτος ἐς τὸν πόλεμον ἐμοὶ ἠθέλησε συμβαλέσθαι χρήματα, ἔξω σεῦ. σὺ δὲ καὶ ἐξείνισας μεγάλως στρατὸν τὸν ἐμὸν, καὶ χρήματα μεγάλα ἐπαγγέλλεαι. σοὶ ὦν ἐγὼ ἀντὶ αὐτέων γέρεα τοιάδε δίδωμι· ξεῖνόν τε σε ποιεῦμαι ἐμὸν, καὶ τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοι τῶν στατήρων ἀποπλήσω παρ ἐμεωντοῦ δούς τὰς ἑπτὰ χιλιάδας, ἵνα μὴ τοι ἐπιδεέες ἔωσι αἱ τετρακόσαι μυριάδες ἑπτὰ χιλιαδέων, ἀλλ’ ἢ τοι ἀπαρτιλογίῃ ὑπ’ ἐμέο πεπληρωμένη. κέκτησό τε αὐτὸς τά περ αὐτὸς ἐκτήσαιο, ἐπίστασό τε εἶναι αἰεὶ τοιοῦτος· οὐ γάρ τοι ταῦτα ποιεῦντι, οὔτε ἐς τὸ παρεόν, οὔτε ἐς χρόνον μεταμελήσει.”

30. Ταῦτα δὲ εἶπας, καὶ ἐπιτελέα ποιήσας, ἐπορεύετο αἰεὶ τὸ πρόσω. Ἄνανα δὲ καλεομένην Φρυγῶν πόλιν παρὰ μειβόμενος, καὶ λίμνην ἐκ τῆς ἅλης γίνονται, ἀπῆκετο ἐς Κολοσσὰς πόλιν μεγάλην Φρυγίης, ἐν τῇ Λύκος ποταμὸς ἐς χάσμα γῆς ἐσβάλλων ἀφάνίζεται· ἔπειτα διὰ σταδίων ὥς πέντε μάλιστα κη ἀναφαινόμενος ἐκδιδοῖ καὶ οὗτος ἐς τὸν Μαίανδρον. ἐκ δὲ Κολοσσέων ὁρμεώμενος ὁ στρατὸς ἐπὶ τοὺς οὖρους τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Λυδῶν ἀπῆκετο ἐς Κύδραρα πόλιν, ἔνθα στήλη καταπεπηγυῖα στα-

θεῖσα δὲ ὑπὸ Κροῖσου καταμηνύει διὰ γραμμάτων τοὺς οὖρους. 31. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Φρυγίης ἐσέβαλε ἐς τὴν

Λυδίην, σχιζομένης τῆς ὁδοῦ, καὶ τῆς μὲν ἐς ἀριστερὴν ἐπὶ Καρίης φερούσης, τῆς δὲ ἐς δεξιὴν ἐς Σάρδεις, τῇ καὶ πορευομένῳ διαβῆναι τὸν Μαίανδρον ποταμὸν πᾶσα ἀνάγκη γίνεται, καὶ ἰέναι παρὰ Καλλάτηβον πόλιν, ἐν τῇ ἄνδρες δημοεργοὶ μέλι ἐκ μυρίκης τε καὶ πυροῦ ποιεῦσι ταύτην ἰὼν ὁ Ξέρξης τὴν ὁδὸν εὗρε πλατάνιστον, τὴν κάλλεος εἵνεκα ὠρησάμενος κόσμῳ χρυσέῳ, καὶ μελεδωνῶ ἀθανάτῳ ἀνδρὶ ἐπιτρέψας, δευτέρῃ ἡμέρῃ ἀπίκητο ἐς τῶν Λυδῶν τὸ ἄστυ. 32. Ἀπικόμενος δὲ ἐς Σάρδεις, πρῶτα

μὲν ἀπέπεμπε κήρυκας ἐς τὴν Ἑλλάδα αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ, καὶ προερέοντας δεῖπνα βασιλεῖ παρασκευάζειν· πλὴν οὔτε ἐς Ἀθήνας, οὔτε ἐς Λακεδαίμονα ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆς αἴτησιν, τῇ δὲ ἄλλῃ πάντῃ. τῶνδε δὲ εἵνεκα τὸ δεύτερον ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· ὅσοι πρότερον οὐκ ἔδοσαν Δαρείῳ πέμψαντι, τούτους πάγχυ ἐδόκεε τότε δεισαντας δώσειν· βουλόμενος ὦν αὐτὸ τοῦτο ἐκμαθεῖν ἀκριβῶς ἔπεμπε. Μετὰ δὲ ταῦτα παρεσκευάζετο ὥς ἐλῶν ἐς Ἀβυδὸν.

33. Οἱ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἑλλήσποντον ἐξεύγνυσαν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην. ἔστι δὲ τῆς Χερσονήσου τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ, Σηστοῦ τε πόλιος μεταξὺ καὶ Μαδύτου, ἀκτὴ τραχέα ἐς θάλασσαν κατήκουσα Ἀβύδῳ καταντίον· ἔνθα μετὰ ταῦτα, χρόνῳ ὕστερον οὐ πολλῷ, ἐπὶ Ξανθίππου τοῦ Ἀρίφρονος στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταύκτην ἄνδρα Πέρσῃν λαβόντες Σηστοῦ ὑπαρχον ζῶντα πρὸς σανίδα προσδιεπασσάλευσαν· ὃς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλεω τὸ ἱρὸν ἐς Ἐλαιοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖκας ἀθέμιστα ἔρδεσκε. 34. Ἐς ταύτην ὦν τὴν ἀκτὴν ἐξ Ἀβύδου

ὀρμεώμενοι ἐγεφύρουν τοῖσι προσεκέετο, τὴν μὲν Λευκολίου Φοίνικες, τὴν δ' ἐτέρην τὴν βυβλίνην Αἰγύπτιοι. ἔστι δὲ ἐπτά στάδιοι ἐξ Ἀβύδου ἐς τὴν ἀπαντίον. Καὶ δὴ ἐζευγμένου τοῦ πόρου, ἐπιγενόμενος χειμὼν μέγας συνέκοψε τε ἐκεῖνα πάντα καὶ διέλυσε. 35. Ὡς δ' ἐπύθετο

Ξέρξης, δεινὰ τοιεύμενος τὸν Ἑλλήσποντον ἐκέλευε τριηκοσίας ἐπικέσθαι μάστιγι πληγὰς, καὶ κατεῖναι ἐς τὸ πέλαγος πεδέων ζευγος. ἤδη δὲ ἤκουσα ὥς καὶ σιγέας ἅμα τούτοισι ἀπέπεμψε στίζοντας τὸν Ἑλλήσποντον. ἐνετέλλετο δὴ ὦν ῥαπίζοντας λέγειν βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα· “ὦ πικρὸν ὕδωρ, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἠδίκησας, οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἴδικον παθόν. καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης διαβήσεται σε, ἦν τε σύ γε βούλη, ἦν τε μή. σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει, ὥς ἐόντι δολερῶ τε καὶ ἀλμυρῶ ποταμῶ.” Τὴν τε δὴ θάλασσαν ἐνετέλλετο τούτοισι ζημιοῦν, καὶ τῶν ἐπεστεώτων τῇ ζεύξει τοῦ Ἑλλησπόντου ἀποταμεῖν τὰς κεφαλὰς. 36. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν τοῖσι προσεκέετο αὕτη ἡ ἄχαρις τιμή. τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐξεύγνυσαν· ἐξεύγνυσαν δὲ ὧδε. Πεντηκοντέρους καὶ τριήρεας συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας, ὑπὸ δὲ τὴν ἐτέραν τεσσσερεσκαίδεκα καὶ τριηκοσίας, τοῦ μὲν Πόντου ἐπικαρσίας, τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου κατὰ ῥόον, ἵνα ἀνακωχεύῃ τὸν τόπον τῶν ὕπλων· συνθέντες δὲ ἀγκύρας κατήκαν περιμήκεας, τὰς μὲν πρὸς τοῦ Πόντου τῆς ἐτέρης, τῶν ἀνέμων εἵνεκεν τῶν ἔσωθεν ἐκπνεόντων, τῆς δὲ ἐτέρης τῆς πρὸς ἐσπέρης τε καὶ τοῦ Αἰγαίου, εὗρου τε καὶ νότου εἵνεκα. διέκπλοον δὲ ὑπόφασιν κατέλιπον τῶν πεντηκοντέρων καὶ [τριηρέων*] τριχοῦ, ἵνα καὶ ἐς τὸν Πόντον ἔχῃ ὁ βουλόμενος πλέειν πλοίοισι λεπτοῖσι, καὶ ἐκ τοῦ Πόντου ἔξω. ταῦτα δὲ ποιήσαντες κατέτεινον ἐκ γῆς στρεβλοῦντες ὄνοισι ξυλίοισι τὰ ὅπλα, οὐκέτι χωρὶς ἐκάτερα τάξαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου δασάμενοι ἐς ἐκατέρην, τέσσερα δὲ τῶν βυβλίνων. παχύτης μὲν ἡ αὐτὴ καὶ καλλονή, κατὰ λόγον δὲ ἦν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα· τοῦ τάλαντον ὁ πῆχυς εἴλκε. Ἐπειδὴ δὲ ἐγεφυρώθη ὁ πόρος, κορμούς ξύλων καταπρίσαντες καὶ ποιήσαντες ἴσους τῆς σχεδῆς τῷ εὐρεῖ, κόσμῳ

* τριηρέων added by Schweig. from conjecture.

ἐπετίθεσαν κατ' ὑπέρθε τῶν ὕπλων τοῦ τόνου· θέντες δὲ ἐπεξῆς ἐνθαῦτα αὐτὶς ἐπεζεύγνυον. ποιήσαντες δὲ ταῦτα ὕλην ἐπεφόρησαν· κόσμῳ δὲ θέντες καὶ τὴν ὕλην γῆν ἐπεφόρησαν· καιανάξαντες δὲ καὶ τὴν γῆν φραγμὸν κα-
 ρείρυσαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ἵνα μὴ φοβέηται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορῶντα, καὶ οἱ ἵπποι.

37. Ὡς δὲ τὰ τε τῶν γεφυρέων κατεσκεύαστο, καὶ τὰ περὶ τὸν Ἄθων, οἳ τε χυτοὶ περὶ τὰ στόματα τῆς διώρυ-
 χος, οἳ τῆς ῥηχίης εἵνεκεν ἐποιήθησαν, ἵνα μὴ πίμπληται τὰ στόματα τοῦ ὀρύγματος, καὶ αὐτὴ ἡ διώρυξ παντελέως πεποιημένη ἄγγελτο· ἐνθαῦτα χειμερίσας, ἅμα τῷ ἔαρι παρεσκευασμένος ὁ στρατὸς ἐκ τῶν Σαρδίων ὠρμάτο ἐλὼν ἐς Ἀβυδὸν. Ὀρμημένῳ δὲ οἱ ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδρην ἀφανὴς ἦν, οὗτ' ἐπιτεφέλων ἐόντων, αἰθρίας τε τὰ μάλιστα· ἀντὶ ἡμέρης τε νυξ ἐγένετο. Ἰδόντι δὲ καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο· καὶ εἶρετο τοὺς μάγους τὸ θέλοι προφαίνειν τὸ φάσμα. οἱ δὲ ἔφραζον ὥς “Ἐλλησι προδεικνύει ὁ θεὸς ἐκλειψιν τῶν πολίων.” λέγοντες “ἥλιον εἶναι Ἑλλήνων προδέκτορα, σελήνην δὲ σφέων.” πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης περιχαρὴς ἐὼν ἐποιέετο τὴν ἔλασιν. 38. Ὡς δ' ἐξήλαυνε τὴν στρατιὴν, Πύθιος ὁ Λυδὸς, καταρῥώδης τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φάσμα, ἐπαρθεὶς τε τοῖσι δωρήμασι, ἐλθὼν παρὰ Ξέρξει ἔλεγε τάδε· “ὦ δέσποτα, χρήσαις ἂν τι τεῦ βουλοίμην τυχεῖν, τὸ σοὶ μὲν ἐλαφρὸν τυγχάνει ἐὼν ὑπουργήσαι, ἐμοὶ δὲ μέγα γενόμεον;” Ξέρξης δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων μιν χρήσειν ἢ τὸ ἐδεῖσθαι, ἔφη τε ὑπουργήσειν, καὶ διαγορεύειν ἐκέλευε ὅτεν δέοιτο. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε ταῦτα ἤκουσε, ἔλεγε θαρσύνσας τάδε· “ὦ δέσποτα, τυγχάνουσί μοι παῖδες ἐοίκασι πέντε, καὶ σφεας καταλαμβάνει πάντας ἅμα σοὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, ἐμεῖς τόδε ἡλικίης ἤκοντα οἰκτεῖρας, τῶν μὲν παίδων ἓνα παρά-
 λυσον τῆς στρατηΐης τὸν πρεσβύτατον, ἵνα αὐτοῦ τε ἐμεῦ καὶ τῶν χρημάτων ἢ μελεδωνός· τοὺς δὲ τέσσερας ἄγευ ἅμα σεωυτῷ· καὶ πρήξας τὰ νοεῖς νοστήσεις ὀπίσω.”

39. Κάρτα τε ἐθυμώθη ὁ Ξέρξης, καὶ ἀμείβετο τοῖσδε· “ὦ κακὲ ἄνθρωπε, σὺ ἐτόλμησας, ἐμεῦ στρατενομένου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄγοντος παῖδας ἐμούς καὶ ἀδελφεούς καὶ οἰκητίους καὶ φίλους, μνήσασθαι περὶ σέο παιδός, ἐὼν ἐμὸς δοῦλος, τὸν χρῆν πανοικίῃ αὐτῇ γυναικὶ συνέπεσθαι; εὖ νῦν τόδ’ ἐξεπίστασο, ὥς ἐν τοῖσι ὥσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμός, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ὑπεναντία δὲ τουτέοισι ἀκούσας ἀνοιδέει. ὅτε μὲν νῦν χρηστὰ ποιήσας ἕτερα τοιαῦτα ἐπηγγέλλεο, εὐεργεσίῃσι βασιλῆα οὐ καυχῆσαι ὑπερβαλέσθαι· ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὸ ἀναιδέστερον ἐτράπευ, τὴν μὲν ἀξίην οὐ λάμψαι, ἐλάσσω δὲ τῆς ἀξίης. σὲ μὲν γὰρ καὶ τοὺς τέσσερας τῶν παίδων ῥύεται τὰ ξείνια· τοῦ δὲ ἐνός, τοῦ περιέχει μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσεται.” Ὡς δὲ ταῦτα ὑπεκρίνατο, αὐτίκα ἐκέλευε τοῖσι προσετέτακτο ταῦτα πρήσσειν, τῶν Πυθίου παίδων ἐξευρόντας τὸν πρεσβύτατον μέσον διαταμεῖν· διαταμόντας δὲ τὰ ἡμίτομα διαθεῖναι, τὸ μὲν ἐπὶ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δὲ ἐπ’ ἀριστερά· καὶ ταύτῃ διεξιέναι τὸν στρατόν.

40. Ποιησάντων δὲ τουτέων τοῦτο, μετὰ ταῦτα διεξήϊε ὁ στρατός. Ἠγέοντο δὲ πρῶτοι μὲν οἱ σκευοφόροι τε καὶ τὰ ὑποζύγια· μετὰ δὲ τούτους, στρατὸς παντοίων ἐθνέων ἀναμῖξ, οὐ διακεκριμένοι. τῇ δὲ ὑπερῆμισεες ἔσαν, ἐνθαῦτα διελέλειπτο· καὶ οὐ συνέμισγον οὔτοι βασιλεῖ. Προηγύντο μὲν δὴ ἱππόται χίλιοι ἐκ Περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι· μετὰ δὲ, αἰχμοφόροι χίλιοι, καὶ οὔτοι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι, τὰς λόγχας κάτω ἐς τὴν γῆν τρέψαντες· μετὰ δὲ, ἱροὶ Νισαῖοι καλεούμενοι ἵπποι δέκα κεκοσμημένοι ὥς κάλλιστα. Νισαῖοι δὲ καλέονται ἵπποι ἐπὶ τοῦδε. ἔστι πεδῖον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ οὐνομά ἐστι Νίσαιον· τοὺς ὧν δὴ ἵππους τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδῖον τοῦτο. ὅπισθε δὲ τουτέων τῶν δέκα ἵππων ἄρμα Διὸς ἱρὸν ἐπετέτακτο, τὸ ἵπποι μὲν εἴλκον λευκοὶ ὀκτώ· ὅπισθε δὲ τῶν ἵππων εἶπετο πεζῇ ἡνίοχος ἐχόμενος τῶν χαλινῶν· οὐδεὶς γὰρ δὴ ἐπὶ τοῦτον τὸν θρόνον ἀνθρώπων ἀναβαίνει.

τούτου δὲ ὅπισθεν αὐτὸς Ξέρξης ἐπ' ἄρματος ἵππων Νισαίων· παραβέβηκε δὲ οἱ ἡνίοχος, τῷ οὐνομα ἦν Πατιράμφης, Ὅτάνεω παῖς ἀνδρὸς Πέρσεω. 41. Εξήλασε μὲν δὴ οὕτω ἐκ Σαρδίων Ξέρξης· μετεκβαίνεσκε δὲ, ὅκως μιν ὁ λόγος αἰρέοι, ἐκ τοῦ ἄρματος ἐς ἀρμάμαξαν. αὐτοῦ δὲ ὅπισθεν αἰχμοφόροι Περσέων οἱ ἀριστοὶ τε καὶ γενναιοτατοὶ χίλιοι κατὰ νόμον τὰς λόγχας ἔχοντες. μετὰ δὲ, ἵππος ἄλλη χιλίῃ ἐκ Περσέων ἀπολελεγμένη· μετὰ δὲ τὴν ἵππον, ἐκ τῶν λοιπῶν Περσέων ἀπολελεγμένοι μύριοι. οὗτος πεζὸς ἦν· καὶ τουτέων χίλιοι μὲν ἐπὶ τοῖσι δόρασι ἀντὶ τῶν σαυρωτήρων ροιὰς εἶχον χρυσέας, καὶ περίξ συνεκλήϊον τοὺς ἄλλους· οἱ δὲ εἰνακισχίλιοι ἐντὸς τουτέων ἐόντες ἀργυρέας ροιὰς εἶχον. εἶχον δὲ χρυσέας ροιὰς καὶ οἱ εἰς τὴν γῆν τρέποντες τὰς λόγχας, καὶ μῆλα οἱ ἄγχιστα ἐπόμενοι Ξέρξη. τοῖσι δὲ μυρίοισι ἐπετέτακτο ἵππος Περσέων μυρίη. μετὰ δὲ τὴν ἵππον διελέλειπτο καὶ δύο σταδίου, καὶ ἔπειτα ὁ λοιπὸς ὄμιλος ἦϊε ἀναμίζ. 42. Ἐποιέετο δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίας ὁ στρατὸς ἐπὶ τε ποταμὸν Κάϊκον καὶ γῆν τὴν Μυσίην· ἀπὸ δὲ Καΐκου ὀρμεώμενος, Κάνης ὄρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ, διὰ τοῦ Ἀταρνέος ἐς Καρίνην πόλιν. ἀπὸ δὲ ταύτης διὰ Θήβης πεδίου ἐπορεύετο, Ἀτραμύττειόν τε πόλιν καὶ Ἀντανδρον τὴν Πελασγίδα παραμειβόμενος. τὴν Ἰδην δὲ λαβὼν ἐς ἀριστερὴν χέρα ἦϊε ἐς τὴν Ἰλιάδα γῆν. καὶ πρῶτα μὲν οἱ ὑπὸ τῇ Ἰδῇ νύκτα ἀναμείναντι βρονταί τε καὶ πρηστήρες ἐπεισπίπτουσι, καὶ τινα αὐτοῦ ταύτῃ συχνὸν ὄμιλον διέφθειραν. 43. Ἀπικομένου δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὸν Σκάμανδρον· ὃς πρῶτος ποταμῶν, ἐπεὶ τε ἐκ Σαρδίων ὀρμηθέντες ἐπεχείρησαν τῇ ὁδῷ, ἐπέλιπε τὸ ῥέεθρον, οὐδ' ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τε καὶ τοῖσι κτήνεσι πινόμενος· ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ὡς ἀπίκετο Ξέρξης, ἐς τὸ Πριάμον Πέργαμον ἀνέβη ἡμερον ἔχων θεήσασθαι. θεησάμενος δὲ, καὶ πυθόμενος κείνων ἕκαστα, τῇ Ἀθηναίῃ τῇ Ἰλιάδι ἔθυσε βούς χιλίας· χοὰς δὲ οἱ μάγοι τοῖσι ἥρωσι ἐχέαιτο. ταῦτα δὲ ποιησαμένοισι νυκτὸς φόβος ἐς τὸ στρατόπεδον ἐνέπεσε.

ἄμα ἡμέρῃ δὲ ἐπορεύετο ἐνθευτεῖν, ἐν ἀριστερῇ μὲν ἀπέργων Ῥοίτειον πόλιν καὶ Ὀφρύνειον, καὶ Δάρδανον, ἥπερ δὴ Ἀβύδῳ ὁμοῦρός ἐστι· ἐν δεξιῇ δὲ Γέργιθας Τευκρούς.

44. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο ἐν Ἀβύδῳ, ἠθέλησε Ξέρξης ιδέσθαι πάντα τὸν στρατόν. καὶ προεπεποίητο γὰρ ἐπὶ κολωνοῦ ἐπίτηδες αὐτῷ ταύτῃ προεξέδρη λίθου λευκοῦ· ἐποίησαν δὲ Ἀβυδηνοὶ, ἐντειλαμένου πρότερον βασιλῆος· ἐνθαῦτα ὡς ἵζετο, κατορῶν ἐπὶ τῆς ἡϊόνος ἐθελίτο καὶ τὸν πεζὺν καὶ τὰς νέας· θεύμειος δὲ ἡμέρθῃ τῶν νεῶν ἄμιλλαν γινομένην ιδέσθαι. ἐπεὶ δ' ἐγένετό τε καὶ ἐρίκων Φοίνικες Σιδῶνιοι, ἥσθη τε τῇ ἀμίλλῃ καὶ τῇ στρατιῇ.

45. Ὡς δὲ ὥρα πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τῶν νεῶν ἀποκεκρυμμένον, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰ Ἀβυδηνῶν πεδία ἐπίπλεα ἀνθρώπων, ἐνθαῦτα Ξέρξης ἐωυτὸν ἐμακάρισε· μετὰ δὲ τοῦτο ἐδάκρυσε.

46. Μαθὼν δέ μιν Ἀρτάβανος ὁ πάτριος, ὅς τὸ πρῶτον γνώμην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως οὐ συμβουλευόντων Ξέρξῃ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, οὗτος ὦν ἡρ φρασθεὶς Ξέρξεα δακρύσαντα εἶρετο τάδε· “ὦ βασιλεῦ, ὡς πολὺ ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐργάσαι νῦν τε καὶ ὀλίγῳ πρότερον; μακαρίσας γὰρ σεωυτὸν δακρύεις.” Ὁ δὲ εἶπε· “Ἐσῆλθε γάρ με λογισάμενον κατοικτεῖραι ὡς βραχὺς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τουτέων γε ἐόντων τοσούτων οὐδεὶς ἐς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται.” Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων· “Ἐτερα τούτου παρὰ τὴν ζόην πεπόνθαμεν οἰκτρότερα. ἐν γὰρ οὕτῳ βραχεῖ βίῳ οὐδεὶς οὕτῳ ἀνθρώπου ἐὼν εὐδαίμων πέφυκε, οὔτε τουτέων, οὔτε τῶν ἄλλων, τῷ οὐ παραστήσεται πολλάκις, καὶ οὐκ ἄπαξ, τεθνῆναι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ ζῶειν. αἱ τε γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσιν, καὶ αἱ νοῦσοι συνταράσσουσιν, καὶ βραχὺν ἐόντα μακρὸν δοκέειν εἶναι ποιεῦσι τὸν βίον. οὕτῳ ὁ μὲν θάνατος, μοχθηρῆς εὐούσης τῆς ζόης, καταφυγὴ αἰρετωτάτῃ τῷ ἀνθρώπῳ γέγονε· ὁ δὲ θεὸς γλυκύν γεύσας τὸν αἰῶνα φθονερός ἐν αὐτῷ εὐρίσκεται ἐὼν.”

47. Ξέρξης δὲ ἀμείβετο λέγων· “Ἀρτάβανε, βιοτῆς μὲν νυν ἀνθρωπότης πέρι, εὐούσης τοιαύτης οἴην περ

σὺν διαίρεσαι εἶναι, παυσώμεθα, μηδὲ κακῶν μεμνεώμεθα χρηστὰ ἔχοντες πρήγματα ἐν χερσὶ. Φράσον δέ μοι τόδε· εἴ τοι ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπρίου μὴ ἐπαργῆς οὕτω ἐφάνη, εἴχες ἂν τὴν ἀρχαίην γνώμην, οὐκ ἐὼν με στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἢ μετέστης ἄν; φέρε μοι τοῦτο ἀτρεκέως εἰπέ.” Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων· “ὦ βασιλεῦ, ὄψις μὲν ἡ ἐπιφανεῖσα τοῦ οὐείρου, ὥς βουλόμεθα ἀμφοτέροι, τελευτήσῃς. ἐγὼ δ’ ἔτι καὶ ἐς τόδε δείματός εἰμι ὑπόπλεος, οὐδ’ ἐντὸς ἐμῶντοῦ, ἄλλα τε πολλὰ ἐπιλεγόμενος, καὶ δὴ καὶ ὀρέων τοι δύο τὰ μέγιστα πάντων ἑόντα πολεμιώτατα.” 48. Ξέρξης δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείβετο τοῖσδε·

“Δαιμόνιε ἀνδρῶν, κοῖα ταῦτα λέγεις εἶναι δύο μοι πολεμιώτατα; κότερά τοι ὁ πεζὸς μεμπτὸς κατὰ τὸ πληθὸς ἐστὶ, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα φαίνεται πολλαπλήσιον ἔσεσθαι τοῦ ἡμετέρου; ἢ τὸ ναυτικὸν τὸ ἡμέτερον λείψεσθαι τοῦ ἐκείνων; ἢ καὶ συναμφότερα ταῦτα; εἰ γάρ τοι ταύτῃ ἐνδεέστερα φαίνεται εἶναι τὰ ἡμέτερα πρήγματα, στρατοῦ ἂν ἄλλου τις τὴν ταχίστην ἄγερσιν ποιῶτο.” 49. Ὁ δ’ ἀμείβετο λέγων· “ὦ βασιλεῦ, οὔτε

στρατὸν τοῦτον, ὅστις γε σύρεσιν ἔχοι, μέμφοιτ’ ἂν, οὔτε τῶν νεῶν τὸ πληθὸς (1). ἢν τε πλεῦνας συλλέξης, τὰ δύο τοι, τὰ λέγω, πολλῶ ἔτι πολεμιώτερα γίνεται. τὰ δὲ δύο ταῦτα ἔστι γῆ τε καὶ θάλασσα. οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης ἐστὶ λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμόθι, ὥς ἐγὼ εἰκάζω, ὅστις ἐγειρομένου χειμῶνος δεξάμενός σευ τοῦτο τὸ ναυτικὸν φερέγγυος ἔσται διασῶσαι τὰς νέας. καὶ τοι οὐκ ἔνα αὐτὸν δεῖ εἶναι τὸν λιμένα, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν τὴν ἡπειρον παρ’ ἣν δὴ κομίειαι. οὐκων δὴ ἑόντων τοι λιμένων ὑποδεξίων, μάθε ὅτι αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι, καὶ οὐκ ὦνθρωποι τῶν συμφορέων. (2). Καὶ δὴ, τῶν δύο τοι τοῦ ἑτέρου εἰρημένου, τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. γῆ δὲ πολεμίῃ τῇδε τοι κατίσταται· εἰ ἐθέλοι τοι μηδὲν ἀντίξοον καταστῆναι, τοσοῦτῳ τοι γίνεται πολεμιωτέρῃ, ὅσῳ ἂν προβαίνης ἑκαστέρῳ τὸ πρόσω αἰεὶ κλεπτόμενος· εὐπρηξίης γὰρ οὐκ ἔστι ἀνθρώποισι οὐδεμίῃ πληθώρῃ. καὶ δὴ

τοι, ὥς οὐδενὸς ἐναντιευμένου, λέγω τὴν χώραν πλευνα
ἐν πλεῦνι χρόνῳ γινομένην λιμὸν τέξεσθαι. Ἀνὴρ δὲ
οὕτω ἂν εἴη ἄριστος, εἰ βουλευόμενος μὲν ἀρρώδεοι παν
ἐπιλεγόμενος πείσεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρασὺς
εἴη.” 50. Ἀμείβεται Ξέρξης τοῖσδε· “Ἀρτάβανε,
οἰκότης μὲν σύ γε τουτέων ἕκαστα διαιρέει· ἀτὰρ μήτε
πάντα φοβέο, μήτε πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεο. (1). Εἰ γὰρ δὴ
βούλοιο ἐπὶ τῷ αἰεὶ ἐπεσφερομένῳ πρήγματι τὸ πᾶν ὁμοί-
ως ἐπιλέγεσθαι, ποιήσεις ἂν οὐδαμᾶ οὐδέν· κρέσσον δὲ
πάντα θαρσέοντα ἡμῖν τῶν δεινῶν πάσχειν μάλλον, ἢ
πᾶν χρῆμα προδειμαίνοντα μηδαμᾶ μηδὲν παθεῖν. εἰ δὲ
ἐρίζων πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον μὴ τὸ βέβαιον ἀποδέξεις,
σφάλλεσθαι ὀφείλεις ἐν αὐτοῖσι ὁμοίως καὶ ὁ ὑπεναντία
τούτοισι λέξας. τοῦτο μὲν νῦν ἐπίσης ἔχει. εἰδέναι δὲ
ἄνθρωπον ἐόντα, ὅκως χρή*, τὸ βέβαιον δοκέω μὲν οὐ-
δαμῶς. τοῖσι τοίνυν βουλομένοισι ποιέειν ὥς τὸ ἐπίπαν
φιλέει γίνεσθαι τὰ κέρδεα· τοῖσι δὲ ἐπιλεγομένοισί τε
πάντα καὶ ὀκνεῦσι οὐ μάλα ἐθέλει. (2). Ὅρᾳς τὰ Περ-
σέων πρήγματα ἐς ὃ δυνάμιος προκεχώρηκε· εἰ τοίνυν
ἐκεῖνοι οἱ πρὸ ἐμεῦ γενόμενοι βασιλῆες γνώμησι ἐχρέοντο
ὁμοίησι καὶ σὺ, ἢ μὴ χρεόμενοι γνώμησι τοιαύτησι ἄλλους
συμβούλους εἶχον τοιούτους, οὐκ ἂν κοτε εἶδες αὐτὰ ἐς
τοῦτο προελθόντα· νῦν δὲ κινδύνους ἀναρρίπτέοντες ἐς
τοῦτό σφρα προηγάζοντο. μεγάλα γὰρ πρήγματα μεγά-
λοισι κινδύνοις ἐθέλει καταιρέεσθαι. Ἡμεῖς τοίνυν ὁμοι-
εῦμενοι κείνοισι ὥρην τε τοῦ ἔτεος καλλίστην πορευόμεθα,
καὶ καταστρεψάμενοι πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, ροστήσομεν
ὀπίσω, οὔτε λιμῶ ἐντυχόντες οὐδαμῶθι, οὔτε ἄλλο ἄχαρι
παθόντες οὐδέν. τοῦτο μὲν γὰρ, αὐτοὶ πολλὴν φορβὴν
φερόμενοι πορευόμεθα· τοῦτο δὲ, τῶν ἂν κου ἐπιβέωμεν
γῆν καὶ ἔθνος, τούτων τὸν σῆτον ἔξομεν· ἐπ’ ἀροτῆρας δὲ
καὶ οὐ νομάδας στρατευόμεθα ἄνδρας.” 51. Λέγει
Ἀρτάβανος μετὰ ταῦτα· “ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε ἀρρώδεειν

* ὅκως χρή Schweig.’s conject. πῶς χρή M.S.

οὐδὲν ἑᾶς πρῆγμα, σὺ δέ μευ συμβουλίην ἔνδεξαι· ἀναγκαίως γὰρ ἔχει περὶ πολλῶν πρηγμάτων πλεῦνα λόγον ἔκτείνει. Κῦρος ὁ Καμβύσεω Ἰωνίην πᾶσαν, πλὴν Ἀθηναίων, κατεστρέψατο δασμοφόρον εἶναι Πέρσῃσι. τούτους ὦν τοὺς ἄνδρας συμβουλεύω τοι μηδεμιᾷ μηχανῇ ἄγειν ἐπὶ τοὺς πατέρας· καὶ γὰρ ἄνευ τουτέων οἰοί τε εἰμὲν τῶν ἐχθρῶν κατυπέρτεροι γίνεσθαι. ἢ γάρ σφεας, ἣν ἔπωνται, δεῖ ἀδικωτάτους γίνεσθαι καταδουλουμένους τὴν μητρόπολιν, ἢ δικαιοτάτους συνελευθεροῦντας. ἀδικώτατοι μὲν νυν γινόμενοι οὐδὲν κέρδος μέγα ἡμῖν προσβάλλουσιν· δικαιοτάτοι δὲ γινόμενοι οἰοί τε δηλήσασθαι μέγਾਲως τὴν σὴν στρατιὴν γίνονται. Ἐς θυμὸν ὦν βαλεῦ καὶ τὸ παλαιὸν ἔπος, ὥς εὖ εἴρηται, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ πᾶν τέλος καταφαίνεσθαι.” 52. Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Ξέρξης· “Ἀρτάβανε, τῶν ἀπεφῆναι οὐκ ἔγνωμεν σφάλλαι κατὰ ταύτην δὴ μάλιστα, ὃς Ἰωνας φοβέαι μὴ μεταβάλωσιν τῶν ἔχουμεν γινῶμα μέγιστον, τῶν σύ τε μάρτυς γίνεαι, καὶ οἱ συστρατευσάμενοι Δαρείῳ ἄλλοι ἐπὶ Σκύθας, ὅτι ἐπὶ τούτοις ἢ πᾶσα Περσικὴ στρατιὴ ἐγένετο, διαφθεῖραι καὶ περιποιῆσαι, οἱ δὲ δικαιοσύνην καὶ πιστότητα ἐνέδωκαν, ἄχαρι δὲ οὐδέεν. πάρεξ δὲ τούτου, ἐν τῇ ἡμετέρῃ καταλιπόντας τέκνα τε καὶ γυναῖκας καὶ χρήματα οὐδ’ ἐπιλέγεσθαι χρή νεώτερόν τι ποιήσῃς. Οὕτω μὴδὲ τοῦτο φοβέο, ἀλλὰ θυμὸν ἔχων ἀγαθὸν σῶζε οἰκόν τε τὸν ἐμὸν καὶ τυραννίδα τὴν ἐμήν· σοὶ γὰρ ἐγὼ μούνῳ ἐκ πάντων σκῆπτρα τὰ ἐμὰ ἐπιτράπω.”

53. Ταῦτα εἶπας, καὶ Ἀρτάβανον ἀποστείλας ἐς Σοῦσα, δεύτερα μετεπέμψατο Ξέρξης Περσέων τοὺς δοκιμωτάτους. ἐπεὶ δὲ οἱ παρήσαν, ἔλεγέ σφι τάδε· “ὦ Πέρσαι, τῶνδ’ ἐγὼ ὑμέων χρήζων συνέλεξα, ἄνδρας τε γίνεσθαι ἀγαθοὺς, καὶ μὴ καταισχύνειν τὰ πρόσθεν ἐργασμένα Πέρσῃσι εὐόντα μέγала τε καὶ πολλοῦ ἄξια. ἀλλ’ εἰς τε ἕκαστος καὶ οἱ σύμπαντες προθυμίην ἔχουμεν· ξυνὸν γὰρ τοῦτο πᾶσι ἀγαθὸν σπεύδεται. Τῶνδε δὲ εἵνεκα προαγορεύω ἀντέχεσθαι τοῦ πολέμου ἐντεταμένως· ὥς γὰρ ἐγὼ πυν-

θάνομαι, ἐπ' ἄνδρας στρατευόμεθα ἀγαθούς· τῶν ἢν κρατήσωμεν, οὐ μή τις ἡμῖν ἄλλος στρατὸς ἀντιστῇ κοτε ἀνθρώπων. νῦν δὲ διαβαίνωμεν ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι τοῖ Περσίῃα γῆν λελόγχασι.” 54. Ταύτην μὲν τὴν

ἡμέρην παρασκευάζοντο ἐς τὴν διάβασιν. τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον τὸν ἥλιον ἐθέλοντες ιδέσθαι ἀνίσχοιτα, θυμύηματά τε παντοῖα ἐπὶ τῶν γεφυρέων καταγίζοντες, καὶ μυρσίησι στορνύντες τὴν ὁδόν. ὥς δ' ἐπανέτελλε ὁ ἥλιος, σπείζων ἐκ χρυσέης φιάλης Ξέρξης ἐς τὴν θάλασσαν εὐχετο πρὸς τὸν ἥλιον, μηδεμίην οἱ συντυχίην τοιαύτην γενέσθαι, ἢ μιν παύσει καταστρέψασθαι τὴν Εὐρώπην πρότερον ἢ ἐπὶ τέρμασι τοῖσι ἐκείνης γένηται. εὐξάμενος δὲ ἐσέρβαλε τὴν φιάλην ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ χρύσειον κρητῆρα, καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάκην καλέουσι. ταῦτα οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι, οὔτε εἰ τῷ ἡλίῳ ἀνατιθεὶς κατῆκε ἐς τὸ πέλαγος, οὔτε εἰ μετεμέλησέ οἱ τὸν Ἑλλήσποντον μαστιγώσαιντι, καὶ ἀντὶ τουτέων τὴν θάλασσαν ἐδωρέετο. 55. Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποιήτο, διέβαινον

κατὰ μὲν τὴν ἑτέραν τῶν γεφυρέων τὴν πρὸς τοῦ Πόντου ὁ πεζὸς τε καὶ ἡ ἵππος ἅπασα· κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ Αἰγαῖον, τὰ ὑποζύγια καὶ ἡ θεραπῆή. ἡγέοντο δὲ πρῶτα μὲν οἱ μῦριοι Πέρσαι ἐστεφανωμένοι πάντες· μετὰ δὲ τούτους, ὁ σύμμικτος στρατὸς παντοίων ἐθνέων. ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην οὗτοι. τῇ δὲ ὑστεραίῃ, πρῶτοι μὲν οἱ τε ἵππῳται καὶ οἱ τὰς λόγχας κάτω τρέποντες· ἐστεφάνωντο δὲ καὶ οὗτοι· μετὰ δὲ, οἱ τε ἵπποι οἱ ἱροί, καὶ τὸ ἄρμα τὸ ἱρόν· ἐπὶ δὲ, αὐτὸς τε Ξέρξης καὶ οἱ αἰχμοφόροι, καὶ οἱ ἱππῳταὶ οἱ χίλιοι. ἐπὶ δὲ τούτοισι, ὁ ἄλλος στρατὸς· καὶ αἱ νῆες ἅμα ἀνίγοντο ἐς τὴν ἀπειραντίον. ἤδη δὲ ἤκουσα καὶ ὑστατον διαβῆναι βασιλῆα πάντων. 56. Ξέρξης δὲ ἐπεὶ τε διέβη ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐθηεῖτο τὸν στρατὸν ὑπὸ μαστίγων διαβαίνοντα. διέβη δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσι καὶ ἐν ἑπτὰ εὐφρόνῃσι ἐλινύσας οὐδένα χρόνον Ἑθιαῦτα λέγεται, Ξέρξεω ἤδη διαβεβηκότος τὸν Ἑλλήσποντον, ἄνδρα εἰπεῖν Ἑλλησπόντιον. “ὦ Ζεῦ, τί δὴ

ἀνδρὶ εἰδόμενος Πέρση, καὶ οὖνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρζεα θέμενος, ἀνάστατον τὴν Ἑλλάδα ἐθέλεις ποιῆσαι ἄγων πάντας αἰθρώπους; καὶ γὰρ ἄνευ τουτέων ἐξῆν τοι ποιέειν ταῦτα."

57. Ὡς δὲ διέβησαν πάντες, ἐς ὁδὸν ὠρμημένοισι τέρας σφι ἐφάνη μέγα, τὸ Ξέρξης ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσατο καὶ περ εὐσύμβλητον ἑόν· ἵππος γὰρ ἔτεκε λαγόν. εὐσύμβλητον ὦν τῇδε ἐγένετο, ὅτι ἔμελλε μὲν ἐλᾶν στρατιὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης ἀγανρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, ὀπίσω δὲ περὶ ἑωυτοῦ τρέχων ἦξιεν ἐς τὸν αὐτὸν χώρον. Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον αὐτῷ τέρας ἑόντι ἐν Σάρδισι· ἡμίονος γὰρ ἔτεκε ἡμίονον διζὰ ἔχονσαν αἰδοῖα, τὰ μὲν ἔρσειος, τὰ δὲ θηλέης· κατύπερθε δὲ ἦν τὰ τοῦ ἔρσειος.

58. Τῶν ἀμφοτέρων λόγον οὐδένα ποιησάμενος τὸ πρόσω ἐπορεύετο· σὺν δέ οἱ ὁ πεζὺς στρατός. ὁ δὲ ναυτικούς ἔξω τὸν Ἑλλήσποντον πλέων παρὰ γῆν ἐκομίζετο, τὰ ἔμπαλιν πρήσσωι τοῦ πεζοῦ. ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἐσπέρην ἔπλεε ἐπὶ Σαρπηδονίης ἄκρης τὴν ἀπίξιν ποιεύμενος, ἐς τὴν αὐτῷ προείρητο ἀπικομένῳ περιμένειν· ὁ δὲ κατ' ἡπειρον στρατος πρὸς ἡῷ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐποιέετο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Χερσσιονήσου, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχων τὸν Ἑλλης τάφον τῆς Ἀθάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ Καρδίην πόλιν. διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος, τῇ οὖνομα τυγχάνει ἐὼν Ἀγορῇ, ἐνθεῦτεν δὲ κάμπτων τὸν κόλπον τὸν Μέλανα καλεόμενον, καὶ Μέλανα ποταμὸν οὐκ ἀντισχόντα τότε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέεθρον ἄλλ' ἐπιλιπόντα, τοῦτον τὸν ποταμὸν διαβάς, ἐπ' οὗ καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, ἥτις πρὸς ἐσπέρην, Αἰνόν τε πόλιν Αἰολίδα καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεξίων, ἐς ὃ ἀπῆκετο ἐς Δορίσκον.

59. Ὁ δὲ Δορίσκος ἔστι τῆς Θρηίκης αἰγιαλός τε καὶ πεδίον μέγα· διὰ δὲ αὐτοῦ ῥεεῖ ποταμὸς μέγας Ἐβρος. ἐν τῷ τεῖχος τε ἐδέδμητο βασιλῆϊον, τοῦτο τὸ δὴ Δορίσκος κέκληται, καὶ Περσέων φρουρὴ ἐν αὐτῷ κατεστήκεε ὑπὸ Δαρείου ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεὶ τε ἐπὶ Σκύθας ἐστρατεύετο. Ἐδοξε ὦν τῷ Ξέρξῃ ὁ χώρος εἶναι ἐπιτήδευς ἐνδιατάξαι τε καὶ

ἐξαριθμῆσαι τὸν στρατόν· καὶ ἐποίεε ταῦτα. τὰς μὲν δὴ νέας τὰς πάσας ἀπικομένας ἐς Δορίσκον οἱ ναύαρχοι κελεύσαντος Ξέρξεω ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν προσεχέα Δορίσκῳ ἐκόμισαν, ἐν τῷ Σάλλῃ τε Σαμοθρηϊκίῃ πεπόλισται πόλις καὶ Ζώνῃ· τελευταία δὲ αὐτοῦ Σέρβρειον ἄκρη ὀνομαστή· ὁ δὲ χῶρος οὗτος τὸ παλαιὸν ἦν Κικόνων. ἐς τοῦτον τὸν αἰγιαλὸν κατασχόντες τὰς νέας ἀνέψυχον ἀνελκύσαντες. ὁ δὲ ἐν τῷ Δορίσκῳ τοῦτον τὸν χρόνον τῆς στρατιῆς ἀριθμὸν ἐποιέετο. 60. Ὅσον μὲν νυν ἕκαστοι παρείχον πληθὸς ἐς ἀριθμὸν, οὐκ ἔχω εἶπαι τὸ ἀτρεκές· οὐ γὰρ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων· σύμπαντος δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πεζοῦ τὸ πληθὸς ἐφάνη ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες. Ἐξηρίθησαν δὲ τόνδε τὸν τρόπον. συναγαγόντες ἐς ἓνα χῶρον μυριάδα ἀνθρώπων, καὶ συνάξαντες ταύτην ὡς μάλιστα εἶχον, περιέγραψαν ἕξωθεν κύκλον· περιγράψαντες δὲ, καὶ ἀπέντες τοὺς μυρίους, αἵμασιην περιέβαλον κατὰ τὸν κύκλον ὕψος ἀνήκουσαν ἀνδρὶ ἐς τὸν ὀμφαλόν. ταύτην δὲ ποιήσαντες ἄλλους ἐσεβίβαζον ἐς τὸ περιοικοδομημένον· μέχρις οὗ πάντας τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐξηρίθησαν. ἀριθμήσαντες δὲ κατὰ ἔθνεα διέτασσον.

61. Οἱ δὲ στρατευόμενοι οἷδε ἔσαν. Πέρσαι μὲν ὧδε ἐσκευασμένοι. περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον τιάρας καλεομένους, πῖλους ἀπαγέας· περὶ δὲ τὸ σῶμα, κιθῶνας χειριδωτοὺς ποικίλους, λεπίδος σιδηρέης ὅψιν ἰχθυοειδέος· περὶ δὲ τὰ σκέλεα, ἀναξυρίδας· ἀντὶ δὲ ἀσπίδων, γέρρα. ὑπὸ δὲ, φαρετρεῶνες ἐκρέμαντο· αἰχμὰς δὲ βραχέας ἔχον, τόξα δὲ μεγάλα, οἷστοὺς δὲ καλαμίνας· πρὸς δὲ, ἐγχειρίδια παρὰ τὸν δεξιὸν μηρὸν παραιωρέμενα ἐκ τῆς ζώνης. καὶ ἄρχοντα παρείχοντο Ὀτάνεα, τὸν Ἀμήστριος πατέρα, τῆς Ξέρξεω γυναικός. Ἐκαλέοντο δὲ πάλαι ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων Κηφῆνες, ὑπὸ μέντοι σφέων αὐτέων καὶ τῶν περιόικων, Ἀρταῖοι. ἐπεὶ δὲ Περσεὺς ὁ Δανάης τε καὶ Διὸς ἀπίκετο παρὰ Κηφέα τὸν Βήλου, καὶ ἔσχε αὐτοῦ τὴν θυγατέρα Ἀνδρομέδην, γίνεται αὐτῷ πάϊς τῷ οὐνομα ἔθετο Πέρσην. τοῦτον δὲ αὐτοῦ καταλείπει· ἐγγύχανε

γὰρ ἅπαις ἔων ὁ Κηφεὺς ἔρσηνος γόνου. ἐπὶ τούτου δὲ τὴν ἐπωνυμίην ἔσχον. 62. Μῆδοι δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην ἐσταλμένοι ἐστρατεύοντο· Μηδικὴ γὰρ αὕτη ἡ σκευὴ ἐστι, καὶ οὐ Περσική. οἱ δὲ Μῆδοι ἄρχοντα μὲν παρείχοντο Τιγράνην, ἄνδρα Ἀχαιμενίδην. ἐκαλέοντο δὲ πάλαι πρὸς πάντων Ἄριοι· ἀπικομένης δὲ Μηδείης τῆς Κολχίδος ἐξ Ἀθηνέων ἐς τοὺς Ἀρίους τούτους, μετέβαλον καὶ οὗτοι τὸ οὔνομα. αὐτοὶ δὲ περὶ σφέων ὧδε λέγουσι Μῆδοι. Κίσσιοι δὲ στρατευόμενοι τὰ μὲν ἄλλα κατὰ περ Πέρσαι ἐσκενάδατο, ἀντὶ δὲ τῶν πύλων μιτρηφόροι ἔσαν. Κισσίων δὲ ἦρχε Ἀνάφης ὁ Ὀτάνεω. Ὑρκάνιοι δὲ κατὰ περ Πέρσαι ἐσεσάχατο ἡγεμόνα παρεχόμενοι Μεγάπανον τὸν Βαβυλῶνος ὕστερον τουτέων ἐπιτροπεύσαντα. 63. Ἀσσύριοι δὲ στρατευόμενοι περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον χάλκεά τε κράνεια καὶ πεπλεγμένα τρόπον τινὰ βάρβαρον οὐκ εὐαπήγητον· ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς καὶ ἐγχειρίδια παραπλήσια τῇσι Αἰγυπτίῃσι εἶχον· πρὸς δὲ, ῥόπαλα ξύλων τετυλωμένα σιδήρῳ, καὶ λινέους θώρηκας. οὗτοι δὲ ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύριοι, ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν. τουτέων δὲ μεταξὺ, Χαλδαῖοι. ἦρχε δὲ σφεων Ὀτάσπης ὁ Ἀρταχαίου. 64. Βάκτριοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἀγχότατα τῶν Μηδικῶν ἔχοντες ἐστρατεύοντο, τόξα δὲ καλάμινα ἐπιχώρια, καὶ αἰχμὰς βραχείας. Σάκαι δὲ οἱ Σκύθαι περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυρβάσις ἐς ὃξὺ ἀπιγμένας ὀρθὰς εἶχον πεπηγυίας, ἀναξυρίδας δὲ ἐνδεδύκεσαν· τόξα δὲ ἐπιχώρια, καὶ ἐγχειρίδια, πρὸς δὲ καὶ ἀξίνας σαγάρεις εἶχον. τούτους δὲ εὐντας Σκύθας Ἀμυργίους, Σάκας ἐκάλεον· οἱ γὰρ Πέρσαι πάντας τοὺς Σκύθας καλέουσι Σάκας. Βακτρίων δὲ καὶ Σακέων ἦρχε Ὑστάσπης, ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης τῆς Κύρου. 65. Ἰνδοὶ δὲ εἴματα μὲν ἐνδεδυκότες ἀπὸ ξύλων πεποιημένα, τόξα δὲ καλάμινα εἶχον, καὶ ὀϊστοὺς καλαμίους· ἐπὶ δὲ, σιδήρον ἦν. ἐσταλμένοι μὲν δὴ ἔσαν οὕτω Ἰνδοί· προσετετάχατο δὲ συστρατεύόμενοι Φαρναζάθρη τῷ Ἀρταβάτew. 66. Ἄριοι δὲ τόξοισι μὲν ἐσκευασμένοι ἔσαν

Μηδικαῖσι, τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Βάκτριοι. Ἀρίων δὲ ἦρχε Σισάμνης ὁ Ὑδάρνεος. Πάρθοι δὲ, καὶ Χορασμιοί, καὶ Σογδοὶ τε καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδίκαι, τὴν αὐτὴν σκευὴν ἔχοντες τὴν καὶ Βάκτριοι, ἐστρατεύοντο. τουτέων δὲ ἦρχον οἷδε. Πάρθων μὲν καὶ Χορασμίων, Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκεω· Σογδῶν δὲ, Ἀζάνης ὁ Ἀρταίου· Γανδαρίων δὲ καὶ Δαδικέων, Ἀρτύφιος ὁ Ἀρταβάνου. Κάσπιοι δὲ σισύρνας τε ἐνδεδυκότες, καὶ τόξα ἐπιχώρια καλάμινα ἔχοντες καὶ ἀκινάκεις, ἐστρατεύοντο. οὗτοι μὲν οὕτω ἐσκευάδατο ἡγεμόνα παρεχόμενοι Ἀριόμαρδον τὸν Ἀρτυφίου ἀδελφεόν. Σαραγγαί δὲ εἴματα μὲν βεβαμμένα ἐνέπρεπον ἔχοντες· πέδιλα δὲ ἐς γόνυ ἀνατείνοντα εἶχον, τόξα δὲ καὶ αἰχμὰς Μηδικάς. Σαραγγέων δὲ ἦρχε Φερενδάτης ὁ Μεγαβάζου. Πάκτυες δὲ σισυρνοφόροι τε ἔσαν, καὶ τόξα ἐπιχώρια εἶχον καὶ ἐγχειρίδια. Πάκτυες δὲ ἄρχοντα παρείχοντο Ἀρτύντην τὸν Ἰθαμάτρεω.

68. Οὗτιοι δὲ καὶ Μύκοι τε καὶ Παρικάνιοι ἐσκευασμένοι ἔσαν κατὰ περ Πάκτυες. τουτέων δὲ ἦρχον οἷδε. Οὐτίων μὲν καὶ Μύκων, Ἀρσαμένης ὁ Δαρείου· Παρικανίων δὲ, Σιρομίτρης ὁ Οἰοβάζου.

69. Ἀράβιοι δὲ ζειρὺς ὑπεζωσμένοι ἔσαν· τόξα δὲ παλίντονα εἶχον πρὸς δεξιὰ, μακρά. Αἰθίοπες δὲ παρδαλέας τε καὶ λεοντέας ἐναμμένοι, τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοῖβικος σπάθης πεποιημένα μακρά, τετραπηχέων οὐκ ἐλάσσω· ἐπὶ δὲ, καλαμίτους οἷστοὺς μικροὺς· αἰτὶ δὲ σιδήρου ἐπὴν λίθος ὀξὺς πεποιημένος, τῷ καὶ τὰς σφρηγίδας γλύφουσι. πρὸς δὲ, αἰχμὰς εἶχον· ἐπὶ δὲ, κέρας ἰορκάδος ἐπὴν ὀξὺ πεποιημένον τρόπον λόγχης· εἶχον δὲ καὶ ῥόπαλα τυλωτά. τοῦ δὲ σώματος τὸ μὲν ἡμισυ ἐξηλείφοντο γύψῳ ἰόντες ἐς μάχην, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ μιλτῷ. Ἀραβίων δὲ καὶ Αἰθιόπων τῶν ὑπὲρ Αἰγύπτου οἰκημένων ἦρχε Ἀρσάμης ὁ Δαρείου καὶ Ἀρτυστῶνης τῆς Κύρου θυγατρὸς· τὴν μάλιστα στέρξας τῶν γυναικῶν Δαρεῖος εἰκὼ χρυσέην σφυρήλατον ἐποίησατο. τῶν μὲν δὴ ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθιόπων καὶ Ἀραβίων ἦρχε Ἀρσάμης.

70. Οἱ δὲ ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέων Αἰθίοπες,

(διξοὶ γὰρ δὴ ἐστρατεύοντο,) προσετετάχατο τοῖσι Ἰνδοῖσι, διαλλάσσοιτες εἶδος μὲν οὐδὲν τοῖσι ἑτέροισι, φωνὴν δὲ καὶ τρίχωμα μῦνον. οἱ μὲν γὰρ ἀπ' ἡλίου Αἰθίοπες ἰθύτριχες εἰσι· οἱ δὲ ἐκ τῆς Λιβύης οὐλότατον τρίχωμα ἔχουσι πάντων ἀνθρώπων. οὗτοι δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας Αἰθίοπες τὰ μὲν πλέω κατὰ περ Ἰνδοὶ ἐσεσάχατο, προμετωπίδια δὲ ἵππων εἶχον ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι, σὺν τε τοῖσι ὥσὶ ἐκδεδαρμένα καὶ τῇ λοφιῇ· καὶ ἀντὶ μὲν λόφου ἢ λοφιῇ κατέχρα· τὰ δὲ ὦτα τῶν ἵππων ὀρθὰ πεπηγότα εἶχον· προβλήματα δὲ ἀντ' ἀσπίδων ἐποιεῦντο γεράνων δοράς. 71. Λίβυες δὲ σκευὴν μὲν σκυτίνην ἥϊσαν ἔχοντες, ἀκοντίοισι δὲ ἐπικαύτοισι χρεώμενοι. ἄρχοντα δὲ παρείχοντο Μασσάγην τὸν Ὀαρίζου. 72. Παφλαγόνες δὲ ἐστρατεύοντο, ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἔχοντες κράνεα πεπλεγμένα, ἀσπίδας δὲ σμικράς, αἰχμὰς δὲ οὐ μεγάλας· πρὸς δὲ, ἀκόντια καὶ ἐγχειρίδια· περὶ δὲ τοὺς πόδας, πέδιλα ἐπιχώρια ἐς μέσσην κνήμην ἀνατείνοντα. Λίγυες δὲ καὶ Ματιηνοὶ, καὶ Μαριανδουνοὶ τε καὶ Σύροι, τὴν αὐτὴν ἔχοντες Παφλαγόσι, ἐστρατεύοντο. οἱ δὲ Σύροι οὗτοι ὑπὸ Περσέων Καππαδόκαι καλέονται. Παφλαγόνων μὲν νυν καὶ Ματιηνῶν Δῶτος ὁ Μεγασίδρου ἦρχε· Μαριανδυνῶν δὲ καὶ Λιγύων, καὶ Σύρων, Γωβρύης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀρτυστῶνης. 73. Φρύγες δὲ ἀγχοτάτῳ τῆς Παφλαγονικῆς σκευὴν εἶχον ὀλίγον παραλλάσσοιτες. οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, ἐκαλέοντο Βρίγες χρόνον ὅσον Εὐρωπῇϊοι ἔοντες σύνοικοι ἔσαν Μακεδόσι· μεταβάντες δὲ ἐς τὴν Ἀσίην ἅμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ οὐνομα μετέβαλον ἐς Φρύγας. Ἀρμένιοι δὲ κατὰ περ Φρύγες ἐσεσάχατο, ἔοντες Φρυγῶν ἄποικοι. τουτέων συναμφοτέρων ἦρχε Ἀρτόχμης Δαρείου ἔχων θυγατέρα. 74. Λυδοὶ δὲ ἀγχοτάτῳ τῶν Ἑλληνικῶν εἶχον ὅπλα. οἱ δὲ Λυδοὶ Μηΐονες ἐκαλεῦντο τὸ πάλαι· ἐπὶ δὲ Λυδοῦ τοῦ Ἄγυος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην μεταβαλόντες τὸ οὐνομα. Μυσοὶ δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον κράνεα ἐπιχώρια, ἀσπίδας δὲ σμικράς· ἀκοντίοισι. δὲ ἐχρέωντο ἐπικαύτοισι. οὗτοι δὲ εἰσι Λυδῶν ἄποικοι· ἀπ' Οὐλύμπου

δὲ οὐρεὸς καλέονται Οὐλυμπιηνοί. Λυδῶν δὲ καὶ Μυσῶν ἦρχε Ἀρταφέρνης ὁ Ἀρταφέρνης, ὃς ἐς Μαραθῶνα ἐσέβαλε ἄμα Δάτι. 75. Θρήϊκες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἄλωπεκέας ἔχοντες ἐστρατεύοντο, περὶ δὲ τὸ σῶμα, κιθῶνας· ἐπὶ δὲ, ζειρὰς περιβεβλημένοι ποικίλας· περὶ δὲ τοὺς πόδας τε καὶ τὰς κνήμας, πεδίλα νεβρῶν· πρὸς δὲ, ἀκόντια τε καὶ πέλτας καὶ ἐγχειρίδια σμικρά. οὗτοι δὲ διαβάντες μὲν ἐς τὴν Ἀσίην ἐκλήθησαν Βιθυνοί. τὸ δὲ πρότερον ἐκαλέοντο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, Στρυμόνιοι, οἰκόντες ἐπὶ Στρυμόνι· ἔξαναστῆναι δὲ φασὶ ἐξ ἡθέων ὑπὸ Τευκρῶν τε καὶ Μυσῶν. Θρηίκων δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἦρχε Βασσάκης ὁ Ἀρταβάνου. 76. . . . ἀσπίδας δὲ ὠμοβοΐνας εἶχον σμικρὰς, καὶ προβόλους δύο λυκοεργέας ἕκαστος εἶχε· ἐπὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χάλκεα· πρὸς δὲ τοῖσι κράνεσι, ὧτά τε καὶ κέρα προσῆν βοὸς χάλκεα· ἐπῆσαν δὲ καὶ λόφοι· τὰς δὲ κνήμας ῥάκεσι φοινικέοισι κατειλίχατο. ἐν τούτοισι τοῖσι ἀνδράσι Ἀρεὸς ἐστὶ χρηστήριον. 77. Καβηλέες δὲ οἱ Μηϊῶνες, Λασόνιοι δὲ καλούμενοι, τὴν αὐτὴν Κίλιξι εἶχον σκευήν· τὴν ἐγὼ, ἐπεὰν κατὰ τὴν Κιλικῶν τάξιν διεξιὼν γένωμαι, τότε σημανέω. Μιλύαι δὲ αἰχμὰς τε βραχεάς εἶχον, καὶ εἴματα ἐνεπεπορπέατο. εἶχον δὲ αὐτέων τόξα μετεξέτεροι Λύκιοι· περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι ἐκ διφθερέων πεποιημένας κυνέας· τουτέων πάντων ἦρχε Βάδρης ὁ Ὑστάνεος. 78. Μόσχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας ξυλίνας εἶχον, ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς σμικράς· λόγχαι δὲ ἐπῆσαν μεγάλαι. Τιβαρηνοὶ δὲ, καὶ Μάκρωνες, καὶ Μοσύνοικοι, κατὰ περ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο. τούτους δὲ συνέτασσαν ἄρχοντες οἷδε· Μόσχους μὲν καὶ Τιβαρηνοὺς, Ἀριόμαρδος ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ Πάρμυος τῆς Σμέρδιος τοῦ Κύρου· Μάκρωνας δὲ καὶ Μοσυνοίκους, Ἀρταύκτης ὁ Χεράσμιος, ὃς Σηστὸν τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐπετρόπευε. 79. Μᾶρες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια πλεκτὰ εἶχον, ἀσπίδας δὲ δερματίνας σμικρὰς, καὶ ἀκόντια. Κόλχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ξύλινα, ἀσπίδας

δὲ ὠμοβοίνας σμικρὰς, αἰχμὰς τε βραχέας· προς δὲ, καὶ μαχαίρας εἶχον. Μαρῶν δὲ καὶ Κόλχων ἦρχε Φαρανδάτης ὁ Τεάσπιος. Ἀλαρόδιοι δὲ καὶ Σάσπειρες κατὰ περ Κόλχοι ὀπλισμένοι ἐστρατεύοντο. τουτέων δὲ Μασίστιος ὁ Σιρομίτρεω ἦρχε. 80. Τὰ δὲ νησιωτικὰ ἔθνεα τὰ ἐκ

τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἐπόμενα, νήσων δὲ ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπástους καλεομένους κατοικίζει βασιλεὺς, ἀγχοτάτω τῶν Μηδικῶν εἶχον ἐσθῆτά τε καὶ ὄπλα. τουτέων δὲ τῶν νησιωτέων ἦρχε Μαρδόντης ὁ Βαγαίου, ὃς ἐν Μυκάλῃ στρατηγέων δευτέρῳ ἔτει τουτέων ἐτελεύτησε ἐν τῇ μάχῃ.

81. Ταῦτα ἦν τὰ κατ' ἡπειρον στρατευομένα τε ἔθνεα, καὶ τεταγμένα ἐς τὸ πεζόν. τούτου ὦν τοῦ στρατοῦ ἦρχον οὗτοι οἵπερ εἰρέαται· καὶ οἱ διατάξαντες καὶ ἐξαριθμήσαντες οὗτοι ἔσαν, καὶ χιλιάρχας τε καὶ μυριάρχας ἀποδέξαντες· ἑκατοντάρχας δὲ καὶ δεκάρχας οἱ μυριάρχαι. τελέων δὲ καὶ ἐθνέων ἔσαν ἄλλοι σημάντορες· ἔσαν μὲν δὴ οὗτοι, οἵπερ εἰρέαται, ἄρχοντες. 82. Ἐστρατήγεον

δὲ τουτέων τε καὶ τοῦ σύμπαντος στρατοῦ τοῦ πεζοῦ, Μαρδονίος τε ὁ Γωβρύεω, καὶ Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου τοῦ γνώμην θεμένου μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ Σμερδομένης ὁ Ὀτάνεω· (Δαρείου ἀμφότεροι οὗτοι ἀδελφεῶν παῖδες, Ξέρξῃ δὲ ἐγίνοντο ἀνεψιοί·) καὶ Μασίστης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης παῖς, καὶ Γέργις ὁ Ἀρίζου, καὶ Μεγάβυζος ὁ Ζωπύρου. 83. Οὗτοι ἔσαν

στρατηγοὶ τοῦ σύμπαντος στρατοῦ πεζοῦ, χωρὶς τῶν μυρίων. τῶν δὲ μυρίων τουτέων Περσέων τῶν ἀπολελεγμένων ἐστρατήγεε μὲν Ὑδάρνης ὁ Ὑδάρνεος. ἐκαλέοντο δὲ Ἀθάνατοι οἱ Πέρσαι οὗτοι ἐπὶ τοῦδε. εἴ τις αὐτέων ἐξέλιπε τὸν ἀριθμὸν, ἢ θανάτῳ βιηθεὶς ἢ νόσῳ, ἄλλος ἀνὴρ ἀραίρητο· καὶ ἐγίνοντο οὐδαμὰ οὔτε πλεῦνες μυρίων, οὔτε ἐλάσσονες. Κόσμον δὲ πλεῖστον παρείχοντο διὰ πάντων Πέρσαι, καὶ αὐτοὶ ἄριστοι ἔσαν. σκευὴν μὲν τιαυτην εἶχον ἥπερ εἴρηται· χωρὶς δὲ, χρυσόν τε πολλὸν καὶ ἄφθονον ἔχοντες ἐνέπρεπον. ἄρμαμάζας τε ἅμα ἤγοντο, ἐν δὲ παλλακὰς, καὶ θεραπῆϊν πολλήν τε καὶ εὖ ἔσκεν-

ασμένην. σῖτα δέ σφι, χωρὶς τῶν ἄλλων στρατιωτέων, κάμηλοί τε καὶ ὑποζύγια ἦγον.

84. Ἰππεύει δὲ ταῦτα τὰ ἔθνεα* πλὴν οὐ πάντα παρείχετο ἵππον, ἀλλὰ τοσάδε μῦνα. Πέρσαι μὲν τὴν αὐτὴν ἐσκευασμένοι καὶ ὁ πεζὸς αὐτέων* πλὴν ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι εἶχον μετεξέτεροι αὐτέων καὶ χάλκεα καὶ σιδήρεα ἐξεληλαμένα ποιήματα.

85. Εἰσὶ δέ τινες νομάδες ἄνθρωποι Σαγάρτιοι καλεόμενοι, ἔθνος μὲν Περσικὸν καὶ φωνῇ, σκευὴν δὲ μεταξὺ ἔχουσι πεποιημένην τῆς τε Περσικῆς καὶ τῆς Πακτυϊκῆς* οἱ παρείχοντο μὲν ἵππον ὀκτακισχιλίην, ὅπλα δὲ οὐ νομίζουσι ἔχειν οὔτε χάλκεα, οὔτε σιδήρεα, ἔξω ἐγχειριδίων. χρέωνται δὲ σειρήσι πεπλεγμένησι ἐξ ἱμάντων* ταύτησι πίσυνοι ἔρχονται ἐς πόλεμον. ἡ δὲ μάχη τουτέων τῶν ἀνδρῶν ἦδε* ἐπεὰν συμμίσγωσι τοῖσι πολεμίοισι, βάλλουσι τὰς σειρὰς ἐπ' ἄκρῳ βρόχους ἐχούσας. ὅτεν δ' ἂν τύχη, ἦν τε ἵππου, ἦν τε ἀνθρώπου, ἐπ' ἐωυτὸν ἔλκει* οἱ δὲ ἐν ἔρκεσι ἐμπαλασσόμενοι διαφθείρονται. τουτέων μὲν αὕτη ἡ μάχη* καὶ ἐπετετάχατο ἐς τοὺς Πέρσας.

86. Μῆδοι δὲ τὴν περ ἐν τῷ πεζῷ εἶχον σκευὴν* καὶ Κίσσιοι ὡσαύτως. Ἰνδοὶ δὲ σκευὴ μὲν ἐσεσάχατο τῇ αὐτῇ καὶ ἐν τῷ πεζῷ, ἤλαυνον δὲ κέλητας καὶ ἄρματα* ὑπὸ δὲ τοῖσι ἄρμασι ὑπῆσαν ἵπποι καὶ ὄνοι ἄγριοι. Βάκτριοι δὲ ἐσκευάδατο ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ πεζῷ, καὶ Κάσπιοι ὁμοίως. Δίβυες δὲ καὶ αὐτοὶ κατὰ περ ἐν τῷ πεζῷ* ἤλαυνον δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἄρματα. ὥς δ' αὕτως Κάσπειροι* καὶ Παρικάνιοι ἐσεσάχατο ὁμοίως καὶ ἐν τῷ πεζῷ. Ἀράβιοι δὲ σκευὴν μὲν εἶχον τὴν αὐτὴν ἣν καὶ ἐν τῷ πεζῷ* ἤλαυνον δὲ πάντες καμήλους ταχυτῆτα οὐ λειπομένας ἵππων. 87. Ταῦτα τὰ ἔθνεα μῦνα ἵππευεν. ἀριθμὸς δὲ τῆς ἵππου ἐγένετο ὀκτῶ μυριάδες, πάρεξ τῶν καμήλων καὶ τῶν ἀρμάτων. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι ἱππῆες ἐτετάχατο κατὰ τέλεα* Ἀράβιοι δὲ ἔσχατοι ἐπετετάχατο. ἅτε γὰρ τῶν ἵππων οὔτι ἀνεχομένων τὰς καμήλους, ὅστεροι ἐτετάχατο, ἵνα μὴ φοβέοιτο τὸ ἱππικόν.

88. Ἰπ-

* κάσπειροι a conject., the MSS. having κίσπιοι as in 67.

παρχοι δὲ ἔσαν Ἀρμαμίθρης τε καὶ Τίθαιος, Δάτιος παῖδες. ὁ δὲ τρίτος σφι συνίππαρχος Φαρνούχης καταλέλειπτο ἐν Σαρδίσι νοσέων. ὥς γὰρ ὀρμέωντο ἐκ Σαρδίων, ἐπὶ συμφορὴν ἐνέπεσε ἀνεθέλητον. ἐλαύνοντι γάρ οἱ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου ὑπέδραμε κύων· καὶ ὁ ἵππος οὐ προῖδὼν ἐφοβήθη τε καὶ στὰς ὀρθὸς ἀπεσείστατο τὸν Φαρνούχεα. πεσὼν δὲ αἷμα τε ἤμεε, καὶ ἐς φθίσιν περιῆλθε ἡ νοῦσος. τὸν δὲ ἵππον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐποίησαν οἱ οἰκέται ὥς ἐκέλευε· ἐς τὸν χώρον ἐν τῷ περ κατέβαλε τὸν δεσπότεα ἀπαγαγόντες, ἐν τοῖσι γούνασι ἀπέταμον τὰ σκέλεα. Φαρνούχης μὲν οὕτω παρελύθη τῆς ἡγεμονίης.

89. Τῶν δὲ τριηρέων ἀριθμὸς μὲν ἐγένετο ἑπτὰ καὶ διηκόσιαι καὶ χίλιαι· παρείχοντο δὲ αὐτὰς οἶδε. Φοίνικες μὲν σὺν Συρίοισι τοῖσι ἐν τῇ Παλαιστίνῃ τριηκοσίας, ὧδε ἐσκευασμένοι. περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας εἶχον ἀγχοτάτῳ πέποιημένας τρόπον τὸν Ἑλληνικόν, ἐνδεδυκότες δὲ θώρηκας λινέους· ἀσπίδας δὲ ἴτους οὐκ ἐχούσας εἶχον, καὶ ἀκόντια. οὗτοι δὲ οἱ Φοίνικες τὸ παλαιὸν οἶκεον, ὥς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· ἐνθεῦτεν δὲ ὑπερβάντες τῆς Συρίας οἰκέουσι τὰ παρὰ θάλασσαν. τῆς δὲ Συρίας τοῦτο τὸ χωρίον καὶ τὸ μέχρι Αἰγύπτου πᾶν Παλαιστίνῃ καλέεται. Αἰγύπτιοι δὲ νέας παρείχοντο διηκοσίας. οὗτοι δὲ εἶχον περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κρῖνεα χηλεντὰ, ἀσπίδας δὲ κοίλας τὰς ἴτους μεγάλας ἐχούσας, καὶ δόρατά τε ναύμαχα, καὶ τύκους μεγάλους. τὸ δὲ πλῆθος αὐτέων θωρηκοφόροι ἔσαν, μαχαίρας δὲ μεγάλας εἶχον. οὗτοι μὲν οὕτω ἐσταλάδατο.

90. Κύπριοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἐσκευασμένοι ὧδε. τὰς μὲν κεφαλὰς εἰλίχατο μίτρῃσι οἱ βασιλεῖς αὐτέων· οἱ δὲ ἄλλοι εἶχον κιθῶνας· τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Ἑλλήνες. Τουτέων δὲ τοσάδε ἔθνεά ἐστι· οἱ μὲν ἀπὸ Σαλαμῖνος καὶ Ἀθηνέων· οἱ δὲ ἀπὸ Ἀρκαδίας· οἱ δὲ ἀπὸ Κύθνου· οἱ δὲ ἀπὸ Φοινίκης· οἱ δὲ ἀπὸ Αἰθιοπίας, ὥς αὐτοὶ Κύπριοι λέγουσι.

91. Κίλικες δὲ ἑκατὸν παρείχοντο νέας. οὗτοι δ' αὖ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κρῖνεα

ἐπιχώρια, λαισιήϊά τε εἶχον ἀντ' ἀσπίδων ὠμοβοέης πεποιημένα, καὶ κιθῶνας εἰρινέους ἐνδεδυκότες· δύο δὲ ἀκόντια ἕκαστος καὶ ξίφος εἶχον, ἀγχοτάτῳ τῇσι Αἰγυπτίῃσι μαχαίρῃσι πεποιημένα. Οὗτοι μὲν τὸ παλαιὸν Ὑπαχαιοὶ ἐκαλέοντο· ἐπὶ δὲ Κίλικος τοῦ Ἀγήνορος ἀνδρὸς Φαίνικος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. Πάμφυλοι δὲ τριήκοντα παρείχοντο νέας Ἑλληνικοῖσι ὅπλοισι ἐσκευασμένοι. οἱ δὲ Πάμφυλοι οὗτοι εἰσὶ τῶν ἐκ Τροίης ἀποσκεδασθέντων ἄμα Ἀμφιλόχῳ καὶ Κάλχαντι. 92. Λύκιοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα, θωρηκοφόροι τε ἔοντες καὶ κνημιδοφόροι. εἶχον δὲ τόξα κρανεῖνα, καὶ οἰστὸς καλαμίνους ἀπτέρους, καὶ ἀκόντια· ἐπὶ δὲ, αἰγὸς δέρματα περὶ τοὺς ὦμους αἰωρεύμενα· περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι πῖλους πτεροῖσι περιεστεφανωμένους· ἐγχειρίδια δὲ καὶ δρέπανα εἶχον. Λύκιοι δὲ Τερμίλαι ἐκαλέοντο ἐκ Κρήτης γεγονότες· ἐπὶ δὲ Λύκου τοῦ Πανδίου ἀνδρὸς Ἀθηναίου ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. 93. Δωριεὲς δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας τριήκοντα παρείχοντο νέας, ἔχοντές τε Ἑλληνικὰ ὅπλα, καὶ γεγονότες ἀπὸ Πελοποννήσου. Κᾶρες δὲ ἐβδομήκοντα παρείχοντο νέας, τὰ μὲν ἄλλα κατὰ περ Ἑλληνες ἐσταλμένοι· εἶχον δὲ καὶ δρέπανα καὶ ἐγχειρίδια. οὗτοι δὲ οἵτινες πρότερον ἐκαλέοντο, ἐν τοῖσι πρώτοισι τῶν λόγων εἴρηται. 94. Ἴωνες δὲ ἑκατὸν νέας παρείχοντο ἐσκευασμένοι ὡς Ἑλληνες. Ἴωνες δὲ, ὅσον μὲν χρόνον ἐν Πελοποννήσῳ οἶκεον τὴν νῦν καλεομένην Ἀχαιΐην, καὶ πρὶν ἢ Δανάον τε καὶ Εὐῶθον ἀπικέσθαι ἐς Πελοπόννησον, ὡς Ἑλληνες λέγουσι, ἐκαλέοντο Πελασγοὶ Αἰγιαλᾶες· ἐπὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Εὐῶθου, Ἴωνες. 95. Νησιῶται δὲ ἑπτακαίδεκα παρείχοντο νέας ὠπλισμένοι ὡς Ἑλληνες. καὶ τοῦτο Πελασγικὸν ἔθνος, ὕστερον δὲ Ἴωνικὸν ἐκλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ δυωδεκαπόλιες Ἴωνες οἱ ἀπ' Ἀθηνέων. Αἰολεὲς δὲ ἐξήκοντα νέας παρείχοντο ἐσκευασμένοι τε ὡς Ἑλληνες, καὶ τὸ πάλαι καλεόμενοι Πελασγοί, ὡς Ἑλλήνων λόγος. Ἑλλησπόντιοι δὲ πλὴν Ἀβυδηνῶν· Ἀβυδηνοῖσι γὰρ προσετέτακτο ἐκ βασιλῆος κατὰ χώραν μένουσι

φύλακας εἶναι τῶν γεφυρέων· οἱ δὲ λοιποὶ οἱ ἐκ τοῦ Πόντου στρατευόμενοι παρείχοντο μὲν ἑκατὸν νέας, ἐσκευασμένοι δὲ ἔσαν ὡς Ἕλληνες. οὗτοι δὲ Ἰώνων καὶ Δωριέων ἄποικοι.

96. Ἐπεβάτευνον δὲ ἐπὶ πασέων τῶν νεῶν Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σάκαι. τουτέων δὲ ἄριστα πλεούσας παρείχοντο νέας Φοίνικες, καὶ Φοινίκων Σιδώνιοι. Τούτοισι πᾶσι, καὶ τοῖσι ἐς τὸν πεζὸν τεταγμένοισι αὐτέων, ἐπῆσαν ἑκάστοισι ἐπιχώριοι ἡγεμόνες· τῶν ἐγὼ, οὐ γὰρ ἀναγκαίῃ ἐξέργομαι ἐς ἱστορίας λόγον, οὐ παραμέμνημαι. οὔτε γὰρ ἔθνεος ἑκάστου ἐπάξιοι ἔσαν οἱ ἡγεμόνες· ἐν τε ἔθνει ἑκάστῳ ὅσαι περ πόλεις, τοσοῦτοι καὶ ἡγεμόνες ἔσαν. εἶποντο δὲ ὡς οὐ στρατηγοὶ, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατευόμενοι δοῦλοι. ἐπεὶ στρατηγοὶ τε οἱ τὸ πᾶν ἔχοντες κράτος, καὶ ἄρχοντες τῶν ἐθνέων ἑκάστων, ὅσοι αὐτέων ἔσαν Πέρσαι, εἰρέαται μοι.

97. Τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐστρατήγεον οἶδε· Ἀριαβίγνης τε ὁ Δαρείου, καὶ Πρηξάσπης ὁ Ἀσπαθίνεω, καὶ Μεγάβαζος ὁ Μεγαβάτεω, καὶ Ἀχαιμένης ὁ Δαρείου. τῆς μὲν Ἰάδος τε καὶ Καρικῆς στρατιῆς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ τῆς Γωβρύεω θυγατρός· Αἰγυπτίων δὲ ἐστρατήγεε Ἀχαιμένης, Ξέρξεω ἐὼν ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεός· τῆς δὲ ἄλλης στρατιῆς ἐστρατήγεον οἱ δύο. τριηκόντεροι δὲ, καὶ πεντηκόντεροι, καὶ κέρκουροι, καὶ ἵππαγωγὰ πλοῖα μακρὰ συνελθόντα ἐς τὸν ἀριθμὸν ἐφάνη τρισχίλια.

98. Τῶν δὲ ἐπιπλεόντων μετὰ γε τοὺς στρατηγοὺς οἶδε ἔσαν οἱ ὀνομαστότατοι· Σιδώνιος Τετράμνηστος Ἀνύσου, καὶ Τύριος Μάπην Σιρώμου, καὶ Ἀράδιος Μέρβαλος Ἀγβάλου, καὶ Κίλιξ Συνέννεσις Ὠρομέδοντος, καὶ Λύκιος Κυβερνίσκος Σίκα· καὶ Κύπριοι, Γόργος τε ὁ Χέρσιος, καὶ Τιμῶναξ ὁ Τιμαγόρεω· καὶ Καρῶν, Ἰστιαῖός τε ὁ Τύμνεω, καὶ Πίγρης ὁ Σελδῶμον, καὶ Δαμασίθυμος ὁ Κανδαύλεω.

99. Τῶν μὲν νυν ἄλλων οὐ παραμέμνημαι ταξιαρχέων ὡς οὐκ ἀναγκαζόμενος· Ἀρτεμισίης δὲ τῆς μάλιστα θῶμα ποιεῦμαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσαμένης γυναικὸς, ἥτις, ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς, αὐτὴ τε ἔχουσα

τὴν τυραννίδα, καὶ παιδὸς ὑπάρχοντος νεηνίῳ, ὑπὸ λήματός τε καὶ ἀνδρηΐης ἐστρατεύετο, οὐδεμιῆς ἐούσης οἱ ἀναγκαίης. οὐνομα μὲν δὴ ἦν αὐτῇ Ἀρτεμισίη, θυγάτηρ δὲ ἦν Λυγδάμιος· γένος δὲ ἐξ Ἀλικαρνησσοῦ τὰ πρὸς πατρὸς, τὰ μητρόθεν δὲ Κρήσσα. ἡγεμόνευε δὲ Ἀλικαρνησσέων τε καὶ Κῶων καὶ Νισυρίων τε καὶ Καλυδονίων, πέντε νέας παρεχομένη. καὶ συναπάσης τῆς στρατιῆς, μετὰ γε τὰς Σιδωνίων, νέας εὐδοξοτάτας παρείχετο, πάντων τε τῶν συμμάχων γνώμας ἀρίστας βασιλεῖ ἀπεδέξατο. τῶν δὲ κατέλεξα πολίων ἡγεμονεύειν αὐτήν, τὸ ἔθνος ἀποφαίνω πᾶν ἐὼν Δωρικόν· Ἀλικαρνησσηῆς μὲν, Τροιζηνίους· τοὺς δὲ ἄλλους, Ἐπιδαυρίους. Ἐς μὲν τοσόνδε ὁ ναυτικὸς στρατὸς εἴρηται.

100. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ ἡρίθμησέ τε καὶ διετάχθη ὁ στρατὸς, ἐπεθύμησε αὐτὸς σφεας διεξελάσας θεήσασθαι. μετὰ δὲ ἐποίεε ταῦτα, καὶ διεξελαύνων ἐπὶ ἄρματος παρὰ ἔθνος ἐν ἑκάστον ἐπυνθάνετο· καὶ ἀπέγραφον οἱ γραμματισταί· ἕως ἐξ ἐσχάτων ἐς ἔσχατα ἀπίκετο καὶ τῆς ἵππου καὶ τοῦ πεζοῦ. ὥς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποίητο, τῶν νεῶν κατελκυσθεισέων ἐς θάλασσαν, ἐνθαῦτα ὁ Ξέρξης μετεκβὰς ἐκ τοῦ ἄρματος ἐς νέα Σιδωνίην ἵζετο ὑπὸ σκηνῇ χρυσῇ· καὶ παρέπλεε παρὰ τὰς πρώρας τῶν νεῶν, ἐπειρωτῶν τε ἐκάστας ὁμοίως ὥς καὶ τὸν πεζὸν, καὶ ἀπογραφόμενος. τὰς δὲ νέας οἱ ναύαρχοι ἀναγαγόντες ὅσον τε τέσσερα πλέθρα ἀπὸ τοῦ αἰγιάλου ἀνεκώχεον, τὰς πρώρας ἐς γῆν τρέψαντες πάντες μετωπηδὸν, καὶ ἐξοπλίσαντες τοὺς ἐπιβάτας ὥς ἐς πόλεμον. ὁ δ' ἐντὸς τῶν προρέων πλέων ἐθηεῖτο καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ.

101. Ὡς δὲ καὶ ταύτας διεξέπλωσε, καὶ ἐξέβη ἐκ τῆς νεὸς, μετεπέμψατο Δημάρητον τὸν Ἀρίστωνος συστρατευόμενον αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. καλέσας δ' αὐτὸν εἶρετο τάδε· “Δημάρητε, νῦν μοί σε ἡδύ τι ἐστὶ ἐπείρεσθαι τὰ θέλω. σὺ εἰς Ἑλλήν τε, καὶ ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι σεῦ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἐς λόγους ἀπικνεομένων, πόλιος οὐτ' ἐλαχίστης, οὐτ' ἀσθενεστάτης. νῦν ὦν

μοι τόδε φράσον, εἰ "Ἕλληνες ὑπομενέουσι χειῖρας ἐμοὶ ἀνταειρόμενοι. οὐ γὰρ, ὥς ἐγὼ δοκέω, οὐδ' εἰ πάντες "Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ οἱ πρὸς ἐσπέρης οἰκέοντες ἄνθρωποι συλληχθείησαν, οὐκ ἀξιόμαχοί εἰσι ἐμὲ ἐπιόντα ὑπομεῖναι, μὴ ἐόντες ἄρθμοι. ἐθέλω μέντοι καὶ τὸ ἀπὸ σεῦ, ὁκοῖόν τι λέγεις περὶ αὐτέων, πυθέσθαι." Ὁ μὲν ταῦτα εἰρώτα. ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη· "Βασιλεῦ, κότερα ἀληθιῇ χρήσομαι πρὸς σέ, ἢ ἡδονῇ;" Ὁ δέ μιν ἀληθιῇ χρήσασθαι ἐκέλευε, φὰς οὐδέν οἱ ἀηδέστερον ἔσεσθαι ἢ πρότερον ἦν. 102. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε Δημάρητος, ἔλεγε τάδε· "Βασιλεῦ, ἐπειδὴ ἀληθιῇ διαχρήσασθαι πάντως με κελεύεις ταῦτα λέγοντα τὰ μὴ ψευδόμενός τις ὕστερον ὑπὸ σεῦ ἀλώσεται· τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν αἰεὶ κοτε σύντροφός ἐστι· ἀρετὴ δὲ ἔπακτός ἐστι, ἀπὸ τε σοφίης κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ· τῇ διαχρεωμένη ἢ Ἑλλάς τήν τε πενίην ἀπαμύνεται καὶ τὴν δεσποσύνην· αἰνέω μὲν νυν πάντας Ἕλληνας τοὺς περὶ κείνους τοὺς Δωρικοὺς χώρους οἰκημένους· ἔρχομαι δὲ λέξων οὐ περὶ πάντων τούσδε τοὺς λόγους, ἀλλὰ περὶ Λακεδαιμονίων μούνων· πρῶτα μὲν, ὅτι οὐκ ἔστι ὅπως κοτὲ σοὺς δέξονται λόγους δουλοσύνην φέροντας τῇ Ἑλλάδι· αὗτις δὲ, ὥς ἀντιώσονται τοι ἐς μάχην, καὶ ἦν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέωσι. ἀριθμοῦ δὲ πέρι, μὴ πύθῃ ὅσοι τινὲς ἐόντες ταῦτα ποιέειν οἰοί τέ εἰσι· ἦν τε γὰρ τύχῃσι ἐξεστρατευμένοι χίλιοι, οὗτοι μαχήσονται τοι, ἦν τε ἐλάσσονες τουτέων, ἦν τε καὶ πλεῦνες." 103. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης γελάσας ἔφη· "Δημάρητε, οἶον ἐφθέγξαιο ἔπος ἄνδρας χιλίους στρατιῇ τοσῇδε μαχήσασθαι· ἄγε, εἰπέ μοι, οὐ φῆς τουτέων τῶν ἀνδρῶν αὐτὸς βασιλεὺς γενέσθαι; σὺ ὦν ἐθελήσεις αὐτίκα μάλα πρὸς ἄνδρας δέκα μάχεσθαι; καὶ τοι εἰ τὸ πολιτικὸν ὑμῖν πᾶν ἐστὶ τοιοῦτον οἶον σὺ διαιρέεις, σέ γε τὸν κείνων βασιλῆα πρέπει πρὸς τὸ διπλήσιον ἀντιτάσσεσθαι κατὰ νόμους τοὺς ὑμετέρους. εἰ γὰρ κείνων ἕκαστος δέκα ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιός ἐστι, σέ δέ γε δίζημαι εἴκοσι εἶναι ἀντάξιον· καὶ οὕτω

μὲν ὀρθοῖτ' ἂν ὁ λόγος ὁ παρὰ σεῦ εἰρημένος. εἰ δὲ, τοι
 αὐτοί τε ἐόντες, καὶ μεγάθεα τοσοῦτοι οἷος σύ τε καὶ οἱ
 παρ' ἐμὲ φοιτῶσι Ἑλλήνων ἐς λόγους, αὐχεῖτε τοσοῦτον
 ὄρα μὴ μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη. Ἐπεὶ
 φέρε ἴδω παντὶ τῷ οἰκότι. κῶς ἂν δυναίαιτο χίλιοι, ἢ καὶ
 μύριοι, ἢ καὶ πεντακισμύριοι, ἐόντες γε ἐλεύθεροι πάντες
 ὁμοίως, καὶ μὴ ὑπ' ἐνὸς ἀρχόμενοι, στρατῷ τοσῷδε ἀντι-
 στῆναι; ἐπεὶ τοι πλεῦνες περὶ ἓνα ἕκαστον γινόμεθα ἢ
 χίλιοι, ἐόντων κείνων πέντε χιλιαδέων. ὑπὸ μὲν γὰρ ἐνὸς
 ἀρχόμενοι κατὰ τρόπον τὸν ἡμέτερον γενοίατ' ἂν δειμαί-
 νοντες τοῦτον καὶ παρὰ τὴν ἐωυτῶν φύσιν ἀμείνονες, καὶ
 ἴοιεν ἀναγκαζόμενοι μάστιγι ἐς πλεῦνας ἐλάσσονες ἐόν-
 τες· ἀνειμένοι δὲ ἐς τὸ ἐλεύθερον οὐκ ἂν ποιεοίεν τουτέων
 οὐδέτερα. Δοκέω δὲ ἔγωγε καὶ ἀνισωθέντας πλήθει χα-
 λεπῶς ἂν Ἑλλήνας Πέρσῃσι μούνοισι μάχεσθαι. ἀλλὰ
 παρ' ἡμῖν τοῦτό ἐστι τὸ σὺ λέγεις· ἐστι γε μέντοι οὐ πολ-
 λὸν, ἀλλὰ σπάνιον. εἰσὶ γὰρ Περσέων τῶν ἐμῶν αἰχμο-
 φόρων, οἳ ἐθελήσουσι Ἑλλήνων ἀνδράσι τρισὶ ὁμοῦ μάχε-
 σθαι· τῶν σὺ ἐὼν ἄπειρος πολλὰ φλυηρέεις." 104. Πρὸς
 ταῦτα Δημάρητος λέγει· "ὦ βασιλεῦ, ἀρχῆθεν ἠπιστά-
 μην, ὅτι ἀληθὴς ἡ χρεώμενος οὐ φίλα τοι ἐρέω. σὺ δὲ ἐπεὶ
 ἠνάγκασας λέγειν τῶν λόγων τοὺς ἀληθεστάτους, ἔλεγον
 τὰ κατήκοντα Σπαρτιήτησι. καίτοι, ὡς ἐγὼ τυγχάνω τὰ
 νῦν τάδε ἐστοργῶς ἐκείνους, αὐτὸς μάλιστα ἐξεπίστεται, οἱ
 με τιμὴν τε καὶ γέρεα ἀπελόμενοι πατρώϊα ἀπολίν τε καὶ
 φυγάδα πεποιήκασιν· πατὴρ δὲ σὸς ὑποδεξάμενος βίον τέ
 μοι καὶ οἶκον δέδωκε. οὐκὼν οἶκός ἐστι ἄνδρα τὸν σῶφρονα
 εὐνοίην φαινομένην διωθέεσθαι, ἀλλὰ στέργειν μάλιστα.
 Ἐγὼ δὲ οὔτε δέκα ἀνδράσι ὑπίσχομαι οἷός τε εἶναι μάχε-
 σθαι, οὔτε δυοῖσι· ἐκῶν τε εἶναι οὐδ' ἂν μουννομαχέοιμι.
 εἰ δὲ ἀναγκαίη εἴη, ἢ μέγας τις ὁ ἐποτρύνων ἀγὼν, μα-
 χοίμην ἂν πάντων ἡδιστα ἐνὶ τουτέων τῶν ἀνδρῶν, οἱ
 Ἑλλήνων ἕκαστός φησι τριῶν ἄξιος εἶναι. ὥς δὲ καὶ Λα-
 κεδαιμόνιοι κατὰ μὲν ἓνα μαχεόμενοι οὐδαμῶν εἰσι κα-
 κίονες ἀνδρῶν· ἀλέες δὲ ἄριστοι ἀνδρῶν ἀπάντων. Ἐλεύ-

θεροὶ γὰρ ἔοντες οὐ πάντα ἐλεύθεροί εἰσι· ἔπεστι γάρ σφι δεσπότης νόμος, τὸν ὑποδειαίνουσι πολλῶ ἔτι μᾶλλον, ἢ οἱ σοὶ σέ. ποιεῦσι γῶν τὰ ἂν ἐκεῖνος ἀνώγῃ· ἀνώγει δὲ τῶντὸ αἰεὶ, οὐκ ἔων φεύγειν οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἐκ μάχης, ἀλλὰ μένοντας ἐν τῇ τάξει ἐπικρατέειν ἢ ἀπόλλυσθαι. σοὶ δὲ εἰ φαίνομαι ταῦτα λέγων φλυηρέειν, τᾶλλα σιγᾶν ἐθέλω τὸ λοιπόν· νῦν δὲ ἀναγκασθεὶς ἔλεξα. γένοιτο μέντοι κατὰ νόον τοι, βασιλεῦ.”

105. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἀμείψατο· Ξέρξης δὲ ἐς γέλωτά τε ἐτρέψατο, καὶ οὐκ ἐποίησατο ὀργὴν οὐδεμίην, ἀλλ’ ἡπίως αὐτὸν ἀπεπέμψατο. τούτῳ δὲ ἐς λόγους ἐλθὼν Ξέρξης, καὶ ὑπαρχον ἐν τῷ Δορίσκῳ τούτῳ καταστήσας Μασκάμην τὸν Μεγαδόστω, τὸν δὲ ὑπὸ Δαρείου σταθέντα καταπαύσας, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν διὰ τῆς Θρηήκης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. 106. Κατέλιπε δὲ ἄνδρα τοιονόδε Μασκάμην γενόμενον, τῷ μούνῳ Ξέρξης δῶρα πέμπεσκε, ὥς ἀριστεύοντι πάντων ὅσους κατέστησε αὐτὸς ἢ Δαρεῖος ὑπάρχους· πέμπεσκε δὲ ἀνὰ πᾶν ἔτος· ὥς δὲ καὶ Ἀρταξέρξης ὁ Ξέρξεω τοῖσι Μασκαμείοισι ἐκγόνοισι. Κατέστασαν γὰρ ἔτι πρότερον ταύτης τῆς ἐλάσιος ὑπαρχοὶ ἐν τῇ Θρηήκῃ καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πανταχῇ. οὗτοι ὦν πάντες, οἳ τε ἐκ Θρηήκης καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πλὴν τοῦ ἐν Δορίσκῳ, ὑπὸ Ἑλλήνων ὕστερον ταύτης τῆς στρατηλασίας ἐξῆρέθησαν· τὸν δὲ ἐν Δορίσκῳ Μασκάμην οὐδαμοὶ κω ἐδυνάσθησαν ἐξελεῖν πολλῶν πειρησαμένων. διὰ τοῦτο δὲ οἱ τὰ δῶρα πέμπεται παρὰ τοῦ βασιλεύοντος αἰεὶ ἐν Πέρσῃσι. 107. Τῶν δὲ ἐξαιρεθέντων ὑπὸ Ἑλλήνων οὐδένα βασιλεὺς Ξέρξης ἐνόμισε εἶναι ἄνδρα ἀγαθόν, εἰ μὴ Βόγην μούνον τὸν ἐξ Ἡϊόνος. τούτον δὲ αἰνέων οὐκ ἐπαύετο, καὶ τοὺς περιέοντας αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι παῖδας ἐτίμα μάλιστα. ἐπεὶ καὶ ἄξιος αἵνου μεγάλου ἐγένετο Βόγης· ὃς ἐπειδὴ ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδew, παρεὸν αὐτῷ ὑπόσπονδον ἐξελθεῖν καὶ νοστήσαι ἐς τὴν Ἀσίην, οὐκ ἐθέλησε, μὴ δειλὴν δόξειε περιεῖναι βασιλεῖ, ἀλλὰ διεκαυτέρεε ἐς τὸ ἔσχατον. ὥς δ’ οὐδὲν

ἔτι φορβῆς ἐνῆν ἐν τῷ τείχεϊ, συννήσας πυρὴν μεγάλην ἔσφαξε τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς παλλακὰς κα τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ἐσέβαλε ἐς τὸ πῦρ. μετὰ δὲ ταῦτα, τὸν χρυσὸν ἅπαντα τὸν ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ τὸν ἄργυρον ἔσπειρε ἀπὸ τοῦ τείχεος ἐς τὸν Στρυμόνα· ποιήσας δὲ ταῦτα ἐωυτὸν ἐπέβαλε ἐς τὸ πῦρ. οὕτω μὲν οὗτος δικαίως αἰνέεται ἔτι καὶ ἐς τόδε ὑπὸ Περσέων.

108. Ξέρξης δὲ ἐκ τοῦ Δορίσκου ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· τοὺς δὲ αἰεὶ γινομένους ἐμποδῶν συστρατεύεσθαι ἠνάγκαζε. ἐδεδούλωτο γάρ, ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, ἡ μέχρι Θεσσαλίας πᾶσα, καὶ ἦν ὑπὸ βασιλῆα δασμοφόρος, Μεγαβάζου τε καταστρεψαμένου, καὶ ὕστερον Μαρδονίου. Παραμείβετο δὲ πορευόμενος ἐκ Δορίσκου, πρῶτα μὲν τὰ Σαμοθρηϊκία τείχεα, τῶν ἐσχάτη πεπόλισται πρὸς ἐσπέρην πόλιν τῇ οὐνομά ἐστι Μεσαμβρίη· ἔχεται δὲ ταύτης Θασίων πόλιν Στῤῦμη. διὰ δὲ σφῶν τοῦ μέσου Λίσσος ποταμὸς διαρρέει, ὃς τότε οὐκ ἀντέσχε τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ Ξέρξει στρατῷ, ἀλλ' ἐπέλιπε. ἡ δὲ χώρα αὕτη πάλαι μὲν ἐκαλέετο Γαλλαϊκὴ, νῦν δὲ Βριαντική· ἔστι μέντοι, τῷ δικαιοτάτῳ τῶν λόγων, καὶ αὕτη Κικόνων.

109. Διαβὰς δὲ τοῦ Λίσσου ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον ἀποξηρασμένον πόλιν Ἑλληνίδας τάσδε παραμείβετο, Μαρώνειαν, Δίκαιαν, Ἀβδῆρα. ταύτας τε δὴ παρεξήϊε, καὶ κατὰ ταύτας δὲ λίμνας ὀνομαστὰς τάσδε· Μαωνεῖς μὲν μεταξύ καὶ Στῤῦμης κειμένην Ἰσμαρίδα· κατὰ δὲ Δίκαιαν, Βιστονίδα, ἐς τὴν ποταμοὶ δύο ἐσιεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραῦός τε καὶ Κόμψατος. κατὰ δὲ Ἀβδῆρα, λίμνην μὲν οὐδεμίην ἐοῦσαν οὐνομαστὴν παραμείψατο Ξέρξης, ποταμὸν δὲ Νέστον ῥέοντα ἐς θάλασσαν. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς χώρας ἰὼν τὰς ἡπειρώτιδας πόλιν παρήϊε· τῶν ἐν μιῇ λίμνῃ ἐοῦσα τυγχάνει ὥσεί τριήκοντα σταδίων μάλιστα καὶ τὴν περίοδον, ἰχθυώδης τε καὶ κάρτα ἀλμυρὴ. ταύτην τὰ ὑποζύγια μούνα ἀρδόμενα ἀνεξήρηνε. τῇ δὲ πόλει αὕτη οὐνομά ἐστι Πίστυρος. Ταύτας μὲν δὴ τὰς πόλιν τὰς παραθαλασσίας τε καὶ Ἑλληνίδας ἐξ εὐωνύμου χειρὸς ἀπέρ-

γων παρεξήιε. 110. Ἔθνεα δὲ Θρηίκων, δι' ὧν τῆς χώρας ὁδὸν ἐποιέετο, τοσάδε· Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσαῖοι, Ἡδωνοὶ, Σάτραι. τουτέων οἱ μὲν παρὰ θάλασσαν κατοικημένοι ἐν τῇσι νηυσὶ εἶποντο· οἱ δὲ αὐτέων τὴν μεσόγαιαν οἰκέοντες, καταλεχθέντες τε ὑπ' ἐμεῦ, πλὴν Σατρέων, οἱ ἄλλοι πάντες πεζῇ ἀναγκαζόμενοι εἶποντο. 111. Σάτραι δὲ οὐδενός κω ἀνθρώπων ὑπήκοοι ἐγένοντο, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν· ἀλλὰ διατελευσι τὸ μέχρι ἐμεῦ αἰεὶ ἐόντες ἐλεύθεροι μῶνοι Θρηίκων. οἰκέουσὶ τε γὰρ οὐρεα ὑψηλὰ, ἴδῃσί τε παντοίησι καὶ νιφάσι συνηρεφέα, καὶ εἰσὶ τὰ πολέμια ἄκροι. οὗτοι οἱ τοῦ Διονύσου τὸ μαντήϊόν εἰσι ἐκτημένοι. τὸ δὲ μαντήϊον τοῦτο ἔστι μὲν ἐπὶ τῶν οὐρέων τῶν ὑψηλοτάτων· Βησσοὶ δὲ τῶν Σατρέων εἰσὶ οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱεροῦ, πρόμαντις δὲ ἡ χρέουσα, κατὰ περ ἐν Δελφοῖσι, καὶ οὐδὲν ποικιλώτερον. 112. Παραμειψάμενος δὲ ὁ Ξέρξης τὴν εἰρημένην δεύτερα τουτέων παραμείβετο τείχεα τὰ Πιέρων· τῶν καὶ ἐνὶ Φάγρης ἐστὶ οὐνομα, καὶ ἐτέρῳ Πέργαμος. ταύτῃ μὲν διὰ παρ' αὐτὰ τὰ τείχεα τὴν ὁδὸν ἐποιέετο ἐκ δεξιῆς χερὸς τὸ Πάγγαιον οὗρος ἀπέργων ἐὼν μέγα τε καὶ ὑψηλόν· ἐν τῷ χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ἐνὶ μέταλλα, τὰ νέμονται Πιέρές τε καὶ Ὀδόμαντοι, καὶ μάλιστα Σάτραι. 113. Ὑπεροικέοντας δὲ τὸ Πάγγαιον πρὸς βορέῳ ἀνέμου Παίονας Δόβηράς τε καὶ Παιόπлас παρεξιὼν ἦϊε πρὸς ἐσπέρην· ἐς ὃ ἀπίκητο ἐπὶ ποταμόν τε Στρυμόνα καὶ πόλιν Ἡϊόνα, τῆς ἔτι ζωὸς ἐὼν ἦρχε Βόγης, τοῦ περ ὀλίγῳ πρότερον τούτων λόγον ἐποιεῦμην. ἡ δὲ γῆ αὕτη ἡ περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος καλέεται Φυλλίς, κατατείνουσα τὰ μὲν πρὸς ἐσπέρην ἐπὶ ποταμόν Ἀγγίτην ἐκδιδόντα ἐς τὸν Στρυμόνα· τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τείνουσα ἐς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα, ἐς τὸν οἱ Μάγοι ἐκαλλιρέοντο σφάζοντες ἵππους λευκοὺς. 114. Φαρμακεύσαντες δὲ ταῦτα ἐς τὸν ποταμόν, καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις, ἐν Ἑννέα Ὀδοῖσι τῇσι Ἡδωνῶν ἐπορεύοντο κατὰ τὰς γεφύρας τὸν Στρυμόνα εὐρόντες ἐζευγμένον. Ἑννέα δὲ Ὀδοὺς πύϋθανόμενοι τὸν χώρον τοῦτον καλέεσθαι το-

σούτους ἐν αὐτῷ παῖδας τε καὶ παρθένους ἀνδρῶν τῶν ἐπιχωρίων ζῶοντας κατῴρυσσον. Περσικὸν δὲ τὸ ζῶοντας κατορύσσειν· ἐπεὶ καὶ Ἀμηστριν τὴν Ξέρξῳ γυναῖκα πυνθάνομαι γηράσασαν δις ἐπτὰ Περσέων παῖδας ἐόντων ἐπιφανέων ἀνδρῶν ὑπὲρ ἑωυτῆς τῷ ὑπὸ γῆν λεγομένῳ εἶναι θεῷ ἀντιχαρίζεσθαι κατορύσσουσιν.

115. Ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐπορεύετο ὁ στρατὸς, ἐνθαῦτα πρὸς ἡλίου δυσμέων ἐστὶ αἰγιαλὸς, ἐν τῷ οἰκημένην Ἀργίλον πόλιν Ἑλλάδα παρεξήιε. αὕτη δὲ, καὶ ἡ κατῴρθε ταύτης, καλεῖται Βισαλτή. ἐνθεῦτεν δὲ κόλπον τὸν ἐπὶ Ποσιδηίου ἐξ ἀριστερῆς χερὸς ἔχων ἦιε διὰ Συλέος πεδίου καλεομένου, Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειβόμενος, καὶ ἀπῖκετο ἐς Ἀκανθον· ἅμα ἀγόμενος τούτων ἕκαστον τῶν ἐθνέων καὶ τῶν περὶ τὸ Πάγγαιον ὕρος οἰκεόντων, ὁμοίως καὶ τῶν πρότερον κατέλεξα· τοὺς μὲν παρὰ θάλασσαν ἔχων οἰκημένους ἐν νηυσὶ στρατευομένους, τοὺς δ' ὑπὲρ θαλάσσης πεζῇ ἐπομένους. τὴν δὲ ὁδὸν ταύτην, τῇ βασιλεὺς Ξέρξης τὸν στρατὸν ἤλασε, οὔτε συγχέουσι Θρήικες, οὔτ' ἐπισπείρουσι, σέβονται τε μεγάλως τὸ μέχρι ἐμεῦ.

116. Ὡς δὲ ἄρα ἐς τὴν Ἀκανθον ἀπῖκετο, ξεινίην τε ὁ Πέρσης τοῖσι Ἀκανθίοισι προεῖπε, καὶ ἐδωρήσατό σφεας ἐσθῆτι Μηδικῇ, ἐπαίνεέ τε ὀρέων αὐτοὺς προθύμους ἐόντας ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τὸ ὄρυγμα ἀκούων.

117. Ἐν Ἀκάνθῳ δὲ ἐόντος Ξέρξῳ, συνήνεκε ὑπὸ νόους ἀποθανεῖν τὸν ἐπεστεῶτα τῆς διώρυχος Ἀρταχαίην, δόκιμον ἐόντα παρὰ Ξέρξῳ, καὶ γένος Ἀχαιμενίδην, μεγάλῃ τε μέγιστον ἐόντα Περσέων, (ἀπὸ γὰρ πέντε πηχέων βασιλεῖται ἀπέλιπε τέσσερας δακτύλους,) φωνέοντά τε μέγιστον ἀνθρώπων· ὥστε Ξέρξεα συμφορὴν ποιησάμενον μεγάλην ἐξενεῖκαί τε αὐτὸν κάλλιστα καὶ θάψαι· ἐτυμβοχόεε δὲ πᾶσα ἡ στρατιή. τούτῳ δὲ τῷ Ἀρταχαίῃ θύουσι Ἀκάνθιοι ἐκ θεοπροπίου ὡς ἥρωϊ, ἐπονομάζοντες τὸ οὔνομα. βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης ἀπολορμένον Ἀρταχαίῳ ἐποιέετο συμφορὴν.

118. Οἱ δὲ ὑποδεκόμενοι Ἑλλήνων τὴν στρατιὴν καὶ δειπνίζοντες Ξέρξεα ἐς

πάν κακοῦ ἀπικέατο, οὕτω ὥστε ἀνάστατοι ἐκ τῶν οἰκίων ἐγίνοντο· ὅκου γε Θασίοισι ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ πολίων τῶν σφετέρων δεξαμένοισι τὴν Ξέρξῳ στρατιὴν καὶ δειπνίσασι Ἀντίπατρος ὁ Ὀργέος ἀραιρημένος, τῶν ἀστῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοῖα τῷ μάλιστα, ἀπέδεξε ἐς τὸ δεῖπνον τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου τετελεσμένα. 119.

Ὡς δὲ παραπλησίως καὶ ἐν τῇσι ἄλλῃσι πόλιν οἱ ἐπέστεώτες ἀπεδείκνυσαν τὸν λόγον. τὸ γὰρ δεῖπνον τοιόνδε τι ἐγίνετο, οἷα ἐκ πολλοῦ χρόνου προειρημένον, καὶ περὶ πολλοὶ ποιούμενον. τοῦτο μὲν, ὥς ἐπύθοντο τάχιστα τῶν κηρύκων τῶν περιαγγελλόντων, δασάμενοι σῖτον ἐν τῇσι πόλιν οἱ ἀστοὶ ἄλευρά τε καὶ ἄλφιστα ἐποίεον πάντες ἐπὶ μῆνας συχνούς· τοῦτο δὲ, κτήνεα σιτεύεσκον ἐξευρίσκοντες τιμῆς τὰ κάλλιστα, ἔτρεφόν τε ὄρνιθας χερσαίους καὶ λιμναίους ἐν τε οἰκήμασι καὶ λάκκοις ἐς ὑποδοχὰς τοῦ στρατοῦ· τοῦτο δὲ, χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ποτήριά τε καὶ κρητῆρας ἐποιεῦντο, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἐπὶ τράπεζαν τιθέαται πάντα. ταῦτα μὲν δὴ αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖσι ὁμοσίτοις μετ' ἐκείνου ἐπεποίητο· τῇ δὲ ἄλλῃ στρατιῇ τὰ ἐς φορβὴν μούνα τασσόμενα. ὅκως δὲ ἀπικούτο ἡ στρατιῇ, σκηνὴ μὲν ἔσκε πεπηγυῖα ἐτοίμη, ἐς τὴν αὐτὸς σταθμὸν ποιέεσκετο Ξέρξης· ἡ δὲ ἄλλη στρατιῇ ἔσκε ὑπαίθριος. ὥς δὲ δεῖπνον γένοιτο ὥρῃ, οἱ μὲν δεκόμενοι ἔχεσκον πόνον· οἱ δὲ, ὅκως πλησθέντες νύκτα αὐτοῦ ἀγάγοιεν, τῇ ὑστεραίῃ τὴν τε σκηνὴν ἀνασπάσαντες, καὶ τὰ ἐπιπλα πάντα λαβόντες οὕτω ἀπελαύνεσκον λείποντες οὐδέν, ἀλλὰ φερόμενοι. 120. Ἐνθα δὴ Μεγακρέοντος ἀνδρὸς Ἀβδηρίτῳ ἔπος εὖ εἰρημένον ἐγένετο, ὃς συνεβούλευσε Ἀβδηρίτῳ “πανδημεῖ, αὐτοὺς καὶ γυναῖκας, ἐλθόντας ἐς τὰ σφέτερα ἱρὰ ἵζεσθαι ἰκέτας τῶν θεῶν παραιτεομένους καὶ τὸ λοιπὸν σφί ἀπαμύνειν τῶν ἐπιόντων κακῶν τὰ ἡμίσεα· τῶν τε παροιχομένων ἔχειν σφί μεγάλην χάριν, ὅτι βυσιλεύς Ξέρξης οὐ δις ἐκάστης ἡμέρης ἐνόμιζε σῖτον αἰρέεσθαι. παρέχειν γὰρ ἂν Ἀβδηρίτῳ, εἰ καὶ ἄριστον προείρητο ὁμοῖα τῷ δεῖπνῳ παρασκευάζειν, ἢ μὴ ὑπομένειν Ξέρξεα

ἐπιόντα, ἢ καταμείναντας κάκιστα πάντων ἀνθρώπων διατριβῆναι." Οἱ μὲν δὴ πιεζόμενοι ὁμοίως τὸ ἐπιτασσόμενον ἐπετέλεον.

121. Ξέρξης δὲ ἐκ τῆς Ἀκάνθου ἐντειλάμενος τοῖσι στρατηγοῖσι τὸν ναυτικὸν στρατὸν ὑπομένειν ἐν Θέρμῃ, ἀπῆκε ἀπ' ἐωντοῦ πορεύεσθαι τὰς νέας· Θέρμη δὲ τῇ ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ οἰκημένη, ἀπ' ἧς καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει· ταύτῃ γὰρ ἐπυνθάνετο συντομώτατον εἶναι. Μέχρι μὲν γὰρ Ἀκάνθου ὧδε τεταγμένος ὁ στρατὸς ἐκ Δορίσκου τὴν ὁδὸν ἐποιέετο. τρεῖς μοίρας ὁ Ξέρξης δασάμενος πάντα τὸν πεζὸν στρατὸν, μίαν αὐτέων ἔταξε παρὰ θάλασσαν ἰέναι ὁμοῦ τῷ ναυτικῷ· ταύτης μὲν δὴ ἐστρατήγεον Μαρδόνιός τε καὶ Μασίστης. ἐτέρῃ δὲ τεταγμένη ἦιε τοῦ στρατοῦ τριτημορίς τὴν μεσόγαιαν, τῆς ἐστρατήγεον Τριτανταίχμης τε καὶ Γέργις. ἡ δὲ τρίτῃ τῶν μοιρέων, μετ' ἧς ἐπορεύετο αὐτὸς ὁ Ξέρξης, ἦιε μὲν τὸ μέσον αὐτέων, στρατηγὸς δὲ παρείχετο Σμερδομένεά τε καὶ Μεγάβυζον.

122. Ὁ μὲν νυν ναυτικὸς στρατὸς, ὡς ἀπείθῃ ὑπὸ Ξέρξεω καὶ διεξέπλωσε τὴν διώρυχα τὴν ἐν τῷ Ἀθῷ γενομένην, διέχουσαν δὲ ἐς κόλπον ἐν τῷ Ἀσσα τε πόλις καὶ Πίλωρος καὶ Σίγγος καὶ Σάρτη οἰκνῆται· ἐνθεῦτεν, ὡς καὶ ἐκ τούτων τῶν πολίων στρατιὴν παρέλαβε, ἔπλεε ἀπιέμενος ἐς τὸν Θερμαῖον κόλπον. κάμπτων δὲ Ἀμπελον, τὴν Τορωναίην ἄκρην, παραμείβετο Ἑλληνίδας τάσδε πόλεις, ἐκ τῶν νέας τε καὶ στρατιὴν παρελάμβανε, Τορώνην, Γαληψὸν, Σερμύλην, Μηκύβερναν, Ὀλυνθον. ἡ μὲν νυν χώρα αὕτη Σιθωνίη καλεῖται.

123. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Ξέρξεω συντάμνων ἀπ' Ἀμπέλου ἄκρης ἐπὶ Καναστραῖον ἄκρην, τὸ δὴ πάσης τῆς Παλλήνης ἀνέχει μάλιστα, ἐνθεῦτεν νέας τε καὶ στρατιὴν παρελάμβανε ἐκ Ποτιδαίης, καὶ Ἀφύτιος, καὶ Νέης Πόλιος, καὶ Αἰγῆς, καὶ Θεράμβω, καὶ Σκιώνης, καὶ Μένδης, καὶ Σάνης. αὗται γάρ εἰσι αἱ τὴν νῦν Παλλήνην, πρότερον δὲ Φλέγρην καλεομένην, νεμόμεναι. Παραπλέων δὲ καὶ ταύτην τὴν χώραν ἔπλεε ἐς τὸ προει-

ρημένον, παραλαμβάνων στρατιήν καὶ ἐκ τῶν προσεχέων πολίων τῇ Παλλήνῃ, ὁμουρεουσέων δὲ τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ· τῇσι οὐνόματά ἐστι τάδε, Λίπαξος, Κώμβρεια. Λίσαι, Γίγωνος, Κάμψα, Σμίλα, Αἴνεια. ἡ δὲ τουτέων χώρα Κροσσαίῃ ἐτι καὶ ἐς τόδε καλέεται. Ἀπὸ δὲ Αἰνείης, ἐς τὴν ἐτελεύτων καταλέγων τὰς πόλεις, ἀπὸ ταύτης ἤδη ἐς αὐτόν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγένετο τῷ ναυτικῷ στρατῷ ὁ πλόος καὶ γῆν τὴν Μυγδονίην. πλέων δὲ ἀπίκετο ἐς τε τὴν προειρημένην Θέρμην, καὶ Σινδόν τε πόλιν καὶ Χαλέστην, ἐπὶ τὸν Ἀξιὸν ποταμόν· ὃς οὐρίζει χώραν τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαϊίδα, τῆς ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον πόλις Ἰχναί τε καὶ Πέλλα.

124. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς αὐτοῦ περὶ Ἀξιὸν ποταμόν καὶ πόλιν Θέρμην καὶ τὰς μεταξὺ πόλεις τουτέων περιμένων βασιλῆα ἐστρατοπεδεύετο. Ξέρξης δὲ καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς ἐπορεύετο ἐκ τῆς Ἀκάνθου, τὴν μεσόγαίαν τάμνων τῆς ὁδοῦ, βουλούμενος ἐς τὴν Θέρμην ἀπικέσθαι. ἐπορεύετο δὲ διὰ τῆς Παιονικῆς καὶ Κρηστωνικῆς ἐπὶ ποταμόν Ἐχειθωρον, ὃς ἐκ Κρηστωναίων ἀρξάμενος ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρας, καὶ ἐξίει παρὰ τὸ ἔλος τὸ ἐπ' Ἀξίῳ ποταμῷ.

125. Πορευομένῳ δὲ ταύτῃ λέοντές οἱ ἐπεθήκαντο τῇσι σιτοφόροις καμήλοισι. καταφοιτέοντες γὰρ οἱ λέοντες τὰς νύκτας, καὶ λείποντες τὰ σφέτερα ἡθεα, ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἄπτοντο οὔτε ὑποζυγίου, οὔτε ἀνθρώπου, οἱ δὲ τὰς καμήλους ἐκεραΐζον μύνας. θωμάζω δὲ τὸ αἴτιον, ὅτι κοτὲ ἦν, τῶν ἄλλων τὸ ἀναγκάζον ἀπεχομένους τοὺς λέοντας τῇσι καμήλοισι ἐπιτίθεσθαι, τὸ μῆτε πρότερον ὀπώπεσαν θηρίον, μῆτ' ἐπεπειρέατο αὐτοῦ.

126. Εἰσὶ δὲ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ λέοντες πολλοὶ, καὶ βόες ἄγριοι, τῶν τὰ κέρεια ὑπερμεγάθεά ἐστι τὰ ἐς Ἑλλήνας φοιτέοντα. οὗρος δὲ τοῖσι λέουσί ἐστι ὃ τε δι' Ἀβδήρων ῥέων ποταμὸς Νέστος, καὶ ὁ δι' Ἀκαρνανίης ῥέων Ἀχελῷος. οὔτε γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἡῶ τοῦ Νέστου οὐδαμόθι πάσης τῆς ἔμπροσθεν Εὐρώπης ἴδοι τις ἄν λέοντα, οὔτε πρὸς ἐσπέρης τοῦ Ἀχελῷου ἐν τῇ ὑπολοίπῃ.

ἡπείρῳ· ἄλλ' ἐν τῇ μεταξὺ τουτέων τῶν ποταμῶν γίνονται. 127. Ὡς δὲ ἐς τὴν Θέρμην ἀπίκετο ὁ Ξέρξης, ἰδρυσεν αὐτοῦ τὴν στρατιήν. ἐπέσχε δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ στρατοπεδευόμενος τὴν παρὰ θάλασσαν χώραν τοσήνδε, ἀρξάμενος ἀπὸ Θέρμης πόλιος καὶ τῆς Μυγδονίης μέχρι Λυδίας τε ποταμοῦ καὶ Ἀλιάκμονος, οἳ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαϊίδα τε καὶ Μακεδονίδα ἐς τὸν ῥέεθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες. ἐστρατοπεδεύοντο μὲν δὴ ἐν τούτοισι τοῖσι χωρίοις οἱ βάρβαροι. τῶν δὲ καταλεχθέντων τουτέων ποταμῶν ἐκ Κρηστωναίης ῥέων Ἐχειδωρος μῦνος οὐκ ἀντέχρησε τῇ στρατῷ πινόμενος, ἀλλ' ἐπέλιπε.

128. Ξέρξης δὲ ὁρέων ἐκ τῆς Θέρμης οὖρεα τὰ Θεσσαλικά, τὸν τε Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὀσσαν, μεγάθει τε ὑπερμήκεα ἑόντα, διὰ μέσου τε αὐτέων αὐλῶνα στεινὸν πυνθανόμενος εἶναι δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, ἀκούων τε εἶναι ταύτῃ ὁδὸν ἐς Θεσσαλίην φέρουσαν, ἐπεθύμησε πλώσας θεήσασθαι τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ· ὅτι τὴν ἄνω ὁδὸν ἔμελλε ἐλθῆναι διὰ Μακεδόνων τῶν κατύπερθε οἰκημένων ἐς Περγαίβους παρὰ Γόννον πόλιν· ταύτῃ γὰρ ἀσφαλέστατον ἐπυνθάνετο εἶναι. ὥς δὲ ἐπεθύμησε καὶ ἐποίησε ταῦτα. ἐσβὰς ἐς Σιδωνίην νέα, ἐς τὴν περ ἐσέβαινε αἰεὶ ὅπως τι ἐθέλοι τοιοῦτο ποιῆσαι, ἀνέδεξε σημήϊον καὶ τοῖσι ἄλλοις ἀνάγεσθαι καταλιπὼν αὐτοῦ τὸν πεζὸν στρατὸν. ἐπεὶ δὲ ἀπίκετο, καὶ ἐθεήσατο Ξέρξης τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ, ἐν θύμῳ μεγάλῳ ἐνέσχετο. καλέσας δὲ τοὺς κατηγεμόνας τῆς ὁδοῦ, εἶρετο εἰ τὸν ποταμὸν ἐστὶ παρατρέψαντα ἑτέρῃ ἐς θάλασσαν ἐξαγαγεῖν. 129. Τὴν δὲ Θεσσαλὴν λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην, ὥστε γε συγκεκληϊσμένην πάντοθεν ὑπερμήκεσι οὖρεσι. τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς τὴν ἡῶ ἔχοντα τό τε Πήλιον οὖρος καὶ ἡ Ὀσσα ἀποκλήει συμμίσγοντα τὰς ὑπωρείας ἀλλήλοισι· τὰ δὲ πρὸς βορῶν ἀνέμου, Ὀλύμπος· τὰ δὲ πρὸς ἐσπέρην, Πίνδος· τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ ἄνεμον νότον, ἡ Ὀθρυς· τὸ μέσον δὲ τουτέων τῶν λεχθέντων οὐρέων ἡ Θεσσαλίη ἐστὶ ἐοῦσα κοίλῃ. ὥστε ὧν ποταμῶν ἐς αὐτὴν

καὶ ἄλλων συχνῶν ἐσβαλλόντων, πέντε δὲ τῶν δοκίμων μάλιστα τῶνδε, Πηνειοῦ, καὶ Ἀπιδανοῦ, καὶ Ὀνοχώνου, καὶ Ἐνιπέος, καὶ Παμίσου· οἱ μὲν νυν ἐς τὸ πεδίον τοῦτο συλλεγόμενοι ἐκ τῶν οὐρέων τῶν περικληϊόντων τὴν Θεσσαλίην οὐνομαζόμενοι δι' ἐνὸς αὐλῶνος, καὶ τούτου στεῖνου, ἔκροον ἔχουσι ἐς θάλασσαν, προσυμμίσγοντες τὸ ὕδωρ πάντες ἐς τὴν οὐρανὸν· ἐπεὶ δὲ συμμιχθέντι τάχιστα, ἐνθεῦτεν ἤδη ὁ Πηνειὸς τῷ οὐνόματι κατακρατέων ἀνωγύμους τοὺς ἄλλους εἶναι ποιεῖ. Τὸ δὲ παλαιὸν λέγεται, οὐκ ἐόντος κω τοῦ αὐλῶνος καὶ διεκρούου τούτου, τοὺς ποταμοὺς τούτους, καὶ πρὸς τοῖσι ποταμοῖσι τούτοισι τὴν Βοιβηΐδα λίμνην, οὔτε οὐνομάζεσθαι κατὰ περ νῦν, ῥέειν τε οὐδὲν ἔσσαν ἢ νῦν· ῥέοντας δὲ ποιεῖν τὴν Θεσσαλίην πᾶσαν πέλαγος. αὐτοὶ μὲν νυν Θεσσαλοὶ φασὶ Ποσειδέωνά ποιῆσαι τὸν αὐλῶνα δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, οἰκότα λέγοντες. ὅστις γὰρ νομίζει Ποσειδέωνα τὴν γῆν σείειν, καὶ τὰ διεσπεῶτα ὑπὸ σεισμῷ τοῦ θεοῦ τούτου ἔργα εἶναι, καὶ ἂν ἐκεῖνο ἰδὼν φαίη Ποσειδέωνα ποιῆσαι. ἔστι γὰρ σεισμῷ ἔργον, ὥς ἐμοὶ ἐφαίνετο εἶναι, ἢ διάστασις τῶν οὐρέων.

130. Οἱ δὲ κατηγεόμενοι, εἰρομένου Ξέρξεω εἰ ἔστι ἄλλη ἔξοδος ἐς θάλασσαν τῷ Πηνειῷ, ἐξεπιστάμενοι ἀτρεκέως εἶπον· “Βασιλεῦ, ποταμῷ τούτῳ οὐκ ἔστι ἄλλη ἐξήλυσις ἐς θάλασσαν κατήκουσα, ἀλλ' ἡδε αὕτη· οὐρεσι γὰρ περιεστεφάνωται πᾶσα Θεσσαλίη.” Ξέρξεα δὲ λέγεται εἰπεῖν πρὸς ταῦτα· Σοφοὶ ἄνδρες εἰσὶ Θεσσαλοί. ταῦτ' ἄρα πρὸ πολλοῦ ἐφυλάξαντο γνωσιμαχέοντες, καὶ τᾶλλα, καὶ ὅτι χώραν ἄρα εἶχον εὐαίρετόν τε καὶ ταχυνάλωτον. τὸν γὰρ ποταμὸν πρῆγμα ἂν ἦν μῦνον ἐπεῖναί σφεν ἐπὶ τὴν χώραν χώματι ἐκ τοῦ αὐλῶνος ἐκβιβάσαντα καὶ παρατρέψαντα δι' ὧν νῦν ῥέει ῥεέθρων, ὥστε Θεσσαλίην πᾶσαν ἔξω τῶν οὐρέων ὑπόβρυχα γενέσθαι.” Ταῦτα δὲ ἔχοντα ἔλεγε ἐς τοὺς Ἀλεύεω παῖδας, ὅτι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐόντες Θεσσαλοὶ ἔδοσαν ἐωντοὺς βασιλεῖ, δοκέων ὁ Ξέρξης ἀπὸ παντός σφεν τοῦ ἔθνους

ἐπαγγέλλεσθαι φιλίην. εἶπας δὲ ταῦτα καὶ θεησάμενος ἀπέπλεε ἐς τὴν Θέρμην.

131. Ὁ μὲν δὴ περὶ Πιερίην διέτριβε ἡμέρας συχνάς. τὸ γὰρ δὴ οὗρος τὸ Μακεδονικὸν ἔκειρε τῆς στρατιῆς τριτημορίς, ἵνα ταύτῃ διεξίῃ ἅπαντα ἡ στρατιὴ ἐς Περρραιβούς. Οἱ δὲ δὴ κήρυκες οἱ ἀποπεμφθέντες ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπιγῆς αἴτησιν ἀπικέατο, οἱ μὲν κεινοὶ, οἱ δὲ φέροντες γῆν τε καὶ ὕδωρ. 132. Τῶν δὲ δόντων ταῦτα ἐγένοντο οἶδε, Θεσσαλοὶ, Δόλοπες, Ἐνιῆνες, Περρραιβοὶ, Λοκροὶ, Μάγνητες, Μηλιέες, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιώται, καὶ Θηβαῖοι, καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοὶ, πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων. Ἐπὶ τούτοισι οἱ Ἕλληνες ἔταμον ὄρκιον οἱ τῷ βαρβάρῳ πόλεμον ἀειράμενοι. τὸ δὲ ὄρκιον ὧδε εἶχε· “Ὅσοι τῷ Πέρσῃ ἔδοσάν σφεας αὐτοὺς Ἕλληνες ἐόντες μὴ ἀναγκασθέντες, καταστάντων σφι εὖ τῶν πρηγμάτων, τούτους δεκατεῦσαι τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ.” τὸ μὲν δὴ ὄρκιον ὧδε εἶχε τοῖσι Ἕλλησι. 133. Ἐς δὲ Ἀθήνας καὶ Σπάρτην οὐκ ἀπέπεμψε ὁ Πέρσης ἐπὶ γῆς αἴτησιν κήρυκας, τῶνδε εἵνεκα. πρότερον Δαρείου πέμψαντος ἐπ’ αὐτὸ τοῦτο, οἱ μὲν αὐτέων τοὺς αἰτέοντας ἐς τὸ βάραθρον, οἱ δὲ ἐς φρέαρ ἐσβαλόντες, ἐκέλευον γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐκ τουτέων φέρειν παρὰ βασιλέα. τουτέων μὲν εἵνεκα οὐκ ἔπεμψε Ξέρξης τοὺς αἰτήσοντας. “Ὅ τι δὲ τοῖσι Ἀθηναίοισι ταῦτα ποιήσασι τοὺς κήρυκας συνήνεικε ἀνεθέλhton γενέσθαι, οὐκ ἔχω εἶπαι, πλὴν ὅτι σφέων ἡ χώρα καὶ ἡ πόλις ἐδηϊώθη· ἀλλὰ τοῦτο οὐ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην δοκέω γενέσθαι. 134. Τοῖσι δὲ ὧν Λακεδαιμονίοισι μῆνις κατέσκηψε Ταλθυβίου τοῦ Ἀγαμέμνονος κήρυκος. ἐν γὰρ Σπάρτῃ ἐστὶ Ταλθυβίου ἱρόν· εἰσὶ δὲ καὶ ἀπόγονοι Ταλθυβίου, Ταλθυβιάδαι καλεόμενοι, τοῖσι αἱ κηρυκῆται αἱ ἐκ Σπάρτης πᾶσαι γέρας δέδονται. μετὰ δὲ ταῦτα τοῖσι Σπαρτιήτησι καλλιερῆσαι θυομένοισι οὐκ ἐδύνατο· τοῦτο δ’ ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἦν σφι. ἀχθομένων δὲ καὶ συμφορῇ χρεωμένων Λακεδαιμονίων, ἀλῆς τε πολλάκις συλλεγομένης, καὶ κή-

ρυγμα τοιόνδε ποιευμένων, εἴ τις βούλοιτο Λακεδαιμονίων
 πρὸ τῆς Σπάρτης ἀποθνήσκειν, Σπερθίης τε ὁ Ἀνηρίστου
 καὶ Βούλις ὁ Νικόλεω, ἄνδρες Σπαρτιῆται, φύσει τε γεγο-
 νότες εὖ, καὶ χρήμασι ἀνήκοντες ἐς τὰ πρῶτα, ἐθελονταὶ
 ὑπέδυσαν ποινὴν τῖσαι Ξέρξῃ τῶν Δαρείου κηρύκων τῶν
 ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων. οὕτω Σπαρτιῆται τούτους ὡς
 ἵποθανευμένους ἐς Μήδους ἀπέπεμψαν. 135. Αὕτη

τε ἡ τόλμα τουτέων τῶν ἀνδρῶν θώματος ἀξίη, καὶ τάδε
 πρὸς τούτοις τὰ ἔπεα. πορευόμενοι γὰρ ἐς Σοῦσα ἀπικνέ-
 ονται παρὰ Ὑδάρνεα. ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦν μὲν γένος Πέρ-
 σης, στρατηγὸς δὲ τῶν παραθαλασσίων ἀνθρώπων τῶν ἐν
 τῇ Ἀσίῃ· ὃς σφεας, ξείνια προθέμενος εἰστία. ξεινίζων δὲ
 εἶρετο λέγων τάδε· “Ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τί δὴ φεύ-
 γετε βασιλεῖ φίλοι γενέσθαι; ὁρᾷτε γὰρ ὡς ἐπίστατα.
 βασιλεὺς ἄνδρας ἀγαθοὺς τιμᾶν, ἐς ἐμέ τε καὶ τὰ ἐμὰ
 πρήγματα ἀποβλέποντες. οὕτω δὴ καὶ ὑμεῖς εἰ δοίητε
 ὑμέας αὐτοὺς βασιλεῖ, δεδόξωσθε γὰρ πρὸς αὐτοῦ ἄνδρες
 εἶναι ἀγαθοί, ἕκαστος ἂν ὑμέων ἄρχοι γῆς Ἑλλάδος, δόν-
 τος βασιλῆος.” Πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· “Ὑδαρνες,
 οὐκ ἐξ ἴσου γίνεται ἡ συμβουλίη ἢ ἐς ἡμέας τείνουσα.
 τοῦ μὲν γὰρ πεπειρημένος συμβουλευείς, τοῦ δὲ ἄπειρος
 ἔών. τὸ μὲν γὰρ δούλος εἶναι ἐξεπίστεται, ἐλευθερίας δὲ
 οὐκ ἔπειρήθης, οὐτ’ εἰ ἔστι γλυκὺ, οὐτ’ εἰ μῆ. εἰ γὰρ
 αὐτῆς πειρήσαιο, οὐκ ἂν δόρασι συμβουλευοῖς ἡμῖν περὶ
 αὐτῆς μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πελέκεσι.” Ταῦτα μὲν Ὑδάρ-
 νεα ἀμείψαντο. 136. Ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ἀνέβησαν ἐς

Σοῦσα, καὶ βασιλεῖ ἐς ὄψιν ἦλθον, πρῶτα μὲν, τῶν δορυ-
 φόρων κελευόντων καὶ ἀνάγκην σφι προσφερόντων προσ-
 κυνέειν βασιλῆα προσπίπτοντας, οὐκ ἔφασαν ὠθεόμενοι
 πρὸς αὐτέων ἐπὶ κεφαλὴν ποιήσκειν ταῦτα οὐδαμὰ· οὔτε
 γὰρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν, οὔτε κατὰ
 ταῦτα ἤκειν. ὡς δὲ ἀπεμαχέσαντο τοῦτο, δευτέρᾳ σφι λέ-
 γουσι τάδε καὶ λόγου τοιοῦδε ἐχόμενα· “ὦ βασιλεῦ Μή-
 δων, ἔπεμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι ἀντὶ τῶν ἐν Σπάρτῃ
 ἀπολομένων κηρύκων ποινὴν ἐκείνων τίσοντας.” Λέγουσι

δὲ αὐτοῖσι ταῦτα Ξέρξης ὑπὸ μεγαλοφροσύνης “οὐκ, ἔφη, ὁμοῖος ἔσσεσθαι Λακεδαιμονίοισι· κείνους μὲν γὰρ συγχέαι τὰ πάντων ἀνθρώπων νόμιμα ἀποκτείναντας κήρυκας· αὐτὸς δὲ, τὰ κείνοισι ἐπιπλήσσει, ταῦτα οὐ ποιήσκειν, οὐδ’ ἀνταποκτείνας ἐκείνους ἀπολύσειν Λακεδαιμονίους τῆς αἰτίας.”

137. Οὕτω ἡ Ταλθυβίου μῆνις, καὶ ταῦτα ποιησάντων Σπαρτιητέων, ἐπαύσατο τὸ παραυτίκα, καὶ περ ἀπονοστησάντων ἐς Σπάρτην Σπερθιέω τε καὶ Βούλιος. χρόνῳ δὲ μετέπειτα πολλῶ ἐπηγέρθη, κατὰ τὸν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πόλεμον, ὡς λέγουσι Λακεδαιμόνιοι. τοῦτό μοι ἐν τοῖσι θειότατον φαίνεται γενέσθαι. ὅτι μὲν γὰρ κατέσκηψε ἐς ἀγγέλους ἡ Ταλθυβίου μῆνις, οὐδὲ ἐπαύσατο πρὶν ἢ ἐξῆλθε, τὸ δίκαιον οὕτω ἔφερε· τὸ δὲ συμπεσεῖν ἐς τοὺς παῖδας τῶν ἀνδρῶν τουτέων τῶν ἀναβάντων πρὸς βασιλῆα διὰ τὴν μῆνιν, ἐς Νικόλαν τε τὸν Βούλιος, καὶ ἐς Ἀνήριστον τὸν Σπερθιέω, ὃς εἶλε ἀλίας τοὺς ἐκ Τίρυνθος ὀλκάδι καταπλώσας πλήρεϊ ἀνδρῶν· δῆλον ὦν μοι ὅτι θεῖον ἐγένετο τὸ πρῆγμα ἐκ τῆς μῆνις. οἱ γὰρ, πεμφθέντες ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀγγελοι ἐς τὴν Ἀσίην, προδοθέντες δὲ ὑπὸ Σιτάλκεω τοῦ Τήρεω, Θρηήκων βασιλῆος, καὶ Νυμφοδώρου τοῦ Πύθεω, ἀνδρὸς Ἀβδηρίτεω, ἤλωσαν κατὰ Βισάνθην τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ ἀπαχθέντες ἐς τὴν Ἀττικὴν ἀπέθανον ὑπὸ Ἀθηναίων· μετὰ δὲ αὐτέων καὶ Ἀριστέας ὁ Ἀδειμάντου, Κορίνθιος ἀνὴρ. ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέος στόλου.

138. ἘΠΑΝΕΙΜΙ δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον. Ἡ δὲ στρατηλασίῃ ἡ βασιλέος οὖνομα μὲν εἶχε ὡς ἐπ’ Ἀθήνας ἐλαύνει, κατίετο δὲ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα πρὸ πολλοῦ οἱ Ἕλληνες οὐκ ἐν ὁμοίῳ πάντες ἐποιεῦντο. οἱ μὲν γὰρ αὐτέων δόντες γῆν τε καὶ ὕδωρ τῷ Πέρσῃ εἶχον θάρσος ὡς οὐδὲν πεισόμενοι ἄχαρι πρὸς τοῦ βαρβάρου· οἱ δὲ οὐ δόντες ἐν δείματι μεγάλῳ κατέστασαν, ἅτε οὔτε νεῶν ἐουσέων ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀριθμὸν ἀξιωμαχῶν δέκεσθαι τὸν ἐπιόντα, οὔτε βουλομένων

τῶν πολλῶν ἀντάπτεσθαι τοῦ πολέμου, μηδίζόντων δὲ προθύμως. 139. Ἐνθαῦτα ἀναγκαίῃ ἐξέργομαι γνώμῃ ἀποδέξασθαι, ἐπίφθονον μὲν πρὸς τῶν πλεόνων ἀνθρώπων, ὅμως δὲ, τῇ γ' ἐμοὶ φαίνεται εἶναι ἀληθές, οὐκ ἐπισχίσω. Εἰ Ἀθηναῖοι καταρῥώδησαντες τὸν ἐπιόντα κίνδυνον ἐξέλιπον τὴν σφετέρην, ἣ καὶ μὴ ἐκλιπόντες ἀλλὰ μέιναντες ἔδωσαν σφέας αὐτοὺς Ξέρξῃ, κατὰ τὴν θάλασσαν οὐδαμοὶ ἂν ἐπειρῶντο ἀντιεύμενοι βασιλεῖι. εἰ τοίνυν κατὰ τὴν θάλασσαν μηδεὶς ἠντιοῦτο Ξέρξῃ, κατὰ γε ἂν τὴν ἡπειρον τοιάδε ἐγίνετο. εἰ καὶ πολλοὶ τειχέων κιθῶνες ἦσαν ἐληλαμένοι διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ Πελοποννησίοις, προδοθέντες ἂν Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τῶν συμμάχων (οὐκ ἐκόντων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης, κατὰ πόλιν ἀλίσκομένων ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ τοῦ βαρβάρου) ἐμυνώθησαν· μυνωθέντες δὲ ἂν καὶ ἀποδεξάμενοι ἔργα μεγάλα ἀπέθανον γενναίως. ἢ ταῦτα ἂν ἔπαθον· ἢ πρὸ τοῦ ὀρέωντες ἂν καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλλήνας μηδίζοντας ὁμολογίῃ ἂν ἐχρήσαντο πρὸς Ξέρξεα· καὶ οὕτω ἂν ἐπ' ἀμφοτέρω ἢ Ἑλλὰς ἐγίνετο ὑπὸ Πέρσῃσι. τὴν γὰρ ὠφελίην τὴν τῶν τειχέων τῶν διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐληλαμένων οὐ δύναμαι πυθέσθαι ἥτις ἂν ἦν βασιλέος ἐπικρατέοντος τῆς θαλάσσης. Νῦν δὲ Ἀθηναίους ἂν τις λέγων σωτήρας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἂν ἀμαρτάνοι τὸ ἀληθές. οὗτοι γὰρ ἐπὶ ὁκότερα τῶν πρηγμάτων ἐτράποντο, ταῦτα ῥέψειν ἔμελλε. ἐλόμενοι δὲ τὴν Ἑλλάδα περιεῖναι ἐλευθέρην, τοῦτο τὸ Ἑλληνικὸν πᾶν τὸ λοιπὸν, ὅσον μὴ ἐμήδισε, αὐτοὶ οὗτοι ἔσαν οἱ ἐπεγείραντες, καὶ βασιλῆα μετὰ γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. οὐδέ σφεας χρηστήρια φοβερὰ ἐλθόντα ἐκ Δελφῶν καὶ ἐς δεῖμα βαλόντα ἔπεισε ἐκλιπεῖν τὴν Ἑλλάδα· ἀλλὰ καταμείναντες ἀνέσχοντο τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν δέξασθαι.

140. Πέμψαντες γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους χρηστηριάζεσθαι ἔσαν ἐτοῖμοι. καὶ σφι ποιήσασι περὶ τὸ ἱρὸν ἰὰ νομιζόμενα, ὥς ἐς τὸ μέγαρον ἐσελθόντες ἴζοντο, χρᾶ ἢ Πυθίῃ, τῇ οὖνομα ἦν Ἀριστονίκη τάδε·

᾿Ω μέλαιοι, τί κάθησθε; λιπὼν, φεῦγ' ἔσχατα γαίης,
 δώματα καὶ πόλιος τροχοειδέος ἄκρα κάρηνα.
 Οὔτε γὰρ ἡ κεφαλὴ μένει ἔμπεδον, οὔτε τὸ σῶμα,
 οὔτε πόδες νέατοι, οὔτ' ὦν χέρες, οὔτε τι μέσσης
 λείπεται, ἀλλ' ἄζηλα πέλει. Κατὰ γάρ μιν ἐρείπει
 πῦρ τε καὶ ὄξυς ᾿Αρης, Συριηγενὲς ἄρμα διώκων.
 πολλὰ δὲ κ᾿ ἄλλ' ἀπολεῖ πυργώματα, κοῦ τὸ σὸν οἶον
 πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλερῷ πυρὶ δώσει,
 οἳ πον νῦν ἰδρῶτι ῥεούμενοι ἐστήकाσι,
 δείματι παλλόμενοι· κατὰ δ' ἀκροτάτοις ὀρόφοισι
 αἷμα μέλαν κέχυται, προῖδὸν κακότητος ἀνάγκας.
 Ἄλλ' ἴτον ἐξ ἀδύτιοι, κακοῖς δ' ἐπικίδνατε θυμόν.

141. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῶν ᾿Αθηναίων θεοπρόποι συμ-
 φορῇ τῇ μεγίστῃ ἐχρέωντο. προβάλλουσι δὲ σφέας αὐτοὺς
 ὑπὸ τοῦ κακοῦ τοῦ κεχρησμένου, Τίμων ὁ ᾿Ανδροβούλου,
 τῶν Δελφῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοῖα τῷ μάλιστα, συνεβούλενέ
 σφι ἱκετηρίην λαβοῦσι δεύτερα αὐτὶς ἐλθόντας χρᾶσθαι
 τῷ χρηστηρίῳ ὡς ἱκέτας. πειθομένοισι δὲ ταῦτα τοῖσι
 ᾿Αθηναίοισι καὶ λέγουσι “᾿Ωναξ, χρῆσον ἡμῖν ἄμεινόν τι
 περὶ τῆς πατρίδος, αἰδεσθεὶς τὰς ἱκετηρίας τάσδε τὰς τοι
 ἤκομεν φέροντες· ἢ οὐ τοι ἄπιμεν ἐκ τοῦ ἀδύτου, ἀλλ'
 αὐτοῦ τῇδε μενέομεν, ἔστ' ἂν καὶ τελευτήσωμεν.” ταῦτα
 δὲ λέγουσι ἢ πρόμαντις χρᾶ δεύτερα τάδε·

Οὐ δύναται Παλλὰς Δί' ᾿Ολύμπιον ἐξιλάσασθαι,
 λισσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μήτιδι πυκνῇ.
 Σοὶ δὲ τόδ' αὐτὶς ἔπος ἐρέω ἀδάμαντι πελάσσας·
 Τῶν ἄλλων γὰρ ἀλισκομένων, ὅσα Κέκροπος οἶρος
 ἐντὸς ἔχει, κευθμῶν τε Κιθαιρῶνος ζαθέοιο,
 τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
 μῶνον ἀπόρθητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει.
 Μηδὲ σύ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεζὸν ἰόντα
 πολλὸν ἀπ' ἡπείρου στρατὸν ἤσυχος, ἀλλ' ὑποχωρεῖν
 νῶτον ἐπιστρέψας. ἔτι τοι κοτὲ κᾶντίος ἔσση.

ᾧ θεΐῃ Σαλαμίς· ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν,
ἢ που σκιδναμένης Δημήτερος, ἢ συνιούσης.

142. Ταῦτά σφι, ἡπιώτερα γὰρ τῶν πρότέρων καὶ ἦν καὶ ἐδόκεε εἶναι, συγγραψάμενοι ἀπαλλάσσοντο ἐς τὰς Ἀθήνας. ὥς δὲ ἀπελθόντες οἱ θεοπρόποι ἀπήγγελλον ἐς τὸν δῆμον, γνῶμαι καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐγίνοντο διζημένων τομαντήιον, καὶ αἶδε συνεστηκυῖαι μάλιστα. τῶν πρεσβυτέρων ἔλεγον μετεξέτεροι, δοκέειν σφι τὸν θεὸν τὴν ἀκρόπολιν χρῆσαι περιέσεσθαι. ἡ γὰρ ἀκρόπολις τὸ πάλαι τῶν Ἀθηνέων ῥηχῶ ἐπέφρακτο· οἱ μὲν δὴ κατὰ τὸν φραγμὸν συνεβάλλοντο τοῦτο τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι. οἱ δ' αὖ ἔλεγον τὰς νέας σημαίνειν τὸν θεόν, καὶ ταύτας παραρτέεσθαι ἐκέλευον τὰ ἄλλα ἀπέντας. τοὺς ὦν δὴ τὰς νέας λέγοντας εἶναι τὸ ξύλινον τεῖχος ἔσφαλλε τὰ δύο τὰ τελευταῖα ῥηθέντα ὑπὸ τῆς Πυθίης·

ᾧ θεΐῃ Σαλαμίς· ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν,
ἢ που σκιδναμένης Δημήτερος, ἢ συνιούσης.

κατὰ ταῦτα τὰ ἔπεα συνεχέοντο αἱ γνῶμαι τῶν φαμένων τὰς νέας τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι. οἱ γὰρ χρησμολόγοι ταύτῃ ταῦτα ἐλάμβανον, ὥς ἀμφὶ Σαλαμῖνα δεῖ σφέας ἐσσωθῆναι ναυμαχίην παρασκευασαμένους. 143. Ἦν δὲ τῶν τις Ἀθηναίων ἀνὴρ ἐς πρώτους νεωστὶ παριῶν, τῷ οὔνομα μὲν ἦν Θεμιστοκλῆς, παῖς δὲ Νεοκλέος ἐκαλέετο. οὗτος ὡνὴρ οὐκ ἔφη πᾶν ὀρθῶς τοὺς χρησμολόγους συμβάλλεσθαι, λέγων τοιάδε· “Εἰ ἐς Ἀθηναίους εἶχε τὸ ἔπος εἰρημένον ἐόν κως*, οὐκ ἂν οὕτω μιν δοκέειν ἡπίως χρησθῆναι, ἀλλὰ ὧδε, ᾧ σχετλίῃ Σαλαμίς, ἀντὶ τοῦ ᾧ θεΐῃ Σαλαμίς· εἶπερ γε ἔμελλον οἱ οἰκήτορες ἀμφ' αὐτῇ τελευτήσῃν. ἀλλὰ γὰρ ἐς τοὺς πολεμίους τῷ θεῷ εἰρηῇσθαι τὸ χρηστήριον συλλαμβάνοντι κατὰ τὸ ὀρθὸν ἀλλ' οὐκ ἐς Ἀθηναίους.” παρασκευάζεσθαι ὦν αὐτοὺς ὡς ναυμαχήσοντας συνεβούλευε, ὥς τούτου ἐόντος τοῦ ξυλί-

* ἐόν κως, for which some propose to write ἐόντως.

νου τείχεος. Ταύτῃ Θεμιστοκλέος ἀποφαινομένου, Ἀθηναῖοι ταῦτά σφι ἔγνωσαν αἰρετώτερα εἶναι μάλλον ἢ τὰ τῶν χρησμολόγων· οἳ οὐκ ἔων ναυμαχίην ἀρτέεσθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶναι, οὐδὲ χεῖρας ἀνταείρεσθαι, ἀλλὰ ἐκλιπόντας χώραν τὴν Ἀττικὴν ἄλλην τινὰ οἰκίζειν. 144. Ἐτέρῃ

τε Θεμιστοκλέϊ γνώμη ἔμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἠρίστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, τὰ ἐκ τῶν μετάλλων σφι προσήλθε τῶν ἀπὸ Λαυρείου, ἔμελλον λάξεσθαι ὀρχηδὸν ἕκαστος δέκα δραχμάς· τότε Θεμιστοκλέης ἀνέγνωσε Ἀθηναίους τῆς διαιρέσιος ταύτης παυσάμενους νέας τουτέων τῶν χρημάτων ποιήσασθαι διηκοσίας, ἐς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Αἰγινήτας λέγων. οὗτος γὰρ ὁ πόλεμος συστὰς ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα ἀναγκάσας θαλασσίους γενέσθαι Ἀθηναίους. αἱ δὲ ἐς τὸ μὲν ἐποιήθησαν οὐκ ἐχρήσθησαν· ἐς δέον δὲ οὕτω τῇ Ἑλλάδι ἐγένοντο. Αὐταὶ τε δὴ αἱ νέες τοῖσι Ἀθηναίοισι προποιηθεῖσαι ὑπῆρχον, ἐτέρας τε ἔδεε προσναυπηγέεσθαι. ἔδοξέ τε σφι μετὰ τὸ χρηστήριον βουλευομένοισι ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον δέκεσθαι τῇσι νηυσὶ πανδημεὶ τῷ θεῷ πειθομένους ἅμα Ἑλλήνων τοῖσι βουλομένοισι. τὰ μὲν δὴ χρηστήρια ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐγεγόνεε.

145. Συλλεγομένων δὲ ἐς τὸντὸ τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα Ἑλλήνων τῶν τὰ ἀμείνω φρονεόντων, καὶ διδόντων σφίσι λόγον καὶ πίστιν, ἐνθαῦτα ἔδόκεε βουλευομένοισι αὐτοῖσι πρῶτον μὲν χρημάτων πάντων καταλλάσσεσθαι τὰς τε ἔχθρας καὶ τοὺς κατ' ἀλλήλους ἐόντας πολέμους. ἔσαν δὲ πρὸς τινὰς καὶ ἄλλους ἐγκεχρημένοι· ὁ δὲ ὦν μέγιστος Ἀθηναίοισι τε καὶ Αἰγινήτησι. μετὰ δὲ, πυνθανόμενοι Ξέρξεα σὺν τῷ στρατῷ εἶναι ἐν Σάρδισι, ἐβουλεύσαντο κατασκόπους πέμπειν ἐς τὴν Ἀσίην τῶν βασιλέος πρηγμάτων· ἐς Ἀργος τε ἀγγέλους ὁμαιχμίην συνθησομένους πρὸς τὸν Πέρσην, καὶ ἐς Σικελίην ἄλλους πέμπειν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένους, ἔς τε Κέρκυραν κελεύοντας βοηθεῖν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐς Κρήτην ἄλλους· φρονήσαντες

εἰ κὼς ἔν τε γένοιτο τὸ Ἑλληνικόν, καὶ εἰ συγκύψαντες τῷ τὸ πρήσσοιεν πάντες, ὡς δεινῶν ἐπιόντων ὁμοίως πασι Ἑλλήσι. τὰ δὲ Γέλωνος πρήγματα μεγάλα ἐλέγετο εἶναι, οὐδαμῶν Ἑλληνικῶν τῶν οὐ πολλὸν μέζω. 146. Ὡς δὲ ταῦτά σφι ἔδοξε, καταλυσάμενοι τὰς ἔχθρας πρῶτα μὲν κατασκόπους πέμπουσι ἐς τὴν Ἀσίην ἄνδρας τρεῖς. οἱ δὲ ἀπικόμενοί τε ἐς Σάρδεις, καὶ καταμαθύντες τὴν βασιλέος στρατιήν, ὡς ἐπαίστοι ἐγένοντο, βασανισθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἀπήγοντο ὡς ἀπολεύμενοι. καὶ τοῖσι μὲν κατακέκριτο θάνατος. Ξέρξης δὲ ὡς ἐπύθετο ταῦτα, μεμφθεὶς τῶν στρατηγῶν τὴν γνώμην πέμπει τῶν τινὰς δορυφόρων ἐντειλόμενος, ἥν καταλάβωσι τοὺς κατασκόπους ζῶντας, ἄγειν παρ' ἐωυτόν. ὡς δὲ ἔτι περιέοντας αὐτοὺς κατέλαβον, καὶ ἤγον ἐς ὄψιν τὴν βασιλέος, τὸ ἐνθεῦτεν πυθόμενος ἐπ' οἷσι ἦλθον, ἐκέλευέ σφεας τοὺς δορυφόρους περιάγοντας ἐπιδείκνυσθαι πάντα τε τὸν πεζὸν στρατὸν καὶ τὴν ἵππον· ἐπεὰν δὲ ταῦτα θεύμενοι ἔωσι πλήρεις, ἀποπέμπειν ἐς τὴν ἂν αὐτοὶ ἐθέλωσι χώραν Ἀσινέας. 147. Ἐπιλέγων δὲ τὸν λόγον τόνδε ταῦτα ἐνετέλλετο, ὡς “εἰ μὲν ἀπώλοντο οἱ κατάσκοποι, οὔτε ἂν τὰ ἐωυτοῦ πρήγματα προεπύθοντο οἱ Ἕλληνες ἐόντα λόγου μέζω· οὔτ' ἂν τι τοὺς πολεμίους μέγα ἐσινέατο ἄνδρας τρεῖς ἀπολέσαντες· ἰοστήσαντων δὲ τουτέων ἐς τὴν Ἑλλάδα, δοκέειν, ἔφη, ἀκούσαντας τοὺς Ἕλληνας τὰ ἐωυτοῦ πρήγματα, πρὸ τοῦ στόλου τοῦ γινομένου παραδώσειν σφέας τὴν ἰδίην ἐλευθερίην, καὶ οὕτω οὐδὲ δεήσειν ἐπ' αὐτοὺς στρατηλατέοντας πρήγματα ἔχειν.” Οἶκε δὲ αὐτοῦ αὕτη ἡ γνώμη τῇ γε ἄλλῃ. ἔων γὰρ ἐν Ἀβύδῳ ὁ Ξέρξης εἶδε πλοῖα ἐκ τοῦ Πόντου σιταγωγὰ διεκπλῶντα τὸν Ἑλλησποντον ἐς τε Αἴγιαν καὶ Πελοπόννησον κομιζόμενα. οἱ μὲν δὴ παρέδρου αὐτοῦ, ὡς ἐπύθοντο πολέμια εἶναι τὰ πλοῖα, ἐτοῖμοι ἔσαν αἰρέειν αὐτὰ ἐσβλέποντες ἐς τὸν βασιλῆα, ὁκότε παραγγελέει. ὁ δὲ Ξέρξης εἶρετο αὐτοὺς, ὅκη πλέοιεν· οἱ δὲ εἶπαν· “Ἐς τοὺς σοὺς πολεμίους, ὧ δέσποτα, σῆτον ἄγοντες.” ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη·

“Οὐκῶν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ πλέομεν, ἔνθα περ καὶ οὗτοι, τοῖσι τε ἄλλοισι ἐξηγνυμένοι καὶ σίτφ. τί δῆτα ἀδικέουσι οὗτοι ἡμῖν σιτία παρακομίζοντες;” Οἱ μὲν νυν κατὰ σκοποὶ οὕτω θεησάμενοί τε καὶ ὑποπεμφθέντες ἐνόστησαν ἐς τὴν Εὐρώπην.

148. Οἱ ΔΕ συνωμόται Ἑλλήνων ἐπὶ τῷ Πέρσῃ μετὰ τὴν ἀπόπεμψιν τῶν κατασκόπων δεύτερα ἔπεμπον ἐς Ἄργος ἀγγέλους. Ἀργεῖοι δὲ λέγουσι τὰ κατ’ ἐωυτοὺς γενέσθαι ὧδε. πυθέσθαι γὰρ αὐτίκα κατ’ ἀρχὰς τὰ ἐκ τοῦ βαρβάρου ἐγειρόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· πυθόμενοι δὲ, καὶ μαθόντες ὥς σφεας οἱ Ἕλληνες πειρήσονται παραλαμβάνοντες ἐπὶ τὸν Πέρσῃ, πέμψαι θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπειρησόμενους “ὥς σφι μέλλει ἄριστον ποιέυσι γενέσθαι· νεωστὶ γὰρ σφέων τεθνάναι ἑξακισχιλίουσιν ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ Κλεομένεος τοῦ Ἀναξανδρίδew.” τῶνδε δὴ εἵνεκα πέμπειν· τὴν δὲ Πυθίην ἐπειρωτῶσι αὐτοῖσι ἀνελεῖν τάδε·

Ἐχθρὲ περικτιόνεσσι, φίλ’ ἀθανάτοισι θεοῖσι,
εἴσω τὸν προβόλαιον ἔχων, πεφυλαγμένος ἦσο,
καὶ κεφαλὴν πεφύλαξο· κάρη δὲ τὸ σῶμα σαώσει.

ταῦτα μὲν τὴν Πυθίην χρῆσαι πρότερον· μετὰ δὲ, ὥς ἐλθεῖν τοὺς ἀγγέλους ἐς δὴ τὸ Ἄργος, ἐπελθεῖν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον, καὶ λέγειν τὰ ἐντεταλμένα. τοὺς δὲ πρὸς τὰ λεγόμενα ὑποκρίνασθαι, ὥς “ἐτοῖμοί εἰσι Ἀργεῖοι ποιέειν ταῦτα, τριήκοντα ἔτεα εἰρήνην σπεισάμενοι Λακεδαιμονίοισι, καὶ ἡγεόμενοι κατὰ τὸ ἥμισυ πάσης τῆς συμμαχίας· καί τοι κατὰ γε τὸ δίκαιον γίνεσθαι τὴν ἡγεμονίην ἐωυτῶν, ἀλλ’ ὅμως σφι ἀποχρᾶν κατὰ τὸ ἥμισυ ἡγεομένοισι.”

149. Ταῦτα μὲν λέγουσι τὴν βουλὴν ὑποκρίνασθαι, καὶ περ ἀπαγορεύοντός σφι τοῦ χρηστηρίου μὴ ποιέεσθαι τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμμαχίην. σπουδὴν δὲ ἔχειν σποινδας γενέσθαι τριηκονταετίδας, καὶ περ τὸ χρηστήριον φοβεομένοισι, ἵνα δὴ σφι οἱ παῖδες ἀνῆρωθέωσι ἐν τούτοις τοῖσι ἔτεσι· μὴ δὲ σποινδῶν ἐουσέων

ἐπιλέγεσθαι, ἦν ἄρα σφέας καταλάβῃ πρὸς τῷ γεγονότι κακῷ ἄλλο πταῖσμα πρὸς τὸν Πέρσην, μὴ τὸ λοιπὸν ἔωσι Λακεδαιμονίων ὑπήκοοι. Τῶν δὲ ἀγγέλων τοὺς ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρὸς τὰ ῥηθέντα ἐκ τῆς βουλῆς ἀμείψασθαι τοῖσδε· “περὶ μὲν σπονδῶν ἀνοίσειν ἐς τοὺς πλεῦνας· περὶ δὲ ἡγεμονίης αὐτοῖσι ἐντετάλθαι ὑποκρίνασθαι, καὶ δὴ λέγειν, σφὶ μὲν εἶναι δύο βασιλῆας, Ἀργείοισι δὲ ἓνα· οὐκ ὄν δυνατὸν εἶναι τῶν ἐκ Σπάρτης οὐδέτερον παῦσαι τῆς ἡγεμονίης. μετὰ δὲ δύο τῶν σφετέρων ὁμόψηφον τὸν Ἀργεῖον εἶναι κωλύειν οὐδέν.” Οὕτω δὴ οἱ Ἀργεῖοί φασι οὐκ ἀνασχέσθαι τῶν Σπαρτιητέων τὴν πλεονεξίην, ἀλλ’ ἐλέσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἄρχεσθαι, ἢ τι ὑπεῖ-
 ξαι Λακεδαιμονίοισι· προειπεῖν τε τοῖσι ἀγγέλοισι πρὸ
 δύντος ἡλίου ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Ἀργείων χώρας· εἰ
 δὲ μὴ, περιέψεσθαι ὡς πολεμίους. 150. Αὐτοὶ μὲν
 Ἀργεῖοι τοσαῦτα τουτέων πέρι λέγουσι. “Ἔστι δὲ ἄλλος
 λόγος λεγόμενος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς Ξέρξης ἔπεμψε
 κήρυκα ἐς Ἀργος πρότερον ἢ περ ὀρμῆσαι στρατεύεσθαι
 ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐλθόντα δὲ τοῦτον λέγεται εἶπαι· “Ἄν-
 δρες Ἀργεῖοι, βασιλεὺς Ξέρξης τάδε ὑμῖν λέγει. Ἡμεῖς
 νομίζομεν Πέρσην εἶναι, ἀπ’ οὗ ἡμεῖς γεγόναμεν, παῖδα
 Περσέος τοῦ Δανάης, γεγονότα ἐκ τῆς Κηφέας θυγατρὸς
 Ἀνδρομέδης. οὕτω ἂν ὦν εἶημεν ὑμέτεροι ἀπόγονοι. οὔτε
 ὦν ἡμέας οἶκος ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους στρατεύεσθαι,
 οὔτε ὑμέας ἄλλοισι τιμωρέοντας ἡμῖν ἀντιξοοὺς γενέσθαι,
 ἀλλὰ παρ’ ὑμῖν αὐτοῖσι ἡσυχίην ἔχοντας κατῆσθαι. ἦν
 γὰρ ἐμοὶ γένηται κατὰ νόον, οὐδαμὸς μέζοντας ὑμέων
 ἄξω.” Ταῦτα ἀκούσαντας Ἀργεῖους λέγεται πρῆγμα
 ποιήσασθαι, καὶ παραχρῆμα μὲν οὐδὲν ἐπαγγελλομένους
 μεταίτεειν· ἐπεὶ δὲ σφέας παραλαμβάνειν τοὺς Ἕλληνας,
 οὕτω δὴ, ἐπισταμένους ὅτι οὐ μεταδώσουσι τῆς ἀρχῆς Λα-
 κεδαιμόνιοι, μεταίτεειν, ἵνα ἐπὶ προφάσιος ἡσυχίην ἄγωσι.
 151. Συμπεσεῖν δὲ τούτοις καὶ τότε τὸν λόγον λέγουσί
 τινες Ἑλλήνων πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον γενόμενον του-
 τέων. τυχεῖν ἐν Σούσοις τοῖσι Μεμνονίοις ἐόντας ἐτέρου

πρήγματος εἵνεκα ἀγγέλους Ἀθηναίων, Καλλίην τε τὸν Ἴππονίκου, καὶ τοὺς μετὰ τούτου ἀναβάντας. Ἀργείους δὲ, τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον πέμψαντας καὶ τούτους ἐς Σοῦσα ἀγγέλους, εἰρωτᾶν Ἀρταξέρξεα τὸν Ξέρξεω “ εἴ σφι ἔτι ἐμμένει τὴν πρὸς Ξέρξεα φιλίην συνεκεράσαντο, ἢ νομιζοίατο πρὸς αὐτοῦ εἶναι πολέμιοι.” βασιλῆα δὲ Ἀρταξέρξεα “ μάλιστα ἐμμένειν, φάναι, καὶ οὐδεμίην νομίζειν πόλιν Ἀργεὸς φιλιωτέρην.” 152. Εἰ μὲν νυν Ξέρξης τε ἀπέπεμψε ταῦτα λέγοντα κήρυκα ἐς Ἀργος, καὶ Ἀργείων ἄγγελοι ἀναβάντες ἐς Σοῦσα ἐπειρώτων Ἀρταξέρξεα περὶ φιλίας, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι οὐδέ τινα γνώμην περὶ αὐτέων ἀποφαίνομαι ἄλλην γε ἢ τὴν περ αὐτοὶ Ἀργεῖοι λέγουσι. Ἐπίσταμαι δὲ τοσοῦτο, ὅτι, εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήϊα κακὰ ἐς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοις, ἐγκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτέων ἀποφεροίατο ὀπίσω τὰ ἐσενείκαντο. οὕτω δὲ οὐκ Ἀργεῖοις αἰσχιστα πεποιῆται. Ἐγὼ δὲ ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι γε μὲν ὦν οὐ παντάπασι ὀφείλω· καί μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἔχέτω ἐς πάντα τὸν λόγον. Ἐπεὶ καὶ ταῦτα λέγεται, ὥς ἄρα Ἀργεῖοι ἔσαν οἱ ἐπικαλεσάμενοι τὸν Πέρσην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ σφι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους κακῶς ἢ αἰχμὴ ἐστήκεε, πᾶν δὲ βουλούμενοί σφι εἶναι πρὸ τῆς παρεούσης λύπης. Τὰ μὲν περὶ Ἀργείων εἴρηται.

153. ἘΣ ΔΕ τὴν Σικελίην ἄλλοι τε ἀπίκατο ἄγγελοι ἀπὸ τῶν συμμάχων συμμίζοντες Γέλων· καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων Σύαγρος. Τοῦ δὲ Γέλωνος τούτου πρόγονος, οἰκήτωρ ἑὸν Γέλῃς, ἦν ἐκ νήσου Τήλου τῆς ἐπὶ Τριοπίῳ κειμένης· ὃς κτιζομένης Γέλῃς ὑπὸ Δινδίων τε τῶν ἐκ Ῥόδου, καὶ Ἀντιφύμου, οὐκ ἐλείφθη. ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόγονοι γενόμενοι ἱροφάνται τῶν χθονίων θεῶν διετέλεον ἑόντες, Τηλίνεω ἑνός τευ τῶν προγόνων κτησαμένου τρόπῳ τοιῶδε. Ἐς Μακτῶριον πόλιν τὴν ὑπὲρ Γέλῃς οἰκημένην ἔφυγον ἄνδρες Γελῶν ἐσσωθέντες στάσι. τού-

τους ὧν ὁ Τηλίνης κατήγαγε ἐς Γέλην ἔχων οὐδεμίην ἀνδρῶν δύναμιν, ἀλλ' ἰρὰ τουτέων τῶν θεῶν. ὕθεν δὲ αὐτὰ ἔλαβε, ἢ αὐτὸς ἐκτῆσατο, τοῦτο οὐκ ἔχω εἶπαι. τούτοισι δ' ὧν πίσυνος ἐὼν κατήγαγε ἐπ' ᾧ τε οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἱροφάνται τῶν θεῶν ἔσονται. θῶμά μοι ὧν καὶ τοῦτο γέγονε πρὸς τὰ πυνθάνομαι κατεργάσασθαι Τηλίνην ἔργον τοσοῦτον· τὰ τοιαῦτα γὰρ ἔργα οὐ πρὸς τοῦ ἅπαντος ἀνδρὸς νενόμικα γίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ψυχῆς τε ἀγαθῆς καὶ ῥώμης ἀνδρηΐης· ὁ δὲ λέγεται πρὸς τῆς Σικελίης τῶν οἰκητόρων τὰ ὑπεναντία τουτέων πεφυκέναι θηλυδρίης τε καὶ μαλακώτερος ἀνὴρ. οὕτω μὲν νυν ἐκτῆσατο τοῦτο τὸ γέρας.

154. Κλεάνδρου δὲ τοῦ Παντάρεος τελευτήσαντος τὸν βίον, ὃς ἐτυράννευσε μὲν Γέλῃς ἐπτὰ ἔτεα, ἀπέθανε δὲ ὑπὸ Σαβύλλου ἀνδρὸς Γελώου, ἐνθαῦτα ἀναλαμβάνει τὴν μουναρχίην Ἰπποκράτης Κλεάνδρου ἐὼν ἀδελφεός. ἔχοντος δὲ Ἰπποκράτεος τὴν τυραννίδα, ὁ Γέλων, ἐὼν Τηλίνεω τοῦ ἱροφάντεω ἀπόγονος, πολλῶν μετ' ἄλλων καὶ Αἰνησιδήμου τοῦ Παταϊκοῦ ἦν δορυφόρος Ἰπποκράτεος· μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον δι' ἀρετὴν ἀπεδέχθη πάσης τῆς ἵππου εἶναι ἵππαρχος. πολλιορκέοντος γὰρ Ἰπποκράτεος Καλλιπολίτας τε καὶ Ναξίους, καὶ Ζαγκλαίους τε καὶ Λεοντίνοους, καὶ πρὸς Συρηκουσίους τε καὶ τῶν βαρβάρων συχνοὺς, ἀνὴρ ἐφαίνετο ἐν τούτοισι τοῖσι πολέμοισι ἐὼν ὁ Γέλων λαμπρότατος. τῶν δὲ εἶπον πολίων τουτέων, πλὴν Συρηκουσέων, οὐδεμίη πέφευγε δουλοσύνην πρὸς Ἰπποκράτεος. Συρηκουσίους δὲ Κορίνθιοί τε καὶ Κερκυραῖοι ἐρρύσαντο μάχῃ ἐσσωθέντας ἐπὶ ποταμῷ Ἐλώρῳ. ἐρρύσαντο δὲ οὗτοι ἐπὶ τοῖσδε καταλλάξαντες, ἐπ' ᾧ τε Ἰπποκράτῃ Καμαρίναν Συρηκουσίους παραδούναι· Συρηκουσίωιν δὲ ἦν Καμαρίνα τὸ ἀρχαῖον.

155. Ὡς δὲ καὶ Ἰπποκράτεια τυραννεύσαντα ἴσα ἔτεα τῷ ἀδελφεῷ Κλεάνδρῳ κατέλαβε ἀποθανεῖν πρὸς πόλιν Ὑβλην στρατευσάμενον ἐπὶ τοὺς Σικελούς, οὕτω δὲ ὁ Γέλων, τῷ λόγῳ τιμωρέων τοῖσι Ἰπποκράτεος παισὶ Εὐκλείδῃ τε καὶ Κλεάνδρῳ, οὐ βουλομένων τῶν πολιητέων κατηκόων ἔτι

εἶναι, τῷ ἔργῳ, ὡς ἐπεκράτησε μάχῃ τῶν Γελῶν, ἦρχε αὐτὸς ἀποστερήσας τοὺς Ἱπποκράτεος παῖδας. μετὰ δὲ τοῦτο τὸ εὖρημα, τοὺς γαμόρους καλεομένους τῶν Συρηκουσίων, ἐκπεσόντας ὑπὸ τε τοῦ δήμου καὶ τῶν σφετέρων δούλων καλεομένων δὲ Κυλλυρίων, ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας ἔσχε καὶ ταύτας. ὁ γὰρ δῆμος ὁ τῶν Συρηκουσίων ἐπιόντι Γέλῳι παραδιδοῖ τὴν πόλιν καὶ ἑωυτόν. 156. Ὁ δὲ ἐπεὶ τε παρέλαβε τὰς Συρηκούσας, Γέλῃς μὲν ἐπικρατέων λόγον ἐλάσσω ἐποιέετο, ἐπιτρέψας αὐτὴν Ἰέρωνι ἀδελφεῷ ἑωυτοῦ· ὁ δὲ τὰς Συρηκούσας ἐκράτνυε, καὶ ἔσαν οἱ πάντα αἱ Συρήκουσαι. αἱ δὲ παραντίκα ἀγὰ τ' ἔδραμον καὶ ἀνέβλαστον. τοῦτο μὲν γὰρ, Καμαριναίους ἅπαντας ἐς τὰς Συρηκούσας ἀγαγὼν πολιήτας ἐποίησε. Καμαρίνης δὲ τὸ ἄστυ κατέσκαψε· τοῦτο δὲ, Γελῶν ὑπερημίσεας τῶν ἀστῶν τῶντὸ τοῖσι Καμαριναίοισι ἐποίησε. Μεγαρέας τε τοὺς ἐν Σικελίῃ, ὡς πολιορκούμενοι ἐς ὁμολογίην προσεχώρησαν, τοὺς μὲν αὐτέων παχέας, ἀειραμένους τε πόλεμον αὐτῷ, καὶ προσδοκέοντας ἀπολέεσθαι διὰ τοῦτο, ἄγων ἐς τὰς Συρηκούσας πολιήτας ἐποίησε· τὸν δὲ δῆμον τῶν Μεγαρέων, οὐκ ἔοντα μεταίτιον τοῦ πολέμου τούτου, οὐδὲ προσδεκόμενον κακὸν οὐδὲν πείσεσθαι, ἀγαγὼν καὶ τούτους ἐς τὰς Συρηκούσας ἀπέδοτο ἐπ' ἐξαγωγῇ ἐκ Σικελίης. τῶντὸ δὲ τοῦτο καὶ Εὐβοέας τοὺς ἐν Σικελίῃ ἐποίησε διακρίνας. ἐποίηε δὲ ταῦτα τούτους ἀμφοτέρους νομίσας δῆμον εἶναι συνοίκημα ἀχαριτώτατον. Τοιούτῳ μὲν τρόπῳ τύραννος ἐγεγόνεε μέγας ὁ Γέλων.

157. Τότε δὲ, ὡς οἱ ἄγγελοι τῶν Ἑλλήνων ἀπίκατο ἐς τὰς Συρηκούσας, ἐλθόντες αὐτῷ ἐς λόγους ἔλεγον τάδε· “Ἐπεμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι, παραλαμψομένους σε πρὸς τὸν βάρβαρον. τὸν γὰρ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πάντως κου πυνθάνει· ὅτι Πέρσης ἀνὴρ μέλλει, ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἐπάγων πάντα τὸν ἡῶν στρατὸν ἐκ τῆς Ἀσίας, στρατηλατήσειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· πρόσχημα μὲν ποιεύ-

μερος ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύνει, ἐν νόῳ δὲ ἔχων πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπ' ἑωυτῷ ποιήσασθαι. Σὺ δὲ δυνάμιός τε ἦκεις μεγάλης, καὶ μοῖρά τοι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἐλαχίστη μέτα ἄρχοντί γε Σικελίης· βοήθει τε τοῖσι ἐλευθεροῦσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ συνελευθέρον. ἀλὴς μὲν γὰρ γινομένη πᾶσα ἡ Ἑλλὰς χεὶρ μεγάλη συνάγεται, καὶ ἀξιόμαχοι γινόμεθα τοῖσι ἐπιοῦσι. ἦν δὲ ἡμέων οἱ μὲν καταπροδιδῶσι, οἱ δὲ μὴ θέλωσι τιμωρέειν, τὸ δὲ ὑγιαῖνον τῆς Ἑλλάδος ἢ ὀλίγον, ταῦτο δὲ ἤδη δεινὸν γίνεται μὴ πέσῃ πᾶσα ἡ Ἑλλὰς. Μὴ γὰρ ἐλπίσῃς, ἦν ἡμέας καταστρέψῃται ὁ Πέρσης μάχῃ κρατήσας, ὡς οὐκ ἦξει παρὰ σέ γε, ἀλλὰ πρὸ τούτου φύλαξαι. βοηθέων γὰρ ἡμῖν σεωυτῷ τιμωρέεις. τῷ δὲ εὖ βουλευθέντι πρήγματι τελευτῇ ὡς τὸ ἐπίπαν χρηστὴ ἐθέλει ἐπιγίνεσθαι." Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον. 158. Γέλων δὲ πολλὸς ἐνέκειτο λέγων τοιαύδε· "Ἄνδρες Ἕλληνες, λόγον ἔχοντες πλεονέκτην ἐτολμήσατε ἐμὲ σύμμαχον ἐπὶ τὸν βάρβαρον παρακαλέοντες ἐλθεῖν. αὐτοὶ δὲ, ἐμεῦ πρότερον δεηθέντος βαρβαρικῷ στρατοῦ συνεπάψασθαι, ὅτε μοι πρὸς Καρχηδονίους νεῖκος συνῆπτο ἐπισκῆπτοντός τε τὸν Δωριέος τοῦ Ἀναξανδρίδew πρὸς Ἑγεσταίων φόρον ἐκπρήξασθαι, ὑποτείνοντός τε τὰ ἐμπόρια συνελευθεροῦν, αἶψ' ὧν ὑμῖν μεγάλαι ὠφελίαι τε καὶ ἐπαυρέσεις γεγόνασιν· οὔτε ἐμεῦ εἵνεκα ἦλθετε βοηθήσοντες, οὔτε τὸν Δωριέος φόρον ἐκπρηξόμενοι· τό τε κατ' ὑμέας, τάδε πάντα ὑπὸ βαρβάροισι νέμεται. ἀλλὰ εὖ γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὸ ἄμεινον κατέστη· νῦν δὲ, ἐπειδὴ περιελήλυθε ὁ πόλεμος καὶ ἀπίκται ἐς ὑμέας, οὕτω δὴ Γέλωνος μνηστis γέγονε. Ἀτιμίας δὲ πρὸς ὑμέων κυρήσας οὐκ ὁμοίωσμαι ὑμῖν, ἀλλ' ἐτοῖμός εἰμι βοηθεῖν παρεχόμενος διηκοσίας τε τριήρεας, καὶ δισμυρίους ὀπλίτας, καὶ δισχιλίην ἵππον, καὶ δισχιλίους τοξότας, καὶ δισχιλίους σφειδονήτας, καὶ δισχιλίους ἵπποδρόμους ψιλοῦς· σῖτόν τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλήνων στρατιῇ, ἔστ' ἂν διαπολεμήσωμεν, ὑποδέκομαι παρέξειν. Ἐπὶ δὲ λόγῳ τοιῷδε τάδε ὑπίσχομαι, ἐπ' ᾧ στρατηγός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων ἔσομαι πρὸς τὸν βάρβαρον· ἐπ'

ἄλλω δὲ λογῷ οὐτ' ἂν αὐτὸς ἔλθοιμι, οὐτ' ἂν ἄλλους πέμψαιμι." 159. Ταῦτα ἀκούσας οὔτε ἠνέσχετο ὁ Συναγρος, εἶπέ τε τάδε· "Ἡ κε μέγ' οἰμῶξιεν ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων πυθόμενος Σπαρτιήτας τὴν ἡγεμονίην ἀπαραιρῆσθαι ὑπὸ Γέλωνός τε καὶ Συρηκουσίων. ἀλλὰ τούτου μὲν τοῦ λόγου μηκέτι μνησθῆς, ὅκως τὴν ἡγεμονίην τοι παραδώσομεν. ἀλλ', εἰ μὲν βούλει βοηθέειν τῇ Ἑλλάδι, ἴσθι ἀρξόμενος ὑπὸ Λακεδαιμονίων· εἰ δ' ἄρα μὴ δικαιοῖς ἄρχεσθαι, σὺ δὲ μὴ βοηθέειν." 160. Πρὸς ταῦτα ὁ Γέλων, ἐπειδὴ ὥρα ἀπεστραμμένους τοὺς λόγους τοῦ Συναγρου, τὸν τελευταῖόν σφι τόνδε ἐξέφαινε λόγον· "ὦ ξεῖνε Σπαρτιῆτα, ὀνείδεα κατιόντα ἀνθρώπῳ φιλέει ἐπαναίγειν τὸν θυμόν. σὺ μέντοι ἀποδεξάμενος ὑβρίσματα ἐν τῷ λόγῳ οὗ με ἔπεισας ἀσχήμονα ἐν τῇ ἀμοιβῇ γενέσθαι. ὅκου δὲ ὑμεῖς οὕτω περιέχεσθε τῆς ἡγεμονίης, οἶκος καὶ ἐμὲ μᾶλλον ὑμέων περιέχεσθαι, στρατιῆς τε ἐόντα πολλαπλασίης ἡγεμόνα, καὶ νηῶν πολὺ πλεύνων. Ἀλλ' ἐπεὶ τε ὑμῖν ὁ λόγος οὕτω προσάντης κατίσταται, ἡμεῖς τι ὑπείξομεν τοῦ ἀρχαίου λόγου. εἰ τοῦ μὲν πεζοῦ ὑμεῖς ἡγέοισθε, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐγώ· εἰ δὲ ὑμῖν ἡδονὴ τοῦ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονεύειν, τοῦ πεζοῦ ἐγὼ θέλω. καὶ ἢ τούτοις ὑμέας χρέων ἐστὶ ἀρέσκεσθαι, ἢ ἀπιέναι συμμάχων τοιῶνδε ἐρήμους." 161. Γέλων μὲν δὴ ταῦτα προετείετο. Φθάσας δὲ ὁ Ἀθηναίων ἄγγελος τὸν Λακεδαιμονίων ἀμείβετό μιν τοῖσδε· "ὦ βασιλεῦ Συρηκουσίων, οὐκ ἡγεμόνος δεομένη ἡ Ἑλλὰς ἀπέπεμψεν ἡμέας πρὸς σέ, ἀλλὰ στρατιῆς. σὺ δὲ, ὅκως μὲν στρατιὴν πέμψεις μὴ ἡγεύμενος τῆς Ἑλλάδος, οὐ προφαίνεις· ὥς δὲ στρατηγήσεις αὐτῆς, γλίχεται. ὅσον μὲν νυν παντὸς τοῦ Ἑλλήνων στρατοῦ ἐδέου ἡγέεσθαι, ἐξήρκει ἡμῖν τοῖσι Ἀθηναίοις ἡσυχίην ἄγειν, ἐπισταμένοις ὥς ὁ Λάκων ἰκανός τοι ἔμελλε ἔσεσθαι καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἀπολογούμενος· ἐπεὶ τε δὲ ἀπάσης ἀπελαυνόμενος δέεαι τῆς ναυτικῆς ἀρχεῖν, οὕτω ἔχει τοι. οὐδ', ἢν ὁ Λάκων ἐπὶ τοι ἄρχῃ αὐτῆς, ἡμεῖς ἐπήσομεν· ἡμετέρη γάρ ἐστι αὕτη γε, μὴ

αὐτέων βουλομένων Λακεδαιμονίων. τούτοισι μὲν ὦν ἡγέ-
εσθαι βουλομένοισι οὐκ ἀντιτείνομεν, ἄλλω δὲ παρήσομεν
οὐδένι ναυαρχεῖν. μάτην γὰρ ἂν ὧδε πάραλον Ἑλλήνων
στρατὸν πλεῖστον εἶημεν ἐκτημένοι, εἰ Συρηκουσίοισι ἐόν-
τες Ἀθηναῖοι συγχωρήσομεν τῆς ἡγεμονίης, ἀρχαιότατον
μὲν ἔθνος παρεχόμενοι, μῦνοι δὲ ἐόντες οὐ μετανάσται
Ἑλλήνων· τῶν καὶ Ὅμηρος ὁ ἐποποιὸς ἄνδρα ἄριστον
ἔφησε ἐς Ἴλιον ἀπικέσθαι τάξαι τε καὶ διακοσμήσαι στρα-
τόν. οὕτω οὐκ ὄνειδος ἡμῖν ἐστὶ οὐδὲν λέγειν ταῦτα.”

162. Ἀμείβετο Γέλων τοῖσδε· “Ἔεινε Ἀθηναῖε, ὑμεῖς
οἴκατε τοὺς μὲν ἄρχοντας ἔχειν, τοὺς δὲ ἀρξομένους οὐκ
ἔξειν. ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ὑπιέντες ἔχειν τὸ πᾶν ἐθέλετε,
οὐκ ἂν φθάνοιτε τὴν ταχίστην ὀπίσω ἀπαλλασσόμενοι καὶ
ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὕτη
ἐξαραιρήται.” Οὗτος δὲ ὁ νόος τοῦδε τοῦ ῥήματος, τὸ
ἐθέλει λέγειν. δηλα γὰρ ὡς ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐστὶ τὸ ἔαρ
δοκιμώτατον· τῆς δὲ τῶν Ἑλλήνων στρατιῆς τὴν ἐνωτοῦ
στρατιήν. στερισκομένην ὦν τὴν Ἑλλάδα τῆς ἐνωτοῦ
συμμαχίης εἵκαζε ὡς εἰ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαραιρη-
μένον εἴη.

163. Οἱ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων ἄγγελοι τοσαῦτα τῷ
Γέλωνι χρηματισάμενοι ἀπέπλεον. Γέλων δὲ πρὸς ταῦτα,
δεῖσας μὲν περὶ τοῖσι Ἑλλησι μὴ οὐ δυνέωνται τὸν βάρ-
βαρον ὑπερβαλέσθαι, δεινὸν δὲ καὶ οὐκ ἀνασχετὸν ποιη-
σάμενος ἐλθὼν ἐς Πελοπόννησον ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαι-
μονίων ἐὼν Σικελίης τύραννος, ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν ἡμέ-
λησε, ὁ δὲ ἄλλης εἵχετο. Ἐπεὶ τε γὰρ τάχιστα ἐπύθετο
τὸν Πέρσῃ διαβεβηκότα τὸν Ἑλλήσποντον, πέμπει πεν-
τηκοντέροισι τρισὶ Κάδμον τὸν Σκύθεω, ἄνδρα Κῶον, ἐς
Δελφούς· ἔχοντα χρήματα πολλὰ καὶ φίλους λόγους, κα-
ραδοκῆσοιτα τὴν μάχην ἧ πεσέεται· καὶ ἦν μὲν ὁ βάρ-
βαρος νικᾷ, τά τε χρήματα αὐτῷ διδόναι, καὶ γῆν τε καὶ
ὔδωρ τῶν ἄρχει ὁ Γέλων· ἦν δὲ οἱ Ἕλληνες, ὀπίσω ἀπά-
γειν. 164. Ὁ δὲ Κάδμος οὗτος, πρότερον τουτέων
παραδεξάμενος παρὰ πατρὸς τὴν τυραννίδα Κῶων εὖ βε-

βηκυϊαν, ἐκὼν τε εἶναι καὶ δεινοῦ ἐπιόντος οὐδενός, ἀλλὰ ἀπὸ δικαιοσύνης ἐς μέσον Κώοισι καταθεῖς τὴν ἀρχὴν οἷχετό ἐς Σικελίην. ἔνθα μετὰ Σαμίων ἔσχε τε καὶ κατοίκησε πόλιν Ζάγκλην τὴν ἐς Μεσσήνην μεταβαλοῦσαν τὸ οὔνομα. τοῦτον δὴ ὦν ὁ Γέλων τὸν Κάδμον καὶ τοιοῦτῳ τρόπῳ ἀπικόμενον, διὰ δικαιοσύνην τὴν οἱ αὐτὸς ἄλλην συνήδεε ἐοῦσαν, ἔπεμπε· ὃς ἐπὶ τοῖσι ἄλλοισι δικαίοις τοῖσι ἐξ ἐωυτοῦ ἐργασμένοις καὶ τότε οὐκ ἐλάχιστον τουτέων ἐλείπετο. κρατήσας γὰρ μεγάλων χρημάτων, τῶν αἱ Γέλων ἐπετράπετο, παρεὸν κατασχέσθαι, οὐκ ἐθέλησε· ἀλλ', ἐπεὶ οἱ Ἕλληνες ἐπεκράτησαν τῇ ναυμαχίῃ, καὶ Ξέρξης οἰχώκεε ἀπελαύνων, καὶ δὴ καὶ ἐκεῖνος ἀπίκητο ἐς τὴν Σικελίην ἀπὸ πάντα τὰ χρήματα ἄγων.

165. Δέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπὸ τῶν ἐν Σικελίῃ οἰκημένων, ὥς ὅμως καὶ μέλλων ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων ὁ Γέλων ἐβοήθησε ἂν τοῖσι Ἕλλησι, εἰ μὴ ὑπὸ Θήρωνος τοῦ Αἰνησιδήμου Ἀκραγαντίων μονιάρχου ἐξελαθεῖς ἐξ Ἰμέρης Τήριλλος ὁ Κρινίππου, τύραννος ἐὼν Ἰμέρης, ἐπῆγε ὑπ' αὐτὸν τὸν χρόνον τοῦτον Φοινίκων καὶ Λιβύων καὶ Ἰβήρων καὶ Αἰγύων καὶ Ἑλισύκων καὶ Σαρδονίων καὶ Κυρνίων τριήκοντα μυριάδας, καὶ στρατηγὸν αὐτέων Ἀμίλκαν τὸν Ἄννωνος, Καρχηδονίων ἐόντα βασιλῆα· κατὰ ξεινίην τε τὴν ἐωυτοῦ ὁ Τήριλλος ἀναγνώσας, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Ἀναξίλειω τοῦ Κρητίνεω προθυμίην, ὃς Ῥηγίου ἐὼν τύραννος, τὰ ἐωυτοῦ τέκνα δούς ὁμήρους Ἀμιλκα, ἐπῆγέ μιν ἐπὶ τὴν Σικελίην τιμωρέων τῷ πενθερῷ. Τηρίλλου γὰρ εἶχε θυγατέρα Ἀναξίλειως, τῇ οὔνομα ἦν Κυδίππη. οὕτῳ δὴ οὐκ οἶόν τε γενόμειον βοηθέειν τὸν Γέλωνα τοῖσι Ἕλλησι ἀποπέμπειν ἐς Δελφοὺς τὰ χρήματα.

166. Πρὸς δὲ καὶ τάδε λέγουσι, ὡς συνέβη τῆς αὐτῆς ἡμέρης ἐν τε τῇ Σικελίῃ Γέλωνα καὶ Θήρωνα νικᾶν Ἀμίλκαν τὸν Καρχηδόσιον, καὶ ἐν Σαλαμῖνι τοὺς Ἕλληνας τὸν Πέρσην. Τὸν δὲ Ἀμίλκαν, Καρχηδόνιον ἐόντα πρὸς πατρός, μητρόθεν δὲ Συρηκούσιον, βασιλευσαντά τε κατ' ἀνδραγαθίην Καρχηδονίων, ὡς ἡ συμβολή

τε ἐγίνετο, καὶ ὡς ἐσσοῦτο τῇ μάχῃ, ἀφανισθῆναι πυνθάνομαι· οὔτε γὰρ ζῶντα, οὔτε ἀποθανόντα φανῆναι οὐδαμῶν γῆς· τὸ πᾶν γὰρ ἐπέξελθεῖν διζήμενον Γέλωνα. 167. "Ἐστι δὲ ὑπ' αὐτέων Καρχηδονίων ὃδε ὁ λόγος λεγόμενος* οἰκότι χρεωμένων, ὡς οἱ μὲν βάρβαροι τοῖσι "Ελλησι ἐν τῇ Σικελίῃ ἐμάχοντο ἐξ ἡοῦς ἀρξάμενοι μέχρι δείλης ὀψίης· ἐπὶ τοσοῦτο γὰρ λέγεται ἐλκῦσαι τὴν σύστασιν· ὁ δὲ Ἀμίλκας ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐθύετο καὶ ἐκαλλιρέετο ἐπὶ πυρῆς μεγάλης σώματα ὅλα καταγίζων· ἰδὼν δὲ τροπὴν τῶν ἐωυτοῦ γινομένην, ὡς ἔτυχε ἐπισπένδων τοῖσι ἱροῖσι, ὥσε ἐωυτὸν ἐς τὸ πῦρ· οὕτω δὲ κατακαυθέντα ἀφανισθῆναι. ἀφανισθέντι δὲ Ἀμίλκα τρόπῳ εἴ τε τοιούτῳ, ὡς Φοίνικες λέγουσι, εἴ τε ἐτέρῳ, ὡς Συρηκούσιοι, Καρχηδόνιοι τοῦτο μὲν οἱ θύουσι, τοῦτο δὲ μνήματα ἐποίησαν ἐν πάσῃσι τῇσι πόλισι τῶν ἀποικίδων, ἐν αὐτῇ τε μέγιστον Καρχηδόνι. τὰ μὲν ἀπὸ Σικελίης τσαῦτα.

168. Κερκυραῖοι δὲ τάδε ὑποκριάμενοι τοῖσι ἀγγέλοισι τοιάδε ἐποίησαν· καὶ γὰρ τούτους παρελάμβανον οἱ αὐτοὶ οἵπερ καὶ ἐς Σικελίην ἀπίκατο, λέγοντες τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ πρὸς Γέλωνα ἔλεγον. οἱ δὲ παραυτίκα μὲν ὑπὶσχοντο πέμψειν τε καὶ ἀμυνέειν, φράζοντες ὡς "οὐ σφί περιόπτῃ ἐστὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπολλυμένη· ἦν γὰρ σφαλῇ, σφεῖς γε οὐδὲν ἄλλο ἢ δουλεύουσιν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων· ἀλλὰ τιμωρητέον εἶη ἐς τὸ δυνατώτατον." Ὑπεκρίναντο μὲν οὕτω εὐπρόσωπα. ἐπεὶ δὲ ἔδει βοηθέειν, ἄλλα νοεῦντες ἐπλήρωσαν νέας ἐξήκοντα· μόγισ δὲ ἀναχθέντες προσέμιζαν τῇ Πελοποννήσῳ, καὶ περὶ Πύλον καὶ Ταΐναρον γῆς τῆς Λακεδαιμονίων ἀνεκώχευον τὰς νέας καταδοκέοντες καὶ οὗτοι τὸν πόλεμον, ἧ πεσέεται· ἀελπτέοντες μὲν τοὺς "Ελληνας ὑπερβαλέεσθαι, δοκέοντες δὲ τὸν Πέρσιν κατακρατήσαντα πολλὸν ἄρξειν πάσης τῆς Ἑλλάδος. Ἐποίευν ὦν ἐπίτηδες, ἵνα ἔχῃσι πρὸς τὸν Πέρσιν λέγειν

* οἰκότι, conject. εἰκόνι MSS.

τοιάδε· “ὦ βασιλεῦ, ἡμεῖς, παραλαμβανόντων τῶν Ἑλλήνων ἡμέας ἐς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἔχοντες δύναμιν οὐκ ἐλαχίστην, οὐδὲ νέας ἐλαχίστας παρασχόντες ἂν, ἀλλὰ πλείστας μετὰ γε Ἀθηναίους, οὐκ ἐθελήσαμεν τοι ἐναντιοῦσθαι, οὐδέ τι ἀποθύμιον ποιῆσαι.” Τοιαῦτα λέγοντες ἠλπιζον πλεον τι τῶν ἄλλων οἴσεσθαι· τά περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὥς ἐμοὶ δοκέει. πρὸς δὲ τοὺς Ἑλληνάς σφι σκῆψις ἐπεποιήτο, τῇ περ δὴ καὶ ἐχρήσαντο. αἰτιωμένων γάρ τῶν Ἑλλήνων ὅτι οὐκ ἐβοήθεον, ἔφασαν “πληρῶσαι μὲν ἐξήκοντα τριήρεας, ὑπὸ δὲ ἐτησιέων ἀνέμων ὑπερβαλέειν Μαλέην οὐκ οἰοί τε γενέσθαι· οὕτω οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Σαλαμῖνα, καὶ οὐδεμίῃ κακότητι λειφθῆναι τῆς ναυμαχίης.” Οὗτοι μὲν οὕτω διεκρούσαντο τοὺς Ἑλλήνας.

169. Κρήτες δὲ, ἐπεὶ τέ σφεας παρελάμβανον οἱ ἐπὶ τούτοισι ταχθέντες Ἑλλήνων, ἐποίησαν τοιόνδε. Πέμψαντες κοινῇ θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπειρώτων, εἰ σφι ἄμεινον γίνεται τιμωρέουσι τῇ Ἑλλάδι. ἡ δὲ Πυθίη ὑπεκρίνατο· “ὦ νήπιοι, ἐπιμέμφεσθε ὅσα ὑμῖν ἐκ τῶν Μενέλεω τιμωρημάτων Μίνως ἔπεμψε μηνίων δακρύματα, ὅτι οἱ μὲν οὐ συνεξεπρήξαντο αὐτῷ τὸν ἐν Καμίκῳ θάνατον γενόμενον, ὑμεῖς δὲ κείνοισι τὴν ἐκ Σπάρτης ἀρπαχθεῖσαν ὑπ’ ἀνδρὸς βαρβάρου γυναῖκα.” Ταῦτα οἱ Κρήτες ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν, ἔσχοντο τῆς τιμωρίας.

170. Λέγεται γὰρ Μίνων κατὰ ζήτησιν Δαιδάλου ἀπικόμενον ἐς Σικανίην, τὴν νῦν Σικελίην καλευμένην, ἀποθανεῖν βιαίῳ θανάτῳ. ἀνὰ δὲ χρόνον Κρήταις, θεοῦ σφι ἐποτρύναντος, πάντας πλὴν Πολιχνιτέων τε καὶ Πραισίων ἀπικομένους στόλῳ μεγάλῳ ἐς Σικανίην πολιορκεῖν ἐπ’ ἔτεα πέντε πόλιν Κάμικον, τὴν κατ’ ἐμὲ Ἀκραγαντῖνοι ἐνέμοντο· τέλος δὲ, οὐ δυναμένους οὔτε ἐλεῖν, οὔτε παραμένειν λιμῷ συνεστεῶτας, ἀπολιπόντας οἷχεσθαι. ὥς δὲ κατὰ Ἰηπυγίην γενέσθαι πλώοντας, ὑπολαβόντα σφέας χειμῶνα μέγαν ἐκβαλέειν ἐς τὴν γῆν. συναραχθέντων δὲ τῶν πλοίων, οὐδεμίην γάρ σφι ἔτι κομιδὴν ἐς Κρήτην φαίνεσθαι, ἐνθαῦτα Ὑρίην πόλιν κτίσαντας καταμεῖναί τε,

καὶ μεταβαλόντας ἀντὶ μὲν Κρητῶν γενέσθαι Ἰήπυγας Μεσσαπίους, ἀντὶ δὲ εἶναι νησιώτας, ἡπειρώτας. ἀπὸ δὲ Ὑρίης πόλιος τὰς ἄλλας οἰκίσαι, τὰς δὲ Ταραντῖνοι χρόνῳ ὕστερον πολλῶ ἑξανιστάντες προσέπταισαν μεγάλως· ὥστε φόνος Ἑλληνικὸς μέγιστος οὗτος δὴ ἐγένετο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν αὐτέων τε Ταραντίνων καὶ Ῥηγίνων· οἳ ὑπὸ Μικύθου τοῦ Χοίρου ἀναγκαζόμενοι τῶν ἀστῶν, καὶ ἀπικόμενοι τιμωροὶ Ταραντῖνοισι, ἀπέθανον τρισχίλιοι οὕτω· αὐτέων δὲ Ταραντίνων οὐκ ἐπέην ἀριθμός. ὁ δὲ Μίκυθος, οἰκέτης ἐὼν Ἀναξίλειω, ἐπίτροπος Ῥηγίου καταλέλειπτο· οὗτος ὅσπερ ἐκπέσων ἐκ Ῥηγίου, καὶ Τεγέην τὴν Ἀρκάδων οἰκήσας, ἀνέθηκε ἐν Ὀλυμπίῃ τοὺς πολλοὺς ἀνδριάντας.

171. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ Ῥηγίους τε καὶ Ταραντῖνους τοῦ λόγου μοι παρενθήκη γέγονε. Ἐς δὲ τὴν Κρήτην ἐρημωθείσαν, ὡς λέγουσι Πραῖσιοι, ἐσοικίζεσθαι ἄλλους τε ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα Ἑλλήνας· τρίτῃ δὲ γενεῇ μετὰ Μίνωα τελευτήσαντα γενέσθαι τὰ Τρωϊκά· ἐν τοῖσι οὐ φλαυροτάτους φαίνεσθαι ἐόντας Κρηῆτας τιμωροὺς Μενέλεω. ἀντὶ τουτέων δὲ σφι ἀπονοστήσασι ἐκ Τροίης λιμὸν τε καὶ λοιμὸν γενέσθαι καὶ αὐτοῖσι καὶ τοῖσι προβάτοισι, ἔστε, τὸ δεύτερον ἐρημωθείσης Κρήτης, μετὰ τῶν ὑπολοιπῶν τρίτους αὐτὴν νῦν νέμεσθαι Κρηῆτας. Ἡ μὲν δὲ Πυθίη ὑπομνήσασα ταῦτα ἔσχε βουλομένους τιμωρεῖν τοῖσι Ἑλλησι.

172. Θεσσαλοὶ δὲ ὑπὸ ἀναγκαίης τὸ πρῶτον ἐμήδισαν, ὡς διέδεξαν ὅτι οὐ σφι ἦνδανε τὰ οἱ Ἀλευάδαι ἐμνηχανέωντο. ἐπεὶ τε γὰρ ἐπυθέατο τάχιστα μέλλοντα διαβαίνειν τὸν Πέρσην εἰς τὴν Εὐρώπην, πέμπουσι εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἀγγέλους. ἐν δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἔσαν ἀλισμένοι πρόβουλοι τῆς Ἑλλάδος, ἀραιοημένοι ἀπὸ τῶν πολίων τῶν τὰ ἀμείνω φρονεουσέων περὶ τὴν Ἑλλάδα. ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τούτους τῶν Θεσσαλῶν οἱ ἄγγελοι ἔλεγον· “Ἄνδρες Ἕλληνες, δεῖ φυλάσσεσθαι τὴν ἐσβολὴν τὴν Ὀλυμπικὴν, ἵνα Θεσσαλίῃ τε καὶ ἡ σύμπασα ἡ Ἑλλὰς ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου. ἡμεῖς μὲν νῦν ἐτοῖμοί εἰμεν συμφυλάσσειν· πέμπειν

δὲ χρὴ καὶ ὑμέας στρατιὴν πολλήν· ὥς, εἰ μὴ πέμψετε, ἐπίστασθε ἡμέας ὁμολογήσειν τῷ Πέρσῃ. οὐ γάρ τοι προκατημένους τοσοῦτο πρὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος μούρους πρὸ ὑμέων δεῖ ἀπολέσθαι. βοηθέειν δὲ οὐ βουλόμενοι ἀναγκαίην ἡμῖν οὐδεμίην οἰοί τέ ἐστε προσφέρειν· οὐδαμᾶ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἔφν· ἡμεῖς δὲ πειρησόμεθα αὐτοὶ τινα σωτηρίην μηχανεώμενοι.” Ταῦτα ἔλεγον οἱ Θεσσαλοὶ. 173. Οἱ δὲ Ἕλληνες πρὸς ταῦτα ἐβουλεύσαντο ἐς Θεσσαλίην πέμπειν κατὰ θάλασσαν πεζὸν στρατὸν φυλάζοντα τὴν ἐσβολήν. ὥς δὲ συνελέχθη ὁ στρατὸς, ἔπλεε δι’ Εὐρίπου· ἀπικόμενος δὲ τῆς Ἀχαιΐης ἐς Ἄλωνα ἀποβὰς ἐπορεύετο ἐς Θεσσαλίην τὰς νέας αὐτοῦ καταλιπών· καὶ ἀπῆκετο ἐς τὰ Τέμπεα ἐς τὴν ἐσβολήν, ἥπερ ἀπὸ Μακεδονίης τῆς κάτω ἐς Θεσσαλίην φέρει παρὰ Πηνειὸν ποταμὸν, μεταξὺ δὲ Οὐλύμπου τε οὗρεος ἑόντα καὶ τῆς Ὀσσης. ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύοντο τῶν Ἑλλήνων κατὰ μυρίους ὀπλῖται συλλεγέντες· καὶ σφι προσῆν ἡ τῶν Θεσσαλῶν ἵππος. ἐστρατήγεε δὲ Λακεδαιμονίων μὲν Εὐαίνετος ὁ Καρήνιου ἐκ τῶν πολεμάρχων ἀραιρημένος, γένεος μέντοι ἑὼν οὐ τοῦ βασιλῆϊου· Ἀθηναίων δὲ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέος. Ἐμειναι δὲ ὀλίγας ἡμέρας ἐνθαῦτα. ἀπικόμενοι γὰρ ἄγγελοι παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντεω ἀνδρὸς Μακεδότος συνεβούλευόν σφι ἀπαλλάσσεσθαι, μηδὲ μένοντας ἐν τῇ ἐσβολῇ καταπατηθῆναι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐπιόντος· σημαίνοντες τὸ πλῆθος τε τῆς στρατιῆς καὶ τὰς νέας. ὥς δὲ οὗτοί σφι ταῦτα συνεβούλευον, χρηστὰ γὰρ ἐδόκεον συμβουλεύειν, καὶ σφι εὖνοος ἐφαίνετο ἑὼν ὁ Μακεδὼν, ἐπείθοντο. δοκέειν δέ μοι, Ἀρρώδῃ ἦν τὸ πεῖθον, ὥς ἐπύθοντο καὶ ἄλλην ἐοῦσαν ἐσβολήν ἐς Θεσσαλοὺς κατὰ τὴν ἄνω Μακεδονίην διὰ Περρραιβῶν κατὰ Γόννον πόλιν, τῇ περ δὴ καὶ ἐσέβαλε ἡ στρατιὴ ἡ Ξέρξεω. καταβάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τὰς νέας ὀπίσω ἐπορεύοντο ἐς τὸν Ἰσθμόν. 174. Αὕτη ἐγένετο ἡ ἐς Θεσσαλίην στρατηγή, βασιλέος τε μέλλοντος διαβαίνειν ἐς τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ ἑόντος ἤδη ἐν Ἀβύδῳ. Θεσσαλοὶ δὲ

ἐρημωθέντες συμμάχων, οὕτω δὲ ἐμήδισαν προθύμως, οὐδ' ἔτι ἐνδοιαστώς, ὥστε ἐν τοῖσι πρήγμασι ἐφαίνοντο βασιλεῖ ἄνδρες εὐντες χρησιμώτατοι.

175. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεὶ τε ἀπίκατο ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἐβουλεύοντο πρὸς τὰ λεχθέντα ἐξ Ἀλεξάνδρου, ἧ τε στήσονται τὸν πόλεμον καὶ ἐν οἷσισι χώροισι. ἡ νικῶσα δὲ γνώμη ἐγένετο τὴν ἐν Θερμοπύλῃσι ἐσβολὴν φυλάξαι. στεινότερη γὰρ ἐφαίνετο εὐσα τῆς ἐς Θεσσαλίην, καὶ ἅμα ἀγχοτέρη τε τῆς ἐωυτῶν. τὴν δὲ ἀτραπὸν, δι' ἣν ἤλωσαν οἱ ἀλόντες Ἑλλήνων ἐν Θερμοπύλῃσι, οὐδὲ ἤδεσαν εὐσαν πρότερον ἢ περ ἀπικόμειοι ἐς Θερμοπύλας ἐπύθοντο Τρηχινίων. ταύτην ὦν ἐβουλεύσαντο φυλάσσοντες τὴν ἐσβολὴν μὴ παριέναι ἐς τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον· τὸν δὲ ναυτικὸν στρατὸν πλέειν γῆς τῆς Ἰστιαιώτιδος ἐπὶ Ἀρτεμίσιον. ταῦτα γὰρ ἀγχοῦ τε ἀλλήλων ἐστὶ, ὥστε πυνθάνεσθαι τὰ κατὰ ἐκατέρους εὐντα· οἳ τε χώροι οὕτως ἔχουσι.

176. Τοῦτο μὲν, τὸ Ἀρτεμίσιον ἐκ τοῦ πελάγεος τοῦ Θρηϊκίου ἐξ εὐρέος συνάγεται ἐς στεινὸν πόρον, τὸν μεταξὺ εὐντα νήσου τε Σκιάθου καὶ ἡπείρου Μαγνησίης. ἐκ δὲ τοῦ στεινοῦ τῆς Εὐβοίης ἤδη τὸ Ἀρτεμίσιον δέκεται αἰγιαλός· ἐν δὲ, Ἀρτέμιδος ἱόν. Ἡ δὲ αὖ διὰ Τρηχίνος ἔσοδος ἐς τὴν Ἑλλάδα ἔστι τῇ στεινοτάτῃ ἡμίπλεθρον. οὐ μέντοι κατὰ τοῦτό γ' ἔστι στεινότατον τῆς χώρας τῆς ἄλλης, ἀλλ' ἔμπροσθέ τε Θερμοπυλέων καὶ ὅπισθε· κατὰ τε Ἀλπηνοὺς ὅπισθε εὐντας εὐσα ἅμαξιτος μούνη· καὶ ἔμπροσθε κατὰ Φοίνικα ποταμὸν ἀγχοῦ Ἀιθελῆς πόλιος ἅμαξιτος ἄλλη μούνη. τῶν δὲ Θερμοπυλέων τὸ μὲν πρὸς ἐσπέρης, ὄρος ἄβατόν τε καὶ ἀπόκρημνον, ὑψηλὸν, ἀτατεῖνον ἐς τὴν Οἴτην· τὸ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ τῆς ὁδοῦ, θάλασσα ὑποδέκεται καὶ τενάγεια. Ἔστι δὲ ἐν τῇ ἐσόδῳ ταύτῃ θερμὰ λουτρά τὰ Χύτρους καλέουσι οἱ ἐπιχώριοι· καὶ βωμὸς ἱδρνται Ἡρακλέος ἐπ' αὐτοῖσι. ἐδέδμητο δὲ τεῖχος κατὰ ταύτας τὰς ἐσβολάς· καὶ τό γε παλαιὸν πύλαι ἐπῆσαν. ἔδειμαν δὲ Φωκέες τὸ τεῖχος δείσαντες, ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν οἰκήσουντες γῆν τὴν Αἰολίδα τὴν περ νῦν ἐκτέαται. ἄτε δὲ

πειρωμένων τῶν Θεσσαλῶν καταστρέφεσθαι σφεας, τοῦτο προεφυλάξαντο οἱ Φωκέες· καὶ τὸ ὕδωρ τὸ θερμὸν τότε ἐπῆκαν ἐπὶ τὴν ἔσοδον, ὥς ἂν χαραδρωθεῖη ὁ χῶρος· πάν μηχανεώμενοι ὅπως μὴ σφί ἐσβάλοιεν οἱ Θεσσαλοὶ ἐπὶ τὴν χώραν. Τὸ μὲν νυν τεῖχος τὸ ἀρχαῖον ἐκ παλαιοῦ τε ἐδέδμητο, καὶ τὸ πλεον αὐτοῦ ἤδη ὑπὸ χρόνου ἔκειτο. τοῖσι δὲ αὖτις ὀρθώσασι ἔδοξε ταύτῃ ἀπαμύνειν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν βάρβαρον. κώμη δὲ ἐστὶ ἀγχοτάτῳ τῆς ὁδοῦ, Ἀλπηνοὶ οὖνομα· ἐκ ταύτης δὲ ἐπισιτιεῖσθαι ἐλογίζοντο οἱ Ἕλληνες. 177. Οἱ μὲν νυν χῶροι οὗτοι τοῖσι Ἕλλησι εἶναι ἐφαίνοντο ἐπιτήδεοι. ἅπαντα γὰρ προσκεψάμενοι, καὶ ἐπιλογισθέντες, ὅτι οὔτε πλήθει ἔξουσι χρᾶσθαι οἱ βάρβαροι, οὔτε ἵππῳ, ταύτῃ σφί ἔδοξε δέκεσθαι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ὥς δὲ ἐπύθοντο τὸν Πέρσῃν εὐντα ἐν Πιερίῃ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐστρατεύοντο αὐτέων οἱ μὲν ἐς Θερμοπύλας πεζῇ, ἄλλοι δὲ κατὰ θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον.

178. Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες κατὰ τάχος ἐβοήθεον διαταχθέντες. Δελφοὶ δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐχρησι.ηριάζοντο τῷ θεῷ, ὑπὲρ ἐώντων καὶ τῆς Ἑλλάδος καταρρώδηκοτες. καὶ σφί ἐχρήσθη “ἀνέμοισι εὐχεσθαι· μεγάλους γὰρ τούτους ἔσεσθαι τῇ Ἑλλάδι συμμαχοῦς.” Δελφοὶ δὲ δεξάμενοι τὸ μαντήιον, πρῶτα μὲν, Ἑλλήνων τοῖσι βουλομένοις εἶναι ἐλευθέροισι ἐξήγγειλαν τὰ χρησθέντα αὐτοῖσι· καὶ σφί δεινῶς καταρρώδεουσι τὸν βάρβαρον ἐξαγγείλαντες χάριν ἀθάνατον κατέθεντο. μετὰ δὲ ταῦτα, οἱ Δελφοὶ τοῖσι ἀνέμοισι βωμόν τε ἀπέδεξαν ἐν Θυίῃ, τῇ περ τῆς Κηφισσοῦ θυγατρὸς Θυίης τὸ τέμενός ἐστι, ἐπ' ἧς καὶ ὁ χῶρος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει· καὶ θυσίῃσιν σφεας μετήϊσαν. Δελφοὶ μὲν δὴ κατὰ τὸ χρηστήριον ἔτι καὶ νῦν τοὺς ἀνέμους ἰλάσκονται.

179. Ὁ ΔΕ ναυτικὸς Ξέρξεω στρατὸς ὀρμεώμενος ἐκ Θέρμης πόλιος παρέβαλε νηυσὶ τῇσι ἄριστα πλεούσῃσι δέκα ἰθὺ Σκιάθου· ἔνθα ἔσαν προφυλάσσουσαι νέες τρεῖς Ἑλληνίδες, Τροιζηνίη τε καὶ Αἰγιναιή καὶ Ἀττική. προῖ-

δόντες δὲ οὗτοι τὰς νέας τῶν βαρβάρων ἐς φυγὴν ὥρμησαν. 180. Τὴν μὲν δὴ Τροιζηνίην, τῆς ἦρχε Πρηξίνος, αὐτίκα αἰρέουσι ἐπισπόμενοι οἱ βάρβαροι. καὶ ἔπειτα τῶν ἐπιβατέων αὐτῆς τὸν καλλιστεύοντα ἀγαγόντες ἐπὶ τῆς πρώρης τῆς νηὸς ἔσφαξαν, διαδέξιον ποιέμενοι τὸν εἶλον τῶν Ἑλλήνων πρῶτον καὶ κάλλιστον. τῷ δὲ σφαγιασθέντι τούτῳ οὖνομα ἦν Λέων· τάχα δ' ἂν τι καὶ τοῦ οὐνόματος ἐπαύροιο. 181. Ἡ δὲ Αἰγιναιή, τῆς ἐτριηράρχεε Ἀσωνίδης, καὶ τινὰ σφί θόρυβον παρέσχε, Πυθέω τοῦ Ἰσχερόου ἐπιβατεύοντος, ἀνδρὸς ἀρίστου γενομένου ταύτην τὴν ἡμέρην· ὃς ἐπειδὴ ἡ ναὺς ἠλίσκετο, ἐς τοῦτο ἀντειχε μαχόμενος, ἐς ὃ κατεκρεουργήθη ἅπας. ὥς δὲ πεσὼν οὐκ ἀπέθανε, ἀλλ' ἦν ἔμπνοος, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐπεβάτευον ἐπὶ τῶν νεῶν, δι' ἀρετὴν τὴν ἐκείνου περιποιῆσθαι μιν περὶ πλείστου ἐποιήσαντο, σμύρνησί τε ἰώμενοι τὰ ἔλκεα, καὶ σινδόνης βυσσίνης τελαμῶσι κατειλίσσοντες. καὶ μιν, ὥς ὀπίσω ἀπίκοντο ἐς τὸ ἐωυτῶν στρατόπεδον, ἐπεδείκνυσαν ἐκπαγλεόμενοι πάσῃ τῇ στρατῇ περιέποντες εὖ, τοὺς δὲ ἱλλοὺς, τοὺς ἔλαβον ἐν τῇ νηὶ ταύτῃ, περιεῖπον ὥς ἀνδράποδα. 182. Αἱ μὲν δὴ δύο τῶν νεῶν οὕτω ἐχειρώθησαν. ἡ δὲ τρίτη, τῆς ἐτριηράρχεε Φόρμος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, φεύγουσα ἐξοκέλλει ἐς τὰς ἐσβολὰς τοῦ Πηρειοῦ· καὶ τοῦ μὲν σκάφους ἐκράτησαν οἱ βάρβαροι, τῶν δὲ ἀνδρῶν οὐ. ὥς γὰρ δὴ τάχιστα ἐπώκειλαν τὴν νέα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποθορόντες κατὰ Θεσσαλίην πορευόμενοι ἐκομίσθησαν ἐς Ἀθήνας. Ταῦτα οἱ Ἕλληνες οἱ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ στρατοπεδεύόμενοι πυνθάνονται παρὰ πυρσῶν ἐκ Σκιάθου. πυθόμενοι δὲ καὶ καταρρώδησαντες, ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου μετωρμίζοντο ἐς Χαλκίδα φυλάζοντες μὲν τὸν Εὐριπον, λείποντες δὲ ἡμεροσκόπους περὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς Εὐβοίης. 183. Τῶν δὲ δέκα νεῶν τῶν βαρβάρων τρεῖς ἐπέλασαν περὶ τὸ ἔρμα τὸ μεταξὺ ἐὼν Σκιάθου τε καὶ Μαγνησίης, καλεόμενον δὲ Μύρμηκα. ἐνθαῦτα οἱ βάρβαροι ἐπειδὴ στήλην λίθου ἐπέθηκαν κομίσαντες ἐπὶ τὸ ἔρμα, ὁρμηθέντες αὐτοὶ ἐκ Θέρμης, ὥς σφί τὸ ἐμποδὼν ἐγεγόνες

καθαρόν, ἐπέπλεον πάσῃσι τῇσι νηυσὶ, ἔνδεκα ἡμέρας παρέντες μετὰ τὴν βασιλέως ἐξέλασιν ἐκ Θέρμης. τὸ δὲ ἔρμα σφι κατηγήσατο ἐὼν ἐν πόρῳ μάλιστα Πάμμων Σκύνριος. πανημερὸν δὲ πλώοντες οἱ βάρβαροι ἐξανύουσι τῆς Μαγνησίης χώρας ἐπὶ Σηπιάδα τε καὶ τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς.

184. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ χώρου καὶ Θερμοπυλέων ἀπαθὴς τε κακῶν ἦν ὁ στρατός, καὶ πλῆθος ἦν τῆνικαῦτα ἔτι, ὥς ἐγὼ συμβαλλεόμενος εὐρίσκω, τόσων. τῶν μὲν ἐν τῶν νεῶν τῶν ἐκ τῆς Ἀσίης, εὐσέων ἑπτὰ καὶ διηκοσιέων καὶ χιλίεων, τὸν μὲν ἀρχαῖον ἐκάστων τῶν ἐθνέων ὄμιλον ἐόντα τέσσερας καὶ εἴκοσι μυριάδας, καὶ πρὸς, χιλιάδῃ τε καὶ τετρακοσίους, ὥς ἀνὰ διηκοσίους ἄνδρας λογιζόμενοι ἐν ἐκάστη νηϊ. ἐπεβάτευνον δὲ ἐπὶ τουτέων τῶν νεῶν, χωρὶς ἐκάστων τῶν ἐπιχωρίων ἐπιβατέων, Περσέων τε καὶ Μήδων καὶ Σακέων τριήκοντα ἄνδρες. οὗτος ἄλλος ὄμιλος γίνεται τρισμῦριοι, καὶ ἑξακισχίλιοι, καὶ πρὸς, διηκόσιοί τε καὶ δέκα. προσθήσω δ' ἔτι τούτῳ καὶ τῷ προτέρῳ ἀριθμῷ τοὺς ἐκ τῶν πεντηκοντέρων ποιήσας, ὃ τι πλεόν ἦν αὐτέων ἢ ἔλασσαν, ἀν' ὀγδῶκοντα ἄνδρας ἐνεῖναι. συνελέχθη δὲ ταῦτα τὰ πλοῖα, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἰρέθη. τρισχίλια. ἥδη ὧν ἄνδρες ἂν εἶεν ἐν αὐτοῖσι τέσσερες μυριάδες καὶ εἴκοσι. Τοῦτο μὲν νυν τὸ ἐκ τῆς Ἀσίης ναυτικὸν ἦν, σύμπαν ἐὼν πεντήκοντα μυριάδες καὶ μία, χιλιάδες τε ἑπείσι ἐπὶ ταύτῃσι ἑπτὰ, καὶ πρὸς, ἑκατοντάδες ἑξ, καὶ δεκάς. Τοῦ δὲ πεζοῦ, ἐβδουμήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες ἐγίνοντο· τῶν δὲ ἵππέων, ὀκτὼ μυριάδες. προσθήσω δὲ τούτοισι τὰς καμήλους τοὺς ἐλαύνοντας Ἀραβίους, καὶ τοὺς τὰ ἄρματα Δίβυας, πλῆθος ποιήσας δισμυρίους ἄνδρας. Καὶ δὴ τό τε ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ πεζοῦ πλῆθος συντιθέμενον, γίνεται διηκόσιαί τε μυριάδες καὶ τριήκοντα καὶ μία, καὶ πρὸς, χιλιάδες ἑπτὰ, καὶ ἑκατοντάδες ἑξ, καὶ δεκάς. Τοῦτο μὲν τὸ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίης στρατεύμα ἑξα-
ναχθὲν εἴρηται, ἄνευ τε τῆς θεραπήης τῆς ἐπομένης, καὶ τῶν σιταγωγῶν πλοίων, καὶ ὅσοι ἐνέπλεον τούτοισι.

185. Τὸ δὲ δὴ ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀγόμενον στράτευμα ἔτι προσλογιστέα τούτῳ παντὶ τῷ ἐξηριθμημένῳ. δόκησιν δὲ δεῖ λέγειν. νέας μὲν νυν οἱ ἀπὸ Θρηίκης Ἕλληνες, καὶ ἐκ τῶν νήσων τῶν ἐπικειμένων τῇ Θρηίκῃ, παρείχοντο εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ἐκ μὲν νυν τούτων τῶν νεῶν ἄνδρες τετρακισχίλιοι καὶ δισμύριοι γίνονται. πεζοῦ δὲ, τὸν Θρηίκης παρείχοντο, καὶ Παῖονες, καὶ Ἑορδοὶ, καὶ Βοττιαῖοι, καὶ τὸ Χαλκιδικὸν γένος, καὶ Βρύγοι, καὶ Πίερες, καὶ Μακεδόνες, καὶ Πεῤῥαιβοὶ, καὶ Ἐνιῆνες, καὶ Δόλοπες, καὶ Μάγνητες, καὶ Ἀχαιοὶ, καὶ οἵοι τῆς Θρηίκης τὴν παραλίην νέμονται· τούτων τῶν ἐθνέων τριήκοντα μυριάδας δοκέω γενέσθαι. αὐταὶ ὧν αἱ μυριάδες κείνησι προστεθεῖσαι τῇσι ἐκ τῆς Ἀσίας, γίνονται αἱ πᾶσαι ἀνδρῶν αἱ μάχιμοι μυριάδες διηκόσαι καὶ ἐξήκοντα καὶ τέσσερες, ἔπεισι δὲ ταύτησι ἑκατοντάδες ἑκαίδεκα, καὶ δεκάς.

186. Τοῦ μαχίμου δὲ τούτου ἔοντος ἀριθμὸν τοσούτου, τὴν θεραπήτην τὴν ἐπομένην τούτοις, καὶ τοὺς ἐν τοῖσι σιταγωγοῖσι ἀκάτοις ἔοντας, καὶ μάλα ἐν τοῖσι ἄλλοις πλοίοις τοῖσι ἅμα πλέουσιν τῇ στρατιῇ, τούτους τῶν μαχίμων ἀνδρῶν οὐ δοκέω εἶναι ἐλάσσονας, ἀλλὰ πλεῦνας. καὶ δὴ σφεας ποιέω ἴσους ἐκείνοισι εἶναι, καὶ οὔτε πλεῦνας, οὔτε ἐλάσσονας οὐδέν. ἐξισούμενοι δὲ οὗτοι τῷ μαχίμῳ ἐκπληροῦσι τὰς ἴσας μυριάδας ἐκείνησι. Οὕτω πεντηκοσίας τε μυριάδας καὶ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ, καὶ χιλιάδας τρεῖς, καὶ ἑκατοντάδας δύο, καὶ δεκάδας δύο ἀνδρῶν ἤγαγε Ξέρξης ὁ Δαρείου μέχρι Σηπιάδος καὶ Θερμοπυλέων.

187. Οὗτος μὲν δὴ τοῦ συνάπαιτος τοῦ Ξέρξεω στρατεύματος ἀριθμὸς. γυναικῶν δὲ σιτοποιέων καὶ παλλακῶν καὶ εὐνούχων οὐδεὶς ἂν εἴποι ἀτρεκέα ἀριθμόν· οὐδ' αὖ ὑποζυγίων τε καὶ τῶν ἄλλων κτηνέων τῶν ἀχθοφόρων· καὶ κυνῶν Ἰνδικῶν τῶν ἐπομένων οὐδ' ἂν τούτων ὑπὸ πλήθεος οὐδεὶς ἂν εἴποι ἀριθμόν. Ὡστε οὐδέν μοι θῶμα παρίσταται προδοῦναι τὰ ῥέεθρα τῶν ποταμῶν ἔστι τῶν· ἀλλὰ μᾶλλον ὅκως τασιτία ἀντέχρησε θῶμά μοι μυριάσι τοσαύτησι. εὐρίσκω γὰρ συμβαλλέμενος, εἰ χοίνικα πυρῶν ἕκαστος τῆς ἡμέ-

ρης ἐλάμβανε, καὶ μηδὲν πλέον, ἑνδεκα μυριάδας μεδί-
νων τελεομένας ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη, καὶ πρὸς, τριηκοσίους
τε ἄλλους μεδίμνους καὶ τεσσεράκοντα. γυναιξὶ δὲ καὶ
εὐνούχοισι καὶ ὑποζυγίοισι καὶ κυσὶ οὐ λογίζομαι. Ἀν-
δρῶν δ' ἐουσέων τοσαυτέων μυριαδέων, κάλλεός τε εἵνεκα
καὶ μεγάθεος οὐδεὶς αὐτέων ἀξιονικότερος ἦν αὐτοῦ Ξέρξεω
ἔχειν τοῦτο τὸ κράτος.

188. Ὁ δὲ δὴ ναυτικὸς στρατὸς ἐπεὶ τε ὀρμηθεὶς ἔπλεε,
καὶ κατέσχε τῆς Μαγνησίης χώρας ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν
μεταξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς,
αἱ μὲν δὴ πρῶται τῶν νεῶν ὥρμεον πρὸς γῆν, ἄλλαι δ' ἐπ'
ἐκείνησι ἐπ' ἀγκυρέων· ἅτε γὰρ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐόντος οὐ
μεγάλου, πρόκροσσαι ὀρμέοντο ἐς πόντον, καὶ ἐπὶ ὀκτῶ
νέας. ταύτην μὲν τὴν εὐφρόνην οὕτω. Ἄμα δὲ ὄρθρω ἐξ
αἰθρίης τε καὶ νηνεμίας τῆς θαλάσσης ζεσάσης ἐπέπεσέ
σφι χειμῶν τε μέγας καὶ πολλὸς ἄνεμος ἀπηλιώτης, τὸν
δὴ Ἑλλησποντίην καλέουσι οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκη-
μένοι. ὅσοι μὲν νυν αὐτέων αὐξόμενον ἔμαθον τὸν ἄνεμον,
καὶ τοῖσι οὕτω εἶχε ὄρμον, οἱ δ' ἔφθησαν τὸν χειμῶνα
ἀνασπάσαντες τὰς νέας, καὶ αὐτοὶ τε περιῆσαν καὶ αἱ νέες
αὐτέων. ὅσας δὲ τῶν νεῶν μεταρσίας ἔλαβε, τὰς μὲν ἐξέ-
φερε πρὸς Ἴπριους καλεομένους τοὺς ἐν Πηλίῳ, τὰς δὲ ἐς
τὸν αἰγιαλόν· αἱ δὲ περὶ αὐτὴν τὴν Σηπιάδα περιέπιπτον·
αἱ δὲ ἐς Μελίβοιαν πόλιν, αἱ δὲ ἐς Κασθαναίην ἐξεβράσ-
σοντο. ἦν τε τοῦ χειμῶνος χρῆμα ἀφόρητον. 189. Λέ-
γεται δὲ λόγος, ὡς Ἀθηναῖοι τὸν Βορῆν ἐκ θεοπροπίου
ἐπεκαλέσαντο, ἐλθόντος σφι ἄλλου χρηστηρίου “τὸν γαμ-
βρὸν ἐπίκουρον καλέσασθαι.” Βορῆς δὲ, κατὰ τὸν Ἑλ-
λήνων λόγον, ἔχει γυναῖκα Ἀττικὴν, Ὠρειθυίην τὴν
Ἐρεχθῆος. κατὰ δὴ τὸ κῆρς τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς φάτις
ὥρμηται, συμβαλλεόμενοί σφι τὸν Βορῆν γαμβρὸν εἶναι,
καὶ ναυλοχέοντες τῆς Εὐβοίης ἐν Χαλκίδι, ὡς ἔμαθον
αὐξόμενον τὸν χειμῶνα, ἥ καὶ πρὸ τούτου, ἐθύνοντό τε καὶ
ἐπεκαλέοντο τὸν τε Βορῆν καὶ τὴν Ὠρειθυίην τιμωρῆσαι
σφι καὶ διαφθεῖραι τῶν βαρβάρων τὰς νέας, ὡς καὶ πρυ-

τερον περὶ Ἀθων. Εἰ μὲν νυν διὰ ταῦτα τοῖσι βαρβά-
 ροισι ὀρμέουσι ὁ βορῆς ἐπέπεσε, οὐκ ἔχω εἶπαι· οἱ δ' ὦν
 Ἀθηναῖοί σφι λέγουσι βοηθήσαντα τὸν Βορῆν πρότερον
 καὶ τότε ἐκεῖνα κατεργάσασθαι· καὶ ἱρὸν ἀπελθόντες Βο-
 ρέῳ ἰδρύσαντο παρὰ ποταμὸν Ἰλισσύν. 190. Ἐν τούτῳ
 τῷ πόνῳ νέας οἱ ἐλαχίστας λέγουσι διαφθαρῆναι τετρακο-
 σιέων οὐκ ἐλάσσονας, ἄνδρας τε ἀναριθμήτους, χρημάτων
 τε πλῆθος ἄφθονον· ὥστε Ἀμεινοκλέϊ τῷ Κρητίνεω, ἀνδρὶ
 Μάγνητι, γηοχέοντι περὶ Σηπιάδα, μεγάλως ἢ ναυηγίῃ
 ἐγένετο χρηστή· ὅς πολλὰ μὲν χρύσεια ποτήρια ὑστέρῳ
 χρόνῳ ἐκβρασσόμενα ἀνείλετο, πολλὰ δὲ ἀργύρεα· θη-
 σαυρούς τε τῶν Περσέων εὗρε, ἄλλα τε χρύσεια ἄφατα
 χρήματα περιεβάλλετο. ἀλλ' ὁ μὲν, τᾶλλα οὐκ εὐτυχέων,
 εὐρήμασι μέγα πλούσιος ἐγένετο· ἦν γάρ τις καὶ τοῦτον
 ἄχαρις συμφορὴ λυπεῦσα παιδοφόνος. 191. Σιταγω-
 γῶν δὲ ὀλκάδων καὶ τῶν ἄλλων πλοίων διαφθειρομένων
 οὐκ ἐπῆν ἀριθμός· ὥστε δείσαντες οἱ στρατηγοὶ τοῦ ναυ-
 τικοῦ στρατοῦ, μή σφι κεκακωμένοισι ἐπιθέωνται οἱ Θεσ-
 σαλοὶ, ἔρκος ὑψηλὸν ἐκ τῶν ναυηγίων περιεβάλοντο. ἡμέ-
 ρας γὰρ δὴ ἐχειμάζεε τρεῖς. τέλος δὲ, ἔντομά τε ποιεῦντες,
 καὶ καταείδοντες γόησι τῷ ἀνέμῳ οἱ Μάγοι, πρὸς τε τού-
 τοις καὶ τῇ Θέτῃ καὶ τῇσι Νηρηΐσι θύοντες, ἔπαυσαν
 τετάρτῃ ἡμέρῃ, ἣ ἄλλως κως αὐτὸς ἐθέλων ἐκόπασε. τῇ
 δὲ Θέτῃ ἔθνον πυθόμενοι παρὰ τῶν Ἰώνων τὸν λόγον, ὥς
 ἐκ τοῦ χώρου τούτου ἀρπασθείη ὑπὸ Πηλῆος, εἴη τε ἅπασα
 ἡ ἄκτῃ ἢ Σηπιάς ἐκείνης τε καὶ τῶν ἄλλων Νηρηΐδων. ὁ
 μὲν δὴ τετάρτῃ ἡμέρῃ ἐπέπαυτο. 192. Τοῖσι δὲ Ἑλ-
 λησι οἱ ἡμεροσκόποι ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν Εὐβοϊκῶν κατα-
 δραμόντες δευτέρῃ ἡμέρῃ, ἀπ' ἧς ὁ χειμὼν πρῶτος ἐγένετο,
 ἐσήμαινον πάντα τὰ γενόμενα περὶ τὴν ναυηγίην. οἱ δὲ,
 ὥς ἐπύθοντο, Ποσειδέωνι Σωτῆρι εὐξάμενοι, καὶ σπονδὰς
 προχέαντες, τὴν ταχίστην ὀπίσω ἡπείγοντο ἐπὶ τὸ Ἀρτε-
 μίσιον, ἐλπίσαντες ὀλίγας τινὰς σφι ἀντιξόους ἔσεσθαι
 νῆας. οἱ μὲν δὴ τὸ δεύτερον ἐλθόντες περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον

ἐναυλόχεον, Ποσειδέωνος Σωτήρος ἐπωνυμίην ἀπὸ τούτου ἔτι καὶ ἐς τὸδε νομίζοντες.

193. Οἱ δὲ βάρβαροι, ὥς ἐπαύσατό τε ὁ ἄνεμος καὶ τὸ κῦμα ἔστρωτο, κατασπάσαντες τὰς νῆας ἔπλεον παρὰ τὴν ἡπειρον. κάμψαντες δὲ τὴν ἄκρην τῆς Μαγνησίης ἰθείαν ἔπλεον ἐς τὸν κόλπον τὸν ἐπὶ Παγασέων φέροντα. ἔστι δὲ χώρος ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ τῆς Μαγνησίης, ἔνθα λέγεται τὸν Ἡρακλῆα καταλειφθῆναι ὑπὸ Ἰήσονός τε καὶ τῶν συνεταίρων ἐκ τῆς Ἀργούς ἐπ' ὕδωρ πεμφθέντα, εὖτ' ἐπὶ τὸ κῶας ἔπλεον ἐς Αἴαν τὴν Κολχίδα. ἐνθεῦτεν γὰρ ἔμελλον ὑδρευσάμενοι ἐς τὸ πέλαγος ἀφήσειν· ἐπὶ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὖνομα γέγονε Ἀφέται. ἐν τούτῳ ὦν ὄρμον οἱ Ξέρξεω ἐποιεῦντο. 194. Πεντεκαίδεκα δὲ τῶν ἱηῶν τουτέων ἔτυχόν τε ὕσταται πολλὸν ἐξαναχθεῖσαι, καὶ κως κατεῖδον τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῶν Ἑλλήνων νῆας, ἔδοξάν τε δὴ τὰς σφετέρας εἶναι οἱ βάρβαροι, καὶ πλέοντες ἐσέπεσον ἐς τοὺς πολεμίους· τῶν ἐστρατήγεε ὁ ἀπὸ Κύμης τῆς Αἰολίδος ὑπαρχος Σανδώκης ὁ Θαμασίου, τὸν δὴ πρότερον τουτέων βασιλεὺς Δαρεῖος, ἐπ' αἰτίῃ τοιγῆδε λαβὼν, ἀνεσταύρωσε ἔοντα τῶν βασιληῶν δικαστέων· ὁ Σανδώκης ἐπὶ χρήμασι ἄδικον δίκην ἐδίκασε. ἀνακρεμασθέντος ὦν αὐτοῦ, λογιζόμενος ὁ Δαρεῖος εὗρέ οἱ πλέω ἀγαθὰ τῶν ἁμαρτημάτων πεποιημένα ἐς οἶκον τὸν βασιληῖον· εὐρὼν δὲ τοῦτο ὁ Δαρεῖος, καὶ γνοὺς ὡς ταχύτερα αὐτὸς ἢ σοφώτερα ἐργασμένος εἶη, ἔλυσε. βασιλῆα μὲν δὴ Δαρεῖον οὕτω διαφυγὼν μὴ ἀπολέσθαι περιῆν· τότε δὲ ἐς τοὺς Ἑλλήνας καταπλώσας ἔμελλε οὐ τὸ δεύτερον διαφυγὼν ἔσεσθαι. ὥς γάρ σφεας εἶδον προσπλέοντας οἱ Ἕλληνες, μαθόντες αὐτέων τὴν γινομένην ἁμαρτάδα ἐπαναχθέντες εὐπετέως σφέας εἶλον. 195. Ἐν τουτέων μιῇ Ἀρίδωλις πλέων ἦλω, τύραννος Ἀλαβάνδων τῶν ἐν Καρίῃ. ἐν ἐτέρῃ δὲ ὁ Πάφιος στρατηγὸς Πενθύλος ὁ Δημοπόου· ὃς ἦγε μὲν δυνάδεκα νῆας ἐκ Πάφου, ἀποβαλὼν δὲ σφεων τὰς ἑνδεκα τῷ χειμῶνι τῷ γενομένῳ κατὰ Σηπιάδα, μιῇ γῇ περιγενο-

μένη καταπλέων ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἤλω. τούτους οἱ Ἕλληνες, ἐξιστορήσαντες τὰ ἐβούλοντο πυθέσθαι ἀπὸ τῆς Ξέρξω στρατῆς, ἀποπέμπουσι δεδεμένους ἐς τὸν Κορινθίων Ἴσθμόν.

196. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς ὁ τῶν βαρβάρων στρατος, πάρεξ τῶν πεντεκαίδεκα νεῶν τῶν εἶπον Σανδώκεα στρατηγέειν, ἀπῆκετο ἐς Ἀφέτας. Ξέρξης δὲ καὶ ὁ πεζὸς πορευθεὶς διὰ Θεσσαλίας καὶ Ἀχαιῆς ἐσβεβληκῶς ἦν καὶ δὴ τριταῖος ἐς Μηλιάς· ἐν Θεσσαλίῃ μὲν ἄμιλλαν ποιησάμενος ἵππων τῶν ἐωυτοῦ, ἀποπειρώμενος καὶ τῆς Θεσσαλίας ἵππου, πυθόμενος ὡς ἀρίστη εἴη τῶν ἐν Ἑλλήσι· ἔνθα δὴ αἱ Ἑλληνίδες ἵπποι ἐλίποντο πολλόν. Τῶν μὲν νυν ἐν Θεσσαλίῃ ποταμῶν Ὀνόχωνος μῦνος οὐκ ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέεθρον πινόμενος· τῶν δὲ ἐν Ἀχαιῇ ποταμῶν ῥεόντων, οὐδὲ ὅστις ὁ μέγιστος αὐτέων ἐστὶ Ἡπιδανὸς, οὐδὲ οὗτος ἀντέσχε, εἰ μὴ φλαύρως.

197. Ἐς Ἄλον δὲ τῆς Ἀχαιῆς ἀπικομένῳ Ξέρξῃ οἱ κατηγεμόνες τῆς ὁδοῦ βουλόμενοι τὸ πᾶν ἐξηγέεσθαι ἔλεγόν οἱ ἐπιχώριον λόγον, τὰ περὶ τὸ ἶρὸν τοῦ Λαφυστίου Διὸς· ὡς Ἀθάμας ὁ Αἰόλου ἐμηχανήσατο Φρίξῳ μόρον σὺν Ἰνοῖ βουλευσας· μετέπειτα δὲ, ὡς ἐκ θεοπροπίου Ἀχαιοὶ προτιθεῖσι τοῖσι ἐκείνου ἀπογόνοισι ἀέθλους τοιούσδε· ὃς αὖ ἦ τοῦ γένεος τούτου πρεσβύτατος, τούτῳ ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι τοῦ πρυτανήϊου, αὐτοὶ φυλακὰς ἔχουσι· λήϊτον δὲ καλέουσι τὸ πρυτανήϊον οἱ Ἀχαιοί· ἦν δὲ ἐσέλθῃ, οὐκ ἔστι ὅπως ἔξεισι πρὶν ἢ θύσεσθαι μέλλη. ὥς τε ἔτι πρὸς τούτοις πολλοὶ ἤδη τῶν μελλόντων τουτέων θύσεσθαι δείσαντες οἶχοντο ἀποδράντες ἐς ἄλλην χώραν· χρόνου δὲ προϊόντος ὀπίσω κατελθόντες, ἦν ἀλίσκωνται ἐσελθόντες ἐς τὸ πρυτανήϊον, ὡς θύεται τε, ἐξηγέοντο, στέμμασι πᾶς πυκασθεὶς, καὶ ὡς σὺν πομπῇ ἐξαχθεῖς. ταῦτα δὲ πάσχουσι οἱ Κυτισσώρου τοῦ Φρίξου παιδὸς ἀπόγονοι, διότι καθαρμὸν τῆς χώρας ποιευμένων Ἀχαιῶν ἐκ θεοπροπίου Ἀθάμαντα τὸν Αἰόλου καὶ μελλόντων μιν θύειν, ἀπικόμενος οὗτος ὁ Κυτίσσωρος ἐξ Αἴης τῆς Κολχίδος ἐρρύσατο·

ποιήσας δὲ τοῦτο τοῖσι ἐπιγενομένοισι ἐξ ἑωυτοῦ μῆνιν τοῦ θεοῦ ἐνέβαλε. Ξέρξης δὲ ταῦτα ἀκούσας, ὥς κατὰ τὸ ἄλσος ἐγένετο, αὐτός τε ἔργετο αὐτοῦ, καὶ τῇ στρατιῇ πάσῃ παρήγγειλε· τῶν τε Ἀθάμαντος ἀπογόνων τὴν οἰκίην ὁμοίως καὶ τὸ τέμενος ἐσέβετο.

198. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ τὰ ἐν Ἀχαιίῃ. Ἀπὸ δὲ τουτέων τῶν χώρων ἦϊε ἐς τὴν Μηλίδα παρὰ κόλπον θαλάσσης, ἐν τῷ ἄμπωτίς τε καὶ ῥηχίῃ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. περὶ δὲ τὸν κόλπον τοῦτόν ἐστι χῶρος πεδινός, τῇ μὲν εὐρύς, τῇ δὲ καὶ κάρτα στεινός. περὶ δὲ τὸν χῶρον οὐρεα ὑψηλὰ καὶ ἄβατα περικληῖται πᾶσαν τὴν Μηλίδαν γῆν Τρηχίνιαι πέτραι καλεόμεναι. πρώτη μὲν νυν πόλις ἐστὶ ἐν τῷ κόλπῳ, ἰόντι ἀπὸ Ἀχαιῆς, Ἀντικύρη· παρ' ἣν ποταμὸς Σπερχήϊος ῥέων ἐξ Ἐνιήνων ἐς θάλασσαν ἐκδιδόι. ἀπὸ δὲ τούτου, διὰ εἰκοσίου σταδίων, ἄλλος ποταμὸς τῷ οὐνομα κεῖται Δύρας, τὸν βοηθέοντα τῷ Ἡρακλεῖ καιομένῳ λόγος ἐστὶ ἀναφανῆναι. ἀπὸ δὲ τούτου, δι' ἄλλων εἰκοσίου σταδίων, ἄλλος ποταμὸς ἐστὶ ὃς καλεῖται Μέλας.

199. Τρηχὺς δὲ πόλις ἀπὸ τοῦ Μέλανος τούτου ποταμοῦ πέντε στάδια ἀπέχει. ταύτῃ δὲ καὶ εὐρύτατόν ἐστι πάσης τῆς χώρας ταύτης ἐκ τῶν οὐρέων ἐς θάλασσαν, κατ' ἃ Τρηχὺς πεπόλισται· δισχιλία τε γὰρ καὶ δισμύρια πλέθρα τοῦ πεδίου ἐστί. τοῦ δὲ οὐρεος, τὸ περικληῖται τὴν γῆν τὴν Τρηχινίην, ἐστὶ διασφάξ πρὸς μεσαμβρίην Τρηχίνος· διὰ δὲ τῆς διασφάγος Ἀσωπὸς ποταμὸς ῥέει παρὰ τὴν ὑπωρέην τοῦ οὐρεος. 200. Ἔστι δὲ ἄλλος Φοίνιξ ποταμὸς οὐ μέγας πρὸς μεσαμβρίην τοῦ Ἀσωποῦ· ὃς ἐκ τῶν οὐρέων τουτέων ῥέων ἐς τὸν Ἀσωπὸν ἐκδιδόι. Κατὰ δὲ τὸν Φοίνικα ποταμὸν στεινότατόν ἐστι ἁμαξιτός γὰρ μίῃ μούνη δέδμηται. ἀπὸ δὲ τοῦ Φοίνικος ποταμοῦ πεντεκαίδεκα στάδια ἐστὶ ἐς Θερμοπύλας. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Φοίνικος ποταμοῦ καὶ Θερμοπυλέων κώμῃ τέ ἐστι, τῇ οὐνομα Ἀνθήλῃ κεῖται, παρ' ἣν δὴ παραρρέων ὁ Ἀσωπὸς ἐς θάλασσαν ἐκδιδόι, καὶ χῶρος περὶ αὐτὴν εὐρύς ἐν τῷ Δήμητρος τε ἱρὸν Ἀμφικτυονίδος ἱδρύται, καὶ ἔδραι

εἰσὶ Ἀμφικτυόσι, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτυόνος ἱρόν.
 201. Βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης ἐστρατοπεδεύετο τῆς Μη-
 λίδος ἐν τῇ Τρηχινίῃ· οἱ δὲ δὴ Ἕλληνες ἐν τῇ διόδῳ.
 καλέεται ἱὲ ὁ χώρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλή-
 νων Θερμοπύλαι, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιοίκων
 Πύλαι. ἐστρατοπεδεύοντο μὲν νυν ἑκάτεροι ἐν τούτοις
 τοῖσι χωρίοις. ἐπεκράτεε δὲ ὁ μὲν τῶν πρὸς βορῇν ἄνε-
 μον ἔχόντων πάντων μέχρι Τρηχίνος· οἱ δὲ τῶν πρὸς
 νότον καὶ μεσαμβρίην φερόντων τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ἡπεί-
 ρου.

202. Ἔσαν δὲ οἷδε Ἑλλήνων οἱ ὑπομένοντες τὸν Πέρ-
 σην ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ. Σπαρτιητέων τε τριηκόσιοι ὀπλί-
 ται, καὶ Τεγεατέων καὶ Μαντινέων χίλιοι, ἡμίσεες ἑκατέ-
 ρων· ἐξ Ὀρχομενοῦ τε τῆς Ἀρκαδίας εἴκοσι καὶ ἑκατόν·
 καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίας χίλιοι· τοσοῦτοι μὲν Ἀρκά-
 δων· ἀπὸ δὲ Κορίνθου τετρακόσιοι· καὶ ἀπὸ Φλιούντος
 διηκόσιοι· καὶ Μυκηναίων ὀγδώκοντα. οὗτοι μὲν ἀπὸ Πε-
 λοποννήσου παρῆσαν. ἀπὸ δὲ Βοιωτῶν, Θεσπιδέων τε
 ἑπτακόσιοι, καὶ Θηβαίων τετρακόσιοι. 203. Πρὸς τού-
 τοις ἐπὶ κλητοὶ ἐγένοντο Λοκροὶ τε οἱ Ὀπούντιοι παν-
 στρατῇ, καὶ Φωκέων χίλιοι. αὐτοὶ γὰρ σφεας ἐπεκαλέ-
 σαντο οἱ Ἕλληνες λέγοντες δι' ἀγγέλων, ὥς “ αὐτοὶ μὲν
 ἦκοιεν πρόδρομοι τῶν ἄλλων, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων
 προσδόκιμοι πᾶσάν εἰσι ἡμέρην· ἡ θάλασσά τέ σφι εἴη ἐν
 φυλακῇ, ὑπ' Ἀθηναίων τε φρουρεομένη καὶ Αἰγινητέων
 καὶ τῶν ἐς τὸν ναυτικὸν ταχθέντων· καὶ σφι εἴη δεινὸν
 οὐδέν· οὐ γὰρ θεὸν εἶναι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,
 ἀλλ' ἄνθρωπον· εἶναι δὲ θνητὸν οὐδένα, οὐδὲ ἔσεσθαι, τῷ
 κακὸν ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ οὐ συνεμίχθη· τοῖσι δὲ μεγί-
 στοις αὐτέων μέγιστα. ὀφείλειν ὦν καὶ τὸν ἐπελαύνοντα,
 ὥς ἔοντα θνητὸν, ἀπὸ τῆς δόξης πεσέειν ἄν.” Οἱ δὲ ταῦτα
 πυνθανόμενοι ἐβοήθεον ἐς τὴν Τρηχίνα. 204. Τού-
 τοις ἔσαν μὲν νυν καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ κατὰ πόλιος ἑκά-
 στων· ὁ δὲ θωμαζόμενος μάλιστα καὶ παντὸς τοῦ στρα-
 τεύματος ἡγεόμενος Λακεδαιμόνιος ἦν Λεωνίδης, ὁ

Ἀναξανδρίδew, τοῦ Λέοντος, τοῦ Εὐρυκρατίδew, τοῦ Ἀναξάνδρου, τοῦ Εὐρυκράτεος, τοῦ Πολυδῶρου, τοῦ Ἀλκαμένεος, τοῦ Τηλέκλου, τοῦ Ἀρχέλεω, τοῦ Ἠγησίλεω, τοῦ Δορύσσου, τοῦ Λεωβότew, τοῦ Ἐχεςτράτου, τοῦ Ἠγίος, τοῦ Εὐρυσθέneos, τοῦ Ἀριστοδήμου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὑλλου, τοῦ Ἡρακλέος· κτησάμενος τὴν βασιληίην ἐν Σπάρτῃ ἐξ ἀπροσδοκίτου. 205. Διζῶν γάρ οἱ ἐόντων πρεσβυτέρων ἀδελφεῶν, Κλεομένεός τε καὶ Δωριέος, ἀπελήλατο τῆς φροντίδος περὶ τῆς βασιληΐης. ἀποθανόντος δὲ Κλεομένεος ἄπαιδος ἔρσηνος γόνου, Δωριέος τε οὐκέτι ἐόντος, ἀλλὰ τελευτήσαντος καὶ τούτου ἐν Σικελίῃ, οὕτω δὴ ἐς Λεωνίδην ἀνέβαινε ἡ βασιληΐη, καὶ διότι πρότερος ἐγεγόνεε Κλεομβρότου, (οὗτος γὰρ ἦν νεώτατος Ἀναξανδρίδew παῖς,) καὶ δὴ καὶ εἶχε Κλεομένεος θυγατέρα. Ὅς τότε ἦιε ἐς Θερμοπύλας ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατεστεῶτας τριηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. παραλαβὼν δὲ ἀπίκητο καὶ Θηβαίων τοὺς ἐς τὸν ἀριθμὸν λογισάμενος εἶπον, τῶν ἐστρατήγεε Λεοντιάδης ὁ Εὐρυμάχου. τοῦδε δὲ εἵνεκα τούτους σπουδὴν ἐποιήσατο Λεωνίδης μούρους Ἑλλήνων παραλαβεῖν, ὅτι σφέων μεγάλως κατηγόρητο μηδίζειν. παρεκάλεε ὧν ἐς τὸν πόλεμον, θέλων εἰδέναι εἴ τε συμπέμψουσι, εἴ τε καὶ ἀπερέουσι ἐκ τοῦ ἐμφανέος τὴν Ἑλλήνων συμμαχίην. οἱ δὲ ἄλλοφρονέοντες ἔπεμπον. 206. Τούτους μὲν τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδην πρῶτους ἀπέπεμψαν Σπαρτιῆται, ἵνα τούτους ὀρῶντες οἱ ἄλλοι σύμμαχοι στρατεύωνται· μηδὲ καὶ οὗτοι μηδίσωσι, ἣν αὐτοὺς πυνθάνωνται ὑπερβαλλομένους. μετὰ δὲ, Κάρνεια γάρ σφι ἦν ἐμποδὼν, ἔμελλον ὀρτάσαντες, καὶ φυλακὰς λιπόντες ἐν τῇ Σπάρτῃ, κατὰ τάχος βοηθέειν πανδημεί. ὥς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων ἐνενῶντο καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιήσειν· ἦν γὰρ κατὰ τῶντὸ Ὀλυμπίας τούτοισι τοῖσι πρήγμασι συμπεσοῦσα. οὐκων δοκέοντες κατὰ τάχος οὕτω διακριθῆσθαι τὸν ἐν Θερμοπύλῃσι πόλεμον ἔπεμπον τοὺς προδρόμους οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διενενῶντο ποιήσειν.

207. Οἱ δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι Ἕλληνες, ἐπειδὴ πέλας ἐγένετο τῆς ἐσβολῆς ὁ Πέρσης, καταβρόδέοντες ἐβουλεύοντο περὶ ἀπαλλαγῆς. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι Πελοποννησίοισι ἐδόκεε ἐλθούσι ἐς Πελοπόννησον τὸν Ἴσθμὸν ἔχειν ἐν φυλακῇ· Λεωνίδης δὲ, Φωκέων καὶ Λοκρῶν περισπερχοντων τῇ γνώμῃ ταύτῃ, αὐτοῦ τε μένειν ἐψηφίζετο, πέμπειν τε ἀγγέλους ἐς τὰς πόλεις κελεύοντάς σφι ἐπιβοηθῆειν, ὥς ἐόντων αὐτέων ὀλίγων στρατὸν τῶν Μήδων ἀλέξασθαι. 208. Ταῦτα βουλευομένων σφέων, ἔπεμπε Ξέρξης κατασκοπὸν ἵππέα ἰδέσθαι ὁκόσοι τέ εἰσι, καὶ ὃ τι ποιοίειν. ἀκηκόεε δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Θεσσαλίῃ, ὥς ἀλισμένη εἶη ταύτῃ στρατιῇ ὀλίγῃ, καὶ τοὺς ἡγεμόνας ὥς εἶησαν Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Λεωνίδης ἐὼν γένος Ἡρακλίδης. ὥς δὲ προσέλασε ὁ ἵππεὺς πρὸς τὸ στρατόπεδον, ἐθηεῖτό τε καὶ κατῶρα πᾶν μὲν οὐ τὸ στρατόπεδον· τοὺς γὰρ ἔσω τεταγμένους τοῦ τείχεος, τὸ ἀνορθώσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ, οὐκ οἶά τε ἦν κατιδέσθαι· ὁ δὲ τοὺς ἔξω ἐμάνθανε τοῖσι πρὸ τοῦ τείχεος τὰ ὄπλα ἔκειτο. ἔτυχον δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Λακεδαιμόνιοι ἔξω τεταγμένοι. τοὺς μὲν δὴ ὥρα γυμναζομένους τῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ τὰς κόμας κτενίζομένους. ταῦτα δὴ θεώμενος ἐθώμαζε, καὶ τὸ πλήθος ἐμάνθανε. μαθὼν δὲ πάντα ἀτρεκέως ἀπήλανε ὀπίσω κατ' ἡσυχίαν· οὔτε γάρ τις ἐδίωκε, ἀλογίης τε ἐνεκύρησε πολλῆς. ἀπελθὼν δὲ ἔλεγε πρὸς Ξέρξεα τά περ ὀπώπεε πάντα. 209. Ἀκούων δὲ Ξέρξης οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐὸν, ὅτι παρασκευάζοιντο ὥς ἀπολεύμενοί τε καὶ ἀπολέοντες κατὰ δύναμιν· ἀλλ' αὐτῷ γελοῖα γὰρ ἐφαίνοντο ποιεῖν, μετεπέμψατο Δημάρητον τὸν Ἀρίστωνος ἐόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ. ἀπικόμενον δὲ μιν εἰρώτα Ξέρξης ἕκαστα τουτέων, ἐθέλων μαθέειν τὸ ποιεύμενον πρὸς τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ δὲ εἶπε· “Ἦκουσας μὲν μεν καὶ πρότερον, εὖτε ὀρμῶμεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, περὶ τῶν ἀνδρῶν τουτέων· ἀκούσας δὲ γέλωτά με ἔθεν λέγοντα τα περ ὥρων ἐκβησόμενα πρηγματα ταῦτα. ἐμοὶ γὰρ τὴν ἀληθειήν ἀσκέειν ἀντία σεῦ, ὦ βασιλεῦ, ἀγὼν μέγιστός

ἐστι. ἔκουσον δὲ καὶ νῦν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀπίκαται μαχεσόμενοι ἡμῖν περὶ τῆς ἐσόδου, καὶ ταῦτα παρασκευάζονται. νόμος γὰρ σφι οὕτω ἔχων ἐστί· ἐπεὰν μέλλωσι κινδυνεύειν τῇ ψυχῇ, τότε τὰς κεφαλὰς κοσμέονται. ἐπίσταο δὲ, εἰ τούτους τε καὶ τὸ ὑπομένον ἐν Σπάρτῃ καταστρέψαι, ἐστι οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἀνθρώπων, τὸ σὲ, βασιλεῦ, ὑπομενέει χεῖρας ἀνταειρόμενον. νῦν γὰρ πρὸς βασιληίην τε καὶ καλλίστην πόλιν τῶν ἐν Ἑλλησι προσφέρει, καὶ ἄνδρας ἀρίστους.” Κάρτα τε δὴ ἄπιστα Ξέρξῃ ἐφαίνετο τὰ λεγόμενα εἶναι, καὶ δεύτερα ἐπειρώτα “ὄντινα τρόπον τοσοῦτοι ἔοντες τῇ ἑωυτοῦ στρατιῇ μαχέσονται.” Ὁ δὲ εἶπε· “ὦ βασιλεῦ, ἐμοὶ χρᾶσθαι ὡς ἀνδρὶ ψεύστη, “ἦν μὴ ταῦτά τοι ταύτῃ ἐκβῇ, τῇ ἐγὼ λέγω.”

210. Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Ξέρξεα. Τέσσερας μὲν δὴ παρεξῆκε ἡμέρας ἐλπίζων αἰεὶ σφεας ἀποδρήσεσθαι. πέμπτῃ δὲ, ὡς οὐκ ἀπαλλάσσοντο, ἀλλὰ οἱ ἐφαίνοντο ἀναιδεῖν τε καὶ ἀβουλίῃ διαχρεώμενοι μένειν, πέμπει ἐπ’ αὐτοὺς Μήδους τε καὶ Κισσίους θυμωθεῖς, ἐντειλάμενός σφεας ζωγρήσαντας ἄγειν ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ. Ὡς δ’ ἐπέπεσον φερόμενοι ἐς τοὺς Ἕλληνας οἱ Μῆδοι, ἐπιπτον πολλοί· ἄλλοι δ’ ἐπεσήϊσαν, καὶ οὐκ ἀπελαύνοντο καίπερ μεγάλως προσπταίνοντες. δῆλον δ’ ἐποίευν παιτί τεω, καὶ οὐκ ἤκιστα αὐτῷ βασιλεῖ, ὅτι πολλοὶ μὲν ἀνθρωποι εἶεν, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες. ἐγίνετο δὲ ἡ συμβολὴ δι’ ἡμέρης. 211. Ἐπεὶ τε δὲ οἱ Μῆδοι τρηχέως περιείποντο, ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν ὑπεξήϊσαν, οἱ δὲ Πέρσαι ἐκδεξάμενοι ἐπήϊσαν, τοὺς ἀθανάτους ἐκάλεε βασιλεὺς, τῶν ἦρχε Ὑδάρνης· ὡς δὴ οὗτοί γε εὐπετέως κατεργασόμενοι. Ὡς δὲ καὶ οὗτοι συνέμισγον τοῖσι Ἑλλησι, οὐδὲν πλέον ἐφέροντο τῆς στρατιῆς τῆς Μηδικῆς, ἀλλὰ τὰ αὐτά· ἅτε ἐν στεينوπόρῳ τε χώρῳ μαχόμενοι, καὶ δόρασι βραχυτέρησι χρεώμενοι ἢ περ οἱ Ἕλληνες, καὶ οὐκ ἔχοντες πλήθει χρήσασθαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐμάχοντο ἀξίως λόγον, ἄλλα τε ἀποδεικνύμενοι ἐν οὐκ ἐπισταμένοισι μάχεσθαι

ἐξεπιστάμενοι, καὶ ὅκως ἐντρέψειαν τὰ νῶτα, ἀλέες φεύγεσκον δῆθεν· οἱ δὲ βάρβαροι ὁρέωντες φεύγοντας βοῇ τε καὶ πατάγῳ ἐπήϊσαν· οἱ δ' ἂν καταλαμβανόμενοι ὑπέστρεφον ἀντίοι εἶναι τοῖσι βαρβάροισι· μεταστρεφόμενοι δὲ κατέβαλλον πλήθει ἀναριθμήτους τῶν Περσέων. ἔπιπτον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Σπαρτιητέων ἐνθαῦτα ὀλίγοι· Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐδυνάετο παραλαβεῖν οἱ Πέρσαι τῆς ἐσόδου πειρεώμενοι, καὶ κατὰ τέλεα καὶ παντοίως προσβάλλοντες, ἀπήλαινον ὀπίσω. 212. Ἐν ταύτῃσι τῇσι προσόδοισι τῆς μάχης λέγεται βασιλῆα θεούμενον τρις ἀναδραμεῖν ἐκ τοῦ θρόνου, δεῖσαντα περὶ τῇ στρατιῇ. τότε μὲν οὕτω ἡγωνίσαντο. Τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ βάρβαροι οὐδὲν ἄμεινον ἀέθλεον. ἅτε γὰρ ὀλίγων ἐόντων, ἐλπίσαντές σφεας κατατετρωματίσθαι τε καὶ οὐκ οἴους τε ἔσεσθαι ἔτι χεῖρας ἀνταείρασθαι συνέβαλλον. οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τάξιν τε καὶ κατὰ ἔθνηα κεκοσμημένοι ἔσαν, καὶ ἐν μέρεϊ ἕκαστοι ἐμάχοντο, πλὴν Φωκέων· οὗτοι δὲ ἐς τὸ οὖρος ἐτάχθησαν φυλάξοντες τὴν ἀτραπὸν. Ὡς δὲ οὐδὲν εὗρισκον ἄλλοιότερον οἱ Πέρσαι ἢ τῇ προτεραίῃ ἐνῶρων, ἀπήλαινον.

213. Ἀπορέοντος δὲ βασιλῆος ὅ τι χρήσεται τῷ παρόντι πρήγματι, Ἐπιάλτης ὁ Εὐρυδήμου, ἀνὴρ Μηλιεύς, ἦλθέ οἱ ἐς λόγους, ὥς μέγα τι παρὰ βασιλῆος δοκέων οἴσεσθαι· ἔφρασε τε τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τοῦ οὖρεος φέρουσιν ἐς Θερμοπύλας, καὶ διέφθειρε τοὺς ταύτῃ ὑπομείναντας Ἕλλήνων. ὕστερον δὲ δεῖσας Λακεδαιμονίους ἔφυγε ἐς Θεσσαλίην· καὶ οἱ φυγόντι ὑπὸ τῶν Πυλαγόρων τῶν Ἀμφικτυόνων ἐς τὴν Πυλαίην συλληγομένων ἀργύριον ἐπεκηρύχθη. χρόνῳ δὲ ὕστερον, κατῆλθε γὰρ ἐς Ἀντικύρην, ἀπέθανε ὑπὸ Ἀθηνάδεω, ἀνδρὸς Τρηχινίου. ὁ δὲ Ἀθηνάδης οὗτος ἀπέκτεινε μὲν Ἐπιάλτεα δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθε λόγοισι σημανέω· ἐτιμήθη μέντοι ὑπὸ Λακεδαιμονίων οὐδὲν ἔσσαν. Ἐπιάλτης μὲν οὕτω ὕστερον τουτέων ἀπέθανε. 214. Ἔστι δὲ ἕτερος λεγόμενος λόγος, ὥς Ὀνήτης τε ὁ Φαναγόρεω ἀνὴρ Καρύστιος καὶ Κορυδαλλὸς Ἀντικυρεὺς εἰσὶ οἱ εἶπαντες πρὸς

βασιλῆα τούτους τοὺς λόγους, καὶ περιηγησάμενοι τὸ οὖρος
 τοῖσι Πέρσῃσι· οὐδαμῶς ἐμοί γε πιστός. τοῦτο μὲν γὰρ
 τῷδε χρὴ σταθμώσασθαι, ὅτι οἱ τῶν Ἑλλήνων Πυλαγόροι
 ἐπεκήρυξαν οὐκ ἐπὶ Ὀνήτῃ τε καὶ Κορυδαλλῷ ἀργύριον,
 ἀλλ' ἐπὶ Ἐπιάλτῃ τῷ Τρηχινίῳ, πάντως κου τὸ ἀτρεκέ-
 στατον πυθόμενοι· τοῦτο δὲ, φεύγοντα τὸν Ἐπιάλτην ταύ-
 την τὴν αἰτίην οἶδαμεν. εἰδείη μὲν γὰρ ἂν, καὶ ἐὼν μὴ
 Μηλιεύς, ταύτην τὴν ἀτραπὸν Ὀνήτης, εἰ τῇ χώρῃ πολλὰ
 ὠμιληκῶς εἶη· ἀλλ' Ἐπιάλτης γάρ ἐστι ὁ περιηγησά-
 μενος τὸ οὖρος κατὰ τὴν ἀτραπὸν, τοῦτον αἴτιον γράφω.
 215. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ οἱ ἤρεσε τὰ ὑπέσχετο ὁ Ἐπιάλ-
 της κατεργάσασθαι, αὐτίκα περιχαρὴς γενόμενος ἔπεμπε
 Ὑδάρνεα, καὶ τῶν ἐστρατήγεε Ὑδάρνης. ὠρμέατο δὲ περὶ
 λύχων ἀφὰς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Τὴν δὲ ἀτραπὸν ταύ-
 την ἐξεύρον μὲν οἱ ἐπιχώριοι Μηλιέες· ἐξευρόντες δὲ
 Θεσσαλοῖσι κατηγήσαντο ἐπὶ Φωκέας τότε ὅτε οἱ Φωκέες
 φράζαντες τείχεϊ τὴν ἐσβολὴν ἔσαν ἐν σκέπῃ τοῦ πολέ-
 μου· ἔκ τε τόσου δὴ κατεδέδεκτο ἐοῦσα οὐδὲν χρηστὴν
 Μηλιεῦσι. 216. Ἔχει δὲ ὧδε ἡ ἀτραπὸς αὕτη. ἄρχεται
 μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ τοῦ διὰ τῆς διασφάγος
 ῥέοντος· οὐνομα δὲ τῷ οὐρεῖ τούτῳ καὶ τῇ ἀτραπῷ τὠντὸ
 κεῖται Ἀνόπαια. τείνει δὲ ἡ Ἀνόπαια αὕτη κατὰ ῥάχιν
 τοῦ οὐρεος, λήγει δὲ κατὰ τε Ἀλπηνὸν πόλιν, πρώτην
 ἐοῦσαν τῶν Λοκρίδων πρὸς τῶν Μηλιέων, καὶ κατὰ Με-
 λάμπυγόν τε καλεούμενον λίθον, καὶ κατὰ Κερκώπων ἑδρας·
 τῇ καὶ τὸ στεινότατόν ἐστι. 217. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν
 ἀτραπὸν καὶ οὕτω ἔχουσιν οἱ Πέρσαι, τὸν Ἀσωπὸν δια-
 βάντες, ἐπορεύοντο πᾶσαν τὴν νύκτα, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχον-
 τες οὐρεα τὰ Οἰταίων, ἐν ἀριστερῇ δὲ τὰ Τρηχινίων· ἥως
 τε διέφαινε, καὶ ἐγένοντο ἐπ' ἀκρωτηρίῳ τοῦ οὐρεος. Κατὰ
 δὲ τοῦτο τοῦ οὐρεος ἐφύλασσαν, ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδή-
 λωται, Φωκῶν χίλιοι ὀπλίται, ῥυόμενοί τε τὴν σφετέρην
 χώραν, καὶ φρουρέοντες τὴν ἀτραπὸν. ἡ μὲν γὰρ κάτω
 ἐσβολὴ ἐφύλάσσετο ὑπὸ τῶν εἴρηται· τὴν δὲ διὰ τοῦ
 οὐρεος ἀτραπὸν ἐβελονταὶ Φωκέες ὑποδεξάμενοι Λεωνίδῃ

ἐφύλασσον. 218. Ἐμαθον δέ σφεας οἱ Φωκέες ὥδε ἀναβεβηκότας· ἀναβαίνοντες γὰρ ἐλάνθανον οἱ Πέρσαι, τὸ οὔρος πᾶν ἐὼν δρυῶν ἐπίπλεον· ἦν μὲν δὴ νηεμῆ, ψόφου δὲ γινομένου πολλοῦ, ὥς οἶκός ἦν, φύλλων ὑποκεχυμένων ὑπὸ τοῖσι ποσὶ, ἀνά τε ἔδραμον οἱ Φωκέες, καὶ ἔδυντο τὰ ὄπλα· καὶ αὐτίκα οἱ βάρβαροι παρήσαν. ὥς δὲ εἶδον ἄνδρας ἐνδυομένους ὄπλα, ἐν θώματι ἐγένοντο· ἐλπίόμενοι γὰρ οὐδὲν σφί φανήσεσθαι ἀντίξουν ἐνεκύρησαν στρατῶ. Ἐνθαῦτα Ὑδάρνης καταρρώδηςας μὴ οἱ Φωκέες ἔωσι Λακεδαιμόνιοι, εἶρετο τὸν Ἐπιάλτεια ποδαπὸς εἶη ὁ στρατός· πυθόμενος δὲ ἀτρεκέως διέτασσε τοὺς Πέρσας ὥς ἐς μάχην. οἱ δὲ Φωκέες, ὥς ἐβάλλοντο τοῖσι τοξεύμασι πολλοῖσιν τε καὶ πυκνοῖσιν, οἶχοντο φεύγοντες ἐπὶ τοῦ οὔρου τὸν κόρυμβον, ἐπιστάμενοι ὥς ἐπὶ σφέας ὠρμήθησαν ἀρχὴν, καὶ παρεσκευάδατο ὥς ἀπολεόμενοι. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐφρόνεον· οἱ δὲ ἀμφὶ Ἐπιάλτεια καὶ Ὑδάρνεα Πέρσαι Φωκέων μὲν οὐδένα λόγον ἐποιεῦντο, οἱ δὲ κατέβαινον τὸ οὔρος κατὰ τάχος.

219. Τοῖσι δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι ἐοῦσι Ἑλλήνων πρῶτον μὲν ὁ μάντις Μεγιστίης ἐσιδὼν ἐς τὰ ἱρὰ ἔφρασε τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι ἅμα ἡοῖ σφί θάνατον· ἐπειτεν καὶ αὐτόμολοι ἦϊσαν, οἱ ἐξαγγείλαντες τῶν Περσέων τὴν περίοδον· οὗτοι μὲν ἔτι νυκτὸς ἐσήμνηαν· τρίτοι δὲ οἱ ἡμεροσκόποι καταδραμόντες ὑπὸ τῶν ἄκρων ἤδη διαφαινούσης ἡμέρης Ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο οἱ Ἕλληνες, καὶ σφρων ἐσχίζοντο αἱ γνώμαι. οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔων τὴν τάξιν ἐκλιπεῖν, οἱ δὲ ἀντέτεινον. μετὰ δὲ τοῦτο διακριθέντες, οἱ μὲν ἀπαλλάσσοντο, καὶ διασκεδασθέντες κατὰ πόλιν ἕκαστοι ἐτράποντο· οἱ δὲ αὐτέων ἅμα Λεωνίδῃ μένειν αὐτοῦ παρασκευάδατο.

220. Λέγεται δὲ ὥς αὐτὸς σφεας ἀπέπεμψε Λεωνίδης, μὴ ἀπόλωνται κηδόμενος· αὐτῷ δὲ καὶ Σπαρτιητέων τοῖσι παρευῶσι οὐκ ἔχειν εὐπρεπέως ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν ἐς τὴν ἦλθον φυλάξοντες ἀρχήν. Ταύτη καὶ μᾶλλον τῇ γνώμῃ πλεῖστός εἰμι, Λεωνίδην, ἐπεὶ τε ἦσθετο τοὺς συμμάχους ἔοντας ἀπροθύμους καὶ οὐκ ἐθέ-

λοντας συνδιακινδυνεύειν, κελεύσαι σφεας ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτῷ δὲ ἀπιέναι οὐ καλῶς ἔχειν. μένοντι δὲ αὐτοῦ κλέος μέγα ἐλείπετο, καὶ ἡ Σπάρτης εὐδαιμονίη οὐκ ἐξηλείφετο. ἐκέχρητο γὰρ ὑπὸ τῆς Πυθίης τοῖσι Σπαρτιήτησι χρεωμένοισι περὶ τοῦ πολέμου τούτου αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐγειρομένου “ ἡ Λακεδαιμονα ἀνάστατον γενέσθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἢ τὸν βασιλῆά σφεων ἀπολέεσθαι.” ταῦτα δὲ σφι ἐν ἔπεσι ἐξαμέτροισι ἔχοντα χρᾶ λέγοντα ᾤδε·

Ὑμῖν δ', ὦ Σπάρτης οἰκήτορες εὐρυχόροιο,
ἢ μέγα ἵστυ ἐρικυδὲς ὑπ' ἀνδράσι Περσείδῃσι
πέρθεται· ἢ τὸ μὲν οὐκί, ἀφ' Ἡρακλέος δὲ γενέθλης
πενθήσει βασιλῇ φθίμενον Λακεδαίμονος οὔρος.
Οὐ γὰρ τὸν ταύρων σχήσει μένος οὐδὲ λεόντων
ἀντιβίην. Ζηνὸς γὰρ ἔχει μένος· οὐδὲ ἐ φημὶ
σχήσεσθαι, πρὶν τῶνδ' ἕτερον διὰ πάντα δάσῃται.

ταῦτά τε δὴ ἐπιλεγόμενον Λεωνίδην, καὶ βουλόμενον κλέος καταθέσθαι μῦνον Σπαρτιητέων, ἀποπέμψαι τοὺς συμμάχους μᾶλλον, ἢ γνώμῃ διενεχθέντας οὕτω ἀκόσμως οἴχεσθαι τοὺς οἰχομένους. 221. Μαρτύριον δέ μοι καὶ

τόδε οὐκ ἐλάχιστον τούτου πέρι γέγονε. οὐ γὰρ μῦνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὸν μάντιν ὃς εἶπετο τῇ στρατιῇ ταύτῃ, Μεγιστίην τὸν Ἀκαρνῆνα, λεγόμενον εἶναι τὰ ἀνέκαθεν ἀπὸ Μελάμποδος, τοῦτον εἶπαντα ἐκ τῶν ἱρῶν τὰ μέλλοντά σφι ἐκβαίνειν, φανερός ἐστι Λεωνίδης ἀποπέμπων, ἵνα μὴ συναπόληταί σφι. ὁ δὲ ἀποπεμπόμενος αὐτὸς μὲν οὐκ ἀπελίπετο· τὸν δὲ παῖδα συστρατευόμενον ἐόντα οἱ μουνογενεῖα ἀπέπέμψε. 222. Οἱ μὲν νυν

σύμμαχοι οἱ ἀποπεμπόμενοι οἴχοντό τε ἀπίοντες, καὶ ἐπείθοντο Λεωνίδῃ. Θεσπίες δὲ καὶ Θηβαῖοι κατέμειναν μῦνοι παρὰ Λακεδαιμονίοισι. τουτέων δὲ Θηβαῖοι μὲν ἀέκοντες ἔμενον, καὶ οὐ βουλόμενοι· κατεῖχε γὰρ σφεας Λεωνίδης ἐν ὁμήρων λόγῳ ποιούμενος· Θεσπίες δὲ ἐκόντες μάλιστα· οἱ οὐκ ἔφασαν ἀπολιπόντες Λεωνίδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀπαλλάξεσθαι, ἀλλὰ καταμείναντες συναπέθαιον. ἐστρατήγεε δὲ αὐτέων Δημόφιλος Διωδρόμεω.

223. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ ἡλίου ἀνατείλαντος σπονδὰς ἐποίησατο, ἐπισχὼν χρόνον ἐς ἀγορῆς κου μάλιστα πληθώρην πρόσοδον ἐποιέετο· καὶ γὰρ ἐπέσταλτο ἐξ Ἐπιάλτεω οὕτω. ἀπὸ γὰρ τοῦ οὖρεος ἢ κατάβασις συντομωτέρη τέ ἐστι, καὶ βραχύτερος ὁ χώρος πολλόν, ἢ περὶ ἢ περίοδος τε καὶ ἀνάβασις. Οἳ τε δὴ βάρβαροι οἱ ἀμφὶ Ξέρξεα προσῆϊσαν· καὶ οἱ ἀμφὶ Λεωνίδην Ἕλληνες, ὡς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἔξοδον ποιεύμενοι, ἤδη πολλῷ μᾶλλον ἢ κατ' ἀρχὰς ἐπεξῆϊσαν ἐς τὸ εὐρύτερον τοῦ αὐχένος. τὸ μὲν γὰρ ἔρυμα τοῦ τείχεος ἐφυλάσσετο· οἱ δὲ ἀνὰ τὰς προτέρας ἡμέρας ὑπεξιόντες ἐς τὰ στεινόπορα ἐμάχοντο. Τότε δὴ συμμίσγοντες ἔξω τῶν στεινῶν ἔπιπτον πλήθει πολλοὶ τῶν βαρβάρων. ὅπισθε γὰρ οἱ ἡγεμόνες τῶν τελέων ἔχοντες μάστιγας ἐρράπιζον πάντα ἄνδρα αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω ἐποτρύνοντες. πολλοὶ μὲν δὲ ἐσέπιπτον αὐτέων ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ διεφθείροντο· πολλῷ δ' ἔτι πλευνες κατεπατέοντο ζωοὶ ὑπ' ἀλλήλων· ἦν δὲ λόγος οὐδεὶς τοῦ ἀπολλυμένου. ἄτε γὰρ ἐπιστάμενοι τὸν μέλλοντά σφι ἔσεσθαι θάνατον ἐκ τῶν περιϊόντων τὸ οὖρος, ἀπεδείκνυντο ῥώμης ὅσον εἶχον μέγιστον ἐς τοὺς βαρβάρους, παραχρεώμενοί τε καὶ ἁτέοντες.

224. Δόρατα μὲν νυν τοῖσι πλεόνεσιν αὐτέων τηνικαῦτα ἤδη ἐτύγχανε κατεηγότα, οἱ δὲ τοῖσι ξίφεσι διεργάζοντο τοὺς Πέρσας. καὶ Λεωνίδης τε ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ πίπτει, ἀνὴρ γενόμενος ἄριστος, καὶ ἕτεροι μετ' αὐτοῦ ὀνομαστοὶ Σπαρτιητέων, τῶν ἐγὼ ὡς ἀνδρῶν ἀξίων γενομένων ἐπυθόμην τὰ οὐνόματα· ἐπυθόμην δὲ καὶ ἀπάντων τῶν τριηκοσίων. καὶ δὴ καὶ Περσέων πίπτουσι ἐνθαῦτα ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ οὐνομαστοί· ἐν δὲ δὴ καὶ Δαρείου δύο παῖδες, Ἀβροκόμης τε καὶ Ὑπεράνθης, ἐκ τῆς Ἀρτάνεω θυγατρὸς Φραταγούνης γεγονότες Δαρείῳ. ὁ δὲ Ἀρτάνης Δαρείου μὲν τοῦ βασιλῆος ἦν ἀδελφεός, Ὑστάσπεος δὲ τοῦ Ἀρσάμεω παῖς· ὃς καὶ ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα Δαρείῳ τὸν οἶκον πάντα τὸν ἑωυτοῦ ἐπέδωκε, ὡς μόνου οἱ εἰσῆς ταύτης τέκνου.

225. Ξέρξεώ τε δὴ δύο ἀδελφοὶ ἐνθαῦτα πίπτουσι μαχεόμενοι. καὶ ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ Λεωνίδεω Περσέων τε καὶ

Λακεδαιμονίων ὠθισμὸς ἐγένετο πολλός, ἐς ὃ τοῦτόν τε ἀρετῇ οἱ Ἕλληνες ὑπεξείρυσαν, καὶ ἐτρέψαντο τοὺς ἐναντίους τετράκισ. Τοῦτο δὲ συνεστήκεε μέχρι οὗ οἱ σύν Ἐπιάλτῃ παρεγένοντο. ὥς δὲ τούτους ἤκειν ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ νεῖκος. ἔς τε γὰρ τὸ στεινὸν τῆς ὁδοῦ ἀνεχώρεον ὀπίσω, καὶ παραμειψάμενοι τὸ τεῖχος ἐλθόντες ἵζοντο ἐπὶ τὸν κολωνὸν πάντες ἄλλες οἱ ἄλλοι, πλην Θηβαίων. ὁ δὲ κολωνός ἐστι ἐν τῇ ἐσόδῳ ὅκου νῦν ὁ λίθινος λέων ἔστηκε ἐπὶ Λεωνίδῃ. ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρησι, τοῖσι αὐτέων ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι, καὶ χερσὶ καὶ στόμασι, κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες· οἱ μὲν ἐξ ἐναντίας ἐπισπόμενοι, καὶ τὸ ἔρυμα τοῦ τεύχεος συγχώσαντες· οἱ δὲ περιελθόντες πάντοθε περισταδόν.

226. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Θεσπιέων τοιούτων γενομένων, ὅμως λέγεται ἀνὴρ ἄριστος γενέσθαι Σπαρτιάτης Διηνέκης. τὸν τόδε φασὶ εἶπαι τὸ ἔπος πρὶν ἢ συμμῖξαι σφέας τοῖσι Μήδοισι, πυθόμενον πρὸς τευ τῶν Τρηχινίων, ὥς, ἐπεὰν οἱ βάρβαροι ἀπιέωσι τὰ τοξεύματα, τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλήθεος τῶν οἰστῶν ἀποκρύπτουσι, τοσοῦτό τι πλήθος αὐτέων εἶναι· τὸν δὲ οὐκ ἐκπλαγέιντα τούτοις εἶπαι ἐν ἀλογίῃ ποιεύμενον τὸ τῶν Μήδων πλήθος, ὥς “πάντα σφι ἀγαθὰ ὁ Τρηχίνιος ξεῖνος ἀγγέλλοι, εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μήδων τὸν ἥλιον, ὑπὸ σκιῇ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη, καὶ οὐκ ἐν ἡλίῳ.” Ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα τοιουτότροπα ἔπεά φασι Διηνέκεα τὸν Λακεδαιμόνιον λιπέσθαι μνημόσυνα.

227. Μετὰ δὲ τοῦτον ἀριστεύσαι λέγονται Λακεδαιμόνιοι δύο ἀδελφεοί, Ἀλφεός τε καὶ Μάρων, Ὀρσιφάντου παῖδες. Θεσπιέων δὲ εὐδοκίμее μάλιστα τῷ οὐνόμα ἦν Διθύραμβος Ἀρματίδew. 228. Θαφθεῖσι δὲ σφι αὐτοῦ ταύτῃ τῇπερ ἔπεσον, καὶ τοῖσι πρότερον τελευτήσασι ἢ ὑπὸ Λεωνίδew ἀποπεμφθέντας οἴχεσθαι, ἐπιγέγραπται γράμματα λέγοντα τάδε·

Μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριηκόσiais ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννάσου χιλιάδες τέτορες.

ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι πᾶσι ἐπιγέγραπται· τοῖσι δὲ Σπαρ-
τιήτησι ἰδίῃ·

ᾧ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Λακεδαιμονίοισι μὲν δὴ τοῦτο· τῷ δὲ μάντι τόδε·

Μνηῆμα τόδε κλεινοῖο Μεγιστία, ὃν ποτε Μῆδοι
Σπερχεῖον ποταμὸν κτεῖναν ἀμειψάμενοι·
μάντιος, ὃς τότε κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἰδὼς,
οὐκ ἔτλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν.

Ἐπιγράμμασι μὲν νυν καὶ στήλῃσι, ἔξω-ἢ τὸ τοῦ μάντιος
ἐπίγραμμα, Ἀμφικτυόνες εἰσὶ σφεας οἱ ἐπικοσμήσαντες·
τὸ δὲ τοῦ μάντιος Μεγιστίῳ Σιμωνίδῃς ὁ Λεωπρέπεός
ἐστι κατὰ ξεινίην ὁ ἐπιγράψας.

229. Δύο δὲ τουτέων τῶν τριηκοσίων λέγεται, Εὐρυτόν
τε καὶ Ἀριστόδημον, παρεὼν αὐτοῖσι ἀμφοτέροισι κοινῷ
λόγῳ χρησαμένοισι, ἢ ἀποσωθῆναι ὁμοῦ ἐς Σπάρτην, ὡς
μεμετιμένοι τε ἔσαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὑπὸ Λεωνίδῳ,
καὶ κατεκέατο ἐν Ἀλπηνοῖσι ὀφθαλμιῶντες ἐς τὸ ἔσχατον·
ἢ, εἰ γε μὴ ἐβούλοντο νοστήσαι, ἀποθανεῖν ἅμα τοῖσι
ἄλλοισι· παρεὼν σφι τουτέων τὰ ἕτερα ποιεῖν οὐκ ἐθε-
λῆσαι ὁμοφρονεῖν, ἀλλὰ γνώμῃ διενειχθέντας, Εὐρυτον
μὲν πυθόμενον τῶν Περσέων τὴν περίοδον αἰτήσαντά τε
τὰ ὄπλα καὶ ἐνδύντα ἄγειν αὐτὸν κελεῦσαι τὸν εἴλωτα ἐς
τοὺς μαχομένους· ὅκως δὲ αὐτὸν ἡγαγε, τὸν μὲν ἀγα-
γόντα οἴχεσθαι φεύγοντα, τὸν δὲ ἐσπεσόντα ἐς τὸν ὄμιλον
διαφθαρῆναι· Ἀριστόδημον δὲ λειποψυχέοντα λειφθῆναι.
Εἰ μὲν νυν ἦν μῦνον Ἀριστόδημον ἀλγήσαντα ἀπονο-
στήσαι ἐς Σπάρτην, ἢ καὶ ὁμοῦ σφέων ἀμφοτέρων τὴν
κομιδὴν γενέσθαι, δοκέειν ἐμοὶ, οὐκ ἂν σφι Σπαρτιήτας
μῆνιν οὐδεμίην προσθέσθαι· νυνὶ δὲ, τοῦ μὲν αὐτῶν ἀπο-
λομένου, τοῦ δὲ τῆς μὲν αὐτῆς ἐχομένου προφάσιος, οὐκ
ἐθελήσαντος δὲ ἀποθνήσκειν, ἀναγκαίως σφι ἔχειν μῆ-
νίσαι μεγάλως Ἀριστοδήμῳ. 230. Οἱ μὲν νυν οὕτω

σωθῆναι λέγουσι Ἀριστόδημον ἐς Σπάρτην, καὶ διὰ προφασιν τοιήνδε. οἱ δὲ ἄγγελον πεμφθέντα ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἐξεὼν αὐτῷ καταλαβεῖν τὴν μάχην γινομένην, οὐκ ἐθελῆσαι, ἀλλ' ὑπομείναντα ἐν τῇ ὁδῷ περιγενέσθαι τὸν δὲ συνάγγελον αὐτοῦ ἀπικόμενον ἐς τὴν μάχην ἀποθάνειν.

231. Ἀπονοστήσας δὲ ἐς Λακεδαίμονα ὁ Ἀριστόδημος ὄνειδός τε εἶχε καὶ ἀτιμίην. πάσχων δὲ τοιάδε ἡτίμωτο· οὔτε οἱ πῦρ οὐδείς ἔνανε Σπαρτιητέων, οὔτε διελέγετο, ὄνειδός τε εἶχε ὁ τρέσας Ἀριστόδημος καλεόμενος. ἀλλ' ὁ μὲν ἐν τῇ ἐν Πλαταιῇσι μάχῃ ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν ἐπενεχθεῖσάν οἱ αἰτίην.

232. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλον ἀποπεμφθέντα ἄγγελον ἐς Θεσσαλίην τῶν τριηκοσίων τουτέων περιγενέσθαι, τῷ οὖνομα εἶναι Παντίτην· νοστήσαντα δὲ τοῦτον ἐς Σπάρτην, ὡς ἡτίμωτο, ἀπάγξασθαι.

233. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, τῶν ὁ Λεοντιάδης ἐστρατήγεε, τέως μὲν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἔοντες ἐμάχοντο ὑπ' ἀναγκαίης ἐχόμενοι πρὸς τὴν βασιλέως στρατιήν. ὡς δὲ εἶδον κατυπέρτερα τῶν Περσέων γινόμενα τὰ πρήγματα, οὕτω δὴ τῶν σὺν Λεωνίδῃ Ἑλλήνων ἐπείγομένων ἐπὶ τὸν κολωνόν, ἀποσχισθέντες τουτέων χεῖράς τε προέτεινον, καὶ ἦισαν ἄσσον τῶν βαρβάρων· λέγοντες τὸν ἀληθέστατον τῶν λόγων, ὡς “καὶ μηδίζουσι, καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐν πρώτοισι ἔδοσαν βασιλεῖ, ὑπὸ δὲ ἀναγκαίης ἐχόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἀπικοίατο, καὶ ἀναίτιοι εἶεν τοῦ τρώματος τοῦ γεγονότος βασιλεῖ.” ὥς τε ταῦτα λέγοντες περιεγίνοντο, εἶχον γὰρ καὶ Θεσσαλοὺς τῶν λόγων τουτέων μάρτυρας. Οὐ μέντοι τάγε πάντα εὐτύχησαν· ὡς γὰρ αὐτοὺς ἔλαβον οἱ βάρβαροι ἐλθόντας, τοὺς μὲν τινὰς καὶ ἀπέκτειναν προσιόντας, τοὺς δὲ πλεῖνας αὐτέων, κελεύσαντος Ξέρξεω, ἔστιζον στίγματα βασιλῆϊα ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεοντιάδew· τοῦ τὸν παῖδα Εὐρύμαχον χρόνῳ μετέπειτα ἐφόνευσαν Πλαταιέες στρατηγήσαντα ἀνδρῶν Θηβαίων τετρακοσίων καὶ σχόντα τὸ ἄστυ τὸ Πλαταιέων.

234. Οἱ μὲν δὴ περὶ Θερμοπύλας Ἕλληνες οὕτω ἡγωνίσαντο. Ξέρξης δὲ καλέσας Δημάρτητον εἰρώτα ἀρξάμενος

ἐνθὲνδε· “Δημάρητε, ἀνὴρ εἰς ἀγαθός. τεκμαίρομαι δὲ τῇ ἀληθείῃ· ὅσα γὰρ εἶπας, ἅπαντα ἀπέβη οὕτω. νῦν δέ μοι εἶπε, κόσοι τινές εἰσι υἱοὶ λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τουτέων ὁκόσοι τοιοῦτοι τὰ πολέμια, εἴτε καὶ ἅπαντες.” Ὁ δ’ εἶπε· “ὦ βασιλεῦ, πλῆθος μὲν πάντων τῶν Λακεδαιμονίων πολλόν, καὶ πόλις πολλαί· τὸ δὲ θέλεις ἐκμαθέειν, εἰδήσεις. Ἔστι ἐν τῇ Λακεδαίμονι Σπάρτη, πόλις ἀνδρῶν ὀκτακισχιλίων μάλιστά κη. οὗτοι πάντες εἰσὶ ὁμοῖοι τοῖσι ἐνθάδε μαχεσαμένοισι· οἳ γε μὲν ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι τούτοις μὲν οὐκ ὁμοῖοι, ἀγαθοὶ δέ.” Εἶπε πρὸς ταῦτα Ξέρξης· “Δημάρητε, τέω τρόπῳ ἀπονητότατα τῶν ἀνδρῶν τουτέων ἐπικρατήσομεν; ἴθι ἐξηγέο. σὺ γὰρ ἔχεις αὐτέων τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων, οἷα βασιλεὺς γενόμενος.” 235. Ὁ δὲ ἀμείβετο· “ὦ βασιλεῦ, εἰ μὲν δὴ συμβουλευεαί μοι προθύμως, δίκαιόν μέ σοί ἐστι φράζειν τὸ ἄριστον· εἰ τῆς ναυτικῆς στρατιῆς νέας τριηκοσίας ἀποστείλειας ἐπὶ τὴν Λάκαιναν χώραν. Ἔστι δὲ ἐπ’ αὐτῇ νῆσος ἐπικειμένη τῇ οὐνομά ἐστι Κύθηρα, τὴν Χίλων, ἀνὴρ παρ’ ἡμῖν σοφώτατος γενόμενος, κέρδος μέζον ἔφη εἶναι Σπαρτιήτησι κατὰ τῆς θαλάσσης καταδουλέναι μᾶλλον ἢ ὑπερέχειν, αἰεὶ τι προσδοκῶν ἀπ’ αὐτῆς τοιοῦτο ἔσεσθαι οἷόν τι ἐγὼ ἐξηγέομαι· οὗ τι τὸν σὸν στόλον προειδὼς, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως φοβεόμενος ἀνδρῶν στόλον. ἐκ ταύτης ὦν τῆς νήσου ὀρμεύμενοι φοβεόντων τοὺς Λακεδαιμονίους. παροίκον δὲ πολέμου σφι ἐόντος οἰκῆϊον, οὐδὲν δεινοὶ ἔσονται τοι μὴ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀλίσκομένης ὑπὸ τοῦ πεζοῦ βοηθέωσι ταύτῃ. καταδουλωθείσης δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ἀσθενὲς ἤδη τὸ Λακωνικὸν μῦνον λείπεται. Ἦν δὲ ταῦτα μὴ ποιῆς, τάδε τοι προσδόκα ἔσεσθαι. ἔστι τῆς Πελοποννήσου ἰσθμὸς στεινός· ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ πάντων Πελοποννησίων συνομοσάντων ἐπὶ σοί, μάχας ἰσχυροτέρας ἄλλας τῶν γενομένων προσδέκεο ἔσεσθαι τοι. ἐκεῖνο δὲ ποιήσαντι ἀμαχητὶ ὃ τε ἰσθμὸς οὗτος καὶ αἱ πόλεις προσχωρήσουσι.” 236. Λέγει μετὰ τοῦτον Ἀχαιμένης, ἀδελφεός τε ἑὼν Ξέρξεω καὶ

τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγὸς, παρατυχὼν τε τῷ λόγῳ καὶ δείσας μὴ ἀναγνωσθῇ Ξέρξης ποιέειν ταῦτα· “ὦ βασιλεῦ, ὁρῶ σε ἀνδρὸς ἐνδεκόμενον λόγους, ὃς φθονέει τοι εὖ πρήσσοντι, ἢ καὶ προδιδοῖ πρήγματα τὰ σά. καὶ γὰρ δὴ καὶ τρόποισι τοιούτοισι χρεώμενοι οἱ Ἕλληνες χαίρουσι· τοῦ τε εὐτυχέειν φθονέουσι, καὶ τὸ κρέσσον στυγέουσι. Εἰ δ' ἐπὶ τῇσι παρεούσῃσι τύχησι τῶν νέες νεναυηγῆκασι τετρακόσiai, ἄλλας ἐκ τοῦ στρατοπέδου τριηκοσίας ἀποπέμψεις περιπλώειν Πελοπόννησον, ἀξιόμαχοί τοι γίνονται οἱ ἀντίπαλοι. ἀλῆς δὲ ἑὼν ὁ ναυτικὸς στρατὸς δυσμεταχειρίστὸς τε αὐτοῖσι γίνεται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἀξιόμαχοί τοι ἔσονται· καὶ πᾶς ὁ ναυτικὸς τῷ πεζῷ ἀρήξει, καὶ ὁ πεζὸς τῷ ναυτικῷ, ὁμοῦ πορευόμενος. εἰ δὲ διασπάσεις, οὔτε σὺ ἔσσαι κείνοισι χρήσιμος, οὔτε κεῖνοι σοί. Τὰ σεωυτοῦ δὲ τιθέμενος εὖ γνώμην ἔχε τὰ τῶν ἀντιπολέμων μὴ ἐπιλέγεσθαι πρήγματα, τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον, τά τε ποιήσουσι, ὅσοι τε πληθὺς εἰσι. ἱκανοὶ γὰρ ἐκεῖνοί γε αὐτοῖς ἑωυτῶν πέρι φροντίζειν εἰσὶ, ἡμεῖς δὲ ἡμέων ὡσαύτως. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ἣν ἴωσι ἀντία Πέρσῃσι ἐς μάχην, οὐδὲ ἔν τὸ παρεὸν τρώμα ἀνιεύνται.” 237. Ἀμείβεται Ξέρξης τοῖσδε· “Ἀχαιήμενες, εὖ τε μοι δοκέεις λέγειν, καὶ ποιήσω ταῦτα. Δημάρητος δὲ λέγει μὲν τὰ ἄριστα ἔλπεται εἶναι ἐμοὶ, γνώμῃ μέντοι ἔσσοῦται ὑπὸ σεῦ. οὐ γὰρ δὴ κε νό γε ἐνδέξομαι, ὅκως οὐκ εὐνοέει τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι, τοῖσί τε λεγομένοισι πρότερον ἐκ τούτου σταθμώμενος, καὶ τῷ ἔόντι, ὅτι πολιήτης μὲν πολιήτῃ εὖ πρήσσοντι φθονέει, καὶ ἔστι δυσμενὴς τῇ σιγῇ· οὐδ' ἂν, συμβουλευομένου τοῦ ἀστοῦ, πολιήτης· ἀνὴρ τὰ ἄριστα οἱ δοκέοντα εἶναι ὑποθέοιτο, εἰ μὴ πρόσω ἀρετῆς ἀνήκοι· σπάνιοι δ' εἰσὶ οἱ τοιοῦτοι. ξεῖνος δὲ ξείνῳ εὖ πρήσσοντί ἔστι εὐμενέστατον πάντων, συμβουλευομένου τε ἂν συμβουλεύσειε τὰ ἄριστα. οὕτω ὦν κακολογίης πέρι τῆς ἐς Δημάρητον, ἔοντος ἐμοὶ ξείνου, ἔχεσθαι τινα τοῦ λοιποῦ κελεύω.” 238. Ταῦτα εἶπας Ξέρξης διεξῆιε διὰ τῶν νεκρῶν· καὶ Λεωνίδεω, ἀκηκοὺς ὅτι βασιλεύς τε ἦν καὶ

στρατηγὸς Λακεδαιμονίων, ἐκέλευσε ἀποταμόντας τὴν κεφαλὴν ἀνασταυρῶσαι. δὴλά μοι πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι τεκμηρίοις, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε οὐκ ἦκιστα γέγονε, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης πάντων δὴ μάλιστα ἀνδρῶν ἐθυμώθη ζῶντι Λεωνίδῃ. οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τὸν νεκρὸν ταῦτα παρενόμησε· ἐπεὶ τιμᾶν μάλιστα νομίζουσι τῶν ἐγὼ οἶδα ἀνθρώπων Πέρσαι ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίευν τοῖσι ἐπετέτακτο ποιεῖν.

239. "Ανεμι δὲ ἐκεῖσε τοῦ λόγου, τῇ μοι τὸ πρότερον ἐξέλιπε. Ἐπύθοντο Λακεδαιμόνιοι, ὅτι βασιλεὺς στέλλοιτο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πρῶτοι· καὶ οὕτω δὴ ἐς τὸ χρηστήριον τὸ ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν, ἔνθα δὴ σφι ἐχρήσθη τὰ ὀλίγῳ πρότερον εἶπον. ἐπύθοντο δὲ τρόπῳ θωμασίῳ. Δημάρητος γὰρ ὁ Ἀρίστωνος, φυγὼν ἐς Μήδους, ὥς μὲν ἐγὼ δοκέω, καὶ τὸ οἶκός ἐμοὶ συμμαχέεται, οὐκ ἦν εὖνοος Λακεδαιμονίοισι. πάρεστι δὲ εἰκάζειν, εἴτε εὐνοίῃ ταῦτα ἐποίησε, εἴτε καὶ καταχαίρων. Ἐπεὶ τε γὰρ Ξέρξῃ ἔδοξε στρατηλατέειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐὼν ἐν Σούσοις ὁ Δημάρητος καὶ πυθόμενος ταῦτα ἠθέλησε Λακεδαιμονίοισι ἐξαγγεῖλαι. ἄλλως μὲν δὴ οὐκ εἶχε σημῆναι· ἐπικίνδυνον γὰρ ἦν μὴ λαμφθεῖν· ὁ δὲ μηχανᾶται τοιάδε. δελτίον δίπτυχον λαβὼν τὸν κηρὸν αὐτοῦ ἐξέκνησε, καὶ ἔπειτα ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ δελτίου ἔγραψε τὴν βασιλέως γνώμην· ποιήσας δὲ ταῦτα ὀπίσω ἐπέτηξε τὸν κηρὸν ἐπὶ τὰ γράμματα, ἵνα φερόμενον κεινὸν τὸ δελτίον μηδὲν πρῆγμα παρέχοι οἱ πρὸς τῶν ὁδοφυλάκων. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπύκετο ἐς τὴν Λακεδαίμονα, οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὶν γε δὴ σφι, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, Κλεομένεος μὲν θυγάτηρ, Λεωνίδεω δὲ γυνὴ, Γοργῷ, ὑπέθετο, ἐπιφρασθεῖσα αὐτῇ, τὸν κηρὸν κνᾶν κελεύουσα, καὶ εὐρήσειν σφέας γράμματα ἐν τῷ ξύλῳ. πειθόμενοι δὲ εὗρον καὶ ἐπελέξαντο, ἔπειτα δὲ τοῖσι ἄλλοις Ἑλλησι ἐπέστειλαν. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται γενέσθαι.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ὈΓΔΟΗ.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

Οἱ δὲ Ἑλλήνων ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες ἔσαν οἷδε. Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας Πλαταιέες, ἄπειροι τῆς ναυτικῆς ἑόντες, συνεπλήρουν τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νέας. Κορίνθιοι δὲ τεσσεράκοντα νέας παρείχοντο· Μεγαρέες δὲ εἴκοσι· καὶ Χαλκιδέες ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρεχόντων τὰς νέας· Αἰγινῆται δὲ ὀκτωκαίδεκα· Σικυνῶνιοι δὲ δυώδεκα· Λακεδαιμόνιοι δὲ δέκα· Ἐπιδαύριοι δὲ ὀκτώ· Ἐρετριέες δὲ ἑπτὰ· Τροιζήνιοι δὲ πέντε· Στυρέες δὲ δύο· καὶ Κεῖοι δύο τε νέας καὶ πεντηκοντέρους δύο· Λοκροὶ δὲ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβώθεον πεντηκοντέρους ἔχοντες ἑπτὰ. 2. Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατευσόμενοι ἐπ' Ἀρτεμίσιον εἴρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν νεῶν παρείχοντο. ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισέων νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἦν πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, μία καὶ ἑβδομήκοντα καὶ διηκόσiai. Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται Εὐρυβιάδεα τὸν Εὐρυκλείδew. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν “ ἦν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἔψεσθαι ἡγεομένοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι στράτευμα.” 3. Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχὰς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεὸν εἶη ἐπιτρέπειν. ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμάχων, εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι μέγα πεποιημένοι περιεῖναι τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγε-

μονίης, ὡς ἀπολέεται ἡ 'Ελλάς' ὀρθὰ νοεῦντες. Στάσις γὰρ ἔμφυλος πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κάκιόν ἐστι, ὅσῳ πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι ὦν αὐτὸ τοῦτο οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον μέχρι ὅσου κάρτα ἐδέοντο αὐτέων, ὡς διέδεξαν. ὡς γὰρ δὴ ὠσάμενοι τὸν Πέρσεα περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρόφασιν τὴν Πανσανίῳ ὕβριν προῖσχύμενοι, ἀπειλόντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

4. Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι, ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθείσας ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ στρατιῆς ἅπαντα πλέα, ἐπεὶ αὐτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἢ ὡς αὐτοὶ κατεδόκεον, καταρῥώδησαντες δρησμὸν ἐβούλευον ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. γνόντες δὲ σφεας οἱ Εὐβοέες ταῦτα βουλευομένους ἐδέοντο Εὐρυβιάδῳ προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθέωνται. ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, μεταβάντες τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ' ᾧ τε καταμείναντες πρὸ τῆς Εὐβοίης ποιήσονται τὴν ναυμαχίην. 5. Ὁ δὲ Θεμιστοκλὴς τοὺς Ἕλληνας ἐπισχεῖν ὥδε ποιέει. Εὐρυβιάδῃ τουτέων τῶν χρημάτων μεταδιδῶι πέντε τάλαντα, ὡς παρ' ἑωυτοῦ δῆθεν διδούς. ὡς δὲ οἱ οὗτος ἀνεπέπειστο, Ἀδεϊμαντος γὰρ ὁ Ὠκύτου, Κορίνθιος στρατηγός, τῶν λοιπῶν ἤσπαιρε μῦθος, φάμενος ἀποπλώσεσθαί τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ οὐ παραμένειν, πρὸς δὲ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλὴς ἐπομόσας· “Οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγὼ μέζω δῶρα δώσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μήδων πέμψειε ἀπολιπόντι τοὺς συμμάχους.” ταῦτά τε ἅμα ἡγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν Ἀδεϊμάντου τάλαντα ἀργυρίου τρία. Οὗτοί τε δὴ πληγέντες δώροισι ἀναπεπεισμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοέεσι ἐκεχάριστο· αὐτὸς τε ὁ Θεμιστοκλὴς ἐκέρδηγε, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ ἔχων· ἀλλ' ἠπιστέατ' οἱ μεταλαβόντες τουτέων τῶν χρημάτων ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ τὰ χρήματα.

6. Οὕτω δὴ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίῃ, καὶ ἐναυμάχησαν. ἐγένετο δὲ ὧδε. Ἐπεὶ τε δὴ ἐς τὰς Ἀφέτας περὶ δειλὴν πρωτὴν γινομένην ἀπίκατο οἱ βάρβαροι, πυθόμενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλοχέειν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρέειν, εἴ πως ἔλοιεν αὐτάς. ἐκ μὲν δὴ τῆς ἀντίης προσπλώειν οὐ κω σφι ἐδόκεε, τῶνδε εἵνεκα, μή πως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλῶντας ἐς φυγὴν ὁρμήσειαν, φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ ἔμελλον δῆθεν ἐκφεύξεσθαι· ἔδει δὲ μηδὲ πυρφόρον, τῷ ἐκείνων λόγῳ, ἐκφυγόντα περιγενέσθαι.

7. Πρὸς ταῦτα ὧν τάδε ἐμηχανέοντο. τῶν νεῶν ἀπασέων ἀποκρίναντες διηκοσίας περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάθου, ὥς ἂν μὴ ὀφθέωσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλῶνσαι Εὐβοίαν κατὰ τε Καφηρέα καὶ περὶ Γεραιστὸν ἐς τὸν Εὐρίπον· ἵνα δὴ περιλάβοιεν, οἱ μὲν ταύτῃ ἀπικόμενοι καὶ φράξαντες αὐτέων τὴν ὀπίσω φέρουσιν ὁδὸν, σφεῖς δὲ ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίας. ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέπεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἕλλησι ἐπιθήσεσθαι, οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ σύνθημά σφι ἔμελλε φανήσεσθαι παρὰ τῶν περιπλῶντων ὥς ἡκόντων. ταύτας μὲν δὴ περιέπεμπον· τῶν δὲ λοιπέων νεῶν ἐν τῇτι Ἀφέτῃσι ἐποιεῦντο ἀριθμόν.

8. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ οὗτοι ἀριθμὸν ἐποιεῦντο τῶν νεῶν, ἦν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος δῦτης τῶν τότε ἀνθρώπων ἄριστος, ὅς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γενομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο· οὗτος ὁ Σκυλλίης ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσειν ἐς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε ὥς τότε. ὅτε μὲν δὴ τρόπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ἀπίκετο ἐς τοὺς Ἕλληνας, οὐκ ἔχω εἶπαι ἀτρεκέως· θωυμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενά ἐστι ἀληθέα. λέγεται γὰρ ὥς ἐξ Ἀφετέων δὺς ἐς τὴν θάλασσαν οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστά κη τούτους ἐς ὀγδώοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθών. λέγε-

ται μὲν νυν καὶ ἄλλα ψευδέσι εἵκελα περὶ τοῦ ἀνδρος
τούτου· τὰ δὲ μετεξέτερα ἀληθέα. περὶ μέντοι τούτου
γνώμη μοι ἀποδεδέχθω, πλοῖόν μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρ-
τεμίσιον. ὥς δὲ ἀπίκετο, αὐτίκα ἐσήμηνε τοῖσι στρατη-
γοῖσι τὴν τε ναυηγίην, ὥς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθεί-
σας τῶν νεῶν περὶ Εὐβοίαν. 9. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες

οἱ Ἕλληνες λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδουσαν. πολλῶν δὲ
λεχθέντων, ἐνίκα, τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μείναντάς
τε καὶ αὐλισθέντας, μετέπειτα νύκτα μέσσην παρέντας
πορεύεσθαι καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νηῶν.
μετὰ δὲ τοῦτο, ὥς οὐδεῖς σφι ἐπέπλωε, δείλῃν ὀψίην γινο-
μένην τῆς ἡμέρης φυλάξαντες, αὐτοὶ ἐπανεπλῶον ἐπὶ
τοὺς βαρβάρους, ἀπόπειραν αὐτέων ποιήσασθαι βουλό-
μενοι τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλόου. 10. Ὅρέοντες

δὲ σφεας οἱ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ Ξέρξῃ καὶ οἱ στρατη-
γοὶ ἐπιπλῶοντας νηυσὶ ὀλίγησι, πάγχυ σφι μανίην ἐπε-
νείκαντες, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντές σφεας
εὐπετέως αἰρήσειν· οἰκότα κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν γε
τῶν Ἑλλήνων ὀρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἐωυτῶν πλή-
θει τε πολλαπλησίας, καὶ ἄμεινον πλωούσας. καταφρονή-
σαντες ταῦτα ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον. Ὅσοι μὲν νυν
τῶν Ἰώνων ἔσαν εὐνοοὶ τοῖσι Ἕλλησι ἀέκοντές τε ἐστρα-
τεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην ὀρέοντες περιε-
χομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπιστάμενοι ὥς οὐδεῖς αὐτέων ἀπο-
νοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῶν Ἑλ-
λήνων πρήγματα. ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομένοισι ἦν τὸ γινόμε-
νον, ἄμιλλαν ἐποιεῦντο ὅπως αὐτὸς ἕκαστος πρῶτος νέα
Ἀττικὴν ἐλὼν παρὰ βασιλῆος δῶρα λάμψεται· Ἀθηναίων
γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖστος ἀνὰ τὰ στρατόπεδα.
11. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὥς ἐσήμηνε, πρῶτα μὲν, ἀντίπρωροι
τοῖσι βαρβάροις γενόμενοι ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνή-
γαγον· δεύτερα δὲ σημήναντος, ἔργον εἶχοντο ἐν ὀλίγῳ
περ ἀπολαμφθέντες, καὶ κατὰ στόμα. Ἐνθαῦτα τριήκοντα
νέας αἰρέουσι τῶν βαρβάρων, καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλα-
μινίων βασιλῆος ἀδελφεὸν Φιλίονα, τὸν Χέρσιος, λόγιμον

έόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα· πρῶτος δὲ Ἑλλήνων νέα τῶν πολεμίων εἶλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομήδης Αἰσχυρέου, καὶ τὸ ἀριστήϊον ἔλαβε οὗτος. Τοὺς δ' ἐν τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἑτεραλκέως ἀγωνιζομένους νύξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφέτας πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Ἀντίδωρος Λήμνιος μῦνος τῶν σὺν βασιλεῖ Ἑλλήνων ἐόντων αὐτομολεῖ ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδοσαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

12. Ὡς δὲ εὐφρόνη ἐγεγόνεε, ἦν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρος, ἐγίνετο δὲ ὕδωρ τε ἄπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτός, καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ περὶ τε τὰς πρῶρας τῶν νεῶν εἰλέοντο, καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσοὺς τῶν κωπέων. οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ ἀκούοντες ταῦτα ἐς φόβον κατιστέατο ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολέεσθαι, ἐς οἷα κακὰ ἦκον. πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαί σφεας ἔκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίῃ καρτερή· ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης, ὄμβρος τε λάβρος, καὶ ρεύματα ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὠρμημένα, βρονταὶ τε σκληραί. καὶ τούτοις μὲν τοιαύτη νύξ ἐγίνετο. 13. Τοῖσι δὲ ταχθεῖσι αὐτέων περιπλῶειν Εὐβοίαν ἢ αὐτὴ περ ἐοῦσα νύξ πολλὸν ἦν ἔτι ἀγριωτέρη· τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πελάγεϊ φερομένοις ἐπέπιπτε. καὶ τὸ τέλος σφί ἐγένετο ἄχαρι· ὥς γὰρ δὴ πλῶνσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ ὕδωρ ἐπεγίνετο ἐοῦσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης, φερόμενοι τῷ πνεύματι, καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφερόντο, ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. ἐποιέετό τε πᾶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ὅπως ἂν ἐξισωθῇ τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικόν, μηδὲ πολλῷ πλέον εἶη. οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης διεφθείροντο. 14. Οἱ δ' ἐν Ἀφέτῃσι βάρβαροι, ὥς σφί ἀσμένοις ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, ἀτρέμα τε εἶχον τὰς νέας, καὶ σφί ἀπεχρέετο κακῶς πρήσσουσι ἡσυχίην ἄγειν ἐν τῷ παρέοντι. τοῖσι δὲ Ἕλλησι ἐπεβώθεον νέες τρεῖς

καὶ πεντήκοντα Ἀττικάι. αὐταί τε δὴ σφεας ἐπέβρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἐλθοῦσα, ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλώνοντες τὴν Εὐβοίαν πάντες εἶσαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου χειμῶνος. φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ὥρην πλώνοντες ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσησι· ταύτας δὲ διαφθείραντες, ὡς εὐφρόνῃ ἐγένετο, ἀπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἄρτεμισιον.

15. Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ, δεινὸν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ τῶν βαρβάρων, νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι, καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι τοὺς Ἑλληνας μάχης ἄρξαι· ἀλλὰ παρακελευσάμενοι κατὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. Συνέπιπτε δὲ ὥστε ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. ἦν δὲ πᾶς ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν περὶ τοῦ Εὐρίπου· ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδα τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν. οἱ μὲν δὴ παρεκελεύοντο, ὅπως μὴ παρήσουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους· οἱ δ', ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα διαφθείραντες τοῦ πόρου κρατήσωσι. 16. Ὡς δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες ἀτρέμας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. οἱ δὲ βάρβαροι μηνοειδὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν ἐκυκλέοντο ὡς περιλάβοιεν αὐτούς. ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες ἐπανέπλων τε καὶ συνέμισγον. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισι ἐγίνοντο. ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάλῃς τε καὶ πλήθους αὐτὸς ὑπ' ἐωυτοῦ ἔπιπτε, ταρασσομενέων τε τῶν νεῶν, καὶ περιπιπτουσέων περι ἀλλήλας. ὅμως μέντοι ἀντεῖχε, καὶ οὐκ εἶκε· δεινὸν γὰρ χρήμα ἐποιεῦντο ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς φυγὴν τραπέσθαι. πολλὰ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες· πολλῷ δ' ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι διέστησαν χωρὶς ἑκάτεροι. 17. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτῶν ἠρίστευσαν· οἱ ἄλλα τε μεγάλα ἔργα ἀπεδέξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέρην ἠρίστευσαν Ἀθηναῖοι,

καὶ Ἀθηναίων Κλεινίης ὁ Ἀλκιβιάδew, ὃς δαπάνην οἰκίην παρεχόμενος ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε διηκοσίοισι καὶ οἰκίῃ νηϊ.

18. Ὡς δὲ διέστησαν, ἄσμενοι ἑκάτεροι ἐς ὄρμον ἠπείγοντο. οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμαχίης ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων ἐπεκράτεον· τρηχέως δὲ περιεῖθόντες, καὶ οὐκ ἤκιστα Ἀθηναῖοι, τῶν αἰ ἡμίσεαι τῶν νεῶν τετρωμέναι ἔσαν, δρησμὸν δὴ ἐβούλευον ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. 19. Νῶφ δὲ λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς, εἰ ἀπορῥαγείῃ ἀπὸ τοῦ βαρβάρου τό τε Ἰωνικὸν φύλον καὶ τὸ Καρικὸν, οἷοί τε εἶησαν τῶν λοιπῶν κατύπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτῃ συλλέξας τοὺς στρατηγούς, ἔλεγέ σφι, ὡς δοκέοι ἔχειν τινὰ παλάμην τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλῆος συμμάχων ἀποστήσειν τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο παρεγύμνου. ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιητέα σφι εἶναι ἔλεγε· τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοικῶν καταθῆναι ὅσα τις ἐθέλοι· κρέσσον γὰρ εἶναι τὴν στρατιὴν ἔχειν, ἢ τοὺς πολεμίους· παραίνεέ τε προειπεῖν τοῖσι ἐωντῶν ἑκάστους πῦρ ἀνακαίειν. κομιδῆς δὲ πέρι, τὴν ὥρην αὐτῷ μελήσειν ὥστε ἀσινέας ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ἑλλάδα. ταῦτα ἤρεσέ σφι ποιέειν· καὶ αὐτίκα πῦρ ἀνακαυσάμενοι ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα. 20. Οἱ γὰρ Εὐβοέες παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκομίσαντο οὐδὲν, οὔτε προεσάζαντο, ὡς παρεσομένου σφι πολέμου, περιπετέα τε ἐποιήσαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα. Βάκιδι γὰρ ὧδε ἔχει περὶ τουτέων ὁ χρησμός·

Φράζεο βαρβαρόφωνον· ὅταν ζυγὸν εἰς ἄλα βάλλῃ
βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχειν πολυμηκάδας αἶγας.

τούτοις δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεσι χρησαμένοις ἐν τοῖσι τότε παρεούσι τε καὶ προσδοκίμοις κακοῖσι παρῇν σφι συμφορῇ χρῆσθαι πρὸς τὰ μέγιστα. 21. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπρησσαν, παρῇν δὲ ὁ ἐκ Τρηχίνος κατάσκοπος. ἦν μὲν

γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος, Πολύας, γένος Ἀντικυ-
ρεὺς, τῷ προσετέτακτο, (καὶ εἶχε πλοῖον κατῆρες ἐτοῖμον,)
εἰ παλήσειε ὁ ναυτικὸς στρατὸς, σημαίνειν τοῖσι ἐν Θερ-
μοπύλῃσι ἐοῦσι· ὥς δ' αὐτῶς ἦν Ἀβρώνυχος ὁ Λυσικλέους,
Ἀθηναῖος, καὶ παρὰ Λεωνίδῃ ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ
ἐοῦσι ἀγγέλλειν τριηκοντέρῳ, ἣν τι καταλαμβάνη νεώτε-
ρον τὸν πεζόν. Οὗτος ὦν ὁ Ἀβρώνυχος ἀπικόμενός σφι
ἐσήμαινε τὰ γεγονότα περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν
αὐτοῦ. οἱ δὲ, ὥς ἐπύθοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς
ἐποιεῦντο τὴν ἀποχώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὥς ἕκαστοι ἐτά-
χθησαν· Κορίνθιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.

22. Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἄριστα πλουύσας ἐπιλεξά-
μενος Θεμιστοκλῆς ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα, ἐν-
τάμνων ἐν τοῖσι λίθοισι γράμματα, τὰ Ἴωνες ἐπελθόντες
τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἐπελέξαντο. τὰ δὲ
γράμματα τάδε ἔλεγε· “Ἄνδρες Ἴωνες, οὐ ποίετε δίκαια
ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι, καὶ τὴν Ἑλλάδα κατα-
δουλοῦμενοι. ἀλλὰ μάλιστα μὲν πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ
δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν ποιῆσαι, ὑμέες δὲ ἔτι καὶ
νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξεσθε καὶ αὐτοί, καὶ τῶν Καρῶν
δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν ποιεῖν. εἰ δὲ μηδέτερον τουτέων
οἶον τε γίνεσθαι, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μέζονος κατέζευχθε
ἢ ὥστε ἀπίστασθαι, ὑμέες γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπεὰν συμμίσ-
γωμεν, ἐθελοκακέετε μεμνημένοι ὅτι ἀπ' ἡμέων γεγόνατε,
καὶ ὅτι ἀρχῆθεν ἢ ἔχθρη πρὸς τὸν βάρβαρον ἀπ' ὑμέων
ἡμῖν γέγονε.” Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραφε, δοκέειν
ἐμοὶ, ἐπ' ἀμφοτέρω νοέων· ἵνα ἢ λαθόντα τὰ γράμματα
βασιλῆα Ἴωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ γενέσθαι πρὸς
ἑωυτῶν, ἢ, ἐπεὶ τε ἀνενειχθῇ καὶ διαβληθῇ πρὸς Ξέρξεα,
ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἴωνας, καὶ τῶν ναυμαχιῶν αὐτοὺς
ἀπόσχη. 23. Θεμιστοκλῆς μὲν ταῦτα ἐνέγραψε. τοῖσι
δὲ βαρβάροις αὐτίκα μετὰ ταῦτα πλοῖφ ἦλθε ἀνὴρ Ἰστι-
αεὺς, ἀγγέλλων τὸν δρησμὸν τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν
Ἑλλήνων. οἱ δ' ὑπ' ἀπιστίας τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον
ἐν φυλακῇ, ἡδὲ ταχείας ἀπέστειλαν προκατοψουμένας.

ἀπαγγειλάντων δὲ τουτέων τὰ ἦν, οὕτω δὲ ἅμα ἡλίῳ σκιδναμένῳ πᾶσα ἡ στρατιὴ ἔπλωε ἀλῆς ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. ἐπισχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ μέχρι μέσου ἡμέρης, τὸ ἀπὸ τούτου ἔπλων ἐς Ἰστιαίην. ἀπικόμενοι δὲ τὴν πόλιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων καὶ τῆς Ἑλλοπίης μοίσης, γῆς δὲ τῆς Ἰστιαιήτιδος, τὰς παραθαλασσίας κώμας πάσας ἐπέδραμον.

24. Ἐνθαῦτα δὲ τουτέων ἐόντων, Ξέρξης ἐτοιμασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς ἔπεμπε ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν κήρυκα. προετοιμάσατο δὲ τάδε. ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἔωυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι, ἔσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες, ὑπολιπόμενοι τουτέων ὡς χιλίους, τοὺς λοιποὺς τάφρους ὀρυζάμενος ἔθαψε, φυλλάδα τε ἐπιβαλὼν, καὶ γῆν ἐπαμυσάμενος, ἵνα μὴ ὀφθείησαν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. ὡς δὲ διέβη ἐς τὴν Ἰστιαίην ὁ κήρυξ, σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου ἔλεγε τάδε· “Ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῷ βουλομένῳ ὑμέων παραδίδωσι ἐκλιπόντα τὴν τάξιν καὶ ἐλθόντα θεήσασθαι ὅκως μάχεται πρὸς τοὺς ἀνοήτους τῶν ἀνθρώπων, οἳ ἤλπισαν τὴν βασιλῆος δύναμιν ὑπερβαλέεσθαι.” 25. Ταῦτα ἐπαγγειλαμένου, μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγένετο πλοίων σπανιώτερον· οὕτω πολλοὶ ἠθέλον θεήσεσθαι. διαπεραιωθέντες δὲ ἐθηεύντο διεξιόντες τοὺς νεκρούς· πάντες δὲ ἠπιστέατο τοὺς κειμένους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπίας ὀρέοντες καὶ τοὺς εἴλωτας. οὐ μὲν οὐδ’ ἐλάνθανε τοὺς διαβεβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρήξας περὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς ἔωυτοῦ· καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν. τῶν μὲν χίλιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι· οἳ δὲ πάντες ἐκέατο ἀλέες συγκεκομισμένοι ἐς τὸντὸ χωρίον τέσσερες χιλιάδες. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς θέην ἐτράποντο· τῇ δ’ ὑστεραίῃ οἳ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστιαίην ἐπὶ τὰς νῆας, οἳ δὲ ἀμφὶ Ξέρξεα ἐς ὁδὸν ὀρμέατο. 26. Ἦκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ’ Ἀρκαδίας ὀλίγοι τινὲς, βίου τε δεόμενοι καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. ἄγοντες δὲ τούτους ἐς ὄψιν τὴν βασιλῆος ἐπυνθάνοντο οἱ Πέοσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιεῖεν·

εἷς δέ τις πρὸ πάντων ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. Οἱ δέ σφι ἔλεγον, ὥς “Ὀλύμπια ἄγοιεν, καὶ θεωρέοιεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν.” ὁ δὲ ἐπείρετο ὃ τι τὸ ἄεθλον εἴη σφι κείμενον περὶ ὅτεν ἀγωνίζονται· οἱ δ’ εἶπον “τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον.” Ἐνθαῦτα εἶπας γνώμην γενναιοτάτην Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβά-
νου δειλίην ὥφλεε πρὸς βασιλῆος. πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἄεθλον ἐὼν στέφανον, ἀλλ’ οὐ χρήματα, οὔτε ἠνέσχετο σιγῶν, εἶπέ τε ἐς πάντας τάδε· “Παπαί, Μαρδόνιε, κοί-
ους ἐπ’ ἀνδρας ἤγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἳ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς.”
Τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἶρητο.

27. Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐπεὶ τε τὸ ἐν Θερμο-
πύλῃσι τρώμα ἐγεγόνεε, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμπουσι κή-
ρυκα ἐς Φωκέας, ἅτε σφι ἐνέχοντες αἰεὶ χόλον, ἀπὸ δὲ του
ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάρτα. Ἐσβαλόντες γὰρ παν-
στρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτέων ἐς
τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον ταύτης τῆς βα-
σιλῆος στρατηλασίης, ἐσσώθησαν ὑπὸ τῶν Φωκέων, καὶ
περιέφθησαν τρηχέως. ἐπεὶ τε γὰρ κατειλήθησαν ἐς τὸν
Παρνησσὸν οἱ Φωκέες, ἔχοντες μάντιν Τελλήην τὸν Ἡλεῖων,
ἐνθαῦτα ὁ Τελλίης οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε. γυ-
ψώσας ἀνδρας ἐξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους,
αὐτοὺς τε τούτους καὶ τὰ ὄπλα αὐτέων, νυκτὸς ἐπεθήκατο
τοῖσι Θεσσαλοῖσι, προεῖπας αὐτοῖσι τὸν ἂν μὴ λευκανθί-
ζοντα ἴδωνται τοῦτον κτείνειν. τούτους ὦν αἴ τε φυλακαὶ
τῶν Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοβήθησαν, δόξασαι ἄλλο
τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς φυλακὰς αὐτῇ ἡ στρατιῇ,
οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν καὶ ἀσπίδων
Φωκέας· τῶν τὰς μὲν ἡμισέας ἐς Ἀβας ἀνέθεσαν, τὰς δὲ
ἐς Δελφούς· ἡ δὲ δεκάτη ἐγένετο τῶν χρημάτων ἐκ ταύ-
της τῆς μάχης οἱ μεγάλοι ἀνδριάντες οἱ περὶ τὸν τρίποδα
συνεστεῶτες ἔμπροσθε τοῦ νηοῦ τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ
ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀβῇσι ἀνακέαται.

28. Ταῦτα μὲν
νυνὶ τὸν πεζὸν ἐργάσαντο τῶν Θεσσαλῶν οἱ Φωκέες πο-

λιορκέοντας ἐωυτούς· ἐσβαλοῦσαν δὲ ἐς τὴν χώραν ἵππον αὐτέων ἐλυμήναντο ἀνηκέστως. ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἥ ἐστι κατὰ Ὑάμπολιν, ἐν ταύτῃ τάφρον μεγάλην ὀρύξαντες, ἀμφορέας κεινοὺς ἐς αὐτὴν κατέθηκαν· χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες, καὶ ὁμοιώσαντες τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς ἐσβάλλοντας. οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας, φερόμενοι ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας. ἐνθαῦτα οἱ ἵπποι τὰ σκέλευ διεφθάρησαν. 29. Τουτέων δὴ σφι ἀμφοτέρων ἔχοντες ἔγκοτον οἱ Θεσσαλοὶ πέμψαντες κήρυκα ἡγόρευον τάδε· “ὦ Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέετε μὴ εἶναι ὁμοῖοι ἡμῖν. πρόσθεν τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἕλλησι, ὅσον χρόνον ἐκεῖνα ἡμῖν ἦνδανε, πλέον αἰεὶ κοτε ὑμέων ἐφερόμεθα· ἰὺν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσοῦτον δυνάμεθα, ὥστε ἐπ’ ἡμῖν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερηῆσθαι καὶ πρὸς ἡνδραποδίσθαι ὑμέας. ἡμέες μέντοι τὸ πᾶν ἔχοντες οὐ μνησικακέομεν· ἀλλ’ ἡμῖν γενέσθω ἀντ’ αὐτέων πεντήκοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ὑμῖν ὑποδεκόμεθα τὰ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψειν.”

30. Ταῦτά σφι ἐπαγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοί. οἱ γὰρ Φωκέες μῦνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμήδιζον, κατ’ ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὡς ἐγὼ συμβαλλεόμενος εὐρίσκω, κατὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλλήνων ἠῦξον, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμήδιζον ἂν οἱ Φωκέες. ταῦτα ἐπαγγελλομένων Θεσσαλῶν, οὔτε δώσειν ἔφασαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως μὲνδίζειν, εἰ ἄλλως βουλοίατο· ἀλλ’ οὐκ ἔσεσθαι ἐκόντες εἶναι προδόται τῆς Ἑλλάδος. 31. Ἐπειδὴ δὲ ἀνηνείχθησαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ κεχολωμένοι τοῖσι Φοκεῦσι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς ὁδοῦ. ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηχινίης ἐς τὴν Δωρίδα ἐσέβαλον. τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδεὼν στεινὸς ταύτῃ κατατείνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστα κη εὖρος, κείμενος μεταξὺ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας, ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς· ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μητρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. ταύτην ὦν τὴν Δωρίδα γῆν οὐκ ἐσίναντο

ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι ἐμήδιζόν τε γὰρ, καὶ οὐκ ἐδόκεε Θεσσαλοῖσι. 32. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Δωρίδος ἐς τὴν Φωκίδα

ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς Φωκέας οὐκ αἰρέουσι. οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκέων ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνησσοῦ ἀνέβησαν· ἔστι δὲ καὶ ἐπιτηδὴ δέξασθαι ὄμιλον τοῦ Παρνησσοῦ ἢ κορυφὴ κατὰ Νέωνα πόλιν κειμένη ἐπ' ἐωυτῆς· Τιθορέα οὖνομα αὐτῇ· ἐς τὴν δὲ ἀνηνείκοντο, καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν. οἱ δὲ πλεῖνες αὐτέων ἐς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, ἐς Ἀμφισσαν πόλιν τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκομένην. Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν χώραν πᾶσαν ἐπέδραμον τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἦγον τὸν στρατόν· ὁκόσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον καὶ ἐς τὰς πόλεις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά. 33. Πορευόμενοι γὰρ ταύτῃ

παρὰ τὸν Κηφισσὸν ποταμὸν ἐδηΐουν πάντα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρύμον πόλιν, κατὰ δὲ Χαράδρην, καὶ Ἐρωχον, καὶ Τεθρώνιον, καὶ Ἀμφίκαιαν καὶ Νέωνα, καὶ Πεδιέας, καὶ Τριτέας, καὶ Ἐλάτειαν, καὶ Ὑάμπολιν, καὶ Παραποταμίους, καὶ Ἀβας· ἔνθα ἦν ἱρὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον θησανροῖσί τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ καὶ τότε, καὶ νῦν ἐστὶ, χρηστήριον αὐτόθι· καὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν συλήσαντες ἐνέπρησαν. καὶ τινες διώκοντες εἶλον τῶν Φωκέων πρὸς τοῖσι οὔρεσι· καὶ γυναικᾶς τινὰς διέφθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλήθεος. 34. Παραποταμίους δὲ παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι ἀπίκοντο ἐς Πανοπέας. ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινομένη ἡ στρατιὴ αὐτέων ἐσχίζετο. τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ, ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας, ἐσέβαλε ἐς Βοιωτοὺς ἐς γῆν τὴν Ὀρχομενίων. Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος ἐμήδιζε· τὰς δὲ πόλεις αὐτέων ἄνδρες Μακεδόνες διατεταγμένοι ἔσωζον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες· ἔσωζον δὲ, τῇδε βουλόμενοι δῆλον ποιέειν Ξέρξῃ ὅτι τὰ Μήδων Βοιωτοὶ φρονέοιεν. οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων ταύτῃ ἐτράποντο.

35. Ἄλλοι δὲ αὐτέων ἡγεμόνας ἔχοντες ὁρμέατο ἐπὶ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησσὸν ἀπέργοντες.

ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα ἐσινάμωρεον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν, καὶ Δανλίων, καὶ Αἰολιδέων. Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀποσχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως συλήσαντες τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀποδέξαιεν τὰ χρήματα. πάντα δ' ἠπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱρῷ ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἄμεινον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοισι ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττεω ἀναθήματα. 36. Οἱ Δελφοὶ δὲ πυνθανόμενοι ταῦτα ἐς πᾶσαν ἀρρώδιην ἀπίκατο. ἐν δειματι δὲ μεγάλῳ κατεστεῶτες ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱρῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ γῆς κατορύξουσιν, εἴτε ἐκκομίσουσιν ἐς ἄλλην χώραν. ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα κινέειν, φὰς “αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι τῶν ἐωντοῦ προκατῆσθαι.” Δελφοὶ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες σφέων αὐτέων πέρι ἐφρόντιζον. τέκνα μὲν νυν καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιΐην διέπεμψαν· αὐτέων δὲ οἱ μὲν πλεῖστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρνησοῦ τὰς κορυφάς, καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνθνεύσαντο· οἱ δὲ ἐς Ἀμφισσαν τὴν Δοκρίδα ὑπεξῆλθον. πάντες δὲ ὦν οἱ Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ τοῦ προφήτεω. 37. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦτε ἔσαν οἱ βάρβαροι ἐπιόντες καὶ ἀπώρεον τὸ ἱρὸν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης, τῷ οὐνομα ἦν Ἀκήρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὅπλα προκείμενα ἔσωθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηγεινόμενα ἱρὰ, τῶν οὐκ ὅσιον ἦν ἄπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. ὁ μὲν δὴ ἦϊε Δελφῶν τοῖσι παρεοῦσι σημανέων τὸ τέρας. Οἱ δὲ βάρβαροι ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπειγόμενοι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφί τερεα ἔτι μέζονα τοῦ πρὶν γενομένου τέρεος. θῶνμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρτα ἐστὶ, ὅπλα ἀρήϊα αὐτόματα φανῆναι ἔξω προκείμενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπιγενόμενα καὶ διὰ πάντων φασμάτων ἄξια θωυμάσαι μάλιστα. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρανοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνησοῦ

σοῦ ἀπορράγεισαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῶ πατάγῳ
 ἐς αὐτοὺς, καὶ κατέλαβον συχνούς σφεων, ἐκ δὲ τοῦ ἱροῦ
 τῆς Προνηΐης βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγίνετο. 38. Συμ-
 μιγέντων δὲ τουτέων πάντων, φόβος τοῖσι βαρβάροισι
 ἐνεπεπτώκεε. μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ φεύγοντάς σφεας,
 ἐπικαταβάντες ἀπέκτειναν πληθὸς τι αὐτέων· οἱ δὲ περι-
 εόντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφευγον. Ἔλεγον δὲ οἱ ἀπονοστή-
 σαντες οὗτοι τῶν βαρβάρων, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὥς πρὸς
 τούτοις καὶ ἄλλα ὥρων θεῖα· δύο γὰρ ὀπλίτας, μέζοντας
 ἢ κατὰ ἀνθρώπων φύσιν, ἔχοντας ἔπεσθαί σφι, κτείνοντας
 καὶ διώκοντας. 39. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ λέγουσι
 εἶναι ἐπιχωρίους ἥρωας, Φύλακὸν τε καὶ Αὐτόνοον, τῶν
 τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱρόν· Φυλάκου μὲν, παρ' αὐτὴν
 τὴν ὁδὸν κατύπερθε τοῦ ἱροῦ τῆς Προνηΐης· Αὐτονόου δὲ,
 πέλας τῆς Κασταλῆς, ὑπὸ τῇ Ὑαμπείῃ κορυφῇ. Οἱ δὲ
 πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρνησοῦ λίθοι ἔτι καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν
 σόοι, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς
 τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων φερόμενοι. Τουτέων
 μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ ἱροῦ ἀπαλλαγὴ γί-
 νεται.

40. Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἀρτε-
 μισίου, Ἀθηναίων δεηθέντων, ἐς Σαλαμῖνα κατίσχει τὰς
 νῆας. τῶνδε δὲ εἵνεκα προσεδεήθησαν αὐτέων σχεῖν πρὸς
 Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδάς τε καὶ γυναῖκας
 ὑπεξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ βουλευσῶνται
 τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. ἐπὶ γὰρ τοῖσι κατήκουσι πρή-
 γμασι βουλὴν ἔμελλον ποιήσεσθαι, ὥς ἐψευσμένοι γνώμης.
 δοκέοντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννησίους πανδημεὶ ἐν τῇ
 Βοιωτίῃ ὑποκατημένους τὸν βάρβαρον, τῶν μὲν εὖρον
 οὐδὲν ἔδον, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἰσθμὸν αὐτοὺς τειχέον-
 τας ἐς τὴν Πελοπόννησον, περὶ πλείστου τε ποιευμένους
 περιεῖναι, καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν φυλακῇ, τὰ δὲ ἄλλα
 ἀπιέναι. ταῦτα πυνθανόμενοι οὕτω δὴ προσεδεήθησάν
 σφεων σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα. 41. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι
 κατέσχον ἐς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθηναῖοι δὲ ἐς τὴν ἐωυτῶν.

μετὰ δὲ τὴν ἄπιξιν κήρυγμα ἐποιήσαντο “Ἀθηναίων τῇ τις δύναται, σώζειν τὰ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας.” Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι ἐς Τροιζήνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγινα, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα. ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι, τῷ χρηστηρίῳ τε βουλόμενοι ὑπηρετεῖν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἵνεκα οὐκ ἤκιστα· λέγουσι οἱ Ἀθηναῖοι ὄφιν μέγαν φύλακα τῆς ἀκροπόλιος ἐνδαιτέεσθαι ἐν τῷ ἱρῷ. λέγουσί τε ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὥς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιθέντες· τὰ δ’ ἐπιμήνια μελιτόεσσά ἐστι. αὕτη δ’ ἡ μελιτόεσσα, ἐν τῷ πρόσθεν αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη, τότε ἦν ἄφαντος. σημηνάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱρείης, μᾶλλον τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν, ὥς καὶ τῆς θεοῦ ἀπολελοιπυῖς τὴν ἀκρόπολιν. ὥς δὲ σφι πάντα ὑπεξέκειτο, ἔπλων ἐς τὸ στρατόπεδον. 42. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἀπ’ Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συνέρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυνθανόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἐκ Τροιζήνης· ἐς γὰρ Πώγωνα τὸν Τροιζηνίων λιμένα προείρητο συλλέγεσθαι. συνελέχθησάν τε δὴ πολλῷ πλεῦνες νέες ἢ ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ ἐνανμάχεον, καὶ ἀπὸ πολίων πλεύνων. Ναύαρχος μὲν νῦν ἐπὴν ὧτος ὅσπερ ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης ὁ Εὐρυκλείδew, ἀνὴρ Σπαρτιήτης, οὐ μέντοι γένεός γε τοῦ βασιλῆϊου ἐών· νέας δὲ πολλῷ πλείστας τε καὶ ἄριστα πλούσας παρείχοντο Ἀθηναῖοι.

43. Ἐστρατεύοντο δὲ οἷδε. Ἐκ μὲν Πελοποννήσου Λακεδαιμόνιοι ἐκκαίδεκα νῆας παρεχόμενοι· Κορίνθιοι δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ. Σικυώνιοι δὲ πεντεκαίδεκα παρείχοντο νῆας· Ἐπιδαύριοι δὲ δέκα· Τροιζήνιοι δὲ πέντε· Ἑρμιονέες δὲ τρεῖς· ἐόντες οὗτοι, πλὴν Ἑρμιονέων, Δωρικὸν τε καὶ Μακεδνὸν ἔθνος, ἐξ Ἐρινεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπίδος ὕστατα ὀρμηθέντες. οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰσὶ Δρύοπες, ὑπὸ Ἡρακλέος τε καὶ Μηλιέων ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος καλεομένης χώρας ἐξαναστάντες. οὗτοι μὲν νῦν Πελοποννησιῶν ἐστρατεύοντο. 44. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἔξω ἡπείρου Ἀθηναῖοι μὲν

πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νῆας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν, μῦνοι ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνενανμάχηνσαν Πλαταιέες Ἀθηναίοισι διὰ τοιόνδε πρῆγμα. ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, ὡς ἐγίνοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες ἀποβάντες ἐς τὴν περαίην τῆς Βοιωτίας χώρας πρὸς ἐκκομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετέων. οὗτοι μὲν νυν τούτους σώζοντες ἐλείφθησαν. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπὶ μὲν Πελασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἔσαν Πελασγοὶ, οὐνομαζόμενοι Κραναοί· ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλῆος ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι· ἐκδεξαμένοι δὲ Ἐρεχθῆος τὴν ἀρχὴν, Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν· Ἴωνος δὲ τοῦ Ξούθου στρατάρχεω γενομένου Ἀθηναίοισι, ἐκλήθησαν ἀπὸ τούτου Ἴωνες.

45. Μεγαρέες δὲ τωυτὸ πλήρωμα παρείχοντο τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Ἀμπρακιῶται δὲ ἐπτὰ νέας ἔχοντες ἐπεβώθησαν· Λευκάδιοι δὲ τρεῖς· ἔθνος εὐντες οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου. 46. Νησιωτέων δὲ Αἰγινῆται τριήκοντα παρείχοντο. ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπληρωμέναι νέες, ἀλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἐωυτῶν ἐφύλασσον, τριήκοντα δὲ τῇσι ἄριστα πλωούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐνανυμάχθησαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσι Δωριέες ἀπὸ Ἐπιδαύρου· τῇ δὲ νήσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰνώνη. μετὰ δὲ Αἰγινήτας, Χαλκιδέες τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἴκοσι παρεχόμενοι, καὶ Ἐρετριέες τὰς ἐπτὰ· οὗτοι δὲ Ἴωνές εἰσι. μετὰ δὲ, Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι· ἔθνος ἐὼν Ἴωνικὸν ἀπὸ Ἀθηνέων. Νάξιοι δὲ παρείχοντο τέσσερας· ἀποπεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιητέων, κατάπερ ὅλλοι νησιῶται· ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων ἀπύκατο ἐς τοὺς Ἑλληνας, Δημοκρίτου σπεύσαντος, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, καὶ τότε τριηραρχέοντος. Νάξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. Στυριέες δὲ τὰς αὐτὰς παρείχοντο νῆας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Κύθνιοι δὲ μίαν καὶ πεντηκόντερον· ἐόντες συναμφότεροι οὗτοι Δρύοι. καὶ Σερίφιοί τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μήλιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδωσαν μῦνοι νησιωτέων τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ. 47. Οὗτοι μὲν

ἅπαντες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γάρ εἰσι ὁμυρέοντες Ἀμπρακιώτησι καὶ Λευκαδίοις, οἳ ἐξ ἐσχατέων χωρέων ἐστρατεύοντο. Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων Κροτωνιῆται μῦνοι ἔσαν οἳ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ, νηῖ μιῇ, τῆς ἦρχε ἀνὴρ τρις πυθιονίκης, Φάϋλλος. Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί. 48. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο· Μήλιοι δὲ, καὶ Σίφνιοι, καὶ Σερίφιοι, πεντηκοντέρους. Μήλιοι μὲν, γένος ἔοντες ἀπὸ Λακεδαιμόνος, δύο παρείχοντο· Σίφνιοι δὲ καὶ Σερίφιοι, Ἴωνες ἔοντες ἀπ' Ἀθηνέων, μίαν ἑκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, τριηκόσiai καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ὀκτώ.

49. Ὡς δὲ ἐς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων πολίων, ἐβουλεύοντο, προθέντος Εὐρυβιάδεω γνώμην ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλούμενον, ὅκου δοκέει ἐπιτηδεύατον εἶναι ναυμαχίην ποιεέσθαι τῶν αὐτοῦ χωρέων ἐγκρατέες εἰσί. ἢ γὰρ Ἀττικὴ ἀφεῖτο ἤδη, τῶν δὲ λοιπέων πέρι προετίθεε. Αἱ γινώμαι δὲ τῶν λεγόντων αἱ πλεῖσται συνεξέπιπτον, πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλώσαντας ναυμαχέειν πρὸ τῆς Πελοποννήσου· ἐπιλέγοντες τὸν λόγον τόνδε “ὥς, ἣν νικηθέωσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ἔοντες πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφι τιμωρή οὐδεμίη ἐπιφανήσεται· πρὸς δὲ τῷ Ἰσθμῷ, ἐς τοὺς ἐωυτῶν ἐξοίσονται.”

50. Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγόμενων, ἐλήλυθε ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἀγγέλλων ἡκεῖν τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέεσθαι. Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἅμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιδέων τὴν πόλιν, αὐτέων ἐκλελοιπότων ἐς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιέων ὡσαύτως, ἡκέ τε ἐς τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐδήϊον. ἐνέπρησε δὲ Θέσπειάν τε καὶ Πλάταιαν πυθόμενος Θηβαίων ὅτι οὐκ ἐμῆδιζον. 51. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἓνα αὐτοῦ

διατρίψαντες μῆνα, ἐν τῷ διέβαινον ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἑτέροισι μήνεσι ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιάδεω ἄρχοντος Ἀθηναίοισι. καὶ αἰρέουσι ἐρήμον τὸ ἄστυ, καὶ τινὰς ὀλίγους εὐρίσκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱρῷ ἐόντας, ταμίας τε τοῦ ἱεροῦ, καὶ πένητας ἀνθρώπους· οἱ φραζάμενοι τὴν ἀκρόπολιν θύρησί τε καὶ ξύλοισι ἡμύνοντο τοὺς ἐπιόντας· ἅμα μὲν ὑπ' ἀσθενείης βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλαμῖνα, πρὸς δὲ αὐτοῖς δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήϊον τὸ ἢ Πυθίῃ σφι ἔχρησε “τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον ἔσεσθαι.” αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ τὸ μαντήϊον, καὶ οὐ τὰς νῆας. . . . 52. Οἱ δὲ Πέρσαι ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκροπόλιος ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι καλέουσι Ἀρήϊον πάγον, ἐπολιόρκεον τρόπον τοιόνδε· ὅκως στυπεῖον περὶ τοὺς οἰστοὺς περιθέντες ἄψειαν, ἐτόξευον ἐς τὸ φράγμα. ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκεόμενοι ὅμως ἡμύνοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπιγμένοι, καὶ τοῦ φράγματος προδεδωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πεισιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδέκοντο. ἀμυνόμενοι δὲ ἄλλα τε ἀντεμνηχανέοντο, καὶ δὴ καὶ προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας, ὀλοιστρόχους ἀπίεσαν· ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἀπορίησι ἐνέχεσθαι οὐ δυνάμενόν σφεας ἐλεῖν. 53. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν ἀπόρων ἐφάνη δὴ τις ἔσοδος τοῖσι βαρβάροισι· ἔδεε γὰρ κατὰ τὸ θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπείρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. ἔμπροσθε ὦν πρὸ τῆς ἀκροπόλιος, ὅπισθε δὲ τῶν πυλέων καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὴ οὔτε τις ἐφύλασσε, οὔτ' ἂν ἠλπισε μή κοτέ τις κατὰ ταῦτα ἀναβαίη ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησάν τινες κατὰ τὸ ἱερὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοιπερ ἀποκρήμνου ἐόντος τοῦ χώρου. Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς ἀναβεβηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρρίπτεον ἐωντοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ ἐς τὸ μέγαρον κατέφευγον. τῶν δὲ Περσέων οἱ ἀναβεβηκότες, πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας· ταύτας δὲ ἀνοίξαντες τοὺς

ἰκέτους ἐφόνεον· ἐπεὶ δὲ σφι πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱρὸν συλίσαντες ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

54. Σχὼν δὲ παντελὲς τὰς Ἀθήνας Ξέρξης ἀπέπεμψε εἰς Σοῦσα ἄγγελον ἱππέα, Ἀρταβάνῳ ἀγγελέοντα τὴν παρεοῦσάν σφι εὐπρηξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς φυγάδας, ἐωυτῷ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦσαι τὰ ἱρὰ ἀναβάντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν· εἰ τε δὴ ὦν ὕψιν τινὰ ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἰ τε καὶ εἰθύμιόν οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱρὸν. οἱ δὲ φυγάδες τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα. 55. Τοῦ δὲ εἵτεκεν τουτέων ἐπεμνήσθην, φράσω. ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει ταύτῃ Ἐρεχθῆος τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι ἰηὸς, ἐν τῷ ἐλαίῃ τε καὶ θάλασσα ἐνὶ τὰ λόγος παρὰ Ἀθηναίων Ποσειδῶνά τε καὶ Ἀθηναίην ἐρίσαντας περὶ τῆς χώρας μαρτύρια θέσθαι. ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρήσιος, Ἀθηναίων οἱ θύειν ὑπὸ βασιλῆος κελευόμενοι, ὥς ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱρὸν, ὥρων βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον ἀναδεδραμηκότα. οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

56. Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφι ἐξαγγέλθη ὥς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, εἰς τοσοῦτον θόρυβον ἀπίκοντο, ὥστε ἔνιοι τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἔς τε τὰς νῆας ἐσέπιπτον, καὶ ἰστία ἀείροντο ὥς ἀποθευσόμενοι· τοῖσί τε ὑπολειπομένοισι αὐτέων ἐκυρώθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ναυμαχέειν. νύξ τε ἐγένετο, καὶ οἱ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐσέβαινον εἰς τὰς νῆας. 57. Ἐνθαῦτα δὴ Θεμιστοκλῆς ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νῆα εἶρετο Μνησίφιλος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃ τι σφι εἶη βεβουλευμένον. πυθόμενος δὲ πρὸς αὐτοῦ ὥς εἶη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς τὸν Ἰσθμόν, καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχέειν, εἶπε· “Οὗτοι ἄρα ἦν ἀπαίρωσι τὰς νῆας ἀπὸ Σαλαμῖνος, περὶ

οὐδεμιῆς ἔτι πατρίδος ναυμαχίσεις. κατὰ γὰρ πόλιν ἕκαστοι τρέφονται· καὶ οὔτε σφέας Εὐρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται, οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλλος, ὥστε οὐ μὴ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιήν· ἀπολέεται τε ἡ Ἑλλὰς ἀβουλίῃσι. ἀλλ', εἴ τις ἐστὶ μηχανή, ἴθι, καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ βεβουλευμένα, ἣν κως δύνῃ ἀναγιῶσαι Εὐρυβιάδεα μεταβουλεύσασθαι, ὥστε αὐτοῦ μενέειν." 58. Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλείῃ ἤρεσε ἡ ὑποθήκη, καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος ἦϊε ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Εὐρυβιάδεω. ἀπικόμενος δὲ ἔφη θέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμίξαι, ὃ δ' αὐτὸν ἐς τὴν νῆα ἐκέλευε ἐσβάντα λέγειν εἴ τι θέλει. ἐνθαῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς παριζόμενός οἱ καταλέγει κείνά τε πάντα τὰ ἤκουσε Μνησιφίλου, ἑωυτοῦ ποιεύμενος, καὶ ἄλλα πολλὰ προστιθείς· ἐς ὃ ἀνέγνωσε χρηίζων ἕκ τε τῆς νηὸς ἐκβῆναι συλλέξαι τε τοὺς στρατηγούς ἐς τὸ συνέδριον. 59. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυβιάδεα προθεῖναι

τον λόγον τῶν εἵνεκα συνήγαγε τοὺς στρατηγούς, πολὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν τοῖσι λόγοισι, οἷα κάρτα δεόμενος, λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ωκύτου εἶπε· “ὦ Θεμιστόκλεες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξαριστάμενοι ῥαπίζονται.” ὁ δὲ ἀπολυόμενος ἔφη· “Ὁ δέ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανεύνται.” 60. Τότε μὲν ἠπίως πρὸς τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο. πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδεα ἔλεγε ἐκείνων μὲν οὐκέτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς ἐπεὰν ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμῖνος, διαδρῆσονται. παρεόντων γὰρ τῶν συμμάχων οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδένα κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶχετο λέγων τάδε. (1). Ἐν σοὶ νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ ναυμαχίην αὐτοῦ μένων ποιέεσθαι, μηδὲ πειθόμενος τουτέων τοῖσι λέγουσι ἀναζεύξης πρὸς τὸν Ἴσθμὸν τὰς νῆας. ἀντίθετος γὰρ ἐκάτερον ἀκούσας. πρὸς μὲν τῷ Ἴσθμῳ συμβάλλων ἐν πελάγεϊ ἀναπεπταμένῳ ναυμαχίσεις, ἐς ὃ ἦκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι νῆας ἔχουσι βαρυτέρας καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας. τοῦτο δὲ, ἀπολέεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρα καὶ Αἴγιναν, ἣν περ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχίσωμεν.

ἅμα γὰρ τῷ ναυτικῷ αὐτέων ἔψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός· καὶ οὕτω σφέας αὐτὸς ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύσεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. ⁽²⁾. Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω ποιήσης, τοσάδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρήσεις. πρῶτα μὲν, ἐν στεινῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολλὰς, ἦν τὰ οἰκότα ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνῃ, πολλὸν κρατήσομεν. τὸ γὰρ ἐν στεινῷ ναυμαχέειν πρὸς ἡμέων ἐστί· ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ πρὸς ἐκείνων. αὐτὶς δὲ, Σαλαμὶς περιγίνεται ἐς τὴν ἡμῖν ὑπέκκειται τέκνα τε καὶ γυναῖκες. καὶ μὴν καὶ τότε ἐν αὐτοῖσι ἔνεστι τοῦ καὶ περιέχεσθε μάλιστα· ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων προναυμαχίσεις Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τῷ Ἴσθμῳ οὐδέ σφεας, εἴπερ εὖ φρονέεις, ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. ⁽³⁾. Ἦν δέ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται, καὶ νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἴσθμὸν παρέσονται οἱ βάρβαροι, οὔτε προβήσονται ἑκαστέρῳ τῆς Ἀττικῆς, ἀπίαςί τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγαροισὶ τε κερδανέομεν περιεοῦσι, καὶ Αἰγίνῃ, καὶ Σαλαμῖνι, ἐν τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατύπερθε γενέσθαι. Οἰκότα μὲν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκότα βουλευομένοισι οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ θεὸς προσχωρέειν πρὸς τὰς ἀνθρωπῆτας γνώμας.” 61. Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέους, αὐτὶς ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος ἐπεφέρετο, σιγᾶν τε κελεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδεα οὐκ ἔων ἐπιψηφίζειν ἀπόλι ἀνδοί· πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλῆα παρεχόμενον οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. ταῦτα δὲ οἱ προέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο αἱ Ἀθῆναι. Τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς κείνόν τε καὶ τοὺς Κορινθίους πολλὰ τε καὶ κακὰ ἔλεγε· ἑωρτοῖσι τε ἐδήλου λόγῳ ὡς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἥπερ κείνοισι, ἔστ’ ἂν διηκόσiai νῆες σφι ἔωσι πεπληρωμέναι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρούσεσθαι. 62. Σημαίνων δὲ ταῦτα τῷ λόγῳ διέβαινε ἐς Εὐρυβιάδεα λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα· “Σὺ εἰ μενέεις αὐτοῦ, καὶ μένων ἔσεαι ἀνὴρ ἀγαθός·—εἰ δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα. ἰὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν τοῦ πολέ-

μον φέρουσι αἱ νῆες. ἀλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὥς ἔχομεν, ἀναλαβόντες τοὺς οἰκέτας κομιεύμεθα ἐς Σίριν τὴν ἐν Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρη τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ λόγια λέγει ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δέειν κτισθῆναι. ὑμεῖς δὲ συμμάχων τοιῶνδε μουνωθέντες μεμνήσεσθε τῶν ἐμῶν λόγων.” 63. Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλῆος λέγοντος, ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. δοκέειν δέ μοι, ἀρρῶδῆσας μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφεας ἀπολίπωσι, ἣν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νῆας. ἀπολιπόντων γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοιποί. ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας διανανμαχέειν.

64. Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα ἔπεσι ἀκροβολισάμενοι, ἐπεὶ τε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες. ἡμέρη τε ἐγίνετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι σεισμὸς ἐγένετο ἔν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ. ἔδοξε δέ σφι εὖξασθαι τοῖσι θεοῖσι, καὶ ἐπικαλέσασθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. ὥς δέ σφι ἔδοξε καὶ ἐποίευν ταῦτα. εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι αὐτόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἴαντά τε καὶ Τελαμῶνα ἐπεκαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας νῆα ἀπέστελλον ἐς Αἴγινα. 65. Ἐφῇ δὲ Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, φυγὰς τε καὶ παρὰ Μήδοισι λόγιμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον· “ἐπεὶ τε ἐκείρετο ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω ἐούσα ἐρήμος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἔων ἅμα Δημαρήτῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ· ἰδεῖν δὲ κονιορτὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσίνος, ὡς ἀνδρῶν μάλιστά κη τρισμυρίων· ἀποθωυμάζειν τέ σφεας τὸν κονιορτὸν, ὅτεών κοτε εἶη ἀνθρώπων, καὶ πρόκα τε φωνῆς ἀκούειν, καὶ οἱ φαίνεσθαι τὴν φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν ἱακχόν. εἶναι δ' ἀδαήμονα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι τὸν Δημάρητον, εἶρεσθαί τε αὐτὸν ὃ τι τὸ φθεγγόμενον εἶη τοῦτο· αὐτὸς δὲ εἶπαι· “Δημάρητε, οὐκ ἔστι ὅκως οὐ μέγα τι σῖνος ἔσται τῇ βασιλῆος στρατιῇ. τάδε γὰρ ἀρίδῃλα, ἐρήμου ἐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι

θεῖον τὸ φθεγγόμενον ἀπὸ Ἑλευσίνος ἰὼν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι συμμάχοισι. καὶ ἦν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελοπόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται· ἦν δὲ ἐπὶ τὰς νῆας γράπηται τὰς ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βασιλεὺς ἀποβαλέειν. τὴν δὲ ὀρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθηναῖοι ἀνὰ πάντα ἕτα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ αὐτέων τε ὁ βουλούμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυεῖται· καὶ τὴν φωνὴν, τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὀρτῇ ἰακχάζουσι.” Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον· “Σίγα τε, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ τὸν λόγον τοῦτον εἰπῆς. ἦν γάρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνενειχθῇ τὰ ἔπεα ταῦτα, ἀποβαλέεις τὴν κεφαλὴν· καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι ῥύσασθαι, οὔτ’ ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. ἀλλ’ ἔχ’ ἥσυχος. περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε θεοῖσι μελήσει.” Τὸν μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν. ἐκ δὲ τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς φωνῆς γεέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν φέρεσθαι ἐπὶ Σαλαμῖνος ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων. οὕτω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν, ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξῳ ἀπολέεσθαι μέλλοι.” Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκύδεις ἔλεγε, Δημάρητον τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτόμενος.

66. Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξῳ ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ἐπειδὴ ἐκ Τρηχίνος θεησάμενοι τὸ τρῶμα τὸ Λακωνικὸν διέβησαν ἐς τὴν Ἰσθμίδα, ἐπισχόντες ἡμέρας τρεῖς ἔπλων δι’ Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρῃσι τρισὶ ἡμέρῃσι ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσσονες ἐόντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας κατὰ τε ἡπείρον καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τε Σηπιάδα ἀπικόντο καὶ ἐς Θερμοπύλους. ἀντιθήσω γὰρ τοῖσι τε ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτέων ἀπολομένοισι καὶ τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι καὶ τῇσι ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι, τούσδε τοὺς τότε οὐκ ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλιάς τε καὶ Δωριέας, καὶ Λοκροὺς, καὶ Βοιωτοὺς, πανστρατιῇ ἐπομένους, πλὴν Θεσπιδίων τε καὶ Πλαταιέων· καὶ μάλα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους, καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς λοιποὺς νησιωτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολίων, τῶν ἐπεμνήσθην πρότερον τὰ οὐνόματα. ὅσῳ γὰρ

δὴ προέβαινε ἐσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλέω ἔθνεά οἱ εἶπετο. 67. Ἐπεὶ ὦν ἀπίκατο ἐς τὰς

Ἀθήνας πάντες οὗτοι, πλὴν Παρίων· Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν Κύθῳ ἐκαραδόκεον τὸν πόλεμον κῆ ἀποβίβησεται· οἱ δὲ λοιποὶ ὥς ἀπίκοντο ἐς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νῆας ἐθέλων σφι συμμίξει τε καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλώνοντων τὰς γνώμας. Ἐπεὶ δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετάπεμπτοι οἱ τῶν ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίάρχοι ἀπὸ τῶν νηῶν, καὶ ἴζοντο ὥς σφι βασιλεὺς ἐκάστῳ τιμὴν ἐδεδώκεε· πρῶτος μὲν, ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς· μετὰ δὲ, ὁ Τύριος· ἐπὶ δὲ, ὧλλοι. ὥς δὲ κόσμῳ ἐπεξῆς ἴζοντο, πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον εἰρώτα, ἀποπειρώμενος ἐκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιεοίτο. 68. Ἐπεὶ δὲ περιῶν εἰρώτα ὁ Μαρδόνιος ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατὰ τὴν γνώμην ἐξεφέροντο κελεύοντες ναυμαχίην ποιεέσθαι, Ἀρ-

τμισίῃ δὲ τάδε ἔφη· ⁽¹⁾. “Εἰπαί μοι πρὸς βασιλῆα, Μαρδόνιε, ὥς ἐγὼ τάδε λέγω. Οὔτε κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐβοίῃ, οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν ἐοῦσαν γνώμην με δίκαιόν ἐστιν ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγχάνω φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. καὶ τοι τάδε λέγω· φεῖδες τῶν νηῶν, μηδὲ ναυμαχίην ποιεό. τοὶ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρέσσονες τοσοῦτό εἰσι κατὰ θάλασσαν, ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. τί δὲ πάντως δέει σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκα ὠρμίθης στρατεύεσθαι, ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; ἐμποδὼν δέ τοι “σταται οὐδεὶς” οἱ δ’ ἔτι ἀντέστησαν, ἀπὴλλαξαν οὕτω ὥς κείνους ἔπρεπε; ⁽²⁾. Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποβίβησθαι τὰ τῶν ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο φράσω. ἦν μὲν μὴ ἐπειχθῆς ναυμαχίην ποιεύμενος, ἀλλὰ τὰς νῆας αὐτοῦ ἔχῃς πρὸς γῇ μένων, ἣ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πελοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέων ἐλήλυθας. οὐ γὰρ οἰοί τε πολλὸν χρόνον εἰσί τοι ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασκεδᾷς, κατὰ πόλιν δὲ ἐλπίοι

φεύζονται. οὔτε γὰρ σῖτος πάρα σφίσι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι· οὔτε αὐτοὺς οἰκὸς, ἣν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνῃς τὸν πεζὸν στρατὸν, ἀτρεμεῖν τοὺς ἐκεῖθεν αὐτέων ἥκοντας· οὐδέ σφι μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχέειν. (3). Ἦν δὲ αὐτίκα ἐπειχθῆς ναυμαχῆσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυτικὸς στρατὸς κακῶθεις τὸν πεζὸν προσδηλήσῃται. πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὥς τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι φιλέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι χρηστοί. σοὶ δὲ, ἐόντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων, κακοὶ δοῦλοί εἰσι οἳ ἐν συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι, ἐόντες Αἰγύπτιοί τε καὶ Κύπριοι, καὶ Κίλικες, καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὀφελὸς ἐστὶ οὐδέν.”

69. Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίῃ, συμφορὴν ἐποιεῦντο τοὺς λόγους, ὥς κακὸν τι πεισομένης πρὸς βασιλῆος, ὅτι οὐκ ἔα ναυμαχίην ποιέεσθαι· οἱ δὲ ἀγαιόμενοί τε καὶ φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρώτοισι τετιμημένης διὰ πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ κρίσι, ὥς ἀπολεομένης αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ ἀνηνείχθησαν αἱ γυνῶμαι ἐς Ξέρξεα, κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης· καὶ νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι, τότε πολλῶ μᾶλλον αἶνεε. ὅμως δὲ τοῖσι πλέοσι πείθεσθαι ἐκέλευε τάδε, καταδόξας πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐθελοκακέειν, ὥς οὐ παρεόντος αὐτοῦ· τότε δὲ αὐτὸς παρεσκεύαστο θεήσασθαι ναυμαχέοντας.

70. Ἐπειδὴ δὲ παρήγγελλον ἀναπλῶειν, ἀνήγον τὰς νῆας ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα, καὶ παρεκρίθησαν διαταχθέντες κατ’ ἡσυχίην. τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ ἡμέρη ναυμαχίην ποιήσασθαι· νύξ γὰρ ἐπεγένετο· οἱ δὲ παρεσκευάζοντο ἐς τὴν ὑστεραίην. Τοὺς δὲ Ἕλληνας εἶχε δέος τε καὶ ἄρρώδῃ, οὐκ ἦκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου. ἄρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι ὑπὲρ γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυμαχέειν μέλλοιεν, νικηθέντες τε ἐν νήσῳ ἀπολαμφθέντες πολιορκήσονται ἀπέντες τὴν ἑωυτῶν ἀφύλακτον. 71. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ τὴν παρεούσαν νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόν-

νησον· καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο, ὅκως κατ' ἡπειρον μὴ ἐσβάλοιεν οἱ βάρβαροι. Ὡς γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμοπύλῃσι τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολίων ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἵζοντο· καὶ σφι ἐπὴν στρατηγὸς Κλεόμβροτος, ὁ Ἀναξανδρίδew, Λεωνίδew δὲ ἀδελφεός. ἰζόμενοι δὲ ἐν τῷ Ἴσθμῳ, καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνίδα ὁδὸν, μετὰ τοῦτο, ὥς σφι ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκοδόμεον διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τεῖχος. ἄτε δὲ εὐσέων μυριαδῶν πολλέων, καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦνετο τὸ ἔργον. καὶ γὰρ λίθοι, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ φορμοὶ ψάμμου πλήρεις ἐσεφορέοντο, καὶ ἐλίνυον οὐδένα χρόνον οἱ βοηθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς, οὔτε ἡμέρης. 72. Οἱ δὲ βωθήσαντες ἐς τὸν Ἴσθμὸν πανδημεὶ οἷδε ἔσαν Ἑλλήνων· Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Ἀρκάδες πάντες, καὶ Ἥλεῖοι, καὶ Κορίνθιοι, καὶ Σικυνῶνιοι, καὶ Ἐπιδαῦριοι, καὶ Φλιάσιοι, καὶ Τροιζήνιοι, καὶ Ἑρμιονέες. οὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βοηθήσαντες καὶ ὑπεραρρῶδέοντες τῇ Ἑλλάδι κινδυνευούσῃ· τοῖσι δὲ ἄλλοισι Πελοποννησίοισι ἔμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρνεια παροιχώκεε ἤδη. 73. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνεα ἐπτὰ. τουτέων δὲ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα ἑόντα κατὰ χώραν ἱδρυταὶ νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἶκεον, Ἀρκάδες τε, καὶ Κυνούριοι. ἐν δὲ ἔθνος τὸ Ἀχαϊκὸν ἐκ μὲν Πελοποννήσου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μὲν τοι τῆς ἐωυτῶν· οἰκέει δὲ τὴν ἀλλοτρίην. τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνεα τῶν ἐπτὰ τέσσαρα ἐπήλυδά ἐστι, Δωριέες τε, καὶ Αἰτωλοί, καὶ Δρύοπες, καὶ Λήμνιοι. Δωριέων μὲν πολλαὶ τε καὶ δόκιμοι πόλεις· Αἰτωλῶν δὲ, Ἥλις μούνη· Δρυόπων δὲ, Ἑρμιόνη τε καὶ Ἀσίγη ἢ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακωνικῇ· Λημνίων δὲ, Παρωρεῖται πάντες. οἱ δὲ Κυνούριοι αὐτόχθονες ἑόντες δοκέουσι μῦθοι εἶναι Ἴωνες· ἐκδεδωρίευνται δὲ ὑπὸ τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου, ἑόντες Ὀρεῖται καὶ περίοικοι. Τουτέων ὦν τῶν ἐπτὰ ἐθνέων αἱ λοιπαὶ πόλεις, πάρεξ τῶν κατέλεξα, ἐκ τοῦ μέσου ἐκατέ-

ατο· εἰ οὐ ἐλευθέρως ἔξεστι εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι ἐμήδιζον.

74. Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἴσθμῳ τοιούτῳ πόνῳ συνέστασαν, ἅτε περὶ τοῦ παντός ἤδη δρόμον θέοντες, καὶ τῇσι νηυσὶ οὐκ ἐλπίζοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι ὁμῶς ταῦτα πυνθανόμενοι ἀρρώδεον, οὐκ οὔτῳ περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες ὥς περὶ τῇ Πελοποννήσῳ· ἕως μὲν δὴ αὐτέων ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστὰς σιγῇ λόγον ἐποιέετο, θῶμα ποιεύμενοι τὴν Εὐρυβιάδew ἀβουλίην· τέλος δὲ, ἐξερράγη ἐς τὸ μέσον, σύλλογός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ πολλὰ ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτέων· οἱ μὲν, ὥς ἐς τὴν Πελοπόννησον χρεὼν εἶη ἀποπλῶειν, καὶ περὶ ἐκείνης κινδυνεύειν, μηδὲ πρὸ χώρας δοριαλώτου μένοντας μάχεσθαι· Ἀθηναῖοι δὲ, καὶ Αἰγινῆται, καὶ Μεγαρέες, αὐτοῦ μένοντας ἀμύνασθαι.

75. Ἐιθαῦτα Θεμιστοκλῆς, ὥς ἐσσοῦτο τῇ γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ συνεδρίου. ἐξελθὼν δὲ πέμπει ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ Μήδων ἄνδρα πλοῖον, ἐντειλάμενος τὰ λέγειν χρεόν· τῷ οὖνομα μὲν ἦν Σίκιντος, οἰκέτης δὲ καὶ παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλῆος παίδων· τὸν δὴ ὕστερον τουτέων τῶν πρηγμάτων Θεμιστοκλῆς Θεσπιέα τε ἐποίησε, ὥς ἐπεδέκοντο οἱ Θεσπιέες πολιήτας, καὶ χρήμασι ὄλβιον· ὅς τότε πλοῖον ἀπικόμενος· ἔλεγε πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν βαρβάρων τάδε· “Ἐπεμψέ με στρατηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάθρη τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, (τυγχάνει γὰρ φρονέων τὰ βασιλῆος, καὶ βουλόμενος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα κατ’ ὑπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα,) φράσσοντα, ὅτι οἱ Ἕλληνες δρησμὸν βουλευόνται καταρρώδηκότες. καὶ νῦν παρέχει κάλλιστον ὑμέας ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι, ἣν μὴ περιΐδητε διαδράντας αὐτούς. οὔτε γὰρ ἄλληλοισι ὁμοφρονέουσι, οὔτ’ ἔτι ἀντιστήσονται ὑμῖν πρὸς ἐωυτούς τε σφέας ὤψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέτερα φρονέοντας καὶ τοὺς μὴ.” Ὁ μὲν ταῦτά σφι σημήνας ἐκποδὼν ἀπαλλάσσετο. 76. Τοῖσι δὲ ὥς πιστὰ ἐγίνετο τὰ ἀγγελθέντα

τοῦτο μὲν, ἐς τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλαμῖνός τε κειμένην καὶ τῆς ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβιβάσαντο· τοῦτο δὲ, ἐπεὶ ἐγένοντο μέσαι νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ' ἐσπέρης κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα· ἀνῆγον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμένοι, κατέχον τε μέχρι Μουνυχίης πάντα τὸν πορθμὸν τῇσι νηυσί. τῶνδε δὲ εἵνεκεν ἀνῆγον τὰς νῆας, ἵνα δὴ τοῖσι Ἑλλήσι μὴδὲ φυγέειν ἐξῇ, ἀλλ' ἀπολαμφθέντες ἐν τῇ Σαλαμῖνι δοῖεν τίσιν τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἀγωνισμάτων. ἐς δὲ τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν καλεομένην ἀπεβίβαζον τῶν Περσέων τῶνδε εἵνεκεν, ὥς, ἐπεὰν γένηται ναυμαχίη, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν ναυηγίων, (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμαχίης τῆς μελλούσης ἔσεσθαι ἔκειτο ἡ νῆσος,) ἵνα τοὺς μὲν περιποιῶσι, τοὺς δὲ διαφθείρῳσι. ἐποίευν δὲ σιγῇ ταῦτα, ὥς μὴ πυνθανοίατο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὴ ταῦτα τῆς νυκτὸς οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες παραρτέοντο.

77. Χρησιμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὥς οὐκ εἰσὶ ἀληθεές, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειραῖσθαι καταβάλλειν, ἐς τοιαῦτα πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν ἀκτὴν νηυσὶ γεφυρώσωσι, καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν, ἐλπίδι μαινομένη λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας, διὰ Δίκη σβέσσει κρατερὸν Κόρον, Ὑβριος υἱὸν, δεινὸν μαιμώνοντα, δοκεῦντ' ἀνὰ πάντα τίθεσθαι. Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης πόοντον φοινίξει. τότε ἐλεύθερον Ἑλλάδος ἡμᾶρ εὐρύοπα Κρονίδης ἐπάγει, καὶ πότνια Νίκη.

Ἐς τοιαῦτα μὲν, καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι, ἀντιλογίης χρησμῶν πέρι οὔτε αὐτὸς λέγειν τολμέω, οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέκομαι.

78. Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο ὠθισμὸς λόγων πολλός. ἤδεσαν δὲ οὐκ ὅτι σφέας περιεκυκλέοντο τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι· ἀλλ', ὥσπερ τῆς ἡμέρης ὥρων

αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκεον κατὰ χώραν εἶναι. 79. Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν, ἐξ Αἰγίνης διέβη Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρακισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήνησι καὶ δικαιοτάτον. οὗτος ὦν ἦρ στὰς ἐπὶ τὸ συνέδριον ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλῆα ἐόντα μὲν ἐωυτῷ οὐ φίλον, ἐχθρόν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ μεγάθεος τῶν παρεόντων κακῶν λήθην ἐκείνων ποιεύμενος ἐξεκαλέετο, θέλων αὐτῷ συμμίζειν. προκαήκοε δὲ ὅτι σπεύδοιεν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς τὸν Ἰσθμόν. ὥς δὲ ἐξηλθέ οἱ Θεμιστοκλής, ἔλεγε Ἀριστείδης τάδε· “Ἡμέας στασιάζειν χρεόν ἐστι ἐν τε τῷ ἄλλῳ καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε, περὶ τοῦ ὁκότερος ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. λέγω δέ τοι, ὅτι ἴσον ἐστι πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν περὶ ἀποπλόου τοῦ ἐνθευτεν Πελοποννησίοισι. ἐγὼ γὰρ αὐτόπτης τοι λέγω γενόμενος, ὅτι νῦν, οὐδ’ ἦν θέλωσι, Κορίνθιοί τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἰοί τε ἔσονται ἐκπλῶσαι· περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων κύκλῳ. ἀλλ’ ἐσελθὼν σφι ταῦτα σήμνηνον.”

80. Ὁ δ’ ἀμείβετο τοῖσδε· “Κάρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι, καὶ εὖ ἡγγεϊλας. τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέσθαι, αὐτὸς αὐτόπτης γενόμενος ἤκει. ἴσθι γὰρ ἐξ ἐμέο τὰ ποιεύμενα ὑπὸ Μήδων. ἔδεε γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόντες ἔθελον ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκοντας παραστήσασθαι. σὺ δὲ, ἐπεὶ περ ἤκεις χρηστὰ ἀπαγγέλλων, αὐτὸς σφι ἡγγεῖλον. ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω, δόξω πλάσας λέγειν, καὶ οὐ πείσω, ὥς οὐ ποιούντων τῶν βαρβάρων ταῦτα. ἀλλὰ σφι σήμνηνον αὐτὸς παρελθὼν ὥς ἔχει. ἐπεὶ δὲ σημήνης, ἦν μὲν πείθονται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα· ἦν δὲ αὐτοῖσι μὴ πιστὰ γένηται, ὁμοῖον ἡμῖν ἔσται. οὐ γὰρ ἔτι διαδρήσονται, εἴπερ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὥς σὺ λέγεις.”

81. Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, φάμενος ἐξ Αἰγίνης τε ἤκειν, καὶ μόγισ ἐκπλῶσαι λαθὼν τοὺς ἐπορμέοντας· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρατόπεδον τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω παραρτέεσθαι

τε συνεβούλευε ὡς ἀλεξησομένους. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπας μετεστῆκε· τῶν δὲ αὐτῖς ἐγένετο λόγων ἀμφισβασίη· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπείθοντο τὰ ἐξαγγελθέντα. 82. Ἀπιστεόντων δὲ τουτέων, ἦκε

τριήρης ἀνδρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς ἦρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένεος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν ἀληθινήν πᾶσαν. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βάρβαρον κατελοῦσι. Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολησάσῃ ἐς Σαλαμῖνα, καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον τῇ Λημνίῃ, ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἕλλησι ἐς τὰς ὀγδῶκοντα καὶ τριηκοσίας νῆας· δύο γὰρ δὴ νηῶν τότε κατέδεε ἐς τὸν ἀριθμόν.

83. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες. ἡὼς τε διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιησάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμιστοκλῆς· τὰ δὲ ἔπεα ἦν, πάντα κρέσσω τοῖσι ἡσσοσι ἀντιτιθέμενα· ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσι καὶ καταστάσι ἐγγίνεται, παραινέσας δὴ τουτέων τὰ κρέσσω αἰρέεσθαι· καὶ καταπλέξας τὴν ὀῆσιν ἐσβαίνειν ἐκέλευε ἐς τὰς νῆας. καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέβαινον, καὶ ἦκε ἡ ἀπ' Αἰγίνης τριήρης, ἥ κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀπεδήμησε. ἐνθαῦτα ἀνήγον τὰς νῆας ἀπάσας οἱ Ἕλληνες. 84. Ἀναγομένοισι δὲ σφι αὐτίκα ἐπεκέατο οἱ βάρβαροι. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ πρύμνην ἀνεκρούοντο, καὶ ὤκελλον τὰς νῆας· Ἀμεινίης δὲ Παλληνεὺς, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἐξαναχθεὶς νηὶ ἐμβάλλει. συμπλακείσης δὲ τῆς νηὸς, καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ ἄλλοι Ἀμεινίῃ βοηθέοντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω λέγουσι τῆς ναυμαχίης γενέσθαι τὴν ἀρχήν· Αἰγινῆται δὲ, τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσασαν ἐς Αἶγιναν, ταύτην εἶναι τὴν ἄρξασαν. Λέγεται δὲ καὶ τάδε, ὡς φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη· φανείσαν δὲ διακελεύσασθαι, ὥστε καὶ ἅπαν ἀκούσαι τὸ τῶν Ἑλλήνων στρατοπέδον, ὀνειδίσασαν πρότερον τάδε· “ὦ δαιμόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνακρούεσθε;” 85. Κατὰ

μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες· οὗτοι γὰρ εἶχον τὸ πρὸς Ἐλευσίνος τε καὶ ἑσπέρης κέρας· κατὰ δὲ Λακεδαιμονίους, Ἴωνες· οὗτοι δ' εἶχον τὸ πρὸς τὴν ἡῶ τε καὶ τον Πειραιέα. ἐθελοκάκεον μέντοι αὐτέων κατὰ τὰς Θεμ-στοκλέος ἐντολὰς ὀλίγοι· οἱ δὲ πλεῦνες οὔ. Ἐχῶ μὲν νυν συχινῶν οὐνόματα τριηράρχων καταλέξαι τῶν νῆας Ἑλληνίδας ἐλόντων· χρήσομαι δὲ αὐτοῖσι οὐδὲν, πλὴν Θεομήστορος τε τοῦ Ἀνδροδάμαντος, καὶ Φυλάκου τοῦ Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. τοῦ δὲ εἵνεκα μέμνημαι τουτέων μούνων, ὅτι Θεομήστῳ μὲν διὰ τοῦτο τὰ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε, καταστησάντων τῶν Περσέων· Φύλακος δὲ εὐεργέτης βασιλῆος ἀνεγράφη, καὶ χώρη οἱ ἐδωρήθη πολλή. οἱ δ' εὐεργέται τοῦ βασιλῆος ὁροσάγγαι καλέονται Περσιστί. περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶχε. 86. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νηῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραΐζετο· αἱ μὲν ὑπ' Ἀθηναίων διαφθειρόμεναι· αἱ δὲ ὑπὸ Αἰγινήτων. ἅτε γὰρ τῶν μὲν Ἑλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι, οὔτε σὺν νόφ ποιούντων οὐδὲν, ἔμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι, οἷόν περ ἀπέβη. καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μακρῷ ἀμείνονες αὐτοὶ ἑωυτῶν ἢ πρὸς Εὐβοίῃ, πᾶς τις προθυμεόμενος καὶ δειμαίνων Ξέρξην· ἐδόκεε τε ἕκαστος ἑωυτὸν θεήσεισθαι βασιλῆα.

87. Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους, οὐκ ἔχῳ μετεξετέρους εἶπαι ἀτρεκέως, ὥς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ' ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλῆϊ. ἐπειδὴ γὰρ ἐς θόρυβον πολλὸν ἀπῆκετο τὰ βασιλῆος πρήγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νηὺς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νηὸς Ἀττικῆς. καὶ ἡ, οὐκ ἔχουσα διαφυγέειν, ἔμπροσθε γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νῆες φίλιναι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε ἐούσα· ἔδοξε οἱ τότε ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεικε ποιησάσῃ. διωκομένη γὰρ ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς, φέρουσα ἐνέβαλε νηὶ φιλήν ἀνδρῶν τε Καλυνδέων καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδέων βασιλῆος Δαμασιθύμου. εἰ μὲν καὶ

τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν ἐγεγόνεε ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἐόντων, οὐ μέντοι ἔγωγε ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίης αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ συνεκύρησε ἡ τῶν Καλυνδέων κατὰ τύχην παραπεσοῦσα νηὺς. ὥς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρησαμένη διπλᾷ ἐωυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. ὃ τε γὰρ τῆς Ἀττικῆς νηὸς τριήραρχος, ὥς εἶδέ μιν ἐμβάλλουσαν νηὶ ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νῆα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ Ἑλληνίδα εἶναι, ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων, καὶ αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.

88. Τοῦτο μὲν, τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεικε γενέσθαι, διαφύγειν τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι· τοῦτο δὲ, συνέβη ὥστε κακὸν ἐργασαμένην ἀπὸ τουτέων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι παρὰ Ξέρξῃ. λέγεται γὰρ βασιλῆα θεύμενον μαθεῖν τὴν νῆα ἐμβαλοῦσαν· καὶ δὴ τινα εἶπαι τῶν παρεόντων· ‘Δέσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην, ὥς εὖ ἀγωνίζεται, καὶ νῆα-
-ὦν πολεμίων κατέδυσε;’ καὶ τὸν ἐπείρεσθαι, εἰ ἀληθὲς ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον· καὶ τοὺς φάναι “σαφέως τὸ ἐπίσημον τῆς νηὸς ἐπισταμένους” τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἠπιστέατο εἶναι πολεμίην. τά τε γὰρ ἄλλα, ὥς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεικε ἐς εὐτυχίην γενόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νηὸς μηδένα ἀποσωθέντα κατήγορον γενέσθαι. Ξέρξην δὲ εἶπαι λέγεται πρὸς τὰ φραζόμενα· “Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες· αἱ δὲ γυναῖκες, ἄνδρες.” ταῦτα μὲν Ξέρξην φασὶ εἶπαι.

89. Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξεω ἐὼν ἀδελφεὸς, ἀπὸ δὲ ἄλλοι πολλοί τε καὶ ὀνομαστοὶ Περσέων καὶ Μήδων, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων· ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλήνων. ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νῆες διεφθείροντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σαλαμίνα διένεον. τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ θαλάσῃ διεφθάρησαν νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ αἱ πρῶται ἐς φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλεῖσται διεφθείροντο. οἱ γὰρ ὀπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε τῇσι νηυσὶ παριέναι πειρώμενοι, ὥς ἀποδεξόμενοι τι καὶ αὐτοὶ ἔργον βασιλεί,

τῇσι σφετέρῃσι νηυσὶ φευγούσῃσι περιέπιπτον. 90. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ. τῶν τινες Φοινίκων, τῶν αἱ νῆες διεφθάρεατο, ἐλθόντες παρὰ βασιλῆα διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὡς δι' ἐκείνους ἀπολοίατο αἱ νῆες, ὡς προδόντων. συνήνεικε ὦν οὕτω, ὥστε Ἰώνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι, Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοιόνδε μισθόν. ἔτι τουτέων ταῦτα λεγόντων, ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σαμοθρηκικῇ νηὺς ἥ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφερομένη Αἰγιναιῇ νηὺς κατέδυσε τῶν Σαμοθρηκικῶν τὴν νῆα. ἅτε δὴ ἔοντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθρηκικες τοὺς ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νηὸς βάλλοντες ἀπήραξαν, καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. ταῦτα γειόμενα τοὺς Ἴωνας ἐρρύσατο. ὡς γὰρ εἶδέ σφεας Ξέρξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοίνικας, οἷα ὑπερλυπεόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος· καὶ σφειν ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμεῖν, ἵνα μὴ αὐτοὶ κακοὶ γενόμενοι τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι. (ὅκως γὰρ τινα ἴδοι Ξέρξης τῶν ἐωυτοῦ ἔργον τι ἀποδεικνύμενον ἐν τῇ ναυμαχίῃ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλέεται Αἰγάλεως, ἀνεπνυθάνετο τὸν ποιήσαντα· καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον πατρόθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν.) πρὸς δὲ ἔτι καὶ προσελάβετο φίλος ἐὼν Ἀριaráμνης, ἀνὴρ Πέρσης παρεὼν, τούτου τοῦ Φοινικῆίου πάθεος. οἱ μὲν δὴ πρὸς τοὺς Φοίνικας ἐτράποντο.

91. Τῶν δὲ βαρβάρων ἐς φυγὴν τραπομένων καὶ ἐκπλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἰγινῆται ὑποστάντες ἐν τῷ πορθμῷ ἔργα ἀπεδέξαντο λόγου ἄξια. οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θορύβῳ ἐκερῶνίζον τὰς τε ἀντισταμένας καὶ τὰς φευγούσας τῶν νηῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκπλωούσας· ὅκως δὲ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν, φερόμενοι ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Αἰγινήτας. 92. Ἐνθαῦτα συνεκύρεον νῆες ἥ τε Θεμιστοκλέος διώκουσα νῆα, καὶ ἡ Πολυκρίτου τοῦ Κριοῦ, ἀνδρὸς Αἰγινήτεω, νηὶ ἐμβαλοῦσα Σιδωνίῃ, ἥτερ εἶλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ Σκιάθῳ τὴν Αἰγιναιήν, ἐπ' ἧς ἔπλεε Πυθέης ὁ Ἰσχερόου, τὸν οἱ Πέρσαι

κατακοπέντα ἀρετῆς εἵνεκα εἶχον ἐν τῇ νηὶ ἐκπαγλεόμενοι. τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι Πέρσῃσι ἤλω νηὺς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθέην οὕτω σωθῆναι ἐς Αἴγιναν. ὥς δὲ ἐσεῖδε τὴν νῆα τὴν Ἀπτικὴν ὁ Πολύκριτος, ἔγνω τὸ σημήιον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος· καὶ βώσας τὸν Θεμιστοκλῆα ἐπεκερτόμησε ἐς τῶν Αἰγινήτων τὸν μηδισμόν ὀνειδίζων. ταῦτα μὲν νυν νηὶ ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε ἐς Θεμιστοκλῆα. Οἱ δὲ βάρβαροι, τῶν αἱ νῆες περιεγένοντο, φεύγοντες ἀπίκοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατόν.

93. Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἀριστα Αἰγινήται· ἐπὶ δὲ Ἀθηναῖοι ἀνδρῶν δὲ Πολύκριτός τε ὁ Αἰγινήτης, καὶ Ἀθηναῖοι, Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυράσιος καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς· ὅς καὶ Ἀρτεμισίην ἐπεδίωξε. εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώει ἡ Ἀρτεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἰλέ μιν, ἢ καὶ αὐτὸς ἤλω. τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρακεκέλευστο, πρὸς δὲ, καὶ ἄεθλον ἔκειτο μύρια δραχμαὶ, ὅς ἂν μιν ζωὴν ἔλῃ. δεινὸν γάρ τοι ἐποιεῦντο γυναῖκα ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. αὕτη μὲν δὴ, ὥς πρότερον εἴρηται, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἱ νῆες περιεγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φαλήρῳ.

94. Αδεΐμαντον δὲ τὸν Κορίνθιον στρατηγὸν λέγουσι Ἀθηναῖοι, αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ὥς συνέμισγον αἱ νῆες, ἐκπλαγέντα τε καὶ ὑπερδεύσαντα, τὰ ἰστία ἀειράμενον οἷχεσθαι φεύγοντα· ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα φεύγουσαν ὡσαύτως οἷχεσθαι. ὥς δὲ ἄρα φεύγοντας γίνεσθαι τῆς Σαλαμίνης κατὰ τὸ ἱρὸν Ἀθηναίης Σκιράδος, περιπίπτειν σφί κέλητα θεῖη πομπῇ· τὸν οὐτε πέμψαντα φανῆναι οὐδένα, οὐτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρατιῆς εἰδόσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοισι. τῇδε δὲ συμβάλλονται εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὥς γὰρ ἀγχοῦ γενέσθαι τῶν νηῶν τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλητος, λέγειν τάδε· “Ἀδεΐμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς ναῦς ἐς φυγὴν ὥρμησαι καταπροδοὺς τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἡρώωντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν.” ταῦτα λεγόντων, ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδεΐμαντον, αὐτὶς τάδε λέγειν, ὥς “αὐτοὶ

οἰοί τε εἶεν ἀγόμενοι ὁμηροὶ ἀποθνήσκειν, ἣν μὴ νικῶντες φαίνωνται οἱ "Ελληνες." οὕτω δὲ ἀποστρέψαντα τὴν νῆα αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους ἐπ' ἐξεργασμένοισι ἐλθεῖν ἐς τὸ στρατόπεδον. Τούτους μὲν τοιαύτη φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. οὐ μέντοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι ὁμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοισι σφέας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι· μαρτυρεῖ δὲ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς. 95. Ἀριστείδης δὲ ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀλίγω τι πρότερον τουτέων ἐπεμνήσθην ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίησε. παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτέων, οἳ παρατετάχατο παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμινίης χώρας, γένος ἐόντες Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων, οἳ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν πάντας.

96. Ὡς δὲ ἡ ναυμαχία διελέλυτο, κατειρύσαντες ἐς τὴν Σαλαμῖνα οἱ "Ελληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγχανε ἔτι ἐόντα, ἐτοῖμοι ἔσαν ἐς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλπίζοντες τῇσι περιουσίῃσι νηυσὶ ἔτι χρῆσσεσθαι βασιλῆα. τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἄνεμος ζέφυρος ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡϊόνα τὴν καλομένην Κωλιάδα· ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χρησμὸν, τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτῃ ἐξενειχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τουτέων ἐν χρησμῷ Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ, ἀνδρὶ χρησμολόγῳ, τὸ ἐλελήθее πάντας τοὺς "Ελληνas·

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι φρίζουσι.

τοῦτο δὲ ἔμελλε ἀπελάσαντος βασιλῆος ἔσεσθαι.

97. Ἐέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονὸς πάθος, δείσας μή τις τῶν Ἰώνων ὑποθῇται τοῖσι "Ελλῃσι, ἣ αὐτοῖ νοήσωσι, πλῶειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον λύσοντες τὰς γεφύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι κινδυνεύσει, δρησμὸν ἐβούλευε. θέλων δὲ μὴ ἐπίδηλος εἶναι μήτε τοῖσι "Ελλῃσι μήτε τοῖσι ἐωυτοῦ, ἐς τὴν Σαλαμῖνα χῶμα ἐπει-

ρᾶτο διαχοῦν· γαυλούς τε Φοινικηίους συνέδεε, ἵνα ἀντί
 τε σχεδῆς ἔωσι καὶ τείχεος· ἀρτέετό τε ἐς πόλεμον, ὡς
 ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. ὀρέοντες δέ μιν πάντες οἱ
 ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα εὖ ἐπιστέατο ὡς ἐκ παντὸς νόου
 παρεσκεύασται μένων πολεμήσειν· Μαρδόνιον δ' οὐδὲν
 τουτέων ἐλάνθανε, ὡς μάλιστα ἔμπειρον ἐόντα τῆς ἐκείνου
 διανοίης. ταυτά τε ἅμα Ξέρξης ἐποίεε, καὶ ἔπεμπε ἐς Πέρ-
 σας ἀγγελέοντα τὴν παρικοῦσάν σφι συμφορὴν. 98. Του-
 τέων δὲ τῶν ἀγγέλων ἔστι οὐδὲν ὅ τι θάσσον παραγίνεται
 θνητὸν ἐόν· οὕτω τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρηται τοῦτο. λέγουσι
 γὰρ, ὡς ὄσων ἂν ἡ ἡμερέων ἢ πᾶσα ὁδὸς, τοσοῦτοι ἵπποι
 τε καὶ ἄνδρες διεστᾶσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην
 ἵππος τε καὶ ἀνὴρ τεταγμένος· τοὺς οὕτε νιφετὸς, οὐκ
 ὄμβρος, οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἐέργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν
 προκείμεον ἐωντῷ δρόμον τὴν ταχίστην. ὁ μὲν δὴ πρῶτος
 δραμὼν παραδιδοῖ τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ
 δεύτερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνθεῦτεν ἤδη κατὰ ἄλλον διεξέρ-
 χεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἑλλησι ἢ λαμπαδηφορίῃ
 τὴν τῷ Ἑφαίστῳ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δράμημα τῶν
 ἵππων καλέουσι Πέρσαι ἀγαρήϊον. 99. Ἡ μὲν δὴ
 πρώτη ἐς Σοῦσα ἀγγελίῃ ἀπικομένη, ὡς ἔχοι Ἀθήνας
 Ξέρξης, ἔτερψε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπολειφθέντας,
 ὡς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίῃ πᾶσας ἐστόρεσαν, καὶ ἐθυμίων
 θυμῆματα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσίῃσι τε καὶ εὐπαθήσι. ἢ
 δὲ δευτέρῃ σφι ἀγγελίῃ ἐπεξελθοῦσα συνέχεε οὕτω, ὥστε
 τοὺς κιθῶνας κατερῥήξαντο πάντες, βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ
 ἐχρέωντο ἀπλέτῳ Μαρδόνιον ἐν αἰτίῃ τιθέντες. οὐκ οὕτω
 δὲ περὶ τῶν νηῶν ἀχθόμενοι ταῦτα οἱ Πέρσαι ἐποίουν, ὡς
 περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνοντες. καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν
 ταῦτα τὸν πάντα μεταξὺ χρόνον γενόμενον, μέχρι οὗ
 Ξέρξης αὐτὸς σφεας ἀπικόμενος ἔπαυσε.

100. Μαρδόνιος δὲ, ὀρέων μὲν Ξέρξην συμφορὴν με-
 γάλην ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιούμενον, ὑποπτέων δὲ αὐτὸν
 δρησμὸν βουλευεῖν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἐκιν-
 τὸν ὡς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλῆα στρατεύεσθαι ἐπὶ

τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ κρέσσον εἶη ἀνακινδυνεύσαι ἢ κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς τελευτῆσαι τὸν βίον ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλεον μέντοι ἔφερε οἱ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα· λογισάμενος ὦν ταῦτα προσέφερε τὸν λόγον τόνδε· “Δέσποτα, μήτε λυπέο, μήτε συμφορὴν μηδεμίην μεγάλην ποιεῦ τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκα πρήγματος. οὐ γὰρ ξύλων ἀγῶν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ’ ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων. σοὶ δὲ οὔτε τις τουτέων τῶν τὸ πᾶν σφι ἤδη δοκεόντων κατεργάσθαι ἀποβὰς ἀπὸ τῶν νεῶν πειρήσεται ἀντιωθῆναι, οὔτ’ ἐκ τῆς ἡπείρου τῆσδε· οἱ τε ἡμῖν ἡντιώθησαν, ἔδοσαν δίκας. Εἰ μὲν νυν δοκέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς Πελοποννήσου· εἰ δὲ καὶ δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιέειν ταῦτα. μὴ δὲ δυσθύμει· οὐ γὰρ ἐστὶ Ἑλλησι οὐδεμίῃ ἔκδυσις, μὴ οὐ, δύντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον, εἶναι σοὺς δούλους. μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποιέειν. Εἰ δ’ ἄρα τοι βεβούλευται αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν τὴν στρατιήν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλήν. σὺ Πέρσας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσης καταγελάστους γενέσθαι Ἑλλησι. οὐδὲν γὰρ ἐν Πέρσῃσι τεοῖσι δεδήληται τῶν πρηγμάτων, οὐδὲ ἐρεῖς ὅκου ἐγενόμεθα ἄνδρες κακοί. εἰ δὲ Φοίνικες τε καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Κύπριοί τε καὶ Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρσας τοῦτο προσήκει τὸ πάθος. Ἦδῃ ὦν, ἐπειδὴ οὐ Πέρσαι τοι αἰτιοὶ εἰσι, ἐμοὶ πείθεο. εἴ τοι δέδοκται μὴ παραμένειν, σὺ μὲν ἐς ἡθεα τὰ σεωυτοῦ ἀπέλανε τῆς στρατιῆς ἀπάγων τὸ πολλόν· ἐμὲ δὲ σοι χρὴ τὴν Ἑλλάδα παρασχεῖν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυριάδας τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον.” 101. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης ὥς ἐκ κακῶν ἐχάρη τε καὶ ἥσθη· πρὸς Μαρδόνιον τε βουλευσάμενος ἔφη ἀποκρινεῖσθαι, ὁκότερον ποιήσει τουτέων. ὥς δὲ ἐβουλευέτο ἅμα Περσέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξέ οἱ καὶ Ἀρτεμισίην ἐς συμβουλίην μεταπέμψασθαι, ὅτι πρότερον ἐφαίνετο μούνη νοέουσα τὰ ποιητέα ἦν. ὥς δὲ ἀπίκητο ἡ Ἀρτεμισίη, μεταστησάμενος τοὺς ἄλλους τοὺς τε συμβούλους Περσέων καὶ τοὺς δορυφόρους ἔλεξε Ξέρξης τάδε·

“Κελεύει με Μαρδόνιος μένοντα αὐτοῦ πειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου, λέγων ὥς μοι Πέρσαι τε καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς οὐδενὸς μεταίτισι πάθεός εἰσι, ἀλλὰ βουλομένοισι σφί γένοιτ’ ἂν ἀπόδεξις. ἐμὲ ὦν ἢ ταῦτα κελεύει ποιέειν, ἢ αὐτὸς ἐθέλει τριήκοντα μυριάδας ἀπολεξάμενος τοῦ στρατοῦ παρασχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην· αὐτὸν δὲ μὲ κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ λοιπῷ στρατῷ ἐς ἡθεα τὰ ἐμά. Σὺ ὦν ἐμοί, καὶ γὰρ περὶ τῆς ναυμαχίης εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης οὐκ ἐῷσα ποιέεσθαι, νῦν τε συμβούλευσον, ὁκότερα ποιέων ἐπιτύχω εὖ βουλευσάμενος.” Ὁ μὲν ταῦτα συνεβουλεύετο. 102. Ἡ δὲ λέγει τάδε·

“Βασιλεῦ, χαλεπὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν τὰ ἄριστα εἶπασθαι. ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι δοκέει μοι αὐτὸν μὲν σὲ ἀπελαύνειν ὀπίσω· Μαρδόνιον δὲ, εἰ ἐθέλει τε καὶ ὑποδέκεται ταῦτα ποιήσῃν, αὐτοῦ καταλιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. τοῦτο μὲν γὰρ, ἣν καταστρέψῃται τά φησι ἐθέλειν, καὶ οἱ προχωρήσῃ τὰ νοέων λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ᾧ δέσποτα, γίνεται· οἱ γὰρ σοὶ δούλοι κατεργάσαντο. τοῦτο δὲ, ἣν τὰ ἐναντία τῆς Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμίῃ συμφορῇ μεγάλη ἔσται, σέο τε περιεόντος, καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμάτων περὶ οἶκον τὸν σόν. ἣν γὰρ σύ τε περιῆς, καὶ οἶκος ὁ σὸς, πολλοὺς πολλάκις ὑγῶνας δραμέονται περὶ σφέων αὐτέων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δὲ, ἣν τι πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδέ τι νικῶντες οἱ Ἕλληνες νικῶσι δούλον σόν ἀπολέσαντες. σὺ δὲ, τῶν εἵνεκα τὸν στόλον ἐποιήσω, πυρώσας τὰς Ἀθήνας ἀπελᾶς.” 103. “Ἡσθη τε δὴ τῇ συμβουλίῃ Ξέρξης· λέγουσα γὰρ ἐπετύγχανε τά περ αὐτὸς ἐνόεε. οὐδὲ γὰρ, εἰ πάντες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε ἂν, δοκέειν ἐμοί· οὕτω καταρρώδηκεε. ἐπαινέσας δὲ τὴν Ἀρτεμισίην ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἐς Ἑφεσον· νόθοι γάρ τινες παῖδές οἱ συνεσποντο.

104. Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ φύλακον Ἑρμότιμον· γένος μὲν ἐόντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ δεύτερα

τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεῖ. Οἱ δὲ Πηδασέες οἰκέουσι ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ. ἐν δὲ τοῖσι Πηδάσοισι τουτέοισι τοιόνδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι. ἐπεὰν τοῖσι ἀμφικτίοσι πᾶσι τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ ἱρεὶα αὐτόθι τῆς Ἀθηναίης φύει πώγωνα μέγαν. τοῦτο δὲ σφι δις ἤδη ἐγένετο.

105. ~~Χ~~Εκ τουτέων δὴ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρμότιμος ἦν· τῷ μεγίστη τίσις ἤδη ἀδικηθέντι ἐγένετο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἀλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολεμίων καὶ πωλεόμενον ὠνέεται Πανιώνιος, ἀνὴρ Χῖος, ὃς τὴν ζόην κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων. ὅκως γὰρ κτήσαιο παῖδας εἶδεος ἐπαμμένους, ἐκτάμνων, ἀγινέων ἐπώλεε ἐς Σάρδεις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων μεγάλων. παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροισι τιμιώτεροί εἰσι οἱ εὐνούχοι πίστιος εἵνεκα τῆς πάσης τῶν ἐνορχίων. ἄλλους τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλοὺς, ἅτε ποιεύμενος ἐκ τουτέων τὴν ζόην, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. καὶ οὐ γὰρ τὰ πάντα ἐδυστύχεε ὁ Ἑρμότιμος, ἀπικνέεται ἐκ τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα μετ' ἄλλων δώρων· χρόνου δὲ προϊόντος πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα παρὰ Ξέρξῃ.

106. Ὡς δὲ τὸ στράτευμα τὸ Περσικὸν ὄρμα ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἐὼν ἐν Σάρδεσι, ἐνθαῦτα καταβὰς κατὰ δῆ τι πρῆγμα ὁ Ἑρμότιμος ἐς γῆν τὴν Μυσίην, τὴν Χῖοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλέεται, εὐρίσκει τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. ἐπιγνοὺς δὲ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν πολλοὺς καὶ φιλίους λόγους· πρῶτα μὲν οἱ καταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκεῖνον ἔχοι ἀγαθὰ· δεύτερα δὲ οἱ ὑπισχνεύμενος ἀντὶ τουτέων ὅσα μιν ἀγαθὰ ποιήσει, ἦν κομισάμενος τοὺς οἰκέτας οἰκὴν ἐκείνην· ὥστε ὑποδεξάμενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον κομίσαι τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. ὥς δὲ ἄρα πανοικίῃ μιν περιέλαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμότιμος τάδε· “Ὡ πάντων ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων τὸν βίον κτησάμενε, τί σὲ ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σὲ, ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; ἐδόκεές τε θεοὺς λήσειν οἷα ἐμῇ χανῶ τότε· οἷ σε ποιήσαιντα ἀνόσια,

νόμῳ δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς, ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἑσομένην δίκην." Ὡς δέ οἱ ταῦτα ὠνειδίσε, ἀχθέντων τῶν παίδων ἐς ὄψιν, ἠναγκάζετο ὁ Πανιώνιος τῶν ἐωυτοῦ παίδων τεσσέρων ἐόντων τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν· ἀναγκαζόμενος δὲ ἐποίησε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργάσατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμνον. Πανιώνιον μὲν νυν οὕτω περιῆλθε ἥ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμότιμος. ✕

107. Ξέρξης δὲ, ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε ἀπάγειν ἐς Ἐφεσον, καλέσας Μαρδόνιον, ἐκέλευέ μιν τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιέειν τοῖσι λόγοις τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγένετο. τῆς δὲ νυκτὸς, κελεύσαντος βασιλῆος, τὰς νῆας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπῆγον ὀπίσω ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχεος εἶχε ἕκαστος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεῖ. ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἔσαν Ζωστήρος πλώοντες οἱ βάρβαροι, ἀνατείνουσι γὰρ ἄκρα λεπταὶ τῆς ἡπείρου, ταύτας ἔδοξάν τε νῆας εἶναι, καὶ ἔφευγον ἐπὶ πολλόν. χρόνῳ δὲ μαθόντες ὅτι οὐ νῆες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλλεχθέντες ἐκομίζοντο.

108. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ὁρέοντες οἱ Ἕλληνες κατὰ χώραν μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζὸν, ἠλπίζον καὶ τὰς νῆας εἶναι περὶ Φάληρον· ἐδόκεόν τε ναυμαχήσειν σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο τὰς νῆας οἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐδόκεε ἐπιδιώκειν. τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξεω στρατὸν οὐκ ἐπεῖδον διώξαντες μέχρι Ἀνδρου. ἐς δὲ τὴν Ἀνδρον ἀπικόμενοι ἐβουλεύοντο. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν γνώμην ἀπεδείκνυτο "διὰ νήσων τραπομένους, καὶ ἐπιδιώξαντας τὰς νῆας, πλώειν ἰθέως ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον λύσοντας τὰς γεφύρας." Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην ταύτῃ γνώμην ἐτίθετο λέγων· ὡς "εἰ λύσουσι τὰς σχεδίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλλάδα ἐργάσαιντο. εἰ γὰρ ἀναγκασθεῖν ἀπολαμφθεῖς ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρώτο ἂν ἡσυχίην μὴ ἄγειν· ὡς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην οὔτε τι

προχωρέειν οἶόν τε ἔσται τῶν πρηγμάτων, οὔτε τις κομιδὴ τὸ ὀπίσω φανήσεται, λιμῶ τέ οἱ ἡ στρατιὴ διαφθαρέεται. ἐπιχειροῦντι δὲ αὐτῷ καὶ ἔργον ἐχομένῳ πάντα τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην οἶά τε ἔσται προσχωρῆσαι κατὰ πόλιάς τε καὶ κατὰ ἔθνεα, ἥτοι ἀλISCOμένων γε, ἢ πρὸ τούτου ὁμολογεόντων· τροφήν τε ἔξειν σφέας τὸν ἐπέτειον αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπὸν. ἀλλὰ δοκέειν γὰρ νικηθέντα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μενέειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσέα, ἐατέον ὦν εἶναι φεύγειν ἐς ὃ ἔλθοι φεύγων ἐς τὴν ἑωυτοῦ. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέεσθαι ἤδη τὸν ἀγῶνα” ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο τῆς γνώμης καὶ Πελοποννησιῶν τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

109. Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς πλῶειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβαλὼν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφευγότες περιημέκτεον, ὁρμέατό τε ἐς τὸν Ἑλλήσποντον πλῶειν καὶ ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλλόμενοι, εἰ ἄλλοι μὴ βουλοίατο) ἔλεγέ σφι τάδε· “Καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι παρεγενόμην, καὶ πολλῷ πλέω ἀκήκοα τοιαύδε γενέσθαι· ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας, νενικημένους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέρην κακότητα. ἡμεῖς δὲ, εὖρημα γὰρ εὐρήκαμεν ἡμέας τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων ἀνωσάμενοι, μὴ διώκωμεν ἄνδρας φεύγοντας. τάδε γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατέργασάμεθα, ἀλλὰ θεοί τε καὶ ἡῤῃες, οἳ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἓνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης βασιλεῦσαι ἐόντα ἀνόσιόν τε καὶ ἀτάσθαλον· ὃς τά τε ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποιέετο, ἐμπιπράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα· ὃς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε, πέδας τε κατήκε. ἀλλ’ εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρεὸν ἡμῖν, νῦν μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντες ἡμέων τε αὐτέων ἐπιμεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετέων· καὶ τις οἰκίην τε ἀναπλασάσθω, καὶ σπόρον ἀνακῶς ἔχέτω, παιτελέως ἀπελάσας τὸν βάρβαρον· ἅμα δὲ τῷ ἑαρι καταπλέωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίης.” Ταῦτα ἔλεγε ἀποθῆκην μέλλων ποιήσεσθαι ἐς τὸν Πέρσέα, ἵνα, ἣν ἄρα

τι μιν καταλαμβάνη πρὸς Ἀθηναίων πάθος, ἔχῃ ἀπο-
στροφὴν· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο. 110. Θεμιστοκλῆς

μὲν ταῦτα λέγων διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπείθοντο.
ἐπειδὴ γὰρ, καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σοφός, ἐφάνη
ἔὼν ἀληθέως σοφός τε καὶ εὖβουλος, πάντως ἐτοιμοὶ ἔσαν
λέγοντι πείθεσθαι. Ὡς δὲ οὗτοί οἱ ἀνεγνωσμένοι ἔσαν,
αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς ἄνδρας ἀπέπεμπε
ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπίστευσε σιγᾶν ἐς πᾶσαν βάσανον
ἀπικνεομένοισι τὰ αὐτὸς ἐνετείλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν
καὶ Σίκιννος ὁ οἰκέτης αὐτῆς ἐγένετο. οἱ ἐπεὶ τε ἀπίκοντο
πρὸς τὴν Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιν-
νος δὲ ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα ἔλεγε τάδε· “Ἐπεμψέ με
Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων, ἀνὴρ
δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἄριστος καὶ σοφώτατος, φρά-
σοντά τοι, ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, σοὶ βουλόμενος
ὑπουργεῖν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας τὰς νῆας βουλομένους
διώκειν, καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ γεφύρας λύειν. καὶ νῦν
κατ’ ἡσυχίην πολλὴν κρμίζεο.” Οἱ μὲν ταῦτα σημήναν-
τες ἀπέπλωον ὀπίσω.

111. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε σφι ἀπέδοξε μήτ’ ἐπιδιώ-
κειν ἔτι προσωτέρω τῶν βαρβάρων τὰς νῆας, μήτε ἐπι-
πλῶειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον λύσοντας τὸν πόρον, τὴν
Ἀνδρον περικατέατο ἐξελέειν ἐθέλοντες. πρῶτοι γὰρ Ἀν-
δριοι νησιωτέων αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλέος χρήματα
οὐκ ἔδοσαν· ἀλλὰ προῖσχομένου Θεμιστοκλέος λόγον τόν-
δε, ὡς “ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἑωντοὺς ἔχοντες δύο θεοὺς
μεγάλους, Πειθῶ τε καὶ Ἀναγκαίην, οὕτω τέ σφι κάρτα
δοτέα εἶναι χρήματα.” ὑπεκρίναντο πρὸς ταῦτα, λέγοντες
ὡς “κατὰ λόγον ἔσαν ἄρα αἱ Ἀθῆναι μεγάλαι τε καὶ
εὐδαίμονες, καὶ θεῶν χρηστῶν ἤκοιεν· εὖ· ἐπεὶ Ἀνδρίους
γε εἶναι γεωπεῖνας ἐς τὰ μέγιστα ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς
δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλείπειν σφέων τὴν νῆσον, ἀλλ’ αἰεὶ
φιλοχωρεῖν, Πενίην τε καὶ Ἀμηχανίην· καὶ τουτέων τῶν
θεῶν ἐπηβόλους ἐόντας Ἀνδρίους οὐ δώσειν χρήματα. οὐδέ
κοτε γὰρ τῆς ἑωντῶν ἀδυναμίας τὴν Ἀθηναίων δύναμιν

εἶναι κρέσσω." Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι, καὶ οὐ δόντες τὰ χρήματα, ἐπολιορκέοντο. 112. Θεμιστοκλῆς δὲ, οὐ γὰρ ἐπαύετο πλεονεκτέων, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους ἀπειλητηρίους λόγους αἵτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτέων ἀγγέλων, χρεώμενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίους ἐχρήσατο· λέγων, ὥς "εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεόμενον, ἐπάξει τὴν στρατιὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πολιορκέων ἐξαιρήσει." λέγων ὦν ταῦτα συνέλεγε χρήματα μεγάλα παρὰ Καρυστίων τε καὶ Παρίων· οἱ πυνθανόμενοι τὴν τε Ἀνδρον, ὥς πολιορκέοιτο διότι ἐμήδισε, καὶ Θεμιστοκλῆα, ὥς εἶη ἐν αἴνῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δείσαντες ταῦτα ἔπεμπον χρήματα. Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ ἄλλοι ἔδωσαν νησιωτέων, οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δὲ τινας καὶ ἄλλους δοῦναι, καὶ οὐ τούτους μόνους. καὶ τοὶ Καρυστίοισι γε οὐδὲν τούτου εἵνεκα τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ ἐγένετο· Πάριοι δὲ Θεμιστοκλῆα χρήμασι ἱλασάμενοι διέφυγον τὸ στράτευμα. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν ἐξ Ἀνδρου ὀρμεώμενος χρήματα παρὰ νησιωτέων ἐκτέετο λάθρῃ τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

113. Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα, ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ναυμαχίην, ἐξέλαυνον ἐς Βοιωτοὺς τὴν αὐτὴν ὁδόν. ἔδοξε γὰρ καὶ Μαρδονίῳ, ἅμα μὲν προπέμψαι βασιλῆα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτεος πολεμέειν· χειμερίσαι τε ἄμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἔπειτα ἅμα τῷ ἔαρι πειράσθαι τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δὲ ἀπίκατο ἐς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέγετο πρῶτους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς Ἀθανάτους καλεομένους, πλὴν Ὑδάρνειος τοῦ στρατηγοῦ· οὗτος γὰρ οὐκ ἔφη λείψεσθαι βασιλῆος· μετὰ δὲ, τῶν ἄλλων Περσέων τοὺς θωρηκοφόρους, καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλίν· καὶ Μήδους τε καὶ Σάκας, καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ τὸν πεζόν, καὶ τὴν ἵππον ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα εἴλετο· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων συμμάχων ἐξελέγετο κατ' ὀλίγους, τοῖσι εἶδεά τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι χρηστὸν συνείδεε πεποιημένον. ἐν δὲ πλείστον ἔθνος Πέρσας αἰρέετο ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ ψελιοφόρους· ἐπὶ δὲ, Μήδους. οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ

ἐλάσσοιες ἔσαν τῶν Περσέων, ῥώμη δὲ ἔσσονες· ὥστε σύμπαντας τριήκοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν ἵππευσι.
 114. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδόνιός τε τὴν στρατιὴν διέκρινε, καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσαλίην, χρηστήριον ἐληλύθει ἐκ Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι, Ξέρξεα αἰτέειν δίκας τοῦ Λεωνίδεω φόνου, καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. πέμπουσι δὴ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιῆται· ὅς ἐπειδὴ κατέλαβε ἐοῦσαν ἔτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν Θεσσαλίῃ, ἐλθὼν ἐς ὄψιν τὴν Ξέρξεω ἔλεγε τάδε· “ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαιμόνιοί τε σέ, καὶ Ἡρακλεῖδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης, αἰτέουσι φόνου δίκας, ὅτι σφέων τὸν βασιλῆα ἀπέκτεινας ῥνόμενον τὴν Ἑλλάδα.” Ὁ δὲ γελάσας τε καὶ κατασχὼν πολλὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγχανε παρεστὼς Μαρδόνιος, δεικνὺς ἐς τοῦτον εἶπε· “Τοιγάρ σφι Μαρδόνιος ὅδε δίκας δώσει τοιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει.” Ὁ μὲν δὴ δεξάμενος τὸ ῥηθὲν ἀπαλλάσσετο.

115. Ξέρξης δὲ Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλιπὼν αὐτὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐς τὸν Ελλήσποντον· καὶ ἀπικνέεται ἐς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ τεσσαεράκοιτα ἡμέρησι ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν μέρος, ὡς εἶπαι. ὅκου δὲ πορευόμενοι γινοίατο, καὶ κατ’ οὓς τινὰς ἀνθρώπους, τὸν τουτέων καρπὸν ἀρπάζοντες ἐσιτέοιτο. εἰ δὲ καρπὸν μηδένα εὔροιεν, οἱ δὲ τὴν ποίην τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναφυομένην, καὶ τῶν δενδρέων τὸν φλοιὸν περιλέποντες, καὶ τὰ φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον, ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων, καὶ ἔλειπον οὐδέν· ταῦτα δ’ ἐποίουν ὑπὸ λιμοῦ. ἐπιλαβὼν δὲ λοιμός τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίη κατ’ ὁδὸν διέφθειρε. τοὺς δὲ καὶ νοσέοντας αὐτέων κατέλιπε ἐπιτάσσειν τῇσι πόλισι, ἵνα ἐκάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαίνειν τε καὶ τρέφειν· ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινὰς, καὶ ἐν Σίρι τῆς Παιονίης, καὶ ἐν Μακεδονίῃ. ἔνθα καὶ τὸ ἵρὸν ἄρμα καταλιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤλανε, ἀπὼν οὐκ ἀπέλαβε· ἀλλὰ δόντες οἱ Παῖονες τοῖσι Θρήξι, ἀπαιτέοντος Ξέοξεω, ἔφασαν νεμο-

μένας ἀρπαχθῆναι ὑπὸ τῶν ἄνω Θρηίκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος οἰκημένων. 116. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασιλεὺς γῆς τε τῆς Κρηστινικῆς Θρηίκῃ ἔργον ὑπερφυῆς ἐργάσατο· ὃς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δουλεύσειν, ἀλλ' οἶχετο ἄνω ἐς τὸ οὖρος τὴν Ῥοδόπην, τοῖσί τε παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. οἱ δὲ ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγένετο θεήσασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ Πέρσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσινέες πάντες ἐξ ἐόντες, ἐξώρυξε αὐτέων ὁ πατήρ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὴν αἰτίην ταύτην. καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

117. Οἱ δὲ Πέρσαι ὥς ἐκ τῆς Θρηίκης πορευόμενοι ἀπίκοντο ἐπὶ τὸν πόρον ἐπειγόμενοι τὸν Ἑλλήσποντον τῇσι νηυσὶ διέβησαν ἐς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχεδίας οὐκ εὗρον ἔτι ἐντεταμένας, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος διαλελυμένας. Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι, αἰτία τε πλέω ἢ κατ' ὁδὸν ἐλάγχανον, οὐδένα τε κόσμον ἐμπιπλάμενοι, καὶ ὕδατα μεταβάλλοντες, ἀπέθνησκον τοῦ στρατοῦ τοῦ περιέοντος πολλοί. οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα Ξέρξῃ ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις. 118. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὁδε λόγος λεγόμενος, ὥς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνέων ἀπίκετο ἐπ' Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοιπορίῃσι διεχρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνει ἐπιτρέπει ἀπάγειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νηὸς Φοινίσσης ἐπιβὰς ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. πλώοντα δὲ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβεῖν μέγαν καὶ κυματίν· καὶ δὴ μᾶλλον γάρ τι χειμαίνεσθαι, γεμούσης τῆς νηὸς ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐπεόντων συχνῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς δεῖμα πεσόντα τὸν βασιλῆα εἶρεσθαι βώσαντα τὸν κυβερνήτηα, εἴ τις ἐστί σφι σωτηρίη· καὶ τὸν εἶπαι, “Δέσποτα, οὐκ ἔστιν οὐδεμίη, εἰ μὴ τουτέων ἀπαλλαγή τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιβατέων.” καὶ Ξέρξεα λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι· “Ἄνδρες Πέρσαι, ἵν' τις διαδεξάτω ὑμέων βασιλῆος κηδόμενος· ἐν ὑμῖν γὰρ οἶκε εἶναι ἐμοὶ ἢ σωτηρίη.” τὸν μὲν ταῦτα λέγειν· τοὺς δὲ προσκυ-

ιέοντας ἐκπηδέειν ἐς τὴν θάλασσαν· καὶ τὴν νῆα ἐπικουφισθεῖσαν οὕτω δὴ ἀποσωθῆναι ἐς τὴν Ἀσίην. Ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα ἐς γῆν τὸν Ξέρξεα, ποιῆσαι τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλῆος τὴν ψυχὴν, δωρήσασθαι χρυσὴν στεφάνῃ τὸν κυβερνήτεα· ὅτι δὲ Περσέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμεῖν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. 119. Οὗτος δὲ ἄλλως

λέγεται ὁ λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω νόστου, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστὸς, οὔτε ἄλλος, οὔτε τὸ Περσέων τοῦτο πάθος. εἰ γὰρ δὴ ταῦτα οὕτω εἰρέθη ἐκ τοῦ κυβερνήτεω πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυρίῃσι γνώμῃσι μίῃν οὐκ ἔχω ἀντίξουν, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλῆα τοιόνδε· τοὺς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος καταβιβάσαι ἐς κοίλῃν νῆα ἐόντας Πέρσας καὶ Περσέων τοὺς πρώτους· τῶν δ' ἐρετέων ἐόντων Φοινίκων ὅκως οὐκ ἂν ἴσον πλῆθος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε ἐς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ὁ μὲν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ὁδῶ χρεώμενος ἅμα τῷ ἄλλῳ στρατῷ ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην. 120. Μέγα δὲ καὶ τόδε μαρτύριον· φαίνεται γὰρ Ξέρξης ἐν τῇ ὀπίσω κομιδῇ ἀπικόμενος ἐς Ἀβδῆρα, καὶ ξεινίην τίσφι συνθέμενος, καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάκη τε χρυσέῳ καὶ τήρῃ χρυσοπάστῳ. καὶ ὡς αὐτοὶ λέγουσι Ἀβδηρίται, λέγοντες ἐμοί γε οὐδαμῶς πιστὰ, πρῶτον ἐλύσαι τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηνέων ὀπίσω, ὡς ἐν ἀδείῃ ἐὼς πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου δὲ μᾶλλον τὰ Ἀβδῆρα ἵδρυνται, ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἡϊόνος, ὅθεν δὴ μιν φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νῆα.

121. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε οὐκ οἶοί τε ἐγένοντο ἐξελέειν τὴν Ἀνδρόν, τραπόμενοι ἐς Κάρυστον, καὶ δηϊώσαντες αὐτέων τὴν χώραν, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σαλαμίνα. Πρῶτα μὲν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροθίνια, ἄλλα τε καὶ τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας· τὴν μὲν, ἐς Ἴσθμόν ἀναθεῖναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν· τὴν δὲ, ἐπὶ Σούνιον· τὴν δὲ, τῷ Αἴαντι αὐτοῦ ἐς Σαλαμίνα. μετὰ δὲ τοῦτο, διεδάσαντο τὴν ληϊήν, καὶ τὰ ἀκροθίνια ἀπέπεμψαν ἐς Δελφοὺς· ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριάς, ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρωτήριον νηὸς, ἐὼν μέγαθος δυωκαίδεκα πηχέων· ἐστήκεε δὲ οὗτος τῇ περ

ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος. 122. Πέμψαντες δὲ ἀκροθίνια οἱ Ἕλληνες εἰς Δελφοὺς ἐπειρώτεον τὸν θεὸν κοινῇ, εἰ λελάβηκε πλήρεα καὶ ἀρεστὰ τὰ ἀκροθίνια. ὁ δὲ παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων ἔφησε ἔχειν παρ' Αἰγινητέων δὲ οὐ· ἀλλὰ ἀπαίτεε αὐτοὺς τὰ ἀριστήϊα τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίης. Αἰγινῆται δὲ πυθόμενοι ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσεούς, οἱ ἐπὶ ἱστοῦ χαλκεοὺς ἐστάσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχοτάτω τοῦ Κροίσεω κρητῆρος. 123. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τῆς ληΐης ἔπλωον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἀριστήϊα δώσοντες τῷ ἀξιωτάτῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. ὥς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον κρίνοντες ἐκ πάντων, ἐνθαῦτα πᾶς τις αὐτέων ἐωυτῷ ἐτίθετο τὴν ψῆφον, αὐτὸς ἕκαστος δοκέων ἄριστος γενέσθαι· δεύτερα δὲ, οἱ πολλοὶ συνεξέπιπτον Θεμιστοκλῆα κρίνοντες. οἱ μὲν δὴ ἐμουνούντο· Θεμιστοκλῆς δὲ δευτερείοισι ὑπερεβάλλετο πολλόν. 124. Οἱ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φθόνῳ, ἀλλ' ἀποπλώνοντων ἐκάστων εἰς τὴν ἐωυτῶν ἀκρίτων, ὅμως Θεμιστοκλῆς ἐβώσθη τε καὶ ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ πολλοὶ Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτιμήθη πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα εἰς Λακεδαίμονα ἀπῆκετο θέλων τιμηθῆναι. καὶ μιν Λακεδαιμόνιοι καλῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. ἀριστήϊα μὲν νυν ἔδοσαν Εὐρυβιάδῃ ἐλαίης στέφανον· σοφίης δὲ καὶ δεξιότητος Θεμιστοκλεΐ, καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαίης. ἐδωρήσαντο δὲ μιν ὄχῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαντι· αἰνέσαντες δὲ πολλὰ προέπεμψαν ἀπιόντα τριηκόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὗτοι οἵπερ ἱππέες καλέονται, μέχρι οὕρων τῶν Τεγεητικῶν. μούιον δὴ τοῦτον πάντων ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Σπαρτιῇται προέπεμψαν. 125. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπῆκετο εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος, τῶν ἐχθρῶν μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, φθόνῳ καταμαρογεῶν ἐνείκεε

τὸν Θεμιστοκλῆα, τὴν ἐς Λακεδαίμονα ἀπιζὶν προσφέων, ὡς διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχοι τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαιμονίων, ἀλλ' οὐ δι' ἐωυτόν. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε οὐκ ἐπαύετο ταῦτα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε· “Οὕτω ἔχει τοι· οὐτ' ἂν ἐγὼ ἐὼν Βελβινίτης ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρτιητέων· οὐτ' ἂν σὺ, ὦ νῦθρωπε, ἐὼν Ἀθηναῖος.” Ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

126. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος, ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι λόγιμος καὶ πρόσθε ἐὼν, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιϊκῶν καὶ μάλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἕξ μυριάδας στρατοῦ τὸν Μαρδόνιος ἐξελέξατο, προέπεμπε βασιλῆα μέχρι τοῦ πόρου. ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ ὑπίσω πορευόμενος κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγίνετο· ἅτε Μαρδονίου τε χειμερίζοντος περὶ Θεσσαλίην τε καὶ Μακεδονίην, καὶ οὐδέν κω κατεπείγοντος ἦκειν ἐς τὸ ἄλλο στρατόπεδον· οὐκ ἐδικαίου ἐντυχὼν ἀπεστεῶσι Ποτιδαιήτῃσι μὴ οὐκ ἐξανδραποδίσασθαί σφεας. Οἱ γὰρ Ποτιδαιῆται, ὡς βασιλεὺς παρεξεληλάκεε, καὶ ὁ ναυτικὸς τοῖσι Πέρσῃσι οἰχώκεε φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, ἐκ τοῦ φαιεροῦ ἀπέστασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὡς δὲ καὶ ὅλλοι οἱ τὴν Παλλήνην ἔχοντες. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Ἀρτάβαζος ἐπολιόρκεε τὴν Ποτιδαίην.

127. Ὑποπτέυσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος καὶ ταύτην ἐπολιόρκεε. εἶχον δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι, οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐξαναστάντες ὑπὸ Μακεδόνων. ἐπεὶ δὲ σφεας εἶλε πολιορκέων, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν ἐς λίμνην· τὴν δὲ πόλιν παραδιδοῖ Κριτοβούλῳ Τορωναίῳ ἐπιτροπεύειν, καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένεϊ. καὶ οὕτω Ὀλυνθον Χαλκιδέες ἔσχον.

128. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος τῇ Ποτιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε. προσέχοντι δὲ οἱ προθύμως συντίθεται προδοσίην Τιμόξεινος, ὁ τῶν Σκιωναίων στρατηγός· ὄντινα μὲν τρόπον ἀρχὴν ἔγωγε οὐκ ἔχω εἶπαι, οὐ γάρ ὦν λέγεται τέλος μέντοι τοιάδε ἐγίνετο. ὅκως βυβλίον γράψει ἢ Τιμόξεινος, ἐθέλων παρὰ Ἀρτάβαζον πέμψαι, ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξεινον, τοξεύματος περὶ τὰς γλυφίδας περιελίξαντες καὶ πτερῶσαιτες τὸ βυβλίον, ἐτόξευον ἐς

συγκείμενον χωρίον. ἐπάϊστος δὲ ἐγίνετο ὁ Τιμόξεινος προδιδούς τὴν Ποτίδαιαν. τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος ἐς τὸ συγκείμενον, ἁμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου, βάλλει ἀνδρὸς Ποτιδαιήτεω τὸν ὦμον. τὸν δὲ βληθέντα περιέδραμε ὄμιλος, οἷα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ· οἱ αὐτίκα τὸ τόξευμα λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βυβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς· παρῇν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων συμμαχίῃ. τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι τὸ βυβλίον, καὶ μαθούσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίης, ἔδοξε μὴ καταπλέξαι Τιμόξεινον προδοσίῃ, τῆς Σκιωναίων πόλιος εἵνεκα, μὴ νομιζοίατο εἶναι Σκιωναῖοι ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον αἰεὶ προδύται. ὁ μὲν δὴ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπάϊστος ἐγεγόνεε.

129. Ἀρταβάζω δὲ ἐπειδὴ πολιορκέοντι ἐγεγόνεσαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἄμπωτις τῆς θαλάσσης μεγάλη, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι τέναγος γενόμενον παρήσαν ἐς τὴν Παλλήνην. ὡς δὲ τὰς δύο μὲν μοῖρας διοδοιπορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι ἔσαν, τὰς διελθόντας χρῆν ἔσω εἶναι ἐν τῇ Παλλήνῃ, ἐπῆλθε πλημμυρίς τῆς θαλάσσης μεγάλη, ὅση οὐδαμά κω, ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις γινομένη. οἱ μὲν δὴ νέειν αὐτέων οὐκ ἐπιστάμενοι διεφθείροντο· τοὺς δὲ ἐπισταμένους οἱ Ποτιδαιῆται ἐπιπλώσαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. Αἴτιον δὲ λέγουσι οἱ Ποτιδαιῆται τῆς τε ρήχης καὶ τῆς πλημμυρίδος καὶ τοῦ Περσικοῦ πάθεος γενέσθαι τόδε, ὅτι τοῦ Ποσειδέωνος ἐς τὸν νηὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἡσέβησαν οὗτοι τῶν Περσέων τοί περ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης· αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες εὖ λέγειν ἔμοιγε δοκέουσι. τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτάβαζος ἐς Θεσσαλίην παρὰ Μορδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπέμψαντες βασιλῆα οὕτω ἔπρηξαν.

130. Ὁ δὲ ναυτικὸς ὁ Ξέρξεω περιγεγόμενος, ὡς προσέμιξε τῇ Ἀσίῃ φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ βασιλῆά τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθμευσε ἐς Ἀβυδὸν, ἐχειμέριζε ἐν Κύμῃ. ἔαρος δὲ ἐπιλάμψαντος, πρῶτος συνελέγετο ἐς Σάμον· αἱ δὲ τῶν νηῶν καὶ ἐχειμέρισαν αὐτοῦ.

Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῦνες ἐπεβράτεον· στρατηγοὶ δὲ σφι ἐπῆλθον, Μαρδόντης τε ὁ Βαγαίου, καὶ Ἀρταύντης ὁ Ἀρταχαίου· συνῆρχε δὲ τούτοισι καὶ ἀδελφίδεος, αὐτοῦ Ἀρταύντεω προσελομένου, Ἰθαμίτρης. Ἄτε δὲ μεγάλως πληγέντες οὐ προήϊσαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἐσπέρης, οὐδ' ἐπηνάγκαζε οὐδεὶς· ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμεινοι ἐφύλασσαν τὴν Ἰωνίην μὴ ἀποστῆ, νῆας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας. οὐ μὴν οὐδὲ προσεδέκοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλεύσεσθαι ἐς τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσειν σφι τὴν ἐωυτῶν φυλάσσειν· σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίωξαν φεύγοντας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσσοντο. Κατὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσσωμένοι ἔσαν τῷ θυμῷ, πεζῇ δὲ ἐδόκεον πολλὰν κρατήσσειν τὸν Μαρδόνιον. ἔόντες δὲ ἐν Σάμῳ, ἅμα μὲν ἐβουλεύοντο εἴ τι δυναίατο κακὸν τοὺς πολεμίους ποιεῖν, ἅμα δὲ καὶ ὠτακούσ τεον ὅκη πεσέεται τὰ Μαρδονίου πρήγματα. 131. Τοὺς δὲ Ἕλληνας τό τε ἔαρ γινόμενον ἤγειρε, καὶ Μαρδόνιος ἐν Θεσσαλίῃ ἑὼν. ὁ μὲν δὴ πεζὸς οὐ κω συνελέγετο· ὁ δὲ ναυτικός ἀπίκητο ἐς Αἴγιναν, νῆες ἀριθμὸν δέκα καὶ ἑκατόν. στρατηγὸς δὲ καὶ ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρεος, τοῦ Ἠγησίλεω, τοῦ Ἰπποκρατίδew, τοῦ Λευτυχίδew, τοῦ Ἀναξίλεω, τοῦ Ἀρχιδήμου, τοῦ Ἀναξανδρίδew, τοῦ Θεοπόμπου, τοῦ Νικάνδρου, τοῦ Χαρίλλου, τοῦ Εὐνόμου, τοῦ Πολυδέκτεος, τοῦ Πρυτάνιος, τοῦ Εὐρυφῶντος, τοῦ Προκλέος, τοῦ Ἀριστοδήμου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὑλλου, τοῦ Ἡρακλέος· ἑὼν τῆς ἐτέρης οἰκίης τῶν βασιλῆων. οὗτοι πάντες, πλὴν τῶν δυῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδα πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι βασιλῆες ἐγένοντο Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος. 132. Ὡς δὲ παρεγείοντο ἐς τὴν Αἴγιναν πᾶσαι αἱ νῆες, ἀπίκοντο Ἰώνων ἄγγελοι ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων· οἱ καὶ ἐς τὴν Σπάρτην ὀλίγῳ πρότερον τουτέων ἀπικόμενοι ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν τὴν Ἰωνίην τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλήϊδew ἦν. οἱ στασιωταὶ σφι γινόμενοι ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ Χίου τυράννῳ,

έόντες ἀρχὴν ἐπτά· ἐπιβουλεύοντες δὲ ὡς φανεροὶ ἐγέ-
νοντο, ἐξενείκαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἐνὸς τῶν μετεχόντων,
οὕτω δὴ οἱ λοιποὶ ἔξ έόντες ὑπεξέσχον ἐκ τῆς Χίου, καὶ ἐς
Σπάρτην τε ἀπίκοντο καὶ δὴ καὶ τότε ἐς τὴν Αἰγιναν τῶν
Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶσαι ἐς τὴν Ἰωνίην· οἱ προή-
γαγον αὐτοὺς μόγισ μέχρι Δήλου. τὸ γὰρ προσωτέρω πᾶν
δεινὸν ἦν τοῖσι Ἕλλησι, οὔτε τῶν χώρων ἐοῦσι ἐμπείροισι,
στρατιῆς τε πάντα πλέα ἐδόκεε εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἐπι-
στέατο δόξῃ καὶ Ἡρακλέας στήλας ἴσον ἀπέχειν. συνέπιπτε
δὲ τοιοῦτο, ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀνω-
τέρω Σάμου μὴ τολμᾶν καταπλῶσαι καταρρώδηκόςτας, τοὺς
δὲ Ἕλληνας, χρητίζόντων Χίων, τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατωτέρω
Δήλου. οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σφεων.

133. Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἔπλων ἐς τὴν Δῆλον· Μαρ-
δόνιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχείμαζε. ἐνθεῦτεν δὲ
ὀρμεώμενος ἔπεμπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρωπέα
γένος, τῷ οὐνομα ἦν Μῦς· ἐντειλάμενος πανταχῇ μιν
χρησόμενον ἐλθεῖν, τῶν οἰά τε ἦν σφι ἀποπειρήσασθαι.
ὅ τι μὲν βουλόμενος ἐκμαθέειν πρὸς τῶν χρηστηρίων ταῦτα
ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐ γὰρ ὦν λέγεται· δοκέω
δ' ἔγωγε περὶ τῶν παρεόντων πρηγμάτων, καὶ οὐκ ἄλλων
πὲρι πέμψαι.

134. Οὗτος ὁ Μῦς ἐς τε Λεβιάδειαν φαί-
νεται ἀπικόμενος, καὶ μισθῷ πείσας τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα
καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον· καὶ ἐς Ἀβας τὰς Φωκῶν
ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας πρῶτα
ὡς ἀπύκετο, τοῦτο μὲν, τῷ Ἰσμηγίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο·
ἔστι δὲ, κατὰ περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱροῖσι αὐτόθι χρηστηριά-
ζεσθαι· τοῦτο δὲ, ξεινόν τινα καὶ οὐ Θηβαίων χρήμασι
πείσας κατεκοίμησε ἐς Ἀμφιάρεω. Θηβαίων δὲ οὐδενὶ
ἔξεστι μαντεύεσθαι αὐτόθι διὰ τόδε. ἐκέλευσέ σφεας ὁ
Ἀμφιάρεως διὰ χρηστηρίων ποιεύμενος, ὁκότερα βούλονται
ἐλέσθαι τουτέων, ἐωντῷ ἢ ἅτε μάντι χρέεσθαι, ἢ ἅτε
σημμάχῳ, τοῦ ἐτέρου ἀπεχομένους· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν
εἶλοντο εἶναι. διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ
αὐτόθι ἐγκατακοιμηθῆναι.

135. Τόδε δὲ θῶμά μοι μέ-

γιστον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων. ἐλθεῖν ἄρα τὸν Εὐρωπέα Μῦν περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια καὶ ἐς τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. τοῦτο δὲ τὸ ἱρὸν καλέεται μὲν Πτώον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαΐδος λίμνης πρὸς οὐρεὶ ἀγχοτάτῳ Ἀκραιφίης πόλιος. ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεὶ τε παρελθεῖν τὸν καλεόμενον τοῦτον Μῦν, ἔπεσθαί οἱ τῶν ἀστῶν αἰρετοὺς ἄνδρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ὡς ἀπογραφομένους τὰ θεσπιέειν ἔμελλε. καὶ πρόκα τε τὸν πρόμαντίν βαρβάρῳ γλώσση χρᾶν καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν Θηβαίων ἐν θώματι ἔχεσθαι ἀκούοντας βαρβάρου γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὃ τι χρῆσονται τῷ παρεόντι πρήγματι· τὸν δὲ Εὐρωπέα Μῦν ἐξαρπάσαντα παρ' αὐτέων τὴν ἐφέροντο δέλτον τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ προφήτεω γράφειν ἐς αὐτήν· φάναι δὲ Καρίῃ μιν γλώσση χρᾶν· συγγραψάμενον δὲ οἷχεσθαι ἀπιόντα ἐς Θεσσαλίην.

136. Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὃ τι δὴ ἦν λέγοντα τὰ χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἔπεμψε ἄγγελον ἐς Ἀθήνας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω, ἄνδρα Μακεδόνα· ἅμα μὲν ὅτι οἱ προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν· Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀδελφεὴν Τυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβάρης ἀνὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγεγόνεε Ἀμύντης ὁ ἐν τῇ Ἀσίῃ ἔχων τὸ οὐνομα τοῦ μητροπάτορος· τῷ δὴ ἐκ βασιλῆος τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλάβανδα πόλις μεγάλη νέμεσθαι· ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος πυθόμενος ὅτι πρόξενός τε εἶη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος ἔπεμπε. τοὺς γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκεε μάλιστα προσκτῆσεσθαι, λεῶν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἄλκιμον, τά τε κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφι παθήματα κατεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἐπίστατο. τουτέων δὲ προσγενομένων, κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσσης κρατήσειν, τά περ ἂν καὶ ἦν· πεζῇ τε ἐδόκεε πολλὸν εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατύπερθε οἱ τὰ πρήγματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. τάχα δ' ἂν καὶ τὰ χρηστήρια ταῦτά οἱ προλέγοι συμβουλευόντα σύμμα-

χον τὸ Ἀθηναῖόν οἱ ποιήσασθαι, τοῖσι δὴ πειθόμενος ἔπεμπε.

137. Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἔβδομος γενέτωρ Περδίκκης ἐστὶ, ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα τρόπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοὺς τῶν Τιμενοῦ ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοί, Γανάνης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περδίκκης· ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπίκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν. ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν ἵππους νέμων, ὁ δὲ βούς, ὁ δὲ νεώτατος αὐτέων Περδίκκης τὰ λεπτά τῶν προβάτων. ἔσαν δὲ τὸ πάλοι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μούνον ὁ δῆμος· ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλῆος αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. ὅπως δὲ ὀπτῶτο ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θητὸς Περδίκκew, διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἑωυτοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεὶ τῶντὸ τοῦτο ἐγίνετο, εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν ἑωυτῆς. τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα, ὡς εἴη τέρας καὶ φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς θῆτας προηγόρευέ σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἑωυτοῦ. οἱ δὲ τὸν μισθὸν ἔφασαν δίκαιοι εἶναι ἀπολαβόντες, οὕτω ἐξιέναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς τοῦ μισθοῦ πέρι ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε θεοβλαβὴς γενόμενος· “Μισθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τοίδε ἀποδίδωμι.” δείξας τὸν ἥλιον. ὁ μὲν δὲ Γανάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα. ὁ δὲ παῖς ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας τάδε· “Δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς.” περιγράφει τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον, περιγράφας δὲ ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου ἀπαλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ’ ἐκείνου. 138. Οἱ μὲν δὴ ἀπήϊσαν· τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρέδρων, οἷόν τι χρῆμα ποιήσῃε ὁ παῖς, καὶ ὡς σὺν νόῳ κείνων ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ ὄξυνθεὶς πέμπει ἐπ’ αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας. ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ τουτέων τῶν ἀνδρῶν ἀπ

“*Ἀργεος ἀπόγονοι Σωτῆρι. οὗτος, ἑπεί τε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρύη ὥστε τοὺς ἱππέας μὴ οἴους τε γενέσθαι διαβῆναι. Οἱ δὲ ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης οἴκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδῖεω, ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκαστον ἔχον ἐξήκοντα φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. ἐν τούτοισι καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποισι ἦλω, ὥς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὗρος κέεται, Βέρμιον οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεώμενοι, ὥς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην.* 139. *Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκεω Ἀλέξανδρος ὧδε ἐγεγόνεε. Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος· Ἀμύντης δὲ Ἀλκέτεω· Ἀλκέτεω δὲ πατήρ ἦν Ἀέροπος· τοῦ δὲ Φίλιππος· Φιλίππου δὲ Ἀργαῖος· τοῦ δὲ Περδίκκης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. ἐγεγόνεε μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω.*

140 ('). *Ὡς δὲ ἀπῖκετο ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε. “Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος τάδε λέγει· Ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκει παρὰ βασιλῆος λέγουσα οὕτω· Ἀθηναίοισι τὰς ἀμαρτάδας τὰς ἐς ἐμὲ ἐξ ἐκείνων γενομένας πάσας μετήμι· νῦν τε ὧδε, Μαρδόνιε, ποίεε. τοῦτο μὲν, τὴν γῆν σφι ἀπόδος· τοῦτο δὲ, ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐλέσθων αὐτοὶ, ἢν τινα ἂν ἐθέλωσι, ἐόντες αὐτόνομοι· ἰρά τε πάντα σφι, ἢν δὴ βούλωνται γε ἐμοὶ ὁμολογεῖν, ἀνόρθωσον, ὅσα ἐγὼ ἐνέπρησα. Τούτων δὲ ἀπιγμένων, ἀναγκαίως ἔχει μοι παιεῖν ταῦτα, ἢν μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται. Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε. νῦν τί μαίνεσθε πόλεμον βασιλεῖ ἀνταειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν ὑπερβάλοισθε, οὔτε οἰοί τε ἐστὲ ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. εἶδετε μὲν γὰρ τῆς Ξέρξεω στρατηλασίης τὸ πλῆθος, καὶ τὰ ἔργα· πυνθάνεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ’ ἐμὲ εἰσὶν δύναμιν· ὥστε καὶ ἢν ἡμέας ὑπερβάλῃσθε καὶ νικήσητε, (τοῦ περ ὑμῖν οὐδεμίῃ ἐλπίς, εἴπερ εὖ φρονέετε,) ἄλλη παρέσται πολλαπλησίη. μὴ ὦν βούλεσθε* παρισεύμενοι βασιλεῖ*

* βούλησθε, Schweigh.

στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θέειν δὲ αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν· ἀλλὰ καταλύσασθε. παρέχει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι, βασιλῆος ταύτῃ ὠρμημένου. ἔστε ἐλεύθεροι ἡμῖν ὁμαιχμίην συνθέμενοι ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. 140 (²). Μαρδόνιος μὲν ταῦτα, ὧ Ἀθηναῖοι, ἐνετείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας. ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμέας εἰρήνης ἐξ ἐμεῦ οὐδὲν λέξω· οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμάθοιτε. προσχρητίζω δὲ ὑμέων πείθεσθαι Μαρδονίῳ. ἐνορέω γὰρ ὑμῖν οὐκ οἷοίσι τε ἐσομένοισι τὸν πάντα χρόνον πολεμέειν Ξέρξῃ. εἰ γὰρ ἐνῶρων τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ ἂν κοτε ἐς ὑμέας ἦλθον ἔχων λόγους τούσδε. καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἢ βασιλῆός ἐστι, καὶ χεὶρ ὑπερμήκης. ἦν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω ὑπὲρ ὑμέων, ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε φθειρομένων μούνων, ἐξαίρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν κεκτημένων. ἀλλὰ πείθεσθε· πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ Βασιλεύς γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἁμαρτάδας ἀπιεὶς ἐθέλει φίλος γενέσθαι." Ἀλέξανδρος μὲν ταῦτα ἔλεξε. 141. Λακεδαιμόνιοι δὲ, πυθόμενοι ἦκειν Ἀλέξανδρον ἐς Ἀθήνας ἐς ὁμολογίην ἄξοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων, ὥς σφεας χρεόν ἐστι ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδεισαν μὴ ὁμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τέ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφέων γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. ἐπανέμειναν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἔμελλον Λακεδαιμόνιοι πεύσεσθαι ἥκοιτα παρὰ τοῦ Βαρβάρου ἄγγελον ἐπ' ὁμολογίῃ, πυθόμενοί τε πέμψειν κατὰ τάχος ἀγγέλους. ἐπιτηδὲς ὦν ἐποίεον ἐνδεικνύμενοι τοῖσι Λακεδαιμονίοισι τὴν ἐϋνῶν γνῶμην. 142. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ Σπάρτης ἄγγελοι· "Ἡμέας δὲ ἔπεμψαν Λακεδαιμόνιοι δεησομένους ὑμέων, μήτε νεώτερον ποιέειν μηδὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε λό-

γους ἐνδέκεσθαι παρὰ τοῦ Βαρβάρου. οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς, οὔτε κόσμον φέρον οὔτε γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα, πολλῶν εἵνεκα. ἐγείρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς, οὐδὲν ἡμέων βουλομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρης ἀρχῆν* ὁ ἀγὼν ἐγένετο· νῦν δὲ φέρει καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. ἄλλως τε, τουτέων ἀπαντῶντων†, αἰτίους γενέσθαι δουλοσύνης τοῖσι Ἕλλησι Ἀθηναίους οὐδαμῶς ἀνασχετόν, οἵτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθερώσαντες ἀνθρώπων. Πιεζευμένοισι μέντοι ὑμῖν συναχθόμεθα, καὶ ὅτι καρπῶν ἐστερήθητε διζῶν ἤδη, καὶ ὅτι οἰκοφθόρησθε χρόνον ἤδη πολλόν. ἀντὶ τουτέων δὲ ὑμῖν Λακεδαιμόνιοί τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλλονται γυναικᾶς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄχρηστα οἰκετέων ἐχόμενα πάντα ἐπιθρέψειν, ἔστ' ἂν ὁ πόλεμος ὅδε συνεστήκη. Μὴ δὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἀναγνώσῃ λήγνας τὸν Μαρδονίου λόγον. τούτῳ μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστί· τύραννος γὰρ ἐὼν τυράννῳ συγκατεργάζεται. ὑμῖν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἰ περ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοισι ὡς Βαρβάροισι ἐστὶ οὔτε πιστόν οὔτε ἀληθὲς οὐδέν." Ταῦτα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι. 143. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ὑπεκρίναντο τάδε· "Καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμεθα, ὅτι πολλαπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ περ ἡμῖν· ὥστε οὐδὲν δέει τοῦτό γε ὀνειδίζειν. ἀλλ' ὅμως ἐλευθερίας γλιχόμενοι ἀμυνεύμεθα οὕτω ὅκως ἂν καὶ δυνώμεθα. ὁμολογῆσαι δὲ τῷ Βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας πειρῶ ἀναπεῖθαι, οὔτε ἡμέες πεισόμεθα. Νῦν δὲ ἀπάγγελλε Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἢ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μὴ κοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμμαχοῖσι πισυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι ἥρωσι τῶν ἐκεῖνος οὐδεμίην ὅπιν ἔχων ἐνέπρησε τοὺς τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. σὺ τε τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίνεο

* ἀρχῆς, MSS. ἀρχὴν, Schæf.

† πάντων or ἀπάντων, MSS. ἀπαντῶντων, Schæf.

Ἀθηναίοισι· μηδὲ δοκέων χρηστὰ ὑπουργέειν ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεε. οὐ γάρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων παθεῖν ἐόντα πρόξεινόν τε καὶ φίλον.”

144. Πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο· πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ Σπάρτης ἀγγέλους τάδε· “Τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαιμονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Βαρβάρῳ κάρτα ἀνθρωπῆιον ἦν. ἀτὰρ αἰσχυρῶς γε οἴκατε, ἐξεπιστάμενοι τῶν Ἀθηναίων τὸ φρόνημα, ἀρρώδῃσαι· ὅτι οὔτε χρυσός ἐστι γῆς οὐδαμῶθι τοσοῦτος, οὔτε χώρη κάλλεϊ καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι ἐθέλοισιν ἂν μηδίσαντες καταδουλῶσαι τὴν Ἑλλάδα. Πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύοντα ταῦτα μὴ ποιεῖν, μηδ’ ἦν ἐθέλωμεν. πρῶτα μὲν καὶ μέγιστα, τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκήματα ἐμπεπρησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα· τοῖσι ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρέειν ἐς τὰ μέγιστα μᾶλλον ἢ περ ὁμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ. αὐτὶς δὲ, τὸ Ἑλληνικὸν ἐὼν ὅμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσσον, καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἡθεὰ τε ὁμότροπα· τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ ἂν εὖ ἔχοι. ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγχάνετε ἐπιστάμενοι, ἔστ’ ἂν καὶ εἰς περιῇ Ἀθηναίων, μηδαμᾶ ὁμολογήσοντας ἡμέας Ξέρῃ. Ὑμέων μέντοι ἀγάμεθα τὴν προνοίην τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσαν, ὅτι προεῖδετε ἡμέων οἰκοφθορημένων οὕτω, ὥστε ἐπιθρέψαι ἐθέλειν ἡμέων τοὺς οἰκέτας. καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χάρις ἐκπεπλήρωται· ἡμέες μέντοι λιπαρήσομεν οὕτω, ὅπως ἂν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὡς οὕτω ἐχόντων, στρατιὴν ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. ὡς γὰρ ἡμέες εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παρέσται ὁ Βάρβαρος ἐσβαλὼν ἐς τὴν ἡμετέρην, ἀλλ’ ἐπειδὰν τάχιστα πύθηται τὴν ἀγγελίην, ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν τῶν ἐκεῖνος ἡμέων προσεδέετο. πρὶν ὧν παρῆναι ἐκεῖνον ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ πρὸς βωθῆσαι ἐς τὴν Βοιωτίην.” Οἱ μὲν, ταῦτα ὑποκριναμένων Ἀθηναίων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΝΝΑΤΗ.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ.

ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ δὲ, ὥς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος τὰ παρὰ Ἀθηναίων ἐσήμνηε, ὀρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίας ἤγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας· ὅκου δὲ ἐκάστοτε γίνοιτο τούτους παρελάμβανε. τοῖσι δὲ Θεσσαλίας ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα μετέμελε οὐδὲν, πολλῶ τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσῃ· καὶ συμπροέπεμψε τε Θώρηξ ὁ Ληρισσαῖος Ξέρξεα φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ φανεροῦ παρῆκε Μαρδόνιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. 2. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν Μαρδόνιον καὶ συνεβούλευον αὐτῷ· λέγοντες ὥς οὐκ εἴη χῶρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐδὲ ἔων ἰέναι ἐκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἰζόμενον ποιέειν ὅκως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψῃται. “Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας, οἵπερ καὶ πάρος ταῦτά ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι περιγίνεσθαι καὶ ἅπασι ἀνθρώποισι. Εἰ δὲ ποιήσεις τὰ ἡμεῖς παραινέομεν, ἔφασαν λέγοντες, ἕξεις ἀπόνως ἅπαντα τὰ κείνων βουλευματα. πέμπε χρήματα ἐς τοὺς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλισι. πέμπων δὲ τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ σὰ φρονέοντας ῥῆϊδίως μετὰ τῶν στασιωτέων καταστρέψῃς.” 3. Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· ὁ δὲ οὐκ ἐπέιθετο, ἀλλὰ οἱ δεινός τις ἐνέστακτο ἥμερος τὰς Ἀθήνας δεύτερα ἐλέειν· ἅμα μὲν ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἅμα δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ δηλώσειν ἐόντι ἐν Σάρδισι, ὅτι ἔχοι Ἀθήνας. ὅς

οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀττικὴν εὗρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἔν τε Σαλαμῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι, ἔν τε τῇσι νηυσὶ αἰρέει τε ἐρῆμον τὸ ἄστυ. ἡ δὲ βασιλῆος αἵρεσις ἐς τὴν ὑστεραίην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατηγὴν δεκάμηνος ἐγένετο.

4. Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνησι ἐγένετο ὁ Μαρδόνιος, πέμπει ἐς Σαλαμῖνα Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθμευσε. ταῦτα δὲ τὸ δεύτερον ἀπέστειλε, προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ φιλίας γνώμας, ἐλπίζων δὲ σφεας ὑπῆσειν τῆς ἀγνωμοσύνης, ὥς δοριαλώτου ἐούσης πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρας, καὶ ἐούσης ἤδη ὑπ' ἐωυτῷ. τουτέων μὲν εἵνεκα ἀπέπεμψε Μουρυχίδην ἐς Σαλαμῖνα. 5. Ὁ δὲ ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βουλευτέων Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὥς “οἱ ἐδόκεε ἄμεινον εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφι Μουρυχίδης προφέρει, ἐξενεῖκαι ἐς τὸν δῆμον.” ὁ μὲν δὴ ταύτην τὴν γνώμην ἀπεφαίνετο, εἰ τε δὴ δεδεγμένος χρήματα παρὰ Μαρδονίου, εἰ τε οἱ καὶ ταῦτα ἐάνδανε. Ἀθηναῖοι δὲ αὐτίκα δεινὸν ποιησάμενοι, οἳ τε ἐκ τῆς βουλῆς, καὶ οἱ ἔξωθεν, ὥς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδα κατέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχίδα ἀπέπεμψαν ἀσινέα. γενομένου δὲ θορύβου ἐν τῇ Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυνθάνονται τῶν Ἀθηναίων αἱ γυναῖκες τὸ γινόμενον· διακελευσαμένη δὲ γυνὴ γυναικί, καὶ παραλαβοῦσα, ἐπὶ τὴν Λυκίδει οἰκίην ἤϊσαν αὐτοκελές, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα. 6. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. ἕως μὲν προσεδέκοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρήσόντά σφι, οἱ δὲ ἔμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τε καὶ σχολαίτερα ἐποίηον, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτῇ ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὴ ὑπεξεκομίσαντό τε πάντα καὶ αὐτοὶ διέβησαν ἐς Σαλαμῖνα· ἐς Λακεδαίμονά τε ἔπεμπον ἀγγέλους, ἅμα μὲν μεμψόμενους τοῖσι Λακεδαιμονίοισι ὅτι περιεῖδον ἐμβαλόντα τὸν

βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἤντίασαν ἐς τὴν Βοιωτίην· ἅμα δὲ ὑπομνήσοντας ὅσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρσης μεταβαλοῦσι δώσειν· προεῖπαί τε, ὅτι εἰ μὴ ἀμυνεῦσι Ἀθηναίοισι, ὥς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρὴν εὐρήσονται. 7. Οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὄρταζόν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ σφι ἦν Ὑακίνθια. περὶ πλείστον δ' ἦγον τὰ τοῦ θεοῦ πορσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι τὸ ἐν τῷ Ἴσθμῳ ἐτείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξεις ἐλάμβανε.

Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἄγγελοι οἱ ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἔκ τε Μεγάρων ἀγγέλους καὶ ἔκ Πλαταιέων, ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ τοὺς ἐφόρους· 7 (1). “Ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι, λέγοντες ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μῆδων, τοῦτο μὲν, τὴν χώραν ἀποδιδόναι· τοῦτο δὲ, συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης· ἐθέλει δὲ καὶ ἄλλην χώραν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ διδόναι, τὴν ἂν αὐτοὶ ἐλώμεθα. ἡμεῖς δὲ Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέντες, καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιεύμενοι προδοῦναι, οὐ καταινέσαμεν, ἀλλὰ ἀπειπάμεθα, καὶ περ ἀδικεόμενοι ὑπ' Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμενοί τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ Πέρσῃ μᾶλλον ἢ περ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν ἐκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἀπ' ἡμεῶν οὕτω ἀκίβδηλον ἐὼν νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. 7 (2). Ὑμεῖς δὲ ἐς πᾶσαν ἀρρώδιην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Πέρσῃ, ἐπεὶ τε ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον φρόνημα σαφέως, ὅτι οὐδαμᾶ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ διότι τεῖχος ὑμῖν διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐλαννόμενον ἐν τέλει ἐστι, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιέεσθε· συνθέμενοί τε ἡμῖν τὸν Πέρσῃ ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν Βοιωτίην προδεδώκατε περιείδετέ τε ἐσβαλόντα ἐς τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. Ἐς μὲν νυν τὸ παρεὸν Ἀθηναῖοι ὑμῖν μηνίουσι· οὐ γὰρ ἐποίησατε ἐπιτηδέως. νῦν δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῖν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκπέμπειν, ὥς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀττικῇ. ἐπειδὴ γὰρ ἡμάρτομεν τῆς Βοιωτῆς, τῆς γε ἡμετέρης ἐπιτηδεώτατόν ἐστι ἐμμαχέσασθαι τὸ Θριάσιον

πεδίων.” 8. Ὡς δὲ ἄρα ἄκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα, ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἐς τὴν ἐτέρην. τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίεον ἐξ ἡμέρης ἐς ἡμέρην ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ τὸν Ἴσθμόν ἐτείχεον, σπουδὴν ἔχοντες πολλὴν πάντες Πελοποννήσιοι· καὶ σφι ἦν πρὸς τέλει. οὐδ’ ἔχω εἶπαι τὸ αἷτιον, διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἐς Ἀθήνας σπουδὴν μεγάλην ἐποιήσαντο μὴ μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην ἐποιήσαντο οὐδεμίην, ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἴσθμός σφι ἐτετείχιστο, καὶ ἐδόκεον Ἀθηναίων ἔτι δέεσθαι οὐδέν· ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπίκετο ἐς τὴν Ἀττικὴν, οὗ κω ἀπετετείχιστο, ἐργάζοντο δὲ μεγάλως καταρῥώδηκότες τοὺς Πέρσας.

9. Τέλος δὲ, τῆς τε ὑποκρίσιος καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρτιητέων ἐγένετο τρόπος τοιόσδε. τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστάτης καταστάσιος μελλούσης ἔσεσθαι, Χίλεος, ἀνὴρ Τεγεήτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστα ξείνων, τῶν ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον. ἀκούσας δὲ ὁ Χίλεος ἔλεγε ἄρα σφι τάδε· “Οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι. Ἀθηναίων ἡμῖν ἐόντων μὴ ἄρθμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμάχων, καὶ περ τείχεος διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι κλισιάδες ἀναπεπτεύαται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρσῃ. ἀλλ’ ἐσακούσατε, πρίν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δόξαι σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον.” 10. Ὁ μὲν σφι ταῦτα συνεβούλενε. οἱ δὲ φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον, αὐτίκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι ἀπιγμένοισι ἀπὸ τῶν πολιῶν, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πεντακισχιλίους Σπαρτιητέων, καὶ ἐπτὰ περὶ ἕκαστον τάξαντες τῶν εἰλώτων, Πανσανίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπιτρέψαντες ἐξάγειν. Ἐγένετο μὲν νυν ἡγεμονίῃ Πλειστάρχου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ’ ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ τούτου ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψιός. Κλεομβροτος γὰρ, ὁ Πανσανίεω μὲν πατὴρ, Ἀναξανδρίδεω δὲ παῖς, οὐκέτι περιῆν· ἀλλὰ ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ τὴν στρατιὴν τὴν τὸ τείχους δείμασαν, μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τινὰ βιοὺς ἀπέθανε. ἀπῆγε δὲ

τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβροτος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τούδε· θυο-
 μένω οἱ ἐπὶ τῷ Πέρσῃ ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ.
 προσαιρέεται δὲ ἔωντῷ Πausanίης Εὐρυνάκτα, τὸν Δω-
 ριέος, ἄνδρα οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὴ σὺν Παν-
 σανίῃ ἐξεληλύθεσαν ἔξω Σπάρτης. 11. Οἱ δὲ ἄγγελοι,
 ὡς ἡμέρῃ ἐγεγόνεε, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου ἐπῆλθον
 ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ἐν νόῳ δὴ ἔχοντες ἀπαλλάσσεσθαι καὶ
 αὐτοὶ ἐπὶ τῆς ἔωντοῦ ἕκαστος. ἐπελθόντες δὲ ἔλεγον τάδε·
 “Ὑμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῇδε μένοντες Ὑα-
 κίνθιά τε ἄγετε καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς συμμά-
 χους· Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἀδικέμενοι ὑπὸ ὑμέων χήτεί τε
 συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω ὅπως ἂν δύνων-
 ται. καταλυσάμενοι δὲ, δῆλα γὰρ δὴ ὅτι σύμμαχοι βασι-
 λῆος γινόμεθα, συστρατευσόμεθα ἐπὶ τὴν ἂν ἐκεῖνοι ἐξη-
 γέωνται. ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν μαθήσεσθε ὁκοῖον ἂν τι
 ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίνη.” Ταῦτα λεγόντων τῶν ἀγγέλων,
 οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ’ ὄρκου, “καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρε-
 στείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς ξείνους.” ξείνους γὰρ ἐκάλεον
 τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ ὡς οὐκ εἰδότες ἐπειρώτεον τὸ λεγό-
 μενον· ἐπειρόμενοι δὲ ἐξέμαθον πᾶν τὸ εὖν, ὥστε ἐν θώ-
 ματι γενόμενοι ἐπορεύοντο τὴν ταχίστην διώκοιτες· σὺν
 δέ σφι τῶν περιόικων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντακισχί-
 λιοι ὀπλῖται τῷτὸ τοῦτο ἐποίησαν. 12. Οἱ μὲν δὴ ἐς
 τὸν Ἰσθμὸν ἠπείγοντο. Ἀργεῖοι δὲ, ἐπεὶ τε τάχιστα
 ἐπύθοντο τοὺς μετὰ Πausanίῳ ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης,
 πέμπουσι κήρυκα, τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄρι-
 στον, ἐς τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξά-
 μενοι σχίσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξιέναι· ὃς ἐπεὶ τε ἀπί-
 κετο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε· “Μαρδόνιε, ἐπεμψάν-
 με Ἀργεῖοι φράσοντά τοι, ὅτι ἐκ Λακεδαίμονος ἐξελήλυθε
 ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἴσχειν εἰσὶ Ἀργεῖοι μὴ
 οὐκ ἐξιέναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βουλευόμενος.” Ὁ
 μὲν δὴ εἶπας ταῦτα ἀπαλλάσσετο ὀπίσω.

13. Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν

τῇ Ἀττικῇ, ὥς ἤκουσε ταῦτα. πρὶν μὲν νυν ἢ πυθέσθαι, ἀνεκώχευε θέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖόν τι ποιήσουσι· καὶ οὔτε ἐπήμαινε οὔτε ἐσινέετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν σφέας. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Πανσανίειω ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἐμβαλεῖν, ὑπεξεχώρεε, ἐμπήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ, εἴ κου τι ὀρθὸν ἦν τῶν τειχέων ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. Ἐξέλαυνε δὲ τῶνδε εἵνεκεν, ὅτι οὔτε ἵππασίμη ἢ χώρα ἦν ἢ Ἀττικὴ, εἴ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν ὅτι μὴ κατὰ στεινὸν, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἴσχειν. ἐβουλεύετο ὦν ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας συμβαλεῖν πρὸς πόδι τε φιλή καὶ χώρα ἵππασίμη.

14. Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπεξεχώρεε. ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐόντι αὐτῷ ἦλθε ἀγγελίη πρόδρομος, ἄλλην στρατιὴν ἡκεῖν ἐς Μέγαρα Λακεδαιμονίων χιλίους. πυθόμενος δὲ ταῦτα ἐβουλεύετο εἴ πως τούτους πρῶτον ἔλοι. ὑποστρέψας δὲ τὴν στρατιὴν ἦγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἢ δὲ ἵππος προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. ἐς ταύτην δὴ ἐκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνοντος ἢ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπίκετο.

15. Μετὰ δὲ ταῦτα Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίη, ὥς ἀλέες εἶησαν οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ Ἴσθμῳ· οὕτω δὴ ὀπίσω ἐπορεύετο διὰ Δεκελῆς. οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς προσχώρους τῶν Ἀσωπίων· οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγέοντο ἐς Σφενδαλέας, ἐνθεῦτεν δὲ ἐς Τανάγρην. ἐν Τανάγρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὑστεραίῃ ἐς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. ἐνθαῦτα δὲ τῶν Θηβαίων καὶ περ μηδιζόντων ἔκειρε τοὺς χώρους, οὗ τι κατὰ ἔχθος αὐτέων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης ἐχόμενος· βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατῷ ποιήσασθαι, καὶ, ἢν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνη ὁκοῖόν τι ἐθέλοι, κρησφύγετον τοῦτο ἐποιέετο. παρήκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον ἀρξάμενον ἀπὸ Ἐρυθρέων παρὰ Ὑσιᾶς, κατέτεινε δὲ ἐς τὴν Πλαταιῖδα γῆν, παρὰ τὸν

λσωπὸν ποταμὸν τεταγμένον. οὐ μέντοι τό γε τεῖχος
 ρσοῦτον ἐποιέετο, ἀλλ' ὥς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα κη
 έτωπον ἕκαστον.

Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἀττα-
 ῖνος ὁ Φρύνωνος, ἀνὴρ Θηβαῖος, παρασκευασάμενος με-
 ἄλως, ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ πεντή-
 ντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους· κληθέντες δὲ οὗτοι
 ποντο. ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιούμενον ἐν Θήβῃσι. 16. Τάδε
 ἤδη τὰ ἐπίλοιπα ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς μὲν Ὀρ-
 χομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχομενῷ. ἔφη δὲ
 Θέρσανδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπὸ Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ
 εἶπνον τοῦτο, κληθῆναι δὲ καὶ Θηβαίων ἄνδρας πεντή-
 ντα· καὶ σφῶν οὐ χωρὶς ἑκατέρους κλίνειν, ἀλλὰ Πέρ-
 σην τε καὶ Θηβαῖον ἐν κλίνῃ ἑκάστη. ὥς δὲ ἀπὸ δείπνου
 σαν, διαπινόντων, τὸν Πέρσῃν τὸν ὁμόκλινον Ἑλλάδα
 λῶσαν ἰέντα εἶρεσθαι αὐτὸν ὁποδαπὸς ἐστι, αὐτὸς δὲ
 ὑποκρίνασθαι ὥς εἴη Ὀρχομένιος. τὸν δὲ εἶπαι· “Ἐπεὶ
 ὦν ὁμοτράπεζός τε μοι καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνημόσυνά
 τοι γνώμης τῆς ἐμῆς καταλιπέσθαι θέλω, ἵνα καὶ προειδὼς
 αὐτὸς περὶ σεωντοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα.
 Ὅρᾳς τούτους τοὺς δαινυμένους Πέρσας, καὶ τὸν στρατὸν
 τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδευόμενον; τουτέων
 πάντων ὄψαι, ὀλίγον τινὸς χρόνου διελθόντος, ὀλίγους
 τινὰς τοὺς περιγενομένους.” Ταῦτά τε ἅμα τὸν Πέρσῃν
 λέγειν, καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων. αὐτὸς δὲ θωμά-
 σας τὸν λόγον εἶπαι πρὸς αὐτόν· “Οὐκῶν Μαρδονίῳ τε
 ταῦτα χρεόν ἐστι λέγειν, καὶ τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐν αἴνῃ
 εἶναι Περσέων.” Τὸν δὲ μετὰ ταῦτα εἶπαι· “Ξεῖνε, ὃ τι
 δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ·
 οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδεῖς. ταῦτα
 δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδε-
 δεμένοι. ἐχθίστη δὲ ὁδύνη ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη,
 πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατέειν.” Ταῦτα μὲν τοῦ
 Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον· καὶ τάδε πρὸς τούτοισι,

ὥς αὐτὸς αὐτίκα λέγοι ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρότερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

17. Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτῇ στρατοπεδευομένου, οἱ μὲν ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατιήν, καὶ συνεσέβαλον ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμήδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκημένων. μῦνοι δὲ Φωκέες οὐ συνεσέβαλον· ἐμήδιζον γὰρ δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης. ἡμέρησι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἄπιξιν τὴν ἐς Θήβας ὕστερον ἦλθον αὐτέων ὑπλῖται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς Ἀρμοκύδης ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. ἐπεὶ δὲ ἀπίκατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἱππέας ἐκέλευσέ σφεας ἐπ' ἐωυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἅπασα. μετὰ δὲ ταῦτα, διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος φήμη, ὥς κατακοντιεῖσφέας· διεξῆλθε δὲ δι' αὐτέων Φωκέων τῷτὸ τοῦτο. Ἐνθα δὴ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμοκύδης παραίνεε λέγων τοιαύδε· “ὦ Φωκέες, πρόδηλα γὰρ ὅτι ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ δώσειν διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὥς ἐγὼ εἰκάζω· νῦν ὦν ἄνδρα πάντα τινὰ ὑμέων χρεόν ἐστι γενέσθαι ἀγαθόν. κρέσσον γὰρ ποιεῦντάς τι καὶ ἀμυνομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα, ἢ περ παρέχοντας διαφθαρῆναι αἰσχίστῳ μόρῳ. ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτέων ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἑλλησι ἀνδράσι φόνον ἔρραψαν.” 18. Ὁ μὲν ὦν ταῦτα παραίνεε. οἱ δὲ ἱππέες, ἐπεὶ τέ σφεας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαυνον ὥς ἀπολεῦντες, καὶ δὴ διετείνοντο τὰ βέλεα ὥς ἀπήσοντες· καὶ κουν τις καὶ ἀπῆκε. καὶ οἱ ἀντίοι ἕστασαν πάντῃ συστρέψαντες ἐωυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὥς μάλιστα. ἐνθαῦτα οἱ ἱππόται ὑπέστρεψαν, καὶ ἀπήλαυνον ὀπίσω. Οὐκ ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι, οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολέοντες τοὺς Φωκέας, δεηθέντων Θεσσαλῶν· ἐπεὶ δὲ ὤρων πρὸς ἀλέξησιν τραπομένους, δείσαντες μὴ καὶ σφίσι γένηται τρώματα, οὕτω δὴ ἀπήλαυνον ὀπίσω· (ὥς γάρ σφι ἐνετείλατο Μαρδόνιος·) οὗτ' εἰ αὐτέων πειρηθῆναι ἠθέ-

λησε εἴ τι ἀλκῆς μετέχουσι. Ὡς δὲ ὀπίσω ἀπήλασαν οἱ ἱππότες, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα ἔλεγε τάδε· “Θαρσέετε, ὦ Φωκέες. ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε ἐόντες ἀγαθοὶ, οὐκ ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. καὶ νῦν προθύμως φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργεσίῃσι γὰρ οὐ νικήσετε οὔτε ὦν ἐμὲ, οὔτε βασιλῆα.” Τὰ περὶ Φωκέων μὲν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

19. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἦλθον, ἐν τούτῳ ἐστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι, τοῖσι τὰ ἀμείνῳ ἐάνδανε, οἱ δὲ καὶ ὀρέοντες ἐξιόντας Σπαρτιήτας οὐκ ἐδίκαιεον λείπεσθαι τῆς ἐξόδου Λακεδαιμονίων. Ἐκ δὴ ὦν τοῦ Ἰσθμοῦ, καλλιερησάντων τῶν ἱρώων, ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται ἐς Ἐλευσίνα. πειρήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρὰ, ὥς σφι ἐκαλλιερέετο, πρόσω ἐπορεύοντο· Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐτοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμιγέντες δὲ ἐν Ἐλευσίνῃ. Ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτίας ἐς Ἐρυθρὰς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ στρατοπεδευομένους, φρασθέντες τε τοῦτο ἀντετάσσοντο ἐπὶ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώωνος. 20. Μαρδόνιος δὲ, ὥς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες ἐς τὸ πεδῖον, πέμπει ἐς αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχου Μασίστιος εὐδοκιμέων παρὰ Πέρσῃσι, (τὸν Ἕλληνες Μακίστιον καλέουσι,) ἵππον ἔχων Νισαῖον, χρυσοχάλινόν τε καὶ ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα ὥς προσήλασαν οἱ ἱππότες πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλλον κατὰ τέλεια. προσβάλλοντες δὲ κακὰ μεγάλα ἐργάζοντο, καὶ γυναικᾶς σφῆας ἀπεκάλεον. 21. Κατὰ συντυχίην δὲ Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες ἢ τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ χωρίου παντός· καὶ πρόσσδος μάλιστα ταύτῃ ἐγένετο τῇ ἵππῳ. προσβαλούσης ὦν τῆς ἵππου, οἱ Μεγαρέες πιεζόμενοι ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων κήρυκα. ἀπικόμενος δὲ ὁ κήρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε· “Μεγαρέες λέγουσι, Ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ δυνατοὶ εἶμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι μῦνοι, ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἔστημεν ἀρχήν. ἀλλὰ καὶ ἐς τόδε λιπαρίῃ τε

καὶ ἀρετῇ ἀντέχοντες, καὶ περ πιεζέμενοι. νῦν τε, εἰ μὴ
 τινὰς ἄλλους πέμψετε διαδόχους τῆς τάξης, ἴστε ἡμέας
 ἐκλείψοντας τὴν τάξιν.” ὁ μὲν δὴ σφί ταῦτα ἀπήγγειλε.
 Πανσανίης δὲ ἀπεπειράτο τῶν Ἑλλήνων, εἰ τινες ἐθέ-
 λουεν ἄλλοι ἐθελονταὶ ἰέναι τε ἐς τὸν χῶρον τοῦτον,
 καὶ τάσσεσθαι διάδοχοι Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δὲ
 τῶν ἄλλων, Ἀθηναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριη-
 κόσιοι λογάδες, τῶν ἐλοχήγεε Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπω-
 νος. 22. Οὗτοι ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱ πρὸ
 τῶν ἄλλων τῶν παρεόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέν-
 τες, τοὺς τοξότας προσελόμενοι. μαχομένων δὲ σφῶν ἐπὶ
 χρόνον, τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. Προσβαλούσης
 τῆς ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων
 ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ πλευρά· ἀλγίστας δὲ ἴσταται
 τε ὀρθὸς, καὶ ἀποσείεται τὸν Μασίστιον. πεσόντι δὲ αὐτῷ
 οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τὸν τε δὴ ἵππον αὐτοῦ λαμ-
 βάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτείνουσι κατ’ ἀρχὰς οὐ
 δυνάμενοι. ἐνεσκεύαστο γὰρ οὕτω· ἐντὸς θώρηκα εἶχε
 χρύσειον λεπιδωτόν· κατύπερθε δὲ τοῦ θώρηκος, κιθῶνα
 φοινίκεον ἐνδεδύκεε. τύπτοντες δὲ ἐς τὸν θώρηκα ἐποίειν
 οὐδέν· πρὶν γε δὴ μαθὼν τις τὸ ποιούμενον, παίει μιν ἐς
 τὸν ὀφθαλμόν. οὕτω δὴ ἔπεσέ τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ
 κως γινόμενα ἐλελήθεε τοὺς ἄλλους ἱππέας· οὔτε γὰρ
 πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ τοῦ ἵππου, οὔτε ἀποθνήσκοντα·
 ἀναχωρήσιός τε γινομένης καὶ ὑποστροφῆς, οὐκ ἔμαθον τὸ
 γεγόμενον. ἐπεὶ τε δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθεσαν, ὥς
 σφῶν οὐδεὶς ἦν ὁ τάσσω. μαθόντες δὲ τὸ γεγινός, δια-
 κελευσάμενοι ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὥς ἂν τὸν γε
 νεκρὸν ἀνελοίατο. 23. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι οὐκέτι
 κατὰ τέλεα προσελαύνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλ’ ἅμα πάν-
 τας, τὴν ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς
 ἅπας ἐβώθεε, ἐν τούτῳ μάχῃ ὀξεῖα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνε-
 ται. ἕως μὲν νυν μῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσοῦντό τε
 πολλόν, καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλειπον· ὥς δὲ σφί τὸ πλῆθος
 ἐπεβोधήσαν, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππῶται ὑπέμεινον, οὐδέ

σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελέσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ ἄλλους προσαπόλεσαν τῶν ἱππέων. ἀποστήσαντες ὦν ὅσον τε δύο στάδια, ἐβουλεύοντο ὃ τι χρεὸν εἶη ποιεῖν· ἐδόκεε δέ σφι ἀναρχίης εὐούσης ἀπελαύνειν παρὰ Μαρδόνιον. 24. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατόπεδον, πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρατιὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς κείροντες, καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμενοι ἀπλέτῳ· ἅπασαν γὰρ τὴν Βοιωτίην κατεῖχε ἡχώ, ὥς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γε Μαρδόνιον λογιμωτάτου παρὰ τε Πέρσῃσι καὶ βασιλεῖ. οἱ μὲν νυν βάρβαροι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμων Μασίστιον.

25. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὥς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβάλλουσαν καὶ δεξάμενοι ὤσαντο, ἐθάρσησάν τε πολλῷ μᾶλλον, καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νεκρὸν παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν θέης ἄξιος μεγάθεος εἵνεκα καὶ κάλλεος. τῶν δὲ εἵνεκα καὶ ταῦτα ἐποίουν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις ἐφοίτεον θεησόμενοι Μασίστιον. Μετὰ δὲ, ἔδοξέ σφι ἐπικαταβῆναι ἐς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χώρος ἐφαίνετο πολλῷ ἔων ἐπιτηδεώτερός σφι ἐν στρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιϊκὸς τοῦ Ἑρυθραίου, τά τε ἄλλα, καὶ εὐϋδρότερος. ἐς τοῦτον δὴ τὸν χώρον, καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην, τὴν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ εὐοῦσαν, ἔδοξέ σφι χρεὸν εἶναι ἀπικέσθαι, καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. Ἀναλαβόντες δὲ τὰ ὅπλα ἦσαν διὰ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώνος παρὰ Ὑσιᾶς ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν· ἀπικόμενοι δὲ ἐτάσσοντο κατὰ ἔθνεα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης καὶ τοῦ τεμένεος τοῦ Ἀνδροκράτεος τοῦ ἡρώος, διὰ ὅχθων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίον. 26. Ἐνθαῦτα ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὠθισμὸς Τεγεατέων τε καὶ Ἀθηναίων. ἐδικαίουν γὰρ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔργα. τοῦτο μὲν, οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε· “Ἡμεῖς αἰεὶ κοτε ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξις ἐκ τῶν συμμάχων ἀπάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι κοινὰ ἐγένοντο Πε-

λοποννησίοισι καὶ τὸ παλαιὸν καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεὶ τε Ἡρακλεῖδαι ἐπειρώντο μετὰ τὸν Εὐρυσθέος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον. τότε εὐρόμεθα τοῦτο διὰ πρῆγμα τοιόνδε. Ἐπεὶ μετὰ Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων τῶν τότε ἑόντων ἐν Πελοποννήσῳ ἐκβοηθήσαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι, τότε ὦν λόγος Ὑλλον ἀγορεύσασθαι, ὥς χρεὸν εἶη τὸν μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντα· ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου, τὸν ἂν σφέων αὐτέων κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν οἱ μονομαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοισι. ἔδοξέ τε τοῖσι Πελοποννησίοισι ταῦτα εἶναι ποιητέα, καὶ ἔταμον ὅρκια ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε· ἦν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννησίων ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρώϊα· ἦν δὲ νικηθῇ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσσεσθαι καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιὴν, ἑκατὸν τε ἑτέων μὴ ζητῆσαι κάτοδον ἐς Πελοπόννησον. προεκρίθη τε δὴ ἐκ πάντων συμμάχων ἑθελοντῆς Ἐχεμος, ὁ Ἡερόπου, τοῦ Φηγέος, στρατηγός τε ἔων καὶ βασιλεὺς ἡμέτερος, καὶ ἐμονομαχῆσέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλλον. Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν τοῖσι Πελοποννησίοισι τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρεος τοῦ ἑτέρου αἰεὶ ἡγεμονεύειν, κοινῆς ἐξόδου γινομένης. Ὑμῖν μὲν νῦν, ὧ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα· ἀλλὰ, διδόντες αἵρεσιν ὀκοτέρου βούλεσθε κέρεος ἄρχειν, παρίεμεν· τοῦ δὲ ἑτέρου φαμέν ἡμέας ἰκνέεσθαι ἡγεμονεύειν κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. Χωρὶς τε τούτου τοῦ ἀπηγημένου ἔργου, ἀξιονικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύτην τὴν τάξιν ἔχειν. πολλοὶ μὲν γάρ τε καὶ εὖ ἔχοντες πρὸς ἡμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες ἀγωνίδαται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. οὕτω ὦν ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, ἢ περ Ἀθηναίους. οὐ γάρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα, οὔτ' ὦν καινὰ, οὔτε παλαιά." Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον. 27. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· "Ἐπιστάμεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἶνεκα συλλεγῆναι πρὸς τὸν βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγων.

ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεήτης προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἐκατέροισι ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ κατέργασται χρηστὰ, ἀναγκαιῶς ἡμῖν ἔχει δηλῶσαι πρὸς ὑμέας, ὅθεν ἡμῖν πατρῷόν ἐστι, εὐοῦσι χρηστοῖσι αἰεὶ, πρώτοισι εἶναι ἢ Ἀοκῆσι. Ἡρακλείδας, τῶν φασὶ οὗτοι ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα ἐν Ἴσθμῳ, τοῦτο μὲν, τούτους πρότερον ἐξελαυνομένους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικοίατο φεύγοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων μῦνοι ὑποδεξάμενοι τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατείλομεν, σὺν κείνοισι μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον. τοῦτο δὲ, Ἀργεῖους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θήβας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα καὶ ἀτάφους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους, ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς φαμεν, καὶ θάψαι τῆς ἡμετέρης ἐν Ἐλευσῖνι. ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ ἐς Ἀμαζονίδας, τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐσβαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. καὶ ἐν τοῖσι Τρωϊκοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. Ἄλλ' οὐ γάρ τι προέχει τουτέων ἐπιμεμνήσθαι· καὶ γὰρ ἂν χρηστοὶ τότε ἐόντες ὧντοὶ νῦν ἂν εἶεν φλαυρότεροι· καὶ τότε ἐόντες φλαῦροι νῦν ἂν εἶεν ἀμείνονες. Παλαιῶν μὲν νυν ἔργων ἅλις ἔστω. ἡμῖν δὲ εἰ μηδὲν ἄλλο ἐστὶ ἀποδεδεγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα, εἰ τέοισι καὶ ἄλλοισι Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἄξιοί εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν, καὶ ἄλλα πρὸς τούτῳ. οὔτινες μῦνοι Ἑλλήνων δὴ μουνυμαχήσαντες τῷ Πέρσῃ, καὶ ἔργῳ τοσοῦτῳ ἐπιχειρήσαντες, περιεγενόμεθα, καὶ ἐνικήσαμεν ἔθνεα ἕξ τε καὶ τεσσεράκοντα. ἄρ' οὐ δίκαιοί εἰμεν ἔχονταύτην τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μόνου τοῦ ἔργου; Ἄλλ' οὐ γὰρ ἐν τῷ τοιῷδε τάξιος εἶνεκα στασιάζειν πρέπει, ἄρτιοί εἰμεν πείθεσθαι ὑμῖν, ὧ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπιτηδεώτατον ἡμέας εἶναι ἐστάναι, καὶ κατ' οὐστίνας. πάντῃ γὰρ τεταγμένοι πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί. ἐξηγέεσθε δὲ ὥς πεισομένων." 28. Οἱ μὲν ταῦτα ἀμείβοντο. Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατόπεδον Ἀθηναίους

ἀξιονικοτέρους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἢπερ Ἀρκάδας. οὕτω δὲ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑπερεβάλοντο τοὺς Τεγεήτας.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιφοιτῶντές τε καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἑλλήνων. τὸ μὲν δεξιὸν κέρας εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τουτέων δὲ τοὺς πεντακισχιλίους ἔοντας Σπαρτιήτας ἐφύλασσαν ψιλοὶ τῶν εἰλωτέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἕκαστον ἑπτὰ τεταγμένοι. προσεχέας δὲ σφι εἶλοντο ἐστάναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεήτας, καὶ τιμῆς εἵνεκὰ καὶ ἀρετῆς. τουτέων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἴσταντο Κορινθίων πεντακισχίλιοι· παρὰ δὲ σφι εὗροντο παρὰ Πανσανίῳ ἐστάναι Ποτιδαιητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρεόντας τριηκοσίους. τουτέων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἀρκάδες Ὀρχομένιοι ἑξακόσιοι· τουτέων δὲ, Σικυώνιοι τρισχίλιοι. τουτέων δὲ εἶχοντο Ἐπιδαυρίων ὀκτακόσιοι. παρὰ δὲ τούτους Τροιζηνίων ἐτάσσοντο χίλιοι· Τροιζηνίων δὲ ἐχόμενοι, Λεπρεητέων διηκόσιοι· τουτέων δὲ, Μυκηναίων καὶ Τιρυνθίων τετρακόσιοι· τουτέων δὲ ἐχόμενοι, Φλιάσιοι χίλιοι. παρὰ δὲ τούτους ἔστασαν Ἑρμιονέες τριηκόσιοι. Ἑρμιονέων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἐρετριέων τε καὶ Στυρέων ἑξακόσιοι· τουτέων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι· τουτέων δὲ, Ἀμπρακιητέων πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Δευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἔστασαν· τουτέων δὲ ἐχόμενοι, Παλέες οἱ ἐκ Κεφαλληνίης διηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Αἰγινητέων πεντηκόσιοι ἐτάχθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχίλιοι. εἶχοντο δὲ τουτέων, Πλαταιέες ἑξακόσιοι. τελευταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχοντες τὸ εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτέων Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου.

29. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τεταγμένων Σπαρτιήτησι, ἔσαν ὀπλίται· συνάπαντες ἔοντες ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες καὶ ὀκτὼ χιλιάδες καὶ ἑκατοντάδες ἑπτὰ. ὀπλίται μὲν οἱ πάντες συλλεγέντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον ἔσαν τοσοῦτοι. Ψιλῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε. τῆς

μὲν Σπαρτιτικῆς τάξις πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες, ὡς ἑόντων ἑπτὰ περὶ ἕκαστον ἄνδρα· καὶ τούτων πᾶς τις παρήρητο ὡς ἐς πύλεμον. οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλλήνων ψилоὶ, ὡς εἰς περὶ ἕκαστον ἑὼν ἄνδρα, πεντακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. ψιλῶν μὲν δὴ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυριάδες, καὶ ἑννέα χιλιάδες, καὶ ἑκατοντάδες πέντε.

30. Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλαταιᾶς σὺν τε ὀπλίτησι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοις, ἑνδεκα μυριάδες ἔσαν, μιῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ, ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. σὺν δὲ Θεσπιδέων τοῖσι παρεούσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες. παρήσαν γὰρ καὶ Θεσπιδέων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιέοντες, ἀριθμὸν ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὔτοι εἶχον. Οὔτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπεδεύοντο.

31. Οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι, ὡς ἀπεκήδευσαι Μασίστιον, παρήσαν πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτῃ ρέοντα ἀπικόμενοι δὲ ἀντετάσσοντο ὧδε ὑπὸ Μαρδονίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας· καὶ δὴ, πολλὸν γὰρ περιέασαν πλῆθει οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε τάξις πλεῦνας ἐκεκοσμέατο, καὶ ἐπεῖχον τοὺς Τεγεήτας. ἔταξε δὲ οὕτω· ὅ τι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον πᾶν ἀπολέξας, ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεήτας. ταῦτα δ' ἐποίηε, φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περσέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους· οὔτοι δὲ ἐπέσχον Κορινθίους τε καὶ Ποτιδαιήτας, καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ Σικωνίους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὔτοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ Τροιζηνίους, καὶ Λεπρεήτας τε καὶ Τυρυνθίους, καὶ Μυκηναίους τε καὶ Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους ἔστησε Ἰνδούς· οὔτοι δὲ ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετριέας, καὶ Στυρέας τε καὶ Χαλκιδέας. Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε· οἱ ἐπέσχον Ἀμπρακίητας τε καὶ Ἀνακτορίους, καὶ Λευκαδίους, καὶ Παλέας, καὶ Αἰγινήτας. Σακέων δὲ ἐχομένους

ἔταξε ἀντία Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων, Βοιωτοὺς τε καὶ Λοκροὺς, καὶ Μηλιέας τε καὶ Θεσσαλοὺς, καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους. οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμήδισαν· ἀλλὰ τινες αὐτέων καὶ τὰ Ἑλλήνων ἠϋξον, περὶ τὸν Παρνησσὸν κατειλημένοι καὶ ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι ἔφερόν τε καὶ ἦγον τήν τε Μαρδονίου στρατιήν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἔοντας Ἑλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσαλίην οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους.

32. Ταῦτα μὲν τῶν ἐθνέων τὰ μέγιστα ὀνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τά περ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐνήσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμιγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηήκων, καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιόνων, καὶ τῶν ἄλλων· ἐν δὲ, καὶ Αἰθιοπῶν τε, καὶ Αἰγυπτίων οἳ τε Ἑρμοτύβιες καὶ οἱ Καλασίριες καλεόμενοι, μαχαιοφόροι· οἵπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μοῦνοι μάχιμοι. τούτους δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Φαλήρῳ ἀπὸ τῶν νηῶν ἀπεβιβάσατο ἔοντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι. Τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὥς καὶ πρότερον δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδονίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμόν· οὐ γὰρ ὦν ἡριθμήθησαν· ὥς δὲ ἐπείκασαι, ἐς πέντε μυριάδας συλλεγῆναι εἰκάζω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν· ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

33. Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατὰ τε ἔθνεα καὶ κατὰ τέλεα, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμφοτέροι. Ἑλλησι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυόμενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάντις· τὸν ἔοντα Ἥλειον καὶ γένεος τοῦ Ἰαμιδέων Κλυτιάδην Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεωσφέτερον. Τισαμενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου ἀνεῖλε ἡ Πυθίη, ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέντε. ὁ μὲν δὴ ἀμαρτῶν τοῦ χρηστηρίου προσεῖχε γυμνασίοισι, ὥς ἀναιρησόμενος γυμνικοὺς ἀγῶνας. ἀσκέων δὲ πεντάεθλον, παρὰ ἐν πάλαισμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμπιάδα, Ἱερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν Λακεδαιμόνιοι δὲ, μαθόντες

οὐκ ἐς γυμνικοὺς, ἀλλ' ἐς ἀρηίους ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήιον, μισθῷ ἐπειρῶντο πείσαντες Τισαμενὸν ποιέεσθαι ἅμα Ἑρακλιδέων τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολέμων. ὁ δὲ ὁρέων περὶ πολλοῦ ποιευμένους Σπαρτιήτας φίλον αὐτὸν προσθέσθαι, μαθὼν τοῦτο, ἀνετίμα, σημαίνων σφι, ὥς “ἦν μιν πολιήτην σφέτερον ποιήσωνται, τῶν πάντων μεταδιδόντες, ποιήσει ταῦτα, ἐπ' ἄλλῳ μισθῷ δ' οὔ.” Σπαρτιῆται δὲ, πρῶτα μὲν, ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ μετίεσαν τῆς χρησμοσύνης τὸ παράπαν. τέλος δὲ, δείματος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου στρατεύματος, καταίνεον μετιόντες. ὁ δὲ γνούς τετραμμένους σφέας, οὐδ' οὕτω ἔφη ἔτι ἀρκέεσθαι τούτοισι μούνοισι, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἑωυτοῦ Ἑγίην γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι τοῖσι καὶ αὐτὸς γίνεται.

34. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέετο Μελάμποδα, ὥς εἰκάσαι βασιληῖην τε καὶ πολιτηῖην, αἰτεόμενος. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους, τῶν ἐν Ἀργεῖ γυναικῶν μανεισέων, ὥς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου, μισθὸν προετείνατο τῆς βασιληΐης τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιόντων, ὥς ἐμαίνοντο πολλῷ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὴ ὑποστάντες τὰ ὁ Μελάμπους προετείνετο, ἥϊσαν δῶσοντές οἱ ταῦτα. ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορέγεται ὁρέων αὐτοὺς τετραμμένους, φὰς, “ἦν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μεταδῶσι τὸ τριτημόριον τῆς βασιληΐης, οὐ ποιήσειν τὰ βούλονται.” οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἀπειληθέντες ἐς στεινὸν καταινέουσι καὶ ταῦτα.

35. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέοντο γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντως συνεχώρεόν οἱ. συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιητέων, οὕτω δὴ πέντε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τισαμενὸς ὁ Ἥλειος γενόμενος Σπαρτιήτης συγκαταιρέει. μῦνοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρτιήτησι πολιῆται. οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες οἷδε ἐγένοντο· εἰς μὲν καὶ πρῶτος, οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι· ἐπὶ δὲ, ὁ ἐν Τεγέῃ πρὸς Τεγεήτας τε καὶ Ἀργεῖους γε-

νόμενος· μετὰ δὲ, ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας, πλὴν Μαντινέων· ἐπὶ δὲ, ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἴσθμῳ. ὕστατος δὲ, ὁ ἐν Τανάγρῃ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους γενόμενος. οὗτος δὲ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε ἀγώνων. 36. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἑλλησι ὁ Τισαμενὸς, ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλαταιίδι. τοῖσι μὲν νυν Ἑλλησι καλὰ ἐγίνετο τὰ ἱρὰ ἀμνυόμενοισι· διαβάσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἄρχουσι οὗ.

37. Μαρδονίῳ δὲ προθυμομένῳ μάχης ἄρχειν οὐκ ἐπιτήδεα ἐγίνετο τὰ ἱρὰ· ἀμνυόμενῳ δὲ καὶ τούτῳ καλά. καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων Ἠγησίστρατον ἄνδρα Ἡλεῖόν τε καὶ τῶν Τελλιαδέων ἐόντα λογιμώτατον. τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιῆται λαβόντες ἔδησαν ἐπὶ θανάτῳ, ὥς πεπονθότες πολλά τε καὶ ἀνάρσια ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κακῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς, πρὸ τε τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλά τε καὶ λυγρῇ, ἔργον ἐργάσατο μέζον λόγου. ὥς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σιδηροδέτῳ, ἐσενειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε· αὐτίκα δὲ ἐμηχανᾶτο ἀνδρειότατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. σταθμησάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοιπὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἐωυτοῦ. ταῦτα δὲ ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας τὸν τοῖχον ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζόμενος· οὕτω ὥστε, Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζημένων, τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ· τοὺς δὲ ἐν θώματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, ὀρέοντας τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, κἀκείνον οὐ δυναμένους εὐρεῖν. Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους καταφεύγει ἐς Τεγέην, εὐοῦσαν οὐκ ἄρθμῃν Λακεδαιμονίοισι τοῦτον τὸν χρόνον. ὑγιῆς δὲ γενόμενος, καὶ προσποιησάμενος ξύλινον πόδα, κατεστήκεε ἐκ τῆς ἰθείης Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. οὐ μέντοι ἔς γε τέλος οἱ συνήνεκε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεκυρημένον· ἤλω γὰρ μαντευόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπέθανε. Ὁ μὲν νυν

θάνατος ὁ Ἥγησιστράτου, ὕστερον ἐγένετο τῶν Πλαταϊκῶν· τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου, ἐθύετό τε καὶ προεθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων καὶ κατὰ τὸ κέρδος.

38. Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλιέρεε ὥστε μάχεσθαι, οὔτε αὐτοῖσι Πέρσῃσι, οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐοῦσι Ἑλλήνων· (εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἐωυτῶν μάντιν Ἰππόμαχον, Δευκάδιον ἄνδρα) ἐπιρρέόντων δὲ τῶν Ἑλλήνων, καὶ γινομένων πλεύνων, Τιμηγενίδης ὁ Ἑρπυος, ἀνὴρ Θηβαῖος, συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κιθαιρῶνος φυλάξαι λέγων ὡς ἐπιρρέουσι οἱ Ἕλληνες αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, καὶ ὡς ἀπολάμψοιτο συχνούς.

39. Ἡμέραι δὲ σφί ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγεγόνεσαν ὀκτῶ, ὅτε ταῦτα ἐκείνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. ὁ δὲ μαθὼν τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσαν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμπει τὴν ἵππον ἐς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιθαιρωνίδας, αἷ ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι· τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς Κεφαλὰς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς Κεφαλὰς. πεμφθέντες δὲ οἱ ἵπποται οὐ μάτην ἀπίκοντο. ἐσβάλλοντα γὰρ ἐς τὸ πεδίον λαμβάνουσι ὑποζύγια τε πεντακόσια, σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀνθρώπους οἳ εἶποντο τοῖσι ζεύγεσι. ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι ἀφειδέως ἐφόνεον, οὐ φειδόμενοι οὔτε ὑποζυγίου οὐδενός, οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ ἄδιν εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτέων ἤλαυνον περιβαλλόμενοι παρά τε Μαρδόνιον καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον.

40. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐδέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι, πειρώμενοι τῶν Ἑλλήνων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. ἡ μὲντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου αἰεὶ προσέκειτό τε καὶ ἐλύπεε τοὺς Ἕλληνας. οἱ γὰρ Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον τὸν πόλεμον, καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι μάλα ἔσκον οἳ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

41. Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερέων οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν

ἐγίνετο τούτέων. ὥς δὲ ἑνδεκάτῃ ἐγεγόνεε ἡμέρῃ ἀντικα-
τημένοισι ἐν Πλαταιῇσι, οἳ τε δὴ Ἕλληνες πολλῶ πλεῦνες
ἐγεγόνεσαν, καὶ Μαρδόνιος περιημέκτεε τῇ ἔδρῃ, ἐνθαῦτα
ἐς λόγους ἦλθον Μαρδόνιός τε ὁ Γωβρύεω καὶ Ἀρτάβαζος
ὁ Φαριάκεος, ὃς ἐν ὀλίγοισι Περσέων ἦν ἀνὴρ δούκιμος
παρὰ Ξέρξῃ. Βουλευομένων δὲ αἶδε ἔσαν αἱ γνώμαι. ἡ
μὲν Ἀρταβάζου, ὥς “χρεὸν εἶη ἀναζεύξαντας τὴν ταχί-
στην πάντα τὸν στρατὸν ἰέναι ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων,
ἐνθα σιτόν τέ σφι ἐσσηννεῖχθαι πολλὸν καὶ χόρτον τοῖσι
ὑποζυγίοισι· κατ’ ἥσυχίην τε ἰζομένους διαπρήσσεσθαι,
ποιεῦντας τάδε· ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον,
πολλὸν δὲ καὶ ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρόν τε καὶ ἐκ-
πώματα· τούτέων φειδομένους μηδεὶς διαπέμπειν ἐς τοὺς
Ἕλληνας, Ἕλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προεσσεῶτας ἐν
τῇσι πόλιν· καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευθε-
ρίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας.” Τούτου μὲν
νυν ἡ αὐτὴ ἐγίνετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὥς προειδότες
πλεῦν τι καὶ τούτου. Μαρδονίου δὲ ἰσχυροτέρῃ τε καὶ
ἀγνωμονεστέρῃ καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη. “Δοκέειν
τε γὰρ πολλῶ κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρατιὴν τῆς
Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην, μηδὲ περιορᾶν
συλληγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλληλεγεμένων· τὰ τε
σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου ἔαν χαίρειν, μηδὲ βιάζεσθαι,
ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεωμένους συμβάλλειν.”

42. Τούτου δὲ οὕτω δικαιοῦντος, ἀντέλεγε οὐδεὶς, ὥστε
ἐκράτεε τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρατιῆς οὗτος
ἐκ βασιλῆος, ἀλλ’ οὐκ Ἀρτάβαζος. Μεταπεμφόμενος ὦν
τοὺς ταξιάρχους τῶν τελέων, καὶ τῶν μετ’ ἐωυτοῦ ἐόντων
Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς, εἰρώτα εἴ τι εἰδεῖεν λόγιον
περὶ Περσέων, ὥς διαφθερέονται ἐν τῇ Ἑλλάδι. σιγῶντων
δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ εἰδότες τοὺς χρησμούς,
τῶν δὲ εἰδότες μὲν, ἐν ἀδείῃ δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν,
αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε· “Ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδὲν,
ἢ οὐ τολμάτε λέγειν, ἀλλ’ ἐγὼ ἔρέω, ὥς εὖ ἐπιστάμενος.
ἔστι λόγιον ὥς χρεὸν ἔστι Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν *

Ἑλλάδα, διαρπάσαι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρπαγὴν ἀπολέσθαι πάντας. ἡμεῖς τοίνυν, αὐτὸ τοῦτο ἐπιστάμενοι, οὔτε ἵμεν ἐπὶ τὸ ἱρὸν τοῦτο, οὔτε ἐπιχειρήσομεν διαρπάζειν· ταύτης τε εἵνεκα τῆς αἰτίης οὐκ ἀπολεόμεθα. ὥστε ὑμέων ὅσοι τυγχάνουσιν εὖνοοι ἐόντες Πέρσῃσι, ἦδεσθε τοῦδε εἵνεκα, ὡς περιεσομένους ἡμέας Ἑλλήνων.” Ταῦτά σφι εἶπας δεύτερα ἐσήμαινε παραρτέεσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι, ὡς ἅμα ἡμέρη τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης. 43. Τοῦτον δ’ ἔγωγε τὸν χρησμὸν τὸν Μαρδόνιος εἶπε ἐς Πέρσας ἔχειν, ἐς Ἰλλυριοὺς τε καὶ τὸν Ἐγχέλεων στρατὸν οἶδα πεποιημένον, ἀλλ’ οὐκ ἐς Πέρσας. Ἀλλὰ τὰ μὲν Βάκιδι ἐς ταύτην τὴν μάχην πεποιημένα·

Τὴν δ’ ἐπὶ Θερμῶδοντι καὶ Ἀσωπῷ λεχεποίῃ
Ἑλλήνων σύνοδον, καὶ βαρβαρόφωνον ἰϋγὴν·
τῇ πολλοὶ πεσέονται ὑπὲρ Λάχεσιν τε μόρον τε
τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἴσιμον ἦμαρ ἐπέλθῃ.

ταῦτα μὲν, καὶ παραπλήσια τούτοισι ἄλλα Μουσαίῳ, ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. ὁ δὲ Θερμῶδων ποταμὸς ῥέει μεταξὺ Τανάγρης τε καὶ Γλίσαντος.

44. Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παρυίνεσιν τὴν ἐκ Μαρδονίου, νύξ τε ἐγίνετο καὶ ἐς φυλακὰς ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρόσω τῆς νυκτὸς προελήλατο, καὶ ἡσυχίῃ ἐδόκεε εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα, καὶ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηνικαῦτα προσελάσας ἵππῳ πρὸς τὰς φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω, στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, ἐδίζητο τοῖσι στρατηγοῖσι ἐς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ φυλάκων οἱ μὲν πλεῖνες παρέμενον, οἱ δ’ ἔθεον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς· ἐλθόντες δὲ ἔλεγον, ὡς “ἄνθρωπος ἤκοι ἐπ’ ἵππου ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν παραγυμνοῖ ἔπος, στρατηγούς δὲ ὀνομαζων, ἐθέλειν φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν.” 45. Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, αὐτίκα ἔποντο ἐς τὰς φυλακὰς. ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε Ἀλέξανδρος τάδε·

“Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραθήκην ὑμῖν τὰ ἔπεα τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μηδένα λέγειν ὑμέας ἄλλον ἢ Πausanίην, μή με καὶ διαφθείρητε. οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκηδόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος. αὐτός τε γὰρ Ἑλλήν γένος εἰμὶ τῶρχαῖον, καὶ ἂντ’ ἐλευθέρῃς δεδουλωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὄρᾱν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ ὦν, ὅτι Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ στρατιῇ τὰ σφάγια οὐ δύναται καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ ἂν ἐμάχεσθε. νῦν δὲ οἱ δέδοκται, τὰ μὲν σφάγια ἔᾱν χαίρειν, ἅμα ἡμέρη δὲ διαφασκούσῃ συμβολὴν ποιέεσθαι. καταρρώδηκε γὰρ μὴ πλεῦνες συλλεχθῆτε, ὥς ἐγὼ εἰκάζω. πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζεσθε. ἦν δὲ ἄρα ὑπερβάληται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος καὶ μὴ ποιῆται, λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γὰρ σφι ἡμερέων λείπεται σιτία. Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τελευτήσῃ, μνησθῆναί τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ ἐλευθερώσιος πέρι, ὃς Ἑλλήνων εἵνεκα οὕτω ἔργον παράβολον ἔργασμαι ὑπὸ προθυμίας, ἐθέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν διανοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν οἱ βάρβαροι μὴ προσδεκομένοισί κω. εἰμὶ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών.” Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας ἀπήλαυνε ὀπίσω ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἐωντοῦ τάξιν.

46. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἔλεγον Πausanίῃ τά περ ἤκουσαν Ἀλέξανδρου. ὁ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρώδηςας τοὺς Πέρσας ἔλεγε τάδε· “Ἐπεὶ τοίνυν ἐς ἡῶ ἡ συμβολὴ γίνεται, ὑμέας μὲν χρεόν ἐστι τοὺς Ἀθηναίους στήναι κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς τε καὶ τοὺς κατ’ ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε εἵνεκα. ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην αὐτέων ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι· ἡμεῖς δὲ ἄπειροί τέ εἰμεν καὶ ἀδαέες τουτέων τῶν ἀνδρῶν. Σπαρτιητέων γὰρ οὐδεὶς πεπειρήται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βοιωτῶν καὶ Θεσσαλῶν ἔμπειροί εἰμεν. ἀλλ’ ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα χρεόν ἐστι ἰέναι ὑμέας μὲν ἐς τόδε τὸ κέρας, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώνυμον.” Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν οἱ Ἀθηναῖοι τάδε· “Καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ’

ἀρχῆς, ἐπεὶ τε εἶδομεν κατ' ὑμέας τασσομένους τοὺς Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τά περ ὑμεῖς φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρώδεομεν μὴ ὑμῖν οὐκ ἡδέες γίνωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δ' ὦν αὐτοὶ ἐμνήσθητε, καὶ ἡδυόμενοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνασι, καὶ ἐτοῖμοί εἰμεν ποιέειν ταῦτα.”

47. Ὡς δ' ἤρεσκε ἀμφοτέροισι ταῦτα, ἥως τε διέφαινε καὶ διαλλάσσοντο τὰς τάξεις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιούμενον ἐξαγορεύουσι Μαρδονίῳ. ὁ δ' ἐπεὶ τε ἤκουσε, αὐτίκα μετistάναι καὶ αὐτὸς ἐπειράτο, παράγων τοὺς Πέρσας κατὰ τοὺς Λακεδαιμόνιους. Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γινόμενον ὁ Πausανίης, γνούς ὅτι οὐ λανθάνει, ὀπίσω ἦγε τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας· ὥς δ' αὕτως καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ ἐωνύμου.

48. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας ἔλεγε τάδε· “Ὡ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἄνδρες ἄριστοι ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαγλεομένων ὥς οὔτε φεύγετε ἐκ πολέμου, οὔτε τάξιν ἐκλείπετε, μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε τοὺς ἐναντίους, ἢ αὐτοὶ ἀπόλλυσθε. τῶν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές. πρὶν γὰρ ἢ συμμίξαι ἡμέας ἐς χεῖρων τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ φεύγοντας καὶ στάσιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν Ἀθηναίοισι τε τὴν πρόπειραν ποιουμένους, αὐτοὺς τε ἀντὶα δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. ταῦτα οὐδαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα· ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν ὑμῖν ἐψεύσθημεν. προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ κλέος, ὥς δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι, καὶ βουλόμενοι μούννοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι· ἄρτιοι ἐόντες ποιέειν ταῦτα, οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὖρομεν, ἀλλὰ πτώσσοντας μάλλον. Νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς ἤρξατε τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρχομεν. τί δὴ οὐ πρὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεὶ τε δεδύξασθε εἶναι ἄριστοι, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς ἴσους ἀριθμὸν μαχεσόμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκέη καὶ τοὺς ἄλλους μάχεσθαι, οἱ δ' ὦν μετέπειτα μαχέσθων ὕστεροι· εἰ δὲ καὶ μὴ δοκέοι, ἀλλ' ἡμέας μούνους ἀποχρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμαχεσόμεθα· ὁκότεροι δ' ἂν

ἡμέων νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν." 49. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον, ὥς οἱ οὐδείς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω· ἀπελθὼν δὲ ἐσήμαινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ δὲ περιχαρὴς γενόμενος καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκη ἐπῆκε τὴν ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. ὥς δὲ ἐπήλασαν οἱ ἱππῶται, ἐσινέοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν ἐσακοντίζοντές τε καὶ τοξεύοντες, ὥστε ἱπποτοξόται τε ἑόντες καὶ προσφέρεσθαι ἄποροι· τὴν τε κρήνην τὴν Γαργαφίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στράτευμα τὸ Ἑλληνικόν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ἔσαν μὲν ὧν κατὰ τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μῦνοι· τοῖσι δὲ ἄλλοισι Ἕλλησι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνετο, ὥς ἕκαστοι ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ. ἐρυκόμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ, οὕτω δὴ ἐπὶ τὴν κρήνην ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἐξῆν ὕδωρ φορέεσθαι ὑπὸ τε τῶν ἱππέων καὶ τοξευμάτων.

50. Τούτου δὲ τοιούτου γινομένου, οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρατιῆς, καὶ ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνελέχθησαν περὶ αὐτέων τε τουτέων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Πausanίην ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. ἄλλα γὰρ τουτέων τοιούτων ἑόντων μᾶλλον σφεας ἐπελύπее. οὔτε γὰρ σιτία εἶχον ἔτι, οἳ τέ σφρων ὀπέωνες, ἀποπεμφθέντες ἐς Πελοπόννησον ὥς ἐπισιτιεύμενοι, ἀποκεκλέατο ὑπὸ τῆς ἵππου οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι ἐς τὸ στρατόπεδον. 51. Βουλευομένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἣν ὑπερβάλονται κείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν μὴ ποιεύμενοι, ἐς τὴν νῆσον ἰέναι. ἡ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἣ ἔστρατοπεδεύοντο τότε, δέκα σταδίου ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιέων πόλιος. νῆσος δὲ οὕτω ἂν εἴη ἐν ἡπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς ἄνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων ἀπ' ἀλλήλων τὰ ῥέεθρα ὅσον περ τρία στάδια· καὶ ἔπειτα συμμίσγει ἐς τὸντό· οὖνομα δὲ οἱ Ὠερὸν. θυγατέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιχώριοι. Ἐς τοῦτον δὴ τὸν χώρον ἐβουλεύσαντο μετα-

ναστήναι, ἵνα καὶ ὕδατι ἔχῃσι χρᾶσθαι ἀφθόνῳ, καὶ οἱ ἱππείες σφέας μὴ σινοίαιτο, ὥσπερ κατ' ἰθὺ ἐόντων. μετακινέεσθαι τε ἐδόκεε τότε ἐπεὰν τῆς νυκτὸς ἢ δευτέρῃ φυλακῇ, ὥς ἂν μὴ ἰδοίαιτο οἱ Πέρσαι ἐξορμεωμένους, καὶ σφεας ἐπόμενοι τaráσσοιεν οἱ ἱππόται. ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν χώρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόῃ περισχίζεται ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδόκεε τοὺς ἡμίσεας ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὸν Κιθαιρῶνα, ὥς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπέωνας τοὺς ἐπὶ τὰ σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολελαμμένοι.

52. Ταῦτα βουλευσάμενοι κείνην μὲν τὴν ἡμέρην πᾶσαν προσκειμένης τῆς ἵππου ἔχον πόνον ἄτρυτον. ὥς δὲ ἡ τε ἡμέρῃ ἔληγε καὶ οἱ ἱππείες ἐπέπαυντο, νυκτὸς δὴ γενομένης καὶ εὐούσης τῆς ὥρης ἐς τὴν συνέκειτό σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερθέντες οἱ πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο· ἐς μὲν τὸν χώρον ἐς τὸν συνέκειτο, οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες· οἱ δὲ, ὥς ἐκινήθησαν, ἔφευγον ἄσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν· φεύγοντες δὲ ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον. τὸ δὲ πρὸ τῆς πόλιός ἐστι τῆς Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίου ἀπὸ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον. ἀπικόμενοι δὲ ἔθεντο πρὸ τοῦ ἱροῦ τὰ ὄπλα.

53. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον ἐστρατοπεδεύοντο· Πανσανίης δὲ ὀρέων σφέας ἀπαλλασσομένους ἐκ τοῦ στρατοπέδου παρήγγελλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι ἀναλαβόντας τὰ ὄπλα ἰέναι κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς προΐοντας, νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν χώρον ἰέναι ἐς τὸν συνεθήκαντο. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι ἄρτιοι ἔσαν τῶν ταξιαρχέων πείθεσθαι Πανσανίῃ· Ἀμομφάρετος δὲ ὁ Πολιάδεω, λοχηγέων τοῦ Πιτανητέων λόχου “οὐκ, ἔφη, τοὺς ξείνους φεύξεσθαι, οὐδὲ ἐκὼν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην.” ἐθώμαζέ τε ὀρέων τὸ ποιούμενον, ἅτε οὐ παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ. ὁ δὲ Πανσανίης τε καὶ ὁ Εὐρυάναξ δεινὸν μὲν ἐποιεῦντο τὸ μὴ πείθεσθαι ἐκείνον σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι, κείνου ταῦτα νενωμένου, ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην, μὴ, ἣν ἀπολίπωσι ποιεῦντες τὰ συνεθήκαντο τοῖσι ἄλλοις

Ἑλλης·, ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτός τε Ἀμομφάρετος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ταῦτα λογιζόμενοι ἀτρέμας εἶχον τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικόν, καὶ ἐπειρῶντο πείθοντές μιν ὥς οὐ χρεὸν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

54. Καὶ οἱ μὲν παρηγόρεον Ἀμομφάρετον μῶνον Λακεδαιμονίων τε καὶ Τεγεγτέων λελειμμένον. Ἀθηναῖοι δὲ ἐποίευν τοιάδε. εἶχον ἀτρέμας σφέας αὐτοὺς ἵνα ἐτάχθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων φρονήματα, ὥς ἄλλα φρονεόντων καὶ ἄλλα λεγόντων. ὥς δὲ ἐκινήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφέων ἱππέα ὀψόμενόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειρέοιεν οἱ Σπαρτιῆται, εἴ τε καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοεῦνται ἀπαλλάσσεσθαι· ἐπείρεσθαί τε Πausanίην τὸ χρεὸν εἶη ποιεῖν.

55. Ὡς δὲ ἀπίκετο ὁ κήρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τέ σφεας κατὰ χώραν τεταγμένους, καὶ ἐς νείκεα ἀπιγμένους αὐτέων τοὺς πρώτους. ὥς γὰρ δὴ παρηγορέοντο τὸν Ἀμομφάρετον ὃ τε Εὐρυνάναξ καὶ ὁ Πausanίης, μὴ κινδυνεύειν μένοντας μούνους Λακεδαιμονίων, οὐ κws ἐπειθον· ἐς ὃ ἐς νεϊκέα τε συμπεσόντες ἀπικεατο, καὶ ὁ κήρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπιγμένος. νεϊκέων δὲ ὁ Ἀμομφάρετος λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρησι τῇσι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausanίεω “ταύτῃ τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι, ἔφη, μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους.” ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ μαινόμενον καὶ οὐ φρενήρεα καλέων ἐκείνον, πρὸς τε τὸν Ἀθηναίων κήρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα λέγειν ὁ Πausanίης ἐκέλευε τὰ παρεόντα σφι πρήγματα, ἐχρήϊζέ τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαί τε πρὸς ἑωυτοὺς, καὶ ποιεῖν περὶ τῆς ἀπόδου τά περ ἂν καὶ σφεῖς. 56. Καὶ ὁ μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους. τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνακρινομένους πρὸς ἑωυτοὺς ἠὼς κατελάμβανε, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Πausanίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομφάρετον λείψεσθαι τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστειχόντων, (τὰ δὴ καὶ ἐγένετο,) σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἦισαν τὰ ἔμπαλιν ἢ Λακεδαιμόνιοι. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε

ὄχθων ἀντείχοντο καὶ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρῶνος φοβεόμενοι τὴν ἵππον· Ἀθηναῖοι δὲ κάτω τραφθέντες ἐς τὸ πεδίον.

57. Ἀμομφάρετος δὲ, ἀρχὴν τε οὐδαμᾶ δοκέων Πausανίην τολμήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερεόντων δὲ τῶν σὺν Πausανίῃ, καταδόξας αὐτοὺς ἰθείῃ τέχνῃ ἀπολιπεῖν αὐτὸν, ἀναλαβόντα τὸν λόχον τὰ ὄπλα ἦγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο στῖφος. τὸ δὲ ἀπελθὼν ὅσον τε δέκα στάδια ἀνέμενε τὸν Ἀμομφαρέτου λόχον, περὶ ποταμὸν Μολόεντα ἰδρυμένον Ἀργιόπιόν τε χῶρον καλεόμενον, τῇ καὶ Δήμητρος Ἑλευσινίης ἱρὸν ἦσται. ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἵνεκα, ἵνα, ἣν μὴ ἀπολίπη τὸν χῶρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφαρέτός τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βοηθείοι ὀπίσω παρ' ἐκείνους. Καὶ οἱ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον παρεγίνοντό σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσέκειτο πᾶσα. οἱ γὰρ ἱππότες ἐποίεον οἶον καὶ ἐώθεσαν ποιεῖν αἰεὶ· ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κεινὸν ἐν τῷ ἐτετάχατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρησι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς ἵππους αἰεὶ τὸ πρόσω· καὶ ἅμα καταλαβόντες προσεκέατό σφι.

58. Μαρδόνιος δὲ, ὥς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀποιοχομένους ὑπὸ νύκτα εἶδε τε τὸν χῶρον ἐρήμον, καλέσας τὸν Ληρισσαῖον Θώρηκα, καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδῆϊον, ἔλεγε· “ὦ παῖδες Ἀλεύεω, ἔτι τί λέξετε τάδε ὀρέοντες ἐρήμα; ὑμεῖς γὰρ οἱ πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ φεύγειν ἐκ μάχης, ἀλλὰ ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρώτους· τοὺς πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξις εἶδετε, νῦν τε ὑπὸ τὴν παροιοχομένην νύκτα καὶ οἱ πάντες ὀρέομεν διαδράντας. διέδεξάν τε, ἐπεὶ σφεας ἔδεε πρὸς τοὺς ἀψευδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι, ὅτι οὐδένες ἄρα ἐόντες ἐν οὐδαμοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι ἐναπεδεικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν ἐοῦσι Περσέων ἀπειροῖσι πολλὴ ἔκ γε ἐμεῦ ἐγίνετο συγγνώμη, ἐπαινεόντων τούτους, τοῖσί τι καὶ συνηδέατε· Ἀρταβάζου δὲ θῶμα καὶ μᾶλλον ἐποιεύμην, τὸ καὶ καταβρῶδῆσαι Λακεδαιμονίους, καταβρῶδῆσαντά τε ἀποδέξασθαι γνῶμην δειλοτάτην, ὥς

χρεὸν εἶη ἀναζεύξαντας τὸ στρατόπεδον ἰέναι ἐς τὸ Θηβαίων ἄστρῳ πολιορκησομένους· τὴν ἔτι πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσεται. Καὶ τουτέων μὲν ἐτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ ἐκείνοισι ταῦτα ποιεῦσι οὐκ ἐπιτρεπτέα ἐστὶ, ἀλλὰ διωκτέοι εἰσὶ, ἐς ὃ καταλαμφθέντες δώσουσι ἡμῖν τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δίκας.” 59. Ταῦτα εἶπας, ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ διαβάοντας τὸν Ἀσωπὸν κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὡς δὴ ἀποδιδρῃσκόντων· ἐπεῖχέ τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τεγεήτας μούνοισι· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους ἐς τὸ πεδῖον ὑπὸ τῶν ὄχθων οὐ κατῶρα. Πέρσας δὲ ὀρέοντες ὠρμημένους διώκειν τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων ἄρχοντες αὐτίκα πάντες ἦραν τὰ σημήϊα, καὶ ἐδίωκον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον, οὔτε κόσμῳ οὔδενι κοσμηθέντες, οὔτε τάξι. καὶ οὗτοι μὲν βοῇ τε καὶ ὀμίλῳ ἐπήϊσαν, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Ἕλληνας.

60. Πανσανίης δὲ, ὡς προσέκειτο ἡ ἵππος, πέμψας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα λέγει τάδε· “Ὁ ἄνθρωπος Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην εἶναι ἢ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροιχομένην νύκτα διαδράντων. νῦν ὦν δέδοκται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ ποιητέον ἡμῖν· ἀμυνομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν ἀλλήλους. εἰ μὲν νῦν ἐς ὑμέας ὠρμησε ἀρχὴν ἡ ἵππος, χρῆν δὴ ἡμέας τε καὶ τοὺς μετ’ ἡμέων τὴν Ἑλλάδα οὐ προδιδόντας Τεγεήτας βοηθέειν ὑμῖν· νῦν δὲ, ἐς ἡμέας γὰρ ἅπαντα κεχώρηκε, δίκαιοι ἐστε ὑμεῖς πρὸς τὴν πιεζομένην μάλιστα τῶν μοιρέων ἀμυνέοντες ἰέναι. Εἰ δ’ ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε ἀδύνατόν τι βοηθέειν, ὑμεῖς δ’ ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀποπέμψαντες χάριν θέσθε. συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν παρεόντα τόνδε πόλεμον εἶναι πολλὸν προθυμοτάτοις, ὥστε καὶ ταῦτα ἐσακούειν.” 61. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἐπύθοντο, ὠρμέατο βοηθέειν καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύνειν. καὶ σφί ἤδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιταχθέντες Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος γενομένων, ὥστε μηκέτι δύνασθαι βοηθῆσαι· τὸ γὰρ προ-

σκεῖμενόν σφεας ἔλυνε. Οὕτω δὴ μουνωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆται, ἔοντες σὺν ψιλοῖσι ἀριθμὸν, οἱ μὲν πεντακισμύριοι, Τεγεῆται δὲ τρισχίλιοι· (οὗτοι γὰρ οὐδαμᾶ ἀπεσχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων) ἐσφαγιάζοντο, ὥς συμβαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ παρεούσῃ. καὶ οὐ γάρ σφι ἐγένετο τὰ σφάγια χρηστὰ, ἔπιπτόν τε αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλοὶ καὶ πολλῷ πλεῦνες ἐτρωματίζοντο. φράξαντες γὰρ τὰ γέρρα οἱ Πέρσαι ἀπίεσαν τῶν τοξευμάτων πολλὰ ἀφειδέως οὕτω, ὥστε πιεζομένων τῶν Σπαρτιητέων, καὶ τῶν σφαγίων οὐ γινομένων, ἀποβλέψαντα τὸν Πausanίην πρὸς τὸ Ἡραῖον τὸ Πλαταιέων ἐπικαλέσασθαι τὴν θεὸν, χρηίζοντα μηδαμῶς σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

62. Ταῦτα δ' ἔτι τούτου ἐπικαλυμμένου, προεξαναστάντες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρβάρους. καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν Πausανίῳ ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστὰ. ὥς δὲ χρόνῳ κοτὲ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες. Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη. ὥς δὲ ταῦτα ἐπεπτώκεε, ἡδὴ ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς ὃ ἀπίκοντο ἐς ὠθισμόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων οἱ βάρβαροι. λήματι μὲν νυν καὶ ῥώμῃ οὐκ ἔσσονες ἔσαν οἱ Πέρσαι· ἄνοπλοι δὲ ἔοντες καὶ πρὸς ἀνεπιστήμονες ἔσαν καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίην. προεξαῖσσοντες δὲ κατ' ἓνα, καὶ δέκα, καὶ πλευνές τε καὶ ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιήτας καὶ διεφθείροντο. 63. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἐὼν Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ ἔχων τε

περὶ ἐωντὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλίους, ταύτῃ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. ὅσον μὲν νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντεῖχον καὶ ἀμυνόμενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὥς δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε, καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένον ἐὼν ἰσχυρότατον ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράποντο, καὶ

εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον γάρ σφεας ἐδηλέετο ἢ ἐσθῆς, ἐρῆμός ἐοῦσα ὅπλων· πρὸς γὰρ ὀπλίτας ἐόντες γυμνήτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο. 64. Ἐνθαῦτα ἢ τε δίκη τοῦ φόνου τοῦ Λεωνίδεω κατὰ τὸ χρηστήριον τοῖσι Σπαρτιήτησι ἐκ Μαρδονίου ἐπιτελέετο· καὶ νίκην ἀναιρέεται καλλίστην ἀπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Πανσανίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω. (τῶν δὲ κατύπερθέ οἱ προγόνων τὰ οὐνόματα εἶρηται ἐς Λεωνίδην· ὧντοὶ γάρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες.) Ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόσιος ὑπὸ Ἀειμνήστου ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογίμου, ὃς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ, ἔχων ἄνδρας τριηκοσίους, συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ πολέμου ἐόντος Μεσσηνίοισι πᾶσι· καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκόσιοι. 65. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὥς ἐτράποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφευγον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐωυτῶν, καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύλινον τὸ ἐποιήσαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαΐδι. Θῶμα δέ μοι, ὅκως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων, οὐδὲ εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος, οὔτε ἐναποθανῶν, περὶ τε τὸ ἱρὸν οἱ πλεῖστοι ἐν τῷ βεβήλῳ ἔπεσον. δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θείων πρηγμάτων δοκέειν δεῖ, ἢ θεὸς αὐτῇ σφεας οὐκ ἐδέξατο ἐμπρήσαντας τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἐλευσῖνι ἀνακτόριον. Αὕτη μὲν νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσοῦτο ἐγένετο.

66. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος αὐτίκα τε οὐκ ἀρέσκετο κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βασιλῆος, καὶ τότε πολλὰ ἀπαγορεύων οὐδὲν ἦννε συμβάλλειν οὐκ ἐῶν. ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιάδε, ὥς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιευμένοις. τῶν ἐστρατήγεε ὁ Ἀρτάβαζος, (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλλὰ καὶ ἐς τέσσερας μυριάδας ἀνθρώπων περὶ ἐωυτόν·) τούτους, ὅκως ἢ συμβολὴ ἐγίνετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ ἔμελλε ἀποβήσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἥϊε κατηρτισμένος, παραγγείλας κατὰ τῶντὸ ἰέναι πάντας τῇ ἂν αὐτὸς ἐξηγέται, ὅκως ἂν αὐτὸν ὀρέωσι σπουδῆς ἔχοντα. ταῦτα παραγγείλας, ὥς ἐς μάχην ἦγε δῆθεν τὸν στρατόν· προτερέων δὲ τῆς ὁδοῦ

ῥα καὶ δὴ φεύγοντας τοὺς Πέρσας· οὕτω δὴ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέετο, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε φεύγων, οὔτε ἐς τὸ ξύλινον οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' ἐς Φωκίας, ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι· καὶ δὴ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο. 67. Τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος ἐθελοκακεόντων, Βοιωτοὶ Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχνόν. οἱ γὰρ μηδίζοντες τῶν Θηβαίων οὗτοι ἔχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην, μαχεόμενοι τε καὶ οὐκ ἐθελοκακέοντες, οὕτω ὥστε τριηκόσιοι αὐτέων οἱ πρῶτοι καὶ ἄριστοι ἐνθαῦτα ἔπεσον ὑπὸ Ἀθηναίων. ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς τὰς Θήβας, οὐκ ἤπερ οἱ Πέρσαι καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ὁ πᾶς ὄμιλος, οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενί, οὔτε τι ἀποδεξάμενος, ἔφευγον. 68. Δηλοῖ τε ἐμοὶ ὅτι πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτηντο ἐκ Περσέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι πρὶν ἢ καὶ συμμίζειν τοῖσι πολεμίοισι ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὥρων. οὕτω τε πάντες ἔφευγον, πλὴν τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς Βοιωτῆς. αὕτη δὲ τοσαῦτα προσωφέλεε τοὺς φεύγοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀγχίστα ἐοῦσα, ἀπείργουσά τε τοὺς φίλους φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων. 69. Οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἶποντο τοὺς Ξέρξῃ διώκοντές τε καὶ φονεύοντες. ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φόβῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοις Ἑλλήσι τοῖσι τεταγμένοις περὶ τὸ Ἡραῖον καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης, ὅτι μάχη τε γέγονε, καὶ νικῶεν οἱ μετὰ Πανσανίῃ. οἱ δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες, οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπωρέης καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσιν ἄνω ἰθὺ τοῦ ἱοῦ τῆς Δήμητρος· οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. ἐπεὶ τε δὲ ἀγχοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαροὶ καὶ Φλιάσιοι, ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππῶται ἐπειγομένους οὐδένα κόσμον ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους, τῶν ἱππάρχεε Ἀσωπόδωρος ὁ Τιμάνδρον. ἐσπεσόντες δὲ κατεστόρεσαν αὐτέων ἑξακοσίους,

τοὺς δὲ λοιποὺς κατήραζαν διώκοντες ἐς τὸν Κιθαιρῶνα. οὗτοι μὲν δὴ ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

70. Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος, ὡς κατέφυγον ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀναβάντες, πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι· ἀναβάντες δὲ ἐφράξαντο ὡς ἡδυνέατο ἄριστα τὸ τεῖχος. προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, κατεστήκεε σφι τειχομαχίη ἐρβώμενεστέρα. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύνοντο, καὶ πολλῶ πλέον ἔχον τῶν Λακεδαιμονίων, ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχέειν· ὡς δέ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρῇ ἐγένετο τειχομαχίη, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Τέλος δὲ ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τείχεος, καὶ ἥριπον· τῇ δὴ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλθον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος· καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδονίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τά τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς καὶ τὴν φάτιν τῶν ἵππων, εὐῶσαν χαλκὴν πᾶσαν καὶ θέης ἀξίην. τὴν μὲν νυν φάτιν ταύτην τὴν Μαρδονίου ἀνέθεσαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται· τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὸν αὐτὸν, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσήνεικαν τοῖσι Ἕλλησι. Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στίφος ἐποίησαντο πεσόντος τοῦ τείχεος, οὔτε τις αὐτέων ἀλκῆς ἐμέμνητο· ἀλύκταζόν τε οἷα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ πολλαὶ μυριάδες κατειλημένοι ἀνθρώπων. παρῆν τε τοῖσι Ἕλλησι φονεῦειν οὕτω, ὥστε τριήκοντα μυριάδων στρατοῦ, καταδεονσέων τεσσέρων, τὰς ἔχων Ἀρτάβαζος ἔφευγε, τῶν λοιπῶν μὴδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέσθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐννεμήκοντα· Τεγεητέων δὲ, ἑκακίδεκα· Ἀθηναίων δὲ, δύο καὶ πενήκοντα.

71. Ἡρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων, πεζὸς μὲν ὁ Περσέων, ἵππος δὲ ἡ Σακέων· ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἑλλήνων δὲ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεητέων καὶ Ἀθηναίων, ὑπερεβάλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. ἄλλῳ μὲν οὐδενὶ ἔχω ἀποσημήνασθαι, (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ'

ἔωυτοὺς ἐνίκων) ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότερον προσενείχθησαν, καὶ τουτέων ἐκράτησαν. καὶ ἄριστος ἐγένετο μακρῷ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, ὃς ἐκ Θερμοπυλέων μῦνος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς ἔχε ὄνειδος καὶ ἀτιμίην. μετὰ δὲ τοῦτον ἠρίστευσαν Ποσειδώνιος τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος ὁ Σπαρτιήτης. καί τοι, γενομένης λéschης ὃς γένοιτο αὐτέων ἄριστος, ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιητέων Ἀριστόδημον μὲν βουλόμενον φανερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρεούσης οἱ αἰτίας, λυσσῶντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν τάξιν, ἔργα ἀποδέξασθαι μεγάλα· Ποσειδώνιον δὲ, οὐ βουλόμενον ἀποθνήσκειν, ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτῳ τοῦτον εἶναι ἀμείνω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ φθόνῳ ἂν εἴποιεν. οὗτοι δὲ τοὺς κατελεξα πάντας, πλὴν Ἀριστοδήμου, τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο· Ἀριστόδημος δὲ, βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίην, οὐκ ἐτιμήθη.

72. Οὗτοι μὲν τῶν ἐν Πλαταιῇσι ὀνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε, ἐλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων οὐ μόνον αὐτέων Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο Πausanίης, κατήμενος ἐν τῇ τάξιν, ἐτρωματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχοντο, ὁ δ' ἐξηνηνεγμένος ἐδυσθανάτεε τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρίμνηστον, ἄνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλειν οἱ ὅτι πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χερὶ, καὶ ὅτι οὐδέν ἐστί οἱ ἀποδεδεγμένον ἔργον ἔωυτοῦ ἄξιον προθυμευμένου ἀποδέξασθαι.

73. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐδοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδεω ἐκ δήμου Δεκελεῆθεν· Δεκελέων δὲ τῶν ποτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρήσιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι. ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατὰ Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδαι ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει, καὶ ἀνίστασαν τοὺς δήμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκειτο ἡ Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέκελον, ἀχθόμενόν τε τῇ Θησέος ὕβρι, καὶ δει-

μαίνοντα περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενόν σφι τὸ πᾶν πρῆγμα κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφίδνας· τὰς δὴ Τιτακὸς, ἐὼν αὐτόχθων, καταπροδιδοῖ Τυνδαρίδῃσι. τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου ἀτελείῃ τε καὶ προεδρίῃ διατελέει ἐς τὸδε αἰεὶ ἔτι ἐοῦσα, οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννησίοισι, σινεομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων, Δεκελὲς ἀποσχέσθαι.

74. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν ὁ Σωφάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διξοὺς λόγους λεγομένους ἔχει· τὸν μὲν, ὡς ἐκ τοῦ ζωστήρος τοῦ θώρηκος ἐφόρεε χαλκῇ ἀλύσι δεδεμένην ἄγκυραν σιδηρῆν, τὴν, ὅπως πελάσειε ἀπικνεύμενος τοῖσι πολεμίοισι, βαλλέσκετο, ἵνα δὴ μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες ἐκ τῆς τάξις μετακινήσαι μὴ δυναίατο· γινομένης δὲ φυγῆς τῶν ἐναντίων, δέδοκτο τὴν ἄγκυραν ἀναλαβόντα οὕτω διώκειν. οὗτος μὲν οὕτω λέγεται. ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων, τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβατέων, λέγεται, ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιθεούσης καὶ οὐδαμᾶ ἀτρεμιζούσης ἐφόρεε ἐπίσημον ἄγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θώρηκος δεδεμένην σιδηρῆν.

75. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθηναίων Αἴγιναν, Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πεντάεθλον, ἐκ προκλήσις ἐφόνευσε. αὐτὸν δὲ Σωφάνεα χρόνῳ ὕστερον τουτέων κατέλαβε, ἄνδρα γενόμενον ἀγαθόν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύκωνος, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ, περὶ τῶν μετάλλων τῶν χρυσέων μαχεόμενον.

76. Ὡς δὲ τοῖσι Ἑλλήσι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωντο οἱ βάρβαροι, ἐνθαυτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόμολος· ἥ ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλὸτας τοὺς Πέρσας, καὶ νικῶντας τοὺς Ἑλληνας, ἐοῦσα παλλακὴ Φαρανδάτεος τοῦ Τεάσπιοις, ἀνδρὸς Πέρσεω, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι, καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ τῶν παρεουσέων, καταβάσα ἐκ τῆς ἄρμαμάξης, ἐχώρεε ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἐν τῇσι φονῇσι ἐόντας. ὁρῶσα δὲ πάντα ἐκείνα διέ-

ποντα Πανσανίην, πρότερόν τε τὸ οὖνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην, ὥστε πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Πανσανίην, καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων, ἔλεγε τάδε· “ὦ βασιλεῦ Σπάρτης, ῥῦσαί με τὴν ἰκέτιν αἰχμαλώτου δουλοσύνης. σὺ γὰρ καὶ ἐς τόδε ὦνησας τούσδε ἀπολέσας, τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅπιν ἔχοντας. εἰμὶ δὲ γένος μὲν Κῶν, θυγάτηρ δὲ Ἥγητορίδεω τοῦ Ἀνταγόρεω. βίη δέ με λαβὼν ἐν Κῷ ἔχε ὁ Πέρσης.” Ὁ δὲ ἀμείβεται τοῖσδε· “Γύναι, θάρσει, καὶ ὥς ἰκέτις, καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα, καὶ εἰ θυγάτηρ Ἥγητορίδεω τοῦ Κῶου, ὃς ἐμοὶ ξεῖνος μάλιστα τυγχάνει ἐὼν τῶν περὶ κείνους τοὺς χώρους οἰκημένων.” Ταῦτα εἶπας τότε μὲν ἐπέτρεψε τῶν ἐφόρων τοῖσι παρεοῦσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε ἐς Αἴγιναν, ἐς τὴν αὐτὴ ἤθελε ἀπικέσθαι.

77. Μετὰ δὲ τὴν ἄπιξιν τῆς γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινέες ἐπ’ ἐξεργασμένοισι· μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἤκουσι τῆς συμβολῆς, συμφορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἅξιοί τε ἔφασαν εἶναι σφέας ζημιῶσαι. πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μήδους τοὺς μετὰ Ἀρταβάζου φεύγοντας, τούτους ἐδίωκον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων φεύγοντας διώκειν. οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες ἐς τὴν ἐωυτῶν τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. Μετὰ δὲ Μαντινέας, ἦκον Ἡλεῖοι. καὶ ὡσαύτως οἱ Ἡλεῖοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἡλείους τοσαῦτα.

78. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινήτεων ἦν Λάμπων ὁ Πύθew Αἰγινήτεων τὰ πρῶτα, ὃς ἀνοσιώτατον ἔχων λόγον ἵετο πρὸς Πανσανίην. ἀπικόμενος δὲ σπουδῇ ἔλεγε τάδε· “ὦ παῖ Κλεομβρότου, ἔργον ἔργασταί τοι ὑπερφυῆς μέγαθός τε καὶ κάλλος· καὶ τοὶ θεοὶ παρέδωκε ῥυσάμενον τὴν Ἑλλάδα κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσον, ὅκως λόγος τέ σε ἔχῃ ἔτι μέζων, καὶ τις ὕστερον φυλάσσεται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν

ἔργα ἀτάσθαλα ποιέων ἐς τοὺς Ἕλληνας. Λεωνίδεω γὰρ ἀποθανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι, Μαρδόνιός τε καὶ Ξέρξης ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. τῷ σὺ τὴν ὁμοίην ἀποδιδούς ἔπαινον ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάντων Σπαρτιητέων, αὐτὶς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκολοπίσας τιτιμώρησαι ἐς πάτρων τὸν σὸν Λεωνίδην.” Ὁ μὲν δοκέων χαρίζεσθαι ἔλεγε τάδε. 79. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοῖσδε· “ὦ ξεῖνε Αἰγινήτα, τὸ μὲν εὖ νοεῖν τε καὶ προορᾶν ἄγαμαι σεῦ· γνώμης μέντοι ἡμάρτηκας χρηστῆς. ἐξάρas γάρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πάτριν καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μηδὲν κατέβαλες παραινέων νεκρῷ λυμαίνεσθαι, καὶ, ἦν ταῦτα ποιέω, φὰς ἄμεινόν με ἀκούσεσθαι. τὰ πρέπει μᾶλλον βαρβάροισι ποιέειν, ἢ περ Ἑλλήσι· καὶ ἐκείνοισι δὲ ἐπιφθονέομεν. Ἐγὼ δ' ὦν τούτου εἵνεκα μήτε Αἰγινήτησι ἄδοιμι, μήτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκεται· ἀποχρᾶ δ' ἐμοὶ Σπαρτιήτησι ἀρεσκόμενον, ὅσια μὲν ποιέειν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν. Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κελεύεις τιμωρῆσαι, φημὶ μεγάλως τιτιμωρῆσθαι· ψυχῇσί τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοισι τετίμηται αὐτός τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες. σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε, μήτε προσέλθης ἔμοιγε, μήτε συμβουλευσῇς· χάριν ἴσθι τε ἐὼν ἀπαθής.” Ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ἀπαλλάσσετο.

80. Πανσανίης δὲ κήρυγμα ποιησάμενος, μήδενα ἄπτεσθαι τῆς ληΐης, συγκομίζειν ἐκέλευε τοὺς εἴλωτας τὰ χρήματα. οἱ δὲ ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι εὗρισκον σκηναὺς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, κρητῆράς τε χρυσεούς, καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα· σάκκους τε ἐπ' ἀμαξέων εὗρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο ἐνεόντες χρύσεοι τε καὶ ἀργύρεοι· ἀπὸ τε τῶν κειμένων νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλιά τε καὶ στρεπτοὺς, καὶ τοὺς ἀκινάκεας ἐόντας χρυσεούς· ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης λόγος ἐγίνετο οὐδὲ εἷς. Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἴλωτες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτέων

οὐκ οἶά τε ἦν κρῦψαι· ὥστε Αἰγινήτησι οἱ μεγάλοι πλουτοὶ ἀρχὴν ἐνθεύτεν ἐγένοντο, οἳ τὸν χρυσὸν ἄτε ἐόντα χαλκὸν δῆθεν παρὰ τῶν εἰλωτέων ὠνέοντο. 81. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρίπους ὁ χρύσεος ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρήνου ὄφις τοῦ χαλκέου ἐπεστεῶς ἄγχιστα τοῦ βωμοῦ· καὶ τῷ ἐν Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον Δία ἀνέθηκαν· καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάπηχυν χάλκεος Ποσειδέων ἐξεγένετο· ταῦτα ἐξελόντες, τὰ λοιπὰ διαιρέοντο, καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἔσαν, καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων, καὶ τὸν χρυσόν, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια. Οσα μὲν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐτέων ἐν Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ' ἔγωγε καὶ τούτοισι δοθῆναι. Πausanίῃ δὲ πάντα δέκα ἐξαιρέθη τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κάμηλοι, ὥς δὲ αὐτῶς καὶ τὰ ἄλλα χρήματα. 82. Λέγεται δὲ καὶ τάδε γενέσθαι· ὥς Ξέρξης φεύγων ἐκ τῆς Ἑλλάδος Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίποι τὴν ἐωυτοῦ· Πausanίην ὦν, ὀρέοντα τὴν Μαρδονίου κατασκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπετάσμασι ποικίλοισι κατασκευασμένην, κελευσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους καὶ τοὺς ὀψοποιούς κατὰ ταῦτα καθὼς Μαρδονίῳ δεῖπνον παρασκευάζειν. ὥς δὲ κελευόμενοι οὗτοι ἐποίουν ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausanίην, ἰδόντα κλίνας τε χρυσέας καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας τε χρυσέας καὶ ἀργυρέας, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπέα τοῦ δεῖπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ, κελευσαι ἐπὶ γέλῳτι τοὺς ἐωυτοῦ διηκόνους παρασκευάσαι Λακωνικὸν δεῖπνον. ὥς δὲ τῆς θοίνης ποιηθείσης ἦν πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Πausanίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς· συνελθόντων δὲ τουτέων, εἶπαι τὸν Πausanίην δεικνύντα ἐς ἐκατέρην τοῦ δεῖπνου τὴν παρασκευὴν· “Ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε εἵνεκα ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τουδὲ τοῦ Μῆδων ἡγεμόνος τὴν ἀφροσύνην δεῖξαι· ὅς τοιήνδε δίαιταν ἔχων ἦλθε ἐς

ἡμέας οὕτω διζυρὴν ἔχοντας ἀπαιρησόμενος." Ταῦτα μὲν Πανσανίην λέγεται εἶπαι πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων. 83. Ὑστέρω μέντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὖρον συχνοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τόδε ὕστερον ἔτι τουτέων, τῶν νεκρῶν περιψιλωθέντων τὰς σάρκας· συνεφόρεον γὰρ τὰ ὀστέα οἱ Πλαταιέες ἐς ἓνα χώρον, εὐρέθη κεφαλὴ οὐκ ἔχουσα ῥαφὴν οὐδεμίην, ἀλλὰ ἐξ ἑνὸς ἐοῦσα ὀστέου· ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα ὀδόντας μονοφυέας, ἐξ ἑνὸς ὀστέου πάντας, τοὺς τε ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. καὶ πενταπήχεος ἀνδρὸς ὀστέα ἐφάνη.

84. Ἐπειτεν δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφάνιστο· ὑπ' ὅτεν μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκὲς οὐκ ἔχω εἶπαι. πολλοὺς δὲ τινὰς ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα θάψαι Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς παρὰ Ἀρτόντεω τοῦ Μαρδονίου παιδὸς διὰ τοῦτο τὸ ἔργον. ὅστις μέντοι ἦν αὐτέων ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως πυθέσθαι. ἔχει δὲ τινὰ φάτιν καὶ Διονυσοφάνης, ἀνὴρ Ἐφέσιος, θάψαι Μαρδόνιον. ἀλλ' ὁ μὲν τρόπῳ τοιούτῳ ἐτάφη. 85. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν ληϊήν διείλοντο, ἔθαπτον τοὺς ἐωυτῶν χωρὶς ἕκαστοι. Λακεδαιμόνιοι μὲν τριξὰς ἐποιήσαντο θήκας. ἔνθα μὲν τοὺς ἱρένας* ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδώνιος καὶ Ἀμομφάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης. ἐν μὲν δὴ ἐνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἱρένες· ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, οἱ εἰλωτες. οὗτοι μὲν οὕτω ἔθαπτον. Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας ἀλέας· καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐωυτῶν ὁμοῦ, καὶ Μεγαρέες τε καὶ Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. τουτέων μὲν δὴ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι. Τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἐόντες τάφοι, τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ ἀπε-

* ἱρένας, and ἱρένες are conjectural readings.

στοῖ τῆς μάχης, ἐκάστους χῶματα χῶσαι κεινὰ τῶν ἐπιγινομένων εἵνεκεν ἀνθρώπων. ἐπεὶ καὶ Αἰγινητέων ἐστὶ αὐτόθι καλεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα, δεθθέντων τῶν Αἰγινητέων, χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου, ἄνδρα Πλαταιέα, πρόξεινον ἐόντα αὐτῶν.

86. Ὡς δ' ἄρα ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοις σφι ἐδόκεε στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας, καὶ ἐξαιτέειν αὐτέων τοὺς μηδίσαντας· ἐν πρώτοις δὲ αὐτέων, Τιμηγενίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἦν δὲ μὴ ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἐξέλωσι. ὥς δὲ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἐνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρκεον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τήν τε γῆν αὐτέων ἔταμνον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος.

87. Καὶ οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινεόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοις Τιμηγενίδης τάδε· “Ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπαναστῆναι πολιορκέοντας, ἢ ἐξέλωσι Θήβας, ἢ ἡμέας αὐτοῖσι παραδῶτε, νῦν ὦν ἡμέων εἵνεκα γῇ ἢ Βοιωτίῃ πλέω μὴ ἀναπλήσῃ. ἀλλ', εἰ μὲν χρημάτων χροίζοντες πρόσχημα ἡμέας ἐξαιτέονται, χρήματά σφι δῶμεν ἐκ τοῦ κοινού· σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμηδίσαμεν, οὐδὲ μῶνοι ἡμέες. εἰ δὲ ἡμέων ἀληθέως δεόμενοι πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην παρέξομεν.” Κάρτα τε ἔδοξε εὖ λέγειν καὶ ἐς καιρόν· αὐτίκα τε ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς Πausanίην οἱ Θηβαῖοι, θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας.

88. Ὡς δὲ ὠμολόγησαν ἐπὶ τούτοις, Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδρῆσκει ἐκ τοῦ ἄστεος· παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς αἰτίας, φὰς τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μεταιτίους. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδοσαν οἱ Θηβαῖοι, οἱ μὲν ἐδόκεον ἀντιλογίης τε κυρήσειν, καὶ δὴ χρήμασι ἐπεποίθεσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ, ὥς παρέλαβε, αὐτὰ ταῦτα ὑπονοέων, τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμ-

μάχων ἅπασαν ἀπῆκε, καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν ἐς Κόρινθον διέφθειρε. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θήβησι γινόμενα.

89. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος φεύγων ἐκ Πλαταιέων καὶ δὴ καὶ πρόσω ἐγίνετο. Ἀπικόμενον δέ μιν οἱ Θεσσαλοὶ παρὰ σφέας ἐπὶ τε ξείνια ἐκάλεον καὶ ἀνειρώτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστάμενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, γνοὺς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθειάν τῶν ἀγώνων εἶπαι, αὐτὸς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ στρατός· ἐπιθήσεσθαι γάρ οἱ πάντα τινὰ οἶετο πυνθανόμενον τὰ γεγονότα· ταῦτα ἐκλογιζόμενος, οὔτε πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξαγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς Θεσσαλοὺς ἔλεγε τάδε· “Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσσαλοὶ, ὥς ὁράτε, ἐπείγομαί τε κατὰ τὴν ταχίστην ἐλὼν ἐς Θρηίκην, καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι πρῆγμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε. αὐτὸς δὲ ὑμῖν Μαρδόνιος, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, οὗτος κατὰ πόδας ἐμεῦ ἐλαύνων προσδόκιμός ἐστι. τοῦτον καὶ ξεινίζετε, καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον ταῦτα ποιεῦσι μεταμελήσει.” Ταῦτα δὲ εἰπας ἀπέλαυνε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θέσσαλίας τε καὶ Μακεδονίης ἰθὺ τῆς Θρηίκης, ὥς ἀληθέως ἐπειγόμενος, καὶ τὴν μεσόγαιαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. καὶ ἀπικνέεται ἐς Βυζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ συχνοὺς ὑπὸ Θρηίκων τε κατακοπέντας κατ' ὁδόν, καὶ λιμῷ συστάντας καὶ καμάτῳ· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι. Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην.

90. ΤΗΣ δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ τρῶμα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δήλῳ κατέατο οἱ Ἕλληνες, οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀπικόμενοι, ἦλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου, Λάμπων τε Θρασυκλῆος, καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρατίδew, καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρεw, πεμφθέντες ὑπὸ Σαμίων λάθρη τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου Θεομήστορος τοῦ Ἀν-

δροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σάμου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων δέ σφεων ἐπὶ τοὺς στρατηγούς, ἔλεγε Ἑγησίστρατος πολλὰ καὶ παντοῖα· ὥς “ἦν μῦνον ἴδωνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, ἀποστήσονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὥς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπομενέουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἑτέρην ἄγρην τοιαύτην εὐρεῖν ἂν αὐτούς.” θεοὺς τε κοινοὺς ἀνακαλέων, προέτρπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἄνδρας “Ἕλληνας ἐκ δουλοσύνης, καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον· “εὐπετές τε αὐτοῖσι, ἔφη, ταῦτα γίνεσθαι· τὰς τε γὰρ νῆας αὐτέων κακῶς πλέειν, καὶ οὐκ ἀξιωμαχοὺς κείνοισι εἶναι· αὐτοὶ τε, εἴ τι ὑποπτεύουσι μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγοιεν, ἐτοῖμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὕμνηοι εἶναι.” 91. Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξεῖνος ὁ Σάμιος, εἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνας εἵνεκεν θέλων πυθέσθαι, εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην, θεοῦ ποιεῦντος· “ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὖνομα;” ὁ δὲ εἶπε, “Ἑγησίστρατος.” ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον, εἴ τινα ὄρητο λέγειν ὁ Ἑγησίστρατος, εἶπε· “Δέκομαι τὸν οἰωνόν, τὸν Ἑγησίστρατον, ὦ ξεῖνε Σάμιε. σὺ δὲ ἡμῖν ποίειε ὅκως αὐτός τε δοὺς πίστιν ἀποπλεύσει, καὶ οἱ σὺν σοὶ ἔοντες οἶδε, ἧ μὲν Σαμίους ἡμῖν προθύμους ἔσεσθαι συμμαχοὺς.” 92. Ταῦτά τε ἅμα ἡγόρευε, καὶ τὸ ἔργον προσῆγε. αὐτίκα γὰρ οἱ Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὄρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης περὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, οἱ μὲν ἀπέπλεον· μετὰ σφέων γὰρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἑγησίστρατον, οἰωνὸν τὸ οὖνομα ποιούμενος. οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπισχόντες ταύτην τὴν ἡμέρην, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλιερέοντο, μαντευομένου σφί Δηϊφόνου τοῦ Εὐηνίου, ἀνδρὸς Ἀπολλωνιῆτεω, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ.

93. Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμα τοιόνδε. Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ τὰς μὲν ἡμέρας βόσκεται παρὰ ποταμὸν, ὃς ἐκ Λάκμωνος οὖρεος ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς θάλασσαν παρ’ Ὀρικὸν λιμένα· τὰς δὲ νύκτας ἀραιρημένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένεϊ δοκιμώτατοι τῶν ἀστῶν, οὗτοι φυλάσ-

σουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος. περὶ πολλοῦ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταῦτα ἐκ θεοπροπίου τινός. ἐν δὲ ἄνθρω ἀυλίζονται ἀπὸ τῆς πόλιος ἑκάς. ἔνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρημένος ἐφύλασσε. καὶ κοτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν φυλακὴν, παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον διέφθειραν τῶν προβάτων ὡς ἐξήκοντα. ὁ δὲ, ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ καὶ ἔφραζε οὐδενὶ, ἐν νόῳ ἔχων ἀντικαταστήσειν ἄλλα πριάμενος. καὶ οὐ γὰρ ἔλαθε τοὺς Ἀπολλωνιήτας ταῦτα γενόμενα· ἀλλ', ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν ὑπὸ δικαστήριον, κατέκριναν, ὡς τὴν φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὀψιος στερηθῆναι. Ἐπεὶ τε δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε, οὔτε γῇ ἔφερε ὁμοίως καρπὸν. πρόφαντα δέ σφι ἐν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγένετο, ἐπεὶ τε ἐπειρώτευν τοὺς προφήτας τὸ αἴτιον τοῦ παρεόντος κακοῦ· οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον “ὅτι ἀδίκως τὸν φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὀψιος ἐστέρησαν. αὐτοὶ γὰρ ἐπορμῆσαι τοὺς λύκους· οὐ πρότερόν τε παύσεσθαι τιμωρέοντες ἐκείνῳ, πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἂν αὐτὸς ἔλῃται καὶ δικαιοῦ· τουτέων δὲ τελεομένων, αὐτοὶ δώσειν Εὐηνίῳ δόσιν τοιαύτην τὴν πολλούς μιν μακαριεῖν ἀνθρώπων ἔχοντα.” 94. Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη. οἱ δὲ Ἀπολλωνιῆται ἀπόρρητα ποιησάμενοι προέθεσαν τῶν ἀστέων ἀνδράσι διαπρῆξαι. οἱ δέ σφι διέπρηξαν ὧδε. κατημένου Εὐηνίου ἐν θώκῳ, ἐλθόντες οἱ παρίζοντο, καὶ λόγους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς ὃ κατέβαινον συλλυπεύμενοι τῷ πάθει. ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες εἰρώτεον “τίνα δίκην ἂν ἔλοιτο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστήναι δώσειν τῶν ἐποίησαν.” Ὁ δὲ οὐκ ἀκηκοὺς τὸ θεοπρόπιον εἴλετο εἶπας· “εἴ τίς οἱ δοίῃ ἀγροὺς τῶν ἀστών, ὀνομάσας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ· καὶ οἴκησιν πρὸς τούτοις, τὴν ἥδεε καλλίστην ἐοῦσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· τουτέων δὲ, ἔφη, ἐπήβολος γενόμενος, τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην.” Καὶ ὁ μὲν ταῦτα

ἔλεγε, οἱ δὲ πάρεδροι εἶπαν ὑπολαβόντες· “Εὐήνιε, ταύτην δίκην Ἀπολλωνιῇται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκτίνουσί τοι κατὰ θεοπρόπια τὰ γενόμενα.” Ὁ μὲν δὴ πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποιέετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, ὥς ἔξαπατηθεῖς· οἱ δὲ πριάμενοι παρὰ τῶν ἐκτεμνένων διδοῦσί οἱ τὰ εἴλετο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα ἔμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστὸς γενέσθαι.

95. Τούτου δὴ ὁ Δηΐφονος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐηνίου, ἀγόντων Κορινθίων, ἐμαντεύετο τῇ στρατιῇ. Ἦδη δὲ καὶ τότε ἤκουσα, ὥς ὁ Δηΐφονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνόματος, ἐξελάμβανε ἐπιῶν* τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἐὼν Εὐηνίου παῖς.

96. Τοῖσι δὲ Ἑλλησι ὥς ἐκαλλιέρησε, ἀνῆγον τὰς νῆας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο τῆς Σαμῖης πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ ὁρμισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτη, παρεσκευάζοντο ἐς ναυμαχίην. οἱ δὲ Πέρσαι, πυθόμενοί σφεας προσπλέειν, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον τὰς νῆας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκαν ἀποπλέειν. βουλευομένοισι γάρ σφι ἐδόκεε ναυμαχίην μὴ ποιέεσθαι· οὐ γὰρ ὧν ἐδόκεον ὁμοῖοι εἶναι. ἐς δὲ τὴν ἡπειρον ἀπέπλεον, ὅκως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέτερον ἐόντα ἐν τῇ Μυκάλῃ· ὅς, κελεύσαντος Ξέρξεω, καταλελειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ, Ἰωνίην ἐφύλασσε. τοῦ πληθους μὲν ἑξ μυριάδες· ἐστρατήγεε δὲ αὐτοῦ Τιγράνης, κάλλεϊ τε καὶ μεγάθει ὑπερφέρων Περσέων. Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλεύσαντο καταφυγόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνειρῦσαι τὰς νῆας, καὶ περιβαλέσθαι ἔρκος, ἔρυμα τῶν νεῶν, καὶ σφέων αὐτέων κρησφύγετον.

97. Ταῦτα βουλευσάμενοι ἀνήγοντο. ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτνιέων ἱρὸν τῆς Μυκάλης ἐς Γαίσωνά τε καὶ Σκολοπόεντα, τῇ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἐστὶν ἱρὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλῆος ἰδρύσατο, Νείλεω τῷ Κόδρου ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλήτου κτιστύν· ἐνθαῦτα τὰς τε νῆας ἀνείρυσαν, καὶ περιεβάλοντο ἔρκος καὶ

* ἐπιῶν τὴν, Reiske's conjecture for ἐπὶ τήν.

λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκόψαντες ἡμερα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν. καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ ὡς νικήσοντες· ἐπ' ἀμφοτέρα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο.

98. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς βαρβάρους ἐς τὴν ἡπειρον, ἤχθοντο ὡς ἐκπεφυγόντων· ἐν ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὃ τι ποιέωσι, εἴτε ἀπαλλάσσονται ὀπίσω, εἴτε καταπλέωσι ἐπ' Ἑλλησπόντου. τέλος δ' ἔδοξε τουτέων μὲν μηδέτερα ποιέειν, ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ τὴν ἡπειρον. παρασκευασάμενοι ὦν ἐς ναυμαχίην καὶ ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἔδεε, ἔπλεον ἐπὶ τῆς Μυκάλης. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέδου, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλὰ ὥρων νῆας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλόν· ἐνθαῦτα πρῶτον μὲν ἐν τῇ νηὶ παραπλέων, ἐγχριμψας τῷ αἰγιαλῷ τὰ μάλιστα Λευτυχίδης, ὑπὸ κήρυκος προηγόρευε τοῖσι Ἴωσι λέγων· “Ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμέων τυγχάνουσι ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλομαι. ἐπεὰν συμμίσγωμεν, μεμνήσθαί τινα χρή ἐλευθερίας μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ, τοῦ συνθήματος Ἡβης. καὶ τάδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἐσακούσας ὑμέων πρὸς τοῦ ἐπακούσαντος.” ὧν τὸς δὴ οὗτος ἐὼν τυγχάνει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ. ἥ γὰρ δὴ λαθόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβάρους ἔμελλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἢ ἔπειτα ἀνενειχθέντα ἐς τοὺς βαρβάρους ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.

99. Λευτυχίδεω δὲ ταῦτα ὑποθεμένου, δεύτερα δὴ τάδε ἐποίειν οἱ Ἕλληνες. προσσχόντες τὰς νῆας ἀπέβησαν ἐς τὸν αἰγιαλόν· καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο. Οἱ δὲ Πέρσαι, ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους ἐς μάχην, καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν, ὑπονοήσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν ἀπαιρέονται τὰ ὄπλα. οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι, ἀπικομένων Ἀθηναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους

οἱ Ξέρξεω, τούτους λυσάμενοι πάντας, ἀποπέμπουσι ἐπο-
διάσαντες ἐς τὰς Ἀθήνας· τῶν εἵνεκεν οὐκ ἦκιστα ὑποψίην
ἔχον, πεντακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξεω πολεμίων λυσά-
μενοι. τοῦτο δὲ, τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκά-
λης φερούσας προστάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυλάσσειν,
ὥς ἐπισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν. ἐποίευν δὲ
τούτου εἵνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἔωσι. τούτους
μὲν Ἰώνων τοῖσι καὶ κατεδόκεον νεοχμὸν ἂν τι ποιέειν
δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιούτοις προεφυλάσ-
σοντο οἱ Πέρσαι. αὐτοὶ δὲ συνεφόρησαν τὰ γέρρα ἕρκος
εἶναί σφι.

100. Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἕλλησι, προσήϊ-
σαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. ἰοῦσι δὲ σφι φήμη τε ἐσέπτατο
ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν, καὶ κηρυκῆϊον ἐφάνη ἐπὶ τῆς κυ-
ματωγῆς κείμενον. ἡ δὲ φήμη διῆλθέ σφι ὧδε, ὥς οἱ Ἕλ-
ληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶεν ἐν Βοιωτοῖσι μαχό-
μενοι. Δῆλα δὴ πολλοῖσι τεκμηρίοισι ἐστὶ τὰ θεῖα τῶν
πρηγμάτων· εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς ἡμέρης συμπιπτούσης
τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν Μυκάλῃ μέλλοντος ἔσεσ-
θαι τρώματος, φήμη τοῖσι Ἕλλησι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπίκετο,
ὥστε θαρσῆσαι τε τὴν στρατιὴν πολλῶ μᾶλλον, καὶ ἐθέ-
λειν προθυμότερον κινδυνεύειν. 101. Καὶ τούδε ἕτερον
συνέπεσε γενόμενον, Δήμητρος τεμένεα Ἐλευσινίης παρὰ
ἀμφοτέρας τὰς συμβολὰς εἶναι. καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλα-
ταιΐδι παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον ἐγένετο (ὥς καὶ πρότερόν
μοι εἴρηται) ἡ μάχη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἔμελλε ὡσαύτως
ἔσεσθαι. γεγονέναι δὲ νίκην τῶν μετὰ Πανσανίῳ Ἕλλη-
νων, ὀρθῶς σφι ἡ φήμη συνέβαινε ἐλθούσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν
Πλαταιῇσι πρῶτ' ἔτι τῆς ἡμέρης ἐγένετο· τὸ δὲ ἐν Μυκάλῃ,
περὶ δειλὴν. ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε γίνεσθαι
μηνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῶ σφι ὕστερον δῆλα
ἀναμανθάνουσι ἐγένετο. Ἦν δὲ ἀρῶωδὴ σφι πρὶν τὴν
φήμην ἐσαπικέσθαι, οὗ τι περὶ σφέων αὐτέων οὕτω, ὥς
τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταίσῃ ἡ Ἑλλάς. ὥς
μέντοι ἡ κληρὸν αὕτη σφι ἐσέπτατο, μᾶλλον τι καὶ ταχύ-

τερον τὴν πρόσδοδον ἐποιεῦντο. Οἱ μὲν δὴ "Ελληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπενδον ἐς τὴν μάχην, ὥς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἄεθλα προέκειτο.

102. Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι τούτοισι τεταγμένοισι, μέχρι κου τῶν ἡμισέων, ἡ ὁδὸς ἐγίνετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπεδον χώρον· τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι καὶ τοῖσι ἐπεξῆς τούτοισι τεταγμένοισι, κατὰ τε χαράδρην καὶ οὖρεα. ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἐτέρῳ κέρεϊ ἔτι καὶ δὴ ἐμάχοντο. "Εως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρθια ἦν τὰ γέρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ. ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατὸς, ὅπως ἐωντῶν γένηται τὸ ἔργον καὶ μὴ Λακεδαιμονίων, παρακελευσάμενοι ἔργον εἶχοντο προθυμότερον, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ γέρρα οὗτοι φερόμενοι ἐσέπεσον ἀλῆες ἐς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ χρόνον συχνὸν ἀμυνόμενοι, τέλος ἔφενγον ἐς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυνῶνιοι καὶ Τροιζήνιοι, οὕτω γὰρ ἔσαν ἐπεξῆς τεταγμένοι, συνεπισπόμενοι συνεσέπιπτον ἐς τὸ τεῖχος. ὥς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραίρητο, οὗτ' ἔτι πρὸς ἄλκην ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς φυγὴν τε ὁρμέατο οἱ ἄλλοι, πλὴν Περσέων. οὗτοι δὲ κατ' ὀλίγους γινόμενοι ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ ἐς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων. καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτῶσι. Ἀρταύντης μὲν καὶ Ἰθαμίτρης τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες ἀποφεύγουσι· Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πεζοῦ στρατηγὸς Τιγράνης μαχόμενοι τελευτῶσι. 103. "Ετι δὲ μαχομένων τῶν Περσέων, ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτέων, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχειρίζον. "Επεσον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα· ἄλλοι τε, καὶ Σικυνῶνιοι, καὶ στρατηγὸς Περίλεως. Τῶν δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι, ἐόντες τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ Μηδικῷ, καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὅπλα, ὥς εἶδον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς γινομένην ἑτεραλκέα τὴν μάχην, ἔρδον ὅσον ἐδυνέατο προσωφελέειν ἐθέλοντες τοῖσι Ἑλλησι. Σαμίους δὲ ἰδόντες

οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ Περσέων ἐπέθεντο τοῖσι βαρβάροισι. 104. Μη-
σίοισι δὲ προσετέτακτο μὲν τῶν Περσέων τὰς διόδους τη-
ρεῖν, σωτηρίας εἵνεκά σφι· ὥς, ἣν ἄρα σφέας καταλαμβάνη
οἰά περ κατέλαβε, ἔχοντες ἡγεμόνας σώζονται ἐς τὰς
κορυφὰς τῆς Μυκάλης. ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ
πρῆγμα οἱ Μιλήσιοι, τούτου τε εἵνεκεν, καὶ ἵνα μὴ παρε-
όντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποιεοίεν. οἱ δὲ πᾶν τὸ
ἐναντίον τοῦ προστεταγμένου ἐποίεον· ἄλλας τε κατηγεό-
μενοί σφι ὁδοὺς φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον ἐς τοὺς πολεμίους,
καὶ τέλος αὐτοὶ σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι.
Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἴωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

105. Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἡρίστευσαν Ἀθη-
ναῖοι· καὶ Ἀθηναίων, Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ παγ-
κράτιον ἐπασκήσας. τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε
ὑστερον τουτέων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Κα-
ουστίοισι, ἐν Κύρῳ τῆς Καρυστίας χώρας ἀποθανόντα ἐν
μάχῃ, κεῖσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. Μετὰ δὲ Ἀθηναίους Κορίν-
θιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυώνιοι ἡρίστευσαν. 106. Ἐπεὶ
τε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς, τοὺς μὲν
μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς
νῆας ἐνέπρησαν καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λῆϊν προεξαγα-
γόντες ἐς τὸν αἰγιαλόν· καὶ θησαυροὺς τινὰς χρημάτων
εὗρον. ἐμπρήσαντες δὲ τὸ τεῖχος καὶ τὰς νῆας ἀπέπλεον.
Ἀπικόμενοι δὲ ἐς Σάμον οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο περὶ
ἀναστάσιος τῆς Ἴωνίης, καὶ ὅπη χρεὸν εἶη τῆς Ἑλλάδος
κατοικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἔσαν· τὴν δὲ Ἴωνίην
ἀπειναι τοῖσι βαρβάροισι. ἀδύνατον γὰρ ἐφαίνετό σφι
εἶναι ἐωυτούς τε Ἴωνων προκατῆσθαι φρουρέοντας τὸν
πάντα χρόνον, καὶ, ἐωυτῶν μὴ προκατημένων, Ἴωνας οὐ-
δεμίην ἐλπίδα ἔχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλ-
λάξειν. Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει
ἐοῦσι ἐδόκεε τῶν μηδισάντων ἐθνέων τῶν Ἑλληνικῶν τὰ
ἐμπόρια ἐξαναστήσαντας δοῦναι τὴν χώραν Ἴωσι ἐνοικη-
σαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν Ἴωνίην γενέσθαι

ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννησίους * περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιέων βουλεύειν. ἀντιτεινόντων δὲ τουτέων προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι. καὶ οὕτω δὴ Σαρμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας, οἳ ἔτυχον συστρατευόμενοι τοῖσι Ἑλλησι, ἐς τὸ συμμαχικὸν ἐποιήσαντο, πίστι τε καταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι ἐμμένειν τε καὶ μὴ ἀποστήσεσθαι. τούτους δὲ καταλαβόντες ὀρκίοισι ἔπλεον τὰς γεφύρας λύσοντες· ἔτι γὰρ ἐδόκεον ἐντεταμένους εὐρήσειν. οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἔπλεον.

107. Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων ἐς τὰ ἄκρα τε τῆς Μυκάλης κατειληθέντων, ἐόντων οὐ πολλῶν, ἐγένετο κομιδὴ ἐς Σάρδεις. πορευομένων δὲ, κατ' ὁδὸν Μασίστης, ὁ Δαρείου, παρατυχὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι, τὸν στρατηγὸν Ἀρταύντην ἔλεγε πολλά τε καὶ κακὰ, ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίῳ φὰς αὐτὸν εἶναι τοιαῦτα στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ, τὸν βασιλῆος οἶκον κακώσαντα. παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσησι, γυναικὸς κακίῳ ἀκοῦσαι, δέννος μέγιστός ἐστι. ὁ δὲ, ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιούμενος σπάται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκεια ἀποκτεῖναι θέλων. καί μιν ἐπιθέοντα φρασθεὶς Ξειναγόρης ὁ Πρηξίλεω, ἀνὴρ Ἀλικαρνησσεὺς, ὅπισθε ἐστεῶς αὐτοῦ Ἀρταύντεω, ἀρπάζει μέσον, καὶ ἐξᾶρας παῖει ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστew προέστησαν. ὁ δὲ Ξειναγόρης ταῦτα ἐργάσατο, χάριτα αὐτῷ τε Μασίστη τιθέμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξειναγόρης πάσης ἤρξε Κιλικίης, δόντος βασιλῆος. τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων, οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τουτέων, ἀλλ' ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδισι ἐτύγχανε ἐὼν βασιλεὺς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεὶ τε ἐξ Ἀθηνέων, προσπταίσας τῇ ναυμαχίῃ, φυγὼν ἀπύκετο.

108. Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα ἔρα τῆς Μασί-

* Πελοποννησίους, Schweig.'s correction: Πελοποννησίοισι, common reading.

στω γυναικὸς, εὐούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. ὥς δέ οἱ προσέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην προσέφερε, προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην· (τὼντὸ δὲ τοῦτο ἔχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὖ γὰρ ἐπίστατο βίης οὐ τευξομένη·) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος τῶν ἄλλων, πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδί τῷ ἐωντοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ Μασίστew· δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμψεσθαι, ἢν ταῦτα ποιήσῃ. ἀρμόσας δέ, καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας, ἀπήλυνε ἐς Σοῦσα. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπίκετο, καὶ ἡγάγετο ἐς ἐωντοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς Μασίστew μὲν γυναικὸς ἐπέπαυτο· ὁ δὲ διαμειψάμενος ἦρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικὸς, Μασίστew δὲ θυγατρός· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ ἦν Ἀρταῦντη. 109. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνάπυστα γίνεται τρόπῳ τοιῷδε. ἐξυφῆνασα Ἄμηστρις, ἡ Ξέρξew γυνή, φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θέης ἄξιον, διδοῖ Ξέρξῃ. ὁ δὲ ἡσθεὶς περιβάλλεται τε καὶ ἔρχεται παρὰ τὴν Ἀρταῦντην. ἡσθεὶς δὲ καὶ ταύτῃ ἐκέλευσε αὐτὴν αἰτῆσαι ὅ τι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπουργημένων, πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. τῇ δὲ κακῶς γὰρ ἔδεε πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε Ξέρξῃ·

“Δώσεις μοι τὸ ἂν σε αἰτήσω;” ὁ δὲ, πᾶν μᾶλλον δοκέων κείνην αἰτῆσαι, ὑπισχνέετο καὶ ὤμοσε. ἡ δὲ, ὥς ὤμοσε, ἀδεῶς αἰτέει τὸ φᾶρος. Ξέρξης δὲ παντοῖος ἐγίνετο οὐ βουλόμενος δοῦναι· κατ’ ἄλλο μὲν οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἄμηστριν, μὴ καὶ πρὶν κατεικαζούσῃ τὰ γινόμενα οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσω· ἀλλὰ πόλις τε ἐδίδου, καὶ χρυσὸν ἄπλετον, καὶ στρατὸν τοῦ ἔμελλε οὐδεὶς ἄρξειν ἀλλ’ ἡ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα ὁ στρατὸς δῶρον. ἀλλ’ οὐ γὰρ ἔπειθε, διδοῖ τὸ φᾶρος. ἡ δὲ περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ δώρῳ ἐφόρεέ τε καὶ ἀγάλλετο· καὶ ἡ Ἄμηστρις πυνθάνεται μιν ἔχουσιν. 110. Μαθοῦσα δὲ τὸ ποιεύμενον τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ ἔχε ἔγκοτον· ἡ δὲ ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰτίην, καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστew γυναικὶ ἐβούλεψε ὀλεθρον. φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα

τὸν ἐωυτῆς Ξέρξην βασιλήϊον δεῖπνον προτιθέμενον· (τοῦτο δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς· οὐνομα δὲ τῷ δεῖπνῳ τούτῳ, Περσιστί μὲν, τυκτὰ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται μῦνον βασιλεύς, καὶ Πέρσας δωρέεται·) ταύτην δὲ τὴν ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἀμηστρις, χρήζει τοῦ Ξέρξεω δοθῆναί οἱ τὴν Μισίστεω γυναῖκα. ὁ δὲ δεινόν τε καὶ ἀναρσίον ἐποιέετο. τοῦτο μὲν, ἀδελφεοῦ γυναῖκα παραδοῦναι, τοῦτο δὲ, ἀναιτίην ἐοῦσαν τοῦ πρήγματος τούτου· συνῆκε γὰρ τοῦ εἶνεκεν ἐδέετο. 111. Τέλος μέντοι, κείνης τε λιπαρεούσης, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος, ὅτι ἀτυχήσαι τὸν χρήζοντα οὐ σφι δυνατόν ἐστι βασιλεῖος δεῖπνου προκειμένου, κάρτα δὴ ἀέκων κατανεύει· καὶ παραδούς ποιεῖ ὧδε. τὴν μὲν κελεύει ποιεῖν τὰ βούλεται· ὁ δὲ μεταπεμψάμενος τὸν ἀδελφεὸν λέγει τάδε· “Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς, καὶ ἐμὸς ἀδελφεός· πρὸς δ’ ἔτι τούτοισι καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός. γυναικὴ δὴ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικέεις, μὴ συνοίκεε· ἀλλὰ τοι ἀντ’ αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν. ταύτῃ συνοίκεε· τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοί, μὴ ἔχε γυναῖκα.” Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας τὰ λεγόμενα λέγει τάδε· “ὦ δέσποτα, τίνα μοι λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναῖκα, ἐκ τῆς μοι παῖδες νεηνίαί τέ εἰσι τρεῖς καὶ θυγατέρες, τῶν καὶ σὺ μίην τῷ παιδὶ τῷ σεωυτοῦ ἡγάγεο γυναῖκα· αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάρτα ἐοῦσα· ταύτην με κελεύεις μετέντα θυγατέρα τὴν σεωυτοῦ γῆμαι; ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιεῦμαι ἀξιεύμενος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι τουτέων οὐδέτερα· σὺ δὲ μηδαμῶς βιώ, πρήγματος τοιοῦδε δεόμενος. ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἴσσω, ἔμε τε ἔα γυναικὴ τῇ ἐμῇ συνοικέειν.” Ὁ μὲν δὲ τοιοῦτοισι ἀμείβεται· Ξέρξης δὲ θυμωθεὶς λέγει τάδε· “Οὕτω δὴ τοι, Μασίστα, πέπρηκται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δῶν θυγατέρα τὴν ἐμήν γῆμαι, οὔτε ἐκείνῃ πλεῦνα χρόνον συνοικήσεις· ὥς μάθης τὰ διδόμενα δέκεσθαι.” Ὁ δὲ, ὥς

ταῦτα ἤκουσε, εἶπας τοσόνδε, ἐχώρει ἔξω· “ Δέσποτα, οὐ δὴ κώ με ἀπώλεσας; ”

112. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγετο, ἡ Ἀμυστρίς μεταπεμφαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ Ξέρξεω, διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστew· τοὺς τε μαζοὺς ἀποταμοῦσα κυσὶ προέβαλε, καὶ ῥίνα, καὶ ὦτα, καὶ χεῖλεα· καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦσα, ἐς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην.

113. Ὁ δὲ Μασίστης οὐδέν κω ἀκηκῶς τουτέων, ἐλπόμενος δὲ τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπύπτει ὁρόμῳ ἐς τὰ οἰκία. ἰδὼν δὲ διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμβουλευσάμενος τοῖσι παισὶ, ἐπορεύετο ἐς Βάκτρα σὺν τε τοῖσι ἐωντοῦ νίοισι καὶ δὴ κού τισι καὶ ἄλλοισι, ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον, καὶ ποιήσων τὰ μέγιστα κακῶν βασιλῆα· τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, εἴπερ ἔφθη ἀναβᾶς ἐς τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς Σάκας· καὶ γὰρ ἔστεργόν τε μιν, καὶ ἦν ὑπαρχος τῶν Βακτριῶν. ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης, πυθόμενος ταῦτα ἐκείνον πρήσσοντα, πέμψας ἐπ’ αὐτὸν στρατιήν, ἐν τῇ ὁδῷ κατέκτεινε αὐτόν τε ἐκείνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τὴν στρατιήν τὴν ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρξεω καὶ τὸν Μασίστew θάνατον τοσαῦτα ἐγένετο.

114. Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὀρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ’ Ἑλλησπόντου, πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὄρμεον ὑπὸ ἀνέμων ἀπολαμφθέντες· ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο ἐς Ἀβυδὸν, καὶ τὰς γεφύρας εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδόκεον εὐρήσειν ἔτι ἐντεταμένας· καὶ τουτέων οὐκ ἤκιστα εἵνεκεν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον ἀπίκοντο. τοῖσι μὲν νυν ἀμφὶ Λευτυχίδα Πελοποννησίοισι ἔδοξε ἀποπλέειν ἐς τὴν Ἑλλάδα· Ἀθηναίοισι δὲ καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ αὐτοῦ ὑπομείναντας πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ μὲν δὴ ἀπέπλεον· Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβαλόντες ἐς τὴν Χερσόνησον Σηστὸν ἐπολιόρκεον.

115. Ἐς δὲ τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἐόντος ἰσχυροτάτου τείχεος τῶν ταύτῃ, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρεῖναι τοὺς Ἕλληνας ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, ἔκ τε τῶν ἄλλων τῶν περιοικίδων, καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πό-

λιος Οϊόβαζος, ἀνὴρ Πέρσης, ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὕπλα ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς. ἔχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολέες, συνῆσαν δὲ Πέρσαι τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συχνὸς ὄμιλος. 116. Ἐτυράννευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξεω ὕπαρχος Ἀρταύκτης, ἀνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος. ὃς καὶ βασιλῆα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσίλειω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ Ἐλαιούντος ὑφελόμενος. ἐν γὰρ Ἐλαιούντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλειω τάφος τε, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν, ἔνθα ἔην χρήματα πολλὰ, καὶ φιάλαι χρύσειαι καὶ ἀργύραι, καὶ χαλκὸς, καὶ ἐσθῆς, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ Ἀρταύκτης ἐσύλησε, βασιλῆος δόντος. λέγων δὲ τοιάδε Ξέρξεα διεβάλετο· “Δέσποτα, ἔστι οἶκος ἀνδρὸς Ἕλληνος ἐνθαῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατευσάμενος δίκης κυρήσας ἀπέθανε. τούτου μοι δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεῦεσθαι.” ταῦτα λέγων εὐπετέως ἔμελλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δοῦναι ἀνδρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκεῖνος ἐφρόνεε. Ἐπὶ γῆν δὲ τὴν βασιλῆος στρατεῦεσθαι Πρωτεσίλειων ἔλεγε, νοέων τοιάδε· τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἑωυτῶν εἶναι Πέρσαι, καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ χρήματα, ἐξ Ἐλαιούντος ἐς Σηστὸν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ τέμενος ἔσπειρε, καὶ ἐνέμετο· αὐτὸς τε ὅκως ἀπικούτο ἐς Ἐλαιούντα ἐν τῷ ἀδύτῳ γυναιξὶ ἐμίσγετο. Τότε δὲ ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων, οὔτε παρεσκευασμένος ἐς πολιορκίην, οὔτε προσδεκόμενος τοὺς Ἕλληνας· ἀφυλάκτῳ δὲ κως αὐτῷ ἐπέπεσον. 117. Ἐπεὶ δὲ πολιορκεομένοισί σφι φθινόπωρον ἐπιγίνετο, καὶ ἡσχαλλον οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τε τῆς ἑωυτῶν ἀποδημέοντες καὶ οὐ δυνάμενοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἐδέοντό τε τῶν στρατηγῶν ὅκως ἀπάγοιέν σφεας ὀπίσω, οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν πρὶν ἢ ἐξέλωσι ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφεας μεταπέμψηται· οὕτω δὲ ἔστεργον τὰ παρεόντα.

118. Οἱ δ' ἐν τῷ τείχεϊ ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔψοντες τῶν κλινέων ἐσιτέοντο. ἐπεὶ τε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι ἔχον, οὕτω δὴ ὑπὸ νύκτα

οἷχονται ἀποδράντες οἳ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύκτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὅπισθε τοῦ τείχεος καταβάντες, τῇ ἦν ἐρημότατον τῶν πολεμίων. ὥς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, οἱ Χερσονησίται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθηναίοισι τὸ γεγονὸς, καὶ τὰς πύλας ἀνοιξαν. τῶν δὲ οἱ μὲν πλεῖνες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν ἔχον. 119. Οἰόβαζον μὲν νυν ἐκφυγόντα

εἰς τὴν Θρηϊκὴν Θρηϊκὴς Ἀψίνθιοι λαβόντες ἔθυσαν Πλειστώρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ, τρόπῳ τῷ σφετέρῳ· τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου ἄλλῳ τρόπῳ ἐφόνευσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην ὕστεροι ὀρμηθέντες φεύγειν, καὶ, ὥς κατελαμβάνοντο ὀλίγον ἐόντες ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συχνόν, οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. καὶ συνδῆσαντές σφεας οἱ Ἕλληνες ἦγον εἰς Σηστόν· μετ' αὐτέων δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτόν τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ. 120. Καί τε φ' τῶν φυλασσόντων λέγεται

ὑπὸ Χερσονησιτέων ταρίχους ὀπτῶντι τέρας γενέσθαι τοιόνδε. οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε καὶ ἡσπαιρον, ὅκως περ ἰχθύες νεοάλωτοι. καὶ οἱ μὲν περιχυνθέντες ἐθώμαζον. ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὥς εἶδε τὸ τέρας, καλέσας τὸν ὀπτῶντα τοὺς ταρίχους, ἔφη· “Ἔεινε Ἀθηναῖε, μηδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦτο. οὐ γὰρ σοὶ πέφηνε· ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὁ ἐν Ἐλαιούντι Πρωτεσίλεως, ὅτι καὶ τεθνεὼς καὶ τάριχος ἐὼν δύναμιν πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα σινέεσθαι. νῦν ὦν ἄποινά οἱ τάδε ἐθέλω ἐπιθεῖναι· ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ θεῷ· ἀντὶ δ' ἐμευτοῦ καὶ τοῦ παιδὸς ἀποδώσω τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοισι περιγεγόμενος.” Ταῦτα ὑπισχόμενος τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ ἔπειθε. οἱ γὰρ Ἐλαιούσιοι τῷ Πρωτεσίλεω τιμωρέοντες ἐδέοντό μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτῃ ὁ νόος ἔφερε. ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν εἰς τὴν ἀκτὴν εἰς τὴν Ξέρξης ἔξευξε τὸν πόρον, οἱ δὲ λέγουσι ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πολίος, [πρὸς] σανίδα προσπασσαλεύσαντες ἀνεκρέμασαν· τὸν δὲ παῖδα ἐν ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτεω κατέλευσαν. 121. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀπέπλεον

ἐς τὴν Ἑλλάδα, τά τε ἄλλα χρήματα ἄγοντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ὄπλα τῶν γεφυρέων, ὥς ἀναθήσοντες ἐς τὰ ἱρά. καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδὲν ἔτι πλέον τουτέων ἐγένετο.

122. Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταῦκτεω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προπάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσῃσι ἐξηγησάμενος λόγον, τὸν ἐκείνοι ὑπολαβόντες Κύρῳ προσήνεικαν, λέγοντα τάδε· “Ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοῖ, ἀνδρῶν δὲ σοι, Κῦρε, κατελὼν Ἀστυάγεα· φέρε, γῆν γὰρ ἐκτήμεθα ὀλίγην καὶ ταύτην τρηχέην, μεταναστάντες ἐκ ταύτης ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. εἰσὶ δὲ πολλαὶ μὲν ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἐκαστέρῳ τῶν μίην σχόντες πλέοσι ἐσόμεθα θωμαστότεροι. οἶκος δὲ ἄρχοντας ἄνδρας τοιαῦτα ποιέειν· κότε γὰρ δὴ καὶ παρέξει κάλλιον, ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολλῶν ἄρχομεν πάσης τε τῆς Ἀσίης;” Κῦρος δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ οὐ θωμάσας τὸν λόγον ἐκέλευε ποιέειν ταῦτα· οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνεε κελεύων παρασκευάζεσθαι, ὥς οὐκέτι ἄρξοντας, ἀλλ’ ἄρξομένους. φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἄνδρας γίνεσθαι· οὐ γάρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι, καρπὸν τε θωμαστὸν φύειν καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. ὥστε συγγινόντες Πέρσαι οἷχοντο ἀποστάντες, ἐσσωθέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρον· ἄρχειν τε εἵλοντο λυπρὴν οἰκέοντες μᾶλλον, ἢ πεδιάδα σπεύροντες ἄλλοισι δουλεύειν.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΝΑΤΗ.

STANDARD ELEMENTARY WORKS

FOR

STUDENTS OF THE GERMAN LANGUAGE.

PUBLISHED AND SOLD BY

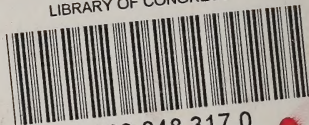
Dulau & Co., Foreign Booksellers, 37, Soho Square.

	£.	s.	d.
Boileau's (D.) Nature and Genius of the German Language. Cloth boards. 12mo . . . 1843	0	5	0
———— Key to the German. 18mo. cloth boards ———	0	3	6
Burckhardt's English and German and German and English Dictionary. New edition. 12mo. sewed.			
———— <i>Berlin</i> , 1839	0	8	0
Campe (J. H.) Robinson der Jüngere. 12mo. boards.			
———— <i>Braunsch.</i> 1844	0	3	0
Crabb's (G.) Elements of German and English Conversation. 12mo. 9th edition . . . <i>London</i> , 1849	0	3	6
———— Extracts from the best German Authors, with Explanatory Notes at the bottom of each page, and a Dictionary at the end. 12mo. cloth boards.			
8th edit. ——— 1848	0	5	0
Ermeler's (C. F.) Deutsches Lesebuch, with Explanatory Notes, by C. A. Feiling. 12mo. cloth bds. ——— 1851	0	5	0
Feiling's (C. A.) Complete Course of German Literature for Beginners. 12mo. cloth bds. Second edition.			
———— 1846	0	6	0
Flügel's (J. G.) English and German and German and English Dictionary. New edition, adapted to the English Student, with great Additions and Improvements, by C. A. Feiling and Dr. A. Heimann. 2 vols. 8vo. cloth boards. Fourth edition . . . ——— 1849	1	8	0
———— English and German and German and English Dictionary. Pocket edit. 12mo. roan . . .	0	7	6
Genlis' (Countess de) Handbuch für Reisende, English and German. 18mo. half-bound . . . ———	0	3	6
Handwörterbuch der Deutschen, Französ, und Englischen Sprache. 3 parts in one vol. 8vo. cloth boards.			
Fourth edition <i>Leipzig</i> , 1849	0	10	6
Heyse's (Dr. J. C. A.) Handwörterbuch der Deutschen Sprache. 2 vols. 8vo. . . . <i>Magdeburg</i> , 1842-50	1	4	0
———— allgemeines erklärendes Fremdwörterbuch. 10th edition. royal 8vo <i>Hannover</i>	0	10	6
———— Schulgrammatik. 8vo ——— 1842	0	3	6
Kaltschmidt's English and German and German and English Dictionary. 2 parts in 1 vol. 8vo. <i>Leipzig</i> , 1849	0	9	6
Lloyd's English and German Dialogues. 12mo.			
———— <i>Hamburg</i> , 1850	0	2	6
Meidinger's Grammaire Allemande. 8vo. <i>Paris</i> , 1840	0	4	0

Elementary German Works, sold by Dulau & Co.

	£.	s.	d.
Meidinger's German Self-Teacher : developing, by Lists of all the Words of similar meaning in the German and English, the great affinity of the two Languages. 18mo. roan, lettered London, 1839	0	6	6
Mozin, Wörterbuch der Deutschen u. Französ. Sprache. 4 vols. 4to. Stuttgart, 1840-5	2	8	0
Nöhden's German Grammar. 12mo. roan. London, 1843	0	7	6
———— Exercises for writing German. 12mo. ———— 1842	0	6	6
———— Key to Ditto, by Schultz. 12mo. ———— ————	0	3	6
———— Pocket English and German and German and English Dictionary. 6th edition ———— 1843	0	7	0
Ollendorff's (H. G.) New Method of learning German. 8vo. cloth boards. Part I. seventh edition ————	0	12	0
———— Part II.	0	12	0
———— Key to the Exercises contained in the above. 8vo. cloth boards	0	7	0
———— Introductory Book to the Method. 12mo.	0	5	0
———— German Declensions defined. 12mo. cloth 1841	0	2	0
———— German Writing Simplified. 8vo, sewed	0	2	0
Reymann's Introduction to the Study of the German Language, consisting of an English, German, and French Vocabulary, Easy Phrases, &c. 16mo. cloth boards 1834	0	3	6
Rowbotham's (J.) Practical German Grammar. 12mo. roan 1849	0	7	0
———— Key to the above. 12mo. ———— 1843	0	2	6
———— Guide to German and English Conversation. 12mo. cloth boards 1849	0	3	6
———— Deutsches Lesebuch; or Lessons in German Literature. 12mo. cloth boards. ————	0	8	0
Skene's History of Little Jack, adapted to the Hamiltonian System for learning German. 12mo. boards. ———— 1831	0	5	0
Thibaut's German and French Dictionary. 2 parts in 1 vol. 12mo. sewed Leipzig, 1841	0	7	0
Thieme's Pocket English and German and German and English Dictionary. 32mo. roan ———— ————	0	3	6
Tiark's (J. G.) Practical Grammar of the German Language. 12mo. cloth boards London, 1849	0	6	0
———— Exercises for Writing German. 12mo. cloth boards	0	3	0
———— Key to the Exercises. 12mo. ———— ————	0	2	6
Weber's (F. A.) Kritisch-erklärendes Handwörterbuch der Deutschen Sprache. 8vo. Leipzig, 1849	0	7	0
———— English and German and German and English Dictionary. 12mo. 1844	0	5	0
Wendeborn's German Grammar. 12mo. roan. ———— London, 1849	0	6	0
Williams' English and German Dialogues. 6th edition. ———— Hamburg, 1846	0	3	6

LIBRARY OF CONGRESS

0 003 048 317 0

